RETTENS DOM (Fjerde Udvidede Afdeling)

15. marts 2000 *

I de forenede sager T-25/95, T-26/95, T-30/95, T-31/95, T-32/95, T-34/95 — T-39/95, T-42/95 — T-46/95, T-48/95, T-50/95 — T-65/95, T-68/95 — T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 og T-104/95,

sag T-25/95

Cimenteries CBR SA, Bruxelles, ved advokaterne Michel Waelbroeck, Alexandre Vandencasteele, Denis Waelbroeck og oprindeligt tillige Olivier Speltdoorn, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Ernest Arendt, 8-10, rue Mathias Hardt,

sag T-26/95

Cembureau — Association européenne du ciment, Bruxelles, ved solicitor Julian Ellison og barrister Mark Clough, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Aloyse May, 31, Grand-rue,

sag T-30/95

Fédération de l'industrie cimentière belge ASBL, Bruxelles, ved advokaterne Onno Willem Brouwer, Amsterdam, og Frédéric P. Louis, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Marc Loesch, 11, rue Goethe,

sag T-31/95

Eerste Nederlandse Cementindustrie NV (ENCI), Hertogenbosch (Nederlandene), ved advokaterne Mark B.W. Biesheuvel, Haag, og T. Martijn Snoep, Rotterdam, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Alex Bonn og Alex Schmitt, 7, Val Sainte-Croix,

sag T-32/95

Vereniging Nederlandse Cementindustrie (VNC), Hertogenbosch (Nederlandene), ved advokaterne Piet A. Wackie Eysten, Haag, og T. Martijn Snoep, Rotterdam, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Alex Bonn og Alex Schmitt, 7, Val Sainte-Croix,

* Processprog: spansk, dansk, tysk, græsk, engelsk, fransk, italiensk, nederlandsk og portugisisk.

sag T-34/95

Ciments luxembourgeois SA, Esch-sur-Alzette (Luxembourg), ved advokat Jochim Sedemund, Köln, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Aloyse May, 31, Grand-rue,

sag T-35/95

Dyckerhoff AG, Wiesbaden (Tyskland), ved advokaterne Claus Tessin og Frank Montag, Köln, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Aloyse May, 31, Grand-rue,

sag T-36/95

Syndicat national de l'industrie cimentière (SFIC), Paris, ved advokaterne Édouard Didier og Jean-Claude Rivalland, Paris, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Katia Manhaeve, 56-58, rue Charles Martel,

sag T-37/95

Vicat SA, Paris, ved advokaterne Édouard Didier og Jean-Claude Rivalland, Paris, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Katia Manhaeve, 56-58, rue Charles Martel,

sag T-38/95

Groupe Origny SA, Paris, der er indtrådt i rettighederne for Cedest SA, ved advokaterne Xavier de Roux og Marie-Pia Hutin, Paris, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Jacques Loesch, 11, rue Goethe,

sag T-39/95

Ciments français SA, Paris, ved advokat Antoine Winckler, Paris, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Elvinger, Hoss og Prussen, 2, place Winston Churchill,

sag T-42/95

Heidelberger Zement AG, Heidelberg (Tyskland), ved advokaterne Rainer Bechtold, Stuttgart, og Hans-Jörg Niemeyer, Stuttgart og Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Loesch og Wolter, 11, rue Goethe,

sag T-43/95

Lafarge Coppée SA, Paris, ved advokat Henry Lesguillons, Paris, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Marc Loesch, 11, rue Goethe,

sag T-44/95

Aalborg Portland A/S, Aalborg, ved advokaterne Karen Dyekjær-Hansen og Katja Høegh, København, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Aloyse May, 31, Grand-rue,

sag T-45/95

Alsen AG, tidligere Alsen-Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH, Hamburg (Tyskland), ved advokaterne Karlheinz Moosecker og Martin Klusmann, Düsseldorf, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Alex Bonn, 7, Val Sainte-Croix,

sag T-46/95

Alsen AG, tidligere Nordcement AG, Hamburg (Tyskland), ved advokaterne Karlheinz Moosecker og Martin Klusmann, Düsseldorf, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Alex Bonn, 7, Val Sainte-Croix,

sag T-48/95

Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV, Köln (Tyskland), ved advokat Jochen Burrichter, Düsseldorf, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Aloyse May, 31, Grand-rue,

sag T-50/95

Unicem SpA, Torino (Italien), ved advokaterne Franzo Grande Stevens og Andrea Gandini, Torino, og Gian Domenico Magrone og Cristoforo Osti, Rom, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Marc Loesch, 11, rue Goethe,

sag T-51/95

Fratelli Buzzi SpA, Casale Monferrato (Italien), ved advokaterne Guido Brosio, Carlo Pavesio og Nicola Ceraolo, Torino, og Claudia Crescenzi og Silvia D'Alberti, Rom, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat René Faltz, 6, rue Heinrich Heine,

sag T-52/95

Compañía Valenciana de Cementos Portland SA, Madrid, ved advokaterne Santiago Martínez Lage og Jaime Pérez-Bustamante Köster, Madrid, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Aloyse May, 31, Grand-rue,

sag T-53/95

The Rugby Group plc, Rugby (Det Forenede Kongerige), ved solicitor Lynda Martin Alegi, London, og advokat Jacques Bourgeois, Bruxelles, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Marc Loesch, 11, rue Goethe,

sag T-54/95

British Cement Association, Berkshire (Det Forenede Kongerige), først ved barrister Kenneth Parker, QC, og solicitors Robert Tudway og Dorcas Rogers, London, derefter alene ved Kenneth Parker og Robert Tudway, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Arendt og Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

sag T-55/95

Asland SA, Barcelona (Spanien), først ved advokaterne Antonio Creus Carreras og Xavier Ruiz Calzado, Barcelona, og Antonio Hierro Hernández Mora, Madrid, derefter ved Antonio Creus Carreras, Antonio Hierro Hernández-Mora og advokat Marta Ventura Arasanz, Barcelona, advokatfirmaet Cuatrecasas, 78, avenue d'Auderghem, Bruxelles,

sag T-56/95

Castle Cement Ltd, Birmingham (Det Forenede Kongerige), ved barrister Nicholas Forwood, QC, og solicitors John Cook, Geert Goeteyn og Trevor Soames, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Ernest Arendt, 8-10, rue Mathias Hardt,

sag T-57/95

Heracles General Cement Company SA, Athen, ved advokaterne Kostas Loukopoulos, Sotirios Felios og Irini Gortsila, Athen, og solicitors Sebastian Farr og Ciaran Walker, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Jos Stoffel, 8, rue Willy Goergen,

sag T-58/95

Corporación Uniland SA, Barcelona (Spanien), ved advokaterne Luis de Carlos Bertrán og Edurne Navarro Varona, Barcelona, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Alex Bonn og Alex Schmitt, 7, Val Sainte-Croix,

sag T-59/95

Agrupación de Fabricantes de Cemento de España (Oficemen), Madrid, først ved advokaterne Jaime Folguera Crespo og Ramón Vidal Puig, Madrid, derefter alene ved Jaime Folguera

Crespo, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Alex Bonn og Alex Schmitt, 7, Val Sainte-Croix,

sag T-60/95

Irish Cement Ltd, Dublin, ved solicitors Gerrard, Scallan og O'Brien, Dublin, først ved barrister John D. Cooke, SC, derefter ved barrister Paul Sreenan, SC, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokatfirmaet Faltz et associés, 6, rue Heinrich Heine,

sag T-61/95

Cimpor — Cimentos de Portugal SA, Lissabon, ved advokaterne Carlos Botelho Moniz, Teresa Mendes, Amadeu Brandão Colaço og Adelino Duarte, Lissabon, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Aloyse May, 31, Grand-rue,

sag T-62/95

Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento SA, Outão, Setúbal (Portugal), ved advokat Nuno Mimoso Ruiz, Lissabon, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Aloyse May, 31, Grand-rue,

sag T-63/95

Associação Técnica da Indústria de Cimento (ATIC), Lissabon, ved advokat Mário João Marques Mendes, Lissabon, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Aloyse May, 31, Grand-rue,

sag T-64/95

Titan Cement Company SA, Athen, ved barrister Ian S. Forrester, QC, og advokat Aristotelis N. Kaplanidis, Thessaloníki, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Tom Loesch, 11, rue Goethe,

sag T-65/95

Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Bergamo (Italien), ved advokaterne André Faures, Bruxelles, Cesare Lanciani, Milano, Alberto Predieri, Firenze, Mario Siragusa, Rom,

Francesca Maria Moretti, Bologna, og Giulio Cesare Rizza, Siracusa, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Elvinger, Hoss og Prussen, 2, place Winston Churchill,

sag T-68/95

Holderbank Financière Glarus AG, Jona (Schweiz), ved advokaterne Cornelis Canenbley og Michael Esser-Wellié, Düsseldorf, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Alex Bonn, 7, Val Sainte-Croix,

sag T-69/95

Hornos Ibéricos Alba SA (Hisalba), Madrid, ved advokaterne Michael Schütte, Berlin, og Luis Suaréz de Lezo Mantilla, Madrid, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Alex Bonn, 7, Val Sainte-Croix,

sag T-70/95

Aker RGI ASA, Oslo, ved barrister Nicholas Forwood, QC, og solicitors John Cook, Geert Goeteyn og Trevor Soames, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Arendt og Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

sag T-71/95

Scancem (publ) AB, tidligere Euroc AB, Malmö (Sverige), ved barrister Nicholas Forwood, QC, og solicitors John Cook, Geert Goeteyn og Trevor Soames, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Arendt og Medernach, 8-10, rue Mathias Hardt,

sag T-87/95

Cementir — Cementerie del Tirreno SpA, Rom, ved advokaterne Gian Michele Roberti og Antonio Tizzano, Napoli, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Alain Lorang, 51, rue Albert 1er,

sag T-88/95

Blue Circle Industries plc, London, først ved barristers Jeremy Lever, QC, Nicholas Green og Jessica Simor og solicitors Laura Carstensen og Sarah Vaughan, derefter ved Nicholas Green,

Jessica Simor og Laura Carstensen og solicitor Marc Israel, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Elvinger, Hoss og Prussen, 2, place Winston Churchill,

sag T-103/95

Enosi Tsimentoviomichanion Ellados, Athen, ved advokaterne Ioannis Georgakakis og Maria Golfinopoulou, Athen, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Tom Loesch, 11, rue Goethe,

og sag T-104/95

Tsimenta Chalkidos AE, Athen, ved advokat Panagiotis Marinou Bernitsas, Athen, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokat Philippe Dupont, 8-10, rue Mathias Hardt,

sagsøgere,

mod

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved Richard Lyal (i alle sagerne), Julian Currall (i sag T-26/95), Wouter Wils (i sag T-31/95 og T-32/95), Norbert Lorenz (oprindeligt i sag T-34/95, T-35/95, T-42/95, T-45/95, T-46/95, T-48/95 og T-68/95), Hans Peter Hartvig (i sag T-44/95), Klaus Wiedner (i stedet for Norbert Lorenz i sag T-34/95, T-35/95, T-42/95, T-45/95, T-46/95, T-48/95 og T-68/95), Francisco Enrique González-Díaz (oprindeligt i sag T-52/95, T-55/95, T-58/95, T-59/95 og T-69/95), Francisco de Sousa Fialho (i sag T-61/95, T-62/95 og T-63/95), Theofanis Christoforou (i sag T-103/95 og T-104/95), Kommissionens Juridiske Tjeneste, og Rosemary Caudwell (i sag T-53/95 og T-60/95), der er udstationeret som national ekspert ved Kommissionen, som befuldmægtigede, bistået af advokaterne Marc van der Woude og Jean-Jo Evrard, Bruxelles (i sag T-25/95 og T-30/95), Bertrand Wägenbaur, Köln og Bruxelles (i sag T-34/95), Alexander Böhlke, Frankfurt-am-Main og Bruxelles (i sag T-35/95 og T-42/95), Nicole Coutrelis, Paris (i sag T-36/95 — T-39/95 og T-43/95), Alberto Dal Ferro, Vicenza (i sag T-50/95, T-51/95, T-65/95 og T-87/95), Renzo Maria Morresi, Bologna (i sag T-50/95, T-51/95, T-65/95 og T-87/95), José Rivas Andrés, Madrid (i sag T-52/95, T-55/95, T-58/95, T-59/95 og T-69/95), barrister David Lloyd Jones (i sag T-54/95 og T-88/95), solicitors Scott Crosby (i sag T-56/95, T-70/95 og T-71/95) og Leonard Hawkes (i sag T-57/95 og T-64/95), advokaterne Victor Refega Fernandes, Lissabon (i sag T-61/95, T-62/95 og T-63/95), og Rainer M. Bierwagen, Bruxelles (i sag T-68/95), barrister Mark Brealey (i sag T-88/95) og advokat Alkiviadis Oikonomou, Athen (i sag T-103/95 og T-104/95), og med valgt adresse i

Luxembourg hos Carlos Gómez de la Cruz, Kommissionens Juridiske Tjeneste, Wagnercentret, Kirchberg,

sagsøgt,

angående påstande om hel eller delvis annullation af Kommissionens beslutning 94/815/EF af 30. november 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (sag IV/33.126 og 33.322 — Cement, EFT L 343, s. 1),

har

DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABERS RET I FØRSTE INSTANS
(Fjerde Udvidede Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, P. Lindh, og dommerne R. García-Valdecasas, K. Lenaerts, J. Azizi og M. Jaeger,

justitssekretær: referendar I. Maselis,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter mundtlig forhandling den 16. september 1998 (i sag T-26/95, T-36/95, T-37/95 og T-38/95), den 18. september 1998 (i sag T-39/95, T-43/95, T-70/95 og T-71/95), den 23. september 1998 (i sag T-53/95, T-54/95, T-56/95 og T-88/95), den 25. september 1998 (i sag T-57/95, T-64/95, T-103/95 og T-104/95), den 30. september 1998 (i sag T-50/95, T-51/95, T-65/95 og T-87/95), den 2. oktober 1998 (i sag T-61/95, T-62/95 og T-63/95), den 7. oktober 1998 (i sag T-55/95, T-58/95 og T-59/95), den 9. oktober 1998 (i sag T-31/95, T-32/95, T-52/95 og T-69/95), den 14. oktober 1998 (i sag T-25/95, T-30/95, T-44/95 og T-60/95), den 16. oktober 1998 (i sag T-35/95, T-45/95, T-46/95 og T-48/95) og den 21. oktober 1998 (i sag T-34/95, T-42/95 og T-68/95),

afsagt følgende

Dom

Sagsfremstilling

1 Nærværende sager vedrører Kommissionens beslutning 94/815/EF af 30. november 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (sag IV/33.126 og 33.322 — Cement, EFT L 343, s. 1, herefter »den anfægtede beslutning«), hvorved 42 virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der er beskæftiget med produktion og salg af grå og hvid cement, blev pålagt bøder for overtrædelse af EF-traktatens artikel 85, stk. 1 (nu artikel 81, stk. 1, EF).

2 Kommissionen foretog i perioden fra april 1989 til juli 1990 i henhold artikel 14, stk. 2 og 3, i Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85 og 86 (EFT 1959-1962, s. 81, herefter »forordning nr. 17«), kontrolundersøgelser hos europæiske cementproducenter og branchesammenslutninger. Den fremsendte ligeledes begæringer om oplysninger til disse virksomheder og sammenslutninger i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17. Endelig fremsendte Kommissionen til Cembureau — Association européenne du ciment (Den Europæiske Cementforening, herefter »Cembureau«) en meddelelse af klagepunkter vedrørende en procedure i henhold til artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 17.

3 Den 12. november 1991 indledte Kommissionen den administrative procedure og fastlagde klagepunkterne i overensstemmelse med artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17. Den 25. november 1991 fremsendte Kommissionen til de 76 berørte virksomheder og sammenslutninger af virksomheder meddelelse af klagepunkter som omhandlet i artikel 2, stk. 1, i Kommissionens forordning nr. 99/63/EØF af 25. juli 1963 om udtalelser i henhold til artikel 19, stk. 1 og 2, i Rådets forordning nr. 17 (EFT 1963-1964, s. 42, herefter »forordning nr. 99/63«). Der skelnes i meddelelsen af klagepunkter i det væsentlige mellem to hovedkategorier af klagepunkter, nemlig klagepunkterne vedrørende virksomhedernes adfærd på internationalt plan (del I, kapitel 1 og 2, del II, afsnit A, kapitel 10, 11 og 12, og afsnit B og C) og deres adfærd på nationalt plan (del I, kapitel 3-9, del II, afsnit A, kapitel 13-19).

4 Meddelelsen af klagepunkter, der var udarbejdet som ét dokument, blev ikke sendt i sin fulde ordlyd til alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der var omfattet af proceduren. Kapitlerne vedrørende den internationale adfærd blev kun sendt til 61 virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, men ikke til 15 italienske virksomheder, der

ikke havde deltaget i nogen international organisation. Kapitlerne vedrørende den nationale adfærd blev kun sendt til virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder i de respektive medlemsstater.

5 Den komplette indholdsfortegnelse til meddelelsen af klagepunkter blev fremsendt til alle modtagerne af meddelelsen sammen med en liste over samtlige sagsakter i sagerne IV/33.126, IV/33.322 og IV/27.997 med nærmere angivelse af de dokumenter, den enkelte modtager kunne få adgang til (herefter »listen«). Modtagerne kunne i Kommissionens lokaler få adgang til sagsakterne i de tre sager på grundlag af listen og angivelserne heri. Endvidere fremsendte Kommissionen en lang række kopier af dokumenter fra sagsakterne. Den 9. juli 1992 fremsendte Kommissionen til alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der havde modtaget den internationale del af klagepunkterne, et referat af mødet i European Task Force den 19. august 1986 (der er citeret i nr. 25, punkt 14, i den anfægtede beslutning), som den havde fået kendskab til gennem svaret på meddelelsen af klagepunkter fra Aker RGI ASA (tidligere Aker A/S, også benævnt »Aker« i den anfægtede beslutning, herefter »Aker«) og Scancem (publ) AB (tidligere Euroc AB, også benævnt »Euroc« i den anfægtede beslutning, herefter »Euroc«), og opfordrede alle modtagerne til at fremsætte deres bemærkninger til dette dokument.

6 Efter at have modtaget meddelelsen af klagepunkter og haft adgang til Kommissionens sagsakter anmodede en række virksomheder og sammenslutninger af virksomheder Kommissionen om at fremsende de kapitler, der manglede i den meddelelse af klagepunkter, de hver især havde fået tilsendt, og at give dem adgang til samtlige sagsakter, bortset fra interne og fortrolige dokumenter. Kommissionen afslog at imødekomme denne anmodning.

7 Den 12. februar 1992 anlagde Cimenteries CBR SA (også benævnt »CBR« i den anfægtede beslutning, herefter »CBR«), Blue Circle Industries plc (herefter »Blue Circle«), Syndicat national de l'industrie cimentière (SFIC) (tidligere Syndicat national des fabricants de ciments et de chaux, også benævnt »Syndicat français de l'industrie cimentière« eller »SFIC« i den anfægtede beslutning, herefter »SFIC«), Eerste Nederlandse Cementindustrie NV (ENCI) (også benævnt »ENCI« i den anfægtede beslutning, herefter »ENCI«), Vereniging Nederlandse Cementindustrie (VNC) (også benævnt »VNC« i den anfægtede beslutning, herefter »VNC«) og Fédération de l'industrie cimentière belge ASBL (også benævnt »Fédération de l'industrie cimentière« eller »FIC« i den anfægtede beslutning, herefter »FIC«) sager ved Retten om påstand om annullation af Kommissionens beslutning om ikke at fremsende de ønskede dokumenter (sag T-10/92, T-11/92, T-12/92, T-14/92 og T-15/92) og fremsatte samtidig begæringer om foreløbige forholdsregler i form af udsættelse af den procedure, Kommissionen havde indledt i forhold til dem (sag T-10/92 R, T-11/92 R, T-12/92 R, T-14/92 R og T-15/92 R).

8 Ved kendelse af 23. marts 1992, forenede sager T-10/92 R, T-11/92 R, T-12/92 R, T-14/92 R og T-15/92 R, Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen (Sml. II, s. 1571), forkastede Rettens præsident begæringerne om foreløbige forholdsregler og forlængede fristen for afgivelse af svar på meddelelsen af klagepunkter til den 27. og 31. marts 1992 for så vidt angår de sagsøgere, som havde fremsat begæringerne om foreløbige forholdsregler.

9 Alle sagsøgerne i nærværende sager har fremsat deres bemærkninger til den meddelelse af klagepunkter, Kommissionen havde fremsendt til dem. Det seneste svar blev afgivet den 31. marts 1992.

10 Ved kendelse af 11. september 1992 (ikke trykt i Samling af Afgørelser) blev sag T-14/92, ENCI og Vereniging Nederlandse Cementindustrie mod Kommissionen, slettet af Rettens register, efter at sagsøgerne havde hævet sagen. I afventning af Rettens dom i de øvrige sager udsatte Kommissionen høringen, som skulle finde sted efter besvarelsen af meddelelsen af klagepunkter.

11 Ved dom af 18. december 1992, forenede sager T-10/92, 11/92, T-12/95 og T-15/92, Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen (Sml. II, s. 2667), afviste Retten sagerne.

12 Den 5. februar 1993 indbød høringskonsulenten de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der havde fået tilsendt meddelelsen af klagepunkter, til mundtlig høring, der fandt sted i tiden fra den 1. marts til den 1. april 1993. Høringen blev tilrettelagt som tre møderækker: en møderække om cementmarkedet, hvor samtlige virksomheder og sammenslutninger af virksomheder kunne deltage, en møderække om den internationale del af klagepunkterne, hvor kun de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der havde modtaget denne del af meddelelsen af klagepunkter, kunne deltage, og en møderække om de nationale dele, hvor virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder kunne deltage i de møder, der vedrørte deres respektive medlemsstater. I mødeindkaldelsen blev det fremhævet, at såfremt en virksomhed ønskede at uddybe sit synspunkt særskilt, skulle den anføre præcist, hvilke dele i meddelelsen af klagepunkter det vedrørte, samt hvilke forretningshemmeligheder der var berørt heraf, jf. artikel 19, 20 og 21 i forordning nr. 17.

13 I februar 1993 meddelte nogle af virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder, herunder Blue Circle og Groupe Origny SA (der den 1.1.1994 indtrådte i rettighederne for Cedest SA, også benævnt »Cedest« i den anfægtede beslutning, herefter »Cedest«), Kommissionen, at de ikke ønskede at benytte sig af muligheden for mundtligt at uddybe deres synspunkter vedrørende de klagepunkter, der var fremført imod dem.

14 Den 23. september 1993 besluttede Kommissionen efter gennemgangen af de skriftlige svar på meddelelsen af klagepunkter og de mundtlige forklaringer, der var fremkommet ved høringerne i marts 1993, at frafalde klagepunkterne vedrørende den internationale del (meddelelsen af klagepunkter, del I, kapitel 1 og 2, del II, afsnit A, kapitel 10, 11 og 12, og afsnit B og C) over for tolv navngivne tyske og seks spanske virksomheder og som følge heraf i forhold til disse virksomheder at indstille den procedure, den havde indledt den 12. november 1991. Endvidere besluttede Kommissionen over for de øvrige modtagere af meddelelsen af klagepunkter at frafalde klagepunkterne vedrørende de nationale karteller (meddelelsen af klagepunkter, del I, kapitel 3-9, del II, afsnit A, kapitel 13-19) og dermed at indstille den procedure, den havde indledt den 12. november 1991, med hensyn til disse dele af meddelelsen af klagepunkter.

15 Den 27. september 1993 blev samtlige virksomheder og sammenslutninger af virksomheder underrettet om Kommissionens beslutning om at frafalde klagepunkterne vedrørende de nationale karteller. Den anførte samtidig, at i konsekvens heraf mistede »bemærkningerne i del II, afsnit C (anvendelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17), nr. 93, punkt b) om, at 'de nationale karteller er uløseligt forbundet med de europæiske', [...] deres genstand [...] og [ville] ikke længere [...] blive taget i betragtning under proceduren, der ville blive fortsat på normal vis for de øvrige kapitler i de fremsendte klagepunkter«.

16 Den 5. oktober 1994 anmodede Kommissionen Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål (herefter »Det Rådgivende Udvalg«) om en udtalelse. Kommissionen forelagde på ny sagen for Det Rådgivende Udvalg den 23. november 1994.

17 Den 30. november 1994 vedtog Kommissionen den anfægtede beslutning, hvori den sondrer mellem to markeder, nemlig markedet for grå cement og markedet for hvid cement. De 42 virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som denne beslutning er rettet til, er alle omfattet af de dele heri, der vedrører markedet for grå cement (nr. 6, 8-37, 42-60, 64 og 65 og artikel 1-6, 8 og 9). Kun seks af de virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, er ligeledes omfattet af de dele, som vedrører markedet for hvid cement (nr. 7, 38-41, 42, 43, 61, 62, 63 og 65 og artikel 7, 8 og 10).

18 Med hensyn til markedet for grå cement fastslås det i den anfægtede beslutning, at der fandtes en generel aftale om at respektere hjemmemarkederne (»hjemmemarkedsprinicippet«) og at regulere cementleverancerne fra det ene land til det andet. Denne aftale blev indgået i Paris den 14. januar 1983 under et møde mellem repræsentanterne for de europæiske cementproducenter, som er medlemmer af Cembureau. Det fastslås i den anfægtede beslutnings artikel 1, at denne aftale (herefter »Cembureau-aftalen«) fandtes, og at alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, deltog heri i strid med forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1. Cembureau-aftalen er en samlet og kontinuerlig aftale (den anfægtede beslutning, nr. 46), idet den er gennemført inden for rammerne af bi- eller multilaterale karteller. Det fastslås i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, at disse karteller fandtes, og at de forskellige virksomheder og sammenslutninger af virksomheder deltog heri.

19 I den anfægtede beslutning fastslås det således, at der fandtes aftaler mellem Cembureau og sammenslutningens medlemmer om udveksling af oplysninger for at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen (nr. 16, 17 og 47 og artikel 2, stk. 1 og 2). Det lægges ligeledes til grund, at der fandtes særskilte grænseoverskridende karteller vedrørende henholdsvis de fransk-italienske forbindelser [nr. 20 og 48 og artikel 3, stk. 1, litra a), b) og c)], de spansk-portugisiske forbindelser (nr. 21 og 49 og artikel 3, stk. 2) og de fransk-tyske forbindelser [nr. 22 og 50 og artikel 3, stk. 3, litra a) og b)]. Det anføres, at der var en samordning mellem flere europæiske producenter med henblik på at imødegå importen af græsk cement og græske klinker til Fællesskabets medlemsstater midt i 1980'erne, og denne samordning førte til oprettelsen af en gruppe med navnet European Task Force (herefter »ETF«), stiftelsen af et fælles købs- og

salgsselskab (herefter »Joint Trading Company« eller »Interciment«), vedtagelsen af beskyttelsesforanstaltninger på det italienske marked og vedtagelsen af foranstaltninger med henblik på opkøb af de mængder af cement og klinker, som kunne destabilisere markedet (såkaldte »carrot actions« eller »gulerodsaktioner«) [nr. 24-29 og 53-57 og artikel 4, stk. 1, stk. 2, stk. 3, litra a) og b), og stk. 4, litra a)-h)]. Endelig fastslås det, at flere virksomheder og sammenslutninger af virksomheder deltog i forskellige former for samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, inden for rammerne af to komitéer for cementindustrien, som var oprettet med henblik på drøftelse af eksportproblemer, European Cement Export Committee (herefter »ECEC«) og European Export Policy Committee (herefter »EPC«) (nr. 30-37 og 58, 59 og 60 og artikel 5 og 6).

20 I den anfægtede beslutnings artikel 9 pålægges alle de 42 virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som den er rettet til, en bøde for deltagelse i den i artikel 1 omhandlede overtrædelse, som var gennemført ved den i artikel 2-6 beskrevne adfærd. De pålagte bøder ligger på mellem 40 000 og 32 492 000 ECU og andrager i alt 242 420 000 ECU.

21 For så vidt angår markedet for hvid cement fastslås det i den anfægtede beslutning, at seks virksomheder deltog i forskellige overtrædelser inden for rammerne af en gruppe af europæiske producenter af hvid cement, som eksporterer deres produkter, White Cement Committee (herefter »WCC«) (nr. 38-41 og 61, 62 og 63 samt artikel 7). I artikel 10 pålægges de seks virksomheder bøder på mellem 554 000 og 1 088 000 ECU. Bøderne andrager i alt 5 546 000 ECU.

22 Den anfægtede beslutning indeholder følgende bestemmelser:

»Artikel 1

Cembureau — Den Europæiske Cementforening, Fédération de l'industrie cimentière ASBL, SA Cimenteries CBR, Aalborg Portland A/S, Syndicat français de l'industrie cimentière, Lafarge Coppée SA, Société des ciments français SA, Vicat SA, Cedest SA, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV, Heidelberger Zement AG, Dyckerhoff AG, Alsen-Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH, Nordcement AG, Association of the Greek Cement Industry, Titan Cement Company SA, Heracles General Cement Company, Halkis Cement Company SA, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA, Cementir — Cementerie del Tirreno SpA, SA des Ciments luxembourgeois, Vereniging Nederlandse Cementindustrie, ENCI NV, British Cement Association, Blue Circle Industries plc, The Rugby Group plc og Castle Cement Ltd har fra den 14. januar 1983, Fratelli Buzzi SpA fra den 11. maj 1983, ATIC — Associação Técnica da Indústria [de] Cimento, Cimpor — Cimentos de Portugal SA, Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento SA, Agrupación de Fabricantes de Cementos de España, Asland SA, Corporación Uniland SA, Hispacement SA, Hornos Ibéricos Alba SA og

Compañía Valenciana de Cementos Portland SA fra den 1. januar 1986, Holderbank Financière Glar[u]s SA fra den 28. maj 1986 og Aker A/S og Euroc AB fra den 9. juni 1986 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og regulering af cementleverancerne fra det ene land til det andet.

Artikel 2

1. Cembureau — Den Europæiske Cementforening, Fédération de l'industrie cimentière ASBL, Aalborg Portland A/S, Syndicat français de l'industrie cimentière, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV, Association of the Greek Cement Industry, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA, Cementir — Cementerie del Tirreno SpA, SA des Ciments luxembourgeois, Vereniging Nederlandse Cementindustrie, British Cement Association har fra den 14. januar 1983 til den 14. april 1986 og ATIC — Associação Técnica da Indústria [de] Cimento samt Agrupación de Fabricantes de Cementos de España fra den 1. januar 1986 til den 14. april 1986 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i aftaler om udveksling af oplysninger om priser for at lette gennemførelsen af den i artikel 1 omhandlede aftale; udvekslingen fandt sted på møder, der afholdtes af delegationslederne og af Cembureau's eksekutivkomité.

2. Cembureau — Den Europæiske Cementforening, Fédération de l'industrie cimentière ASBL, Aalborg Portland A/S, Syndicat français de l'industrie cimentière, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV, Association of the Greek Cement Industry, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA, Cementir — Cementerie del Tirreno SpA, SA des Ciments luxembourgeois, Vereniging Nederlandse Cementindustrie, British Cement Association har fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 og ATIC — Associação Técnica da Indústria [de] Cimento samt Agrupación de Fabricantes de Cementos de España fra den 1. januar 1986 til den 31. december 1988 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en samordnet praksis om at lette gennemførelsen af den i artikel 1 omhandlede aftale, og som vedrører:

   a) udveksling af oplysninger om de belgiske og nederlandske producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler samt om den luxembourgske producents priser inklusive rabat

   b) udveksling af oplysninger om danske og irske producenters individuelle prislister samt om de gældende prislister inden for cementindustrien i Grækenland, Italien og Portugal og om de gennemsnitlige priser i Tyskland, Frankrig, Spanien og Det Forenede Kongerige.

Artikel 3

1. a) Lafarge Coppée SA og Fratelli Buzzi SpA har fra den 26. november 1988 til 31. december 1988 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en samordnet praksis om deling af det sydfranske marked samt om begrænsning af deres autonomi ved valg af produktionskilder.

b) Société des ciments français SA og Fratelli Buzzi SpA har fra den 17. marts 1988 til den 31. december 1988 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en samordnet praksis vedrørende udveksling af oplysninger om gældende priser og om forventede prisstigninger med henblik på begrænsning af deres autonomi.

c) Vicat SA og Fratelli Buzzi SpA har fra den 11. maj 1983 til den 31. december 1988 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en samordnet praksis om udveksling af oplysninger om priser med henblik på begrænsning af deres autonomi inden for levering af cement i Sydfrankrig.

2. Agrupación de Fabricantes de Cementos de España, Cimpor — Cimentos de Portugal SA og Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento SA har fra den 1. januar 1986 til den 24. april 1989 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en aftale om kontrol med cementleverancer mellem Spanien og Portugal og om opdeling af de respektive hjemmemarkeder.

3. a) Syndicat français de l'industrie cimentière, Lafarge Coppée SA, Société des ciments français SA, Cedest SA, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV, Dyckerhoff AG og Heidelberger Zement AG har fra den 23. juni 1982 til i hvert fald den 30. september 1989 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i aftaler og samordnet praksis om regulering af cementleverancer fra Frankrig til Tyskland og fra Tyskland til Frankrig.

b) Syndicat français de l'industrie cimentière og Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV har fra den 1. januar 1985 til den 30. september 1989 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en samordnet praksis om udvekslinger af oplysninger med henblik på at kontrollere overholdelsen af de kvantitative begrænsninger, der var fastsat for eksport mellem Frankrig og Tyskland, samt med henblik på at kontrollere leverancernes bestemmelsessted i de forskellige tyske delstater.

Artikel 4

1. Cembureau — Den Europæiske Cementforening, Holderbank Financière Glar[u]s SA, Blue Circle Industries plc, Agrupación de Fabricantes de Cementos de España, Asland SA, Corporación Uniland SA, Hispacement SA, Syndicat français de l'industrie cimentière, Lafarge Coppée SA, Société des ciments français SA, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV, Dyckerhoff AG, Heidelberger Zement AG, SA Cimenteries CBR, Aker A/S og Euroc AB, Aalborg Portland A/S, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA, Cementir — Cementerie del Tirreno SpA har fra den 28. maj 1986 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en aftale om oprettelse af Cembureau Task Force eller European Task Force.

2. Holderbank Financière Glar[u]s SA, Blue Circle Industries plc, Agrupación de Fabricantes de Cementos de España, Asland SA, Corporación Uniland SA, Hispacement SA, Syndicat français de l'industrie cimentière, Lafarge Coppée SA, Société des ciments français SA, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV, Dyckerhoff AG, Heidelberger Zement AG, Aker A/S og Euroc AB, SA Cimenteries CBR, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA og Cementir — Cementerie del Tirreno SpA har fra den 9. juni 1986 til den 26. marts 1993 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en aftale om stiftelse af Joint Trading Company, Interciment SA, der havde til formål at gennemføre foranstaltninger, der skulle virke tilskyndende eller afskrækkende over for dem, der truede stabiliteten på medlemsstaternes markeder.

3. a) Cembureau — Den Europæiske Cementforening, Holderbank Financière Glar[u]s SA, Blue Circle Industries plc, Agrupación de Fabricantes de Cementos de España, Asland SA, Corporacion Uniland SA, Hispacement SA, Syndicat français de l'industrie cimentière, Lafarge Coppée SA, Société des ciments français SA, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV, Dyckerhoff AG, Heidelberger Zement AG, SA Cimenteries CBR, Aker A/S og Euroc AB, Aalborg Portland A/S, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA, Cementir — Cementerie del Tirreno SpA har fra den 17. juni 1986 til den 15. marts 1987 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en samordnet praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde.

   b) Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA og Cementir — Cementerie del Tirreno SpA har fra den 3. april 1987 til den 3. april 1992 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en aftale, som vedrørte kontrakter, der var underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede græsk cement.

4. Følgende virksomheder har overtrådt bestemmelserne i EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i aftaler og samordnet praksis, der tog sigte på at omdirigere det græske produktionsoverskud og at bremse import af græsk cement til EF-landene. Det drejer sig navnlig om:

a) Blue Circle Industries plc, Castle Cement Ltd, The Rugby Group plc ved fra den 16. juni 1986 til den 5. september 1986 at have deltaget i en samordnet praksis, der gik ud på at forhindre og/eller reducere import af græsk cement til Det Forenede Kongerige

b) Blue Circle Industries plc og Titan Cement Company SA ved fra den 4. juli 1986 til den 31. december 1989 at have deltaget i en aftale, der tog sigte på at omdirigere visse mængder cement og klinker, produceret af Titan, til De Forenede Stater og Nigeria og at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder

c) Holderbank Financière Glar[u]s SA og Titan Cement Company SA ved fra den 19. juni 1986 til den 31. december 1990 at have deltaget i en aftale, der tog sigte på at omdirigere visse mængder af cement og klinker, produceret af Titan, til De Forenede Stater og Afrika og at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder

d) Holderbank Financière Glar[u]s SA og Heracles General Cement Company ved fra den 9. maj 1986 til den 31. december 1990 at have deltaget i en aftale, der tog sigte på at undgå, at Heracles direkte solgte cement på de europæiske markeder, og at omdirigere visse mængder cement og klinker, produceret af Heracles, til andre markeder

e) Lafarge Coppée SA og Titan Cement Company SA ved fra den 22. juli 1986 til den 31. december 1991 at have deltaget i en aftale, der tog sigte på, at visse mængder af klinker, fremstillet af Titan, skulle omdirigeres til Canada, og at undgå, at Titan solgte direkte på de europæiske markeder

f) Lafarge Coppée SA og Heracles General Cement Company ved fra den 1. juni 1988 til den 15. juni 1991 at have deltaget i en aftale, der tog sigte på at dirigere visse mængder af cement og klinker, fremstillet af Heracles, ud af Europa, og at undgå, at Heracles solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder

g) SA Cimenteries CBR, Heracles General Cement Company og Titan Cement Company SA ved fra den 4. maj 1988 til den 31. december 1990 at have deltaget i en samordnet

praksis, som vedrørte levering — via Umar — af klinker bestemt til CBR og ENCI i Belgien og i Nederlandene, og som havde til formål at undgå, at de to græske producenter solgte direkte på de europæiske markeder

h) Aker A/S og Euroc AB samt Titan Cement Company SA ved fra den 28. januar 1987 til den 31. december 1990 at have deltaget i en aftale, der gik ud på at omdirigere visse mængder af cement og klinker, fremstillet af Titan, til Afrika, De Forenede Stater og Bahamas, og som havde til formål at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder.

Artikel 5

Fédération de l'industrie cimentière ASBL, Aalborg Portland A/S, Syndicat français de l'industrie cimentière, Dyckerhoff AG, Alsen-Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH, Nordcement AG, Association of the Greek Cement Industry, Irish Cement Ltd, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Unicem SpA, Cementir — Cementerie del Tirreno SpA, ENCI NV har fra den 14. marts 1984 til den 22. september 1989 og Castle Cement Ltd, ATIC — Associação Técnica da Indústria [de] Cimento og Agrupación de Fabricantes de Cementos de España fra den 1. januar 1986 til den 22. september 1989 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved — inden for rammerne af ECEC — at have deltaget i en samordnet praksis, der gik ud på udveksling af oplysninger om udbuds- og efterspørgselssituationen i importerende tredjelande, eksportpriser, importsituationen i medlemslandene samt om udbuds- og efterspørgselssituationen på de interne markeder, og som havde til formål at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF.

Artikel 6

Lafarge Coppée SA, Titan Cement Company SA, Heracles General Cement Company, Halkis Cement Company SA har fra den 1. juli 1981 til den 19. maj 1989, Société des ciments français SA fra den 1. juli 1981 til den 17. februar 1989, Blue Circle Industries plc fra den 1. juli 1981 til den 12. oktober 1987, Hispacement SA, Hornos Ibéricos Alba SA, Compañía Valenciana de Cementos Portland SA og dets datterselskab Cementos del Mar SA fra den 1. januar 1986 til den 19. maj 1989 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved — inden for rammerne af EPC — at have deltaget i en fortsat samordnet praksis, der gik ud på at undersøge situationen på EF-markederne, fordele markederne i tredjelande, fastsætte priserne for produkter, der var bestemt til storeksport, udveksle individualiserede oplysninger om de mængder, der var til rådighed til eksport, og om eksporten til tredjelande, og som havde til formål at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF.

Artikel 7

Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA, Dyckerhoff AG, Lafarge Coppée SA, Société des ciments français SA, SA Cimenteries CBR har fra den 6. maj 1982 til den 26. maj 1988 og Compañía Valenciana de Cementos Portland SA fra den 1. januar 1986 til den 26. maj 1988 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved — inden for rammerne af WCC — at have deltaget i en samordnet praksis og i en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet samt i en [fortsat] samordnet praksis om kanalisering af produktionsoverskud til eksport til tredjelande, i en [fortsat] samordnet praksis vedrørende udveksling af individualiserede oplysninger om de enkelte virksomheders produktionskapacitet, produktion, internt salg og eksport, interne priser for hvid cement og for grå cement samt for eksport.

Artikel 8

De i artikel 1-7 nævnte virksomheder bringer straks de i samme artikler omhandlede overtrædelser til ophør (hvis det ikke allerede er sket) og skal for fremtiden hvad angår markederne for grå cement og hvid cement afstå fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, der kan have samme eller lignende formål, ligesom de også skal afstå fra udveksling af fortrolige forretningsoplysninger, der tager sigte på at kontrollere gennemførelsen af enhver udtrykkelig eller stiltiende aftale eller enhver samordnet praksis vedrørende opdeling af markederne inden for EF.

Artikel 9

Nedennævnte virksomheder og virksomhedssammenslutninger pålægges følgende bøder for den i artikel 1 konstaterede overtrædelse, som navnlig blev iværksat ved den i artikel 2, 3, 4, 5 og 6 beskrevne adfærd:

1.	Cembureau — Den Europæiske Cementforening en bøde på	100 000 ECU
2.	Holderbank Financière Glar[u]s SA en bøde på	5 331 000 ECU
3.	Aker A/S en bøde på	40 000 ECU
4.	Euroc AB en bøde på	40 000 ECU
5.	Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV en bøde på	100 000 ECU
6.	Alsen-Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH en bøde på	3 841 000 ECU

7.	Dyckerhoff AG en bøde på	12 296 000 ECU
8.	Heidelberger Zement AG en bøde på	15 652 000 ECU
9.	Nordcement AG en bøde på	1 850 000 ECU
10.	Fédération de l'industrie cimentière en bøde på	100 000 ECU
11.	SA Cimenteries CBR en bøde på	7 196 000 ECU
12.	Aalborg Portland A/S en bøde på	4 008 000 ECU
13.	Agrupación de Fabricantes de Cementos de España en bøde på	70 000 ECU
14.	Asland SA en bøde på	5 337 000 ECU
15.	Hispacement SA en bøde på	102 000 ECU
16.	Hornos Ibéricos Alba SA en bøde på	1 784 000 ECU
17.	Corporación Uniland SA en bøde på	1 971 000 ECU
18.	Compañía Valenciana de Cementos Portland SA en bøde på	1 312 000 ECU
19.	Syndicat français de l'industrie cimentière en bøde på	100 000 ECU
20.	Cedest SA en bøde på	2 522 000 ECU
21.	Société des ciments français SA en bøde på	24 716 000 ECU
22.	Lafarge Coppée SA en bøde på	22 872 000 ECU
23.	Vicat SA en bøde på	8 272 000 ECU
24.	Association of the Greek Cement Industry en bøde på	100 000 ECU
25.	Halkis Cement Company SA en bøde på	1 856 000 ECU
26.	Heracles General Cement Company en bøde på	5 748 000 ECU
27.	Titan Cement Company SA en bøde på	5 625 000 ECU
28.	Irish Cement Ltd en bøde på	3 524 000 ECU
29.	Fratelli Buzzi SpA en bøde på	3 652 000 ECU
30.	Cementir — Cementerie del Tirreno SpA en bøde på	8 248 000 ECU
31.	Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA en bøde på	32 492 000 ECU
32.	Unicem SpA en bøde på	11 652 000 ECU
33.	SA des Ciments luxembourgeois en bøde på	1 052 000 ECU
34.	Vereniging Nederlandse Cementindustrie en bøde på	100 000 ECU
35.	ENCI NV en bøde på	7 316 000 ECU
36.	ATIC — Associação Técnica da Indústria [de] Cimento en bøde på	70 000 ECU
37.	Cimpor — Cimentos de Portugal SA en bøde på	9 324 000 ECU
38.	Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento SA en bøde på	3 017 000 ECU
39.	British Cement Association en bøde på	100 000 ECU
40.	Blue Circle Industries plc en bøde på	15 824 000 ECU
41.	Castle Cement Ltd en bøde på	7 964 000 ECU
42.	The Rugby Group plc en bøde på	5 144 000 ECU

Artikel 10

Nedennævnte virksomheder pålægges følgende bøder for den i artikel 7 konstaterede overtrædelse:

1.	Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA en bøde på	1 088 000 ECU
2.	Dyckerhoff AG en bøde på	988 000 ECU

3.	Lafarge Coppée SA en bøde på	1 028 000 ECU
4.	Société des ciments français SA en bøde på	1 052 000 ECU
5.	SA Cimenteries CBR en bøde på	836 000 ECU
6.	Compañía Valenciana de Cementos Portland SA en bøde på	554 000 ECU

Artikel 11

De bøder, der pålægges i artikel 9 og 10, indbetales inden tre måneder fra meddelelsen af nærværende beslutning på følgende bankkonto [...]

Bøderne forrentes automatisk med virkning fra udløbet af ovennævnte frist med den sats, som Det Europæiske Monetære Institut anvender på sine ecu-transaktioner den første arbejdsdag i den måned, hvor nærværende beslutning er blevet vedtaget, plus 3,5 procentpoint, dvs. 9,25%.

Artikel 12

Denne beslutning er rettet til [...]«

Retsforhandlinger

23 Den 13. januar 1995 gjorde Ciments français SA (også benævnt »Société des ciments français SA«, »Ciments français« eller »SCF« i den anfægtede beslutning, herefter »Ciments français«) Kommissionen opmærksom på, at der var en skrivefejl i forbindelse med udmålingen af den bøde, selskabet var pålagt vedrørende markedet for grå cement. Den 6. februar 1995 påpegede selskabet, at denne fejl også fandtes i den anden meddelelse af den anfægtede beslutning. Den 17. februar 1995 meddelte Kommissionen selskabet sin beslutning af 13. februar 1995 om ikke at tage begæringen om berigtigelse af bødebeløbet til følge.

24 Den 6. februar 1995 anmodede Castle Cement Ltd (herefter »Castle«), Aker og Euroc det kommissionsmedlem, som er ansvarlig for konkurrencepolitikken, om at oplyse, om Kommissionen, såfremt bøden helt eller delvis måtte blive ophævet, ville forrente de beløb, som allerede var betalt i afventning af sagens afslutning. Efter modtagelsen af den anden

meddelelse i februar 1995 anmodede selskaberne den 13. februar 1995 Kommissionen om at oplyse, hvilke virkninger denne anden meddelelse havde med hensyn til betalingen af bøden og sikkerhedsstillelsen. De fik ikke noget svar på deres henvendelser vedrørende betaling af renter.

25 Ved stævninger indleveret til Rettens Justitskontor i tiden mellem den 14. februar 1995 og den 12. april 1995 har CBR (sag T-25/95), Cembureau (sag T-26/95), FIC (sag T-30/95), ENCI (sag T-31/95), VNC (sag T-32/95), Ciments luxembourgeois SA (også benævnt »SA des Ciments luxembourgeois« eller »Ciments luxembourgeois« i den anfægtede beslutning, herefter »Ciments luxembourgeois«) (sag T-34/95), Dyckerhoff AG (tidligere Dyckerhoff Zement GmbH, herefter »Dyckerhoff«) (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Vicat SA (herefter »Vicat«) (sag T-37/95), Cedest (sag T-38/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger Zement AG (herefter »Heidelberger«) (sag T-42/95), Lafarge Coppée (også benævnt »Lafarge Coppée SA« eller »Lafarge« i den anfægtede beslutning, herefter »Lafarge«) (sag T-43/95), Aalborg Portland A/S (herefter »Aalborg Portland«) (sag T-44/95), Alsen AG (tidligere Alsen-Breitenburg Zement- und Kalkwerke GmbH, også benævnt »Alsen-Breitenburg« i den anfægtede beslutning, herefter »Alsen-Breitenburg«) (sag T-45/95), Alsen AG (tidligere Nordcement AG, også benævnt »Nordcement« i den anfægtede beslutning, herefter »Nordcement«) (sag T-46/95), Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV (også benævnt »Bundesverband« eller »BDZ« i den anfægtede beslutning, herefter »BDZ«) (sag T-48/95), Unicem SpA (herefter »Unicem«) (sag T-50/95), Fratelli Buzzi SpA (herefter »Buzzi«) (sag T-51/95), Compañía Valenciana de Cementos Portland SA (herefter »Valenciana«) (sag T-52/95), The Rugby Group plc (også benævnt »Rugby« i den anfægtede beslutning, herefter »Rugby«) (sag T-53/95), British Cement Association (herefter »BCA«) (sag T-54/95), Asland SA (herefter »Asland«) (sag T-55/95), Castle (sag T-56/95), Heracles General Cement Company SA (også benævnt »Heracles« i den anfægtede beslutning, herefter »Heracles«) (sag T-57/95), Corporación Uniland SA (herefter »Uniland«) (sag T-58/95), Agrupación de Fabricantes de Cemento de España (Oficemen) (også benævnt »Oficemen« i den anfægtede beslutning, herefter »Oficemen«) (sag T-59/95), Irish Cement Ltd (herefter »Irish Cement«) (sag T-60/95), Cimpor — Cimentos de Portugal SA (herefter »Cimpor«) (sag T-61/95), Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento SA (herefter »Secil«) (sag T-62/95), ATIC — Associação Técnica da Indústria de Cimento (herefter »ATIC«) (sag T-63/95), Titan Cement Company SA (også benævnt »Titan« i den anfægtede beslutning, herefter »Titan«) (sag T-64/95), Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento SpA (herefter »Italcementi«) (sag T-65/95), Holderbank Financière Glarus AG (også benævnt »Holderbank Financière Glaris SA« i den anfægtede beslutning, herefter »Holderbank«) (sag T-68/95), Hornos Ibéricos Alba SA (Hisalba) (også benævnt »Hornos Ibéricos« eller »Hisalba« i den anfægtede beslutning, herefter »Hornos Ibéricos«) (sag T-69/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95), Cementir — Cementerie del Tirreno SpA (herefter »Cementir«) (sag T-87/95), Blue Circle (sag T-88/95), Enosi Tsimentoviomichanion Ellados (tidligere Association of the Greek Cement Industry, hvilken betegnelse er anvendt i den anfægtede beslutning, herefter »AGCI«) (sag T-103/95) og Tsimenta Chalkidos AE (tidligere Halkis Cement Company, også benævnt »Halkis« i den anfægtede beslutning, herefter »Halkis«) (sag T-104/95) anlagt nærværende sager.

26 Ved særskilt dokument indleveret til Rettens Justitskontor den 17. maj 1995 fremsatte Halkis i medfør af traktatens artikel 185 og 186 (nu artikel 242 EF og 243 EF) begæring om foreløbige forholdsregler i form af en udsættelse af gennemførelsen af den anfægtede beslutning, for så vidt som der herved pålægges selskabet en bøde. Ved kendelse afsagt af Rettens præsident den 11. august 1995, sag T-104/95 R, Tsimenta Chalkidos mod Kommissionen (Sml. II, s. 2235), blev denne begæring forkastet.

27 Ved stævning indleveret til Rettens Justitskontor den 10. maj 1995 anlagde Cementir yderligere en sag med særskilt påstand om annullation af den anfægtede beslutning for så vidt angår udmålingen af den bøde, selskabet pålægges i artikel 9 (sag T-116/95). Ved kendelse af 10. juni 1998 afviste Retten (Fjerde Udvidede Afdeling) denne sag (Sml. II, s. 2261).

28 På grundlag af den refererende dommers rapport har Retten (Fjerde Udvidede Afdeling) besluttet at indlede den mundtlige forhandling i alle de nærværende sager uden forudgående bevisoptagelse. Som led i foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse har Retten imidlertid opfordret parterne til at fremlægge visse dokumenter og besvare visse spørgsmål. Parterne har efterkommet disse opfordringer.

29 Parterne har afgivet mundtlige indlæg og besvaret Rettens spørgsmål i retsmøder, der fandt sted den 16., 18., 23., 25. og 30. september 1998 og den 2., 7., 9., 14., 16. og 21. oktober 1998.

Parternes påstande

30 CBR (sag T-25/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutnings artikel 1, 4, 7, 8, 9 og 10.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes de bøder, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

31 Cembureau (sag T-26/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

— Retten træffer afgørelse om den forudgående bevisoptagelse, den finder fornøden.

32 FIC (sag T-30/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutnings artikel 1, 2, 5, 8 og 9, for så vidt som de vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

33 ENCI (sag T-31/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutning, i hvert fald for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger, herunder renter af bøden, der er betalt med urette.

34 VNC (sag T-32/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutning, i hvert fald for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger, herunder renter af bøden, der er betalt med urette.

35 Ciments luxembourgeois (sag T-34/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutnings artikel 1, artikel 2, stk. 1 og 2, og artikel 9 annulleres, for så vidt som de vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

36 Dyckerhoff (sag T-35/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutnings artikel 1, artikel 3, stk. 3, litra a), artikel 4, stk. 1 og 2, artikel 4, stk. 3, litra a), artikel 5, 7, 8, 9 og 10 annulleres, for så vidt som de vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

37 SFIC (sag T-36/95) har nedlagt følgende påstande:

— Kommissionen og om nødvendigt Det Rådgivende Udvalg anmodes om at redegøre for karakteren og omfanget af de oplysninger, som var tilgængelige, og som blev stillet til rådighed for udvalgets medlemmer, navnlig med hensyn til størrelsen af de forventede bøder.

— Kommissionen anmodes om at redegøre for, om forhandlingerne i kommissærkollegiet er forløbet forskriftsmæssigt, navnlig med hensyn til de betingelser, hvorunder medlemmerne havde adgang til eller blev orienteret om de argumenter, sagsøgeren og de øvrige modtagere af meddelelsen af klagepunkter havde fremført til deres forsvar.

— Det fastslås, at Det Rådgivende Udvalg ikke fik mulighed for at udtale sig med fuldt kendskab til sagen.

— Det fastslås, at Kommissionen har tilsidesat kollegialitetsprincippet.

— Den anfægtede beslutnings artikel 1 og 2, artikel 3, stk. 3, artikel 4, stk. 1 og 2, artikel 5 og 9 annulleres helt eller delvis, for så vidt som artiklerne vedrører sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

38 Vicat (sag T-37/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutnings artikel 1, artikel 3, stk. 1, litra c), og artikel 9 annulleres helt eller delvis, for så vidt som artiklerne vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

39 Cedest (sag T-38/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutnings artikel 1, artikel 3, stk. 3, litra a), og artikel 9, nr. 20, helt eller delvis, for så vidt som de vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

40 Ciments français (sag T-39/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutning.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

41 Heidelberger (sag T-42/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

42 Lafarge (sag T-43/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutning eller i hvert fald artikel 1, artikel 3, stk. 1, litra a), artikel 3, stk. 3, litra a), artikel 4, stk. 1 og 2, artikel 4, stk. 3, litra a), artikel 4, stk. 4, litra e) og f), og artikel 6 og 7.

— Subsidiært ophæves eller i hvert fald nedsættes de bøder, der er pålagt sagsøgeren.

— Der træffes sådanne foranstaltninger, som findes hensigtsmæssige.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

43 Aalborg Portland (sag T-44/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutnings artikel 1 og 2, artikel 4, stk. 1, artikel 4, stk. 3, litra a), artikel 5, 8 og 12 annulleres, for så vidt som de vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

44 Alsen-Breitenburg (sag T-45/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

45 Nordcement (sag T-46/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

46 BDZ (sag T-48/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutnings artikel 1 og 2, artikel 3, stk. 3, artikel 4, stk. 1 og 2, artikel 4, stk. 3, litra a), og artikel 9, nr. 5, annulleres.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

47 Unicem (sag T-50/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, i hvert fald for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger og at erstatte sagsøgeren udgifterne og renterne i forbindelse med sikkerhedsstillelse, fuldt ud eller for så vidt angår den del af bøden, hvorved denne eventuelt bliver nedsat.

48 Buzzi (sag T-51/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutning helt eller delvis, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

— Kommissionen tilpligtes at erstatte sagsøgeren selskabets omkostninger i forbindelse med den administrative procedure.

— Kommissionen tilpligtes at erstatte sagsøgeren omkostningerne i forbindelse med sikkerhedsstillelsen for den pålagte bøde.

— Det tillades sagsøgeren at lade selskabets administrerende direktør, Franco Buzzi, give personligt fremmøde for Retten.

49 Valenciana (sag T-52/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutning helt eller delvis, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært nedsættes de bøder, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

50 Rugby (sag T-53/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutnings artikel 1, 2, 4, 8 og 9, for så vidt som de vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

51 BCA (sag T-54/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

52 Asland (sag T-55/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutning helt eller delvis.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger, herunder omkostningerne og renterne i forbindelse med sikkerhedsstillelse eller eventuel betaling af hele eller en del af bøden.

53 Castle (sag T-56/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres helt eller delvis, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren, ophæves eller nedsættes.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

54 Heracles (sag T-57/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutning.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Det pålægges Kommissionen at fremlægge alle interne notater, memoranda og udkast, udarbejdet af medlemmer af Kommissionen eller dens tjenestemænd, referater fra Kommissionens møder og udtalelser fra Det Rådgivende Udvalg vedrørende

— orienteringen om de anbringender, sagsøgeren fremførte til sit forsvar, således som disse fremgår af svaret på meddelelsen af klagepunkter og referatet af den mundtlige høring, i Kommissionen og Det Rådgivende Udvalg i andre sprogversioner end den græske originalversion

— udmålingen af den bøde, der er pålagt sagsøgeren, navnlig det udkast til kommissionsbeslutning, som blev forelagt Det Rådgivende Udvalg. Sagsøgeren mener — uden dog at være i stand til at bevise det — at udkastet indeholdt følgende afsnit (som ikke findes i den endelige beslutning): »Der må tages hensyn til de græske producenters argumentation om, at de var presset af omstændighederne til at underskrive aftalerne med visse europæiske producenter med hensyn til salg af cement og klinker. Kommissionen mener derfor ikke, at der skal pålægges Titan og Heracles bøder for de aftaler og den samordnede praksis om køb af græsk cement og græske klinker, som er omtalt i nr 56.«

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

55 Uniland (sag T-58/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger, herunder udgifterne ved etablering og opretholdelse af sikkerhedsstillelsen for betalingen af bøden.

56 Oficemen (sag T-59/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært annulleres den anfægtede beslutnings artikel 1 og 2, artikel 3, stk. 2, artikel 4, stk. 1 og 2, artikel 4, stk. 3, litra a), artikel 5 og 9, for så vidt som de vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger, herunder udgifterne ved etablering og opretholdelse af sikkerhedsstillelsen for betalingen af bøden.

57 I replikken har Oficemen (sag T-59/95) endvidere nedlagt påstand om, at Kommissionen tilpligtes at fremlægge alle dokumenter i Kommissionens sagsakter for så vidt angår den korrespondance og de rapporter, der findes heri, med henblik på, at det kan undersøges, om det ufravigelige formkrav om høring af Det Rådgivende Udvalg, som fremgår af forordning nr. 17, er overholdt.

58 Irish Cement (sag T-60/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren, ophæves eller nedsættes.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

59 Cimpor (sag T-61/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren, og i overensstemmelse hermed ophæves den bøde, der er pålagt selskabet.

— Subsidiært nedsættes bøden.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

— Retten træffer afgørelse om den forudgående bevisoptagelse, den finder fornøden.

60 Secil (sag T-62/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren, og i overensstemmelse hermed ophæves den bøde, der er pålagt selskabet.

— Subsidiært nedsættes bøden.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

— Retten træffer afgørelse om den forudgående bevisoptagelse, den finder fornøden, og navnlig pålægges det Kommissionen at fremlægge kopi af de kapitler i meddelelsen af klagepunkter, som ikke er fremsendt til selskabet, og alle de oplysninger, som er nødvendige af hensyn til efterprøvelsen af, om den anfægtede beslutnings artikel 9 er lovlig.

61 ATIC (sag T-63/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren, navnlig artikel 1, artikel 2, stk. 1, artikel 2, stk. 2, litra b), og artikel 5.

— Subsidiært nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

62 Titan (sag T-64/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres eller ændres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren, således at den selskabet pålagte bøde ophæves eller nedsættes.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

— Der træffes sådanne foranstaltninger, som findes påkrævet.

63 Italcementi (sag T-65/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutning helt eller delvis, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionens beslutning af 23. september 1993 annulleres, for så vidt som det herved bestemmes, at den internationale del af proceduren afsluttes over for tolv tyske og seks spanske virksomheder, som er nævnt i beslutningen.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

64 Holderbank (sag T-68/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

65 Hornos Ibéricos (sag T-69/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

— Kommissionen opfordres til at fremlægge alle sagsakter og alle de dokumenter, hvorpå den anfægtede beslutning støttes, navnlig alle analyser af forholdene på det internationale cementmarked, samt Kommissionens undersøgelser af de økonomiske bevæggrunde for, at sagsøgeren deltog i EPC.

— Det tillades sagsøgeren at gennemgå disse dokumenter, for så vidt som de ikke indeholder andre parters forretningshemmeligheder eller henviser til Kommissionens interne dokumenter.

66 Aker (sag T-70/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres helt eller delvis, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren, ophæves eller nedsættes.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

67 Euroc (sag T-71/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres helt eller delvis, for så vidt som den vedrører sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren, ophæves eller nedsættes.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

68 Cementir (sag T-87/95) har nedlagt følgende påstande:

— Principalt annulleres den anfægtede beslutning helt eller delvis.

— Subsidiært ophæves eller nedsættes den bøde, der er pålagt sagsøgeren.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

69 Blue Circle (sag T-88/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres.

— Subsidiært ophæves den selskabet pålagte bøde delvis, og den nedsættes i overensstemmelse hermed.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

70 AGCI (sag T-103/95) har nedlagt følgende påstande:

— Den anfægtede beslutning annulleres eller ændres, i hvert fald for så vidt som den vedrører sagsøgeren, således at den selskabet pålagte bøde ophæves eller nedsættes.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

— Der træffes sådanne foranstaltninger, som findes påkrævet.

71 Halkis (sag T-104/95) har nedlagt følgende påstande:

— Der træffes afgørelse i nærværende sag uden hensyntagen til de konnekse sager, der er anlagt til prøvelse af den anfægtede beslutning, og som vil kunne vanskeliggøre forståelsen af de faktiske omstændigheder og den retlige vurdering af de anbringender, sagsøgeren har fremført.

— Den anfægtede beslutning annulleres eller ændres.

— Kommissionen tilpligtes at betale sagens omkostninger.

72 Kommissionen har i sag T-25/95 og T-30/95 nedlagt følgende påstande:

— Sagen afvises, for så vidt som den vedrører reglerne om loyal konkurrence.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

73 Kommissionen har i sag T-26/95, T-31/95, T-32/95, T-34/95 — T-39/95, T-42/95 — T-46/95, T-48/95, T-50/95 — T-64/95, T-68/95 — T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 og T-104/95 nedlagt følgende påstande:

— Frifindelse.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

74 I sag T-65/95 har Kommissionen nedlagt følgende påstande:

— Sagen afvises, for så vidt som den angår Kommissionens beslutning af 23. september 1993.

— Kommissionen frifindes, for så vidt som sagen angår den anfægtede beslutning.

— Sagsøgeren tilpligtes at betale sagens omkostninger.

75 Efter at have hørt parterne har Retten (Fjerde Udvidede Afdeling) besluttet at forene nærværende sager med henblik på domsafsigelsen, jf. procesreglementets artikel 50.

76 I alle sagerne er der nedlagt påstand om annullation af den anfægtede beslutning. Én sagsøger, Italcementi, har endvidere nedlagt påstand om annullation af beslutningen af 23. september 1993, hvorved Kommissionen besluttede at indstille den internationale del af proceduren over for tolv tyske og seks spanske virksomheder. Der skal først foretages en undersøgelse af Italcementi's påstand om annullation af sidstnævnte beslutning.

Påstanden om annullation af beslutningen af 23. september 1993, for så vidt som den internationale del af proceduren herved blev indstillet over for tolv tyske og seks spanske virksomheder

77 Den 23. september 1993 besluttede Kommissionen at frafalde klagepunkterne vedrørende den internationale del af meddelelsen af klagepunkter over for tolv tyske og seks spanske virksomheder. Endvidere besluttede Kommissionen over for alle modtagerne af meddelelsen af klagepunkter at frafalde klagepunkterne vedrørende de nationale karteller. Den 27. september 1993 orienterede Kommissionen alle modtagerne af meddelelsen af klagepunkter om beslutningen om at frafalde klagepunkterne vedrørende de nationale karteller (jf. ovenfor i præmis 14 og 15).

78 Italcementi (sag T-65/95) har anfægtet, at Kommissionen har undladt til selskabet at fremsende beslutningen af 23. september 1993 om at indstille proceduren over for tolv tyske og seks spanske virksomheder. Selskabet fik kendskab til denne beslutning, da det læste den anfægtede beslutning, idet beslutningen ikke er nævnt i Kommissionens brev af 27. september 1993 (den anfægtede beslutning, nr. 4, punkt 2). Der er heller ikke nogen begrundelse for dette valg i den anfægtede beslutning. Italcementi har anført, at selskabet derfor er blevet afskåret fra at fremsætte bemærkninger til og anlægge sag til prøvelse af denne beslutning. Beslutningen var en betydningsfuld forberedende retsakt i forbindelse med vedtagelsen af den anfægtede beslutning, og uden denne retsakt ville sidstnævnte beslutning have været anderledes, både hvad angår formen og indholdet. Sagsøgeren mener, at sagen kan antages til realitetsbehandling, for så vidt som den vedrører beslutningen af 23. september 1993. For det første har selskabet anlagt sagen inden for den i EF-traktatens artikel 173 (efter ændring nu artikel 230 EF) fastsatte frist, som begyndte at løbe fra det tidspunkt, hvor det fik kendskab til beslutningen. For det andet har

selskabet en retlig interesse i at få prøvet beslutningen, som er i modstrid med, at det ansvar, Kommissionen har pålagt alle de europæiske cementvirksomheder, er anset for kollektivt, og er i strid med lighedsgrundsætningen. Italcementi har ligeledes fremsat begæring om, at det pålægges Kommissionen at fremlægge beslutningen af 23. september 1993. Såfremt Italcementi får medhold i påstanden om annullation af denne beslutning, må den anfægtede beslutning ligeledes annulleres.

79 Det er korrekt, at der ikke i Kommissionens brev af 27. september 1993 henvises til beslutningen af 23. september 1993 om at frafalde de internationale klagepunkter over for tolv tyske og seks spanske virksomheder, således som Kommissionen i øvrigt har erkendt i retsmødet i sag T-65/95.

80 Det bemærkes imidlertid, at retsakter eller afgørelser, der kan anfægtes under et annullationssøgsmål i medfør af traktatens artikel 173, ifølge fast retspraksis er foranstaltninger med bindende retsvirkninger, som berører sagsøgerens interesser ved at ændre dennes retsstilling væsentligt (jf. Domstolens dom af 11.11.1981, sag 60/81, IBM mod Kommissionen, Sml. s. 2639, præmis 9, og den ovenfor i præmis 11 nævnte dom i sagerne Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 28).

81 I nærværende sag har Kommissionens beslutning om at frafalde de internationale klagepunkter over for tolv tyske og seks spanske virksomheder ikke sådanne virkninger i forhold til Italcementi.

82 Beslutningen er således ikke i forhold til selskabet en retsakt, som kan anfægtes i henhold til traktatens artikel 173. Påstanden om annullation af denne beslutning må herefter afvises.

83 For så vidt som Italcementi's argumentation i virkeligheden går ud på at påpege, at der er mangler ved en foranstaltning, der er truffet som led i forberedelsen af den anfægtede beslutning, og at disse mangler har betydning for lovligheden heraf, fordi sagsøgerens ret til kontradiktion, begrundelsespligten og lighedsgrundsætningen er blevet tilsidesat, må denne argumentation under alle omstændigheder undersøges i forbindelse med påstanden om annullation af den anfægtede beslutning (jf. nedenfor i præmis 461-471). Det fremgår således af fast retspraksis, at eventuelle mangler ved en forberedende foranstaltning, der ikke som sådan kan være genstand for et annullationssøgsmål, kan gøres gældende under en sag vedrørende den endelige retsakt, det vil i dette tilfælde sige den anfægtede beslutning, idet beslutningen af 23. september 1993 var et led i forberedelsen heraf (den ovenfor i præmis 80 nævnte dom i sagen IBM mod Kommissionen, dommens præmis 12, den ovenfor i præmis 11 nævnte dom i sagerne Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 47, og Rettens dom af 23.2.1994, forenede sager T-39/92 og T-40/92, CB og Europay mod Kommissionen, Sml. II, s. 49, præmis 46-62).

84 Da den omhandlede påstand må afvises, er der ikke grundlag for at imødekomme Italcementi's begæring om fremlæggelse af beslutningen af 23. september 1993.

Påstandene om annullation af den anfægtede beslutning

I — *Anbringenderne om forskellige væsentlige formelle mangler under den administrative procedure*

85 Alle sagsøgerne, undtagen Halkis, har fremført anbringender om væsentlige formelle mangler under den administrative procedure. De i alt 22 anbringender herom er imidlertid ikke alle fremført af samtlige sagsøgere. Ved gennemgangen af de enkelte anbringender vil det blive angivet, hvilke sagsøgere der har gjort anbringendet gældende.

86 Det første anbringende støttes på en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet parterne ikke havde adgang til den samlede meddelelse af klagepunkter og de hertil hørende dokumenter under den administrative procedure. En af sagsøgerne har anført, at den delvise fremsendelse af meddelelsen af klagepunkter ligeledes er i strid med ligebehandlingsprincippet. Det andet, det tredje og det fjerde anbringende støttes på en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og en tilsidesættelse af EF-traktatens artikel 190 (nu artikel 253 EF) i forbindelse med, at Kommissionen frafaldt de nationale klagepunkter og i forhold til visse virksomheder de internationale klagepunkter (jf. ovenfor i præmis 14 og 15). Det femte anbringende støttes på en sagsbehandlingsfejl, som Kommissionen angiveligt begik, da den frafaldt visse af de internationale klagepunkter. Det sjette anbringende støttes på en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet meddelelsen af klagepunkter var upræcis og ufuldstændig. Det syvende anbringende støttes på en tilsidesættelse af retten til kontradiktion og Rådets forordning nr. 1 af 15. april 1958 om den ordning, der skal gælde for Det Europæiske Økonomiske Fællesskab på det sproglige område (EFT 1952-1958, s. 58, herefter »forordning nr. 1«), idet visse af de dokumenter, som blev fremsendt til sagsøgerne under den administrative procedure, ikke var oversat. Det ottende anbringende støttes på en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, fordi visse dokumenter var oversat og citeret forkert. Det niende anbringende støttes på en tilsidesættelse af retten til kontradiktion og af artikel 11, stk. 1, i forordning nr. 99/63, idet der ikke var fastsat en rimelig frist til besvarelse af meddelelsen af klagepunkter. Det tiende anbringende støttes på en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og af artikel 7, stk. 1, artikel 8, stk. 1, og artikel 9 i forordning nr. 99/63, idet der var mangler ved gennemførelsen af høringerne. Det ellevte anbringende støttes på en tilsidesættelse af princippet om, at Kommissionen af egen drift skal oplyse sagen. Det tolvte anbringende støttes på en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet den administrative procedure varede for længe. Det trettende anbringende støttes på en tilsidesættelse af artikel 6 i den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder af 4. november 1950 (herefter »EMK«). Det fjortende anbringende støttes på, at Kommissionen har tilsidesat uskyldsformodningsprincippet (»praesumptio innocentiae«), og det femtende anbringende støttes på en tilsidesættelse af parternes ret til at nægte at vidne imod sig selv. Det sekstende anbringende støttes på en tilsidesættelse af artikel 10 i forordning nr. 17, idet Kommissionen begik fejl i forbindelse med høringen af Det Rådgivende Udvalg. Det syttende, det attende, det nittende og det tyvende anbringende støttes på en tilsidesættelse af henholdsvis subsidiaritetsprincippet, god forvaltningsskik, retssikkerhedsprincippet og princippet om beskyttelse af den berettigede forventning under den administrative procedure. Det enogtyvende anbringende støttes på, at Kommissionen har tilsidesat kollegialitetsprincippet ved vedtagelsen af den anfægtede beslutning. Endelig støttes det toogtyvende anbringende på fejl i forbindelse med stadfæstelsen og meddelelsen af den anfægtede beslutning.

Første anbringende om tilsidesættelse af retten til kontradiktion og ligebehandlingsprincippet, idet parterne ikke havde adgang til den samlede meddelelse af klagepunkter og de hertil hørende dokumenter under den administrative procedure

87 I forbindelse med det første anbringende har sagsøgerne for det første anført, at Kommissionen ikke har sikret dem adgang til den samlede meddelelse af klagepunkter (B). Herudover gøres det gældende, at Kommissionen ved ikke at give sagsøgerne adgang til visse dele af meddelelsen af klagepunkter og en række dokumenter i sagen har afskåret dem fra at få adgang til diskulperende oplysninger (C). Endvidere gøres det gældende, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har anvendt belastende dokumenter, som ikke blev fremsendt til sagsøgerne, og som ikke er nævnt i meddelelsen af klagepunkter (D). Endelig gøres det gældende, at Kommissionen har undladt at fremsende dokumenter, der kunne have været anvendt i forbindelse med udøvelsen af retten til kontradiktion, selv om de ikke var en del af sagen (E). Inden argumenterne gennemgås, skal Retten fremkomme med nogle indledende bemærkninger (A).

A — Indledende bemærkninger

88 Der skal først redegøres for den måde, hvorpå klagepunkterne blev meddelt under den administrative procedure, og de betingelser, hvorunder modtagerne af meddelelsen af klagepunkter fik aktindsigt under proceduren.

89 På grundlag af de dokumenter og oplysninger, som Kommissionen indsamlede under kontrolundersøgelserne hos de europæiske cementproducenter og disse producenters branchesammmenslutninger fra april 1989 til juli 1990, og på grundlag af svarene på begæringerne om oplysninger i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 og på en meddelelse af klagepunkter, som blev fremsendt i henhold til forordningens artikel 15, stk. 1 (jf. ovenfor i præmis 2), fandt Kommissionen, at der sandsynligvis bestod et system af aftaler og samordnet praksis mellem de europæiske cementproducenter såvel på europæisk plan som i de forskellige medlemsstater.

90 På denne baggrund besluttede Kommissionen at indlede procedurer med henblik på at fastslå, om der forelå overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1, over for en gruppe på 76 virksomheder og sammenslutninger af virksomheder inden for cementindustrien. Som led i disse procedurer sendte Kommissionen i løbet af november 1991 en meddelelse af klagepunkter som foreskrevet i artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 99/63 til alle disse virksomheder og sammenslutninger af virksomheder.

91 På første side i meddelelsen af klagepunkter anføres tre sagsnumre: 27.997, 33.126 og 33.322. Efter sag 33.126 og 33.322 er anført »Cement«. Sag 27.997 vedrører »Common Price and Marketing Arrangements« (herefter »CPMA«). Det drejer sig om aftaler om priser og salgsbetingelser, som er vedtaget inden for den britiske sammenslutning Cement Makers' Federation (herefter »CMF«) og af denne anmeldt til Kommissionen i juni 1973.

92 I meddelelsen af klagepunkter sondres mellem to hovedkategorier af klagepunkter: klagepunkterne vedrørende virksomhedernes adfærd på internationalt plan (herefter »internationale karteller«) og deres adfærd på nationalt plan (herefter »nationale karteller«). Meddelelsen er opdelt i to dele: en »sagsfremstilling« (del I) og en »retlig vurdering« (del II). I sagsfremstillingen er der ni kapitler. Kapitel 1 vedrører markedet for cement. Kapitel 2 angår de internationale cementkarteller. I kapitel 3-9 behandles de forskellige nationale karteller: Italien (kapitel 3), Det Forenede Kongerige (kapitel 4), Frankrig (kapitel 5), Tyskland (kapitel 6), Grækenland (kapitel 7), Spanien (kapitel 8) og Portugal (kapitel 9). Den retlige vurdering er opdelt i tre afsnit (A, B og C). Afsnit A, der har overskriften »EØF-traktatens artikel 85, stk. 1«, omfatter kapitel 10-19 i meddelelsen af klagepunkter. Kapitel 10, 11 og 12 vedrører de internationale karteller, mens kapitel 13-19 vedrører de forskellige nationale karteller: Italien (kapitel 13), Det Forenede Kongerige (kapitel 14), Frankrig (kapitel 15), Tyskland (kapitel 16), Grækenland (kapitel 17), Spanien (kapitel 18) og Portugal (kapitel 19). Afsnit B vedrører det forhold, at traktatens artikel 85, stk. 3, ikke finder anvendelse, og afsnit C vedrører anvendelsen af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17.

93 CMPA (sag 27.997), som henhører under de nationale klagepunkter, er behandlet i kapitlerne vedrørende Det Forenede Kongerige (kapitel 4 og 14).

94 Kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de internationale karteller (kapitel 2, 10, 11 og 12) og en komplet indholdsfortegnelse blev fremsendt til alle sagsøgerne. Kapitlerne vedrørende de nationale karteller (kapitel 3-9 og 13-19) blev kun sendt til de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som er hjemmehørende på den pågældende medlemsstats område. Modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som var hjemmehørende i en medlemsstat, hvor der ifølge meddelelsen var et nationalt kartel mellem cementproducenterne i dette land, modtog de kapitler i meddelelsen, som vedrører de internationale karteller, og de kapitler, som vedrører det pågældende nationale kartel, men ikke kapitlerne vedrørende de øvrige nationale karteller. En modtager af meddelelsen af klagepunkter, som var hjemmehørende i en medlemsstat, som ikke var særskilt behandlet i meddelelsen, modtog kun de kapitler i meddelelsen, som vedrørte de internationale karteller.

95 Kommissionen vedlagde ikke som bilag til meddelelsen af klagepunkter de dokumenter, den støttede sig på, eller andre dokumenter, den fandt relevante. På grund af det store antal dokumenter samlede den de dokumenter, som var til rådighed for modtagerne af meddelelsen af klagepunkter i forbindelse med gennemgangen af sagsakterne i slutningen af 1991, i en kasse (herefter »kassen«). Senest samtidig fremsendtes listen (jf. ovenfor i præmis 5) til modtagerne af meddelelsen af klagepunkter. Rugby (sag T-53/95) har imidlertid anført, at selskabet først modtog listen (jf. ovenfor i præmis 5) sammen med Kommissionens brev af 4. juni 1992.

96 Listen (jf. ovenfor i præmis 5), hvori der var henvisning til de tre sagsnumre (27.997, 33.126 og 33.322), indeholdt følgende oplysninger: en fortløbende nummerering af dokumenterne (1-3147 i sag 33.322, 1-20845 i sag 33.126 og 1-40 i sag 27.997), en kode til identifikation af dokumenterne (1-12), en kode, der angav, om dokumentet var tilgængeligt (»A« (tilgængeligt), »PA« (delvis tilgængeligt) og »NA« (ikke tilgængeligt)), en angivelse af, hvilke parter der havde

adgang til dokumenterne, og hvilke parter der ikke havde en sådan adgang, og en angivelse af, i hvilket ringbind de pågældende dokumenter var indsat.

97 Det fremgår af listen (jf. ovenfor i præmis 5), at sagsakterne i »cement«-sagerne (33.126 og 33.322) omfattede følgende dokumenter: meddelelse af klagepunkter og dokumenter, der er påberåbt til støtte herfor (identifikationskode »1«), begæringer om oplysninger i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 og svarene herpå (identifikationskode (»4.1« og »4.2«), korrespondance med visse virksomheder uden for rammerne af artikel 11 i forordning nr. 17 (identifikationskode »5.1«), beretninger fra kontrolundersøgelserne og de hertil hørende dokumenter (identifikationskode »6.1«), offentliggjorte dokumenter (identifikationskode »9«) og Kommissionens interne dokumenter (identifikationskode »10«). Sagsakterne i CPMA-sagen (sag 27.997) omfattede en anmeldelse (identifikationskode »2«), Kommissionens interne dokumenter (identifikationskode (»10«) og Det Rådgivende Udvalgs udtalelse (identifikationskode »11«).

98 Alle de i listen (jf. ovenfor i præmis 5) anførte dokumenter vil i det følgende blive benævnt »forberedende sagsakter«.

99 For så vidt angår adgangen til de forberedende sagsakter under den administrative procedure fik hver virksomhed eller sammenslutning af virksomheder adgang til de dokumenter, som Kommissionen havde indsamlet hos virksomheden eller sammenslutningen af virksomheder, og til dokumenterne vedrørende de kapitler i meddelelsen af klagepunkter, som var fremsendt til den. Da alle sagsøgerne i nærværende sager modtog kapitlerne vedrørende de internationale karteller (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 2, 10, 11 og 12), havde de alle adgang til de dokumenter, som på listen (jf. ovenfor i præmis 5) var angivet som »tilgængelige«, og som vedrørte disse kapitler i meddelelsen.

100 Kassen (jf. ovenfor i præmis 95) indeholdt ikke alle de dokumenter vedrørende de internationale karteller, som på listen (jf. ovenfor i præmis 5) var angivet som tilgængelige for alle modtagerne (»A«, »A: alle« eller »A: europæiske producenter«). Ifølge Kommissionen indeholdt den de vigtigste dokumenter vedrørende de internationale karteller.

101 For så vidt angår adgangen til dokumenterne vedrørende de nationale karteller under den administrative procedure oprettede Kommissionen en national sagsmappe for hvert land, som er omfattet af de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, dvs. Italien, Det Forenede Kongerige, Frankrig, Tyskland, Grækenland, Spanien og Portugal. Sagsøgerne havde kun adgang til de nationale sagsakter for den medlemsstat, på hvis område de var hjemmehørende.

102 Enhver begæring om yderligere adgang til de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og/eller de forberedende sagsakter blev under den administrative procedure afslået af

Kommissionen. Kommissionens afslag gav anledning til anlæggelse af en række sager ved Retten i februar 1992 (jf. ovenfor i præmis 6 og 7).

103 Ved beslutning af 23. september 1993 besluttede Kommissionen at frafalde klagepunkterne vedrørende de nationale karteller og at indstille proceduren vedrørende disse kapitler i meddelelsen af klagepunkter. Denne adskillelse af klagepunkterne medførte, at CPMA-sagen (sag 27.997), der var behandlet som et nationalt klagepunkt i kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Det Forenede Kongerige (kapitel 4 og 14), blev indstillet. Den anfægtede beslutning vedrører derfor kun sag »33.126 og 33.322 — Cement«.

B — Den delvise fremsendelse af meddelelsen af klagepunkter

104 Følgende 30 sagsøgere har gjort gældende, at Kommissionen med urette undlod at fremsende hele meddelelsen af klagepunkter til dem: CBR (sag T-25/95), Cembureau (sag T-26/95), FIC (sag T-30/95), ENCI (sag T-31/95), VNC (sag T-32/95), Ciments luxembourgeois (sag T-34/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Alsen-Breitenburg (sag T-45/95), Nordcement (sag T-46/95), BDZ (sag T-48/95), Buzzi (sag T-51/95), Valenciana (sag T-52/95), Asland (sag T-55/95), Castle (sag T-56/95), Heracles (sag T-57/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Irish Cement (sag T-60/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), ATIC (sag T-63/95), Italcementi (sag T-65/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95), Blue Circle (sag T-88/95) og AGCI (sag T-103/95). De har for det første anført, at meddelelsen af klagepunkter, der fremstår som ét dokument, skulle have været fremsendt til dem i sin helhed. For det andet har de henvist til, at det anføres i selve meddelelsen af klagepunkter, at de nationale og internationale karteller er uløseligt forbundet, således at modtagerne af meddelelsen af klagepunkter skulle have modtaget alle de nationale kapitler heri. Endelig har Cembureau anført, at den manglende fremsendelse af hele meddelelsen af klagepunkter er i strid med ligebehandlingsprincippet.

1. Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter udgjorde ét dokument, og om sagsøgernes ret til adgang til hele meddelelsen

105 De pågældende sagsøgere har anført, at de i henhold til artikel 2, stk. 1, i forordning nr. 99/63 og artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 under den administrative procedure skulle have haft adgang til alle kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de nationale karteller. Når Kommissionen udarbejder én sammenhængende meddelelse af klagepunkter, bør alle de virksomheder, meddelelsen er rettet til, kunne få kendskab til alle klagepunkterne.

106 Det bemærkes, at de bestemmelser, som sagsøgerne har henvist til, og hvorefter Kommissionen skriftligt skal give virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder meddelelse om de klagepunkter imod dem, som tages i betragtning, er udtryk for det grundlæggende princip i fællesskabsretten, hvorefter retten til kontradiktion skal overholdes i enhver procedure, som

kan føre til, at der pålægges sanktioner. En effektiv overholdelse af dette almindelige princip kræver, at de pågældende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder allerede under den administrative procedure sættes i stand til at tage stilling til de af Kommissionen fremførte faktiske forhold, klagepunkter og andre omstændigheder (Domstolens dom af 13.2.1979, sag 85/76, Hoffmann-La Roche mod Kommissionen, Sml. s. 461, præmis 11, den ovenfor i præmis 11 nævnte dom i sagen Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 39, og Rettens domme af 29.6.1995, sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, Sml. II, s. 1775, præmis 59, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, Sml. II, s. 1847, præmis 69). Meddelelsen af klagepunkter skal give de berørte virksomheder og sammenslutninger af virksomheder alle de oplysninger, der er nødvendige for, at de kan forsvare sig effektivt, før Kommissionen vedtager en endelig beslutning (jf. bl.a. Domstolens dom af 31.3.1993, forenede sager C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 og C-125/85 — C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1307, præmis 42, herefter »cellulose II-dommen«, og Rettens dom af 14.5.1998, sag T-352/94, Mo och Domsjö mod Kommissionen, Sml. II, s. 1989, præmis 63).

107 I nærværende sag har Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning gentaget klagepunkterne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de nationale karteller. Den traf således den 23. september 1993 beslutning om at frafalde klagepunkterne vedrørende de nationale karteller og at indstille proceduren vedrørende de hertil svarende kapitler i meddelelsen af klagepunkter (jf. ovenfor i præmis 14).

108 På denne baggrund kan sagsøgerne ikke henvise til, at meddelelsen af klagepunkter har form af ét dokument, til støtte for, at den manglende fremsendelse af kapitlerne vedrørende de nationale karteller, bortset fra kapitlet vedrørende den medlemsstat, på hvis område den pågældende modtager af meddelelsen havde hjemsted, udgør en tilsidesættelse af retten til kontradiktion. Spørgsmålet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure må således undersøges ud fra de klagepunkter, Kommissionen har fastslået i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning (jf. i denne retning de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 60, og i sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 70).

109 Argumentet om, at Kommissionen var forpligtet til at fremsende hele meddelelsen af klagepunkter, fordi denne havde form af ét dokument, må herefter forkastes.

2. Spørgsmålet om, hvorvidt der var en uløselig forbindelse mellem de nationale og internationale karteller, og om sagsøgernes adgang til hele meddelelsen af klagepunkter

110 De ovenfor i præmis 104 nævnte sagsøgere har anført, at den manglende fremsendelse af kapitlerne vedrørende de nationale karteller i meddelelsen af klagepunkter, bortset fra kapitlet vedrørende den medlemsstat, på hvis område den pågældende modtager af meddelelsen havde hjemsted, udgør en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet Kommissionen på baggrund af forhold, som fremgår af kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de nationale karteller, udledte, at de internationale karteller — Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil — fandtes. Det følger endvidere af meddelelsen af klagepunkter, at de

internationale kartellers eksistens og funktion afhang af de nationale karteller, hvorved denne aftale blev gennemført. De nationale og internationale karteller udgjorde endog én enkelt aftale. Den uløselige forbindelse mellem de nationale og internationale karteller fremgår af ordlyden af meddelelsen af klagepunkter. Det anføres således i nr. 93, litra b), i meddelelsen, at »de nationale karteller [var] uløseligt forbundet med de europæiske«. Endvidere fremhæves i nr. 58 og 59 i meddelelsen af klagepunkter (jf. nedenfor i præmis 119), at de forskellige overtrædelser var uløseligt forbundet. Tilsidesættelsen af retten til kontradiktion er ikke blevet afhjulpet ved Kommissionens beslutning af 23. september 1993 om at frafalde klagepunkterne vedrørende de nationale karteller og at indstille proceduren vedrørende disse kapitler i meddelelsen af klagepunkter, idet klagepunkterne vedrørende de nationale karteller og klagepunkterne vedrørende de internationale karteller var uløseligt forbundet.

111 Det bemærkes, at kapitalerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de nationale karteller blev fremstillet som særskilte kapitler (kapitel 3-9 og 13-19), hvilket gjorde det muligt for Kommissionen at fremsende »delvise meddelelser af klagepunkter« til modtagerne heraf.

112 Trods denne fremstilling indeholder kapitalerne vedrørende de nationale karteller alle oplysninger vedrørende de internationale karteller. Det anføres således i det franske kapitel i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter [kapitel 5, nr. 44, litra f)], at cementeksporten fra Grækenland blev drøftet i forretningsudvalget i Syndicat national des fabricants de ciment et de chaux (herefter »SNFCC«), og at »forretningsudvalgets møder [...] skal sammenholdes med aktiviteterne i 'Cembureau Task Force or European Task Force', der er nævnt i afdeling 2 [i kapitel 2 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de internationale karteller]«. Tilsvarende findes der i kapitlet vedrørende Det Forenede Kongerige i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter et afsnit om »Beslutninger truffet af CMF og CPMA til imødegåelse af import af græsk cement« (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 4, nr. 39). Det anføres i kapitlet vedrørende Det Forenede Kongerige i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter: »Alle de foranstaltninger, de britiske producenter har truffet inden for rammerne af CMF og CPMA, som er beskrevet ovenfor i nr. 20 og 39, og som er gennemgået i nr. 61, litra h), i meddelelsen af klagepunkter, udgør aftaler og/eller samordnet praksis, som begrænser konkurrencen som omhandlet i artikel 85, stk. 1« (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 14, nr. 75). Det bemærkes i denne forbindelse, at nr. 20 og nr. 61, litra h), i meddelelsen af klagepunkter, hvortil der henvises i dette uddrag, findes i kapitel 2 og 10 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de internationale karteller og har følgende overskrifter: »'The carrot actions' vedtaget af Cembureau Task Force: 'Absorption of destabilizer's tonnage'« og »'Cembureau Task Force or European Task Force'«.

113 Kapitlet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Tyskland indeholder et afsnit om udveksling af oplysninger mellem SFIC og BDZ [kapitel 6, nr. 49, litra a), nr. iii)] og et afsnit om det fransk-tyske kartel [kapitel 6, nr. 49, litra b), nr. iv)]. Disse punkter omtales ligeledes i den retlige vurdering vedrørende Tyskland (kapitel 16, nr. 84). I kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien drøftes aftalen mellem de italienske producenter og Calcestruzzi om beskyttelse af den italienske industri mod import af cement fra Grækenland indgående [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 3, nr. 35, kapitel 13, nr. 70, litra b)]. I kapitlet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Grækenland behandles problemet med eksport herfra (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 7, nr. 53). Endelig indeholder kapitlerne vedrørende Spanien og Portugal et afsnit om det iberiske kartel [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 8, nr. 55, litra c), kapitel 9, nr. 56, litra b), kapitel 18, nr. 87, og kapitel 19, nr. 90].

114 Henvisningerne til de internationale karteller og de forklaringer, der er givet vedrørende disse karteller, i kapitlerne vedrørende de nationale karteller i meddelelsen af klagepunkter indebærer imidlertid ikke, at Kommissionen var forpligtet til at fremsende de nationale kapitler til sagsøgerne før vedtagelsen af den anfægtede beslutning, hvori der kun fastslås overtrædelser for så vidt angår de internationale karteller. En gennemgang af kapitalerne vedrørende de nationale karteller, som sagsøgerne ikke havde adgang til, var således ikke nødvendig for, at de kunne tage til genmæle over for de internationale klagepunkter, idet kapitlerne vedrørende de nationale karteller ikke indeholdt belastende oplysninger vedrørende de internationale karteller, som ikke også er nævnt i de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter. Det vil senere blive undersøgt, om de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter eventuelt indeholdt oplysninger, som var diskulperende for de omhandlede sagsøgere.

115 Endvidere kan sagsøgerne ikke gøre gældende, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter har henvist til de nationale karteller til støtte for, at Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil fandtes. Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne på internationalt plan blev tværtimod i meddelelsen af klagepunkter anset for særskilte overtrædelser på grundlag af de dokumenter, der er nævnt i de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2, 10, 11 og 12). Det må i denne forbindelse fremhæves, at kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de internationale karteller (kapitel 2, 10, 11 og 12) ikke indeholder henvisninger til de nationale karteller.

116 Imidlertid fremgår det af de nationale kapitler, navnlig kapitlet vedrørende Tyskland, at for at de nationale karteller kunne fungere hensigtsmæssigt, var de afhængige af et kartel på internationalt plan.

117 I kapitlet i den retlige vurdering vedrørende Tyskland anførte Kommissionen således (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 16, nr. 84): »De tyske cementproducenter var navnlig interesseret i at undgå eksport til andre lande i Fællesskabet, hvis producenter var medlemmer af Cembureau, idet sådan eksport ville være i strid med 'Cembureau-princippet', som er drøftet i første del af nærværende meddelelse af klagepunkter. Det bemærkes, at en [tysk] aftale om deling af markederne af denne størrelsesorden aldrig kunne være gennemført så konsekvent og så stabilt i de sidste 30 år, hvis det ikke i kraft af dette 'princip' havde været muligt at isolere det tyske marked for import af ciment. Det omhandlede 'princip', hvorved den grænseoverskridende samhandel blev elimineret eller begrænset, var den nødvendige betingelse for, at de konkurrencebegrænsende aftaler og den samordnede praksis kunne opretholdes i de medlemsstater, hvis producenter var medlemmer af Cembureau. Udvekslingen af følsomme oplysninger mellem de franske og tyske producenter og koordineringen af eksport til Benelux-landene er nogle af de faktorer, som bidrog til, at de tyske ledere inden for cementområdet kunne opretholde en nøje kontrol med deres marked i alle disse år, og påvirkede samtidig handelen med cement mellem staterne [...] Heraf følger, at [de tyske aftaler] om udveksling af oplysninger vedrørende markedet samt delingen af lokale markeder og kunder i sig selv og som en konsekvens af eller et supplement til 'Cembureau-aftalen om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet' på lokal eller regional basis mærkbart har påvirket handelen mellem medlemsstaterne ved at afskærme nationale markeder og derved hindre den gensidige markedsadgang, der er traktatens mål.«

118 Uanset om den uløselige forbindelse mellem de nationale og internationale karteller, som omtales i nr. 93, litra b), i meddelelsen af klagepunkter, således som Kommissionen har gjort gældende, kun vedrører bødeudmålingen, må det fastslås, at denne forbindelse under alle omstændigheder kun går i én retning. De nationale karteller er således som »en konsekvens af eller et supplement til Cembureau-aftalen [...] på lokal eller regional basis« uløseligt forbundet med denne aftale, mens Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil på internationalt plan på ingen måde er afhængig af de nationale karteller.

119 Endelig kan sagsøgerne ikke finde støtte i nr. 58 og 59 i meddelelsen af klagepunkter. Det anføres i nr. 58, som indleder den retlige vurdering, at »nedennævnte aftaler og praksis falder ind under forbuddet i artikel 85, stk. 1, og de pågældende virksomheder er virksomheder i den i denne artikel anvendte betydning, fordi de udøver erhvervsaktiviteter inden for produktion og afsætning af cement«. Meningen med dette afsnit er ganske vist, at det skal angå alle klagepunkterne i meddelelsen af klagepunkter, både på nationalt og på internationalt plan. Indholdet heraf viser derimod ikke, at der er en forbindelse mellem alle disse klagepunkter. Afsnittet vedrører blot anvendelsen af traktatens artikel 85 på alle klagepunkterne og definitionen af begrebet virksomhed i denne bestemmelse. Hvad angår nr. 59 i meddelelsen af klagepunkter, som er det første afsnit i den retlige vurdering vedrørende de internationale karteller, som er beskrevet i kapitel 2, afdeling 1 og 2 (dvs. Cembureau-aftalen og ETF), anføres det heri: »De europæiske cementproducenter har vedtaget en række planer og foranstaltninger af forskellig art, dels inden for Cembureau's institutionelle struktur, dels ved permanente, bilaterale og multilaterale møder og kontakter formidlet af Cembureau's organer; disse planer og foranstaltninger vedrører hensynet til de respektive nationale markeder, fordeling af markeder efter kvoter eller målmængder, midlertidig regulering og kontrol af salget, samt udveksling af prisoplysninger, eksport og import, for at producenterne bedre kan samordne deres virksomhed. Kommissionen finder, at alle de forskellige foranstaltninger, der er vedtaget i Cembureau eller gennem de bilaterale og multilaterale møder og kontakter, må betragtes som én kontinuerlig 'aftale' i den i artikel 85, stk. 1, anvendte betydning fra nedenstående tidspunkter.« Det må fastslås, at der i nr. 59 på ingen måde henvises til klagepunkterne i de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter. Den heri omhandlede »aftale« vedrører således alene de internationale karteller. Det forhold, at de internationale karteller er anset for én aftale, viser derfor ikke, at de internationale og nationale karteller skulle være uløseligt forbundet.

120 Heraf følger, at Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil i meddelelsen af klagepunkter på ingen måde er baseret på, at de nationale karteller fandtes. Det er således ikke godtgjort, at de internationale og nationale karteller som anført af visse af sagsøgerne (jf. ovenfor i præmis 110) er uløseligt forbundet.

121 De pågældende sagsøgeres argument om, at de på grund af en sådan forbindelse skulle have haft kendskab til de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter for, at de kunne tage til genmæle over for klagepunkterne vedrørende de internationale karteller, må således ligeledes forkastes.

3. Den påståede tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet

122 Cembureau (sag T-26/95) har anført, at princippet om, at alle de i meddelelsen af klagepunkter omhandlede parter skal behandles ens, er blevet tilsidesat, idet hele meddelelsen ikke er blevet fremsendt til alle de involverede parter.

123 Dette argument må forkastes. Ligebehandlingsprincippet er til hinder for, at der på sammenlignelige situationer anvendes forskellige bestemmelser, eller at den samme bestemmelse anvendes på forskellige situationer (Domstolens dom af 14.2.1995, sag C-279/93, Schumacker, Sml. I, s. 225, præmis 30, og af 27.6.1996, sag C-107/94, Asscher, Sml. I, s. 3089, præmis 40). I nærværende sag befandt alle modtagerne af meddelelsen af klagepunkter sig ikke i samme situation. Mens nogle af modtagerne, f.eks. Cembureau, kun var omfattet af de internationale klagepunkter, blev andre anset for også at have deltaget i et nationalt kartel i den medlemsstat, hvor de havde hjemsted. Kommissionen var derfor berettiget til ud over de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter til denne sidste kategori af modtagere at fremsende de nationale kapitler vedrørende den medlemsstat, på hvis område de havde hjemsted.

C — Den manglende adgang til visse dele af meddelelsen af klagepunkter og visse forberedende sagsakter, som kunne indeholde diskulperende oplysninger

124 Følgende 39 sagsøgere har anført, at Kommissionen har undladt at give dem adgang til dele af meddelelsen af klagepunkter og forberedende sagsakter, som kunne indeholde diskulperende oplysninger: CBR (sag T-25/95), Cembureau (sag T-26/95), FIC (sag T-30/95), ENCI (sag T-31/95), VNC (sag T-32/95), Ciments luxembourgeois (sag T-34/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Vicat (sag T-37/95), Cedest (sag T-38/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Alsen-Breitenburg (sag T-45/95), Nordcement (sag T-46/95), BDZ (sag T-48/95), Unicem (sag T-50/95), Buzzi (sag T-51/95), Valenciana (sag T-52/95), Rugby (sag T-53/95), Asland (sag T-55/95), Castle (sag T-56/95), Heracles (sag T-57/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Irish Cement (sag T-60/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), ATIC (sag T-63/95), Titan (sag T-64/95), Italcementi (sag T-65/95), Holderbank (sag T-68/95), Hornos Ibéricos (sag T-69/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95), Cementir (sag T-87/95), Blue Circle (sag T-88/95) og AGCI (sag T-103/95).

125 Sagsøgerne har anført, at Kommissionen ved ikke at give dem adgang til disse oplysninger har tilsidesat deres ret til kontradiktion.

126 Når bortses fra spørgsmålet om, hvorvidt de eventuelt er blevet afskåret fra diskulperende oplysninger i et kapitel i meddelelsen af klagepunkter, har sagsøgerne som tidligere anført ikke godtgjort, at Kommissionen har tilsidesat deres ret til kontradiktion, idet den under den administrative procedure kun fremsendte kapitlet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende den medlemsstat, på hvis område den pågældende modtager af meddelelsen havde hjemsted (jf. ovenfor i præmis 104-123). Det må derfor først undersøges, om sagsøgerne blev sikret adgang

til de forberedende sagsakter på forskriftsmæssig måde under den administrative procedure (1). Herefter vil de foranstaltninger, Retten har anordnet med henblik på sagernes tilrettelæggelse, og som har forbindelse med den her omhandlede argumentation, blive gennemgået (2). Dernæst vil der blive foretaget en analyse af rammerne for vurderingen af et argument om manglende adgang til en angiveligt diskulperende oplysning under den administrative procedure (3). Denne analyse vil både omfatte de forberedende sagsakter, som parterne ikke havde adgang til, og de ikke-fremsendte dele af meddelelsen af klagepunkter. Det er således sagsøgernes opfattelse, at såvel de forberedende dokumenter som de dele af meddelelsen af klagepunkter, de ikke fik adgang til under den administrative procedure, kan have indeholdt diskulperende oplysninger. Når principperne for vurderingen er fastlagt, vil de herefter blive anvendt på det foreliggende tilfælde (4). Endelig vil der blive foretaget en gennemgang af de generelle argumenter vedrørende en tilsidesættelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure, som er blevet fremført i de processkrifter, der er indleveret efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse (5).

1. Tilrettelæggelsen af aktindsigten under den administrative procedure

127 Visse af sagsøgerne har fremsat kritik af den måde, hvorpå de sagsakter, som de fik adgang til under den administrative procedure, var sammensat, og fremgangsmåden for aktindsigten. Selv med hensyn til de dokumenter, hvortil parterne havde adgang, var der ifølge dem fejl ved tilrettelæggelsen af aktindsigten i de forberedende sagsakter (1.1). De 39 sagsøgere, der er nævnt ovenfor i præmis 124, har endvidere anført, at der var fejl ved tilrettelæggelsen af aktindsigten under den administrative procedure, fordi de ikke fik adgang til visse dokumenter (1.2).

1.1. De påståede fejl ved tilrettelæggelsen af aktindsigten under den administrative procedure med hensyn til de dokumenter, hvortil parterne havde adgang

128 ENCI, VNC, Dyckerhoff, Uniland, Oficemen, Cimpor, Holderbank, Aker og Euroc har anført, at selv med hensyn til de dokumenter, hvortil de kunne få adgang, var der fejl med hensyn til tilrettelæggelsen af aktindsigten. De påviste fejl viser, at sagsøgernes ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure, og den anfægtede beslutning må derfor annulleres.

129 ENCI og VNC har for det første anført, at Kommissionen ikke i de forberedende sagsakter medtog de dokumenter, som den havde indsamlet hos dem under den administrative procedure, selv om der var tale om diskulperende dokumenter.

130 Det må imidlertid fastslås, at ENCI og VNC ikke har godtgjort rigtigheden af det af dem anførte. Endvidere gælder, at selv om det var korrekt, var der ikke tale om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet de under alle omstændigheder under den administrative procedure kunne have påberåbt sig de diskulperende dokumenter, Kommissionen havde indsamlet hos dem. Deres argument må derfor forkastes.

131 Holderbank har anført, at selskabet ikke i tilstrækkeligt omfang har haft aktindsigt, idet nummereringen på visse kopier af de dokumenter, det havde adgang til, ikke var læselig. Da de dokumenter, der er nævnt i meddelelsen af klagepunkter, alene var angivet med deres

nummerering i Kommissionens sagsakter, var det umuligt for sagsøgeren at fastslå, hvilke beviser Kommissionen havde anvendt til støtte for klagepunkterne, og dermed på hensigtsmæssig måde at tage til genmæle heroverfor.

132 Det bemærkes, at sagsøgeren ikke har bestridt, at indholdet i de beviser, selskabet havde adgang til, var læseligt, men kun bestridt, at nummereringen var læselig. I de dele af meddelelsen af klagepunkter, som vedrører Cembureau-aftalen og EFT, og som er de eneste afsnit angående de klagepunkter, der er lagt til grund over for Holderbank i den anfægtede beslutning (artikel 1 og 4), er der henvist til beviserne med en angivelse af deres karakter (mødereferat, internt notat, brev, telex osv.), dato og/eller oprindelse, men ikke en angivelse af en nummerering. Det er endvidere ikke bestridt, at dokumenterne i kassen (jf. ovenfor i præmis 95) fulgte rækkefølgen i meddelelsen af klagepunkter. Det forhold, at nummereringen af visse kopier af dokumenter ikke måtte have været læselig, har således ikke afskåret sagsøgeren fra at sætte disse dokumenter i forbindelse med de steder i meddelelsen af klagepunkter, hvor de var nævnt. Holderbank's argument må derfor forkastes.

133 Uniland og Oficemen har anført, at dokumenterne i meddelelsen af klagepunkter ikke er blevet angivet med den nummerering, der er anvendt i de forberedende sagsakter. Det var derfor yderst vanskeligt at sætte dokumenterne i kassen (jf. ovenfor i præmis 95) i forbindelse med de relevante dele af meddelelsen af klagepunkter. Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker og Euroc har fremsat en tilsvarende kritik.

134 Det er ikke bestridt, at dokumenterne i kassen (jf. ovenfor i præmis 95) fulgte rækkefølgen i meddelelsen af klagepunkter. Endvidere er der heri henvist til dokumenterne med en angivelse af deres karakter, dato og/eller oprindelse. Der har derfor ikke kunnet været særlige problemer med at sætte dokumenterne i kassen (jf. ovenfor i præmis 95) i forbindelse med de relevante dele af meddelelsen af klagepunkter. Argumentet må derfor forkastes.

135 ENCI, VNC og Uniland har endvidere anført, at visse dokumenter i kassen (jf. ovenfor i præmis 95) var ulæselige. Dyckerhoff har ligeledes bemærket, at visse dokumenter ikke var læselige. Selskabet har i denne forbindelse fremhævet, at selv om det ved breve af 24. og 31. januar 1992 anmodede Kommissionen om at fremsende en læselig kopi af dokumenterne, var de nye kopier, som Kommissionen fremsendte den 11. februar 1992, lige så ulæselige som de første.

136 Det bemærkes imidlertid, at ENCI, VNC og Uniland på ingen måde var afskåret fra at anmode Kommissionen om at fremsende en ny kopi af de dokumenter, de vanskeligt kunne læse. Da de ikke fremsatte en sådan anmodning under den administrative procedure, kan de ikke nu gøre gældende, at retten til kontradiktion blev tilsidesat. Hvad angår det forhold, at de dokumenter, Dyckerhoff havde adgang til under den administrative procedure, skulle være ulæselige, må det fastslås, at som sagsøgeren har erkendt, fremsendte Kommissionen ved brev af 11. februar 1992 til selskabet en ny kopi af de dokumenter, med hensyn til hvilke selskabet i brevene af 24. og 31. januar 1992 havde anført, at de var ulæselige. Hvis de nye kopier ligeledes er ulæselige, skyldes det originalernes dårlige kvalitet, hvilket Kommissionen ikke kan anses for ansvarlig for. Såfremt originalerne eventuelt er ulæselige, er det ikke udtryk for en tilsidesættelse af sagsøgernes ret til kontradiktion, idet dette gjaldt såvel for sagsøgerne som for Kommissionen. Kommissionen har derfor ikke på grundlag af de ulæselige eller vanskeligt læselige dokumenter kunnet få oplysninger, som sagsøgerne ikke kunne få ved at gennemse dem. ENCI's, VNC's, Dyckerhoff's og Uniland's argumenter må derfor forkastes.

137 Endelig har Cimpor anført, at listen (jf. ovenfor i præmis 5) indeholder fejl. Eksempelvis var notatet om mødet den 23. januar 1987 mellem de portugisiske producenter og den spanske sammenslutning (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 4, dok. 33.322/1406, 1407 og 1408) ifølge Cimpor kun delvis tilgængeligt for selskabet, selv om det på listen er opført blandt de dokumenter, som fuldt ud var tilgængelige.

138 Det bemærkes, at dokumenterne 33.322/1406, 1407 og 1408 ganske rigtigt er opført på listen (jf. ovenfor i præmis 5) blandt de dokumenter, Cimpor havde adgang til. Selskabet har imidlertid ikke godtgjort, at det kun havde delvis adgang til disse dokumenter. Der er således ikke i de faktiske omstændigheder grundlag for selskabets argument, og det må derfor forkastes. For fuldstændighedens skyld bemærkes, at Cimpor, som fik adgang til originalerne til disse dokumenter efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, og som kunne have benyttet denne lejlighed til at forklare, i hvilket omfang selskabet kun havde haft delvis adgang til dokumenterne, og på hvilken måde dets ret til kontradiktion var blevet tilsidesat, ikke længere har gjort dette argument gældende.

139 Det følger af det anførte, at sagsøgerne ikke har godtgjort, at der var fejl ved tilrettelæggelsen af aktindsigten under den administrative procedure med hensyn til de dokumenter, hvortil parterne havde adgang.

1.2. Fejlene ved tilrettelæggelsen af aktindsigten under den administrative procedure som følge af, at sagsøgerne ikke fik adgang til visse dokumenter

140 De 39 sagsøgere, der er nævnt ovenfor i præmis 124, har anført, at Kommissionen med urette undlod at give dem adgang til visse dokumenter. Med henvisning til Rettens dom af

17. december 1991, sag T-7/89, Hercules Chemicals mod Kommissionen (Sml. II, s. 1711, præmis 54), har sagsøgerne gjort gældende, at de under den administrative procedure skulle have haft adgang til alle de forberedende sagsakter, bortset fra Kommissionens interne dokumenter, dokumenter indeholdende forretningshemmeligheder og andre fortrolige oplysninger. Endvidere har Kommissionen i strid med de principper, der er fastslået i »soda-dommene«, navnlig de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen (dommens præmis 93 og 94), og i sag T-36/91, ICI mod Kommissionen (dommens præmis 103 og 104), ikke til sagsøgerne fremsendt ikke-fortrolige udgaver af de dokumenter, som efter Kommissionens opfattelse indeholdt forretningshemmeligheder eller andre fortrolige oplysninger, eller udarbejdet en fortegnelse, således at de berørte virksomheder og sammenslutninger af virksomheder kunne vurdere det hensigtsmæssige i at anmode om adgang til bestemte dokumenter. Da de dokumenter, sagsøgerne ikke fik adgang til, kan have indeholdt diskulperende oplysninger, bør disse fejl føre til, at sagsøgernes ret til kontradiktion må anses for tilsidesat, og at den anfægtede beslutning annulleres. CBR, FIC, ENCI, VNC, Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Asland, Secil, ATIC og Hornos Ibéricos har ligeledes henvist til det almindelige princip om processuel ligestilling af parterne (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 83, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 93).

141 Det er ubestridt, at sagsøgerne i dette tilfælde ikke under den administrative procedure har haft adgang til den største del af de forberedende sagsakter. Sagsøgerne har ikke haft adgang til ca. tre fjerdedele af alle dokumenterne på listen (jf. ovenfor i præmis 5).

142 Reglerne om aktindsigt i forbindelse med konkurrencesager har til formål at give adressaterne for en meddelelse af klagepunkter mulighed for at gøre sig bekendt med bevismaterialet i Kommissionens sagsakter, således at de på et relevant grundlag kan udtale sig om de konklusioner, som Kommissionen på grundlag af dette materiale har anført i meddelelsen af klagepunkter (jf. senest Domstolens dom af 8.7.1999, sag C-51/92 P, Hercules Chemicals mod Kommissionen, Sml. I, s. 4235, præmis 75). Aktindsigten hører således til de sagsbehandlingsgarantier, som har til formål beskytte retten til kontradiktion og navnlig at sikre den effektive udøvelse af retten til at blive hørt, som er hjemlet i artikel 19, stk. 1 og 2, i forordning nr. 17 og i artikel 2 i forordning nr. 99/63. Retten til kontradiktion er i enhver procedure, som kan medføre sanktioner, et grundlæggende princip i fællesskabsretten, som skal overholdes under alle omstændigheder, også når der er tale om en administrativ procedure (den ovenfor i præmis 11 nævnte dom i sagerne Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 39, Rettens dom af 1.4.1993, sag T-65/89, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, Sml. II, s. 389, præmis 30, den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 59, den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 69, og Rettens dom af 29.6.1995, sag T-37/91, ICI mod Kommissionen, Sml. II, s. 1901, præmis 49).

143 Inden for rammerne af den kontradiktoriske procedure i medfør af forordning nr. 17 tilkommer det ikke alene Kommissionen at afgøre, hvilke dokumenter virksomheder, der er inddraget i en procedure i henhold til traktatens artikel 85, kan anvende til deres forsvar (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 81, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 91). Under hensyntagen til det almindelige princip om processuel ligestilling af parterne er det utilstedeligt, at Kommissionen alene skulle kunne beslutte, hvorvidt dokumenterne skulle anvendes mod sagsøgerne, mens de ikke har haft adgang til dem og således ikke har kunnet tage tilsvarende stilling til, hvorvidt de skulle anvendes til deres forsvar (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 83, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 93).

144 Kommissionen er herefter forpligtet til at give de pågældende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder adgang til alle de forberedende sagsakter, dog ikke andre virksomheders forretningshemmeligheder og andre fortrolige oplysninger samt Kommissionens interne dokumenter, således at de på hensigtsmæssig måde kan tage til genmæle over for klagepunkterne i meddelelsen af klagepunkter (den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 54, og den ovenfor i præmis 142 nævnte dom i sagen BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, dommens præmis 29; generaladvokat P. Léger's forslag til afgørelse i sag C-310/93 P, Domstolens dom af 6.4.1995, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, Sml. I, s. 865, punkt 116, og i sag C-185/95 P, Domstolens dom af 17.12.1998, Baustahlgewebe mod Kommissionen, Sml. I, s. 8417, på s. 8422, punkt 150).

145 På grundlag af disse principper må det undersøges, om Kommissionen på forskriftsmæssig måde har givet virksomhederne adgang til de forberedende sagsakter under den administrative procedure.

146 Som CBR og Heracles har anført, synes Kommissionen at have givet afslag på adgang til alle de forberedende sagsakter ud fra overvejelser vedrørende dokumenternes fortrolighed. Kommissionen synes således under den administrative procedure at have antaget, at alle de dokumenter, den har fremskaffet under udøvelsen af den undersøgelsesbeføjelse, den er tillagt ved forordning nr. 17, kun var tilgængelige for udenforstående parter, for så vidt som de blev anvendt over for dem i meddelelsen af klagepunkter (jf. den ovenfor i præmis 8 nævnte kendelse i sagerne Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, kendelsens præmis 42, og den ovenfor i præmis 11 nævnte dom i sagerne Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 30).

147 Der henvises i denne forbindelse til, at den ret til beskyttelse af forretningshemmeligheder, der tilkommer virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, må afvejes over for hensynet til at sikre, at retten til aktindsigt i alle sagens dokumenter overholdes (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 88, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 98). Hvis det var Kommissionens opfattelse, at visse af de forberedende sagsakter indeholdt forretningshemmeligheder eller andre fortrolige oplysninger, skulle den have udarbejdet eller ladet de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, hvorfra dokumenterne hidrørte, udarbejde ikke-fortrolige udgaver heraf (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 92, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 102). Såfremt udarbejdelsen af ikke-fortrolige udgaver af alle dokumenterne havde vist sig vanskelig, skulle Kommissionen til de berørte parter havde fremsendt en tilstrækkelig præcis fortegnelse over de dokumenter, der gav anledning til problemer, således at virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder med kendskab til sagen kunne afgøre, om de opregnede dokumenter kunne være relevante for deres forsvar (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 93 og 94, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 103 og 104).

148 Det må fastslås, at Kommissionen i dette tilfælde ikke har anvendt denne fremgangsmåde. For det første har den ikke givet de berørte virksomheder og sammenslutninger af virksomheder adgang til ikke-fortrolige udgaver af de dokumenter, som ifølge Kommissionen indeholdt forretningshemmeligheder eller andre fortrolige oplysninger. For det andet var listen over dokumenter, som Kommissionen fremsendte til modtagerne af meddelelsen af klagepunkter, ikke tilstrækkelig præcis, således som Cembureau, ENCI, VNC, Dyckerhoff, Ciments français, Valenciana, Asland, Uniland, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Holderbank, Hornos Ibéricos og

AGCI med rette har anført. Da listen ikke indeholdt en beskrivelse af de heri nævnte dokumenters indhold (jf. ovenfor i præmis 96), kunne de berørte virksomheder og sammenslutninger af virksomheder ikke vurdere, om det var hensigtsmæssigt at anmode om aktindsigt i et givet dokument.

149 Det er derfor ikke korrekt, når Kommissionen i de af Dyckerhoff, Heidelberger, Valenciana, Asland, Holderbank og Hornos Ibéricos anlagte sager gør gældende, at der i nærværende tilfælde ikke kan være tale om fejl i forbindelse med virksomhedernes adgang til de forberedende sagsakter, idet modtagerne af meddelelsen af klagepunkter på grundlag af listen over alle dokumenterne i de forberedende sagsakter kunne anmode om yderligere aktindsigt. I de tilfælde, hvor virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder anmodede om yderligere aktindsigt i de forberedende sagsakter, imødekom Kommissionen under alle omstændigheder ikke disse anmodninger, hvilket førte til, at visse virksomheder anlagde sag ved Retten (jf. den ovenfor i præmis 11 nævnte dom i sagerne Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen). Det forhold, at visse sagsøgere ikke under den administrative procedure anmodede Kommissionen om yderligere aktindsigt i de forberedende sagsakter eller om fremsendelse af bestemte dokumenter, kan derfor ikke i dette tilfælde føre til fortabelse af muligheden for ved Retten at påberåbe sig en tilsidesættelse af retten til kontradiktion på dette punkt, idet dette åbenbart ville have været nytteløst på det pågældende tidspunkt (den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 96).

150 Under sagernes behandling ved Retten har Kommissionen anført, at den under den administrative procedure gav modtagerne af meddelelsen af klagepunkter adgang til alle relevante dokumenter, dvs. alle dokumenter, som har en forbindelse med klagepunkterne mod dem, uanset om de er belastende eller diskulperende (generaladvokat J.-P. Warner's forslag til afgørelse i sag 30/78, Domstolens dom af 10.7.1980, Distillers Company mod Kommissionen, Sml. s. 2229, på s. 2295, og Domstolens dom af 9.11.1983, sag 322/81, Michelin mod Kommissionen, Sml. s. 3461, præmis 5-10), bortset fra Kommissionens interne notater og dokumenter indeholdende fortrolige oplysninger eller forretningshemmeligheder.

151 Kommissionen gør således selv gældende, at den ved vurderingen af, om virksomhederne skulle have adgang til forskellige dokumenter i de forberedende sagsakter, har anvendt kriteriet om, hvorvidt dokumenterne var relevante. Ved denne fremgangsmåde har Kommissionen derfor foretaget en sortering af de dokumenter i de forberedende sagsakter, som efter dens opfattelse var relevante for den pågældende virksomhed eller sammenslutning af virksomheder til dens forsvar.

152 Det må herefter fastslås, at Kommissionen ikke i de foreliggende sager forskriftsmæssigt har givet sagsøgerne aktindsigt i de forberedende sagsakter, uanset om den har begrundet afslaget på aktindsigt med, at de dokumenter, hvortil virksomhederne ikke fik adgang, ikke var relevante, at de var hemmelige, eller begge kriterier.

153 Det må i øvrigt fremhæves, at Kommissionen i retsmøderne i sag T-25/95, T-45/95, T-46/95 og T-60/95 selv erkendte, at tilrettelæggelsen af aktindsigten under den administrative procedure i nærværende sager ikke har været på højde med den standard for åbenhed, som bør gælde ved undersøgelser af karteller mellem virksomheder og sammenslutninger af virksomheder. Kommissionen fremsatte denne udtalelse i forbindelse med en bemærkning vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt Cimpor's interne notat af 17. februar 1983, udarbejdet af J. Toscano Jr. (dok. 33.322/314-344), var relevant for sagsøgernes forsvar (jf. nedenfor i præmis 1123). Kommissionen erkendte, at dette notat skulle have været tilgængeligt for sagsøgerne under den administrative procedure, for så vidt som det vedrørte delegationsledernes møde den 14. januar 1983, som er omhandlet i nr. 19, litra a), i den anfægtede beslutning. I retsmøderne i sag T-31/95, T-32/95, T-38/95, T-52/95, T-53/95 og T-56/95 erkendte Kommissionen ligeledes, at den havde begået fejl i forbindelse med tilrettelæggelsen af aktindsigten i de forberedende sagsakter under den administrative procedure.

154 FIC og Italcementi har i processkrift af henholdsvis 10. november 1998 og 6. november 1998 anmodet om, at der også i deres sager tages hensyn til Kommissionens udtalelser vedrørende aktindsigt i retsmøderne i henholdsvis sag T-25/95, T-45/95, T-46/95 og T-60/95 og i sag T-25/95, T-31/95, T-32/95, T-52/95 og T-60/95. SFIC og Vicat har i breve af henholdsvis 27. oktober 1998 og 9. februar 1999 anmodet Retten om også i deres sager at tage hensyn til Kommissionens udtalelser vedrørende Cimpor's interne notat af 17. februar 1983, udarbejdet af J. Toscano Jr. (dok. 33.322/314-344) i retsmøderne i andre sager. Lafarge og Blue Circle har fremsat tilsvarende anmodninger i deres sager i breve af henholdsvis 16. november 1998 og 2. december 1998. Cimpor og Secil har i breve af henholdsvis 11. november 1998 og 17. november 1998 anmodet Retten om i deres sager at tage hensyn til udtalelserne i sag T-25/95, T-30/95 og T-60/95. Cementir har ved brev af 20. november 1998 anmodet Retten om i forbindelse med den af selskabet anlagte sag at tage hensyn til Kommissionens udtalelser vedrørende aktindsigt i retsmøderne i sag T-25/95 og T-60/95. Ciments français har fremsat en tilsvarende anmodning for så vidt angår den af selskabet anlagte sag ved brev af 4. november 1998. Italcementi har endvidere i sit processkrift af 6. november 1998 fremsat begæring om genåbning af den mundtlige forhandling, jf. procesreglementets artikel 62. Cembureau og Cementir har ligeledes fremsat begæring om genåbning af den mundtlige forhandling ved breve til Rettens Justitskontor af henholdsvis 1. december 1998 og 20. november 1998. Ifølge Cembureau, Italcementi og Cementir udgør Kommissionens forskellige udtalelser i sag T-25/95, T-31/95, T-32/95, T-52/95 og T-60/95 en ny faktisk omstændighed.

155 Det bemærkes, at Kommissionens udtalelser om, at aktindsigten i de forberedende sagsakter ikke er blevet gennemført på forskriftsmæssig måde under den administrative procedure, går i samme retning som det, Retten har fastslået alene på grundlag af de argumenter, der er fremført under den skriftlige og mundtlige forhandling af de i foregående præmis nævnte sagsøgere (jf. ovenfor i præmis 152). De pågældende sagsøgeres anmodninger om, at Retten tager hensyn til Kommissionens udtalelser i andre »cement-sager«, er derfor uden genstand. For så vidt angår begæringerne om genåbning af den mundtlige forhandling bemærkes, at Kommissionen ikke i nogen af »cement-sagerne«, hverken i processkrifterne eller i retsmødet, har erkendt, at den har tilsidesat sagsøgernes ret til kontradiktion under den administrative procedure ved ikke at give dem adgang til visse dokumenter i de forberedende sagsakter (jf. nedenfor i præmis 237 ff.). Kommissionens udtalelser udgør derfor ikke en ny faktisk omstændighed af afgørende betydning for sagernes udfald (jf. i denne retning Domstolens dom af 15.12.1995, sag

C-415/93, Bosman m.fl., Sml. I, s. 4921, præmis 53, og Domstolens domme af 8.7.1999, sag C-199/92 P, Hüls mod Kommissionen, Sml. I, s. 4287, præmis 127 og 128, sag C-200/92 P, ICI mod Kommissionen, Sml. I, s. 4399, præmis 60 og 61, sag C-227/92 P, Hoechst mod Kommissionen, Sml. I, s. 4443, præmis 104 og 105, og sag C-234/92 P, Shell mod Kommissionen, Sml. I, s. 4501, præmis 63 og 64). Der er derfor ikke grundlag for at genåbne den mundtlige forhandling i sag T-26/95, T-65/95 og T-87/95 eller at tage Italcementi's begæring om med henblik på forberedelse af en ny mundtlig forhandling i sag T-65/95 at fremlægge referaterne af retsmøderne i sag T-25/95, T-31/95, T-32/95, T-52/95 og T-60/95 samt den fuldstændige udskrift af forhandlingerne i retsmøderne.

156 I modsætning til, hvad sagsøgerne har anført, kan det forhold, at Kommissionen ikke forskriftsmæssigt har givet sagsøgerne aktindsigt i de forberedende sagsakter under den administrative procedure, ikke i sig selv føre til, at den anfægtede beslutning annulleres i forhold til de 39 sagsøgere, som har fremført argumentationen herom. Aktindsigt er således ikke et mål i sig selv, men formålet hermed er at sikre retten til kontradiktion. Retten til aktindsigt er således uadskilleligt forbundet med samt afhængig af retten til kontradiktion (generaladvokat P. Léger's ovenfor i præmis 144 nævnte forslag til afgørelse i sagen BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, punkt 97 og 98).

157 Det må derfor i nærværende sager undersøges, om sagsøgernes mulighed for at varetage deres ret til kontradiktion blev påvirket af, at de ikke forskriftsmæssigt havde aktindsigt i de forberedende sagsakter under den administrative procedure.

2. De af Retten anordnede foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse

2.1. Indledende bemærkninger

158 Det er allerede fastslået, at Kommissionen ikke forskriftsmæssigt har givet sagsøgerne aktindsigt i de forberedende sagsakter under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 152). Det er ubestridt, at sagsøgerne ikke har haft adgang til kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de nationale karteller, bortset fra kapitlet vedrørende det nationale kartel på den medlemsstats område, hvor de var hjemmehørende (jf. ovenfor i præmis 94), men det er ikke på dette punkt fastslået, at der forelå en fejl (jf. ovenfor i præmis 104-123).

159 Det må herefter undersøges, om de 39 berørte sagsøgeres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat ved, at de ikke har haft adgang til visse dele af meddelelsen af klagepunkter og forberedende sagsakter, som kan have indeholdt diskulperende oplysninger.

160 Kommissionen har anført, at det er rent teoretisk, når sagsøgerne gør gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat. Med henvisning til den ovenfor i præmis 142 nævnte dom af 1. april 1993 i sagen BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen (dommens præmis 35) er det Kommissionens opfattelse, at sagsøgernes uklare og hypotetiske påstand om, at der må have været diskulperende oplysninger i de kapitler i meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter, hvortil de ikke har haft adgang under den administrative procedure, må forkastes.

161 Det indledende argument, som Kommissionen herved fremfører, kan ikke tiltrædes. Det kan ikke kræves, at de sagsøgere, som påberåber sig et anbringende om tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion, i stævningen opstiller en omfattende argumentation eller fremlægger sammenhængende indicier med henblik på at godtgøre, at den administrative procedure kunne have fået et andet udfald, hvis de havde haft adgang til visse oplysninger, som de aldrig har fået kendskab til. Dette ville være det samme som at kræve et »probatio diabolica« (generaladvokat P. Léger's ovenfor i præmis 144 nævnte forslag til afgørelse i sagen BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, punkt 119).

162 Retten har på denne baggrund under retsforhandlingerne anordnet forskellige foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, således at de 39 berørte sagsøgere får mulighed for at påvise de eventuelle diskulperende oplysninger, som de ikke fik adgang til under den administrative procedure.

2.2. Foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse

163 Ved afgørelse meddelt parterne i nærværende sager mellem den 19. januar og den 2. februar 1996 (herefter »foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 19. januar til 2. februar 1996«) har Retten opfordret Kommissionen til at fremlægge forskellige dokumenter. Kommissionen efterkom opfordringen den 29. februar 1996. I alle sagerne har Kommissionen fremlagt meddelelsen af klagepunkter, således som denne er meddelt den pågældende sagsøger, referatet af høringen af den pågældende part, listen (jf. ovenfor i præmis 5), kassen (jf. ovenfor i præmis 95) og den korrespondance, der under den administrative procedure er udvekslet mellem Kommissionen og den pågældende sagsøger. Da ingen af sagerne var forenet under den skriftlige og mundtlige forhandling, har sagsøgerne ikke kunnet få adgang til de dokumenter, Kommissionen har fremlagt i de øvrige sager. Den anordnede foranstaltning har således ikke givet de 39 sagsøgere, som har påberåbt sig en tilsidesættelse af retten til kontradiktion (jf. ovenfor i præmis 124), mulighed for yderligere at uddybe deres argumentation på dette punkt.

164 Ved afgørelse meddelt parterne i de 39 omhandlede sager (jf. ovenfor i præmis 124) den 2. oktober 1996 (herefter »foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996«), har Retten på denne baggrund opfordret Kommissionen til at give de pågældende parter tilladelse til i dens lokaler at gennemse de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og for hvert af de nationale karteller at give dem samme aktindsigt i de nationale sagsakter som den, modtagerne af meddelelsen af klagepunkter i den pågældende medlemsstat havde under den administrative procedure. Sagsøgerne blev opfordret til at angive, hvilke dele af meddelelsen af klagepunkter og hvilke dokumenter de ikke havde haft adgang til under den administrative procedure, og redegøre for grundene til, at den administrative procedure kunne have fået et andet udfald, hvis de havde haft adgang til disse oplysninger under proceduren. Sagsøgerne blev anmodet om som bilag til deres eventuelle processkrift at fremlægge en kopi af hvert af de omhandlede dokumenter. Kommissionen blev anmodet om at fremlægge et processkrift i hver af sagerne som svar på det af sagsøgeren fremlagte processkrift.

165 Det viste sig herved, at alle dokumenterne i sagsakterne vedrørende de nationale karteller indgik i sagsakterne i sagerne 27.997, 33.126 og 33.322, således som disse var angivet i listen (jf. ovenfor i præmis 5). Der var tale om underinddelinger af dokumenterne i Kommissionens forberedende sagsakter.

166 Ved afgørelse meddelt den 27. februar 1997 har Retten opfordret Kommissionen til med henvisning til listen (jf. ovenfor i præmis 5) præcist at angive, hvilke dokumenter sagsøgerne havde adgang til i kraft af foranstaltningen af 2. oktober 1996. Kommissionen har besvaret denne opfordring ved breve af 8. og 17. april 1997.

167 Selv om de 39 sagsøgere i kraft af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 fik adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og dokumenterne i sag 27.997 for så vidt angår et nationalt klagepunkt vedrørende CPMA (jf. ovenfor i præmis 91 og 93), gav Kommissionen dem imidlertid kun adgang til ca. en fjerdedel af dokumenterne i sag 33.126 og 33.322.

168 På denne baggrund traf Retten bestemmelse om en ny foranstaltning med henblik på sagernes tilrettelæggelse gående ud på, at den resterende del af de forberedende sagsakter skulle fremlægges. Ved afgørelse meddelt parterne i de 39 sager (jf. ovenfor i præmis 124) den 18. og 19. juni 1997 (herefter »foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997«) opfordrede Retten således Kommissionen til senest den 30. september 1997 til Justitskontoret at indlevere samtlige originale dokumenter i sag 33.126 og 33.322, som er opført på listen (jf. ovenfor i præmis 5), bortset fra dokumenter indeholdende forretningshemmeligheder eller andre fortrolige oplysninger og Kommissionens interne dokumenter. For så vidt angår de interne dokumenter på listen blev Kommissionen anmodet om nærmere at angive karakteren heraf. Kommissionen blev ligeledes anmodet om i sagen at indsætte en ikke-fortrolig udgave eller et ikke-fortroligt resumé i stedet for de fortrolige dokumenter (jf. nedenfor i præmis 186).

169 De 39 sagsøgere blev opfordret til på Rettens Justitskontor at gennemse den originale og ikke-fortrolige udgave af de dokumenter, Kommissionen skulle indlevere. De fik tilladelse til at fremlægge et processkrift, der alene måtte indeholde en nøjagtig angivelse af hvert enkelt dokument, de ikke havde haft adgang til under den administrative procedure, og som kunne have haft betydning for deres muligheder for at varetage deres forsvar, og en kort redegørelse for grundene til, at den administrative procedure kunne haft fået et andet udfald, hvis de havde fået adgang til dette dokument. Sagsøgerne blev anmodet om som bilag til deres eventuelle processkrift at fremlægge en kopi af hver enkelt omtalt dokument. Kommissionen blev anmodet om i et processkrift at tage stilling til sagsøgernes processkrifter.

170 Alle de sagsøgere, som var omfattet af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, fremsatte deres bemærkninger efter gennemgangen af Kommissionens sagsakter, bortset fra Ciments luxembourgeois. Kommissionen besvarede disse bemærkninger i et indlæg i hver af de omhandlede sager.

171 Inden der foretages en vurdering af den argumentation, parterne har fremført i deres processkrifter, bemærkes, at Dyckerhoff, Vicat, Heidelberger, Lafarge, Unicem, Blue Circle og AGCI heri har fremført bemærkninger, som ikke har nogen forbindelse med foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse, og hvorved der ikke præcist henvises til et dokument i de forberedende sagsakter. Der kan ikke tages hensyn til disse bemærkninger. De bemærkninger, der fremsættes i forbindelse med foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, kan således ikke føre til en forlængelse af hele den skriftlige forhandling. Af disse grunde kan der heller ikke tages hensyn til dokumenter, som ikke hidrører fra de forberedende sagsakter. Der må derfor ses bort fra de dokumenter, der er fremlagt som bilag IV, V og VI til Lafarge's indlæg af 10. februar 1997, som blev indgivet i anledning af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, og de dokumenter, der er fremlagt som bilag 87 og 88 til Lafarge's indlæg af 28. januar 1998, som blev indgivet i anledning af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997. Det tilføjes endvidere, at disse dokumenter ikke indeholder henvisninger til den nummerering i sag 33.126 og 33.322, der er anvendt i listen (jf. ovenfor i præmis 5). Det kan heller ikke tiltrædes, når Lafarge i sit indlæg af 28. januar 1998 gør gældende, at de dokumenter, selskabet har fremlagt som bilag IV, V og VI til indlægget af 10. februar 1997, svarer til dokumenterne 33.126/16473 og 16474, der er fremlagt som bilag 41 til indlægget af 28. januar 1998. Det fremgår således ikke ved læsning af dokumenterne, at de svarer til hinanden.

172 De betingelser, der er stillet i forbindelse med foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse, er heller ikke opfyldt alene ved, at der nævnes et dokument i de forberedende sagsakter, uden nogen nærmere angivelse af, hvilken betydning det har haft for retten til kontradiktion, at dokumentet ikke er fremsendt. Retten kan således ikke i forbindelse med disse foranstaltninger foretage en vurdering af Lafarge's henvisning til dokumenterne 33.126/20386-20394 og dokumenterne 33.126/ 767-7886, 16316-16765 og 33.322/1-3147, der er nævnt under ét uden nærmere kommentarer, og der må derfor ses bort fra disse bemærkninger.

2.3. Kommissionens gennemførelse af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse

173 Under hensyntagen til formålet med de anordnede foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse må det undersøges, om Kommissionen har gennemført disse korrekt.

2.3.1. Foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 19. januar til 2. februar 1996

174 I deres processkrifter, der er indleveret henholdsvis den 7. februar 1997 og den 13. februar 1997, har dels Rugby, dels Castle, Aker og Euroc gjort gældende, at Kommissionen ikke korrekt har efterkommet Rettens anmodninger (jf. ovenfor i præmis 163). Kommissionen har således ikke fremsendt sagsakterne vedrørende de nationale karteller og ikke alle dokumenterne vedrørende de internationale karakter. Endvidere har Kommissionen ikke fremsendt visse dokumenter fra korrespondancen mellem sagsøgerne og Kommissionen.

175 Det bemærkes i denne forbindelse, at det første kritikpunkt har mistet sin genstand efter anordningen af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og af 18. og 19. juni 1997. Med hensyn til det andet kritikpunkt har sagsøgerne ikke angivet, på hvilken måde den manglende fremsendelse af hele korrespondancen mellem dem og Kommissionen har kunnet indebære en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion. De to kritikpunkter må derfor forkastes.

2.3.2. Foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996

176 På grundlag af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 fik de 39 sagsøgere adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og dokumenterne i sag 27.997 vedrørende CPMA, der er omhandlet i kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter angående Det Forenede Kongerige (kapitel 4 og 14). Det argument, Uniland og Oficemen har fremført i de processkrifter, som de har indgivet efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, og hvorefter de ikke havde adgang til dokumenterne i sag 27.997, må derfor forkastes.

177 De 39 sagsøgere havde endvidere — i kraft af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 — adgang til dokumenterne i sag 33.126 og 33.322 vedrørende de nationale karteller (jf. ovenfor i præmis 164-167).

178 Cembureau, ENCI, VNC, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, BDZ, Unicem, Valenciana, Rugby, Castle, Cimpor, Secil, ATIC, Titan, Italcementi, Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle har i deres processkrifter i det væsentlige anført, at Kommissionen ikke i tilstrækkeligt omfang gav dem adgang til dokumenterne i de forberedende sagsakter i forbindelse med de omhandlede foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse.

179 Disse bemærkninger er imidlertid blevet uden genstand. I kraft af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997 havde de pågældende sagsøgere, således som det vil fremgå nedenfor af præmis 210 og 211, fuldt ud adgang til de forberedende sagsakter (sag 27.997, 33.126 og 33.322), bortset fra dokumenter indeholdende forretningshemmeligheder eller andre fortrolige oplysninger og Kommissionens interne dokumenter.

180 Cembureau, Rugby, Castle, ATIC, Aker og Euroc har anført, at Kommissionen i anledning af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 skulle have givet de pågældende sagsøgere adgang til de bemærkninger, modtagerne af de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter havde fremført i deres svar på meddelelsen. Ifølge SFIC, Castle, Irish Cement, Cimpor, Secil, ATIC, Aker og Euroc gælder det samme for så vidt angår referaterne af høringerne vedrørende de nationale karteller.

181 Foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 kan imidlertid ikke fortolkes som foreslået. Det må understreges, at foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 var begrænset til de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og dokumenterne i de forberedende sagsakter, således som de var angivet i listen (jf. ovenfor i præmis 5). Med disse foranstaltninger ville Retten efterprøve, om sagsøgernes ret til kontradiktion var blevet tilsidesat på det tidspunkt, hvor de afgav deres svar på meddelelsen af klagepunkter. Sagsøgernes argumenter vedrørende tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion, fordi de ikke under den administrative procedure havde adgang til dokumenter, som ikke er angivet i listen (jf. ovenfor i præmis 5), vil senere blive undersøgt (jf. nedenfor i præmis 380-435).

182 Vicat, Unicem, Asland og Hornos Ibéricos har endvidere gjort indsigelse mod den måde, hvorpå visse dokumenter er blevet anset for fortrolige i forbindelse med aktindsigten i de nationale sagsakter i anledning af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996. Ifølge sagsøgerne fik de ikke adgang til væsentlige dele af visse dokumenter, fordi de var fortrolige. Det er sagsøgernes opfattelse, at Kommissionen burde have fremsendt en ikke-fortrolig udgave af de dokumenter, de ikke fik adgang til. Unicem har særligt fremhævet, at Kommissionen nægtede sagsøgerne adgang til visse dokumenter vedrørende forhold, som lå fem-ti år tilbage i tiden, og som derfor ikke indeholdt oplysninger, som stadig kunne anses for forretningsmæssigt følsomme. Asland har anført, at Kommissionen ikke hos de pågældende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder forhørte sig om karakteren af de dokumenter, som i 1990 og 1991 blev anset for fortrolige. Selskabet har som eksempel henvist til dokumenterne 33.322/2897-2902, som det fik delvis adgang til i forbindelse med gennemgangen af sagsakterne i Kommissionens lokaler den 12. november 1996, selv om den

virksomhed, som var berørt af disse dokumenter, nemlig Hispacement, mere end tre år forinden havde frafaldet fortrolighedsindsigelsen. Vicat og Hornos Ibéricos har henvist til de samme dokumenter fra Hispacement til støtte for, at Kommissionen vilkårligt har henvist til, at dokumenterne var fortrolige.

183 Det bemærkes, at formålet med foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 var for hvert af de nationale karteller at give de 39 sagsøgere (jf. ovenfor i præmis 124) samme aktindsigt i de nationale sagsakter som den, modtagerne af meddelelsen af klagepunkter i den pågældende medlemsstat havde under den administrative procedure. Kommissionen skulle derfor ikke i forbindelse med disse foranstaltninger forespørge hos de pågældende virksomheder og/eller sammenslutninger af virksomheder, om det var hensigtsmæssigt at opretholde den fortrolige behandling af visse dokumenter, som var ønsket under den administrative procedure.

184 I forbindelse med foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997 anmodede Retten imidlertid Kommissionen om at bede de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, hvorfra de i sagsakterne beroende dokumenter var indhentet, om at »aktualisere« deres vurdering af, om den fortrolige behandling, som de i sin tid havde anmodet om for visse dokumenters vedkommende, skulle opretholdes. I forbindelse med gennemgangen af sagsakterne på Rettens Justitskontor kunne Vicat, Unicem, Asland og Hornos Ibéricos derfor få adgang til alle de dokumenter, med hensyn til hvilke de pågældende virksomheder og/eller sammenslutninger af virksomheder havde frafaldet begæringen om fortrolig behandling under sagernes behandling for Retten eller i visse tilfælde tidligere (f.eks. for så vidt angår dokumenterne fra Hispacement: dok. 33.322/2897-2902), og fremføre deres eventuelle bemærkninger på grundlag af disse dokumenter. Disse fire sagsøgeres argumenter (jf. ovenfor i præmis 182) er herved blevet uden genstand.

2.3.3. Foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997

185 Foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997 vedrørte samtlige dokumenter i sag 33.126 og 33.322, bortset fra dokumenter indeholdende forretningshemmeligheder eller andre fortrolige oplysninger og Kommissionens interne dokumenter (den ovenfor i præmis 142 nævnte dom af 1.4.1993, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, dommens præmis 29).

186 For så vidt angår de dokumenter og kategorier af dokumenter, som på listen (jf. ovenfor i præmis 5) er anset for interne (identifikationskode nr. 10), blev Kommissionen anmodet om nærmere at angive karakteren heraf og at indsætte disse angivelser i stedet for de dokumenter, de vedrører, i ringbind ordnet i overensstemmelse med nummereringen på listen (jf. ovenfor i præmis 5). For så vidt angår dokumenter indeholdende forretningshemmeligheder eller andre fortrolige oplysninger anmodede Retten Kommissionen om at kontakte de virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder, hvorfra den havde indsamlet dokumenterne i de forberedende sagsakter, og bede dem om at angive eventuelle oplysninger, som udenforstående virksomheder ikke måtte få kendskab til, idet der i hvert enkelt tilfælde skulle gives en begrundelse for begæringen om fortrolig behandling og udarbejdes en ikke-fortrolig udgave

eller et ikke-fortroligt resumé af de dokumenter, der indeholdt fortrolige oplysninger. Kommissionen blev anmodet om i sagen at indsætte de således fremlagte ikke-fortrolige udgaver eller resuméer i ringbind ordnet i overensstemmelse med nummereringen på listen (jf. ovenfor i præmis 5) i stedet for de dokumenter, der indeholdt sådanne fortrolige oplysninger.

187 Efter modtagelsen af sag 33.126 og 33.322 fastslog Retten, at Kommissionen — således som Dyckerhoff, Ciments français, Unicem, ATIC og Italcementi har anført i deres indlæg — for så vidt angår en sammenhængende række af dokumenter, 33.126/19026-19156, ikke havde angivet karakteren af dokumenterne 33.126/19057-19156, der på listen (jf. ovenfor i præmis 5) var klassificeret som Kommissionens interne dokumenter. I besvarelse af et skriftligt spørgsmål fra Retten har Kommissionen oplyst, at der var tale om en fejl ved nummereringen, som var begået i sekretariatet i Generaldirektoratet for Konkurrence (GD IV) i forbindelse med registreringen af alle dokumenterne i de forberedende sagsakter, og at dokumenterne 33.126/19057-19156 ikke eksisterede.

188 Retten kan på dette punkt tiltræde Kommissionens forklaring. Indholdsfortegnelsen og sidenummereringen i ringbind nr. 49 i Kommissionens forberedende sagsakter, som er udarbejdet af sekretariatet i GD IV, omfatter siderne 33.126/18612-19056, mens indholdsfortegnelsen og sidenummereringen i ringbind nr. 50 omfatter siderne 33.126/19157-19433. Det kan derfor lægges til grund, at der blev begået en fejl i nummerering ved udarbejdelsen af ringbind nr. 50.

189 Flere sagsøgere har gjort gældende, at Kommissionen stadig ikke har givet aktindsigt i alle de forberedende sagsakter.

190 Det må fastslås, at sagsøgernes argument er baseret på en faktisk fejl, når parterne anfører, at de ikke har haft adgang til visse dokumenter, selv om disse faktisk findes i de forberedende sagsakter, som er fremsendt til Retten. Det er tilfældet med hensyn til dokument 33.126/19865, som Ciments français har påberåbt sig, dokumenterne 33.126/5236 og 12012, 33.322/56, 57, 1881, 1882 og 2463, som Lafarge har påberåbt sig, dokumenterne 33.126/4595, 4621, 4633, 4650, 4713 og 4796, 33.322/30, 31 og 32, 207, 208 og 209, 237, 1090, 1091 og 1184, som Uniland og Oficemen har påberåbt sig, dokument 33.126/166, som Oficemen har påberåbt sig, og dokumenterne 33.126/11248, 11249, 17568-17576, 17994, 18007 og 19865 samt 33.322/1760-1769, som Italcementi har påberåbt sig.

191 Ciments français, Lafarge, Unicem og Italcementi har endvidere anført, at Kommissionen har undladt at fremsende dokumenterne 33.126/895-911 til Retten. Endvidere har de ikke fået adgang til dokument 33.126/3434 i de forberedende sagsakter. Ifølge Ciments français og Italcementi indeholder de sagsakter, der er fremsendt til Retten, heller ikke dokumenterne 33.126/10241, 10242 og 10243. Unicem har anført, at dokumenterne 33.156/19422 og 19423 heller ikke findes.

192 På et skriftligt spørgsmål fra Retten har Kommissionen oplyst, at den har fremsendt alle disse dokumenter til Retten. Kommissionen formoder, at hvis siderne ikke længere findes dér, hvor de burde være, er de blevet lagt forkert tilbage i sagsakterne i forbindelse med aktindsigten.

193 Denne forklaring kan tiltrædes, navnlig fordi Kommissionen inden retsmøderne på ny har fremsendt en kopi af de omhandlede sider, der således indgik i sagsakterne i de 39 omhandlede sager.

194 Lafarge har endvidere gjort gældende, at dokumenterne 33.126/1691 og 33.322/3 ikke er fuldstændige. Det må imidlertid fastslås, at ingen del af dokumenterne er udeladt. Der er derfor ikke i de faktiske omstændigheder holdepunkter for sagsøgerens argument.

195 Lafarge, Uniland og Oficemen har anført, at de ikke havde adgang til dokumenterne 33.126/1-165 og 11494-11517. Uniland og Oficemen har fremført et tilsvarende argument for så vidt angår dokumenterne 33.322/1092-1183 og 1185-1194 og Unicem for så vidt angår dokument 33.126/19056.

196 Det bemærkes imidlertid, at alle disse dokumenter er interne notater fra Kommissionen, og der er redegjort for karakteren heraf i de sagsakter, der er fremsendt til Retten. Da der er tale om interne notater, kunne disse dokumenter lovligt holdes uden for den aktindsigt, der blev gennemført i anledning af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse (den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 53 og 54, og den ovenfor i præmis 144 nævnte dom af 6.4.1995, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, dommens præmis 29, Rettens kendelse af 10.12.1997, sagerne T-134/94, T-136/94, T-137/94, T-138/94, T-141/94, T-145/94, T-147/94, T-148/94, T-151/94, T-156/94 og T-157/94, NMH Stahlwerke m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 2293, præmis 35).

197 Flere sagsøgere har gjort gældende, at de ikke kunne få adgang til følgende dokumenter, med hensyn til hvilke de virksomheder, hvorfra de hidrørte, efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse havde fastholdt deres begæring om fortrolig behandling: dokumenterne 33.126/682, 683 og 684 og 711-716, som Lafarge, Uniland, Oficemen og Italcementi har påberåbt sig, dokumenterne 33.322/58-70, som Lafarge har påberåbt sig, dokumenterne 33.126/4596-4620, 4634-4649, 4659-4712 og 4719-4795, som Uniland, Oficemen og Italcementi har påberåbt sig, og dokumenterne 33.322/33-55 og 210-236, som Lafarge, Uniland og Oficemen har påberåbt sig.

198 Det bemærkes, at dokumenterne 33.126/682, 683 og 684 og 711-716 indeholder henholdsvis et sammendrag af en »business plan« fra Inter-Béton, som er en virksomhed, CBR og Obourg ejer i fællesskab med henblik på fremstilling og salg af beton, og aktionæroverenskomsten for Inter-Béton. Dokumenterne 33.322/58-70 indeholder en strategiplan for Cimpor. Dokumenterne

33.126/4596-4620, 4634-4649, 4659-4712 og 4719-4795 er ifølge Lafarge dokumenter, som stadig er omfattet af beskyttelsen af forretningshemmeligheder (flerårigt budget for 1989-1991, udarbejdet af Gilbert Liduena, Lafarge, den 18.12.1988 (dok. 33.126/4642-4649 og 4659-4712); »Worst Case«-scenarier — tre mulige scenarier (dok. 33.126/4596-4620); strategien over for den græske cementindustri, Lafarge, DEP, den 12.4.1988 (dok. 33.126/4634-4641), undersøgelse af det sydøstlige område og Vallée de Seine-området, indledning — fremgangsmåde, arbejdsdokument, Lafarge, DEP, F. Phélip, den 21.4.1989 (dok. 33.126/4719-4724), arbejdsdokument vedrørende undersøgelsen af det sydøstlige område og Vallée de Seine-området, forudsætninger og strategi, F. Phélip, Lafarge, den 21.4.1989 (dok. 33.126/4725-4730), Vallée de Seine, DEP Lafarge, M. Morel, den 21.4.1989 (dok. 33.126/4731-4766), det sydøstlige område, DEP Lafarge, M. Morel, den 21.4.1989 (dok. 33.126/4767-4795)). Dokumenterne 33.322/33-55 og 210-236 er interne undersøgelser fra Cimpor, som viser selskabets forretningsmæssige strategi, og som indeholder oplysninger om de basale muligheder for dets adgang til markedet.

199 I forbindelse med den aktindsigt, som blev gennemført i overensstemmelse med foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, havde de 39 sagsøgere adgang til en ikke-fortrolig udgave eller et ikke-fortroligt resumé af de nævnte dokumenter. I kraft af disse ikke-fortrolige udgaver og resuméer fik selskaberne et tilstrækkeligt overblik over dokumenterne, således at de kunne vurdere, hvilken betydning de havde for deres udøvelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure. Det er i denne forbindelse uden betydning, at Kommissionen måtte have imødekommet alle begæringer om fortrolig behandling og aldrig måtte have undersøgt, om sådanne begæringer var berettigede, således som Unland og Oficemen har gjort gældende, idet Lafarge, Uniland, Oficemen og Italcementi ikke har fremført indicier til støtte for, at dokumenterne kunne have haft betydning for udøvelsen af retten til kontradiktion. Anbringendet om, at selskaberne ikke kunne få adgang til disse dokumenter i forbindelse med aktindsigten, må herefter forkastes.

200 Ciments français har ligeledes mere generelt gjort gældende, at brevene fra advokater om fortrolig behandling af visse dokumenter, som ikke findes i de forberedende sagsakter, ikke indeholder en henvisning til numrene på de manglende dokumenter. Selskabet har imidlertid ikke henvist til noget forhold, som viser, at de her omhandlede dokumenter, som det ikke engang har identificeret, kunne have haft betydning for dets forsvar under den administrative procedure. Selskabets argument må derfor forkastes, idet det ikke er tilstrækkelig præcist.

201 ATIC har anført, at for så vidt angår de fortrolige dokumenter er der kun i få tilfælde indsat et resumé i stedet. Cimpor og Secil har tilsvarende anført, at der for så vidt angår de dokumenter, hvori der er givet aktindsigt efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse, i en lang række tilfælde i stedet er indsat en side alene med angivelse af dokumentets nummer og karakter. Dette argument, som ikke er underbygget med en præcis henvisning til dokumenter i de forberedende sagsakter, må ligeledes forkastes, idet det ikke er tilstrækkelig præcist.

202 I samme forbindelse har Italcementi henvist til dokumenterne 33.126/436-439, 4491-4592, 11215-11218, 11224-11241, 11250, 11251 og 11252, 17476-17483, 17995-18006, 18102-

18109, til s. 12-19 i dokument 33.126/4982 samt til dokumenterne 33.322/1636, 1638-1755, 1757, 1759, 1770-1789 og 1792-1796. Efter læsning af de breve fra advokater, der findes i sagen, har selskabet taget til efterretning, at når visse af disse dokumenter mangler, skyldes det, at de pågældende virksomheder har fastholdt, at dokumenterne er fortrolige, i forbindelse med den aktindsigt, som blev gennemført i kraft af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997. Det er imidlertid selskabets opfattelse, at de breve fra advokater, hvori der ikke er henvisning til Kommissionens nummerering af dokumenterne i dens sagsakter, ikke gør det muligt at fastslå, om alle de manglende dokumenter er omfattet af fortroligheden. Selv om Retten i foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse gav meget præcise instrukser til de pågældende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder med hensyn til behandlingen af fortrolige dokumenter, er visse breve fra advokater ikke vedlagt ikke-fortrolige udgaver af de dokumenter, som fortsat ønskes behandlet fortroligt, og hertil kommer, at brevene er så ubestemt formuleret, at det end ikke summarisk kan udledes, hvad dokumenterne indeholder. Som eksempel har selskabet henvist til Valenciana's advokaters brev af 5. august 1997 til Kommissionen, hvori de anmoder den om ikke at give udenforstående virksomheder adgang til dokumenterne fra selskabets bestyrelse. Dette brev førte til, at dokumenterne 33.322/1825-1880 ikke er medtaget i sagsakterne, men i de sagsakter, Italcementi fik adgang til, findes hverken en dagsorden for bestyrelsesmøderne eller oplysning om de beslutninger, som blev truffet på møderne.

203 Lafarge har også anfægtet den fortrolige behandling af dokumenterne 33.322/1825-1880 og dokumenterne 33.322/911-918.

204 Det må fastslås, at dokumenterne 33.322/1792-1796 ikke findes i de forberedende sagsakter, som Kommissionen gav aktindsigt i, og der findes ikke på det sted, hvor dokumenterne skulle have været, nogen oplysning om eller forklaring på, at der ikke er givet aktindsigt heri. Det bemærkes imidlertid, at Retten i forbindelse med foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997 ligeledes anmodede Kommissionen om til Retten at fremsende de dokumenter i de forberedende sagsakter, med hensyn til hvilke parterne havde anmodet om fortrolig behandling. Efter gennemgang af ringbindene med de fortrolige dokumenter i de forberedende sagsakter, som Kommissionen i denne forbindelse fremsendte, må det fastslås, at Asland havde anmodet om fortrolig behandling af dokumenterne 33.322/1792-1796. Der er tale om et dokument med overskriften »details of balance sheet of Zemland Investment AG«, som ikke har nogen forbindelse med klagepunkter, som i den anfægtede beslutning er gjort gældende over for Italcementi, og det er derfor åbenbart, at selskabet ikke kunne have anvendt dokumentet til sit forsvar under den administrative procedure. Italcementi kan derfor ikke hente nogen støtte i, at foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse med hensyn til dette dokument ikke er gennemført korrekt.

205 Hvad angår dokumenterne 33.322/1825-1880, hvortil Lafarge og Italcementi har henvist, er det korrekt, at Valenciana's advokaters brev af 5. august 1997, hvori anmodningen om fortrolig behandling fastholdes for så vidt angår disse dokumenter — i strid med de instrukser, Retten gav i juni 1997 — ikke er vedlagt en ikke-fortrolig udgave eller et ikke-fortroligt resumé af dokumenterne, ligesom brevet ikke indeholder oplysninger om dagsordenen for eller indholdet af de omhandlede møder. For så vidt angår dokumenterne 33.322/911-918 er det på tilsvarende måde alene angivet, at der er tale om en rammeaftale for samarbejdet mellem Cimpor og Ciments français. Lafarge og Italcementi har imidlertid ikke givet oplysninger om, hvilken

interesse dokumenterne kunne have haft for selskabet under den administrative procedure. Under alle omstændigheder bemærkes, at det efter gennemgang af ringbindene med de fortrolige dokumenter i de forberedende sagsakter må fastslås, at indholdet af dokumenterne 33.322/1825-1880 og 33.322/911-918 ikke har nogen forbindelse med klagepunkter, som i den anfægtede beslutning er gjort gældende over for Lafarge og Italcementi. Selskaberne kunne derfor ikke have anvendt dokumenterne under den administrative procedure til deres forsvar. Under disse omstændigheder kan Lafarge og Italcementi ikke hente nogen støtte i, at foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse med hensyn til disse dokumenter ikke er gennemført korrekt.

206 Med hensyn til alle de andre dokumenter, der er nævnt ovenfor i præmis 202, var der blevet anmodet om fortrolig behandling, og Italcementi havde efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse adgang til en ikke-fortrolig udgave eller et ikke-fortroligt resumé. På det sted i de forberedende sagsakter, hvor dokumenterne 33.126/436-439 skulle have været, findes et brev af 28. august 1997 fra Obourg's advokater, hvori der opregnes fem dokumenter, selskabet anså for forretningshemmeligheder (aktionæroverenskomst for Inter-Béton af 10.10.1967 mellem Obourg og CBR, overenskomst mellem de fremtidige aktionærer i NCGCP (Nouvelle Gralex) af 2.7.1985 og tillæg nr. 1 hertil af 12.7.1985, overenskomst mellem Obourg og CBR om den fælles administration af Nouvelle Gralex, Inter-Béton's, Gralex' og Obourg-Calcaire's »business plan«, kalkule af kostprisen for klinker og cement solgt af Obourg i november 1988), og som er vedlagt et kort, ikke-fortroligt resumé af disse fem dokumenter. På de steder i sagsakterne, hvor dokumenterne 33.126/4491-4592 og s. 12-19 i dokument 33.126/4982 skulle have været, findes hver gang et brev af 16. september 1997 fra Lafarge's advokater, hvori opregnes forskellige dokumenter, selskabet stadig anser for omfattet af beskyttelsen af forretningshemmeligheder (forberedelse af Lafarge-koncernens fremtid, cement-aktiviteter og dermed sidestillede aktiviteter, sammenfatning af notater udarbejdet af medlemmerne af eksekutivkomitéen i første kvartal 1986, Philippe Agid, den 25.4.1986 (dok. 33.126/4491-4509), scenario for destabilisering af konkurrencen i Europa — hoved-punkter — risiko for blokering — forventninger, Lafarge, marts 1988 (dok. 33.126/4510-4592), uddrag af flerårigt budget 1989-1991, Gilbert Liduena, Lafarge, den 18.10.1988 (dok. 33.126/4982, s. 12-19)), og som er vedlagt et ikke-fortroligt resumé af dokumenterne. Dokumenterne 33.126/11215-11218, 11224-11241 og 11250, 11251 og 11252 (vedrørende Blue Circle's forretningspolitik) er i sagsakterne erstattet med en ikke-fortrolig udgave. På det sted i sagsakterne, hvor dokumenterne 33.126/17476-17483 og 17995-18006 skulle have været, findes henholdsvis otte og tolv sider, der øverst oppe er forsynet med påtegningen »ikke-fortrolig udgave«. På det sted i sagsakterne, hvor dokumenterne 33.126/18102-18109 skulle have været, findes et brev af 12. september 1997, hvori CBR's advokater understreger, at Kommissionens befuldmægtigede, som brevet er stilet til, havde »oplyst, at Obourg SA havde anmodet om fortrolig behandling af aktionæroverenskomsten for Inter-Béton, som selskabet havde indgået med CBR den 10. oktober 1967«. Advokaterne fandt det »nødvendigt af hensyn til ensartetheden og af respekt over for de øvrige parter i aftalen at udstrække den fortrolige behandling til også at omfatte tillæggene til aftalen, dvs. 'første fortrolige tillæg til aktionæroverenskomsten for Inter-Béton af 10. oktober 1967 (indskrænkning i adgangen til at overdrage aktier)' og 'andet fortrolige tillæg til aktionæroverenskomsten for Inter-Béton', hvilke to tillæg CBR har fremsendt til Kommissionen som bilag 5 A til svaret på begæringen om oplysninger af 19. marts 1990«. Advokaterne fandt det »navnlig hensigtsmæssigt at behandle de to tillæg fortroligt, idet de vedrører spørgsmål, som er helt uden betydning for nærværende sag«. På de steder i sagsakterne, hvor dokumenterne 33.126/1636, 1638-1755, 1757, 1759, 1770-1789 og 1792-1796 skulle have været, findes hver gang et brev af 28. juli 1997 fra Asland's advokater, hvori angives, hvilke af de dokumenter, der findes på s. 1508-1810 i sag 33.322, selskabet fortsat ønskede behandlet fortroligt, idet »de vedrører en intern omstrukturering i selskabet, ikke har nogen forbindelse med de påklagede overtrædelser, er uden

interesse for løsningen af nærværende sag og er en integreret led i Asland's strategi og interne politik i den omhandlede periode«, og hvilke dokumenter udenforstående virksomheder nu ifølge Asland kunne få adgang til.

207 Da Italcementi ikke har fremført indicier til støtte for, at de ovenfor i præmis 202 nævnte dokumenter, som er blevet behandlet fortroligt i overensstemmelse med de af Retten givne instrukser, kunne have haft betydning for selskabets forsvar under den administrative procedure, må det anbringende, selskabet støtter på, at det ikke havde adgang til disse dokumenter i forbindelse med aktindsigten efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, derfor forkastes. Det bemærkes, at det i de breve fra advokaterne, der er nævnt i den foregående præmis, i hvert enkelt tilfælde præcist angives, hvilke dokumenter der er omfattet af begæringen om fortrolig behandling, idet de i alle tilfælde er angivet med deres titel. Da der ikke er ført bevis for det modsatte, må det lægges til grund, at Kommissionen korrekt har imødekommet begæringerne om fortrolig behandling i disse breve, og at kun de dokumenter, som er omfattet af begæringerne, er holdt ude fra aktindsigten.

208 Endelig har Holderbank anført, at Kommissionen i forbindelse med gennemførelsen af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997 har tilsidesat beskyttelsen af forretningshemmeligheder. Selv om selskabet og dets datterselskab Obourg meddelte Kommissionen, at aftalen om oprettelse af Inter-Béton, som fandtes i de forberedende sagsakter, ikke skulle bringes til udenforståendes kundskab, idet den indeholdt forretningshemmeligheder (jf. sagsøgerens brev af 3.9.1997 til Kommissionen og datterselskabet Obourg's brev af 28.8.1997 til Kommissionen, der er fremlagt som bilag 7 til sagsøgerens processkrift af 8.12.1997), gav Kommissionen alle parter aktindsigt i dette dokument. Selv om selskabet greb ind i forbindelse med gennemgangen af sagsakterne den 29. oktober 1997 og dermed udvirkede, at det ikke indgik i de øvrige sagsøgeres efterfølgende gennemgang af sagsakterne, så de af selskabets og datterselskabet Obourg's konkurrenter, som havde gennemgået sagsakterne før den 29. oktober 1997, aftalen, således at tilsidesættelsen af beskyttelsen af selskabets forretningshemmeligheder ikke blev afhjulpet ved, at dokumentet efterfølgende blev taget ud af sagsakterne. Holderbank finder dette forhold så meget mere uforståeligt, som de øvrige dokumenter, som selskabet og dets datterselskab havde anset for forretningshemmeligheder, var blevet udtaget af Kommissionens sagsakter, inden aktindsigten blev påbegyndt.

209 Det må i denne forbindelse medgives, at det er uheldigt, at Kommissionen midlertidigt tillod udenforstående virksomheder aktindsigt i dette fortrolige dokument. Holderbank's argument har imidlertid ingen betydning for, om selskabet skal have medhold under sagen, idet Kommissionens adfærd ikke kan påvirke lovligheden af den anfægtede beslutning.

2.3.4. Foreløbig sammenfatning

210 Det fremgår af det anførte, at de 39 sagsøgere, som er berørt af den her gennemgåede argumentation (jf. ovenfor i præmis 124), under den skriftlige forhandling ved Retten fuldt ud har haft adgang til meddelelsen af klagepunkter og haft adgang til de forberedende sagsakter svarende til den aktindsigt, selskaberne skulle have haft under den administrative procedure. Selskaberne har haft adgang til alle de forberedende sagsakter, bortset fra dokumenter indeholdende andre virksomheders forretningshemmeligheder eller andre fortrolige oplysninger og Kommissionens interne dokumenter. Kommissionen har endvidere angivet karakteren af de interne dokumenter i de forberedende sagsakter og har for så vidt angår de dokumenter, med hensyn til hvilke der var anmodet om fortrolig behandling, fremlagt en ikke-fortrolig udgave eller et ikke-fortroligt resumé. De få uregelmæssigheder i forbindelse med foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse, som er påvist ovenfor i præmis 204 og 205, vedrører dokumenter, som åbenbart ikke kunne have været anvendt af sagsøgerne til deres forsvar under den administrative procedure.

211 Det må herefter fastslås, at de 39 sagsøgere efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 havde alle de oplysninger, som var nødvendige for, at de kunne uddybe deres argumentation gående ud på, at deres ret til kontradiktion var blevet tilsidesat, fordi de kapitler i meddelelsen af klagepunkter og de dokumenter i de forberedende sagsakter, som de ikke fik adgang til under den administrative procedure, indeholdt diskulperende oplysninger. Endvidere er de af Dyckerhoff, Aalborg Portland, Rugby, Castle, Heracles, Aker, Euroc og Italcementi nedlagte påstande om, at Retten skulle pålægge Kommissionen at fremlægge dokumenterne i sag 27.997, 33.126 og 33.322, ved disse foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse blevet taget til følge. Endelig er Hornos Ibéricos's indsigelse om, at Kommissionen den 6. januar 1995 nægtede selskabet aktindsigt i de forberedende sagsakter, blevet uden genstand.

2.3.5. Særlige omstændigheder, som kan have påvirket den effektive virkning af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997

212 En række af sagsøgerne har i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, påberåbt sig særlige omstændigheder, som kan have påvirket den effektive virkning af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse.

213 For det første har Blue Circle anfægtet den meget korte frist, selskabet fik til at gennemgå den dokumentation, det fik adgang til som følge af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996. Unicem, Titan og Blue Circle har fremført den samme kritik for så vidt angår den dokumentation, de fik adgang til som følge af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, og har anført, at de ikke havde tilstrækkelig tid til at samordne gennemgangen af alle disse dokumenter med gennemgangen af de dokumenter, de tidligere havde fået adgang til. Blue Circle har endvidere anført, at selskabet ved udarbejdelsen af det processkrift, det indgav efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, ikke havde lejlighed til at på nogen måde at bistå sine

advokater ved gennemgangen af den store mængde dokumenter af forretningsmæssig karakter, idet ingen af selskabets medarbejdere var disponible i denne periode.

214 Det bemærkes for så vidt angår foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, at Blue Circle kunne gennemgå sagsakterne vedrørende de nationale klagepunkter den 27. november 1996. Denne sagsøger, som den 10. februar 1997 indgav sine bemærkninger til relevansen af dokumenterne i denne del af sagsakterne, havde således to en halv måned til udarbejdelsen heraf. Unicem, Titan og Blue Circle havde seks uger efter gennemgangen af de forberedende sagsakter til at forberede deres processkrift i forbindelse med foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997.

215 De pågældende sagsøgere havde således en rimelig frist, når henses til den tomånedersfrist, som gælder efter traktatens artikel 173 for anlæggelse af et annullationssøgsmål. Det må understreges, at formålet med foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse var af begrænset rækkevidde. Formålet var at gøre det muligt for de 39 sagsøgere at påvise de eventuelle diskulperende oplysninger i de dokumenter, som de ikke havde fået adgang til under den administrative procedure, og redegøre for grundene til, at den administrative procedure kunne haft fået et andet udfald, hvis de havde fået adgang til disse oplysninger. Udarbejdelsen af processkrifterne efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse nødvendiggjorde ikke en nøje gennemgang af hvert enkelt dokument, selskaberne havde fået adgang til. Det fremgår således allerede af titlen på en lang række dokumenter i de forberedende sagsakter, at der ikke er nogen forbindelse mellem disse og de klagepunkter, der er gjort gældende over for Unicem, Titan og Blue Circle i den anfægtede beslutning.

216 Hvad angår argumentet om, at det var faktisk umuligt for Blue Circle at bistå selskabets advokater ved gennemførelsen af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, bemærkes, at medmindre der foreligger force majeure, hvilket ikke er godtgjort i dette tilfælde, kan en part ikke med føje påberåbe sig vanskeligheder og tilfældigheder i den interne organisation af virksomheden, når den har haft en rimelig frist til at udøve sin ret til kontradiktion. Under alle omstændigheder kan Blue Circle ikke med rimelighed gøre gældende i dette tilfælde, at ingen af selskabets medarbejdere i den periode, selskabet havde til at fremsætte sine bemærkninger efter advokaternes gennemgang af sagsakterne på Rettens Justitskontor, på nogen måde havde tid til at bistå advokaterne i gennemgangen af de dokumenter, de havde udvalgt.

217 Unicem's, Titan's og Blue Circle's argumenter om, at den tid, de fik til udarbejdelse af et processkrift efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse, var utilstrækkelig, må herefter forkastes.

218 For det andet har Dyckerhoff, BDZ, Asland, Uniland, Oficemen, Holderbank, Hornos Ibéricos og Blue Circle anført, at visse dokumenter, som de havde adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, var ulæselige. Asland har som eksempel henvist til dokumenterne 33.322/1012 ff. BDZ, Castle, Holderbank og Hornos Ibéricos har også anfægtet det forhold, at der var tale om kopier og ikke originaler. Holderbank har særligt

anfægtet, at Kommissionen udtrykkeligt afslog at give adgang til originalerne. Da Kommissionen har påstået, at Holderbank kunne få adgang til originaler, har selskabet i brev af 27. maj 1997 anmodet Retten om at afhøre den pågældende tjenestemand i Kommissionen. Selskabet har oplyst, at visse dokumenter blev nedfotograferet i forbindelse med fotokopieringen, inden parterne fik adgang hertil efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996. Det er endvidere umuligt at efterprøve, om de kopier, sagsøgerne fik, var fuldstændige, og det må endog antages, at det ikke var tilfældet for så vidt angår visse dokumenter. Holderbank har navnlig henvist til dokument 33.126/14929.

219 Uniland, Oficemen og Italcementi har anført, at visse dokumenter, som de fik adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, var ulæselige. Uniland og Oficemen har i denne forbindelse henvist til dokumenterne 33.126/879, 11411-1144 (sic), 5803, 5804, 5885, 5886, 6499, 7157-7163, 14762, 14789, 15124, 15125, 15319, 15320, 15356, 15357, 15391, 15392, 15393, 19554, 19555, 20026-20032 og 20168-20171.

220 Det må fastslås, at sagsøgerne ikke har gjort gældende, at dokumenterne i sag 27.997, som de fik adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, var ulæselige. Med hensyn til dokumenterne i sag 33.126 og 33.322 fik sagsøgerne adgang til de originale dokumenter i kraft af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997 (jf. ovenfor i præmis 168 og 169). Bemærkningerne om, at de kopier, sagsøgerne kunne gennemgå efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, var ulæselige, er dermed blevet uden genstand. Der er derfor heller ikke grundlag for at anordne den af Holderbank ønskede foranstaltning med henblik på sagernes tilrettelæggelse. Hvad angår det forhold, at de originale dokumenter, som Kommissionen var i besiddelse af under den administrative procedure, måtte have været ulæselige, er Kommissionen ikke ansvarlig herfor, og dette har ikke været til hinder for opfyldelsen af formålene med den aktindsigt i de forberedende sagsakter, som sagsøgerne fik i kraft af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997. Såfremt dokumenterne er ulæselige, gør dette sig gældende såvel for sagsøgerne som for Kommissionen. Kommissionen har derfor ikke på grundlag af de ulæselige dokumenter kunnet få oplysninger, som sagsøgerne ikke kunne få ved at gennemse dem.

221 De af Dyckerhoff, BDZ, Asland, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank, Hornos Ibéricos og Blue Circle fremførte argumenter om, at visse dokumenter, som de havde adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, var ulæselige, kan derfor ikke tiltrædes.

222 For det tredje har Unicem, Titan og Blue Circle anfægtet, at der ikke forelå oversættelser af de dokumenter, selskaberne fik adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse, selv om dokumenterne var affattet på en lang række sprog. Dette forhold gjorde det vanskeligere at udarbejde parternes processkrifter inden for den fastsatte frist. Valenciana har tilsvarende anfægtet, at selskabet ikke modtog oversættelser af de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, bortset fra de spanske kapitler, de dokumenter, hvortil der henvises i disse kapitler, eller andre sagsakter.

223 Det bemærkes, at den sprogordning, der er fastlagt i artikel 3 i forordning nr. 1, kun gælder for dokumenter, som institutionerne fremsender til bestemte modtagere (dom af 6.4.1995, sag T-148/89, Tréfilunion mod Kommissionen, Sml. II, s. 1063, præmis 21). Kommissionen var derfor ikke forpligtet til at give sagsøgerne en oversættelse af de dokumenter, den havde indsamlet under den administrative undersøgelse. Sådanne dokumenter udgør ikke meddelelser fra Kommissionen til sagsøgerne, selv om Kommissionen var forpligtet til at give sagsøgerne adgang hertil under sagernes behandling ved Retten. Kommissionen var heller ikke forpligtet til at give Valenciana en oversættelse af de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, bortset fra kapitlerne vedrørende Spanien (kapitel 8 og 18), idet virksomheden ikke var blandt modtagerne af de øvrige nationale kapitler. Unicem's, Valenciana's, Titan's og Blue Circle's anbringende må herefter forkastes.

224 For det fjerde har Valenciana, Asland, Uniland, Oficemen og Hornos Ibéricos anfægtet, at der ikke forelå en liste over indholdet af dokumenterne i de forberedende sagsakter.

225 Det bemærkes, at sagsøgerne hverken under den administrative procedure eller under sagernes behandling ved Retten havde en liste over indholdet af dokumenterne i de forberedende sagsakter. Den eneste liste, sagsøgerne havde, var den liste, som blev udleveret til modtagerne af meddelelsen af klagepunkter under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 5).

226 Dette forhold har imidlertid ikke haft indflydelse på sagsøgernes ret til kontradiktion under sagernes behandling ved Retten. I kraft af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 havde de fuldt ud adgang til de forberedende sagsakter, bortset fra dokumenter indeholdende forretningshemmeligheder eller andre fortrolige oplysninger og Kommissionens interne dokumenter. Sagsøgerne havde endvidere adgang til en ikke-fortrolig udgave eller et ikke-fortroligt resumé af de dokumenter, som blev anset for fortrolige, og Kommissionen oplyste karakteren af de interne dokumenter i sagsakterne. Det forhold, at der ikke fandtes en liste med en beskrivelse af indholdet af hvert enkelt dokument, har således ikke kunnet afskære sagsøgerne fra under sagernes behandling ved Retten blandt dokumenterne i de forberedende sagsakter at påvise de dokumenter, som kunne have været anvendt under den administrative procedure til deres forsvar, og dermed påvise, at deres ret til kontradiktion var blevet tilsidesat under denne procedure.

227 For så vidt som sagsøgernes argument går ud på at anfægte, at der ikke forelå en liste over indholdet af dokumenterne i de forberedende sagsakter under sagernes behandling ved Retten, må det derfor forkastes. For så vidt som det går ud på, at der ikke forelå en detaljeret liste under den administrative procedure, vil det blive undersøgt senere (jf. nedenfor i præmis 272-275).

228 For det femte har Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Asland, Uniland, Oficemen og Blue Circle henvist til, at der foreligger flere fejl i

forbindelse med arkiveringen og klassificeringen, hvilket yderligere har vanskeliggjort udarbejdelsen af de processkrifter, de indgav efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse. Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland og Asland har fremsat kritik af den måde, hvorpå de nationale sagsakter er opbygget. Ciments français har navnlig anført, at det er vilkårligt, om dokumenter er blevet klassificeret som nationale eller internationale dokumenter (dok. 33.126/10827, 10828, 17157, 17158, 17159, 17166-17170, 17178, 17179 og 19881-19887). Ifølge Aalborg Portland er der ikke nogen logisk sondring mellem de påståede nationale karteller og de påståede internationale karteller. Som eksempel har selskabet henvist til dokumenterne 33.126/19201 og 19202, som det fandt i de græske sagsakter, selv om de vedrører et græsk-spansk samarbejdsorgan vedrørende eksportafsætning. Ciments français har også anfægtet, at en lang række dokumenter kun er nummereret på første side, navnlig i sagsakterne vedrørende Spanien. Ciments français og Lafarge har generelt anført, at der er en fuldstændig mangel på gennemskuelighed i den måde, hvorpå sag 33.126 og 33.322 er opbygget. Hedeilberger har anført, at nummereringen af de forberedende sagsakter er yderst uigennemskuelig. Selskabet har i denne forbindelse henvist til, at vise dokumenter i ringbind L i de sagsakter, Kommissionen har indleveret til Rettens Justitskontor i anledning af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, ikke er nummereret. Selskabet har henvist til dokument 33.126/9571, som omfatter 32 sider, dokument 33.126/4982, som er opdelt i en række underdokumenter, og ringbind XLI. Dyckerhoff, Unicem, Castle, Holderbank, Hornos Ibéricos og Cementir har anført, at nummereringen af dokumenterne er ulæselig. Cementir har endvidere anført, at det forhold, at nummereringen af en række dokumenter, som selskabet havde adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, var ulæselig, medførte, at det måtte foretage en nøje gennemgang med henblik på at finde frem til de »nye« dokumenter, som det fik adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997. BDZ har anfægtet, at der er anvendt forskellige nummereringer af de gennemgåede dokumenter. Asland har anført, at der fandtes to eller tre eksemplarer af visse dokumenter i de nationale sagsakter med forskellige sidetal, men samme referencenummer på listen (jf. ovenfor i præmis 5). Som eksempel har selskabet henvist til s. 64-70, 105-111 og 182-188 i sagsakterne vedrørende Portugal, som har nr. 33.322/2897 ff. Hornos Ibéricos har endvidere anført, at der synes at være manipuleret med de sagsakter, der blev stillet til rådighed. En række dokumenter i sagsakterne indeholdt således bemærkninger påført af Kommissionen. Selskabet har i denne forbindelse henvist til dokumenterne 33.322/170, 172 og 489 og dokumenterne 33.126/11988, 17359, 17441, 17578, 17579, 17582, 17586, 17658, 17936 og 17996.

229 Italcementi har fremført tilsvarende bemærkninger vedrørende de forberedende sagsakter, selskabet fik adgang til at gennemgå efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997. I forbindelse med aktindsigten konstaterede selskabet, at der fandtes ikke-nummererede dokumenter (i ringbind XVIII indeholder dok. 33.126/6857 bis f.eks. i bilag 5 ikke-nummererede sider, i ringbind XX findes efter dok. 33.126/6891 syv ikke-nummererede sider, i ringbind XXII findes efter dok. 33.126/8384 bis fire ikke-nummererede sider, i ringbind XXIV følger efter dok. 33.126/9416 syv ikke-nummererede sider og efter dok. 33.126/9571 33 ikke-nummererede sider, i ringbind XXVII følger efter dok. 33.126/10743 17 ikke-nummererede sider og efter dok. 33.126/10745 to ikke-nummererede sider, i ringbind XXVIII følger efter dok. 33.126/11206 to ikke-nummererede sider, i ringbind XXX følger efter dok. 33.126/11912 og 12230 hver gang en ikke-nummereret side, i ringbind XXXVI følger efter dok. 33.126/14411 og 14502 en ikke-nummereret side, i ringbind XLII følger efter dok. 33.126/16934 tre ikke-nummererede sider, i ringbind XLIII følger efter dok. 33.126/16971 fem ikke-nummererede sider, i ringbind XLVII følger efter dok. 33.126/18099 en ikke-nummereret side). Endvidere konstaterede selskabet, at når der var tale om dokumenter på flere sider, f.eks. brochurer, balancer, kontrakter, opgørelser over salg eller priser, havde Kommissionen kun nummereret den første side af det pågældende dokument,

dokumentet var nummereret skiftevis på den ene eller den anden side, eller nummereringen var ikke kontinuerlig (f.eks. ringbind XXXVII, hvor visse dokumenter, som er trykt på begge sider, på bagsiden har et nummer, som er flere numre højere end nummeret på forsiden (f.eks. på forsiden 33.126/14982 — på bagsiden 33.126/14991, på forsiden 33.126/14983 — på bagsiden 33.126/14990, på forsiden 33.126/14984 — på bagsiden 33.126/14989), ringbind LI, hvor visse kontrakter kun er nummereret på omslaget (f.eks. 33.126/19556), mens andre er nummereret på hver side (f.eks. 33.126/19561-19577)). I ringbind VIII i sag 33.322 var der en sådan uorden, at det var umuligt at undersøge med sikkerhed, om det var komplet.

230 Blue Circle har anført, at der var uorden i sagsakterne, at visse sider manglede, og at visse dokumenter var nummereret to gange. Uniland og Oficemen har anført, at ringbind LI vedrørende sag 33.126 ikke er nævnt i Kommissionens liste over dokumenter. Endvidere får man ved læsning af denne liste (jf. ovenfor i præmis 5) det indtryk, at det i ringbind XXXVII kun er dokumenterne 33.126/14740, 14741 og 14742, der vedrører SIPAC, selv om det også er tilfældet for så vidt angår dokument 33.126/14739. Ved gennemgangen af sagsakterne den 17. december 1997 fandt Uniland og Oficemen dokumenter vedrørende sag 33.126 i ringbind vedrørende sag 33.322. Dokumenterne 2448-2477 i sag 33.126, som skulle have været i ringbind VII i denne sag, var i ringbind I og II i sag 33.322. Manglen på konsekvens i nummereringen af dokumenterne i ringbind IV og V i sag 33.322 gjorde gennemgangen heraf meget vanskelig. Uniland og Oficemen har forklaret, at man uden overgang går fra dokument 1018 til dokument 1039, senere fra dokument 1050 til dokument 1069 og lidt senere igen fra dokument 1072 til dokument 1012, hvorefter umiddelbart følger dokument 1038. Herefter falder sidetallene indtil dokument 1019, og der er herefter seks ikke-nummererede sider, som ikke kan klassificeres. Det er endvidere umuligt at klassificere visse sider i disse ringbind. Dokumenterne 33.126/11123-11127, som ifølge Kommissionens liste (jf. ovenfor i præmis 5) skulle være i ringbind XXVIII, var i ringbind XXVII. Med hensyn til ringbind XXIX i sag 33.126 er der fejl i nummereringen, idet numrene 11694-11699 er anvendt til to forskellige rækker af dokumenter.

231 Disse kritikpunkter er uden betydning for vurderingen af den foreliggende argumentation. Sagsøgerne har på ingen måde redegjort for, hvorledes den måde, hvorpå sagsakterne er opbygget, har påvirket udøvelsen af retten til kontradiktion. Hvad angår kritikpunktet vedrørende nummereringen af og »manipulation« med dokumenter må det fastslås, at selv om det lægges til grund, at parternes påstande var bevist, har det forhold, at der manglede sidetal, at nummereringen var ufuldstændig, at visse dokumenter ikke var nummereret konsekvent, eller at Kommissionen havde påført bemærkninger på visse dokumenter i de forberedende sagsakter, ikke været til hinder for opfyldelsen af formålene med den aktindsigt i de forberedende sagsakter, som sagsøgerne fik i kraft af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997. Sagsøgerne har således kunnet påberåbe sig dokumenter i sagsakterne, selv om nummereringen var ulæselig, eller selv om Kommissionen havde påført bemærkninger, ved at fremlægge dokumenterne som bilag til deres processkrift og forklare, på hvilken måde dokumenterne havde været relevante for, at de kunne varetage deres forsvar under den administrative procedure. Det samme gælder med hensyn til den uorden, der på visse punkter er konstateret i dele af de forberedende sagsakter.

232 Hvad angår det kritikpunkt, der går ud på, at Kommissionen har anvendt den samme nummerering (33.126/11694-11699) på to forskellige rækker af dokumenter, beror det på en

håndskrevet ændring på visse kopier, som Uniland og Oficemen har taget, af nummereringen på de originale dokumenter i Kommissionens sagsakter. Ved gennemgang af Kommissionens originale sagsakter fremgår det således tydeligt, at dokumenterne 33.126/11694-11699 i disse sagsakter kun omfatter uddrag af håndskrevne notater, der er taget (efter al sandsynlighed af Cembureau) ved delegationsledernes møde den 30. maj 1983 i Kerkyra (dok. 33.126/11694, 11695 og 11696), et brev af 20. januar 1984 fra J. Bailly (formand for Cembureau) til J. Bertrán (direktør i Asland) (dok. 33.126/11697), referat udarbejdet af PD (sandsynligvis Philippe Dutron fra Cembureau) den 13. marts 1984 af en telefonsamtale med A. d'Agostino (Italcement) vedrørende eksport af cement fra Italien til Schweiz (dok. 33.126/11698) og en fortegnelse over deltagerne i delegationsledernes møde den 19. marts 1984 i Noordwijk (dok. 33.126/11699). Den anden række af dokumenter, som ifølge Uniland og Oficemen ligeledes har numrene 33.126/11694-11699, og som vedrører andre uddrag af håndskrevne notater, der er taget ved delegationsledernes møde den 30. maj 1983 i Kerkyra, har numrene 33.126/11689-11693. Endelig bemærkes, at som Uniland og Oficemen har anført, nævnes ringbind LI ikke i listen (jf. ovenfor i præmis 5). Heri nævnes imidlertid to ringbind L, således at det andet ringbind L, der nævnes i listen (jf. ovenfor i præmis 5), i virkeligheden er ringbind LI.

233 Herefter må alle de argumenter, der er gengivet ovenfor i præmis 228, 229 og 230, forkastes.

234 Endelig har Blue Circle for det sjette anført, at selskabet i det processkrift, det indgav efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, har forsøgt at undgå at påberåbe sig dokumenter, som med føje var anset for fortrolige under den administrative procedure. Selskabet har i denne forbindelse anfægtet, at Kommissionen nægtede at udlevere en liste over disse dokumenter. Det har som bilag til det processkrift, det indgav efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, fremlagt den relevante korrespondance vedrørende dette spørgsmål. I korrespondancen har Blue Circle begrundet anmodningen med, at selskabet på grund af den korte tid, det havde til at fremføre sine bemærkninger efter gennemgangen af den resterende del af sagsakterne, ønskede at sondre mellem de dokumenter, som det ikke havde fået adgang til under den administrative procedure på grund af de begæringer om fortrolig behandling, som de berørte parter havde fremsat, og de dokumenter, det ikke havde fået adgang til, fordi Kommissionen havde besluttet, at de ikke var relevante for, at selskabet kunne udøve retten til kontradiktion.

235 Det bemærkes, at selv om Kommissionen ikke udleverede den liste til Blue Circle, som selskabet anmodede om, orienterede den imidlertid ved brev af 13. november 1997 selskabet om de kriterier, den havde anvendt ved stillingtagen til, om dokumenterne under den administrative procedure skulle behandles fortroligt. En mere præcis identifikation af de dokumenter, som under denne procedure var anset for fortrolige, ville have været uden interesse, idet de pågældende virksomheder i forbindelse med foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997 blev anmodet om at »aktualisere« deres vurdering af, om den fortrolige behandling, som de i sin tid havde anmodet om for visse dokumenters vedkommende, skulle opretholdes. Sagsøgerne fik således adgang til en lang række dokumenter, som under den administrative procedure var anset for fortrolige, i forbindelse med gennemgangen af de forberedende sagsakter på Rettens Justitskontor. Såfremt Kommissionen havde udleveret en liste over dokumenter, som blev anset for fortrolige under den administrative

procedure, ville dette ikke have medført, at Blue Circle ville have afstået fra at påberåbe sig nogle af dokumenterne på en sådan liste, med hensyn til hvilke den fortrolige behandling efterfølgende var frafaldet. De dokumenter, sagsøgeren har fremlagt som bilag til processkriftet, viser i øvrigt, at selskabet i modsætning til, hvad det har anført i processkriftet, i vidt omfang har påberåbt sig dokumenter, som blev anset for fortrolige under den administrative procedure, men med hensyn til hvilke de pågældende virksomheder og/eller sammenslutninger af virksomheder havde accepteret, at udenforstående virksomheder kunne få adgang i forbindelse med foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997. Som eksempel kan henvises til dokumenterne 33.126/16936, 16937 og 16938, som findes i bilag 5-10 i sagsøgerens processkrift, og som har påtegningen »fortrolig«. Blue Circle's argument må derfor forkastes.

236 Det følger af det anførte, at ingen af de særlige omstændigheder, sagsøgerne har påberåbt sig, har været til hinder for opfyldelsen af formålene med den adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter, som sagsøgerne fik i kraft af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997.

3. Analyse af rammerne for vurderingen af et argument om tilsidesættelse af retten til kontradiktion på grund af manglende adgang til en angiveligt diskulperende oplysning under den administrative procedure

237 Ved foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 blev de 39 sagsøgere, som er berørt af den her behandlede argumentation (jf. ovenfor i præmis 124), anmodet om præcist at uddybe deres argumentation om, at de under den administrative procedure kunne have anvendt de dele af meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter, som de ikke havde adgang til, til deres forsvar.

238 Inden der foretages en konkret undersøgelse af de forskellige argumenter, sagsøgerne har fremført, skal det generelt angives, i hvilke tilfælde en ufuldstændig adgang til meddelelsen af klagepunkter og/eller dokumenter i de forberedende sagsakter under den administrative procedure fører til, at det fastslås, at retten til kontradiktion er tilsidesat.

239 De 39 sagsøgere har anført, at den aktindsigt, de havde i de forberedende sagsakter, og som ikke var i overensstemmelse med de gældende regler, nødvendigvis må føre til, at den anfægtede beslutning annulleres. De har i denne forbindelse henvist til de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen. I disse to domme (dommenes præmis 84, henholdsvis præmis 94) udtalte Retten, at Kommissionen havde »tilsidesat sagsøgerens ret til kontradiktion ved at udelukke dokumenter fra proceduren, som var i Kommissionens besiddelse, og som eventuelt kunne tjene til sagsøgerens forsvar«. I begge dommene annullerede Retten den anfægtede beslutning efter at have fastslået (dommenes præmis 98, henholdsvis præmis 108), at en tilsidesættelse af retten til

kontradiktion under den administrative procedure ikke kan afhjælpes under sagens behandling for Retten.

240 Der henvises i denne forbindelse til, at en hel eller delvis annullation af den anfægtede beslutning forudsætter, at det fastslås, at det forhold, at sagsøgerne under den administrative procedure ikke har haft en forskriftsmæssig aktindsigt i de forberedende sagsakter, har afskåret dem fra at få kendskab til dokumenter, som de kunne have anvendt til deres forsvar (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 80, 81, 84, 98 og 100, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 90, 91, 94, 108, 110 og 115). Omfanget af den del af de forberedende sagsakter, sagsøgerne ikke har haft adgang til under den administrative procedure, er ikke i sig selv tilstrækkeligt til, at dette kan fastslås.

241 Når en sagsøger under et annullationssøgsmål til prøvelse af en endelig kommissionsbeslutning anfægter et afslag fra Kommissionen på at udlevere et dokument i sagen, bør Retten anmode om at få dokumentet forelagt og undersøge det (generaladvokat P. Léger's ovenfor i præmis 144 nævnte forslag til afgørelse i sagen BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, punkt 121). Retten skal ikke træde i stedet for Kommissionen (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 98, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 113), men undersøgelsen skal for det første angå spørgsmålet om, hvorvidt der er en objektiv forbindelse mellem de dokumenter, som ikke har været tilgængelige under den administrative procedure, og et klagepunkt, som er fastslået over for sagsøgeren i den anfægtede beslutning. Hvis der ikke er en sådan forbindelse, kunne dokumenterne ikke have været anvendt til forsvar for den sagsøger, der påberåber sig disse. Hvis der derimod er en sådan forbindelse, må det dernæst undersøges, om det forhold, at der ikke er givet adgang hertil, har kunnet påvirke den pågældende parts forsvar under den administrative procedure. Der må i denne forbindelse foretages en undersøgelse af de beviser, Kommissionen har fremført til støtte for dette klagepunkt (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 61-65, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 71-75, og den ovenfor i præmis 142 nævnte dom i sag T-37/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 51-56), og af, om de ikke-meddelte dokumenter — med hensyn til de af Kommissionen fremførte beviser — har kunnet have en betydning, som ikke burde være blevet overset (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 68, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 78). Der er tale om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, hvis der var en — selv begrænset — mulighed for, at sagsbehandlingen havde fået et andet udfald, såfremt sagsøgeren havde kunnet påberåbe sig dokumentet under den administrative procedure (den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 56, de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 68, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 78, og generaladvokat P. Léger's ovenfor i præmis 144 nævnte forslag til afgørelse i sagen BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, punkt 120).

242 Undersøgelsen af, om sagsøgeren kunne have anvendt et dokument, der ikke har været tilgængeligt under den administrative procedure, til sit forsvar, forudsætter derfor — bortset fra de tilfælde, hvor der ikke har været en objektiv forbindelse mellem dokumentet og et klagepunkt, som er fastslået over for sagsøgeren — en foreløbig undersøgelse af de beviser, Kommissionen i den anfægtede beslutning har påberåbt sig til støtte for, at der forelå en overtrædelse.

243 Det bemærkes, at Retten også i dommene i de såkaldte »soda-sager« (Rettens domme af 29.6.1995, sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 106, sag T-31/91, Solvay mod Kommissionen, Sml. II, s. 1821, sag T-32/91, Solvay mod Kommissionen, Sml. II, s. 1825, sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 106, og sag T-37/91, ICI mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 142) foretog en foreløbig undersøgelse af de beviser, Kommissionen havde lagt til grund, selv om sagsøgerne på grundlag af visse isolerede uddrag af disse domme (bl.a. de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 98, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 108) mener at kunne udelukke, at en ikke-forskriftsmæssig aktindsigt i de forberedende sagsakter nødvendigvis medfører, at den anfægtede beslutning annulleres. Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen i sag T-32/91, Solvay mod Kommissionen, og den ovenfor i præmis 142 nævnte sag T-37/91, ICI mod Kommissionen, i to særskilte beslutninger af 19. december 1990 havde fastslået, at Solvay og ICI i flere tilfælde havde overtrådt EF-traktatens artikel 86 (nu artikel 82 EF) på sodamarkedet. Det blev gjort gældende, at Solvay havde misbrugt sin dominerende stilling på referencemarkedet i Vesteuropa og ICI på markedet i Det Forenede Kongerige. I en tredje beslutning af samme dato havde Kommissionen fastslået, at der forelå en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, mellem Solvay og ICI. Kommissionen lagde til grund, at denne praksis havde eksisteret fra den 1. januar 1973 til begyndelsen af 1989 og havde vedrørt en deling af det vesteuropæiske sodamarked. Som led i denne praksis var det kontinentale Vesteuropa tildelt Solvay og Det Forenede Kongerige og Irland ICI. Sidstnævnte beslutning gav anledning til de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen.

244 I dommene skulle Retten tage stilling til et anbringende om tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet sagsøgerne ikke under den administrative procedure havde haft adgang til sagsakterne vedrørende den anden parts påståede misbrug af dominerende stilling. Sagsøgerne mente, at disse sagsakter kunne have indeholdt diskulperende oplysninger. Retten undersøgte i denne forbindelse for det første de beviser, Kommissionen havde lagt til grund. Kommissionen havde først fastslået, at ICI og Solvay havde indgået en markedsdelingsaftale i 1949. Selv om denne aftale formelt blev ophævet i 1972, fastslog Kommissionen i beslutningen, at der var omfattende beviser på et hemmeligt samarbejde, hvoraf det kunne sluttes, at den oprindelige aftale fra 1949 fortsat havde været i kraft i form af en samordnet praksis fra 1972 (jf. de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 61, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 71). For at godtgøre, at der forelå en samordnet praksis, støttede Kommissionen sig på fire forhold: 1) ICI's og Solvay's manglende sodahandel over Kanalen i hele den omhandlede periode, 2) det nøje sammenfald mellem denne manglende konkurrence og ordvalget i aftalen fra 1949, 3) indgåelsen og iværksættelsen af aftaler om såkaldte »purchase for resale-ordninger« om Solvay's levering af soda til ICI i perioden fra 1983 til 1989, og 4) hyppige kontakter mellem Solvay og ICI med henblik på at koordinere deres strategi for sodasektoren (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 65, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 75).

245 Endvidere fastslog Retten i disse domme, at det eneste direkte dokumentbevis for den fastslåede overtrædelse for perioden fra 1973 til 1982 var aftalen fra 1949. »Purchase for resale«-aftalerne omfattede perioden fra 1983 til 1989. Endvidere var der for denne første periode ikke dokumenter om møder (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 74, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 84). Retten undersøgte bevisværdien af aftalen fra 1949. Den fastslog (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 73, og

sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 83), at denne aftale formelt var ophævet i 1972, og at Kommissionen ikke kunne se bort fra muligheden af, at de to virksomheder ved ophævelsen havde villet overholde traktaten. Aftalen fra 1949 var derfor ifølge Retten et svagt bevis for at lægge til grund, at ICI og Solvay havde begået den påståede overtrædelse fra den 1. januar 1973. Det eneste andet indicium for en samordnet praksis, i hvert fald for perioden fra 1973 til 1982, var de pågældende virksomheders adfærd på markedet, dvs. ICI's og Solvay's manglende sodahandel over Kanalen. På grund af svagheden ved dokumentbeviserne vedrørende navnlig året 1973 og de umiddelbart følgende år fandt Retten imidlertid, at Kommissionen for at føre tilstrækkeligt retligt bevis for den samordnede praksis, der var gjort gældende over for ICI og Solvay, allerede på tidspunktet for meddelelsen af klagepunkter havde måttet udarbejde en omfattende og tilbundsgående økonomisk vurdering, navnlig af det relevante marked samt af størrelsen af og adfærden hos dette markeds virksomheder. Retten fandt, at denne vurdering for at være fuldstændig, objektiv og afbalanceret i det mindste burde have taget højde for dels Solvay's og ICI's stærke positioner på deres respektive geografiske markeder, dels deres måde at binde kunderne til sig på, som var genstand for de procedurer, der var indledt i henhold til traktatens artikel 86 (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 76, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 86). I denne forbindelse fastslog Retten, at dokumenterne vedrørende den overtrædelse af traktatens artikel 86, som ICI angiveligt havde begået, kunne have været anvendt af Solvay til selskabets forsvar med henblik på at afsvække påstanden om en samordnet praksis mellem Solvay og ICI. Disse dokumenter kunne således eventuelt have godtgjort, at Solvay's tilbageholdende adfærd skyldtes selskabets selvstændige afgørelser som følge af, at det var vanskeligt at trænge ind på et marked, hvortil adgangen var spærret af en virksomhed, der indtog en dominerende stilling (den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 77). Af de samme grunde kunne dokumenterne vedrørende den overtrædelse af artikel 86, som Solvay angiveligt havde begået, have været anvendt af ICI til selskabets forsvar (den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 87). Da der var en mulighed for, at ICI og Solvay, hvis selskaberne havde haft adgang til de omhandlede dokumenter under den administrative procedure, havde kunnet påvirke Kommissionens vurderinger, i det mindste hvad angår beviskraften af den parallelle og tilbageholdende adfærd, som bebrejdedes selskaberne i begyndelsen af perioden og følgelig under overtrædelsens varighed, fastslog Retten, at retten til kontradiktion var tilsidesat, og annullerede den anfægtede beslutning (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 98 og 99, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 108 og 109).

246 I dommen i sag T-37/91, ICI mod Kommissionen (nævnt ovenfor i præmis 142), som vedrørte Kommissionens beslutning gående ud på, at ICI havde begået en overtrædelse af traktatens artikel 86, forkastede Retten et anbringende om utilstrækkelig aktindsigt. Retten fastslog (præmis 61), at sagsøgerens dominerende stilling i den anfægtede beslutning var blevet fastslået på basis af den markedsandel, som ICI havde, og at misbruget af denne stilling fremgik af direkte dokumentbeviser, bl.a. ICI's rabatsystemer og af de eksklusivaftaler, selskabet havde pålagt sine kunder. Efter en undersøgelse af bevisværdien af de af Kommissionen fremførte beviser fastslog Retten (præmis 63), at ICI's muligheder for at varetage sit forsvar ikke kunne være påvirket af, at selskabet ikke under den administrative procedure havde haft adgang til dokumenterne fra producenterne på det europæiske kontinent. Der var således ikke holdepunkter for at antage, at disse dokumenter kunne have afsvækket, hvad Kommissionen havde fastslået i beslutningen, hvori den konstaterede, at ICI havde misbrugt sin dominerende stilling.

247 Det må herefter fastslås, at når en sagsøger under et annullationssøgsmål gør gældende, at retten til kontradiktion er blevet tilsidesat, fordi vedkommende ikke under den administrative procedure har haft adgang til et dokument i de forberedende sagsakter, som kunne have været anvendt til vedkommendes forsvar, bør Retten anmode om at få dokumentet forelagt. Retten må herefter sammenholde dokumentet med de klagepunkter, der er fastslået over for sagsøgeren i den anfægtede beslutning. Hvis der ikke er en objektiv forbindelse mellem dokumentet og et klagepunkt, som er fastslået over for sagsøgeren i den anfægtede beslutning, kunne den administrative procedure ikke have fået et andet udfald for sagsøgeren, selv om vedkommende havde haft adgang til dokumentet under proceduren. I så fald må sagsøgerens anbringende forkastes. Hvis der derimod er en forbindelse mellem det pågældende dokument og et af de klagepunkter, der er fastslået over for sagsøgeren i den anfægtede beslutning, må Retten på grundlag af de beviser, Kommissionen har fremført til støtte for klagepunkterne i den anfægtede beslutning, undersøge, om der er en — selv begrænset — mulighed for, at dokumentet kunne have medført, at proceduren havde fået et andet udfald, hvis sagsøgeren havde kunnet påberåbe sig dokumentet under den administrative procedure. Hvis Retten på grundlag af de foreliggende beviser finder, at der var mulighed for, at dokumentet kunne have medført, at proceduren havde fået et andet udfald, fastslår den, at retten til kontradiktion er tilsidesat (jf. nedenfor i præmis 2205-2212, 2224, 2225, 2284-2290, 2384, 2385, 2469, 3406-3435 og 3996-4005).

248 Endelig bemærkes, at en sagsøgers ret til kontradiktion under ingen omstændigheder kan anses for tilsidesat, fordi Kommissionen ikke til vedkommende har udleveret et dokument, som kan indeholde diskulperende oplysninger, hvis dokumentet hidrører fra sagsøgeren selv, eller hvis det er åbenbart, at dokumentet var i sagsøgerens besiddelse under den administrative procedure (jf. analogt hermed den ovenfor i præmis 144 nævnte dom af 6.4.1995, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, dommens præmis 25, og den ovenfor i præmis 142 nævnte dom i sag T-37/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 64). Hvis et dokument, som en modtager af meddelelsen af klagepunkter er i besiddelse af, indeholder diskulperende oplysninger, er der ikke noget, der hindrer vedkommende i at påberåbe sig dette dokument under den administrative procedure. Ved tilrettelæggelsen af sit forsvar er en part ikke henvist til kun at anvende dokumenter i Kommissionens sagsakter, som vedkommende har adgang til. Parten kan anvende ethvert dokument, som vedkommende finder hensigtsmæssigt med henblik på at imødegå Kommissionens påstande.

4. Anvendelse af principperne på det foreliggende tilfælde

249 Det bemærkes for det første, at flere af de dokumenter, hvortil sagsøgerne har henvist i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, er dokumenter, hvortil de allerede havde adgang under den administrative procedure. Det drejer sig om dokumenter, som på listen (jf. ovenfor i præmis 5) er klassificeret som »A« (»A: alle« eller »A: europæiske producenter«). Selv om disse dokumenter i en række tilfælde ikke var i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), var de tilgængelige under den administrative procedure, og sagsøgerne kunne have påberåbt sig disse til støtte for de argumenter, de fremførte i svarene på meddelelsen af klagepunkter. Sagsøgerne kan derfor ikke nu henvise til disse dokumenter med henblik på at gøre gældende, at retten til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure.

250 De nedenfor nævnte sagsøgere har således i deres processkrifter henvist til følgende dokumenter, som de havde adgang til under den administrative procedure: FIC til dokumenterne 33.126/4858-4861, 4911, 4912 og 4913, 19205 og 19218, ENCI til dokumenterne 33.126/12519, 12627, 12642, 12648-12654 og dokument 33.126/4470, der svarer til dokument 33.126/12627, der er klassificeret som »A: europæiske producenter« på listen (jf. ovenfor i præmis 5), Dyckerhoff til dokumenterne 33.126/18959, 18960, 19195 og 19196 samt til dokumenterne 33.126/16509, 16515 og 16516, der svarer til dokumenterne 33.126/18857, 18821 og 18822, som er klassificeret som »A: europæiske producenter« på listen (jf. ovenfor i præmis 5), Heidelberger til dokumenterne 33.126/14809, 14826, 19202, 19218, 19220-19233, 19250 og 19264-19279, Aalborg Portland til dokumenterne 33.126/15134, 15135, 15170 og 15201, Buzzi til dokumenterne 33.126/4982, 14809, 14812, 14813, 14815, 14817, 14820, 14822, 14824, 14898 og 15174, Valenciana til dokumenterne 33.126/4911, 4912 og 4913, Asland til dokumenterne 33.126/19202, 19205 og 19218, Heracles til dokumenterne 33.126/18755-18763, Uniland og Oficemen til dokumenterne 33.126/11026, 11027, 11080-11084, 19195, 19196, 19754, 19762, 19770, 19776, 19817, 19819, 19827, 20011, 20019, 20065, 20071 og 20072, Rugby og Castle til dokumenterne 33.126/14331, 14332 og 14333, Titan til dokumenterne 33.126/4858, 4859, 10982, 10985, 18755-18763, 18771-18779, 18842, 18843 og 18848 samt til dokumenterne 33.126/13119 og 16155, der svarer til henholdsvis dokument 33.126/18862 og 19007, som er klassificeret som »A: europæiske producenter« på listen (jf. ovenfor i præmis 5), Holderbank til dokumenterne 33.126/10959, 19195 og 19196 og endelig Blue Circle til dokumenterne 33.126/19220-19347 og 19875, 19876 og 19877 samt til dokumenterne 33.322/1503, 1504 og 1505, der svarer til dokumenterne 33.126/16786-16789, som er klassificeret som »A« på listen (jf. ovenfor i præmis 5).

251 For det andet har flere sagsøgere påberåbt sig uddrag af meddelelsen af klagepunkter og dokumenter i de forberedende sagsakter, som ikke har nogen forbindelse med de klagepunkter, der er fastslået over for dem i den anfægtede beslutning. Der er således tale om oplysninger, som de ikke kunne have anvendt til deres forvar (jf. ovenfor i præmis 241 og 247).

252 Visse sagsøgere har således henvist til dokumenter, som vedrører »reglerne om loyal konkurrence« (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 10, nr. 60). SFIC har i denne forbindelse henvist til dokumenterne 33.126/2412-2415 og Aalborg Portland til dokument 33.126/14806. Det må imidlertid understreges, at drøftelserne om »loyal eller sund eller korrekt« konkurrence, som er omhandlet i nr. 17 i den anfægtede beslutning, ikke er omtalt særskilt i beslutningens dispositive del. De bemærkninger, som de nævnte sagsøgere kunne have fremsat på grundlag af de omhandlede dokumenter, hvis de havde haft adgang hertil under den administrative procedure, kunne derfor ikke have medført, at proceduren havde fået et andet udfald.

253 Heidelberger har henvist til dokumenter, der viser, at der ikke er holdepunkter for Kommissionens påstand om, at der var en aftale mellem de tyske, belgiske og nederlandske producenter om at dele det nederlandske marked (den anfægtede beslutning, nr. 23). Selskabet henviser herved til dokumenterne 33.126/832, 3720, 8165, 8728, 8729 og 8915. Som det imidlertid fremgår af nr. 51 i den anfægtede beslutning, har Kommissionen ikke heri taget stilling til de faktiske omstændigheder, som er fremstillet i nr. 23 vedrørende kartellet i Belgien-Tyskland -Nederlandene. Da der ikke på grundlag heraf er gjort noget klagepunkt gældende over for Heidelberger, kan selskabet ikke påstå, at der i dette tilfælde foreligger en tilsidesættelse

af retten til kontradiktion, fordi det ikke fik adgang til de ovennævnte dokumenter under den administrative procedure.

254 Herudover har flere sagsøgere påberåbt sig dokumenter vedrørende en overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutning, men som de ifølge beslutningen ikke deltog i.

255 Vicat har henvist til dokumenterne 33.126/2088-2096, 6590, 6591, 6608, 6690, 6691, 7640, 10811, 10812, 10813, 10827, 10828, 11052, 11053, 11066, 11073, 11074, 11075, 11077, 11078, 13111, 15342-15347, 15386, 15387, 16445, 16446-16449, 16460 og 16461 til støtte for, at selskabet ikke direkte eller indirekte deltog i ETF. Da Kommissionen imidlertid ikke i den anfægtede beslutning har anset selskabet for at have deltaget i ETF's virksomhed, har dokumenterne imidlertid ingen betydning for selskabets forsvar.

256 Hornos Ibéricos og Blue Circle har henvist til flere dokumenter, som har en direkte forbindelse med det iberiske kartel, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2. Hornos Ibéricos har påberåbt sig dokumenterne 33.322/124-133, 170, 905, 966-973, 1019, 1020, 1027, 1080-1089, 1319-1322, 1395, 1396 og 1409 samt kapitel 9 vedrørende Portugal i meddelelsen af klagepunkter. Blue Circle har henvist til dokumenterne 33.322/2898-2903. Hornos Ibéricos og Blue Circle er imidlertid ikke omfattet af denne bestemmelse. Selv om det lægges til grund, at de dokumenter, hvortil selskaberne har har henvist, ville have gjort det muligt for dem under den administrative procedure at påvise, at det iberiske kartel ikke eksisterede, ville proceduren ikke have fået et andet udfald for deres vedkommende.

257 Rugby, Castle, Aker og Euroc har anført, at det fremgår af de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og af dokumenterne 33.126/3213-3222, at informationsudvekslingen i Cembureau's regi ikke kunne have nogen mærkbar virkning på konkurrencen og ikke medvirkede til at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen. Titan har anført, at det fremgår af dokumenterne 33.126/3332, 3333, 3334, 4919, 11121, 11122, 11123 og 17881-17886, at de prisoplysninger, som blev udvekslet gennem Cembureau, ikke havde nogen forretningsmæssig betydning. Selv om det lægges til grund, at Rugby's, Castle's, Titan's, Aker's og Euroc's opfattelse er korrekt, påvirkede det forhold, at sagsøgerne ikke havde adgang til disse oplysninger under den administrative procedure, ikke deres muligheder for at varetage deres forsvar, idet de ikke er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 2, hvori det fastslås, at udvekslingen af prisoplysninger i Cembureau's regi udgjorde en overtrædelse.

258 Uniland og Oficemen har henvist til dokumenterne 33.126/11080-11084, 13104, 13105, 13106, 13108, 13109, 19817-19832 og 20065-20071, som alle direkte vedrører de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, omhandlede gulerodsaktioner (»carrot actions«). Da selskaberne ikke er omfattet af denne overtrædelse, har dokumenterne ingen betydning for deres forsvar.

259 Aker og Euroc har anført, at nr. 46 i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende det franske kartel (kapitel 5) viser, at ECEC ikke var et instrument i EF-producenternes eksportpolitik, som blev anvendt med henblik på at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet. Selskaberne er imidlertid ikke omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 5 vedrørende samordnet praksis inden for rammerne af ECEC. Den del af meddelelsen af klagepunkter, hvortil sagsøgerne har henvist, har derfor åbenbart ingen betydning for deres forsvar.

260 For det tredje bemærkes med hensyn til dokumenter vedrørende de overtrædelser, der er fastslået over for den sagsøger, som påberåber sig dokumenterne, at Kommissionen i nærværende sag — i modsætning til de sager, der gav anledning til de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen — både i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning udelukkende har henvist til direkte dokumentbeviser med henblik på at føre bevis for overtrædelserne og for, at de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, deltog i en eller flere af overtrædelserne. Ved vurderingen af anbringendet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion som følge af, at sagsøgerne ikke i tilstrækkeligt omfang har haft adgang til meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter under den administrative procedure, må der først foretages en vurdering af bevisværdien af de af Kommissionen fremførte beviser, og det må dernæst undersøges, om de oplysninger, som sagsøgerne ikke fik adgang til, kunne have ført til en anden beslutning, såfremt sagsøgerne kunne have påberåbt sig disse dokumenter under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 241 og 247, og nedenfor i præmis 263).

261 Da Retten under alle omstændigheder i forbindelse med vurderingen af anbringenderne vedrørende den anfægtede beslutnings materielle lovlighed må tage stilling til de beviser, Kommissionen har fremført med henblik på at påvise de i den anfægtede beslutning omhandlede overtrædelser, findes det af procesøkonomiske hensyn mest hensigtsmæssigt i forbindelse med vurderingen af de anbringender, som angår den materielle lovlighed af de fastslåede overtrædelser, at tage stilling til, om den argumentation, sagsøgerne har fremført med udgangspunkt i dokumenter, som direkte angår disse overtrædelser, kan tiltrædes. Imidlertid vil vurderingen af anbringenderne vedrørende formelle mangler ikke være sammenfaldende med vurderingen af de anbringender, sagsøgerne har fremført vedrørende den anfægtede beslutnings materielle lovlighed. I forbindelse med gennemgangen af anbringendet vedrørende en tilsidesættelse af retten til kontradiktion vil Retten foretage en vurdering af de beviser, Kommissionen har lagt til grund, alene med henblik på at tage stilling til, om det forhold, at sagsøgerne ikke under den administrative procedure har haft adgang til et bestemt dokument, som angiveligt er diskulperende, har kunnet påvirke sagsøgernes forsvar, når henses til disse beviser.

262 Gennemgangen af de argumenter, sagsøgerne har påberåbt sig for så vidt angår de dokumenter, som direkte angår overtrædelser, der i den anfægtede beslutning er fastslået over for dem, udsættes derfor.

263 Det skal dog allerede her bemærkes, at det i et tilfælde som det foreliggende, hvor Kommissionen både i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning udelukkende har henvist til direkte dokumentbeviser med henblik på at føre bevis for overtrædelserne og for, at de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, deltog i en eller flere af overtrædelserne, påhviler sagsøgerne at påvise, at de oplysninger, som de ikke fik adgang til under den administrative procedure, imødegår indholdet af disse beviser eller i det mindste sætter dem i et andet lys (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 142

nævnte dom i sagen ICI mod Kommissionen, dommens præmis 63). De dokumenter, sagsøgerne ikke har haft adgang til under den administrative procedure, kunne kun under disse omstændigheder have påvirket Kommissionens vurderinger af de dokumentbeviser, der er lagt til grund i den anfægtede beslutning.

264 Det kan således allerede nu fastslås, at da overtrædelserne i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning er fastslået på grundlag af dokumentbeviser og ikke på grundlag af en parallel adfærd på markedet, kan Retten ikke tiltræde det argument, der er fremført af visse sagsøgere (CBR, Cembureau, FIC, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Aalborg Portland, Unicem, Castle, Heracles, Oficemen, Irish Cement, Titan, Italcementi, Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle), og som går ud på, at de under den administrative procedure kunne have givet en alternativ, økonomisk begrundet forklaring på cementproducenternes adfærd på markedet på grundlag af de dokumenter, som de ikke fik adgang til. Når henses til det bevissystem, der er anvendt i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning, kunne et sådant argument således ikke have medført, at proceduren havde fået et andet udfald.

265 For det fjerde har flere sagsøgere henvist til dokumenter, der hidrører fra dem selv, eller som de åbenbart havde kendskab til under den administrative procedure. Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 248, må enhver argumentation, som sagsøgerne fremfører på grundlag af sådanne dokumenter, forkastes.

266 ENCI har således påberåbt sig et uddrag af et påstået udkast til referat af et møde i CBR's bestyrelse (dok. 33.126/723) og en påstået strategiplan for 1989-1991 for CBR (dok. 33.126/732 og 733). Som Kommissionen med rette har anført, er dokument 33.126/723 et uddrag af et udkast til referat af ENCI's eget bestyrelsesmøde den 22. februar 1989, som blev afholdt hos CBR, der kontrollerer ENCI. I uddraget gengives et indlæg fra en højt placeret medarbejder i ENCI, M. Platschorre. Endvidere vedrører den strategiplan, som er vedlagt referatet (dok. 33.126/732 og 733), ENCI-koncernen og kan ikke anses for en strategiplan for CBR. ENCI var således allerede under den administrative procedure i besiddelse af disse dokumenter og kunne fremføre argumenter på grundlag heraf, såfremt selskabet fandt, at de indeholdt diskulperende oplysninger. Det kan derfor ikke tiltrædes, at retten til kontradiktion er blevet tilsidesat. Af de samme grunde må den argumentation, Vicat har fremført på grundlag af korrespondancen mellem selskabet og Heidelberger's administrerende direktør, P. Schuhmacher (dok. 33.126/3594-3597), forkastes. Det samme gælder BDZ's administrerende direktørs brev af 20. december 1983 (dok. 33.126/14762), som BDZ har påberåbt sig. Ciments français har henvist til et brev af 20. december 1983 fra BDZ til den daværende franske sammenslutning, SNFCC (dok. 33.126/14762). Det må imidlertid fastslås, at dette brev blev fremsendt til SNFCC's formand, som var Ciments français's daværende administrerende direktør, R. Poitrat. Brevet er i øvrigt adresseret til Ciments français's hovedkontor (»c/o Société des Ciments français«). Endvidere besvarede Ciments français's administrerende direktør dette brev (dok. 33.126/14763). Da dokumentet var adresseret til Ciments français's administrerende direktør, kan selskabet ikke nu påberåbe sig dette dokument til støtte for, at dets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure, heller ikke med henblik på at underbygge et argument, selskabet ønsker at fremføre på grundlag af andre dokumenter. Hvad angår korrespondancen mellem Secil og Cimpor af 31. august og 1. september 1987 og en telefax fra Cimpor til Secil i september 1987 (dok. 33.322/1018, 1019, 1020 og 1031), som Secil har påberåbt sig, bemærkes, at dette selskab, som var i besiddelse af dokumenterne allerede under

den administrative procedure, heller ikke kan påberåbe sig disse dokumenter til støtte for en tilsidesættelse af retten til kontradiktion.

5. Generelle argumenter vedrørende tilsidesættelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure

267 Vurderingen af argumenterne vedrørende de dokumenter, som direkte angår fastslåede overtrædelser, er udsat, men de øvrige, generelle argumenter, som er fremført i processkrifterne, skal undersøges.

268 For det første har Cembureau, SFIC, Unicem, Valenciana, Asland, Titan, Cementir og Blue Circle anført, at foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse ikke kan afhjælpe de formelle mangler, som den anfægtede beslutning er behæftet med. En tilsidesættelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure kan således ikke afhjælpes under sagens behandling for Retten (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 98, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 108). Valenciana, Rugby, Asland, Cementir og Blue Circle har endvidere anført, at selskaberne efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse har været nødt til blandt de dokumenter, de har haft adgang til ved Retten, at finde frem til de dokumenter, som kunne afkræfte de beskyldninger, som var rettet mod dem, hvilket svarer til, at bevisbyrden vendes. Asland har herudover anført, at såfremt Retten ikke måtte annullere beslutningen trods de væsentlige formelle mangler, den er behæftet med, vil den implicit tillade, at Kommissionen ustraffet tilsidesætter de grundlæggende rettigheder, som er fastslået i EMK's artikel 6.

269 Det bemærkes, at foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 på ingen måde skulle afhjælpe en fejl ved den administrative procedure. Formålet hermed var, at de 39 sagsøgere, der er nævnt ovenfor i præmis 124, skulle kunne påvise, at den administrative procedure var behæftet med en formel fejl i form af en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion, fordi de ikke under den administrative procedure havde adgang til dele af meddelelsen af klagepunkter og dokumenter i de forberedende sagsakter, der angiveligt indeholdt diskulperende oplysninger. Forudsætningen for, at sagsøgerne kunne identificere disse oplysninger, var imidlertid, at de under sagernes behandling ved Retten fik kendskab til de dele af meddelelsen af klagepunkter og de dokumenter i de forberedende sagsakter, de ikke fik adgang til under den administrative procedure.

270 Det kan endvidere ikke gøres gældende, at bevisbyrden er vendt. I overensstemmelse med de principper, der er fastslået i retspraksis (Rettens dom af 7.7.1994, sag T-43/92, Dunlop Slazenger mod Kommissionen, Sml. II, s. 441, præmis 79, og af 14.5.1998, sag T-337/94, Enso-Gutzeit Oy mod Kommissionen, Sml. II, s. 1571, præmis 87, 151, 152 og 153, Domstolens dom af 8.7.1999, sag C-49/92 P, Kommissionen mod Anic, Sml. I, s. 4125, præmis 86, den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 154, og

Domstolens dom af 8.7.1999, sag C-235/92 P, Montecatini mod Kommissionen, Sml. I, s. 4539, præmis 179), har Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning på grundlag af direkte dokumentbeviser — hvis bevisværdi senere vil blive undersøgt — fastslået de i den anfægtede beslutning omhandlede overtrædelser og sagsøgernes deltagelse i en eller flere af disse. Bevisbyrden er på ingen måde blevet vendt, men foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse har derimod gjort det muligt for sagsøgerne at påberåbe sig de dele af meddelelsen af klagepunkter og dokumenterne i de forberedende sagsakter, som de ikke fik adgang til under den administrative procedure, og som imødegår indholdet af de direkte dokumentbeviser, Kommissionen henviste til med henblik på at fastslå overtrædelserne og/eller at påvise, at sagsøgerne deltog i en eller flere af disse, eller sætte beviserne i et andet lys, med henblik på at påvise, at der er en — selv begrænset — mulighed for, at proceduren havde fået et andet udfald, hvis sagsøgeren havde haft adgang til disse oplysninger under den administrative procedure.

271 For det andet har Valenciana, Asland, Uniland, Oficemen og Hornos Ibéricos anfægtet, at der ikke forelå en liste over indholdet af dokumenterne i de forberedende sagsakter. Da denne liste ikke forelå, var de afskåret fra med et minimum af sikkerhed at fastslå indholdet af de dokumenter, der blev stillet til deres rådighed, og dermed indgående at undersøge de dokumenter, der kunne have været anvendt til deres forsvar. Sagsøgerne har understreget, at Kommissionens holdning på dette punkt i høj grad er i strid med de spanske konkurrencemyndigheders.

272 Det bemærkes, at sagsøgerne hverken under den administrative procedure eller under sagernes behandling ved Retten var i besiddelse af en liste over indholdet af dokumenterne i de forberedende sagsakter. Den eneste liste, sagsøgerne havde, var den liste, som blev udleveret til de modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som gennemgik sagsakterne under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 5).

273 Under den administrative procedure er en liste over indholdet af dokumenterne i sagsakterne en måde, hvorpå virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder kan afgøre, hvilke de af dokumenter, som de ifølge listen ikke kan få adgang til, der kunne være relevante for deres forsvar (de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 93 og 94, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 103 og 104). Formålet med en sådan liste er således at give de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som er omfattet af en procedure vedrørende fastslåelse af en overtrædelse, mulighed for at vurdere, om det er hensigtsmæssigt at kræve adgang til dokumenter, som er klassificeret som utilgængelige, trods denne klassificering.

274 Det følger heraf, at det forhold, at Kommissionen ikke udarbejdede en liste med beskrivelse af hvert enkelt dokument i sagsakterne, ikke i sig selv kan udgøre en tilsidesættelse af retten til kontradiktion. Kun de dokumenter, hvortil der henvises i listen, og ikke selve listen (jf. ovenfor i præmis 5), kan indeholde oplysninger, som er relevante for en virksomheds eller en virksomhedssammenslutnings forsvar.

275 Sagsøgernes argument må således forkastes, for så vidt som det vedrører den administrative procedure. For så vidt som dette argument går ud på, at der ikke forelå en sådan liste under sagernes behandling ved Retten, er det allerede behandlet ovenfor i præmis 225, 226 og 227.

276 For det tredje har Rugby, Castle, Aker og Euroc anført, at en række dokumenter, som ifølge listen (jf. ovenfor i præmis 5) var tilgængelige, ikke fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95).

277 De pågældende sagsøgere kunne imidlertid ved at sammenligne numrene på dokumenterne i kassen (jf. ovenfor i præmis 95) med numrene på de dokumenter, som ifølge listen (jf. ovenfor i præmis 5) var tilgængelige, konstatere, at en række af de tilgængelige numre ikke fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Dette kunne også være sket ved en sammenligning af omfanget af de dokumenter, som ifølge listen (jf. ovenfor i præmis 5) var tilgængelige, og dokumenterne i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Der var på dette tidspunkt intet, der afskar sagsøgerne fra at anmode om aktindsigt i de tilgængelige dokumenter, som ikke fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Det forhold, at visse dokumenter, som ifølge listen (jf. ovenfor i præmis 5) var tilgængelige, ikke fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), påvirkede derfor ikke deres muligheder for at varetage deres forsvar.

278 For det fjerde har Vicat, Ciments français, Lafarge, Rugby, Castle, Aker, Euroc og Cementir gjort indsigelse mod den måde, hvorpå visse dokumenter er blevet anset for fortrolige i forbindelse med aktindsigten i de forberedende sagsakter i forbindelse med den administrative procedure. Ciments français har anført, at Kommissionen uretmæssigt har påberåbt sig denne indsigelse med henblik på at nægte selskabet aktindsigt i dokumenter, hvis indhold vedrørte emner, der var behandlet i meddelelsen af klagepunkter, eller som åbenbart var offentligt tilgængeligt. Vicat, Ciments français og Lafarge har anført, at ensartede dokumenter er klassificeret som ikke-tilgængelige under nr. 33.126/11040-11045 og tilgængelige under nr. 33.126/18857-18862. Ciments français har endvidere anført, at de samme dokumenter også er klassificeret som ikke-tilgængelige under nr. 33.126/16150-16155 og 16509-16514, og at de dokumenter, der er klassificeret som ikke-tilgængelige under nr. 33.126/14361 og 14362, var tilgængelige under nr. 33.126/10997 og 10998. Lafarge har endvidere henvist til dokumenterne 33.126/2720, 2721, 2850, 2851 og 3245-3248. Castle, Aker, Euroc og Cementir har ligeledes anført, at der ikke er sammenhæng i Kommissionens fremgangsmåde, idet den i ét tilfælde har klassificeret et dokument som »ikke-tilgængeligt« og i et andet tilfælde som »tilgængeligt«.

279 Det bemærkes, at disse argumenter kun er relevante, for så vidt som de viser, at der foreligger en tilsidesættelse af retten til kontradiktion. Ciments français's argument om, at Kommissionen uretmæssigt har påberåbt sig fortrolighedsindsigelsen med henblik på at nægte selskabet aktindsigt i visse dokumenter, viser kun, at aktindsigten i de forberedende sagsakter ikke var forskriftsmæssig, hvilket Retten allerede har fastslået (jf. ovenfor i præmis 152). Ciments français har imidlertid ikke redegjort for, på hvilken måde dette forhold påvirkede selskabets udøvelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure. Selv om Retten har gjort det muligt for de pågældende sagsøgere at gennemgå alle dokumenterne i de forberedende sagsakter ved foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, har de ikke redegjort for, på hvilken måde udøvelsen af retten til kontradiktion i det foreliggende tilfælde har været påvirket af, at de i foregående præmis nævnte dokumenter var klassificeret på to forskellige måder. Argumenterne om, at fortrolig-

hedsindsigelsen er blevet anvendt uretmæssigt under den administrative procedure, kan derfor ikke tiltrædes.

6. Sammenfatning

280 Gennemgangen af de argumenter, som er påberåbt af de 39 sagsøgere, der er nævnt ovenfor i præmis 124, på grundlag af dokumenter, som direkte angår overtrædelser, der i den anfægtede beslutning er fastslået over for dem, udsættes. De øvrige argumenter, som disse sagsøgere har fremført til støtte for deres anbringende om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet Kommissionen nægtede dem adgang til dokumenter i de forberedende sagsakter og dele af meddelelsen af klagepunkter, som angiveligt indeholdt diskulperende oplysninger, må forkastes.

D — Anvendelsen i den anfægtede beslutning af belastende dokumenter, som ikke blev fremsendt til sagsøgerne under den administrative procedure, og som ikke er nævnt i meddelelsen af klagepunkter

1. Indledende bemærkninger

281 Hornos Ibéricos (sag T-69/95) har anført, at selskabet ikke har kunnet konstatere, hvilke nye beviser Kommissionen har anvendt i den anfægtede beslutning. Selskabet har ikke kunnet udtale sig om disse beviser under den administrative procedure, idet Kommissionen i beslutningen har ændret den måde, hvorpå den har henvist til beviserne.

282 Dette argument må forkastes. I de dele af meddelelsen af klagepunkter vedrørende Cembureau-aftalen og EPC (kapitel 1, 2, 10 og 12), der er de eneste afsnit i meddelelsen af klagepunkter, som angår de klagepunkter, der er lagt til grund over for Hornos Ibéricos i den anfægtede beslutning (artikel 1 og 6), er der henvist til beviserne med en angivelse af dokumenternes karakter (mødereferat, internt notat, brev, telex osv.), dato og/eller oprindelse. I den anfægtede beslutning er de dokumenter, Kommissionen har henvist til med henblik på at bevise de forskellige overtrædelser, angivet på samme måde. Den eneste ændring i forhold meddelelsen af klagepunkter er, at der i den anfægtede beslutning for hvert dokument endvidere nævnes et nummer, som svarer til de sidetal, det pågældende dokument har i sag 33.126 og 33.322. Tilføjelsen af et nummer ved hvert dokument, som er nævnt i den anfægtede beslutning, har ikke kunnet afskære Hornos Ibéricos fra at fastslå, hvilke beviser der eventuelt var nye, og som selskabet derfor ikke havde haft mulighed for at udtale sig om under den administrative procedure. Da der på alle dokumenterne i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), som fulgte rækkefølgen i meddelelsen af klagepunkter, og alle øvrige dokumenter, som sagsøgeren havde

adgang til under den administrative procedure, var påført et nummer svarende til sidetallet i sag 33.126 og 33.322, gjorde påførelsen af nummeret på hvert enkelt dokument, der blev anvendt i den anfægtede beslutning, det derimod lettere for sagsøgeren at udarbejde stævningen for så vidt angår identifikationen af eventuelle nye beviser.

283 VNC (sag T-32/95), SFIC (sag T-36/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Unicem (sag T-50/95), Castle (sag T-56/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), Italcementi (sag T-65/95), Holderbank (sag T-68/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har anført, at de ikke under den administrative procedure havde adgang til visse dokumenter, som er nærmere opregnet i stævningerne, og som blev anvendt som belastende materiale i den anfægtede beslutning. Ifølge sagsøgerne bør den anfægtede beslutning af denne grund annulleres i forhold til dem.

284 I denne forbindelse bemærkes, at et dokument kun kan anses for belastende materiale i forhold til en sagsøger, såfremt Kommissionen har anvendt det med henblik på at fastslå en overtrædelse, som sagsøgeren angiveligt deltog i. Det er ikke tilstrækkeligt, at en sagsøger påviser, at virksomheden ikke under den administrative procedure har kunnet udtale sig om et dokument, der er anvendt et eller andet sted i den anfægtede beslutning. For at argumentationen kan tages til følge, er det nødvendigt, at sagsøgeren påviser, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har anvendt et nyt bevis med henblik på fastslå en overtrædelse, som sagsøgeren angiveligt deltog i.

285 Med henblik på nærværende gennemgang, og inden der på grundlag heraf drages en konklusion (6), må der sondres mellem fire kategorier af dokumenter: dokumenter, som hverken er citeret eller nævnt i den anfægtede beslutning (2), dokumenter, som ganske vist er nævnt i den anfægtede beslutning med henblik på at beskrive en faktisk omstændighed eller en adfærd, men som ikke er anvendt med henblik på at fastslå en overtrædelse i den anfægtede beslutning (3), dokumenter, som ganske vist er anvendt med henblik på at underbygge en overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutning, men som ikke vedrører overtrædelser, med hensyn til hvilke de sagsøgere, der påberåber sig dokumenterne, er anset for ansvarlige (4), og dokumenter, som i den anfægtede beslutning er anvendt i forbindelse med en overtrædelse, med hensyn til hvilke den sagsøger, der påberåber sig dokumenterne, er anset for ansvarlig (5).

2. Dokumenter, som hverken er citeret eller nævnt i den anfægtede beslutning

286 Oficemen har anfægtet, at Kommissionen har anvendt dokumenterne 33.322/1582-1588 som nye bevismidler. Det må imidlertid fastslås, at disse dokumenter hverken er citeret eller nævnt i den anfægtede beslutning. Det samme gælder dokumenterne 33.322/59, 71-78, 80-83, 86, 87, 91, 94, 169, 171, 178, 179, 180, 1226-1234, 1312, 1313, 1315, 1523-1527, 1531, 1636-1796, 1819 og 2952-2956 samt dokumenterne 33.126/11507-11516, 11494-11504, 13077- 13129, 13132-13177, 19393-19401 og 19878-19901, som Cimpor og Secil har påberåbt sig, og dokument 33126/18951, som Italcementi har påberåbt sig. Cembureau's organisationsplan, som ifølge Unicem er nævnt i nr. 15, punkt 4, i den anfægtede beslutning, er heller ikke nævnt heri.

287 Det må fastslås, at ingen af de ovennævnte dokumenter i den anfægtede beslutning er anvendt som belastende materiale. Sagsøgernes argument må derfor forkastes.

3. Dokumenter, som er nævnt i den anfægtede beslutning med henblik på at beskrive en faktisk omstændighed eller en adfærd, men som ikke er anvendt med henblik på at fastslå en overtrædelse

288 SFIC, Lafarge, Aalborg Portland, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank og Blue Circle har i stævningerne påberåbt sig dokumenter, som er nævnt i den anfægtede beslutning med henblik på at beskrive en faktisk omstændighed eller en adfærd, men som ikke er anvendt med henblik på at fastslå en overtrædelse. Sådanne dokumenter kan imidlertid ikke anses for belastende materiale.

289 Blue Circle har anført, at Kommissionen i nr. 9, punkt 6, i den anfægtede beslutning med urette har anvendt en sammenlignende oversigt over cementpriserne i forskellige stater, som ikke er fremsendt til selskabet under den administrative procedure. Det fremgår, at Kommissionen blev gjort bekendt med oversigten af de italienske virksomheder under høringen den 2. marts 1993, som Blue Circle ikke ønskede at deltage i (den anfægtede beslutning, nr. 3, punkt 2). Kommissionen har i nr. 9, punkt 6, i den anfægtede beslutning alene anvendt denne oversigt med henblik på at vise forskellene i produktionsomkostninger og dermed i priser mellem Cembureau's medlemslande. Oversigten er derfor ikke anvendt af Kommissionen som bevis for en i den anfægtede beslutning fastslået overtrædelse.

290 Blue Circle har endvidere anført, at Kommissionen ikke i meddelelsen af klagepunkter nævnte dokumenterne 33.126/6042 og 6043 (Vicat's interne notat af 1.9.1982, den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 4). Italcementi har henvist til alle de dokumenter, der er nævnt i nr. 11, punkt 4, i den anfægtede beslutning. Det bemærkes i denne forbindelse, at de dokumenter, der er nævnt på dette sted i den anfægtede beslutning, viser, at visse cementproducenter var i stand til at sælge cement mere end 200 kilometer fra deres fabrikker. Kommissionen har imidlertid ikke anvendt dokumenterne med henblik på at fastslå en af de i den anfægtede beslutnings dispositive del nævnte overtrædelser.

291 Aalborg Portland og Blue Circle har henvist til dokumenterne 33.126/296, 297, 298, 2388-2405, 9434-9450 og 11725 (den anfægtede beslutning, nr. 23, punkt 3 og 5), som vedrører kartellet på det belgiske, det nederlandske og det tyske marked. Dette kartel gav imidlertid ikke i sidste ende anledning til, at der i den anfægtede beslutning blev fastslået en overtrædelse. Hvad angår aftalen mellem den græske og den britiske regering, der nævnes i dokument 33.126/2907 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 13), som Aalborg Portland og Blue Circle ligeledes har påberåbt sig, er der heller ikke tale om et klagepunkt, med hensyn til hvilket der i den anfægtede beslutning er fastslået en overtrædelse.

292 Blue Circle har endvidere anført, at Kommissionen med urette har undladt i meddelelsen af klagepunkter at nævne dokumenterne 33.126/11617-11633 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3), selv om den har henvist hertil i forbindelse med nr. 17 i den anfægtede beslutning, som har overskriften »Drøftelser om 'loyal eller sund eller korrekt' konkurrence«. Da drøftelserne om »loyal eller sund eller korrekt« konkurrence imidlertid ikke er omtalt særskilt i beslutningens dispositive del, kan de påberåbte dokumenter ikke anses for belastende materiale, som sagsøgerne skulle have haft mulighed for at udtale sig om under den administrative procedure.

293 Blue Circle har herudover nævnt dokumenterne 33.126/11523 og 11524. Der er tale om en begæring om fremlæggelse af dokumenter, som Kommissionen fremsatte over for Cembureau (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4). Det er imidlertid åbenbart, at en sådan begæring ikke udgør belastende materiale i forhold til nogen af sagsøgerne. Det er alene svaret på begæringen, som er blevet anvendt som belastende materiale i den anfægtede beslutning, dvs. dokument 33.126/11525 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4).

294 Hvad angår dokumenterne 33.126/19210-19217 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 2), som Blue Circle ligeledes har påberåbt sig, og som udgør den kontrakt, der den 30. april 1986 blev indgået mellem Calcestruzzi og Titan, er de ikke blevet anvendt i den anfægtede beslutning til støtte for en overtrædelse.

295 Det samme gælder dokument 33.126/4365 (den anfægtede beslutning, nr. 35, punkt 5), som Blue Circle også har påberåbt sig, og som er en kontrolliste over de dokumenter, som blev fundet på Ciments français's salgsdirektørs kontor.

296 Lafarge har anfægtet, at der til støtte for fastslåelsen af en »overtrædelse« er anvendt dokumenter fra det tyske Bundeskartellamt's sagsakter vedrørende en beslutning, som Kartellamt traf den 12. september 1988. Selskabet har i denne forbindelse henvist til dokumenterne 33.126/20384-20394, 20416, 20417, 20418-20443, 20481, 20492-20495, 20497, 20498 og 20499. I retsmødet oplyste Lafarge i besvarelse af et spørgsmål fra Retten, at den pågældende overtrædelse var kartellet på cementmarkedet i Sydvesttyskland, som er omhandlet i kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende det tyske marked (kapitel 6 og 16). Lafarge's argument må forkastes. Kartellet på cementmarkedet i Sydvesttyskland er ikke omhandlet i den anfægtede beslutning, og Kommissionen har aldrig gjort gældende, at Lafarge deltog heri. Selv om det antoges, at argumentet vedrørte Kommissionens anvendelse af dokumenter fra det tyske Bundeskartellamt's sagsakter vedrørende dets beslutning af 12. september 1988 i forbindelse med bevisførelsen for den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), omhandlede overtrædelse, dvs. det fransk-tyske kartel, måtte det fastslås, at Bundeskartellamt's beslutning af 12. september 1988 og dokumenterne vedrørende denne beslutning ikke er anvendt i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning med henblik på at føre bevis for, at det fransk-tyske kartel fandtes, og/eller at Lafarge deltog heri. Kommissionen har alene henvist hertil med henblik på at vise, at Lafarge var interesseret i cementmarkedet i Sydvesttyskland på grund af den særlige situation for selskabets datterselskab

Wössingen på dette marked (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 2, nr. 12, den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 11, jf. nedenfor i præmis 2380). Der kan derfor ikke være tale om en tilsidesættelse af Lafarge's ret til kontradiktion.

297 SFIC har anfægtet, at Ciments français's udtalelser under høringen i den anfægtede beslutning (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 15) er blevet anvendt som nyt bevis. Der er tale om en forklaring, Ciments français fremførte under høringerne, og hvorefter udviklingen i forskellen i leverancerne mellem Frankrig og Tyskland efter 1986 ikke kunne forklares med, at der fandtes et fransk-tysk kartel. Denne forklaring har Kommissionen imidlertid forkastet i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 15), således at den ikke er blandt de dokumentbeviser, Kommissionen har anvendt i nr. 22, punkt 1-12, med henblik på at føre bevis for, at de forskellige overtrædelser vedrørende det fransk-tyske kartel fandtes. Ciments français's udtalelser, som er gengivet i nr. 22, punkt 15, i den anfægtede beslutning, kan derfor ikke anses for nye beviser.

298 Aalborg Portland, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank og Blue Circle har påberåbt sig dokumenterne 33.126/19009 og 19010 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 43). Der er tale om referatet af et møde den 6. november 1986 mellem repræsentanterne for den europæiske cementindustri og det kommissionsmedlem, som var ansvarlig for konkurrencepolitikken, P. Sutherland, vedrørende »det græske problem«. Det må imidlertid fastslås, at dette dokument vedrører den lobbyvirksomhed, som på det pågældende tidspunkt udfoldedes vedrørende dette spørgsmål, men som ikke er påtalt af Kommissionen i den anfægtede beslutning (jf. fodnote 115 i den anfægtede beslutning). Dokumentet blev derfor ikke anvendt som belastende materiale. Tilsvarende blev dokumenterne 33.126/18844 og 18845 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 19), som Blue Circle ligeledes har påberåbt sig, ikke anvendt som belastende materiale, idet de også angår lobbyvirksomheden vedrørende »det græske problem«.

299 Aalborg Portland og Blue Circle har også henvist til dokument 33.126/22289 a, som er nævnt i nr. 30, punkt 6, i den anfægtede beslutning. Der er tale om et brev af 31. december 1992, hvorved A. Gac meddelte Kommissionen, at European Cement Manufacturers Export Committee (herefter »ECMEC«) var blevet opløst pr. 1. januar 1993. Kommissionen har imidlertid ikke påberåbt sig dette dokument til støtte for nogen af de overtrædelser, der er fastslået i den anfægtede beslutning.

300 De samme sagsøgere har endvidere påberåbt sig Holderbank's telex af 13. august 1986, der er nævnt i nr. 25, punkt 20, i den anfægtede beslutning. I telexet omtales Blue Circle's undersøgelse af muligheden for at investere i Halkis (dok. 33.126/18846). Kommissionen har imidlertid heller ikke påberåbt sig dette dokument til støtte for nogen af de overtrædelser, der er fastslået i den anfægtede beslutning. Dokumentet udgjorde derfor ikke belastende materiale.

301 Oficemen har anfægtet, at selskabet ikke havde adgang til dokumenterne 33.126/11260-11267, 11269 og 11270 under den administrative procedure. Det må fastslås, at disse dokumenter udgør den lejekontrakt, som blev indgået mellem Blue Circle og ECMEC, og som nævnes i den anfægtede beslutning med henblik på at forklare en ubestridt faktisk omstændighed, nemlig at ECMEC havde sæde i Blue Circle's kontorer (den anfægtede beslutning, nr. 30, punkt 4). Dokumenterne er imidlertid ikke blevet anvendt som belastende materiale i den anfægtede beslutning. Der blev således ikke taget hensyn hertil, da adfærden inden for rammerne af ECEC og EPC blev anset for overtrædelser (den anfægtede beslutning, artikel 5 og 6).

302 Blue Circle har endelig påberåbt sig dokumenter vedrørende EPC's aktiviteter, som er nævnt i fodnote 183 og 184 i den anfægtede beslutning, men som Kommissionen ikke har henvist til, hverken med henblik på at fastslå den i artikel 6 omhandlede overtrædelse eller med henblik på at fastslå, at Blue Circle eller nogen anden af sagsøgerne deltog heri. Der er tale om dokumenterne 33.126/11421-11430, 12762-12770, 12788-12799, 12805, 12806, 12807, 12815, 12817-12832, 12967-13050, 14062-14085, 14094-14097, 14148-14154, 18169-18172, 18179 og 18180 samt 18188-18191, der er nævnt i fodnote 183 (den anfægtede beslutning, nr. 37, punkt 5), og dokumenterne 33.126/12732, 12733, 12734, 12761, 12808-12814, 12864-12874, 12876-12904, 12915-12966, 13854-14021, 14027, 14028, 14029, 14043-14061, 14086-14092, 14098-14147, 14155-14169, 14175-14180, 14186-14229, 14237-14243 og 14270-14284, som er nævnt i fodnote 184 (den anfægtede beslutning, nr. 37, punkt 6). Disse dokumenter udgør således heller ikke belastende materiale, som Kommissionen har påberåbt sig i den anfægtede beslutning.

303 Det følger af det anførte, at ingen af de dokumenter, der er nævnt i dette afsnit, kan anses for belastende materiale, som Kommissionen har anvendt i den anfægtede beslutning. SFIC, Lafarge, Aalborg Portland, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank og Blue Circle kan derfor ikke påberåbe sig dokumenterne med henblik på at godtgøre, at Kommissionen ikke gav dem mulighed for under den administrative procedure at udtale sig om visse af de dokumenter, som blev anvendt som belastende materiale i den anfægtede beslutning.

4. Dokumenter, som er anvendt med henblik på at underbygge en overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutning, men som ikke vedrører overtrædelser, med hensyn til hvilke de sagsøgere, der påberåber sig dokumenterne, er anset for ansvarlige

304 SFIC, Ciments français, Aalborg Portland, Uniland, Oficemen, Holderbank, Aker, Euroc og Blue Circle har i deres stævninger henvist til dokumenter, som ganske vist er anvendt med henblik på at underbygge en overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutning, men som ikke vedrører overtrædelser, med hensyn til hvilke de sagsøgere, der påberåber sig dokumenterne, er anset for ansvarlige. Da der er tale om dokumenter, som ikke i den anfægtede beslutning er anvendt som belastende materiale over for de pågældende sagsøgere, kan de ikke

gøre gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat, fordi de ikke kunne tage stilling til dokumenterne under den administrative procedure.

305 Aker og Euroc har således gjort gældende, at de ikke har haft adgang til en række dokumenter vedrørende udvekslingen af prisoplysninger, navnlig dokumenterne 33.126/15065-15305 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 8-22). Blue Circle har anfægtet, at Kommissionen ikke i meddelelsen af klagepunkter nævnte dokument 33.126/11592 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 3) vedrørende den lejlighedsvise informationsudveksling og dokumenterne 33.126/15066, 15099-15102, 15104-15107, 15109, 15111, 15112, 15115-15122, 15126, 15127, 15129-15167 og 15170-15305 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 8-21) vedrørende de regelmæssige informationsudvekslinger. Det er i denne forbindelse tilstrækkeligt at bemærke, at overtrædelserne vedrørende udvekslingerne af prisoplysninger (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1 og 2) ikke er lagt til grund over for disse sagsøgere. Dokumenterne vedrørende disse klagepunkter kan derfor ikke anses for belastende materiale i forhold til dem.

306 Tilsvarende vedrører dokumenterne 33.322/1410, 1411 og 1412 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 5), som Ciments français har påberåbt sig, dokumenterne 33.322/1311, 1314, 1397, 1398, 1399, 1406, 1407, 1408, 1410, 1411, 1412 og 2901 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 2-6), som Aalborg Portland og Blue Circle har påberåbt sig, og dokumenterne 33.322/79, 84, 85, 88, 89, 90, 158-162, 170, 172, 177, 181, 252, 270-276, 485, 486, 493, 494, 495, 512, 513, 530, 531, 532, 537, 538, 549, 550, 566 og 567 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 5-8), som Blue Circle har påberåbt sig, det i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede iberiske kartel, som sagsøgerne ikke er blevet anset for ansvarlige for, og som Kommissionen — i modsætning til, hvad Aalborg Portland har anført — ikke har henvist til med henblik på at føre bevis for, at Cembureau-aftalen fandtes, ligesom Kommissionen ikke med henblik herpå har henvist til de øvrige påståede gennemførelsesforanstaltninger til denne aftale. Kommissionen har således fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, alene på grundlag af de direkte dokumentbeviser, som er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning.

307 Dokumenterne 33.126/818 og 819 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 11), som Aalborg Portland har påberåbt sig, og dokumenterne 33.126/3573 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10), 33.126/16556 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 11) og 33.126/15161, 15162, 15163 samt 15168, 15169 og 15170 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 15), som Blue Circle har påberåbt sig, vedrører alle det i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, omhandlede fransk-tyske kartel, som disse sagsøgere heller ikke er anset for ansvarlige for. Dokumenterne vedrørende det fransk-tyske kartel kan derfor ikke anses for belastende materiale i forhold til Aalborg Portland og Blue Circle.

308 Ciments français har henvist til BDZ's statistikker, som er nævnt i nr. 22, punkt 18, i den anfægtede beslutning. Disse statistikker er imidlertid ikke blevet anvendt over for selskabet. De skal ses i sammenhæng med den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse, hvori alene SFIC og BDZ ifølge denne bestemmelse deltog.

309 Aalborg Portland har ligeledes henvist til Holderbank's svar på Kommissionens spørgsmål 7/e vedrørende Holderbank's breve af 22. september 1986 om betaling for aktieposter i Interciment (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 9) og Holderbank's advokats brev af 3. maj 1993 om opløsningen af Interciment (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 16). Disse dokumenter vedrører overtrædelsen angående aftalen om stiftelse af Interciment, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, og denne overtrædelse er ikke gjort gældende over for Aalborg Portland.

310 Aalborg Portland har imidlertid anført, at Kommissionen har henvist til Holderbank's advokats brev af 3. maj 1993 med henblik på at fastlægge tidspunktet for de påståede overtrædelsers ophør (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4). Der er således ifølge Aalborg Portland tale om et dokument, der er anvendt mod selskabet i den anfægtede beslutning. SFIC, som er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, har også anført, at brevet er et nyt, belastende bevis, som sammenslutningen skulle have haft adgang til under den administrative procedure, og som skulle have været nævnt i meddelelsen af klagepunkter.

311 Disse argumenter må forkastes. Brevet kan således ikke anses for et belastende dokument. Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen i bemærkningerne vedrørende bødeudmålingen i nr. 65, punkt 4, i den anfægtede beslutning anførte: »Selv om Kommissionen er i stand til at fastslå, på hvilket tidspunkt den overtrædelse, som Cembureau-aftalen eller -princippet indebærer, blev påbegyndt, er den ikke sikker på, at overtrædelsen nogen sinde er bragt til ophør i praksis, og den kan derfor ikke fastslå, på hvilket tidspunkt overtrædelsen er bragt til ophør. Da den seneste åbne og af Kommissionen kendte tilkendegivelse af aftalen udgøres af opløsningen af Interciment den 26. marts 1993, fastholder Kommissionen denne datoreference med henblik på bøden.« Det fremgår klart af dette uddrag, at såfremt Kommissionen ikke havde været i besiddelse af de i brevet af 3. maj 1993 indeholdte oplysninger, ville den ved bødeudmålingen have lagt til grund, at den overtrædelse, som Cembureau-aftalen indebar, stadig pågik, da den vedtog den anfægtede beslutning, således som det var tilfældet i meddelelsen af klagepunkter (nr. 93). Kommissionen nedsatte således på grundlag af brevet den periode, der blev taget hensyn til ved bødeudmålingen, hvilket var en fordel for alle adressaterne for den anfægtede beslutning, herunder også SFIC og Aalborg Portland, som derfor ikke har nogen interesse i, at dette dokument lades ude af betragtning.

312 Ciments français, Aalborg Portland, Uniland og Oficemen har dernæst henvist til dokumenterne 33.126/12145-12159 og 12161-12342 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 6). De vedrører de aftaler, som blev indgået mellem Calcestruzzi og de tre italienske cementproducenter, Italcementi, Unicem og Cementir. Det fremgår af nr. 55, punkt 2, i den anfægtede beslutning, at Kommissionen har henvist til disse dokumenter med henblik på at føre bevis for den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse, dvs. aftalen mellem de italienske cementproducenter med henblik på at undgå Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland. Da Ciments français, Aalborg Portland, Uniland og Oficemen ikke er anset for ansvarlige for denne overtrædelse, kan de ikke gøre gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat, fordi de ikke kunne udtale sig om de nævnte dokumenter.

313 Uniland, Oficemen og Blue Circle har herudover henvist til dokument 33.126/19208 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 10). Blue Circle har ligeledes påberåbt sig dokument 33.126/19203 og 19204 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 8 og 9). I modsætning til, hvad der angives i den anfægtede beslutning, svarer dokument 33.126/19208 i virkeligheden ikke til det telex af 2. juni 1987, hvorved Calcestruzzi over for Titan gentog sin anmodning om at mødes med de italienske cementproducenter for at få løst problemerne omkring den manglende opfyldelse af kontrakterne om køb af grøsk cement, men til et telex af 29. januar 1987 fra Titan til Calcestruzzi, som ikke er omtalt i den anfægtede beslutning. Calcestruzzi's telex af 2. juni 1987 til Titan, hvoraf et langt uddrag er gengivet i nr. 27, punkt 10, i den anfægtede beslutning, svarer til dokument 33.126/19218, som fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Det underbygger Kommissionens påvisning af den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse, dvs. aftalen mellem de italienske cementproducenter med henblik på at undgå Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland. Det samme gælder dokumenterne 33.126/19203 (Titan's telex af 20.5.1987 til Calcestruzzi (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 9)) og 33.126/19204 (Italcementi's telex af 13.5.1987 til Titan (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 8)), som Blue Circle har omtalt. Da Uniland, Oficemen og Blue Circle ikke er anset for ansvarlige for den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse, udgør de nævnte dokumenter ikke oplysninger, som i den anfægtede beslutning er anset for belastende i forhold til dem.

314 Aalborg Portland har endvidere henvist til dokumenterne 33.126/10926-10941, 14446-14453 og 20057-20064 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 15, 17 og 19), som vedrører de overtrædelser, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b), d) og f), og disse overtrædelser er på ingen måde gjort gældende over for sagsøgeren. Tilsvarende har Uniland påberåbt sig dokumenterne 33.126/10908-10913, 10927-10935, 10937-10940, 10897-10901, 10903, 10904 og 10905, 19562-19574 et 19576-19579 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 15), 19501, 19502, 19504-19510, 19482, 19483, 19485, 19486, 19487, 19489, 19814, 19815, 19816, 19818, 19820-19826 et 19828-19843 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 16), 20058, 20060, 20061, 20064 og 20066-20070 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 17), 19708, 19711-19716, 19718-19721 og 14407 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 18), 14455-14465, 14467, 14468, 14469 og 14446-14453 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 19), 18118-18121 og 18125, 18126 og 18127 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 20), 7631 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 21), 19622-19627, 19629, 19586, 19588, 19589, 19590, 19592-19595, 19598-19600, 19602, 19604, 19606, 19608, 19618, 19619, 19620, 19631, 19633, 19634, 19636-19644, 19646-19650, 19652 og 19654 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 22), som alle vedrører kontrakter om eller transaktioner i forbindelse med køb af grøsk cement, der som gulerodsaktioner er anset for overtrædelser i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b)-h). Uniland er imidlertid ikke anset for ansvarlig for nogen af disse overtrædelser. Aalborg Portland og Uniland kan derfor ikke gøre gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat, fordi de ikke kunne udtale sig om dokumenterne under den administrative procedure.

315 Blue Circle har ligeledes henvist til dokumenterne 33.126/19482-19489, 19501-19511 og 19814-19843 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 16) vedrørende den aftale, som i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra c), er anset for en overtrædelse i forhold til Titan og Holderbank, dokumenterne 33.126/20057-20071 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 17) vedrørende den aftale, som i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra d), er anset for en overtrædelse i forhold til Heracles og Holderbank, dokumenterne 33.126/14407 og 14417 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 18) vedrørende den aftale, som i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra e), er anset for en overtrædelse i forhold til Lafarge og Titan,

dokumenterne 33.126/14446-14453, 18179 og 18180 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 19) vedrørende den aftale, som i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra f), er anset for en overtrædelse i forhold til Lafarge og Heracles, dokumenterne 33.126/7629, 7630, 7631, 18117-18121 og 18125, 18126 og 18127 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 20 og 21) vedrørende den samordnede praksis, som i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra g), er anset for en overtrædelse i forhold til CBR, Heracles og Titan, og dokumenterne 33.126/19585-19620, 19621-19629 og 19631-19656 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 22) vedrørende den aftale, som i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra h), er anset for en overtrædelse i forhold til Titan, Aker og Euroc. Da disse dokumenter imidlertid i den anfægtede beslutning er blevet anvendt til støtte for overtrædelser, som Blue Circle ikke er anset for ansvarlig for, udgør de ikke oplysninger, som i den anfægtede beslutning er anset for belastende i forhold til selskabet.

316 Endelig har Blue Circle anført, at Kommissionen med urette undlod i meddelelsen af klagepunkter at nævne forskellige dokumenter vedrørende ECEC. Det drejer sig om dokumenterne 33.126/12524-12534, 18201-18204 (den anfægtede beslutning, nr. 31, punkt 3) og dokumenterne 33.126/3410, 3411, 3412, 3422-3433, 6139-6142, 12544-12674, 12706-12709, 12721-12728, 14027, 14028, 14029, 14245-14249, 14257-14262, 14289-14298, 14300, 14301, 14303-14309, 14311-14316, 16766 og 16790-16824 (den anfægtede beslutning, nr. 33, punkt 1-5). Da det imidlertid ikke er gjort gældende over for Blue Circle, at selskabet deltog i den samordnede praksis inden for rammerne af ECEC, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 5, udgør de nævnte dokumenter ikke oplysninger, som i den anfægtede beslutning er anset for belastende i forhold til selskabet. Det samme gælder de øvrige dokumenter, selskabet har påberåbt sig (dok. 33.126/3418-3421, 12607-12610, 12614, 12615, 12616, 12627-12634, 12667-12674, 14184, 14257-14262, 14266, 14267, 14303-14315, 18218 og 18219, den anfægtede beslutning, nr. 32, punkt 1, 2 og 3), der vedrører forholdet mellem EPC, som Blue Circle deltog i, og ECEC, idet forholdet mellem de to eksportkomitéer alene er anvendt med henblik på at fastslå, at ECEC's virksomhed udgjorde en overtrædelse [den anfægtede beslutning, nr. 58, punkt 3, litra b)].

317 Det følger af det anførte, at ingen af de dokumenter, som SFIC, Ciments français, Aalborg Portland, Uniland, Oficemen, Holderbank, Aker, Euroc og Blue Circle har nævnt, er blevet anvendt som belastende materiale i forhold til dem. Sagsøgerne kan derfor ikke påberåbe sig dokumenterne med henblik på at godtgøre, at Kommissionen ikke gav dem mulighed for under den administrative procedure at udtale sig om visse af de dokumenter, som blev anvendt som belastende materiale i den anfægtede beslutning.

5. Dokumenter, som i den anfægtede beslutning er anvendt i forbindelse med en overtrædelse, med hensyn til hvilken den sagsøger, der påberåber sig dokumenterne, er anset for ansvarlig

318 For det første bemærkes, at alle de dokumenter, der i den anfægtede beslutning er anvendt i forbindelse med en overtrædelse, som en sagsøger er anset for ansvarlig for, ikke nødvendigvis udgør dokumenter, der er belastende i forhold til den pågældende, og som vedkommende skulle have haft lejlighed til at udtale sig om under den administrative procedure. Der er således ikke tale om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, hvis et dokument, som en sagsøger ikke har haft adgang til, i den anfægtede beslutning kun er blevet anvendt med henblik på at underbygge en anden sagsøgers deltagelse i denne overtrædelse, eller med henblik på at imødegå et specifikt argument, som en anden sagsøger påberåbte sig under den administrative procedure.

319 Dokument 33.126/15983 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 9), som Uniland, Holderbank og Blue Circle har påberåbt sig, blev således kun anvendt med henblik på at påvise, at Italcementi deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986. Der er tale om et brev fra Italcementi af 21. marts 1990 som svar på en begæring om oplysninger fra Kommissionen. Italcementi anfører heri: »Med hensyn til Stockholm-mødet husker Pesenti [fra Italcementi] at have deltaget [heri] i tilslutning til et Cembureau-møde og sammen med repræsentanter fra andre europæiske producenter.« Dette dokument indeholder ikke oplysninger, der er belastende for Uniland, Holderbank og Blue Circle. Der er derfor ikke tale om et dokument, der er anvendt over for dem. Da dokumenterne 33.126/18771 og 18755 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punk 9), som Blue Circle ligeledes har påberåbt sig, bekræfter, at den spanske og den schweiziske delegationsleder deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, udgør de heller ikke dokumenter, som er anvendt som belastende i forhold til Blue Circle.

320 Uniland og Blue Circle har endvidere henvist til dokumenterne 33.126/14828-14860, som er nævnt i nr. 9, punkt 4, i den anfægtede beslutning. Der er tale om dokumenter fra SFIC, som Kommissionen på dette sted i den anfægtede beslutning har anvendt med henblik på at imødegå denne sammenslutnings påstand om, at den ikke deltog i noget møde i ETF og slet ikke havde kendskab til ETF's virksomhed. Det drejer sig således ikke om oplysninger, som er anvendt som belastende i forhold til Uniland og Blue Circle i den anfægtede beslutning.

321 I samme forbindelse har Blue Circle anført, at Kommissionen ikke i meddelelsen af klagepunkter har behandlet dokumenterne 33.126/12808-12814, 12915-12966, 12967-12970, 12987-12998 og 13004-13011, som er nævnt i nr. 35, punkt 3, i den anfægtede beslutning, med henblik på at underbygge dens argumentation gående ud på, at Valenciana deltog i EPC's møder efter den 1. januar 1986. Det fremgår imidlertid, at dokumenterne ikke er anvendt som belastende i forhold til Blue Circle i den anfægtede beslutning. Det samme gælder for så vidt angår dokumenterne 33.126/2035-2043, 2063-2069 og 2436-2447, som Blue Circle ligeledes har påberåbt sig, og som er nævnt (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 3) med henblik på at imødegå et specifikt argument, som FIC havde fremført under høringen.

322 For det andet må det fastslås, at flere sagsøgere i stævningen har nævnt dokumenter, som i den anfægtede beslutning er anvendt mod dem, men som de ikke havde adgang til under den administrative procedure, og som ikke tilstrækkelig præcist er omtalt i meddelelsen af klagepunkter.

323 Det bemærkes, at det som udgangspunkt kun er dokumenter, som er nævnt i meddelelsen af klagepunkter, der kan anvendes som bevis (Domstolens dom af 3.7.1991, sag C-62/86, AKZO mod Kommissionen, Sml. I, s. 3359, præmis 21, Rettens domme af 10.3.1992, sag T-11/89, Shell mod Kommissionen, Sml. II, s. 757, præmis 55, og sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, Sml. II, s. 1021, præmis 34). Dokumenter, der er vedlagt meddelelsen om klagepunkter, men som ikke er nævnt heri, kan imidlertid gøres gældende over for sagsøgeren i beslutningen, hvis den pågældende med rimelighed har kunnet udlede af meddelelsen, hvilke konklusioner

Kommissionen ville drage heraf (dom af 10.3.1992, Shell mod Kommissionen, præmis 56, og dommen i sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, præmis 35).

324 I nærværende tilfælde var meddelelsen af klagepunkter ikke vedlagt bilag. Kommissionen gav i forbindelse med aktindsigten hver enkelt modtager adgang til en lang række dokumenter, der fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), og som underbyggede meddelelsen af klagepunkter. De dokumenter, som herved stilledes til rådighed, må sidestilles med bilag til en meddelelse af klagepunkter. Der er derfor tale om beviser, som kan anvendes over for sagsøgerne, for så vidt som de med rimelighed har kunnet udlede af meddelelsen, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf (de ovenfor i præmis 323 nævnte domme i sagen AKZO mod Kommissionen, dommens præmis 21, og i sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 34).

325 SFIC har for det første anført, at selv om meddelelsen af klagepunkter støttes på en række dokumenter, som er nævnt heri, skulle Kommissionen have præciseret, i forhold til hvilke modtagere dokumenterne blev påberåbt. Dette argument må forkastes. I det omfang, en modtager af meddelelsen af klagepunkter specifikt var omfattet af et klagepunkt, som blev fremsat heri, måtte det have stået vedkommende klart, at de dokumenter, som blev omtalt til støtte for klagepunktet, vedrørte den pågældende.

326 For så vidt angår de beviser, der er anvendt til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, har Blue Circle anført, at Kommissionen med urette undlod i meddelelsen af klagepunkter at omtale den udtalelse, Kalogeropoulos fremsatte under mødet i Heracles's bestyrelse den 25. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877, jf. nedenfor i præmis 816). Det må imidlertid fastslås, at det uddrag af denne udtalelse, som er gengivet i nr. 18, punkt 5, i den anfægtede beslutning, ordret er citeret i nr. 9 i meddelelsen af klagepunkter. Endvidere fandtes dokumenterne i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). På denne baggrund må dokumenterne anses for at kunne gøres gældende over for Blue Circle og de øvrige adressater for den anfægtede beslutning.

327 Lafarge, Unicem, Cimpor og Italcementi har henvist til dokumenterne 33.126/11332-11337, som svarer til Blue Circle's to interne notater, som er gengivet i nr. 18, punkt 2 og 3, i den anfægtede beslutning i den del af sagsfremstillingen, som vedrører Cembureau-aftalen. Notaterne fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Endvidere er de notater, hvori Cembureau-princippet om overholdelse af hjemmemarkedet er omtalt (dok. 33.126/11332, 11333 og 11334 samt 11335, 11336 og 11337), citeret i nr. 9 i meddelelsen af klagepunkter, som har overskriften »The Cembureau agreement or Cembureau principle of not transhipping to internal European markets«. Blue Circle's notater udgør således beviser, som kan gøres gældende over for alle adressaterne for den anfægtede beslutning.

328 Unicem, Irish Cement og Blue Circle har endvidere anført, at de ikke under den administrative procedure havde lejlighed til at udtale sig om Cembureau's bemærkninger vedrørende disse

notater. Cembureau's bemærkninger, som findes i dokumenterne 33.126/11525 og 13568-13573 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4), er udtrykkeligt nævnt i nr. 9 i meddelelsen af klagepunkter. De fandtes endvidere i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Unicem, Irish Cement og Blue Circle kan derfor ikke gøre gældende, at de ikke under den administrative procedure havde mulighed for at fremføre deres bemærkninger til disse dokumenter.

329 Italcementi og Blue Circle har ligeledes anført, at Kommissionen ikke i meddelelsen af klagepunkter nævnte en række dokumenter vedrørende delegationsledernes møder. De har med hensyn til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 henvist til dokument 33.126/11581 (fortegnelse over deltagerne i mødet den 14.1.1983, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4) og dokumenterne 33.126/11578 og 11579 (såkaldt aide-mémoire til mødet, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 6). Blue Circle har endvidere henvist til forskellige dokumenter vedrørende ændringer af den oprindelige dagsorden for mødet den 14. januar 1983, nemlig dokumenterne 33.126/11580 (foreløbig dagsorden for dette møde, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3), 33.126/11559 (Cembureau's telex af 17.11.1982 til J. Van Hove, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3), 33.126/11558 (J. Van Hove's telex af 17.11.1982 til Cembureau, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3) og 33.126/11565 (referatet af eksekutivkomitéens møde den 22.12.1982, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3). Hvad angår delegationsledernes møde den 19. marts 1984 har Italcementi og Blue Circle henvist til følgende dokumenter: dokument 33.126/11715 (tabel vedlagt mødeindkaldelsen, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 7) og dokumenterne 33.126/11699 og 11700 (fortegnelse over deltagerne i mødet, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 8). Blue Circle har endvidere nævnt dokumenterne 33.126/11714 og 11730 (indkaldelsen til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 7) og Italcementi dokumenterne 33.126/11717-11727 (bilag til indkaldelsen til mødet den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 7). Med hensyn til mødet den 7. november 1984 har Italcementi og Blue Circle henvist til dokumenterne 33.126/11748 (mødeindkaldelsen, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 12) og 33.126/11751 (forslag til indledning til mødet, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 12). Italcementi har ligeledes henvist til dokument 33.126/11749 (dagsorden for mødet den 7.11.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 12) og Blue Circle til dokument 33.126/11752 (fortegnelse over deltagerne i mødet den 7.11.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 13).

330 Disse dokumenter fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). I meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2, nr. 9, udtalte Kommissionen: »Flere af Cembureau's dokumenter vedrørende møder i dens organ, der kaldes 'Head Delegates', antyder, at 'Cembureau Agreement or Principle' er blevet udarbejdet inden for Cembureau.« På dette punkt henvistes der udtrykkeligt (samme afsnit) til delegationsledernes møde den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984. Det må således have stået sagsøgerne klart, at alle de dokumenter i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), som vedrørte deres deltagelse i møderne og/eller gengav indholdet af drøftelserne under møderne, kunne blive anvendt mod dem i Kommissionens beslutning. De i foregående præmis nævnte dokumenter udgør således beviser, som kan gøres gældende over for alle adressaterne for den anfægtede beslutning.

331 Hvad angår de beviser, Kommissionen har lagt til grund i forbindelse med den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse, dvs. det iberiske kartel, har Cimpor for

det første anført, at dokumenterne 33.322/155, 156 og 157 ikke er omtalt i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter. Dokumenterne udgør Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985 mellem repræsentanterne for de portugisiske og spanske producenter. Dette referat, hvori anføres, at repræsentanterne for cementproducenterne i Spanien og Portugal utvetydigt tiltrådte princippet om, at der ikke måtte være cementleverancer fra Spanien til Portugal og fra Portugal til Spanien, har Kommissionen anvendt i nr. 21, punkt 2 og 11, og nr. 49, punkt 1, i den anfægtede beslutning i forbindelse med den i beslutningens artikel 3, stk. 2, fastslåede overtrædelse. Referatet var nævnt i nr. 11 i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2) vedrørende det iberiske kartel og blev på dette sted citeret ordret. Dokumentet, som endvidere fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), udgør således et bevis, som kan gøres gældende over for Cimpor.

332 Oficemen, Cimpor og Secil har anfægtet anvendelsen af Hispacement's dokument (dok. 33.322/2898-2903) i nr. 21, punkt 2 og 11, i den anfægtede beslutning. Sagsøgerne har anført, at selv om dokumentet er gengivet i kapitlet vedrørende Spanien i meddelelsen af klagepunkter [kapitel 8, nr. 55, litra c)], som Oficemen havde adgang til under den administrative procedure, og kapitlet vedrørende Portugal i meddelelsen af klagepunkter [kapitel 9, nr. 56, litra b)], som Cimpor og Secil havde adgang til under proceduren, er det overhovedet ikke omtalt i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter. Der er derfor ikke tale om et bevis, der kan anvendes over for sagsøgerne.

333 Det bemærkes, at nr. 55, litra c), i kapitel 8 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Spanien har overskriften »Cementleverancer mellem Spanien og Portugal«. Nr. 56, litra b), i kapitel 9 vedrørende Portugal har overskriften »Cementleverancer mellem Portugal og Spanien«. I disse dele af meddelelsen af klagepunkter redegøres der for, at repræsentanterne for de spanske og portugisiske cementproducenter fuldt ud tilsluttede sig princippet om udelukkelse af enhver cementleverance mellem de to lande, i begge retninger. De pågældende steder henvises udtrykkeligt til Hispacement's dokument (dok. 33.322/2898-2903), som Oficemen, Cimpor og Secil har påberåbt sig, på følgende måde: »Denne fuldstændige tilslutning, der gik ud på at udelukke enhver gensidig cementleverance mellem de to lande, skulle være tiltrådt ved en aftale indgået 'ultimo oktober 85' eller i december 85. Det anføres således i dokument 17-4, som blev fundet hos Hispacement [dok. 33.322/2898-2903], fra mødet den 28. maj 1986 mellem Secil og Hispacement: 'Bordado oplyser, at de administrerende direktører i de portugisiske cementvirksomheder havde holdt møde i Oficemen's kontorer med deres spanske kolleger i december sidste år, og det blev ved denne lejlighed besluttet at forbyde enhver eksport fra det ene land til det andet.'« Ved læsning af nr. 55, litra c), i kapitlet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Spanien må det således nødvendigvis have stået Oficemen og for så vidt angår nr. 55, litra b), vedrørende Portugal Cimpor og Secil klart, at disse dele af meddelelsen af klagepunkter og Hispacement's dokument (dok. 33.322/2898-2903), hvortil der udtrykkeligt blev henvist, måtte sættes i forbindelse med klagepunktet vedrørende det iberiske kartel, som fandtes i de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 2, nr. 11, og kapitel 10, nr. 61, litra c)]. Ifølge meddelelsen af klagepunkter omfattede det iberiske kartel »aftaler indgået mellem sammenslutningen af spanske producenter, Oficemen [...] og de portugisiske producenter Cimpor og Secil (nr. 11) med det formål ikke at foretage leverancer til deres respektive, traditionelle salgsområde« [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 10, nr. 61, litra c)]. Når henses til den åbenbare forbindelse, der er mellem Hispacement's dokument (dok. 33.322/2898-2903) og klagepunktet vedrørende det iberiske kartel, og trods placeringen af henvisningen til dette dokument i meddelelsen af klagepunkter var Kommissionen berettiget til i

den anfægtede beslutning over for de pågældende sagsøgere at anvende de dele af dokumentet, som Oficemen, Cimpor og Secil havde adgang til under den administrative procedure (jf. nedenfor i præmis 369-372).

334 Cimpor og Secil har også anfægtet anvendelsen af dokumenterne 33.322/1311 og 1314 som belastende materiale i den anfægtede beslutning. Det drejer sig om det referat af mødet i Oficemen's bestyrelse, som er nævnt i nr. 21, punkt 3, i den anfægtede beslutning med henblik på at godtgøre, at der blev holdt et møde mellem Oficemen, Cimpor og Secil den 20. januar 1986 med det formål gensidigt at udveksle oplysninger om udviklingen i eksporten mellem Spanien og Portugal. Kommissionen havde imidlertid allerede i nr. 11 i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2) anført følgende: »For at råde bod på de ulemper, denne eksport medfører, blev der holdt møder mellem portugiserne og spanierne, [bl.a.] den 20. januar 1986.« Cimpor og Secil kunne således med rimelighed forudsige, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage på grundlag af dokumenterne 33.322/131 og 1314, som fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95).

335 Endvidere har Cimpor og Secil anført, at der ikke i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter omtales andre af de beviser, Kommissionen har påberåbt sig i nr. 21, punkt 4 og 5, i den anfægtede beslutning (dok. 33.322/162, 163-166, 170, 172, 1406, 1407, 1408 samt 1410, 1411 og 1412). Cimpor har herudover anfægtet anvendelsen af dokumenterne 33.322/181 og 252 i nr. 21, punkt 7, i beslutningen.

336 Dokumenterne 33.322/163-166 og 33.322/1406, 1407 og 1408 og dokumenterne 33.322/1410, 1411 og 1412 vedrører referaterne af møderne henholdsvis den 23. januar og den 6. marts 1987 mellem de portugisiske og spanske producenter. I meddelelsen af klagepunkter omtaltes afholdelsen af disse møder udtrykkeligt både i nr. 11 i kapitel 2, der angår det internationale klagepunkter vedrørende det iberiske kartel, og i nr. 56, litra b), der har overskriften »Cementleverancer mellem Spanien og Portugal«, i kapitel 9 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Portugal. Selv om nr. 56, litra b), findes i et nationalt kapitel i meddelelsen af klagepunkter, må det have stået Cimpor og Secil klart, at denne del af meddelelsen af klagepunkter måtte sættes i forbindelse med klagepunktet vedrørende det iberiske kartel, som fandtes i de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 2, nr. 11, og kapitel 10, nr. 61, litra c)]. I øvrigt anførtes i nr. 11 i kapitel 2 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende det iberiske kartel: »Dette problem [med eksport af cement til Spanien, der foretages af portugisiske engros- og detailforhandlere og transportfirmaer] blev tilsyneladende løst på mødet den 23. januar 1987: De portugisiske cementpriser skulle forhøjes på mellemlang sigt, medens der på kort sigt skulle føres en politik, som fik portugisiske virksomheder til at afholde sig fra eksport.« Mødet den 6. marts 1987 omtaltes også udtrykkeligt i nr. 11 i meddelelsen af klagepunkter som et af de spansk-portugisiske møder, der blev afholdt »for at råde bod på de ulemper, [...] [den portugisiske] eksport medfører« (meddelelsen af klagepunkter, nr. 11). På denne baggrund kunne Cimpor og Secil sætte dokumenterne 33.322/163-166, der fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), og dokumenterne 33.322/1406, 1407 og 1408 samt 1410, 1411 og 1412, der fandtes i de portugisiske sagsakter, som Cimpor og Secil havde adgang til under den administrative procedure, i forbindelse med det iberiske kartel, som er omhandlet i de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 2 nr. 11, og kapitel 10, nr. 61, litra c)], og udlede, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage på grundlag af disse dokumenter i forbindelse med den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse. Der er derfor ikke tale om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion.

337 Med hensyn til dokumenterne 33.322/162, 181 og 252 og dokumenterne 33.322/170 og 172 blev de anvendt af Kommissionen til at underbygge dens opfattelse af, at situationen vedrørende eksporten af cement fra Portugal til Spanien blev undersøgt ved møderne mellem repræsentanterne for de portugisiske og spanske producenter, som blev afholdt i tiden fra den 6. marts 1987 til den 24. april 1989. Da disse møder udtrykkeligt omtaltes i nr. 11 i meddelelsen af klagepunkter som et af de spansk-portugisiske møder, der blev afholdt »for at råde bod på de ulemper, [...] [den portugisiske] eksport medfører« (meddelelsen af klagepunkter, nr. 11), og da det på dette sted i meddelelsen af klagepunkter endvidere nævntes, at »situationen for eksport af portugisisk cement til Spanien for de forskellige grænseovergange [blev] gennemgået på hvert møde«, kunne Cimpor og Secil med rimelighed af disse dokumenter, som alle fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), forudsige de konklusioner, Kommissionen har draget heraf i nr. 21, punkt 5 og 7, i den anfægtede beslutning.

338 Cimpor har endvidere anført, at dokumenterne 33.322/512, 513, 549, 550, 566, 567, 1397 og 198, som er anvendt i nr. 21, punkt 6 og 8, i den anfægtede beslutning, ikke blev omtalt i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter.

339 Dokumenterne 33.322/512, 513, 549, 550, 566, 567 er telexer fra 1988 og 1989, som blev afsendt fra eller fremsendt til Cimpor, og som ifølge den anfægtede beslutning »viser, at Cimpor afviste enhver forespørgsel om cement fra Spanien [i 1988 og 1989] med standardbemærkningen 'vi har ikke kapacitet til eksport'« (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 8). Disse dokumenter var angivet med deres numre i det portugisiske kapitel i meddelelsen af klagepunkter [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 9, nr. 56, litra c): »Nægtelse af salg«], som vedrører afslagene på forespørgsler om cement fra Spanien med den ovennævnte standardbemærkning. Kapitlet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Portugal blev fremsendt til Cimpor under den administrative procedure, og de omhandlede dokumenter fandtes alle i de portugisiske sagsakter, som selskabet havde adgang til under proceduren. Da Kommissionen i nr. 11 i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2) vedrørende det iberiske kartel anførte, at »en række telexer af 1988 og 1989 viser, at Cimpor, som var den producent, der var mest direkte berørt af eksporten, afslog alle spanske ordrer på cement med følgende standardbemærkning: 'Vi har ingen mængder til eksport'«, kunne Cimpor med rimelighed sætte disse dokumenter i forbindelse med nr. 11 i meddelelsen af klagepunkter og forudsige de konklusioner, Kommissionen har draget heraf med hensyn til den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse.

340 Hvad angår dokumenterne 33.322/1397 og 1398 er der tale om telexer med oplysning om navnene på de personer, der skulle deltage i det spansk-portugisiske møde den 27. juli 1988. Dette møde omtaltes udtrykkeligt i nr. 11 i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2) som et af de spansk-portugisiske møder, der blev afholdt »for at råde bod på de ulemper, [...] [den portugisiske] eksport medfører«. Dette møde blev også omtalt i nr. 56, litra b), i kapitel 9 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Portugal i forbindelse med problemerne med cementleverancer mellem Portugal og Spanien. Endvidere indgik de to undersøgte dokumenter i de nationale sagsakter, Cimpor havde adgang til under den administrative procedure. På denne baggrund kunne virksomheden forudsige, at Kommissionen

på grundlag heraf i den anfægtede beslutning (nr. 21, punkt 6) ville fastslå, at der den 27. juli 1988 fandt et møde sted mellem repræsentanter for de spanske og portugisiske producenter. De to dokumenter udgør derfor også beviser, som kan gøres gældende over for Cimpor.

341 Oficemen har henvist til dokumenterne 33.322/92, 93, 95, 96, 177, 270-276, 492, 493, 494, 495, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 537, 538 og 575. Cimpor og Secil har anfægtet anvendelsen af dokumenterne 33.322/79, 84, 85, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 177 og 270-276 som beviser i den anfægtede beslutning. Cimpor har ligeledes anfægtet anvendelsen af dokumenterne 33.322/158, 159, 160, 161, 485, 486, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496-511, 514, 515, 516, 517, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533-536, 537, 538, 539, 540, 541, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 571-574 og 575 i den anfægtede beslutning.

342 Det må imidlertid fastslås, at dokument 33.322/575, som er et telex af 13. marts 1989 fra Tracoisa til Cimpor, og som er nævnt i nr. 21, punkt 8, i den anfægtede beslutning, udtrykkeligt er nævnt i nr. 11 i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2). Det samme gælder dokumenterne 33.322/490, 491, 492, 496-511, 514, 515, 516, 517, 523, 524, 525, 526, 533-536, 539, 540, 541, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 551, 552, 553, 554, 555, 556 og 571-574. Der er tale om telexer, som efter nr. 11 i meddelelsen af klagepunkter og nr. 21, punkt 8, i den anfægtede beslutning viser, at Cimpor i 1988 og 1989 efterkom forskellige ordrer på cement til følgende destinationer: Afrika, Guinea, Senegal, Libyen, Madagaskar, Porto Rico, De Forenede Stater og Antillerne. Disse telexer og telexet af 13. marts 1989 fandtes endvidere i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). De udgør derfor beviser, som kan gøres gældende over for Oficemen (dok. 33.322/492 og 575) og Cimpor (dok. 33.322/490, 491, 492, 496-511, 514, 515, 516, 517, 523, 524, 525, 526, 533-536, 539, 540, 541, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 571-574 og 575).

343 Dokumenterne 33.322/485, 486, 493, 494, 495, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 537 og 538 er telexer fra 1988 og 1989, som blev afsendt fra eller fremsendt til Cimpor. De er påberåbt i nr. 21, punkt 8, i den anfægtede beslutning med henblik på at påvise, at Cimpor afviste enhver forespørgsel om cement fra Spanien i 1988 og 1989. Disse dokumenter fandtes også i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Da Kommissionen i nr. 11 i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2) anførte, at »en række telexer fra 1988 og 1989 viser, at Cimpor, som var den producent, der var mest direkte berørt af eksporten, afslog alle spanske ordrer på cement med følgende standardbemærkning: 'Vi har ingen mængder til eksport'«, kunne Oficemen og Cimpor med rimelighed sætte disse dokumenter i forbindelse med de relevante dele af meddelelsen af klagepunkter og udlede, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf. Dokumenterne 33.322/92, 93, 95 og 96 og dokumenterne 33.322/158 og 159, 160, 161 og 270-276, som er nævnt i nr. 21, punkt 6, i den anfægtede beslutning, viser, at der blev holdt møder mellem portugisiske cementproducenter og repræsentanter for spanske producenter henholdsvis den 28. oktober 1988, den 12. januar, den 23. februar og den 24. april 1989 og den 10. november 1987, den 5. februar, den 21. april, den 10. maj og den 27. juli 1988. I nr. 11 i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2) var det anført, at der på de anførte tidspunkter blev holdt møder mellem Spanien og Portugal »for at råde bod på de ulemper [...] eksport[en af cement fra Portugal til Spanien] medfører«. Dokumenterne 33.322/92, 93, 95, 96, 158, 159, 160, 161 og 270-276 fandtes alle i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Oficemen, Cimpor og Secil kunne ud fra nr. 11 i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter med rimelighed forudsige de konklusioner, Kommissionen har draget af dokumenterne 33.322/92, 93, 95, 96 og 270-276 i

den anfægtede beslutning. Cimpor kunne ligeledes ved læsning af nr. 11 i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter forudsige, at dokumenterne 33.322/158, 159, 160 og 161 ville blive anvendt mod selskabet i forbindelse med den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse.

344 Med hensyn til dokumenterne 33.322/79, 84, 85, 88, 89 og 90, som er nævnt i nr. 21, punkt 6, i den anfægtede beslutning, viser de, at der blev holdt møder mellem portugisiske cementproducenter og repræsentanter for spanske producenter den 25. juni 1987 (dok. 33.322/79), den 10. november 1987 (dok. 33.322/84), den 5. februar 1988 (dok. 33.322/85), den 21. april 1988 (dok. 33.322/88), den 10. maj 1988 (dok. 33.322/89) og den 27. juli 1988 (dok. 33.322/90). I nr. 11 i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2) var det anført, at der på de anførte tidspunkter blev holdt møder mellem Spanien og Portugal »for at råde bod på de ulemper [...] eksport[en af cement fra Portugal til Spanien] medfører«. Cimpor og Secil kunne derfor med rimelighed forudsige de konklusioner, Kommissionen i den anfægtede beslutning har draget af de nævnte dokumenter, der alle fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Endelig nævnes det i nr. 11 (kapitel 2) i meddelelsen af klagepunkter, at »situationen for eksport af portugisisk cement til Spanien for de forskellige grænseovergange [blev] gennemgået på hvert møde«. Da dokument 33.322/1177, som endvidere fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), bekræftede dette, burde Oficemen, Cimpor og Secil ligeledes have forudset de konklusioner, Kommissionen har draget heraf i nr. 21, punkt 7, i den anfægtede beslutning, som er en sammenskrivning af det nævnte uddrag af meddelelsen af klagepunkter.

345 Hvad dernæst angår de beviser, som er anvendt til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), omhandlede overtrædelse, dvs. det fransk-tyske kartel, har SFIC, Ciments français og Heidelberger anfægtet, at der i den anfægtede beslutning som nyt bevis er anvendt et notat fra sidstnævnte af 12. august 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10, dok. 33.126/3573). Selv om dette notat ganske vist ikke er nævnt i meddelelsen af klagepunkter, må det fastslås, at det fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Da der derfor er tale om et dokument, som må sidestilles med et bilag til meddelelsen af klagepunkter, er det tilstrækkeligt at efterprøve, om de pågældende sagsøgere med rimelighed har kunnet udlede af meddelelsen, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf. Sagsøgerne kunne have udledt dette, idet der i meddelelsen af klagepunkter findes et afsnit, nr. 12, der har overskriften »Anvendelsen af 'Cembureau Agreement or Principle of not transhipping to internal European markets': Frankrig — Tyskland«, hvori Kommissionen udtrykkeligt omtalte Ciments français's brev af 22. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10, dok. 33.126/3574, 3575 og 3576), der var vedlagt som bilag til Heiderberger's notat af 12. august 1987 (jf. nedenfor i præmis 2396).

346 For så vidt angår de beviser, der er anvendt til støtte for de i den anfægtede beslutnings artikel 4 omhandlede overtrædelser, dvs. oprettelsen af ETF og de foranstaltninger, der blev truffet med henblik på gennemførelsen heraf, har Holderbank og Blue Circle for det første henvist til det håndskrevne referat, som Cembureau's direktør, P. Dutron, udfærdigede efter mødet den 28. maj 1986 i Rom (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/10982 og 10983). Blue Circle har også nævnt det maskinskrevne referat af samme møde (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/18771). Selskabet har endvidere henvist til fortegnelsen over deltagere i mødet i Zürich og Céligny fra den 3. til den 5. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 2, dok. 33.126/18756). Disse møder og indholdet heraf er

tydeligt omtalt i nr. 17, litra a) og b), i afsnittet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ETF (kapitel 2, afsnit 2), og dokumenterne fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Holderbank og Blue Circle kunne derfor med rimelighed sætte disse dokumenter i forbindelse med de relevante dele af meddelelsen af klagepunkter og udlede, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf for så vidt angår de i den anfægtede beslutnings artikel 4 omhandlede overtrædelser.

347 Holderbank har også henvist til referatet af delegationsledernes og ETF's møde den 9. september 1986 i Baden-Baden (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22, dok. 33.126/18849-18862), Lafarge's håndskrevne referat af mødet i ETF den 11. februar 1987 i Genève (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 46, dok. 33.126/4911, 4912 og 4913) og Lafarge's referat af mødet den 17. marts 1987 i ETF's undergruppe »Beskyttelsesforanstaltninger« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 47, dok. 33.126/4858-4861). Disse møder var alle omtalt i meddelelsen af klagepunkter [henholdsvis punkt 17, litra e) og g), i afsnittet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ETF (kapitel 2, afsnit 2)] med en kort redegørelse for dagsordenen for møderne. De dokumenter, sagsøgerne har omtalt med hensyn til de tre møder, fandtes endvidere i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Holderbank kunne derfor med rimelighed sætte disse dokumenter i forbindelse med de relevante dele af meddelelsen af klagepunkter og udlede, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf for så vidt angår de i den anfægtede beslutnings artikel 4 omhandlede overtrædelser. Af de samme grunde udgør Lafarge's håndskrevne referat af ETF's møde den 11. februar 1987 i Genève (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 46, dok. 33.126/4911, 4912 og 4913) et bevis, som kan gøres gældende over for Holderbank.

348 Blue Circle har endvidere anført, at Kommissionen i den anfægtede beslutning med urette har henvist til dokumenterne 13.126/18821 og 18822 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 9 og 10, og nr. 26, punkt 2), 33.126/18857-18861 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 2) og 33.126/18755 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 9 og 10) med henblik på at påvise, at selskabet deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, og indholdet af drøftelserne på mødet. Blue Circle har ligeledes anfægtet anvendelsen i den anfægtede beslutning af referatet af delegationsledernes møde i Baden-Baden den 9. september 1986. Det drejer sig om dokument 33.126/18861, hvoraf det angiveligt kan udledes, at Blue Circle var til stede ved mødet i Stockholm (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 9). Møderne i Stockholm og Baden-Baden og indholdet heraf er tydeligt omtalt i nr. 17, litra c) og e), i afsnittet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ETF (kapitel 2, afsnit 2), og dokumenterne fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Blue Circle kunne derfor med rimelighed sætte disse dokumenter i forbindelse med de relevante dele af meddelelsen af klagepunkter og udlede, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf for så vidt angår de i den anfægtede beslutnings artikel 4 omhandlede overtrædelser.

349 Blue Circle har også henvist til forskellige dokumenter vedrørende andre møder, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning. Det drejer sig om dokumenter vedrørende ETF's møde den 17. juni 1986 i London, som er nævnt i nr. 25, punkt 11, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/18781-18790), dokumenter vedrørende ETF's møde i Milano den 2. juli 1986, som er nævnt i nr. 25, punkt 12, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/18756, 18757 og 18791-18794), dokumenter vedrørende ETF's møde den 8. juli 1986 i Genève, som er nævnt i nr. 25, punkt 13, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/18757 og 18795), dokumenter vedrørende

ETF's møde den 19. august 1986 i Genève, som er nævnt i nr. 25, punkt 14, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/18757, 18758 og 18795-18811), et dokument vedrørende ETF's møde den 9. september 1986 i Baden-Baden, som er nævnt i nr. 25, punkt 21, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/18848), dokumenter vedrørende delegationsledernes møde den 6. november 1986 i Bruxelles, som er nævnt i nr. 25, punkt 39, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/19007 og 19008), dokumenter vedrørende ETF's møde den 9. januar 1987 i Milano, som er nævnt i nr. 25, punkt 44, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/18759, 18921 og 18922), dokumenter vedrørende ETF's møde den 11. februar 1987 i Genève, som er nævnt i nr. 25, punkt 45, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/18760, 18939-18944 og 18946-18949), og dokumenter vedrørende mødet i undergruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987, som er nævnt i nr. 25, punkt 47, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/4858-4861). Disse møder var alle omtalt i punkt 17, litra d), f) og g) i afsnittet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ETF (kapitel 2, afsnit 2) med en kort redegørelse for dagsordenen for møderne. De dokumenter, sagsøgerne har omtalt med hensyn til møderne, fandtes endvidere alle i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Blue Circle kunne derfor med rimelighed sætte disse dokumenter i forbindelse med de relevante dele af meddelelsen af klagepunkter og udlede, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf for så vidt angår de i den anfægtede beslutnings artikel 4 omhandlede overtrædelser.

350 Blue Circle har herudover påberåbt sig dokumenterne 33.126/4487-4490 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 48), som svarer til et internt notat af 1. juni 1987, som Lafarge udarbejdede efter møderne i Luxembourg den 25. og 28. maj 1987, og hvori bl.a. anføres vedrørende ETF's fremtid: »man [havde] smedet et jern, og det måtte holdes varmt«. Disse dokumenter fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), som blev udleveret til Blue Circle under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 95). Blue Circle kunne derfor med rimelighed forudsige, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf, idet den i nr. 61, litra h), i meddelelsen af klagepunkter vedrørende det retlige vurdering af ETF (kapitel 10) fremhævede, at »de overtrædelser, virksomhederne har begået siden 1986 [inden for ETF], [...] især [er] alvorlige, fordi de har været meget langvarige«, men i modsætning til de øvrige klagepunkter fastsatte Kommissionen ikke et tidspunkt for overtrædelsens ophør, og i nr. 93, litra b), i meddelelsen af klagepunkter vedrørende anvendelsen af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 udtalte Kommissionen, at »næsten samtlige karteller fortsat eksisterer«. De omhandlede dokumenter kan derfor anses for beviser, som kan gøres gældende over for Blue Circle.

351 Italcementi har henvist til forskellige dokumenter vedrørende de møder, der er omtalt i nr. 25 i den anfægtede beslutning. Det drejer sig om den foreløbige dagsorden for ETF's møde den 2. juli 1986 i Milano (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 12, dok. 33.126/18794), dagsordenen for ETF's møde den 19. august 1986 i Genève (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 14, dok. 33.126/18811) og referatet af delegationsledernes møde i Bruxelles den 6. november 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 39, dok. 33.126/19007 og 19008). Da alle dokumenterne fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), og da afholdelsen af møderne og dagsordenen for møderne omtaltes i nr. 17, litra d) og f), i afsnittet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ETF (kapitel 2, afsnit 2), kunne Italcementi med rimelighed udlede, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf for så vidt angår de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, 2 og 3, omhandlede overtrædelser.

352 SFIC har anført, at dagsordenerne for og referaterne af møderne den 8. juli, den 9. september og den 7. oktober 1986 (dok. 33.126/14828-14860; referaterne er omtalt i den anfægtede beslutning, nr. 29, punkt 4), som er anvendt over for sammenslutningen i forbindelse med, at den anses for ansvarlig for de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a), omhandlede overtrædelser, ikke omtaltes i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter. Det må imidlertid fastslås, at dokumenterne, som hidrører fra SFIC, og som fandtes i sagsakterne vedrørende Frankrig, som sammenslutningen havde adgang til under den administrative procedure, i stort omfang var påberåbt i kapitlet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Frankrig i afsnittet om eksport af grøn cement [kapitel 5, nr. 44, litra f)], hvori det med hensyn til disse dokumenter blev fastslået, at »datoerne for de møder i forretningsudvalget [for SFIC], hvor 'Eksport af cement fra Grækenland' var på dagsordenen, skal sættes i forbindelse med datoerne for de aktiviteter inden for 'Cembureau Task Force or European Task Force', der er nævnt ovenfor i afsnit 2«. Det fremgår af dette uddrag, at selv om dokumenterne er nævnt i kapitlet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Frankrig, satte Kommissionen dem tydeligt i forbindelse ikke blot med klagepunkterne vedrørende de franske producenter, men også klagepunkterne vedrørende ETF. Ved læsningen af disse oplysninger måtte det derfor have stået SFIC klart, at dokumenterne trods deres placering i meddelelsen af klagepunkter kunne blive påberåbt af Kommissionen i den anfægtede beslutning, også til støtte for de klagepunkter vedrørende ETF, som blev lagt til grund i forhold til sammenslutningen, og at sammenslutningen også skulle fremsætte begæringer til dokumenterne 33.126/14828-14860 både i forhold til de nationale klagepunkter og de internationale klagepunkter, der var gjort gældende over for sammenslutningen i meddelelsen af klagepunkter. Der er derfor tale om dokumenter, som kan gøres gældende over for sammenslutningen. Da Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter klart havde påvist, at der var en forbindelse mellem de nationale dokumenter og klagepunkterne vedrørende ETF, og SFIC under den administrative procedure havde lejlighed til at fremsætte sine bemærkninger til dokumenterne, kunne Kommissionen omtale disse i den anfægtede beslutning, selv om de nationale klagepunkter var opgivet.

353 Hvad særligt angår de beviser, Kommissionen har anvendt med henblik på at fastslå den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, omhandlede overtrædelse, dvs. stiftelsen af Interciment, har Blue Circle anført, at Kommissionen heller ikke i tilstrækkeligt omfang har omtalt dokumenterne 33.126/18734-18739 og 18823-18832 i meddelelsen af klagepunkter. Dokumenterne er nævnt i den anfægtede beslutning med henblik på at påvise, at Interciment, der var et aktieselskab med en kapital på 50 000 CHF, blev stiftet den 24. juni 1986 af tre schweiziske advokater, og at selskabet havde hjemsted i Fribourg hos den advokat, der havde tegnet næsten hele aktiekapitalen, og som var den eneste direktør (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 3 og 5). Blue Circle har ligeledes henvist til dokument 33.126/18329 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 9) — der er et uddrag af Holderbank's svar på en begæring om oplysninger — hvoraf Kommissionen har udledt, at Blue Circle betalte et beløb svarende til selskabets andel i Interciment's kapital. Disse faktiske omstændigheder er imidlertid klart omtalt i nr. 18 i afsnittet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ETF (kapitel 2, afsnit 2). Blue Circle kunne derfor med rimelighed sætte dokumenterne 33.126/18734-18739, 18823-18832 og 18329, som alle fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), i forbindelse med de relevante dele af meddelelsen af klagepunkter og udlede, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf for så vidt angår de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, omhandlede overtrædelser.

354 Blue Circle har også anfægtet, at Kommissionen ikke i meddelelsen af klagepunkter omtalte notatet fra Blue Circle's interne jurist af 10. juli 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 13, dok. 33.126/18842 og 18843). Ved læsning af nr. 18 i afsnittet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ETF (kapitel 2, afsnit) kunne selskabet imidlertid udlede, at dette notat, som fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), og hvori anføres, at

stiftelsen af Interciment var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, ville blive anvendt som belastende materiale i den anfægtede beslutning.

355 Dokumenterne 33.126/10960, 10961 og 10962 (kontoopgørelse fra Blue Circle's schweiziske datterselskab BCO af 7.11.1986), 10958 (telex af 10.10.1987 fra Blue Circle til Cementia), 6647 (håndskrevet notat af 3.10.1986 fra Lafarge) og 2915 (udateret, fransk juridisk responsum) (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 7, 11, 12 og 13), som Holderbank har påberåbt sig, og som Kommissionen ligeledes har anvendt i forbindelse med den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, omhandlede overtrædelse, var udtrykkeligt nævnt i meddelelsen af klagepunkter (meddelelsen af klagepunkter, nr. 18, og fodnote 14) og fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Den omstændighed, at dokumenterne ikke var angivet med sidetal i meddelelsen af klagepunkter, kan ikke i sig selv være en tilsidesættelse af sagsøgerens ret til kontradiktion. Holderbank har endvidere påberåbt sig dokumenterne 33.126/16218, 16219 og 16220 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 8), som vedrører Italcementi's tegning af sin del af aktiekapitalen i Interciment og det efterfølgende salg af aktierne til Holderbank. Disse faktiske omstændigheder var klart omtalt i nr. 18 i meddelelsen af klagepunkter, og de pågældende dokumenter fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Holderbank kunne derfor med rimelighed sætte dokumenterne i forbindelse med de relevante dele af meddelelsen af klagepunkter og udlede, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf for så vidt angår den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, omhandlede overtrædelse.

356 For så vidt angår den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse har Italcementi anfægtet, at selskabet ikke under den administrative procedure havde adgang til dokumenterne 33.126/12145-12342. Disse dokumenter, der er nævnt i nr. 27, punkt 6, i den anfægtede beslutning, svarer til de aftaler, som i april 1987 blev indgået mellem Calcestruzzi og tre italienske cementproducenter, Unicem, Cementir og Italcementi. Selv om disse dokumenter ganske vist under den administrative procedure var klassificeret som »ikke-tilgængelige« for alle andre parter end Unicem, bortset fra dokument 33.126/12160, havde Italcementi adgang til de fleste af dokumenterne i forbindelse med gennemgangen af sagsakterne vedrørende Italien under proceduren, nemlig dokumenterne 33.126/12145-12166, 12180-12188 og 12231-12341. Under alle omstændigheder kendte Italcementi som part i de omhandlede aftaler indholdet af dokumenterne. I øvrigt har selskabet erkendt at have haft kendskab til dokumenterne, men har anført, at selskabet skulle have haft adgang hertil under den administrative procedure, således at det kunne have undersøgt, om den kopi, Kommissionen havde i sagsakterne, var den rigtige. Selskabet har hverken påvist eller gjort gældende, at Kommissionen ved omtalen af dokumenterne i nr. 27, punkt 6, i den anfægtede beslutning har forvansket den originale udgave heraf. Hertil kommer, at det var anført i nr. 35 i kapitlet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien, som sagsøgeren havde adgang til under den administrative procedure, at: »Aftalen [mellem de italienske producenter og Calcestruzzi] blev endeligt indgået den 3. og 15. april 1987, hvor en række aftaler blev undertegnet.« I nr. 70, litra b), i kapitlet i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien, som Italcementi også havde adgang til under den administrative procedure, blev det vedrørende selskabet fastslået: »[...] aftalerne mellem [de italienske] producenter [...] og Calcestruzzi [...] er konkurrencebegrænsende som omhandlet i [traktatens] artikel 85 [, stk. 1].« Endvidere var de aftaler, som blev indgået i 1987, også i meddelelsen af klagepunkter sat i forbindelse med de internationale klagepunkter vedrørende ETF. Det anførtes således i nr. 19, litra d), i afsnittet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ETF (kapitel 2, afsnit 2), som Italcementi havde adgang til under den administrative procedure: »[...] Italcementi, Unicem, Cementir og Calcestruzzi [undertegnede] en aftale [...] hvorved de tre cementproducenter forpligtede sig til at dække Calcestruzzi-koncernens samlede cementbehov,

medens denne koncern forpligtede sig til at købe næsten alle de mængder cement, den havde behov for, hos de cementproducenter, der havde undertegnet aftalen.« Det anføres i nr. 61, litra h), nr. iv), i den internationale del i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter: »Presset på Calcestruzzi og det forhold, at Calcestruzzi ikke overholdt aftalen om køb af cement hos Titan, skyldes aftalerne og/eller den samordnede praksis mellem de italienske producenter Italcementi, Unicem og Cementir [...] med det formål at fratage de græske producenter en stor kunde, således at de ikke trængte ind på det italienske marked.« Italcementi, der som part i de i april 1987 indgåede aftaler havde en kopi heraf, kunne derfor med rimelighed forudsige, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf for så vidt angår den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse. På denne baggrund udgør dokumenterne 33.126/12145-12432 beviser, som kan gøres gældende over for Italcementi.

357 Italcementi har endvidere anført, at dokument 33.126/19208, der er nævnt i nr. 27, punkt 10, i den anfægtede beslutning, ikke i tilstrækkeligt omfang er behandlet i meddelelsen af klagepunkter. Det bemærkes (jf. ovenfor i præmis 313), at dette dokument, som er nævnt i den anfægtede beslutning i forbindelse med sagsfremstillingen vedrørende foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked, i modsætning til, hvad der angives i den anfægtede beslutning, i virkeligheden ikke svarer til det telex af 2. juni 1987, hvorved Calcestruzzi over for Titan gentog sin anmodning om at mødes med de italienske producenter for at få løst problemerne omkring den manglende opfyldelse af kontrakterne om køb af græsk cement, men til et telex af 29. januar 1987 fra Titan til Calcestruzzi, som ikke er omtalt i den anfægtede beslutning. Calcestruzzi's telex af 2. juni 1987 til Titan, hvoraf et langt uddrag er gengivet i nr. 27, punkt 10, i den anfægtede beslutning, svarer til dokument 33.126/19218, som fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). I forbindelse med det klagepunkt, som senere er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), blev i meddelelsen af klagepunkter [nr. 19, litra d)] omtalt møder mellem de italienske producenter og Titan efter ønske fra Calcestruzzi. Ved læsning af denne del af meddelelsen af klagepunkter kunne Italcementi derfor med rimelighed forudsige, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage på grundlag af det pågældende dokument i forbindelse med den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse.

358 Hvad særligt angår de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, omhandlede gulerodsaktioner har Blue Circle anfægtet, at Kommissionen ikke i meddelelsen af klagepunkter omtalte det »Memorandum of Understanding« (dok. 33.126/11096), som er påberåbt i nr. 28, punkt 9, i den anfægtede beslutning. Der er tale om et dokument, som fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), og som bekræfter indholdet af et andet dokument, nemlig Blue Circle's interne notat med overskriften »debatoplæg — lavprisimport — mødet den 7. juli 1986« (dok. 33.126/10992, 10993 og 10994), som ligeledes fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Dette notat var udtrykkeligt nævnt i nr. 20, litra a), i afsnittet i sagsfremstilling i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ETF (kapitel, afsnit 2), og der er samme sted uddrag af dette dokument. Blue Circle kunne derfor med rimelighed sætte dokument 33.126/11096 i forbindelse med de relevante dele af meddelelsen af klagepunkter og udlede, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf for så vidt angår den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), omhandlede overtrædelse.

359 Dernæst bemærkes, at dokumenterne 33.126/19864 og 19865 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 9), som Blue Circle har påberåbt sig, svarer til et udateret notat fra Heracles, som er skrevet på »Sheraton Park Tower — London«'s brevpapir, og som Kommissionen har anvendt i forbindelse med den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), omhandlede overtrædelse. Dokumenterne fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95) og var udtrykkeligt nævnt i nr. 20, litra a), i afsnittet i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ETF (kapitel 2, afsnit 2). Der er derfor ligeledes tale om et bevis, som kan gøres gældende over for sagsøgeren.

360 Hvad angår den i den anfægtede beslutnings artikel 5 omhandlede overtrædelse, dvs. den samordnede praksis inden for ECEC's rammer, har Cimpor og Italcementi henvist til et internt notat af 9. april 1981 fra Blue Circle, som er nævnt i nr. 30, punkt 1, i den anfægtede beslutning i forbindelse med redegørelsen for baggrunden for eksportkomitéernes tilblivelse (dok. 33.126/11338, 11339 og 11340; datoen 4.4.1981, som er anført i den anfægtede beslutning, er forkert). Notatet har ingen betydning for Cimpor's udøvelse af retten til kontradiktion, idet virksomheden ikke er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 5. Under alle omstændigheder fandtes Blue Circle's interne notat i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Endvidere var notatet omtalt i nr. 24 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende ECMEC. Det udgør derfor et bevis, som kan gøres gældende over for sagsøgerne.

361 Med hensyn til den i den anfægtede beslutnings artikel 6 omhandlede overtrædelse, dvs. den samordnede praksis inden for EPC's rammer, har Blue Circle anført, at A. Gac's brev af 30. marts 1990 (den anfægtede beslutning, nr. 35, punkt 2, dok. 33.126/16766-16777) er et nyt bevis. Dette argument må forkastes. Dokumentet, der endvidere fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), er udtrykkeligt nævnt i nr. 24 i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2, afsnit 4) vedrørende baggrunden for ECMEC's og EPC's tilblivelse.

362 Blue Circle har ligeledes anført, at referatet af mødet i EPC den 20. oktober 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 8, dok. 33.126/18179 og 18180), som er nævnt med henblik på at vise, at man inden for EPC drøftede problemerne i Europa, ikke i tilstrækkeligt omfang var omtalt i meddelelsen af klagepunkter. Det må fastslås, at mødet i EPC den 20. oktober 1988 udtrykkeligt er omtalt i nr. 28 (kapitel 2, afsnit 4) i meddelelsen af klagepunkter, der har overskriften »Viljen til at respektere hjemmemarkederne«. Blue Circle kunne derfor have forudset, at Kommissionen ville anvende referatet af mødet, som fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), med henblik på at påvise, at EPC ikke kun beskæftigede sig med eksport ud af Europa, men også med handelen i Europa.

363 Ciments français har anført, at selskabets håndskrevne notater vedrørende mødet i EPC den 20. oktober 1988, som er nævnt i nr. 36, punkt 7, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/12791-12799), og referatet af dette møde, som er nævnt i nr. 36, punkt 8, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/18179 og 18180), og som Kommissionen har anvendt med henblik på at vise, at man inden for EPC drøftede problemerne i Europa, ikke var omtalt i meddelelsen af klagepunkter. Det bemærkes hertil, at de »håndskrevne notater fra EPC's møde den 20. oktober 1988« udtrykkeligt var nævnt i nr. 28 (kapitel 2, afsnit 4) i meddelelsen af klagepunkter, der har overskriften »Viljen til at respektere hjemmemarkederne«. Selv om referatet af dette møde ikke udtrykkeligt er nævnt i meddelelsen af klagepunkter, fandtes det i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), og Ciments français kunne derfor ved læsning af den citerede del af meddelelsen af klagepunkter, hvori var nævnt, at mødet den 20. oktober 1988 blev afholdt, med rimelighed forudsige, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage heraf med henblik på at påvise, at EPC ikke kun beskæftigede sig med eksport ud af Europa, men også med handelen i Europa.

364 Det må imidlertid fastslås, at visse sagsøgere i stævningen har henvist til dokumenter, som er anvendt imod dem i den anfægtede beslutning, men som de ikke havde adgang til under den

administrative procedure, og med hensyn til hvilke de ikke kunne forudsige, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage. Efter fast retspraksis må disse belastende dokumenter udelukkes som beviser. En sådan udelukkelse, der på ingen måde kan føre til, at hele beslutningen annulleres, er kun af betydning i det omfang, Kommissionens klagepunkt alene kan bevises med henvisning til disse dokumenter (Domstolens dom af 25.10.1983, sag 107/82, AEG mod Kommissionen, Sml. s. 3151, præmis 24-30, og den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 58, samt den ovenfor i præmis 142 nævnte dom i sag T-37/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 71). Dette spørgsmål henhører under andre anbringender om, hvorvidt Kommissionens faktiske vurderinger kan tiltrædes.

365 Hvad for det første angår de beviser, der er anvendt med henblik på fastslåelsen af den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, har Unicem navnlig anfægtet, at selskabet ikke havde adgang til Cembureau's »Members Directory«. Kommissionen har påberåbt sig dette dokument, som ikke findes i de forberedende sagsakter, i nr. 45, punkt 13, i den anfægtede beslutning med henblik på at imødegå sagsøgerens påstand om, at ingen af selskabets repræsentanter på noget tidspunkt havde status som delegationsleder. Der er tale om et dokument, hvortil Kommissionen har henvist med henblik på at påvise, at Unicem deltog i Cembureau-aftalen. Da dette dokument ikke er nævnt i meddelelsen af klagepunkter og heller ikke fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), kan det ikke anses for et bevis, der kan gøres gældende over for Unicem. Det må ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 1 afgøres, om der, når bortses fra dette dokument, er ført tilstrækkeligt bevis for Unicem's deltagelse i Cembureau-aftalen (jf. nedenfor i præmis 1429, 1430 og 1431).

366 Italcementi og Blue Circle har henvist til en række dokumenter vedrørende de delegationsledermøder, der er nævnt i nr. 19 i den anfægtede beslutning. Der er tale om et afgørende afsnit for så vidt angår påvisningen af, at Cembureau-aftalen fandtes. Sagsøgerne har herved henvist til dokumenterne 33.126/11560-11577 og 11587-11633 vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 6), dokumenterne 33.126/11697, 11698, 11701-11713 og 11732 vedrørende delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 11) og dokumenterne 33.126/11739-11747, 11750, 11756-11773 og 11774-11789 vedrørende delegationsledernes møde den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 15). Da disse dokumenter ikke er nævnt i meddelelsen af klagepunkter og heller ikke fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), bortset fra nogle få sider, må det ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 1 afgøres, om der, når bortses fra disse dokumenter, er ført tilstrækkeligt bevis for denne overtrædelse (jf. nedenfor i præmis 1111 og 1112).

367 Hvad dernæst angår de beviser, som er anvendt til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse, dvs. de regelmæssige udvekslinger af prisoplysninger inden for Cembureau's rammer, har VNC anført, at dokumenterne 33.126/15136-15157 ikke udgør beviser, som kan gøres gældende over for sammenslutningen. Det må fastslås, at disse dokumenter er anvendt i nr. 16, punkt 8 og 18, i den anfægtede beslutning med henblik på at påvise overtrædelsen vedrørende informationsudvekslingerne. Ingen af dokumenterne var nævnt i meddelelsen af klagepunkter eller fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). De kan

derfor ikke anses for beviser, som kan gøres gældende over for VNC. Det må ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, afgøres, om der, når bortses fra disse dokumenter, er ført tilstrækkeligt bevis for den overtrædelse, der er fastslået i forhold til VNC (jf. nedenfor i præmis 1579-1593).

368 Aalborg Portland har anført, at dokumenterne 33.126/15096-15305, som er nævnt i nr. 16, punkt 8-22, i den anfægtede beslutning, udgør nye beviser. Det drejer sig om beviser, som Kommissionen har anvendt med henblik på at påvise tilstedeværelsen af den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse og sagsøgerens deltagelse heri. Det må fastslås, at med undtagelse af dokumenterne 33.126/15096 og 15097 var ingen af dokumenterne nævnt i meddelelsen af klagepunkter eller fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Dokumenterne kan ikke anses for beviser, som kan gøres gældende over for Aalborg Portland. Det må ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, afgøres, om der, når bortses fra disse dokumenter, er ført tilstrækkeligt bevis for den overtrædelse, der er fastslået i forhold til Aalborg Portland (jf. nedenfor i præmis 1579-1593 og 1684-1691).

369 For så vidt angår de beviser, Kommissionen har fremført til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk 2, omhandlede overtrædelse, har Oficemen, Cimpor og Secil anfægtet, at de ikke under den administrative procedure fik adgang til en del af dokument 33.322/2901. Dette dokument, som udgør en del af referatet (dok. 33.322/2898-2903) af et besøg, to ansatte i Hispacement aflagde hos Secil den 28. og 29. maj 1986, var på listen (jf. ovenfor i præmis 5) klassificeret som delvis tilgængeligt (»PA«) for de tre sagsøgere. Uddraget af dokument 33.322/2901, som Kommissionen har henvist til i den anfægtede beslutning (nr. 21, punkt 2), lyder således: »Bordado informerede mig om, at direktørerne for de portugisiske og spanske cementfabrikker havde holdt møde hos Oficemen i december sidste år, og at der ved denne lejlighed var blevet truffet beslutning om at forbyde al eksport landene imellem. Han bekræftede, at Secil var helt indstillet på at overholde ordningen. Han nævnte, at Cimpor på det sidste havde modtaget flere anmodninger om at eksportere til Extremadura i Spanien. Disse anmodninger havde været fristende for Cimpor, der hidtil havde modstået med den begrundelse, at det ville være meget skadeligt for de to landes cementindustri, hvis der blev truffet en sådan beslutning.«

370 Det må imidlertid fastslås, at den version, som blev fremsendt til sagsøgerne under den administrative procedure, ikke indeholdt det første punktum i ovennævnte uddrag. På grundlag af den del af dokument 33.322/2901, som Oficemen, Cimpor og Secil ikke fik adgang til under den administrative procedure, har Kommissionen i nr. 49, punkt 2, i den anfægtede beslutning vedrørende det iberiske kartel fastslået følgende: »Aftalen blev faktisk gennemført. Repræsentanten for Secil erklærede over for Hispacement [...], at Secil var indstillet på at overholde aftalen med de spanske virksomheder, og at Cimpor havde modstået fristelsen til at eksportere, selv om der var indløbet ordrer fra Spanien.« Kommissionen anvendte således i den anfægtede beslutning et uddrag af et dokument, som ikke var tilgængeligt på tidspunktet for fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter, som belastende materiale over for Oficemen, Cimpor og Secil.

371 Kommissionen har imidlertid anført, at der ikke kan være tale om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet sagsøgerne modtog hele dokument 33.322/2901 den 3. maj 1993.

372 Det må imidlertid fastslås, at høringerne på dette tidspunkt alle var afsluttet. Da sagsøgerne ikke blev anmodet om at fremsætte deres bemærkninger til de dele af dokumentet, som de ikke hidtil havde haft adgang til, var de ikke i stand til på hensigtsmæssig måde at udtale sig om de dele af dokument 33.322/2901, som Kommissionen har henvist til i nr. 49, punkt 2, i den anfægtede beslutning. Heraf følger, at den sidste del af det uddrag, der er gengivet i nr. 21, punkt 2, ikke udgør et bevis, som kan gøres gældende over for sagsøgerne. Det må derfor ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, afgøres, om der, når bortses fra de dele af dokument 33.322/2901, som sagsøgerne ikke havde adgang til under den skriftlige og mundtlige fase af den administrative procedure, er ført tilstrækkeligt bevis for den herved fastslåede overtrædelse (jf. nedenfor i præmis 2041-2092 og 2136).

373 Oficemen har herudover anført, at dokumenterne 33.322/512, 513, 549, 550, 566 og 567, der er nævnt i nr. 21, punkt 8, i den anfægtede beslutning, udgør nye beviser. Dokumenterne omfatter telexer fra 1988 og 1989, som viser, at Cimpor afslog spanske ordrer på cement med følgende standardbemærkning: »Vi har ingen mængder til eksport.« Selv om disse dokumenter var angivet med deres numre i kapitlet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Portugal [jf. meddelelsen af klagepunkter, kapitel 9, nr. 56, litra c): »Nægtelse af salg«], blev dette kapitel i meddelelsen af klagepunkter ikke fremsendt til Oficemen under den administrative procedure. Endvidere var dokumenterne ikke nævnt i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter, navnlig nr. 11 vedrørende det iberiske kartel, og de fandtes ikke i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). På listen (jf. ovenfor i præmis 5) var de opført på følgende måde: »A: Cimpor. PA: udenforstående« i den »blok« af dokumenter, som har numrene 33.322/497 til 33.322/577. Dokumenterne kan under disse omstændigheder ikke anvendes som beviser over for Oficemen. Det må derfor ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, afgøres, om der, når bortses fra dokumenterne 33.322/512 og 513, 549, 550, 566 og 567, er ført tilstrækkeligt bevis for den herved fastslåede overtrædelse (jf. nedenfor i præmis 2068-2092 og 2136).

374 Cimpor har anført, at dokument 33.322/1399 ikke kan gøres gældende over for selskabet. Dokumentet, som er nævnt i nr. 21, punkt 6, i den anfægtede beslutning, er et telex med meddelelse om navnene på de personer, som skulle deltage i det spansk-portugisiske møde den 27. juli 1988. Det fandtes hverken i kassen (jf. ovenfor i præmis 95) eller i de portugisiske sagsakter, som Cimpor havde adgang til under den administrative procedure. Dokumentet kan under disse omstændigheder ikke anvendes som bevis over for Cimpor. Det må derfor ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, afgøres, om der, når bortses fra dokument 33.322/1399, er ført tilstrækkeligt bevis for den herved fastslåede overtrædelse (jf. nedenfor i præmis 2068-2092 og 2129).

375 For så vidt angår de beviser, Kommissionen har fremført til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, omhandlede overtrædelse, har SFIC gjort indsigelse mod

anvendelsen i den anfægtede beslutning af den model over BDZ's statistik, som sammenslutningen fremsendte til Kommissionen den 4. maj 1993 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 18). Det må fastslås, at Kommissionen har henvist til disse statistikker i forbindelse med den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse. Da sagsøgeren ikke har kunnet tage stilling til beviset, kan det ikke gøres gældende over for sammenslutningen. Det må ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), i givet fald afgøres, hvilken betydning det forhold, at dette bevis ikke kan gøres gældende, har for spørgsmålet om, hvorvidt den omhandlede overtrædelse er fastslået med føje (jf. nedenfor i præmis 2493).

376 For så vidt angår de beviser, Kommissionen har fremført til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, omhandlede overtrædelse, dvs. oprettelsen af ETF, har Uniland, Oficemen, Italcementi og Blue Circle anfægtet, at de ikke havde adgang til dokument 33.126/18950 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 48) under den administrative procedure. Dokumentet er en telefax, som Holderbank den 23. februar 1987 fremsendte til en række medlemmer af ETF med henblik på at aftale tidspunkterne for delegationsledernes møder, og er nævnt af Kommissionen for at påvise, at der også på dette tidspunkt blev gjort forsøg på at holde møder i ETF. Dokumentet er ikke nævnt i meddelelsen af klagepunkter og fandtes ikke kassen (jf. ovenfor i præmis 95). På listen (jf. ovenfor i præmis 5) var det klassificeret som »A: Holderbank. Ciments d'Obourg. NA: udenforstående«. Dette bevis kan ikke gøres gældende over for Uniland, Oficemen, Italcementi og Blue Circle. Det må ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, afgøres, om der, når bortses fra dokument 33.126/18950, er ført tilstrækkeligt bevis for den herved fastslåede overtrædelse og varigheden heraf (jf. nedenfor i præmis 2807).

377 Holderbank har herudover påberåbt sig dokumenterne 33.126/4487-4490 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 48), der svarer til et internt notat af 1. juni 1987, som Lafarge udarbejdede efter møderne i Luxembourg den 25. og 28. maj 1987, og hvori bl.a. anføres vedrørende ETF's fremtid: »man [havde] smedet et jern, og det måtte holdes varmt«. Selv om dokumenterne ifølge Kommissionen fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95 og 350), har Holderbank på det bestemteste benægtet dette under sagernes behandling ved Retten. Da der ikke er bevis for, at dokumenterne faktisk blev udleveret under den administrative procedure, udgør de ikke et bevis, som kan gøres gældende over for Holderbank. Det må ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, afgøres, om der, når bortses fra dokumenterne 33.126/4487-4490, er ført tilstrækkeligt bevis for den herved fastslåede overtrædelse og varigheden heraf (jf. nedenfor i præmis 2808).

378 For så vidt angår de beviser, der er anvendt til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 6 omhandlede overtrædelse, dvs. den samordnede praksis inden for EPC's rammer, har Blue Circle anført, at referaterne af EPC's møder den 12. november 1981 (dok. 33.126/11432-11440) og den 10. november 1982 (dok. 33.126/11417-11420), som er nævnt i nr. 37, punkt 5, i den anfægtede beslutning, ikke i tilstrækkeligt omfang er omtalt i meddelelsen af klagepunkter. Det må fastslås, at disse dokumenter, som Kommissionen har anvendt med henblik på at påvise, at eksportpriserne inden for EPC blev fastsat kollektivt, ikke er nævnt i meddelelsen af klagepunkter og heller ikke fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Beviserne kan derfor ikke gøres gældende over for Blue Circle. Det må derfor ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 6 afgøres, om der, når bortses fra dokumenterne

33.126/11417-11420 og 11432-11440, er ført tilstrækkeligt bevis for den herved fastslåede overtrædelse og Blue Circle's deltagelse heri (jf. nedenfor i præmis 3987 og 3988).

6. Sammenfatning

379 Anvendelsen i den anfægtede beslutning af de dokumenter, som er angivet ovenfor i præmis 365-378, må anses for ulovlig, idet de pågældende sagsøgeres ret til kontradiktion herved er blevet tilsidesat. Der vil blive taget stilling til konsekvenserne af denne tilsidesættelse af retten til kontradiktion ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutning. Alle de øvrige argumenter, som er fremført i forbindelse med nærværende anbringende, må forkastes.

E — Manglende fremsendelse til sagsøgerne af dokumenter, som ikke indgik i de forberedende sagsakter

1. Indledende bemærkninger

380 Flere sagsøgere har gjort gældende, at Kommissionen med urette undlod under den administrative procedure at fremsende visse dokumenter, som ikke indgik i selve de forberedende sagsakter, men som alligevel kunne have været anvendt til sagsøgernes forsvar under den administrative procedure. Sagsøgerne har således anfægtet, at de ikke havde adgang til de svar på meddelelsen af klagepunkter, som de øvrige modtagere heraf afgav (2), referatet af høringerne vedrørende de nationale karteller (3), Kommissionens sagsakter vedrørende anmeldelsen af det belgisk-nederlandske Basing Points System (4), Kommissionens sagsakter vedrørende græsk statsstøtte og aftalen mellem den græske og den britiske regering (5), nogle interne notater fra Kommissionen (6) og svarskrifterne i de øvrige »cement-sager« (7).

381 Inden der foretages en undersøgelse af de fremførte argumenter, må der foretages en sondring mellem to forskellige situationer.

382 For det første har nogle sagsøgere anfægtet, at de ikke under den administrative procedure havde adgang til dokumenter, som ikke fandtes i de forberedende sagsakter, men som angiveligt skulle være anvendt som belastende materiale i den anfægtede beslutning. Da dokumenter, som ikke er fremsendt til parterne under den administrative procedure, ikke udgør beviser, som kan gøres gældende over for dem (de ovenfor i præmis 323 nævnte domme i sagen AKZO mod Kommissionen, dommens præmis 21, af 10.3.1992, Shell mod Kommissionen, dommens præmis 55 og 56, og sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 34 og 35), vil det, såfremt det viser sig, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har henvist til dokumenter,

som ikke fandtes i de forberedende sagsakter, og som ikke var fremsendt til sagsøgerne, være nødvendigt at udelukke sådanne dokumenter som beviser (den ovenfor i præmis 364 nævnte dom i sagen AEG mod Kommissionen, dommens præmis 24-30, den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 58, og den ovenfor i præmis 142 nævnte dom i sag T-37/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 71).

383 For det andet har visse sagsøgere anført, at Kommissionen har tilsidesat deres ret til kontradiktion ved ikke under den administrative procedure at have fremsendt dokumenter til dem, som — selv om de ikke fandtes i de forberedende sagsakter — kunne have indeholdt diskulperende oplysninger. Under en procedure med henblik på at fastslå en overtrædelse af traktatens artikel 85 og/eller 86 er Kommissionen imidlertid ikke forpligtet til på eget initiativ at give de berørte parter adgang til dokumenter, som ikke findes i de forberedende sagsakter, og som den ikke agter at anvende som belastende materiale mod dem i den endelige beslutning. En sagsøger, som under den administrative procedure får kendskab til, at Kommissionen er i besiddelse af dokumenter, som vedkommende eventuelt kan anvende til sit forsvar, skal derfor over for Kommissionen fremsætte en udtrykkelig anmodning om aktindsigt i disse dokumenter. Fremsættes der ikke en sådan anmodning under den administrative procedure, fører det til en fortabelse af partens rettigheder på dette punkt for så vidt angår et annullationssøgsmål, som senere måtte blive anlagt til prøvelse af den endelige beslutning. Det bemærkes i denne forbindelse, at udtalelserne i præmis 96 i den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, hvorefter en tilsidesættelse af retten til kontradiktion er uden forbindelse med den berørte virksomheds adfærd under den administrative procedure, kun angår adgangen til dokumenterne i Kommissionens forberedende sagsakter. For det tilfælde, at Kommissionen under den administrative procedure har afslået en anmodning fra en sagsøger om aktindsigt i dokumenter, som ikke fandtes i de forberedende sagsakter, foreligger der kun en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, hvis det er godtgjort, at den administrative procedure kunne have fået et andet udfald, såfremt sagsøgeren havde haft adgang til de pågældende dokumenter under proceduren (den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1999, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 56, og de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 68, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 78).

2. Svarene på meddelelsen af klagepunkter fra de øvrige modtagere heraf

384 Aalborg Portland (sag T-44/95), Rugby (sag T-53/95), Asland (sag T-55/95), Castle (sag T-56/95), Irish Cement (sag T-60/95), Holderbank (sag T-68/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) har anført, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat, idet de ikke under den administrative procedure havde adgang til de svar på meddelelsen af klagepunkter, som de øvrige modtagere heraf afgav.

385 De nævnte sagsøgere er af den opfattelse, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat, idet Kommissionen har anvendt uddrag af de forskellige svar på meddelelsen af klagepunkter som belastende materiale (2.1). Fire sagsøgere, Castle, Irish Cement, Aker og Euroc har endvidere anført, at svarene på meddelelsen af klagepunkter fra de øvrige modtagere heraf kan have indeholdt diskulperende oplysninger (2.2).

2.1. Den påståede anvendelse af svarene på meddelelsen af klagepunkter som belastende materiale

386 Hvis Kommissionen agter at anvende et uddrag af et svar på en meddelelse af klagepunkter eller et dokument, som er vedlagt svaret, med henblik på at føre bevis for en overtrædelse i forbindelse med en procedure i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, skal de øvrige parter i proceduren have mulighed for at udtale sig om et sådant bevis (de ovenfor i præmis 323 nævnte domme i sagen AKZO mod Kommissionen, dommens præmis 21, af 10.3.1992, Shell mod Kommissionen, dommens præmis 55 og 56, og i sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 34 og 35). I så fald udgør det pågældende uddrag af svaret på en meddelelse af klagepunkter eller det dokument, der vedlagt svaret, belastende materiale i forhold til de parter, som angiveligt deltog i overtrædelsen.

387 Det må for det første fastslås, at nogle af sagsøgerne har påberåbt sig dokumenter, som er nævnt i den anfægtede beslutning med henblik på at beskrive en faktisk omstændighed eller en adfærd, men som ikke er anvendt med henblik på at fastslå en overtrædelse. Sådanne dokumenter kan derfor ikke anses for belastende materiale.

388 I dette tilfælde har Castle, Irish Cement, Aker og Euroc anfægtet, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har henvist til CBR's svar på meddelelsen af klagepunkter i forbindelse med nr. 17 (punkt 4), som har overskriften »Drøftelser om 'loyal eller sund eller korrekt' konkurrence«. De nævnte sagsøgere og Aalborg Portland har også henvist til de uddrag af Cembureau's svar på meddelelsen af klagepunkter, der er nævnt i nr. 17, punkt 6, 7 og 8, i den anfægtede beslutning. Castle, Aker og Euroc har endvidere anfægtet henvisningen i nr. 17, punkt 4, i den anfægtede beslutning til »de erklæringer, som de fleste virksomheder fremsatte i svarene på meddelelsen af klagepunkter«. Da drøftelserne om »loyal eller sund eller korrekt« konkurrence imidlertid ikke er medtaget som et specifikt klagepunkt i beslutningens dispositive del, kan de påberåbte dokumenter ikke anses for belastende materiale, som sagsøgerne skulle have haft mulighed for at udtale sig om under den administrative procedure.

389 Irish Cement har henvist til andre uddrag af svarene på meddelelsen af klagepunkter, som alene bekræfter en faktisk omstændighed, som ikke i den anfægtede beslutning er anvendt til støtte for, at der forelå en overtrædelse. I det uddrag af Titan's svar på meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt i nr. 16, punkt 14, i den anfægtede beslutning, anføres alene, at cementpriserne i Grækenland indtil maj 1989 skulle godkendes af regeringen. Dette uddrag kan derfor ikke anses for belastende materiale, som Kommissionen skulle have fremsendt til Irish Cement under den administrative procedure. Det samme gælder uddraget af Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt i nr. 24, punkt 3, og påberåbt af Irish Cement. Heri anføres, at G. Marshall var blevet udpeget til delegationsleder for Det Forenede Kongerige fra juni 1985. Irish Cement måtte som direkte medlem af Cembureau under alle omstændigheder have vidst, at G. Marshall fra dette tidspunkt var udpeget til delegationsleder for Det Forenede Kongerige.

390 For det andet har Aker, Euroc og Castle henvist til uddrag af svarene fra de øvrige modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt i den anfægtede beslutning med henblik på at

underbygge en overtrædelse, der fastslået heri. Da uddragene imidlertid ikke vedrører overtrædelser, med hensyn til hvilke sagsøgerne er anset for ansvarlige, er der ikke tale om dokumenter, som er anvendt som belastende materiale over for dem, således at de ikke kan gøre gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat. De argumenter, Aker og Euroc i denne forbindelse har fremført vedrørende de overtrædelser, Kommissionen har fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 2 og 3, artikel 4, stk. 4, litra a)-g), artikel 5, 6 og 7, og de argumenter, Castle har fremført vedrørende de i den anfægtede beslutnings artikel 2 og 3, artikel 4, stk. 1, 2 og 3, artikel 4, stk. 4, litra b)-h), artikel 6 og 7, må derfor forkastes.

391 For det tredje har sagsøgerne henvist til uddrag af svarene på meddelelsen af klagepunkter, som Kommissionen har nævnt i den anfægtede beslutning med henblik på at gengive et argument, som en modtager af meddelelsen af klagepunkter fremførte under den administrative procedure, således at Kommissionen i den anfægtede beslutning kunne tage stilling hertil. Disse uddrag af svarene på meddelelsen af klagepunkter kan imidlertid heller ikke anses for belastende materiale.

392 Således kan Irish Cement ikke med rette påberåbe sig uddragene af Cembureau's svar på meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt i nr. 16, punkt 9, og nr. 18, punkt 6 og 7, i den anfægtede beslutning, FIC's svar, som er nævnt i nr. 16, punkt 10, fjerde afsnit, og nr. 18, punkt 7, i den anfægtede beslutning, CBR's, SFIC's og Blue Circle's svar, som er nævnt i nr. 18, punkt 7 og 8, i den anfægtede beslutning, Heracles's og Ciments français's svar, som er nævnt i nr. 18, punkt 8, i den anfægtede beslutning, eller ECMEC's svar, som er nævnt i nr. 24, punkt 3, i den anfægtede beslutning. Tilsvarende kan Castle, Aker og Euroc ikke påberåbe sig henvisningerne i den anfægtede beslutning til Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 6, nr. 18, punkt 7 og 8, og nr. 45, punkt 3), Cembureau's svar (nr. 18, punkt 6 og 7, og nr. 44, punkt 2 og 3), CBR's svar (nr. 18, punkt 7 og 8), FIC's svar (nr. 18, punkt 7, og nr. 44, nr. 2 og 3), SFIC's svar (nr. 18, punkt 7 og 8, nr. 29, punkt 4, og nr. 44, punkt 2 og 3), Heracles's og Ciments français's svar (nr. 18, punkt 8, nr. 29, punkt 4, og nr. 53, punkt 13), ECMEC's svar (nr. 24, punkt 3), Oficemen's svar (nr. 29, punkt 3), ATIC's svar (nr. 44, punkt 2), svaret fra »visse sammenslutninger og virksomheder« (nr. 44, punkt 4), svaret fra »visse virksomheder« (nr. 45, punkt 8, og nr. 53, punkt 4), BCA's svar (nr. 45, punkt 12), svaret fra de »italienske producenter« (nr. 45, punkt 13 og 14), Unicem's og Castle's svar (nr. 46, punkt 2) og svaret fra de »tyske virksomheder« (nr. 53, punkt 6).

393 For det fjerde har visse sagsøgere henvist til uddrag af svarene på meddelelsen af klagepunkter, som Kommissionen kun har anvendt med henblik på at påvise, at de modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som havde afgivet svarene, deltog i de i den anfægtede beslutning omhandlede overtrædelser. Aalborg Portland har således påberåbt sig CBR's svar på meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt i nr. 28, punkt 21, i den anfægtede beslutning. Uddraget af svaret er anvendt i forbindelse med den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra g), omhandlede overtrædelse. Aalborg Portland er imidlertid ikke anset for ansvarlig for denne overtrædelse. Svaret på meddelelsen af klagepunkter udgør derfor ikke belastende materiale, som er anvendt over for selskabet. Aalborg Portland, Castle, Irish Cement, Holderbank, Aker og Euroc har ligeledes henvist til et eller flere uddrag af CBR's, Aker's, Euroc's, Blue Circle's, Lafarge's, Dyckerhoff's, Heidelberger's, BDZ's og Åsland's svar på meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt i nr. 25, punkt 9, i den anfægtede beslutning. Det må imidlertid fastslås, at disse uddrag alene indeholder en indrømmelse eller en benægtelse af, at den pågældende virksomhed eller sammenslutning af virksomheder deltog i delegationsledernes møde i Stockholm den 9. juni

1996. Uddragene kan derfor ikke anses for belastende materiale i forhold til de nævnte sagsøgere, som skulle have været fremsendt til dem under den administrative procedure.

394 Holderbank, Aker og Euroc har også henvist til et referat af ETF's møde den 19. august 1986, der er fremlagt som bilag 15 til Aker's og Euroc's svar på meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt i nr. 25, punkt 14, i den anfægtede beslutning. Kommissionen fremsendte ved brev af 9. juli 1992 referatet til alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der havde modtaget den internationale del af meddelelsen af klagepunkter, og opfordrede dem til at fremsætte deres bemærkninger til dette dokument (den anfægtede beslutning, nr. 2, punkt 3, jf. ovenfor i præmis 5). Holderbank, Aker og Euroc kan derfor ikke gøre gældende, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat på grund af dette dokument.

395 Asland har i stævningen anført, at selskabet ikke modtog det omhandlede dokument. Selskabet kunne derfor ikke inden vedtagelsen af den anfægtede beslutning over for Kommissionen forklare, at det ikke deltog i mødet den 19. august 1986, og at det derfor på dette tidspunkt ikke havde nogen forbindelse med ETF. Da Kommissionen imidlertid som bilag 1 til svarskriftet i sag T-55/95 har fremlagt et modtagelsesbevis, underskrevet af Asland, vedrørende fremsendelsen af referatet af mødet, har sagsøgeren i retsmødet frafaldet dette argument.

396 Endelig har Aker og Euroc henvist til uddraget af Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter, der er nævnt i nr. 26, punkt 9, i den anfægtede beslutning, og hvori Blue Circle har erklæret at have refunderet Holderbank sin andel på en ottendedel af omkostningerne ved stiftelsen af Interciment. Dette forhold er imidlertid heller ikke blevet anvendt over for Aker og Euroc i den anfægtede beslutning.

397 Irish Cement har henvist til et uddrag af Cembureau's svar på meddelelsen af klagepunkter, der er nævnt i nr. 45, punkt 5, i den anfægtede beslutning, og hvorefter delegationslederne må sidestilles med »regeringernes repræsentanter i internationale organisationer«, der er udpeget »for at udøve deres stemmeret på generalforsamlingen«. Ifølge Irish Cement har Kommissionen anvendt dette uddrag i den anfægtede beslutnings artikel 1 med henblik på at fastslå, at der forelå en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og om regulering af cementleverancerne.

398 Det fremgår imidlertid af nr. 45, punkt 5, i den anfægtede beslutning, at Kommissionen ikke har henvist til denne udtalelse fra Cembureau med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, eller for at fastslå, at de direkte medlemmer af Cembureau, herunder Irish Cement, deltog i denne aftale. Udtalelsen er alene anvendt med henblik på at vise, at aftalen også forpligtede Cembureau's indirekte medlemmer. Der er derfor heller ikke tale om et forhold, som er blevet anvendt over for Irish Cement i den anfægtede beslutning.

399 For det femte har Aalborg Portland og Irish Cement henvist til et svar fra Cembureau, som er nævnt i nr. 18, punkt 4, i den anfægtede beslutning, vedrørende en procedure i henhold til artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 17. I dette svar anførte Cembureau, at Blue Circle's notat af 1. december 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2, dok. 33.126/11332, 11333 og 11334), hvori der henvises til »Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European Markets«, vedrørte »regler om godt naboskab, som Cembureau har opfordret til«, og at der var tale om »en adfærdsmåde, som medlemmerne har ønsket, men [henvisningen] indeholder ikke i sig selv nogen begrænsning, så meget desto mere heller ikke nogen sanktion«, eller om »etiske regler og sædvaner, der gradvis udvikles i virksomhedernes samhandel og i den økonomiske udvikling i de forskellige lande«. Det fremgår af nr. 45, punkt 4 og 6, i den anfægtede beslutning, at disse uddrag af Cembureau's svar blev anvendt som beviser for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. Det må imidlertid fastslås, at Cembureau's svar er påberåbt (dok. 33.126/13568-13573), og der er ordrette citater heraf i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9). Endvidere fandtes dokumentet i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Der er derfor ikke tale om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion.

400 Endelig har sagsøgerne for det sjette henvist til uddrag af svarerne på meddelelsen af klagepunkter fra andre modtagere heraf, som i den anfægtede beslutning er anvendt mod dem som beviser for en af de fastslåede overtrædelser.

401 Irish Cement har i denne forbindelse henvist til bilag 2 a og 2 b til Cembureau's svar på meddelelsen af klagepunkter (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 17 og 11), som Kommissionen har anvendt som belastende materiale med henblik på at føre bevis for den overtrædelse, der bestod i regelmæssig udveksling af prisoplysninger mellem Cembureau's medlemmer, og som er omhandlet i artikel 2, stk. 2, i den anfægtede beslutning. Dokumenterne, der svarer til »Cement Price Reference Files« (herefter »CPRF«) fra Luxembourg og Danmark, er anvendt med henblik på at påvise, at de priser, Ciments luxembourgeois og Aalborg Portland meddelte Cembureau, blev videregivet til sammenslutningens medlemmer, herunder Irish Cement. Irish Cement har også påberåbt sig uddrag af FIC's svar på meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt i nr. 16, punkt 10, sidste afsnit, i den anfægtede beslutning, Aalborg Portlands svar, som er nævnt i nr. 16, punkt 11, første afsnit, og BDZ's svar, som er nævnt i nr. 16, punkt 13. Kommissionen har anvendt disse uddrag med henblik på at fastslå den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse. Aalborg Portland har anfægtet, at Kommissionen ikke gav selskabet aktindsigt i bilag 2 a til Cembureau's svar, som er nævnt i nr. 16, punkt 17, i den anfægtede beslutning, dvs. CPRF fra Luxembourg. Aalborg Portland har ligeledes anfægtet, at selskabet ikke under den administrative procedure kunne få adgang til de uddrag af FIC's svar, som er nævnt i nr. 16, punkt 10, i den anfægtede beslutning, og uddraget af Irish Cement's svar, som er nævnt i nr. 16, punkt 15. Kommissionen har ligeledes anvendt disse uddrag for at påvise den overtrædelse, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, og hvori Aalborg Portland angiveligt deltog. Det må imidlertid fastslås, at de dokumenter, som Aalborg Portland og Irish Cement herved har påberåbt sig, ikke var nævnt i meddelelsen af klagepunkter eller fremsendt til disse sagsøgere under den administrative procedure. Dokumenterne kan på denne baggrund ikke anses for beviser, som kan gøres gældende over for dem (den ovenfor i præmis 364 nævnte dom i sagen AEG mod Kommissionen, dommens præmis 24-30, den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 58, og den ovenfor i præmis 142 nævnte dom i sag T-37/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 71). Det må derfor ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, afgøres, om der, når

bortses fra disse dokumenter, er ført tilstrækkeligt bevis for den herved fastslåede overtrædelse og Aalborg Portlands og Irish Cement's deltagelse heri (jf. nedenfor i præmis 1579-1593, 1684-1691 og 1711-1715).

402 Aker og Euroc har henvist til det uddrag af Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter, som er refereret på følgende måde i nr. 26, punkt 10, i den anfægtede beslutning: »Medlemmerne [af ETF havde] ret til at gennemgå Interciment's balance, eftersom selskabet var blevet oprettet efter deres instrukser, og desuden havde Holderbank ret til at få sine udgifter betalt, uafhængigt af aktietegningen.« Sagsøgerne har ligeledes henvist til det uddrag af Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt i nr. 26, punkt 15, i den anfægtede beslutning, og hvorefter Blue Circle indrømmede, at »Interciment hele tiden var klar til at træde i funktion, men kunne anvendes til et hvilket som helst formål«. Det må fastslås, at Kommissionen navnlig har henvist til disse oplysninger med henblik på at fastslå overtrædelsen vedrørende stiftelsen af Interciment, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk 2, og varigheden heraf. De omhandlede uddrag af svaret på meddelelsen af klagepunkter, som Aker og Euroc ikke har kunnet tage stilling til under den administrative procedure, kan på denne baggrund heller ikke tages i betragtning som beviser. Det må derfor ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, afgøres, om der, når bortses fra disse dokumenter, er ført tilstrækkeligt bevis for den herved fastslåede overtrædelse og varigheden heraf (jf. nedenfor i henholdsvis præmis 3008-3014 og 3018 og præmis 3087-3098).

403 Rugby og Castle har anfægtet, at Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 28, punkt 12, sidste afsnit) har henvist til Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter som bevis. Det må fastslås, at Kommissionen på dette sted i den anfægtede beslutning på grundlag af oplysninger om, at Rugby og Castle havde dækket en del af de udgifter, Blue Circle havde afholdt i forbindelse med beskyttelsesforanstaltninger, som selskabet angiveligt havde truffet mod importen af cement fra Grækenland, har fastslået følgende: »Dette bekræftes indirekte af Blue Circle's svar på klagepunktsmeddelelsen, hvor Blue Circle indrømmer, at man plejede at anmode de andre virksomheder om at bidrage; samtidig med at Blue Circle erkender, at denne taktik ikke altid lykkedes, bekræftes det, at der ved andre lejligheder blev betalt bidrag. Blue Circle nøjes med at hævde, at der ikke var nogen forhåndsaftale med de andre producenter ved den pågældende lejlighed.« Kommissionen har anvendt dette uddrag af Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter for at påvise, at der var en samordnet praksis mellem Rugby, Castle og Blue Circle med henblik på at undgå eller begrænse importen af græsk cement til Det Forenede Kongerige. Den hertil svarende overtrædelse er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a). Da Rugby og Castle ikke har kunnet tage stilling til det omhandlede uddrag under den administrative procedure, kan det ikke tages i betragtning som bevis. Det må derfor ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), i givet fald afgøres, hvilken betydning det forhold, at dette uddrag ikke kan gøres gældende, har for spørgsmålet om, hvorvidt den omhandlede overtrædelse er fastslået med føje.

2.2. Diskulperende oplysninger, som kunne være indeholdt i svarene på meddelelsen af klagepunkter

404 Fire sagsøgere, Castle, Irish Cement, Aker og Euroc, har anført, at svarene på meddelelsen af klagepunkter fra de øvrige modtagere heraf kunne have indeholdt diskulperende oplysninger. Ifølge disse sagsøgere blev Kommissionens beslutning om at indstille proceduren vedrørende de nationale karteller og endeligt at indstille proceduren over for tolv tyske og seks spanske virksomheder truffet bl.a. på grundlag af indholdet af svarene på meddelelsen af klagepunkter. Svarene kunne derfor også have indeholdt oplysninger af betydning for sagsøgernes forsvar.

405 Det bemærkes herom, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning har henvist til direkte dokumentbeviser med henblik på at fastslå overtrædelserne og sagsøgernes deltagelse i visse af disse overtrædelser. Det forhold, at visse virksomheder, hvis forhold Retten ikke skal tage stilling til (den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 197, og den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Dunlop Slazenger mod Kommissionen, dommens præmis 176), i deres svar på meddelelsen af klagepunkter har påvist, at der ikke var ført tilstrækkeligt bevis for deres deltagelse i de påståede overtrædelser, indebærer på ingen måde, at disse svar indeholdt oplysninger, som kunne sætte de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Castle, Irish Cement, Aker og Euroc deltog i visse af de i den anfægtede beslutning omhandlede overtrædelser, i et andet lys.

406 Endelig har Irish Cement anført, at Kommissionen groft misbrugte sine beføjelser, da den undlod at tage hensyn til selskabets svar på meddelelsen af klagepunkter, og afviste de direkte beviser, som var fremlagt til støtte for svaret.

407 Det må imidlertid fastslås, at Irish Cement ikke har henvist til andre forhold end de anbringender og argumenter, hvorved selskabet gør gældende, at den anfægtede beslutnings materielt er ulovlig, for så vidt som den vedrører selskabet. Undersøgelsen af nærværende argument er derfor sammenfaldende med undersøgelsen af disse anbringender og argumenter.

3. Referaterne af høringerne vedrørende de nationale karteller

408 SFIC (sag T-36/95), Castle (sag T-56/95), Irish Cement (sag T-60/95), Cimpor (sag T-61/95), Cecil (sag T-62/95), ATIC (sag T-63/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) har i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, anfægtet, at Kommissionen ikke gav dem aktindsigt i referaterne af høringerne, som for så vidt angår de nationale karteller fandt sted fra den 22. marts til den 1. april 1993. Holderbank (sag T-68/95), Aker og Euroc har fremført et tilsvarende argument i deres stævninger.

409 De pågældende sagsøgere har imidlertid ikke påvist noget sted i den anfægtede beslutning, hvor Kommissionen som belastende materiale har anvendt et uddrag af et referat af høringerne vedrørende et nationalt kartel. De har endvidere ikke påvist, at de under den administrative procedure udtrykkeligt anmodede om fremsendelse af referaterne af høringerne vedrørende de nationale karteller, og de har ikke påvist noget forhold, som viser, at dokumenterne kunne have indeholdt diskulperende oplysninger. Det bemærkes i denne forbindelse, at der ikke er en formodning for, at de omhandlede referater er af betydning, idet klagepunkterne vedrørende de nationale karteller ikke er genstand for den anfægtede beslutning.

410 Argumentet om manglende aktindsigt i referaterne må derfor forkastes.

4. Kommissionens sagsakter vedrørende anmeldelsen af det belgisk-nederlandske Basing Points System

411 Dyckerhoff (sag T-35/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Rugby (sag T-53/95), Castle (sag T-56/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) har anført, at de med henblik på forberedelsen af deres forsvar under den administrative procedure skulle have haft adgang til Kommissionens sagsakter vedrørende anmeldelsen af det belgisk-nederlandske Basing Points System. I de processkrifter, sagsøgerne har indgivet efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, har de opfordret Retten til at anordne en foranstaltning med henblik på sagernes tilrettelæggelse eller bevisoptagelse gående ud på, at det pålægges Kommissionen at give dem adgang til disse sagsakter. I et særskilt processkrift af 25. juli 1996 har Dyckerhoff fremsat en tilsvarende begæring.

412 Det bemærkes, at det belgisk-nederlandske Basing Points System er et prisfastsættelsessystem, som blev anmeldt til Kommissionen den 16. juli 1981. Sagsøgerne gør gældende, at dokumenterne i disse sagsakter kunne have været anvendt til at underbygge deres opfattelse af, at man ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 kun drøftede lovlige metoder til regulering af samhandelen mellem medlemsstater. Sagsakterne vedrørende det belgisk-nederlandske Basing Points System indeholder således ifølge sagsøgerne diskulperende oplysninger.

413 Det må imidlertid fastslås, at kun Dyckerhoff, Rugby, Castle, Aker og Euroc fremsatte en udtrykkelig begæring om fremsendelse af disse sagsakter under den administrative procedure. Aalborg Portland kan derfor ikke under sagernes behandling for Retten anfægte, at selskabet ikke havde adgang til sagsakterne under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 383).

414 Endvidere må det fastslås, at sagsøgerne ikke har påvist, at de, hvis de havde haft adgang til sagsakterne vedrørende anmeldelsen af det belgisk-nederlandske Basing Points System, havde

kunnet påberåbe sig argumenter, som kunne have påvirket det resultat, Kommissionen nåede frem til i den anfægtede beslutning. I den anfægtede beslutning forkastede Kommissionen således udtrykkeligt argumentet om, at man ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 kun drøftede lovlige metoder til regulering af samhandelen mellem medlemsstater (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 4).

415 Sagsøgernes argument om, at det forhold, at de ikke havde adgang til Kommissionens sagsakter vedrørende anmeldelsen af det belgisk-nederlandske Basing Points System, påvirkede deres muligheder for at varetage deres forsvar, må derfor forkastes. Da sagsøgerne endvidere ikke har henvist til forhold, som sandsynliggør, at disse dokumenter kunne have været af betydning for deres forsvar (dom af 6.4.1995, sag T-145/89, Baustahlgewebe mod Kommissionen, Sml. II, s. 987, præmis 34), kan deres begæringer om fremlæggelse af dokumenterne under sagernes behandling ved Retten heller ikke tages til følge.

5. Kommissionens sagsakter vedrørende statsstøtte ydet af Den Hellenske Republik og aftalen mellem den græske og den britiske regering

416 Dyckerhoff (sag T-35/95), Castle (sag T-56/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har anført, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat, fordi de ikke under den administrative procedure havde adgang til sagsakterne vedrørende statsstøtte ydet af Den Hellenske Republik og aftalen mellem den græske og den britiske regering om begrænsning af importen af græske produkter til Det Forenede Kongerige. Dyckerhoff har i processkrift af 25. juli 1996 opfordret Retten til at anordne en foranstaltning med henblik på sagernes tilrettelæggelse eller bevisoptagelse gående ud på, at Kommissionen skal give aktindsigt i dokumenterne vedrørende drøftelserne om statsstøtte ydet af Den Hellenske Republik. Castle, Aker og Euroc har i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, fremsat en tilsvarende begæring. Endvidere har Rugby, Castle, Aker og Euroc i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, fremsat begæring om, at Retten pålægger Kommissionen at fremlægge sagsakterne vedrørende den aftale om kvantitativ begrænsning af importen, som øjensynligt er indgået mellem Det Forenede Kongeriges regering og den græske regering. Ved brev indleveret til Rettens Justitskontor den 26. august 1996 har Blue Circle fremsat begæring om fremlæggelse af korrespondancen mellem på den ene side Kommissionen og på den anden side Det Forenede Kongeriges regering og den græske regering (navnlig korrespondancen mellem Clark, der på det pågældende tidspunkt var formand for Board of Trade i Department of Trade and Industry (herefter »DTI«), og P. Sutherland, som på det pågældende tidspunkt var kommissionsmedlem med ansvar for konkurrencepolitikken), korrespondancen mellem de to regeringer og alle Kommissionens dokumenter vedrørende »det græske problem« (omfanget af import af græsk cement til Det Forenede Kongerige i perioden 1985-1986, statsstøtte ydet af Den Hellenske Republik, begrænsning af import af græske produkter til Det Forenede Kongerige).

417 Det må imidlertid fastslås, at det forhold, at sagsøgerne ikke havde adgang til de nævnte dokumenter, ikke har kunnet påvirke deres muligheder for at varetage deres forsvar under den administrative procedure. Disse dokumenter vedrører således enten den lobbyvirksomhed, som

blev udfoldet over for Fællesskabets myndigheder, og i så fald må det konstateres, at Kommissionen aldrig har bestridt, at der var tale herom, og at den kun har taget hensyn til foranstaltninger, som gik ud over holdningsbearbejdelse og/eller at lægge pres på myndigheder (den anfægtede beslutning, fodnote 115), eller også vedrører dokumenterne den statsstøtte, som blev ydet af Den Hellenske Republik, og i så fald må det fastslås, at Kommissionen udtrykkeligt har taget hensyn til dette forhold i den anfægtede beslutning, men at den var af den opfattelse, at statsstøtte ikke kan begrunde private beskyttelsesforanstaltninger i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 (den anfægtede beslutning, nr. 54, punkt 8). Som en tredje mulighed kan dokumenterne vedrøre forhandlingerne og indgåelsen af en aftale mellem Det Forenede Kongeriges regering og den græske regering med henblik på en begrænsning af importen af græske produkter til Det Forenede Kongerige, og i så fald må det fremhæves, at Kommissionen faktisk har taget hensyn til, at begrænsningen af import af græske produkter til Det Forenede Kongerige ikke var baseret på nogen officiel aftale mellem de græske og de britiske producenter, men mellem regeringerne i de to medlemsstater (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 13), hvilket imidlertid ikke var til hinder for, at Kommissionen fastslog, at visse vesteuropæiske producenters opkøb af græsk cement og græske klinker var foranstaltninger, der skulle bremse den græske import til de andre EF-lande, og at opkøbene var et resultat af aftaler mellem producenter (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 14). De bemærkninger, som sagsøgerne kunne have fremsat på grundlag af denne korrespondance, kunne derfor kun have bekræftet oplysninger, som Kommissionen fuldt ud har taget hensyn til, og dermed ikke have medført, at proceduren havde fået et andet udfald for så vidt angår de klagepunkter, som er fastslået i forhold til de nævnte sagsøgere i den anfægtede beslutning. Hvad angår begæringerne om aktindsigt i de i foregående præmis nævnte dokumenter må de forkastes, idet dokumenterne ikke kunne være anvendt under den administrative procedure til sagsøgernes forsvar.

6. Interne kommissionsdokumenter, som ikke fandtes i de forberedende sagsakter

418 Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har anført, at de kunne have anvendt forskellige interne kommissionsdokumenter til deres forsvar.

419 Cimpor har fremsat begæring om, at Retten pålægger Kommissionen at fremlægge oplysninger, udtalelser, bemærkninger og notater, som er tilvejebragt af Generaldirektoratet for Industri (GD III), GD IV, Det Rådgivende Udvalg og høringskonsulenten, og som indeholder vurderinger vedrørende meddelelsen af klagepunkter, svarene herpå, høringerne, baggrunden for opgivelsen af klagepunkter samt bødeudmålingen og udkastene til den anfægtede beslutning. Cimpor og Secil har fremsat begæring om, at Retten pålægger Kommissionen at fremlægge to interne notater fra GD III til GD IV vedrørende »cement«-sagerne, hvoraf det ene notat er fra slutningen af august 1994 og det andet fra begyndelsen af november 1994.

420 Det bemærkes, at Kommissionen ikke er forpligtet til under den administrative procedure at give aktindsigt i institutionens interne dokumenter (den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 54, og den ovenfor i præmis 142 nævnte dom af 1.4.1993 i sagen BPB Industries og British Gypsum mod

Kommissionen, dommens præmis 29). Endvidere bemærkes, at interne dokumenter ikke under sagernes behandling ved Fællesskabets retsinstanser bringes til sagsøgernes kundskab, medmindre sagernes ganske særlige omstændigheder kræver det på grundlag af vægtige indicier, som det påhviler de pågældende sagsøgere at tilvejebringe (Domstolens kendelse af 18.6.1986, forenede sager 142/84 og 156/84, BAT og Reynolds mod Kommissionen, Sml. s. 1899, præmis 11, Rettens dom af 27.10.1994, sag T-35/92, Deere mod Kommissionen, Sml. II, s. 957, præmis 31, og den ovenfor i præmis 196 nævnte kendelse i sagerne NMH Stahlwerke m.fl. mod Kommissionen, kendelsens præmis 35). Denne begrænsning af adgangen til interne dokumenter er begrundet i hensynet til den pågældende institutions funktionsdygtighed med hensyn til forfølgningen af overtrædelser af traktatens konkurrenceregler (den ovenfor i præmis 196 nævnte kendelse i sagerne NMH Stahlwerke m.fl. mod Kommissionen, kendelsens præmis 36).

421 Cimpor har ikke fremført nogen holdepunkter for, at udtalelser, bemærkninger og notater, som er tilvejebragt af GD III, GD IV, Det Rådgivende Udvalg og høringskonsulenten, kunne have været anvendt til selskabets forsvar.

422 Hvad angår GD III's to interne notater til GD IV ønsker Cimpor og Secil hermed at underbygge sin argumentation om, at det var de økonomiske forhold og ikke det påståede kartel, som begrænsede samhandelen mellem medlemsstaterne generelt og mellem Spanien og Portugal i særdeleshed.

423 Det fremgår af den anfægtede beslutning, at Cimpor og Secil deltog i to overtrædelser, nemlig Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, artikel 1) og det iberiske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 2). Det må fastslås, at Kommissionen hverken i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) som i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19, 45 og 46) har påberåbt sig de pågældende virksomheders adfærd på markedet, men direkte dokumentbeviser med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, og de to virksomheders deltagelse heri. Det samme gælder med hensyn til det iberiske kartel [meddelelsen af klagepunkter, nr. 11 og nr. 61, litra c), og den anfægtede beslutning, nr. 21 og 49].

424 Heraf følger, at de eventuelle alternative forklaringer på den beskedne samhandel mellem medlemsstaterne generelt og mellem Spanien og Portugal i særdeleshed, som sagsøgerne i givet fald kunne fremføre på grundlag af de interne notater fra GD III, som de har anmodet om adgang til, ikke vil kunne sætte de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå de i den anfægtede beslutnings artikel 1 og artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelser, i et andet lys. Cimpor og Secil kunne derfor ikke have anvendt disse dokumenter til deres forsvar under den administrative procedure.

425 Der er derfor ikke grundlag for at fravige udgangspunktet om, at sagsøgerne ikke har aktindsigt i Kommissionens interne notater (den ovenfor i præmis 420 nævnte kendelse i sagerne BAT og

Reynolds mod Kommissionen, kendelsens præmis 11, den ovenfor i præmis 420 nævnte dom i sagen Deere mod Kommissionen, dommens præmis 31, og den ovenfor i præmis 196 nævnte kendelse i sagerne NMH Stahlwerke m.fl. mod Kommissionen, kendelsens præmis 35).

426 Cimpor's og Secil's argument om, at det forhold, at de ikke havde adgang til Kommissionens interne notater, som er nævnt ovenfor i præmis 419, påvirkede deres muligheder for at varetage deres forsvar, må derfor forkastes. Begæringerne om fremlæggelse af disse dokumenter kan således ikke tages til følge.

427 Blue Circle har fremsat begæring om, at Retten pålægger Kommissionen at fremlægge alle interne dokumenter og de retningslinjer, den har udarbejdet vedrørende aktindsigt efter afsigelsen af de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen. Disse retningslinjer har betydning for selskabets forsvar, idet det muligvis fremgår heraf, at Kommissionen selv erkender, at den holdning, den indtog under den administrative procedure, og som den har fastholdt under sagernes behandling ved Retten, ikke svarer til de principper, den selv har opstillet i anledning af de nævnte domme.

428 Det bemærkes, at det ikke kan pålægges Kommissionen at give adgang til sine interne notater. Under alle omstændigheder er de interne notater og retningslinjer, som Kommissionen har udarbejdet vedrørende aktindsigt, helt uden betydning for nærværende anbringende. De ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, som medførte, at Kommissionen udarbejdede de interne notater og fastsatte de retningslinjer, som ønskes fremlagt, ligger således tidsmæssigt efter vedtagelsen af den anfægtede beslutning. Der kan derfor ikke være tale om en tilsidesættelse af sagsøgerens ret til kontradiktion under den administrative procedure, fordi selskabet ikke har fået adgang til dokumenter, som er udarbejdet efter denne procedure (den ovenfor i præmis 415 nævnte dom af 6.4.1995, Baustahlgewebe mod Kommissionen, dommens præmis 30). Dokumenterne er heller ikke relevante for sagernes behandling ved Retten, idet Kommissionens interne dokumenter ikke kan have indflydelse på omfanget af retten til kontradiktion, således som denne ret er fastlagt, navnlig i de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, og sag T-36/91, ICI mod Kommissionen,.

429 Blue Circle's argument om, at det forhold, at selskabet ikke havde adgang til Kommissionens interne notater, som det har påberåbt sig, påvirkede dets muligheder for at varetage sit forsvar, må derfor forkastes. Begæringen om fremlæggelse af disse notater kan således ikke tages til følge.

7. Kommissionens svarskrifter

430 Aalborg Portland (sag T-44/95) har anfægtet, at Kommissionen ikke imødekom selskabets anmodning om udlevering af svarskrifterne i de øvrige sager.

431 Det må imidlertid fastslås, at sagsøgerens anmodning gik ud på at få udleveret dokumenter, som Kommissionen har udarbejdet efter vedtagelsen af den anfægtede beslutning. Lovligheden heraf påvirkes derfor på ingen måde af Kommissionens afslag på at udlevere de ønskede dokumenter (den ovenfor i præmis 415 nævnte dom af 6.4.1995, Baustahlgewebe mod Kommissionen, dommens præmis 30).

432 Hertil kommer, at da sagerne ikke har været forenet under den skriftlige og mundtlige forhandling, var Kommissionen ikke forpligtet til at fremsende svarskrifterne i de øvrige sager til Aalborg Portland. Endvidere anmodede Aalborg Portland ikke under behandlingen af nærværende sager om forening af disse. Tværtimod anmodede selskabet ved brev af 27. februar 1996 udtrykkeligt Retten om at behandle sagerne individuelt. Endelig understregede Aalborg Portland i brev af 10. december 1998, at Retten kun måtte tage hensyn til selskabets egne anbringender og argumenter. Selskabet kan derfor ikke anfægte, at Kommissionen ikke gav det adgang til svarskrifterne i de øvrige sager.

433 FIC (sag T-30/95) har anført, at Kommissionen har taget stilling til visse af sammenslutningens argumenter i forbindelse med sag T-26/95, Cembureau mod Kommissionen, og at den i sidstnævnte sag har fremført synspunkter, som er i modstrid mod dem, den har fremført i nærværende sag. Det er FIC's opfattelse, at de bemærkninger, Kommissionen har fremført i sag T-26/95, ikke kan gøres gældende over for sammenslutningen, og at Retten ikke kan tage hensyn hertil ved afgørelsen af nærværende sag.

434 Selv om det antages, at det af FIC fremførte er korrekt, viser det ikke, at der forelå en tilsidesættelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure. Det vedrører således sagernes behandling ved Retten, der som sådan ikke kan påvirke lovligheden af den anfægtede beslutning (den ovenfor i præmis 415 nævnte dom af 6.4.1995, Baustahlgewebe mod Kommissionen, dommens præmis 30). Selv om det lægges til grund, at Kommissionen har modsagt sig selv i visse svarskrifter, er det alene den anfægtede beslutning, der er afgørende, og ikke Kommissionens eventuelle fortolkning heraf i et svarskrift.

8. Sammenfatning

435 Anvendelsen i den anfægtede beslutning af de uddrag af svarene på meddelelsen af klagepunkter, som er angivet ovenfor i præmis 401, 402 og 403, må anses for ulovlig, idet de pågældende sagsøgeres ret til kontradiktion herved er blevet tilsidesat. Der vil blive taget stilling til konsekvenserne af denne tilsidesættelse af retten til kontradiktion ved vurderingen af den materielle lovlighed af den anfægtede beslutning. Alle de øvrige argumenter, som er fremført i forbindelse med det her behandlede spørgsmål, må forkastes.

Andet, tredje og fjerde anbringende om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og en tilsidesættelse af traktatens artikel 190 i forbindelse med, at Kommissionen frafaldt de nationale klagepunkter og i forhold til visse virksomheder de internationale klagepunkter

436 Det bemærkes, at Kommissionen den 23. september 1993 besluttede at frafalde klagepunkterne vedrørende de nationale karteller over for alle modtagere af meddelelsen af klagepunkter. Samtidig besluttede den ligeledes over for tolv tyske og seks spanske virksomheder at frafalde klagepunkterne vedrørende de internationale karteller i meddelelsen af klagepunkter og at indstille proceduren over for disse virksomheder (jf. ovenfor i præmis 14).

437 De nedennævnte sagsøgere har over for denne fremgangsmåde påberåbt sig tre anbringender, der støttes på en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og en tilsidesættelse af traktatens artikel 190. Disse anbringender vil blive behandlet således, at der først tages stilling til opgivelsen af de nationale klagepunkter (A) og derefter opgivelsen af visse internationale klagepunkter (B).

A — Opgivelsen af de nationale klagepunkter

438 FIC (sag T-30/95), ENCI (sag T-31/95), VNC (sag T-32/95), Ciments français (sag T-39/95), Lafarge (sag T-43/95), BDZ (sag T-48/95), Rugby (sag T-53/95), Asland (sag T-55/95), Castle (sag T-56/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Italcementi (sag T-65/95), Hornos Ibéricos (sag T-69/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) har anført, at Kommissionen har tilsidesat deres ret til kontradiktion under den administrative procedure, idet de ikke fik lejlighed til at fremsætte deres bemærkninger til beslutningen af 23. september 1993, for så vidt som de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter herved blev opgivet. Sagsøgerne har i denne forbindelse henvist til artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17, og artikel 2 og 4 i forordning nr. 99/63 samt den ovenfor i præmis 83 nævnte dom i sagerne CB og Europay mod Kommissionen. Da sagens faktiske og retlige sammenhæng blev grundlæggende ændret ved beslutningen af 23. september 1993, er det sagsøgernes opfattelse, at Kommissionen burde havde fremsendt en ny meddelelse af klagepunkter under den administrative procedure, hvilket den ikke gjorde. Denne fejl påvirker lovligheden af den anfægtede beslutning.

439 Det må imidlertid understreges, at de nævnte virksomheder og sammenslutninger af virksomheder principielt ikke kan påberåbe sig en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion i forbindelse med Kommissionens opgivelse af visse klagepunkter under den administrative procedure. Modtagerne af meddelelsen af klagepunkter tilstræber således netop med deres svar på denne meddelelse, at Kommissionen skal frafalde klagepunkterne. Endvidere er det i retspraksis udtrykkeligt anerkendt, at Kommissionen kan frafalde klagepunkter (dom af

7.6.1983, forenede sager 100/80-103/80, Musique Diffusion française mod Kommissionen, Sml. s. 1825, præmis 14).

440 Argumentet om, at opgivelsen af de nationale klagepunkter helt ændrede den faktiske og retlige sammenhæng, hvori meddelelsen af klagepunkter var afgivet, må forkastes. Det er allerede fastslået, at de internationale klagepunkter, dvs. Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil på internationalt plan, med den indfaldsvinkel, der var valgt i meddelelsen af klagepunkter, på ingen måde var afhængig af de nationale karteller (jf. ovenfor i præmis 110-120). Det forhold, at Kommissionen ikke fremsendte en ny meddelelse af klagepunkter efter opgivelsen af de nationale klagepunkter, kan derfor ikke anses for en tilsidesættelse af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og artikel 2 og 4 i forordning nr. 99/63. De bemærkninger, som sagsøgerne kunne have fremført vedrørende opgivelsen af de nationale klagepunkter, kunne ikke havde været anvendt til deres forsvar, idet de internationale klagepunkter, som alene er genstanden for den anfægtede beslutning, på ingen måde var påvirket af opgivelsen af de nationale klagepunkter.

441 Sagsøgerne kan heller ikke påberåbe sig den ovenfor i præmis 83 nævnte dom i sagerne CB og Europay mod Kommissionen. I sidstnævnte sag ændrede Kommissionen de oprindelige klagepunkter og fremsendte en ny supplerede meddelelse af klagepunkter under den administrative procedure, som ikke på forskriftsmæssig måde blev meddelt en af sagsøgerne. Retten fastslog på denne baggrund, at den pågældende sagsøgers ret til kontradiktion var tilsidesat. I nærværende tilfælde er de internationale klagepunkter ikke blevet ændret som følge af Kommissionens beslutning om at frafalde de nationale klagepunkter. Kommissionen var derfor ikke forpligtet til at fremsende en ny meddelelse af klagepunkter til sagsøgerne inden vedtagelsen af den anfægtede beslutning.

442 Unicem (sag T-50/95), Italcementi (sag T-65/95) og Cementir (sag T-87/95) har anført, at Kommissionen trods opgivelsen af de nationale klagepunkter i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), har »genoplivet« et klagepunkt, som fandtes i de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien, nemlig aftalen vedrørende de kontrakter, som var indgået mellem Calcestruzzi og de italienske cementproducenter.

443 Det må fastslås, at Kommissionen i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2 og 10) klart fremførte det klagepunkt, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b). Kommissionen udtalte således i nr. 61, litra h), nr. iv), i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 10): »Presset på Calcestruzzi og det forhold, at Calcestruzzi ikke overholdt aftalen om køb af cement hos Titan, skyldes aftalerne og/eller den samordnede praksis mellem de italienske producenter Italcementi, Unicem og Cementir [...]«. Selv om det samme klagepunkt var fremført i kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien (kapitel 3 og 13), har Kommissionen ikke »genoplivet« et allerede opgivet nationalt klagepunkt i den anfægtede beslutning, idet den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse vedrører et klagepunkt, som under alle omstændigheder klart er fremført i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter.

444 Unicem har anført, at Kommissionen også i den anfægtede beslutning har fastholdt det nationale klagepunkt vedrørende Italien, som angår SIPAC-aftalerne [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 3, nr. 35, litra a), og kapitel 13, nr. 70, litra b), første led].

445 Det bemærkes, at SIPAC er et datterselskab, som Cementir, Italcementi, Unicem og Calcestruzzi har stiftet i fællesskab. I meddelelsen af klagepunkter fastslog Kommissionen, at stiftelsen af SIPAC udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1 [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 13, nr. 70, litra b), første led]. Som Kommissionen har erkendt, fastholdes dette klagepunkt ikke i den anfægtede beslutning. Kommissionen har således ikke i beslutningen taget stilling til, om SIPAC er forenelig med traktatens artikel 85, stk. 1. Unicem's argument må derfor forkastes.

446 Italcementi har anført, at hvis selskabet havde kunnet fremsætte sine bemærkninger til opgivelsen af de nationale klagepunkter, ville det have gjort opmærksom på, at denne beslutning måtte indebære, at klagepunkterne vedrørende den aftale, som selskabet ifølge den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), havde indgået med Unicem og Cementir med henblik på at undgå Calcestruzzi's import af grøsk cement, blev opgivet, idet denne aftale i meddelelsen af klagepunkter var omhandlet i det nationale kapitel vedrørende det italienske marked (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 3, nr. 35).

447 Selv om den omhandlede aftale ganske vist var omhandlet i kapitlet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien, var den imidlertid også omhandlet i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter under klagepunkterne vedrørende ETF og gennemførelsesforanstaltningerne hertil [meddelelsen af klagepunkter, nr. 19, litra d), og nr. 60, litra h), nr. iv)]. Det er således åbenbart, at de bemærkninger, som sagsøgeren kunne have fremført vedrørende opgivelsen af de nationale klagepunkter, ikke ville have medført, at Kommissionen frafaldt det internationale klagepunkt vedrørende aftalen mellem de italienske cementproducenter.

448 SFIC (sag T-36/95), Oficemen (sag T-59/95), Cimpor (sag T-61/95) og Secil (sag T-62/95) har anført, at Kommissionen efter opgivelsen af klagepunkterne vedrørende de nationale karteller ligeledes skulle have udtaget dokumenterne vedrørende disse karteller af sagsakterne. I den anfægtede beslutning er der imidlertid visse henvisninger til såkaldte nationale dokumenter. SFIC har i denne forbindelse henvist til referaterne af SNFCC's forretningsudvalgsmøder den 8. juli, den 9. september og den 7. oktober 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 29, punkt 4, dok. 33.126/14828-14860), som var nævnt i kapitel 5 (»Frankrig«) i meddelelsen af klagepunkter. Cimpor og Secil har henvist til beviser, som var nævnt i kapitel 9 (»Portugal«) i meddelelsen af klagepunkter, nemlig dokumentere 33.322/79, 84, 85, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 162, 163-166, 170, 1314, 1406, 1407, 1408, 1410, 1411, 1412 og 2898-2903, som alle er nævnt i nr. 21 i den anfægtede beslutning. Cimpor har henvist til andre dokumenter, som Kommissionen angiveligt ligeledes har anvendt i forbindelse med det iberiske kartel (den anfægtede beslutning, nr. 21), og som kun var nævnt i et nationalt kapitel i meddelelsen af klagepunkter, nemlig kapitel 9 (»Portugal«). Det drejer sig om dokumenterne 33.322/59, 94, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 169, 171, 172, 177, 181, 252, 270-276, 1311 samt 1397, 1398 og 1399. Endelig har Oficemen anført, at det dokument fra Hispacement (dok.

33.322/2898-2903), som Kommissionen har henvist til i nr. 21, punkt 2 og 11, i den anfægtede beslutning, ganske vist var gengivet i kapitlet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Spanien (nr. 55), men derimod ikke var nævnt i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter.

449 Det er allerede fastslået i forbindelse med gennemgangen af det første anbringende, at Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning har anvendt dokumenterne 33.322/59, 94, 169 og 171, som Cimpor har påberåbt sig (jf. ovenfor i præmis 286 og 287). Det argument, som Cimpor fremfører på grundlag af disse dokumenter, beror således på en faktuel fejl. For så vidt angår dokument 33.322/1399, som er nævnt i nr. 21, punkt 6, i den anfægtede beslutning, er det derimod fastslået, at det ikke udgør et bevis, som kan gøres gældende over for Cimpor (jf. ovenfor i præmis 374). Hvad angår de øvrige dokumenter, som sagsøgerne har påberåbt sig i den foregående præmis, var de nævnt i det nationale kapitel i meddelelsen af klagepunkter, som SFIC, Oficemen, Cimpor og Secil modtog under den administrative procedure. De havde under den administrative procedure fuldt ud adgang til dokumenterne, bortset fra dokumentet fra Hispacement (dok. 33.322/2898-2903), som de kun delvis havde adgang til (jf. ovenfor i præmis 369-372). Endvidere kunne de pågældende sagsøgere med rimelighed forvente, at Kommissionen i den anfægtede beslutning ville anvende de omhandlede dokumenter, der ganske vist var nævnt i kapitler i meddelelsen af klagepunkter vedrørende nationale klagepunkter, men som indeholdt beviser med hensyn til de internationale klagepunkter (med hensyn til dok. 33.322/155, 156 og 157, jf. ovenfor i præmis 331; med hensyn til dok. 33.322/2898-2903, jf. ovenfor i præmis 332 og 333; med hensyn til dok. 33.322/162, 163-166, 170, 172, 181, 252, 1311, 1314, 1406, 1407, 1408 samt 1410, 1411 og 1412, jf. ovenfor i præmis 334-337; med hensyn til dok. 33.322/1397 og 1398, jf. ovenfor i præmis 340; med hensyn til dok. 33.322/79, 84, 85, 88, 89, 90, 92, 93, 95, 96, 158, 159, 160, 161, 177 og 270-276, jf. ovenfor i præmis 341-344; med hensyn til dok. 33.322/96, jf. ovenfor i præmis 343; med hensyn til dok. 33.126/14828-14860, jf. ovenfor i præmis 352). Der kan derfor ikke være tale om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion. Hvad imidlertid angår de dele af Hispacement's dokumenter (dok. 33.322/2898-2903), som parterne ikke havde adgang til under den administrative procedure, er det allerede fastslået (jf. ovenfor i præmis 372), at det ved vurderingen af anbringenderne vedrørende den anfægtede beslutnings materielle lovlighed må afgøres, om der, når bortses fra de dele af dokument 33.322/2901, som sagsøgerne ikke havde adgang til under den skriftlige og mundtlige fase af den administrative procedure, er ført tilstrækkeligt bevis for den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, fastslåede overtrædelse i forhold til Oficemen, Cimpor og Secil (jf. nedenfor i præmis 2041-2092 og 2136).

450 Cimpor og Secil har med henvisning til de samme dokumenter, som er nævnt ovenfor i præmis 448, anført, at Kommissionen ved i den anfægtede beslutning at henvise til beviser, som fandtes i kapitlet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Portugal, til støtte for klagepunktet vedrørende det iberiske kartel selv erkender, at indholdet i de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter var af betydning for vurderingen af de i de internationale kapitler omhandlede overtrædelser. Tilsvarende har SFIC anført, at der ikke er sammenhæng i Kommissionens opfattelse, idet den på den ene side gør gældende, at sagsakterne ikke udgør et uadskilleligt eller uløseligt forbundet hele, hvilket begrunder, at den ikke ville give aktindsigt i dokumenterne vedrørende de nationale karteller, og på den anden side nægter at udtage dokumenterne vedrørende den del, der angår Frankrig, af sagsakterne, selv om klagepunkterne vedrørende de franske karteller er frafaldet. SFIC har i denne forbindelse på ny henvist til referaterne af SNFCC's forretningsudvalgsmøder den 8. juli, den 9. september og den 7. oktober 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 29, punkt 4, dok. 33.126/14828-14860), som Kommissionen har anvendt i forbindelse med de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a), omhandlede overtrædelser.

451 Det må imidlertid fastslås, at da Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter klart påviste, at der var en forbindelse mellem de dokumenter, SFIC har henvist til, og klagepunkterne vedrørende ETF, og en forbindelse mellem de dokumenter, som Cimpor og Secil har henvist til, og klagepunkterne vedrørende det iberiske kartel, og da SFIC, Cimpor og Secil under den administrative procedure blev anmodet om at udtale sig om dokumenterne, var Kommissionen berettiget til at omtale dokumenterne i den anfægtede beslutning, selv om de nationale klagepunkter var frafaldet. Et givet dokument kan således have forbindelse med forskellige overtrædelser, i dette tilfælde de nationale og de internationale klagepunkter. Det forhold, at de nationale klagepunkter var frafaldet, afskar ikke Kommissionen fra at anvende et sådant dokument til støtte for de i den anfægtede beslutning omhandlede internationale klagepunkter.

452 SFIC har endvidere anført, at selv om sammenslutningen ganske vist udtalte sig om betydningen af dokumenterne vedrørende det franske kartel under den administrative procedure, blev dens bemærkninger fremsat alene ud fra de nationale klagepunkter og ikke de internationale klagepunkter. Kommissionen har ikke i den anfægtede beslutning taget hensyn til de bemærkninger, sagsøgeren fremsatte ved besvarelsen af de nationale klagepunkter, og navnlig ikke bemærkningerne vedrørende referaterne af SNFCC's forretningsudvalgsmøder den 8. juli, den 9. september og den 7. oktober 1986 (dok. 33.126/14828-14860).

453 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter klart påviste, at der var en forbindelse mellem de dokumenter, hvortil SFIC henviser, og klagepunkterne vedrørende ETF (jf. ovenfor i præmis 352). Det var muligt for SFIC at fremsætte bemærkninger til disse dokumenter, idet Kommissionen ikke blot anvendte dem i forbindelse med de nationale klagepunkter, men også i forbindelse med de forskellige overtrædelser vedrørende ETF. Med hensyn til argumentet om, at Kommissionen ikke tog hensyn til SFIC's bemærkninger under den administrative procedure, er der ikke ført bevis herfor. Det må derfor forkastes. Under alle omstændigheder kan det fastslås, at Kommissionen i nr. 29, punkt 4, i den anfægtede beslutning i detaljer har drøftet SFIC's forklaringer på, at der ikke i referaterne af de tre nævnte møder i SNFCC er omtale af spørgsmålet om eksport fra Grækenland, selv om dette punkt var på dagsordenen for møderne.

454 Italcementi (sag T-65/95) har anført, at Kommissionen har tilsidesat lighedsgrundsætningen ved at have fastslået, at selskabet deltog i aftaler med Calcestruzzi på den ene side og Unicem, Cementir og selskabet selv på den anden side, selv om det ikke er fastslået, at Calcestruzzi deltog i samme overtrædelse. Tilsvarende har Unicem (sag T-50/95) anført, at Calcestruzzi skulle have været anset for ansvarlig for de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a) og b), omhandlede overtrædelser. Ifølge selskabet skulle de elleve andre italienske producenter, som i meddelelsen af klagepunkter blev opfordret til at besvare dette klagepunkt, også have været anset for ansvarlige for de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede aftaler. Denne tilsidesættelse af lighedsgrundsætningen påvirkede ligeledes selskabets ret til kontradiktion, idet det var henvist til alene at forsvare sig mod et klagepunkt vedrørende en adfærd, som også omfattede andre parter, der var i besiddelse af for forsvaret væsentlige oplysninger.

455 Disse argumenter må forkastes. Det forhold, at erhvervsdrivende, som måtte have befundet sig i en situation, der var sammenlignelig med sagsøgerens, ikke af Kommissionen er fundet skyldig i nogen overtrædelse, kan ikke berettige til at tilsidesætte konstateringen af den overtrædelse, der er lagt denne sagsøger til last, forudsat at overtrædelsen er behørigt bevist (den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146). Det vil senere blive undersøgt, om Kommissionen faktisk har ført bevis for de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a) og b), omhandlede overtrædelser og Unicem's og Italcementi's deltagelse heri (jf. nedenfor i præmis 3138-3189, 3245-3253, 3264-3270 og 3343-3386). Endvidere har Unicem ikke redegjort for, hvorledes de omstændigheder, selskabet har påberåbt sig til støtte for anbringendet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, har afskåret det fra at få adgang til dokumenter, som det kunne anvende til sit forsvar, og dermed påvirket selskabets udøvelse af retten til kontradiktion.

456 ENCI (sag T-31/95) og VNC (sag T-32/95) har herudover anført, at opgivelsen af forfølgelsen af de påståede nationale karteller, som er omhandlet i meddelelsen af klagepunkter, medførte, at de blev udsat for forskelsbehandling. De virksomheder, som var berørt af de nationale karteller, befandt sig i en bedre situation end de to sagsøgere, idet proceduren vedrørende undersøgelsen af det nederlandske marked og markedet i Benelux-landene ikke var omfattet af meddelelsen af klagepunkter og blev videreført til skade for sagsøgerne.

457 Dette argument må forkastes. Meddelelsen af klagepunkter indeholdt ikke et nationalt kapitel vedrørende Nederlandene. Endvidere har sagsøgerne ikke godtgjort, at der blev indledt og gennemført en procedure vedrørende et påstået nederlandsk kartel. De virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som var berørt af et nationalt kapitel i meddelelsen af klagepunkter, befandt sig derfor ikke i samme situation som sagsøgerne. Det forhold, at kun de i meddelelsen af klagepunkter omhandlede virksomheder og sammenslutninger af virksomheder kunne drage fordel af opgivelsen af de nationale klagepunkter, kan derfor ikke anses for en forskelsbehandling i forhold til ENCI og VNC (den ovenfor i præmis 123 nævnte Schumacker-dom, dommens præmis 30). Hvad angår det belgisk-nederlandsk-tyske kartel, med hensyn til hvilket Kommissionen i nr. 51 i den anfægtede beslutning har tilkendegivet, at den ikke ville tage stilling, er der tale om et internationalt klagepunkt. ENCI og VNC kan ikke med henvisning til videreførelsen af proceduren vedrørende et internationalt klagepunkt gøre gældende, at beslutningen om at frafalde de nationale klagepunkter var i strid med ligebehandlingsprincippet. Under alle omstændigheder har Kommissionens beslutning om ikke i den anfægtede beslutning at ville tage stilling til det belgisk-nederlandsk-tyske kartel på samme måde påvirket alle de sagsøgere, som er omfattet af dette klagepunkt (jf. den anfægtede beslutning, nr. 23), hvilket i sig selv udelukker en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet.

458 Endelig har FIC (sag T-30/95) anført, at Kommissionen har tilsidesat traktatens artikel 190 ved i den anfægtede beslutning at undlade at begrunde opgivelsen af de nationale klagepunkter og dens opfattelse af, at denne opgivelse ikke havde indflydelse på de øvrige klagepunkter, mens den på forhånd havde tilkendegivet, at alle klagepunkterne udgjorde et uløseligt forbundet hele, og påvist, at der fandtes en samlet og kontinuerlig aftale. Denne overtrædelse er navnlig alvorlig, fordi den vedrører selve begrundelsen for den anfægtede beslutning. FIC har tilføjet, at det forhold, at meddelelsen af klagepunkter er af forberedende karakter, ikke i sig selv kan begrunde, at de nationale klagepunkter blev frafaldet og de internationale klagepunkter opretholdt. BCA (sag T-54/95) og Åsland (T-55/95) har herudover anfægtet, at Kommissionen

ikke i den anfægtede beslutning har begrundet opgivelsen af de nationale klagepunkter. Italcementi har endvidere anført, at der er en modsigelse mellem udgangspunktet om en samlet og kontinuerlig overtrædelse og beslutningen af 23. september 1993 om ikke at forfølge undersøgelsen af de nationale klagepunkter.

459 Det bemærkes, at forståelsen af Kommissionens ræsonnement for så vidt angår de internationale klagepunkter, både i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning, på ingen måde nødvendiggjorde en undersøgelse af de i meddelelsen af klagepunkter omhandlede nationale klagepunkter. Med den indfaldsvinkel, der var valgt i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning, var de internationale klagepunkter, dvs. Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil på internationalt plan, på ingen måde afhængig af de nationale klagepunkter (jf. ovenfor i præmis 110-120). Da opgivelsen af de nationale klagepunkter ikke påvirkede de internationale klagepunkter og derfor var disse uvedkommende, og kun de internationale klagepunkter var omfattet af den anfægtede beslutning, var Kommissionen ikke forpligtet til at begrunde denne opgivelse i den anfægtede beslutning. Med hensyn til den modsigelse, Italcementi mener at kunne påvise, bemærkes, at de nationale klagepunkter hverken i meddelelsen af klagepunkter eller i den anfægtede beslutning blev anset for forhold, som udgjorde den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale. FIC's, Asland's og Italcementi's argumenter må derfor forkastes.

460 Det følger af det anførte, at det tredje anbringende og det andet og det fjerde anbringende, for så vidt som de vedrører opgivelsen af de nationale klagepunkter, må forkastes.

B — Opgivelsen af de internationale klagepunkter over for visse virksomheder

461 Det bemærkes, at sagsøgerne ved brev af 27. september 1993 blev orienteret om opgivelsen af de nationale klagepunkter. De blev imidlertid ikke orienteret om Kommissionens beslutning om at frafalde de internationale klagepunkter i meddelelsen af klagepunkter over for visse tyske og spanske virksomheder.

462 Italcementi (sag T-65/95) har anfægtet, at Kommissionen ikke under den administrative procedure orienterede selskabet om sin beslutning om at afslutte den procedure, som var indledt over for tolv tyske og seks spanske virksomheder. Selskabet blev herved afskåret fra at udtale sig om denne beslutning under den administrative procedure. Selskabets bemærkninger kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald, idet beslutningen af 23. september 1993 taler imod, at det ansvar, Kommissionen har pålagt alle de europæiske cementproducenter, skulle være af kollektiv karakter.

463 BDZ (sag T-48/95) og Asland (sag T-55/95) har anført, at Kommissionens beslutning af 23. september 1993 om at opgive klagepunkterne over for en række spanske og tyske virksomheder også helt ændrede den faktiske og retlige sammenhæng for det i meddelelsen af

klagepunkter anførte. Tilsvarende har Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) anført, at da Kommissionen i september 1993 besluttede at afslutte proceduren over for disse virksomheder, som var repræsenteret i Cembureau, samtidig med at den opretholdt de internationale klagepunkter over for de øvrige virksomheder, som meddelelsen af klagepunkter var stilet til, omformulerede den nødvendigvis klagepunkterne. Den skulle derfor have givet virksomhederne lejlighed til på ny at fremsætte deres bemærkninger.

464 Det må fastslås, at selv om Kommissionens beslutning af 23. september 1993 om at frafalde klagepunkterne over for tolv tyske og seks spanske virksomheder ikke er omtalt i dens brev af 27. september 1993 til modtagerne af meddelelsen af klagepunkter, giver de grunde, sagsøgerne har fremført, ikke grundlag for at fastslå, at de bemærkninger, de på det pågældende tidspunkt kunne have fremført vedrørende beslutningen, kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald, hverken generelt eller for deres eget vedkommende.

465 Det bemærkes i denne forbindelse, at det forhold, at Kommissionen frafaldt de internationale klagepunkter over for en række virksomheder, ikke kan fortolkes som en ændring i dens vurdering med hensyn til indholdet af de klagepunkter, som var fremført i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter, og som i den anfægtede beslutning er fastslået over for de pågældende sagsøgere. De bemærkninger, BDZ, Asland, Italcementi, Åker og Euroc kunne have fremført vedrørende Kommissionens beslutning af 23. september 1993 om at frafalde de internationale klagepunkter over for en række modtagere af meddelelsen af klagepunkter, kunne ikke have givet anledning til tvivl om de forhold, som Kommissionen henviste til med henblik på at pålægge dem ansvar for de internationale klagepunkter, der er gjort gældende over for dem i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning.

466 Med hensyn til det argument om et kollektivt ansvar, som Italcementi, Aker og Euroc har påberåbt sig, bemærkes, at de virksomheder, over for hvilke proceduren blev indstillet, alle var indirekte medlemmer af Cembureau, dvs. virksomheder, som var repræsenteret i Cembureau gennem deres respektive sammenslutninger, BDZ og Oficemen. Kommissionen har aldrig, hverken i meddelelsen af klagepunkter eller i den anfægtede beslutning, givet udtryk for, at alle de virksomheder, som var repræsenteret i Cembureau gennem deres respektive sammenslutninger, deltog i de overtrædelser, der er omhandlet i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter. Kommissionen ændrede derfor på ingen måde klagepunkterne ved at afslutte proceduren over for visse indirekte medlemmer af Cembureau.

467 Herefter må BDZ's, Asland's, Italcementi's, Aker's og Euroc's argumenter forkastes.

468 Endelig har Cembureau (sag T-26/95) og Italcementi anført, at Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning begrundede, hvorfor den i forhold til visse virksomheder frafaldt de internationale klagepunkter.

469 Ifølge fast retspraksis skal den begrundelse, som kræves i henhold til traktatens artikel 190, klart og utvetydigt angive de betragtninger, som den fællesskabsmyndighed, der har udstedt den anfægtede retsakt, har lagt til grund, dels således, at Fællesskabets retsinstanser kan foretage deres prøvelse, dels således, at de berørte parter kan få kendskab til grundlaget for den trufne foranstaltning, så de kan varetage deres rettigheder (jf. Domstolens dom af 14.2.1990, sag C-350/88, Delacre m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 395, præmis 15, og Rettens dom af 25.6.1998, forenede sager T-371/94 og T-394/94, British Airways m.fl. og British Midland Airways mod Kommissionen, Sml. II, s. 2405, præmis 89). Det nærmere indhold af begrundelseskravet skal fastlægges i lyset af den konkrete sags omstændigheder, navnlig indholdet af den pågældende retsakt, indholdet af de anførte grunde samt den interesse, som retsaktens adressater samt andre, der må anses for umiddelbart og individuelt berørt af retsakten, kan have i begrundelsen (Domstolens dom af 2.4.1998, sag C-367/95 P, Kommissionen mod Sytraval og Brink's France, Sml. I, s. 1719, præmis 63).

470 Det var imidlertid ikke nødvendigt af hensyn til Cembureau's og Italcementi's forståelse af de klagepunkter, som er fastslået i forhold til dem i den anfægtede beslutning, at de kendte grundene til, at Kommissionen frafaldt de internationale klagepunkter over for visse tyske og spanske virksomheder. Det er heller ikke nødvendigt, at Retten har kendskab hertil, for at den kan efterprøve beslutningens lovlighed. Under alle omstændigheder kan sagsøgerne ikke gøre gældende, at Kommissionen i den anfægtede beslutning skulle have begrundet, at den frafaldt de internationale klagepunkter over for visse spanske og tyske virksomheder, med henblik på at gøre det muligt for Retten at efterprøve, om Kommissionen har tilsidesat lighedsgrundsætningen. Spørgsmålet om, hvorvidt de virksomheder, som er omfattet af beslutningen af 23. september 1993, deltog i de i den anfægtede beslutning omhandlede overtrædelser, foreligger ikke til prøvelse ved Retten. Endvidere bemærkes, at det forhold, at en erhvervsdrivende, som måtte have befundet sig i en situation, der var sammenlignelig med situationen for en sagsøger, ikke af Kommissionen er fundet skyldig i nogen overtrædelse, under ingen omstændigheder kan berettige til at tilsidesætte konstateringen af den overtrædelse, der er lagt denne sagsøger til last (den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146). Der er derfor heller ikke grundlag for at tage Italcementi's begæring om, at Kommissionen pålægges at fremlægge beslutningen af 23. september 1993, til følge.

471 Det følger af det anførte, at det andet og det fjerde anbringende, for så vidt som de vedrører opgivelsen af de internationale klagepunkter over for visse virksomheder, ligeledes må forkastes.

Femte anbringende om den sagbehandlingsfejl, som Kommissionen angiveligt begik ved at frafalde visse af de internationale klagepunkter i forhold til Irish Cement

472 Irish Cement (sag T-60/95) har anført, at der foreligger en sagsbehandlingsfejl, idet det ikke anføres i den anfægtede beslutning, at selskabet deltog i overtrædelsen vedrørende stiftelsen af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2), mens Kommissionen under høringerne gjorde gældende, at selskabet deltog heri. Endvidere har Irish Cement anført, at det salg af klinker til Blue Circle, som er påberåbt over for selskabet i nr. 15 i meddelelsen af klagepunkter, ikke i den anfægtede beslutning er anset for gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

473 Det bemærkes imidlertid, at sagsøgeren ikke kan påberåbe sig en sagsbehandlingsfejl som følge af, at visse af de beskyldninger, Kommissionen har fremført over for selskabet under den administrative procedure, i sidste ende er opgivet i den anfægtede beslutning. Modtagerne af meddelelsen af klagepunkter tilstræber således netop, at Kommissionen skal frafalde de klagepunkter, der er gjort gældende over for dem (jf. ovenfor i præmis 439).

474 Det femte anbringende må derfor også forkastes.

Sjette anbringende om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet meddelelsen af klagepunkter var ufuldstændig og uprøcis

A — Indledende bemærkninger

475 Visse sagsøgere har for det første anført, at meddelelsen af klagepunkter på flere punkter var ufuldstændig (B). Endvidere har nogle sagsøgere gjort gældende, at det ikke tilstrækkelig klart fremgik af meddelelsen af klagepunkter, i hvilket omfang de var omfattet af forskellige klagepunkter (C). En række sagsøgere har også anført, at overtrædelser eller dele af overtrædelser, som er omhandlet i den anfægtede beslutning, ikke svarer til de klagepunkter, der er fremført i meddelelsen af klagepunkter. Da vurderingen af en manglende overensstemmelse mellem klagepunkter i meddelelsen af klagepunkter og de overtrædelser, der er fastslået i den anfægtede beslutning, nødvendiggør en undersøgelse af alle de forhold, der udgør de omhandlede overtrædelser, vil denne vurdering blive foretaget i forbindelse med gennemgangen af anbringenderne og argumenterne vedrørende den anfægtede beslutnings materielle lovlighed.

476 Det bemærkes, at meddelelsen af klagepunkter skal være formuleret i vendinger, der, selv om de er kortfattede, er tilstrækkelig klare til, at parterne reelt kan forstå, hvilken adfærd Kommissionen lægger dem til last. Kun såfremt dette er tilfældet, har meddelelsen af klagepunkter opfyldt sin rolle i henhold til fællesskabsreglerne, nemlig at give virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder alle de oplysninger, der er nødvendige, for at de kan forsvare sig effektivt, før Kommissionen vedtager en endelig beslutning (den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 42, og den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sagen Mo och Domsjö mod Kommissionen, dommens præmis 63). Nærværende anbringende må vurderes på baggrund af disse principper.

B — Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter var ufuldstændig

477 FIC (sag T-30/95), VNC (sag T-32/95) og Oficemen (sag T-59/95) har anført, at Kommissionen ikke i meddelelsen af klagepunkter anførte, at den havde til hensigt at pålægge branchesammenslutningerne bøder (1). FIC, ENCI (sag T-31/95) og VNC (sag T-32/95) har anfægtet den måde, hvorpå CBS-aftalen mellem de tyske, de belgiske og de nederlandske producenter om forsyningen af det nederlandske marked blev behandlet i meddelelsen af klagepunkter (2). Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) har anført, at der ikke i meddelelsen af klagepunkter blev redegjort for de faktiske og retlige forhold, som danner baggrund for, at Kommissionen mente at have territorial kompetence til at anvende traktatens artikel 85, stk. 1, på adfærd udvist af virksomheder med hjemsted uden for Fællesskabet (3). Endelig har Italcementi (sag T-65/95) og Hornos Ibéricos (sag T-69/95) anført, at meddelelsen af klagepunkter ikke indeholdt en analyse af markedet og heller ikke en præcis afgrænsning af de relevante markeder (4).

1. Den manglende omtale i meddelelsen af klagepunkter af, at Kommissionen havde til hensigt at pålægge branchesammenslutningerne bøder

478 Kommissionen pålagde ikke blot virksomhederne, men også de sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, bøder for deltagelse i Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutnings artikel 9). Kommissionen fandt det nødvendigt også at pålægge sammenslutningerne af virksomheder bøder, »for at man kan afskrække dem fra at tage initiativ til eller fremme sådanne aftaler i fremtiden« (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 8, første led).

479 FIC, VNC og Oficemen har anført, at de ikke under den administrative procedure blev orienteret om, at Kommissionen havde til hensigt at pålægge dem bøder. Denne tilsidesættelse af retten til kontradiktion bør efter sammenslutningernes opfattelse føre til, at den anfægtede beslutnings artikel 9 annulleres i forhold til dem.

480 Det bemærkes, at Kommissionen ikke har ret til at pålægge en virksomhed eller en sammenslutning af virksomheder en bøde, medmindre den forinden under den administrative procedure har orienteret parten om, at den har til hensigt at gøre dette. Meddelelsen af klagepunkter skal således gøre det muligt for den pågældende virksomhed eller sammenslutning af virksomheder at forsvare sig ikke blot mod en konstatering af overtrædelsen, men også mod pålæggelsen af en bøde (den ovenfor i præmis 150 nævnte dom i sagen Michelin mod Kommissionen, dommens præmis 20, og generaladvokat N. Fennelly's forslag til afgørelse i de forenede sager C-395/96 P og C-396/96 P, CMB og Dafra-Lines mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, punkt 178). Såfremt Kommissionen efter fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter finder at måtte pålægge en bøde, som ikke er omtalt i meddelelsen af klagepunkter, skal den orientere virksomheden eller sammenslutningen af virksomheder herom ved et tillæg til meddelelsen af klagepunkter og i denne forbindelse overholde de sagsbehandlingsforskrifter, som gælder for enhver meddelelse af klagepunkter.

481 I nærværende tilfælde indeholder meddelelsen af klagepunkter kun ét afsnit om bøder, nemlig nr. 93. Kommissionen henviste heri indledningsvis til bestemmelserne i artikel 15, stk. 2, i

forordning nr. 17, hvorefter Kommissionen kan pålægge virksomheder og sammenslutninger af virksomheder bøder (meddelelsen af klagepunkter, nr. 93, første afsnit). Der er tale om et næsten ordret citat af den pågældende bestemmelse. I øvrigt omtales sammenslutningerne af virksomheder ikke i nr. 93 i meddelelsen af klagepunkter. Kommissionen anførte, at »de pågældende virksomheder forsætligt, eller i hvert fald uagtsomt, har begået de i denne meddelelse nævnte overtrædelser« (meddelelsen af klagepunkter, nr. 93, andet afsnit). Endvidere henviste Kommissionen i forbindelse med bemærkningerne vedrørende overtrædelsernes grovhed og varighed (meddelelsen af klagepunkter, nr. 93, tredje afsnit) til »nogle af producenterne« og »de pågældende virksomheder«, men ikke på noget tidspunkt til sammenslutningerne af virksomheder. Herudover fremhævede Kommissionen »virksomhedernes« manglende samarbejdsvilje under kontrolundersøgelsen.

482 Kommissionen har anført, at da der var tale om en meddelelse af klagepunkter, som klart beskrev virksomhedssammenslutningernes deltagelse i Cembureau-aftalen, må sammenskrivningen af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 i nr. 93, første afsnit, i denne meddelelse af klagepunkter være tilstrækkelig til under den administrative procedure at orientere sammenslutningerne af virksomheder om, at de kunne blive pålagt bøder for deres deltagelse i Cembureau-aftalen.

483 Dette argument kan ikke tiltrædes. Selv om virksomhedssammenslutningernes deltagelse i Cembureau-aftalen klart var beskrevet i meddelelsen af klagepunkter, gjaldt det samme for virksomhedernes vedkommende (jf. nedenfor i præmis 506-543). Kommissionen anførte i nr. 93, andet afsnit, i meddelelsen af klagepunkter, at de indledende betingelser (Domstolens kendelse af 25.3.1996, sag C-137/95 P, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. I, s. 1611, præmis 53) for pålæggelse af en bøde var opfyldt for virksomhedernes vedkommende, idet den gjorde gældende, at de havde begået de i meddelelsen af klagepunkter omhandlede overtrædelser »forsætligt eller uagtsomt«. Dette anføres ikke for så vidt angår sammenslutningerne af virksomheder. Tilsvarende henviste Kommissionen i nr. 93, tredje afsnit, i redegørelsen for bødeudmålingen kun til virksomhedernes adfærd. Hvis sammenskrivningen af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 i nr. 93, første afsnit, i meddelelsen af klagepunkter havde være tilstrækkelig til at orientere sammenslutningerne af virksomheder om, at de ville blive pålagt bøder, ville dette også have været tilfældet for virksomhedernes vedkommende. Det fremgår således, at Kommissionen i bemærkningerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de indledende betingelser for pålæggelse af en bøde og vedrørende bødeudmålingen, ikke tilkendegav, at den havde til hensigt at også at pålægge sammenslutningerne af virksomheder bøder.

484 Endvidere må det understreges, at en meddelelse af klagepunkter skal give modtageren heraf oplysninger om, hvorvidt Kommissionen anser den overtrædelse, den pågældende formodes at have begået, for forsætlig eller uagtsom, og om grovheden og varigheden af denne overtrædelse i relation til bødeudmålingen, således at modtageren kan forudsige, at der vil blive pålagt en bøde (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 21). I øvrigt sondres der i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 klart mellem disse to spørgsmål (den ovenfor i præmis 483 nævnte kendelse i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, kendelsens præmis 53). I nærværende tilfælde omhandlede alle oplysninger i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de indledende betingelser for pålæggelse af en bøde og grovheden og varigheden af overtrædelsen kun virksomhederne. Sammenslutningerne af virksomheder kunne derfor ikke forudsige, at Kommissionen også ville pålægge dem en bøde.

485 Endvidere bemærkes, at der er fast praksis for, at Kommissionen, når den fastslår, at en sammenslutning af virksomheder og dennes medlemmer har deltaget i samme overtrædelse, enten pålægger medlemsvirksomhederne eller sammenslutningen af virksomheder en bøde. I sidstnævnte tilfælde kan den som grundlag for bødeudmålingen anvende medlemsvirksomhedernes omsætning, i det mindste når sammenslutningen i henhold til sine interne regler kan forpligte medlemmerne (den ovenfor i præmis 83 nævnte dom i sagerne CB og Europay mod Kommissionen, dommens præmis 136 og 137, Rettens dom af 21.2.1995, sag T-29/92, SPO m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 289, præmis 385, og af 22.10.1997, forenede sager T-213/95 og T-18/96, SCK og FNK mod Kommissionen, Sml. II, s. 1739, præmis 253). Hvis Kommissionen på grund af særlige forhold, som f.eks. de forhold, som er nævnt i nr. 65, punkt 8, i den anfægtede beslutning, agter både at pålægge sammenslutningen af virksomheder og sammenslutningens medlemsvirksomheder bøder, skal den klart anføre, at den har til hensigt at gøre dette i meddelelsen af klagepunkter eller et tillæg hertil. Heller ikke ud fra denne indfaldsvinkel var nr. 93 i meddelelsen af klagepunkter tilstrækkelig præcis til, at sammenslutningerne af virksomheder fik kendskab til, at Kommissionen havde til hensigt at pålægge dem bøder.

486 Endvidere har Kommissionen ikke imødegået, hvad Oficemen har anført i stævningen, nemlig at denne sammenslutning i svaret på meddelelsen af klagepunkter udtrykkeligt anførte, at den gik ud fra, at Kommissionen ikke havde til hensigt at pålægge sammenslutningerne af virksomheder bøder. Det må endvidere fastslås, at FIC's svar på meddelelsen af klagepunkter ikke indeholder bemærkninger vedrørende bøderne. Alligevel fandt Kommissionen det ikke hensigtsmæssigt i et tillæg til meddelelsen af klagepunkter at orientere sammenslutningerne af virksomheder om, at de kunne blive pålagt en bøde.

487 Kommissionen har således ved ikke under den administrative procedure at have opfordret FIC, VNC og Oficemen til at fremsætte deres bemærkninger til, at Kommissionen eventuelt ville udnytte sin kompetence i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 til at pålægge dem en bøde, tilsidesat en væsentlig formforskrift. Retten kan af egen drift tage spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en tilsidesættelse af en væsentlig formforskrift, under påkendelse (Domstolens dom af 7.5.1991, sag C-291/89, Interhotel mod Kommissionen, Sml. I, s. 2257, præmis 14, og den ovenfor i præmis 469 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Sytraval og Brink's France, dommens præmis 67), og det må således i de sager, der er anlagt af de øvrige sammenslutninger af virksomheder, som den anfægtede beslutning er rettet til, og som ligeledes under den administrative procedure modtog en meddelelse af klagepunkter, hvori det ikke var anført, at Kommissionen havde til hensigt at pålægge dem en bøde, fastslås, at der foreligger en tilsidesættelse af en væsentlig formforskrift.

488 Den anfægtede beslutnings artikel 9 må derfor annulleres, for så vidt som der herved pålægges virksomhedssammenslutningerne Cembureau, FIC, VNC, SFIC, BDZ, BCA, Oficemen, ATIC og AGCI en bøde.

2. Behandlingen af CBS-aftalen

489 FIC, ENCI og VNC har anfægtet den måde, hvorpå CBS-aftalen, der blev indgået mellem de tyske, de belgiske og de nederlandske producenter om forsyningen af det nederlandske marked og anmeldt til Kommissionen i 1975, blev behandlet.

490 ENCI og VNC har anført, at det fremgik af meddelelsen af klagepunkter, at CBS-aftalen ville blive behandlet særskilt, bl.a. i fodnote 10. Da der ikke findes et kapitel vedrørende Nederlandene, er meddelelsen af klagepunkter ufuldstændig. Ifølge ENCI og VNC underbygger den tyske version af meddelelsen af klagepunkter deres argument, idet fodnote 10 i denne version udtrykkeligt angiver, at CBS-aftalen ville blive behandlet i et andet kapitel i meddelelsen af klagepunkter, som senere ville blive udarbejdet.

491 Dette argument må forkastes. Når der ikke i meddelelsen af klagepunkter fandtes et kapitel, som specifikt angik Nederlandene, skyldes det, således som Kommissionen har anført, at der ikke blev gjort noget klagepunkt gældende vedrørende det nederlandske marked. Da ENCI og VNC ikke har påvist, at der i den anfægtede beslutning i forhold til dem er fastslået et klagepunkt, som særskilt angår det nederlandske marked, kan de ikke gøre gældende, at meddelelsen af klagepunkter var ufuldstændig, fordi der ikke var et »nederlandsk« kapitel. Det forhold, at et sådant kapitel ikke fandtes, har således ikke påvirket sagsøgernes mulighed for under den administrative procedure at tage til genmæle over for klagepunkter, som er fastslået i den anfægtede beslutning. Endvidere har CBS-aftalen, som er omhandlet i fodnote 10 i meddelelsen af klagepunkter og i nr. 23, punkt 2, og nr. 51 i den anfægtede beslutning, ikke i sig selv givet anledning til et klagepunkt, hverken i meddelelsen af klagepunkter eller i den anfægtede beslutning. Det forhold, at Kommissionen forbeholdt sig ret til at indlede en procedure vedrørende CBS-aftalen, har ikke haft nogen betydning for ENCI's og VNC's forsvar under en procedure, hvor der i sidste ende ikke blev fremsat et klagepunkt vedrørende CBS-aftalen. Endelig kan sagsøgerne ikke hente støtte i den tyske version af meddelelsen af klagepunkter. Da sagsøgerne havde hjemsted i Nederlandene, fremsendte Kommissionen den nederlandske version af meddelelsen af klagepunkter til dem, således at kun denne version er autentisk i forhold til dem.

492 FIC har anført, at Kommissionen har tilsidesat sammenslutningens ret til kontradiktion ved at nævne CBS-aftalen til støtte for dens opfattelse af, at der fandtes et belgisk-nederlandsk-tysk kartel (den anfægtede beslutning, nr. 23, punkt 2), selv om Kommissionen stadig ikke har reageret i anledning af anmeldelsen af denne aftale. Under alle omstændigheder har Kommissionen herved forsøgt at skade FIC's og de øvrige berørtes parteres troværdighed.

493 Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen ganske vist i nr. 23, punkt 2, i den anfægtede beslutning har henvist til CBS-aftalen i forbindelse med en beskrivelse af de faktiske omstændigheder vedrørende et belgisk-nederlandsk-tysk kartel. Imidlertid har Kommissionen i nr. 51 besluttet ikke at tage stilling til, om der findes et sådant kartel, og i denne forbindelse henvist til, at den »allerede i fodnote 10, s. 34, i klagepunktsmeddelelsen [nævnte], at CBS-aftalen ville blive behandlet i en særskilt procedure«. Kommissionen har således på ingen måde henvist til CBS-aftalen i forbindelse med et klagepunkt, der er fastslået i den anfægtede beslutning. FIC's argument må derfor forkastes.

3. Den påståede manglende redegørelse for Kommissionens territoriale kompetence

494 Aker og Euroc har anført, at der ikke i meddelelsen af klagepunkter blev redegjort for de faktiske og retlige forhold, som danner baggrund for, at Kommissionen mente at have territorial kompetence til at anvende traktatens artikel 85, stk. 1, på adfærd udvist af virksomheder med hjemsted uden for Fællesskabet. Sagsøgerne har derfor ikke haft lejlighed til at udtale sig om dette spørgsmål under den administrative procedure, hvilket udgør en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion.

495 Det er korrekt, at meddelelsen af klagepunkter ikke indeholder en redegørelse for Kommissionens kompetence til at anvende bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, over for virksomheder hjemmehørende i tredjelande. Det må imidlertid ved læsningen af meddelelsen af klagepunkter have stået sagsøgerne klart, hvilke klagepunkter Kommissionen præcist gjorde gældende over for dem [deltagelse i Cembureau-aftalen om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet — meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og nr. 61, litra a) — og deltagelse i ETF og gennemførelsesforanstaltningerne hertil — meddelelsen af klagepunkter, nr. 16, nr. 17, nr. 18, nr. 19, litra d), nr. 20, litra f), og nr. 61, litra h), jf. nedenfor i præmis 524 og 527]. Ved brev af 16. juli 1992 gav Kommissionen endvidere de to sagsøgere underretning om, at »de havde fået tilsendt meddelelsen af klagepunkter som følge af deres deltagelse i Cembureau Task Force eller ETF, hvis formål var at forhindre leverancer af græsk cement i EF, at opkøbe græsk cement eller få den græske overproduktion afsat uden for Europa« (den anfægtede beslutning, nr. 53, punkt 11). Da Aker og Euroc var bekendt med, hvilke former for adfærd der blev gjort gældende over for dem i meddelelsen af klagepunkter, havde de derfor under den administrative procedure lejlighed til at fremhæve deres særlige situation på grund af deres hjemsted uden for Fællesskabet, og hvilke konsekvenser dette efter deres opfattelse burde have for det territoriale anvendelsesområde for traktatens artikel 85, stk. 1.

496 Sagsøgernes argument må derfor forkastes.

4. Den påståede undladelse af at foretage en analyse af markedet og en præcis afgrænsning af de relevante markeder

497 Hornos Ibéricos har anført, at Kommissionen burde have foretaget en økonomisk analyse af markedet med henblik på at afklare, om der ikke fandtes en anden forklaring på de anfægtede former for adfærd end en ulovlig samordning (den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 71 og 72). Kommissionen har enten aldrig foretaget den tilbundsgående undersøgelse af markedet, som var nødvendig, og har derved tilsidesat de mest basale beviskrav, eller aldrig til sagsøgeren fremsendt dokumenterne vedrørende denne undersøgelse, således at retten til kontradiktion er tilsidesat.

498 Det bemærkes, at Kommissionen ikke var forpligtet til for så vidt angår de anfægtede former for adfærd at undersøge, om der fandtes en anden forklaring end en ulovlig samordning. Overtrædelserne er således i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning fastslået

på grundlag af direkte dokumentbeviser og ikke på grundlag af en parallel adfærd på markedet (jf. ovenfor i præmis 264). Endvidere må det fastslås, at meddelelsen af klagepunkter indeholder en analyse af markedet. Kapitel 1 i meddelelsen af klagepunkter, der er på ni sider, har overskriften »Markedet for cement«. Det er opdelt i fire punkter: produktet, industrien, udbuddet og efterspørgslen. Sagsøgeren har ikke bestridt at have modtaget dette kapitel under den administrative procedure. Argumentet må derfor forkastes.

499 Italcementi har anført, at Kommissionen ikke har afgrænset det relevante geografiske marked i meddelelsen af klagepunkter. Den har derfor afskåret sagsøgeren fra at udtale sig om et væsentligt forhold i forbindelse med vurderingen af selskabets adfærd.

500 Det må i denne forbindelse fastslås, at Kommissionen i kapitel 1 i meddelelsen af klagepunkter i nr. 5 under overskriften »Samhandelen i EF« udtalte, at det forhold, at samhandelen var af ringe omfang, »i højere grad [skyldes] en lang tradition for at respektere nabomarkederne end de store udgifter, der er forbundet med transport af et tungt produkt«. Kommissionen tilkendegav herved over for modtagerne af meddelelsen af klagepunkter, at det geografiske marked gik videre end de nationale markeder, således at den i meddelelsen af klagepunkter omhandlede praksis kunne påvirke handelen mellem medlemsstater (meddelelsen af klagepunkter, nr. 62, 65 og 68) og være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Argumentet om manglende afgrænsning af det geografiske marked må derfor forkastes (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 485 nævnte dom i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 74 og 75).

501 Italcementi har også anført, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter ikke sondrede mellem grå og hvid cement. Da Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 11, punkt 1) har anført, at hvid cement ikke er en del af det samme marked som grå cement, ændrede den afgrænsningen af markedet, men fremsendte ikke en ny meddelelse af klagepunkter til parterne.

502 Dette argument må ligeledes forkastes. I meddelelsen af klagepunkter sondredes der også mellem grå og hvid cement (nr. 1). Endvidere indeholdt meddelelsen særskilte bemærkninger specifikt vedrørende et kartel på markedet for hvid cement (kapitel 2, afsnit 3, og kapitel 11). De øvrige karteller, som var omhandlet i meddelelsen af klagepunkter, vedrørte alle markedet for grå cement. Kommissionen fandt således allerede i meddelelsen af klagepunkter, at hvid cement ikke er en del af det samme marked som grå cement.

503 Det følger af det anførte, at der må gives sagsøgerne medhold i nærværende anbringende, for så vidt som det vedrører den manglende omtale i meddelelsen af klagepunkter af, at Kommissionen havde til hensigt at pålægge branchesammenslutningerne bøder (jf. ovenfor i præmis 478-488). Alle de øvrige argumenter, der går ud på, at meddelelsen af klagepunkter var ufuldstændig, må forkastes.

C — Spørgsmålet om, hvorvidt det ikke tilstrækkelig klart fremgik af meddelelsen af klagepunkter, i hvilket omfang visse sagsøgere var omfattet af forskellige klagepunkter

504 De fleste sagsøgere har anført, at det ikke tilstrækkelig klart var angivet i meddelelsen af klagepunkter, i hvilket omfang de var omfattet af de forskellige klagepunkter. Det må imidlertid understreges, at for så vidt som der må gives medhold i et sådant argument, kan det kun føre til, at det fastslås, at der foreligger en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, hvis et klagepunkt, der ikke tilstrækkelig klart er gjort gældende over for den pågældende sagsøger, efterfølgende er fastslået over for vedkommende i den anfægtede beslutning. Spørgsmålet om tilsidesættelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure må således undersøges ud fra de klagepunkter, Kommissionen har fastslået i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning (jf. de ovenfor i præmis 106 nævnte domme i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 60, og i sag T-36/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 70). De argumenter, der er fremført af Unicem (sag T-50/95) og Cementir (sag T-87/95), og hvorefter det ikke fremgik af meddelelsen af klagepunkter, på hvilken måde de var omfattet af klagepunktet vedrørende reglerne om loyal konkurrence, kan derfor forkastes, allerede fordi drøftelserne om »loyal eller sund eller korrekt« konkurrence, som er omhandlet i nr. 17 i den anfægtede beslutning, ikke er omtalt i beslutningens dispositive del.

505 De øvrige argumenter, sagsøgerne har fremført, vil blive undersøgt nedenfor i den rækkefølge, hvori overtrædelserne er fastslået i den anfægtede beslutning.

1. De pågældende sagsøgeres deltagelse i den overtrædelse, som Cembureau-aftalen udgør, og varigheden af denne overtrædelse

506 Det anføres i den anfægtede beslutning, at Cembureau og sammenslutningens medlemmer i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983 indgik en aftale om at respektere hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et andet (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1 og 9). Kommissionen benævner denne aftale »Cembureau-aftalen«. Ifølge den anfægtede beslutning var parterne i aftalen Cembureau, Cembureau's medlemmer (herefter »Cembureau's direkte medlemmer«) og visse virksomheder, som ikke er medlemmer af Cembureau, men medlemmer af en national sammenslutning, der er medlem af Cembureau (herefter »Cembureau's indirekte medlemmer«). For så vidt angår Cembureau's indirekte medlemmer har Kommissionen »dog kun [taget] de virksomheder i betragtning, der er repræsenteret ved deres sammenslutning i Cembureau, og som ud over dette tilhørsforhold klart har tilkendegivet, at de tilslutter sig aftalen« ved at deltage i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, første afsnit). De virksomheder, der indirekte er medlemmer af Cembureau, og som deltog i en eller flere af de i den anfægtede beslutnings artikel 3-6 omhandlede overtrædelser, er således i beslutningen anset for at have deltaget i Cembureau-aftalen. Buzzi, som hverken er direkte eller indirekte medlem af Cembureau, tilsluttede sig ifølge den anfægtede beslutning Cembureau-aftalen ved deltagelsen i de fransk-italienske karteller, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1 (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3 og 4). Kommissionen har fastslået (nr. 46, punkt 1, første afsnit), at »alle de ordninger, der er vedtaget inden for rammerne af Cembureau, og de bi- og/eller multilaterale møder og kontakter udgjorde en 'samlet og kontinuerlig' aftale«. Denne samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1.

507 CBR (sag T-25/95), ENCI (sag T-31/95), VNC (sag T-32/95), Ciments luxembourgeois (sag T-34/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Vicat (sag T-37/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), BDZ (sag T-48/95), Unicem (sag T-50/95), Buzzi (sag T-51/95), Valenciana (sag T-52/95), Rugby (sag T-53/95), BCA (sag T-54/95), Asland (sag T-55/95), Castle (sag T-56/95), Uniland (sag T-58/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), ATIC (sag T-63/95), Hornos Ibéricos (sag T-69/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har anført, at de ikke i meddelelsen af klagepunkter blev anset for parter i Cembureau-aftalen. De kunne derfor ikke under den administrative procedure udtale sig om spørgsmålet om, hvorvidt de deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. Denne bestemmelse må derfor annulleres i forhold til dem.

508 I forbindelse med dette anbringende har CBR, Vicat, Rugby og Castle også anført, at Kommissionen ikke under den administrative procedure orienterede dem om, at den ville anse deres medlemskab af en national sammenslutning, som er direkte medlem af Cembureau, for udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen. FIC (sag T-30/95), Ciments français, Aalborg Portland, Lafarge, Unicem, Heracles, Uniland, Italcementi (sag T-65/95), Hornos Ibéricos, Aker, Euroc og AGCI (sag T-103/95) har anført, at meddelelsen af klagepunkter ikke er tilstrækkelig præcis for så vidt angår varigheden af den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse.

509 Det må for det første undersøges, om det i kapitel 2 og 10 i meddelelsen af klagepunkter tilstrækkelig klart blev gjort gældende over for de nævnte sagsøgere, at de havde deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede Cembureau-aftale (1.1). Det må dernæst undersøges, om og i hvilket omfang Kommissionen har taget hensyn til, at en virksomhed er medlem af en national sammenslutning, i forbindelse med bevisførelsen for deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, og om meddelelsen af klagepunkter var tilstrækkelig klart affattet på dette punkt (1.2). Det vil også blive undersøgt, om varigheden af den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede Cembureau-aftale var angivet tilstrækkelig præcist i meddelelsen af klagepunkter (1.3). Endelig vil der blive redegjort for virkninger af det af Retten fastslåede (1.4).

1.1. Deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse

510 Der må sondres mellem de sagsøgere, der er medlemmer af Cembureau (1.1.1), og de sagsøgere, som ikke er medlemmer af denne sammenslutning og heller ikke blev anset for sådanne i meddelelsen af klagepunkter (1.1.2).

1.1.1. Modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som er medlemmer af Cembureau

511 VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, BCA og ATIC er direkte medlemmer af Cembureau.

512 De var i kapitel 2, nr. 6, andet afsnit, i meddelelsen af klagepunkter udtrykkeligt omtalt som sådanne.

513 Det anføres kapitel 10, nr. 61, tredje afsnit:

»Som det fremgår af nr. 9, har Cembureau og dens medlemmer vedtaget 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets'.«

514 Herudover tilføjes i nr. 61, litra a), første afsnit:

»'Cembureau Agreement or Principle of not transhipping to internal European markets' (nr. 9) [...] er en aftale og/eller en samordnet praksis mellem Cembureau og sammenslutningens medlemmer.«

515 De otte ovennævnte sagsøgere, som er direkte medlemmer af Cembureau, kan derfor ikke gøre gældende, at de ikke i meddelelsen af klagepunkter var anført som parter i Cembureau-aftalen.

1.1.2. Modtagere, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau eller i meddelelsen af klagepunkter blev anset for ikke direkte medlemmer af Cembureau

516 De øvrige sagsøgere, som har fremført den her omhandlede argumentation, er enten ikke direkte medlemmer af Cembureau (CBR, ENCI, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Buzzi, Valenciana, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Cimpor, Secil, Hornos Ibéricos og Blue Circle) eller er direkte medlemmer, men blev ikke anset for sådanne i meddelelsen af klagepunkter (Aker og Euroc). Sagsøgerne har med henvisning til nr. 61, tredje afsnit, i meddelelsen af klagepunkter, hvorefter »Cembureau og dens medlemmer [har] vedtaget« Cembureau-aftalen, anført, at meddelelsen af klagepunkter ikke var tilstrækkelig præcis i forhold til dem for så vidt angår deres deltagelse i denne aftale.

517 Der må foretages en særskilt undersøgelse af situationen for de virksomheder, som ifølge meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning deltog i bi- eller multilaterale karteller (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 10, nr. 61, og den anfægtede beslutning, artikel 3 og 4), dvs. CBR, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Buzzi, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Cimpor, Secil, Aker, Euroc og Blue Circle (1.1.2.1), situationen for de virksomheder, som deltog i ECEC's aktiviteter (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 12,

nr. 66, og den anfægtede beslutning, artikel 5), dvs. ENCI, Dyckerhoff og Castle (1.1.2.2), og situationen for de virksomheder, som deltog i EPC's aktiviteter (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 12, nr. 67, og den anfægtede beslutning, artikel 6), dvs. Ciments français, Lafarge, Valenciana, Hornos Ibéricos og Blue Circle (1.1.2.3).

1.1.2.1. Modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, men som angiveligt deltog i bi- eller multilaterale karteller

518 For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt det ved læsning af meddelelsen af klagepunkter må have stået CBR, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Buzzi, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Cimpor, Secil, Aker, Euroc og Blue Circle klart, at det blev gjort gældende, at de deltog i Cembureau-aftalen, må der først redegøres for den måde, hvorpå den del af sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter, som vedrørte Cembureau-aftalen og de bi- og multilaterale karteller (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 2, afsnit 1 og 2), var opbygget. Denne del af sagsfremstillingen var opbygget således:

»Kapitel 2 — Internationale cementorganisationer

Afdeling 1 — Cembureau

[...]

9. 'The Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets'

10. Anvendelsen af 'The Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets': Frankrig — Italien

11. Anvendelsen af 'The Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets': Spanien — Portugal

12. Anvendelsen af 'The Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets': Frankrig — Tyskland

[...]

Afsnit 2: 'Cembureau Task Force or European Task Force'

[...]«

519 Selv om der således redegøres for 'Cembureau Task Force or European Task Force' i et særskilt afsnit i meddelelsen af klagepunkter, anføres i fodnoten til overskriften på dette afsnit:

»Denne Task Force burde logisk set behandles under afsnit 1, fordi den er oprettet i henhold til 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets'. Den behandles i et afsnit for sig, fordi redegørelsen er så omfattende.«

520 I nr. 61, femte og ellevte afsnit, i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 10), der har overskriften »Aftaler om hjemmemarkedsprincippet«, fremstilles de forskellige bi- og multilaterale karteller som ordninger, der sikrer anvendelsen af »Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets«. Vedrørende ETF anføres i ellevte afsnit: »Det mest graverende tilfælde i forbindelse med anvendelsen af dette princip var det såkaldte 'græske problem' (jf. afsnit 2, nr. 16-20). I denne anledning søgte Cembureau og dens medlemmer at gå til angreb på det medlem, der havde vovet at bryde hjemmemarkedsprincippet: Man oprettede en Task Force og traf en række forholdsregler over for de græske producenter ('Market Regulations', 'Stick Actions', 'Carrot Actions').«

521 I kapitel 10 i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter var deltagerne i de bi- og multilaterale karteller (Frankrig-Italien, Spanien-Portugal, Frankrig-Tyskland, ETF) angivet ved navn. Vicat, Ciments français, Lafarge og Buzzi var angivet som deltagere i de fransk-italienske karteller [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 10, nr. 61, litra b)], Cimpor og Secil som deltagere i det iberiske kartel [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 10, nr. 61, litra c)], Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger og Lafarge som deltagere i det fransk-tyske kartel [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 10, nr. 61, litra d)], og CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Aker, Euroc og Blue Circle var angivet som deltagere i en eller flere overtrædelser inden for rammerne af ETF [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 10, nr. 61, litra h)].

522 I nr. 61, første og andet afsnit, i meddelelsen af klagepunkter anføres:

»Den foreliggende sag er karakteriseret ved en række aftaler og/eller forskellige former for samordnet praksis, som oprindelig er opstået ved og betinget af, at de pågældende virksomheder har fastsat og tilsluttet sig hjemmemarkedsprincippet, og som senere skyldes bilaterale eller multilaterale ordninger, der supplerer eller bidrager til anvendelsen af dette princip.

Det materiale, der blev indhentet under kontrolundersøgelsen, viser, at de europæiske cementproducenter vedtog og accepterede hjemmemarkedsprincippet på grundlag af et gensidigt samarbejde, der gjorde det muligt at organisere denne sektor.«

523 Det fremgår således, at selv om det anføres i nr. 61, tredje afsnit (kapitel 10), i meddelelsen af klagepunkter, at »Cembureau og dens medlemmer [har] vedtaget 'Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European markets'«, gøres det endvidere tilstrækkelig klart gældende, at de modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, tilsluttede sig Cembureau-aftalen, idet de i meddelelsen blev anset for at have deltaget i et eller flere bi- eller multilaterale karteller.

524 På denne baggrund må det ved læsning af meddelelsen af klagepunkter have stået CBR, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Buzzi, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Cimpor, Secil, Aker, Euroc og Blue Circle klart, at de i kraft af deres deltagelse i en eller flere bi- eller multilaterale karteller blev anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen, som var aftalt mellem Cembureau og sammenslutningens medlemmer. Sagsøgerne kan derfor ikke gøre gældende, at det i meddelelsen af klagepunkter alene var gjort gældende, at de deltog i et eller flere af disse karteller, men ikke i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

525 Vicat har endvidere anført, at der ikke i meddelelsen af klagepunkter omtales noget bevis, som kan godtgøre, at selskabet var part i Cembureau-aftalen. Dette kan ikke tiltrædes. De beviser, som Kommissionen påberåbte sig til støtte for klagepunktet vedrørende det fransk-italienske kartel mellem Vicat og Buzzi, er udtrykkeligt opregnet i nr. 10 og nr. 61, litra b), i meddelelsen af klagepunkter og viser ifølge meddelelsen, at Vicat tilsluttede sig Cembureau-aftalen.

526 Endelig har Aker og Euroc anført, at de ved brevet af 16. juli 1992, som er nævnt i den anfægtede beslutning (nr. 53, punkt 11), fik underretning om, at de havde fået tilsendt meddelelsen af klagepunkter som følge af deres deltagelse i ETF.

527 Selv om de to sagsøgere ved dette brev fik underretning om, at de havde fået tilsendt meddelelsen af klagepunkter som følge af deres deltagelse i ETF, kunne de ved læsning af meddelelsen udlede, at de i kraft af deltagelsen i ETF også blev anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen.

1.1.2.2. Modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, men som angiveligt deltog i ECEC's aktiviteter

528 Det anføres i nr. 66, femte afsnit, i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter:

»Aftalen om oprettelse af ECEC og aftalerne og/eller den samordnede praksis vedrørende eksport til tredjelande er overtrædelser af artikel 85, stk. 1, og ECMEC og ECEC's medlemmer har begået disse overtrædelser i hvert fald siden 1980.«

529 ENCI, Dyckerhoff og Castle, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, er blandt de navngivne medlemmer af ECEC, som er nævnt i nr. 25 i meddelelsen af klagepunkter. Disse sagsøgere har i stævningen anført, at meddelelsen af klagepunkter ikke er tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår deres deltagelse i Cembureau-aftalen.

530 ENCI har med rette anført, at der i nr. 66, femte afsnit, i den nederlandske version af meddelelsen af klagepunkter, som er fremsendt til selskabet, og som alene er autentisk i forhold til dette, er en forskel i forhold til de øvrige versioner af meddelelsen.

531 Dette afsnit i meddelelsen af klagepunkter er affattet således:

»Aftalen om oprettelse af ECEC og aftalerne og/eller den samordnede praksis vedrørende eksport til tredjelande er overtrædelser af artikel 85, stk. 1, og ECMEC og *ECMEC's medlemmer* har begået disse overtrædelser i hvert fald siden 1980.«

532 Kommissionen angav imidlertid i nr. 25 i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter de virksomheder, som er medlemmer af ECEC, herunder »ENCI i Nederlandene«. Endvidere blev der i nr. 24 i sagsfremstillingen redegjort for tilblivelsen af såvel ECEC som EPC, og det anføres: »De to komitéer har i hvert fald siden 1980 haft fælles sekretariat, varetaget af ECMEC.«

533 Ved læsning af de to afsnit kunne en modtager af meddelelsen af klagepunkter således udlede, at når et klagepunkt blev gjort gældende over for ECMEC's medlemmer, gjaldt det både for ECEC's og EPC's medlemmer.

534 Heraf følger, at ENCI, der er angivet som medlem af ECEC i nr. 24 i meddelelsen af klagepunkter, ikke kan påberåbe sig, at meddelelsen af klagepunkter var uklart affattet for så vidt angår selskabets deltagelse i kartellerne inden for ECEC, selv om klagepunktet i nr. 66 i den nederlandske version af meddelelsen af klagepunkter var rettet mod ECMEC og medlemmerne heraf.

535 Det fremgår endvidere af meddelelsen af klagepunkter, at medlemmerne af ECEC/ECMEC i kraft af deres deltagelse i den samordnede praksis inden for ECEC blev anset for at have deltaget i Cembureau-aftalen. Det anføres således i nr. 66, første og fjerde afsnit, i meddelelsen af klagepunkter:

»For at vurdere ECEC's aktiviteter må man betragte dem i deres rette sammenhæng. Som nævnt i nr. 9 og 61, har Cembureau vedtaget 'Cembureau Agreement or Principle of not transhipping to internal European markets'. For at sikre at denne 'agreement or principle' blev overholdt, måtte man finde midler til at afsætte Cembureau-medlemmernes overskudsproduktion og undgå, at dette overskud blev afsat på de europæiske markeder [...] Aftalen om oprettelse af ECEC og aftalerne og/eller den samordnede praksis om politikken vedrørende eksport til tredjelande kan ikke betragtes isoleret, men indgår som en fast bestanddel af hjemmemarkedsprincippet.«

536 ECEC's medlemmer, herunder ENCI, Dyckerhoff og Castle, kunne således ved læsning af meddelelsen af klagepunkter udlede, at deres deltagelse i ECEC's aktiviteter blev anset for udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen.

1.1.2.3. Modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, men som angiveligt deltog i EPC's aktiviteter

537 Det blev i nr. 67 i kapitel 12 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende den retlige vurdering af EPC's aktiviteter gjort gældende, at EPC's medlemmer overtrådte traktatens artikel 85, stk. 1, ved at oprette denne komité og ved at deltage i aftaler og/eller samordnet praksis vedrørende samarbejde om eksport til tredjelande. Ciments français, Lafarge, Valenciana, Hornos Ibéricos og Blue Circle er blandt de navngivne medlemmer af EPC, som blev nævnt i nr. 27 i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter. Disse fem virksomheder, som ikke er direkte

medlemmer af Cembureau, har i stævningen anført, at meddelelsen af klagepunkter ikke er tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår deres deltagelse i Cembureau-aftalen.

538 Hvad angår EPC's aktiviteter anføres i nr. 28 i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter, som vedrører EPC og har overskriften »Viljen til at respektere hjemmemarkederne«:

»Selv om det ikke er nævnt udtrykkeligt, fremgår det klart [af forskellige dokumenter] [...] at de nationale markeder skal respekteres.«

539 I nr. 67, andet og fjerde afsnit, i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter anføres:

»Samarbejdet mellem medlemmerne, som består i opdeling af markederne, fastsættelse af priser og udveksling af oplysninger med henblik på at afsætte overskudsproduktionen i tredjelande, er et middel til at kontrollere anvendelsen af hjemmemarkedsprincippet samt en følge deraf: Hjemmemarkedsprincippet og eksportsamarbejdet er derfor snævert forbundet.

[...]

[Aftalen om oprettelse af EPC] har til formål, gennem anvendelsen af hjemmemarkedsprincippet, at begrænse medlemmernes afsætningsmuligheder inden for fællesmarkedet.«

540 Da Kommissionen således fandt, at samarbejdet mellem EPC's medlemmer var et middel til at kontrollere anvendelsen af hjemmemarkedsprincippet, gjorde den dermed gældende over for disse medlemmer, at de tilsluttede sig dette princip.

541 EPC's medlemmer, herunder Ciments français, Lafarge, Valenciana, Hornos Ibéricos og Blue Circle, kunne således ved læsning af meddelelsen af klagepunkter udlede, at deres deltagelse i EPC's aktiviteter blev anset for udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen.

1.1.3. Foreløbig sammenfatning

542 Det fremgår af det anførte, at alle de sagsøgere, som har fremført anbringendet om, at meddelelsen af klagepunkter ikke var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår deres deltagelse i Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 507), ved læsning af meddelelsen af klagepunkter kunne fastslå, at Kommissionen gjorde gældende, at de havde deltaget i Cembureau-aftalen. Ifølge meddelelsen af klagepunkter var Cembureau-aftalen vedtaget af Cembureau og sammenslutningens medlemmer, således at de sagsøgere, som er nævnt ovenfor i præmis 511, og som alle er direkte medlemmer af Cembureau, kunne udlede, at dette klagepunkt blev gjort gældende over for dem. For så vidt angår de sagsøgere, som er nævnt ovenfor i præmis 516, og som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, blev det i meddelelsen af klagepunkter tilstrækkelig klart gjort gældende, at de havde tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af deres deltagelse i en eller gennemførelsesforanstaltninger til denne aftale.

543 Det må endvidere fastslås, at Kommissionen i nr. 59 i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter anså »alle de ordninger, der er vedtaget inden for rammerne af Cembureau, og de bi- og/eller multilaterale møder og kontakter [...] [for] én 'samlet og kontinuerlig' aftale«. Alle de sagsøgere, som har fremført nærværende anbringende (jf. ovenfor i præmis 507), blev således under den administrative procedure orienteret om klagepunktet gående ud på, at de havde deltaget i den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1. De var således i stand til at tage stilling til dette klagepunkt under den administrative procedure.

1.2. Medlemskab af en national sammenslutning, der er direkte medlem af Cembureau, som kriterium for pålæggelse af ansvar for deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse

544 CBR, Vicat, Rugby og Castle har anført, at Kommissionen ikke under den administrative procedure underrettede dem om, at den ville anse en virksomheds medlemskab af en national sammenslutning, som er direkte medlem af Cembureau, for udtryk for, at virksomheden deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

545 Det må fastslås, at alle de indirekte medlemmer af Cembureau, som i stævningen har gjort gældende, at meddelelsen af klagepunkter ikke var tilstrækkelig klart affattet til, at de kunne udlede, at de blev anset for at have deltaget i Cembureau-aftalen, dvs. CBR, ENCI, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Valenciana, Rugby, Asland, Castle, Uniland, Cimpor, Secil, Hornos Ibéricos og Blue Circle, ligeledes har fremført det mindre vidtrækkende argument om, at meddelelsen af klagepunkter ikke var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår den betydning, Kommissionen i den anfægtede beslutning ville tillægge en modtagers medlemskab af et direkte medlem af Cembureau.

546 Kommissionen har i den anfægtede beslutning (nr. 65, punkt 3, første afsnit) anført:

»Alle de virksomheder og virksomhedssammenslutninger, som denne beslutning er rettet til, har tilsluttet sig hjemmemarkedsaftalen eller -princippet for grå cement, der blev vedtaget den 14. januar 1983 mellem de sammenslutninger og virksomheder, der er direkte medlemmer af Cembureau. Aftalen var fra dette tidspunkt bindende for disse virksomheder og for de virksomheder, der var medlemmer af de pågældende nationale sammenslutninger.«

547 Det er således Kommissionens opfattelse, at Cembureau's indirekte medlemmer ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 var repræsenteret ved deres nationale sammenslutning, som var direkte medlem af Cembureau, således at aftalen fra dette tidspunkt var bindende for dem.

548 Kommissionen har nærmere anført (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 5):

»[...] når disse sammenslutninger indgår forpligtelser, gør de det i medlemmernes interesse og på deres vegne og ikke i deres egen interesse. Cementproducenterne er de egentlige aktører, der handler via deres faglige sammenslutninger.«

549 Hvad imidlertid angår de direkte og indirekte medlemmer af Cembureau, som på det tidspunkt, da Cembureau-aftalen angiveligt blev indgået, den 14. januar 1983, havde hjemsted uden for Fællesskabets område, har Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 45, punkt 11, nr. 65, punkt 4, og artikel 1) lagt til grund, at deres deltagelse i Cembureau-aftalen udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, fra det tidspunkt, hvor den har bevis for, at en sådan deltagelse havde virkninger i Fællesskabet.

550 Endelig har Kommissionen for Buzzi's vedkommende i den anfægtede beslutning (nr. 65, punkt 4, første led, jf. også nr. 65, punkt 3, tredje afsnit) anset den i artikel 1 fastslåede overtrædelse for at være påbegyndt den 11. maj 1983:

»Buzzi var faktisk hverken direkte eller indirekte medlem af Cembureau. Det er derfor iværksættelsen af den samordnede praksis, som Buzzi deltog i, der skal betragtes som beviset for virksomhedens deltagelse i Cembureau-aftalen eller -princippet.«

551 Det følger af det anførte, at Kommissionen i den anfægtede beslutning i tilfælde af medlemskab af en national sammenslutning, som er medlem af Cembureau, har fastslået, at de indirekte medlemmer af Cembureau, som deltog i en eller flere af de gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3-6, deltog i Cembureau-aftalen fra tidspunktet for aftalens indgåelse, den 14. januar 1983. I modsætning til, hvad CBR og Vicat har anført, anså Kommissionen imidlertid ikke dette medlemskab for i sig selv at være udtryk for, at de indirekte medlemmer af Cembureau deltog i den i artikel 1 omhandlede overtrædelse. Kommissionen fastslog således alene denne overtrædelse i forhold til »de virksomheder [...] der er repræsenteret ved deres sammenslutning i Cembureau, og som ud over dette tilhørsforhold klart har tilkendegivet, at de tilslutter sig aftalen« ved at deltage i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, første afsnit).

552 Det må imidlertid fastslås, at der er taget hensyn til medlemskabet af en national sammenslutning, som er direkte medlem af Cembureau, ved fastlæggelsen af, hvornår de indirekte medlemmer af Cembureau er anset for at have påbegyndt deres deltagelse i overtrædelsen. Når indirekte medlemmer af Cembureau var repræsenteret ved et direkte medlem af Cembureau, da Cembureau-aftalen blev aftalt og bekræftet, blev deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til aftalen således i den anfægtede beslutning anset for et udtryk for, at de havde deltaget i selve aftalen fra den 14. januar 1983.

553 De pågældende modtagere af meddelelsen af klagepunkter skulle under den administrative procedure have været orienteret om, at dette forhold vil blive taget i betragtning. Overholdelsen af retten til kontradiktion kræver således, at den pågældende virksomhed allerede under den administrative procedure sættes i stand til at tage stilling til de af Kommissionen fremførte faktiske forhold, klagepunkter og andre omstændigheder (den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sagen Hoffmann-La Roche mod Kommissionen, dommens præmis 11, den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 40-53, og den ovenfor i præmis 83 nævnte dom i sagerne CB og Europay mod Kommissionen, dommens præmis 48). Kommissionen, der er forpligtet til som et væsentligt element i meddelelsen af klagepunkter at angive varigheden af den overtrædelse, den påtænker at fastslå (den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 15), skal i meddelelsen give alle væsentlige oplysninger om begyndelsestidspunktet for overtrædelsen.

554 Det må derfor undersøges, om det tilstrækkelig klart fremgik af meddelelsen af klagepunkter, at medlemskabet af en national sammenslutning, som er direkte medlem af Cembureau, var af betydning for fastlæggelsen af, hvornår de indirekte medlemmer af Cembureau er anset for at have påbegyndt deres deltagelse i den overtrædelse, Cembureau-aftalen udgør.

555 De indirekte medlemmer af Cembureau vidste, at de var medlemmer af en national sammenslutning, som var medlem af Cembureau. Spørgsmålet er imidlertid, om de med rimelighed kunne udlede af meddelelsen af klagepunkter, hvilke konklusioner Kommissionen ville drage af deres medlemsskab af et direkte medlem af Cembureau (de ovenfor i præmis 323 nævnte domme af 10.3.1992, Shell mod Kommissionen, dommens præmis 56, og sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 35).

556 Det må for det første fastslås, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter på ingen måde henviste til de indirekte Cembureau-medlemmers medlemskab af en national sammenslutning i forbindelse med påvisningen af, at de deltog i Cembureau-aftalen. Det er således ikke anført noget sted i meddelelsen af klagepunkter, at medlemskabet af en national sammenslutning, som er direkte medlem af Cembureau, var af betydning for fastlæggelsen af, hvornår de indirekte medlemmer af Cembureau er anset for at have påbegyndt deres deltagelse i den overtrædelse, Cembureau-aftalen udgør (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9, 59 og 61). Endvidere er der angivelser i meddelelsen af klagepunkter, som taler imod en sådan læsning af meddelelsen.

557 For det første angives det i meddelelsen af klagepunkter (nr. 61, tredje afsnit), at Cembureau og sammenslutningens medlemmer havde »vedtaget« Cembureau-aftalen. Der omtales også (nr. 59, første afsnit) en række planer og foranstaltninger vedtaget »inden for Cembureau's institutionelle struktur«.

558 Hvad angår de virksomheder, som ikke er medlemmer af Cembureau, anvendte Kommissionen et andet ordvalg. Kommissionen anførte således (nr. 61, første afsnit), at de pågældende virksomheder »tilslutte[de] sig hjemmemarkedsprincippet«. Disse virksomheder var derfor ifølge meddelelsen af klagepunkter ikke ansvarlige for vedtagelsen af Cembureau-aftalen. De blev anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af deres deltagelse i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger hertil (jf. ovenfor i præmis 542).

559 Høringerne blev under den administrative procedure gennemført ud fra denne indfaldsvinkel (jf. nedenfor i præmis 664-674). Kun Cembureau og de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som i meddelelsen af klagepunkter var anset for direkte medlem af Cembureau, havde således lejlighed til mundtligt at udtale sig under de høringer, som specifikt vedrørte Cembureau-aftalen, idet disse parter blev anset for at have vedtaget denne aftale. De indirekte medlemmer af Cembureau og Buzzi, som blev anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning hertil, fik kun tildelt taletid i forbindelse med høringerne vedrørende gennemførelsesforanstaltningen til Cembureau-aftalen (jf. nedenfor i præmis 665 og 666).

560 Da en tiltrædelse af en aftale sker ex nunc, bekræfter anvendelsen af begrebet tiltrædelse for så vidt angår ikke-Cembureau-medlemmer under den administrative procedure, at Kommissionen ikke på dette tidspunkt havde til hensigt på grundlag af de indirekte Cembureau-medlemmers medlemskab af en national sammenslutning at anse dem for ansvarlige for den overtrædelse, som Cembureau-aftalen udgjorde, fra tidspunktet for vedtagelsen af denne.

561 For det andet udtalte Kommissionen i nr. 59 i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter, at »alle de ordninger, der er vedtaget inden for rammerne af Cembureau, og de bi- og/eller multilaterale møder og kontakter må betragtes som én 'samlet og kontinuerlig' aftale [...] *fra nedenstående tidspunkter*«. Hvis Kommissionen anså de indirekte Cembureau-medlemmers deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen for udtryk for, at de deltog i denne aftale fra tidspunktet for aftalens indgåelse, fordi de ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 var repræsenteret ved deres nationale sammenslutninger,

ville den ikke i meddelelsen af klagepunkter have henvist til »*tidspunkter*« for, hvornår deres deltagelse i den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale påbegyndtes, men til den 14. januar 1983, således som de har gjort i nr. 65, punkt 3, første afsnit, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 546).

562 Heraf følger, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter fandt, at de virksomheder, som ikke var direkte medlemmer af Cembureau, tilsluttede sig Cembureau-aftalen fra det tidspunkt, hvor de deltog i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale. Kommissionen sondrede ikke i denne forbindelse mellem de indirekte medlemmer af Cembureau og Buzzi, som hverken var direkte eller indirekte medlem af denne sammenslutning. Da Cembureau-aftalen var vedtaget af Cembureau og sammenslutningens medlemmer, blev alle de øvrige virksomheder, som ikke var medlemmer af Cembureau, anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen ex nunc, fra det tidspunkt hvor de deltog i en gennemførelsesforanstaltning. I den anfægtede beslutning er denne konstruktion med ikke-Cembureau-medlemmers tiltrædelse af Cembureau-aftalen fra tidspunktet for »deres« gennemførelse kun anvendt i forhold til Buzzi (nr. 65, punkt 4, og artikel 1). I modsætning til de indirekte medlemmer af Cembureau var denne virksomhed således ikke ved delegationsledernes møde repræsenteret ved en national sammenslutning.

563 Det må herefter fastslås, at Kommissionen på grund af den manglende overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning ikke i beslutningen kunne anvende de indirekte Cembureau-medlemmers medlemskab af en national sammenslutning, der er medlem af Cembureau, som kriterium for at anse dem for ansvarlige for den overtrædelse, Cembureau-aftalen udgør.

564 Dette kan imidlertid ikke føre til, at den anfægtede beslutnings artikel 1 i sin helhed annulleres over for alle de indirekte Cembureau-medlemmer, som den anfægtede beslutning er rettet til. Da det forhold, som virksomhederne ikke fik kendskab til under den administrative procedure, har ført til, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har fastslået, at de indirekte Cembureau-medlemmer, som deltog i en eller flere af de gennemførelsesforanstaltninger, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3-6, deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 551 og 552), har den manglende overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning kun påvirket de indirekte Cembureau-medlemmers forsvar i det omfang, deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse i beslutningen er anset for påbegyndt på et tidligere tidspunkt end deres første gennemførelse af Cembureau-aftalen.

565 Det allerede fastslåede har således ingen virkninger for Cembureau's indirekte medlemmer, som ifølge meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning deltog i en overtrædelse, som er anset for en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen, og som blev påbegyndt før eller på det tidspunkt, der i den anfægtede beslutnings artikel 1 er fastslået om begyndelsestidspunkt for deltagelsen i den overtrædelse, Cembureau-aftalen udgør. Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger og Lafarge er i meddelelsen af klagepunkter [nr. 61, litra d)] og den anfægtede beslutning [nr. 50 og artikel 3, stk. 3, litra a)] anset for at have deltaget i det fransk-tyske kartel, som angiveligt blev påbegyndt den 23. juni 1982. Selv om Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning havde tillagt disse virksomheders medlemskab af SFIC og BDZ nogen betydning, ville den alligevel have anset deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt den 14. januar 1983. De pågældende

virksomheder ville være blevet anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af deres deltagelse i det fransk-tyske kartel. Nærværende argument må ligeledes forkastes, for så vidt som det er gjort gældende af Valenciana, Hornos Ibéricos og Blue Circle. Ifølge meddelelsen af klagepunkter (kapitel 12, nr. 67) og den anfægtede beslutning (nr. 59 og artikel 6) deltog disse virksomheder i en samordnet praksis inden for rammerne af EPC med henblik på beskyttelse af de respektive hjemmemarkeder i Fællesskabet, i hvert fald fra den 1. juli 1981 for så vidt angår Blue Circle og fra den 1. januar 1986 for så vidt angår Valenciana og Hornos Ibéricos (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 12, nr. 67, og den anfægtede beslutning, artikel 6). Hvis Kommissionen uden at tage hensyn til medlemskab af en national sammenslutning havde fastslået, at disse virksomheder havde tilsluttet sig Cembureau-aftalen alene i kraft af deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning hertil, ville den i forhold til Blue Circle have anset deltagelsen i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt den 14. januar 1983 og i forhold til Valenciana og Hornos Ibéricos den 1. januar 1986. Disse datoer svarer til de begyndelsestidspunkter, der er angivet i denne artikel i den anfægtede beslutnings dispositive del med hensyn til disse virksomheder. Af de samme grunde må Cimpor's og Secil's argument forkastes. I henhold til meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning deltog de i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen, nemlig det iberiske kartel, som i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning er anset for påbegyndt den 1. januar 1986 [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 10, nr. 61, litra c), den anfægtede beslutning, nr. 49 og artikel 3, stk. 2]. Denne dato svarer til det tidspunkt, der er angivet for disse virksomheders vedkommende i den anfægtede beslutnings artikel 1.

566 Hvad angår CBR, ENCI, Vicat, Rugby, Asland, Castle og Uniland må det derimod fastslås, at Kommissionen ville have valgt et andet begyndelsestidspunkt for deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, såfremt den uden at tage hensyn til disse virksomheders medlemskab af en national sammenslutning, som er direkte medlem af Cembureau, ville have anset virksomhederne for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen alene i kraft af deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen. Da de gennemførelsesforanstaltninger, som CBR, ENCI, Vicat, Rugby og Castle angiveligt deltog i, alle ligger efter den 14. januar 1983, kunne Kommissionen kun med henvisning til deres medlemskab af en national sammenslutning, der er direkte medlem af Cembureau, fastslå, at virksomhederne deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra dette tidspunkt. For så vidt angår Asland og Uniland har Kommissionen også i kraft af deres medlemskab af Oficemen anset deres deltagelse i denne overtrædelse for påbegyndt den 1. januar 1986, mens begyndelsestidspunktet for de gennemførelsesforanstaltninger, disse to selskaber angivet deltog i, ligger efter dette tidspunkt.

567 Den anfægtede beslutnings artikel 1 skal derfor annulleres, for så vidt som det heri over for CBR, ENCI, Vicat, Rugby, Asland, Castle og Uniland fastslås, at deres deltagelse i den overtrædelse, Cembureau-aftalen udgør, blev påbegyndt på et tidligere tidspunkt end tidspunktet for deres første gennemførelse af denne aftale. Hvad angår Vicat finder Retten, at selskabet var i stand til at tage til genmæle over for det klagepunkt, der gik ud på, at det deltog i Cembureau-aftalen i kraft af, at det fra den 11. maj 1983 deltog i et påstået fransk-italiensk kartel med Buzzi [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, litra c)]. CBR, Rugby, Asland og Uniland var i stand til at tage til genmæle for så vidt angår spørgsmålet om deres deltagelse i Cembureau-aftalen i kraft af, at de deltog i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger inden for rammerne af ETF, for så vidt angår CBR, Asland og Uniland fra den 28. maj 1986 (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) og for så vidt angår Rugby fra den 16. juni 1986 [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 4, litra a)]. Endelig var ENCI og Castle i stand til at tage til genmæle over for det klagepunkt, der gik ud på, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen i kraft af, at de fra den 14. marts 1984 deltog i den samordnede praksis inden for rammerne af ECEC (den anfægtede beslutnings artikel 5).

568 Det følger af det anførte, at den anfægtede beslutnings artikel 1 for indeværende må annulleres, for så vidt som overtrædelsen herved anses for påbegyndt før den 11. maj 1983 med hensyn til Vicat, før den 14. marts 1984 med hensyn til ENCI og Castle, før den 28. maj 1986 med hensyn til CBR, Asland og Uniland og før den 16. juni 1986 med hensyn til Rugby.

1.3. Varigheden af deltagelsen i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse

569 FIC, Ciments français, Aalborg Portland, Unicem og Uniland (sag T-58/95) har i stævningen anført, at meddelelsen af klagepunkter ikke er tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår begyndelsestidspunktet for deres deltagelse i Cembureau-aftalen. Aker og Euroc har anfægtet, at de i den anfægtede beslutning [nr. 65, punkt 3, litra a), punkt 4 og punkt 9, litra a)] — i modsætning til meddelelsen af klagepunkter — anses for fra starten at have deltaget direkte i indgåelsen af Cembureau-aftalen.

570 For så vidt som disse argumenter er påberåbt af de indirekte medlemmer af Cembureau, er de sammenfaldende med argumentet om, at Kommissionen ikke tilstrækkelig klart havde angivet i meddelelsen af klagepunkter, at den på grundlag af de indirekte medlemmers medlemskab af en national sammenslutning ville anse dem for at have deltaget i Cembureau-aftalen, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1, fra et tidspunkt, der lå før den første gennemførelse af denne aftale. Det af Ciments français påberåbte argument må derfor forkastes (jf. ovenfor i præmis 565), mens der må gives Uniland medhold i selskabets argument (jf. ovenfor i præmis 566, 567 og 568).

571 Det må endvidere undersøges, om det ved læsning af meddelelsen af klagepunkter må have stået FIC, Aalborg Portland, Unicem, Aker og Euroc klart, at Kommissionen gjorde gældende, at de havde deltaget i Cembureau-aftalen fra det tidspunkt, der er fastlagt i den anfægtede beslutnings artikel 1.

572 Det anføres i meddelelsen af klagepunkter [nr. 61, litra a)], at »'Cembureau Agreement or Principle of not transhipping to internal European markets' [...] der har bestået i hvert fald siden 1983, er en aftale og/eller en samordnet praksis mellem Cembureau og sammenslutningens medlemmer«. I nr. 9 anføres i forbindelse med omtalen af delegationsledernes møde den 14. januar 1983, at »flere af Cembureau's dokumenter vedrørende møder i dens organ, der kaldes 'Head Delegates', antyder, at 'Cembureau Agreement or Principle' er blevet udarbejdet inden for Cembureau«. Det fremgår dermed med den fornødne klarhed, at Cembureau-aftalen, som senere er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1, blev anset for en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, begået af Cembureau og sammenslutningens medlemmer, i hvert fald fra den 14. januar 1983.

573 FIC, Aalborg Portland og Unicem, der er direkte medlemmer af Cembureau og er angivet som sådanne i nr. 6 i meddelelsen af klagepunkter, kan således ikke gøre gældende, at meddelelsen af

klagepunkter ikke er tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår begyndelsestidspunktet for den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 1. Med hensyn til Aker og Euroc er de ikke i nr. 6 i meddelelsen af klagepunkter angivet som direkte medlemmer af Cembureau. De har imidlertid i deres svar på meddelelsen af klagepunkter oplyst, at de var medlemmer. De kan derfor ikke gøre gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat, fordi Kommissionen i den anfægtede beslutning har anset dem for direkte medlemmer af Cembureau. Aker's og Euroc's argument forkastes derfor.

574 Hvad angår tidspunktet for ophøret af den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse har Ciments français, Lafarge, Uniland, Italcementi og Hornos Ibéricos anført, at overtrædelsen i nr. 65, punkt 4, i beslutningen er anset for ophørt den 26. marts 1993, dvs. et tidspunkt, der ligger efter fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter. Kommissionen har herved foretaget en ulovlig forlængelse af overtrædelsens varighed uden at give de berørte virksomheder lejlighed til at fremsætte deres bemærkninger til dette spørgsmål. Unicem og AGCI har anfægtet, at der ikke i meddelelsen af klagepunkter var angivet et ophørstidspunkt for Cembureau-aftalen, mens Heracles har anført, at det ikke var angivet i meddelelsen af klagepunkter, om Cembureau-aftalen efter Kommissionens opfattelse var ophørt på tidspunktet for affattelsen af meddelelsen af klagepunkter.

575 Det bemærkes, at der ikke i den anfægtede beslutnings artikel 1 er fastsat et ophørstidspunkt for overtrædelsen. I nr. 65, punkt 4, i beslutningen har Kommissionen oplyst, at den ikke er »sikker på, at overtrædelsen nogen sinde er bragt til ophør«. Kommissionen har således alene med henblik på bødeudmålingen anset overtrædelsen for ophørt den 26. marts 1993.

576 Kommissionen fastsatte heller ikke i meddelelsen af klagepunkter et ophørstidspunkt for de fleste overtrædelsers vedkommende, herunder med hensyn til overtrædelsen vedrørende Cembureau-aftalen. Den anførte i denne forbindelse i nr. 93 i meddelelsen af klagepunkter, at »næsten samtlige karteller fortsat eksisterer«. Denne sidste udtalelse gjaldt for de overtrædelser, for hvilke der ikke i meddelelsen af klagepunkter var anført et præcist ophørstidspunkt. Modtagerne af meddelelsen af klagepunkter kunne på denne baggrund udlede, at Kommissionen agtede i den anfægtede beslutning at fastslå, at overtrædelserne, herunder for så vidt angår Cembureau-aftalen, varede ud over tidspunktet for fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter. De pågældende virksomheders og sammenslutningers ret til kontradiktion er derfor ikke blevet tilsidesat.

577 Hornos Ibéricos har endvidere anfægtet, at overtrædelsen i den anfægtede beslutning (nr. 65, punkt 4) i forhold til selskabet er anset for at have varet til den 26. marts 1993, hvor Interciment blev opløst, selv om der ikke i meddelelsen af klagepunkter var angivet nogen forbindelse mellem selskabet og Interciment.

578 Det fremgår af meddelelsen af klagepunkter (jf. ovenfor i præmis 537-541), at Hornos Ibéricos blev anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af selskabets deltagelse i EPC's ulovlige aktiviteter. Da det tilstrækkelig klart fremgik af meddelelsen af klagepunkter, at Kommissionen fandt, at den overtrædelse, Cembureau-aftalen udgjorde, fortsat eksisterede på

tidspunktet for affattelsen af meddelelsen, tilsidesatte Kommissionen ikke sagsøgerens ret til kontradiktion ved i den anfægtede beslutning at lægge datoen den 26. marts 1993 til grund. Det må understreges, at sagsøgeren hverken i meddelelsen af klagepunkter eller i den anfægtede beslutning anses for at have deltaget i Interciment. Kommissionen har blot i forhold til alle de virksomheder og sammenslutninger, den anfægtede beslutning er rettet til, anset tidspunktet for opløsningen af Interciment for at udgøre afslutningen af den referenceperiode, der er anvendt ved bødeudmålingen, idet der var tale om »den seneste åbne og [...] kendte tilkendegivelse af [Cembureau-aftalen]« (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4). Hornos Ibéricos's argument må derfor forkastes.

579 Endelig har Heracles (sag T-57/95) anført, at selskabet ved læsning af nr. 37, andet afsnit, i meddelelsen af klagepunkter (forholdet mellem Det Forenede Kongerige og kontinentet) fik det indtryk, at Kommissionen var af den opfattelse, at dets deltagelse i Cembureau-aftalen ophørte i 1986, da det overtrådte hjemmemarkedsprincippet ved at eksportere cement til Det Forenede Kongerige.

580 Det bemærkes hertil, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter fandt, at de overtrædelser, for hvilke den ikke angav et præcist ophørstidspunkt, fortsat eksisterede (jf. ovenfor i præmis 576). Det var bl.a. tilfældet med hensyn til Heracles's deltagelse i Cembureau-aftalen. Endvidere blev der i meddelelsen af klagepunkter gjort klagepunkter gældende over for Heracles vedrørende selskabets deltagelse i gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, som gik langt ud over 1986 [deltagelse inden for rammerne af ETF i de i nr. 20 og nr. 61, litra h), nr. v), i meddelelsen af klagepunkter omhandlede »carrot actions«, deltagelse i de af EPC's aktiviteter, der er omhandlet i nr. 27 og 67 i meddelelsen af klagepunkter]. Sagsøgeren kan derfor ikke gøre gældende, at nr. 37 i meddelelsen af klagepunkter var vildledende for selskabet.

1.4. Sammenfatning

581 Den argumentation, CBR, ENCI, Vicat, Rugby, Asland, Castle og Uniland har fremført vedrørende den upræcise affattelse af meddelelsen af klagepunkter for så vidt angår deres deltagelse i Cembureau-aftalen, begrunder, at den anfægtede beslutnings artikel 1 delvis annulleres (jf. ovenfor i præmis 568). I øvrigt må den fremførte argumentation forkastes.

2. Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår sagsøgernes deltagelse i udvekslingen af prisoplysninger og varigheden af denne overtrædelse

582 VNC (sag T-32/95), Ciments luxembourgeois (sag T-34/95), SFIC (sag T-36/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), BDZ (sag T-48/95), Unicem (sag T-50/95), BCA (sag T-54/95) og ATIC (sag T-63/95) har gjort gældende, at Kommissionen ikke tilstrækkelig klart angav i meddelelsen af klagepunkter, om klagepunktet vedrørende udveksling af prisoplysninger blev gjort gældende over for dem.

583 Det bemærkes, at nr. 8 i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter har overskriften »Udveksling af prisoplysninger mellem Cembureau's medlemmer«, og at det anføres i nr. 60 i den retlige vurdering, hvori der henvises til nr. 8, at »rundsendelsen af prislister, der er foregået i hvert fald siden 1983, må betragtes som en samordnet praksis mellem Cembureau og sammenslutningens medlemmer«. VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, BCA og ATIC er i nr. 6 i meddelelsen af klagepunkter udtrykkeligt angivet som medlemmer af Cembureau. De kunne på denne baggrund ved læsning af meddelelsen af klagepunkter udlede, at Kommissionen anså dem for at have deltaget i informationsudvekslingen.

584 Unicem har endvidere anført, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat, idet det ikke blev anført i meddelelsen af klagepunkter, hvornår informationsudvekslingen inden for Cembureau ophørte. Dette argument må forkastes af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 576.

3. Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår sagsøgernes deltagelse i de i den anfægtede beslutnings artikel 3 omhandlede bi- og multilaterale karteller

585 Cimpor (sag T-61/95) har anført, at selskabet ikke ved læsning af meddelelsen af klagepunkter kunne skelne mellem klagepunktet vedrørende en opdeling af det portugisiske marked og klagepunktet vedrørende det iberiske marked. Det iberiske kartel er således omhandlet i de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, og de to klagepunkter er medtaget i kapitlerne i meddelelsen vedrørende Portugal.

586 Dette argument må forkastes. Cimpor gør ikke gældende, at de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter vedrørende det iberiske kartel [kapitel 2, nr. 11, og kapitel 10, nr. 61, litra c)], som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, var uklart affattet. Selv om kapitel 9 og 19 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Portugal gentager visse forhold vedrørende det iberiske kartel under overskriften »Cementleverancer mellem Spanien og Portugal« [nr. 56, litra b), og nr. 90], påvirkede en sådan gentagelse og uddybende forklaring ikke sagsøgerens mulighed for at varetage sit forsvar.

587 Secil (sag T-62/95) har anført, at selskabet ikke ved læsning af meddelelsen af klagepunkter kunne udlede, hvornår det i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede iberiske kartel blev anset for påbegyndt, eller hvornår det portugisiske kartel blev anset for ophørt.

588 Det bemærkes, at det i nr. 61, litra c), i meddelelsen af klagepunkter vedrørende »det iberiske kartel« anføres:

»Aftalerne mellem den spanske producentsammenslutning Oficemen støttet af medlemsproducenterne Valenciana, Asland, Cosmos, Hornos Ibéricos, Valderrivas og de portugisiske producenter Cimpor og Secil [...] om ikke at levere på hinandens traditionelle markeder indebærer, i hvert fald fra den 1. januar 1986, begrænsninger i afsætningen af cement og en opdeling af markedet som omhandlet i artikel 85, stk. 1, litra c).«

589 Begyndelsestidspunktet for den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse var således klart angivet i meddelelsen af klagepunkter.

590 Hvad angår argumentet om, at der ikke var angivet et ophørstidspunkt for det portugisiske kartel, er dette uden betydning, idet de nationale klagepunkter ikke er medtaget i den anfægtede beslutning.

591 Med hensyn til det fransk-tyske kartel har Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Heidelberger (sag T-42/95) og BDZ (sag T-48/95) anført, at det ikke tilstrækkelig klart fremgik af meddelelsen af klagepunkter, at det blev gjort gældende, at de havde deltaget i aftaler og samordnet praksis om regulering af cementleverancer fra Frankrig til Tyskland og fra Tyskland til Frankrig som omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a). SFIC og BDZ har endvidere anført, at Kommissionen ikke i meddelelsen af klagepunkter tilstrækkelig klart fremførte det klagepunkt, som er genstand for den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), vedrørende deres deltagelse i den samordnede praksis om udveksling af oplysninger med henblik på at kontrollere overholdelsen af de kvantitative begrænsninger, der var fastsat for eksport mellem Frankrig og Tyskland, og eksportens fordeling på grundlag af, hvilken tysk delstat den var bestemt til. Disse sagsøgere var derfor afskåret fra at varetage deres forsvar i relation til deres deltagelse i det fransk-tyske kartel.

592 Dette argument må forkastes. Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger og BDZ er således angivet ved navn i nr. 61, litra d), i meddelelsen af klagepunkter, der har overskriften »Det fransk-tyske kartel«, som deltagere i »aftalerne og/eller den samordnede praksis [...] om franske leverancer til Tyskland og tyske leverancer til Frankrig«.

593 I nr. 61, litra d) (tredje afsnit), i meddelelsen af klagepunkter angives endvidere:

»Udvekslingen af statistiske oplysninger mellem [SFIC] og BDZ er en samordnet praksis, der begrænser konkurrencen i den i artikel 85, stk. 1, anvendte betydning [...] Denne udveksling af

oplysninger skal ses i sammenhæng med ovennævnte aftaler og/eller samordnede praksis om opdelingen af [det fransk-tyske marked] og tager sigte på at give de to sammenslutninger mulighed for at kontrollere mål-mængderne for eksporten samt deres bestemmelsessted (delstat).«

4. Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår sagsøgernes deltagelse i oprettelsen af ETF og de foranstaltninger, der blev truffet inden for ETF, som omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, og varigheden af disse overtrædelser

594 Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Heidelberger (sag T-42/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), BDZ (sag T-48/95), Unicem (sag T-50/95), Asland (sag T-55/95), Uniland (sag T-58/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har anført, at det ikke i meddelelsen af klagepunkter var gjort gældende over for dem, at de havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF, som er genstanden for den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, omhandlede overtrædelse.

595 Dette argument må forkastes. Nr. 17 i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter har overskriften »'Cembureau Task Force or European Task Force' — oprettelse og opgaver«. Det anføres i nr. 61, litra h), første afsnit, i den retlige vurdering, at »aftalerne og den samordnede praksis inden for 'Cembureau Task Force or European Task Force' (nr. 16-20) må betragtes som det konkrete udtryk for de sanktioner [...] Blue Circle [...] Asland, Uniland [...] [SFIC] [...] [BDZ], Heidelberger, Dyckerhoff [...] Aalborg [Portland] [...] Unicem [...] iværksatte over for de græske producenter, der havde brudt hjemmemarkedsprincippet«. Det må derfor have stået disse virksomheder og sammenslutninger klart, at Kommissionen gjorde gældende, at de havde forberedt sanktioner mod græsk eksport, og såfremt nr. 17 og nr. 61, litra h), i meddelelsen af klagepunkter sammenholdes, var det klart, at sanktionerne bl.a. vedrørte aftalen om oprettelse af ETF.

596 Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, BDZ, Unicem, Asland, Uniland og Blue Circle har endvidere anført, at det ikke i meddelelsen af klagepunkter blev gjort gældende, at de havde deltaget i stiftelsen af Interciment. De kunne derfor ikke tage til genmæle over det klagepunkt, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2.

597 Dette argument må også forkastes. De nævnte sagsøgere er således angivet i nr. 61, litra h), nr. i), fjerde afsnit, i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter som parter i aftalen om stiftelse af Interciment.

598 Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, Asland, Uniland og Blue Circle har herudover gjort gældende, at det ikke i meddelelsen af klagepunkter var gjort gældende, at de havde deltaget i den samordnede praksis, som gik ud på, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan. De kunne derfor ikke tage til genmæle over for det klagepunkt, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4,

stk. 3, litra a). Unicem havde heller ikke lejlighed til at tage til genmæle over for klagepunktet om, at selskabet havde deltaget i den overtrædelse, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), vedrørende aftalen mellem Unicem, Italcementi og Cementir, som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede græsk cement.

599 Det bemærkes, at Kommissionen i nr. 19, litra d), tredje afsnit, i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter, der har overskriften »Forholdsreglerne på de nationale markeder: Italien«, anførte følgende:

»Efter indgåelsen af aftalen mellem Titan og Calcestruzzi bragte de italienske cementproducenter, navnlig Italcementi, Unicem og Cementir, spørgsmålet op i Cembureau Task Force og bad deres europæiske kolleger om hjælp. Calcestruzzi's import af cement er således blevet behandlet på samtlige møder i Cembureau Task Force.«

600 I nr. 61, litra h), nr. iv), i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter anførte Kommissionen:

»Presset på Calcestruzzi og det forhold, at Calcestruzzi ikke overholdt aftalen om køb af cement hos Titan, skyldes aftalerne og/eller den samordnede praksis mellem de italienske producenter Italcementi, Unicem og Cementir samt mellem disse og de øvrige deltagere i 'Cembureau Task Force', med det formål at fratage de græske producenter en stor kunde, således at de ikke trængte ind på det italienske marked.«

601 Klagepunkterne vedrørende beskyttelsesforanstaltningerne på det italienske marked var således udtrykkeligt rettet mod bl.a. Unicem, som ifølge Kommissionen havde deltaget i aftaler og/eller samordnet praksis med de øvrige italienske producenter og i aftaler og/eller samordnet praksis med de øvrige medlemmer af ETF. Sagsøgeren kan derfor ikke påberåbe sig, at meddelelsen af klagepunkter var uklart affattet for så vidt angår selskabets deltagelse i de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a) og b), omhandlede overtrædelser.

602 Hvad angår Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, BDZ, Asland, Uniland og Blue Circle var de i meddelelsen af klagepunkter [nr. 61, litra h), første afsnit] angivet blandt de virksomheder og sammenslutninger, som havde »forberedt sanktioner mod græsk eksport«, det vil med andre ord sige som deltagere i »Cembureau eller European Task Force«. De nævnte sagsøgere kunne således ved læsning af meddelelsen af klagepunkter udlede, at Kommissionen over for dem på samme måde som over for de øvrige deltagere i ETF gjorde klagepunktet vedrørende presset på Calcestruzzi gældende. De kunne derfor tage til genmæle over for det i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), omhandlede klagepunkt vedrørende den samordnede praksis, der gik ud på, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

603 Titan (sag T-64/95) har anført, at det ikke klart fremgik af meddelelsen af klagepunkter, om selskabet var en af de europæiske cementproducenter, som blev beskyldt for at foretage ulovlige handlinger over for de græske producenter, eller om disse ulovlige handlinger derimod var rettet mod selskabet.

604 Det bemærkes, at det på ingen måde i meddelelsen af klagepunkter gøres gældende over for Titan, at selskabet var part i aftalen om oprettelse af ETF [meddelelsen af klagepunkter, nr. 61, litra h), første afsnit], i aftalen om stiftelse af Interciment [meddelelsen af klagepunkter, nr. 61, litra h), nr. i)] eller deltog i beskyttelsesforanstaltningerne på det italienske marked [meddelelsen af klagepunkter, nr. 61, litra h), nr. iv)].

605 Det anføres tværtimod nr. 61, litra h), nr. v), i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter:

»Alle de under nr. 20 nævnte aftaler [hvoraf nogle vedrørte Titan] er i strid med artikel 85, stk. 1. Som det fremgår af redegørelsen under nr. 16-20, indgår disse aftaler nemlig i de 'carrot actions', som Cembureau Task Force vedtog for at sikre afsætningen af den græske overproduktion, og de var klart betinget af, at de græske producenter indstillede deres direkte leverancer til Europa.«

606 Titan kunne således ved læsning af meddelelsen af klagepunkter udlede, at Kommissionen gjorde gældende, at selskabet — ved indgåelsen af de i nr. 20 i meddelelsen af klagepunkter nævnte aftaler vedrørende selskabet — inden for ETF havde deltaget i ulovlige aftaler med ETF's medlemsproducenter, idet selskabet til gengæld for indgåelsen af disse aftaler lovede at ophøre med direkte leverancer i Europa. Titan's argument må derfor forkastes.

607 Blue Circle kan heller ikke gøre gældende, at det ikke tilstrækkelig klart var angivet i meddelelsen af klagepunkter, at selskabet havde deltaget i de »carrot actions«, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a) og b). De aftaler, som er nævnt i nr. 20, litra a), i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter, vedrører bl.a. et kartel mellem de forskellige britiske producenter, som er omtalt i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), og den aftale mellem Blue Circle og Titan, som er omtalt i beslutningens artikel 4, stk. 4, litra b).

608 Der henvises i denne forbindelse til, at Kommissionen i nr. 61, litra h), nr. v), i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter anførte følgende:

»Alle de under nr. 20 nævnte aftaler er i strid med artikel 85, stk. 1. Som det fremgår af redegørelsen under nr. 16-20, indgår disse aftaler nemlig i de 'carrot actions', som Cembureau Task Force vedtog for at sikre afsætningen af den græske overproduktion, og de var klart betinget af, at de græske producenter indstillede deres direkte leverancer til Europa.«

609 Blue Circle kunne således udlede, at Kommissionen gjorde gældende, at selskabet inden for ETF havde deltaget i de »carrot actions«, som er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a) og b).

610 Unicem har anført, at selskabets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat, idet der ikke i meddelelsen af klagepunkter blev nævnt en dato for overtrædelsens ophør for så vidt angår klagepunkterne vedrørende ETF.

611 I meddelelsen af klagepunkter var der ifølge Unicem end ikke et tidspunkt for overtrædelsens begyndelse for så vidt angår klagepunkterne vedrørende stiftelsen af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) og beskyttelsesforanstaltningerne på det italienske marked [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a) og b)].

612 Endvidere har Unicem anført, at dets ret til kontradiktion blev tilsidesat, idet dets deltagelse i Interciment i den anfægtede beslutning er anset for at have varet til dette selskabs opløsning den 26. marts 1993, men dette tidspunkt ligger efter fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter.

613 Det bemærkes, at det i meddelelsen af klagepunkter [nr. 61, litra h)] blev gjort gældende, at Unicem havde deltaget i »aftalerne og den samordnede praksis inden for 'Cembureau Task Force or European Task Force'« fra 1986. Unicem kunne derfor tage til genmæle over for klagepunkterne vedrørende selskabets deltagelse i stiftelsen af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) og beskyttelsesforanstaltningerne på det italienske marked [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a) og b)] fra begyndelsen af 1986.

614 Selskabets argumenter om, at dets ret til kontradiktion blev tilsidesat, fordi der ikke i meddelelsen af klagepunkter var angivet noget ophørstidspunkt for de i den anfægtede beslutnings artikel 4 omhandlede overtrædelser, og fordi Kommissionen for den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, omhandlede overtrædelse fastsatte et ophørstidspunkt, som lå efter fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter, må forkastes af de grunde, der er angivet ovenfor i præmis 576.

5. Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår sagsøgernes deltagelse i den samordnede praksis inden for eksportkomitéerne, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 5 og 6, og varigheden af disse overtrædelser

615 ENCI (sag T-31/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), BDZ (sag T-48/95) og Unicem (sag T-50/95) har anført, at det ikke i meddelelsen af klagepunkter blev gjort gældende over for dem, at de havde deltaget i den samordnede praksis inden for ECEC. De kunne derfor ikke tage til genmæle over for det klagepunkt, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 5.

616 Dette argument må forkastes. Det fremgår således af nr. 66 i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter, som har overskriften »Aftalerne inden for ECEC«, at »aftalen om oprettelse af ECEC og aftalerne og/eller den samordnede praksis vedrørende eksport til tredjelande« udtrykkeligt blev påberåbt over for »ECMEC og ECEC's medlemmer« (nr. 66, femte afsnit). ENCI, Dyckerhoff, SFIC, Aalborg Portland, BDZ og Unicem var blandt de navngivne medlemmer af ECEC, der er nævnt i meddelelsen af klagepunkter (nr. 25).

617 ENCI har imidlertid understreget, at Kommissionen i den meddelelse af klagepunkter, der blev fremsendt til selskabet, anførte, at kartellerne inden for ECEC kun udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, for så vidt angår ECMEC og sammenslutningens medlemmer. ENCI har aldrig været medlem ECMEC. I besvarelse af en anmodning om uddybning af de klagepunkter, som specifikt blev gjort gældende over for selskabet i meddelelsen af klagepunkter, oplyste Kommissionen udtrykkeligt, at kun de klagepunkter, med hensyn til hvilke ENCI var nævnt ved navn, ville blive lagt selskabet til last (brev af 12.2.1992). Endvidere bekræftede Kommissionen i sagen om foreløbige forholdsregler (sag T-14/92 R, nævnt ovenfor), at kun de klagepunkter, med hensyn til hvilke ENCI var nævnt ved navn i meddelelsen af klagepunkter, var lagt selskabet til last. Under høringerne fremhævede ENCI flere gange, at selskabet havde tilrettelagt sit forsvar under hensyn til, at kun de klagepunkter, med hensyn til hvilke det var nævnt ved navn, blev gjort gældende over for selskabet. Ingen af Kommissionens repræsentanter gjorde imidlertid under høringerne selskabet opmærksom på, at det havde misforstået meddelelsen af klagepunkter og Kommissionens bemærkninger på dette punkt.

618 Dette argument må forkastes af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 530-534.

619 ENCI har endvidere anført, at det er praktisk umuligt præcist at fastslå, hvilke konkrete beskyldninger der er fremført i meddelelsen af klagepunkter, og hvem der menes at have begået handlingerne, og denne mangel på klarhed gør sig ligeledes gældende for så vidt angår den anfægtede beslutning.

620 Dette argument må også forkastes. Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 528-536, må det fastslås, at ENCI ved læsning af meddelelsen af klagepunkter kunne udlede, at Kommissionen gjorde gældende, at selskabet havde deltaget i Cembureau-aftalen og kartellerne inden for ECEC. Endvidere er ENCI nævnt ved navn i den anfægtede beslutning i forbindelse

med disse to overtrædelser (deltagelse i Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 45, punk 10, nr. 65, punkt 3 og 9, og artikel 1), deltagelse i ECEC (den anfægtede beslutning, nr. 31, punkt 3, nr. 58, punkt 3 og 7, og artikel 5)).

621 Unicem har anført, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat, idet det ikke fremgår af meddelelsen af klagepunkter, hvornår kartellerne inden for ECEC ophørte.

622 Dette argument må forkastes af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 576.

623 Hvad angår den samordnede praksis inden for EPC har Valenciana (sag T-52/95) og Blue Circle (sag T-88/95) anført, at de på grund af uklarheden i meddelelsen af klagepunkter ikke fik kendskab til klagepunktet vedrørende deres deltagelse i dette kartel, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6.

624 Det må fastslås, at det i nr. 67 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende den retlige vurdering af EPC's virksomhed lægges til grund, at EPC's medlemmer tilsidesatte traktatens artikel 85, stk. 1, ved at oprette EPC og deltage i aftaler og/eller samordnet praksis vedrørende samarbejdet om eksport til tredjelande.

625 Da Valenciana og Blue Circle var nævnt ved navn i nr. 27 i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter som medlemmer af EPC, kan de ikke gøre gældende, at meddelelsen af klagepunkter ikke var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår klagepunktet vedrørende deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 6 omhandlede overtrædelse.

626 Det følger af det anførte, at argumentationen om, at meddelelsen af klagepunkter ikke var tilstrækkelig klart affattet, må forkastes, dog ikke med hensyn til CBR, ENCI, Vicat, Rugby, Asland, Castle og Uniland, hvis ret til kontradiktion blev tilsidesat, idet de ikke af meddelelsen af klagepunkter kunne udlede, at Kommissionen ville anse deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt på et tidligere tidspunkt end »deres« gennemførelse af Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 566, 567 og 568).

Syvende anbringende om tilsidesættelse af retten til kontradiktion og af artikel 3 i Rådets forordning nr. 1, idet visse dokumenter ikke var oversat

627 CBR (sag T-25/95), ENCI (sag T-31/95), VNC (sag T-32/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), Heidelberger (sag T-42/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Unicem (sag T-50/95), Valenciana (sag T-52/95), Castle (sag T-56/95), Heracles (sag T-57/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Irish Cement (sag T-60/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), ATIC (sag T-63/95), Holderbank (sag T-68/95), Hornos Ibéricos (sag T-69/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) har anført, at Kommissionen tilsidesatte artikel 3 i forordning nr. 1 og deres ret til kontradiktion, idet den under den administrative procedure undlod at fremsende oversættelser af visse dokumenter til sproget i den medlemsstat, på hvis område de har hjemsted.

628 Dyckerhoff, Heidelberger, Valenciana, Castle, Uniland, Secil, Hornos Ibéricos, Aker og Euroc har således anfægtet, at Kommissionen undlod at fremsende oversættelser af visse beviser, som blev anvendt til støtte for meddelelsen af klagepunkter. CBR, Dyckerhoff, Heidelberger, Aalborg Portland, Valenciana, Castle, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Aker og Euroc har anfægtet, at Kommissionen ikke oversatte visse dele af meddelelsen af klagepunkter til sproget i den medlemsstat, på hvis område de har hjemsted, navnlig uddrag af dokumenter, som var nævnt i meddelelsen. Dyckerhoff, Aalborg Portland, Valenciana, Oficemen, Cimpor og Secil har ligeledes anført, at høringsprotokollaterne skulle have været oversat.

629 Det bestemmes i artikel 3 i forordning nr. 1:

»Dokumenter, som en fællesskabsinstitution retter til en medlemsstat eller til en person, der er undergivet en medlemsstats jurisdiktion, skal affattes på denne stats sprog.«

630 Den sprogordning, der er fastlagt i artikel 3 i forordning nr. 1, finder kun anvendelse på dokumenter, som institutionerne fremsender til bestemte modtagere (den ovenfor i præmis 223 nævnte dom i sagen Tréfilunion mod Kommissionen, dommens præmis 21).

631 Kommissionen er ikke forpligtet til at fremsende en oversættelse af bilag til meddelelsen af klagepunkter (den ovenfor i præmis 223 nævnte dom i sagen Tréfilunion mod Kommissionen, dommens præmis 21). Der er ikke tale om »dokumenter« i henhold til artikel 3 i forordning nr. 1. Bilagene stammer således ikke fra Kommissionen, men er belastende materiale, som Kommissionen tillægger betydning.

632 Argumentet om, at Kommissionen tilsidesatte artikel 3 i forordning nr. 1 ved ikke til modtagerne af meddelelsen af klagepunkter at fremsende oversættelser af de beviser, som er anvendt til støtte for meddelelsen af klagepunkter, må herefter forkastes.

633 Med hensyn til de dokumenter, som Kommissionen citerede ordret i meddelelsen af klagepunkter til underbygning af klagepunkterne, kan de heller ikke anses for at stamme fra institutionen, selv om meddelelsen af klagepunkter er et »dokument« fra Kommissionen i henhold til artikel 3 i forordning nr. 1 (den ovenfor i præmis 223 nævnte dom i sagen Tréfilunion mod Kommissionen, dommens præmis 21). Uddrag af disse dokumenter, som er citeret i meddelelsen af klagepunkter, stammer ikke fra Kommissionen, men fra cementproducenter eller deres branchesammenslutninger. Hertil kommer, at såfremt Kommissionen lod foretage en oversættelse af et dokument fra en virksomhed eller en sammenslutning af virksomheder, kunne en sådan oversættelse aldrig anses for en autentisk version.

634 Det forhold, at meddelelsen af klagepunkter indeholder citater af dokumenter fra virksomheder eller sammenslutninger af virksomheder, som ikke er oversat, kan derfor heller ikke anses for en tilsidesættelse af artikel 3 i forordning nr. 1.

635 Det må i denne forbindelse tilføjes, at det ved vurderingen af bevisværdien af de beviser, Kommissionen påberåber sig til støtte for meddelelsen af klagepunkter, og dermed ved forberedelsen af et svar på en meddelelse af klagepunkter, er vigtigere at have adgang til selve beviserne end til en ikke-officiel oversættelse heraf. Retten til kontradiktion indebærer derfor, at modtagerne af meddelelsen af klagepunkter under den administrative procedure har adgang til alle belastende dokumenter på originalsproget (jf. ovenfor i præmis 323, 324 og 364). Dette princip indebærer imidlertid ikke, at Kommissionen er forpligtet til at oversætte dokumenter, der er citeret i meddelelsen af klagepunkter eller anvendt til støtte for denne, til sproget i den medlemsstat, hvor modtagerne af meddelelsen af klagepunkter har hjemsted. Heraf følger, at det argument, de ovenfor i præmis 627 nævnte sagsøgere har fremført, om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, fordi Kommissionen undlod at fremsende en oversættelse af visse dokumenter, den citerede i meddelelsen af klagepunkter eller anvendte til støtte for denne, må forkastes.

636 Hvad angår den manglende oversættelse af høringsprotokollaterne bemærkes, at det fremgår af artikel 9, stk. 4, i forordning nr. 99/63, at det væsentlige indhold af de af hver enkelt person fremsatte udtalelser føres til protokols. Protokollatet oplæses for og godkendes af den pågældende. Formålet med høringsprotokollaterne er alene på skrift at gengive de mundtlige forklaringer, der er afgivet af parterne, på det sprog, de har anvendt, således at parterne kan kontrollere, at deres egne udtalelser er gengivet korrekt (jf. i denne retning Domstolens dom af 14.7.1972, sag 48/69, ICI mod Kommissionen, Sml. s. 151, org. ref.: Rec. s. 619, præmis 29). Protokollaterne er derfor ikke dokumenter i henhold til artikel 3 i forordning nr. 1, som stammer fra Kommissionen. Det af Dyckerhoff, Aalborg Portland, Valenciana, Oficemen, Cimpor og Secil fremførte argument om, at Kommissionen har tilsidesat artikel 3 i forordning nr. 1 ved ikke at fremsende en oversættelse af høringsprotokollaterne, må derfor forkastes. Endvidere havde de pågældende sagsøgere under høringerne lejlighed til at lytte til simultantolkningen af de afgivne forklaringer. De kan derfor heller ikke gøre gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat.

637 Aalborg Portland har anført, at når Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter har oversat et uddrag af et dokument, er den forpligtet til at fremsende en oversættelse af hele dokumentet til modtagerne af meddelelsen af klagepunkter, således at den pågældende bedre kan forstå den

sammenhæng, hvori uddraget indgår. Sagsøgeren har i denne forbindelse henvist til den udtalelse, Kalogeropoulos fremsatte over for Heracles's bestyrelse den 15. juni 1986 (dok. 33.126/19875, 19876 og 19877, jf. nedenfor i præmis 816), og hvoraf et uddrag er gengivet i nr. 9 i meddelelsen af klagepunkter og oversat til sproget i den medlemsstat, på hvis område sagsøgeren, som modtog meddelelsen af klagepunkter, har hjemsted, dvs. dansk. Den resterende del af dokumentet findes kun på græsk.

638 Dette argument må forkastes. Da Kommissionen ikke er forpligtet til at lade dokumenter oversætte, den citerer i meddelelsen af klagepunkter, kan den heller ikke være forpligtet til at oversætte et dokument i dets helhed, fordi den på eget initiativ og uden at være forpligtet hertil har oversat et uddrag af dokumentet til sproget i den medlemsstat, på hvis område modtageren af meddelelsen af klagepunkter har hjemsted.

639 Heracles er af den opfattelse, at Kommissionen skulle have oversat selskabets svar på meddelelsen af klagepunkter og dets udtalelser under høringerne i marts 1993 til et andet sprog end græsk. Kommissionen har ved ikke at gøre dette gjort det umuligt for Heracles at få medlemmerne af Kommissionen gjort opmærksom på selskabets indlæg. Af de samme grunde var høringen af Det Rådgivende Udvalg heller ikke tilfredsstillende.

640 Dette argument må forkastes. Heracles har ikke ud fra den anfægtede beslutnings indhold påvist, at selskabet ikke blev forstået korrekt. Under alle omstændigheder er Kommissionen en mangesproget institution, som må være i stand til at forstå de dokumenter, der forelægges den på et af Fællesskabets officielle sprog. Der er heller ikke grundlag for at fastslå, at Det Rådgivende Udvalg ikke var i stand til at afgive sin udtalelse med fuldt kendskab til de spørgsmål, det var forelagt.

641 Cimpor, Secil og ATIC har anført, at listen (jf. ovenfor i præmis 5) ikke forelå på portugisisk og blev fremsendt til dem på fransk. Der er ifølge sagsøgerne tale om et procesdokument, som havde afgørende betydning for udøvelsen af retten til kontradiktion. Cimpor og Secil har endvidere anført, at Kommissionens brev af 17. februar 1992, hvorved fristen for besvarelse af meddelelsen af klagepunkter blev forlænget til den 23. marts 1992 og til den 27. marts 1992 for de modtagere af meddelelsen, som forpligtede sig til at indlevere deres svar i 20 eksemplarer, ligeledes var affattet på fransk. Ifølge Secil var indkaldelsen til høringerne af 5. februar 1993 heller ikke skrevet på portugisisk. Dycherhoff har anfægtet, at Kommissionen til selskabet fremsendte listen (jf. ovenfor i præmis 5) på fransk og ikke på tysk.

642 For så vidt angår disse dokumenter må det fastslås, at artikel 3 i forordning nr. 1 er blevet tilsidesat. Der er tale om dokumenter fra Kommissionen, som burde have været affattet på sproget i den medlemsstat, på hvis område modtageren af meddelelsen af klagepunkter havde hjemsted.

643 Når en institution til en person, der er undergivet en medlemsstats jurisdiktion, fremsender et dokument, der ikke er affattet på denne stats sprog, medfører denne fejl — uanset hvor beklagelig den er — kun, at proceduren må anses for mangelfuld, hvis det har haft en skadelig virkning for vedkommende i forbindelse med den administrative procedure (Domstolens dom af 15.7.1970, sag 41/69, ACF Chemiefarma mod Kommissionen, Sml. s. 107, org. ref.: Rec. s. 661, præmis 52, og Rettens dom af 14.7.1994, sag T-77/92, Parker Pen mod Kommissionen, Sml. II, s. 549, præmis 74).

644 Det er åbenbart, at det ikke er tilfældet i nærværende sager. For så vidt angår listen (jf. ovenfor i præmis 5), som er fremsendt på fransk til Cimpor, Secil og ATIC, der er juridiske personer i henhold til portugisisk ret, og til Dyckerhoff, der er et selskab i henhold til tysk ret, indeholdt den en fortløbende nummerering af dokumenterne, en angivelse af dokumenternes karakter, en klassifikation af dokumenterne som tilgængelige, delvis tilgængelige og ikke tilgængelige og en angivelse af, i hvilket ringbind de pågældende dokumenter var indsat (jf. ovenfor i præmis 96). De pågældende sagsøgere har ikke bestridt at have haft adgang til alle dokumenter, som ifølge listen (jf. ovenfor i præmis 5) var tilgængelige. Det forhold, at listen (jf. ovenfor i præmis 5) var affattet på fransk, afskar dem således ikke fra at få adgang til dokumenterne i de forberedende sagsakter på de betingelser, der var angivet på listen (jf. ovenfor i præmis 5). Med hensyn til brevet om forlængelse af fristen for besvarelse af meddelelsen af klagepunkter har det forhold, at det ikke var affattet på portugisisk, heller ikke afskåret Cimpor og Secil fra at benytte sig af fristforlængelsen. Cimpor fremsendte således sit svar på meddelelsen af klagepunkter til Kommissionen den 24. marts 1992. Hvad angår Secil bekræftede selskabet ved brev af 20. februar 1992 modtagelsen af Kommissionens brev af 17. februar 1992 og henviste til, at Kommissionen havde forlænget fristen for svar til den 27. marts 1992. Endelig afskar det forhold, at indkaldelsen til høringerne, som blev fremsendt til Secil, ikke var affattet på portugisisk, ikke selskabet fra at være til stede ved høringerne.

645 Da der således ikke er tale om nogen skadelig virkning under den administrative procedure, kan de pågældende sagsøgeres argument vedrørende disse dokumenter ikke tiltrædes. Af de samme grunde må argumentet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion forkastes.

646 Det syvende anbringende må herefter i det hele forkastes.

Ottende anbringende om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, fordi visse dokumenter var oversat eller citeret forkert

647 Castle (sag T-56/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) har anført, at Kommissionen tilsidesatte deres ret til kontradiktion, idet den oversatte og citerede visse dokumenter i meddelelsen af klagepunkter forkert.

648 For det første er den udtalelse, Heracles's formand fremsatte den 25. juni 1986 (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9, den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877), og Italcementi's håndskrevne notat om mødet i eksekutivkomitéen den 14. april 1986 (meddelelsen af klagepunkter, nr. 7, in fine, den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 9, dok. 33.126/3185) ifølge sagsøgerne ikke oversat korrekt. I udtalelsen fra Heracles's formand er der i originalversionen i modsætning til Kommissionens oversættelse ikke tale om »forhandlinger« og et »britisk kartel«. Hvad angår Italcementi's notat er følgende uddrag: »trovare delle regole del gioco tra di noi per evitare concorrenza non corretta« oversat således til engelsk: »rules must be established between us to prevent improper competition« (»der må fastsættes regler mellem os med henblik på at undgå ukorrekt konkurrence«). Uddraget skulle have været oversat således: »to find rules of the game between us to prevent improper competition« (»finde frem til spilleregler mellem os med henblik på at undgå ukorrekt konkurrence«).

649 Det er ubestridt, at de to omhandlede dokumenter fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Castle, Aker og Euroc var således i besiddelse af originalversionerne under den administrative procedure. De var derfor ikke afskåret fra allerede på dette tidspunkt at gøre Kommissionen opmærksom på eventuelle oversættelsesfejl i meddelelsen af klagepunkter. Der kan derfor ikke være tale om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion.

650 For det andet har Castle, Aker og Euroc gjorde gældende, at Kommissionen på s. 44 i den engelske version af meddelelsen af klagepunkter (nr. 18) vedrørende tegningen af kapitalen i Interciment anførte, at det ved delegationsledernes møde den 6. november 1986 »was agreed that non EEC-based compan[ies] would take up their shareholding for the present« (»det blev aftalt, at selskaber uden for Fællesskabet på nuværende tidspunkt ville erhverve deres aktier«), mens det i de dokumenter, hvorfra Kommissionen havde taget dette uddrag, dokumenterne 33.126/19007 og 19008, var anført, at »no EEC-based company would take up their shareholding for the present« (»intet selskab i Fællesskabet ville på nuværende tidspunkt erhverve deres aktier«).

651 Det må fastslås, at dokumenterne 33.126/19007 og 19008 fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Sagsøgerne var således i besiddelse af originalversionerne under den administrative procedure, således at de kunne have fastslået fejlen i citeringen af dokumenterne allerede under den administrative procedure og på dette tidspunkt have fremført deres argumenter vedrørende dette spørgsmål. Under alle omstændigheder er fejlen i citeringen rettet i den anfægtede beslutning. I nr. 26, punkt 10, i beslutningen har Kommissionen med henvisning til de to nævnte dokumenter anført, at det ved delegationsledernes møde den 6. november 1986 blev besluttet, at »intet selskab i Fællesskabet ville tegne kapitel i Interciment«. Ifølge sagsøgerne var Kommissionen på grund af deres indlæg under høringerne nødt til at indrømme, at den havde begået en fejl. Da Kommissionen netop som følge af, at sagsøgerne udnytte deres ret til kontradiktion, rettede en fejl i meddelelsen af klagepunkter, er det åbenbart, at Castle's, Aker's og Euroc's argument om en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion må forkastes (jf. Domstolens dom af 16.12.1975, forenede sager 40/73-48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 og 114/73, Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1663, præmis 437 og

438, og Rettens dom af 7.10.1999, sag T-228/97, Irish Sugar mod Kommissionen, Sml. I, s. 2969, præmis 34).

Niende anbringende om tilsidesættelse af retten til kontradiktion og af artikel 11, stk. 1, i forordning nr. 99/63, idet fristen for besvarelse af meddelelsen af klagepunkter var for kort

652 Dyckerhoff (sag T-35/95), Heidelberger (sag T-42/95), Buzzi (sag T-51/95) og Secil (sag T-62/95) har anført, at Kommissionen har tilsidesat deres ret til kontradiktion og artikel 11, stk. 1, i forordning nr. 99/63, idet den frist, der blev givet selskaberne til at besvare meddelelsen af klagepunkter, var utilstrækkelig. De fik i første omgang en frist på to måneder til at besvare meddelelsen, og umiddelbart inden denne frist udløb, blev den forlænget med en måned og senere med yderligere en måned. Ifølge sagsøgerne kunne de have besvaret meddelelsen af klagepunkter langt mere indgående, hvis fristen fra starten havde været fastsat til fire måneder. Heidelberger og Buzzi har yderligere anført, at de måtte udarbejde svaret på meddelelsen af klagepunkter under et konstant tidspres, og at de ikke ved udarbejdelsen af svaret kunne forvente, at fristen ville blive forlænget. Heidelberger har herudover gjort gældende, at selskabet undlod at lade flere dokumenter oversætte, idet det ikke havde tilstrækkelig tid til at gennemgå de pågældende dokumenter inden fristens udløb.

653 Det bemærkes, at det bestemmes i artikel 11, stk. 1, i forordning nr. 99/63, hvis formål er at sikre modtagerne af meddelelsen af klagepunkter en tilstrækkelig frist til, at de kan udøve deres ret til kontradiktion, at Kommissionen ved fastsættelsen af fristen, der ikke kan sættes til mindre end to uger, skal tage såvel den tid, der er nødvendig til udfærdigelsen af bemærkningerne, som hensynet til sagens hastende karakter i betragtning. Fristen må vurderes konkret i hver enkelt sag (den ovenfor i præmis 651 nævnte dom i sagerne Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1663, dommens præmis 94-99, og Domstolens dom af 14.2.1978, sag 27/76, United Brands mod Kommissionen, Sml. s. 207, præmis 272 og 273).

654 Under den administrative procedure, der har givet anledning til nærværende sager, havde modtagerne af meddelelsen af klagepunkter i første omgang en frist på to måneder til at udarbejde deres svar, og denne frist blev to gange forlænget med en måned, dvs. at fristen var i alt på fire måneder, fra slutningen af november 1991 til slutningen af marts 1992. Når henses til alle sagens omstændigheder, var denne frist på fire måneder tilstrækkelig. Med hensyn til argumentet om, at det kun er den oprindeligt fastsatte frist på to måneder, som er relevant ved stillingtagen til nærværende anbringende, bemærkes, at Domstolen i dommen i sagerne Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen (jf. ovenfor i præmis 651), som også var en kompliceret sag, fandt (præmis 94-99 i dommen), at en frist på to måneder var rimelig. Endvidere bemærkes, at som Kommissionen har anført, var den oprindeligt fastsatte frist ikke så ekstremt kort, som sagsøgerne forsøger at få den til at fremtræde, hvis den sammenlignes med den frist på to måneder, der er fastsat i traktatens artikel 173, stk. 4, for anlæggelse af annullationssøgsmål. Endelig bemærkes, at selv om sagsøgerne udarbejdede deres svar på meddelelsen af klagepunkter ud fra den forudsætning, at de kun havde to måneder hertil, havde de faktisk efter forlængelserne yderligere to måneder til at bearbejde og uddybe deres svar.

655 Heidelberger's argument om, at selskabet undlod at lade flere dokumenter oversætte, må ligeledes forkastes. Da selskabet ikke har angivet, hvilke af de dokumenter, der er udfærdiget på et andet sprog end tysk, som kunne have været anvendt til dets forsvar, har det ikke påvist, på hvilken måde fristen for besvarelse af meddelelsen af klagepunkter har påvirket dets ret til kontradiktion.

656 Det niende anbringende må herefter forkastes.

Tiende anbringende om tilsidesættelse af retten til kontradiktion, af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og af artikel 7, stk. 1, artikel 8, stk. 1, og artikel 9 i forordning nr. 99/63, idet der var mangler ved gennemførelsen af høringerne

A — Indledende bemærkninger

657 Høringerne fandt sted fra den 1. marts til den 1. april 1993. Alle modtagerne af meddelelsen af klagepunkter blev indbudt til at deltage i et »stormøde« den 1. og 2. marts 1993 om cementmarkedet. Fra den 3. til den 18. marts 1993 var der høringer om den internationale del af meddelelsen af klagepunkter. Heri kunne alle modtagerne af denne del af meddelelsen af klagepunkter deltage. Alle sagsøgerne i nærværende sager blev således indbudt til at deltage i høringerne vedrørende cementmarkedet og den internationale del af meddelelsen af klagepunkter. De høringer, der fandt sted fra den 22. marts til den 1. april 1993, vedrørte de forskellige nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter. Kun de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som havde modtaget de respektive nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, kunne deltage i disse høringer (jf. ovenfor i præmis 12 og 94).

658 Nærværende anbringende kan opdeles i tre led. Det første led støttes på en tilsidesættelse af retten til kontradiktion og af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 99/63 (B). Det andet led støttes på en tilsidesættelse af artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 99/63 (C) og det tredje led på en tilsidesættelse af artikel 9 i denne forordning (D).

B — Første led om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion og af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 99/63

659 ENCI (sag T-31/95), VNC (sag T-32/95), SFIC (sag T-36/95), Vicat (sag T-37/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland

(sag T-44/95), Valenciana (sag T-52/95), Asland (sag T-55/95), Castle (sag T-56/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Irish Cement (sag T-60/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), ATIC (sag T-63/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) har anført, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat på grund af den måde, hvorpå høringerne var tilrettelagt under den administrative procedure. Lafarge og Valenciana har endvidere anført, at Kommissionens holdning var i strid med artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17. Valenciana, Oficemen, Aker og Euroc har ligeledes påberåbt sig en tilsidesættelse af artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 99/63.

660 Det bestemmes i artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17, at Kommissionen skal give de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som er omfattet af en procedure i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, og/eller artikel 86, lejlighed til at udtale sig vedrørende de af Kommissionen fremførte klagepunkter. I henhold til artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 99/63 skal Kommissionen give »personer, der i deres skriftlige bemærkninger har begæret dette, lejlighed til at afgive mundtlig forklaring, såfremt de pågældende godtgør at have tilstrækkelig interesse deri, eller hvis Kommissionen agter at pålægge dem en bøde eller tvangsbøde«. Disse to bestemmelser er udtryk for det grundlæggende princip i fællesskabsretten, hvorefter retten til kontradiktion skal overholdes i enhver procedure, som kan føre til, at der pålægges sanktioner. Sagsøgernes argumenter om en tilsidesættelse dels af retten til kontradiktion, dels af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 99/63 er således sammenfaldende og må vurderes samlet.

661 De af sagsøgerne fremførte argumenter kan opdeles i fire grupper. De vil blive behandlet separat. Der skal først tages stilling til den gruppe af argumenter, som støttes på, at høringskonsulenten ensidigt fastlagde en plan for gennemførelse af høringerne (1). Dernæst vil Retten undersøge de påståede fejl ved høringerne vedrørende de internationale klagepunkter (2) og ved høringerne vedrørende de nationale klagepunkter (3). Endelig vil de øvrige påståede fejl ved høringerne blive undersøgt (4).

1. Den af høringskonsulenten fastlagte plan

662 SFIC, Heidelberger, Lafarge, Valenciana og Castle har anfægtet, at høringerne blev gennemført efter en plan, som høringskonsulenten ensidigt fastlagde. På grund af Kommissionens fremgangsmåde var de afskåret fra frit at tilrettelægge deres forsvar.

663 Dette argument må forkastes. Høringerne blev tilrettelagt således, at man fulgte den rækkefølge, hvori klagepunkterne var fremført i meddelelsen af klagepunkter. En sådan rækkefølge letter som udgangspunkt de involverede parters tilrettelæggelse af deres forsvar. Under alle omstændigheder er der ikke i sig selv tale om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, fordi Kommissionen fastlægger en plan for gennemførelse af høringerne. Der kan kun være tale om en sådan tilsidesættelse, hvis sagsøgerne godtgør, at de som følge af

tilrettelæggelsen af høringerne har været afskåret fra at deltage i høringerne vedrørende de klagepunkter, som er meddelt dem, eller at afgive mundtlig forklaring vedrørende sådanne klagepunkter. Disse spørgsmål vil blive undersøgt nedenfor i præmis 664-701.

2. De påståede fejl ved høringerne vedrørende de internationale klagepunkter

664 Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Asland, Uniland, Aker og Euroc har anført, at de ikke havde lejlighed til mundtligt at udtale sig om Cembureau-aftalen, selv om denne overtrædelse er fastslået i forhold til dem i den anfægtede beslutnings artikel 1. Aker og Euroc har endvidere anført, at de kun blev indbudt til at fremføre deres bemærkninger under den del af høringerne, der fandt sted den 11. og 12. marts 1993 vedrørende ETF.

665 Det må fastslås, at de i foregående præmis nævnte sagsøgere kunne deltage i høringerne vedrørende de kapitler i meddelelsen af klagepunkter, som de havde modtaget. De kunne således alle deltage i høringerne vedrørende de internationale karteller. Kun Cembureau og de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som i meddelelsen af klagepunkter var anset for direkte medlem af Cembureau, havde imidlertid lejlighed til mundtligt at udtale sig under de høringer, der fandt sted fra den 3.-5. marts 1993, og som bl.a. vedrørte indgåelsen af Cembureau-aftalen. Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Asland og Uniland, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, og Aker og Euroc, som ikke i meddelelsen af klagepunkter blev anset for direkte medlemmer af Cembureau (jf. ovenfor i præmis 516), fik således under de høringer, som fandt sted den 5.-18. marts 1993, kun tildelt taletid i forbindelse med høringerne vedrørende de forskellige gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, som de blev anset for at have deltaget i.

666 Der henvises til, at de virksomheder, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, i meddelelsen af klagepunkter blev anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af deres deltagelse i »gennemførelsesforanstaltninger« til denne aftale, som Cembureau og sammenslutningens medlemmer fastsatte (jf. ovenfor i præmis 511-542). Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Asland, Uniland, Aker og Euroc havde således i forbindelse med høringerne vedrørende de gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, som de blev anset for at have deltaget i, lejlighed til ikke blot at udtale sig om rigtigheden af de faktiske omstændigheder, som blev gjort gældende, men også om den påståede forbindelse mellem de faktiske omstændigheder og Cembureau-aftalen. Endvidere var de ikke afskåret fra under høringerne vedrørende gennemførelsesforanstaltningerne til Cembureau-aftalen at uddybe deres argumenter gående ud på, at aftalen ikke fandtes. Der er således ikke i de faktiske omstændigheder holdepunkter for sagsøgernes argument om, at de ikke havde lejlighed til at udtale sig mundtligt om Cembureau-aftalen og deres deltagelse heri, og argumentet må derfor forkastes.

667 Heidelberger har anført, at programmet for høringerne vildledte selskabet. Det fik ikke tildelt taletid vedrørende dets påståede deltagelse i Cembureau-aftalen og flere gennem-

førelsesforanstaltninger hertil, og selskabet udledte heraf, at det ikke var berørt af disse klagepunkter.

668 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 516-542, må det fastslås, at Heidelberger ved læsning af meddelelsen af klagepunkter kunne udlede, at Kommissionen gjorde gældende, at selskabet deltog i Cembureau-aftalen. Endvidere blev det i meddelelsen af klagepunkter tilstrækkelig præcist gjort gældende over for Heidelberger, at selskabet deltog i det fransk-tyske kartel og foranstaltninger truffet inden for rammerne af ETF (jf. nedenfor i præmis 591-602), hvilket er de eneste gennemførelsesforanstaltninger, som i den anfægtede beslutning er påberåbt over for sagsøgeren. Programmet for høringerne, som sagsøgeren modtog ca. et år efter afgivelsen af svaret på meddelelsen af klagepunkter, hvori selskabet tog stilling til alle klagepunkterne, kan derfor ikke have vildledt det med hensyn til, hvilke klagepunkter der blev påberåbt. Under alle omstændigheder kunne Heidelberger den 8. marts 1993 udtale sig mundtligt om selskabets deltagelse i det fransk-tyske kartel og den 11. og 12. marts 1993 om dets påståede deltagelse i foranstaltninger truffet inden for rammerne af ETF. Under høringerne kunne selskabet uddybe sine argumenter vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt Cembureau-aftalen fandtes, og dets deltagelse heri. Argumentet må derfor forkastes.

669 Heidelberger har endvidere anfægtet, at selskabet ikke havde ret til at udtale sig under »stormødet« den 1. og 2. marts 1993 — som selskabet ikke bestrider at have deltaget i — hvorunder man drøftede cementmarkedet.

670 Dette argument må ligeledes forkastes. Heidelberger var således ikke afskåret fra under de høringer, hvorunder selskabet kunne fremsætte sine bemærkninger, det vil bl.a. sige høringerne den 8., 11. og 12. marts 1993, at anfægte den analyse af cementmarkedet, som Kommissionen havde foretaget i kapitel 1 i meddelelsen af klagepunkter.

671 Endelig har Heidelberger anført, at da Kommissionen i henhold til den anfægtede beslutning anså de heri omhandlede bilaterale og multilaterale handlinger for en samlet og kontinuerlig aftale, skulle selskabet have haft lejlighed til at udtale sig under høringerne vedrørende alle de påståede gennemførelsesforanstaltninger til denne aftale.

672 De må imidlertid fastslås, at Kommissionen på intet tidspunkt har anset Heidelberger for at have deltaget i alle de forhold, som udgør den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale. I henhold til den anfægtede beslutning deltog sagsøgeren kun i to gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, nemlig det fransk-tyske kartel [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra a)] og ETF [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1, stk. 2 og stk. 3, litra a)]. Det er imidlertid ubestridt, at Heidelberger under høringerne den 8., 11. og 12. marts 1993 kunne udtale sig om disse gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen. Det forhold, at selskabet ikke kunne udtale sig mundtligt om klagepunkter, som ikke var påberåbt over for selskabet, påvirkede ikke dets muligheder for at varetage sit forsvar.

673 Lafarge har endvidere anført, at selskabet ikke havde tilstrækkelig tid til at behandle den internationale del af sagen under høringerne. Der er et åbenbart misforhold mellem den tid, sagsøgeren fik tildelt under høringerne, og det generelle ansvar, der i den anfægtede beslutning i sidste ende blev pålagt selskabet.

674 Det må fastslås, at den taletid, som virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder fik tildelt under høringerne, afhang af antallet af klagepunkter, som var påberåbt over for dem i meddelelsen af klagepunkter. Lafarge fik tildelt en taletid på 30 minutter for hver af de gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, som er påberåbt over for selskabet i den anfægtede beslutning. Selskabet kan derfor ikke gøre gældende, at der er et misforhold mellem den tid, det fik tildelt under høringerne, og det generelle ansvar, det i sidste ende blev pålagt. Endvidere har selskabet ikke fremført et konkret forhold, som viser, at den tildelte taletid var utilstrækkelig. Selskabet har på ingen måde påvist, at den for korte taletid afskar det fra at fremsætte eller uddybe et argument, som kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Lafarge's argument må derfor forkastes.

3. De påståede fejl ved høringerne vedrørende de nationale klagepunkter

675 SFIC, Vicat, Ciments français, Lafarge, Valenciana, Castle, Uniland, Oficemen, ATIC, Aker og Euroc har anfægtet, at de ikke kunne deltage i høringerne vedrørende de nationale karteller i de øvrige berørte medlemsstater.

676 Det er ubestridt, at deltagelsen i høringerne vedrørende de nationale karteller var begrænset. Kun virksomhederne og sammenslutningen i den pågældende medlemsstat og dermed de virksomheder og den sammenslutning, som havde modtaget de relevante nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, kunne deltage i høringerne.

677 Det forhold, at sagsøgerne ikke kunne deltage i høringerne vedrørende andre nationale karteller end kartellet i den medlemsstat, på hvis område de havde hjemsted, kunne imidlertid ikke påvirke deres muligheder for at varetage deres forsvar. Det bemærkes i denne forbindelse, at selv om der i nr. 93, litra b), i meddelelsen af klagepunkter omtales en uløselig forbindelse mellem de nationale og internationale karteller, er Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil på internationalt plan på ingen måde afhængig af de nationale karteller (jf. ovenfor i præmis 110-120). Endvidere er de nationale klagepunkter ikke gentaget i den

anfægtede beslutning, og de pågældende sagsøgere har ikke påvist, at den anfægtede beslutning bygger på oplysninger, som er indsamlet under høringerne vedrørende de nationale karteller.

678 Herefter må det argument, som de elleve ovennævnte sagsøgere har fremført, forkastes.

679 Heidelberger har anfægtet, at de berørte virksomheder og sammenslutninger af virksomheder under høringerne vedrørende de nationale karteller ikke fik tilladelse til at udtale sig om de internationale karteller. Uniland har anfægtet, at Kommissionen ikke gav selskabet lejlighed til at udtale sig om de internationale klagepunkter under høringen vedrørende det spanske marked.

680 Det bemærkes, at Heidelberger under høringerne vedrørende de internationale karteller mundtligt kunne uddybe sine argumenter vedrørende alle de overtrædelser, som i den anfægtede beslutning er påberåbt over for selskabet (jf. ovenfor i præmis 668). Hvad angår Uniland deltog selskabet i henhold til den anfægtede beslutning i den overtrædelse, som Cembureau-aftalen udgør (artikel 1), og overtrædelser inden for rammerne af ETF [artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a)]. Selskabet havde lejlighed til at udtale sig om disse klagepunkter under høringen vedrørende ETF den 11. og 12. marts 1993. Det forhold, at sagsøgerne ikke under høringerne vedrørende de nationale markeder kunne udtale sig om de internationale klagepunkter, kunne derfor ikke påvirke deres muligheder for at varetage deres forsvar.

681 Lafarge (sag T-43/95) har anført, at selskabet kun fik tildelt en taletid på 70 minutter til at fremføre sine synspunkter vedrørende det franske kartel. Dette argument er uden betydning, idet klagepunktet vedrørende det franske kartel ikke er medtaget i den anfægtede beslutning.

4. Andre fejl i forbindelse med høringerne

682 Irish Cement, Cimpor, Secil og ATIC har anført, at de skulle have haft lejlighed til at deltage i alle høringerne. Retten til at blive hørt er ifølge sagsøgerne ligeledes en ret til at høre. Da der imidlertid ikke er forhold, som viser, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har hentet støtte i oplysninger, som er fremkommet i forbindelse med de høringer, sagsøgerne ikke kunne deltage i, og da der heller ikke er noget, der tyder på, at der under disse høringer fremkom oplysninger, som var diskulperende for sagsøgerne, må argumentet forkastes.

683 SFIC har anført, at Kommissionen hentede støtte i for parterne belastende svar, som de selv afgav under høringerne, da den fastslog overtrædelsen vedrørende informationsudvekslingen

mellem SFIC og BDZ [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra b)]. I det afsnit i den anfægtede beslutning, som SFIC har henvist til (nr. 22, punkt 18), omtales forklaringer, som BDZ og ikke SFIC afgav under høringerne. Der kan derfor ikke være tale om, at SFIC selv har afgivet for sammenslutningen belastende svar. Hertil kommer, at Kommissionen ikke har henvist til BDZ's udtalelser under høringerne til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse. Først omtales BDZ's svar under høringerne, og herefter anføres i den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 18: »På trods af de argumenter, som [BDZ] skriftligt og mundtligt har fremført, er det ikke lykkedes for Kommissionen at finde gyldige forklaringer på tildelingen af importkvoter til de forskellige delstater.« Dernæst anføres (nr. 22, punkt 18, femte og sjette afsnit), hvorfor BDZ's argumenter må forkastes. Kommissionen har således på ingen måde til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse henvist til oplysninger, som BDZ afgav under høringerne, men har det pågældende sted i beslutningen alene redegjort for grundene til, at forklaringerne vedrørende udvekslingen af statistiske oplysninger mellem SFIC og BDZ, som BDZ havde fremført under høringerne, måtte forkastes. SFIC's argument kan derfor ikke tiltrædes.

684 ENCI og VNC har anført, at Kommissionen ikke optrådte upartisk over for dem under høringen den 8. marts 1993, idet den nægtede at tage hensyn til de argumenter, de fremførte. De har i denne forbindelse henvist til en udtalelse, Guerrin fremsatte under høringen.

685 Det må fastslås, at Guerrin ved denne lejlighed udtalte følgende: »[...] Kommissionen [...] kan ikke følge en række af de [af deltagerne i høringerne] fremførte bemærkninger.« Selv om Kommissionen er forpligtet til at give modtagerne af en meddelelse af klagepunkter lejlighed til at tage stilling til og imødegå de klagepunkter, som er påberåbt over for dem, er den imidlertid ikke forpligtet til at tiltræde alle de argumenter, der fremføres. ENCI og VNC kan derfor ikke gøre gældende, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat på grund af Guerrin's udtalelse.

686 Lafarge har anført, at selskabet ikke under høringerne fik adgang til at forklare sin konkurrencemæssige strategi, ud over i forhold til de klagepunkter, der var fremført over for det, selv om det udtrykkeligt havde fremsat anmodning herom.

687 Det bemærkes, at Lafarge frit kunne anvende den taletid, selskabet var tildelt, som det ville. Argumentet må derfor forkastes.

688 Aker og Euroc har endelig anfægtet, at Kommissionen ikke under høringerne behandlede deres britiske datterselskab Caste og dem selv som særskilte enheder.

689 Aker og Euroc har ikke draget nogen faktisk eller retlig konklusion af dette argument, og det forkastes herefter.

690 Det følger af det anførte, at første led i tiende anbringende må forkastes.

C — Andet led om en tilsidesættelse af artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 99/63

691 Valenciana (sag T-52/95) har anført, at Kommissionen har tilsidesat artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 99/63 ved ikke at give selskabet tilstrækkelig frist til at forberede høringerne.

692 Det fremgår af artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 99/63, at »Kommissionen indkalder de personer, som skal høres, til at give møde på et af Kommissionen fastsat tidspunkt«, men bestemmelsen indeholder ingen angivelse af fristens længde.

693 Det er ubestridt, at Valenciana blev indkaldt ved brev af 5. februar 1993 til høringerne, der fandt sted fra den 1. marts 1993. Kommissionen har ikke bestridt, at sagsøgeren modtog dette brev den 6. februar 1993. Valenciana havde således en frist på 22 dage fra indkaldelsen til høringerne og afholdelsen heraf.

694 Valenciana har ikke påvist forhold, som viser, at denne frist på 22 dage ikke var tilstrækkelig af hensyn til forberedelsen af høringerne. Endvidere bemærkes, at som det fremgår af selskabets svar af 11. december 1997 på et skriftligt spørgsmål fra Retten, anmodede det heller ikke inden afholdelsen af høringen Kommissionen om at udsætte disse med den begrundelse, at det ikke havde tilstrækkelig tid til at forberede det mundtlige indlæg.

695 Andet led i tiende anbringende må herefter forkastes.

D — Tredje led om en tilsidesættelse af artikel 9 i forordning nr. 99/63

696 Lafarge (sag T-43/95) har anført, at Kommissionen har tilsidesat artikel 9, stk. 3, i forordning nr. 99/63 ved ikke at give selskabet adgang til at blive hørt separat om klagepunkterne vedrørende det fransk-tyske marked. Aalborg Portland (sag T-44/95) har anført, at Kommissionen i strid med den samme bestemmelse ikke foretog en separat høring af selskabet.

697 Disse argumenter må forkastes, idet de ikke er tilstrækkelig præcise. De pågældende sagsøgere har ikke redegjort for, på hvilken måde deres ret til kontradiktion blev tilsidesat, fordi der ikke fandt en separat høring sted. Under alle omstændigheder kan Kommissionen i henhold til artikel 9, stk. 3, i forordning nr. 99/63 frit beslutte, om personerne skal høres separat eller sammen med andre indkaldte personer (generaladvokat M. Darmon's forslag til afgørelse i forbindelse med den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, Sml. I, s. 1445, punkt 155).

698 Lafarge har endvidere anfægtet, at de dokumenter vedrørende ETF, selskabet fremlagde ved høringerne, ikke er vedlagt som bilag til høringsprotokollatet.

699 Det bestemmes i artikel 9, stk. 4, i forordning nr. 99/63, at »det væsentlige indhold af de af hver enkelt person fremsatte udtalelser føres til protokols«. Lafarge har ikke angivet, hvilke dokumenter der skulle have været vedlagt høringsprotokollatet, eller redegjort for grundene til, at disse dokumenter måtte sidestilles med det væsentlige indhold af en udtalelse i henhold til den nævnte bestemmelse, og argumentet må derfor forkastes.

700 Herefter må tredje led i tiende anbringende også forkastes.

701 Det følger af det anførte, at tiende anbringende i det hele må forkastes.

Ellevte anbringende om en tilsidesættelse af princippet om, at Kommissionen af egen drift skal oplyse sagen

702 Dyckerhoff (sag T-35/95) har anført, at den anfægtede beslutning er i strid med princippet om, at Kommissionen af egen drift skal oplyse sagen. For det første har Kommissionen undladt at undersøge spørgsmålet om græsk statsstøtte, selv om det var den eneste grund til, at Dyckerhoff deltog i de møder for europæiske cementproducenter, som er behandlet i den anfægtede beslutning. For det andet har Kommissionen ikke i tilstrækkeligt omfang undersøgt dokumenterne vedrørende diskussionerne om Basing Points System, selv om disse dokumenter

viser baggrunden for afholdelsen af delegationsledernes møde den 14. januar 1983. Kommissionen har dermed ikke overholdt forpligtelsen til omhyggeligt og upartisk at undersøge alle relevante beviser.

703 Argumentet vedrørende spørgsmålet om græsk statsstøtte må forkastes. Kommissionen har taget hensyn til denne støtte, som den græske stat i 1980'erne ydede de græske cementvirksomheder, således som det fremgår af nr. 24, punkt 2, fodnote 115, og mere generelt af nr. 25 i den anfægtede beslutning. I nr. 53, punkt 8, i den anfægtede beslutning har Kommissionen detaljeret redegjort for grundene til, at den fandt at måtte forkaste de bemærkninger, som visse virksomheder havde fremført under den administrative procedure, og hvorefter »artikel 85, stk. 1, ikke kan finde anvendelse på medlemmer af ETF, fordi de blot handlede i nødværge mod eksporten fra de græske producenter, der modtog ulovlig statsstøtte fra de græske myndigheder«. I øvrigt henvises til præmis 2552-2561 nedenfor med hensyn til realitetsvurderingen af sagsøgerens argumentation.

704 Med hensyn til det andet argument vedrørende Basing Points System må det af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 414 og 415, forkastes.

705 Herefter må det ellevte anbringende forkastes.

Tolvte anbringende om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet den administrative procedure havde en for lang varighed

706 Unicem (sag T-50/95) har anført, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat, fordi den administrative procedure havde en for lang varighed. Selskabet har henvist til, at en del af Kommissionens klagepunkter vedrører adfærd, som var genstand for en anmeldelse til Kommissionen den 16. juli 1981. Selv for så vidt angår den seneste del af proceduren var den tid, der medgik mellem de første kontrolundersøgelser (april 1989) og vedtagelsen af den anfægtede beslutning (november 1994), for lang. På grund af den medgåede tid har sagsøgeren i en lang række tilfælde ikke længere erindring om begivenhederne, ligesom en stor del af de relevante dokumenter ikke længere findes. I replikken har sagsøgeren endvidere anført, at der i meddelelsen af klagepunkter omtales faktiske omstændigheder, som går tilbage til juli 1981, mens Kommissionen først i april 1989 foretog de første kontrolundersøgelser.

707 Det bemærkes, at det må anses for et almindeligt fællesskabsretligt princip, at Kommissionen handler inden for en rimelig frist, når den træffer afgørelser i forbindelse med administrative procedurer inden for konkurrencepolitikken (den ovenfor i præmis 485 nævnte dom i sagerne SCK og FNK mod Kommissionen, dommens præmis 56). Det må ud fra hver enkelt sag

vurderes, om varigheden af den administrative procedure kan anses for rimelig, herunder navnlig den sammenhæng, hvori sagen indgår, de forskellige led i den administrative procedure, parternes adfærd under sagens behandling, sagens kompleksitet og dens betydning for de involverede parter (den ovenfor i præmis 485 nævnte dom i sagerne SCK og FNK mod Kommissionen, dommens præmis 57).

708 I nærværende sag vedrører anmeldelsen til Kommissionen af 16. juli 1981, som Unicem har henvist til, det belgisk-nederlandske prisfastsættelsessystem, det såkaldte Basing Points System (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 4), som hverken i meddelelsen af klagepunkter eller den anfægtede beslutning har givet anledning til et specifikt klagepunkt. Anmeldelsen må derfor anses for at være helt uden betydning for den af Kommissionen indledte administrative procedure. Endvidere bemærkes, at det forhold, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter henviste til begivenheder, som går tilbage til 1981, ikke er relevant ved vurderingen af, om princippet om en rimelig frist er overholdt i forbindelse med den administrative procedure, som først blev indledt i april 1989.

709 Den administrative procedure varede fem år og otte måneder, fra de første kontrolundersøgelser i april 1989 og til vedtagelsen af den anfægtede beslutning den 30. november 1994. Retten finder, at hvert enkelt led i den administrative procedure er i overensstemmelse med princippet om en rimelig frist. Det må således anses for en rimelig frist, at der medgik 31 måneder fra kontrolundersøgelserne i april 1989 og til fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter i 1991, når henses til omfanget af og vanskelighederne i forbindelse med en undersøgelse, som omfattede næsten hele den europæiske cementbranche. Det må ligeledes anses for en rimelig frist, at der herefter medgik ca. et år fra indgivelsen af svarene på meddelelsen af klagepunkter i marts 1992 til afholdelsen af høringerne fra den 1. marts til den 1. april 1993. Det må i denne forbindelse understreges, at en række virksomheder og sammenslutninger af virksomheder anlagde sag ved Retten i marts 1992 med påstand om annullation af Kommissionens afslag på at fremsende hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter til de pågældende, og Retten afsagde dom i disse sager den 18. december 1992 (jf. ovenfor i præmis 6-11). Det forhold, at der i Kommissionen medgik 20 måneder fra afslutningen af høringerne til vedtagelsen af den anfægtede beslutning, den 30. november 1994, udgør ikke en overtrædelse af princippet om overholdelse af en rimelig frist i en administrativ procedure inden for konkurrencepolitikken, når henses til, at den anfægtede beslutning er rettet til 42 forskellige virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, at der heri fastslås 24 forskellige overtrædelser, og at den skulle udarbejdes på Fællesskabets ni officielle sprog.

710 Lafarge's argument om, at selskabet på grund af den medgåede tid i en lang række tilfælde ikke længere har erindring om begivenhederne, og at en stor del af de relevante dokumenter ikke længere findes, må ligeledes forkastes. Dette argument er således uden betydning for så vidt angår delegationsledernes møder i 1983 og 1984, hvor Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet, idet Unicem hele tiden har nægtet at have deltaget i disse møder (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 13). Hertil kommer, at de gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, som Unicem angiveligt deltog i, er de overtrædelser, der er begået inden for rammerne af ETF (den anfægtede beslutnings artikel 4) og ECEC (den anfægtede beslutnings artikel 5). Den anfægtede adfærd for så vidt angår aktiviteterne inden for ETF og ECEC pågik endnu på tidspunktet for kontrolundersøgelserne i 1989, således at Unicem ikke burde have haft problemer med at tilrettelægge sit forsvar på dette punkt.

711 Det tolvte anbringende må herefter forkastes.

Trettende anbringende om en tilsidesættelse af EMK's artikel 6

712 Det bestemmes i EMK's artikel 6:

»Enhver har ret til en retfærdig og offentlig rettergang inden for en rimelig frist for en uafhængig og upartisk domstol, der er oprettet ved lov [...]«

713 Det bemærkes, at grundrettighederne hører til de almindelige retsgrundsætninger, som Fællesskabets retsinstanser skal beskytte (Domstolens dom af 17.12.1970, sag 11/70, Internationale Handelsgesellschaft, Sml. 1970, s. 235, org. ref.: Rec. s. 1125, præmis 4, og af 18.6.1991, sag C-260/89, ERT, Sml. I, s. 2925, præmis 41, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Bosman m.fl., dommens præmis 79). I den forbindelse lægger Domstolen og Retten de fælles forfatningsmæssige traditioner i medlemsstaterne til grund samt de anvisninger i form af internationale traktater om beskyttelse af menneskerettighederne, som medlemsstaterne har været med til at udarbejde, eller som de senere har tiltrådt. EMK er herved af særlig betydning (Domstolens dom af 15.5.1986, sag 222/84, Johnston, Sml. s. 1651, præmis 18, og af 29.5.1997, sag C-299/95, Kremzow, Sml. I, s. 2629, præmis 14, og den ovenfor i præmis 485 nævnte dom i sagerne SCK og FNK mod Kommissionen, dommens præmis 53). Endvidere fremgår det af artikel F, stk. 2, i traktaten om Den Europæiske Union (nu artikel 6 EU), at »Unionen respekterer de grundlæggende rettigheder, således som de garanteres ved [EMK], og således som de følger af medlemsstaternes fælles forfatningsmæssige traditioner, som generelle principper for fællesskabsretten«.

714 Aalborg Portland (sag T-44/95), Asland (sag T-55/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har anført, at deres grundlæggende ret til at få deres sag prøvet ved en uafhængig og upartisk domstol er blevet tilsidesat. Kravene om uafhængighed og upartiskhed, som efter EMK's artikel 6 stilles til en domstol, er til hinder for, at Kommissionen både efterforsker og træffer afgørelse inden for konkurrenceområdet. Sagsøgerne har henvist til, at den af Kommissionen pålagte bøde er af strafferetlig karakter.

715 Asland har anført, at tilsidesættelsen af den grundlæggende ret for selskabets vedkommende følger af to forhold. For det første er kendetegnene ved den procedure, hvorunder Kommissionen anvender traktatens artikel 85, stk. 1, i strid med EMK's artikel 6, således som bestemmelsen fortolkes af Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, og medlemsstaternes forfatningsmæssige traditioner, for så vidt som Kommissionen såvel efterforsker som træffer afgørelse i sagen, og dens afgørelser kan ikke efterfølgende efterprøves af en retsinstans med fuld prøvelsesret, idet den kontrol, Fællesskabets retsinstanser foretager, alene er en legalitetskontrol. Endvidere er forpligtelsen til at betale bøder eller stille en bankgaranti for bødebeløb, før Retten har taget stilling til lovligheden af den anfægtede beslutning, en

tilsidesættelse af selskabets ret til at få sin sag prøvet ved en upartisk domstol. Det er i denne forbindelse sagsøgerens opfattelse, at traktatens artikel 185 og EF-traktatens artikel 192 (nu artikel 256 EF) i overensstemmelse med artikel F i traktaten om Den Europæiske Union må omfortolkes under hensyn til EMK og medlemsstaternes forfatningsmæssige traditioner således, at bestemmelserne indebærer, at de pålagte bøder først kan tvangsfuldbyrdes, når Retten har taget stilling til lovligheden af beslutningen.

716 Blue Circle har ligeledes understreget, at det er umuligt for Retten på ny at oplyse sagen.

717 Det fremgår af fast retspraksis, at Kommissionen ikke er en »domstol« efter EMK's artikel 6 (Domstolens dom af 29.10.1980, forenede sager 209/78-215/78 og 218/78, Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 3125, præmis 81, den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 7, og den ovenfor i præmis 323 nævnte dom af 10.3.1992, Shell mod Kommissionen, dommens præmis 39). Endvidere bemærkes, at det udtrykkeligt fremgår af artikel 15, stk. 4, i forordning nr. 17, at Kommissionens beslutninger om pålæggelse af bøder for overtrædelse af konkurrenceretten ikke er sanktioner i strafferetlig forstand (Rettens dom af 6.10.1994, sag T-83/91, Tetra Pak mod Kommissionen, Sml. II, s. 755, præmis 235).

718 Selv om Kommissionen ikke er en »domstol« efter EMK's artikel 6, og selv om de af Kommissionen pålagte bøder ikke er af strafferetlig karakter, er Kommissionen under den administrative procedure forpligtet til at overholde de almindelige fællesskabsretlige principper (den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 8, og den ovenfor i præmis 323 nævnte dom af 10.3.1992, Shell mod Kommissionen, dommens præmis 39). Det forhold, at Kommissionen både efterforsker sagen og fastslår overtrædelser af traktatens artikel 85 og/eller 86, udgør imidlertid ikke i sig selv en tilsidesættelse af et almindeligt fællesskabsretligt princip (Rettens dom af 14.5.1998, sag T-348/94, Enso Española mod Kommissionen, Sml. II, s. 1875, præmis 56). Aalborg Portlands, Asland's og Blue Circle's argument om, at den anfægtede beslutning er ulovlig, fordi den er truffet inden for rammerne af et system, som indebærer, at Kommissionen både efterforsker og træffer afgørelse i sagen, må derfor afvises.

719 De argumenter, Asland og Blue Circle har fremført med hensyn til de påståede begrænsninger i Fællesskabets retsinstansers legalitetskontrol, må ligeledes forkastes. Når Retten efterprøver lovligheden af en beslutning, hvorved der fastslås en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og/eller artikel 86, kan den på parternes begæring foretage en udtømmende undersøgelse både af de faktiske omstændigheder, Kommissionen har lagt til grund, og af Kommissionens retlige vurdering heraf. Med hensyn til bøden har Retten endvidere fuld prøvelsesret i henhold til EF-traktatens artikel 172 (nu artikel 229 EF) og artikel 17 i forordning nr. 17 (den ovenfor i præmis 718 nævnte dom i sagen Enso Española mod Kommissionen, dommens præmis 62, 63 og 64).

720 Med hensyn til Asland's argument om, at det forhold, at den selskabet pålagte bøde kan tvangsfuldbyrdes, udgør en tilsidesættelse af dets ret til at få sagen prøvet ved en upartisk domstol, anfægter selskabet herved lovligheden af traktatens artikel 185 og 192, hvoraf udtrykkeligt fremgår, at de af Kommissionens beslutninger, der indebærer en forpligtelse til at betale en pengeydelse, kan tvangsfuldbyrdes. Argumentet må derfor afvises, idet Fællesskabets retsinstanser ikke er kompetente til at efterprøve lovligheden af traktatens bestemmelser (Rettens kendelse af 14.7.1994, sag T-584/93, Roujansky mod Rådet, Sml. II, s. 585, præmis 15).

721 SFIC (sag T-36/95) og Vicat (sag T-37/95) har endvidere gjort gældende, at kravet om upartiskhed er blevet tilsidesat, idet den samme tjenestemand forestod undersøgelser, oplyste sagen, udarbejdede meddelelsen af klagepunkter og forslag til beslutning. Dette argument kan heller ikke tiltrædes, idet den anfægtede beslutning ikke er truffet af den af SFIC og Vicat nævnte tjenestemand, men af alle Kommissionens medlemmer. Endvidere indebærer de processuelle garantier, der er fastsat i fællesskabsretten, ikke, at Kommissionen internt skal tilrettelægge organisationen således, at man undgår, at den samme tjenestemand optræder som efterforsker og rapportør i samme sag (den ovenfor i præmis 323 nævnte dom af 10.3.1992, Shell mod Kommissionen, dommens præmis 40).

722 Endelig har CBR (sag T-25/95) anført, at Kommissionens afslag på under den administrative procedure at give aktindsigt i samtlige belastende og diskulperende dokumenter udgør en åbenbar tilsidesættelse af EMK's artikel 6, hvorefter selskabet har ret til at få adgang til alle de af de kompetente myndigheder indsamlede oplysninger, som er diskulperende, eller som kan medføre en strafnedsættelse. Tilsvarende har Lafarge (sag T-43/95) og Blue Circle (sag T-88/95) anført, at det forhold, at de ikke fik adgang til samtlige sagens akter og den samlede meddelelse af klagepunkter, udgør en tilsidesættelse af EMK's artikel 6.

723 Disse argumenter er i virkeligheden sammenfaldende med de argumenter, CBR, Lafarge og Blue Circle har påberåbt sig i forbindelse med det første anbringende, som Retten allerede har behandlet, vedrørende en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet parterne ikke havde adgang til den samlede meddelelse af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 87-435).

724 Herefter må det trettende anbringende forkastes.

Fjortende anbringende om en tilsidesættelse af uskyldsformodningsprincippet (»praesumptio innocentiae«)

725 ENCI (sag T-31/95), VNC (sag T-32/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Castle (sag T-56/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) har anført, at Kommissionen havde den forhåndsindstilling, at alle europæiske cementvirksomheder havde handlet i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Kommissionen har herved tilsidesat

uskyldsformodningsprincippet (»praesumptio innocentiae«). ENCI, VNC og Aalborg Portland har ikke henvist til særlige forhold til støtte for dette anbringende. Lafarge, Castle, Aker og Euroc har henvist til udtalelser i pressen fra før vedtagelsen af beslutningen, hvorved indholdet heraf blev afsløret, og kommissionsmedlem K. Van Miert's svar af 15. september 1993 på en skriftlig forespørgsel i Europa-Parlamentet (EFT 1993 C 320, s. 31 og 32), hvori de i den anfægtede beslutning omhandlede aftaler blev betegnet som et »kartel«.

726 Det må fastslås, at den fremførte argumentation ikke er relevant for sagernes afgørelse. Spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en overtrædelse, må således vurderes alene ud fra de beviser, Kommissionen har indsamlet. Når der ved afslutningen af den administrative procedure faktisk er ført bevis for en overtrædelse, kan et bevis for, at Kommissionen på et for tidligt tidspunkt under denne procedure har givet udtryk for, at den mente, at overtrædelsen forelå, ikke ændre ved, at der faktisk er ført bevis for selve overtrædelse. Det eneste relevante spørgsmål er således, om der reelt er ført bevis for overtrædelsen.

727 Under alle omstændigheder viser de forhold, hvortil de ovenfor i præmis 725 nævnte sagsøgere har henvist, ikke, at Kommissionen foregreb sin afgørelse. Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen træffer afgørelse som kollegium på grundlag af et udkast til beslutning. Det er åbenbart, at Kommissionen i nærværende sag ikke har kunnet undgå, at oplysninger om indholdet af udkastet til beslutning kom til pressens kundskab. For så vidt angår K. Van Miert's svar af 15. september 1993 på en skriftlig forespørgsel fra Europa-Parlamentet anføres heri: »Kommissionen undersøger for øjeblikket, hvad der yderligere skal ske i denne sag, og vil i denne forbindelse tage hensyn til de berørte virksomheders stilling, især når det gælder de mindre virksomheder, samt deres adfærd i kartellet.« Selv om valget af ordet »kartel« i svaret fra det kompetente kommissionsmedlem kan synes uheldigt, modsiger uddraget i sin helhed direkte, at Kommissionen allerede på dette tidspunkt skulle have lagt sig fast på en beslutning.

728 Det fjortende anbringende må herefter forkastes, for så vidt som det er fremført af de ovennævnte syv sagsøgere.

729 Italcementi (sag T-65/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har endvidere anført, at Kommissionen ikke på en måde, som udelukker enhver rimelig tvivl, har ført bevis for de fremførte klagepunkter. Kommissionen er på grundlag af en egentlig skyldformodning gået ud fra, at enhver adfærd fra de europæiske cementproducenters side skete i henhold til Cembureau-aftalen. I kraft af teorien om en samlet og kontinuerlig aftale har Kommissionen forsøgt at undgå at føre fornødent bevis for visse klagepunkter. Blue Circle har herudover bemærket, at Kommissionen fejlagtigt har antaget, at bevisbyrden efter fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter påhvilede sagsøgeren. Det fremgår flere steder i den anfægtede beslutning [nr. 11, punkt 6, nr. 22, punkt 14, tredje afsnit, nr. 22, punkt 15, nr. 28, punkt 12, litra c), nr. 28, punkt 21, fjerde afsnit], at Kommissionen fandt, at det påhvilede virksomhederne at påvise, at de i meddelelsen af klagepunkter fremførte påstande var forkerte. Hertil kommer, at

Kommissionen enten ikke har behandlet eller uden videre forkastet de forklaringer, sagsøgeren gav i svaret på meddelelsen af klagepunkter, uden at redegøre for, hvorfor den fandt, at disse forklaringer ikke var plausible.

730 Det fremgår, at Italcementi's og Blue Circle's argumenter i virkeligheden vedrører spørgsmålet om beviset for de påståede overtrædelser. De vil derfor blive behandlet i forbindelse med anbringenderne vedrørende den anfægtede beslutnings materielle lovlighed, som de er sammenfaldende med.

Femtende anbringende om en tilsidesættelse af parternes ret til at nægte at vidne imod sig selv

731 Unicem (sag T-50/95) har anført, at Kommissionen har tilsidesat princippet om, at parterne under den administrative procedure kan nægte at give for dem selv belastende svar. Selskabet har i denne forbindelse henvist til det svar, Cembureau afgav i anledning af en kontrolundersøgelse, som blev foretaget i henhold til artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 17 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/1155), og Cembureau's svar på en meddelelse af klagepunkter vedrørende en procedure i henhold til artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 17 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/13568-13573). Tilsvarende har Castle (sag T-56/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) anført, at Kommissionen i den anfægtede beslutning i stor udstrækning har støttet sig på beviser, som findes i svar på begæringer om oplysninger i henhold til artikel 11 i forordning nr. 17 i strid med virksomhedernes og virksomhedssammenslutningernes ret til at nægte at vidne imod sig selv. De har i denne forbindelse henvist til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis, navnlig dom af 25. februar 1993, Funke (Series A, nr. 256-A, s. 22), hvori anerkendes, at enhver, der anklages som omhandlet i EMK's artikel 6, kan undlade at udtale sig og medvirke til, at vedkommende domfældes. De principper, der fastslås i denne dom, er endog i strid med Domstolens og Rettens praksis. Castle, Aker og Euroc har som bilag til stævningen fremlagt en liste over de svar på begæringer om oplysninger, som Kommissionen har anvendt i den anfægtede beslutning.

732 Det bemærkes, at Kommissionen ikke kan pålægge en part, som er inddraget i en procedure vedrørende overtrædelse af traktatens artikel 85 og/eller artikel 86, »pligt til at besvare spørgsmål, såfremt virksomheden derved tvinges til at erkende, at den har begået retsstridige handlinger, som det påhviler Kommissionen at føre bevis for« (Domstolens dom af 18.10.1989, sag 374/87, Orkem mod Kommissionen, Sml. s. 3283, præmis 35, og Rettens dom af 8.3.1995, sag T-34/93, Société générale mod Kommissionen, Sml. II, s. 545, præmis 74; jf. også analogt Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 25.2.1993, Funke, Series A, nr. 256-A, s. 22).

733 I dette tilfælde hidrører de svar, som Unicem, Castle, Aker og Euroc har henvist til, ikke fra sagsøgerne. De kan derfor ikke med føje gøre gældende, at Kommissionen under den administrative procedure har tilsidesat deres ret til at nægte at vidne mod sig selv.

734 For så vidt som sagsøgerne med nærværende anbringende anfægter Kommissionens anvendelse af svar fra andre virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som har været belastende for disse, må det fastslås, at alle de af Castle, Aker og Euroc nævnte svar er svar på begæringer om oplysninger i henhold til artikel 11, stk. 1, i forordning nr. 17. Virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder afgør selv, om de vil besvare de spørgsmål, der stilles dem i henhold til denne bestemmelse (Rettens dom af 20.4.1999, forenede sager T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94 — T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 og T-335/94, LVM m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 931, herefter »PVC-dommen«, præmis 456). Det ændrer ikke herved, at der efter artikel 15, stk. 1, litra b), første sætningsled, kan pålægges en sanktion. En sådan sanktion anvendes således kun i det tilfælde, hvor virksomheden efter at have indvilliget i at svare giver en urigtig oplysning. Ved begæringer om oplysninger i henhold til artikel 11, stk. 1, i forordning nr. 17 kan Kommissionen derfor ikke antages at pålægge en virksomhed pligt til at besvare spørgsmål, såfremt virksomheden derved tvinges til at erkende, at den har begået retsstridige handlinger, som det påhviler Kommissionen at føre bevis for (samme dom, præmis 457).

735 Hvad angår de svar, Unicem har henvist til (jf. ovenfor i præmis 731), kunne Cembureau under den administrative procedure selv afgøre, om sammenslutningen ville besvare de spørgsmål, der blev stillet til den under en kontrolundersøgelse i henhold til artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 17. Den kunne på samme måde selv afgøre, om den ville besvare meddelelsen af klagepunkter vedrørende en procedure i henhold til artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 17.

736 Heraf følger, at Unicem, Castle, Aker og Euroc ikke har påvist, at Kommissionen under den administrative procedure har tilsidesat visse virksomheders og virksomhedssammenslutningers ret til at nægte at vidne mod sig selv.

737 Endvidere har SFIC (sag T-36/95) anført, at en meddelelse af klagepunkter, hvoraf det ikke tilstrækkelig præcist fremgår, hvilke klagepunkter der gøres gældende over for de enkelte modtagere, kan forlede de involverede parter til at indrømme at have deltaget i overtrædelser, som Kommissionen ikke agtede at anse dem for ansvarlige for, i forbindelse med deres berettigede udøvelse af retten til kontradiktion. Tilsvarende har Secil (sag T-62/95) anført, at den kontradiktoriske del af proceduren på grund af den upræcise måde, hvorpå klagepunkterne var formuleret, kom til at virke som en forlængelse af den inkvisitoriske oplysningsfase, hvorunder Kommissionen alene forsøgte at få nye oplysninger til brug mod virksomhederne og sammenslutningerne af virksomheder. Blue Circle (sag T-88/95) har ligeledes anfægtet den upræcise måde, hvorpå klagepunkterne var formuleret.

738 Det er allerede fastslået (jf. ovenfor i præmis 504-626), at det tilstrækkelig klart fremgik af meddelelsen af klagepunkter, at SFIC, Secil og Blue Circle blev anset for at have deltaget i de forskellige overtrædelser, der er gjort gældende over for dem i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning. Der er derfor ikke grundlag for de tre sagsøgeres argument, og det må herefter forkastes.

739 Herefter må det femtende anbringende forkastes.

Sekstende anbringende om en tilsidesættelse af artikel 10 i forordning nr. 17, idet høringen af Det Rådgivende Udvalg var behæftet med fejl

740 ENCI (sag T-31/95), SFIC (sag T-36/95), Vicat (sag T-37/95), Ciments français (sag T-39/95), Lafarge (sag T-43/95), BDZ (sag T-48/95), Buzzi (sag T-51/95), Valenciana (sag T-52/95), Asland (sag T-55/95), Uniland (sag T-58/95) og Oficemen (sag T-59/95) har anført, at Kommissionen har begået fejl i forbindelse med høringen af Det Rådgivende Udvalg. ENCI, SFIC, Lafarge, BDZ, Valenciana, Asland, Uniland og Oficemen har således anfægtet, at Det Rådgivende Udvalg ikke blev orienteret om bødernes nøjagtige størrelse. Vicat, Ciments français og Buzzi har yderligere anført, at de mener at vide, at Det Rådgivende Udvalg kun blev hørt om den forventede procentsats af omsætningen og ikke om bødernes nøjagtige størrelse, udtrykt i ecu.

741 SFIC har endvidere anført, at sammenslutningen ikke har kunnet efterprøve, om alle Det Rådgivende Udvalgs medlemmer havde kendskab til de vigtigste sagsakter og adgang til alle høringsprotokollaterne samt høringskonsulentens rapport. Sammenslutningen har fremsat begæring om, at Retten i form af foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse undersøger, om disse dokumenter var forelagt Det Rådgivende Udvalg.

742 Det bemærkes, at høringen af Det Rådgivende Udvalg, der er foreskrevet i artikel 10, stk. 3-6, i forordning nr. 17, er en væsentlig formforskrift, hvis tilsidesættelse påvirker gyldigheden af Kommissionens endelige beslutning, hvis det er bevist, at undladelsen af at fremsende visse væsentlige oplysninger har umuliggjort, at udvalget har kunnet afgive sin udtalelse med fuldt kendskab til sagen, altså uden at blive vildledt på væsentlige punkter på grund af unøjagtigheder eller udeladelser (Rettens dom af 10.7.1991, sag T-69/89, RTE mod Kommissionen, Sml. II, s. 485, præmis 23).

743 I nærværende tilfælde har de pågældende sagsøgere, bortset fra SFIC, alene anfægtet, at der til Det Rådgivende Udvalg er fremsendt ufuldstændige oplysninger vedrørende bøderne. Under disse omstændigheder kan anbringendet, hvis det kan tiltrædes, alene føre til annullation af den anfægtede beslutnings artikel 9, for så vidt som der herved pålægges de pågældende sagsøgere en bøde. Da sidstnævnte bestemmelse allerede må annulleres, for så vidt som der herved pålægges sammenslutningerne af virksomheder en bøde (jf. ovenfor i præmis 478-488), er

nærværende anbringende uden genstand i det omfang, det er fremført af BDZ og Oficemen. SFIC's anbringende er ligeledes uden genstand, for så vidt som sammenslutningen herved anfægter fremsendelsen af ufuldstændige oplysninger vedrørende bøderne til Det Rådgivende Udvalg.

744 For så vidt som det sekstende anbringende er påberåbt af ENCI, Vicat, Ciments français, Lafarge, Buzzi, Valenciana, Asland og Uniland, bemærkes for det første, at Kommissionen under sagernes behandling ved Retten har oplyst, at Det Rådgivende Udvalg mødtes den 23. november 1994 for at drøfte spørgsmålet om bøder. Efter et skriftligt spørgsmål fra Retten har Kommissionen ved brev af 11. december 1997 oplyst, at udvalget ikke blev orienteret om den nøjagtige størrelse af bøderne med henblik på at undgå, at pressen fik kendskab til oplysninger herom. Kommissionen oplyste imidlertid et samlet, omtrentligt beløb i ecu, som udgjorde summen af de bøder, der skulle pålægges, og den orienterede Det Rådgivende Udvalgs medlemmer om, at den agtede at pålægge en bøde på 5% af omsætningen for de i nr. 65, punkt 9, litra a), i den anfægtede beslutning nævnte virksomheder og 3,5% for de i nr. 65, punkt 9, litra b), nævnte virksomheder.

745 Med henblik på at kontrollere rigtigheden af disse oplysninger har Retten ved en foranstaltning med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 9. september 1998 anmodet Kommissionen om at fremlægge indkaldelsen til Det Rådgivende Udvalgs møde den 23. november 1994 samt uddrag af de dokumenter vedrørende bøderne, som blev forelagt udvalget ved dette møde, og referatet heraf.

746 Til opfyldelse af denne foranstaltning med henblik på sagernes tilrettelæggelse har Kommissionen den 14. september 1998 til Rettens Justitskontor indleveret indkaldelsen til det omhandlede møde samt det foreløbige udkast til den del af beslutningen, som vedrører bøderne, hvilket udkast blev forelagt under mødet. De fremlagte dokumenter er kopier af de dokumenter, som Det Rådgivende Udvalgs medlemmer faktisk modtog. De indeholder derfor visse håndskrevne noter, som blev tilføjet i mødet. Kommissionen har også for Retten fremlagt den udtalelse, Det Rådgivende Udvalg afgav efter mødet. Denne udtalelse udgør samtidig referat af mødet.

747 Det fremgår af gennemgangen af disse dokumenter, at Det Rådgivende Udvalg i mødet den 23. november 1994 blev orienteret om de kriterier, der agtedes anvendt ved bødeudmålingen (punkt 1 i udtalelsen). Flertallet af Det Rådgivende Udvalgs medlemmer fandt, at »Kommissionen konsekvent [havde] anvendt [disse] kriterier [...] såvel i relation til grovheden som varigheden af de begåede overtrædelser« (punkt 2 i udtalelsen). De håndskrevne notater, som et medlem af Det Rådgivende Udvalg gjorde på det foreløbige udkast til den del af beslutningen, som vedrører bøderne, bekræfter, at udvalget — således som Kommissionen har anført — blev orienteret om, at den i nr. 65, punkt 9, litra a), omhandlede gruppe af virksomheder bar et betydeligt ansvar og skulle pålægges en bøde på 5% af omsætningen, mens den i nr. 65, punkt 9, litra b), nævnte gruppe af virksomheder ville blive pålagt en bøde på 3,5% af omsætningen, da de havde mindre ansvar for overtrædelserne.

748 Selv om Det Rådgivende Udvalgs medlemmer ikke blev orienteret om den nøjagtige størrelse, udtrykt i ecu, af de bøder, Kommissionen agtede at pålægge de omhandlede virksomheder, fremsendte Kommissionen således til Det Rådgivende Udvalg alle de væsentlige oplysninger, der var nødvendige for, at udvalget kunne afgive en udtalelse om bøderne (jf. i denne retning Domstolens dom af 15.7.1970, sag 45/69, Boehringer Mannheim mod Kommissionen, Sml. s. 153, org. ref.: Rec. s. 769, præmis 19, 20 og 21). Det forhold, at Kommissionen i sidste ende anvendte lavere procentsatser for bøderne i den anfægtede beslutning, nemlig henholdsvis 4% for den i nr. 65, punkt 9, litra a), i den anfægtede beslutning nævnte gruppe af virksomheder og 2,8% for den i nr. 65, punkt 9, litra b), i den anfægtede beslutning nævnte gruppe af virksomheder, har ikke været til skade for de sagsøgere, som har fremført nærværende anbringende.

749 Hvad angår SFIC's mere generelle argument om, at Det Rådgivende Udvalgs medlemmer ikke havde kendskab til de vigtigste sagsakter, må det forkastes, idet det ikke er tilstrækkelig præcist. Hvad nærmere angår høringsprotokollaterne har SFIC ikke henvist til noget forhold, der viser, at fremsendelsen heraf var nødvendig for, at udvalget med fuldt kendskab til sagen kunne afgive sin udtalelse (den ovenfor i præmis 742 nævnte dom i sagen RTE mod Kommissionen, dommens præmis 23). Hvad endelig angår høringskonsulentens rapport bemærkes, at denne ikke nødvendigvis skal fremsendes til Det Rådgivende Udvalg (Rettens dom af 10.3.1992, sag T-14/89, Montedipe mod Kommissionen, Sml. II, s. 1155, præmis 40). Herefter, og idet bemærkes, at det ikke findes nødvendigt at anordne de foreslåede foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, må SFIC's ovenfor i præmis 741 nævnte argument forkastes.

750 Det følger af det anførte, at det sekstende anbringende i det hele må forkastes.

Syttende, attende, nittende og tyvende anbringende om tilsidesættelse af henholdsvis subsidiaritetsprincippet, god forvaltningsskik, retssikkerhedsprincippet og princippet om beskyttelse af den berettigede forventning under den administrative procedure

751 Visse sagsøgere har anført, at den administrative procedure er behæftet med fejl som følge af tilsidesættelse af følgende principper: subsidiaritetsprincippet, god forvaltningsskik, retssikkerhedsprincippet og princippet om beskyttelse af den berettigede forventning. Ifølge sagsøgerne må den anfægtede beslutning på grund af disse tilsidesættelser annulleres.

752 Ciments français (sag T-39/95) har anført, at Kommissionen ved på et sent tidspunkt at oversende undersøgelsen af en urimelig kompliceret og langvarig sag til de nationale myndigheder har tilsidesat god forvaltningsskik og yderligere gjort stillingen for de berørte virksomheder usikker. Beslutningen om at oversende de nationale klagepunkter til de nationale myndigheder har anfægtet selve grundlaget for sagen. Lafarge (sag T-43/95) og Oficemen (sag T-59/95) har anført, at god forvaltningsskik tilsagde, at Kommissionen afsluttede undersøgelsen af de nationale klagepunkter i stedet for at udskille de nationale klagepunkter og overlade

spørgsmålet om indledningen af en ny procedure til de nationale myndigheders skøn. Sagsøgerne er i tvivl om, hvorvidt den ubegrundede opgivelse af de nationale klagepunkter er i overensstemmelse med subsidiaritetsprincippet, idet sagen klart henhører under den type af sager, som er af interesse for Fællesskabet.

753 Lafarge har også anfægtet, at Kommissionen har skabt en retlig usikkerhed hos de involverede virksomheder ved at forbeholde sig ret til at oversende sagen vedrørende de nationale karteller til de respektive nationale myndigheder uden klart at tilkendegive, om den faktisk havde gjort det. Såfremt Kommissionen faktisk havde opgivet de nationale klagepunkter, burde den have truffet en formel beslutning herom.

754 Denne argumentation kan ikke tiltrædes. Det bemærkes, at Kommissionen har overholdt princippet om en rimelig frist under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 706-711). Endvidere har Kommissionen ved at opgive de nationale klagepunkter ikke ændret karakteren af de internationale klagepunkter, som i sidste ende alene dannede grundlag for, at der blev fastslået overtrædelser og pålagt bøder (jf. ovenfor i præmis 439 og 440). Ved brev af 27. september 1993 meddelte Kommissionen, at den havde »orienteret de nationale myndigheder om denne beslutning og overladt til dem i givet fald at træffe de foranstaltninger, som de [fandt] hensigtsmæssige med henblik på at bringe de omhandlede former for praksis til ophør«. Denne beslutning om at overlade til de nationale myndigheder i givet fald at forfølge deltagerne i eventuelle nationale karteller er på ingen måde i strid med retssikkerhedsprincippet eller god forvaltningsskik, men har derimod givet de berørte parter sikkerhed for, at Kommissionen på fællesskabsplan ikke ville pålægge sanktioner for disse overtrædelser. Hvad angår den påståede retlige usikkerhed med hensyn til, hvilken holdning de nationale myndigheder ville indtage, kan den ikke have nogen indflydelse på lovligheden af konstateringen af overtrædelser vedrørende internationale klagepunkter, som var uafhængige af de nationale klagepunkter. Bestemmelsen i artikel 9, stk. 3, i forordning nr. 17 er endvidere til hinder for, at en sådan usikkerhed kan påberåbes, idet de nationale myndigheder efter denne bestemmelse uanset en eventuel »oversendelsesbeslutning« fra Kommissionen, så længe der ikke verserer en sag ved Kommissionen, kan anvende traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 86. For så vidt angår subsidiaritetsprincippet er det tilstrækkeligt at bemærke, at Lafarge og Oficemen ikke havde nogen interesse i, at Kommissionen bragte en procedure til afslutning, som kunne have ført til, at der også var blevet fastslået overtrædelser vedrørende nationale karteller. Endelig kunne virksomhederne ikke gøre krav på en beslutning fra Kommissionen, hvori det blev fastslået, at »deres nationale adfærd« ikke var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet de ikke havde anmeldt denne adfærd med henblik på at opnå en negativattest, jf. artikel 2 i forordning nr. 17.

755 Ciments français har endvidere anført, at Kommissionen har tilsidesat princippet om beskyttelse af den berettigede forventning ved i forhold til de pågældende virksomheder at anse samordningen mellem Cembureau's delegationsledere vedrørende dumpingproblemerne og Basing Points System for belastende, selv om Kommissionen i stor udstrækning havde opfordret til og støttet en sådan samordning.

756 Dette anbringende kan heller ikke tiltrædes. Kommissionen har således ikke i den anfægtede beslutning over for de europæiske cementvirksomheder anfægtet de drøftelser, de har haft på visse delegationsledermøder vedrørende dumping og Basing Points System. Kommissionen har

alene gjort indsigelse imod de i nr. 19 i den anfægtede beslutning nævnte delegationsledermøder, fordi deltagerne ud over de ikke anfægtede diskussionsemner ifølge Kommissionen indgik og senere bekræftede en konkurrencebegrænsende aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og regulering af cementleverancerne fra det ene land til det andet.

757 Herefter må det syttende, attende, nittende og tyvende anbringende forkastes.

Enogtyvende anbringende om en tilsidesættelse af kollegialitetsprincippet ved vedtagelsen af den anfægtede beslutning

758 SFIC (sag T-36/95) har udtrykt tvivl om, hvorvidt Kommissionens medlemmer faktisk havde adgang til alle de bemærkninger, modtagerne af meddelelsen af klagepunkter havde fremført, samtlige høringsprotokollater og høringskonsulentens rapport. Kollegialitetsprincippet er dermed angiveligt blevet tilsidesat. SFIC har i bemærkningerne til retsmøderapporten fremsat begæring om, at Retten i form af foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse undersøger, om Kommissionens medlemmer havde adgang til disse dokumenter.

759 Det bemærkes, at Kommissionens funktion er underlagt kollegialitetsprincippet (Domstolens dom af 29.9.1998, sag C-191/95, Kommissionen mod Tyskland, Sml. I, s. 5449, præmis 33). Dette princip indebærer dels, at beslutningerne drøftes i fællesskab, dels at samtlige kommissionsmedlemmer i politisk henseende som kollegial enhed har et kollektivt ansvar for alle de trufne beslutninger (Domstolens dom af 23.9.1986, sag 5/85, AKZO Chemie mod Kommissionen, Sml. s. 2585, præmis 30, og af 15.6.1994, sag C-137/92 P, Kommissionen mod BASF m.fl., Sml. I, s. 2555, præmis 63).

760 I henhold til dette kollegialitetsprincip skal det grundlag, som Kommissionens beslutninger er baseret på, være til rådighed for alle dens medlemmer (den ovenfor i præmis 759 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Tyskland, dommens præmis 48 og 49). SFIC har ikke henvist til noget konkret indicium for, at kollegialitetsprincippet er tilsidesat, og sagsøgerens påstand om, at Kommissionens medlemmer ikke skulle have haft adgang til svarene på meddelelsen af klagepunkter, høringsprotokollaterne og høringskonsulentens rapport, er således rent hypotetisk.

761 Herefter, og idet bemærkes, at det ikke findes nødvendigt at anordne de foreslåede foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, må det enogtyvende anbringende forkastes (den ovenfor i præmis 142 nævnte dom af 1.4.1993, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, dommens præmis 35, og den ovenfor i præmis 144 nævnte dom af 17.12.1998, Baustahlgewebe mod Kommissionen, dommens præmis 91-94).

Toogtyvende anbringende om fejl i forbindelse med stadfæstelsen og meddelelsen af den anfægtede beslutning

762 CBR (sag T-25/95), Heidelberger (sag T-42/95), Unicem (sag T-50/95), Valenciana (sag T-52/95) og Italcementi (sag T-65/95) har gjort gældende, at der er begået fejl i forbindelse med stadfæstelsen og/eller meddelelsen af den anfægtede beslutning.

763 For det første har Heidelberger anført, at selskabet mere generelt ikke ved, om Kommissionen har overholdt alle interne regler for sagsbehandlingen og vedtagelsen af beslutninger. Kommissionens problemer i forbindelse med stadfæstelsen og meddelelsen af den anfægtede beslutning styrker selskabets frygt for, at der er begået en sagsbehandlingsfejl.

764 Heidelberger's argument er ikke underbygget af noget konkret forhold, som gør det muligt at tage stilling til, om det er begrundet. Det må derfor forkastes, idet det ikke er tilstrækkelig præcist.

765 For det andet har Unicem og Italcementi påberåbt sig en fejl i forbindelse med stadfæstelsen af den italienske version af den anfægtede beslutning. Ifølge sagsøgerne består denne fejl i, at den anfægtede beslutning er blevet meddelt to gange, første gang i december 1994 og anden gang i februar 1995, og i følgebrevet til den anden meddelelse til de italienske producenter omtaltes en »fejl i forbindelse med stadfæstelsen« (»un errore nella fase di autentificazione«). CBR er ligeledes i tvivl om, hvilken fejl Kommissionen præcist begik, og som førte til den anden meddelelse af den anfægtede beslutning, den 2. februar 1995. Selskabet har derfor fremsat begæring om, at Retten undersøger, om den af Kommissionen påberåbte fejl faktisk vedrører stadfæstelsen af den italienske version af den anfægtede beslutning.

766 Det bemærkes, at stadfæstelsen af en beslutning, hvori det fastslås, at Fællesskabets konkurrenceregler er tilsidesat, udgør en væsentlig formforskrift efter traktatens artikel 173 (den overfor i præmis 759 nævnte dom i sagen Kommissionen mod BASF m.fl., dommens præmis 76, og den ovenfor i præmis 142 nævnte dom i sag T-37/91, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 89).

767 I nærværende tilfælde fandt Retten, at de af de pågældende sagsøgere (jf. ovenfor i præmis 765) fremførte grunde til, at forbuddet mod ændring i en retsakt måtte anses for tilsidesat, var så vægtige og overbevisende, at der måtte anordnes en foranstaltning med henblik på sagernes tilrettelæggelse (den ovenfor i præmis 485 nævnte dom i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 55). Ved brev af 11. november 1997 opfordrede Retten derfor Kommissionen til at forklare, hvori den fejl i forbindelse med stadfæstelsen bestod, som var omtalt i følgebrevet

til den anden meddelelse af den anfægtede beslutning til de italienske producenter. Kommissionen blev også opfordret til at fremlægge den stadfæstede udgave af den anfægtede beslutning på italiensk.

768 Ved brev af 22. december 1997 oplyste Kommissionen, at den omhandlede fejl opstod i forbindelse med trykningen af den anfægtede beslutning med henblik på meddelelsen heraf. Den version, som i første omgang blev meddelt de italienske producenter, indeholdt således en s. 233, som var identisk med s. 231, mens den rigtige s. 233 manglede. Der var imidlertid ikke fejl i forbindelse med stadfæstelsen af den anfægtede beslutning. Den fejl, som den version af den anfægtede beslutning, der blev meddelt de italienske producenter, var behæftet med, findes ikke i den italienske version af den anfægtede beslutning, som er vedlagt som bilag til referatet af Kommissionens møde den 30. november 1994. Kommissionen vedlagde som bilag til brevet af 22. december 1997 en kopi af den stadfæstede udgave af den anfægtede beslutning på italiensk, og oplyste, at den originale version kunne forevises for Retten, hvis den ønskede det.

769 I forbindelse med retsmødet den 30. september 1998 i sag T-65/95 anmodede Retten Kommissionen om inden den 6. oktober 1998 at fremlægge originalen af den stadfæstede udgave af den anfægtede beslutning på italiensk. CBR og Unicem blev orienteret om denne foranstaltning med henblik på sagernes tilrettelæggelse i retsmøderne henholdsvis den 14. oktober og den 30. september 1998. Kommissionen efterkom Rettens anmodning inden for den fastsatte frist.

770 CBR, Unicem og Italcementi har ikke bestridt den forklaring, Kommissionen har givet på de to meddelelser, som fandt sted efter vedtagelsen af den anfægtede beslutning. I retsmøderne i sag T-25/95, T-50/95 og T-65/95 har sagsøgerne imidlertid anmodet Retten om at undersøge, om den kopi af den italienske version af den anfægtede beslutning, som var vedlagt Kommissionens brev af 22. december 1997, og som selskaberne modtog, og originalen af den stadfæstede udgave af den anfægtede beslutning på italiensk er identiske.

771 Det må fastslås, at de to dokumenter er fuldt ud identiske. Ved gennemgang af den stadfæstede udgave kan der endvidere ikke påvises nogen fejl fra Kommissionens side i forbindelse med stadfæstelsen.

772 CBR's, Unicem's og Italcementi's argument må herefter forkastes.

773 For det tredje har Valenciana anført, at meddelelsen af den anfægtede beslutning er behæftet med fejl. Selskabet har anfægtet, at Kommissionen ikke i forbindelse med den anden meddelelse oplyste, om søgsmålsfristen i henhold til traktatens artikel 173 måtte forventes at løbe fra den

første eller den anden meddelelse. Da de forklaringer, Kommissionen gav i sit brev af 13. februar 1995, ikke kunne fjerne tvivlen, gik sagsøgeren ud fra, at søgsmålsfristen var begyndt at løbe fra den første meddelelse, og selskabet havde derfor kortere tid til at anlægge sag.

774 På et spørgsmål fra Retten om forskellene mellem den udgave af den anfægtede beslutning, som blev meddelt i første omgang, og den udgave, som blev meddelt i anden omgang, har Valenciana i brev af 11. december 1997 kun oplyst, at den anden udgave i modsætning til den første udgave ikke indeholdt taloplysninger i tabellerne og angivelserne i nr. 23, punkt 3, 4 og 5, i den anfægtede beslutning. Det er således ikke bestridt, at den udgave, som i anden omgang blev meddelt, i den spanske version er identisk med den første udgave, bortset fra visse fortrolige oplysninger, som er udeladt i den anden udgave. Selv om fristen for anlæggelsen af sag til prøvelse af den anfægtede beslutning begyndte at løbe fra den første meddelelse og ikke, som Kommissionen gør gældende, fra den anden meddelelse, havde Valenciana en frist svarende til den i traktatens artikel 173 omhandlede frist, forhøjet med afstandsfristen, for anlæggelsen af søgsmål til prøvelse af alle forhold i den anfægtede beslutning. Valenciana's argument må derfor forkastes.

775 Herefter må det toogtyvende anbringende i det hele forkastes.

II — *Anbringendet om magtfordrejning*

776 Ciments français (sag T-39/95), Lafarge (sag T-43/95), Oficemen (sag T-59/95) og Halkis (sag T-104/95) har påberåbt sig magtfordrejning.

777 Halkis har anført, at Kommissionen har misbrugt sine beføjelser ved at pålægge selskabet en bøde for en overtrædelse, det ikke deltog i. Anbringendet er herved sammenfaldende med anbringendet om et åbenbart urigtigt skøn med hensyn til Halkis's deltagelse i Cembureau-aftalen. Det vil derfor blive behandlet sammen med anbringenderne vedrørende sagsøgernes deltagelse i denne aftale i forbindelse med spørgsmålet om den anfægtede beslutnings materielle lovlighed (jf. nedenfor i præmis 4096-4101 og 4210-4213).

778 Ciments français, Lafarge og Oficemen har anført, at Kommissionens opgivelse af de nationale klagepunkter kun kan forklares med Kommissionens ønske om at undgå konsekvenserne af den ovenfor i præmis 11 nævnte dom i sagerne Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen og undgå, at den anfægtede beslutning annulleres på grund af en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, fordi parterne ikke har haft adgang til den samlede meddelelse af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter.

779 Det bemærkes, at der kun foreligger magtfordrejning, såfremt der er objektive, relevante og overensstemmende tegn på, at en beslutning udelukkende eller dog i det mindste overvejende er truffet med det formål at forfølge andre mål end dem, der er angivet (Rettens dom af 6.4.1995, sag T-143/89, Ferriere Nord mod Kommissionen, Sml. II, s. 917, præmis 68).

780 Der foreligger imidlertid ikke tegn herpå i nærværende tilfælde. Ciments français, Lafarge og Oficemen har ikke henvist til noget konkret forhold, som kan drage Kommissionens oplysning om, at beslutningen om at opgive forfølgelsen af de nationale klagepunkter var begrundet i de skriftlige svar på meddelelsen af klagepunkter og de mundtlige forklaringer under høringerne, i tvivl.

781 Nærværende anbringende må derfor forkastes.

III — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 1 har fastslået, at der forelå en aftale i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri*

Indledende bemærkninger

782 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 1 har alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheden, beslutningen er rettet til, »overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og regulering af cementleverancerne fra det ene land til det andet«. Den herved fastslåede aftale benævnes også »Cembureau-aftalen«.

783 Som led i de her behandlede anbringender har visse sagsøgere anfægtet den afgrænsning af det produktmarked og det geografiske marked, på hvilket Kommissionen har fastslået overtrædelsen. Visse sagsøgere har anført, at der ikke er overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning for så vidt angår Cembureau-aftalen. Flere sagsøgere har bestridt, at aftalen fandtes. Alle sagsøgere har bestridt at have deltaget heri.

784 Inden de fremførte argumenter undersøges, skal der redegøres for de faktiske og retlige konstateringer, der ligger til grund for, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har fastslået overtrædelsen.

Den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse

785 Den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse er et kartel på markedet for grå cement. Det er Kommissionens opfattelse, at »grå cement, hvid cement og klinker udgør særskilte produktmarkeder, idet hvert af disse produkter opfylder forskellige behov« (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 1). Kommissionen fastslår på denne baggrund i den anfægtede beslutning overtrædelser ikke blot på markedet for grå cement (artikel 1-6), men også på markedet for hvid cement (artikel 7).

786 Geografisk set er det Kommissionens opfattelse, at »cementmarkedet [kan] betragtes som en række sidestillede markeder, der omfatter alle de forskellige fabrikker og dækker hele Europa« (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 2).

787 Kommissionen anfører videre (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 7, første og andet afsnit):

»Alle de markeder, der overlapper hinanden, er afhængige af hinanden, og enhver foranstaltning på et givet marked risikerer at brede sig som en bølge til de markeder, der ligger længere væk [...]

Det fremgår af ovenstående, at Europa er det relevante marked bestående af en række sideordnede og indbyrdes afhængige markeder.«

788 Den omhandlede overtrædelse består i en aftale, som ifølge Kommissionen er indgået i Cembureau, der er en branchesammenslutning for de europæiske cementproducenter (den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45). Aftalen blev ifølge beslutningen indgået i forbindelse med mødet for Cembureau's delegationsledere den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1). »Delegationslederne« er repræsentanter for Cembureau's medlemmer, der udøver stemmeretten på sammenslutningens generalforsamling (den anfægtede beslutning, nr. 15, punkt 4).

789 Formålet med aftalen var ifølge beslutningen »at beskytte hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et andet, dvs. opdeling af markeder« (den anfægtede beslutning, nr. 45, nr. 9, og artikel 1).

790 I den anfægtede beslutning har Kommissionen alene anvendt direkte dokumentbeviser, som er angivet og kommenteret i nr. 18, 19 og 45.

791 Kommissionen har for det første fastslået, at formålet med og indholdet af Cembureau-aftalen fremgår af indkaldelsen til delegationsledernes møde den 14. januar 1983, der er underskrevet af Gil Braz de Oliveira (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2, dok. 33.126/11552 og 11553), og udkastet til formandens indledende redegørelse til dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585).

792 Det anføres i indkaldelsen til mødet:

»I betragtning af den generelle afmatning i det interne salg kan handelen med cement mellem medlemslandene få skadelige konsekvenser for vores industri, hvis der ikke i tide tages bestemte forholdsregler, som det f.eks. er tilfældet i samhandelen mellem Belgien og Nederlandene, der er omhandlet af en protokol, som snart offentliggøres i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*.«

793 I udkastet til formandens indledende redegørelse anføres:

»— [...] vi [vil] kunne vurdere risikoen ved at forøge en bestemt import og samtidig nedsætte visse priser markant, før dette fænomen har haft tid til at brede sig.

— Det er naturligvis ikke vort mål her at træffe kollektive beslutninger eller at vurdere de faktiske omstændigheder eller at spille en voldgiftsrolle, men, stadig med Deres støtte, at finde frem til løsninger, der vil kunne dæmpe udviklingen på markederne, og at foreslå, i hvert fald principielt, en række spilleregler, som vi alle har interesse i at overholde.

— Det, vi forventer af Dem alle, er, at De gennem denne udveksling af synspunkter anspores til [at lade velvalgte ord falde omkring Dem] og til at føre bi- eller multilaterale samtaler i hvert enkelt tilfælde, hver gang det er nødvendigt.«

794 Afslutningsvis anføres i redegørelsen:

»Det er vel unødvendigt at sige, at der ikke udarbejdes referat af vore drøftelser.«

795 Tilsvarende anføres i det såkaldte aide-mémoire over ledelsen af det omhandlede møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 6, dok. 33.126/11578 og 11579):

»13.15/13.30 — Afslutning af mødet, hvoraf der ikke udarbejdes referat.«

796 Det er Kommissionens opfattelse, at andre dokumenter vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983 også understreger den ulovlige karakter af de drøftelser, der fandt sted på mødet.

797 Kommissionen har i denne forbindelse henvist til de ændringer, der blev foretaget i udkastet til dagsorden for mødet den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11558, 11559, 11565, 11580 og 11656).

798 Oprindelig indeholdt den foreløbige dagsorden af 16. november 1982 bl.a. følgende punkt:

»2. Samhandelen i Europa

A. Analyse af situationen

1. Data

2. Prissituation — nationale priser

3. Motivation og tilrettelæggelse af den grænseoverskridende handel — forventet udvikling

B. Mulige foranstaltninger til kontrol af samhandelen

[...]«

799 Ved telex af 17. november 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/1155) blev J. Van Hove, der var formand for kontaktudvalget for EF's cementindustri (herefter »kontaktudvalget«), orienteret om, at Cembureau's formand, J. Bailly, ønskede hans stillingtagen til punkt 2 på dagsordenen, som Bailly ønskede at »affatte så eksplicit som muligt uden risiko for at fremkalde reaktioner«.

800 Ved telex af samme dag (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11558) svarede J. Van Hove således:

»Følgende ord i Deres telex af 17. november skal udgå af alle officielle dokumenter: [...] Tilrettelæggelse af den grænseoverskridende handel [...] Kontrol af samhandelen [...]«

801 På eksekutivkomitéens møde den 22. december 1982 blev punkt 2 på den foreløbige dagsorden for mødet den 14. januar 1983 fastsat således (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11656):

»2. Samhandelen i Europa

A. Analyse af situationen

[...]

iii) Motivation og handelens art — forventet udvikling

B. Midler til opretholdelse af en fair handel

[...]«

802 Kommissionen har anført, at Cembureau-aftalen blev bekræftet ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 2). Til støtte herfor har den henvist til meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729) og mødenotaterne fra dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737).

803 Det anføres i meddelelsen til formanden under punkt 2, der har overskriften »Situationen på det europæiske marked«:

»— Forskellen på yderpunkterne [mellem priserne], der er på 1 til 2, udgør uvægerligt en fristelse.

— Det er derfor ønskeligt, at denne forskel gradvis indskrænkes, især ved en forhøjelse af de laveste priser [...] og samtidig ved en afdæmpning af udviklingen i de høje priser.«

804 Endvidere anføres i meddelelsen:

»— De ømtålelige spørgsmål er stadig:

— Tysklands eksport til Storbritannien og Irland

— Frankrigs eksport til Tyskland

— Spaniens eksport til Irland og Storbritannien.

— Hertil kommer yderligere et omtåleligt spørgsmål, nemlig Italiens eksport til Schweiz.«

805 I mødenotaterne fra delegationsledernes møde den 19. marts 1984 konkluderes:

»[... det] blev [...] aftalt, at den visuelle fremstilling af priserne var et effektivt middel til at fremhæve de potentielle konfliktårsager«.

806 For så vidt angår disse mødenotater har Kommissionen anført følgende (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 2, første afsnit):

»Det fremgår af [notaterne...] at Cembureau og medlemmerne sammen gennemgik den spænding, der skyldes den grænseoverskridende handel, at man fortsat havde bestræbt sig på at nedbringe handelen med cement mellem Cembureau's medlemmer, og at dette mål var nået. Faktisk bekræftes det i notaterne [...] at 'spændingen på grund af handel medlemmerne imellem er aftaget betragteligt takket være bedre bilaterale kontakter. De eksporterede mængder er snarere faldende, men der er stadig truslen fra outsiderne'.«

807 For så vidt angår Cembureau-aftalen har Kommissionen anført følgende (samme sted, andet afsnit):

»Indholdet af denne aftale blev endnu en gang bekræftet på delegationsledernes møde den 7. november 1984 [...] hvor aftalen mellem græske og spanske producenter om afsætning af deres overproduktion blev støttet af Cembureau og af medlemmerne for at undgå uro på de europæiske markeder.«

808 Til støtte herfor har Kommissionen henvist til følgende uddrag af »summary notes« af 12. november 1984 vedrørende mødet den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 14, dok. 33.126/11754 og 11755):

»Import fra Østeuropa

[...]

Udviklingen på verdensmarkedet

Situation

[...]

Den græsk-spanske aftale

Denne betragtes enstemmigt som en forudsætning for at opnå bedre eksportpriser og undgå risikoen for en destabilisering i Europa. Der har i flere måneder været ført forhandlinger mellem fire spanske og tre græske virksomheder, selv om der ikke siges noget om dynamikken i drøftelserne. Der er opnået visse resultater, men hidtil har der ikke været nogen virkninger på priserne. Der har også været ført drøftelser med Japan og Korea. Det er dog det generelle indtryk, at det væsentlige problem er at opnå en fast aftale mellem de største europæiske eksportører.

[...]

Generelle konklusioner

Situationen var alvorlig og eksportpriserne alt for lave. Der var overskudskapacitet i Europa og Det Fjerne Østen, der måtte udnyttes på en ansvarlig måde. Man må glædes over den græske og spanske cementindustris bestræbelser for at nå frem til en aftale, og de øvrige medlemslande er parate til at støtte disse bestræbelser fuldt ud, hvis de anmodes om det. De små mængder, der kan komme fra andre lande, bør ikke kunne forstyrre markedet, hvis der er gensidig tillid.«

809 Kommissionen har i den anfægtede beslutning anført, at visse dokumenter, som ikke direkte vedrører delegationsledernes ovennævnte møder, bekræfter, at Cembureau-aftalen fandtes, og

indholdet heraf. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til to interne notater fra Blue Circle, hvoraf det ene er dateret den 1. december 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2, dok. 33.126/11332, 11333 og 11334), og det andet er udateret (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 3, dok. 33.126/11335, 11336 og 11337).

810 I det første notat, der har overskriften »Importbegrænsende strategi og cementindustriens fremtid i Det Forenede Kongerige«, drøftes problemet med overproduktion af cement i Vesteuropa, og det anføres:

»For øjeblikket kan en overproduktion på 22 mio. t i Vesteuropa kanaliseres ud på de oversøiske markeder afhængigt af efterspørgslen efter produktet, men der er stor sandsynlighed for, at disse mængder falder til 15 mio. t eller mindre i begyndelsen af 1985, og at Cembureau-princippet, nemlig at de europæiske hjemmemarkeder skal respekteres, dermed bringes i fare.«

811 I notatet foreslås bl.a. følgende beskyttelsesforanstaltning mod import af cement:

»Opførelse af siloer i 'fjendtlige' områder. En troværdig, gennemførlig og effektiv mulighed i begrænset omfang, men a) vil være tidkrævende og dyr, b) kan opildne hele mållandet til at træffe mere omfattende foranstaltninger og derved totalt ødelægge Cembureau-aftalen, og i så fald vil [Blue Circle] formodentlig blive den største taber.«

812 Det anføres i det andet notat fra Blue Circle, der har overskriften »Importtrusler«:

»Ud fra den antagelse, at Cembureau's politik med hensyn til respekt for hjemmemarkederne holder, og at den vesttyske import ikke viser sig rentabel, vil der kun være tre store trusler tilbage.«

813 I forbindelse med en kontrolundersøgelse, som blev gennemført i henhold til artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 17, udtalte Cembureau (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/11525):

»Der eksisterer ikke nogen 'Cembureau-aftale eller -principper' eller nogen dokumenter, der indeholder regler om anvendelsen deraf. Når udtrykket anvendes i et dokument, hentyder det ikke til en eller anden konkurrencebegrænsende praksis, men til krav om overholdelse af etiske

regler og sædvaner, der er udviklet lidt efter lidt gennem virksomhedernes samhandel og den økonomiske udvikling i de forskellige lande.«

814 I svaret på en meddelelse af klagepunkter vedrørende en procedure i henhold til artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 17 kommenterede Cembureau Blue Circle's interne notat af 1. december 1983 således (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/13568-13573):

»Dette dokument [...] henviser blot til de regler om godt naboskab, som Cembureau har opfordret til. Henvisningen til 'Cembureau principle of not transhipping to internal European markets' angiver en adfærdsmåde, som medlemmerne har ønsket, men indeholder ikke i sig selv nogen begrænsning, så meget desto mere heller ikke nogen sanktion.

Henvisningen til en 'Cembureau-aftale' tager blot sigte på samme princip og omfatter de etiske regler og sædvaner, der gradvis udvikles i virksomhedernes samhandel og i den økonomiske udvikling i de forskellige lande.«

815 Det er Kommissionens opfattelse, at Cembureau herved selv i sidste ende har erkendt, at Cembureau-aftalen fandtes (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 4).

816 Kommissionen har endvidere (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877) henvist til følgende erklæring, som Heracles's formand, Kalogeropoulos, afgav den 25. juni 1986 (og ikke som fejlagtigt angivet i den anfægtede beslutning den 15.6.1986) under et bestyrelsesmøde i dette selskab:

»Der [findes] fortsat [...] en aftale mellem alle de europæiske cementproducenter om, at de ikke må gå ind på de andres nationale områder [...] På grund af denne tankegang, der har gjort sig gældende i de sidste 30 år, og på grund af denne taktik har europæerne aldrig skullet imødegå aktiv konkurrence og prisfald.«

817 Endelig har Kommissionen anført (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 5):

»Reglen om overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet og af reglerne for salg fra et land til et andet udgør en aftale direkte mellem virksomheder eller via deres sammenslutning, der er i strid med artikel 85, stk. 1, da formålet er at afholde sig fra de øvrige medlemsstaters hjemme-

marked og indføre regler for handel med cement fra et land til et andet, dvs. begrænse virksomhedernes handelsmæssige frihed.«

818 Ifølge Kommissionen har aftalen også direkte påvirket samhandelen mellem medlemsstaterne (den anfægtede beslutning, nr. 52).

819 Det er Kommissionens opfattelse, at »alle de ordninger, der er vedtaget inden for rammerne af Cembureau, og de bi- og/eller multilaterale møder og kontakter [...] udgjorde en 'samlet og kontinuerlig' aftale« (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1, første afsnit).

820 Ifølge Kommissionen er ikke blot den enighed, der blev opnået mellem Cembureau og sammenslutningens medlemmer under delegationsledernes møder, men også alle de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, udtryk for en samlet og kontinuerlig aftale.

821 Denne samlede og kontinuerlige aftale er genstand for den anfægtede beslutnings artikel 1.

822 For så vidt angår overtrædelsens varighed har Kommissionen henvist (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 6) til Kalogeropoulos's ovennævnte erklæring:

»Kalogeropoulos's erklæring [... går ud] på, at aftalen om at overholde hjemmemarkedsprincippet har eksisteret i ca. 30 år. Da Kommissionen for en praksis, der har strakt sig over en så lang periode, ikke har andre beviser end denne erklæring, antager Kommissionen, at aftalen trådte i kraft den 14. januar 1983, hvor man afholdt mødet vedrørende 'visse spilleregler, som vi alle har interesse i at overholde', [og som] blev bekræftet på delegationsledernes efterfølgende møder.«

823 Med hensyn til tidspunktet for overtrædelsens ophør har Kommissionen anført, at den ikke råder over faktiske oplysninger, der gør det muligt at fastslå dette tidspunkt, og at den end ikke er sikker på, at overtrædelsen i praksis er bragt til ophør (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 6, og nr. 65, punkt 4).

824 Hvad angår dette spørgsmål har Kommissionen konkluderet (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4):

»Da den seneste åbne og af Kommissionen kendte tilkendegivelse af aftalen udgøres af opløsningen af Interciment [hvis stiftelse er genstand for den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, fastslåede overtrædelse] den 26. marts 1993, fastholder Kommissionen denne datoreference med henblik på bøden.«

Afgrænsningen af det relevante marked

825 Dyckerhoff (sag T-35/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Unicem (sag T-50/95), Buzzi (sag T-51/95), Asland (sag T-55/95), Castle (sag T-56/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Irish Cement (sag T-60/95), Italcementi (sag T-65/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95), Cementir (sag T-87/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har anført, at Kommissionen har anlagt et åbenbart urigtigt skøn ved at anse markedet for grå cement, som ifølge Kommissionen omfatter hele Europa, for det relevante marked. Lafarge og Aalborg Portland har anfægtet, at dette marked udgør et særskilt marked (A). Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Unicem, Buzzi, Asland, Castle, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle har gjort gældende, at cementmarkedet er meget lokalt, således at Europa ikke kan udgøre det relevante geografiske marked (B).

826 CBR (sag T-25/95), Ciments français, Asland og Blue Circle har anført, at Kommissionen har tilsidesat traktatens artikel 190 ved ikke tilstrækkelig klart at have afgrænset det relevante produktmarked og geografiske marked (C).

A — Det relevante produktmarked

827 Lafarge og Aalborg Portland har anfægtet afgrænsningen af det relevante produktmarked i nr. 11, punkt 1, i den anfægtede beslutning.

828 Ifølge Lafarge bygger denne afgrænsning på et absurd økonomisk ræsonnement, hvorefter klinker og cement er to substituerbare produkter. Endvidere tages der ikke hensyn til forskellen på grå og hvid cement.

829 Hertil bemærkes, at Kommissionen aldrig har gjort gældende, at klinker, grå cement og hvid cement er substituerbare produkter. Tværtimod har Kommissionen i nr. 11, punkt 1, i den anfægtede beslutning anført, at »grå cement, hvid cement og klinker udgør særskilte produktmarkeder, idet hvert af disse produkter opfylder forskellige behov«. Kommissionen har alene tilføjet (samme sted), at »det [dog] skal [...] tages i betragtning, at klinker kan få indflydelse på de to øvrige markeder i den forstand, at klinker er et mellemprodukt, der er nødvendigt til fremstilling af grå og hvid cement«. Det forhold, at Kommissionen har forklaret, at klinker indgår i fremstillingen af cement, indebærer ikke, at den anser de to produkter for at være substituerbare og udgøre det samme marked.

830 Aalborg Portland har anført, at der i hvert enkelt land ikke blot findes forskellige normer for cement, men også specifikke byggetraditioner. I modsætning til, hvad der anføres i beslutningen (den anfægtede beslutning, punkt 6, nr. 9), kan der ikke meningsfuldt tales om en eller flere standardcementtyper, der er fælles for alle nationale markeder. Da Kommissionen valgte ikke at sondre mellem markederne for de forskellige typer grå cement, er der ifølge Aalborg Portland ingen logisk begrundelse for at betragte grå cement som et marked adskilt fra hvid cement.

831 Dette argument må også forkastes. De af Aalborg Portland fremførte betragtninger, hvorved selskabet alene generelt anfægter afgrænsningen af markedet, men ikke foreslår en alternativ afgrænsning af det eller de relevante marked(er), imødegår ikke den detaljerede analyse, Kommissionen har foretaget i nr. 6 og 7 i den anfægtede beslutning af henholdsvis »grå cement« og »hvid cement«, og hvoraf klart fremgår, at »markedet for hvid cement er forskelligt fra markedet for grå cement« (den anfægtede beslutning, nr. 7, punkt 2), »idet hvert af disse produkter opfylder forskellige behov« (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 1).

B — Det relevante geografiske marked

832 Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Unicem, Buzzi, Asland, Castle, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle har anfægtet, at Europa udgør det relevante geografiske marked (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 1 og 7). Ifølge sagsøgerne består cementmarkedet af en række, nøje afgrænsede regionale markeder, der ikke overlapper hinanden, og som er helt uafhængige af hinanden.

833 Det bemærkes imidlertid herom, at afgrænsningen af det relevante marked ikke har samme betydning ved anvendelsen af traktatens artikel 85 og 86. Ved anvendelsen af traktatens artikel 86 er det nødvendigt at foretage en fyldestgørende afgrænsning af det relevante marked for at kunne bedømme den adfærd, der hævdes at være konkurrencebegrænsende (Rettens dom af 10.3.1992, forenede sager T-68/69, T-77/89 og T-78/89, SIV m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 1403, præmis 159). Således er det for konstateringen af, om der foreligger et misbrug af en

dominerende stilling, nødvendigt først at fastslå, at der overhovedet foreligger en dominerende stilling på et bestemt marked, hvilket igen forudsætter, at der er foretaget en afgrænsning af dette marked. Ved anvendelsen af traktatens artikel 85 er det nødvendigt at foretage denne afgrænsning af det pågældende marked for at kunne afgøre, om aftalen, vedtagelsen inden for den pågældende sammenslutning af virksomheder eller den pågældende samordnede praksis kan påvirke handelen mellem medlemsstater og har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet (den ovenfor i præmis 485 nævnte dom i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 74).

834 Dette er begrundelsen for, at man ved anvendelsen af traktatens artikel 85 ikke kan betragte sagsøgernes anbringender om Kommissionens afgrænsning af det pågældende marked isoleret fra deres anbringender om påvirkningen af samhandelen mellem medlemsstaterne og begrænsningen af konkurrencen (den ovenfor i præmis 485 nævnte dom i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 75, den ovenfor i præmis 718 nævnte dom i sagen Enso Española mod Kommissionen, dommens præmis 232, og Rettens dom af 15.9.1998, forenede sager T-374/94, T-375/94, T-375/94, T-384/94 og T-388/94, European Night Services m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 3141, præmis 90-105).

835 Gennemgangen af de forskellige argumenter, der går ud på, at Kommissionen har anlagt et åbenbart urigtigt skøn ved at fastslå, at Europa udgør det relevante geografiske marked, må derfor udsættes. Disse argumenter vil blive inddraget i forbindelse med gennemgangen af de argumenter vedrørende påvirkningen af samhandelen mellem medlemsstaterne og den skadelige indvirkning på konkurrencen, som er fremført i forbindelse med anbringendet om en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. nedenfor i præmis 1085-1094).

C — Tilsidesættelse af traktatens artikel 190

836 Asland har anført, at der ikke er foretaget en økonomisk analyse af markedet og virkningerne af Cembureau-aftalen. Selskabet har henvist til, at det er nødvendigt først at foretage en afgrænsning af det relevante marked for at kunne bedømme den adfærd, der hævdes at være konkurrencebegrænsende (den ovenfor i præmis 833 nævnte dom i sagerne SIV m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 159).

837 Asland's argument må forkastes. Det må fastslås, at Kommissionen i nr. 6-14 i den anfægtede beslutning har foretaget en detaljeret økonomisk analyse af cementmarkedet. Der er i nr. 11 i den anfægtede beslutning foretaget en afgrænsning af det relevante marked, både for så vidt angår produktet og geografisk set. Hertil kommer, at det ikke er nødvendigt at tage hensyn til en aftales faktiske følger, såfremt det viser sig, at aftalen har til formål at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen (Domstolens dom af 13.7.1966, forenede sager 56/64 og 58/64, Consten og Grundig mod Kommissionen, Sml. 1965-1968, s. 245, på s. 255; org. ref.: Rec. s. 429, på s. 496, og af 11.1.1990, sag C-277/87, Sandoz prodotti farmaceutici mod Kommissionen, Sml. I, s. 45, summarisk offentliggørelse, den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 99, den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 178, den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Montecatini mod Kommissionen, dommens præmis 122, den ovenfor i præmis 83 nævnte dom i sagerne CB og Europay mod Kommissionen, dommens præmis 85 og 87, og Rettens dom af 6.4.1995, sag T-144/89, Cockerill Sambre mod Kommissionen, Sml. II, s. 947, præmis 67).

Det fremgår af den anfægtede beslutnings artikel 1, at Cembureau-aftalen er anset for ulovlig på grund af aftalens konkurrencebegrænsende formål.

838 CBR har anført, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har valgt at opfatte det relevante marked som det europæiske marked og har undladt at tage hensyn til de argumenter og økonomiske analyser, som blev fremlagt for Kommissionen under den administrative procedure med henblik på at påvise, at forskellige faktorer, som f.eks. nationale karteller og hindringer for samhandel mellem Frankrig og Belgien, transportomkostningerne og omkostninger ved udførsel over grænserne, frygten for repressalier fra producenterne i det naboland, som selskabet ønskede at komme ind på, begrænsede dets naturlige geografiske marked. Navnlig har CBR anfægtet, at Kommissionen afslog at tage hensyn til de økonomiske fremstillinger, som blev forelagt den under den administrative procedure, med henvisning til, at disse analyser ikke var entydige for så vidt angår spørgsmålet om, over hvilken afstand cementen økonomisk forsvarligt kan transporteres (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 3, andet afsnit). Kommissionens argument om, at spilteorien ikke er let at anvende (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 6, femte afsnit), og at de økonomiske analyser ikke er entydige, viser klart, at Kommissionen ikke seriøst har villet vurdere sagsøgerens økonomiske argumenter. Endvidere har CBR anført, at Kommissionen har draget generelle konklusioner på grundlag af de isolerede og atypiske eksempler, den har nævnt i nr. 11, punkt 4, i den anfægtede beslutning. Endelig har CBR med hensyn til prisforskellene mellem medlemsstater, som Kommissionen i nr. 11, punkt 6, i den anfægtede beslutning har opfattet som et eksportincitament, anført, at prisforskellene mellem Belgien, Nederlandene og Tyskland var blandt de laveste, og at priserne varierede i løbet af årene, og bemærket, at tallene vedrørende det belgiske marked i nr. 9, punkt 6, og nr. 11, punkt 6, i den anfægtede beslutning ikke underbygges af tabellerne i bilag 9 til beslutningen, enten fordi tabellerne kun omfatter ét år, eller fordi de ikke indeholder oplysninger om situationen i Belgien.

839 Det bemærkes, at Kommissionen nr. 11 i den anfægtede beslutning detaljeret og på en sammenhængende måde har redegjort for grundene til, at den har anset det relevante geografiske marked for i dette tilfælde at være det europæiske marked, »bestående af en række sideordnede og indbyrdes afhængige markeder« (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 7, sidste afsnit), efter først at have gennemgået de bemærkninger, som var fremsat af modtagerne af meddelelsen af klagepunkter under den administrative procedure, herunder CBR.

840 Hvad angår den afstand, cementen økonomisk forsvarligt kan transporteres over, har Kommissionen henvist til, at de europæiske cementproducenter ikke er enige herom (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 3, første afsnit), og har på denne baggrund bemærket, at den »ikke [er] i stand til at afgøre dette spørgsmål, da den må nøjes med at konstatere de faktiske forhold« (samme sted, andet afsnit).

841 Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger oligopoler på de forskellige markeder, har Kommissionen anført (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 6, femte afsnit):

»Den sidste bemærkning vedrører det faktum, at der findes oligopoler på de forskellige markeder, og dermed at hver virksomhed, før den beslutter at trænge ind på en andens marked, skal tage hensyn til konkurrenternes reaktioner og deres eventuelle gengældelsesforanstaltninger. Uden at komme nærmere ind på spilteorien og 'fangernes dilemma', kan man konstatere, at de enkelte virksomheder ikke har sikkerhed for at tjene mere ved at holde sig til deres eget marked, for spilteorien viser også, at en virksomhed beslutter at trænge ind på de andres markeder med fare for gengældelse, når den finder, at overskuddet på lang sigt er højere ved at operere på flere markeder end på et enkelt. Desuden er spillet mellem oligopolvirksomheder ikke let at gennemskue, for der er mange usikkerhedsmomenter, der skal tages i betragtning, og ikke blot en eventuel gengældelsesforanstaltning fra den ene eller den anden virksomhed.«

842 I modsætning til, hvad CBR har anført, har Kommissionen således ikke uden videre forkastet »spilteorien«, fordi den ikke var let at anvende. Kommissionen har alene villet relativere rækkevidden heraf.

843 Hvad angår hindringerne for udførsel over grænserne har Kommissionen i nr. 11, punkt 4, taget hensyn til bemærkningerne fra de belgiske producenter, som »har fremført, at det var meget vanskeligt for dem at levere til Frankrig på grund af venteudgifterne ved tolden, forskellene i tilladt vægt i de to lande, de forskellige normer osv. (jf. protokollat fra høringen den 8.3.1993, bilag VII/B, s. 7 og 8, og bilag VIII)«.

844 Med hensyn til prisforskellene mellem det belgiske marked og nabomarkederne har Kommissionen bemærket (den anfægtede beslutning, nr. 9, punkt 6, andet afsnit):

»Tabel 7, som den italienske industri fremviste under høringen den 2. marts 1993, og som var udarbejdet på grundlag af oplysninger fra Cembureau (se bilag 9), viser således prisudviklingen i EF-landene 1981-1991 og giver mulighed for at fastslå, at der mellem priserne i Det Forenede Kongerige og de tyske, franske og belgiske priser var en forskel på ca. 30 ECU pr. t i 1981 (den britiske pris var på ca. 70 ECU) og på 15-20 ECU pr. t i 1991, at prisforskellen mellem Frankrig, Belgien og Tyskland, der næsten var lig nul i 1981, blev gradvis større fra 1982 og i 1986 nåede op på ca. 12 ECU for på ny at falde til ca. 7 ECU pr. t i 1991 [...]«

845 Det må for det første understreges, at det forhold, at de forskellige tabeller og grafiske fremstillinger, hvoraf Kommissionen har udledt disse tendenser, som sagsøgeren på ingen måde bestrider, ikke alle var vedlagt den anfægtede beslutning, ikke i sig selv udgør en tilsidesættelse af pligten til at begrunde beslutningen.

846 Endvidere bemærkes, at Kommissionen ikke er forpligtet til i beslutningen detaljeret at besvare alle de argumenter, modtagerne af meddelelsen af klagepunkter har fremført under den administrative procedure. Det er tilstrækkeligt, at begrundelsen gør det muligt for Fællesskabets retsinstanser at udøve deres legalitetskontrol og giver de berørte virksomheder og sammenslutninger de oplysninger, der er nødvendige for at afgøre, om beslutningen er lovlig (Domstolens dom af 17.1.1984, forenede sager 43/82 og 63/82, VBVB og VBBB mod Kommissionen, Sml. s. 19, præmis 22, og af 17.11.1987, forenede sager 142/84 og 156/84, BAT og Reynolds mod Kommissionen, Sml. s. 4487, præmis 72, samt Rettens dom af 24.1.1992, sag T-44/90, La Cinq mod Kommissionen, Sml. II, s. 1, præmis 42).

847 I dette tilfælde fremgår det af gennemgangen ovenfor af den anfægtede beslutning, at Kommissionen har givet de berørte virksomheder og Retten de oplysninger, der er nødvendige for at vurdere, om afgrænsningen af det relevante geografiske marked var korrekt. Herefter må CBR's anbringende om en tilsidesættelse af begrundelsespligten med hensyn til det relevante geografiske marked forkastes.

848 Endelig har Ciments français anført, at der er en modsigelse i afgrænsningen af det relevante geografiske marked. Ifølge selskabet synes Kommissionen i nr. 11, punkt 2, 6 og 7, i den anfægtede beslutning at mene, at der både er et europæisk cementmarked og en lang række lokale markeder. Ifølge Ciments français er cementmarkedet imidlertid regionalt. Når der tillægges det relevante marked en europæisk dimension, svarer det til på samme marked at medtage virksomheder, som ikke er aktuelle eller potentielle konkurrenter, og dermed sætte sig ud over begrebet geografisk marked. Endvidere står Kommissionens beslutning om at anse det relevante marked for at have en europæisk dimension i modstrid med beslutningen om at adskille de nationale karteller fra de internationale karteller.

849 Der henvises til, at Kommissionen i nr. 11, punkt 2, i den anfægtede beslutning har anført, at »ud fra et geografisk synspunkt kan cementmarkedet betragtes som en række sidestillede markeder, der omfatter alle de forskellige fabrikker og dækker hele Europa«. Den har herefter på grundlag af konkrete eksempler forklaret, hvorfor den anser cementmarkedet for at have en europæisk dimension (nr. 11, punkt 3 og 4), og derudfra antaget, at de forskellige forhold (naturlige forhindringer, transportomkostninger og afstande, den beskedne eksport, rentabilitetsbetragtninger, markedernes oligopolitiske struktur, markedernes geografiske adskillelse), som modtagerne af meddelelsen af klagepunkter har fremhævet under den administrative procedure, ikke kan anfægte dens opfattelse af det relevante marked som værende det europæiske marked (nr. 11, punkt 5 og 6).

850 Som konklusion har Kommissionen udledt følgende af det anførte (den anfægtede beslutning, nr. 11, punkt 7):

»Alle de markeder, der overlapper hinanden, er afhængige af hinanden, og enhver foranstaltning på et givet marked risikerer at brede sig som en bølge til de markeder, der ligger længere væk. Dette kan påvises af følgende: Cembureau's delegationsledere [...] og dermed hele den

europæiske industri, selv den industri, der ikke berøres direkte af forholdene, har holdt møder for at forhindre, at EF-samhandelen breder sig i omfang og styrke, og for at henstille til en reduktion af prisforskellene på de forskellige markeder for at begrænse eksportincitamentet. Aftalerne mellem de græske og spanske producenter inden for Cement Marketing Association er blevet betragtet som fundamentale for ligevægten i Europa. Reaktionen på den græske eksport til Det Forenede Kongerige og Italien var en kollektiv reaktion fra den europæiske industri, fordi man fandt, at samarbejdet mellem hele den europæiske industri var af væsentlig betydning for at redde dens stabilitet og ikke blot industriens stabilitet i de truede lande.

Det fremgår af ovenstående, at Europa er det relevante marked bestående af en række sideordnede og indbyrdes afhængige markeder.«

851 Der kan ikke i denne fremstilling påvises nogen modsigelse i begrundelsen for afgrænsningen af det relevante geografiske marked. Der er heller ikke nogen modsigelse mellem afgrænsningen af markedet som værende det europæiske marked i den anfægtede beslutning og Kommissionens beslutning om under den administrative procedure at adskille de nationale klagepunkter og de internationale klagepunkter. Der henvises i denne forbindelse til, at de internationale klagepunkter, som alene er genstand for den anfægtede beslutning, på ingen måde er baseret på, at de nationale karteller, som også var omfattet af meddelelsen af klagepunkter, fandtes (jf. ovenfor i præmis 110-120).

Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning

852 CBR (sag T-25/95) har anført, at Kommissionen i første omfang anførte i meddelelsen af klagepunkter, at »spillereglerne«, som Cembureau's medlemmer var blevet enige om på delegationsledernes møde den 14. januar 1983, vedrørte det prisfastsættelsessystem, som benævnes paritetspunktsmetoden (»Basing Points System«), men derefter ændrede opfattelse. På grundlag af sagsøgerens bemærkninger under den administrative procedure vedrørende lovligheden af dette system og de drøftelser herom, som fandt sted under delegationsledernes møde, fandt Kommissionen i sidste ende i den anfægtede beslutning, at »spillereglerne« omfattede en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet.

853 Aalborg Portland (sag T-44/95) har gjort gældende, at der ikke i meddelelsen af klagepunkter var redegjort tilstrækkelig tydeligt for formålet med Cembureau-aftalen. Endvidere havde selskabet ikke under den administrative procedure viden om, hvilken afgørende betydning Kommissionen ville tillægge delegationsledernes møde den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984.

854 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter gjorde gældende, at Cembureau-aftalen var indgået ved delegationsledernes møder, ligesom der her blev fastsat

regler for loyal konkurrence (nr. 8, 9, 60 og 61). Disse regler er imidlertid ikke genstand for et klagepunkt i den anfægtede beslutning.

855 Kommissionen foretog i nr. 61 i meddelelsen af klagepunkter under overskriften »Aftaler om hjemmemarkedsprincippet« følgende vurdering af de faktiske omstændigheder, som der var redegjort for i nr. 9 i meddelelsen af klagepunkter, dvs. i det væsentlige delegationsledernes møde den 14. januar 1983:

»Som det fremgår af nr. 9 har Cembureau og dens medlemmer vedtaget 'Cembureau Agreement or Cembureau principle of not transhipping to internal European markets'; de har indgået aftaler om eksporten til tredjelande for at undgå 'the risk of a destabilisation in Europe', ved at overskudsproduktionen afsættes i Cembureau's medlemslande; de har fremmet de bilaterale eller multilaterale kontakter mellem medlemmerne, for at der kunne træffes hensigtsmæssige foranstaltninger til at undgå, at handelen med cement mellem medlemslandene — ud over den traditionelle eller strukturelle samhandel, som f.eks. Tysklands og Belgiens eksport til Nederlandene — fik skadelige følger for cementindustrien.«

856 Heraf følger, at Kommissionen allerede i meddelelsen af klagepunkter klart tilkendegav, at Cembureau-aftalen vedrørte overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet og regulering af salget fra et land til et andet, og at denne »spilleregel« var blevet aftalt på delegationsledernes møde den 14. januar 1983. Formålet med den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede Cembureau-aftale fremgik således tilstrækkelig præcist af meddelelsen af klagepunkter.

857 Med hensyn til Aalborg Portlands argument om, at selskabet ikke under den administrative procedure havde viden om, hvilken afgørende betydning Kommissionen ville tillægge delegationsledernes møde den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, bemærkes, at der i meddelelsen af klagepunkter detaljeret var redegjort for de faktiske omstændigheder vedrørende disse møder, både for så vidt angår »udveksling af prisoplysninger mellem Cembureau's medlemmer« (meddelelsen af klagepunkter, nr. 8) og »The Cembureau Agreement or Cembureau principle of not transhipping to internal European markets« [meddelelsen af klagepunkter, nr. 9, litra a) og b)]. Aalborg Portland, der ikke har bestridt, at selskabet som direkte medlem af Cembureau deltog i de omhandlede møder, måtte således have været bekendt med den særlige betydning, Kommissionen tillagde disse.

858 FIC (sag T-30/95) og Aalborg Portland har endvidere anført, at Kommissionen ikke i meddelelsen af klagepunkter tog stilling til, om den påståede regel om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, der angiveligt blev vedtaget i Cembureau, skulle anses for en aftale eller en samordnet praksis.

859 Det må i denne forbindelse fastslås, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter [nr. 61, litra a)] anførte, at »'Cembureau agreement or principle of not transhipping to internal European markets' (nr. 9) [...] er en aftale og/eller en samordnet praksis«. Modtagerne af de

internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, herunder FIC og Aalborg Portland, var således under den administrative procedure orienteret om, at »Cembureau agreement or principle of not transhipping to internal European markets« i den anfægtede beslutning kunne blive anset for en aftale. Sagsøgerne kunne således tage til genmæle over for en sådan retlig subsumtion af den omhandlede adfærd.

860 Herefter må argumenterne vedrørende en manglende overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning for så vidt angår den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse forkastes.

Spørgsmålet om, hvorvidt Cembureau-aftalen fandtes

861 CBR (sag T-25/95), Cembureau (sag T-26/95), FIC (sag T-30/95), ENCI (sag T-31/95), VNC (sag T-32/95), Ciments luxembourgeois (sag T-34/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Vicat (sag T-37/95), Cedest (sag T-38/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), BDZ (sag T-48/95), Unicem (sag T-50/95), Rugby (sag T-53/95), Castle (sag T-56/95), Heracles (sag T-57/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Irish Cement (sag T-60/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), ATIC (sag T-63/95), Titan (sag T-64/95), Italcementi (sag T-65/95), Holderbank (sag T-68/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95), Cementir (sag T-87/95), Blue Circle (sag T-88/95), AGCI (sag T-103/95) og Halkis (sag T-104/95) har anført, at Kommissionen har tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, ved i den anfægtede beslutnings artikel 1 at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes (A). Cembureau, Dyckerhoff, SFIC og Heidelberger har anført, at den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse er fastslået på grundlag af en utilstrækkelig og selvmodsigende begrundelse i strid med traktatens artikel 190 (B). Endelig har nogle af de sagsøgere, som er berørt af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 (jf. ovenfor i præmis 164 og 168) i de processkrifter, de har indgivet efter disse foranstaltninger, påberåbt sig forskellige dokumenter, som de angiveligt kunne have anvendt til deres forsvar, hvis de havde haft adgang hertil under den administrative procedure. Italcementi og Blue Circle har også gjort gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat, fordi de ikke i tilstrækkeligt omfang fik adgang til de belastende sagsakter (C).

A — Tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1

862 Det bemærkes, at Kommissionen alene har anvendt de direkte dokumentbeviser, som er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, med henblik på at føre bevis for, at Cembureau-aftalen fandtes.

863 Med en første række af argumenter har de pågældende sagsøgere anfægtet bevisværdien af de i nr. 18 i den anfægtede beslutning nævnte dokumenter, hvori Cembureau-aftalen eller

-princippet om respekt af hjemmemarkederne i Europa nævnes (Blue Circle's interne notater (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2 og 3, dok. 33.126/11332, 11333, 11334, 11335, 11336 og 11337)), henholdsvis omtales et kartel mellem de europæiske cementproducenter (Kalogeropoulos's erklæring ved bestyrelsesmødet i Heracles den 25.6.1986 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877)). Ifølge sagsøgerne kan dokumenterne læses på en alternativ måde, der er forenelig med bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1. Sagsøgerne har anført, at Cembureau aldrig har erkendt, at Cembureau-aftalen eller -princippet fandtes (1). En anden række af argumenter vedrører specifikt de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet. Sagsøgerne har gjort gældende, at delegationslederne ikke havde beføjelse til at indgå en sådan aftale, eller har bestridt bevisværdien af flere af de dokumenter, der er nævnt i nr. 19 og 45 i den anfægtede beslutning. Det fremgår ikke alene af de dokumenter, der er nævnt disse to steder, men også af dokumenter, Kommissionen har undladt at undersøge, at drøftelserne under delegationsledernes møder angik lovlige emner. Flere sagsøgere har endvidere fremført specifikke argumenter, hvorved de imødegår, at Cembureau-aftalen fandtes (2). En tredje række af argumenter går ud på at anfægte, at den påståede Cembureau-aftale skulle udgøre en overtrædelse, og at Kommissionen ikke har undersøgt, om der fandtes en alternativ forklaring på den begrænsede handel med cement mellem staterne (3). Disse argumenter vil blive behandlet i det følgende. Der vil på grundlag heraf blive draget konklusioner af det af Retten fastslåede (4).

864 Det bemærkes indledningsvis, at visse sagsøgere har påberåbt sig argumenter vedrørende bevisværdien af dokumenter angående adfærd, som ikke er anset for ulovlig i den anfægtede beslutning.

865 Cembureau, Blue Circle, FIC og Italcementi har således anfægtet bevisværdien af Italcementi's håndskrevne notat vedrørende eksekutivkomitéens møde den 14. april 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 9, dok. 33.126/3185). Blue Circle har også nævnt udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 9. november 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 5, dok. 33.322/286-294).

866 Irish Cement har anført, at Kommissionen ikke af udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 9. november 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 5, dok. 33.322/286-294), navnlig J. Bertrán's og J. Van Hove's indlæg på mødet, kan udlede, at Cembureau-aftalen blev bekræftet ved denne lejlighed.

867 Det må fastslås, at Kommissionen ikke har henvist til nogen af de påberåbte dokumenter med henblik på at føre bevis for, at Cembureau-aftalen fandtes, at den blev indgået eller bekræftet. Disse dokumenter er alene nævnt i nr. 17, punkt 5 og 9, i den anfægtede beslutning med henblik på at illustrere de drøftelser, der fandt sted mellem de europæiske cementproducenter i den omhandlede periode, om »loyal eller sund eller korrekt« konkurrence. Disse drøftelser er imidlertid ikke genstand for et klagepunkt i den anfægtede beslutning. Argumenterne vedrørende de pågældende dokumenters bevisværdi er derfor uden betydning for vurderingen af lovligheden af den anfægtede beslutnings artikel 1 og enhver anden artikel heri.

868 Heidelberger har anført, at de håndskrevne notater, som Kommissionen har nævnt i nr. 19, punkt 6, in fine, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/11587-11592), ikke indeholder nogen angivelse af, hvem der har affattet disse, og de er i stort omfang ulæselige, hvorfor de ikke kan have nogen bevisværdi. Endvidere vedrører notaterne forberedelsen af et møde for delegationslederne den 14. januar 1982. De er derfor uden enhver betydning for det delegationsledermøde, som er omhandlet i nr. 19, litra a), i den anfægtede beslutning.

869 Da disse notater imidlertid ikke er blandt de dokumentbeviser, hvortil Kommissionen har henvist i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 790-817) med henblik på at føre bevis for, at Cembureau-aftalen fandtes, er det ufornødent at tage stilling til deres bevisværdi i relation til den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

870 Heidelberger har endvidere anført, at de konklusioner, Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (s. 20, fodnote 5) drog på grundlag af de håndskrevne notater med overskriften »Preparation Meeting Head Delegates 7.11.84« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 15, dok. 33.126/11758), med hensyn til, at der i Cembureau var en samordning om »strukturomlægningen og kapacitetsnedskæringen i visse overskudslande«, på ingen måde underbygges af de »summary notes« af 12. november 1984, som vedrører mødet den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 14, dok. 33.126/11754 og 11755).

871 Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter anførte, at det af de omhandlede håndskrevne notater fremgik, »at strukturomlægningen og kapacitetsnedskæringen i visse overskudslande er blevet vedtaget i Cembureau«, men derefter tilføjede den, at den »bortset fra bl.a. disse antydninger [...] ikke [er] i besiddelse af beviser på denne samordning« (meddelelsen af klagepunkter, s. 20, fodenote 5). Endvidere er klagepunktet vedrørende denne samordning inden for Cembureau om strukturomlægningen og kapacitetsnedskæringen ikke medtaget i den anfægtede beslutning. Heidelberger's argument er derfor uden betydning.

1. Dokumenter, der er nævnt i nr. 18 i den anfægtede beslutning

872 I nr. 18, punkt 2 og 3, i den anfægtede beslutning har Kommissionen under overskriften »Cembureau-aftalen eller Cembureau-princippet: de europæiske hjemmemarkeder skal respekteres« for det første påberåbt sig to interne notater fra Blue Circle, hvoraf det ene er dateret den 1. december 1983 (dok. 33.126/11332, 11333 og 11334), og det andet er udateret (dok. 33.126/11335, 11336 og 11337), hvilke er de eneste af de i den anfægtede beslutning nævnte dokumenter, hvori der udtrykkeligt omtales en Cembureau-aftale eller et Cembureau-princip om at respektere hjemmemarkederne. I nr. 18, punkt 5, har Kommissionen ligeledes nævnt den erklæring, som Heracles's formand, Kalogeropoulos, afgav under dette selskabs bestyrelses-

møde den 25. juni 1986 (dok. 33.126/19875, 19876 og 19877), og hvori angives, at der var »en aftale mellem alle de europæiske cementproducenter om, at de ikke må gå ind på de andres nationale områder«. Endvidere har Kommissionen (punkt 4) henvist til de udtalelser, Cembureau selv har fremsat vedrørende Cembureau-aftalen eller -princippet (dok. 33.126/11525 og 13568-13573).

873 Kommissionen har i sin retlige vurdering af den af den anfægtede beslutnings artikel 1 omfattede adfærd direkte henvist til de nævnte dokumenter (den anfægtede beslutning, nr. 45). Efter Kommissionens opfattelse er der tale om afgørende beviser for, at Cembureau-aftalen fandtes.

874 Sagsøgernes argumenter vedrørende de omhandlede dokumenter gennemgås nedenfor særskilt for de enkelte dokumenter.

1.1. Blue Circle's interne notater

875 For det første har Italcementi anfægtet bevisværdien af Blue Circle's notater (dok. 33.126/11332, 11333, 11334, 11335, 11336 og 11337). Ifølge Italcementi vedrører notaterne ensidige erklæringer fra en producent, som ikke angår deltagerne eller formålet med det påståede kartel. Ifølge Cembureau nævnes det ikke i Blue Circle's notater, at Cembureau-aftalen findes, og ophavsmanden synes at foreslå løsninger på en række handelsmæssige vanskeligheder. Lafarge har ligeledes anfægtet notaternes bevisværdi, idet Blue Circle ikke er medlem af Cembureau, og ophavsmanden deltog ikke i delegationsledernes møder. Aalborg Portland, Uniland og Oficemen har også henvist til, at ophavsmanden til notaterne ikke var til stede ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983.

876 Det må fastslås, at i modsætning til, hvad Italcementi og Cembureau har anført, nævnes i de to omhandlede notater i forbindelse med Cembureau en aftale, et princip eller en politik gående ud på at respektere hjemmemarkederne.

877 Endvidere bemærkes, at selv om Blue Circle ikke er direkte medlem af Cembureau, må selskabets rolle i denne sammenslutning fremhæves. Det er således ikke bestridt, at selskabets bestyrelsesformand, Sir John Milne, fra 1975-1985 fungerede som delegationsleder for cementproducenterne i Det Forenede Kongerige, og derefter blev han formand for Cembureau. Som delegationsleder deltog Milne i de tre delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen angiveligt blev indgået og bekræftet. Blue Circle's viceadministrerende direktør, G. Marshall, afløste Milne som britisk delegationsleder, da han blev formand for Cembureau. Hvad angår J. Reiss, som affattede de interne notater, fremgår det af Blue Circle's svar på et

skriftligt spørgsmål fra Retten, som blev indleveret til Rettens Justitskontor den 12. december 1997, at han, da han udarbejdede notaterne, var regionsdirektør i Blue Circle's eksportafdeling. Det er endvidere ubestridt, at han deltog i en lang række møder i EPC (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 3, dok. 33.126/11339, 11417-11440, 11442-11455, 13845-13850, 14035-14042, 14062-14085, 14094-14097, 14148-14154 og 14401-14418), ofte sammen med viceadministrerende direktør G. Marshall (dok. 33.126/11365, 11447 og 14062). Selv om dokumenterne 33.126/11417-11440 og 13845-13850, således som Blue Circle har gjort gældende, ikke kan påberåbes over for selskabet, fordi det ikke havde adgang hertil under den administrative procedure, fremgår det tilstrækkelig klart af de øvrige dokumenter, som er nævnt i nr. 45, punkt 3, i den anfægtede beslutning, at J. Reiss var til stede ved forskellige møder i EPC.

878 Kommissionen kunne således med rette lægge til grund, at »bevisværdi[en af Blue Circle's notater] fremgår af Blue Circle's rolle i Cembureau og af Reiss's rolle i Blue Circle« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 3, første afsnit). Når henses til Blue Circle's lederes fremtrædende rolle i Cembureau og til Reiss's stilling i Blue Circle, kunne det fastlås, at ophavsmanden til notaterne med fuldt kendskab til forholdene omtalte en aftale, et princip eller en politik gående ud på at respektere de europæiske hjemmemarkeder og satte denne aftale, dette princip eller denne politik i forbindelse med den europæiske sammenslutning Cembureau.

879 Det er imidlertid korrekt, således som Italcementi har anført, at det ikke i Blue Circle's interne notater angives, hvilke parter der tiltrådte Cembureau's aftale, princip eller politik gående ud at respektere de europæiske hjemmemarkeder. Det vil senere blive undersøgt, om der faktisk er ført bevis for de forskellige virksomheders og virksomhedssammenslutningers deltagelse i det i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede kartel.

880 For det andet har CBR, FIC, Ciments français, Oficemen og Blue Circle anført, at udtrykkene »Cembureau-princippet« eller »Cembureau-aftalen«, som ophavsmanden til de to interne notater brugte, i virkelighed kunne være udtryk for en »jargon«, hvorved han mente de økonomiske forhold, som naturligt begrænser mulighederne for, at cement kan passere grænserne mellem producentlandene. Ciments français har endvidere anført, at det meget beskedne omfang af samhandelen i Fællesskabet skyldtes de faktiske omstændigheder, hvorunder den europæiske cementindustri arbejder, og ikke en aftale mellem de europæiske cementproducenter.

881 Dette argument kan ikke tiltrædes. Ord eller udtryk som Cembureau's »aftale«, »princip« eller »politik« kan ikke betegne økonomiske forhold. Hvis ophavsmanden faktisk havde henvist til økonomiske forhold, som naturligt begrænser mulighederne for, at cement kan passere grænserne, ville han endvidere ikke have omtalt risikoen for, at »Cembureau-aftalen« blev ødelagt på grund af de gengældelsesforanstaltninger, »mållandet« eventuelt ville træffe på grund af Blue Circle's tilstedeværelse på deres område (notatet af 1.12.1983, punkt 4), eller at »Cembureau's politik med hensyn til respekt for hjemmemarkederne« ikke ville holde (det udaterede notat, jf. ovenfor i præmis 809-812).

882 For det tredje har Cementir anført, at de to interne notater vedrører dumpingimport fra Østeuropa og Spanien. Blue Circle har gjort gældende, at notaterne vedrører dumpingimport fra lande, som ydede støtte til deres cementproduktion.

883 Det må fastslås, at Blue Circle's notat af 1. december 1983 bl.a. vedrører dumpingimport fra Spanien. I punkt 1 i notatet nævnes en allerede truffet foranstaltning mod denne import: »antidumpingsag, der, hvis den vindes i 1984, kan blive uden betydning på lang sigt, hvis Spanien bliver medlem af EF«.

884 Med hensyn til det udaterede notat omtales heri import fra Østtyskland og Polen. Det kan ikke udelukkes, at denne import var genstand for dumping.

885 Dette ændrer imidlertid på ingen måde ved Kommissionens konklusion, hvorefter der inden for Cembureau blev indgået en aftale om at respektere de europæiske hjemmemarkeder, ligesom det ikke kan udelukkes, at Blue Circle's to interne notater vedrørte denne aftale. De to notater, der har overskriften »Importbegrænsende strategi og cementindustriens fremtid i Det Forenede Kongerige« og »Importtrusler«, vedrørte det generelle problem med import af cement til Det Forenede Kongerige. Det var derfor naturligt, at notaterne både behandlede problemet med import fra Cembureau-landene og import fra andre lande. Under alle omstændigheder udgjorde også importen fra lande uden for Cembureau en fare for hjemmemarkedsprincippet, således som det er beskrevet i Blue Circle's notater. Dumpingimporten kunne således øge den europæiske overproduktion, som derefter skulle kanaliseres ud af Europa med henblik på at sikre overholdelsen af Cembureau's hjemmemarkedsprincip. I denne forbindelse bemærkes, at der i notatet af 1. december 1983 klart redegøres for, at det var umuligt at finde afsætning for den europæiske overproduktion på de oversøiske markeder, hvilket kunne bringe princippet i fare. Endelig kunne også dumpingimporten fra lande, der på det pågældende tidspunkt ikke var medlemmer af Fællesskabet, udgøre en tilsidesættelse af Cembureau-princippet om at respektere de *europæiske* hjemmemarkeder. Hele den europæiske cementindustri var repræsenteret i Cembureau. Den spanske delegationsleder deltog således i delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581) og den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 8, dok. 33.126/11699 og 11700). Kommissionen fandt derfor, at de spanske producenter var bundet af Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983, selv om deres deltagelse ikke på dette tidspunkt udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 11), idet deres deltagelse ikke havde nævneværdige virkninger i Fællesskabet.

886 Heraf følger, at selv om Blue Circle's notater vedrørte problemer med dumpingimport fra Spanien og Østeuropa, kan dette forhold ikke påvirke lovligheden af den anfægtede beslutnings artikel 1, idet cementimporten i notaterne blev sat i forbindelse med mulighederne for, at

Cembureau's aftale, princip eller politik gående ud på at respektere de europæiske hjemmemarkeder kunne overleve.

887 For så vidt angår Blue Circle's argument om, at notaterne vedrørte dumpingimporten af cement fra lande, som ydede støtte til deres cementproduktion, er der ikke holdepunkter herfor i de faktiske omstændigheder. Problemet med ydelse af eventuel statsstøtte til producenter i andre lande er omtalt én gang i notatet af 1. december 1983 (punkt 4) og kun i forbindelse med en eventuel reaktion fra et »målland«, hvor Blue Circle havde besluttet at opføre siloer som modforanstaltning mod import af cement fra det pågældende land.

888 For det fjerde har FIC og Blue Circle i retsmødet anført, at ophavsmanden til notaterne, J. Reiss, i Blue Circle beskæftigede sig med eksport. De notater, han udarbejde, henviser således til en aftale om det ikke-europæiske marked med det formål at undgå, at europæisk cement, som blev eksporteret til tredjelande, blev genindført til Europa. FIC har endvidere anført, at anvendelsen af ordet »transhipment« i notaterne underbygger denne fortolkning heraf. »Transhipping« henviser således til »transitlandet«, dvs. et ikke-europæisk land. Endvidere vedrører henvisningen i punkt 4 i notatet af 1. december 1983 til »latinske økonomier, der ikke producerer olie«, de sydamerikanske økonomier og bekræfter således, at Cembureau-aftalen eller -princippet ikke vedrørte EF-markedet.

889 Det bemærkes for det første, at sagsøgerne ikke på noget tidspunkt før indledningen af den mundtlige forhandling i sag T-30/95 og T-88/95 har fremført denne forklaring på Blue Circle's notater.

890 Under alle omstændigheder må argumentationen forkastes, uden at det er fornødent at tage stilling til, om den kan antages til realitetsbehandling.

891 Den aftale vedrørende det ikke-europæiske marked, som sagsøgerne har omtalt, ville således have nødvendiggjort en godkendelse fra virksomhederne i tredjelande, som købte cement fremstillet i Europa. Når cement fremstillet i Europa sælges på et oversøisk marked, kan køberen frit reeksportere det til Fællesskabet. En aftale med det af Blue Circle og FIC påståede indhold, som havde forudsat en tilslutning fra parter uden for Cembureau, ville ikke af ophavsmanden til notaterne være blevet benævnt »Cembureau«-aftalen, -princippet eller -politikken.

892 Hertil kommer, at uanset henvisningen til Cembureau ville ophavsmanden til notaterne, hvis FIC's og Blue Circle's fortolkning havde været korrekt, naturligt have beskrevet aftalen som

gående ud på at respektere det europæiske marked, idet formålet med aftalen i så fald ville have været at undgå, at cement, som var fremstillet i Europa og eksporteret til tredjelande, blev genindført til Europa. Henvisningen i notatet af 1. december 1983 til, at de europæiske hjemmemarkeder (i flertal) skal respekteres, bekræfter hermed Kommissionens fortolkning, hvorefter Cembureau-aftalen, -princippet eller -politikken vedrørte samhandelen i Europa.

893 Endvidere taler følgende uddrag af notatet af 1. december 1983 imod FIC's og Blue Circle's fortolkning:

»For øjeblikket kan en overproduktion på 22 mio. t i Vesteuropa kanaliseres ud på de oversøiske markeder afhængigt af efterspørgslen efter produktet, men der er stor sandsynlighed for, at disse mængder falder til 15 mio. t eller mindre i begyndelsen af 1985, og at Cembureau-princippet, nemlig at de europæiske hjemmemarkeder skal respekteres, dermed bringes i fare.«

894 Hvis FIC's og Blue Circle's fortolkning var korrekt, ville en nedgang i efterspørgslen på det oversøiske marked ikke have givet anledning til problemer i relation til Cembureau-aftalen. Jo mindre cement der eksporteres, desto mindre er risikoen således for, at den eksporterede cement genindføres til det europæiske marked. Endvidere har FIC ikke godtgjort, at importen af cement fra sydamerikanske lande på det pågældende tidspunkt udgjorde en fare for den europæiske cementindustri. Henvisningen til »latinske økonomier, der ikke producerer olie«, må derfor fortolkes som en henvisning til de latinske økonomier i Europa. Denne fortolkning underbygges af henvisningen i punkt 1 i notatet af 1. december 1983 til importen af cement fra Spanien.

895 Under alle omstændigheder er de forskellige fortolkninger, Blue Circle og FIC har foreslået, selvmodsigende, idet de »økonomiske forhold, som naturligt begrænsede mulighederne for, at cement kan passere grænserne« (jf. ovenfor i præmis 880), ikke var til hinder for, at cement, som de europæiske producenter havde solgt på de oversøiske markeder, navnlig det sydamerikanske marked, blev genindført til Europa.

896 For det femte har Irish Cement og Cementir anført, at henvisningen i Blue Circle's udaterede notat (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 3, dok. 33.126/11335, 11336 og 11337) til vesttysk import taler imod, at Cembureau-aftalen fandtes.

897 En eventuel vesttysk import kan imidlertid ikke sætte ophavsmandens udtrykkelige og klare omtale i notatet af »Cembureau's politik med hensyn til respekt for hjemmemarkederne« i et andet lys. Endvidere må det fastslås, at eksporten fra Tyskland til Storbritannien og Irland, der i meddelelsen til Cembureau's formand til mødet den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729) blev betegnet som et »ømtåleligt spørgsmål«, i

meddelelsen blev anset for problematisk (jf. ovenfor i præmis 804). Det kan derfor konkluderes, at Cembureau-aftalen, -princippet eller -politikken gående ud på at respektere de europæiske hjemmemarkeder, som omtales i Blue Circle's to interne notater, ikke alle steder lykkedes. Det forhold, at et kartel ikke respekteres af alle, indebærer imidlertid ikke, at det ikke findes (jf. i denne retning Rettens dom af 14.5.1998, sag T-347/94, Mayr-Melnhof mod Kommissionen, Sml. II, s. 1751, præmis 135).

898 For det sjette har FIC anført, at ophavsmanden til Blue Circle's notat af 1. december 1983 giver en meget negativ fremstilling af situationen, selv om notatet blev skrevet kun fire måneder før mødet den 19. marts 1984, hvorunder det ifølge den anfægtede beslutning blev konstateret, at Cembureau-aftalen var en succes. Denne konstatering afsvækker det omhandlede dokuments bevisværdi.

899 Dette argument kan heller ikke tiltrædes. Indholdet af dokumenterne vedrørende delegationsledernes møde den 19. marts 1984 går i samme retning som Blue Circle's dokumenter. Selv om det i mødenotaterne fra dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737) anføres, at »spændingen på grund af handel medlemmerne imellem er aftaget betragteligt takket være bedre bilaterale kontakter [og at de] eksporterede mængder [...] snarere [er] faldende, men der er stadig truslen fra outsiderne« (jf. ovenfor i præmis 806). Endvidere angives der i meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729) forskellige »omtalelige spørgsmål«, hvoraf et også er nævnt i Blue Circle's udaterede notat, nemlig eksporten fra Tyskland (jf. ovenfor i præmis 897). I samme dokument fastslås endvidere (jf. ovenfor i præmis 803): »Forskellen på yderpunkterne [mellem priserne i Cembureau's medlemslande], der er på 1 til 2, udgør uvægerligt en fristelse [...] Det er derfor ønskeligt, at denne forskel gradvis indskrænkes.« I første afsnit i Blue Circle's notat af 1. december 1983 omtales problemet med de høje britiske priser på følgende måde: »Den eneste grund til, at vi udsættes for import, er vores pris [...] grunden er således vores pris ab fabrik på ca. 40 GBP i forhold til den betydelige europæiske overskudsproduktion, der kan købes til 17 GBP fob eller 25 GBP leveret i silo i Det Forenede Kongerige.« Det er derfor ikke overraskende, at Blue Circle gav en forholdsvis negativ fremstilling af situationen nogle måneder før delegationsledernes møde den 19. marts 1984.

900 Endelig har Cementir for det syvende anfægtet bevisværdien af Blue Circle's udaterede notat, bl.a. fordi det ikke er dateret.

901 Dette argument må også forkastes. Det forhold, at et dokument ikke er dateret, indebærer ikke, at det ikke kan indeholde indicier for, at der foreligger en overtrædelse. Endvidere er det på grundlag af Blue Circle's andet notat, som er dateret den 1. december 1983, og dokumenterne vedrørende delegationsledernes møder (jf. ovenfor i præmis 790-808) muligt at tidsfæste »Cembureau's politik med hensyn til respekt for hjemmemarkederne«, som omtales i det udaterede notat.

1.2. Kalogeropoulos's erklæring ved bestyrelsesmødet i Heracles den 25. juni 1986

902 CBR, FIC, Ciments français, Lafarge, Aalborg Portland, Heracles, Uniland, Oficemen, Irish Cement og Blue Circle har for det første gjort gældende, at den erklæring, som Heracles's formand, Kalogeropoulos, afgav under dette selskabs bestyrelsesmøde den 25. juni 1986 (dok. 33.126/19875, 19876 og 19877), på ingen måde beviser, men endog taler imod, at den påståede Cembureau-aftale fandtes. Ifølge disse sagsøgere angår erklæringen et påstået kartel, som angiveligt skulle have eksisteret i 30 år. Der er derfor ikke tale om det i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede kartel, som angiveligt havde eksisteret siden den 14. januar 1983. Sagsøgerne har understreget, at der ikke i erklæringen er nogen henvisning til Cembureau. De har anført, at Kalogeropoulos var politiker og kort forinden var valgt til formand for Heracles. Han kendte derfor ikke meget til forholdene i cementindustrien. Heracles's formand forsøgte at finde udefrakommende forklaringer på problemer i virksomheden, som i virkeligheden skyldtes visse strategiske fejl, med henblik på at begrunde, at virksomheden skulle have statsstøtte.

903 Det må fastslås, at selv om Kalogeropoulos's erklæring ikke omtaler Cembureau, udgør den et utvetydigt indicium for, at der fandtes et kartel mellem de europæiske cementproducenter med det formål at sikre, at hjemmemarkederne blev respekteret. Heracles's formand understregede således, at »der fortsat findes en aftale mellem alle de europæiske cementproducenter om, at de ikke må gå ind på de andres nationale områder«.

904 For så vidt angår begyndelsestidspunktet for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, bemærkes, at det forhold, at Kommissionen anså denne overtrædelse for at være påbegyndt den 14. januar 1983 og ikke et tidligere tidspunkt, fordi det kartel, Kalogeropoulos omtalte, havde eksisteret i 30 år, ikke kan betragtes som belastende for sagsøgerne og ikke påvirker bevisværdien af erklæringen for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt kartellet mellem de europæiske cementproducenter faktisk fandtes.

905 I den anfægtede beslutning har Kommissionen forklaret, at da der ikke findes andre beviser end Kalogeropoulous's erklæring på en så lang varighed af Cembureau-aftalen, har den antaget, »at aftalen trådte i kraft den 14. januar 1983, hvor man afholdt mødet vedrørende 'visse spilleregler, som [...] alle har interesse i at overholde'« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 6).

906 Denne indstilling fra Kommissionens side kan ikke anfægtes. Det forhold, at der i 1986 i tredive år havde eksisteret et kartel mellem de europæiske cementprodukter om at respektere

hjemmemarkederne, udelukker ikke, at man ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet.

907 For så vidt angår argumentet om, at Kalogeropoulos ikke kendte meget til forholdene i cementindustrien, bemærkes, at det ikke er troværdigt, at vedkommende skulle have afgivet en erklæring over for bestyrelsen i sin virksomhed uden forinden at være orienteret om det industrielle og handelsmæssige miljø, hvori virksomheden befandt sig. Endvidere er der ikke i det pågældende dokument nogen omtale af en statsstøtte, som Heracles eventuelt ville kunne opnå, eller holdepunkter for, at Kalogeropoulos's kritik af de britiske og europæiske producenter havde til formål at skjule strategiske fejl, som var begået tidligere. Under alle omstændigheder indeholder den af Heracles's formand afgivne erklæring ikke nogen retfærdiggørelse af en adfærd, selskabet skulle have udvist. Der redegøres for selskabets aktuelle strategi med hensyn til eksport til det britiske marked, og der redegøres for, hvorfor det grænseoverskridende salg havde fremkaldt stærke reaktioner fra de øvrige europæiske producenter.

908 For det andet har Lafarge endvidere i retsmødet henvist til dokumentet »Export of Greek cement to England« (dok. 33.126/11116) af 3. oktober 1986, som er underskrevet af Kalogeropoulos for Heracles og af Canellopoulos for Titan. Ifølge sagsøgeren bestred Kalogeropoulos i dette dokument, at eksporten af cement fra Grækenland var subventioneret. Da der ifølge sagsøgeren er tale om »en klar usandhed«, afsvækker dokumentet den tillid, man kan have til Heracles's formand. Der kan derfor ikke tillægges dennes erklæring af 25. juni 1986 nogen bevismæssig værdi.

909 Dokumentet »Export of Greek cement to England« (dok. 33.126/11116) er et dokument, der er stilet til de britiske producenter og myndigheder, og hvori de græske producenter forsøger at sætte den trussel, deres eksport kunne indebære for de britiske producenter, i perspektiv. Det må fastslås, at der ikke tages stilling til, om de græske producenter oppebar statsstøtte. Om dette spørgsmål anføres kun: »Der er ingen tvivl om, at den græske cementindustri efter international standard har moderne og meget effektivt udstyr, mens den britiske industri i stort omfang teknologisk er forældet, bruger ca. 30% mere olie pr. t cement og har dobbelt så mange ansatte. Den græske konkurrencedygtighed skyldes således moderne teknologi og effektivitet, som er opnået ved betydelige investeringer og en stor indsats.« Det fremgår imidlertid ikke af dokumentet, om den græske industri havde opnået statsstøtte for at gennemgå disse betydelige investeringer. Der er således ikke i de faktiske omstændigheder holdepunkter for Lafarge's argument, der derfor må forkastes.

910 For det tredje har Cementir henvist til, at Heracles's formands erklæring ligger mere end tre år efter indgåelsen af Cembureau-aftalen. Den kan derfor ikke anvendes som bevis for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

911 Dette argument må også forkastes. Den af Cementir påberåbte omstændighed påvirker ikke erklæringens bevisværdi med hensyn til, om der fandtes et kartel mellem alle de europæiske cementprodukter om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet. Det forhold, at Heracles's formand i juni 1986 udtalte, at »der fortsat findes en aftale mellem alle de europæiske cementproducenter om, at de ikke må gå ind på de andres nationale områder«, er derimod fuldt ud i overensstemmelse med Kommissionens konklusioner gående ud på, at formålet med delegationsledernes møder i 1983 og 1984 var ulovligt.

912 Endelig har Aalborg Portland for det fjerde anført, at Heracles's formand i sin erklæring nødvendigvis må have henvist til et kartel, som var bindende for nogle, men ikke alle europæiske cementproducenter.

913 Det må fastslås, at Heracles's formands erklæring i virkeligheden viser, at der fandtes to tæt forbundne karteller, nemlig dels det ad hoc-kartel mellem de britiske producenter og en række andre europæiske cementproducenter, som opstod i 1986 med henblik på at imødegå den trussel, som den græske eksport udgjorde fra 1986, dels det generelle kartel, som havde eksisteret længe, mellem »alle de europæiske cementproducenter« gående ud på, at »de ikke må gå ind på de andres nationale områder«, og som netop er forklaringen på den støtte, de britiske producenter fik fra de øvrige vesteuropæiske producenter i deres kamp mod importen af græsk cement. Aalborg Portlands argument må derfor forkastes.

1.3. Cembureau's indrømmelse

914 Cembureau har anført, at sammenslutningen aldrig har erkendt, at Cembureau-aftalen fandtes. I modsætning til, hvad Kommissionen har gjort gældende i nr. 45, punkt 4, i den anfægtede beslutning, fastholdt sammenslutningen under hele den administrative procedure, at »der [ikke] eksisterer [...] nogen 'Cembureau-aftale eller -principper' eller nogen dokumenter, der indeholder regler om anvendelsen deraf« (Cembureau's svar under en kontrolundersøgelse, som blev gennemført i henhold til artikel 14 i forordning nr. 17, den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/11525). Enhver anden bemærkning fra Cembureau's side om den påståede Cembureau-aftale ville have været ren spekulation fra sammenslutningens side. Ciments français, Uniland, Oficemen og Cementir har tilsluttet sig, at Cembureau hele tiden har nægtet, at Cembureau-aftalen fandtes.

915 Der henvises imidlertid til, at selv om Cembureau formelt bestred, at Cembureau-aftalen fandtes, forklarede sammenslutningen under en kontrolundersøgelse i henhold til artikel 14 i forordning nr. 17 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/11525):

»Når udtrykket anvendes i et dokument, hentyder det ikke til en eller anden konkurrencebegrænsende praksis, men til krav om overholdelse af etiske regler og sædvaner, der er udviklet lidt efter lidt gennem virksomhedernes samhandel og den økonomiske udvikling i de forskellige lande.«

916 Tilsvarende kommenterede Cembureau i svaret på en meddelelse af klagepunkter vedrørende en procedure i henhold til artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 17 Blue Circle's interne notat af 1. december 1983 således (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/13568-13573):

»Dette dokument [...] henviser blot til de regler om godt naboskab, som Cembureau har opfordret til. Henvisningen til 'Cembureau principle of not transhipping to internal European markets' angiver en adfærdsmåde, som medlemmerne har ønsket, men indeholder ikke i sig selv nogen begrænsning, så meget desto mere heller ikke nogen sanktion.

Henvisningen til en 'Cembureau-aftale' tager blot sigte på samme princip og omfatter de etiske regler og sædvaner, der gradvis udvikles i virksomhedernes samhandel og i den økonomiske udvikling i de forskellige lande.«

917 Det følger af det anførte, at Cembureau kun bestred, at der fandtes en formel Cembureau-aftale, og ikke at der var en enighed hos Cembureau og sammenslutningens medlemmer. Cembureau erkendte således under den administrative procedure, at Cembureau-aftalen eller -princippet var udtryk for, at man skulle overholde regler om godt naboskab, »som Cembureau [havde] opfordret til«, og »som medlemmerne [havde] ønsket« (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/13568-13573). En enighed mellem en sammenslutning og dens medlemmer vedrørende regler om godt naboskab og om etiske regler og sædvaner udgør en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, selv om aftalen ikke er bindende (den ovenfor i præmis 717 nævnte dom i sagerne Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 85 og 86).

918 Cembureau kan ikke gøre gældende, at den beskrivelse, sammenslutningen har givet af Cembureau-aftalen, er ren spekulation fra dens side. Da sammenslutningen beskrev indholdet af de regler om godt naboskab, som den selv havde »opfordret« til, skete det med kendskab til sagen. Når henses til de allerede gennemgåede dokumenter (jf. ovenfor i præmis 875-913) og

dokumenterne vedrørende delegationsledernes møder (jf. nedenfor i præmis 929-1095), kan det ikke gøres gældende, at de påståede regler om godt naboskab og etiske regler og sædvaner gik på andet end overholdelse af hjemmemarkedsprincippet.

919 Det må herefter fastslås, at Kommissionen i den anfægtede beslutning med rette kunne lægge til grund, at Cembureau med de formuleringer, sammenslutningen anvendte under en kontrolundersøgelse i henhold til artikel 14 i forordning nr. 17 og i svaret på en meddelelse af klagepunkter i henhold til artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 17, indrømmede, »at der eksisterede en aftale om respekt for hjemmemarkederne og om regler for salg« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 4).

1.4. Sammenfatning

920 Det følger af det anførte, at ingen af de omstændigheder, sagsøgerne har påberåbt sig, kan påvirke bevisværdien af Blue Circle's to nævnte notater, af den erklæring, som Heracles's formand, Kalogeropoulos, fremsatte den 25. juni 1986, eller af Cembureau's udtalelser under den administrative procedure. Det må derimod fastslås, at disse dokumenter udgør objektive og overensstemmende indicier for, at der fandtes et kartel mellem europæiske cementproducenter gående ud på at respektere hjemmemarkederne og overholde regler for salg fra et land til et andet.

2. Indgåelsen af Cembureau-aftalen i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983 og bekræftelsen af denne aftale i forbindelse med delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984

921 Ifølge Kommissionen blev Cembureau-aftalen indgået af Cembureau og sammenslutningens medlemmer i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1). Der er tale om en aftale, som begrænser konkurrencen og påvirker samhandelen mellem medlemsstater i strid med bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 5, nr. 52 og artikel 1). Indholdet af aftalen blev ifølge beslutningen bekræftet ved delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 2).

922 Inden der foretages en undersøgelse af argumenterne vedrørende de dokumentbeviser, der danner grundlag for, at Kommissionen har fastslået dette, og af alle de øvrige argumenter vedrørende de pågældende delegationsledermøder, må der foretages en undersøgelse af det argument, en række sagsøgere har fremført, om, at delegationslederne savnede kompetence til at indgå en handelsmæssig aftale.

2.1. Delegationsledernes kompetence til at indgå Cembureau-aftalen

923 CBR, Cembureau, FIC, VNC, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Heidelberger, Lafarge, BDZ, Rugby, Castle, ATIC, Italcementi, Aker, Euroc og Cementir har understreget, at såvel målsætningen for Cembureau, sammenslutningens opbygning som dens virksomhed fuldt ud var lovlig, og har gjort gældende, at delegationslederne savnede kompetence til at indgå en aftale i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. I henhold til Cembureau's vedtægter er kun beslutninger truffet af generalforsamlingen bindende for sammenslutningens medlemmer. Lafarge har anført, at ingen af Cembureau's organer, hverken generalforsamlingen eller delegationslederne, havde kompetence til at vedtage handels- eller industripolitiske beslutninger, som kunne være bindende for cementindustrien. VNC har bemærket, at delegationsledernes møder ikke udgjorde et organ i Cembureau. Under disse møder fandt der kun uformelle drøftelser sted.

924 Det bemærkes, at det i artikel 6, stk. 1, i Cembureau's vedtægter, således som de var gældende på det for den anfægtede beslutning relevante tidspunkt, bestemmes:

»Medlemmernes beføjelser med hensyn til foreningens virksomhed udøves på generalforsamlingen, der består af medlemmernes repræsentanter. Før hvert møde i generalforsamlingen udpeger medlemmerne deres lands repræsentant, der udøver stemmeretten.«

925 De repræsentanter for Cembureau's medlemmer, der udøver stemmeretten på generalforsamlingen, kaldes »delegationsledere«.

926 Denne betegnelse blev bekræftet af Cembureau i svaret på meddelelsen af klagepunkter, s. 7 (den anfægtede beslutning, nr. 15, punkt 4):

»Som det er tilfældet med regeringsrepræsentanter i internationale organisationer og til trods for, at titlen 'Head Delegates' ikke er fastsat i vedtægterne [...] blev der udnævnt en delegationsleder ('Head Delegate') til at udøve stemmeretten på generalforsamlingen. Cembureau havde en ajourført liste over disse 'delegationsledere'.«

927 Selv om delegationslederne ikke som sådanne udgjorde et vedtægtsmæssigt organ i Cembureau, havde de i den for den anfægtede beslutning relevante periode stor og endog afgørende indflydelse i Cembureau, idet de udøvede stemmeretten på sammenslutningens generalforsamling. Endvidere repræsenterede de de facto cementindustrien i Cembureau's medlemslande.

Delegationsledernes møder udgjorde derfor i praksis et forum, der kunne indgå en aftale som den aftale, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1.

928 Argumentet om, at Cembureau eller delegationslederne efter vedtægterne skulle have savnet kompetence til at indgå Cembureau-aftalen, må derfor forkastes. Det skal herefter alene undersøges, om delegationslederne faktisk indgik en aftale i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, i forbindelse med mødet den 14. januar 1983, og om denne aftale blev bekræftet i forbindelse med delegationsledernes møde den 19. marts og den 7. november 1984. Såfremt man fulgte de pågældende sagsøgeres argument, ville man fratage traktatens artikel 85, stk. 1, dens effektive virkning, idet vedtægterne for en virksomhed eller en sammenslutning af virksomheder aldrig tillader, at der indgås aftaler med et ulovligt formål.

2.2. Indgåelsen af Cembureau-aftalen i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983

929 CBR, Cembureau, FIC, ENCI, VNC, Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Cedest, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Unicem, Rugby, Castle, Heracles, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Secil, ATIC, Titan, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc, Cementir, Blue Circle og AGCI har anført, at de dokumenter, Kommissionen har påberåbt sig, ikke er bevis for, at Cembureau-aftalen blev indgået i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983. Til støtte herfor har de særskilt gennemgået de forskellige dokumenter, som er nævnt i nr. 19 og 45 i den anfægtede beslutning, og som vedrører dette møde.

2.2.1. Indkaldelsen til delegationsledernes møde den 14. januar 1983

930 Cembureau, Ciments français, Lafarge, Irish Cement og Cementir har anført, at Kommissionen blandt beviserne for indgåelsen af Cembureau-aftalen med urette har anvendt Gil Braz de Oliveira's brev af 16. november 1982 indeholdende indkaldelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2, dok. 33.126/11552 og 11553).

931 Kommissionen har i nr. 19, punkt 2, i den anfægtede beslutning gengivet følgende uddrag af brevet:

»På sidste møde i eksekutivkomitéen den 5. november blev der rejst et spørgsmål, som medlemmerne enstemmigt mente burde tildeles særlig opmærksomhed og behandles på et ekstraordinært møde mellem Cembureau's delegationsledere. I betragtning af den generelle afmatning i det interne salg kan handelen med cement mellem medlemslandene få skadelige konsekvenser for vores industri, hvis der ikke i tide tages bestemte forholdsregler, som det f.eks. er tilfældet i samhandelen mellem Belgien og Nederlandene, der er omhandlet i en protokol, som snart offentliggøres i *De Europæiske Fællesskabers Tidende*.«

932 Det er Kommissionens opfattelse, at det fremgår af dette brev, at det var forudsat, at delegationsledernes møde den 14. januar 1983 skulle vedrøre problemerne i forbindelse med samhandelen i Europa, og at der skulle findes »spilleregler« med henblik på at begrænse og regulere denne handel (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1 og 9, og punkt 46, nr. 2).

933 Cembureau, Ciments français, Lafarge, Irish Cement og Cementir har imidlertid gjort gældende, at ophavsmanden til indkaldelsen kun fremsendte denne til den danske delegationsleder (O. Stevens Larsen) og den irske delegationsleder (Dempsey), og at han gjorde det på egne vegne. Den »officielle« indkaldelse, som ligeledes var dateret den 16. november 1982, til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (dok. 33.126/11554-11557), som Cembureau har fremlagt som bilag 3.3 til stævningen, indeholdt ikke den del, der er gengivet i nr. 19, punkt 2, i den anfægtede beslutning, og viser, at formålet med mødet den 14. januar 1983 var lovligt.

934 Som sagsøgerne har anført, findes der faktisk to udgaver af indkaldelsen. Den udgave, der er citeret i den anfægtede beslutning, er underskrevet af Gil Braz de Oliveira, der var befuldmægtiget medlem af Cembureau's eksekutivkomité (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2, dok. 33.126/11552 og 11553). Det er ubestridt, at denne indkaldelse blev fremsendt til Aalborg Portland og Irish Cement. I brevet orienterede Gil Braz de Oliveira »efter anmodning fra Cembureau's formand, Jean Bailly«, dem om det foreslåede tidspunkt for delegationsledernes næste møde, dvs. den 14. januar 1983. Sagsøgerne kan derfor ikke med føje gøre gældende, at Gil Braz de Oliveira rettede henvendelse til dem på egne vegne.

935 Hvad angår den »officielle« mødeindkaldelse er den på ingen måde i modstrid med indholdet af Gil Braz de Oliveira's brev.

936 Selv om den »officielle« indkaldelse ikke udtrykkeligt omtaler »handelen med cement mellem medlemslandene«, anføres imidlertid, at »det ved det sidste møde, som eksekutivkomitéen og

samordningsgruppen holdt i sidste uge [...] blev klart, at de europæiske cementproducenter står over for alvorlige problemer«, og at »der derfor må træffes hensigtsmæssige foranstaltninger for at undgå, at det ikke går så uheldigt for cementindustrien, som det er gået for andre tunge og traditionelle industrier i Europa«.

937 Endvidere bekræfter det telex, Cembureau's direktører, H. Collis og P. Dutron, den 17. november 1982, dvs. dagen efter Gil Braz de Oliveira's indkaldelse, fremsendte til J. Van Hove (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11559), at det var forudsat, at mødet den 14. januar 1983 bl.a. skulle vedrøre handelen med cement mellem Cembureau's medlemslande.

938 I dette telex blev J. Van Hove anmodet om at fremkomme med sine bemærkninger til dagsordenens punkt 2, som skulle affattes »så eksplicit som muligt uden risiko for at fremkalde reaktioner«.

939 Punkt 2 i det oprindelige udkast til dagsorden vedrørte udtrykkeligt »samhandelen i Europa«, og et af underpunkterne vedrørte de mulige foranstaltninger til kontrol af den grænseoverskridende handel (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11559 og 11580, jf. nedenfor i præmis 942-954).

940 Det fremgår af det anførte, at argumenterne, der går ud på at anfægte bevisværdien af Gil Braz de Oliveira's indkaldelse, ikke kan tages til følge. Det må derimod fastslås, at indkaldelsen er et relevant bevis, idet det fremgår heraf, at medlemmerne af Cembureau's eksekutivkomité fandt, at handelen med cement mellem medlemslandene kunne få »skadelige konsekvenser« for cementindustrien, og at der måtte indkaldes til et ekstraordinært møde for delegationslederne, den 14. januar 1983, således at der kunne træffes »bestemte forholdsregler«.

941 Visse sagsøgere har imidlertid anført, at de »bestemte forholdsregler« vedrørte det såkaldte Basing Points System og ikke hjemmemarkedsprincippet. Denne argumentation vil blive behandlet nedenfor i præmis 977-987.

2.2.2. Ændringer i dagsordenen for delegationsledernes møde den 14. januar 1983

942 Det bemærkes, at punkt 2 i den oprindelige dagsorden for delegationsledernes møde den 14. januar 1983 blev ændret på foranledning af J. Van Hove efter anmodning fra Cembureau's formand, J. Bailly (jf. ovenfor i præmis 797-801).

943 Cembureau, FIC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Lafarge, Aalborg Portland og Irish Cement har anført, at de ændringer, J. Van Hove foreslog med hensyn til punkt 2 (»samhandelen i Europa«) i den foreløbige dagsorden for delegationsledernes møde den 14. januar 1983, var af ren formel karakter og uden betydning. Formålet med ændringerne var ikke at skjule mødets reelle indhold. FIC har endvidere bemærket, at formålet med ændringerne kun var at formulere dagsordenen for mødet den 14. januar 1983 tydeligere, således at det korrekt fremgik, hvilket emne J. Van Hove skulle behandle under mødet. Ønsket om at undgå »at fremkalde reaktioner«, som nævnes i anmodningen til J. Van Hove (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11559), skyldes ifølge FIC og Irish Cement, at der var store spændinger mellem visse af Cembureau's medlemmer, nærmere bestemt mellem de spanske og de irske medlemmer. Irish Cement har tilføjet, at Cembureau's formand på det pågældende tidspunkt frygtede de spanske medlemmers reaktion på indgivelsen af en dumpingklage fra de irske cementvirksomheder støttet af kontaktudvalget, som J. Van Hove var formand for.

944 Det bemærkes, at det anføres i det telex, Cembureau's direktører, H. Collis og P. Dutron, den 17. november 1982 fremsendte til J. Van Hove, at Cembureau's formand, »[J.] Bailly, gerne vil have Deres bemærkninger [...] hvad angår formuleringen af punkt 2, som vi ønsker at affatte så eksplicit som muligt uden risiko for at fremkalde reaktioner« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11559).

945 I det oprindelige udkast til dagsorden af 16. november 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11559 og 11580) var dette punkt formuleret således:

»2. Samhandelen i Europa

A. Analyse af situationen

1. Data

2. Prissituation — nationale priser

3. Motivation og tilrettelæggelse af den grænseoverskridende handel — forventet udvikling

B. Mulige foranstaltninger til kontrol af samhandelen

1. Regeringernes støtte over for dumping

2. Begrundelse for rimelige prisaftaler. Kontaktudvalgets indgriben

3. Undersøgelser og seminarer — dumping, rentabilitet

4. Andre foranstaltninger.«

946 Det er åbenbart, at der var en risiko for, at drøftelser af denne karakter i en sammenslutning omfattende direkte konkurrenter fra alle medlemsstaterne vedrørende foranstaltninger til »kontrol« og »tilrettelæggelse« af samhandelen i Europa ville være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Det bemærkes i denne forbindelse, at Cembureau selv har indrømmet, at J. Van Hove i denne sammenslutning var eksperten i EF's konkurrenceret.

947 Det må herudover understreges, at anmodningen til J. Van Hove kun angik punkt 2 i udkastet til dagsorden (jf. ovenfor i præmis 944). De øvrige punkter på dagsordenen, dvs. »1. Import fra Østeuropa«, »3. Vilkårene på verdensmarkedet« og »4. Konklusioner og beslutninger«, var i forhold til punkt 2 så ubestemt formuleret, at de ikke rejste problemer i relation til traktatens artikel 85, stk. 1.

948 Det må fastslås, at de af J. Van Hove foreslåede ændringer i punkt 2 på dagsorden alene vedrørte formuleringer, som kunne vise, at deltagerne i mødet den 14. januar 1983 forfulgte et konkurrencebegrænsende mål.

949 J. Van Hove foreslog således i telexet af 17. november 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11558):

»Følgende ord i Deres telex af 17. november skal udgå af alle officielle dokumenter:

[...] Tilrettelæggelse af den grænseoverskridende handel

[...] Kontrol af samhandelen [...]

[...] Begrundelse for rimelige prisaftaler [...]«

950 Formålet med de ændringer, J. Van Hove foreslog, og som blev medtaget i den endelige dagsorden (jf. ovenfor i præmis 797-801), var således at fjerne risikoen for, at det af dagsordenen kunne udledes, hvad indholdet af drøftelserne mellem delegationslederne reelt ville være.

951 Hertil kommer, at andre dokumenter viser det samme ønske fra Cembureau's side om at skjule det reelle indhold af delegationsledernes møde den 14. januar 1983. I udkastet til formandens indledende redegørelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585) anføres således, at »det [...] vel [er] unødvendigt at sige, at der ikke udarbejdes referat af vore drøftelser«, mens følgende anføres i det såkaldte aide-mémoire over ledelsen af det omhandlede møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 6, dok. 33.126/11578 og 11579): »13.15/13.30 — Afslutning af mødet, hvoraf der ikke udarbejdes referat« (jf. ovenfor i præmis 962-976).

952 Argumentet, der støttes på, at der var spændinger mellem de spanske og de irske producenter, bl.a. på grund af den påståede dumping i Spanien, må forkastes. Alle henvisninger i det oprindelige udkast til dumping blev således opretholdt i den dagsorden, som blev godkendt efter de af J. Van Hove foretagne ændringer. Disse ændringer var endvidere ikke af en sådan karakter, at de havde en mere gavnlig virkning på forholdet mellem de spanske og de irske producenter end det oprindelige udkast til dagsorden.

953 Hvad angår FIC's argument om, at de ændringer, der blev foretaget i punkt 2 på grundlag af J. Van Hove's bemærkninger, havde til formål, at det emne, Van Hove skulle behandle, blev angivet korrekt, må ligeledes forkastes. Hverken i det oprindelige udkast, i de foreslåede ændringer eller i den endelige dagsorden nævnes overskrifter på de indlæg, der ville fremkomme på mødet, eller de forskellige talere.

954 Det følger af det anførte, at Kommissionen med rette kunne lægge til grund, at formålet med de ændringer, der blev foretaget i udkastet til dagsorden for mødet den 14. januar 1983, var at skjule det reelle indhold af drøftelserne på mødet, som navnlig skulle angå foranstaltninger til kontrol af samhandelen med cement i Europa (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, nr. 45, punkt 1, og nr. 65, punkt 5).

2.2.3. Indholdet af dokumenterne vedrørende forløbet af delegationsledernes møde den 14. januar 1983

955 CBR, Cembureau, FIC, Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Castle, Heracles, Aker, Euroc, Cementir og AGCI har for det første anført, at det fremgår af udkastet til formandens indledende redegørelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585), at formålet med mødet ikke var at vedtage eller at pålægge de direkte og indirekte medlemmer af Cembureau en vis kollektiv adfærd på markedet. Udkastet til redegørelse viser på ingen måde, at Cembureau-aftalen fandtes, men beviser derimod, at der ikke fandtes en sådan aftale. Sagsøgerne har vedrørende dette spørgsmål henvist til følgende uddrag af dokumentet: »Det er naturligvis ikke vort mål her at træffe kollektive beslutninger«.

956 Cembureau har endvidere henvist til dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983 — notater til formanden« (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3, dok. 33.126/11630-11633), navnlig punkt 4, der har overskriften »Spørgsmål til behandling i eksekutivkomitéen«, og som viser, at der ikke blev truffet nogen konkret beslutning eller foranstaltning på mødet den 14. januar 1983.

957 FIC har herudover anført, at der i ingen af dokumenterne vedrørende delegationsledernes møde henvises til eller er omtale af indgåelse af en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet.

958 Det bemærkes, at det er tilstrækkeligt til, at der er tale om en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, at de pågældende virksomheder har givet udtryk for deres fælles vilje til at indrette deres adfærd på markedet på en bestemt måde (jf. de ovenfor i præmis 270 nævnte

domme i sagerne Anic mod Kommissionen, dommens præmis 130, og Montecatini mod Kommissionen, dommens præmis 162, og Rettens dom af 6.4.1995, sag T-141/89, Tréfileurope mod Kommissionen, Sml. II, s. 791, præmis 95). Fællesskabets retsinstanser har således anset en »gentlemen's agreement« for en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1 (den ovenfor i præmis 643 nævnte dom i sagen ACF Chemiefarma mod Kommissionen, præmis 106-114, og dommen i sagen Tréfileurope mod Kommissionen, dommens præmis 96). Det er således på ingen måde en forudsætning for, at der er tale om en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, at denne aftale er bindende.

959 I dette tilfælde understregede formanden i sin indledende redegørelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983:

»Det er [...] vort mål at finde frem til løsninger, der vil kunne dæmpe udviklingen på markederne, og at foreslå [...] en række spilleregler, som vi alle har interesse i at overholde.«

960 Selv om formanden således ikke herved foreslog, at der i Cembureau blev truffet formelle beslutninger eller vedtaget en formel aftale, udtrykte han ønske om, at deltagerne i mødet blev enige om visse »spilleregler«. Når virksomheder fastsætter »spilleregler« for deres adfærd på markedet, er der — under hensyn til den ovenfor i præmis 958 nævnte retspraksis — nødvendigvis tale om en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.

961 For så vidt angår Cembureau's argument, der støttes på punkt 4 i dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983 — notater til formanden«, vedrørte spørgsmålene til behandling i eksekutivkomitéen »import fra Østeuropa« og »vilkårene på verdensmarkedet«, hvilket svarer til henholdsvis første og tredje punkt på dagsordenen for delegationsledernes møde den 14. januar 1983. Det uddrag af dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983 — notater til formanden«, som sagsøgeren har fremhævet, indeholder imidlertid ikke nogen henvisning til eksekutivkomitéen for så vidt angår punkt 2 i dagsordenen, »Samhandelen i Europa«, hvilket viser, at delegationslederne selv på mødet den 14. januar 1983 traf de »bestemte forholdsregler«, som var nødvendige for at løse problemerne i forbindelse med samhandelen med cement mellem Cembureau's medlemslande.

962 For det andet har CBR, Cembureau, FIC, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Irish Cement, Cementir og Blue Circle anført, at Kommissionen ikke kan påberåbe sig det uddrag af den indledende redegørelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983, hvori formanden udtaler, at der ikke udarbejdes referat af drøftelserne, til støtte for, at deltagerne ønskede at omgære deres foranstaltninger/beslutninger med hemmelighed, og dermed fastslå, at formålet med mødet var ulovligt.

963 CBR, Cembureau og Irish Cement har henvist til, at udkastet til formandens indledende redegørelse var et forberedende dokument, og det kan derfor ikke have nogen bevisværdi.

964 Det er ubestridt, at udkastet til den indledende redegørelse blev udarbejdet af Cembureau's direktører, P. Dutron og H. Collis. Der er ikke grundlag for at antage, at udkastet ikke er udtryk for Cembureau's formand, J. Bailly's holdning. Tværtimod fremgår det af Collis's og Dutron's telex af 17. november 1982 til J. Van Hove (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11559), at der var et tæt samarbejde mellem Cembureau's formand og ophavsmændene til udkastet til formandens indledende redegørelse i forbindelse med forberedelsen af mødet den 14. januar 1983. Det anføres således i telexet, at »Bailly gerne vil have Deres bemærkninger [...] hvad angår formuleringen af punkt 2, som vi ønsker at affatte så eksplicit som muligt uden risiko for at fremkalde reaktioner« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11559). Når henses til, at Dutron og Collis normalt udarbejdede referaterne af møderne i Cembureau, navnlig eksekutivkomitéens møder, må det antages, at den del af den indledende redegørelse, hvori det bemærkes, at der ikke udarbejdes referat af drøftelserne, afspejlede Cembureau's formands holdning. Da det ikke er bevist, at der alligevel blev udarbejdet et formelt mødereferat (jf. nedenfor i præmis 970-976), må det fastslås, at Cembureau's formand faktisk udtalte under mødet den 14. januar 1983, at der ikke ville blive udarbejdet referat, og at mødedeltagerne — i hvert fald stiltiende — tilsluttede sig dette.

965 Heidelberger og Aalborg Portland har anført, at formandens udtalelse kan forklares med, at det ikke var forudsat, at der skulle træffes beslutninger.

966 Dette argument må forkastes. Det fremgår af forskellige dokumenter (Gil Braz de Oliveira's indkaldelse (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2, dok. 33.126/11552 og 11553), den »officielle« indkaldelse til delegationsledernes møde den 14.1.1983 (dok. 33.126/11554-11557) og udkastet til formandens indledende redegørelse (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585), at delegationsledernes møde den 14. januar 1983 var et ekstraordinært møde, og at formålet hermed var at løse problemer af største betydning, bl.a. i forbindelse med samhandelen med cement mellem Cembureau's medlemslande. Målet var at fastsætte »spilleregler«, der kunne »dæmpe udviklingen på markederne« (udkastet til formandens indledende redegørelse). Selv om det antages, at det ikke var forudsat, at der blev truffet beslutninger under mødet, kan dette ikke forklare den interesse, der var i, at der ikke blev udarbejdet referat af mødet. Et mødereferat består således ikke blot i en redegørelse for de beslutninger, der er truffet under mødet, men der redegøres normalt også for de indlæg, der er fremkommet.

967 Cembureau og Irish Cement har anført, at delegationsledernes møder var uformelle i forhold til eksekutivkomitéens møder, hvor der altid efterfølgende blev udarbejdet et egentligt, detaljeret mødereferat på grundlag af båndoptagelser. Med udtalelsen om, at der ikke ville blive

udarbejdet referat af mødet den 14. januar 1983, ville formanden blot understrege, at det var et særskilt møde i forhold til eksekutivkomitéens møde. Lafarge har anført, at formandens udtalelse var udtryk for et ønske om — uden udtrykkeligt at anerkende spændingerne i Cembureau på grund af dumpingproblemerne i forbindelse med bl.a. import fra Spanien og Østtyskland — dog at forsøge at fjerne dem.

968 Forklaringerne, der støttes på, at mødet den 14. januar 1983 var af uformel karakter, kan heller ikke tiltrædes, idet der i forbindelse med de øvrige delegationsledermøder, der er omhandlet i den anfægtede beslutning, i modsætning til mødet den 14. januar 1983, blev udarbejdet »mødenotater« eller »summary notes« (mødenotater fra delegationsledernes møde den 19.3.1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737), »summary notes« af 12.11.1984 vedrørende mødet den 7.11.1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 14, dok. 33.126/11754 og 11755)).

969 Tilsvarende gælder med hensyn til den forklaring, Lafarge har givet, vedrørende spændingerne i Cembureau, at omtalen af spændinger som følge af eksport fra Spanien og Østtyskland ikke i forbindelse med delegationsledernes møde den 19. marts og den 7. november 1984 var til hinder for, at der blev udarbejdet »mødenotater« eller »summary notes«.

970 Endvidere har Cembureau, FIC, Aalborg Portland, Irish Cement, Cementir og Blue Circle gjort gældende, at i modsætning til, hvad Kommissionen har anført, findes der et eller flere referater af delegationsledernes møde den 14. januar 1983. Dette viser, at formandens udtalelser i udkastet til indledende redegørelse ikke havde nogen virkning.

971 Cembureau, FIC, Irish Cement og Blue Circle har i denne forbindelse henvist til dokumentet »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983 — notater til formanden« (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3, dok. 33.126/11630-11633), som er udarbejdet den 18. januar 1983 af Cembureau's direktør H. Collis. Cembureau, FIC, Ciments français og Irish Cement har endvidere henvist til et dokument på fem sider, som i den anfægtede beslutning benævnes »Cimpor's notat«, og som ligeledes blev omdelt til deltagerne i Cembureau's eksekutivkomités møde den 25. marts 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 2, dok. 33.322/308-312). Aalborg Portland har anført, at der findes et referat af delegationsledernes møde den 14. januar 1983, og har herved henvist til et notat uden overskrift (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3, dok. 33.126/11617-11629). Cembureau har anført, at mødet den 14. januar 1983 er omtalt i referatet af kontaktudvalgets møde den 17. marts 1983. Cementir har anført, at der findes et referat, men har ikke præcist henvist til et dokument.

972 Det bemærkes, at det fremgår af to dokumenter, at der ikke agtedes udarbejdet et referat af delegationsledernes møde den 14. januar 1983. På tilsvarende måde som i det omhandlede uddrag af udkastet til formandens indledende redegørelse (jf. ovenfor i præmis 962) anføres i det såkaldte aide-mémoire over ledelsen af mødet den 14. januar 1983: »13.15/13.30 — Afslutning af mødet, hvoraf der ikke udarbejdes referat«.

973 Endvidere bemærkes, at ingen af de dokumenter, som er nævnt ovenfor i præmis 971, kan anses for et officielt referat af mødet. Hvad for det første angår dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983 — notater til formanden«, indeholder det, således som titlen angiver, notater til brug for Cembureau's formand. Der er derfor ikke tale om et referat af delegationsledernes møde til brug for mødedeltagerne. Med hensyn til referatet af kontaktudvalgets møde den 17. marts 1983 er der ikke nogen omtale af drøftelserne på mødet den 14. januar 1983, i modsætning til, hvad Cembureau har anført. For så vidt angår det dokument uden overskrift, som Aalborg Portland har henvist til, bemærkes, at selv om indholdet for en stor dels vedkommende svarer til »notaterne til formanden«, er der ikke nogen udtrykkelig henvisning til delegationsledernes møde den 14. januar 1983, og dokumentet kan derfor ikke anses for et officielt referat af mødet. Hvad angår »Cimpor's notat« indeholder det kun en håndskreven henvisning til delegationsledernes møde den 14. januar 1983, og det er ubestridt, at notatet blev omdelt ved eksekutivkomitéens møde den 25. marts 1983. Hvis der havde eksisteret et officielt referat af mødet for Cembureau's delegationsledere, ville det være blevet distribueret på en anden måde, nemlig til delegationslederne selv, og Cembureau eller et af sammenslutningens medlemmer ville i så fald have kunnet fremlægge et dokument, som var distribueret på denne måde.

974 CBR har erkendt, at der ikke findes et egentlig mødereferat af delegationsledernes møde den 14. januar 1983. I flere dokumenter er der imidlertid en omtale af indlæggene under dette møde. Selv om der ikke findes en loyal afskrift af den redegørelse for det såkaldte Basing Points System, som blev givet ved mødet den 14. januar 1983, cirkulerede det dokument, som dannede grundlag for redegørelsen, dvs. J. Van Hove's notater (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3, dok. 33.126/11602-11613), blandt Cembureau's medlemmer. Kommissionen har i øvrigt benyttet samme fremgangsmåde, f.eks. ved høringerne i marts 1993, hvorunder den lod dokumenter vedrørende professor Encaoua's og den sagkyndige Bensaid's redegørelser cirkulere under betegnelsen »referat af høringen«.

975 Det må fastslås, at CBR selv har erkendt, at Basing Points System ikke var det eneste emne, som blev drøftet ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983. J. Van Hove's notater kan derfor ikke anses for et referat af mødet, heller ikke et uformelt referat.

976 På grundlag af det anførte må det fastslås, at udtalelsen om, at der ikke ville blive udarbejdet referat af delegationsledernes møde den 14. januar 1983, som fremgår af udkastet til indledende redegørelse til dette møde og det såkaldte aide-mémoire over ledelsen af mødet, blev fremsat på delegationsledernes møde den 14. januar 1983, og at mødedeltagerne — i hvert fald stiltiende — tilsluttede sig dette. Da der i forbindelse med de øvrige delegationsledermøder,

der er omhandlet i den anfægtede beslutning, dvs. møderne den 19. marts og den 7. november 1984, blev udarbejdet »mødenotater« eller »summary notes«, og da der blev foretaget ændringer i udkastet til dagsorden for mødet den 14. januar 1983 med henblik på at skjule det reelle indhold af drøftelserne (jf. ovenfor i præmis 954), kunne Kommissionen med rette lægge til grund, at det forhold, at der ikke blev udarbejdet referat af mødet den 14. januar 1983, var udtryk for, at deltagerne ønskede at omgære deres foranstaltninger/beslutninger med hemmelighed, og dermed, at formålet med mødet var ulovligt (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, nr. 45, punkt 1, og nr. 65, punkt 5).

977 For det tredje har CBR, Cembureau, FIC, Dyckerhoff, Ciments luxembourgeois, SFIC, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Unicem, Castle, Heracles, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Secil, Titan, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir, Blue Circle og AGCI fastholdt, at formålet med drøftelserne på mødet den 14. januar 1983 var lovligt. CBR, Cembureau, FIC, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Unicem, Castle, Heracles, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Secil, Titan, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir, og AGCI har i denne forbindelse anført, at deltagerne i det omhandlede møde forsøgte at finde frem til løsninger med henblik på i en situation med tilbagegang for den europæiske cementindustri at sikre betingelserne for en sund konkurrence i overensstemmelse med traktatens regler, f.eks. Basing Points System. Drøftelserne vedrørte bl.a. spørgsmålet om, hvorvidt der eventuelt kunne laves et generelt paritetspunktssystem svarende til det Basing Points System, som de belgiske og nederlandske cementproducenter havde anmeldt til Kommissionen den 16. juli 1981, og som denne havde modtaget positivt. CBR, Cembureau, FIC, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Unicem, Castle, Heracles, Irish Cement, Cimpor, Secil, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle har endvidere anført, at der under mødet den 14. januar 1983 var overvejelser dels vedrørende problemerne i forbindelse med import, ofte dumpingimport, af cement fra lande, der ikke var medlemmer af Fællesskabet, bl.a. Spanien og østeuropæiske lande, dels vedrørende indgivelse af en dumpingklage. SFIC og Unicem har også gjort gældende, at delegationsledernes møde den 14. januar 1983 ligeledes vedrørte beskyttelsen af producenterne mod import, der var subventioneret af en medlemsstat.

978 Til støtte for deres argumentation har følgende sagsøgere ud over Gil Braz de Oliveira's indkaldelse (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2, dok. 33.126/11552 og 11553) og det såkaldte aide-mémoire over ledelsen af mødet den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 6, dok. 33.126/11578 og 11579), påberåbt sig de nedenfor angivne dokumenter:

— Ciments français, Heracles, Irish Cement, Cementir og Blue Circle: »Cimpor's notat«, som blev omdelt til deltagerne i Cembureau's eksekutivkomités møde den 25. marts 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 2, dok. 33.322/308-312)

— Cembureau, Lafarge, Irish Cement og Unicem: dokument med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983 — notater til formanden« (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3, dok. 33.126/11630-11633)

— Cembureau og Aalborg Portland: udkastet til referat af kontaktudvalgets møde den 17. marts 1983

— Aalborg Portland og Unicem: dokument uden overskrift vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3, dok. 33.126/11617-11629)

— Cembureau, Irish Cement og Cementir: udkast til referat af eksekutivkomitéens møde den 5. november 1982

— Cembureau og Irish Cement: udkast til referat af eksekutivkomitéens møde den 25. marts 1983

— Cembureau og Irish Cement: brev af 5. januar 1983 fra Irish Cement til Cembureau, hvori nævnes indgivelsen af en dumpingklage (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 6, dok. 33.126/11572)

— Cembureau, Unicem, Cementir og Blue Circle: oplysninger, som blev videregivet ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (oplysninger om priser, produktion og eksportmængder i en række lande i Østeuropa og Mellemøsten, tabeller vedrørende »Imports from Eastern Europa«, »Domestic Prices (taxes excluded)« og »Member trade data: imports (intra-trade)«, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 6, dok. 33.126/11593-11601)

— Unicem: dokument med overskriften »Forberedelse af delegationsledernes møde den 14. januar 1983« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 2, dok. 33.126/11590) og J. Van Hove's notater til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3, dok. 33.126/11602-11613)

— Cembureau: Cembureau's brev af 7. januar 1983 til delegationslederne vedrørende mødet den 14. januar 1983 og Cembureau's brev af 28. december 1982 vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983, som var vedlagt det endelige udkast til dagsorden for mødet den 14. januar 1983

— FIC: brev fra kontaktudvalgets og FIC's formand af 18. februar 1983 i forbindelse med forberedelsen af det 88. møde i FIC's forretningsudvalg.

979 Det fremgår af Gil Braz de Oliveira's indkaldelse og de ændringer, som blev foretaget i udkastet til dagsorden for mødet den 14. januar 1983, at dette møde blev indkaldt bl.a. for at drøfte handelen med cement i Europa, som kunne få »skadelige konsekvenser« for cementindustrien, således at der kunne træffes »bestemte forholdsregler« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2, dok. 33.126/11552 og 11553) for at kontrollere samhandelen (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11559).

980 Udkastet til formandens indledende redegørelse til mødet den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585) bekræfter, at »samhandelen mellem medlemmer« skulle drøftes. Det fremgår af udkastet, at det var nødvendigt at vurdere »risikoen ved at forøge en bestemt import og samtidig nedsætte visse priser markant, før dette fænomen har haft tid til at brede sig«. Formålet med mødet var »at finde frem til løsninger, der vil kunne dæmpe udviklingen på markederne, og at foreslå, i hvert fald principielt, en række spilleregler, som [alle deltagerne] har interesse i at overholde«. I udkastet til den indledende redegørelse blev det endvidere understreget: »Det, vi forventer af Dem alle, er, at De gennem denne udveksling af synspunkter anspores til [at lade velvalgte ord falde omkring Dem] og til at føre bi- eller multilaterale samtaler i hvert enkelt tilfælde, hver gang det er nødvendigt.«

981 Ifølge Kommissionen var indholdet af de »spilleregler«, som alle havde »interesse i at overholde«, at beskytte hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et andet, dvs. opdeling af markeder (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1 og 6-9).

982 Rigtigheden af denne fortolkning bekræftes af alle de i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning nævnte beviser, navnlig Blue Circle's interne notater (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2 og 3, dok. 33.126/11332, 11333, 11334, 11335, 11336 og 11337, jf. ovenfor i præmis 875-901), Heracles's formand, Kalogeropoulos's erklæring af 25. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877, jf. ovenfor i præmis 902-913), Cembureau's indrømmelse (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/11525 og 13658-13573, jf. ovenfor i præmis 914-919), det ønske, deltagerne i mødet 14. januar 1983 havde, om at omgære deres foranstaltninger/beslutninger med hemmelighed, hvilket fremgår af udkastet til formandens indledende redegørelse til mødet den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585, jf. ovenfor i præmis 962-976), og de ændringer, som blev foretaget i dagsordenen for dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11558, 11559 og 11656, jf. ovenfor i præmis 942-954), samt dokumenterne vedrørende delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (jf. nedenfor i præmis 1004-1027).

983 Det må fastslås, at sidstnævnte møde også bl.a. vedrørte situationen på det europæiske marked.

984 I meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729) og mødenotaterne fra dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737) nævnes således som punkt 2 på dagsordenen: »Situationen på det europæiske marked«. I meddelelsen til formanden nævnes nogle »omtalelige spørgsmål«, nemlig »Tysklands eksport til Storbritannien og Irland [...] Frankrigs eksport til Tyskland [...] Spaniens eksport til Irland og Storbritannien [og...] Italiens eksport til Schweiz«. I samme dokument anføres: »Forskellen på yderpunkterne [mellem priserne i de forskellige lande], der er på 1 til 2, udgør uvægerligt en fristelse [...] Det er derfor ønskeligt, at denne forskel gradvis indskrænkes, især ved en forhøjelse af de laveste priser [...] og samtidig ved en afdæmpning af udviklingen i de høje priser.« Hvad angår mødenotaterne fra dette møde konkluderes heri: »Spændingen på grund af handel medlemmerne imellem er aftaget betragteligt takket være bedre bilaterale kontakter. De eksporterede mængder er snarere faldende, men der er stadig truslen fra outsiderne.« Forinden var det anført i notaterne, at »den visuelle fremstilling af priserne var et effektivt middel til at fremhæve de potentielle konfliktårsager«.

985 Det fremgår således klart af de nævnte dokumenter, at formålet for delegationslederne var at fastsætte »spilleregler« af hensyn til deres »kontrol af samhandelen«. Udvekslingen af prisoplysninger skulle fremhæve »de potentielle konfliktårsager«. Den eksport, som alligevel fandt sted, blev betegnet som et »omtåleligt spørgsmål«, bortset fra »den traditionelle eller den strukturelle, mellemstatslige handel, som det er tilfældet f.eks. med eksporten fra Tyskland og Belgien til Nederlandene« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729), det vil med andre ord sige bortset fra den kontrollerede samhandel. Målet med at begrænse cementeksporten mellem Cembureau's medlemslande skulle nås ved »bedre bilaterale kontakter« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737), hvilket var en foranstaltning, som Cembureau's formand havde foreslået i den indledende redegørelse til mødet den 14. januar 1983 for at sikre overholdelsen af »spillereglerne«.

986 For så vidt angår de dokumenter, sagsøgerne har henvist til (jf. ovenfor i præmis 978), viser de alene, at Basing Points System og problemerne med import fra Østeuropa og Spanien også blev drøftet på mødet den 14. januar 1983, hvilket Kommissionen aldrig har bestridt (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2-15). Dokumenterne viser ikke, at drøftelserne kun angik disse to punkter. De sætter derfor ikke den sammenhængende række af dokumentbeviser, som er gennemgået ovenfor i præmis 979-985, og hvoraf fremgår, at deltagerne i mødet den 14. januar 1983 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regler for salg fra et land til et andet, i et andet lys.

987 Endelig har SFIC og Unicem ikke fremført noget bevis til støtte for deres argumentation om, at delegationsledernes møde den 14. januar 1983 ligeledes vedrørte beskyttelsen af producenterne

mod import, der var subventioneret af en medlemsstat. Under alle omstændigheder kan det forhold, at drøftelserne også måtte have vedrørt subventioneret import, ikke sætte den sammenhængende række af dokumentbeviser, som er gennemgået ovenfor i præmis 979-985, i et andet lys.

988 For det fjerde har Dyckerhoff, Irish Cement og Blue Circle anført, at det fremgår af »Cimpor's notat«, som blev omdelt til deltagerne i eksekutivkomitéens møde den 25. marts 1983, at deltagerne i mødet den 14. januar 1983 havde et åbenbart ønske om at overholde traktatens artikel 85 og 86. I denne forbindelse har Dyckerhoff og Irish Cement samt FIC også henvist til dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983 — notater til formanden«, som blev udarbejdet den 18. januar 1983 af Cembureau's direktør, H. Collis. SFIC har gjort gældende, at J. Van Hove's tilstedeværelse ved mødet den 14. januar 1983 bekræfter, at mødedeltagerne ønskede at overholde de fællesskabsretlige konkurrenceregler.

989 Det må fastslås, at det anføres i de to omhandlede dokumenter, at »artikel 85 og 86 vedrørende konkurrencepolitikken er klare, og man kan ikke planlægge nogen foranstaltning i strid med disse artikler«. Ingen af dokumenterne kan imidlertid anses for et officielt referat af mødet den 14. januar 1983. Selv om det var godtgjort, at sådanne overvejelser var blevet gjort under mødet, ville det ikke kunne medføre, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumentbeviser, som findes i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 979-985), og hvoraf fremgår, at delegationslederne under mødet blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regler for salg fra et land til et andet, og dermed indgik en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, som havde et konkurrencebegrænsende formål. De påberåbte dokumenter viser derfor på ingen måde, at drøftelserne under delegationsledernes møde var lovlige, men derimod, at den begåede overtrædelse var forsætlig.

990 For det femte har Cembureau og Lafarge anført, at Cembureau's rolle efter udkastet til formandens indledende redegørelse til mødet den 14. januar 1983 skulle begrænses til at yde en særlig bistand med hensyn til søgning efter den nødvendige dokumentation.

991 Det bemærkes, at udkastet til indledende redegørelse foregiver at være mere præcis, end de to sagsøgere ønsker at give indtryk af, idet det angives heri, at Cembureau kun på det tidspunkt havde til opgave at tilvejebringe dokumentation, dvs. i de tilfælde, hvor deltagerne fandt det hensigtsmæssigt at føre bi- eller multilaterale drøftelser for at sikre overholdelsen af de aftalte spilleregler. Denne omtale af Cembureau's fremtidige rolle i de bi- eller multilaterale drøftelser, som efterfølgende måtte blive ført, kan ikke skjule den rolle, Cembureau spillede i gennemførelsen af mødet den 14. januar 1983, eller at man ved dette møde blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet.

992 For det sjette har FIC og SFIC fremhævet sondringen mellem handelen mellem Cembureau's medlemmer og handelen i Fællesskabet. De dokumenter, Kommissionen har henvist til i den anfægtede beslutning med henblik på at påvise, at den påståede Cembureau-aftale fandtes, vedrører ifølge sagsøgerne handelen mellem Cembureau's medlemmer og ikke handelen i Fællesskabet.

993 Det bemærkes, at de dokumenter, der er nævnt i nr. 19 og 45 i den anfægtede beslutning, ikke giver holdepunkter for at fastslå, at drøftelserne vedrørende samhandelen mellem medlemmer ikke angik samhandelen i Fællesskabet. Tværtimod fremgår det klart af de »ømtålelige spørgsmål«, som er nævnt i meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984 og mødenotaterne fra dette møde, at drøftelserne faktisk angik samhandelen i Fællesskabet (jf. ovenfor i præmis 984). Argumentet må derfor forkastes.

994 For det syvende har Cembureau, Aalborg Portland, Irish Cement og Cementir anført, at Kommissionen ikke fandt, at drøftelserne ved delegationsledernes møde den 30. maj 1983 var ulovlige, selv om formålet med dette møde var det samme som med mødet den 14. januar 1983. Cembureau og Aalborg Portland har i denne forbindelse henvist til indkaldelsen af 5. april 1983 til mødet den 30. maj 1983 (dok. 33.126/11643). Irish Cement har henvist til referatet af dette møde. Drøftelserne den 14. januar 1983 må derfor ligeledes anses for lovlige.

995 Hertil bemærkes, at det anføres i indkaldelsen til mødet den 30. maj 1983: »Eksekutivkomitéen har besluttet, at der bør afholdes et særligt møde for delegationslederne under generalforsamlingen i Kerkyra for at følge op på situationen i forhold til de spørgsmål, som blev drøftet på mødet den 14. januar 1983«. Udkastet til dagsorden for dette møde (dok. 33.126/11655) indeholdt tre punkter: »1. Import fra Østeuropa, 2. Verdensmarkedet for cement og 3. Eventuelt.«

996 Det forhold, at der ikke er noget, der viser, at hjemmemarkedsprincippet blev drøftet ved delegationsledernes møde den 30. maj 1983, indebærer ikke nødvendigvis, at sådanne drøftelser ikke fandt sted. Når henses til delegationsledernes ønske om at omgære deres foranstaltninger/beslutninger vedrørende dette punkt med hemmelighed (jf. ovenfor i præmis 976), kan det ikke udelukkes, at der fandt drøftelser om samhandelen i Fællesskabet sted i forbindelse med drøftelserne under punktet »3. Eventuelt« på dagsordenen. Selv om sådanne drøftelser ikke måtte have fundet sted, indebærer dette ikke, at der kan ses bort fra de direkte dokumentbeviser, som er gennemgået ovenfor i præmis 979-985 og nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, og hvoraf fremgår, at man ved mødet den 14. januar 1983 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet.

997 For det ottende har Dyckerhoff, Heracles og Titan anført, at det forhold, at der ikke i de af Kommissionen påberåbte dokumenter vedrørende delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984 henvises til en aftale indgået den 14. januar 1983, afkræfter, at Cembureau-aftalen skulle være indgået under mødet den 14. januar 1983. CBR, FIC, Heidelberger, Lafarge og AGCI har anført, at dette ligeledes afkræftes af drøftelserne vedrørende »ømtålelige spørgsmål« ved mødet den 19. marts 1984 (meddelelsen til formanden til mødet den 19.3.1984).

998 Dette argument må forkastes. Kommissionen har aldrig gjort gældende, at der ved mødet den 14. januar 1983 blev indgået en formel Cembureau-aftale. Den Cembureau-aftale, som Kommissionen omtaler, er en uformel enighed, som udgør en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 958 nævnte retspraksis), om »at beskytte hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et andet, dvs. opdeling af markeder« (den anfægtede beslutning, nr. 45, nr. 9). Det fremgår klart af de direkte dokumentbeviser, som er nævnt ovenfor i præmis 979-985, og som er gennemgået i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, at der var en sådan enighed ved mødet den 14. januar 1983. Det forhold, at der ikke i dokumenterne vedrørende møderne den 19. marts og den 7. november 1984 henvises til denne enighed, kan ikke sætte disse direkte dokumentbeviser i et andet lys.

999 For så vidt angår henvisningen til de »ømtålelige spørgsmål« fremgår det af meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984, at samhandelen med cement mellem Cembureau's medlemslande, bortset fra den traditionelle eller den strukturelle, mellemstatslige handel, blev anset for et sådant spørgsmål. Som »ømtålelige spørgsmål« blev således anset »Tysklands eksport til Storbritannien og Irland [...] Frankrigs eksport til Tyskland [...] Spaniens eksport til Irland og Storbritannien [og...] Italiens eksport til Schweiz«. Disse »ømtålelige spørgsmål« sætter ikke den sammenhængende række af dokumentbeviser, hvoraf fremgår, at Cembureau-aftalen blev indgået ved mødet den 14. januar 1983, i et andet lys. De viser således ikke, at Cembureau-aftalen ikke fandtes, men kun, at spillereglerne om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet ikke alle steder lykkes. Det forhold, at et kartel ikke respekteres af alle, indebærer imidlertid ikke, at det ikke findes (den ovenfor i præmis 897 nævnte dom i sagen Mayr-Melnhof mod Kommissionen, dommens præmis 135).

1000 For det niende har Dycherhoff henvist til to forhold, som ifølge selskabet afkræfter, at en aftale om hjemmemarkedsprincippet skulle være indgået den 14. januar 1983:

— Det forhold, at Cembureau's formand ved mødet den 19. marts 1984 fandt det »ønskeligt«, at forskellen på yderpunkterne mellem de højeste og laveste priser i Cembureau's medlemslande »gradvis indskrænkes« (meddelelsen til formanden).

— Det forhold, at visse deltagere i dette møde fandt det »unyttigt at føre en tilsvarende drøftelse i Cembureau« (mødenotaterne af 2.4.1984).

1001 Ligesom Dyckerhoff har Aalborg Portland anført, at visse deltagere i mødet den 19. marts 1984 fandt det unyttigt at diskutere handelen i Europa i dette forum (mødenotaterne af 2.4.1984).

1002 Det bemærkes, at Dyckerhoff ikke kan gøre gældende, at formanden ikke længere havde haft behov for at udtrykke ønske om en gradvis indskrænkning af prisforskellene, hvis Cembureau-aftalen faktisk var blevet indgået den 14. januar 1983. Denne aftale vedrører således ikke et kartel om fastsættelse af priser mellem europæiske cementproducenter. Der henvises i denne forbindelse til, at det ikke i den anfægtede beslutning er fastslået, at de drøftelser, der fandt sted mellem de europæiske cementproducenter i den omhandlede periode om »loyal eller sund eller korrekt« konkurrence (den anfægtede beslutning, nr. 17), udgjorde en overtrædelse. Formålet med aftalen var »at beskytte hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et andet, dvs. opdeling af markeder« (den anfægtede beslutning, nr. 45, nr. 9). Da forskellen på yderpunkterne mellem priserne, der var på 1 til 2, uvægerligt udgjorde en »fristelse« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, meddelelsen til formanden) for handelen i Europa og dermed en direkte fare for Cembureau-aftalen, bekræfter formandens ønske om, at denne forskel gradvist blev indskrænket, den opfattelse, at Cembureau-aftalen blev indgået ved mødet den 14. januar 1983. Hvad angår bemærkningen i mødenotaterne af 2. april 1984 om det unyttige i »at føre en tilsvarende drøftelse i Cembureau«, vedrører den ifølge mødenotaterne udelukkende spørgsmålet om yderligere »'ukontrolleret' eksport [fra Tyskland] til Nederlandene og Belgien«, med hensyn til hvilken »de tidligere drøftelser mellem delegationslederne [...] tilsyneladende [ikke har] ændret denne tingenes tilstand«. Denne bemærkning viser højst, at hjemmemarkedsprincippet var blevet tilsidesat, og at dette problem ikke kunne løses ved delegationsledernes møder. Der kan ikke på denne baggrund ses bort fra den sammenhængende række af dokumentbeviser, som Kommissionen har indsamlet (jf. ovenfor i præmis 979-985).

2.2.4. Konklusioner vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983

1003 Kommissionen kunne på grundlag af de dokumenter, den har redegjort for i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, med rette fastslå, at der i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983 blev indgået en aftale som omhandlet i traktatens artikel 85, stk. 1, med det formål »at beskytte hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et andet, dvs. opdeling af markeder« (den anfægtede beslutning, nr. 45, nr. 9).

2.3. Bekræftelsen af Cembureau-aftalen ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984

1004 Kommissionen har anført, at Cembureau-aftalen blev bekræftet ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 2). Den har i denne forbindelse henvist til meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729) og mødenotaterne fra dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737).

1005 For det første har Cembureau, FIC, Aalborg Portland, Irish Cement og Cementir gjort gældende, at det fremgår af udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 9. november 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 5, dok. 33.322/286-294), at mødet den 19. marts 1984 blev indkaldt med henblik på en drøftelse af de problemer, som var blevet behandlet ved delegationsledernes foregående møde den 30. maj 1983, dvs. dumpingimporten fra Østeuropa og Spanien og udviklingen på verdensmarkedet for cement. Der kan derfor ifølge sagsøgerne ikke være tale om en bekræftelse af en aftale, som skulle være indgået ved mødet den 14. januar 1983. CBR, Cembureau, Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Unicem, Heracles, Oficemen, ATIC, Titan, Italcementi og AGCI har anført, at der ikke blev truffet nogen foranstaltning eller beslutning ved mødet den 19. marts 1984. De bestrider derfor, at den påståede Cembureau-aftale blev bekræftet ved dette møde. Dokumenterne vedrørende mødet viser højst, at der var bilaterale kontakter mellem visse producenter, og ikke at der fandtes en aftale omfattende hele den europæiske cementindustri.

1006 Det bemærkes, at det anføres i udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 9. marts 1983:

»Det besluttedes at indkalde til et ekstraordinært møde for delegationslederne om formiddagen forud for det fjerde møde vedrørende markedsudviklingen (den 19.3.1984) for yderligere at drøfte de spørgsmål, som er behandlet ved de foregående møder.«

1007 Anvendelsen af ordene »de foregående møder« i flertal viser, at mødet den 19. marts 1984 også vedrørte punkter, som havde været genstand for drøftelser ikke blot ved mødet den 30. maj 1983, men også ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983.

1008 For så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt det fremgår af meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984 og mødenotaterne fra dette møde, at den enighed, der var opnået ved mødet den 14. januar 1983, blev bekræftet ved mødet den 19. marts 1984, bemærkes, at det forhold, at Tysklands eksport til Storbritannien og Irland, Frankrigs eksport til Tyskland, Spaniens

eksport til Irland og Storbritannien og Italiens eksport til Schweiz i meddelelsen til formanden blev betegnet som »ømtålelige spørgsmål«, i sig selv viser, at denne eksport i modsætning til den traditionelle eller den strukturelle, mellemstatslige handel, eller med andre ord den kontrollerede mellemstatslige handel, blev anset for ikke at være i overensstemmelse med en adfærdsregel, som mødedeltagerne ønskede overholdt. I mødenotaterne fra dette møde blev den ikke-traditionelle eller ikke-strukturelle, mellemstatslige handel i øvrigt betegnet som »'ukontrolleret' eksport«. Den forklaring, der blev givet i meddelelsen til formanden for så vidt angår de »ømtålelige spørgsmål«, lyder således: »Forskellen på yderpunkterne [mellem priserne i Cembureau's medlemslande], der er på 1 til 2, udgør uvægerligt en fristelse. Det er derfor ønskeligt, at denne forskel gradvis indskrænkes, især ved en forhøjelse af de laveste priser [...] og samtidig ved en afdæmpning af udviklingen i de høje priser.« I mødenotaterne anføres, at det blev vedtaget, at udvekslingen af prisoplysninger skulle fremhæve »de potentielle konfliktårsager«.

1009 Heraf følger, at deltagerne i mødet den 19. marts 1984 i lighed med deltagerne i mødet den 14. januar 1983 ønskede at begrænse og kontrollere de cementmængder, som blev eksporteret mellem Cembureau's medlemslande. Selv om der stadig udestod nogle »ømtålelige spørgsmål«, fremgår det af de generelle konklusioner i mødenotaterne fra mødet den 19. marts 1984, at deltagerne konkluderede følgende: »Spændingen på grund af handel medlemmerne imellem er aftaget betragteligt takket være bedre bilaterale kontakter. De eksporterede mængder er snarere faldende, men der er stadig truslen fra outsiderne.« Målet med at begrænse cementeksporten mellem Cembureau's medlemslande var derved blevet nået ved »bedre bilaterale kontakter«, hvilket var en af de foranstaltninger, som Cembureau's formand havde foreslået i den indledende redegørelse til mødet den 14. januar 1983 for at sikre overholdelsen af »spillereglerne«.

1010 Det fremgår således klart af uddragene af meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984 og mødenotaterne fra dette møde, at den enighed, der var opnået ved mødet den 14. januar 1983, blev bekræftet ved mødet den 19. marts 1984. Selv om der — således som visse sagsøgere har anført — ikke blev truffet en formel beslutning ved det omhandlede møde, udgør denne enighed en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1 (den ovenfor i præmis 643 nævnte dom i sagen ACF Chemiefarma mod Kommissionen, dommens præmis 112, den ovenfor i præmis 717 nævnte dom i sagerne Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 86, de ovenfor i præmis 270 nævnte domme i sagerne Kommissionen mod Anic, dommens præmis 130, og Montecatini mod Kommissionen, dommens præmis 162, og den ovenfor i præmis 958 nævnte dom i sagen Tréfileurope mod Kommissionen, dommens præmis 95).

1011 For det andet har CBR anført, at der ikke er fremført noget bevis til støtte for Kommissionens påstand om, at det i forbindelse med anvendelsen af Cembureau-aftalen kun var de virksomheder, der var berørt af et »ømtåleligt spørgsmål«, som skulle reagere (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 8, femte afsnit).

1012 Der henvises til, at det i udkastet til formandens indledende redegørelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 var foreslået, at deltagerne i dette møde skulle fastsætte en række

»spilleregler«, lade velvalgte ord falde omkring sig og føre »bi- eller multilaterale samtaler« i hvert enkelt tilfælde, hver gang det er nødvendigt. Endvidere blev det understreget i mødenotaterne af 2. april 1984 vedrørende mødet den 19. marts 1984, at »spændingen på grund af handel medlemmerne imellem er aftaget betragteligt takket være bedre bilaterale kontakter«.

1013 På grundlag af disse dokumenter kunne Kommissionen med rette fastslå følgende i nr. 45, punkt 8, femte afsnit, i den anfægtede beslutning:

»Det ligger i det forslag, der blev fremsat på mødet den 14. januar 1983, at det kun var de virksomheder, der var berørt af et 'ømtåleligt spørgsmål', dvs. manglende overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, der skulle reagere, og at sådanne gnidninger skulle løses ved bilaterale drøftelser [...]«

1014 For det tredje har Cembureau anført, at såfremt meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19. marts 1984 og mødenotaterne af 2. april 1984 sammenlignes, kan det fastslås, at drøftelserne bl.a. vedrørende fastsættelse af priser ikke fandt sted på mødet som forudsat i meddelelsen til formanden.

1015 Det må imidlertid fastslås, at der ikke i den anfægtede beslutning er et specifikt klagepunkt vedrørende fastsættelse af priser (jf. ovenfor i præmis 1002). Sagsøgerens bemærkninger kaster således på ingen måde et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har påberåbt sig (jf. ovenfor i præmis 1008, 1009 og 1010), og som klart viser, at der ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 var enighed om at overholde hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet.

1016 For det fjerde har Cembureau med henvisning til de oplysninger, som blev omdelt til deltagerne i eksekutivkomitéens møde den 19. marts 1984, bestridt Kommissionens opfattelse, hvorefter Cembureau-aftalen blev bekræftet ved dette møde. Oplysningerne kan opdeles i tre grupper: oplysninger vedrørende cementpriserne, oplysninger vedrørende produktionen og de europæiske producenters im- og eksport samt oplysninger vedrørende import fra Østeuropa. Den første gruppe omfattede generelle oplysninger, som derfor ikke kunne påvirke samhandelen eller fordreje konkurrencen. Den anden gruppe omfattede oplysninger, som allerede var almindeligt kendte, og som i øvrigt blev indsamlet af en særlig tjeneste i Cembureau, som indsamlede statistiske oplysninger fra toldmyndighederne i medlemsstaterne og andre europæiske lande. Disse oplysninger kan sammenlignes med dem, som blev omdelt ved mødet den 14. januar

1983, og de viste en stigning i handelen mellem Cembureau's medlemslande, hvilket er i modstrid med indholdet af den påståede Cembureau-aftale. Hvad angår den tredje gruppe af oplysninger svarede de til de oplysninger, der blev omdelt ved mødet den 14. januar 1983.

1017 Det må imidlertid fastslås, at dokumenterne, der bekræfter, at forskellige oplysninger blev videregivet ved mødet den 19. marts 1984, ikke kaster et andet lys over de direkte dokumentbeviser, som viser, at delegationslederne samtidig med en eventuelt lovlig informationsudveksling også under mødet bekræftede enigheden om at overholde hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet (jf. ovenfor i præmis 1008, 1009 og 1010).

1018 Argumentet om en påstået stigning i handelen med cement i Fællesskabet må også forkastes, idet handelen kunne have udviklet sig anderledes, hvis den konkurrencebegrænsende aftale ikke havde fandtes (den ovenfor i præmis 837 nævnte dom i sagerne Consten og Grundig mod Kommissionen).

1019 For det femte har Cembureau og Irish Cement anført, at henvisningerne til »de potentielle konfliktårsager« og »spændingen på grund af handel medlemmerne imellem« i mødenotaterne af 2. april 1984 i det væsentlige går på den fare og de bekymringer, der var på grund af den spanske cementindustris optræden på dette tidspunkt. Tilsvarende har Ciments français anført, at når spørgsmålet om handelen mellem medlemslandene behandles i mødenotaterne, tænkes der i det væsentlige på eksporten af cement fra Spanien til Irland og Det Forenede Kongerige.

1020 Hvad angår henvisninger til »de potentielle konfliktårsager« og »spændingen på grund af handel medlemmerne imellem« i mødenotaterne af 2. april 1984, må det fastslås, at de i alle tilfælde findes i de generelle konklusioner, som ikke kun angår importen fra Spanien, men den generelle situation på det europæiske marked (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737). Selve indholdet af mødenotaterne bekræfter, at vurderingen af situationen på det europæiske marked ikke var begrænset til problemet med eksport fra Spanien. Det fremgår således af notaterne, at man ved mødet ud over import fra Spanien til forskellige lande i Fællesskabet havde behandlet den »'ukontrollerede' eksport« fra Tyskland til Nederlandene og Belgien og »striden mellem Schweiz og Italien«. Under alle omstændigheder sætter den af Cembureau, Ciments français og Irish Cement foreslåede fortolkning ikke de forskellige uddrag af meddelelsen til formanden til dette møde samt mødenotaterne vedrørende mødet, der klart viser, at Cembureau-aftalen blev bekræftet under drøftelserne, i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 1008, 1009 og 1010).

1021 For det sjette har Lafarge anført, at Kommissionen i artikel 2 i den anfægtede beslutning særskilt har fastslået overtrædelsen vedrørende den udveksling af prisoplysninger, som omtales i

meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984 og mødenotaterne vedrørende dette møde. Ifølge selskabet kan disse dokumenter derfor ikke sættes i forbindelse med den påståede aftale om hjemmemarkedsprincippet.

1022 Dette argument må forkastes. Et bevis kan således sættes i forbindelse med flere overtrædelser. Under alle omstændigheder har Kommissionen til støtte for, at Cembureau-aftalen blev bekræftet ved mødet den 19. marts 1984, ikke alene henvist til de uddrag af dokumenterne vedrørende dette møde, hvori udvekslingen af prisoplysninger omtales. Det fremgår af nr. 45, punkt 2, i den anfægtede beslutning, at Kommissionen navnlig tog hensyn til drøftelserne vedrørende den spænding, der skyldtes den grænseoverskridende handel, »de omtålelige spørgsmål«, som er nævnt i meddelelsen til formanden, samt konklusionerne i mødenotaterne af 2. april 1984, hvorefter spændingen på grund af handel medlemmerne imellem var aftaget betragteligt takket være bedre bilaterale kontakter, og at de eksporterede mængder snarere var faldende, selv om der stadig var truslen fra outsiderne.

1023 For det syvende har Lafarge anført, at der i mødenotaterne af 2. april 1984 henvises til ønsket om ikke at indføre en informationsudveksling i strid med de fællesskabsretlige konkurrenceregler.

1024 Dette argument har ingen betydning for sagernes afgørelse. Det klagepunkt, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 1, vedrører således ikke en informationsudveksling, men en aftale om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet (jf. ovenfor i præmis 1017).

1025 Endelig har Unicem for det ottende anført, at de oplysninger, som var vedlagt indkaldelsen til mødet den 19. marts 1984, tog sigte på, at der eventuelt skulle tages skridt til at stoppe dumpingimporten fra østlandene.

1026 Det bemærkes, at det første punkt på dagsordenen for mødet den 19. marts 1984 lød således: »Import fra Østeuropa« (dok. 33.126/11716). Selv om de dokumenter, hvortil Unicem har henvist, kan have taget sigte på forberedelsen af skridt til at imødegå denne import, blev Cembureau-aftalen bekræftet i forbindelse med drøftelserne under det andet punkt på dagsordenen vedrørende »Situationen på det europæiske marked« (dok. 33.126/11716).

1027 Det må således fastslås, at Kommissionen på grundlag af de dokumenter, den har påberåbt sig i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, med rette kunne lægge til grund, at enigheden om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et land blev bekræftet ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 9).

2.4. Bekræftelsen af Cembureau-aftalen ved delegationsledernes møde den 7. november 1984

1028 Ifølge Kommissionen blev Cembureau-aftalen endnu en gang bekræftet ved delegationsledernes møde den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 2, andet afsnit). Kommissionen har i denne forbindelse henvist til de »summary notes« af 12. november 1984, som vedrører dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 14, dok. 33.126/11754 og 11755).

1029 For det første har CBR, Cembureau, FIC, Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Unicem, Heracles, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Titan, Cementir og AGCI anfægtet, at det forholder sig som af Kommissionen fastslået. Det fremgår ifølge sagsøgerne af de dokumenter, der er nævnt i nr. 19, punkt 12, 13 og 14, i den anfægtede beslutning, at mødet dels vedrørte importen fra Østeuropa, dels udviklingen på verdensmarkedet for cement. Den græsk-spanske aftale, som omtales i de »summary notes« af 12. november 1984, der vedrører delegationsledernes møde den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 14, dok. 33.126/11754 og 11755), er en aftale, som alene skal sikre stabiliteten i priserne ved eksport uden for Europa. Ud over de dokumenter, der er nævnt i nr. 19, punkt 12, 13 og 14, i den anfægtede beslutning, har Cembureau henvist til forskellige tabeller, der blev omdelt ved mødet den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 15, dok. 33.126/11774-11789), og et udkast til referat af eksekutivkomitéens møde den 8. november 1984. FIC har også påberåbt sig det notat af 12. november 1984, som J. Van Hove fremsendte til sammenslutningens forretningsudvalg (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 3, in fine, dok. 33.126/2063-2069 og 2436-2447), og hvori anføres vedrørende eksekutivkomitéens og delegationsledernes møder den 7. og 8. november 1984, at »man ikke behandlede EF-specifikke problemer«.

1030 Det må fastslås, at i modsætning til, hvad der var tilfældet ved møderne den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, var handelen i Europa ikke et særskilt punkt på dagsordenen for mødet den 7. november 1984. De to punkter på dagsordenen for dette møde var: »1. Import fra Østeuropa« og »2. Udviklingen på verdensmarkedet«. Tilsvarende anføres i udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 8. november 1984, at mødet den 7. november 1984 ville »dreje sig om import fra Østeuropa og den stadig bestående fare for en stigning heri samt den forværrede situation på verdensmarkedet«. Hvad angår notatet af 12. november 1984, som FIC har påberåbt sig, anføres heri, at »man ikke behandlede EF-specifikke problemer« ved mødet den 7. november 1984.

1031 Det fremgår imidlertid af »summary notes« af 12. november 1984, at deltagerne i mødet den 7. november 1984 støttede indgåelsen af en aftale mellem græske og spanske eksportører.

1032 I disse »summary notes« anføres vedrørende sidstnævnte aftale:

»Denne betragtes enstemmigt som en forudsætning for at opnå bedre eksportpriser og undgå risikoen for en destabilisering i Europa.«

1033 Det konkluderes heri:

»Situationen var alvorlig og eksportpriserne alt for lave. Der var overskudskapacitet i Europa og Det Fjerne Østen, der måtte udnyttes på en ansvarlig måde. Man må glædes over den græske og spanske cementindustris bestræbelser for at nå frem til en aftale, og de øvrige medlemslande er parate til at støtte disse bestræbelser fuldt ud, hvis de anmodes om det. De små mængder, der kan komme fra andre lande, bør ikke kunne forstyrre markedet, hvis der er gensidig tillid.«

1034 Delegationslederne forfulgte således med deres støtte til den græsk-spanske aftale to mål.

1035 For det første ønskede de at opnå bedre eksportpriser. Verdensmarkedsprisen for cement blev anset for at være for lav. De lave eksportpriser skyldtes ikke kun overskudskapaciteten i Europa og Det Fjerne Østen, men også priskrigen mellem grækerne og spanierne på eksportmarkederne. I denne forbindelse anførte J. Van Hove i notatet af 12. november 1984, at priskrigen mellem grækerne og spanierne »betinger priserne på de eksterne markeder«. Derfor blev den græsk-spanske aftale enstemmigt betragtet som en forudsætning for at opnå bedre eksportpriser. I samme retning anføres i udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 8. november 1984, at »formanden understregede betydningen af den indsats, som de spanske og græske eksportører gør for at bringe priserne op på et acceptabelt niveau, og den overvældende tilkendegivelse om at ville støtte dette initiativ, der var fremkommet fra øvrige medlemmer«.

1036 Med deres støtte til den græsk-spanske aftale ønskede delegationslederne for det andet at »undgå risikoen for en destabilisering i Europa«. I deres generelle konklusioner satte de risikoen for en destabilisering i Europa i forbindelse med, at der var en »overskudskapacitet«, som efter delegationsledernes opfattelse måtte udnyttes »på en ansvarlig måde«. På et tidspunkt, hvor priserne på verdensmarkedet faldt meget, var der en reel risiko for, at de europæiske producenter, som normalt eksporterede deres overskudskapacitet ud af Europa, ville føle sig fristet til at søge afsætning i Europa, i hvert fald for en del af deres overskudsproduktion. Formålet med delegationsledernes møde var således på ny at bringe verdensmarkedspriserne op på et »rimeligt niveau« (udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 8.11.1984) for at undgå en sådan omlægning af handelen. Som det endvidere fremgår af Blue Circle's interne

notat af 1. december 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2, dok. 33.126/11332, 11333 og 11334), var beskyttelsen af hjemmemarkederne og afsætning af eksporten to sider af samme sag.

1037 Selv om problemet med samhandelen med cement mellem medlemsstater ikke var på dagsordenen for mødet den 7. november 1984, var det således med rette, at Kommissionen ud fra en korrekt vurdering af beviserne vedrørende dette møde med hensyn til Cembureau-aftalen fastslog følgende (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 2, andet afsnit):

»Indholdet af denne aftale blev endnu en gang bekræftet på delegationsledernes møde den 7. november 1984 [...] hvor aftalen mellem græske og spanske producenter om afsætning af deres overproduktion blev støttet af Cembureau og af medlemmerne for at undgå uro på de europæiske markeder.«

1038 For det andet har Heidelberger og Unicem anført, at omtalen i »summary notes« af 12. november 1984 af nødvendigheden af »at opnå en fast aftale mellem de største europæiske eksportører« og af »forhandlinger[ne] mellem fire spanske og tre græske virksomheder« (jf. ovenfor i præmis 808) afkræfter, at Cembureau-aftalen fandtes.

1039 Dette argument må forkastes. Den omtalte aftale og forhandlingerne vedrørte de store eksportmarkeder og afkræfter således på ingen måde, at der forud herfor fandtes og var indgået en aftale om at beskytte de europæiske hjemmemarkeder. Det fremgår tværtimod af vurderingen ovenfor (jf. præmis 1030-1037) af mødet den 7. november 1984, at delegationslederne ved deres støtte til indgåelsen af en aftale mellem græske og spanske eksportører ville undgå, at Cembureau-aftalen blev bragt i fare.

1040 For det tredje har AGCI anført, at Kommissionen ikke til støtte for, at der fandtes en ulovlig aftale om at beskytte hjemmemarkederne, kunne henvise til, at der ved mødet den 7. november 1984 blev udvekslet oplysninger om den græsk-spanske aftale vedrørende Cement Marketing Association (herefter »CMA«). For det første havde der siden begyndelsen af 1970'erne været konkurrence mellem grækerne og spanierne på de store eksportmarkeder, således at det forhold, at disse to landes producenter var aktive på eksportmarkederne, ikke kan ses som bevis for, at de gennemførte Cembureau-aftalen ved at afsætte deres produktion i tredjelande. For det andet er CMA-aftalen ikke omfattet af den anfægtede beslutning. Kommissionen kan derfor ikke henvise til, at der fandtes en lovlig aftale, med henblik på at påvise, at der fandtes en anden, ulovlig aftale. Titan har ligeledes anfægtet, at Kommissionen har givet indtryk af, at en lovlig aftale kunne udgøre beviset for en ulovlig aftale. AGCI har med henvisning til det indlæg, sammenslutningens repræsentant fremkom med ved Cembureau's eksekutivkomités møde den 9. november 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 6), endvidere anført, at en opfordring til samarbejde på de oversøiske markeder ikke kan anfægtes efter traktatens artikel 85, stk. 1.

1041 Det må fastslås, at argumentet vedrørende konkurrence mellem de græske og spanske producenter fra 1970'erne på ingen måde sætter de »summary notes« af 12. november 1984, hvoraf fremgår, at delegationslederne støttede den græsk-spanske aftale med henblik på at »undgå risikoen for en destabilisering i Europa« og dermed bekræftede Cembureau-aftalen, i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 1030-1037).

1042 Med hensyn til argumentet om, at Kommissionen fastslog, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af CMA-aftalen, bemærkes, at Kommissionen ikke henviste til drøftelserne ved mødet den 7. november 1984 med henblik på at føre bevis for, at Cembureau-aftalen fandtes. I den anfægtede beslutning har Kommissionen alene gjort gældende, at indholdet af Cembureau-aftalen ved dette møde blev bekræftet. Kommissionen har således gjort gældende, at enigheden om at ville »beskytte hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et land, dvs. opdeling af markeder« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 9), som man var nået frem til den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, endnu en gang blev bekræftet den 7. november 1984, ikke fordi drøftelserne ved sidstnævnte møde vedrørte CMA, men fordi disse drøftelser tog sigte på at »undgå risikoen for en destabilisering i Europa« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 14, og nr. 45, punkt 2, andet afsnit).

1043 Endelig er AGCI's bemærkninger, hvorefter et samarbejde mellem virksomheder på de store eksportmarkeder uden for Fællesskabet ikke var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, uden betydning for sagernes afgørelse, idet CMA-aftalen ikke er genstand for et specifikt klagepunkt i den anfægtede beslutning.

1044 Endelig har Halkis for det fjerde anført, at Kommissionen ikke kan anvende henvisningen til den græsk-spanske aftale til at fastslå, at Cembureau-aftalen blev bekræftet ved mødet den 7. november 1984, idet denne aftale dels aldrig har eksisteret, dels heller ikke i den anfægtede beslutning er anset for et udtryk for gennemførelsen af hjemmemarkedsprincippet.

1045 Dette argument må ligeledes forkastes. Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen ikke har henvist til, at den græsk-spanske aftale fandtes eller blev anvendt, til støtte for at fastslå, at Cembureau-aftalen blev bekræftet ved mødet den 7. november 1984, men kun til, at deltagerne i dette møde ifølge »summary notes« af 12. november 1984 enstemmigt betragtede den græsk-spanske aftale som en forudsætning for »undgå risikoen for en destabilisering i Europa«.

1046 Det må således fastslås, at Kommissionen på grundlag af de dokumenter, den har påberåbt sig i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, med rette kunne lægge til grund, at enigheden om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et land blev bekræftet ved mødet den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 9).

2.5. Undladelsen af at tage hensyn til de øvrige delegationsledermøder

1047 Cembureau, FIC, Irish Cement og Cementir har anfægtet, at Kommissionen ikke har taget delegationsledernes møder den 30. maj 1983 og den 10. juni 1985 i betragtning og ikke taget hensyn til, at handelen i Fællesskabet ikke blev drøftet ved disse møder, selv om den bygger sin argumentation på den fremtrædende rolle, delegationsledernes møder havde i forbindelse med indgåelsen og gennemførelsen af den påståede Cembureau-aftale. En sådan holdning er udtryk for en tilfældig og partisk udvælgelse og gennemgang af de beviser, Kommissionen var i besiddelse af. Titan har anfægtet, at Kommissionen ikke har omtalt delegationsledernes møde den 30. maj 1983, hvorunder ingen af de omhandlede spørgsmål blev drøftet.

1048 Til støtte for, at handelen i Fællesskabet ikke skulle være blevet drøftet ved møderne den 30. maj 1983 og den 10. juni 1985, henvises for så vidt angår det første møde til indkaldelsen af 5. april 1983 (dok. 33.126/11643), udkastet til dagsorden af 17. maj 1983 (dok. 33.126/11654 og 11655) samt den orientering om dette møde, der blev givet ved eksekutivkomitéens møde samme dag, og for så vidt angår det andet møde indkaldelsen og bilagene hertil (dok. 33.126/11793-11796) samt de dokumenter, som blev udleveret ved mødet (dok. 33.126/11799 og 11800).

1049 Det kan imidlertid ikke over for Kommissionen gøres gældende, at den med urette udlod at tage faktiske omstændigheder i betragtning, som ikke gav yderligere oplysninger til underbygning af den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, den havde indsamlet med henblik på at føre bevis for, at Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet ved møderne den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984. Selv om det lægges til grund, at handelen i Fællesskabet ikke blev drøftet ved møderne den 30. maj 1983 og den 10. juni 1985, sætter dette ikke den sammenhængende række af dokumenter, hvoraf fremgår, at en aftale om at beskytte hjemmemarkederne blev indgået, henholdsvis bekræftet ved møderne den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 872-1046), i et andet lys.

2.6. Generelle argumenter vedrørende bevisværdien af de dokumenter, som er nævnt i nr. 18 og 19 i den anfægtede beslutning

1050 For det første har en række sagsøgere anfægtet bevisværdien af visse dokumenter med henvisning til, at de ikke havde kendskab hertil før den administrative procedure.

1051 Vicat har således anført, at Kommissionen ikke har forsøgt at påvise, at selskabet havde kendskab til dokumenterne vedrørende delegationsledernes møder. Cementir og AGCI har

anført, at Blue Circle's to interne notater (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2 og 3, dok. 33.126/11332, 11333, 11334, 11335, 11336 og 11337) ikke hidrører fra dem, og på det relevante tidspunkt havde hverken de eller de øvrige medlemmer af Cembureau kendskab hertil. Herudover har AGCI anført, at sammenslutningen på det relevante tidspunkt hverken havde kendskab til korrespondancen mellem Cembureau's formand og J. Van Hove (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11558 og 11559) eller til, at meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729) fandtes, og hvad indholdet heraf var.

1052 I samme forbindelse har VNC anført, at de dokumenter og udtalelser, Kommissionen har påberåbt sig, ikke kan gøres gældende over for sammenslutningen, enten fordi der er tale om dokumenter fra cementproducenter, som sagsøgeren ikke havde nogen forbindelse med, fordi de ikke hidrører fra Cembureau, eller fordi sagsøgeren ikke er nævnt ved navn heri. BDZ har anført, at sammenslutningens egne dokumenter ikke indeholder nogen af de referater fra delegationsledernes møder, som Kommissionen har anfægtet, eller nogen oplysning om indholdet af den påståede Cembureau-aftale. Ciments français har gjort gældende, at den franske delegationsleder hverken havde kendskab til Gil Braz de Oliveira's indkaldelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2, dok. 33.126/11552 og 11553), de telexer, som blev udvekslet mellem Cembureau's sekretariat og J. Van Hove den 17. november 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11558 og 11559), eller udkastet til formandens indledende redegørelse til mødet den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585). Titan har ligeledes anført, at selskabet på det relevante tidspunkt ikke havde kendskab til Gil Braz de Oliveira's indkaldelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 eller udkastet til formandens indledende redegørelse til dette møde.

1053 Det må imidlertid fastslås, at de forhold, som er omtalt ovenfor i præmis 1050, 1051 og 1052, ikke påvirker bevisværdien af de dokumenter, der er nævnt i nr. 18, 19 og 45, i den anfægtede beslutning for så vidt angår beviset for, at der forelå en overtrædelse. Bevisværdien af et dokument afhænger således af, hvem dokumentet hidrører fra, under hvilke omstændigheder det er blevet til, hvem det er rettet til, og af dets indhold (forslag til afgørelse fra den udpegede generaladvokat, dommer B. Vesterdorf i sag T-1/89, Rettens dom af 24.10.1991, Rhône-Poulenc mod Kommissionen, Sml. II, s. 867, s. 869, på s. 956, Rettens dom af 24.10.1991, sag T-3/89, Atochem mod Kommissionen, Sml. II, s. 1177, præmis 31-38, og af 11.3.1999, sag T-157/94, Empresa Nacional Siderúrgica mod Kommissionen, Sml. II, s. 707, præmis 312). De forhold, som de pågældende sagsøgere har påberåbt sig, kan højst tages i betragtning i forbindelse med vurderingen af spørgsmålet om deres deltagelse i overtrædelsen. Der vil senere blive taget stilling til, om der i den anfægtede beslutning er ført tilstrækkeligt bevis for de pågældende sagsøgeres deltagelse i Cembureau-aftalen.

1054 For det andet har Blue Circle gjort gældende, at Kommissionen ved i den anfægtede beslutning at påberåbe sig dele af dokumenter har forvansket indholdet af visse af disse.

1055 Blue Circle's argument er ikke underbygget af noget konkret forhold, som gør det muligt at tage stilling til, om det er begrundet. Det må derfor forkastes, idet det ikke er tilstrækkelig præcist.

1056 For det tredje har Cembureau, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Unicem, Heracles, Uniland, Oficemen og Irish Cement anført, at Kommissionen med henblik på at føre bevis for, at Cembureau-aftalen blev indgået ved mødet den 14. januar 1983, har henvist til forberedende dokumenter, bl.a. indkaldelsen til dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2, dok. 33.126/1152 og 11553), udkastet til dagsorden (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11580) og udkastet til formandens indledende redegørelse (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585). Forberedende dokumenter har imidlertid ifølge sagsøgerne ikke nogen bevisværdi, idet de højst er udtryk for ophavsmandens holdning, men de viser ikke noget om, hvad der faktisk foregik ved det omhandlede møde. Heidelberger har herudover anført, at det forhold, at en af deltagerne i mødet den 14. januar 1983 udtrykte ønske om at foreslå visse spilleregler, hverken er bevis for en aftale eller for indholdet af sådanne spilleregler. Af de samme grunde har Ciments français og Unicem anfægtet bevisværdien af meddelelsen til Cembureau's formand til delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729).

1057 Cembureau har endvidere anført, at udkastet til formandens indledende redegørelse til mødet den 14. januar 1983 og meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984, navnlig omtalen i sidstnævnte dokument af »omtålelige spørgsmål«, kun afspejler holdningen hos ophavsmændene, dvs. Cembureau's direktører, H. Collis og P. Dutron, og ikke holdningen hos formanden og deltagerne i de pågældende møder.

1058 Italcementi har anført, at dokumenterne vedrørende de tre delegationsledermøder, som er omhandlet i den anfægtede beslutning, ikke er bevis for, at der var enighed mellem deltagerne i møderne, idet der er tale om forberedende dokumenter, håndskrevne notater og andre notater, med hensyn til hvilke selskabet end ikke er sikker på, at de i deres helhed blev forelagt delegationslederne.

1059 Det bemærkes for det første, at der er en modsigelse i de fleste sagsøgeres argumentation. De benægter således, at de forberedende dokumenter til delegationsledernes møder kan have nogen bevisværdi, men de påberåber sig selv dokumenterne for at påvise, at drøftelserne under møderne var lovlige (jf. ovenfor i præmis 955-1026).

1060 Under alle omstændigheder har Kommissionen i den anfægtede beslutning ikke kun påberåbt sig forberedende dokumenter til delegationsledernes møder. Den har bl.a. henvist til møde-notaterne af 2. april 1984 vedrørende delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737) og til »summary notes« af 12. november 1984 vedrørende mødet den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 14, dok. 33.126/11754 og 11755). Det fremgår af disse dokumenter og af Blue Circle's interne notater (dok. 33.126/11332, 11333, 11334, 11335, 11336 og 11337), af Heracles's formands erklæring og af Cembureau's indrømmelse (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/11525 og 13568-13573), at de forslag fra Cembureau's formand, som fremgår af de forberedende dokumenter til delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, blev fremsat under møderne og fik tilslutning fra mødedeltagerne.

Beviset for, at der var enighed om at overholde hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet, beror således på den sammenhængende række af overensstemmende beviser, som er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning.

2.7. Dokumenter, som ligger efter delegationsledernes møder, og som angiveligt viser, at den påståede Cembureau-aftale ikke blev indgået ved mødet den 14. januar 1983 eller bekræftet ved møderne den 19. marts og den 7. november 1984

1061 Flere sagsøgere har anført, at en række dokumenter viser, at Cembureau-aftalen ikke kan være indgået i forbindelse med mødet den 14. januar 1983 eller bekræftet ved møderne den 19. marts og den 7. november 1984.

1062 For det første har Cembureau, FIC, Dyckerhoff, Aalborg Portland, Irish Cement, Titan og AGCI henvist til Italcementi's håndskrevne notat vedrørende eksekutivkomitéens møde den 14. april 1986 i Paris (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 9, dok. 33.126/3185), hvori anføres: »[...] der må søges indbyrdes spilleregler for at undgå en urimelig konkurrence«. Det forhold, at der den 14. april 1986 måtte »søges interne spilleregler«, viser ifølge sagsøgerne, at sådanne regler ikke var blevet fastsat ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983.

1063 Dette argument må forkastes. Det må fastslås, at der inden den citerede sætning i Italcementi's notat er overvejelser vedrørende dumpingimport. De bemærkninger, som følger umiddelbart efter denne sætning, vedrører også dumping. Endvidere fremgår det af det samme dokument, at det var den spanske delegerede, J. Bertrán fra Asland, der udtalte, at der måtte »søges indbyrdes spilleregler for at undgå en urimelig konkurrence«. Det bemærkes i denne forbindelse, at cementproducenterne i Fællesskabet havde indgivet en dumpingklage over de spanske producenter i april 1985 (EFT 1985 C 84, s. 5).

1064 Det følger af det anførte, at i modsætning til, hvad Kommissionen har anført (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 10), blev J. Bertrán's udtalelse fremsat under en drøftelse af problemerne i forbindelse med dumpingimport. Selv om det forhold, at der var dumpingimport til de øvrige medlemsstater fra Spanien, viser, at de spanske producenter ikke altid overholdt Cembureau-aftalen, sætter dette imidlertid ikke de beviser, Kommissionen har henvist til i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, og hvoraf fremgår, at man ved mødet den 14. januar 1983 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet, i et andet lys (jf. ovenfor i bl.a. præmis 979-985). Endvidere bemærkes, at den omstændighed, at Bertrán, som repræsenterede en industri, over hvilken der var indgivet en dumpingklage, forsikrede de øvrige deltagere i mødet om, at han fandt det nødvendigt at undgå

en urimelig konkurrence, fuldt ud er i overensstemmelse med, at der allerede fandtes en Cembureau-aftale.

1065 For det andet har Titan anført, at Bertrán ved eksekutivkomitéens møde den 9. november 1983 opfordrede til et samarbejde mellem Cembureau's medlemmer, men han nævnte ikke i denne forbindelse, at de samarbejdsregler, som var blevet fastsat ved mødet den 14. januar 1983, muligvis ikke var blevet overholdt.

1066 Dette argument må også forkastes. Det dokument, hvortil Titan har henvist, vedrører problemet med de lave priser på de store eksportmarkeder og nødvendigheden af et samarbejde mellem Cembureau's medlemmer for at imødegå dette problem. Da det samarbejde, som Bertrán omtalte ved eksekutivkomitéens møde den 9. november 1983, vedrørte markedet uden for Europa, sætter denne udtalelse ikke de beviser, Kommissionen har henvist til i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, i et andet lys (jf. ovenfor i bl.a. præmis 979-985).

1067 For det tredje har Ciments français anført, at Kommissionens opfattelse, hvorefter Cembureau-aftalen blev indgået af Cembureau og sammenslutningens medlemmer ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 og bekræftet ved mødet den 19. marts 1984, ikke stemmer overens med, at Kommissionen har oplyst, at den for så vidt angår Holderbank og den spanske, den portugisiske og den norske industri, som deltog i dette møde, ikke har beviser for, at deres deltagelse i Cembureau-aftalen havde virkninger inden for Fællesskabet før 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4).

1068 Dette argument har ingen betydning for sagernes afgørelse. Selv om det antages, at Kommissionen havde begået en fejl, eller at beslutningen var usammenhængende for så vidt angår spørgsmålet om Holderbank's, Aker's og de spanske og portugisiske virksomheders og virksomhedssammenslutningers ansvar for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, ville dette forhold ikke påvirke bevisværdien af de beviser, der er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, og hvoraf fremgår, at man ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet (jf. ovenfor i bl.a. præmis 979-985, 1008, 1009, 1010 og 1030-1037).

1069 Endelig har Aalborg Portland for det fjerde anført, at udtalelsen om, at Kommissionen ikke er sikker på, at overtrædelsen nogen sinde er bragt til ophør i praksis, og derfor ikke kan fastslå, på hvilket tidspunkt overtrædelsen er bragt til ophør (den anfægtede beslutning, punkt 65, nr. 4), viser, at der ikke fandtes en Cembureau-aftale. Hvis Cembureau-aftalen havde eksisteret som en adfærdsregulerende realitet, ville Kommissionen have været i stand til at konstatere, om den var ophørt eller ej.

1070 Dette argument må forkastes. Det forhold, at Kommissionen ikke har et bevis for, at den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse er bragt til ophør, påvirker ikke bevisværdien af de beviser, der er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, og hvoraf fremgår, at man ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet (jf. ovenfor i bl.a. præmis 979-985, 1008, 1009 og 1010 og 1030-1037).

2.8. Spørgsmålet om, hvorvidt der er tale om en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1

1071 For det første har CBR, FIC, Dyckerhoff, Heidelberger og Italcementi anført, at Kommissionen ikke kunne anse Cembureau-aftalen for en aftale i henhold til traktatens artikels artikel 85, stk. 1. Det er CBR's opfattelse, at Kommissionen ikke har påvist, at der forelå den viljeserklæring, som adskiller en aftale fra samordnet praksis. Yderligere har CBR anført, at den blotte opfordring fra Cembureau's side til vedtagelse af visse regler om godt naboskab, i mangel af bevis for Cembureau-medlemmernes tiltrædelse ikke viser, at Cembureau's medlemmer tilsluttede sig dette forslag. Dyckerhoff, Heidelberger og Italcementi har anført, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at holdningerne hos deltagerne i delegationsledernes møder var overensstemmende for så vidt angår formålet med de førte drøftelser. FIC har gjort gældende, at det meget upræcise og usammenhængende ordvalg, som ophavsmanden til Blue Circle's interne notater har anvendt for at beskrive den påståede Cembureau-aftale, viser, at det er usikkert, hvorledes denne aftale korrekt skal kvalificeres.

1072 Det fremgår af de dokumentbeviser, som er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, at man ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet, og at denne enighed blev bekræftet ved delegationsledernes møde den 19. marts og den 7. november 1984. En sådan enighed udgør en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1 (den ovenfor i præmis 643 nævnte dom i sagen ACF Chemiefarma mod Kommissionen, dommens præmis 112, den ovenfor i præmis 717 nævnte dom i sagerne Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 86, de ovenfor i præmis 270 nævnte domme i sagerne Kommissionen mod Anic, dommens præmis 130, og Montecatini mod Kommissionen, dommens præmis 162, og den ovenfor i præmis 958 nævnte dom i sagen Tréfileurope mod Kommissionen, dommens præmis 95). Anvendelsen af udtrykkene »Cembureau-aftalen«, »-princippet« og »-politikken« gående ud på at respektere hjemmemarkederne i Blue Circle's interne notater viser, at denne enighed var til stede, og dermed, at der forelå en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1. Der vil imidlertid senere blive taget stilling til, om alle sagsøgerne kan anses for at have deltaget i den pågældende aftale.

1073 For det andet har Cembureau, Lafarge og Castle anført, at Kommissionen ikke har ført bevis for fremsendelsen af den generelle henstilling til Cembureau's indirekte medlemmer, som er nævnt i nr. 45, punkt 8, i den anfægtede beslutning. Aker og Euroc har anført, at der ikke er beviser for instrukser eller anbefalinger fra delegationslederne, de nationale branchesammenslutninger eller Cembureau selv til de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som ikke havde deltaget i mødet.

1074 Det bemærkes, at deltagerne i mødet den 14. januar 1983 i udkastet til formandens indledende redegørelse blev opfordret til at lade velvalgte ord falde omkring sig. I denne forbindelse er det for spørgsmålet om, hvorvidt der blev opnået enighed under delegationsledernes møder, uden betydning, om delegationslederne efter mødet lod sådanne velvalgte ord falde til Cembureau's indirekte medlemmer. Spørgsmålet om, hvorvidt Cembureau's indirekte medlemmer måtte have været uvidende om de »spilleregler«, som blev aftalt ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, er imidlertid relevant for vurderingen af, om disse virksomheder tilsluttede sig Cembureau-aftalen. Dette vil blive undersøgt senere.

1075 For det tredje har Italcementi anført, at de i den anfægtede beslutning omhandlede bilaterale foranstaltninger ikke kan anvendes til at påvise, at der var en ulovlig aftale omfattende hele den europæiske cementindustri. Det kan ikke bevises, at der var enighed, med henvisning til, at en sådan fælles vilje blev gennemført.

1076 Dette argument må forkastes. Det er tilstrækkeligt at henvise til, at det i den anfægtede beslutning på grundlag af de direkte dokumentbeviser, som er nævnt i nr. 18, 19 og 45, med rette er fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes (jf. ovenfor i bl.a. præmis 979-985, 1008, 1009 og 1010 og 1030-1037). Kommissionen har således ikke henvist til de gennemførelsesforanstaltninger, der er gjort gældende over for de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, med henblik på at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes, selv om disse foranstaltninger ifølge beslutningen bekræfter, at der var enighed om at overholde hjemmemarkedsprincippet og om regulering af handelen med cement fra et land til et andet (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 5).

1077 Endelig har Italcementi for det fjerde gjort gældende, at de dokumenter, Kommissionen har påberåbt sig i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, heller ikke viser, at der fandtes en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

1078 Dette argument er uden betydning for sagernes afgørelse. Kommissionen har således i den anfægtede beslutnings artikel 1 med rette fastslået, at der fandtes en aftale og ikke en samordnet praksis.

2.9. Genstanden for og karakteren af Cembureau-aftalen

1079 ENCI og VNC har anført, at Kommissionen ikke har påvist, at den påståede Cembureau-aftale også omfattede det nederlandske marked. Et sådant bevis kan i hvert fald ikke udledes af meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729). Denne meddelelse angiver således

udtrykkeligt, at drøftelserne ikke omfattede eksport fra Tyskland og Belgien til Nederlandene. Situationen på det nederlandske marked omtales ikke i noget andet dokument vedrørende delegationsledernes møder.

1080 Det må imidlertid fastslås, at der ikke i sagsakterne er holdepunkter for at antage, at et af de nationale markeder, der var repræsenteret i Cembureau, var undtaget fra anvendelsen af den aftale, som blev indgået den 14. januar 1983 og bekræftet den 19. marts og den 7. november 1984.

1081 Hvad særligt angår det nederlandske marked må det fastslås, at den nederlandske delegationsleder, M. Platschorre, deltog i delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581) og den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 8, dok. 33.126/11699 og 11700). Der er ikke holdepunkter for at antage, at Platschorre åbent tog afstand fra drøftelserne på møderne. Det fremgår tværtimod af dokumenterne vedrørende delegationsledernes møde den 19. marts 1984, at Cembureau-aftalen også omfattede det nederlandske marked. Det blev først præciseret, at drøftelserne ikke omfattede »den traditionelle eller den strukturelle, mellemstatslige handel, som [...] f.eks. [...] eksporten fra Tyskland og Belgien til Nederlandene« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984), men mødedeltagerne kunne under mødet konstatere, at der ud over den nævnte eksport også var tale om yderligere »'ukontrolleret' eksport til Nederlandene« (mødenotaterne af 2.4.1984). Det må i denne forbindelse fastslås, at det forhold, at en del af eksporten til Nederlandene blev anset for »ukontrolleret«, i sig selv viser, at denne eksport — i modsætning til den traditionelle eller den strukturelle eksport til Nederlandene, eller med andre ord den kontrollerede eksport — blev anset for ikke at være i overensstemmelse med en adfærdsregel, der var gældende for det nederlandske marked, og som gik ud på overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og regulering af salget fra et land til et andet.

1082 ENCI's og VNC's argument må herefter forkastes.

1083 AGCI har anført, at Cembureau-aftalen i virkeligheden er udtryk for en fælles holdning, som blev fastlagt af en snæver kreds af virksomheder, den såkaldte »group of eight«, som udgjorde ETF's »hårde kerne« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 21, dok. 33.126/18848). Disse otte virksomheder, som alene varetog deres egne interesser uden de øvrige Cembureau-medlemmers viden, forsøgte at danne et forbund med henblik på at imødegå importen fra andre medlemsstater, bl.a. Grækenland. AGCI har i denne forbindelse henvist til forskellige forhold (Cembureau's direktørers deltagelse i ETF's forberedende møde den 28.5.1986 i Rom og den 3. og 5.6.1986 i Zürich/Céligny, fremsendelse af en fortrolig kopi af referatet af EPC's møder til Blue Circle, Cembureau's og EPC's formænds tilhørsforhold til Blue Circle), som ifølge sagsøgeren viser, at de ledende personer i Cembureau arbejdede efter anvisning fra denne snævre gruppe af storproducenter og på disses vegne, uden de øvrige Cembureau-medlemmers viden og imod deres interesser. Titan har anført, at Kommissionen burde have undersøgt, hvad der skulle forstås ved udtrykket »group of eight«.

1084 Denne argumentation kan ikke medføre, at der skal ses bort fra de direkte dokumentbeviser, som er nævnt ovenfor i præmis 979-985, og som klart viser, at Cembureau-aftalen blev indgået i januar 1983, dvs. lang tid før »den græske trussel«, der først opstod i 1986, ikke inden for rammerne af en snæver gruppe af virksomheder, men ved et møde for Cembureau's delegationsledere, hvor repræsentanter for hele den europæiske cementindustri var samlet, herunder en repræsentant for AGCI. AGCI's argument må derfor forkastes.

3. Cembureau-aftalens karakter af overtrædelse: begrænsning af konkurrencen og påvirkning af samhandelen mellem medlemsstater

1085 Det fremgår af det ovenfor anførte, at Kommissionen på grundlag af de beviser, den har redegjort for i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, med rette kunne fastslå, at Cembureau-aftalen blev indgået i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1), og at indholdet af aftalen blev bekræftet ved delegationsledernes møde den 19. marts og den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 2). Beviserne viser endvidere, at formålet med Cembureau-aftalen var »at beskytte hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et andet, dvs. opdeling af markeder« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 9).

1086 Cembureau-aftalen havde således et formål, der i sig selv var konkurrencebegrænsende. Den henhører under en gruppe af aftaler, som udtrykkeligt er forbudt ved traktatens artikel 85, stk. 1, litra c). Da delegationslederne repræsenterede hele den europæiske cementindustri (jf. ovenfor i præmis 924-927), er det åbenbart, at aftalen kunne påvirke handelen mellem medlemsstater mærkbart.

1087 Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, Lafarge, Aalborg Portland, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Castle, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Secil, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle har gjort gældende, at spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger et kartel, må vurderes ud fra dets økonomiske sammenhæng. Den ringe samhandel med cement skyldes ikke, at der fandtes et kartel gående ud på at beskytte hjemmemarkederne, men derimod en række økonomiske faktorer, f.eks. de høje transport- og havneudgifter, normer og specifikationer, administrative hindringer, omkostningerne ved investeringer i eksport. Endvidere viser de økonomiske forhold, at sagsøgerne ikke havde nogen interesse i at indgå Cembureau-aftalen, og såfremt aftalen var blevet indgået, havde den ikke mærkbart kunnet påvirke konkurrencen. Med hensyn til Det Forenede Kongeriges marked har Blue Circle endvidere anført, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 74, sjette afsnit) selv fandt, at de begrænsninger, som var pålagt ved CPMA (jf. ovenfor i præmis 91), havde til følge, at det nationale marked blev isoleret og opdelt, og at det var vanskeligt eller umuligt for producenterne på kontinentet at komme ind på dette marked. Aalborg Portland og Blue Circle har endelig anført, at Kommissionen ikke ved vurderingen af beviserne for, at Cembureau-aftalen fandtes, tog hensyn til stigningen i den grænseoverskridende handel med cement i den omhandlede periode.

1088 Det bemærkes, at det ved vurderingen af, om en adfærd er i overensstemmelse med traktatens artikel 85, stk. 1, er nødvendigt at tage hensyn til den økonomiske og retlige sammenhæng, den indgår i (Domstolens dom af 30.6.1966, sag 56/65, Société technique minière, Sml. 1965-1968, s. 211, på s. 215; org. ref.: Rec. s. 337, på s. 358, og Rettens dom af 14.5.1997, sag T-77/94, VGB m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 759, præmis 140). Selv om sagsøgernes opfattelse måtte være korrekt, kan den imidlertid ikke vise, at enhver effektiv konkurrence var udelukket på grund af den økonomiske sammenhæng (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 717 nævnte dom i sagerne Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 153, Domstolens dom af 10.12.1985, forenede sager 240/82, 241/82, 242/82, 261/82, 262/82, 268/82 og 269/82, Stichting Sigarettenindustrie mod Kommissionen, Sml. s. 3831, præmis 24-29, og den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Montecatini mod Kommissionen, dommens præmis 127). Endvidere kan der ikke i kraft af en analyse af den økonomiske sammenhæng, hvori kartellet indgår, ses bort fra det i sig selv konkurrencebegrænsende formål, som er karakteristisk for indgåelsen af en aftale om gensidig beskyttelse af hjemmemarkederne, der udtrykkeligt er forbudt ved traktatens artikel 85, stk. 1, litra c) (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 223 nævnte dom i sagen Tréfilunion mod Kommissionen, dommens præmis 109, og den ovenfor i præmis 834 nævnte dom i sagerne European Night Services m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 136). En økonomisk analyse kan således ikke afkræfte uomtvistelige faktiske omstændigheder, som fremgår af dokumentbeviser som dem, der er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning. Under alle omstændigheder bemærkes, at hvis den økonomiske analyse, sagsøgerne har forelagt, måtte være korrekt, ville den i virkeligheden understrege grovheden af den begåede overtrædelse, idet delegationslederne ved indgåelsen af Cembureau-aftalen i så fald har forsøgt at fjerne den minimale konkurrencemulighed, der stadig var på markedet.

1089 Hvad angår Aalborg Portlands og Blue Circle's argument om en påstået stigning i handelen med cement i Fællesskabet, må det forkastes af de grunde, der er redegjort for ovenfor i præmis 1018.

1090 Heidelberger, Titan og Italcementi har anført, at Kommissionen ikke undersøgte, om virksomhedernes adfærd på markedet kunne forklares på en anden måde end ved en samordning.

1091 Da Kommissionen ikke har fastslået, at der fandtes et kartel, på grundlag af en parallel adfærd på markedet, men på grundlag af dokumentbeviser, som viser, at der var tale om en aftale (jf. ovenfor i bl.a. præmis 979-985, 1008, 1009 og 1010 og 1030-1037), var den ikke forpligtet til at undersøge, om virksomhedernes adfærd på markedet kunne forklares på anden måde end med et kartel.

1092 Endelig har Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Unicem, Buzzi, Asland, Castle, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle anført, at i modsætning til, hvad der fremgår af den anfægtede beslutning (nr. 11, punkt 1 og 7), udgjorde Europa ikke det relevante geografiske marked. På det relevante tidspunkt bestod cementmarkedet af en række, nøje afgrænsede regionale markeder, der ikke overlappede hinanden, og som var helt uafhængige af hinanden.

1093 Det bemærkes (jf. ovenfor i præmis 834), at man ved anvendelsen af traktatens artikel 85 ikke kan betragte sagsøgernes anbringender om Kommissionens afgrænsning af det pågældende marked isoleret fra deres anbringender om påvirkningen af samhandelen mellem medlemsstaterne og begrænsningen af konkurrencen (den ovenfor i præmis 485 nævnte dom i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 75, den ovenfor i præmis 718 nævnte dom i sagen Enso Española mod Kommissionen, dommens præmis 232, og den ovenfor i præmis 834 nævnte dom i sagerne European Night Services m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 90-105).

1094 Det forhold, at sagsøgerne har anfægtet afgrænsningen af det relevante marked, er derfor helt uden betydning for sagernes afgørelse i nærværende tilfælde, idet Kommissionen med rette har fastslået på grundlag af de dokumenter, der er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, at Cembureau-aftalen fordrejede konkurrencen og mærkbart kunne påvirke handelen mellem medlemsstater (jf. ovenfor i præmis 1085 og 1086). Hertil kommer, at den omstændighed, at Cembureau-aftalen fandtes på et niveau omfattende hele Europa, direkte afkræfter sagsøgernes opfattelse, hvorefter det relevante geografiske marked for cement ikke skulle have været Europa.

4. Sammenfatning

1095 Det fremgår af det ovenfor anførte, at Kommissionen på grundlag af de beviser, den har redegjort for i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, med rette kunne fastslå, dels at Cembureau-aftalen blev indgået i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1) og bekræftet ved delegationsledernes møde den 19. marts og den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 2), dels at aftalen var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 5, og artikel 1).

B — Tilsidesættelse af traktatens artikel 190

1096 Cembureau (sag T-26/95) har anført, at Kommissionen hverken i sagsfremstillingen eller den retlige vurdering i den anfægtede beslutning har redegjort for, i hvilket omfang der er sammenhæng mellem de forskellige beviser for indgåelsen og bekræftelsen af den påståede Cembureau-aftale. Sagsøgeren går ud fra, at Kommissionen har villet afhjælpe denne mangel ved begrundelsen, og at den derfor ændrede sin argumentation og for første gang i svarskriftet satte beviserne i forhold til hinanden.

1097 Det bemærkes, at Kommissionen i nr. 45 i den anfægtede beslutning, der har overskriften »Overholdelse af hjemmemarkedsprincippet«, og som findes i den retlige vurdering, for det første har anført (punkt 1):

»I forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983 indgik Cembureau og medlemmerne en aftale om at respektere hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et andet [...]«

1098 Samme sted (punkt 2) har Kommissionen forklaret, at indholdet af denne aftalt blev bekræftet ved delegationsledernes møde den 19. marts og den 7. november 1984.

1099 Det fremgår således allerede ved læsning af nr. 45, punkt 1 og 2, i den anfægtede beslutning, at Kommissionen bygger sin retlige vurdering af Cembureau-aftalen på de faktiske omstændigheder, som findes i nr. 18 og 19, der har overskrifterne »Cembureau-aftalen eller Cembureau-princippet: de europæiske hjemmemarkeder skal respekteres« og »Cembureau-delegationsledernes møder«.

1100 Endvidere har Kommissionen ligeledes i nr. 45 henvist til en række præcise beviser til støtte for sin argumentation. Kommissionen har nærmere anført (punkt 1), at formålet med og indholdet af Cembureau-aftalen fremgår af indkaldelsen til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2, dok. 33.126/11552 og 11553) og af udkastet til formandens indledende redegørelse til samme møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585). Endvidere har Kommissionen henvist (punkt 2) til mødenotaterne af 2. april 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737) til støtte for, at Cembureau-aftalen blev bekræftet ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984, og til »summary notes« af 12. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 14, dok. 33.126/11754 og 11755) til støtte for, at aftalen endnu en gang blev bekræftet ved delegationsledernes møde den 7. november 1984. Dernæst har Kommissionen anført (punkt 3), at Blue Circle's to interne notater, som den har omtalt i nr. 18, punkt 2 og 3, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/11332, 11333, 11334, 11335, 11336 og 11337), bekræfter, at Cembureau-aftalen fandtes, og indholdet heraf. Kommissionen er af den opfattelse (punkt 4), at Cembureau selv indirekte erkendte, at Cembureau-aftalen fandtes, i den udtalelse, sammenslutningen afgav i forbindelse med en kontrolundersøgelse i henhold til artikel 14 i forordning nr. 17, og i svaret på en meddelelse af klagepunkter vedrørende en procedure i henhold til artikel 15, stk. 1, i forordning nr. 17 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 4, dok. 33.126/11535 og 13568-13573). Herudover har Kommissionen anført (punkt 6), at det fremgår af Heracles's formand, Kalogeropoulos's erklæring af 25. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877), at aftalen om at overholde hjemmemarkedsprincippet havde eksisteret i ca. 30 år. Da Kommissionen ikke havde andre beviser for en praksis, der havde strakt sig over en så lang periode, har den antaget, at Cembureau-aftalen først trådte i kraft den 14. januar 1983, hvor delegationsledernes møde blev afholdt.

1101 Cembureau's argument om, at Kommissionens begrundelse er mangelfuld for så vidt angår forbindelsen mellem de forskellige beviser, der er fremført til støtte for, at Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet, kan derfor ikke tiltrædes.

1102 Heidelberger (sag T-42/95) har gjort gældende, at Kommissionen ikke i begrundelsen har tilkendegivet, om klagepunktet vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983 angår indgåelsen af eller det blotte forslag til en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet. Heidelberger og Dyckerhoff (sag T-35/95) har anført, at begrundelsen for den anfægtede beslutning er selvmodsigende, idet der heri anvendes ord som »generel henstilling« og »forslag« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 8) til beskrivelse af en fast beslutning, som angiveligt skulle være truffet ved mødet den 14. januar 1983.

1103 Dette argument må forkastes. Det fremgår klart af nr. 45, punkt 1, i den anfægtede beslutning, at Kommissionen over for deltagerne i mødet den 14. januar 1983 gør gældende, at de indgik en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og ikke blot forslog en sådan aftale. Henvisningerne i nr. 45, punkt 8, fjerde og femte afsnit, i den anfægtede beslutning til en »generel henstilling« og »det forslag, der blev fremsat på mødet den 14. januar 1983«, vedrører indholdet af udkastet til formandens indledende redegørelse til dette møde, hvori det foresloges, at der blev fastsat »spilleregler«. Kommissionen har i den anfægtede beslutning klart redegjort for, at der ved mødet den 14. januar 1983 opnåedes enighed om disse »spilleregler«, der gik ud på at overholde hjemmemarkedsprincippet og regulere af salget fra et land til et andet.

1104 Dyckerhoff har endvidere anført, at det er selvmodsigende dels at fastslå, at Cembureau-aftalen i hvert fald trådte i kraft for alle Cembureau's direkte og indirekte medlemmer den 14. januar 1983, dels at fastslå, at denne aftale blev bekræftet ved delegationsledernes senere møder.

1105 Det må imidlertid fastslås, at Kommissionen ikke modsiger sig selv ved at anføre, at den enighed, der opnåedes i forbindelse med mødet den 14. januar 1983, blev bekræftet ved møderne den 19. marts og den 7. november 1984. Bekræftelsen af en aftale forudsætter således pr. definition, at den er indgået tidligere.

1106 SFIC (sag T-36/95) har anført, at den anfægtede beslutnings begrundelse er cirkulær. Med henblik på at føre bevis for, at Cembureau-aftalen fandtes, fremstiller Kommissionen decentrale foranstaltninger, som i virkeligheden ikke var konkurrencebegrænsende, som gennemførelsesforanstaltninger til aftalen. SFIC har endvidere anført, at Kommissionen allerede i meddelelsen af klagepunkter havde anvendt et pyramide-ræsonnement ved at anfægte Cembureau-aftalen med henvisning til, at der fandtes nationale karteller, og dette ræsonnement giver ikke længere nogen mening, efter at Kommissionen opgav proceduren vedrørende de nationale klagepunkter.

1107 Dette argument kan heller ikke tiltrædes. Det fremgår således klart såvel af meddelelsen af klagepunkter [nr. 9 og nr. 61, litra a)] som af den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45), at Kommissionen fra starten har påvist, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af en sammenhængende række af direkte dokumentbeviser og ikke på grundlag af karteller, der var lokale, bi- eller multilaterale og decentraliserede.

1108 Endelig har Heracles (sag T-57/95) anført, at Kommissionen i den anfægtede beslutning ikke i tilstrækkeligt omfang har undersøgt de argumenter, selskabet fremførte i svaret på meddelelsen af klagepunkter.

1109 Dette argument er ikke underbygget af noget konkret forhold, som gør det muligt at tage stilling til, om det er begrundet. Det må derfor forkastes, idet det ikke er tilstrækkelig præcist. Under alle omstændigheder bemærkes, at Kommissionen ikke er forpligtet til i beslutningen detaljeret at besvare alle de argumenter, modtagerne af meddelelsen af klagepunkter har fremført under den administrative procedure. Det er tilstrækkeligt, at begrundelsen gør det muligt for Fællesskabets retsinstanser at udøve deres legalitetskontrol og giver de berørte virksomheder og sammenslutninger de oplysninger, der er nødvendige for at afgøre, om beslutningen er lovlig (de ovenfor i præmis 846 nævnte domme i sagerne VBVB og VBBB mod Kommissionen, dommens præmis 22, BAT og Reynolds mod Kommissionen, dommens præmis 72, og La Cinq mod Kommissionen, dommens præmis 42). Der gives i nr. 18, 19, 28, 35, 36, 45, 46, 56 og 59 i den anfægtede beslutning Heracles og Retten de oplysninger, der er nødvendige for at få kendskab til de væsentligste faktiske og retlige forhold, som ligger til grund for Kommissionens begrundelse for at anse sagsøgeren for ansvarlig for de i den anfægtede beslutnings artikel 1, artikel 4, stk. 4, litra d), f) og g), og artikel 6 omhandlede overtrædelser.

C — Tilsidesættelse af retten til kontradiktion i forbindelse med aktindsigten

1110 Italcementi (sag T-65/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har anfægtet, at de ikke under den administrative procedure havde adgang til de belastende dokumenter, som er nævnt i nr. 19 i den anfægtede beslutning til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse (1). CBR (sag T-25/95), Cembureau (sag T-26/95), FIC (sag T-30/95), ENCI (sag T-31/95), VNC (sag T-32/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Vicat (sag T-37/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), BDZ (sag T-48/95), Unicem (sag T-50/95), Buzzi (sag T-51/95), Rugby (sag T-53/95), Asland (sag T-55/95), Castle (sag T-56/95), Heracles (sag T-57/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Irish Cement (sag T-60/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), ATIC (sag T-63/95), Titan (sag T-64/95), Italcementi, Holderbank (sag T-68/95), Hornos Ibéricos (sag T-69/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95), Cementir (sag T-87/95) og Blue Circle har i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, anført, at de ikke under den administrative procedure havde adgang til visse diskulperende oplysninger vedrørende den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (2).

1. Belastende oplysninger

1111 Italcementi og Blue Circle har gjort gældende, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure, fordi de ikke fik adgang til en række af de belastende dokumenter, der er nævnt i nr. 19 den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 336), vedrørende delegationsledernes møder. De har i denne forbindelse henvist til dokumenterne 33.126/11560-11577 og 11587-11633 vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 6), dokumenterne 33.126/11697, 11698, 11701-11713 og 11732 vedrørende delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 11) og dokumenterne 33.126/11739-11747, 11750, 11756-11773 og 11774-11789 vedrørende delegationsledernes møde den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 15).

1112 Selv om der ses bort fra de dokumenter, hvortil Italcementi og Blue Circle har henvist, fremgår det imidlertid af gennemgangen ovenfor i præmis 861-1095, at Kommissionen har ført tilstrækkeligt bevis for, at Cembureau-aftalen fandtes.

2. Diskulperende oplysninger

1113 Retten skal først undersøge visse argumenter vedrørende en række diskulperende oplysninger, som samstemmende er påberåbt af flere sagsøgere efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997. Da de øvrige argumenter, der er fremført, og de dokumenter, de vedrører, er af forskellig karakter, vil de herefter blive undersøgt hver for sig i forbindelse med en eller flere sager.

2.1. Oplysninger, som samstemmende er påberåbt af flere sagsøgere

1114 For det første har CBR, Cembureau, ENCI, VNC, SFIC, Vicat, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, Asland, Castle, Heracles, Irish Cement, Titan, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, anført, at de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og dokumenterne vedrørende disse i det hele udgør diskulperende oplysninger. De har i denne forbindelse bemærket, at der ikke omtales en Cembureau-aftale i nogen af de dokumenter, som Kommissionen gav adgang til i kraft af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996. Det er sagsøgernes opfattelse, at hvis en sådan aftale var forklaringen på eller den igangsættende faktor for de pågældende virksomheders adfærd, ville der have været en lang række henvisninger hertil.

1115 Tilsvarende har Dyckerhoff, Aalborg Portland, Unicem, Heracles, Italcementi, Cementir og Blue Circle i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, understreget, at der heller ikke i den resterende del af de forberedende sagsakter er henvisninger til en Cembureau-aftale.

1116 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af direkte dokumentbeviser. Det ovenfor i præmis 1114 og 1115 gengivne argument må forkastes, for så vidt som sagsøgerne ikke har redegjort for, på hvilken måde den manglende direkte eller indirekte henvisning til Cembureau-aftalen i de dokumenter, som de ikke havde adgang til under den administrative procedure, kan sætte disse direkte dokumentbeviser i et andet lys.

1117 For det andet har CBR, Cembureau, FIC, ENCI, VNC, Dyckerhoff, Aalborg Portland, Irish Cement, Italcementi, Cementir og Blue Circle i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, gjort gældende, at de kunne have anvendt dokumenterne vedrørende Norcim SA, som findes i sagsakterne vedrørende Frankrig, til deres forsvar. I den referenceperiode, der er lagt til grund i den anfægtede beslutning, planlagde Norcim at eksportere cement til Det Forenede Kongerige, Nederlandene og Danmark. De vanskeligheder, der opstod for Norcim i forbindelse med eksport til disse markeder, skyldtes ikke en påstået aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, men forskellige faktorer, som f.eks. at selskabets priser ikke var konkurrencedygtige, og at der var forskelle mellem de nationale normer for kvalitetsinddeling af cement. Endvidere har sagsøgerne anført, at når Norcim konstaterede, at der var eksport fra Benelux-eksportører, protesterede selskabet ikke over, at der var tale om en tilsidesættelse af Cembureau-aftalen, men søgte at finde frem til, hvorledes det skulle reagere over for kunder, som gik til de udenlandske konkurrenter. Norcim's adfærd var derfor uforenelig med, at der skulle have eksisteret en Cembureau-aftale.

1118 CBR har til støtte for sin argumentation henvist til dokumenterne 33.126/5626-5636, 5641-5644, 5648-5663, 5682-5694, 5699-5702, 5705-5724 og 13484, 13485 og 13486, Cembureau til dokumenterne 33.126/5626, 5627, 5638, 5644, 5653, 5658, 5661, 5668, 5673, 5674, 5678, 5689, 5690, 5695, 5696, 5699, 5700, 5712, 5713, 5718, 5722, 5727, 5728, 5746, 5748, 13485, 13495, 13545 og 13557, FIC til dokumenterne 33.126/5660-5674, 5677-5681, 13495, 13496 og 13497, ENCI og VNC til dokumenterne 33.126/5626-5634, 5651-5656, 5660-5663, 5671-5674, 5682-5687, 5705-5708, 5712 og 5713, Dyckerhoff til dokumenterne 33.126/5637-5644, 5651-5669, 5671-5674, 5676-5681, 5695-5698, 5709-5724, 5734-5737, 5741-5746, 13484, 13485, 13486 og 13511 og 13512, Aalborg Portland til dokumenterne 33.126/5626-5637, 5641, 5644, 5657, 5658, 5659, 5671, 5674 og 13484, 13485 og 13486, Irish Cement til dokumenterne 33.126/5626, 5627, 5638, 5644, 5653, 5658, 5661, 5668, 5673, 5674, 5678, 5684, 5689, 5690, 5695, 5696, 5699, 5700, 5712, 5713, 5718, 5722, 5727, 5728, 5746, 5748, 13485, 13495, 13545 og 13557, Italcementi til dokumenterne 33.126/5651, 5653, 5680, 5681, 5705, 5706, 13484, 13485, 13487, 13500, 13503 og 13506, Cementir til dokumenterne 33.126/5626-5634 og 5682-5687, og Blue Circle til dokumenterne 33.126/5671-5724, 13498-13509, 13532 og 13542.

1119 CBR har endvidere anført, at hvis selskabet havde haft kendskab til aktionæroverenskomsten for Norcim (dok. 33.126/5626-5634), kunne det have anfægtet det argument, Kommissionen fremførte på grundlag af eksporten fra Nordfrankrig til Nederlandene, med henblik på at påvise, at det relevante geografiske marked var Europa, således som det er lagt til grund i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning.

1120 Det bemærkes imidlertid, at Kommissionen aldrig har gjort gældende, at Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil medførte, at enhver samhandel med cement i Fællesskabet eller ethvert forsøg på handel mellem staterne ophørte. I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 1 blev Cembureau-aftalen anset for at udgøre en overtrædelse på grund af aftalens konkurrencebegrænsende formål. De dokumenter, som er nævnt ovenfor i præmis 1118 og 1119, viser således højst, at Norcim, som ikke er blandt de virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, ikke i alle tilfælde overholdt Cembureau-aftalen.

1121 Endvidere bemærkes, at Cembureau-aftalen ikke var til hinder for »den traditionelle eller strukturelle samhandel« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11739), men derimod »ukontrolleret« eksport (mødenotaterne vedrørende delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737), dvs. den ikke-kontrollerede eller ikke-regulerede eksport. Det forhold, at der i et konkret tilfælde kan påvises import eller eksport, kan derfor heller ikke sætte de direkte dokumentbeviser for Cembureau-aftalen (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45) i et andet lys. Endelig må Norcim's adfærd ses som en bekræftelse af, at det relevante geografiske marked var Europa.

1122 For det tredje har CBR, Cembureau, FIC, Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, Heracles, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Secil, ATIC, Italcementi og Cementir i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, anført, at de kunne have anvendt det notat, J. Toscano Jr. (fra Cimpor) udarbejde den 17. februar 1983 vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (dok. 33.322/314-344), til deres forsvar, fordi det underbygger deres argument om, at man ikke ved dette møde drøftede hjemmemarkedsprincippet. Ifølge sagsøgerne bekræfter dokumentet, at der — således som de har gjort gældende — ved mødet blev drøftet dumpingproblemer. Da der er tale om et internt notat fra Cimpor, er der ikke grund til at tro, at det ikke nøjagtigt angiver alle de meningsudvekslinger, der fandt sted ved mødet den 14. januar 1983. Ciments luxembourgeois, som ikke har indgivet indlæg efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 (jf. ovenfor i præmis 170), henviste i retsmødet til J. Toscano Jr.s notat til støtte for, at selskabets ret til kontradiktion var blevet tilsidesat under den administrative procedure.

1123 Som Kommissionen har erkendt i retsmødet (jf. ovenfor i præmis 153), står J. Toscano Jr.s notat af 17. februar 1983 i forbindelse med den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse. Der er således tale om et dokument vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983.

1124 Det må derfor undersøges, om der, når henses til de beviser, Kommissionen har fremført til støtte for det i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede klagepunkt, var en — selv begrænset — mulighed for, at dokumentet kunne have medført, at sagsbehandlingen havde fået et andet udfald, hvis sagsøgerne kunne have påberåbt sig dokumentet under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 247).

1125 Kommissionen fandt med rette, at de dokumenter, som er nævnt i nr. 9 og 61 i meddelelsen af klagepunkter og i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, navnlig de dokumenter, der er behandlet ovenfor i præmis 979-985, viser, at man ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet, og dermed, at den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede Cembureau-aftale blev indgået ved dette møde. De samme dokumenter, navnlig de dokumenter, der nævnt ovenfor i præmis 1008, 1009 og 1010 og 1030-1037, underbygger endvidere, at aftalen blev bekræftet ved delegationsledernes møde den 19. marts og den 7. november 1984.

1126 J. Toscano Jr.s notat kunne ikke sætte de beviser, Kommissionen i nr. 9 og 61 i meddelelsen af klagepunkter og i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning har fremført til støtte for, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys.

1127 Det omhandlede dokument omfatter de notater, J. Toscano Jr. tog under mødet (dok. 33.322/314-317), og otte bilag (dok. 33.322/318-344), som var de dokumenter, der blev udleveret ved mødet.

1128 Hvis J. Toscano Jr. havde villet udarbejde et fuldstændigt mødereferat, ville der i hans notater være omtale af alle de drøftede punkter, eventuelt for visse punkters vedkommende med henvisning til et eller flere af de otte bilag.

1129 Det må i denne forbindelse fastslås, at notaterne ikke indeholder nogen henvisning til drøftelserne vedrørende prisfastsættelsessystemerne. Det fremgår af det endelige udkast til dagsorden for mødet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11656), af de dokumenter, der er nævnt i nr. 17, punkt 2 og 3, i den anfægtede beslutning, og af udtalelser fra sagsøgerne under sagernes behandling ved Retten (jf. ovenfor i præmis 977), at der fandt sådanne drøftelser sted under mødet. Selv om J. Van Hove's forslag med hensyn til loyal

konkurrence indgår i bilag 8 (dok. 33.322/344), indeholder notaterne kun en henvisning til dette bilag i forbindelse med de dumpingproblemer, der blev drøftet under mødet: »Van Hove, fra kontaktudvalget for EF's cementindustri, gav en kortfattet redegørelse for fællesmarkedsreglerne om beskyttelse mod dumping, og anførte, at alle EØF's medlemsstater var tilknyttet Cembureau. Redegørelsen findes i bilag 8.«

1130 På denne baggrund kan J. Toscano Jr.s notat ikke anses for loyalt og udtømmende at gengive drøftelserne ved mødet den 14. januar 1983. Dokumentet viser højst, at man drøftede problemerne med dumpingimport af cement, hvilket Kommissionen aldrig har bestridt (jf. ovenfor i præmis 986). Notatet kan derfor ikke kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45), og som viser, at man ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet.

1131 Det må endvidere understreges, at Kommissionen både i meddelelsen af klagepunkter (nr. 7 og nr. 8) og i den anfægtede beslutning (nr. 17, punkt 2 og 3) har henvist til to andre dokumenter vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983, nemlig dokumentet »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983 — notater til formanden« (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3, dok. 33.126/11630-11633) og »Cimpor's notat« til Cembureau's eksekutivkomités møde den 25. marts 1983 (dok. 33.322/308-312), som i lighed med J. Toscano Jr.s notat (dok. 33.322/314-344) ikke indeholder nogen omtale af en drøftelse vedrørende hjemmemarkedsprincippet og reguleringen af salget fra et land til et andet. Flere sagsøgere har endog anført, at det ene eller det andet af disse to dokumenter udgør det officielle referat af delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 970 og 971). Kommissionen har imidlertid ikke i den anfægtede beslutning tillagt det betydning, at flere parter under den administrative procedure anførte, at det fremgik af disse dokumenter, at der kun blev fremsat lovlige forslag ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 4). Kommissionen stiller sig uforstående over for, at der i så fald ikke »skulle udarbejdes noget referat af delegationsledernes møde den 14. januar 1983« (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 4). Disse to dokumenter har derfor ikke ændret ved Kommissionens opfattelse af, at man ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 blev enige om Cembureau-princippet om at respektere hjemmemarkederne og regulere salget fra et land til et andet, og at denne enighed blev bekræftet ved delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984.

1132 Det må derfor fastslås, at såfremt de pågældende sagsøgere havde haft adgang til J. Toscano Jr.s notat under den administrative procedure, ville der ikke have være en — selv begrænset — mulighed for, at de bemærkninger, som de kunne have fremsat på grundlag af dette notat, kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Det forhold, at de pågældende sagsøgere ikke havde adgang til dette dokument under den administrative procedure, påvirkede således ikke deres muligheder for at varetage deres forsvar (jf. ovenfor i præmis 247).

2.2. Sag T-25/95, CBR mod Kommissionen

1133 For det første har CBR i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at selskabet ved hjælp af de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og dokumenterne vedrørende disse under den administrative procedure kunne have anfægtet, at Europa udgjorde det relevante geografiske marked. Selskabet har i denne forbindelse i første række henvist til dokumenterne 33.126/17160-17172 og 17635, 17636 og 17637 i sagsakterne vedrørende Det Forenede Kongerige, hvoraf fremgår, at de britiske cementproducenter forsøgte at anvende CPMA (jf. ovenfor i præmis 91) til at gøre importen mindre attraktiv. I anden række har selskabet henvist til kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien (kapitel 13), Det Forenede Kongerige (kapitel 14), Frankrig (kapitel 15), Spanien (kapitel 18) og Portugal (kapitel 19), hvoraf fremgår, at de nationale karteller var en hindring for import til disse områder. I tredje række har selskabet henvist til Ciments français's notat af 11. september 1986 (dok. 33.126/4115-4122), som imødegår Kommissionens opfattelse af, at der i en lang periode var store prisforskelle, der kunne opfylde eksportørernes forventning om en varig fortjeneste (den anfægtede beslutning, nr. 9 og nr. 11, punkt 6).

1134 Det bemærkes, at Kommissionen har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af de direkte dokumentbeviser, der er nævnt i nr. 9 og 61 i meddelelsen af klagepunkter og nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning. Selv om sagsøgeren kunne have fremført bemærkninger vedrørende det relevante marked under den administrative procedure på grundlag af de i foregående præmis nævnte dokumenter, ville proceduren ikke have fået et andet udfald. Den omstændighed, at Cembureau-aftalen fandtes på et niveau omfattende hele Europa, hvilket fremgår af de nævnte dokumentbeviser, afkræfter således direkte CBR's opfattelse, hvorefter det relevante geografiske marked for cement ikke skulle have været Europa.

1135 For fuldstændighedens skyld bemærkes, at de dokumenter, CBR har påberåbt sig, på ingen måde underbygger selskabets opfattelse, men de viser derimod, at cement er genstand for grænseoverskridende handel, og at import fra andre EF-lande medfører et konkurrencemæssigt pres. Selv om det måtte vise sig, at der fandtes en »betydelig forskel« på salgspriserne i Belgien og Frankrig i 1983, 1984 og 1985 (dok. 33.126/4115, nævnt ovenfor i præmis 1133), kan dette ikke ændre ved den afgrænsning af det relevante geografiske marked, som er foretaget i den anfægtede beslutning.

1136 Hvad for det andet angår spørgsmålet om, hvorvidt Cembureau-aftalen fandtes, har CBR i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at datoerne for de påståede nationale karteller på ingen måde stemmer overens med datoen for den påståede Cembureau-aftale. CBR har i denne forbindelse henvist til aktionæroverenskomsten for Norcim (dok. 33.126/5626-5634) og forskellige dokumenter vedrørende det påståede britiske kartel (dok. 33.126/17017-17051).

1137 Den manglende overensstemmelse mellem datoerne for indgåelsen af de nationale karteller og Cembureau-aftalen kan imidlertid ikke sætte de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19

og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Endvidere bemærkes, at selv om det antages, at sagsøgeren på grundlag af en sådan argumentation kunne have påvist, at der ikke var nogen forbindelse mellem de nationale karteller og Cembureau-aftalen, påvirkede den manglende adgang til de omhandlede dokumenter ikke selskabets muligheder for at varetage sit forsvar, idet de nationale klagepunkter i sidste ende ikke blev medtaget i den anfægtede beslutning, og Kommissionen henviste ikke til sådanne karteller med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes.

1138 CBR har i sit indlæg af 12. november 1997 henvist til en række dokumenter, som ifølge selskabet viser, at dets repræsentanters rolle, bl.a. ved mødet den 14. januar 1983, var led i et generelt ønske om at finde en løsning på cementindustriens problemer i overensstemmelse med de fællesskabsretlige konkurrenceregler. CBR har i denne forbindelse nævnt to interne notater fra Lafarge, nemlig et notat af 16. juni 1982 (dok. 33.126/6962) og et notat af 1. december 1982 (dok. 33.126/6966).

1139 Disse interne notater viser imidlertid heller ikke, at CBR's ret til kontradiktion blev tilsidesat.

1140 For så vidt angår notatet af 16. juni 1982 har CBR henvist til, at det heri anføres: »Indép. All forte pression et CBR a refusé de leur tordre le cou comme demandait D« [»Uafh. tysk stærkt pres og CBR har nægtet at dreje halsen om på dem, som D krævede«]. Det bemærkes imidlertid, at Cembureau-aftalen ikke var til hinder for enhver eksport af cement til Cembureau's medlemslande. Hjemmemarkedsprincippet var således ikke til hinder for »den traditionelle eller strukturelle samhandel« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11739), men derimod »ukontrolleret« eksport, dvs. den ikke-kontrollerede eller ikke-regulerede eksport, hvorved bemærkes, at den »ukontrollerede« eksport fra Tyskland til Belgien udtrykkeligt blev omtalt på mødet den 19. marts 1984 (mødenotaterne vedrørende delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737). Det forhold, at der i et konkret tilfælde kan påvises tysk import til Belgien, kunne derfor heller ikke sætte de direkte dokumentbeviser for Cembureau-aftalen i et andet lys.

1141 For så vidt angår Lafarge's interne notat af 1. december 1982 har CBR henvist til et uddrag heraf, hvorefter J. Van Hove »synes at tillægge det for stor betydning, hvad EØF siger«. Dette uddrag må imidlertid ses i den sammenhæng, hvori det indgår i notatet: »Han [Van Hove] synes at tillægge det for stor betydning, hvad EØF siger, enten fordi det er så nært på, eller også har han en bagtanke, nemlig at få grænserne åbnet uden at blive anset for urostifter af branchen.« Notatet godtgør således på ingen måde, at Cembureau-aftalen ikke fandtes, men det notat, CBR har henvist til, bekræfter, at grænserne ikke var åbne, og at man måtte undgå »uro« på markedet.

1142 Ingen af de to interne notater fra Lafarge, som CBR har påberåbt sig, kan således sætte de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Det vil dog senere blive undersøgt, om dokumenterne kan sætte spørgsmålet om CBR's deltagelse i Cembureau-aftalen i et andet lys (jf. nedenfor i præmis 4479-4483).

2.3. Sag T-26/95, Cembureau mod Kommissionen

1143 For det første har Cembureau i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at der var en åbenlys forbindelse mellem analysen af markedet i de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og i de pågældende nationale sagsakter (nærmere bestemt analysen af det tyske, det franske, det britiske, det italienske, det spanske, det portugisiske og det græske marked) og analysen af det europæiske cementmarked i de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter. Selskabet skulle derfor have haft adgang til de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og dokumenterne vedrørende disse under den administrative procedure.

1144 Det bemærkes, at Kommissionen har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af de direkte dokumentbeviser, der er nævnt i nr. 9 og 61 i meddelelsen af klagepunkter og i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning. Selv om sagsøgeren kunne have fremført bemærkninger vedrørende det relevante marked under den administrative procedure på grundlag af analysen af markedet i de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og i de pågældende nationale sagsakter, kunne proceduren ikke have fået et andet udfald. Den omstændighed, at Cembureau-aftalen fandtes på et niveau omfattende hele Europa, hvilket fremgår af de nævnte dokumentbeviser og ikke af en analyse af cementproducenternes adfærd på markedet, bekræfter således den afgrænsning af det relevante geografiske marked, som er foretaget i den anfægtede beslutning (nr. 11).

1145 For det andet har Cembureau i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at en række dokumenter vedrørende de nationale klagepunkter indeholder begrundelser, som kan imødegå Kommissionens opfattelse af, at det europæiske cementmarked var kunstigt opdelt på grund af et påstået internationalt kartel. Cembureau har for det første henvist til to uddrag af kapitel 6, nr. 49, i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Tyskland og en række dokumenter i sagsakterne vedrørende Tyskland, som angår de sanktioner, Bundeskartellamt pålagde forskellige nationale producenter for deltagelse i ulovlige karteller i 1980'erne. Disse oplysninger viser, at der fandtes nationale karteller, men ikke et europæisk kartel. For så vidt angår sagsakterne vedrørende Det Forenede Kongerige er der ikke noget, der viser, at cementindustrien var optaget af importen, før det græske problem opstod i 1986. Disse sagsakter underbygger således den usikkerhed, der var med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt import fra Tyskland udgjorde en trussel, der kunne have været drøftet ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984. Det fremgår endvidere af forskellige dokumenter i sagsakterne vedrørende Det Forenede Kongerige (dok. 33.126/17073, 17074 og 17075, 17080-17091, 17160-17174, 17178, 17179, 17203, 17204, 17205, 17624, 17625, 17631, 17632, 17633 og 17641-17654), at CMF og sammenslutningens medlemmer på det pågældende tidspunkt havde

et stærkt ønske om at overholde de konkurrenceretlige bestemmelser og derfor indhentede omfattende retlige udtalelser og regelmæssigt havde kontakt med de britiske myndigheder og EF-myndighederne. Hvad angår aktindsigten i sagsakterne vedrørende Italien ville Cembureau på grundlag heraf kunne have gjort gældende, at den beskedne import til dette marked ikke skyldtes den påståede Cembureau-aftale, men en overkapacitet på det nationale marked og foranstaltninger, der blev truffet i form af regler, som blev udstedt for at afbøde konsekvenserne heraf (dok. 33.126/12485-12505). De spanske sagsakter ville have vist, at der ikke var en forbindelse mellem aftalerne om »Hispacement« (fælles spansk eksportselskab) og den påståede Cembureau-aftale (meddelelsen af klagepunkter, nr. 88). For så vidt angår dette marked skyldtes den beskedne import dets oligopolitiske struktur, der var karakteriseret ved en vertikal integration (dok. 33.322/1372-1382, 1391, 1392, 1523, 1524, 1724, 1727, 1728, 1730, 1732, 1791 og 1819).

1146 Det må imidlertid fastslås, at ingen af de bemærkninger, Cembureau mener at kunne have fremført på grundlag af de påberåbte dokumenter, kunne have sat de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Det må tilføjes, at det forhold, at det ikke af sagsakterne vedrørende Det Forenede Kongerige skulle fremgå, at producenterne på markedet i dette land ikke før 1986 var optaget af importen, ikke kunne have påvirket bevisværdien af meddelelsen til Cembureau's formand til mødet den 19. marts 1984 [meddelelsen af klagepunkter, nr. 9, litra b), den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729], hvorefter »eksporten fra Tyskland til Det Forenede Kongerige og Irland« på dette tidspunkt var et af de »ømtålelige spørgsmål«.

1147 For det tredje har Cembureau i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at dokumenterne i de nationale sagsakter vedrørende import af cement underbygger sammenslutningens argumentation gående ud på, at der ikke fandtes nogen Cembureau-aftale. Ud over dokumenterne vedrørende Norcim (jf. ovenfor i præmis 1118) har Cembureau henvist til dokumenterne 33.126/14798, 14806 og 14807 i sagsakterne vedrørende Frankrig, hvoraf fremgår, at den bekymring, som der blev givet udtryk for, vedrørte dumping i forbindelse med eksport fra Centraleuropa og ikke samhandelen i Fællesskabet. Det eneste dokument i sagsakterne vedrørende Frankrig, hvori omtales drøftelser vedrørende beskyttelsesforanstaltninger mod import, er uddraget af referatet af SFIC's møde den 7. juli 1987 (dok. 33.126/14879). Dette dokument behandler imidlertid kun spørgsmålet om de importerede varers ringe kvalitet og den risiko, de indebar for forbrugerne, hvis der ikke af cementindustrien blev fastsat specifikationer for importeret cement. Der er derfor ikke forbindelse mellem dokumentet og den påståede Cembureau-aftale. Det fremgår også af dokumenterne i sagsakterne vedrørende Det Forenede Kongerige (dok. 33.126/17631, 17632 og 17633), at Office of Fair Trading (herefter »OFT«) anså det forhold, at der i 1986 forekom import, for et nyt fænomen, der begrundede en revision af CPMA (jf. ovenfor i præmis 91). Kommissionen omtalte i øvrigt selv denne opfattelse af det britiske marked i kapitel 4, nr. 37, første afsnit, i meddelelsen af klagepunkter, idet den anførte, at der i dette land indtil 1985 var en overskudsproduktion, hvilket ifølge Cembureau sandsynligvis var hæmmende for import. Der er derfor en kronologisk uoverensstemmelse mellem de beviser, der findes i dokumenterne vedrørende Det Forenede Kongerige, og hvorefter denne medlemsstat ikke var udsat for import frem til 1986, og Kommissionens opfattelse, hvorefter den påståede Cembureau-aftale blev indgået i 1983 med henblik på at imødegå en krise i samhandelen mellem Cembureau's medlemsstater. Det fremgår endvidere af sagsakterne vedrørende Spanien (dok. 33.322/1318 og 1412), at henvisningen til »spilleregler« i Italcementi's håndskrevne notat vedrørende eksekutivkomitéens møde den 14. april 1986 i Paris (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 9, dok. 33.126/3185) angik spørgsmålet om

antidumpingforanstaltninger og ikke den påståede Cembureau-aftale. Endelig har Cembureau anført, at selv om sagsakterne vedrørende Portugal faktisk indeholder en række henvisninger til møder i Cembureau (dok. 33.322/88, 89, 92 og 96), er der ikke grundlag for at antage, at disse møder havde nogen forbindelse med den påståede Cembureau-aftale.

1148 Det bemærkes imidlertid, at drøftelserne vedrørende nødvendigheden af tekniske specifikationer for importeret cement af hensyn til forbrugerne på ingen måde kan sætte de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Det samme gælder det forhold, at den overproduktion, som angiveligt skulle have været på det britiske marked, skulle have begrænset importen indtil 1986.

1149 Hvad angår dokumenterne vedrørende Spanien henvises til, at J. Bertrán's udtalelse vedrørende »spilleregler«, som er nævnt i Italcementi's håndskrevne notat vedrørende eksekutivkomitéens møde den 14. april 1986, i modsætning til hvad Kommissionen har gjort gældende i den anfægtede beslutning (nr. 17, punkt 10), blev fremsat under en drøftelse af problemerne i forbindelse med dumpingimport (jf. ovenfor i præmis 1064). Denne fejl ved fortolkningen af det håndskrevne notat har imidlertid ikke nogen betydning for lovligheden af den anfægtede beslutnings artikel 1 (jf. ovenfor i præmis 1064). Endvidere bemærkes, at dokumentet ikke indgår i den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, hvoraf Kommissionen har udledt, at Cembureau-aftalen fandtes. Kommissionen har i den anfægtede beslutning (nr. 17, punkt 9) kun påberåbt sig Italcementi's notat med henblik på at vise, hvilke drøftelser der foregik mellem de europæiske cementproducenter i den omhandlede periode vedrørende »loyal eller sund eller korrekt« konkurrence, hvilket i øvrigt også er overskriften på nr. 17 i den anfægtede beslutning. Disse drøftelser har imidlertid ikke givet anledning til, at der i beslutningen er fastslået en overtrædelse. Selv om det antages, at Cembureau i kraft af sammenslutningens bemærkninger kunne have formået Kommissionen til at opgive den fejlagtige fortolkning af Italcementi's notat, kunne disse bemærkninger ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et mere gunstigt udfald for så vidt angår den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

1150 For det fjerde har Cembureau i sit indlæg af 28. november 1997 gjort gældende, at hovedformålet med mødet den 14. januar 1983 var dumping, og dette emne blev ikke alene undersøgt og drøftet under punkt 1 (»Import fra Østeuropa«), men også under punkt 2 (»Samhandelen i Europa«) på dagsordenen for dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11656). Dette andet punkt på dagsordenen angik i øvrigt en række retlige spørgsmål vedrørende konkurrencen og handelen i Fællesskabet, bl.a. med en præsentation af Basing Points System (anmeldt til Kommissionen i 1981), i relation til traktatens artikel 85 og 86. Ifølge Cembureau underbygger flere dokumenter, som sammenslutningen ikke havde adgang til under den administrative procedure, således tvivlen med hensyn til rigtigheden af Kommissionens fortolkning, hvorefter punkt 2 på dagsordenen vedrørte drøftelser, som angiveligt førte til indgåelsen af Cembureau-aftalen. Cembureau har i denne forbindelse påberåbt sig dokumenterne 33.126/15443-15528 (dokumenter vedrørende et fransk-tysk møde

den 6. og 7.12.1983), dokumenterne 33.126/8164-8166 (udkast til referat af mødet den 15.9.1983 i CBR's bestyrelse) og dokumenterne 33.126/5295 og 5296 (B. Steinbach's notat af 13.5.1983 om antidumpingforanstaltninger mod Den Tyske Demokratiske Republik, Polen, Tjekkoslovakiet, Jugoslavien og Spanien).

1151 Det bemærkes, at Kommissionen aldrig har bestridt, at der under mødet den 14. januar 1983 fandt drøftelser sted vedrørende de forskellige cementindustriers bekymringer med hensyn til dumpingimport og vedrørende prisfastsættelsessystemer (bl.a. Basing Points System) (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2-15). De bemærkninger, som Cembureau kunne have fremført på grundlag af de påberåbte dokumenter, hvis den havde haft adgang hertil under den administrative procedure, med henblik på at påvise, at deltagerne i mødet drøftede dumping og prisfastsættelssystemer, kunne således alene have bekræftet oplysninger, som Kommissionen allerede fuldt ud har taget hensyn til, og sådanne bemærkninger kunne ikke have afkræftet de faktiske omstændigheder, som fremgår af de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at påvise, at deltagerne i mødet den 14. januar 1983 ud over eventuelt lovlige emner blev enige om et ulovligt princip om at respektere hjemmemarkederne og regulere salget fra et land til et andet.

2.4. Sag T-30/95, FIC mod Kommissionen

1152 For det første har FIC i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter imødegår den opfattelse, Kommissionen har givet udtryk for i de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning, angående det forhold, at Cembureau-aftalen fandtes. Kommissionen gjorde således gældende i de nationale kapitler, at de nationale markeder var isolerede på grund af nationale eller regionale karteller, som gjorde import vanskelig eller umulig (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 13, nr. 72 (den italienske marked), kapitel 14, nr. 74 og 77 (det britiske marked), kapitel 15, nr. 81 (det franske marked), kapitel 16, nr. 84 (det tyske marked), kapitel 18, nr. 89 (det spanske marked) og kapitel 19, nr. 91 (det portugisiske marked)), og som have til følge, at ethvert incitament til eksport forsvandt (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 15, nr. 81 (det franske marked) og kapitel 16, nr. 84 (det tyske marked)).

1153 Endvidere har FIC anført, at det ved læsning af de nationale kapitler kan fastslås, at der var »naturlige hindringer« for import, nemlig det forhold, at en række cementproducenter i de omhandlede stater havde datterselskaber, både i oprindelseslandet og i andre lande i Fællesskabet (koncentration af efterspørgslen hos de store multinationale koncerner), og at de fleste producenter havde fabrikker, der fremstillede færdigblandet beton, og de kontrollerede derfor en væsentlig del af efterspørgslen af cement i deres respektive lande (vertikal integrationspolitik) (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 3, nr. 32 (det italienske marked), kapitel 4, nr. 37 (det britiske marked), kapitel 5, nr. 42 (det franske marked), kapitel 6, nr. 47 og 48 (det tyske marked) og kapitel 8, nr. 54 (det spanske marked)). Det er FIC's opfattelse, at hvis sammenslutningen havde haft adgang til disse oplysninger under den administrative procedure, kunne den til sit forsvar have anført, at da virksomhederne havde økonomiske

grunde til ikke at eksportere, var det ikke nødvendigt for dem at vedtage et ulovligt princip med henblik på at imødegå en åbenbart meget beskeden risiko.

1154 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af direkte dokumentbeviser. De alternative forklaringer, som sagsøgeren kunne have fremført, med hensyn til det beskedne omfang af handelen med cement i Fællesskabet på grundlag af en økonomisk analyse af markederne eller med henvisning til, at der fandtes nationale eller regionale aftaler og naturlige hindringer for handel mellem staterne, kunne ikke have sat disse direkte dokumentbeviser (jf. ovenfor i præmis 263 og 264) i et andet lys. Tværtimod ville forklaringer vedrørende »naturlige hindringer« for samhandelen med cement mellem stater (stærk koncentration af udbuddet og vertikal integrationspolitik) have understreget grovheden af den begåede overtrædelse, idet delegationslederne ved indgåelsen af Cembureau-aftalen forsøgte at fjerne den minimale konkurrencemulighed, der stadig var på markedet (jf. ovenfor i præmis 1088).

1155 For det andet har FIC i sit indlæg af 10. februar 1997 understreget, at de påståede nationale karteller tidsmæssigt lå forud for indgåelsen af den såkaldte Cembureau-aftale. Der er ikke forbindelse mellem disse nationale karteller og Cembureau-aftalen.

1156 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1137, kunne dette argument ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1157 For det tredje har FIC i sit indlæg af 20. januar 1998 omtalt et brev af 23. december 1981 fra kontaktudvalgets formand, J. Van Hove, til udvalgets medlemmer med overskriften »EØF — prisfastsættelsessystem« (dok. 33.126/3242 og 3243). Sammenholdes indholdet af dette brev med dokument 33.322/344, som findes blandt bilagene til J. Toscano Jr.s notat vedrørende mødet den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 1122), fremgår det klart heraf, at de »forslag til loyal konkurrence«, Van Hove fremsatte ved dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3), vedrørte Basing Points System (jf. ovenfor i prömis 852).

1158 Det må fastslås, at Kommissionen i den anfægtede beslutning forkastede argumentet om, at »'de forslag, der var fremsat for at sikre loyal konkurrence' blot [var] de forslag, som de belgiske og nederlandske cementvirksomheder havde fremsat over for Kommissionen i forbindelse med anmeldelsesproceduren den 16. juli 1981« (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 4). Endvidere er »forslag[ene] til loyal konkurrence« ikke omfattet af de forhold, som Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes. Disse forslag er kun nævnt i nr. 17, punkt 3, i den anfægtede beslutning for at illustrere de drøftelser vedrørende »loyal eller sund eller korrekt« konkurrence, som ikke i sidste ende har givet anledning til, at der i beslutningen er fastslået en overtrædelse. De bemærkninger, FIC kunne have fremført, hvis sammenslutningen havde haft adgang til de dokumenter, den har påberåbt

sig vedrørende dette spørgsmål, kunne derfor ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1159 For det fjerde har FIC i sit indlæg af 20. januar 1998 henvist til et notat fra Heidelberger vedrørende delegationsledernes og eksekutivkomitéens møder den 7. og 8. november 1984 (dok. 33.126/5312-5315), hvoraf fremgår, at der ved mødet den 7. november 1984 kun blev drøftet spørgsmål vedrørende priserne på de store eksportmarkeder og dumpingimporten fra østlandene. Cembureau-princippet om at respektere hjemmemarkederne blev på intet tidspunkt bekræftet under dette møde.

1160 Hertil bemærkes, at det i Heidelberger's notat, der er et kortfattet referat af delegationsledernes og eksekutivkomitéens møder den 7. og 8. november 1984, anføres: »Konkurrencevilkårene på eksportmarkedet er forværret yderligere. Grækenland og Spanien er de hårdeste konkurrenter, og de tiltrækker i denne priskrig i stadig større grad landene i Stillehavsområdet, der har overskudsproduktion.« De bemærkninger, FIC kunne have fremført på grundlag af dette dokument, hvis sammenslutningen havde haft adgang hertil under den administrative procedure, kunne ikke have sat »summary notes« af 12. november 1984 (dok. 33.126/11754 og 11755) i et andet lys. Af disse »summary notes« har Kommissionen med rette udledt, at Cembureau-aftalen blev bekræftet ved delegationsledernes møde den 7. november 1984, idet notaterne viser, at aftalen mellem græske og spanske producenter om afsætning af deres overproduktion blev støttet af Cembureau og af medlemmerne for at undgå uro på de europæiske markeder [meddelelsen af klagepunkter, nr. 9, litra c), den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 2]. Under alle omstændigheder kunne disse bemærkninger ikke have sat de dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen blev indgået i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983, i et andet lys.

1161 For det femte har FIC i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at dokumenterne i de nationale sagsakter indeholder nye oplysninger med hensyn til Cembureau-medlemmernes vilje til at overholde de konkurrenceretlige regler. Det fremgår således af dokumenterne angående kapitlet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Det Forenede Kongerige, at den britiske cementindustri hele tiden ønskede nøje at overholde gældende ret, navnlig de gældende konkurrenceretlige regler. Sammenslutningen har i denne forbindelse henvist til referatet af CMF's møder den 4. september 1985 (dok. 33.126/17086-17091), den 2. oktober 1985 (dok. 33.126/17092-17098), den 16. oktober 1985 (dok. 33.126/17099-17102), den 6. august 1986 (dok. 33.126/17160-17165), den 3. september 1986 (dok. 33.126/17166-17172), den 16. september 1986 (dok. 33.126/17173 og 17174), den 5. november 1986 (dok. 33.126/17180-17184), den 11. februar 1987 (dok. 33.126/17203, 17204 og 17205, jf. ligeledes pressemeddelelse af 12.2.1987 vedrørende dette møde (dok. 33.126/17858)) og den 4. marts 1987 (dok. 33.126/17206-17209). Når henses til CMF's konstante ønske om ikke at gøre noget, der kunne være i strid med de konkurrenceretlige regler, kan man vanskeligt forestille sig, at CMF skulle have tilsidesat disse regler ved at indgå Cembureau-aftalen. I sit indlæg af 20. januar 1998 har FIC henvist til en række dokumenter, som ifølge sammenslutningen klart viser de europæiske cementindustriers vilje til at overholde de konkurrenceretlige regler, og som den derfor også kunne have anvendt til sit forsvar under den administrative procedure. FIC har for det første henvist til et dokument fra Hispacement fra august 1984 (dok. 33.322/3081-3087) angående en drøftelse af den påtænkte aftale mellem de spanske og græske producenter

vedrørende CMA (jf. ovenfor i præmis 1040). Dette dokument viser ifølge FIC, at parterne i denne aftale tog hensyn til »mulige overtrædelser af (spansk og europæisk) lovgivning om konkurrencebegrænsende praksis«. Dernæst har FIC henvist til et dokument fra Italcementi vedrørende et udkast til referat af Cembureau's eksekutivkomités møde den 5. og 6. december 1985 (dok. 33.126/3190-3196), hvori gengives en udtalelse fra J. Bertrán, der foreslog, at kontaktudvalget ved sit næste møde skulle undersøge »det hensigtsmæssige i efter aftale med EØF's GD IV at fastlægge regler for 'loyal konkurrence', således at man om nødvendigt kan gribe ind«. Endelig har FIC på ny henvist til referatet af delegationsledernes og eksekutivkomitéens møder den 7. og 8. november 1984, som blev fundet hos Heidelberger (dok. 33.126/5312-5315), og hvori omtales ønsket om at »behandle emnet i overensstemmelse med kartelretten«.

1162 Det bemærkes imidlertid, at selv om FIC havde haft adgang til de dokumenter, sammenslutningen har nævnt, og hvori gengives det ønske, forskellige parter (CMF, parterne i aftalen vedrørende CMA, J. Bertrán fra Asland og Heidelberger) nærede om at overholde de konkurrenceretlige regler, ville sammenslutningen ikke af denne grund kunne have overbevist Kommissionen om, at den selv hele tiden ønskede at handle inden for lovgivningens rammer. Under alle omstændigheder kunne ingen af disse dokumenter, der snarere vedrører spørgsmål af national karakter (dok. 33.126/17086-17102, 17160-17174, 17180-17184, 17203-17209 og 17858), eksportpolitikken (dok. 33.322/3081-3087), antidumpingforanstaltninger (dok. 33.126/3190-3196) og virksomhedssammenslutninger (dok. 33.126/5312-5315) end handelen i Fællesskabet, have sat de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys.

1163 For det sjette har FIC i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at det ikke på grundlag af noget dokument i de nationale sagsakter kunne fastslås, at Cembureau havde spillet nogen som helst rolle i overvågningen af import. Dokumenterne vedrørende de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter viser, at de producenter, der i første række var berørt af importen fra Grækenland, dvs. de britiske og de italienske producenter, forsøgte at imødegå dette problem på deres egen måde. Den eneste kollektive reaktion fra de britiske cementproducenter, da de stod over for importen fra Grækenland, havde form af kontakt til regeringen og parlamentet samt til Kommissionen, men Cembureau deltog på ingen måde heri. FIC har i denne forbindelse henvist til referaterne af CMF's møder den 6. august 1986 (dok. 33.126/17160-17165), den 3. september 1986 (dok. 33.126/17166-17172), den 8. oktober 1986 (dok. 33.126/17178 og 17179) og den 5. november 1986 (dok. 33.126/17180-17184). At der var en sådan direkte kontakt uden Cembureau's medvirken mellem europæiske producenter og offentlige myndigheder eller mellem offentlige myndigheder i de medlemsstater, som var truet af importen fra Grækenland, bekræftes endvidere af referatet af Oficemen's møde den 18. september 1986 (dok. 33.322/1319-1323) og af referatet af CMF's møde den 8. oktober 1986 (dok. 33.126/17178 og 17179) og den 3. juni 1987 (dok. 33.126/17219-17225). For at imødegå importen fra Grækenland koncentrerede de italienske producenter sig om at kontrollere den indenlandske efterspørgsel efter cement ved at købe selskaber, der fremstillede færdigblandet beton, eller ved at indgå aftaler mellem sådanne selskaber. De indgik øjensynligt også aftaler med jugoslaviske cementproducenter om direkte at købe en del af deres produktion for at undgå import herfra. I ingen af dokumenterne i sagsakterne vedrørende Italien er der omtale af, at Cembureau medvirkede (dok. 33.126/2945-2948, 2949, 2950 og 2951, 15990-15997, 12145-12341 og 16235-16282). Sammenfattende er FIC's opfattelse, at sammenslutningen ved hjælp af alle de dokumenter, den har påberåbt sig, kunne have gjort gældende, at det forhold, at

Cembureau på ingen måde fungerede som koordinator eller »foregangsmand« i kampen mod importen fra Grækenland, er en yderligere bekræftelse på, at den påståede Cembureau-aftale ikke fandtes.

1164 Det bemærkes, at Kommissionen med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, på ingen måde har henvist til, at Cembureau var involveret i foranstaltninger vedrørende overvågning af import, særligt foranstaltninger med henblik på at løse problemet med import fra Grækenland, men til en række af direkte dokumentbeviser. De dokumenter, FIC har nævnt, kunne på ingen måde have sat disse direkte dokumentbeviser i et andet lys.

1165 Endelig har FIC for det syvende i sit indlæg af 10. februar 1997 henvist til referatet af Oficemen's eksekutivkomités møde den 13. februar 1986 (dok. 33.322/1311-1318), som bekræfter, at den eneste plausible forklaring på henvisningen i Italcementi's notat vedrørende Cembureau's eksekutivkomités møde den 14. april 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 9, dok. 33.126/3185) til nødvendigheden af at vedtage »spilleregler« for at undgå en »urimelig konkurrence« — i modsætning til, hvad Kommissionen hele tiden har nægtet at erkende — bestod i, at man forsøgte at undgå dumpingimport fra østlandene, og ikke i et princip om at respektere hjemmemarkederne i Fællesskabet.

1166 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1149, kunne dette argument imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

2.5. Sag T-31/95, ENCI mod Kommissionen, og sag T-32/95, VNC mod Kommissionen

1167 I de processkrifter, ENCI og VNC har indgivet efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, har de understreget, at de påståede nationale karteller tidsmæssigt lå forud for indgåelsen af den påståede Cembureau-aftale.

1168 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1137, kunne dette argument imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1169 I de processkrifter, ENCI og VNC har indgivet efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, har de henvist til fire dokumenter, som efter deres

opfattelse viser, at Cembureau-aftalen ikke fandtes. For det første har de henvist til referatet af bestyrelsesmødet i det belgiske selskab Obourg den 26. juni 1987 (dok. 33.126/375-379), hvori omtales import til Nederlandene af cement fra Spanien og Frankrig. Endvidere anføres under punkt 2 i referatet: »Det er vanskeligt at forestille sig gengældelsesforanstaltninger mod de spanske cementproducenter, mens foranstaltninger mod franskmændene blev drøftet med henblik på senere beslutning.« For det andet har ENCI og VNC påberåbt sig dokumentet med overskriften »Basisoplysninger 1987« fra Compagnie des ciments belges (herefter »CCB«) (dok. 33.126/1629 og 1634-1641), hvori anføres med hensyn til cementmarkedet: »[I Nederlandene] er konkurrencen på markedet fra visse tyske cementtyper stadig meget skarp. I Zeeland er vi stødt på fransk cement i sække« (punkt 1.1.2). I samme dokument tilføjes (punkt 2.1.1 og 2.1.2): »Den fortsatte krise i byggebranchen og med hensyn til offentlige anlægsarbejder gør konkurrencen meget skarp, navnlig fra tysk side, [på det belgiske og det nederlandske marked].« Endvidere omtales eksport af cement fra CCB til Nederlandene (punkt 4.1). For det tredje har ENCI og VNC henvist til CCB's dokument med overskriften »Årsoplysninger 1989« (dok. 33.126/1768-1783), hvori med hensyn til Nederlandene gentages (punkt 1.1.2): »Konkurrencen på markedet fra visse tyske cementtyper er stadig meget skarp. I Zeeland er vi stødt på fransk cement i sække og i løs vægt. Der meldes også om import af spansk og græsk cement i mere begrænsede mængder, import af cement fra DDR, Polen og Jugoslavien.«. Det anføres i dette dokument (punkt 2.1.1 og 2.1.2), at »trods en væsentlig stigning i byggeriet i 1988 er der stadig konkurrence fra tysk side« på det belgiske og det nederlandske marked, og i Nederlandene »er der også konstateret spansk og græsk cement«. Endelig har sagsøgerne for det fjerde henvist til et dokument fra Heidelberger (dok. 33.126/3447), hvori der konstateres en stigning i denne producents salg af cement på det nederlandske marked på 36,6% i 1987.

1170 Det bemærkes, at Kommissionen aldrig har gjort gældende, at Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil medførte, at enhver samhandel med cement i Fællesskabet og ethvert forsøg på handel mellem staterne ophørte. I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 1 blev Cembureau-aftalen anset for at udgøre en overtrædelse på grund af aftalens konkurrencebegrænsende formål. Endvidere var Cembureau-aftalen ikke til hinder for »den traditionelle eller strukturelle samhandel [...] f.eks. [...] eksporten fra Tyskland og Belgien til Nederlandene« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729), men derimod »ukontrolleret« eksport, dvs. den ikke-kontrollerede eller ikke-regulerede eksport, og den »ukontrollerede« eksport til Nederlandene og Belgien blev udtrykkeligt påberåbt under mødet den 19. marts 1984 (mødenotaterne vedrørende delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737). Det forhold, at de i foregående præmis nævnte dokumenter bekræfter, at der var visse tilfælde af »ukontrolleret« eksport til Nederlandene og Belgien, som delegationslederne var bekendt med, viser højst, at Cembureau-aftalen ikke altid blev overholdt af visse producenter i Fællesskabet, men det kan ikke sætte de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys.

2.6. Sag T-35/95, Dyckerhoff mod Kommissionen

1171 Dyckerhoff har for det første anført, at det fremgår af en gennemgang af de nationale sagsakter og de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, at Kommissionen selv er gået ud fra, at markederne er nationalt afgrænset, og at sagsakterne indeholder en række yderligere oplysninger, som tyder på, at der er naturlige grænser for cementmarkederne. I sit indlæg af 7. februar 1997 har Dyckerhoff i denne forbindelse henvist til uddrag af de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien (kapitel 3, nr. 32-35), vedrørende Det Forenede Kongerige (kapitel 4, nr. 37-41), vedrørende Frankrig (kapitel 5, nr. 42-46) og vedrørende Grækenland (kapitel 7, nr. 50-53) samt til dokumenterne 33.126/2985, 3017-3032, 3099-3105, 3158-3166, 5626-5634, 5789, 5791, 11993, 12083-12087, 12136-12140, 12142 og 12143, 14496, 14528, 14530, 17035-17051, 17863, 17864 og 17865, 19398-19401 og 19394 og dokumenterne 27.997/1-7, som ifølge sagsøgeren viser, at den store afgrænsning af cementmarkederne skyldes nationale aftaler og fælles virksomheder, statslig prisregulering og vertikal integration på de nationale markeder, som gør det muligt for en lang række lokale producenter at kontrollere efterspørgslen på deres markeder. I sit indlæg af 5. januar 1998 har Dyckerhoff anført, at den resterende del af de forberedende sagsakter indeholder en række yderligere oplysninger, som bekræfter, at der faktisk er naturlige grænser på cementmarkederne. Selskabet har i denne forbindelse henvist til dokumenterne 33.126/299, 2105-2113, 4132-4139 og 5677, 5678 og 5679, hvori omtales administrative og økonomiske hindringer for samhandelen mellem medlemsstaterne, til dokumenterne 33.126/5883, 8139, 10279-10283, 12139, 12140 og 12141 og 13297-13319, som viser, at der fandtes nationale markedsregulerende bestemmelser, og at markederne på nationalt plan var organiseret således, at det i praksis var umuligt at få adgang til disse markeder, til dokumenterne 33.126/6112-6128 og 6746-6765, som viser, at den faktiske markedsopdeling blev forstærket af nationale prisreguleringer, til dokumenterne 33.126/8630-8639, 14691-14711, 16931-18140, 18296-18311, 18338, 18339, 18340, 18359, 18360, 18361, 18379, 18380, 18398, 18399, 18400 og 18417, 18418 og 18419, som viser, at der mellem de europæiske producenter var krydsende ejerskab, som gav gunstigere muligheder for levering til de regionale og nationale markeder end enkeltstående grænseoverskridende transaktioner.

1172 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1154, kunne disse argumenter imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1173 For det andet har Dyckerhoff i sit indlæg af 5. januar 1998 henvist til dokumenterne 33.126/272-275, 719, 1852, 4125, 4126, 4127, 5926, 5938, 6888, 6897, 7129, 14627, 14630, 14637, 14661, 14663, 14691, 14711 og 18173, som viser, at der trods naturlige hindringer for adgang til andre markeder var en vis eksportaktivitet. Denne aktivitet gav ikke anledning til kritik eller sanktioner inden for Cembureau, hvilket modbeviser, at Cembureau-aftalen fandtes.

1174 Det bemærkes hertil, at hjemmemarkedsprincippet ikke var til hinder for »den traditionelle eller strukturelle samhandel [...] f.eks. [...] eksporten fra Tyskland og Belgien til Nederlandene« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984), men »ukontrolleret« eksport (mødenotaterne vedrørende delegationsledernes møde den 19.3.1984), dvs. den ikke-kontrollerede eller ikke-regulerede eksport. Det forhold, at der i et konkret tilfælde kan påvises eksport, kan derfor ikke sætte de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i

meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på, at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys.

1175 For det tredje har Dyckerhoff i sit indlæg af 7. februar 1997 anført, at det af det forhold, at der ikke var nogen årsagsforbindelse mellem den påståede Cembureau-aftale og de nationale samordninger, og af det forhold, at der ikke er nogen forbindelse mellem dokumenterne vedrørende de påståede nationale karteller og Cembureau-aftalen, kan udledes, at denne aftale ikke fandtes. At der ikke var nogen årsagsforbindelse mellem aftalen og de nationale samordninger, fremgår af indholdet af visse uddrag af de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 4, nr. 37 og 38) og dokument 33.126/5726, som viser, at CPMA (jf. ovenfor i præmis 91) og visse nationale karteller fandtes i en længere periode før mødet den 14. januar 1983. At der ikke var nogen forbindelse mellem dokumenterne vedrørende de nationale karteller og Cembureau-aftalen fremgår af, at der ikke i dokumenterne vedrørende de nationale karteller henvises til en europæisk aftale, og at de nationale sammenslutninger og organisationer var optaget af importen fra andre medlemsstater. I denne forbindelse har Dyckerhoff henvist til dokumenter vedrørende Frankrig, Portugal og Spanien samt Grækenland. For så vidt angår Frankrig har selskabet nævnt dokumenterne vedrørende Norcim (jf. ovenfor i præmis 118). For så vidt angår Portugal og Spanien har selskabet nævnt nr. 54, 55 og 56 i meddelelsen af klagepunkter og dokumenter, som viser, at der var et princip om gensidig undladelse af at levere cement mellem Spanien og Portugal (dok. 33.322/513, 575, 996-1010, 1037, 1038, 1400, 1406, 1407 og 2901). Dyckerhoff har ligeledes fremhævet, at dokumenterne vedrørende denne bilaterale samordning på ingen måde henviser til en europæisk aftale. Endvidere viser en telexkorrespondance fra 1988 (dok. 33.322/527, 528 og 529), at Cimpor nægtede at levere cement til Benelux-landene, uden at dette afslag var begrundet i den påståede Cembureau-aftale. For så vidt angår Grækenland har Dyckerhoff anført, at sagsakterne vedrørende dette land indeholder dokumenter vedrørende det påståede Cembureau-princip, som selskabet ikke havde adgang til under den administrative procedure (dok. 33.126/19875-19887).

1176 Det må imidlertid fastslås, at indholdet af de dokumenter, Dyckerhoff har påberåbt sig, ikke viser, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat. Det forhold, at der ikke henvises til Cembureau-aftalen, at visse nationale karteller tidsmæssigt ligger forud for aftalen, og de nationale sammenslutningers og organisationers bekymringer med hensyn til import fra andre medlemsstater kan ikke sætte de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys.

1177 Endvidere bemærkes, at selv om sagsøgeren på grundlag af de dokumenter, der er nævnt ovenfor i præmis 1175, under den administrative procedure kunne have påvist, at der ikke var nogen forbindelse mellem de nationale karteller og Cembureau-aftalen, ville proceduren ikke have fået et andet udfald, idet beviset for Cembureau-aftalen på ingen måde er afhængigt af, at der fandtes nationale karteller.

1178 Endelig kan Dyckerhoff ikke gøre gældende, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat, fordi Kommissionen ikke gav det adgang til dokumenter angående Cembureau-aftalen i sagsakterne vedrørende Grækenland (dok. 33.126/19875, 19876 og 19877). Disse dokumenter svarer til Kalogeropoulos's erklæringer under mødet i Heracles's bestyrelse den 25. juni 1986. Det må imidlertid fastslås, at det uddrag af denne erklæring, som er gengivet i nr. 18, punkt 5, i den anfægtede beslutning, ordret var citeret i nr. 9 i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter. Endvidere fandtes dokumenterne i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Dokumenterne må derfor anses for beviser, som kan gøres gældende over for Dyckerhoff. Med hensyn til dokumenterne 33.126/19878-19887 er det tilstrækkeligt at bemærke, at Kommissionen ikke har anvendt dem, hverken i meddelelsen af klagepunkter eller i den anfægtede beslutning, med henblik på at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes. Endvidere har Dyckerhoff ikke påvist forhold, som viser, at dokumenterne kunne have indeholdt diskulperende oplysninger.

1179 For det fjerde har Dyckerhoff i sit indlæg af 5. januar 1998 henvist til forskellige dokumenter, hvoraf fremgår, at det centrale i de fælles overvejelser i den europæiske cementbranche og de dokumenterede drøftelser i 1983 og 1984 var imødegåelsen af dumpingimport af cement fra Østeuropa. Selskabet har i denne forbindelse henvist til indbydelsen af 16. november 1982 til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (dok. 33.322/346), et referat af FIC's møde den 8. december 1982 (dok. 33.126/2026-2033), referatet af det fransk-tyske møde den 6. og 7. december 1983 (dok. 33.126/15494, 15495 og 15496), et referat af FIC's forretningsudvalgsmøde den 10. oktober 1984 (dok. 33.126/2056-2062), referatet af Cembureau's eksekutivkomités møde den 8. november 1984 (dok. 33.126/10485 og 10486), dokumenter fra BDZ (dok. 33.126/5198-5208 og 5243-5251), et internt notat fra Blue Circle (dok. 33.126/10840 og 10841) og et brev fra Heidelberger til Cembureau af 1. december 1987 (dok. 33.126/3604 og 3605).

1180 Disse dokumenter kan imidlertid ikke sætte de direkte dokumentbeviser, der er citeret i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45), og hvoraf fremgår, at delegationslederne ved mødet den 14. januar 1983 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet, i et andet lys. De påberåbte dokumenter kan højst vise, at problemerne vedrørende dumping og import af cement fra Østeuropa også blev drøftet på mødet den 14. januar 1983, hvilket Kommissionen i øvrigt aldrig har bestridt (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2-15). De bemærkninger, sagsøgeren kunne have fremført, hvis selskabet havde haft adgang til de påberåbte dokumenter, kunne derfor ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

2.7. Sag T-36/95, SFIC mod Kommissionen

1181 For det første har SFIC i sit indlæg af 10. februar 1997 påberåbt sig dokumenterne angående CMPA (jf. ovenfor i præmis 91) i sagsakterne vedrørende Det Forenede Kongerige (sag IV/

27.997 og dok. 33.126/17017-17034, 17863, 18864 og 17865 og 17867-17873). Dette prissystem, som blev anmeldt til Kommissionen og godkendt af de britiske konkurrencemyndigheder, har lighedspunkter med Basing Points System (jf. ovenfor i præmis 852), som ligeledes blev anmeldt til Kommissionen i 1981, og som blev omtalt ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983. Ifølge SFIC ville sammenslutningen kunne have anvendt disse dokumenter til at påvise, at Basing Points System var lovligt, og at dette også mere generelt gjaldt for drøftelserne ved Cembureau-mødet den 14. januar 1983. Det samme er tilfældet med hensyn til det italienske dokument vedrørende udligningsordningen for cementpriser, dvs. det såkaldte »Incontro Nolo«-system (dok. 33.126/11913-119199), som også har en vis lighed med Basing Points System.

1182 I sit indlæg af 7. januar 1998 har SFIC ligeledes påberåbt sig en række dokumenter, som sammenslutningen fik adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997 (dok. 33.126/623-632, 673, 674, 730, 1175-1178, 1219, 1220, 1221, 1552, 1553, 1554, 1960, 1961, 2026, 2027, 2028, 2050, 2051, 2058, 2066, 2084, 2545-2553, 2591-2609, 2682, 2683, 5038-5051, 5105-5119, 8098-8104, 8131, 8132, 8146, 8147, 8148, 8151, 9031-9048, 9050-9053, 9068-9074 og 9103-9112), og som viser, at drøftelserne ved mødet den 14. januar 1983 om prisfastsættelsessystemerne, navnlig de belgiske, de nederlandske og de tyske producenters Basing Points System, var lovlige. Ifølge SFIC fremgår det endvidere af et eller flere af dokumenterne 33.126/2545-2553, 2591-2609, 2682, 2683, 9050-9053, 9068-9074 og 9103-9112, at undersøgelsen af anvendeligheden af Basing Points System og Kommissionens vurdering af systemets forenelighed med de fællesskabsretlige konkurrenceregler ikke var begrænset til det belgiske, det nederlandske og det tyske marked, men omfattede alle markederne i Fællesskabet. Sammenslutningen skulle derfor have haft adgang til disse dokumenter under den administrative procedure, og den ville på grundlag heraf ved henvisning til konkrete forhold kunne have underbygget sin opfattelse af, at Kommissionen var orienteret om de overvejelser, der pågik blandt de europæiske cementproducenter med hensyn til Basing Points System, og at det var helt lovligt, at dette prisfastsættelsessystem blev drøftet ved mødet den 14. januar 1983, idet der ikke var grundlag for på det tidspunkt at forudsige, hvad Kommissionens officielle holdning hertil ville være. Andre dokumenter i Kommissionens forberedende sagsakter (dok. 33.126/2047, 2413 og 16410-16413) bekræfter de europæiske cementproducenters bekymringer på dette tidspunkt med hensyn til dumpingimporten fra Østeuropa.

1183 Det må imidlertid fastslås, at de påberåbte dokumenter ikke kan sætte de direkte dokumentbeviser, der er citeret i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45), og hvoraf fremgår, at delegationslederne ved mødet den 14. januar 1983 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet, i et andet lys. Dokumenterne kan højst vise, at problemerne vedrørende dumping og Basing Points System også blev drøftet på mødet den 14. januar 1983. Herudover bemærkes, at Kommissionen aldrig har bestridt, at der ved mødet den 14. januar 1983 var drøftelser om prisfastsættelsessystemerne, navnlig Basing Points System, og antidumpingforanstaltningerne (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2-15), eller at der var kontakt mellem visse dele af den europæiske cementindustri og Kommissionen vedrørende Basing Points System (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 4).

1184 For det andet har SFIC i sit indlæg af 7. januar 1998 omtalt referatet af mødet den 27. juni 1982 i FIC's forretningsudvalg (dok. 33.126/1890, 1896 og 1897), som bekræfter, at

delegationsledernes møder — således som sammenslutningen har anført — lå uden for rammerne af vedtægterne.

1185 Det er ikke nødvendigt at foretage en nøje gennemgang af indholdet af det nævnte referat, men det er tilstrækkeligt at bemærke, at det vedrører et argument, som blev rejst i en række svar på meddelelsen af klagepunkter, herunder SFIC's, og som Kommissionen indgående har drøftet i den anfægtede beslutning (nr. 44, punkt 3). De yderligere bemærkninger, SFIC måtte have fremført på dette punkt, kunne således ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1186 For det tredje har SFIC i sit indlæg af 7. januar 1998 anført, at sammenslutningen kunne have underbygget sine argumenter, der støttedes på en økonomisk analyse af cementmarkedet, ved hjælp af forskellige dokumenter, den ikke havde adgang til under den administrative procedure (dok. 33.126/2575-2585 og 2591-2609), navnlig en universitetsundersøgelse fra 1977 om prisdannelsesmåder i cementindustrien, der kritiserer Phlips-undersøgelsen, hvilken er den eneste, Kommissionen nævner i den anfægtede beslutning (nr. 10).

1187 SFIC's eventuelle alternative forklaringer på grundlag af en økonomisk analyse af cementmarkedet kunne ikke have sat de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 263 og 264).

1188 For det fjerde har SFIC i sit indlæg af 7. januar 1998 påberåbt sig de notater, Secil udarbejdede efter generalforsamlingen i Cembureau fra den 11. til den 13. juni 1985 (dok. 33.322/119-123), og som viser, at Cembureau's medlemmer beskæftigede sig med behovet for en omstrukturering af industrien og regeringernes holdning med hensyn til liberalisering af priserne.

1189 SFIC har imidlertid ikke redegjort for, på hvilken måde den administrative procedure kunne have fået et andet udfald, hvis sammenslutningen havde haft adgang til disse dokumenter. Under alle omstændigheder kunne de ikke have sat de direkte dokumentbeviser for Cembureau-aftalen i et andet lys. SFIC's muligheder for at varetage sit forsvar blev derfor ikke påvirket af, at sammenslutningen ikke havde adgang til de nævnte dokumenter.

2.8. Sag T-37/95, Vicat mod Kommissionen

1190 For det første har Vicat anført, at Kommissionen i hvert kapitel i meddelelsen af klagepunkter, som vedrørte et givet nationalt kartel, fastslog, at der fandtes nationale karteller, der gjorde import fra andre medlemsstater vanskelig eller umulig. Vicat har i denne forbindelse henvist til uddrag af kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien (kapitel 3 og 13), Spanien (kapitel 8 og 18), Det Forenede Kongerige (kapitel 4 og 14), Portugal (kapitel 9 og 19) og Tyskland (kapitel 6 og 16). Det forhold, at Vicat ikke havde adgang til disse dele af meddelelsen af klagepunkter, afskar selskabet fra at give en alternativ forklaring på den beskedne grænseoverskridende handel med cement, som Kommissionen har påberåbt sig i en lang række tilfælde med henblik på at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes.

1191 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har henvist til direkte dokumentbeviser med henblik på at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes. De alternative forklaringer, som Vicat kunne have fremført, med hensyn til den beskedne handel med cement mellem Cembureau's medlemslande, hvis selskabet havde haft adgang til hele meddelelsen af klagepunkter under den administrative procedure, kunne ikke have sat disse dokumentbeviser i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 263 og 264).

1192 For det andet har Vicat i sit indlæg af 7. februar 1997 nævnt dokumenter, der viser, at de påståede nationale karteller var selvstændige i forhold til Cembureau og i forhold til den rolle, Kommissionen forsøgte at tillægge sammenslutningen. Vicat har fremhævet, at der ikke i de dokumenter, selskabet har kunnet gennemgå efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, er henvisninger til Cembureau og Cembureau-aftalen, ligesom der ikke er henvisninger til, at de påståede nationale karteller tidsmæssigt skulle ligge forud for indgåelsen af den påståede Cembureau-aftale. Vicat har herved henvist til kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien (kapitel 3 og 13) og Portugal (kapitel 9 og 19), til dokumenterne 33.126/2921-2931, 3017-3032, 3053-3059, 3099-3108, 3110-3126, 3150-3154, 3158, 3159, 3160, 3163-3166, 3365, 11990, 11991, 12081-12096, 12136-12140, 12142 og 12143 angående klagepunkterne vedrørende Italien, til dokumenterne 33.322/1226, 1227, 1228, 1300-1310, 1329-1332 og 1365-1368 angående klagepunkterne vedrørende Spanien, til dokumenterne 33.322/905, 1019 og 1020, 1072, 1406, 1407, 1408, 1410, 1411, 1412, 2897-2903 og 2905 angående klagepunkterne vedrørende Portugal samt til dokumenterne 33.126/17017-17053, 17202-17205, 17620-17623 og 17863, 17864 og 17865 angående klagepunkterne vedrørende Det Forenede Kongerige.

1193 Det bemærkes, at dette argument af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1176 og 1177, ikke kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1194 For det tredje har Vicat i sit indlæg af 8. januar 1998 nævnt et internt notat fra Ciments français af 22. september 1988 vedrørende organiseringen af Cembureau (dok. 33.126/4037, 4038 og

4039), hvis indhold viser, at Cembureau og delegationslederne ikke kunne spille nogen rolle på de områder, Kommissionen har behandlet i den anfægtede beslutning.

1195 Den af Vicat foreslåede fortolkning af Ciments français's interne notat kan ikke tiltrædes. Det kan således ikke udledes af et dokument fra den 22. september 1988, hvori omtales organisatoriske ændringer, som skulle være gennemført ved udgangen af 1987, og situationen på dette tidspunkt, at Cembureau og delegationslederne ikke kunne spille nogen rolle på de i den anfægtede beslutning omhandlede områder på det her omhandlede tidspunkt, dvs. i 1983 og 1984, altså flere år før udarbejdelsen af dette interne notat. Det påvirkede derfor ikke Vicat's udøvelse af retten til kontradiktion, at selskabet ikke fik adgang til dette dokument under den administrative procedure.

2.9. Sag T-39/95, Ciments français mod Kommissionen

1196 Ciments français har i sit indlæg af 21. november 1997 påberåbt sig indholdet af visse dokumenter, som bekræfter, at drøftelserne ved mødet i Cembureau den 14. januar 1983 og eksekutivkomitéen den 25. marts 1983 angik et nyt prissystem for cement og ikke en påstået regel om at respektere hjemmemarkederne. Selskabet har i denne forbindelse henvist til et uddrag af referatet af et møde i kontaktudvalget den 7. juli 1977 (dok. 33.126/2545-2548), et brev af 21. november 1977 fra den nederlandske delegationsleder til kontaktudvalgets forretningsfører (dok. 33.126/2569-2571), et brev af 22. februar 1978 fra J. Van Hove (dok. 33.126/9049-9058), et brev af 15. juni 1978 fra de tyske, de belgiske og de nederlandske producenter til Witlox i Kommissionen (dok. 33.126/7858, 7859 og 7860), et notat af 21. december 1978 vedrørende et nyt prissystem for cement (dok. 33.126/7861-7875), et brev af 23. december 1981 fra J. Van Hove (dok. 33.126/3242 og 3243), et udkast til brev til Kommissionen af 21. juni 1983 (dok. 33.126/5038-5051), en rapport fra FIC's forretningsudvalg af 5. juli 1983 (dok. 33.126/2050-2053) og et udateret notat med en historisk redegørelse for forholdet mellem Kommissionen og de belgiske cementproducenter, som blev fundet hos selskabet Ciments d'Obourg (dok. 33.126/630, 631 og 632). Ciments français har udledt af alle disse dokumenter, at Kommissionen på ingen måde kunne anse drøftelserne vedrørende prisdannelsessystemerne i Cembureau i 1983, navnlig ved møderne den 14. januar og den 25. marts 1983, for bevis for en påstået generel aftale om at respektere hjemmemarkederne.

1197 Det må imidlertid fastslås, at det ikke på grundlag af de bemærkninger, Ciments français har fremført med henvisning til de nævnte dokumenter, kan fastslås, at selskabets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat. Kommissionen har ikke fastslået, at drøftelserne vedrørende gennemførelse af et nyt prisfastsættelsessystem ved mødet den 14. januar 1983 førte til indgåelsen af Cembureau-aftalen. Kommissionen har hele tiden været af den opfattelse, at delegationslederne ud over de eventuelle drøftelser vedrørende et sådant prisfastsættelsessystem ved mødet den 14. januar 1983 indgik en aftale om opdeling af markederne, benævnt Cembureau-aftalen. De dokumenter, Ciments français nu påberåber sig, sætter ikke de direkte

dokumentbeviser, Kommissionen har anvendt både i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at føre bevis for denne aftale, i et andet lys. Argumentet må derfor forkastes.

2.10. Sag T-42/95, Heidelberger mod Kommissionen

1198 Heidelberger har i sit indlæg af 10. februar 1997 for det første anført, at dokumenterne vedrørende de nationale klagepunkter i meddelelsen af klagepunkter viser, at de nationale sammenslutninger og virksomheder i en given medlemsstat kun var berørt af situationen på markedet i denne medlemsstat. Endvidere omtales det i dokumenterne vedrørende de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, at der fandtes nationale og bilaterale karteller, men en aftale omfattende hele Europa omtales ingen steder. Det kunne således ikke på grundlag af de nationale sagsakter fastslås, at der var et kartel på europæisk plan, som førte til en afskærmning af de nationale markeder i henhold til et påstået Cembureau-princip. Til støtte for denne argumentation har Heidelberger henvist til dokumenterne 33.126/2921-2925, 3017-3036, 3081, 3082, 3083, 12508, 12509, 19188, 19194 og 19218.

1199 Indholdet af disse dokumenter viser imidlertid ikke, at Heidelberger's ret til kontradiktion blev tilsidesat. Det forhold, at der i dokumenter, selskabet ikke havde adgang til under den administrative procedure, ikke henvises til Cembureau-aftalen, og at der findes dokumenter vedrørende foranstaltninger, som virksomhederne og deres sammenslutninger fastsatte på rent nationalt plan, kan — selv om det antages, at de af Heidelberger påberåbte dokumenter indeholder bevis for disse foranstaltninger — ikke sætte de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys.

1200 For det andet har Heidelberger i sit indlæg af 20. februar 1998 nævnt flere dokumenter, hvis indhold ifølge selskabet viser, at deltagerne i mødet den 14. januar 1983 ikke indgik Cembureau-aftalen. Det har henvist til et referat af FIC's møde den 8. december 1982 (dok. 33.126/2027) og et internt notat fra CBR vedrørende forberedelsen af mødet den 14. januar 1983, som viser, at de EF-relevante problemer, som skulle drøftes ved dette møde, vedrørte Basing Points System (jf. ovenfor i præmis 852) og eksportstøtte (dok. 33.126/8132). Selskabet har endvidere henvist til dokumenter fra Obourg, CBR, Schwenk, BDZ, SFIC og FIC, som viser, at det var dumpingimporten, man var optaget af på dette tidspunkt (dok. 33.126/186, 2059, 2067, 2102, 15443-15446, 8166, 5295, 5212 og 5213).

1201 De påberåbte dokumenter kan imidlertid ikke sætte de direkte dokumentbeviser, der er citeret i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45), og hvoraf fremgår, at delegationslederne ved mødet den 14. januar 1983 blev enige om

hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet, i et andet lys. Dokumenterne kan højst vise, at problemerne vedrørende dumping, Basing Points System og eksportstøtte også blev drøftet på mødet. Herudover bemærkes, at Kommissionen aldrig har bestridt, at der ved dette møde var drøftelser om prisfastsættelsessystemerne, navnlig Basing Points System, og antidumpingforanstaltningerne (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2-15).

1202 For det tredje har Heidelberger i sit indlæg af 20. februar 1998 henvist til dokumenter, hvis indhold ifølge selskabet viser, at der ikke på det europæiske cementmarked var et net af bi- og multilaterale aftaler. Det har henvist til den skriftlige udgave af et foredrag, som blev holdt i Vancouver i 1987, og hvoraf angiveligt fremgår, at alle de europæiske cementproducenter ønskede at få en større markedsandel i Europa (dok. 33.126/8618), og et notat fra Ciments français, der indeholder en beskrivelse af konkurrencesituationen på det internationale marked, og hvoraf fremgår, at flere europæiske cementproducenter ønskede at trænge ind på nabomarkederne i Europa (dok. 33.126/4380).

1203 Den af Heidelberger foreslåede fortolkning af dokument 33.156/8616 kan ikke tiltrædes. Selv om det er rigtigt, at det bl.a. anføres i dette notat, at alle de europæiske cementproducenter ønskede at få en større markedsandel, viser den sammenhæng, som uddraget indgår i, at det ikke har den rækkevidde, som Heidelberger ønsker at tillægge det. Der er i virkeligheden tale om den anden del af en sætning i punkt 22 i dette notat, der lyder således: »Alle de europæiske cementproducenter arbejder for en større integration inden for færdigblandet beton og tilslagsmateriale og søger at opnå en større markedsandel inden for dette område.« Det er åbenbart, at denne udtalelse vedrører »færdigblandet beton og tilslagsmateriale« og ikke cement. Tilsvarende kan Heidelberger ikke med indholdet af Ciments français's notat (dok. 33.126/4380) påvise, at selskabets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat. Der er ikke påført dette notat nogen dato, hvorfor det er vanskeligt at afgøre, hvilken periode Ciments français's bemærkninger vedrører. Heidelberger har heller ikke givet nogen oplysninger herom. Endvidere kan det ikke udledes af dokumentet, om den heri omtalte eksport er eksport mellem Cembureau's medlemmer eller ikke-europæiske producenters eksport. Under alle omstændigheder bemærkes, at selv om der måtte være tale om eksport mellem medlemmer, har Kommissionen aldrig gjort gældende, at Cembureau-aftalen medførte, at enhver samhandel med cement i Fællesskabet og ethvert forsøg på handel mellem staterne ophørte. I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 1 blev Cembureau-aftalen anset for at udgøre en overtrædelse på grund af aftalens konkurrencebegrænsende formål. Endvidere var hjemmemarkedsprincippet ikke til hinder for »den traditionelle eller strukturelle samhandel« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729), men derimod »ukontrolleret« eksport (mødenotaterne vedrørende delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737), dvs. den ikke-kontrollerede eller ikke-regulerede eksport. Dokument 33.126/4380 kan derfor ikke sætte de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys.

2.11. Sag T-43/95, Lafarge mod Kommissionen

1204 I det indlæg, Lafarge har indleveret den 28. januar 1998, har selskabet anført, at referatet af en intern drøftelse i CBR den 3. november 1982 (dok. 33.126/8132) viser, at kontaktudvalgets formand, J. Van Hove, i modsætning til, hvad Kommissionen har gjort gældende (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3), ikke tog initiativ til nogen ændring af dagsordenen for mødet den 14. januar 1983.

1205 Dette argument må forkastes. Det påberåbte dokument ligger tidsmæssigt før vedtagelsen af dagsordenen og transaktionerne i forbindelse hermed. Det interne møde i CBR, som refereres i dokumentet, blev afholdt den 3. november 1982, mens udkastet til dagsorden og de af J. Van Hove foreslåede ændringer er fra den 16. og den 17. november 1982 (jf. ovenfor i præmis 798, 799 og 800). Endvidere anføres i det af Lafarge påberåbte dokument: »forberedelse af møde i Cembureau den 14. januar 1983: Dagsorden fastsættes den 22. december 1982. Når dagsordenen foreligger, tages der stilling til, om det vil være hensigtsmæssigt af afholde et DGR-møde til forberedelse af mødet i Cembureau [...]« I modsætning til, hvad Lafarge har anført, bekræfter indholdet af dokumentet således det tidsmæssige forløb af de begivenheder, som gik forud for indkaldelsen til mødet den 14. januar 1983, således som der er redegjort for i den anfægtede beslutning. De argumenter, sagsøgeren kunne have fremført under den administrative procedure, kunne derfor ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1206 I de processkrifter, Lafarge har indgivet den 10. februar 1997 og den 28. januar 1998, har selskabet endvidere henvist til dokumenter, der angiveligt underbygger dets opfattelse af, at det var dumping og import fra tredjelande, delegationslederne var optaget af. Der blev derfor ikke indgået eller bekræftet en Cembureau-aftale ved delegationsledernes møder. Lafarge har i denne forbindelse henvist til et dokument vedrørende delegationsledernes møde den 7. november 1984 (dok. 33.126/5312-5315) og forskellige dokumenter, hovedsagelig fra de tyske cementproducenter (dok. 33.126/3854, 5156, 5200, 5203, 5215, 5230, 5231, 5233, 5234-5265, 5295, 5301, 5312 og 8164).

1207 Lafarge har endvidere henvist til en række dokumenter, som underbygger selskabets opfattelse af, at de lovlige midler til at sikre en loyal konkurrence, som delegationslederne drøftede, omfattede Basing Points System (jf. ovenfor i præmis 852), som var blevet anmeldt til Kommissionen, og som ikke kun omfattede de belgiske og de nederlandske producenter, men også alle de øvrige europæiske producenter. Ifølge Lafarge er det uacceptabelt, at Kommissionen nægtede selskabet adgang til at få kendskab til alle dokumenterne vedrørende de forhandlinger, cementindustrien førte med Kommissionen. Selskabet har i denne forbindelse henvist til dokumenterne 33.126/1219, 1220, 1221, 1552, 1553, 1554, 2050, 2051, 2545-2553, 5038-5051, 5105-5119, 7858, 7859, 7860, 8146, 8147, 8148, 8151, 8170, 8171, 9050-9053, 9068-9073, 9078, 9079, 9080 og 9103-9112.

1208 De af Lafarge påberåbte dokumenter kan imidlertid ikke sætte de direkte dokumentbeviser, der er citeret i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45), og som viser, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Dokumenterne kan højst vise,

at Basing Points System, problemerne vedrørende dumping og import fra tredjelande også blev drøftet på delegationsledernes møder, hvilket Kommissionen i øvrigt aldrig har bestridt (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2-15). De bemærkninger, Lafarge kunne have fremført, kunne derfor ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

2.12. Sag T-44/95, Aalborg Portland mod Kommissionen

1209 Aalborg Portland har for det første anført, at de dokumenter, selskabet har kunnet gennemgå efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, giver en alternativ forklaring på formålet med de møder for de europæiske cementproducenter, der fandt sted på det pågældende tidspunkt. En lang række dokumenter viser, at de europæiske cementindustrier ved møderne ikke lod sig lede af hjemmemarkedsprincippet, men at de overvejede, hvorledes man lovligt kunne regulere prisdannelsen og undgå »ukontrolleret« import eller dumpingimport. I sit indlæg af 10. februar 1997 har Aalborg Portland i denne forbindelse henvist til sagsakterne vedrørende CMF's anmeldelse til Kommissionen i 1973 af den britiske CPMA-aftale (sag IV/27.997, jf. ovenfor i præmis 91 og 93), der var baseret på Basing Points System. Denne sag blev i sidste ende henlagt, efter at aftalen var ophørt med at bestå i 1987. Såfremt selskabet under den administrative procedure kunne have henvist til disse sagsakter, kunne det have påvist, at der intet belastende bevis kan støttes på den beskrivelse af Basing Points System, som J. Van Hove gav ved mødet. Med sit indlæg af 12. januar 1998 har sagsøgeren fremlagt en række dokumenter (dok. 33.126/1078-1088, 1147-1163, 2569-2578, 2591-2597 og 5038-5051, 9010-9075 og 9078-9082), som viser, at den europæiske cementindustri, navnlig den belgiske industri, i en lang række år har opretholdt nære kontakter til Kommissionen om indførelsen af et prisfastsættelsessystem, Basing Points System (jf. ovenfor i præmis 852), som skulle omfatte markederne i Belgien, Nederlandene, en del af Vesttyskland og eventuelt Nordfrankrig. Ved hjælp af disse dokumenter kunne Aalborg Portland have påvist, at det egentlige formål med drøftelserne ved mødet den 14. januar 1983 var spørgsmålet om muligheden for under overholdelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler at indføre et prisfastsættelsessystem på europæisk plan svarende til Basing Points System, der var blevet anmeldt til Kommissionen i 1981. Aalborg Portland har understreget, at Kommissionen endnu ikke havde taget officiel stilling til denne anmeldelse den 14. januar 1983.

1210 Aalborg Portland har i sit indlæg af 12. januar 1998 endvidere henvist til et brev fra J. Van Hove til kontaktudvalgets medlemmer af 18. februar 1983 (dok. 33.126/2412-2415), hvori det udtrykkeligt anføres under overskriften »B. Import — eksport mellem EØF-landene«, at »enhver samordning vedrørende priser, opdeling af leverancer på selskaber osv. er ulovlig«, og herefter gennemgås en række — ifølge sagsøgeren legale — virkemidler, der kan føre til loyal konkurrence (retslige skridt i henhold til traktatens artikel 86, indførelse af et af Kommissionen overvåget prisfastsættelsessystem, »occassionel« tilpasning af priser til konkurrenternes), men der nævnes ikke en mulighed baseret på hjemmemarkedsprincippet. Aalborg Portland har endvidere henvist til en række dokumenter (dok. 33.126/4982/54 og 66, 5295, 5296 og 6160-6165), som viser, at det var dumpingimporten fra Østeuropa og Spanien, der optog den europæiske cementindustri i 1983 og 1984. Selskabet har nærmere forsøgt at påvise ved hjælp af et uddrag af dokument 33.126/6162, hvorefter »de økonomiske spilleregler ikke anvendes af østlandene, navnlig ikke af Østtyskland«, at de »spilleregler«, der omtaltes i udkastet til

formandens indledende redegørelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585), i virkeligheden angik dumping og ikke handelen i Fællesskabet. Aalborg Portland har endvidere henvist til SFIC's notat af 4. januar 1988 med overskriften »Plan for gennemgangen af punktet 'cementimport til dumpingpriser'« (dok. 33.126/14806) og til et brev af 19. januar 1989 fra Lafarge til det franske Udenrigsøkonomiministerium (dok. 33.126/14799 og 14800).

1211 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1183, kunne argumentet imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. For fuldstændighedens skyld bemærkes, at det forhold, at det i dokument 33.126/6162 anføres, at »de økonomiske spilleregler ikke anvendes af østlandene, navnlig ikke af Østtyskland«, ikke kan sætte de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Det er således ubestridt, at de østeuropæiske producenter ikke holdt sig til deres hjemmemarkeder, men eksporterede cement til EF-markedet. Det fremgår i øvrigt direkte af dokument 33.126/6162, at de østeuropæiske lande »i visse tilfælde har en meget stor gældsbyrde [...], og de er derfor nødt til at eksportere med henblik på at kunne afdrage udenlandsk gæld«. Det forhold, at de østeuropæiske producenter ikke anvendte de »økonomiske spilleregler«, kan ikke sætte de dokumentbeviser, som viser, at Cembureau's delegationsledere vedtog og bekræftede sådanne spilleregler, i et andet lys.

1212 For det andet har Aalborg Portland i sit indlæg af 10. februar 1997 påberåbt sig SFIC's notat af 4. januar 1988 med overskriften »Plan for gennemgangen af punktet 'cementimport til dumpingpriser'« (dok. 33.126/14806), som kunne være anvendt med henblik på at påvise, at J. Bertrán's udtalelse ved Cembureau's eksekutivkomités møde i Paris den 14. april 1986, der er gengivet i et håndskrevet notat fra Italcementi, om, at »der må søges [...] spilleregler for at undgå en urimelig konkurrence« (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 9, dok. 33.126/3185), angik problemerne med dumpingimport fra markeder uden for Fællesskabet og ikke handel i Fællesskabet.

1213 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1149, kunne dette argument imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1214 For det tredje har Aalborg Portland i sit indlæg af 10. februar 1997 henvist til kapitel 6 og 16 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende det tyske marked, hvori blev omtalt (nr. 47) en aftale af 15. februar 1980 om udveksling af statistiske oplysninger og en række påståede aftaler om deling af det tyske marked, som ifølge Kommissionen ville have været uden nogen effektiv virkning, hvis Cembureau-princippet om at respektere hjemmemarkederne ikke havde dannet baggrund herfor. Sagsøgeren kunne have anvendt disse dokumenter til at understøtte sit anbringende om, at der skete en ændring af Kommissionens retlige vurdering mellem

meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning, og at selskabets ret til kontradiktion dermed nødvendigvis blev tilsidesat. Sagsøgeren har i denne forbindelse anført, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter fandt, at de tyske aftaler fra 1980 allerede da indgik i et generelt hjemmemarkedsprincip på europæisk plan, mens den i den anfægtede beslutning har lagt til grund, at Cembureau-aftalen blev indgået i 1983.

1215 Dette argument må forkastes. For det første kunne Aalborg Portland ikke under den administrative procedure have forudset den påståede ændring i den retlige vurdering, der blev foretaget i den anfægtede beslutning. Herudover bemærkes, at Kommissionen såvel i meddelelsen af klagepunkter som i den anfægtede beslutning har lagt til grund, at Cembureau-aftalen trådte i kraft i 1983, selv om den har oplyst, at den er i besiddelse af indicier for, at aftalen om hjemmemarkedsprincippet havde eksisteret i en længere periode før 1983 (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1 og 6). Aalborg Portlands argument om en ændring i Kommissionens retlige vurdering og deraf følgende tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion er dermed under alle omstændigheder uden betydning for sagernes afgørelse.

1216 Endelig har Aalborg Portland for det fjerde i sit indlæg af 12. januar 1998 påberåbt sig dokumenterne 33.126/1692, 1693, 2301, 2313, 2335, 2336, 2356, 3452-3463, 14809, 14810 og 14817 og dokumenterne 33.322/1235, 2313 og 2335, som viser, at der fandt eksport og import sted inden for Fællesskabet efter den 14. januar 1983, hvilket er i modstrid med, at Cembureau-aftalen fandtes.

1217 Det bemærkes, at Kommissionen aldrig har gjort gældende, at Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil medførte, at enhver samhandel med cement i Fællesskabet og ethvert forsøg på handel mellem staterne ophørte. I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 1 blev Cembureau-aftalen anset for at udgøre en overtrædelse på grund af aftalens konkurrencebegrænsende formål. Endvidere var hjemmemarkedsprincippet ikke til hinder for »den traditionelle eller strukturelle samhandel« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729), men derimod »ukontrolleret« eksport (mødenotaterne vedrørende delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737), dvs. den ikke-kontrollerede eller ikke-regulerede eksport. Det forhold, at der i et konkret tilfælde kan påvises import eller eksport, kan derfor ikke sætte de direkte dokumentbeviser for Cembureau-aftalen (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45) i et andet lys.

2.13. Sag T-48/95, BDZ mod Kommissionen

1218 BDZ har i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at sammenslutningen på grundlag af de dokumenter, den fik adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, kunne have påvist, at de påståede nationale karteller, som var omhandlet i de nationale klagepunkter, ikke havde nogen forbindelse med Cembureau-aftalen. Ifølge sammenslutningen har dokumenterne i sagsakterne vedrørende Grækenland, der omhandler et europæisk kartel, men hvori der ikke redegøres for indholdet heraf, en beskeden bevisværdi. BDZ har i denne forbindelse henvist til dokumenterne 33.126/19875-19887.

1219 Det må imidlertid fastslås, at selv om BDZ under den administrative procedure kunne have påvist, at der ikke var nogen forbindelse mellem de nationale karteller og Cembureau-aftalen, ville proceduren ikke have fået et andet udfald, idet beviset for Cembureau-aftalen på ingen måde er afhængigt af, at der fandtes nationale karteller. For så vidt som BDZ's argument støttes på dokumenterne 33.126/19875-19887, må det forkastes af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1178.

2.14. Sag T-50/95, Unicem mod Kommissionen

1220 For det første har Unicem i sit indlæg af 28. november 1997 anført, at dokumenterne 33.126/8167, 8168 og 15494, 15495 og 15496 klart viser, at drøftelserne ved mødet den 14. januar 1983, hvori selskabet ikke deltog, herunder drøftelserne under punkt 2 på dagsordenen, »Samhandelen i Europa«, kun omfattende dumping og foranstaltninger til imødegåelse heraf.

1221 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1180, kunne dette argument imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1222 For det andet har Unicem i sit indlæg af 28. november 1997 fremhævet dokumenterne 33.126/299, 300, 304, 721, 2554, 6206, 6207, 6208, 6244, 7440, 13399-13402, 13434-13484, 14549, 14621, 14627, 14630, 14636, 14637, 14640, 14646, 14661, 14662, 14663, 14694, 14709, 14710, 14711 og 16209. Disse dokumenter viser ifølge selskabet, at Kommissionens opfattelse, hvorefter Cembureau spillede en central rolle i dynamikken på cementmarkedet, var helt uden betydning. De oplysninger, som Cembureau udsendte i den periode, hvor det påståede Cembureau-princip fandt anvendelse, bl.a. vedrørende salgsmængde, oprindelse, bestemmelsessted og eksportpriser, var af generel og historisk karakter og uden nogen kommerciel værdi, idet det ikke kunne udledes, hvilke virksomheder der var tale om, og oplysningerne gjorde det ikke muligt konstant at have kontrol med den grænseoverskridende handel med cement.

1223 De bemærkninger, Unicem kunne have fremført på grundlag af disse forskellige dokumenter, med henblik på at påvise, at de oplysninger, som blev udvekslet via Cembureau om eksport og import i Fællesskabet i den omhandlede periode, var upræcise og ikke kunne anvendes til en konstant kontrol med den grænseoverskridende handel med cement, kunne ikke have sat den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys.

1224 Endelig har Unicem for det tredje i sit indlæg af 28. november 1997 anført, at det fremgår klart af de nationale sagsakter, at de særlige kendetegn for de forskellige hjemmemarkeder sammenholdt med de specielle aftaler og den uafhængige, bilaterale kontakt, der fandtes på disse markeder, i sig selv kan begrunde, at der ikke var nogen handel i Fællesskabet med cement. Disse kendetegn gjorde det vanskeligt eller umuligt at importere til disse markeder og fjernede ethvert incitament til eksport. Disse særlige kendetegn taler dermed imod Kommissionens opfattelse, der bygger på, at Cembureau-aftalen fandtes. Med hensyn til det franske marked har Unicem nærmere bestemt henvist til dokumenterne 33.126/1394, 1395, 5648, 5674, 5688, 5695, 5696, 5747, 5748, 5751, 14806, 14807, 14809-14826, 14938-14976, 15025, 15026 og 15040 og til nr. 78 og 81 i meddelelsen af klagepunkter. For så vidt angår det britiske marked har Unicem henvist til nr. 74 og 77 i meddelelsen af klagepunkter samt til dokumenterne 33.126/17461-17654. For så vidt angår det spanske og det portugisiske marked har selskabet henvist til nr. 89 i meddelelsen af klagepunkter. Endelig har selskabet for så vidt angår kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende det tyske marked nærmere henvist til nr. 47 og 84, mens det med hensyn til kapitlerne vedrørende det græske marked har henvist til nr. 86.

1225 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1191, kunne dette argument imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

2.15. Sag T-51/95, Buzzi mod Kommissionen

1226 Buzzi har i sit indlæg af 27. november 1997 anført, at visse dokumenter med tydelighed viser, hvilken afgørende rolle transportbetingelserne og -omkostningerne spiller for cementmarkedet. Et dokument fra SNFCC af 2. december 1986 (dok. 33.126/6048, 6049 og 6050) bekræfter, hvilken betydning transportomkostningerne har for vurderingen af, om cementeksport er rentabel. Buzzi kunne derfor have anvendt dette dokument med henblik på at påvise, at det relevante geografiske marked ikke kunne omfatte hele Fællesskabet.

1227 Det bemærkes, at Buzzi allerede under den administrative procedure fremhævede transportomkostningernes betydning for eksport. Kommissionen har imidlertid i den anfægtede beslutning (nr. 20, punkt 7) anført, at Buzzi trods denne hindring havde »eksporteret interessante mængder ('interessanti quantità') af cement til Sydfrankrig«. Det forhold, at Buzzi

ikke under den administrative procedure havde adgang til SNFCC's dokument af 2. december 1986, påvirkede derfor ikke selskabets udnyttelse af retten til kontradiktion. Endvidere må det fastslås, at det omhandlede dokument bekræfter den afgrænsning af det relevante marked, der er foretaget i den anfægtede beslutning (nr. 11, punkt 7). Det anføres således i dokumentet, at en omfattende import til Antwerpen-Rotterdam-Amsterdam-området »ikke var uden betydning for Frankrig på grund af den forstyrrende virkning, importen havde på markedet i Beneluxlandene og Vesttyskland, og som kunne forplante sig yderligere«. Heraf følger, at Buzzi ikke kunne have anvendt dokumentet til sit forsvar, selv om selskabet havde haft adgang hertil under den administrative procedure.

2.16. Sag T-57/95, Heracles mod Kommissionen

1228 Heracles har for det første i sit indlæg af 10. januar 1997 anført, at det fremgår af en række dokumenter i de nationale sagsakter, at den påståede aftale, som skulle forhindre import til markederne, i virkeligheden var resultatet af en række nationale aftaler, som var gældende i et stort antal medlemsstater, dog ikke Grækenland, og ikke en Cembureau-aftale. Det er Heracles's opfattelse, at de dokumenter, hvortil Kommissionen har henvist med henblik på at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes, når de ses i sammenhæng med de nationale sagsakter, synes at vise, at der fandtes forskellige nationale aftaler (Det Forenede Kongerige, Frankrig, Italien), regionale aftaler (Sydtyskland), bilaterale aftaler (Frankrig/Tyskland, Frankrig/Italien, Spanien/Portugal) og multilaterale aftaler (Belgien/Nederlandene/Tyskland), som alle blev indgået af de respektive parter for at styrke deres lokale aftaler og ikke for at gennemføre den påståede Cembureau-aftale, og som i sig selv var tilstrækkelige til at isolere de nationale markeder, idet import blev vanskeliggjort eller umuliggjort. De nationale sagsakter viser, at den nationale praksis, som skulle forhindre import, i en lang række tilfælde tidsmæssigt lå forud for den påståede Cembureau-aftale, at denne praksis blev gennemført fuldstændig uafhængigt af denne aftale og uden henvisning hertil, at den pågældende praksis var meget mere kompleks end aftalen, idet den var resultatet af et meget tæt samarbejde mellem producenter, som i kraft af deres aktionærkreds var forbundne, og at karakteren af de forskellige former for samarbejde med henblik på at hindre import var forskellig fra den ene stat til den anden, hvilket viser, at samarbejdet ikke kunne følge af et enkelt Cembureau-princip. For så vidt angår det britiske marked har Heracles henvist til nr. 74 i meddelelsen af klagepunkter og dokumenterne 33.126/17017-17051, som vedrører CPMA (jf. ovenfor i præmis 91), der blev vedtaget af CMF i 1934 og anmeldt til Kommissionen i 1973. Heracles har videre anført, at hvis selskabet havde haft adgang til dokumenterne vedrørende de nationale karteller, navnlig vedrørende det britiske kartel, havde det kunne påvise, at den erklæring, Kalogeropoulos fremsatte ved mødet i selskabets bestyrelse den 25. juni 1986, og som Kommissionen har henvist til i nr. 18, punkt 5, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/19875, 19876 og 19877), ikke vedrørte Cembureau-aftalen, men de forskellige nationale, bilaterale og multilaterale ordninger, som de europæiske cementproducenter havde vedtaget på dette tidspunkt for at hindre import. I sagsakterne vedrørende Tyskland har sagsøgeren nærmere henvist til nr. 84 og nr. 48 og 49 i meddelelsen af klagepunkter, som viser, hvilke strukturelle forbindelser der var mellem de væsentligste producenter i Tyskland, Frankrig, Schweiz, Belgien, Nederlandene og Luxembourg, og disse forbindelser kan bedre end Cembureau-aftalen forklare de bilaterale aftaler, der blev indgået på disse markeder for at begrænse importen. Heracles har ligeledes henvist til de kapitler i meddelelsen af klagepunkter, hvori de regionale karteller i Tyskland behandles, navnlig kartellet vedrørende tildeling af kvoter i Sydtyskland. Med hensyn til det franske marked har Heracles henvist til nr. 42 og 44 i meddelelsen af klagepunkter, som bekræfter, at der på dette tidspunkt var forbindelse mellem de væsentligste nationale producenter, og til nr. 78 og 79 i meddelelsen af klagepunkter, hvor Kommissionen tilkendegav, at de forskellige former for samarbejde på

markedet havde til formål eller til følge mærkbart at fordreje konkurrencen. I sagsakterne vedrørende Italien har Heracles fremhævet nr. 32, 33 og 34 i meddelelsen af klagepunkter, hvori de aftaler om markedsdeling og samarbejde, som på det pågældende tidspunkt var gældende på dette marked, blev gennemgået. I sagsakterne vedrørende Spanien har sagsøgeren henvist til nr. 55 i meddelelsen af klagepunkter, som viser de bilaterale forbindelser, der var mellem de spanske og de portugisiske producenter.

1229 Det må fastslås, at de alternative bemærkninger og forklaringer, Heracles kunne have fremført vedrørende det ringe omfang af importen inden for Fællesskabet i den omhandlede periode, med henvisning til, at der på visse markeder fandtes nationale, bilaterale og multilaterale aftaler, og til aktionærkredsen i de europæiske cementproducenter, ikke kunne have sat de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 263 og 264).

1230 Argumentet om, at de nationale karteller tidsmæssigt lå før Cembureau-aftalen, og at de blev gennemført fuldstændig uafhængigt af denne aftale, kunne af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1137, ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1231 For det andet har Heracles i sit indlæg af 24. november 1997 anført, at det fremgår af flere dokumenter, at der ikke blev indgået en Cembureau-aftale ved mødet den 14. januar 1983. Selskabet har henvist til dokumenterne 33.126/5295, 5296, 15443-15518 og 16410-16416, hvoraf fremgår, at den europæiske cementindustris største bekymring på dette tidspunkt var import fra lande uden for Fællesskabet og ikke samhandelen i Fællesskabet.

1232 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1180, kunne dette argument ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1233 Endelig har Heracles for det tredje i sit indlæg af 24. november 1997 påberåbt sig flere dokumenter, som viser, at den påståede Cembureau-aftale — i modsætning til, hvad Kommissionen har anført — aldrig blev bekræftet ved delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984. Selskabet har herved henvist til J. Van Hove's notat af 12. november 1984 til medlemmerne af FIC's forretningsudvalg (dok. 33.126/2436-2447), hvori det med hensyn til mødet den 7. november 1984 udtrykkeligt anføres, at »man ikke behandlede EF-specifikke problemer« (uddrag af dok. 33.126/2436). At der ved delegationsledernes møder kun blev behandlet spørgsmål, som producenterne legitimt var optaget af, fremgår endvidere af dokumenterne 33.322/119-123 vedrørende Cembureau's generalforsamling i juni 1985, som viser, at samhandelen i Fællesskabet end ikke blev drøftet på denne generalforsamling.

1234 Det er åbenbart, at de bemærkninger, sagsøgeren kunne have fremført på grundlag af disse forskellige dokumenter, ikke kunne have sat meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729) og mødenotaterne af 2. april 1984 vedrørende dette møde (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt, dok. 33.126/11733-11737), som klart viser, at Cembureau-aftalen blev drøftet ved mødet (jf. ovenfor i præmis 1008, 1009 og 1010), i et andet lys.

1235 For så vidt angår mødet den 7. november 1984 har Kommissionen anset drøftelserne ved dette møde for et udtryk for, at Cembureau-aftalen endnu en gang blev bekræftet, idet afsætningen af den græske og den spanske overproduktion uden for Fællesskabet blev støttet af Cembureau og af medlemmerne for at undgå uro på de europæiske markeder (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 14, og nr. 45, punkt 2). Endvidere fremhævede FIC ved høringen den 3. marts 1993 dokumenterne 33.126/2436-2447, navnlig, at det heri udtrykkeligt anføres, at der ikke ved mødet den 7. november 1984 blev drøftet EF-specifikke problemer. Af de grunde, der er anført i nr. 44, punkt 3, i den anfægtede beslutning, fandt Kommissionen imidlertid, at disse dokumenter og denne specielle udtalelse ikke kunne sætte drøftelserne ved mødet i et andet lys. De bemærkninger, som Heracles kunne have fremført under den administrative procedure for at fremhæve, at samhandelen med cement i Fællesskabet ikke blev behandlet ved mødet den 7. november 1984, kunne derfor ikke have medført, at den administrative procedure på dette punkt havde fået et andet udfald.

1236 Endelig bemærkes, at Kommissionen aldrig har påstået, at samhandelen i Fællesskabet blev drøftet ved Cembureau's generalforsamling i juni 1985.

1237 De bemærkninger, Heracles kunne have fremført, hvis selskabet havde haft adgang til de ovenfor i præmis 1233 nævnte dokumenter, kunne derfor ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

2.17. Sag T-53/95, Rugby mod Kommissionen, sag T-56/95, Castle mod Kommissionen, sag T-70/95, Aker mod Kommissionen, og sag T-71/95, Euroc mod Kommissionen

1238 For det første har Castle, Aker og Euroc i deres processkrifter af 10. februar 1997 anført, at det fremgår af de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, at den ringe samhandel med cement i Fællesskabet skyldtes transportomkostningerne og andre faktorer såsom graden af koncentration på de nationale og regionale markeder, den vertikale integration, krydsende leveringsaftaler, minoritetsandele og andre former for samarbejde. Den ringe samhandel skyldtes også, at der fandtes nationale karteller.

1239 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1154, kunne dette argument imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1240 For det andet har Rugby, Castle, Aker og Euroc anført i de processkrifter, de har indgivet efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, at de dokumenter, de ikke havde adgang til under den administrative procedure, viser, at de drøftelser, der fandt sted ved mødet den 14. januar 1983, ikke angik indførelsen af et hjemmemarkedsprincip, men af et Basing Points System for cement samt problemerne med dumping, navnlig fra de østeuropæiske lande. Sagsøgerne har i denne forbindelse henvist til et uddrag af referatet af et møde i CBR's bestyrelse i slutningen af 1982 (dok. 33.126/8132), hvoraf fremgår, at det belgisk-nederlandske Basing Points System skulle gennemgås ved mødet den 14. januar 1983. Endvidere har sagsøgerne påberåbt sig et notat fra J. Van Hove vedrørende en samtale, han havde den 16. februar 1978 med en tjenestemand i Kommissionen vedrørende de i Belgien og Nederlandene gældende prissystemer (dok. 33.126/9049-9053). Det fremgår af dette dokument, at visse cementproducenter med Kommissionen drøftede en paritetspunktsmetode, som skulle fremme en loyal konkurrence. Dette dokument afkræfter således Kommissionens opfattelse, hvorefter omtalen af en »loyal konkurrence« i visse dokumenter, som er nævnt i nr. 7 i meddelelsen af klagepunkter, viser, at aktiviteterne i Cembureau havde et ulovligt formål. Rugby, Castle, Aker og Euroc har også henvist til en undersøgelse vedrørende anvendelse af et partitetspunktssystem i cementbranchen, som repræsentanter for tyske, belgiske og nederlandske cementproducenter fremsendte til Kommissionen den 21. december 1978 (dok. 33.126/7861-7875). Denne undersøgelse viser, hvorfor forudsætningerne og konklusionerne i Phlips-undersøgelsen fra 1976 ikke kunne overføres til cementbranchen, mens Kommissionen med baggrund i denne undersøgelse gjorde gældende, at en paritetspunktsmetode var konkurrencebegrænsende (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 4, fodnote 53). Endvidere er de argumenter, J. Van Hove anvendte i sit indlæg ved Cembureau-mødet den 14. januar 1983 om paritetspunktsmetoden (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3), sammenfaldende med konklusionerne i den ovennævnte undersøgelse, som blev fremsendt til Kommissionen den 21. december 1978. Med henblik på at understøtte sagsøgernes argumentation om, at der ved mødet den 14. januar 1983 blev drøftet en paritetspunktsmetode for cementbranchen og problemet med dumpingimport, har de endvidere henvist til følgende dokumenter vedrørende anmeldelsen til Kommissionen af det belgisk-nederlandske Basing Points System: uddrag af referater af møder i CBR's bestyrelse i januar-marts 1981 (dok. 33.126/8098-8104), et brev fra J. Van Hove af 23. december 1981 til det til Cembureau hørende kontaktudvalgs medlemmer (dok. 33.126/3242 og 3243), hvoraf fremgår, at de øvrige Cembureau-medlemmer nøje fulgte udviklingen i forhandlingerne mellem Kommissionen og de cementproducenter, som var omfattet af det anmeldte Basing Points System, udkastet til referat af CBR's bestyrelsesmøde den 15. december 1983 (dok. 33.126/8170-8173), et uddrag af referatet af CBR's bestyrelsesmøde den 20. december 1983 vedrørende forberedelsen af et svar på Kommissionens brev fra august 1983, hvori denne havde meddelt, at den endnu ikke havde foretaget en formel stillingtagen til anmeldelsen af Basing Points System (dok. 33.126/8146, 8147 og 8148) og et notat med en »Historisk redegørelse for forholdet mellem Kommissionen og de belgiske cementproducenter« (dok. 33.126/9078, 9079 og 9080). Sidstnævnte notat viser, at Kommissionens første officielle reaktion på anmeldelsen af Basing Points System går tilbage til den 1. august 1983, dvs. efter mødet den 14. januar 1983. Rugby har anført, at selskabet, hvis det havde haft denne oplysning, havde kunnet forstå, hvorfor Kommissionen ikke med rimelighed kunne udtale kritik af drøftelserne i Cembureau vedrørende en paritetspunktsmetode for Europa. Rugby har også henvist til et notat fra CBR af 12. marts 1986 vedrørende anmeldelsen af Basing Points System til Kommissionen (dok. 33.126/9114). Castle, Aker og Euroc har påberåbt sig et brev af 15. juni 1978 fra

repræsentanterne for de tyske, de belgiske og de nederlandske cementproducenter til en tjenestemand i Kommissionen vedrørende prisfastsættelsessystemer for cement (dok. 33.126/7858, 7859 og 7860). Endelig har Rugby anført, at det ligeledes fremgår af de nævnte dokumenter, at paritetspunktsmetoden blev drøftet ved Cembureau's eksekutivkomités møde den 25. marts 1983.

1241 Det må imidlertid fastslås, at de af Rugby, Castle, Aker og Euroc påberåbte dokumenter ikke kan sætte de direkte dokumentbeviser, der er anvendt i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Dokumenterne kan højst vise, at problemerne vedrørende dumping og Basing Points System (jf. ovenfor i præmis 852) også blev drøftet på mødet den 14. januar 1983. Herudover bemærkes, at Kommissionen aldrig har bestridt, at der ved dette møde også var drøftelser om prisfastsættelsessystemerne, navnlig Basing Points System, og antidumpingforanstaltningerne (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2-15), eller at der var kontakt mellem Kommissionen og visse dele af den europæiske cementindustri vedrørende Basing Points System (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 4). Endvidere kunne de pågældende sagsøgere ikke til deres forsvar have påberåbt sig, at J. Van Hove i notatet vedrørende den samtale, han havde den 16. februar 1978 med en tjenestemand i Kommissionen (dok. 33.126/9049-9053), udtalte, at Basing Points System kunne fremme en loyal konkurrence, idet notatet ikke viser noget om de drøftelser, der fandt sted på mødet den 14. januar 1983, og endvidere har de dele af meddelelsen af klagepunkter (nr. 7, 8 og 60) og den anfægtede beslutning (nr. 17), der vedrørte loyal konkurrence, ikke givet anledning til et klagepunkt i den anfægtede beslutning. Af de samme grunde er sagsøgernes ret til kontradiktion ikke blevet tilsidesat, fordi de ikke under den administrative procedure havde adgang til undersøgelsen vedrørende anvendelse af et partitetspunktssystem i cementbranchen, som blev fremsendt til Kommissionen den 21. december 1978. Endvidere har det forhold, at Kommissionens første reaktion på anmeldelsen af det belgisk-nederlandske system kom den 1. august 1983, ingen forbindelse med de drøftelser, der fandt sted på mødet 14. januar 1983.

1242 Hvad angår Rugby's argument om, at det fremgår af de ovenfor i præmis 1240 nævnte dokumenter, at paritetspunktsmetoden blev drøftet ved Cembureau's eksekutivkomités møde den 25. marts 1983, må det fastslås, at Kommissionen på ingen måde har bestridt, at der bl.a. blev drøftet en paritetspunktsmetode ved dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 2 og 4), og at Kommissionen aldrig har gjort gældende, at Cembureau-aftalen blev indgået eller bekræftet på dette møde. Efter meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning havde Cembureau's eksekutivkomités møde den 25. marts 1983 forbindelse med drøftelserne vedrørende »loyal eller sund eller korrekt« konkurrence. Der henvises i denne forbindelse til, at de dele af meddelelsen af klagepunkter (nr. 7, 8 og 60) og den anfægtede beslutning (nr. 17), der vedrørte loyal konkurrence, ikke har givet anledning til, at der i den anfægtede beslutning er fastslået en overtrædelse. Selv om Rugby under den administrative procedure havde kunnet påvise, at det fremgik af de påberåbte dokumenter, at der ved mødet i Cembureau's eksekutivkomité den 25. marts 1983 blev drøftet en paritetspunktsmetode, ville proceduren ikke have fået et andet udfald.

2.18. Sag T-60/95, Irish Cement mod Kommissionen

1243 For det første har Irish Cement i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at Kommissionen i de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter selv erkendte, at de nationale og regionale karteller, som fandtes i en række medlemsstater, var tilstrækkelige til at isolere disse medlemsstater i forhold til samhandelen i Fællesskabet, idet de vanskeliggjorde eller umuliggjorde import fra andre lande i Fællesskabet, og de fjernede ethvert incitament til eksport. Det er derfor Irish Cement's opfattelse, at selskabet, såfremt det havde haft adgang til de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter under den administrative procedure, havde haft mulighed for at påvise, at den egentlige forklaring på den ringe samhandel med cement mellem staterne — i modsætning til, hvad Kommissionen har anført — ikke var indgåelsen af en påstået Cembureau-aftale, men at der fandtes en række uafhængige nationale karteller. Selskabet har nærmere henvist til nr. 47, 48, 49, 82, 83 og 84 i meddelelsen af klagepunkter for så vidt angår det tyske marked, nr. 44, 45, 46 og 78-81 i meddelelsen af klagepunkter for så vidt angår det franske marked, nr. 38, 39, 40 og 73-77 i meddelelsen af klagepunkter for så vidt angår det britiske marked, nr. 72 i meddelelsen af klagepunkter for så vidt angår det italienske marked, nr. 89 i meddelelsen af klagepunkter for så vidt angår det spanske marked og nr. 86 i meddelelsen af klagepunkter for så vidt angår det græske marked.

1244 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af direkte dokumentbeviser. De eventuelle alternative forklaringer på den ringe samhandel mellem Cembureau's medlemsstater, som Irish Cement kunne have fremført, hvis selskabet havde haft adgang til hele meddelelsen af klagepunkter under den administrative procedure, kunne ikke have sat disse direkte dokumentbeviser i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 263 og 264). Endvidere bemærkes, at selv om det antages, at de påberåbte dokumenter havde gjort det muligt for sagsøgeren at påvise, at der ikke var nogen forbindelse mellem de nationale karteller og Cembureau-aftalen, påvirkede den manglende adgang til de omhandlede dokumenter af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1137, ikke selskabets muligheder for at varetage sit forsvar, idet de nationale klagepunkter ikke er medtaget i den anfægtede beslutning.

1245 For det andet har Irish Cement i sit indlæg af 5. januar 1998 anført, at det endvidere bekræftes af en række referater af møder i Cembureau's eksekutivkomité, der blev afholdt mellem marts 1983 og november 1984 (dok. 33.322/1423-1444 og dok. 33.126/7882-7886), at drøftelserne ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 og ved delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984 havde et lovligt indhold. Det fremgår klart af mødereferaterne, at de omhandlede drøftelser angik dumpingimporten fra Østtyskland og Spanien. Irish Cement kunne endvidere have anvendt dokumenterne med henblik på at påvise, at udtalelser fra visse delegationsledere ved mødet den 19. marts 1984, hvorefter »de ømtålelige spørgsmål er [...] Spaniens eksport til Irland og Storbritannien«, og »Cembureau's fremtid ville være i fare, hvis ikke man i sammenslutningen fik løst problemerne med medlemslandenes samhandel« [meddelelsen af klagepunkter, nr. 9, litra b)], i virkeligheden vedrørte Cembureau-medlemmernes bekymring med hensyn til en større tvist (antidumpingklage) mellem visse af dem, forsøgene på at finde en mindelig løsning og faren for, at det på langt sigt kom til en opdeling af sammenslutningen, hvis dumping ikke kunne undgås. Irish Cement har endvidere anført, at selskabet ligeledes kunne have anvendt disse dokumenter med henblik på at påvise, at det eneste formål med udvekslingen af prisoplysninger, som fandt sted ved delegationsledernes

møder [den anfægtede beslutning, nr. 16, litra a)], var at vurdere faren ved dumping og underbygge sagsakterne i den antidumpingklage, som var indgivet til Kommissionen.

1246 Det må imidlertid fastslås, at de påberåbte dokumenter ikke kan sætte de direkte dokumentbeviser, der er anvendt i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Dokumenterne kan højst vise, at problemerne vedrørende dumpingimport også blev drøftet på de omhandlede møder, hvilket Kommissionen i øvrigt aldrig har bestridt (jf. ovenfor i præmis 1180). De bemærkninger, sagsøgeren kunne have fremført, hvis selskabet havde haft adgang til dokumenterne, kunne derfor ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Hvad særlig angår mødet den 19. marts 1984 bemærkes, at de dokumenter, Irish Cement har fremlagt, ikke kan kaste et andet lys over det forhold, at »Tysklands eksport til Storbritannien og Irland« og »Frankrigs eksport til Tyskland« var blandt de »omtalelige spørgsmål«, der er nævnt i meddelelsen til formanden til dette møde [meddelelsen af klagepunkter, nr. 9, litra b), den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729], dvs. bekymringer, der direkte angik samhandelen med cement i Fællesskabet, som Cembureau-aftalen skulle regulere.

1247 Hvad angår formålet med udvekslingen af prisoplysninger ved delegationsledernes møder kunne de bemærkninger, Irish Cement kunne have fremført på grundlag af de påberåbte dokumenter, ikke have sat de direkte dokumentbeviser i et andet lys. Det fremgår af disse dokumentbeviser, at udvekslingen af prisoplysninger ved møderne fandt sted for at »vurdere risikoen ved at forøge en bestemt import og samtidig nedsætte visse priser markant« (udkastet til formandens indledende redegørelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1993 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585), at »fremhæve de potentielle konfliktårsager« (mødenotaterne af 2.4.1984 fra delegationsledernes møde den 19.3.1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737)), og at »forskel[len mellem priserne] gradvis indskrænkes« for at fjerne »fristelsen« til at eksportere (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729)).

1248 For det tredje har Irish Cement i sit indlæg af 10. februar 1997 påberåbt sig referatet af CMF's møde den 16. oktober 1985 (dok. 33.126/17099-17102), hvoraf fremgår, at to britiske producenter, RTZ og Rugby, udtrykte frygt for, at en ændring i aftalerne på det britiske marked ville tilskynde til import af cement til dette marked. Ifølge sagsøgeren er det bevis for, at der ikke fandtes en international aftale om begrænsning af importen.

1249 Det må imidlertid fastslås, at de bemærkninger, Irish Cement kunne have fremført på grundlag af dette dokument, hvis selskabet havde haft adgang hertil under den administrative procedure, på ingen måde kunne have sat de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med

henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45), i et andet lys. Kommissionen har således aldrig gjort gældende, at Cembureau-aftalen medførte, at enhver samhandel med cement i Fællesskabet og ethvert forsøg på handel mellem staterne ophørte. I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 1 blev Cembureau-aftalen anset for at udgøre en overtrædelse på grund af aftalens konkurrencebegrænsende formål.

1250 For det fjerde har Irish Cement i sit indlæg af 5. januar 1998 påberåbt sig en fælleserklæring af 3. oktober 1986 fra Cannellopoulos, på Titan's vegne, og Kalogeropoulos, på Heracles's vegne, vedrørende »Export of Greek cement to England« (dok. 33.126/11116 og 11117), hvorefter »der har været trusler om og gjort forsøg på at gøre fælles front med andre europæiske producenter med henblik på i videst muligt omfang at blokere for græsk eksport, også i tredjelande, at undergrave den græske cementindustri og bringe uorden på det græske hjemmemarked ved at overtage et af de græske selskaber«. Ifølge Irish Cement viser denne erklæring klart, at der ikke var nogen Cembureau-aftale på dette tidspunkt. Hvis der havde eksisteret en sådan aftale, ville der allerede være en »fælles front med andre europæiske producenter«, således som det omtales i fælleserklæringen, og det ville ikke være nødvendigt at træffe foranstaltninger for at gøre fælles front. Endvidere har Irish Cement anført, at denne erklæring klart imødegår den påståede erklæring fra Kalogeropoulos ved mødet i Heracles's bestyrelse den 25. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877).

1251 Det må imidlertid fastslås, at uddraget af det dokument, sagsøgeren har påberåbt sig, ikke kan kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45). Gennemførelsen af en kollektiv beskyttelsesforanstaltning over for den specifikke trussel, som den græske import udgjorde for de vesteuropæiske markeder fra 1986, udelukker på ingen måde, at der forinden fandtes en generel aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet på europæisk plan (jf. ovenfor i præmis 913).

2.19. Sag T-61/95, Cimpor mod Kommissionen, sag T-62/95, Secil mod Kommissionen, og sag T-63/95, ATIC mod Kommissionen

1252 For det første har Cimpor og ATIC i deres processkrifter af henholdsvis 21. januar og 7. februar 1998 anført, at det af visse dokumenter fremgår, at det i 1983 var problemet med dumping ved eksport fra de østeuropæiske til de vesteuropæiske lande, der i første række optog den europæiske cementindustri. ATIC har i denne forbindelse henvist til Vicat's notater af 21. og 22. december 1987 (dok. 33.126/6160-6175), og Cimpor har henvist til årsberetningen for 1988 fra selskabet Ciments d'Obourg (dok. 33.126/186). Ifølge sagsøgerne ville disse dokumenter have gjort det muligt for dem at afkræfte Kommissionens påstand om, at Cembureau-aftalen blev indgået ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983.

1253 Det må imidlertid fastslås, at de to påberåbte dokumenter ikke har nogen forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983 og derfor ikke viser noget om de drøftelser, der fandt sted ved dette møde. Selv om det antages, at de havde en forbindelse med det pågældende møde, ville de ikke kunne kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at samtidig med, at delegationslederne ved deres møde den 14. januar 1983 drøftede dumping, indgik de en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet, og denne aftale blev bekræftet ved delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984 (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45).

1254 For det andet har Cimpor og Secil i deres processkrifter af 21. januar 1998 henvist til en intern korrespondance fra FIC vedrørende Cembureau's eksekutivkomités og delegationsledernes møder den 7. og 8. november 1984 (dok. 33.126/862 og 863), som ikke blot viser den bekymring, som importen af cement fra Østeuropa fremkaldte hos repræsentanterne for den europæiske cementindustri, men navnlig at Cembureau holdt sig helt uden for spørgsmålene vedrørende konkurrencen mellem sammenslutningens medlemmer. Sagsøgerne har i denne forbindelse henvist til fodnoten i dette dokument, hvorefter man ikke behandlede EF-specifikke problemer ved disse møder.

1255 Det bemærkes, at beviset for Cembureau-aftalen på ingen måde beror på de drøftelser, der fandt sted ved Cembureau's eksekutivkomités møde den 8. november 1984. For så vidt angår delegationsledernes møde den 7. november 1984 anføres i dokument 33.126/862, at »man ikke behandlede EF-specifikke problemer«. Der er tale om samme dokument som dokument 33.126/2436 (jf. ovenfor i præmis 1233). Det argument, som Cimpor og Secil har fremført på grundlag af denne udtalelse, kunne ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Dokument 33.126/862 kan således ikke sætte de dokumenter, der er nævnt i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45), og som viser, at Cembureau-aftalen blev indgået ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 og bekræftet ved møderne den 19. marts og 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 979-985 og 1008, 1009, 1010, 1030-1037 og 1235), i et andet lys.

2.20. Sag T-65/95, Italcementi mod Kommissionen

1256 For det første har Italcementi i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at det af de dokumenter, selskabet havde adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, fremgår, at den økonomiske sammenhæng, hvori de påståede europæiske karteller indgik, var noget mere kompleks end beskrevet af Kommissionen i den internationale del af meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning. Den begrænsede grænseoverskridende handel med cement i Fællesskabet kunne udmærket forklares med en række særlige kendetegn ved markedet, såsom strukturel overkapacitet (meddelelsen af klagepunkter, nr. 37, 42, 47, 54 og 56 for så vidt angår henholdsvis det britiske, det franske, det tyske, det spanske og det portugisiske marked) og krydsende ejerskab mellem selskaber i forskellige

medlemsstater (meddelelsen af klagepunkter, nr. 42, 54, 56 og 82 for så vidt angår henholdsvis det franske, det spanske, det portugisiske og det tyske marked), og det var ikke nødvendigt at falde tilbage på en teori om, at der fandtes et påstået princip om at respektere hjemmemarkederne.

1257 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af direkte dokumentbeviser. De alternative forklaringer, som sagsøgeren ud fra den økonomiske sammenhæng kunne have fremført, med hensyn til den beskedne handel med cement i Fællesskabet kunne ikke have sat disse direkte dokumentbeviser i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 263 og 264). Tværtimod ville de forklaringer vedrørende »naturlige hindringer« for samhandelen med cement mellem stater, som sagsøgeren kunne have fremført, hvis selskabet havde haft adgang til hele meddelelsen af klagepunkter under den administrative procedure, have understreget grovheden af den begåede overtrædelse, idet delegationslederne ved indgåelsen af Cembureau-aftalen forsøgte at fjerne den minimale konkurrencemulighed, der stadig var på markedet (jf. ovenfor i præmis 1088).

1258 For det andet har Italcementi i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at oplysningerne i de nationale sagsakter sætter den centrale rolle, Kommissionen har tillagt Cembureau i forbindelse med ændringerne i konkurrenceforholdene i Europa i den omhandlede periode, i det rette perspektiv. Det fremgår således af disse oplysninger, at de forskellige karteller, som ifølge den opfattelse, Kommissionen gav udtryk for i meddelelsen af klagepunkter, fandtes på nationalt plan og i grænseregionerne på en række markeder (det britiske, det franske, det tyske, det græske, det spanske og det portugisiske marked), var helt uafhængige af Cembureau's virkeområde. I øvrigt understregedes det i meddelelsen af klagepunkter, at disse forskellige nationale og regionale karteller i sig selv var tilstrækkelige til at hindre den økonomiske integration, som tilstræbes med traktaten, og den naturlige handel mellem medlemsstater, og det var ikke nødvendigt med et overordnet hjemmemarkedsprincip på europæisk plan (meddelelsen af klagepunkter, nr. 77, 81, 84, 86, 89 og 91 for så vidt angår henholdsvis det britiske, det franske, det tyske, det græske, det spanske og det portugisiske marked). Logisk set er det derfor utænkeligt, at de europæiske cementproducenter skulle have anset det for nødvendigt at udtænke et kartel omfattende hele Europa med det formål at begrænse konkurrencen på et marked, hvor konkurrencen allerede var strukturelt hæmmet af et net af påståede nationale og regionale aftaler, hvoraf nogle lå langt før 1983 (dok. 33.126/17863 og 17864 og nr. 46 og 82 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende henholdsvis det franske og det tyske marked), på hvilket tidspunkt Kommissionen mener at have sikre beviser for, at Cembureau-aftalen fandtes. Navnlig de tyske sagsakter viser, hvor ulogisk og tilfældigt Kommissionens ræsonnement var, da den anså Cembureau for at være det forum, hvorigennem de forskellige karteller på nationalt plan og i grænseregionerne i Fællesskabet nødvendigvis skulle passere. Italcementi har i denne forbindelse anført, at Kommissionen efter først at have redegjort for, hvorfor den fandt, at den påståede informationsudveksling mellem tyske producenter via BDZ og mellem BDZ og SFIC og de påståede aftaler om opdeling af markedet i Sydtyskland i sig selv kunne påvirke samhandelen i Europa, selv om de var af rent national karakter, udtalte, at de tyske producenters beslutning om ikke at eksportere skyldtes deres ønske om ikke at tilsidesætte Cembureau-aftalen. Kommissionen undlod herved at tage hensyn til, at de påståede tyske aftaler gik tilbage til 1956, dvs. lang tid før tanken om Cembureau-princippet opstod (meddelelsen af klagepunkter, nr. 82 og 84). Navnlig fastholdt Kommissionen vurderingen, selv om der ikke i beskrivelsen af de faktiske omstændigheder (meddelelsen af klagepunkter, nr. 47, 48 og 49) var holdepunkter for at antage, at der var en forbindelse mellem sådanne lokale eller regionale aftaler og en Cembureau-aftale.

1259 I sit indlæg af 26. november 1997 har Italcementi endvidere nævnt en række dokumenter vedrørende det belgiske marked (dok. 33.126/851, 853-856, 874, 1135-1138, 1204, 1205, 1206, 1543-1547, 1804 og 1805, 1823, 1824, 2661-2664, 2691, 2692, 7784, 8055, 8154, 8155, 8207, 8208, 8209, 8557, 8562, 9039, 9751, 10052, 10330, 10351, 10352, 10439, 10440, 18056-18061, 18067, 18081, 18082, 18100, 18101 og 18110-18113), hvoraf fremgår, at der også på dette marked var lokale aftaler omfattende markedsandele, priser, eksport til andre medlemsstater i Fællesskabet og tredjelande, leverancer af klinker, tidligere omsætningsled (udnyttelse af kalkaflejringer), senere omsætningsled (inaktivt materiale, beton), leverancer af cement til betonblandeanlæg og transport. Disse aftaler var helt uafhængige af Cembureau, sammenslutningens aktiviteter og det princip, som den angiveligt skulle have startet, og de kunne i sig selv fjerne enhver konkurrence. Notatet af 24. januar 1989 om kontakten mellem Cimpor, Secil, Asland og Ready-Mix (dok. 33.322/178) indeholder nærmere oplysninger om de lokale karteller mellem de to portugisiske producenter, som også omfattende det senere omsætningsled for beton og dermed yderligere virkede i retning af at afskærme dette marked for konkurrence udefra.

1260 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af direkte dokumentbeviser. Selv om det antages, at de af Italcementi påberåbte dokument havde gjort det muligt for selskabet at påvise, at der ikke var nogen forbindelse mellem de nationale karteller og Cembureau-aftalen, påvirkede den manglende adgang til de omhandlede dokumenter ikke selskabets muligheder for at varetage sit forsvar, idet de nationale klagepunkter ikke er medtaget i den anfægtede beslutning, og beviset for Cembureau-aftalen var på ingen måde afhængigt af, at der fandtes nationale karteller. De bemærkninger, Italcementi kunne have fremført på grundlag af de påberåbte dokumenter, som ifølge selskabet viser, at de nationale karteller begrænsede samhandelen mellem medlemsstater, kunne endvidere ikke have sat de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har anvendt i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 263 og 264). Tværtimod ville disse forklaringer have understreget grovheden af den begåede overtrædelse, idet delegationslederne ved indgåelsen af Cembureau-aftalen forsøgte at fjerne den minimale konkurrencemulighed, der stadig var på markedet (jf. ovenfor i præmis 1088).

1261 For det tredje har Italcementi i sit indlæg af 10. februar 1997 understreget, at der ikke i de dokumenter, selskabet har kunnet gennemgå, er nogen henvisning til en »makro-samordning« på europæisk plan. De eneste henvisninger til Cembureau, der er i disse dokumenter (dok. 33.126/14855, 14858, 14859, 14861, 14870, 14871, 14889 og 14893), understreger derimod, at der udelukkende er tale om et diskussionsforum vedrørende tekniske og økonomiske spørgsmål, men ikke forretningsmæssige spørgsmål.

1262 Det må imidlertid fastslås, at de bemærkninger, Italcementi kunne have fremført på grundlag af disse forskellige dokumenter, med henblik på at fremhæve Cembureau's rolle, ikke kunne have sat den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys.

1263 For det fjerde har Italcementi i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at selskabet, hvis det havde haft adgang til uddraget af referatet af mødet den 23. juli 1986 i Heracles's bestyrelse (dok. 33.126/19879 og 19880), kunne have sat Kalogeropoulos's erklæring ved bestyrelsesmødet i dette selskab den 25. juni 1986, som Kommissionen har anvendt for at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9, den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877), i et andet lys. Dokumentet af 23. juli 1986 indeholder således sammen med omtalen af det britiske og det europæiske kartel, som allerede var omtalt i erklæringen af 25. juni 1986, en udtrykkelig henvisning til Cembureau, men det fremgår ikke, at der var en forbindelse mellem kartellerne og Cembureau. Ifølge sagsøgeren nævnes i Kalogeropoulos's erklæring alene en »aftale mellem alle de europæiske cementproducenter«, men den benævnes ikke »Cembureau-aftalen eller -princippet«. Dette viser klart, at den i referatet omtalte aftale ikke have nogen forbindelse med Cembureau, og at ophavsmanden til erklæringen, Heracles's bestyrelsesformand, med udtrykket sandsynligvis på en noget forenklet måde ville henvise til alle de lokale og regionale karteller, som fandtes på de nationale markeder i Fællesskabet.

1264 Det må imidlertid fastslås, at det forhold, at der ikke i referatet af mødet i Heracles's bestyrelse den 23. juli 1986 (dok. 33.126/19879 og 19880) er nogen udtrykkelig forbindelse mellem Cembureau og det europæiske kartel, ikke kan kaste et nyt lys over de direkte dokumentbeviser, bl.a. Blue Circle's interne notater (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2 og 3, dok. 33.126/11332, 11333 og 11334 og 11335, 11336 og 11337) og de dokumenter vedrørende Cembureau's delegationslederes møder, der er nævnt i nr. 19 i den anfægtede beslutning. Disse dokumenter viser klart, at der var en forbindelse mellem den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse og Cembureau.

1265 For det femte har Italcementi i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at en række dokumenter klart viser, at de europæiske cementproducenter i deres daglige forretningsforbindelser handlede uden noget kendskab til, at der var et mere generelt hjemmemarkedsprincip. Endvidere viser forskellige dokumenter, at der var eksport ud af Fællesskabet, eller at der var ønske om at eksportere, hvilket modsiger, at den påståede Cembureau-aftale skulle have eksisteret. Italcementi har i denne forbindelse henvist til en række spanske dokumenter (dok. 33.322/406, 407, 408, 1607, 1608 og 2898-2901) og portugisiske dokumenter (dok. 33.322/155, 156, 157, 470-481, 483, 484, 575, 1021 og 1022). Referatet af mødet i Asland's bestyrelse den 24. september 1986 (dok. 33.322/1607 og 1608), hvori omtales bestræbelserne på at »fremme international og national forståelse af, at det er nødvendigt at øge solidariteten mellem producenter, hvilket er den eneste reelle — om end vanskelige — måde, hvorpå virkningerne af import kan fjernes«, viser, at der på daværende tidspunkt endnu ikke fandtes en sådan international forståelse, og at de konkrete virkninger af den påståede Cembureau-aftale for de nationale cementindustriers måde at fungere på slet ikke var blevet bemærket. For så vidt angår dokumenterne 33.322/470-481, 483 og 484 viser de, at de portugisiske producenter trods det påståede nationale kartel og iberiske kartel frit kunne eksportere til andre af Cembureau's medlemslande. Sagsøgeren har fundet flere dokumenter (dok. 33.126/14956-14976 (SFIC's interne dokumenter med angivelse af cementimporten til Frankrig i 1984-1988) og dok. 13487, 5680 og 5681 (referat af salgschefmøde i det franske selskab Norcim)), som viser, at selv om det antages, at Cembureau-aftalen havde eksisteret fra 1983, blev den ikke anvendt i praksis, når henses til udvekslingen i den grænseoverskridende handel med cement i den omhandlede periode. I sit indlæg af 26. november 1997 har sagsøgeren påvist en anden række af dokumenter, som underbygger selskabets opfattelse. Flere dokumenter (dok. 33.126/732-735,

1963, 1991, 2058 og 10193, 10194 og 10195) viser således den belgiske industris bekymringer for så vidt angår de negative virkninger af en for høj indenlandsk prisstigning på importen, navnlig fra Tyskland, hvilket viser, at en sådan import ikke syntes forbudt i henhold til et påstået hjemmemarkedsprincip. En række dokumenter vedrørende eksport fra Tyskland og Frankrig til Belgien og fra Belgien til Det Forenede Kongerige (dok. 33.126/375, 885, 886, 1404, 1405, 1406, 1425, 6916, 6947, 6954, 7552, 7558, 7760, 7761, 8110, 8112-8118, 8131 og 8132, 8382, 8519, 8540, 10193, 10194, 10195 og 18099a) viser, at det påståede Cembureau-princip ikke havde nogen praktisk betydning, og at de virksomheder, som var truet eller følte sig truet af import, beskyttede sig, bl.a. ved at indrømme deres kunder rabatter, ved at gennemføre gengældelsesforanstaltninger på de markeder, hvorfra importen hidrørte, og ved at påtænke eller gennemføre planer om sammenslutninger, køb af virksomheder eller aktieposter i andre lande. Endvidere underbygger en række andre dokumenter (dok. 33.126/3973, 3974, 10837, 10838, 10839 og 10857-10872) sagsøgerens opfattelse, hvorefter hindringerne for eksport beroede på rent handelsmæssige forhold. Når det var muligt at eksportere, skete det uden hensyn til en påstået aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet. Sammenfattende har sagsøgeren anført, at alle de påberåbte dokumenter viser, at den internationale handel med cement fuldt ud svarede til markedsforholdene (strukturen på de nationale markeder, forskel mellem prisniveauer, manglende produktionskapacitet, naturlige og tekniske hindringer for samhandel) og ikke var påvirket af påståede principper, der havde til formål at begrænse omfanget.

1266 Det bemærkes, at Kommissionen aldrig har gjort gældende, at Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil medførte, at enhver samhandel med cement i Fællesskabet og ethvert forsøg på handel mellem staterne ophørte. I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 1 blev Cembureau-aftalen anset for at udgøre en overtrædelse på grund af aftalens konkurrencebegrænsende formål. Endvidere var aftalen ikke til hinder for »den traditionelle eller strukturelle samhandel« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729), men derimod »ukontrolleret« eksport (mødenotaterne vedrørende delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737), dvs. den ikke-kontrollerede eller ikke-regulerede eksport. Det forhold, at der i et konkret tilfælde kan påvises import eller eksport, kan derfor ikke sætte de direkte dokumentbeviser for Cembureau-aftalen (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45), i et andet lys.

1267 For så vidt angår Asland's dokument af 24. september 1986 (dok. 33.322/1607 og 1608) må det ses i den sammenhæng, hvori det indgik, nemlig den situation med specifikke trusler om import fra Grækenland, som gjorde sig gældende på det pågældende tidspunkt. De bemærkninger, Italcementi kunne have fremført på grundlag af dette dokument, hvis selskabet havde haft adgang hertil under den administrative procedure, kunne derfor ikke have kastet et andet lys over den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, som viser, at der forinden var indgået en generel aftale på europæisk plan om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet.

2.21. Sag T-68/95, Holderbank mod Kommissionen

1268 I sit indlæg af 8. februar 1997 har Holderbank for det første anført anført, at hvis selskabet under den administrative procedure havde haft adgang til kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende det britiske kartel (kapitel 4 og 14) og dokumenterne vedrørende dette kartel, kunne det have påvist, at den manglende eksport til de øvrige medlemsstater skyldtes forhold, som ikke havde nogen forbindelse med den påståede Cembureau-aftale. Sagsøgeren har i denne forbindelse henvist til, at Kommissionen selv anførte i nr. 38, 73 og 74 i meddelelsen af klagepunkter, at det britiske marked var delt fuldstændigt op, afskærmet og dermed utilgængeligt for udenlandske konkurrenter på grund af CPMA (jf. ovenfor i præmis 91). De nævnte dele af meddelelsen af klagepunkter afkræfter således, at den påståede Cembureau-aftalen skulle have eksisteret.

1269 Herudover har Holderbank henvist til en række dokumenter i sagsakterne vedrørende Det Forenede Kongerige — navnlig korrespondance fra perioden 1986-1987 mellem CMF's medlemmer og med OFT (jf. ovenfor i præmis 1147) — som, hvis selskabet havde haft adgang hertil under den administrative procedure, kunne have underbygget dets opfattelse af, at det britiske marked i realiteten var utilgængeligt for producenter på kontinentet. Sagsøgeren har nærmere henvist til CMF's formands brev til OFT (dok. 33.126/17624 og 17625), hvorefter cement til britiske kunder i kraft af systemet med priser frit leveret (»delivered-price-system«), hvorved det britiske marked adskilte sig fra de fleste vesteuropæiske markeder, nødvendigvis skulle leveres på byggepladsen, hvilket medførte betydelige praktiske vanskeligheder for potentielle udenlandske konkurrenter. Det fremgår endvidere af dokumenterne 33.126/17625 og 17641-17653, at de britiske priser — i modsætning til, hvad Kommissionen har anført — i virkeligheden var lavere end priserne på markederne på kontinentet, navnlig i Vesttyskland, når henses til transportomkostninger, hvilket udgjorde en hindring for eksport til Det Forenede Kongerige. Ved hjælp af disse dokumenter kunne Holderbank således allerede under den administrative procedure have imødegået klagepunktet om, at den manglende eksport skyldtes et internationalt kartel. Det fremgår af dokumenterne 33.126/17642 og 17643, at der på det pågældende tidspunkt var et fald i den nationale efterspørgsel i Det Forenede Kongerige. Dette er ligeledes et diskulperende forhold, idet den stigende overkapacitet på det britiske marked øgede omkostningspresset på de lokale producenter og dermed gjorde det endnu vanskeligere at importere. Dokument 33.126/17646 vedrørende import fra Grækenland, det tidligere Østtyskland og Polen viser, at de udenlandske producenter, navnlig på grund af gengældelsesforanstaltninger med hensyn til priser fra de lokale producenters side, ikke kunne forvente at kunne importere til Det Forenede Kongerige, medmindre de anvendte dumpingpriser. Holderbank har afslutningsvis vedrørende dette spørgsmål som bilag til indlægget af 8. februar 1997 fremlagt en række referater af møder i CMF (dok. 33.126/17062, 17090, 17099, 17100, 17134, 17141, 17142, 17147, 17149, 17158, 17163-17168, 17171, 17183, 17193, 17200, 17211, 17215, 17220, 17227, 17262, 17280, 17623, 17624, 17666, 17667 og 17696-17699), som på slående måde illustrerer fordelingen og afskærmningen af det britiske marked.

1270 Endelig har Holderbank i sagsakterne vedrørende Grækenland henvist til et notat fra Heracles's bestyrelse af 29. september 1986 (dok. 33.126/19881 og 19882), som viser, at Kommissionen ikke har sat Kalogeropoulos's erklæring af 25. juni 1986 (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9, den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877) i dens rette

sammenhæng. Dette notat viser klart, at eksporten fra Grækenland til Det Forenede Kongerige blev blokeret alene af det britiske kartel og ikke af et internationalt kartel.

1271 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af direkte dokumentbeviser. Hverken de alternative forklaringer vedrørende manglende handel med cement i Fællesskabet, fordi der i Det Forenede Kongerige fandtes aftaler om opdeling og afskærmning af hjemmemarkedet, eller de forklaringer, Holderbank kunne have fremført vedrørende notatet fra Heracles's bestyrelse af 29. september 1986 (dok. 33.126/19881 og 19882), kunne have sat de direkte dokumentbeviser for Cembureau-aftalen i et andet lys. Herudover bemærkes, at der alene anføres følgende i Heracles's notat af 29. september 1986: »Indtil videre har kartellet 'terroriseret' markedet i England og forhindret de store virksomheder inden for fremstilling af færdigblandet beton i at købe græsk cement, hvis de ville undgå ubehageligheder«. Der er derfor ikke grundlag for at antage, at dette notat henviste til det britiske kartel og ikke det europæiske kartel. Selv om det antages, at ophavsmanden til notatet, således som Holderbank har anført, mente det britiske kartel, udelukker dette på ingen måde, at der forinden havde eksisteret et mere omfattende europæisk kartel, som »støttede« et sådant lokalt kartel. Den kritik, Holderbank på grundlag af Heracles's notat af 29. september 1986 har fremført i forhold til den udtalelse, dette selskabs bestyrelsesformand, Kalogeropoulos, fremsatte den 25. juni 1986, og hvori der netop både omtales et britisk og et europæisk kartel (jf. ovenfor i præmis 913) i forbindelse med det græske problem, kunne derfor ikke have sat den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys.

2.22. Sag T-69/95, Hornos Ibéricos mod Kommissionen

1272 Hornos Ibéricos har for det første anført i sit indlæg af 10. februar 1997, at det var det forhold, at der fandtes et britisk kartel, og ikke en påstået Cembureau-aftale, som gjorde det umuligt for andre producenter at komme ind på det britiske marked. Dette fremgår af kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Det Forenede Kongerige (kapitel 4 og 14) og et notat fra Heracles's bestyrelse af 29. september 1986 (dok. 33.126/19881 og 19882). Sagsøgerens ret til kontradiktion er derfor blevet tilsidesat, fordi selskabet ikke havde adgang til disse oplysninger under den administrative procedure.

1273 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1271, må dette argument forkastes.

1274 For det andet har Hornos Ibéricos i sit indlæg af 10. februar 1997 henvist til et internt notat fra Kommissionens GD III fra november 1994, hvoraf fremgår, at Kommissionens analyse af markedet i den anfægtede beslutning er behæftet med fejl.

1275 Det bemærkes, at sagsøgerne som udgangspunkt ikke har adgang til Kommissionens interne dokumenter (den ovenfor i præmis 144 nævnte dom af 6.4.1995, BPB Industries og British Gypsum mod Kommissionen, dommens præmis 25, og den ovenfor i præmis 140 nævnte dom i af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 54, samt den ovenfor i præmis 196 nævnte kendelse i sagerne NMH Stahlwerke m.fl. mod Kommissionen, kendelsens præmis 35). Denne begrænsning af adgangen til interne dokumenter er begrundet i hensynet til den pågældende institutions funktionsdygtighed med hensyn til forfølgningen af overtrædelser af traktatens konkurrenceregler (kendelsen i sagerne NMH Stahlwerke m.fl. mod Kommissionen, præmis 36).

1276 Det må fastslås, at der ikke blev givet adgang til det interne notat, som Hornos Ibéricos har henvist til, efter de af Retten anordnede foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse. Sagsøgeren, der ikke kan godtgøre at være kommet i besiddelse af det interne notat fra GD III på lovlig måde, kan ikke påberåbe sig indholdet af dette notat. Selv om Hornos Ibéricos lovligt var kommet i besiddelse af notatet allerede under den administrative procedure, ville proceduren ikke have fået et andet udfald. Der er således tale om et notat fra november 1994 til generaldirektøren for Kommissionens GD IV indeholdende nogle forslag fra GD III i forbindelse med den umiddelbart forestående vedtagelse af den anfægtede beslutning. Selv om sagsøgeren havde kunnet henlede Kommissionens opmærksomhed på forhold i notatet før vedtagelsen af den anfægtede beslutning, ville dette ikke have haft nogen indvirkning på beslutningen, idet Kommissionen med fuldt kendskab til indholdet af det omhandlede notat den 30. november 1994 vedtog den anfægtede beslutning. Endvidere har Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) fastslået den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse på grundlag af direkte dokumentbeviser. Hvis sagsøgeren under den administrative procedure på grundlag af GD III's interne notat havde kunnet gøre gældende, at det relevante marked ikke omfattede hele Europa, ville dette ikke have sat disse direkte dokumentbeviser i et andet lys. Dokumenterne viser, at Cembureau-aftalen fandtes, og samtidig at det relevante marked på grund af kartellets europæiske karakter omfattede hele Europa.

2.23. Sag T-87/95, Cementir mod Kommissionen

1277 For det første har Cementir i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at selskabet i de nationale sagsakter har fundet en række dokumenter, som viser, at det europæiske cementmarked naturligt var opdelt i en række særskilte territoriale områder, at samhandelen med cement nødvendigvis var begrænset til grænseområderne og — i det omfang, det var muligt — til eksport ad søvejen eller ad floder, og at denne samhandel højst kunne berøre visse virksomheder, men ikke Cementir, som ikke eksporterede. Det er sagsøgerens opfattelse, at Kommissionen på grundlag af disse faktiske omstændigheder skulle have erkendt, at dens opfattelse af cementmarkedet som »europæisk« var i strid med de faktiske forhold, og at det derfor var vilkårligt at gå ud fra, at der fandtes en generel samordning, hvis virkninger strakte sig fra den ene ende af Europa til den anden.

1278 Endvidere har Cementir anført, at hvis Kommissionen havde koncentreret sig om den enkelte virksomheds adfærd på de nationale markeder, havde den måske fundet frem til overtrædelser, som en eller flere virksomheder havde begået inden for klart afgrænsede markedssegmenter, men den ville aldrig havde fastslået, at der fandtes en aftale med europæisk rækkevidde om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, hvilket der i øvrigt ikke er noget, der tyder på i de gennemgåede dokumenter. Til støtte herfor har Cementir henvist til et dokument vedrørende den græsk-spanske aftale om oprettelse af CMA (jf. ovenfor i præmis 1040) (dok. 33.126/19220-19223), et referat af mødet i CMF den 17. juli 1986 (dok. 33.126/17157, 17158 og 17159), hvori omtales de foranstaltninger, som var truffet af britiske producenter for at imødegå importen af cement fra Grækenland til Det Forenede Kongerige, interne dokumenter fra SFIC vedrørende importen i 1985, 1987 og 1988 (dok. 33.126/14956-14976), referatet af mødet den 23. juli 1986 i Heracles's bestyrelse (dok. 33.126/19879 og 19880) og en række dokumenter, som viser, at de foranstaltninger, forskellige italienske producenter traf for at beskytte det italienske marked mod import fra Grækenland, ikke havde nogen forbindelse med den påståede Cembureau-aftale (dok. 33.126/2945-2951, 2934, 2935, 2954-2966 og 3065-3068). Cementir har endvidere henvist til Bundeskartellamt's beslutning fra 1972, hvorved det blev fastslået, at et lokalt kartel var ulovligt. Selskabet har også uden nærmere angivelse påberåbt sig uddrag af meddelelsen af klagepunkter, hvoraf fremgår, at Lafarge havde en bestemmende indflydelse i Wössinger Zement (Tyskland) og Asland (Spanien). Uddragene viser, at disse selskabers eksportpolitik udgjorde en koncernstrategi og ikke var fastlagt i henhold til et påstået hjemmemarkedsprincip. Endelig har Cementir henvist til kapitel 8 og 9 i meddelelsen af klagepunkter, som viser, at Oficemen, Secil og Cimpor havde indgået aftaler for det portugisiske og det spanske marked, der — således som Kommissionen har erkendt — nærmest umuliggjorde import af cement fra udlandet.

1279 Endvidere har Cimentir i sit indlæg af 29. december 1997 fremhævet en række dokumenter, som viser, at der allerede fra 1965 havde eksisteret aftaler på det belgiske marked (33.126/860, 861 og 1543-1551) og bi- eller multilaterale kontakter, grænseoverskridende aftaler eller udkast hertil på det tyske, det nederlandske og det belgiske marked (dok. 33.126/1119-1134, 1175-1179 og 1574-1577), på det franske og det belgiske marked (dok. 33.126/837, 838 og 985-1009), på det franske og det spanske marked (dok. 33.126/4066-4069) og på det franske, det tyske og det luxembourgske marked (dok. 33.126/4251, 4252, 4253 og 4263-4269). Alle disse dokumenter bekræfter, at de aftaler, den samordnede praksis og andre former for samarbejde, som fandtes i forskellige geografiske områder, var fuldt ud lokale og havde en lokal baggrund og ikke nogen forbindelse med et påstået europæisk kartel, som ikke omtales i nogen af disse dokumenter. Endelig bekræfter et dokument fra FIC (dok. 33.126/2105-2113), hvori redegøres for den opfattelse, den belgiske sammenslutning havde af Cembureau's rolle, og hvoraf fremgår, at sammenslutningen var tilbageholdende med at fremsende visse oplysninger til Cembureau, Cementir's påstande vedrørende Cembureau's funktion og kompetence og med hensyn til, at der ikke fandtes en generel samordning mellem de europæiske producenter inden for Cembureau.

1280 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af direkte dokumentbeviser. Disse dokumentbeviser viser, at delegationslederne ved deres møde den 14. januar 1983 indgik en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og regulering af salget fra et land til et andet, og denne aftale blev senere bekræftet ved delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984. Selv om Cementir på grundlag af de påberåbte dokumenter kunne have fremført bemærkninger vedrørende det relevante marked under den

administrative procedure, kunne proceduren ikke have fået et andet udfald. Den omstændighed, at Cembureau-aftalen fandtes på et niveau omfattende hele Europa, er i direkte modstrid med Cementir's opfattelse, hvorefter det relevante geografiske marked ikke var Europa. Endvidere bemærkes, at hverken det forhold, at Cembureau-aftalen ikke omtales i de af Cementir påberåbte dokumenter, eller de alternative forklaringer, som Cementir kunne have fremført, vedrørende naturlige og tekniske hindringer for den grænseoverskridende handel med cement, lokale og regionale former for samarbejde og aftaler, der i visse tilfælde ligger langt før 1983, og som angiveligt ikke har nogen forbindelse med en europæisk aftale om opdeling af markederne, som forklaring på det ringe omfang af handelen med cement i Fællesskabet i den omhandlede periode, eller de bemærkninger, selskabet kunne have fremført vedrørende Cembureau's rolle og kompetence samt visse sammenslutningers tilbageholdenhed med hensyn til at fremsende visse oplysninger til Cembureau, kunne have sat de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Tværtimod ville de forklaringer vedrørende »naturlige hindringer« for samhandelen med cement mellem staterne, som Cementir kunne have fremført, hvis selskabet havde haft adgang til hele meddelelsen af klagepunkter under den administrative procedure, have understreget grovheden af den begåede overtrædelse, idet delegationslederne ved indgåelsen af Cembureau-aftalen forsøgte at fjerne den minimale konkurrencemulighed, der stadig var på markedet (jf. ovenfor i præmis 1088).

1281 For det andet har Cementir i sit indlæg af 29. december 1997 fremhævet en række dokumenter (dok. 33.126/2056-2062), som viser, at de lokale kunder efter en prisstigning på det belgiske marked i 1984 begyndte at interessere sig for cement fra Tyskland, som var billigere. Endvidere har selskabet påberåbt sig CBR's dokument af 17. januar 1986 (dok. 33.126/10193-10198), hvori omtales import til Belgien af cement fra Tyskland, hvilket afkræfter, at Cembureau-aftalen skulle have eksisteret (jf. ovenfor i præmis 1088).

1282 Det bemærkes, at Kommissionen aldrig har gjort gældende, at Cembureau-aftalen medførte, at enhver samhandel med cement i Fællesskabet og ethvert forsøg på handel mellem staterne ophørte. I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 1 blev Cembureau-aftalen anset for at udgøre en overtrædelse på grund af aftalens konkurrencebegrænsende formål. Endvidere må det fastslås, at den »ukontrollerede« eksport til Belgien udtrykkeligt blev drøftet ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (mødenotaterne af 2.4.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737). Det forhold, at CBR's dokument af 17. januar 1986 bekræfter, at der var visse tilfælde af »ukontrolleret« eksport til Belgien, som delegationslederne var bekendt med, viser højst, at Cembureau-aftalen ikke altid blev overholdt af visse producenter i Fællesskabet, men det kan ikke sætte de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Tværtimod bekræfter indholdet af dette dokument, at Cembureau-aftalen var effektiv. Det anføres således i notatet: »Importen af tysk cement til Belgien synes at være stabiliseret, selv om den fortsat er forholdsvis omfattende. Importen var på 250 000 t i 1983, 220 000 t i 1984 og når sandsynligvis op på 203 000 t i 1985.«

1283 For det tredje har Cementir sammen med sit indlæg af 29. december 1997 fremlagt en række dokumenter, som viser, at de emner, der blev drøftet ved de to delegationsledermøder, selskabet deltog i, den 14. januar 1983 og den 7. november 1984, var lovlige. Andre dokumenter (dok. 33.126/1175-1179, 2026-2049, 2050-2053, 2056-2062 og 5295) bekræfter, at formålet med disse to møder var at undersøge udviklingen i dumpingimport fra Østeuropa, drøfte lovlige midler til imødegåelse heraf (indgivelse af klage til Kommissionen) og vurdere vilkårene på verdensmarkedet for cement. Det er også i denne forbindelse, at der ved mødet den 14. januar 1983 var drøftelser vedrørende det belgisk-nederlandske Basing Points System, som var anmeldt til Kommissionen i 1981, men som den endnu ikke have taget officiel stilling til på dette tidspunkt. Det er Cementir's opfattelse, at selskabet, hvis det havde haft adgang til alle disse dokumenter under den administrative procedure, kunne have givet en helt anden fortolkning af de dokumenter, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, end den fortolkning, Kommissionen har givet i den anfægtede beslutning.

1284 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1208, kunne dette argument imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

2.24. Sag T-88/95, Blue Circle mod Kommissionen

1285 For det første har Blue Circle i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at der i de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og dokumenterne vedrørende disse omtaltes lokale (nationale, bi- eller multilaterale) karteller, der — således som Kommissionen i øvrigt har erkendt i de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter — havde til følge, at de pågældende markeder var opdelt, eller i det mindste, at samhandelen mellem stater mærkbart var påvirket. Disse lokale aftaler har imidlertid ikke nogen forbindelse med et kartel for hele Europa. Det er derfor forkert, at Kommissionen har anset disse lokale aftaler for bevis for, at der fandtes en Cembureau-aftale, eller at en sådan aftale blev gennemført. Da de karteller, der er beskrevet i de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, forhindrede samhandelen med cement mellem medlemsstater, kunne de nationale sagsakter endvidere havde underbygget de bemærkninger, der på Blue Circle's vegne blev fremsat af selskabets økonomiekspert, professor P. Williamson, samt selskabets argumentation, hvorefter det mønster for handelen med cement, som i den omhandlede periode kunne konstateres på markedet, navnlig eksport fra Grækenland, skyldtes andre faktorer end det påståede europæiske kartel. Endvidere har Blue Circle anført, at en række beviser i de nationale sagsakter bekræfter, at bilaterale aftaler som f.eks. den græsk-spanske og den spansk-portugisiske aftale, som Kommissionen i første omfang henførte under de nationale klagepunkter, der senere blev opgivet, i sidste ende med urette af Kommissionen blev anvendt som bevis for, at der fandtes et Cembureau-kartel.

1286 Til støtte for argumenterne har Blue Circle henvist til oplysninger og dokumenter fra sagsakterne vedrørende Grækenland, Tyskland, Frankrig, Italien, Spanien og Portugal, som selskabet har identificeret enten ved det nummer, der findes i øverste højre hjørne på siden, titlen eller placeringen i meddelelsen af klagepunkter. Ingen af dokumenterne er imidlertid fremlagt som bilag til selskabets indlæg.

1287 Det må fastslås, at Blue Circle ved ikke som bilag til indlægget at have fremlagt de dokumenter, hvortil selskabet har henvist i indlægget, i strid med klare instrukser, som blev givet i forbindelse med foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, har gjort det umuligt for Retten at identificere dokumenterne med den sikkerhed, der er nødvendig for, at den kan vurdere dokumenternes betydning for Blue Circle's forsvar under den administrative procedure. Selskabet havde endvidere mulighed for at afhjælpe denne fejl efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, hvor det fik adgang til alle Kommissionens sagsakter, herunder de dokumenter, der allerede var omfattet af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, bortset fra dokumenterne i sag IV/27.997 (CMF-sagen vedrørende CPMA (jf. ovenfor i præmis 91 og 93)), som Blue Circle imidlertid ikke har påberåbt sig i sit indlæg af 10. februar 1997.

1288 De alternative forklaringer, som Blue Circle kunne have fremført, med hensyn til udviklingen i samhandelen med cement i den omhandlede periode på grundlag af en økonomisk analyse af markederne og under henvisning til, at der fandtes en lang række lokale (nationale, bi- eller multilaterale) karteller, kunne under alle omstændigheder ikke have sat den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45), i et andet lys. Kommissionen har endvidere ikke taget hensyn til, at der fandtes nationale aftaler eller andre lokale aftaler, f.eks. den græsk-spanske aftale eller det iberiske kartel, ved påvisningen af, at Cembureau-aftalen fandtes, hvilket udelukkede er sket på grundlag af de dokumentbeviser, der er nævnt i nr. 9 og 61 i meddelelsen af klagepunkter og i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning. De bemærkninger, som Blue Circle kunne have fremført med henblik på at påvise, at der ikke var en forbindelse mellem de lokale aftaler og Cembureau-aftalen, kunne derfor ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede aftale faktisk fandtes.

1289 For det andet har Blue Circle i sit processkrift af 12. december 1997 anført, at gennemgangen af de dokumenter, selskabet har kunnet gennemse efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, bekræfter dets opfattelse af, at det europæiske cementmarked var gennemsyret af lokale, nationale, bi- og multilaterale aftaler. Hvis Blue Circle havde haft adgang til alle sagsakter og hele meddelelsen af klagepunkter allerede under den administrative procedure, kunne selskabet have henledt Kommissionens opmærksomhed på disse aftaler og på det forhold, at de var helt uafhængige af en påstået Cembureau-aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, og dermed overbevist Kommissionen om, at den i givet fald alene skulle skride ind over for disse lokale aftaler og kun anse de implicerede producenter for at være ansvarlige herfor. Kommissionens vurdering i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning modsiges i øvrigt klart af en række dokumentbeviser (dok. 33.126/4226, 4227, 4379-4392, 6858-6865, 6908, 6912, 6913, 6920, 6921, 6923-6976, 7041, 7046, 7047, 7048, 7766-7772, 8124-8138, 8152 og 16936, 16937 og 16938). Disse dokumenter viser, at de forskellige europæiske cementproducenter havde en aktiv, konkurrencepræget og ekspansionistisk politik, der gik ud på at få bestemmende indflydelse i udenlandske selskaber. Dette er ifølge Blue Circle udtryk for en praksis, som er totalt i modstrid med gennemførelsen af en påstået aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet. Endvidere viser dokumenterne, at flere selskaber havde kapitalinteresser — i visse tilfælde krydsende — i andre europæiske cementproducenter. På baggrund af disse dokumenter kunne Blue Circle derfor have givet en alternativ, plausibel forklaring på den ringe samhandel med cement i den omhandlede periode. Visse dokumenter (dok. 33.126/6914, 6959, 8124-8138 og 8152), som indeholder detaljer om de forskellige købstransaktioner, viser, at det i månederne

inden transaktionen var normalt, at køberen og sælgeren havde drøftelser om priser, import og eksport, muligheden for fælles optræden osv. Når dokumenterne ses i deres rette sammenhæng, fremgår det heraf, at køberen ønskede at få oplysninger om det efterstræbte marked for at vurdere værdien af de for købstransaktionen relevante aktier og ikke at gennemføre Cembureau-aftalen. I ingen af dokumenterne nævnes Cembureau eller en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, og der er heller ikke holdepunkter for at antage, at en sådan aftale fandtes. Hvis Blue Circle havde fået adgang til disse dokumenter under den administrative procedure, kunne selskabet have udbygget sin analyse af det europæiske cementmarked og det net af betydningsfulde forbindelser og kontrollerende kapitalinteresser, der fandtes på markedet, og dermed have imødegået Kommissionens opfattelse af, at der fandtes en samlet og kontinuerlig europæisk aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, og givet en anden forklaring på, hvordan markedet fungerer, end Kommissionens.

1290 Videre har Blue Circle anført, at en anden række af dokumentbeviser (dok. 33.126/270, 781-807, 839-843, 847, 848, 849, 853-859, 1175-1245, 4066, 4067, 4068, 4073, 5671-5724, 6883, 8124-8138, 8131, 8138, 8186, 13498-13509, 13532, 13542, 18517, 18533 og 18534, og dok. 33.322/923-929) klart viser, at cementmarkedet traditionelt var opdelt i en lang række lokale, nationale eller bilaterale aftaler (bl.a. mellem Frankrig og Belgien, mellem Frankrig og Portugal og mellem Belgien og Nederlandene) og multilaterale aftaler (bl.a. mellem Benelux-landene, Tyskland og Frankrig), som for visses vedkommende gik tilbage til 1964. Dokumenterne vedrørende alle disse aftaler modsiger i sig selv Kommissionens opfattelse af, at der fandtes en aftale på europæisk plan, idet de giver en alternativ, plausibel forklaring på den ringe samhandel med cement i Fællesskabet. Ifølge Blue Circle var formålet med visse lokale aftaler, som omtales i de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og dokumenterne vedrørende disse, udtrykkeligt at fremme eksporten (f.eks. dokumenterne vedrørende de fransk-portugisiske samarbejdsaftaler og aftalerne mellem Benelux-landene, Frankrig og Tyskland samt dokumenterne vedrørende det franske selskab Norcim).

1291 Andre dokumenter viser efter Blue Circle's opfattelse, at en lang række økonomiske, handelsmæssige, tekniske og juridiske faktorer, f.eks. de forskelligartede nationale priskontrolordninger (dok. 33.126/3333, 3336, 3337, 3338 og 3342-3345), forskellen i transportomkostninger (dok. 33.126/1224-1238, 3524, 3525, 3526 og 3536-3542), forskellene i kvalitetsnormer og specifikationer, forskellene i skatteregler og miljøkontrol (dok. 33.126/3589) og de subsidier og særlige fordel for den lokale industri, der fandtes på visse markeder (dok. 33.126/5673), påvirkede samhandelen med cement mellem stater og forklarede dermed den opdeling af markederne, som kunne konstateres i den pågældende periode.

1292 Endelig har Blue Circle anført, at de lokale karteller, nettet af krydsende ejerskab og de øvrige nævnte faktorer, der kunne begrænse samhandelen mellem medlemsstater, også viser, at de europæiske cementproducenter ikke havde nogen interesse i at fastsætte et princip om at respektere hjemmemarkederne inden for Cembureau's regi.

1293 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, på grundlag af direkte dokumentbeviser. Hverken det forhold, at der i de dokumenter, sagsøgeren har påberåbt sig i sit indlæg af 12. december 1997, ikke explicit eller implicit er en henvisning til Cembureau, Cembureau-aftalen eller et europæisk kartel om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, eller de alternative forklaringer vedrørende det forhold, at der i Europa fandtes en lang række nationale, bilaterale eller multilaterale aftaler, i visse tilfælde før 1983, vedrørende aktionærkredsen i de europæiske selskaber i cementbranchen eller vedrørende økonomiske, handelsmæssige, juridiske og tekniske hindringer for handelen med cement mellem stater, som Blue Circle kunne have fremført med hensyn til den ringe samhandel med cement i Fællesskabet i den omhandlede periode, eller de bemærkninger, selskabet kunne have fremført på grundlag af de dokumenter, der viser den ekspansionistiske politik i forskellige europæiske koncerner i cementbranchen og forskellige europæiske cementproducenters individuelle eller fælles eksportaktiviteter, kunne have sat de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Tværtimod ville de forklaringer vedrørende faktorer af en hvilken som helst karakter, der bidrog til opdelingen af markederne, som Blue Circle kunne have fremført, hvis selskabet havde haft adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, have understreget grovheden af den begåede overtrædelse, idet delegationslederne ved indgåelsen af Cembureau-aftalen forsøgte at fjerne den minimale konkurrencemulighed, der stadig var på markedet (jf. ovenfor i præmis 1088).

1294 Herudover bemærkes, at Kommissionen aldrig har gjort gældende, at Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil medførte, at enhver samhandel med cement i Fællesskabet og ethvert forsøg på handel mellem staterne ophørte. I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 1 blev Cembureau-aftalen anset for at udgøre en overtrædelse på grund af aftalens konkurrencebegrænsende formål. Endvidere var Cembureau-aftalen ikke til hinder for »den traditionelle eller strukturelle samhandel« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729), men derimod »ukontrolleret« eksport (mødenotaterne vedrørende delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737), dvs. den ikke-kontrollerede eller ikke-regulerede eksport. Det forhold, at der i et konkret tilfælde kan påvises import eller eksport, kan derfor ikke sætte de direkte dokumentbeviser for Cembureau-aftalen (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45), i et andet lys. Endelig henvises for så vidt angår argumentet vedrørende manglende forbindelse mellem de lokale aftaler og Cembureau-aftalen til præmis 1288 ovenfor.

3. Sammenfatning

1295 Italcementi og Blue Circle har ikke påvist, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure, fordi de ikke havde adgang til dokumenter, som efterfølgende blev anvendt til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse. For så vidt angår de diskulperende oplysninger i de dele af meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter, som sagsøgerne ikke fik adgang til under den administrative procedure, må det fastslås, at de 39 sagsøgere, som var omfattet af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 (jf. ovenfor i præmis 124 og 158-172), ikke har påvist, at der var en — selv begrænset — mulighed for, at de bemærkninger,

de kunne have fremført på grundlag af dokumenter, de ikke fik adgang til, kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald for så vidt angår tilstedeværelsen af den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse (jf. ovenfor i præmis 247). Den begrænsede adgang til meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter, sagsøgerne havde under den administrative procedure, påvirkede derfor ikke deres muligheder for at tage til genmæle over for klagepunktet vedrørende Cembureau-aftalen.

Sagsøgernes deltagelse i Cembureau-aftalen

A — Indledende bemærkninger

1296 Kommissionen har ført bevis for, at Cembureau-aftalen fandtes (jf. ovenfor i præmis 1095).

1297 Det bemærkes, at Kommissionen har fastslået, at en række virksomheder og sammenslutninger af virksomheder havde truffet forskellige foranstaltninger, med hensyn til hvilke Cembureau-aftalen var retningsgivende (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1). Kommissionen har således lagt til grund, at den lejlighedsvise og regelmæssige udveksling af prisoplysninger inden for rammerne af Cembureau (den anfægtede beslutning, artikel 2), de fransk-italienske karteller (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1), det iberiske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 2), det fransk-tyske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3), de forantaltninger, som blev truffet inden for ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4), ECEC (den anfægtede beslutning, artikel 5) og EPC (den anfægtede beslutning, artikel 6) alle udgjorde gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen. Kommissionen har anført (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, andet afsnit): »Det objektive element er det samme i alle sagerne, nemlig overholdelse af den fælles hjemmemarkedsregel, idet de øvrige ordninger kun er foranstaltninger til at gennemføre eller støtte denne regel. Det subjektive element er også det samme, da situationen er karakteriseret ved, at den europæiske cementindustri direkte eller via de nationale faglige sammenslutninger har tilsluttet sig en fælles regel, og ved at de mest direkte berørte parter i de forskellige konkrete tilfælde har anvendt denne regel.« Kommissionen har derfor fastslået (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1, første afsnit), at »alle de ordninger, der er vedtaget inden for rammerne af Cembureau, og de bi- og/eller multilaterale møder og kontakter udgjorde en 'samlet og kontinuerlig' aftale«.

1298 Den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse vedrører denne samlede og kontinuerlige aftale.

1299 Alle sagsøgerne har anført, at Kommissionen har anlagt et åbenbart urigtigt skøn eller tilsidesat bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, og/eller artikel 190 ved at fastslå, at de deltog i

den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. Det skal derfor undersøges, om Kommissionen på grundlag af de i den anfægtede beslutning nævnte beviser med rette har kunnet fastslå, at sagsøgerne deltog i Cembureau-aftalen.

1300 I denne forbindelse vil situationen for Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer på den ene side og situationen for de øvrige virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, på den anden side blive undersøgt særskilt.

1301 For så vidt angår Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer anføres i den anfægtede beslutning, at Cembureau-aftalen blev indgået af »Cembureau og medlemmerne« »i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1993« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1), og at de samme parter bekræftede indholdet af denne aftale på delegationsledernes møde den 19. marts og den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 2). Af denne grund anses Cembureau og sammenslutningens medlemmer for »deltagerne i aftalen om beskyttelse af hjemmemarkederne og regler for salg fra et land til et andet« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 10, og nr. 65, punkt 3, første afsnit).

1302 Selv om Cembureau og alle sammenslutningens direkte medlemmer ifølge Kommissionen deltog i en eller flere af de i den anfægtede beslutnings artikel 2-6 omhandlede gennemførelsesforanstaltninger, er beviset for deres deltagelse i Cembureau-aftalen ikke deres deltagelse i disse foranstaltninger. Dette bevis anses for ført i kraft af deres deltagelse i delegationsledernes møder og — for så vidt som der er tale om direkte medlemmer — også i kraft af deres medlemskab af Cembureau (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 4, nr. 45, punkt 1 og 2, og nr. 65, punkt 3, første afsnit).

1303 For så vidt angår de direkte medlemmer af Cembureau, der på tidspunktet for delegationsledernes møder havde hjemsted uden for Fællesskabet, har Kommissionen anset deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt på tidspunktet for deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen i Fællesskabet (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 11, og nr. 65, punkt 4).

1304 For så vidt angår de øvrige virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, omfatter artikel 1 flere indirekte medlemmer af Cembureau og Buzzi.

1305 For så vidt angår de indirekte medlemmer af Cembureau har Kommissionen lagt til grund, at de delegationsledere, der var udpeget af de nationale sammenslutninger, repræsenterede disses medlemmer ved de møder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet. Kommissionen har i denne forbindelse anført (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 5): »[...] når disse sammenslutninger indgår forpligtelser, gør de det i medlemmernes interesse og på deres vegne og ikke i deres egen interesse. Cementproducenterne er de egentlige aktører, der handler via deres faglige sammenslutninger«. Endvidere har Kommissionen anført (den anfægtede

beslutning, nr. 65, punkt 3, første afsnit): »I forbindelse med [den anfægtede] beslutning tager Kommissionen dog kun de virksomheder i betragtning, der er repræsenteret ved deres sammenslutning i Cembureau, og som ud over dette tilhørsforhold klart har tilkendegivet, at de tilslutter sig aftalen, ved at deltage« i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen. Beviset for de indirekte Cembureau-medlemmers deltagelse i Cembureau-aftalen fremgår således af deres deltagelse i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger hertil. De indirekte medlemmer anses derfor for at have deltaget »indirekte i [Cembureau-]aftalen gennem deres deltagelse i de forskellige ordninger og foranstaltninger, der blev vedtaget som supplement til aftalen og/eller som led i dens anvendelse« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 10).

1306 Endelig er Buzzi, som hverken er direkte eller indirekte medlem af Cembureau, i den anfægtede beslutning anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen ved at have deltaget i de i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, omhandlede fransk-italienske karteller [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, første afsnit, nr. 65, punkt 3, tredje afsnit, litra c), og nr. 65, punkt 4, tredje afsnit, første led].

B — Medlemskab af en national sammenslutning, der er medlem af Cembureau, som kriterium for pålæggelse af ansvar for deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse

1307 CBR (sag T-25/95), ENCI (sag T-31/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), Vicat (sag T-37/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Alsen-Breitenburg (sag T-45/95), Nordcement (sag T-46/95), Rugby (sag T-53/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95) og Hornos Ibéricos (sag T-69/95) har gjort gældende, at Kommissionen har foretaget en forkert retsanvendelse ved at anse dem for at have deltaget i Cembureau-aftalen på grundlag af deres medlemskab af en national sammenslutning, som er direkte medlem af Cembureau.

1308 Det bemærkes, at Cembureau-aftalen ifølge meddelelsen af klagepunkter var vedtaget af Cembureau og sammenslutningens medlemmer, og de indirekte medlemmer af Cembureau blev anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen ex nunc, fra det tidspunkt hvor de deltog i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale. I meddelelsen af klagepunkter anså Kommissionen imidlertid på ingen måde de indirekte Cembureau-medlemmer for ansvarlige for den overtrædelse, Cembureau-aftalen udgjorde, på grundlag af deres medlemskab af en national sammenslutning (jf. ovenfor i præmis 554-562).

1309 Heraf følger, at Kommissionen ikke var berettiget til i den anfægtede beslutning at anvende medlemskab af en national sammenslutning, som er medlem af Cembureau, som kriterium for at anse en virksomhed for at have deltaget i den i artikel 1 omhandlede overtrædelse. Som det allerede er fastslået, er det eneste kriterium, Kommissionen lovligt kunne anvende, med henblik på at pålægge de indirekte Cembureau-medlemmer et ansvar, deres tiltrædelse af Cembureau-aftalen i kraft af deltagelsen i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 10, og nr. 65, punkt 3, jf. ovenfor i præmis 563 og 564). Det er dette kriterium, som blev anvendt i meddelelsen af klagepunkter.

1310 Det vil derfor senere blive undersøgt, om de indirekte Cembureau-medlemmers deltagelse i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen er tilstrækkelig til at vise, at de deltog i aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, første afsnit).

1311 Den her gennemgåede argumentation er dermed uden genstand og må forkastes.

C — Delegationsledernes og virksomhedssammenslutningernes kompetence til at indgå Cembureau-aftalen

1312 CBR (sag T-25/95), Cembureau (sag T-26/95), FIC (sag T-30/95), VNC (sag T-32/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Vicat (sag T-37/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Alsen-Breitenburg (sag T-45/95), Nordcement (sag T-46/95), BDZ (sag T-48/95), Unicem (sag T-50/95), Rugby (sag T-53/95), BCA (sag T-54/95), Irish Cement (sag T-60/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), ATIC (sag T-63/95), Italcementi (sag T-65/95), Cementir (sag T-87/95) og AGCI (sag T-103/95) har for det første anført, at indgåelse af en aftale som Cembureau-aftalen ikke falder inden for den virksomhed, der er fastlagt i Cembureau's vedtægter eller vedtægterne for de berørte nationale branchesammenslutninger. Delegationslederne udgør ikke et organ, som i henhold til Cembureau's vedtægter er tillagt kompetence i sammenslutningen, eller et organ, som i henhold til branchesammenslutningernes vedtægter er tillagt kompetence i disse sammenslutninger, og som gyldigt kan forpligte Cembureau's medlemmer. Endvidere er delegationslederne aldrig blevet bemyndiget af Cembureau's direkte medlemmer til at indgå Cembureau-aftalen.

1313 Argumentet om, at Cembureau og Cembureau's delegationsledere efter vedtægterne ikke havde kompetence til at indgå Cembureau-aftalen, er allerede blevet forkastet (jf. ovenfor i præmis 923-928). Af de samme grunde må argumenterne om, at Cembureau's direkte medlemmer ikke efter vedtægterne havde kompetence, ligeledes forkastes. Da Kommissionen med rette har fastslået på grundlag af de beviser, som er angivet i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, at Cembureau-aftalen blev indgået i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983, og at den blev bekræftet i forbindelse med delegationsledernes møde den 19. marts og 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1095), er det eneste udestående spørgsmål, om delegationslederne handlede i de direkte Cembureau-medlemmers navn og for disses regning.

1314 Det fremgår af artikel 6, stk. 1, i Cembureau's vedtægter, således som de var gældende på det for den anfægtede beslutning relevante tidspunkt, at Cembureau's medlemmer før sammenslutningens generalforsamling udpegede deres repræsentant, der udøvede stemmeretten. De således udpegede repræsentanter for Cembureau's direkte medlemmer blev betegnet »delegationsledere«. Dette bekræftede Cembureau i svaret på meddelelsen af klagepunkter, s. 7 (den anfægtede beslutning, nr. 15, punkt 4): »Som det er tilfældet med regeringsrepræsentanter i internationale organisationer og til trods for, at titlen 'Head Delegates' ikke er fastsat i

vedtægterne [...] blev der udnævnt en delegationsleder ('Head Delegate') til at udøve stemmeretten på generalforsamlingen. Cembureau havde en ajourført liste over disse 'delegationsledere'.«

1315 Det følger heraf, delegationslederne af de direkte medlemmer var bemyndiget til at træffe beslutninger på Cembureau's generalforsamling. Deres faktiske repræsentationsret var imidlertid ikke begrænset til Cembureau's generalforsamlinger.

1316 Det fremgår således af J. Van Hove's telex af 17. november 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11558) til Cembureau's direktører, H. Collis og P. Dutron, at delegationslederne også repræsenterede Cembureau's direkte medlemmer ved de delegationsledermøder, Cembureau afholdt. I dette telex foreslog Van Hove, der var belgisk delegationsleder, at han blev indbudt til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 »som formand for kontaktudvalget med hensyn til EF-problemerne, og at Belgien udpeger en anden som Head Delegate«.

1317 Dette underbygges af den »officielle« indkaldelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (dok. 33.126/11554), som blev fremsendt til alle de direkte medlemmer af Cembureau. Det fremgår klart af dette brev, at delegationslederne ikke blev indbudt til mødet den 14. januar 1983 i eget navn, men som repræsentant for et direkte medlem af Cembureau. Det anføres således i indkaldelsen: »Den eneste chance for at opnå positive resultater er, at alle medlemmer føler et ansvar og tager del i en samlet drøftelse. Jeg opfordrer Dem derfor til at deltage i [delegationsledernes] møde, der afholdes i Cembureau's lokaler i Paris den 14. januar kl. 9.«

1318 Kommissionen kunne derfor med rette fastslå, at da delegationslederne indgik og senere bekræftede Cembureau-aftalen ved møderne den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984, repræsenterede og forpligtede de de direkte medlemmer af Cembureau.

1319 For det andet har FIC anført, at en branchesammenslutning efter sin karakter ikke kan indgå en konkurrencebegrænsende aftale som omhandlet i traktatens artikel 85, stk. 1, idet den ikke udøver nogen handels- eller produktionsmæssig virksomhed. Cembureau har i samme retning gjort gældende, at en sammenslutning skal udøve en handelsmæssig virksomhed, for at traktatens artikel 85, stk. 1, finder anvendelse på denne. ATIC har anført, at sammenslutningen i henhold til sine vedtægter ikke kunne udøve nogen handelsmæssig virksomhed.

1320 Som Kommissionen med rette har anført i den anfægtede beslutning (nr. 44, punkt 2), er det ikke en forudsætning, at branchesammenslutninger udøver en handels- eller produktionsmæssig virksomhed, for at traktatens artikel 85, stk. 1, finder anvendelse på dem (Domstolens dom af

15.5.1975, sag 71/74, Fruit- en Groentenimporthandel og Frubo mod Kommissionen, Sml. s. 563, præmis 28-32, herefter Frubo-dommen, den ovenfor i præmis 717 nævnte dom i sagerne Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 87 og 88, Domstolens dom af 8.11.1983, forenede sager 96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82 og 110/82, IAZ mod Kommissionen, Sml. s. 3369, præmis 19, og af 30.1.1985, sag 123/83, BNIC, Sml. s. 391, præmis 20 og 26, samt den ovenfor i præmis 83 nævnte dom i sagerne CB og Europay mod Kommissionen, dommens præmis 76 og 77). Traktatens artikel 85, stk. 1, finder således anvendelse på sammenslutninger i det omfang, deres egen aktivitet eller den aktivitet, der udøves af de virksomheder, som er tilsluttet dem, tilsigter at fremkalde de virkninger, som bestemmelsen er rettet mod. En anden fortolkning ville medføre, at traktatens artikel 85, stk. 1, blev frataget reel betydning (Frubo-dommen, præmis 30 og 31).

1321 Argumentet må derfor forkastes.

D — Spørgsmålet om, hvorvidt virksomheder og sammenslutninger samtidig kan anses for ansvarlige for den samme overtrædelse

1322 Cembureau (sag T-26/95), SFIC (sag T-36/95), Vicat (sag T-37/95), BDZ (sag T-48/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), ATIC (sag T-63/95) og Italcementi (sag T-65/95) har gjort gældende, at der foreligger en forkert retsanvendelse fra Kommissionens side, idet den har anset såvel sammenslutningerne som medlemmerne af disse sammenslutninger for at have deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. Secil har anført, at en og samme overtrædelse ikke både kan anses for en aftale og en vedtagelse i den betydning, hvori disse udtryk anvendes i traktatens artikel 85, stk. 1, idet det første begreb vedrører virksomheder og det andet begreb sammenslutninger. En given overtrædelse må derfor enten anses for en aftale mellem virksomheder eller en vedtagelse inden for en sammenslutning af virksomheder. Cembureau, SFIC, Vicat, BDZ, Cimpor, Secil og ATIC har anført, at Kommissionen ikke har overholdt de betingelser, der er opstillet i retspraksis, for at en sammenslutning og dens medlemmer kan anses for ansvarlige for en og samme overtrædelse. Dette kan ifølge sagsøgerne kun ske, når Kommissionen har påvist, at sammenslutningen har udvist en særskilt og selvstændig adfærd i forhold til den adfærd, medlemmerne har udvist. Kommissionens fremgangsmåde udgør derfor også en tilsidesættelse af princippet om, at der ikke to gange må pålægges sanktion for samme overtrædelse (»non bis in idem«). Ifølge Italcementi følger det i øvrigt af beskrivelsen i den anfægtede beslutning, at overtrædelsen må anses for en vedtagelse inden for en sammenslutning og ikke en aftale mellem virksomheder. Kommissionen skulle derfor have påvist, at Italcementi havde erklæret sig enig i, hvad der var vedtaget inden for sammenslutningen, og at selskabet havde tilsluttet sig dette. Italcementi kan derfor ikke anses for at have deltaget i Cembureau-aftalen, alene fordi selskabet er medlem af Cembureau.

1323 Det må fastslås, at Kommissionen i modsætning til, hvad Secil har anført, ikke har anset Cembureau-aftalen for både at være en aftale og en vedtagelse inden for sammenslutninger af virksomheder. Kommissionen har således i den anfægtede beslutning (nr. 45, punkt 5) fastslået, at »reglen om overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet og af reglerne for salg fra et land til et andet udgør en aftale«.

1324 Kommissionen har imidlertid i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslået, at der i den heri fastslåede overtrædelse ikke kun deltog virksomheder, men ligeledes flere sammenslutninger af virksomheder og en sammenslutning af sammenslutninger af virksomheder og virksomheder, nemlig Cembureau.

1325 Det bemærkes i denne forbindelse, at aftaler mellem sammenslutninger af virksomheder og virksomheder ikke efter ordlyden af traktatens artikel 85, stk. 1, er undtaget fra anvendelsesområdet for det heri fastlagte forbud. For at Kommissionen samtidig kan anse en sammenslutning og dens medlemmer for at have deltaget i en og samme overtrædelse, skal den påvise, at sammenslutningen har udvist en selvstændig adfærd i forhold til medlemmernes adfærd (Domstolens dom af 27.9.1988, forenede sager 89/85, 104/85, 114/85, 116/85, 117/85 og 125/85-129/85, Ahlström Osakeyhtiöm m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 5193, herefter »cellulose I-dommen«).

1326 I nærværende tilfælde er der ikke tvivl om, at sammenslutningerne har spillet en selvstændig rolle i forbindelse med den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. Cembureau's rolle bestod i at tage initiativ til delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og senere bekræftet, og at forberede disse møder (den anfægtede beslutning, nr. 19). Den selvstændige rolle, som de nationale sammenslutninger, der er medlemmer af Cembureau, spillede, bestod i sammen med Cembureau at indgå og senere bekræfte Cembureau-aftalen. For så vidt angår de indirekte medlemmer af Cembureau tilsluttede de sig aftalen ved deltagelse i gennemførelsesforanstaltninger hertil. Denne tilslutning var mulig, fordi de nationale sammenslutninger blev opfordret til at lade velvalgte ord falde omkring sig (udkastet til formandens indledende redegørelse til mødet den 14.1.1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585)), hvilket ligeledes understreger den selvstændige rolle, de nationale sammenslutninger spillede. Endelig spillede Cembureau og de nationale sammenslutninger en selvstændig rolle i forhold til de indirekte medlemmer af Cembureau i forbindelse med gennemførelsen af Cembureau-aftalen. Kun Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer er således omfattet af de i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1 og 2, omhandlede overtrædelser, der bestod i udveksling af prisoplysninger (jf. nedenfor i præmis 1450, 1451 og 1452).

1327 Derimod er de virksomheder, som er medlemmer af de i den anfægtede beslutning omhandlede sammenslutninger, ikke anset for at have indgået Cembureau-aftalen. De tilsluttede sig ifølge den anfægtede beslutning (nr. 45, punkt 10, og nr. 65, punkt 3, første afsnit) Cembureau-aftalen ved at deltage i en eller flere af de i den anfægtede beslutnings artikel 3-6 omhandlede gennemførelsesforanstaltninger.

1328 Når henses til den selvstændige rolle, sammenslutningerne og virksomhederne spillede i indgåelsen og gennemførelsen af den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede aftale, kunne Kommissionen med rette anse såvel sammenslutningerne som disse sammenslutningers medlemmer for ansvarlige for denne overtrædelse. Der kan derfor ikke være tale om en tilsidesættelse af princippet non bis in idem.

1329 Endelig bemærkes vedrørende Italcementi's argument, at uanset om Cembureau-»aftalen« også kunne være anset for en vedtagelse inden for en eller sammenslutninger af virksomheder, kunne Kommissionen med rette anse den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede adfærd for en aftale efter traktatens artikel 85, stk. 1, idet den havde påvist, at der ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 var enighed mellem deltagerne (jf. ovenfor i præmis 1072). Herudover bemærkes, at det ikke er godtgjort, at Italcementi deltog i Cembureau-aftalen, alene med henvisning til, at selskabet er medlem af Cembureau, men også på grundlag af dets deltagelse i delegationsledernes møde den 19. marts 1984, hvorunder Cembureau-aftalen blev bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 8, nr. 45, punkt 1, 2 og 10, og nr. 65, punkt 3, første afsnit). Italcementi kan derfor ikke gøre gældende, at selskabet er anset for at have deltaget i Cembureau-aftalen, alene fordi det er medlem af Cembureau.

1330 De her behandlede argumenter må derfor forkastes.

E — Cembureau's og sammenslutningens direkte medlemmers deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse

1331 Det må først undersøges, om Kommissionen har bevist, at Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (1). Dernæst må det af flere direkte Cembureau-medlemmer fremførte argument om en tilsidesættelse af lighedsgrundsætningen behandles (2). Endvidere vil Retten undersøge Cembureau's og sammenslutningens direkte medlemmers argumenter om, at den anfægtede beslutning ikke er tilstrækkelig begrundet (3), og om en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion, fordi de ikke under den administrative procedure havde adgang til visse dele af meddelelsen af klagepunkter og visse dokumenter i de forberedende sagsakter (4).

1. Beviset for Cembureau's og sammenslutningens direkte medlemmers deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse

1332 Cembureau's direkte medlemmer er angivet i nr. 15, punkt 2, andet afsnit, i den anfægtede beslutning. Den anfægtede beslutnings artikel 1 omfatter følgende direkte medlemmer: FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir og AGCI.

1333 Retten skal først undersøge Aalborg Portlands og BCA's argument om, at de er blevet anset for ansvarlige for en anden retlig enheds handlinger (1.1). Dernæst vil der blive foretaget en særskilt

gennemgang af situationen for de sagsøgere, der deltog i et eller flere møder for delegationslederne (1.2), og situationen for Unicem, der ikke deltog i nogen af disse møder (1.3).

1.1. Visse direkte Cembureau-medlemmers indtræden i andres stilling

1334 Aalborg Portland (sag T-44/95) har for det første anfægtet, at Kommissionen har anset selskabet for ansvarligt for Aktieselskabet Aalborg Portland Cement Fabriks handlinger. Dette selskab overdrog med virkning fra den 1. januar 1990 cementvirksomheden til sagsøgeren. Selskabet er ikke juridisk ophørt med at eksistere, idet det blev et holdingselskab, som under et nyt navn ejer 50% af aktierne i Aalborg Portland. Da Cembureau-aftalen ikke foreligger skriftligt, havde Aalborg Portland ikke nogen mulighed for at få kendskab hertil i forbindelse med overtagelsen. Sagsøgeren har endvidere gjort gældende, at det ikke i den anfægtede beslutning er begrundet, hvorfor selskabet er anset for ansvarligt for handlinger begået af en anden virksomhed.

1335 Det bemærkes, at Aalborg Portland i retsmødet har erkendt, at selskabets stiftelse den 26. juni 1990 og dets overtagelse med tilbagevirkende gyldighed fra den 1. januar 1990 af Aktieselskabet Aalborg Portland Cement Fabriks cementvirksomhed var led i en omorganisering af den koncern, selskabet indgår i. Sagsøgeren og Aktieselskabet Aalborg Portland Cement Fabrik må derfor anses for at udgøre den samme økonomiske enhed i henseende til anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 1 (Domstolens dom af 28.3.1984, forenede sager 29/83 og 30/83, CRAM og Rheinzink mod Kommissionen, Sml. s. 1679, præmis 9). Kommissionen kunne derfor med rette anse sagsøgeren for ansvarlig for Aktieselskabet Aalborg Portland Cement Fabriks handlinger.

1336 Hvad angår den manglende begrundelse bemærkes, at meddelelsen af klagepunkter er fremsendt til Aalborg Portland. I retsmødet erkendte selskabet, at det ikke i svaret på meddelelsen af klagepunkter over for Kommissionen gjorde gældende, at det ikke kunne anses for ansvarligt for Aktieselskabet Aalborg Portland Cement Fabriks handlinger. Når henses hertil og til, at dette selskab og sagsøgeren udgjorde den samme økonomiske enhed i henseende til anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, var Kommissionen ikke forpligtet til i den anfægtede beslutning yderligere at redegøre for grundene til, at den anså sagsøgeren for ansvarlig for Aktieselskabet Aalborg Portland Cement Fabriks adfærd.

1337 For det andet har BCA (sag T-54/95) anført, at Kommissionen har anset sammenslutningen for ansvarlig for de angiveligt ulovlige handlinger, der er begået af en anden organisation, CMF (jf. ovenfor i præmis 91), som indtil den 1. juni 1988 varetog den britiske cementindustris

interesser i Cembureau. BCA har fremhævet, at sammenslutningens virksomhed set under ét var grundlæggende forskellig fra CMF's virksomhed.

1338 Det bemærkes, at Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 45, punkt 12) har redegjort for grundene til, at BCA måtte anses for ansvarlig for CMF's adfærd. Det anføres i denne forbindelse, at medlemmerne af CMF var medlemmer af Cement and Concrete Association (herefter »CCA«), at CMF blev opløst den 1. juni 1988, og at sammenslutningens aktiviteter og varetagelsen af de britiske cementproducenters interesser blev overflyttet til CCA, der samtidig ændrede vedtægter og navn til BCA. Ifølge Kommissionen har BCA således videreført den virksomhed, som CMF udøvede, og medlemmerne af de to sammenslutninger er de samme.

1339 Det er ubestridt, at BCA indtil den 1. juni 1988, hvor sammenslutningen blev medlem af Cembureau, havde navnet CCA, og at CMF indtil dette tidspunkt varetog den britiske cementindustris interesser i Cembureau. Det fremgår af en erklæring fra CMF af 1. juni 1988 (dok. 33.126/17259 og 17260), at CMF blev opløst denne dag, og at sagsøgeren overtog denne sammenslutnings aktiver. Endvidere er det ikke bestridt, at medlemmerne af de to sammenslutninger er de samme, at den sidste formand for CMF blev formand for BCA, og at den delegationsleder, der repræsenterede CMF i Cembureau (G. Marshall), blev delegationsleder for BCA.

1340 Selv om CMF's virksomhed, således som sagsøgeren har anført, navnlig vedrørte CPMA (jf. ovenfor i præmis 91), der blev bragt til ophør i 1987 inden oprettelsen af BCA, og selv om BCA udøver visse opgaver, som CMF aldrig udøvede, var der et åbenbart sammenfald mellem CMF og BCA for så vidt angår aktiviteterne i Cembureau og dermed for så vidt angår den adfærd, der er gjort gældende over for BCA i den anfægtede beslutning (den ovenfor i præmis 651 nævnte dom i sagerne Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 84-88, og den ovenfor i præmis 1335 nævnte dom i sagerne CRAM og Rheinzink mod Kommissionen, dommens præmis 9). BCA indtrådte således i CMF's stilling som medlem af Cembureau, og efter overtagelsen af CMF's virksomhed vedblev den samme person at være britisk delegationsleder i Cembureau.

1341 Kommissionen kunne derfor med føje fastslå, at BCA skulle anses for ansvarlig for CMF's adfærd i Cembureau. BCA's argument må herefter forkastes.

1.2. Sagsøgere, der deltog i et eller flere delegationsledermøder

1.2.1. Deltagelse i de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og senere bekræftet

1342 Det er ikke bestridt, at Cembureau var repræsenteret ved formanden, J. Bailly, bistået af de to direktører, H. Collis og P. Dutron, ved de tre delegationsledermøder, der er omhandlet i nr. 19 i den anfægtede beslutning. Disses personers tilstedeværelse fremgår i øvrigt af dokumenterne med overskrifterne »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581), »Delegationsledernes møde, Noordwijk, den 19. marts 1984« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 8, dok. 33.126/11699 og 11700) og »Delegationsledernes møde, Paris, den 7. november 1984« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 13, dok. 33.126/11752).

1343 Endvidere deltog alle de direkte medlemmer af Cembureau, bortset fra Unicem (jf. nedenfor i præmis 1404-1417), i et eller flere af de delegationsledermøder, der er omhandlet i den anfægtede beslutning.

1344 For så vidt angår mødet den 14. januar 1983 fremgår det af dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983«, at den belgiske delegationsleder, (A. Pestalozzi), den nederlandske delegationsleder (M. Platschorre), den luxembourgske delegationsleder (J.C. Tesch), den franske delegationsleder (R. Poitrat), den danske delegationsleder (O. Stevens Larsen), den tyske delegationsleder (P. Schuhmacher), den britiske delegationsleder (Sir J. Milne), den spanske delegationsleder (J. Bertrán), den irske delegationsleder (D. Quirke), den portugisiske delegationsleder (J. Toscano Jr.), den norske delegationsleder (Heiberg), den svenske delegationsleder (Borelius) og den græske delegationsleder (A. Canellopoulos) deltog i mødet. Endvidere fremgår det af dokumentet, at Cementir til dette møde var repræsenteret ved en ansat, der optrådte som delegationsleder (C. Cesareni). Det er i øvrigt ikke på noget tidspunkt under sagernes behandling ved Retten blevet bestridt, at disse delegationsledere deltog i mødet.

1345 Da delegationslederne repræsenterede de direkte medlemmer af Cembureau (jf. ovenfor i præmis 1314-1318), kan det fastslås, at FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, CMF/BCA (jf. ovenfor i præmis 1337-1341), Oficemen, Irish Cement, ATIC, Aker, Euroc, Cementir og AGCI, der er direkte medlemmer, deltog i mødet.

1346 Italcementi (sag T-65/95) har anført, at selskabets delegationsleder, C. Pesenti, ikke deltog i mødet på grund af sygdom. Selskabet har i denne forbindelse anført, at dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983« er udateret. Dokumentet viser kun, at C. Pesenti havde glemt at meddele Cembureau, at han ikke ville være til stede ved mødet. Til støtte for denne argumentation har Italcementi henvist til udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 22. december 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 3, dok. 33.126/11565), til udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 9. november 1983

(den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 5, dok. 33.322/286-294) og referatet af en telefonsamtale mellem P. Dutron og A. d'Agostino (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 11, dok. 33.126/11698).

1347 Det må fastslås, at det var forudsat, at C. Pesenti skulle deltage i mødet den 14. januar 1983. I dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983« er hans navn således anført blandt de delegationsledere, som skulle deltage i mødet.

1348 De af Italcementi påberåbte dokumenter gør det imidlertid tvivlsomt, om C. Pesenti faktisk var til stede ved mødet. Dokumenterne viser således, at Pesenti var fraværende ved flere møder af helbredsmæssige grunde i perioden fra udgangen af 1982 til begyndelsen af 1984. Selv om det kun fremgår af udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 22. december 1982, at Pesenti var fraværende ved dette møde, forklares det i udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 9. november 1983, at Pesenti havde været forhindret i at deltage i de foregående møder af helbredsmæssige grunde, og det anføres endvidere, at Pesenti var fraværende ved dette møde. Hvad angår referatet af en telefonsamtale mellem P. Dutron og A. d'Agostino anføres det heri, at sidstnævnte ville deltage i mødet den 19. marts 1984, idet Pesenti var forhindret heri af helbredsmæssige grunde. Endelig nævnes det i udkastet til referat af eksekutivkomitéens møde den 8. november 1984, at Pesenti var afgået ved døden.

1349 Det må derfor fastslås, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at C. Pesenti og dermed Italcementi deltog i mødet den 14. januar 1983.

1350 For så vidt angår delegationsledernes møde den 19. marts 1984 må det fastslås, at det er ubestridt, at FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, CMF/BCA (jf. ovenfor i præmis 1137-1341), Oficemen, Irish Cement, ATIC, Åker, Euroc og AGCI deltog heri (jf. ligeledes dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Noordwijk, den 19.3.1984«).

1351 Italcementi har erkendt, at selskabet ved dette møde var repræsenteret ved sin administrerende direktør, A. d'Agostino. Selv om d'Agostino som stedfortræder for C. Pesenti (jf. ovenfor i præmis 1348) ikke var delegationsleder i Cembureau, optrådte han som repræsentant for Italcementi med forpligtende virkning for selskabet.

1352 Endelig må det ligeledes fastslås for så vidt angår delegationsledernes den 7. november 1984, at det er ubestridt, at delegationslederne for FIC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, CMF/BCA (jf. ovenfor i præmis 1137-1341), Irish Cement, ATIC, Euroc,

Cementir og AGCI og dermed disse direkte medlemmer af Cembureau deltog i mødet (jf. ligeledes dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 7.11.1984«).

1353 Det følger af det anførte, at Cembureau, FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir og AGCI alle deltog i et eller flere delegationsledermøder, hvorunder der blev opnået enighed om at overholde hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet, eller en sådan enighed blev bekræftet. Ved deres tilstedeværelse tilsluttede parterne sig eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at de tilsluttede sig indholdet af Cembureau-aftalen, som blev indgået og senere bekræftet ved disse møder (den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 232, og den ovenfor i præmis 958 nævnte dom i sagen Tréfileurope mod Kommissionen, dommens præmis 85). Da disse sagsøgere ikke tog afstand fra indholdet, må de anses for at have deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede Cembureau-aftale (den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 155, den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Montecatini mod Kommissionen, dommens præmis 181, den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 232, Rettens dom af 6.4.1995, sag T-142/89, Boël mod Kommissionen, Sml. II, s. 867, præmis 60, og den ovenfor i præmis 897 nævnte dom i sagen Mayr-Melnhof mod Kommissionen, dommens præmis 135). Det vil senere blive undersøgt, hvor lang tid sagsøgerne deltog i Cembureau-aftalen.

1.2.2. Afstandtagen og andre forhold, der er påberåbt af sagsøgerne med henblik på at bestride, at de deltog i Cembureau-aftalen

1354 FIC (sag T-30/95) og Ciments luxembourgeois (sag T-34/95) har anført, at det ikke kan udgøre bevis for deres tilslutning til en aftale i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, at de ikke tog afstand herfra.

1355 Dette argument er uden betydning for sagernes afgørelse. Der er ikke ført bevis for de direkte Cembureau-medlemmers deltagelse i Cembureau-aftalen med henvisning til, at de ikke tog afstand herfra. Beviset er ført på grundlag af deres medlemskab af Cembureau og deres deltagelse i et eller flere delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og senere bekræftet (jf. ovenfor i præmis 1302).

1356 FIC, VNC (sag T-32/95), Ciments luxembourgeois, SFIC (sag T-36/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), BDZ (sag T-48/95), BCA (sag T-54/95), Oficemen (sag T-59/95), Irish Cement (sag T-60/95), ATIC (sag T-63/95), Italcementi (sag T-65/95), Cementir (sag T-87/95) og AGCI (sag T-103/95) har påberåbt sig, at de tog afstand fra Cembureau-aftalen, eller at der foreligger andre særlige forhold, som udelukker, at de deltog i aftalen.

1357 FIC, Aalborg Portland, BDZ, BCA og AGCI har for det første anført, at de ikke havde kendskab til Cembureau-aftalen, før Kommissionen indledte en procedure. De kan derfor ikke have deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

1358 FIC har nærmere anført, at sammenslutningen kun blev orienteret om indholdet af mødet den 7. november 1984 ved et notat fra sammenslutningens formand, J. Van Hove, af 12. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 3, dok. 33.126/2063-2069 og 2436-2447), hvoraf udtrykkeligt fremgår, at man ikke behandlede EF-specifikke problemer (jf. ovenfor i præmis 1029). I modsætning til, hvad Kommissionen har anført, modsiges dette ikke af referat nr. 88 af mødet i FIC's forretningsudvalg den 23. februar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 3, dok. 33.126/2035-2043; i beslutningen er fejlagtigt anført den 23.3.1983), hvori Cembureau kun er nævnt i forbindelse med et møde i FIC den 11. januar 1983 med henblik på forberedelse af delegationsledernes møde den 14. januar 1983. Endelig har FIC bestridt Kommissionens opfattelse, hvorefter FIC's »referater ikke altid er en nøjagtig gengivelse af de drøftelser, der reelt har fundet sted i« forretningsudvalget (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 3).

1359 BCA har herudover anført, at sammenslutningens påståede kendskab til Cembureau-aftalen bygger på en retlig fiktion. Selv om CMF havde haft kendskab til denne aftale, hvilket bestrides, ville BCA aldrig være blevet orienteret herom før indledningen af den administrative procedure.

1360 Disse argumenter må forkastes. Det er således ubestridt, at den belgiske, den danske, den tyske, den britiske og den græske delegationsleder deltog i de tre delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og senere bekræfter (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Da disse delegationsledere hver især repræsenterede og optrådte med forpligtende virkning for et direkte medlem af Cembureau ved disse lejligheder (jf. ovenfor i præmis 1314-1318), må det kendskab til Cembureau-aftalen, som den belgiske, den danske, den tyske, den britiske og den græske delegationsleder havde til Cembureau-aftalen, henregnes direkte til FIC, Aalborg Portland, BDZ, BCA som retssuccessor for CMF (jf. ovenfor i præmis 1337-1341) og AGCI.

1361 For fuldstændighedens skyld bemærkes, at det referat, FIC's formand, J. Van Hove, den 12. november 1984 gav sammenslutningens forretningsudvalg, ikke viser noget om karakteren af de oplysninger, som blev givet FIC efter møderne den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984. Endelig er det uden betydning for sagernes afgørelse, at FIC bestrider Kommissionens påstand om, at FIC's referater ikke altid var en nøjagtig gengivelse af de drøftelser, der reelt fandt sted i forretningsudvalget. Der er ikke i den anfægtede beslutning taget hensyn til dette forhold med henblik på at påvise, at FIC deltog i Cembureau-aftalen. Dette er fastslået på grundlag af, at sammenslutningen var medlem af Cembureau, og at den havde deltaget i delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og senere bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, 8 og 13, nr. 45, punkt 1, 2 og 10, og nr. 65, punkt 3, første afsnit).

1362 For det andet har FIC anført, at såfremt det måtte antages, at Cembureau og sammenslutningens medlemmer indgik en konkurrencebegrænsende aftale, må flere tilkendegivelser fra den belgiske cementindustris repræsentanter anses for udtryk for en afstandtagen fra den påståede Cembureau-aftale. Som eksempler har FIC henvist til det såkaldte aide-mémoire, som blev udarbejdet efter det møde, sammenslutningen afholdt den 11. januar 1983 med henblik på at forberede delegationsledernes møde den 14. januar 1983, de dokumenter, der er nævnt i nr. 18 i referat nr. 88 af mødet i FIC's forretningsudvalg den 23. februar 1983, den belgiske delegationsleders indlæg ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737) og referat nr. 112 af mødet i FIC's forretningsudvalg den 1. september 1987.

1363 Ingen af disse dokumenter viser imidlertid, at FIC åbent tog afstand fra indholdet af de tre delegationsledermøder, som er omhandlet i den anfægtede beslutning, og hvori sammenslutningen deltog.

1364 Hvad angår det aide-mémoire, som blev udarbejdet efter det møde, FIC afholdt den 11. januar 1983 med henblik på at forberede delegationsledernes møde den 14. januar 1983, bemærkes, at dette dokument, som blev »fremsendt til FIC's talsmand, A. Pestalozzi, kopi til kontaktudvalgets formand, J. Van Hove«, har overskriften »Møde for Cembureau's delegationsledere den 14. januar 1983 i Paris med henblik på at undersøge de forhold, som har indflydelse på cementmarkederne. Aide-mémoire fra det forberedende møde den 11. januar 1983 i FIC«. Det forhold, at der ikke i dette dokument henvises til et hjemmemarkedsprincip, udelukker ikke, at en aftale om et sådant princip blev vedtaget nogle dage senere i forbindelse med mødet den 14. januar 1983. Endvidere indeholder det nævnte aide-mémoire ingen holdepunkter for at antage, at den belgiske delegationsleder, A. Pestalozzi, og FIC's formand, Van hove, som deltog i dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581), havde til hensigt at tage afstand fra indholdet heraf.

1365 Tilsvarende omtales ikke i de dokumenter, der er nævnt i punkt 18 i referat nr. 88 af mødet i FIC's forretningsudvalg den 23. februar 1983, nogen form for afstandtagen fra FIC's side i forhold til indholdet af Cembureau-aftalen. Det må i denne forbindelse understreges, at det forhold, at Cembureau-aftalen ikke nævnes i et dokument, hvilket ikke er tilstrækkeligt til at sætte de dokumenter, som i øvrigt viser, at aftalen blev indgået ved mødet den 14. januar 1983, i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 1116), heller ikke kan vise, at ophavsmanden til dette dokument tog afstand fra aftalen.

1366 For så vidt angår den belgiske delegationsleders indlæg ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 er det gengivet således i mødenotaterne vedrørende dette møde: »Belgien: Opmærksomheden henledes på, at selv om en del af cementeksporten fra Tyskland til Nederlandene er af strukturel eller traditionel karakter, har der i de senere år også været yderligere 'ukontrolleret' eksport til Nederlandene og Belgien. De tidligere drøftelser mellem delegationslederne har ikke ændret denne situation, og det må derfor anses for unyttigt at føre en tilsvarende drøftelse i Cembureau.« Det forhold, at den belgiske delegationsleder fandt det nødvendigt at orientere de øvrige deltagere om sine bekymringer med hensyn til en sådan

»yderligere 'ukontrolleret' eksport«, viser klart hans ønske om at henlede Cembureau-medlemmernes opmærksomhed på et »ømtåleligt spørgsmål«, som kunne udgøre en fare for det hjemmemarkedsprincip, som var vedtaget ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983. Den belgiske delegationsleders indlæg kan derfor på ingen måde anses for en afstandtagen fra Cembureau-aftalen, men må derimod anses for at være udtryk for et ønske om, at aftalen skulle overholdes. Bemærkningen vedrørende det unyttige i en drøftelse mellem delegationslederne angår kun problemet vedrørende »ukontrolleret« eksport til Belgien og Nederlandene og ikke de øvrige »ømtålelige spørgsmål«, som er nævnt i meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729) og mødenotaterne vedrørende dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737). Endelig gav FIC ved at deltage i delegationsledernes møde den 19. marts og den 7. november 1984, hvorunder Cembureau-aftalen blev bekræftet, i hvert fald de øvrige deltagere det indtryk, at sammenslutningen fortsat tilsluttede sig Cembureau-aftalen.

1367 Hvad endelig angår referat nr. 112 af mødet i FIC's forretningsudvalg den 1. september 1987 indeholder det nogle bemærkninger vedrørende den rolle, Cembureau skulle spille.

1368 Der henvises i denne forbindelse til, at der på dette tidspunkt pågik drøftelser om Cembureau's rolle og fremtid (jf. ovenfor i præmis 1194 og 1995). I referat nr. 112 af mødet den 1. september 1987 omtales FIC's holdning i disse drøftelser. Der er imidlertid ingen forbindelse mellem referatet og drøftelserne ved de delegationsledermøder, der er omhandlet i den anfægtede beslutning, og referatet viser på ingen måde, at FIC åbent tog afstand fra indholdet af disse møder.

1369 FIC har endvidere anført, at det aide-mémoire, som blev udarbejdet efter mødet i FIC den 11. januar 1983 med henblik på at forberede delegationsledernes møde den 14. januar 1983, og en række andre dokumenter viser, at den belgiske industri til stadighed nærede et ønske om at optræde i overensstemmelse med de fællesskabsretlige konkurrenceregler og efter samråd med Kommissionen.

1370 Henvisningerne til de fællesskabsretlige konkurrenceregler i de dokumenter, FIC har påberåbt sig, kan imidlertid ikke kaste et andet lys over den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, som viser, at delegationslederne ved mødet den 14. januar 1983 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regler for salg fra et land til et andet (jf. ovenfor i præmis 982-985), og den belgiske delegationsleder, A. Pestalozzi, og FIC's formand, Van hove, deltog i dette møde uden åbent at tage afstand fra indholdet heraf. De dokumenter, FIC har påberåbt sig, fritager derfor på ingen måde sammenslutningen for ansvar, men viser derimod, at overtrædelsen blev begået forsætligt.

1371 Endelig har FIC anført, at sammenslutningen ikke senere tilsluttede sig den aftale, der angiveligt blev indgået ved mødet den 14. januar 1983, eller bekræftelsen heraf ved møderne den 19. marts og den 7. november 1984.

1372 Dette argument er uden betydning for sagernes afgørelse. I den anfægtede beslutning gøres det således ikke gældende, at FIC efterfølgende tiltrådte den aftale, som blev indgået den 14. januar 1983 og bekræftet den 19. marts og den 7. januar 1984. Det gøres gældende, at sammenslutningen på de pågældende tidspunkter indgik og bekræftede aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1 og 2). FIC har på intet tidspunkt bestridt, at den belgiske delegationsleder var til stede ved de tre omhandlede møder. Da den belgiske delegationsleder repræsenterede og optrådte med forpligtende virkning for sagsøgeren ved disse møder (jf. ovenfor i præmis 1314-1318), og da de direkte dokumentbeviser, der er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, viser, at Cembureau-aftalen fandtes (jf. ovenfor i præmis 1095), er det også bevist, at FIC deltog heri.

1373 For det tredje har VNC, Ciments luxembourgeois, BCA, Irish Cement, Italcementi, Cementir og AGCI anført, at de ikke havde nogen interesse i at deltage i Cembureau-aftalen, at de spillede en beskeden rolle på cementmarkedet, og de deltog i delegationsledernes møde af særlige grunde.

1374 De forhold og omstændigheder, de pågældende sagsøgere har påberåbt sig, kan ikke sætte de direkte dokumentbeviser, der er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, og som viser, at Cembureau-aftalen fandtes (jf. ovenfor i præmis 1095, i et andet lys. Da det er bevist, at Ciments luxembourgeois, CMF/BCA (jf. ovenfor i præmis 1337-1341), Irish Cement og AGCI deltog i de tre omhandlede møder, at VNC deltog i møderne den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, at Cementir deltog i møderne den 14. januar 1983 og den 7. november 1984, og at Italcementi deltog i mødet den 19. marts 1984, tilsluttede disse sagsøgere, som ikke har gjort gældende, at de åbent tog afstand fra indholdet af disse møder, sig ved selve deres tilstedeværelse ved møderne indholdet af Cembureau-aftalen eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at de tilsluttede sig dette. Det er derfor bevist, at de deltog i Cembureau-aftalen.

1375 VNC og Cementir har påberåbt sig, at de ikke var til stede ved et af de tre delegationsledermøder, henholdsvis mødet den 7. november 1984 og mødet den 19. marts 1984, med henblik på at bestride, at de overhovedet deltog i overtrædelsen.

1376 Dette argument må forkastes. Det er tilstrækkeligt til at fastslå, at VNC og Cementir tilsluttede sig den opnåede enighed, at de deltog i ét af de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået eller bekræftet.

1377 For det fjerde har Ciments luxembourgeois anført, at det forhold, at selskabet ikke deltog i Cembureau-aftalen, fremgår af, at selskabet ikke i den anfægtede beslutning er anført som en af parterne i de bilaterale kontakter, som blev drøftet ved møderne. I modsætning til, hvad der var tilfældet med meddelelsen af klagepunkter (nr. 13), er de kvantitative begrænsninger i cementleverancerne fra Luxembourg til Belgien ikke medtaget i den anfægtede beslutning. Italcementi har anført, at den anfægtede beslutning er selvmodsigende, idet det fastslås, at selskabet deltog i Cembureau-aftalen, men ikke at det deltog i de i den anfægtede beslutnings artikel 3 omhandlede bilaterale karteller, som er de eneste gennemførelsesforanstaltninger til denne aftale. AGCI er af den opfattelse, at meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19. marts 1984 skal ses i sammenhæng med de i den anfægtede beslutnings artikel 3 omhandlede overtrædelser, som hverken AGCI's medlemmer eller sammenslutningen selv deltog i.

1378 Det må imidlertid fastslås, at det i den anfægtede beslutning er godtgjort, at Ciments luxembourgeois, Italcementi og AGCI deltog i Cembureau-aftalen, med henvisning til, at de er direkte medlemmer af Cembureau, og på grundlag af deres deltagelse i et eller flere af de omhandlede delegationsledermøder (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, 8 og 13, nr. 45, punkt 1, 2 og 10, og nr. 65, punkt 3, første afsnit). Der er derfor ikke tale om nogen selvmodsigelse i den anfægtede beslutning, fordi disse sagsøgere er anset for at have deltaget i Cembureau-aftalen, selv om de ikke deltog i de i den anfægtede beslutnings artikel 3 omhandlede overtrædelser.

1379 Da det er bevist, at Ciments luxembourgeois og AGCI deltog i de tre omhandlede møder, og at Italcementi deltog i mødet den 19. marts 1984, tilsluttede disse sagsøgere, som ikke har gjort gældende, at de åbent tog afstand fra indholdet af disse møder, sig ved selve deres tilstedeværelse ved møderne indholdet af Cembureau-aftalen eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at de tilsluttede sig dette. Det er derfor bevist, at de deltog i Cembureau-aftalen, selv om de ikke deltog i bilaterale kontakter og karteller.

1380 For det femte har SFIC anført, at sammenslutningens formands deltagelse i Cembureau's delegationsledermøder faldt inden for de vedtægtsmæssige rammer for dens virksomhed som brancheorganisation, og indtil andet er bevist, er der formodning for, at denne virksomhed er lovligt udøvet. De beviser, Kommissionen har fremført i den anfægtede beslutning, kan ikke afkræfte denne formodning. Ifølge sagsøgeren har Kommissionen derfor med urette tilsidesat denne formodning ved at fastslå, at sammenslutningens deltagelse i møderne i sig selv indebar, at den tilsluttede sig Cembureau-aftalen.

1381 Det er ikke bestridt, at SFIC deltog i de tre delegationsledermøder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). SFIC, som ikke har gjort gældende, at sammenslutningen åbent tog afstand fra indholdet af de omhandlede møder, tilsluttede sig ved tilstedeværelsen ved møderne indholdet af Cembureau-aftalen eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at den tilsluttede sig dette. Kommissionen har derfor med rette fastslået i den anfægtede beslutning, at SFIC deltog i Cembureau-aftalen.

1382 SFIC har endvidere anført, at der må sondres mellem handelen mellem Cembureau's medlemmer og handelen i Fællesskabet. Da halvdelen af deltagerne i Cembureau's delegationsledermøder kom fra lande uden for Fællesskabet, kunne Kommissionen ikke tage hensyn til forhold vedrørende lande som Spanien og Portugal med henblik på at anfægte adfærd udvist af virksomheder, der var etableret i Fællesskabets medlemslande.

1383 Dette argument er uden betydning for sagernes afgørelse, idet SFIC er en branchesammenslutning. Under alle omstændigheder er det godtgjort, at SFIC deltog i Cembureau-aftalen, med henvisning til, at sammenslutningen er direkte medlem af Cembureau, og på grundlag af dens deltagelse i delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og senere bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, 8 og 13, nr. 45, punkt 1, 2 og 10, og nr. 65, punkt 3, første afsnit). Kommissionen har således ikke taget hensyn til forhold vedrørende tredjelande.

1384 For det sjette har Aalborg Portland anført, at selskabet ikke kan anes for part i Cembureau-aftalen, idet de meningsudvekslinger, der fandt sted ved mødet den 19. marts 1984, foregik på fransk, som sagsøgerens repræsentant, O. Stevens Larsen, ikke beherskede. Endvidere ytrede sagsøgerens repræsentant sig ikke på nogen af disse møder og blev ikke anmodet om f.eks. gennem afstemning, skriftlig tiltrædelse, godkendelse af beslutningsreferat eller lignende at ytre sig om de beslutninger, som måtte være truffet. I retsmødet har Aalborg Portland endvidere gjort gældende, at drøftelserne på mødet den 14. januar 1983 ligeledes foregik på fransk.

1385 Dette argument kan ikke tiltrædes. Det er på ingen måde sandsynligt, at den danske delegationsleder to gange skulle være rejst til møder, hvor alt foregik på et sprog, han ikke forstod. Endvidere imødegås Aalborg Portlands argument, således som Kommissionen har anført i retsmødet, af indholdet af dokument 33.126/11582, hvoraf det klart fremgår, at der var simultantolkning fra fransk til engelsk og omvendt ved mødet den 14. januar 1983. Med hensyn til argumentet om, at Aalborg Portland skulle have optrådt passivt, er det godtgjort, at selskabet deltog i de tre delegationsledermøder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Selskabet, som ikke har gjort gældende, at det åbent tog afstand fra indholdet af møderne, tilsluttede sig ved selve tilstedeværelsen ved møderne indholdet af Cembureau-aftalen eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at det tilsluttede sig dette. Kommissionen har derfor med rette fastslået i den anfægtede beslutning, at Aalborg Portland deltog i Cembureau-aftalen.

1386 For det syvende har Oficemen gjort gældende, at selv om det antages, at Cembureau-aftalen blev indgået, er der klare beviser for, at sammenslutningen aldrig tilsluttede sig denne. Den har i denne forbindelse henvist til de bekymringer med hensyn til import fra Spanien, de irske producenter (udkastet til formandens indledende redegørelse til mødet den 14.1.1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585)) og de britiske producenter (Blue Circle's interne notat af 1.12.1983 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2, dok. 33.126/11332, 11333 og 11334)) gav udtryk for, og de antidumpingklager over denne import, som kontaktudvalget i 1983 og 1985 indgav til Kommissionen. Endelig har Oficemen

anført, at det fremgår af meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19. marts 1984, at eksporten fra Spanien til Irland og Det Forenede Kongerige på dette tidspunkt stadig var et »ømtåleligt spørgsmål«.

1387 Det bemærkes, at de dokumenter, hvortil Oficemen har henvist, og som snarere viser sammenslutningens medlemmers adfærd end dens egen adfærd, ikke kan skjule, at sammenslutningen faktisk deltog i møderne den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345 og 1350). Ved deltagelsen i møderne tilsluttede Oficemen, som ikke har gjort gældende, at sammenslutningen åbent tog afstand fra indholdet af møderne, sig kontinuerligt indholdet af Cembureau-aftalen eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at den tilsluttede sig dette. Det er således bevist, at Oficemen i den periode, hvor delegationsledermøderne fandt sted, deltog i Cembureau-aftalen. I den anfægtede beslutning er Oficemen's deltagelse i Cembureau-aftalen kun anset for at udgøre en overtrædelse fra den 1. januar 1986 (jf. ovenfor i præmis 1303). Det må derfor senere undersøges, om Oficemen den 1. januar 1986 fortsat deltog i aftalen (jf. nedenfor i præmis 4226-4232).

1388 For det ottende har Aalborg Portland, Irish Cement og Italcementi gjort gældende, at deres adfærd viser, at de ikke tilsluttede sig Cembureau-aftalen. Aalborg Portland har anført, at selskabet tilrettelagde sit salg, herunder sin eksport, på grundlag af selvstændige forretningsmæssige overvejelser. Irish Cement har med henvisning til stigningen i selskabets eksport til Det Forenede Kongerige i løbet af 1980'erne nægtet at have tiltrådt en aftale om at respektere hjemmemarkederne. Italcementi har anført, at Kommissionen ikke har påvist, at selskabets adfærd var påvirket af de oplysninger, som blev udvekslet ved de delegationsledermøder, der er omhandlet i den anfægtede beslutning.

1389 Disse argumenter må forkastes. Det er således bevist, at Aalborg Portland og Irish Cement deltog i de tre omhandlede delegationsledermøder (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352), og at Italcementi deltog i mødet den 19. marts 1984 (jf. ovenfor i præmis 351). Ved deres tilstedeværelse ved disse delegationsledermøder tilsluttede Aalborg Portland, Irish Cement og Italcementi, som ikke har gjort gældende, at de åbent tog afstand fra indholdet af møderne, sig indholdet af Cembureau-aftalen eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at de tilsluttede sig dette. Efter fast retspraksis kan det forhold, at en virksomhed ikke retter sig efter resultaterne af møder, der havde et klart konkurrencebegrænsende formål, ikke fritage den for det fulde ansvar for dens deltagelse i kartellet, når den ikke åbenbart har taget afstand fra indholdet af møderne (den ovenfor i præmis 897 nævnte dom i sagen Mayr-Melnhof mod Kommissionen, dommens præmis 135, og den ovenfor i præmis 958 nævnte dom i sagen Tréfileurope mod Kommissionen, dommens præmis 85). Selv om det antages, at de pågældende sagsøgeres adfærd på markedet ikke var i overensstemmelse med de aftalte »spilleregler«, påvirker dette derfor på ingen måde deres ansvar for deltagelsen i Cembureau-aftalen.

1390 For det niende har Aalborg Portland, BDZ og Cementir gjort gældende, at de ikke er nævnt i de dokumenter, der viser, at Cembureau-aftalen fandtes. Kommissionen kunne derfor ikke med føje i den anfægtede beslutning fastslå, at de deltog i denne aftale.

1391 Dette argument må forkastes. Det forhold, at sagsøgerne ikke er nævnt ved navn i dokumentationen vedrørende Cembureau-aftalen, kan ikke kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, der er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning. Dokumenterne viser, at deltagerne i mødet den 14. januar 1983, herunder de af Aalborg Portland, BDZ og Cementir udpegede delegationsledere, indgik Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 1095), og giver ikke noget holdepunkt for at antage, at disse sagsøgere åbent tog afstand fra mødets indhold.

1392 For det tiende har BDZ gjort gældende, at sammenslutningen har 37 medlemmer, og der er ikke grundlag for at antage, at den orienterede medlemmerne om den påståede Cembureau-aftale. Tilsvarende har Oficemen og ATIC anført, at de aldrig orienterede deres medlemmer om eller pålagde dem nogen regel, anvisning eller instruks med henblik på opfyldelsen af den påståede Cembureau-aftale.

1393 Selv om det antages, at dette måtte være korrekt, kan det ikke skjule, at BDZ, Oficemen og ATIC faktisk deltog i delegationsledernes møde den 14. januar 1983, og dermed at de direkte deltog i Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 1095, 1344 og 1345).

1394 Endelig har AGCI for det ellevte anført, at Kommissionen ikke har bevist, at sammenslutningen ved deltagelsen i de omhandlede delegationsledermøder gav de øvrige deltagere det indtryk, at den havde det samme ulovlige mål, som de måtte have haft. AGCI har i denne forbindelse henvist til et internt notat fra Blue Circle af 24. oktober 1986, udarbejdet af J. Horner (dok. 33.126/11132), hvori der redegøres for, at de græske producenter ikke var bundet af de samme handelsmæssige regler som de øvrige europæiske producenter, og som således klart viser, at de græske producenter hele tiden blev anset for uønskede tredjemænd, fordi de ikke bøjede sig for de regler, de store europæiske producenter vedtog.

1395 Det bemærkes i denne forbindelse, at både AGCI og de græske producenter Heracles, Titan og Halkis er anset for ansvarlige for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. Selv om Blue Circle's interne notat af 24. oktober 1986, udarbejdet af J. Horner, som sagsøgeren har gjort gældende, omtalte en afstandtagen fra de græske producenters side i forhold til indholdet af Cembureau-aftalen, ville der ikke kunne tages hensyn til et sådant forhold ved vurderingen af, om AGCI faktisk deltog i den omhandlede overtrædelse. Det er ubestridt, at AGCI deltog i de tre delegationsledermøder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Ved deltagelsen i møderne tilsluttede AGCI sig indholdet af Cembureau-aftalen eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at sammenslutningen tilsluttede sig og fortsat ville tilslutte sig denne

aftale. Det er således bevist, at AGCI deltog i Cembureau-aftalen. Det vil nedenfor i præmis 4074-4077, 4096-4101 og 4210-4213 blive undersøgt, om Heracles, Titan og Halkis deltog i Cembureau-aftalen.

1.2.3. Argumentet om, at visse dokumenter ikke kan gøres gældende over for Cembureau's direkte medlemmer

1396 Visse sagsøgere, der er direkte medlemmer af Cembureau, nemlig VNC (sag T-32/95), BDZ (sag T-48/95), Cementir (sag T-87/95) og AGCI (sag T-103/95), har gjort gældende, at visse dokumenter, der er nævnt i nr. 18 og 19 i den anfægtede beslutning, ikke kan anvendes med henblik på at påvise, at de deltog i Cembureau-aftalen, idet dokumenterne ikke hidrører fra sagsøgerne, og de havde ikke kendskab hertil før indledningen af den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 1050-1053). Aalborg Portland (sag T-44/95) og Irish Cement (sag T-60/95) har i retsmødet gjort et tilsvarende argument gældende.

1397 Dette argument må forkastes, idet bemærkes, at det ikke er nødvendigt at tage stilling til, om det kan antages til realitetsbehandling, for så vidt som det er gjort gældende af Aalborg Portland og Irish Cement. Det forhold, at de pågældende sagsøgere ikke deltog i udarbejdelsen af et eller flere af disse dokumenter, og at de ikke havde kendskab hertil før indledningen af den administrative procedure, medfører ikke, at dokumenterne ikke kan påberåbes over for dem som beviser for den overtrædelse, der er fastslået i forhold til disse sagsøgere (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1053 nævnte dom i sagen Empresa Nacional Siderúrgica mod Kommissionen, dommens præmis 312). Der henvises til, at alle de beviser, der er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, viser, at Kommissionen med rette fastslog, at Cembureau-aftalen fandtes (jf. ovenfor i præmis 1095). Det er ubestridt, at alle de i foregående præmis nævnte sagsøgere deltog i mødet den 14. januar 1983 og i mindst et af de to møder den 19. marts og den 7. november 1984, og de tog ikke åbent afstand fra indholdet af møderne. Det er således bevist, at de deltog i Cembureau-aftalen.

1398 I retsmødet har Irish Cement anført, at Blue Circle's interne notater (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2 og 3, dok. 33.126/11332-11337) og Kalogeropoulos's erklæring af 25. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877) ikke kan gøres gældende over for selskabet, idet det ikke har haft lejlighed til at udspørge (»cross-examine«) ophavsmændene til disse dokumenter.

1399 Dette argument må forkastes, idet bemærkes, at det ikke er nødvendigt at tage stilling til, om argumentet, der først er påberåbt i retsmødet, kan antages til realitetsbehandling. I nærværende tilfælde var forløbet af den administrative procedure reguleret ved bestemmelserne i forordning nr. 17 og forordning nr. 99/63, der ikke foreskriver nogen »cross-examination«. Under alle omstændigheder omfatter Irish Cement ikke de dokumenter vedrørende delegationsledernes møder, der er nævnt i nr. 19 i den anfægtede beslutning, og som viser, at Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet ved disse møder, og at Irish Cement deltog heri (jf. ovenfor i præmis 921-1095, 1344, 1345, 1350 og 1352).

1.2.4. Konstateringen af, at Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer, bortset fra Unicem, deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse

1400 Det er påvist, at Cembureau, FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Aker, Euroc, Cementir og AGCI deltog i delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 1344 og 1345). Kommissionen har på grundlag heraf påvist, at de fra dette tidspunkt deltog i Cembureau-aftalen, når henses til de beviser, der er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, og som viser, at aftalen blev indgået ved dette møde, og til, at der ikke er holdepunkter for at antage, at en af deltagerne åbent tog afstand fra indholdet heraf.

1401 For så vidt angår Cembureau, FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, BCA, Irish Cement, Cementir og AGCI kunne Kommissionen derfor med rette fastslå, at de deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra den 14. januar 1983. Der skal senere undersøges, i hvor lang tid de deltog i overtrædelsen.

1402 For så vidt angår Oficemen og ATIC på den ene side og Euroc på den anden side, som er direkte medlemmer, der på det relevante tidspunkt havde hjemsted uden for Fællesskabets område, har Kommissionen anset dem for ansvarlige for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra henholdsvis den 1. januar 1986 og den 9. juni 1986. Med hensyn til Aker, der stadig er hjemmehørende uden for Fællesskabets område, har Kommissionen fastslået, at selskabet deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra den 9. juni 1986. Kommissionen har i denne forbindelse anført: »Med hensyn til Oficemen og ATIC samt de virksomheder, der er medlem heraf, ville Kommissionen kunne tage virkningerne i EF af deres tilslutning til den omhandlede aftale i betragtning fra den dato, hvor de faktisk tilsluttede sig; Kommissionen vil imidlertid først regne deres overtrædelse fra den 1. januar 1986, da de spanske og portugisiske virksomheders deltagelse efter Kommissionens oplysninger ikke har haft bemærkelsesværdige virkninger i Fællesskabet, før de pågældende lande tiltrådte EF« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 11). For så vidt angår Aker og Euroc har Kommissionen anført, at den ikke har »bevis for, at disse virksomheders deltagelse i Cembureau-aftalen eller -princippet har haft virkninger inden for EF [før den 9.6.1986]« (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4, fjerde led). Selv om der er ført bevis for disse fire parters deltagelse i Cembureau-aftalen, må det derfor senere undersøges, i hvor lang tid de deltog heri, og om deltagelsen havde karakter af en overtrædelse fra de to datoer, der er fastslået i den anfægtede beslutning (jf. nedenfor i præmis 4226-4242).

1403 Hvad endelig angår Italcementi er det fastslået, at selskabets deltagelse i mødet den 19. marts 1984 viser, at det deltog i Cembureau-aftalen og dermed i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (jf. ovenfor i præmis 1351). Der er derfor under alle omstændigheder ført bevis for Italcementi's deltagelse i overtrædelsen fra den 19. marts 1984. Det må senere undersøges, om Kommissionen på grund af selskabets deltagelse i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen med rette kunne fastslå, at Italcementi's deltagelse i denne overtrædelse blev påbegyndt den 14. januar 1983 (jf. nedenfor i præmis 4224 og 4225).

1.3. Situationen for Unicem, der er direkte medlem af Cembureau, men som ikke deltog i noget delegationsledermøde

1404 Unicem har anført, at selskabet ikke deltog i nogen af de delegationsledermøder, der er nævnt i den anfægtede beslutning. Endvidere har selskabet gjort gældende, at det aldrig blev orienteret om disse møder. Ifølge selskabet er der derfor ikke ført bevis for dets deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

1405 Kommissionen har i den anfægtede beslutning (nr. 44, punkt 4) anført: »Fravær fra møder i organer, som medlemmerne har ret til at deltage i, betyder ikke, at de beslutninger, der træffes, og/eller de aftaler, der indgås i disse organer, ikke gælder for de fraværende medlemmer. Generelt indebærer medlemskab af en sammenslutning, at man må acceptere gældende regler og praksis, og at man må vide, at sammenslutningen og/eller organisationen handler takket være hvert medlems direkte eller indirekte støtte og takket være det faktum, at sammenslutningen kan regne med hvert medlems samtykke og støtte. Medmindre et medlem klart siger fra, gælder dette ikke blot for de i vedtægterne fastsatte aktiviteter, men også for sammenslutningens faktiske aktiviteter.« Endvidere anføres (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 13, in fine): »Det faktum, at [Unicem] ikke var til stede under møderne, betyder ikke, at [selskabet] ikke deltog i aftalen om beskyttelse af hjemmemarkederne og regler for salg fra et land til et andet, for det første fordi andre italienske delegationsledere var til stede som repræsentanter for deres land, og for det andet fordi foreningen handlede takket være både tilstedeværende og fraværende medlemmers støtte, og endelig fordi Unicem på det tidspunkt, hvor [selskabet] sammen med de øvrige italienske producenter led under virkningerne af den græske import, modtog støtte fra Cembureau's øvrige medlemmer (se nr. 27) og således drog fordel af den solidaritet, der indirekte er en følge af hjemmemarkeds-reglen.«

1406 Det er ikke nødvendigt at tage stilling til, om Unicem var orienteret om delegationsledermøderne. Det er ubestridt, at hverken den delegationsleder, selskabet havde udpeget som sin repræsentant i Cembureau, Nasi (Unicem's svar af 5.6.1998 på et skriftligt spørgsmål fra Retten), eller andre ansatte i Unicem deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og 7. november 1984. Dette fremgår af listerne over de forventede deltagere i disse møder (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, 8 og 13, dok. 33.126/11581, 11699, 11700 og 11752), og Kommissionen har i øvrigt erkendt dette i den anfægtede beslutning (nr. 45, punkt 13) og under sagernes behandling ved Retten.

1407 Det må herefter undersøges, om Unicem — selv om selskabets delegationsleder ikke var til stede — var repræsenteret ved en anden italiensk delegationsleder ved de tre møder, således som Kommissionen har anført.

1408 Kommissionen har anført, at delegationslederne må sidestilles med regeringernes repræsentanter i internationale organisationer. Med henblik på at påvise, at den tilstedeværende italienske delegationsleder repræsenterede de tre italienske medlemmer af Cembureau, har den henvist til følgende referat af en telefonsamtale mellem P. Dutron og A. d'Agostino (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 11, dok. 33.126/11698): »G. Pesenti, der er syg, kommer ikke til

Noordwijk, men d'Agostino vil repræsentere Italien ved mødet for Head Delegates.« Kommissionen har endvidere henvist til, at det i dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581) angives, hvilken medlemsstat og ikke hvilken virksomhed delegationslederne kommer fra.

1409 Det må fastslås, at der på tidspunktet for delegationsledermøderne i 1983 og 1984 i Cembureau var tre italienske medlemmer, nemlig Unicem, Italcementi og Cementir, der hver især udpegede deres egen delegationsleder. Det forhold, at de tre italienske virksomheder, som var direkte medlemmer af Cembureau, hver især havde en delegationsleder, imødegår i sig selv Kommissionens argument om, at én italiensk delegationsleder havde beføjelse til at repræsentere alle tre virksomheder.

1410 Det forhold, at det var forudset, at to italienske delegationsledere skulle deltage i mødet den 14. januar 1983, nemlig G. Pesenti fra Italcementi og C. Cesareni fra Cementir, hvilket fremgår af dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983«, afkræfter også, at de tre italienske medlemmer skulle have givet den ene tilstedeværende italienske delegationsleder bemyndigelse til at repræsentere dem.

1411 Hvis det endelig havde forholdt sig som af Kommissionen anført, således at hver af de tre italienske delegationsledere repræsenterede alle de italienske medlemmer af Cembureau, ville G. Pesenti fra Italcementi, der var forhindret i at deltage i mødet den 19. marts 1984, ikke have ladet sig repræsentere ved en anden ansat i Italcementi, A. d'Agostino, men ved Cementir's eller Unicem's delegationsleder.

1412 Det må herefter fastslås, at Unicem ikke var repræsenteret ved møderne den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984. Heraf følger, at Unicem ikke direkte deltog i den enighed, der opnåedes ved disse møder.

1413 Selv om en sammenslutning — således som Kommissionen har anført — handler takket være hvert medlems støtte, uanset om de er til stede eller fraværende, og selv om medlemskab af en sammenslutning indebærer, at man må acceptere gældende regler og praksis, kan det kun fastslås, at Unicem deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, hvis det er bevist, at denne virksomhed udtrykkeligt eller stiltiende accepterede indholdet af Cembureau-aftalen. Unicem's medlemskab af Cembureau er således ikke i sig selv tilstrækkeligt til, at selskabet må anses for ansvarligt for de åbenbart ulovlige beslutninger, delegationslederne traf i selskabets fravær. Det må i denne forbindelse understreges, at Kommissionen ikke har imødegået Cembureau's påstand om, at delegationslederne ikke i henhold til sammenslutningens vedtægter som organ var tillagt nogen vedtægtsmæssig kompetence (den anfægtede beslutning, nr. 15, punkt 4).

1414 Da der ikke foreligger et dokumentbevis, som viser, at Unicem tilsluttede sig de drøftelser, som fandt sted ved de tre møder, må det undersøges, om virksomhedens adfærd er udtryk for en sådan tilslutning.

1415 I denne forbindelse har Kommissionen anført, at Unicem gennemførte Cembureau-aftalen inden for rammerne af ETF [den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 13, artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a) og b)] og ved at deltage i ECEC's aktiviteter (den anfægtede beslutning, nr. 58 og artikel 5).

1416 Med hensyn til påvisningen af en deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse er Unicem's situation således sammenlignelig med situationen for et indirekte medlem af Cembureau. Som det er tilfældet med hensyn til et indirekte medlem, kan Unicem kun anses for at have deltaget i Cembureau-aftalen, hvis det er påvist, at selskabet deltog i en gennemførelsesforanstaltning hertil (jf. ovenfor i præmis 1307-1311).

1417 Det vil senere blive undersøgt, om Unicem's påståede deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 4 og 5 omhandlede adfærd kan anses for en gennemførelse fra selskabets side af Cembureau-aftalen (jf. nedenfor i præmis 4102-4107). Vurderingen af, om selskabet deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, må derfor udsættes.

2. Tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet

1418 VNC (sag T-32/95) har anført, at den anfægtede beslutning er udtryk for forskelsbehandling af sammenslutningen, idet ikke alle medlemmer af Cembureau i den anfægtede beslutning er anset for at have begået en overtrædelse. Som eksempel har VNC henvist til medlemmerne af Cembureau fra lande uden for Fællesskabet. ATIC (sag T-63/95) har tilsvarende anført, at en ensartet anvendelse af det princip, der er omhandlet i nr. 44, punkt 4, i den anfægtede beslutning, måtte have medført, at Kommissionen havde pålagt alle direkte medlemmer af Cembureau sanktioner i anledning af de overtrædelser, som blev begået i denne sammenslutning.

1419 Det må fastslås, at de eneste direkte medlemmer af Cembureau, der ikke er omfattet af den anfægtede beslutning, dvs. det østrigske, det finske, det islandske, det schweiziske og det tyrkiske medlem, alle havde hjemsted i et land, som på tidspunktet for vedtagelsen af den anfægtede beslutning ikke var medlem af Fællesskabet. Endvidere er der ikke i den anfægtede beslutning holdepunkter for at antage, at disse direkte medlemmer havde deltaget i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen (jf. nedenfor i præmis 1303). Situationen for de direkte medlemmer af Cembureau, som ikke er omfattet af den anfægtede beslutning, afviger således fra situationen for VNC og ATIC, som på det tidspunkt, fra hvilket de er anset for at have deltaget i overtrædelsen, havde hjemsted i Fællesskabet og deltog i en eller flere

gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen. Argumentet om en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet må derfor forkastes.

1420 Under alle omstændigheder bemærkes, at selv om det var godtgjort, at visse direkte medlemmer af Cembureau, som ikke er omfattet af den anfægtede beslutning, befandt sig i en situation svarende til de pågældende sagsøgeres, ville dette ikke medføre, at der måtte ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til VNC og ATIC, da denne er behørigt bevist (den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146).

1421 Aalborg Portland (sag T-44/95) har endvidere anført, at Kommissionen efter en lighedsgrundsætning også burde have undersøgt, om selskabets deltagelse i Cembureau-aftalen havde virkninger i Fællesskabet på samme måde, som den gjorde med hensyn til de spanske og de portugisiske virksomheder.

1422 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1420, må dette argument forkastes.

3. Tilsidesættelse af traktatens artikel 190

1423 SFIC (sag T-36/95) har anført, at Kommissionen ikke i tilstrækkeligt omfang har begrundet, at traktatens artikel 85 kan finde anvendelse på sammenslutningen. Kommissionen har sammenblandet forskellige begreber, men har på intet tidspunkt redegjort for, hvorledes en sammenslutning efter praksis ved Fællesskabets retsinstanser kunne anses for at have indgået og gennemført en aftale som Cembureau-aftalen. Den overtrædelse, der er fastslået i forhold til sammenslutningerne af virksomheder, beror på handlinger udført af personer, som havde funktioner inden for disse sammenslutninger, og Kommissionen skulle derfor efter retspraksis særskilt have begrundet sin beslutning på dette punkt, idet der var tale om et nyt spørgsmål.

1424 Dette argument må forkastes. I nr. 44 (punkt 1) i den anfægtede beslutning har Kommissionen indledt sin retlige vurdering med at behandle spørgsmålet om, hvorvidt traktatens artikel 85 finder anvendelse på sammenslutninger af virksomheder, og har i denne forbindelse anført, at da dette problem ville vende tilbage flere gange, var det relevant allerede indledningsvis at fastsætte hovedprincipperne for, i hvilke tilfælde sammenslutninger kan anses for at have deltaget i praksis, der falder ind under traktatens artikel 85. Samme sted (punkt 2 og 3) har Kommissionen foretaget en gennemgang af praksis ved Fællesskabets retsinstanser vedrørende dette spørgsmål, og den har forkastet de bemærkninger, der var fremsat herom fra en række sammenslutninger, herunder SFIC, under den administrative procedure. Endelig er der i den anfægtede beslutning redegjort for grundene til, at sammenslutningerne af virksomheder er anset for ansvarlige for handlinger udført af personer, som havde funktioner inden for disse sammenslutninger (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 3, andet afsnit, og punkt 4, andet afsnit).

1425 Aalborg Portland (sag T-44/95) har anført, at Kommissionen ikke i den retlige vurdering har redegjort for grundlaget for den — ifølge sagsøgeren nye — teori, der er nævnt i nr. 44 i den anfægtede beslutning, og som går ud på, at manglende afstandtagen begrunder et ansvar.

1426 Da Kommissionen imidlertid har ført bevis for, at Aalborg Portland var til stede ved møderne den 14. januar 1983, den 19. marts og 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, 8 og 13, dok. 33.126/11581, 11699, 11700 og 11752), og at Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet ved disse møder, kunne den med rette fastslå, at Aalborg Portland havde deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, idet selskabet ikke havde taget afstand herfra. Det var derfor ikke nødvendigt med en særskilt redegørelse for Kommissionens fremgangsmåde, der i øvrigt er i overensstemmelse med retspraksis (jf. f.eks. den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 232).

1427 Endelig har BCA (sag T-54/95) anført, at Kommissionen ikke klart har redegjort for baggrunden for, at den fastslog, at sammenslutningen måtte anses for ansvarlig for de ulovlige aktiviteter inden for Cembureau.

1428 Der er imidlertid tydeligt redegjort for grundene til, at BCA er anset for ansvarlig for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, i nr. 44, nr. 45, navnlig punkt 1, 2, 7, 10 og 12, nr. 46 og nr. 65, navnlig punkt 3 og 8, i den anfægtede beslutning. BCA's argument må derfor ligeledes forkastes.

4. Tilsidesættelse af retten til kontradiktion i forbindelse med aktindsigten

4.1. Belastende oplysninger

1429 Unicem (sag T-50/95) har anført, at selskabet ikke under den administrative procedure havde adgang til Cembureau's »Members Directory«. Da der er tale om et dokument, der er anvendt som belastende materiale i den anfægtede beslutning (nr. 45, punkt 13), er selskabets ret til kontradiktion blevet tilsidesat.

1430 Det må fastslås, at Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 45, punkt 13) har henvist til »Members Directory« med henblik på at imødegå Unicem's påstand om, at ingen af selskabets repræsentanter havde stilling som delegationsleder. Ifølge Kommissionen svarer »dette [...] ikke til virkeligheden, da Nasi fra Unicem på det omhandlede tidspunkt og i hvert fald indtil 1988 var delegationsleder (se Cembureau's 'Members Directory' fra juli 1988, s. 56)«.

1431 Argumentet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion synes i nærværende tilfælde åbenbart at være fremsat med urette, idet Unicem selv har erkendt i sit svar af 5. juni 1998 på et skriftligt spørgsmål fra Retten, at selskabet havde udpeget Nasi til delegationsleder i en for den anfægtede beslutning relevante periode. Under alle omstændigheder er argumentet blevet uden genstand. Det er således allerede fastslået, at Kommissionen ikke med henvisning til, at Nasi var udpeget til delegationsleder, kunne anse Unicem for ansvarlig for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, idet Nasi ikke deltog i nogen af de møder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og senere bekræftet (jf. ovenfor i præmis 1404-1417).

4.2. Diskulperende oplysninger

1432 I de indlæg, Cembureau (sag T-26/95) og Cementir (sag T-87/95) har indgivet efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, har de anført, at de ikke under den administrative procedure havde adgang til diskulperende materiale vedrørende deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

4.2.1. Sag T-26/95, Cembureau mod Kommissionen

1433 Cembureau har i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at ingen af de dokumenter i de nationale sagsakter, sammenslutningen har fået adgang til, viser, at den var bekymret for samhandelen med cement i Fællesskabet. Tværtimod underbygger dokumenterne vedrørende import sammenslutningens argumentation om, at den ikke var bundet af en påstået international aftale om deling af markederne, og at en sådan aftale ikke fandtes. Sagsakterne vedrørende Frankrig indeholder således ikke noget bevis for, at Cembureau på nogen som helst måde var involveret i overvågningen af omfanget af import, som blev foretaget fra fransk side (dok. 33.126/14809-14827 og dok. 33.126/14941-14976).

1434 Cembureau's argumentation kunne imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. De bemærkninger, sammenslutningen kunne have fremført på grundlag af de i foregående præmis nævnte dokumenter, kunne ikke have sat de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, i et andet lys. Disse bemærkninger kunne heller ikke have kastet et andet lys over dokumenterne med overskrifterne »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581), »Delegationsledernes møde, Noordwijk, den 19. marts 1984« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 8, dok. 33.126/11699 og 11700) og »Delegationsledernes møde, Paris, den 7. november 1984« (den

anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 13, dok. 33.126/11752), hvoraf fremgår, at Cembureau deltog i de tre delegationsledermøder, der er omhandlet i den anfægtede beslutning, og dermed i indgåelsen og bekræftelsen af Cembureau-aftalen.

4.2.2. Sag T-87/95, Cementir mod Kommissionen

1435 Cementir har i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at selskabet i de nationale sagsakter fandt en række dokumenter, som viser, at det europæiske cementmarked naturligt var opdelt i en række særskilte territoriale områder, at samhandelen med cement nødvendigvis var begrænset til grænseområderne og — i det omfang, det var muligt — til eksport ad søvejen eller ad floder, og at denne samhandel højst kunne berøre visse virksomheder, men ikke Cementir, som ikke eksporterede. Selskabet kunne derfor ikke være berørt af den påståede Cembureau-aftale.

1436 Det bemærkes, at de tre italienske cementproducenter, herunder Cementir, allerede i deres svar på meddelelsen af klagepunkter gjorde gældende, at Italien ikke kunne være berørt af aftalen om beskyttelse af hjemmemarkederne, da landet hverken importerede eller eksporterede (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 14). I den anfægtede beslutning (nr. 45, punkt 14) har Kommissionen imidlertid redegjort for grundene til, at den fandt, at »dette [...] ikke [var] korrekt«, og den har tilføjet, at »det ikke desto mindre [er] et faktum, at virksomhederne i de berørte lande, der er medlemmer af Cembureau, har deltaget i en konkurrencebegrænsende aftale«. Det er derfor åbenbart, at de yderligere bemærkninger, Cementir kunne have fremført med henblik på at påvise, at selskabet ikke eksporterede, ikke kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1437 I sit indlæg af 29. december 1997 har Cementir endvidere påberåbt sig en række dokumenter, som viser, at der fandtes lokale aftaler mellem forskellige cementproducenter. Selskabet har i denne forbindelse henvist til dokumenterne 33.126/837, 838, 860, 861, 985-1009, 1119-1134, 1175-1179, 1543-1551, 1574-1577, 2934, 2935, 2945-2951, 2954-2966, 3065-3068, 4066-4069, 4251, 4252, 4253, 4263-4269 og 5682-5687. Dokumenterne udgør ifølge Cementir bevis for, at selskabet på ingen måde deltog i disse lokale karteller.

1438 Det bemærkes, at det i den anfægtede beslutning [artikel 1 og 2, artikel 4, stk. 1, artikel 4, stk. 3, litra a), og b), og artikel 5] kun er fastslået, at Cementir deltog i internationale karteller. De bemærkninger, Cementir kunne have fremført med henblik på at påvise, at selskabet på ingen måde deltog i visse lokale karteller, kunne derfor ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Under alle omstændigheder bemærkes, at selv om de påberåbte dokumenter måtte vise, at Cementir ikke deltog i nogle internationale karteller, ville dette ikke kunne kaste et andet lys på de beviser, der er nævnt i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45), og som viser, at Cembureau-

aftalen blev indgået i forbindelse med mødet den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 1095), eller på dokumentet med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, den 14. januar 1983« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581), som kan gøres gældende over for Cementir (jf. ovenfor i præmis 329 og 330), og hvoraf fremgår, at selskabets delegationsleder, C. Cesareni, deltog i mødet og dermed i indgåelsen af Cembureau-aftalen.

F — Unicem's, de indirekte Cembureau-medlemmers og Buzzi's deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse

1439 Unicem var ikke repræsenteret ved nogen af de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået eller bekræftet. For så vidt angår de indirekte medlemmer af Cembureau var de ved disse møder kun repræsenteret indirekte ved deres nationale sammenslutning. For så vidt angår Buzzi har selskabet ingen forbindelse med Cembureau.

1440 Bortset fra Hispacement, som ikke har anlagt annullationssøgsmål til prøvelse af den anfægtede beslutning, er de indirekte Cembureau-medlemmer, som er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 1: CBR, ENCI, Dyckerhoff, Vicat, Cedest, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Valenciana, Rugby, Asland, Castle, Heracles, Uniland, Cimpor, Secil, Titan, Holderbank, Hornos Ibéricos, Blue Circle og Halkis. I den anfægtede beslutning beror beviset for disse virksomheders deltagelse i den i artikel 1 omhandlede overtrædelse på deres deltagelse i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen. For så vidt angår disse sagsøgere anføres i beslutningen (nr. 65, punkt 3, første afsnit), at Kommissionen »i forbindelse med [den anfægtede] beslutning [...] dog kun [tager] de virksomheder i betragtning, der er repræsenteret ved deres sammenslutning i Cembureau, og som ud over dette tilhørsforhold klart har tilkendegivet, at de tilslutter sig aftalen ved at deltage« i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen.

1441 Det må imidlertid fastslås, at Kommissionen også har henvist til, at delegationsledere, som var ansat i visse af de indirekte Cembureau-medlemmer, nemlig Blue Circle, CBR, Ciments français, Lafarge, Dyckerhoff, Heidelberger, Titan, ENCI, Asland og Cimpor, var til stede ved de i den anfægtede beslutning omhandlede møder, og på denne baggrund fastslået, at der »ingen tvivl [hersker] om disse virksomheders deltagelse i aftalen« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra b)]. Selv om dette uddrag af nr. 65, punkt 3, første afsnit, i den anfægtede beslutning kan være misvisende, fremgår det klart af den anfægtede beslutning, at det forhold, at en ansat i en virksomhed, som er indirekte medlem af Cembureau, var til stede ved et delegationsledermøde, ikke har været tilstrækkeligt til at anse virksomheden for at have deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. Beviset for, at det indirekte medlem deltog i Cembureau-aftalen, er således ikke tilstedeværelsen ved møderne, men deltagelsen i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen. Når en ansat i et indirekte medlem af Cembureau havde deltaget i et eller flere delegationsledermøder, er medlemmet — på samme måde som de øvrige indirekte medlemmer og til forskel fra de direkte medlemmerne — anset for at have deltaget »indirekte i [Cembureau-]aftalen gennem deres deltagelse i de forskellige ordninger og foranstaltninger, der blev vedtaget som supplement til aftalen og/eller som led i dens anvendelse« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 10). Af

samme grund er Ciments d'Obourg, der er indirekte medlem af Cembureau, og som var repræsenteret ved en ansat, A. Pestalozzi, ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4), heller ikke omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 1, idet Kommissionen ikke har fastslået, at denne virksomhed deltog i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen.

1442 For så vidt angår Unicem er det fastslået, at situationen med hensyn til påvisningen af, at selskabet, der er direkte medlem af Cembureau, deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, er sammenlignelig med situationen for et indirekte medlem af Cembureau (jf. ovenfor i præmis 1416). Unicem kan derfor kun anses for at have deltaget i Cembureau-aftalen, hvis det er påvist, at selskabet deltog i en gennemførelsesforanstaltning hertil.

1443 Hvad endelig angår Buzzi, som hverken er direkte eller indirekte medlem af Cembureau, har Kommissionen anført, at dette selskab »i praksis [anvendte] hjemmemarkedsaftalen eller -princippet gennem den [i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, omhandlede] samordnede praksis med Ciments français, Lafarge og Vicat, der var tilknyttet Cembureau« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra c), jf. også nr. 48, punkt 2]. Med hensyn til denne virksomhed er det derfor deltagelsen i gennemførelsesforanstaltninger, nemlig de i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, omhandlede overtrædelser, »der skal betragtes som beviset for virksomhedens deltagelse i Cembureau-aftalen eller -princippet« (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4).

1444 Det fremgår af det anførte, at beviset for en deltagelse i Cembureau-aftalen for såvel de indirekte medlemmer af Cembureau som for Unicem og Buzzi beror på deres deltagelse i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen og dermed en tiltrædelse heraf.

1445 Ciments français's og Unicem's argument om, at beviset for deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse skulle være, at de ikke tog afstand herfra, må derfor forkastes.

1446 Gennemførelsesforanstaltningerne til Cembureau-aftalen er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6. Disse foranstaltninger er ikke kun anset for at udgøre den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale, men også overtrædelser »i sig selv« (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1).

1447 Med henblik på en vurdering af, om Unicem, de indirekte medlemmer af Cembureau og Buzzi deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, må det derfor først undersøges, om de deltog i de i den anfægtede beslutnings artikel 2-6 omhandlede ordninger (jf. nedenfor i præmis 1450-4015), og dernæst om deres deltagelse i disse ordninger, som muligvis i

sig selv udgør overtrædelser, må anses for en gennemførelse af Cembureau-aftalen fra deres side (jf. nedenfor i præmis 4016-4114).

1448 Heraf følger, at vurderingen af, om CBR, ENCI, Dyckerhoff, Vicat, Cedest, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Buzzi, Valenciana, Rugby, Asland, Castle, Heracles, Uniland, Titan, Cimpor, Secil, Holderbank, Hornos Ibéricos, Blue Circle og Halkis deltog i Cembureau-aftalen, må udsættes.

G — Sammenfatning

1449 Med forbehold af det spørgsmål, hvis behandling netop er blevet udsat, må anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 1 har fastslået, at der forelå en aftale i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri, forkastes.

IV — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der forelå to overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1, i forbindelse med udveksling af prisoplysninger i Cembureau, og at de pågældende sagsøgere deltog heri (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1 og 2)*

Indledende bemærkninger

1450 I den anfægtede beslutnings artikel 2 har Kommissionen fastslået, at der forelå to overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1, begge i forbindelse med udveksling af prisoplysninger inden for Cembureau.

1451 I artikel 2, stk. 1, har Kommissionen fastslået, at Cembureau og en række direkte medlemmer heraf i forbindelse med møder mellem delegationslederne og møder i Cembureau's eksekutivkomité deltog i aftaler om udveksling af prisoplysninger, der skulle lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen.

1452 I artikel 2, stk. 2, har den fastslået, at Cembureau og de direkte medlemmer deltog i en samordnet praksis, der bestod i regelmæssig udveksling af prisoplysninger, og som også havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen.

1453 Samtlige sagsøgere, som er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 2, har fremført anbringender til støtte for annullation af denne del af beslutningens dispositive del. Enkelte anbringender vedrører manglende overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning. Enkelte sagsøgere har bestridt, at der skulle være indgået aftaler om udveksling af prisoplysninger under møderne mellem delegationslederne og møderne i Cembureau's eksekutivkomité. Andre har gjort gældende, at visse prisoplysninger omfattet af artikel 2, stk. 2, ikke er blevet korrekt angivet af Kommissionen. En række anbringender er fremført for at bestride, at udvekslingen af oplysningerne om de i artikel 2 omhandlede priser var ulovlig. Endelig har visse sagsøgere benægtet at have deltaget i en eller flere af de nævnte overtrædelser eller i det mindste bestridt varigheden af deres deltagelse deri. Ved gennemgangen af disse forskellige anbringender vil det blive oplyst, hvilke sagsøgere der er tale om.

1454 Cembureau (sag T-26/95), FIC (sag T-30/95), VNC (sag T-32/95), SFIC (sag T-36/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Unicem (sag T-50/95), Irish Cement (sag T-60/95), ATIC (sag T-63/95), Italcementi (sag T-65/95) og Cementir (sag T-87/95) har endvidere gjort gældende, at Kommissionen, da den fastslog overtrædelserne i artikel 2, tilsidesatte deres ret til kontradiktion ved ikke at give dem adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

1455 Lafarge (sag T-43/95), Rugby (sag T-53/95), Castle (sag T-56/95), Heracles (sag T-57/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95), Blue Circle (sag T-88/95) og Halkis (sag T-104/95) har ligeledes fremsat en række anbringender med henblik på at bestride den materielle lovlighed af artikel 2. De er imidlertid ikke blevet pålagt ansvar for overtrædelserne i denne bestemmelse. Deres anbringender er således uden betydning for sagernes afgørelse og må derfor uden videre forkastes.

1456 Som følge af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 har Rugby (sag T-53/95), Castle (sag T-56/95), Titan (sag T-64/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (sag T-71/95) i øvrigt fremført en række oplysninger for at godtgøre, at den administrative procedure kunne have fået et andet udfald for så vidt angår overtrædelserne med hensyn til udveksling af prisoplysninger i Cembureau, hvis de havde haft hele meddelelsen af klagepunkter og Kommissionens forberedende sagsakter til rådighed ved forberedelsen af deres besvarelse af meddelelsen af klagepunkter. Af de ovenfor i præmis 257 anførte grunde må disse argumenter ligeledes forkastes.

1457 Med henblik på bedømmelsen af lovligheden af den anfægtede beslutnings artikel 2 skal det undersøges, om Kommissionen med rette har lagt til grund, at der forelå de aftaler og de former for samordnet praksis, den har fastslået i denne bestemmelse, og om den i den forbindelse

tilsidesatte de ovenfor i præmis 1454 nævnte sagsøgeres ret til kontradiktion ved ikke at give dem fuld indsigt i sagsakterne under den administrative procedure.

Aftaler om udveksling af prisoplysninger under møder i Cembureau (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1)

1458 Ifølge den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, har Cembureau, FIC, Aalborg Portland, SFIC, BDZ, AGCI, Irish Cement, Italcementi, Unicem, Cementir, Ciments luxembourgeois, VNC og BCA, fra den 14. januar 1983 til den 14. april 1986, og ATIC og Oficemen, fra den 1. januar 1986 til den 14. april 1986, »overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i aftaler om udveksling af prisoplysninger for at lette gennemførelsen af den i artikel 1 omhandlede aftale; udvekslingen fandt sted på møder, der afholdtes af delegationslederne og af Cembureau's eksekutivkomité«.

1459 Under hensyn til de anbringender, sagsøgerne har fremført med henblik på at bestride lovligheden af den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, skal det undersøges, om overtrædelsen deri allerede var inddraget i meddelelsen af klagepunkter (A), om det er bevist, at der forelå aftaler om udveksling af prisoplysninger ved møderne mellem delegationslederne og møderne i Cembureau's eksekutivkomité (B), og om det er bevist, at disse aftaler var ulovlige (C), samt at de forskellige sammenslutninger og virksomheder, der er omhandlet i artikel 2, stk. 1, deltog heri (D).

A — Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning

1460 VNC (sag T-32/95), SFIC (sag T-36/95) og Unicem (sag T-50/95) har gjort gældende, at den overtrædelse, som de i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, tillægges ansvar for, er et nyt klagepunkt, der ikke var medtaget i meddelelsen af klagepunkter. SFIC har anført, at det eneste klagepunkt, der var medtaget i meddelelsen af klagepunkter, vedrørende udveksling af oplysninger i Cembureau, vedrørte en samordnet praksis bestående i udveksling af prisoplysninger (meddelelsen af klagepunkter, nr. 60, s. 169). Ved gennemgangen af den omtvistede udveksling af oplysninger sondres der i den anfægtede beslutning mellem aftaler om udveksling af prisoplysninger ved møderne i Cembureau (artikel 2, stk. 1) på den ene side og en samordnet praksis bestående i udveksling af prisoplysninger (artikel 2, stk. 2) på den anden side. SFIC har endvidere anført, at selv hvis det lægges til grund, at de to typer udveksling af oplysninger var blevet behandlet hver for sig i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter, var der ikke overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning, eftersom der ikke i den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter var draget nogen konklusion på grundlag af sondringen (jf. den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 153).

1461 For så vidt angår dette spørgsmål bemærkes det, at der i nr. 8 i meddelelsen af klagepunkter, der indeholder sagsfremstillingen vedrørende »udveksling af prisoplysninger mellem Cembureau's medlemmer« (kapitel 2), sondres mellem lejlighedsvis udveksling af prisoplysninger i forbindelse med møder i Cembureau — navnlig under henvisning til dokumenter, der siden nævnes i nr. 16, punkt 2-7, i den anfægtede beslutning — (meddelelsen af klagepunkter, s. 13 og 14) på den ene side og ordningen med regelmæssig rundsendelse af prislister, der var indført inden for Cembureau (meddelelsen af klagepunkter, s. 14 og 15) på den anden side. I den retlige vurdering af »'Reglerne for loyal konkurrence' samt rundsendelse af prislister« i nr. 60 i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 10) henviste Kommissionen til nr. 8 i meddelelsen af klagepunkter (jf. første punktum af nr. 60 i meddelelsen af klagepunkter, s. 168) og dermed utvetydigt til sondringen mellem de to typer udveksling. Klagepunktet vedrørende lejlighedsvis udveksling af prisoplysninger under møder i Cembureau var således blevet behandlet i meddelelsen af klagepunkter, både med hensyn til de faktiske omstændigheder og den retlige vurdering heraf. VNC, SFIC og Unicem, der blev omtalt med navns nævnelse blandt medlemmerne af Cembureau i nr. 6 i meddelelsen af klagepunkter, kunne således udlede, at dette klagepunkt, der var rettet mod »Cembureau og foreningens medlemmer« (meddelelsen af klagepunkter, nr. 60, punkt 169), angik dem.

1462 Endelig skal der tages stilling til SFIC's anbringende vedrørende den retlige kvalifikation, der i den anfægtede beslutning foretages af den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger.

1463 En meddelelse af klagepunkter skal klart opregne de faktiske forhold, som Kommissionen lægger til grund, samt den retlige kvalifikation heraf (jf. den ovenfor i præmis 323 nævnte dom i sagen AKZO mod Kommissionen, dommens præmis 29, og den ovenfor i præmis 11 nævnte dom i sagerne Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 33).

1464 I det foreliggende tilfælde blev det i meddelelsen af klagepunkter (nr. 60, s. 169) fremlagt, som om der var en »samordnet praksis« for lejlighedsvise udvekslinger af prisoplysninger, hvorimod Kommissionen til slut i den anfægtede beslutning indtog den opfattelse, at der var indgået »aftaler« om disse lejlighedsvise udvekslinger (artikel 2, stk. 1).

1465 En sådan ændring i kvalifikationen udgjorde ikke en tilsidesættelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure. For det første blev den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger i nr. 60 i meddelelsen af klagepunkter beskrevet som værende i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. For det andet blev denne overtrædelse godtgjort og anset for en samordnet praksis på grundlag af direkte dokumentbeviser, der var nævnt i nr. 8 i meddelelsen af klagepunkter — og som SFIC blev gjort bekendt med samtidig med meddelelsen af klagepunkter — og ikke på grundlag af en parallel adfærd på markedet. I denne type tilfælde bestod den eneste strategi, SFIC havde til rådighed under den administrative procedure, i at bestride de dokumenter, Kommissionen i nr. 8 i meddelelsen af klagepunkter gik ud fra som grundlag for i nr. 60 at konkludere, at der forelå en samordning i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Ved den nærmere fastlæggelse af denne strategi var det således uden betydning, præcis hvilken kvalifikation Kommissionen foretog af denne angiveligt ulovlige samordning i meddelelsen af klagepunkter.

1466 Det følger af ovenstående, at VNC's, SFIC's og Unicem's anbringende vedrørende manglende overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning må forkastes.

B — Spørgsmålet om, hvorvidt der forelå aftaler om udveksling af prisoplysninger på møder mellem delegationslederne og i Cembureau's eksekutivkomité

1467 I den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, har Kommissionen fastslået, at der forelå aftaler mellem Cembureau og de direkte medlemmer heraf, der nævnes i bestemmelsen, om udveksling af prisoplysninger ved »møder, der afholdtes af delegationslederne og af Cembureau's eksekutivkomité«.

1468 I nr. 47, punkt 1, anfører den under henvisning til den faktiske fremstilling i nr. 16 af »udveksling af oplysninger i forbindelse med møder« følgende:

»Prissituationen i Cembureau's medlemslande blev diskuteret på delegationsledernes møde den 14. januar 1983, den 30. maj 1983 og den 19. marts 1984 [...]. Denne gennemgang foregik på møder, hvor problemet med den stigende samhandel mellem medlemslandene blev diskuteret, og løsninger blev foreslået.«

1469 Det skal undersøges, om Kommissionen har ført bevis for, at der forelå aftaler om udveksling af prisoplysninger ved møderne mellem delegationslederne (1) og møder i Cembureau's eksekutivkomité (2).

1. Møder mellem Cembureau's delegationsledere

1470 Ingen af sagsøgerne har bestridt, at der blev udvekslet prisoplysninger under delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, undtagen Ciments luxembourgeois (sag T-34/95), der har gjort gældende, at drøftelserne under disse to møder udelukkende vedrørte cementindustriens økonomiske situation, og BDZ (sag T-48/95), som har anført, at Kommissionen ikke har bevist, at der skulle være sket udveksling af oplysninger under delegationsledernes møder.

1471 Ciments luxembourgeois's og BDZ's anbringender må forkastes. Den række sagsakter, Kommissionen nævner i nr. 16, punkt 2-7, nr. 17, punkt 2 og 3, og nr. 19, punkt 3, 5, 6, 7, 9 og 10, i den anfægtede beslutning, er et uigendriveligt bevis for, at der under drøftelserne af handelen i Europa (delegationsledernes møde den 14.1.1983) og af situationen på det europæiske marked (delegationsledernes møde den 19.3.1984) blev foretaget en sammenlignende undersøgelse af prisniveauet for cement i Cembureau's medlemslande.

1472 Uden dog at benægte, at der blev udvekslet prisoplysninger ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, har Cembureau (sag T-26/95), Aalborg Portland (sag T-44/95) og Irish Cement (sag T-60/95) gjort gældende, at de udvekslede oplysninger hovedsageligt vedrørte dumpingimport, navnlig fra Østeuropa.

1473 Selv om det faktisk fremgår af visse dokumenter, Kommissionen har nævnt i nr. 16, punkt 2, 3, 4, 6 og 7, i den anfægtede beslutning, at der blev udvekslet oplysninger om priser ved import fra Østlandene ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, blev der ved det første af disse møder også udvekslet oplysninger om priser i handelen i Europa (jf. det håndskrevne notat med overskriften »Forberedelse af delegationsledernes møde den 14.1.1983« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 2, dok. 33.126/11590), dok. 33.126/11592 nævnt i nr. 16, punkt 3, i den anfægtede beslutning, som befandt sig blandt dokumenterne vedrørende delegationsledernes møde den 14.1.1983, og dokumentet af 18.1.1983 med overskriften »Delegationsledernes møde, Paris, 14.1.1983 — notater til formanden« (den anfægtede beslutning, nr. 17, stk. 3, dok. 33.126/11630-11633)), og ved det andet af disse møder blev der udvekslet oplysninger om prisniveauet for cement i medlemslandene (jf. de forklarende bemærkninger til diagrammet, som Cembureau den 22.2.1984 sendte til delegationslederne som bilag til udkastet til dagsordenen for mødet den 19.3.1984 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 6, dok. 33.126/11714, 11715 og 11717) og mødenotaterne fra delegationsledernes møde den 19.3.1984 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 7, og nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11735)).

1474 Cembureau, FIC (sag T-30/95), Irish Cement, ATIC (sag T-63/95) og Cementir (sag T-87/95) har gjort gældende, at det eneste bevis, Kommissionen i nr. 16, punkt 5, i den anfægtede beslutning har anført for, at der blev udvekslet prisoplysninger ved delegationsledernes møde den 30. maj 1983, var oversigten over »De indenlandske priser (uden afgifter)« (dok. 33.126/11599), som faktisk blev omdelt ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983.

1475 Der er intet grundlag for at henføre det pågældende dokument til delegationsledernes møde den 30. maj 1983. I nr. 19, punkt 6, i den anfægtede beslutning regnede Kommissionen selv dette dokument med blandt dokumenter vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983. Kommissionen har således ikke godtgjort, at der ved delegationsledernes møde den 30. maj 1983 blev foretaget eller aftalt at foretage udveksling af prisoplysninger. Dette må fastslås ikke alene i forhold til de sagsøgere, der har fremført nærværende anbringende, men også i forhold

til de øvrige sagsøgere, der er nævnt i artikel 2, stk. 1, eftersom de alle i det væsentlige har bestridt lovligheden af denne bestemmelse.

1476 Cembureau, Oficemen (sag T-59/95), ATIC og Cementir har gjort gældende, at Kommissionen i den anfægtede beslutning ikke har fremlagt noget bevis eller nogen forklaring, på grundlag af hvilke det kan konkluderes, at der skete udveksling af prisoplysninger efter delegationsledernes møde den 19. marts 1984.

1477 I den beskrivelse, Kommissionen har foretaget af »udveksling af oplysninger i forbindelse med møder« i nr. 16, punkt 2-7, i den anfægtede beslutning, har den ganske rigtigt ikke fremdraget nogen dokumenter eller oplysninger som bevis for, at der skete udveksling af prisoplysninger i forbindelse med delegationsledernes møde den 7. november 1984, der er nævnt i nr. 19, punkt 12-15, eller delegationsledernes senere møder. I den retlige vurdering, den i nr. 47, punkt 1-5, har anlagt af de faktiske omstændigheder i nr. 16, punkt 2-7, nævner den i øvrigt kun delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 30. maj 1983 og den 19. marts 1984. Det må derfor fastslås, at den heller ikke har bevist, at der ved delegationsledernes møde den 7. november 1984 eller ved senere møder mellem delegationslederne blev foretaget eller aftalt at foretage udveksling af prisoplysninger. Dette må fastslås ikke alene i forhold til de sagsøgere, der har fremført nærværende anbringende, men også i forhold til de øvrige sagsøgere, der er nævnt i artikel 2, stk. 1, eftersom de alle i det væsentlige har bestridt lovligheden af denne bestemmelse.

2. Møder i Cembureau's eksekutivkomité

1478 Cembureau, FIC, Aalborg Portland, BDZ, BCA (sag T-54/95), Oficemen og Cementir har gjort gældende, at der ikke blev udvekslet nogen prisoplysninger under møderne i Cembureau's eksekutivkomité, heller ikke under mødet den 14. april 1986 — som er den dato, hvor det blev lagt til grund, at overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, ophørte — eller i det mindste, at Kommissionen i den anfægtede beslutning ikke har godtgjort, at der blev udvekslet oplysninger under disse møder. VNC (sag T-32/95), BCA og Cementir har endvidere gjort gældende, at Kommissionen ikke er fremkommet med nogen forklaring i nr. 47, punkt 1-5, om, på grundlag af hvilke oplysninger og af hvilke grunde den mente, at der var udvekslet prisoplysninger under møderne i eksekutivkomitéen, og lagde til grund, at overtrædelsen i artikel 2, stk. 1, ophørte ved mødet i Cembureau's eksekutivkomité den 14. april 1986.

1479 Kommissionen har da heller ikke omtalt møderne i Cembureau's eksekutivkomité hverken i sin sagsfremstilling i nr. 16, punkt 2-7, vedrørende den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger eller i den retlige vurdering, den siden foretog af disse faktiske omstændigheder i nr. 47, punkt 1-5. De beviser, Kommissionen har nævnt i nr. 16, punkt 2-7, vedrører udelukkende delega-

tionsledernes møder, nærmere bestemt møderne den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 (jf. ovenfor i præmis 1470-1477). I nr. 47, punkt 1, har Kommissionen blot anført følgende: »Prissituationen i Cembureau's medlemslande blev diskuteret på delegationsledernes møde den 14. januar 1983, den 30. maj 1983 og den 19. marts 1984 (se nr. 16).«

1480 Med hensyn til »priserne i den europæiske samhandel« fremgår det højst af et af de håndskrevne notater, der befandt sig blandt dokumenterne vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983, at »en række uformelle priser [imidlertid kunne] opnås med eksekutivkomitéens tilladelse« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 3, dok. 33.126/11592). Det kan dog ikke alene på grundlag af denne oplysning konkluderes, at der forelå »aftaler om udveksling af oplysninger om priser« »på møder, der afholdtes [...] af Cembureau's eksekutivkomité« (artikel 2, stk. 1).

1481 I nr. 47, punkt 1, anfører Kommissionen endvidere, at »denne gennemgang [af prissituationen i de forskellige Cembureau-lande] foregik på møder, hvor problemet med den stigende samhandel mellem medlemslandene blev diskuteret, og løsninger blev foreslået«. Udvekslingen af prisoplysninger var således et naturligt led i drøftelserne af problemerne i forbindelse med udviklingen i handelen mellem Cembureau's medlemslande.

1482 I den forbindelse må det undersøges, om det på grundlag af de faktiske omstændigheder i forbindelse med møderne i Cembureau's eksekutivkomité, der er beskrevet i den anfægtede beslutning, nærmere bestemt i nr. 17, kan antages, at sådanne drøftelser og/eller udveksling af prisoplysninger fandt sted under disse møder.

1483 Vedrørende mødet i eksekutivkomitéen den 25. marts 1983 [den anfægtede beslutning, nr. 17, litra a)] har Kommissionen anført, at »ifølge et håndskrevet notat fra Cimpor (øverst på siden) blev der [på det pågældende] møde [den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 2] [...] omdelt et dokument på fem sider (dok. 33.322/308-312)«. Som Kommissionen selv har anført i nr. 17, punkt 3, er dette dokument på fem sider, der omhandlede udviklingen i »samhandelen i Europa« og navnlig indeholdt »prissammenligninger« (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 2, dok. 33.322/311), »det samme som det dokument, der på engelsk og fransk blev fundet blandt papirerne vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (dok. 33.126/11617-11629), og udgør størsteparten af et dokument på engelsk, der blev fundet blandt papirerne vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (dok. 33.126/11630-11633), med titlen 'Delegationsledernes møde, Paris, 14. januar 1983 — notater til formanden' af 18. januar 1983 — HC/no [...]«.

1484 Selv om dette dokument kan bekræfte, at der blev foretaget en sammenligning af priserne i handelen i Europa ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, giver det imidlertid ikke

grundlag for at konkludere, at der blev foretaget eller aftalt at foretage udveksling af prisoplysninger ved mødet i eksekutivkomitéen den 25. marts 1983, hvor det blev omdelt.

1485 For så vidt angår mødet i eksekutivkomitéen den 9. november 1983 anfører Kommissionen følgende [den anfægtede beslutning, nr. 17, litra b)]:

»Udkast til referat af eksekutivkomitéens møde den 9. november 1983 (dok. 33.322/286-294), punkt 2. 'Løbende aktiviteter', litra b) 'Andre spørgsmål, som komitéen behandler for øjeblikket — Eksportsamarbejde', omhandler først Canellopoulos's bemærkninger om forringelsen af eksportpriserne og indeholder derefter følgende: 'Bertrán anførte, at han personligt var optimistisk med hensyn til opretholdelse af afsætningen på de oversøiske markeder, men at problemet med prisnedgangen absolut var alvorligt. Han mente, at tiden var inde til at undersøge mulighederne for at forbedre samarbejdet, ikke blot mellem de store eksportlande, men også mellem alle Cembureau's medlemmer. Det skulle være en af Cembureau's opgaver at bidrage til en sund, men realistisk konkurrence'. Dernæst omhandler referatet Heiberg's indlæg om de japanske og sydkoreanske cementvirksomheders eksportbegrænsning og Sir J. Milne's indlæg om behovet for at etablere snævrere forbindelser mellem Export Policy Committee, der ikke henhører under Cembureau, og eksekutivkomitéen, efter at J. Van Hove havde udtalt, 'at ingen EF-regler forbyder konsultationer og samarbejde på de oversøiske markeder'.«

1486 Det må konstateres, at dette uddrag ikke giver grundlag for at konstatere, at spørgsmålet om den stigende samhandel mellem medlemsstaterne blev diskuteret under det pågældende møde, som udtrykkeligt havde til formål at drøfte eksportsamarbejde, eller at prissituationen i de forskellige Cembureau-lande blev undersøgt.

1487 For så vidt angår mødet i eksekutivkomitéen den 14. april 1986 skal der henvises til udtalelsen fra J. Bertrán fra Asland, som blev gengivet i Italcementi's håndskrevne notat om dette møde: »Der må søges indbyrdes spilleregler for at undgå en urimelig konkurrence« (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 9, dok. 33.126/3185).

1488 Uanset hvad betydningen af denne udtalelse var, er referatet af denne ensidige erklæring imidlertid ikke i sig selv tilstrækkeligt til at antage, at deltagerne i dette møde undersøgte eller aftalte at undersøge prissituationen i de forskellige Cembureau-lande.

1489 Det fremgår af ovenstående gennemgang, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at der under møderne i Cembureau's eksekutivkomité forelå aftaler om udveksling af prisoplysninger. Dette

må fastslås ikke alene i forhold til de sagsøgere, der har fremført nærværende anbringender, men også i forhold til de øvrige sagsøgere, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, eftersom de alle i det væsentlige har bestridt lovligheden af denne bestemmelse.

1490 Det må konkluderes, at Kommissionen ikke havde grundlag for at antage, at der forelå aftaler om udveksling af prisoplysninger ved andre møder i Cembureau end delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984.

1491 Kontinuiteten i den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger, der blev foretaget ved disse to møder, er derimod bevist på grundlag af forskellige dokumenter, der er nævnt i den anfægtede beslutning. For det første anføres der følgende i den forklarende bemærkning til diagrammet vedrørende priser, som Cembureau den 22. februar 1984 sendte til delegationslederne med henblik på mødet den 19. marts 1984 (»Prisniveauet for cement i medlemslandene pr. 31.12.1983«; den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 6, dok. 33.126/11715): »I lighed med sidste år fremsættes disse oplysninger i vedlagte diagram, der kræver følgende forklaringer [...]« For det andet blev den konklusion, deltagerne i delegationsledernes møde den 14. januar 1983 drog på grundlag af sammenligningen af priserne i handelen i Europa, om, at »forskellen på priserne, som [kunne] gå fra 0-100% inden for Europa, delvis [var] forklaringen på de nye handelsstrømme i Europa« (jf. dokumentet på fem sider, der blev omdelt på eksekutivkomitéens møde den 25.3.1983 (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 2, dok. 33.322/311) og dokumentet med titlen »Delegationsledernes møde, Paris, 14.1.1983 — notater til formanden« (den anfægtede beslutning, nr. 17, punkt 3, dok. 33.126/11632)), gentaget ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984, hvor det blev fremhævet, at »forskellen mellem yderpunkterne, der [var] på 1 til 2, [uvægerligt udgjorde] en fristelse« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 7, og nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728).

1492 Det følger af ovenstående, at for så vidt som det i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, blev fastslået, at der forelå aftaler om udveksling af prisoplysninger på delegationsledernes møder efter den 19. marts 1984 og ved møderne i Cembureau's eksekutivkomité, må bestemmelsen annulleres i forhold til samtlige virksomheder og sammenslutninger, der er nævnt deri.

1493 BCA har endvidere gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat traktatens artikel 190 ved ikke at redegøre for, hvorfor den havde antaget, at der var indgået en aftale om udveksling af prisoplysninger (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) uafhængigt af, at der angiveligt også forelå en samordnet praksis om udveksling af de samme oplysninger (artikel 2, stk. 2).

1494 Det må imidlertid konstateres, at Kommissionen udtrykkeligt i nr. 16, litra a) (»Udveksling af oplysninger i forbindelse med møder«) og litra b) (»Udveksling af periodiske oplysninger«) i den anfægtede beslutning anførte, hvilke faktiske omstændigheder og dokumenter den i nr. 47, litra a) (»Udveksling af prisoplysninger på møderne«) og litra b) (»Periodiske prisoplysninger«) gik ud fra som grundlag for at konkludere dels, at der forelå konkurrencebegrænsende aftaler om udveksling af prisoplysninger på møder i Cembureau (artikel 2, stk. 1), dels at der forelå en konkurrencebegrænsende samordnet praksis, der bestod i regelmæssig udveksling af prisoplysninger (artikel 2, stk. 2).

1495 Endvidere fremgår det alene af de dokumenter, Kommissionen har nævnt henholdsvis i nr. 16, litra a), og i nr. 16, litra b), at der var tydelige forskelle på de prisoplysninger, der blev udvekslet »i forbindelse med møder« [den anfægtede beslutning, nr. 16, litra a)], og dem, der blev udvekslet »periodisk« (dvs. regelmæssigt) mellem Cembureau og medlemmerne heraf [den anfægtede beslutning, nr. 16, litra b)].

1496 BCA's anbringende må derfor forkastes.

1497 Italcementi (sag T-65/95) har gjort gældende, at Kommissionen ikke har godtgjort, at der forelå en »aftale« eller »enighed« med hensyn til udvekslingen af prisoplysninger ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984. I øvrigt svarede de oplysninger, der blev udvekslet ved disse møder, til dem, der regelmæssigt blev meddelt i CPRF (jf. ovenfor i præmis 401) fra Cembureau's medlemslande, med hensyn til hvilke Kommissionen lægger til grund, at der forelå en samordnet praksis (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2).

1498 Den omstændighed, at den pågældende udveksling fandt sted i forbindelse med møder, giver imidlertid i sig selv grundlag for at antage, at deltagerne i disse møder var enige om at foretage udvekslingen, og at der derfor forelå en aftale efter traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 1010 nævnte retspraksis). Denne vurdering understøttes af det afsnit af notaterne fra delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 7, og nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11735), hvori det anføres, at man under dette møde »blev [...] enige om, at den visuelle fremstilling af prisspredningen var et effektivt middel til at fremhæve potentielle grunde til konflikt«.

1499 I øvrigt er det allerede blevet fremhævet (jf. ovenfor i præmis 1495), at prisoplysningerne, der blev sammenlignet under delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, og de prisoplysninger, der regelmæssigt blev udvekslet gennem CPRF, var mærkbart forskellige til trods for visse ligheder, som f.eks. illustreres af det dokument, Kommissionen nævner i nr. 16, punkt 5, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/11599). Under disse omstændigheder og med forbehold af den vurdering, der vil blive foretaget af spørgsmålet om, hvorvidt den lejlighedsvise og regelmæssige udveksling af prisoplysninger i Cembureau var

ulovlige (jf. nedenfor i præmis 1501-1537 og 1620-1682), må det konkluderes, at Kommissionen uden selvmodsigelse kunne indtage den opfattelse, at der var indgået aftaler om de førstnævnte (artikel 2, stk. 1), og at der forelå en samordnet praksis med hensyn til de sidstnævnte (artikel 2, stk. 2).

1500 Italcementi's anbringende må derfor forkastes.

C — Spørgsmålet om, hvorvidt udvekslingen af prisoplysninger i forbindelse med delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 var ulovlig

1501 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, forelå der aftaler i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, om den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger, der fandt sted ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, for så vidt som udvekslingen havde til formål »at lette gennemførelsen af den i artikel 1 omhandlede aftale«, nemlig Cembureau-aftalen.

1502 I nr. 47, punkt 1, forklarer Kommissionen følgende:

»[...] I henhold til indkaldelsen til mødet den 14. januar 1983 og udkastet til formandens indledning (se nr. 19, punkt 2 og 5) og optegnelser og notater fra mødet den 19. marts 1984 (se nr. 19, punkt 9 og 10) var formålet med denne udveksling 'at vurdere risikoen ved en importstigning fra visse lande samtidig med et markant fald for visse prisers vedkommende' (se nr. 19, punkt 5) og at 'fremdrage hovedgrundene til den eksisterende konflikt' (se nr. 19, punkt 10) og 'gradvist nedbringe' prisforskellene for at fjerne fristelsen til at eksportere (se nr. 19, punkt 9).«

1503 Den anfører endvidere (punkt 2, første afsnit), at »Cembureau's og medlemmernes udveksling af prisoplysninger sigtede mod et andet mål, nemlig at indføre indbyrdes gældende regler for loyal konkurrence i forbindelse med eksport mellem medlemmerne og eksternt«, og gennemgår derefter indholdet og formålet med disse regler.

1504 Endelig fremhæver den følgende (nr. 47, punkt 4):

»Det fremgår ligeledes af de i nr. 16 og 17 ovenfor nævnte dokumenter, især dokumenterne fra delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, at formålet med denne udveksling af oplysninger var at styrke den generelle aftale om hjemmemarkedsprincippet og på den måde dæmme op for samhandelen med cement inden for Fællesskabet.«

1505 De sagsøgere, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, har i det væsentlige fremført fem anbringender til bestridelse af, at denne lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger udgjorde en overtrædelse.

1506 For det første har alle disse sagsøgere bestridt, at den udveksling af oplysninger, der fandt sted ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, skulle være ulovlig, under henvisning til, at de oplysninger, der blev udvekslet under disse møder, eller i det mindste de oplysninger vedrørende deres eget marked, der blev viderebragt under disse møder, ikke havde nogen værdi som fortrolige, handelsmæssige og strategiske oplysninger.

1507 Sagsøgerne har anført, at de oplysninger, der blev udvekslet under disse møder, var officielle oplysninger, som var offentligt tilgængelige, eller som man i det mindste kunne få adgang til gennem andre kilder, og at de for de flestes vedkommende vedrørte priser, som der blev ført statsligt tilsyn med, og under alle omstændigheder var oplysninger om de gældende priser. Oplysningerne var rent statistiske og historiske oplysninger, der hørte til branchesammenslutningers eller autoriserede statistiske institutters sædvanlige og lovlige virksomhed. De adskilte sig ikke grundlæggende fra de oplysninger, der blev meddelt gennem CPRF. De var omtrentlige, vedrørte gennemsnitspriser eller teoretiske priser og afspejlede således ikke de priser, virksomhederne rent faktisk anvendte. De var i realiteten blot »fingerpeg om tendenser«. Deltagerne har selv anerkendt (jf. meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 7, og nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728) og notaterne fra delegationsledernes møde den 19.3.1984 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 7, og nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11735)), at det var vanskeligt at foretage en sammenligning af de udvekslede oplysninger på grund af de udprægede forskelle på prismekanismerne og de monetære udsving, der uundgåeligt påvirker alle internationale analyser, og fordi de ikke dækkede den samme type cement for alle lande. Oplysningerne indeholdt ingen fortrolige angivelser af rabatter eller bonus, transportomkostninger eller momssatser og ingen individuel opførelse af virksomhederne.

1508 Sagsøgerne har heraf udledt, at ikke alene var denne lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger ikke i sig selv i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, men den var heller ikke hverken egnet eller beregnet til at tjene de to konkurrencebegrænsende formål, Kommissionen tillagde den i nr. 47, punkt 1-4, nemlig at styrke Cembureau-aftalen og indføre regler om loyal konkurrence

ved eksport inden for Fællesskabet og eksport til tredjelande. I det mindste har Kommissionen ikke ført eller forsøgt at føre bevis herfor. Cembureau, SFIC, Aalborg Portland, Oficemen og Irish Cement har gjort gældende, at denne udveksling af priser i realiteten kun fandt sted i forbindelse med drøftelser, man i den periode førte dels vedrørende muligheden for på europæisk plan at udvide prisfastsættelsesordningen på grundlag af Basing Points System (jf. ovenfor i præmis 852), som var blevet anmeldt til Kommissionen i juli 1981, dels vedrørende problemerne i forbindelse med den påståede dumpingimport fra Østeuropa og Spanien (indledelse af antidumpingprocedure, indhentning af oplysninger til at begrunde og påvise størrelsen af det lidte tab). Det var således på denne baggrund, at de forskellige dokumenter, som dannede grundlag for Kommissionens retlige vurdering i nr. 47, punkt 1 (jf. ovenfor i præmis 1502), skulle bedømmes. Oficemen og AGCI har endvidere anført, at denne udveksling af oplysninger også skulle tjene til at give de nationale sammenslutninger fra lande, hvor en ordning med offentligt tilsyn med priserne var gældende, mulighed for at dokumentere de ansøgninger om prisstigninger, de ville indgive til deres statslige myndigheder. FIC har anført, at det eneste formål med denne udveksling var at belyse cementbranchens situation i en periode med økonomisk tilbagegang.

1509 FIC og Cementir har endvidere gjort gældende, at den anfægtede beslutning er mangelfuldt begrundet for så vidt angår spørgsmålet om, hvorvidt den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger i Cembureau var ulovlig som påstået. FIC har gjort gældende, at selskabet ikke blev draget til ansvar for forholdene i nr. 17 i den anfægtede beslutning vedrørende drøftelserne om »loyal eller sund eller korrekt« konkurrence, og at Kommissionen ikke har villet drage nogen retlige konsekvenser heraf. Under disse omstændigheder var Kommissionen ikke berettiget til anvende dem til at understøtte sin argumentation for, at den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger var ulovlig. Cementir har kritiseret, at Kommissionen nøjedes med at henvise til dokumenterne nævnt i nr. 16, punkt 2-7, uden nærmere at angive, hvorfor udvekslingen af de pågældende oplysninger blev anset for konkurrencebegrænsende.

1510 Med hensyn til dette spørgsmål bemærkes det for det første, at Kommissionen i henhold til den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, har pålagt de pågældende sagsøgere ansvar for udvekslingen af prisoplysninger ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, for så vidt som de aftaler, der var indgået herom, skulle »lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen«. Denne udveksling blev således ikke anset for at være ulovlig i sig selv, men kun for så vidt som den var den bærende del eller i det mindste én bærende del af Cembureau-aftalen.

1511 Det skal følgeligt kun efterprøves, om denne udveksling blev foretaget med det konkurrencebegrænsende formål, Kommissionen lagde til grund i den anfægtede beslutning, uden at Retten skal undersøge, om indholdet af de udvekslede oplysninger i sig selv kunne medføre, at udvekslingen var ulovlig.

1512 Med hensyn hertil konstateres for det første, at der er en uoverensstemmelse i den anfægtede beslutning mellem den dispositive del og den retlige vurdering for så vidt angår det påståede formål med den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger.

1513 Selv om Kommissionen i artikel 2, stk. 1, fastslår, at denne udveksling er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, under henvisning til, at den havde til formål at »lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen«, tillægger den udvekslingen to formål i den retlige vurdering, den foretager heraf i nr. 47, litra a): dels (punkt 2) at »indføre indbyrdes [mellem medlemmerne af Cembureau] gældende regler for loyal konkurrence i forbindelse med eksport mellem medlemmerne og eksternt«, dels (punkt 4) at »styrke den generelle aftale om hjemmemarkedsprincippet og på den måde dæmme op for samhandelen med cement inden for Fællesskabet«. Denne uoverensstemmelse kan imidlertid ikke få nogen konsekvenser, idet det afsnit i den anfægtede beslutning (nr. 17), der vedrører »drøftelserne om 'loyal eller sund eller korrekt' konkurrence«, slutteligt ikke blev omtalt i den anfægtede beslutnings dispositive del, hvilket Kommissionen har bekræftet flere gange under den skriftlige og mundtlige procedure.

1514 Det skal derfor kun undersøges, om Kommissionen havde grundlag for i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, at anse udvekslingen af prisoplysninger ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, fordi den havde til formål at »lette gennemførelsen« af Cembureau-aftalen. Parternes argumenter med henblik på at bevise, at der på grundlag af denne udveksling hverken kunne eller skulle indføres regler om loyal konkurrence ved eksport mellem medlemmerne og eksport til tredjelande, er derimod uden relevans.

1515 For så vidt angår delegationsledernes møde den 14. januar 1983 indeholder udkastet til formandens indledning — hvortil Kommissionen henviser i nr. 47, stk. 1 — følgende oplysninger (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11584):

»Jeg skal nu klart præcisere formålet med og rækkevidden af vore drøftelser:

— Der er først og fremmest tale om at fremlægge de oplysninger, vi har til rådighed på de pågældende tre områder, med Deres støtte og i fuld klarhed [nemlig de tre punkter på dagsordenen for mødet, herunder samhandelen inden for Fællesskabet og særligt den nationale prissituation].

— Herved vil vi kunne 'vurdere risikoen ved at forøge en bestemt import og samtidig nedsætte visse priser markant', før dette fænomen har haft tid til at brede sig.

— Det er [...] vort mål her [...] med Deres støtte at finde frem til løsninger, der vil kunne dæmpe udviklingen på markederne, og at foreslå, i hvert fald principielt, en række spilleregler, som vi alle har interesse i at overholde.

[...]«

1516 For så vidt angår delegationsledernes møde den 19. marts 1984 indeholder meddelelsen til formanden af 15. marts 1984 — der ligeledes citeres i nr. 47, punkt 1 — følgende bemærkninger i punkt 2 vedrørende »situationen på det europæiske marked« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 7, og nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728):

»Bemærkning til tabellen over prissituationen:

— De anførte prisniveauer er tilnærmelsesvise, men ikke desto mindre signifikante.

[...]

— Forskellen mellem yderpunkterne, der er på 1 til 2, udgør uvægerligt en fristelse.

— Det er derfor ønskeligt, at denne forskel gradvis indskrænkes, især ved en forhøjelse af de laveste priser (2/3 af produktionen sælges til under 50 USD, dvs. langt under de interne japanske og amerikanske priser) og samtidig ved en afdæmpning af udviklingen i de høje priser.«

1517 I mødenotaterne fra dette møde — som Kommissionen også nævner i nr. 47, punkt 1 — drages derimod følgende konklusioner af bemærkningerne i anledning af »Tabellen over cementpri-

serne (principielt ab fabrik) i medlemslandene samt i Japan og USA« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 7, og nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11735):

»Selv om de indsamlede data ikke er fuldstændig sammenlignelige på grund af forskelle i prisangivelser, blev man enige om, at den visuelle fremstilling af prisspredningen var et effektivt middel til at fremhæve potentielle grunde til konflikt [...]«

1518 På baggrund af disse forskellige uddrag var Kommissionen berettiget til at antage, at formålet med denne udveksling af prisoplysninger ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 1) var »'at vurdere risikoen ved en importstigning fra visse lande samtidig med et markant fald for visse prisers vedkommende' [...] og at 'fremdrage hovedgrundene til den eksisterende konflikt' [...] og 'gradvist nedbringe' prisforskellene for at fjerne fristelsen til at eksportere«. Det er således med rette og med en tilstrækkelig begrundelse, at den konkluderer, at udvekslingen af oplysninger om priserne i Cembureau's medlemslande, der fandt sted under drøftelserne af handelen inden for Fællesskabet eller situationen på det europæiske marked under delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, havde til formål (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 4) at »styrke den generelle aftale om hjemmemarkedsprincippet«, som var blevet indgået og siden bekræftet ved disse møder, og »på den måde dæmme op for samhandelen med cement inden for Fællesskabet«, eller slutteligt (den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1) at »lette gennemførelsen af [Cembureau-aftalen]«.

1519 I modsætning til, hvad Cembureau har gjort gældende, var Kommissionen ikke med hensyn hertil forpligtet til at bevise, at denne udveksling skete med henblik på at varetage den opgave at nedbringe prisforskellene i Europa.

1520 For det andet har Irish Cement gjort gældende, at Kommissionen for så vidt angår delegationsledernes møde den 14. januar 1983 kun har fremlagt tre håndskrevne notater (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 2, 3 og 4, dok. 33.126/11590, 11592 og 11614), hvoraf de to var rent forberedende notater (dok. 33.126/11590 og 11592), til støtte for, at udvekslingen af prisoplysninger ved dette møde skulle bidrage til anvendelsen af Cembureau-aftalen.

1521 Dette anbringende må forkastes. Kommissionen har især fremlagt de pågældende tre håndskrevne notater for at godtgøre, at »prissituationen i Cembureau's medlemslande blev diskuteret på delegationsledernes møde den 14. januar 1983« (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 1, første punktum). Med hensyn til det konkurrencebegrænsende formål, Kommissionen tillægger udvekslingen, udledte den dette af en samlet gennemgang af uddrag af dokumenter, som den citerer i nr. 47, punkt 1, tredje punktum. Disse uddrag indeholder

vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983 netop et afsnit af udkastet til formandens indledning, der viser, at formålet med dette møde var at »vurdere risikoen ved at forøge en bestemt import og samtidig nedsætte visse priser markant« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11584). Når disse oplysninger ses i deres rette sammenhæng (jf. ovenfor i præmis 1515), fremgår det klart, at formålet med at udveksle prisoplysninger i Cembureau's medlemslande under dette møde var at understrege forskellen mellem de forskellige priser på hjemmemarkederne, hvoraf visse var blevet nedsat markant, med henblik på at finde frem til løsninger, der ville kunne dæmpe udviklingen på markederne, inden »fænomenet« med stigende import og et mærkbart fald i visse priser »[havde] haft tid til at brede sig« (ovennævnte udkast til formandens indledning). Det var således med rette, at Kommissionen fandt, at den pågældende udveksling af oplysninger havde til formål at bidrage til anvendelsen af Cembureau-aftalen, der blev indgået i forbindelse med dette møde (jf. ovenfor i præmis 979-985).

1522 For det tredje har Aalborg Portland, Irish Cement, Italcementi, Cementir og AGCI anført, at en stor del af de oplysninger, der blev udvekslet ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, i det mindste dem, der blev meddelt vedrørende deres marked, angik priser, hvormed der var offentligt tilsyn, hvorfor den udveksling, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1 — i hvert fald i forhold til dem — ikke kunne være begrundet i, at parterne havde en konkurrencebegrænsende interesse eller et konkurrencebegrænsende formål.

1523 BCA har gjort gældende, at i medfør af de CPMA (jf. ovenfor i præmis 91), der da var gældende på selskabets marked, var CMF ikke i stand til ved delegationsledernes møder at bidrage til aftaler, der skulle føre til en tilpasning af priserne i Europa. BCA har anført, at på grund af de CPMA, i henhold til hvilke Independent Costs Committee havde fået pålagt ansvaret for beregning af prisudsvingene på grundlag af en række præcise kriterier, kunne ingen udefra kommende faktor — end ikke udviklingen i priserne i udlandet — have fået indflydelse på prisniveauet i Det Forenede Kongerige.

1524 Denne argumentation kan ikke tages til følge. De oplysninger, der blev udvekslet vedrørende de forskellige priser i Cembureau's medlemslande ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, indgik i de sammenlignende undersøgelser, der havde til formål »at vurdere risikoen ved en importstigning fra visse lande samtidig med et markant fald for visse prisers vedkommende« (udkastet til formandens indledning til delegationsledernes møde den 14.1.1983, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11584) og at »fremhæve potentielle grunde til konflikt« (mødenotaterne fra delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 7, og nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11735), idet det var på grundlag af disse sammenlignende undersøgelser, at det for at begrænse »fristelsen« til at eksportere blev anset for »ønskeligt, at [forskellen mellem yderpunkterne] gradvis [blev indskrænket], især ved en forhøjelse af de laveste priser [...] og samtidig ved en afdæmpning af udviklingen i de høje priser« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 7, og nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728). Den omstændighed, at der i visse lande fandtes en tilsynsordning eller en prisfastsættelsesordning, forhindrede i øvrigt ikke landets industri i at tage hensyn til de almindelige tendenser, der fandt udtryk i disse prissammenligninger, enten — på de markeder, hvor der var et højt prisniveau — ved at »afdæmpe« ansøgningerne til de offentlige myndigheder eller kompetente

organer om prisforhøjelser eller — på markederne, hvor der var et lavt prisniveau — ved at indgive ansøgninger om prisforhøjelser, der gradvis skulle indskrænke forskellen mellem yderpunkterne i overensstemmelse med det ønske, der blev udtrykt under delegationsledernes møder.

1525 For det fjerde har Cembureau og Irish Cement gjort gældende, at Kommissionen i modsætning til, hvad den anfører i nr. 47, punkt 3, i den anfægtede beslutning, ikke har bevist, at »retningslinjerne på prisområdet« var blevet vedtaget eller anvendt ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983.

1526 Der foreligger ganske vist ikke noget bevis for, at der blev opstillet eller anvendt retningslinjer på prisområdet ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, men det fremgår derimod, at det ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 blev anset for »ønskeligt, at [forskellen mellem yderpunkterne, der var på 1 til 2,] gradvis [blev indskrænket], især ved en forhøjelse af de laveste priser [...] og samtidig ved en afdæmpning af udviklingen i de høje priser« (meddelelsen til formanden med henblik på delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 7, og nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728).

1527 Under alle omstændigheder kan Cembureau's og Irish Cement's kritikpunkter ikke dække over de objektive konstateringer, Kommissionen i nr. 47, punkt 1, i den anfægtede beslutning gik ud fra som grundlag for i artikel 2, stk. 1, at konkludere, at udvekslingen af prisoplysninger ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 var foretaget »for at lette gennemførelsen af [Cembureau-aftalen]«, idet denne konklusion på baggrund af ovenstående vurdering i præmis 1515-1519 må anses for at være rigtig.

1528 Cembureau's og Irish Cement's argument må derfor forkastes.

1529 For det femte har en række sagsøgere fremført forskellige argumenter med henblik på at bestride de konkurrencebegrænsende virkninger af den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1.

1530 Italcementi har således gjort gældende, at Kommissionen hverken har bevist eller hævdet i den anfægtede beslutning, at priserne på italiensk cement blev tilpasset priserne på de øvrige markeder som følge af denne udveksling af oplysninger. AGCI har gjort gældende, at denne prisudveksling ikke hindrede udviklingen i handelen med græsk cement inden for Fællesskabet fra midten af 1980'erne.

1531 Denne argumentation kan ikke tages til følge. Det bemærkes, at det for så vidt angår traktatens artikel 85, stk. 1, ikke er nødvendigt at tage hensyn til en aftales konkrete virkning, når det fremgår, at formålet med aftalen er at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet (jf. den ovenfor i præmis 837 nævnte retspraksis). I sådanne tilfælde udgør den omstændighed, at der ikke er foretaget nogen vurdering af aftalens virkninger på konkurrencen i den anfægtede beslutning, derfor ikke en mangel ved beslutningen, der kan medføre, at den må annulleres. I det foreliggende tilfælde har Kommissionen godtgjort, at aftalerne om udveksling af prisoplysninger, der forelå ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen. Da den havde godtgjort, at disse aftaler havde et konkurrencebegrænsende formål, skulle den ikke derudover bevise, at udvekslingen af prisoplysninger havde haft konkurrencebegrænsende virkninger på fællesmarkedet.

1532 FIC har gjort gældende, at Kommissionen ikke kan anse det uddrag af notaterne fra delegationsledernes møde den 19. marts 1984, i henhold til hvilke man, »selv om de indsamlede data ikke [var] fuldstændig sammenlignelige på grund af forskelle i prisangivelser, blev [...] enige om, at den visuelle fremstilling af prisspredningen var et effektivt middel til at fremhæve potentielle grunde til konflikt« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11735), for at være et bevis for, at »de retningslinjer, der blev vedtaget på prisområdet under møderne den 14. januar 1983 og den 30. maj 1983, [var blevet] fulgt« (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 3).

1533 Det pågældende uddrag viser ikke, at den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger havde konkurrencebegrænsende virkninger, men at den havde et ulovligt formål og var egnet til at tjene dette formål, selv om de indhentede oplysninger ikke var fuldt ud sammenlignelige.

1534 Den uklarhed, der præger Kommissionens vurdering på dette punkt, kan imidlertid ikke få nogen konsekvenser, eftersom aftalerne om udveksling af prisoplysninger kun inddrages under den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, for så vidt angår deres konkurrencebegrænsende formål, som Kommissionen har ført bevis for (jf. ovenfor i præmis 1515-1519).

1535 Endelig har Aalborg Portland gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat traktatens artikel 190 ved ikke at redegøre for, hvorledes de i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, nævnte aftaler mærkbart havde påvirket samhandlen mellem medlemsstaterne.

1536 Eftersom Kommissionen i artikel 2, stk. 1, kun inddrog aftalerne om udveksling af prisoplysninger på grund af deres konkurrencebegrænsende formål, der var at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, kunne Kommissionen i nr. 52 i den anfægtede beslutning nøjes med at forklare, hvorved disse aftaler havde haft til formål at påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne.

1537 Aalborg Portlands anbringende må derfor forkastes.

D — Sagsøgernes deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, omhandlede overtrædelse

1538 Cembureau og de følgende direkte medlemmer heraf: FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Cementir og AGCI, er blevet pålagt ansvar for den i artikel 2, stk. 1, omhandlede overtrædelse.

1539 For det første har VNC (sag T-32/95) gjort gældende, at sammenslutningen kun var indirekte berørt af delegationsledernes møder, som i øvrigt var rent uformelle. Sammenslutningen har endvidere anført, at den på grund af de særlige forhold i den nederlandske industri ikke havde nogen interesse i at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen gennem nogen form for aftale.

1540 Disse argumenter kan imidlertid ikke dække over, at VNC faktisk deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, som gav anledning til den udveksling af prisoplysninger, som skulle lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen. Da VNC ikke har fremlagt noget bevis for, at sammenslutningen ved disse møder åbent havde taget afstand fra det konkurrencebegrænsende formål med denne udveksling, eller for, at den havde meddelt de øvrige deltagere, at den deltog med et andet sigte end deres, må den anses for at have tilsluttet sig det ulovlige formål med udvekslingen eller i det mindste for at have givet de øvrige deltagere det indtryk, at den tilsluttede sig det. Kommissionen kunne derfor med føje lægge til grund, at sammenslutningen ulovligt havde deltaget i de pågældende aftaler (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

1541 VNC's anbringende må derfor forkastes.

1542 For det andet har SFIC (sag T-36/95) gjort gældende, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at sammenslutningen havde videregivet prisoplysninger med henblik på delegationsledernes møder.

1543 Det bemærkes imidlertid, at det i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, ikke gøres gældende, at Cembureau og de direkte medlemmer heraf, heriblandt SFIC, havde videregivet prisoplysninger under eller med henblik på de omtvistede møder, men at de under disse møder havde deltaget i aftaler om udveksling af prisoplysninger, der skulle lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen. Da SFIC ikke har bestridt at have deltaget i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 og heller ikke har fremlagt noget bevis for, at sammenslutningen skulle have taget forbehold for eller givet udtryk for uenighed vedrørende

det konkurrencebegrænsende formål med udvekslingen af prisoplysninger under disse to møder må den anses for at have tilsluttet sig det ulovlige formål med udvekslingen eller i det mindste for at have givet de øvrige deltagere det indtryk, at den tilsluttede sig det. Kommissionen havde således grundlag for at fastslå, at sammenslutningen ulovligt havde deltaget i aftaler om udveksling af prisoplysninger, der forelå under disse møder (jf. tilsvarende den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

1544 SFIC's anbringende må derfor forkastes.

1545 For det tredje har BDZ (sag T-48/95) anført, at ingen af de dokumenter, der førte til, at overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, blev fastslået, er blevet fundet blandt sammenslutningens sagsakter. Den bestrider at have deltaget i overtrædelsen og anfører til støtte herfor for det første, at ingen af dokumenterne vedrørende de omtvistede møder omtaler udtalelser eller særlige handlinger fra sammenslutningens side for så vidt angår den udveksling af prisoplysninger, som fandt sted under disse møder, og for det andet, at de beviser, Kommissionen har påberåbt sig, hverken godtgør, at sammenslutningen modtog prisoplysninger fra sine medlemmer, eller at den selv har videregivet sådanne oplysninger til dem. Den anfører endvidere, at den aldrig har anset det for nyttigt at videregive de oplysninger, der blev udvekslet under Cembureau-møderne, til sine medlemmer, idet oplysningerne var uden værdi.

1546 Det bemærkes imidlertid, at den omstændighed, at ingen af de dokumenter, der blev anvendt som bevis for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, blev fundet hos BDZ, hverken kan få betydning for den bevismæssige værdi af de pågældende dokumenter (jf. ovenfor i præmis 1397) eller dække over, at BDZ faktisk deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, og heller ikke kan være til hinder for at fastslå, at den tyske sammenslutning deltog i den pågældende overtrædelse.

1547 BDZ har ikke fremlagt noget bevis for, at sammenslutningen ved disse møder åbent havde taget afstand fra det konkurrencebegrænsende formål med denne udveksling af prisoplysninger. Sammenslutningen må anses for at have tilsluttet sig det ulovlige formål med udvekslingen eller i det mindste for at have givet de øvrige deltagere det indtryk, at den samtykkede heri. Under disse omstændigheder og under hensyn til, hvad der er anført ovenfor i præmis 1543 vedrørende overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, havde Kommissionen grundlag for at fastslå, at BDZ ulovligt havde deltaget i aftalerne om udveksling af prisoplysninger, der forelå under delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis), og var ikke forpligtet til at bevise, at sammenslutningen med henblik på disse møder havde indhentet prisoplysninger fra sine medlemmer, og/eller at den efter disse møder havde videregivet de oplysninger, der var blevet udvekslet under møderne, til sine medlemmer.

1548 BDZ's anbringende må derfor forkastes.

1549 For det fjerde har Unicem (sag T-50/95) gjort gældende, at eftersom selskabet ikke har deltaget i nogen af de møder, der gav anledning til den udveksling af prisoplysninger, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, kan det ikke drages til ansvar for udvekslingen. Selskabet har endvidere anført, at det ikke alene af den omstændighed, at det var direkte medlem af Cembureau, kan udledes, at det deltog i denne overtrædelse.

1550 I det foreliggende tilfælde er det ubestridt, at Unicem ikke deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 (jf. ovenfor i præmis 1406).

1551 Kommissionen har pålagt Unicem ansvar for den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, omhandlede overtrædelse på grundlag af, at selskabet ved disse to møder var repræsenteret ved de italienske delegationsledere, der deltog deri, nemlig Cementir (mødet den 14.1.1983) og Italcementi (mødet den 19.3.1984).

1552 Af de ovenfor i præmis 1407-1412 anførte grunde kan denne vurdering ikke lægges til grund.

1553 Det kan heller ikke af den omstændighed, at Unicem var direkte medlem af Cembureau — som Kommissionen har påberåbt sig i sit svarskrift i sag T-50/95 — udledes, at selskabet deltog i de ulovlige aftaler, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1. Medlemskab af en branchesammenslutning, i dette tilfælde Cembureau, kan ikke medføre, at det pågældende medlem automatisk pådrager sig ansvar for de forskellige former for ulovlig adfærd, sammenslutningen udviser, medmindre det bevises, at medlemmet personligt har deltaget i den pågældende ulovlige adfærd.

1554 Det var således med urette, at Kommissionen fastslog, at Unicem havde deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, omhandlede overtrædelse.

1555 Det følger heraf, at denne bestemmelse må annulleres, for så vidt som det deri er fastslået, at Unicem fra den 14. januar 1983 til den 14. april 1986 deltog i aftaler om udveksling af prisoplysninger, der skulle lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen.

1556 For det femte har BCA (sag T-54/95) i sin replik hævdet at være uvidende om, hvilke oplysninger der var blevet udvekslet under delegationsledernes møder, og at sammenslutningen derfor ikke kan foretage nogen bedømmelse af formålet med og virkningen af denne udveksling af oplysninger.

1557 BCA kan imidlertid ikke gøre gældende at være uvidende om, hvilke oplysninger der blev udvekslet under delegationsledernes møder, og samtidig hævde, at disse oplysninger ikke var grundlæggende forskellige fra de periodiske prisoplysninger, der allerede blev udvekslet gennem CPRF.

1558 Under alle omstændigheder er det ubestridt, at Sir John Milne, der var blevet udnævnt af CMF til delegationsleder for Det Forenede Kongerige, deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 (nr. 19, punkt 4 og 8, i den anfægtede beslutning). CMF kunne således hverken være uvidende om, at denne udveksling af prisoplysninger fandt sted under disse møder, eller om det konkurrencebegrænsende formål med denne lejlighedsvise udveksling. Kommissionen havde således grundlag for at fastslå, at BCA som retssuccessor for CMF (jf. ovenfor i præmis 1337-1341) ulovligt havde deltaget i aftalerne om udveksling af prisoplysninger, der forelå ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984.

1559 For det sjette har Oficemen (sag T-59/95) og ATIC (sag T-63/95) gjort gældende, at der for så vidt angår hele perioden, for hvilken de pålægges ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1 — dvs. fra den 1. januar til den 14. april 1986 — ikke foreligger noget bevis for deres deltagelse i Cembureau's møder, der gav anledning til aftaler om udveksling af prisoplysninger for at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen.

1560 Det er ovenfor i præmis 1489, 1490 og 1492 blevet fastslået, at Kommissionen ikke har bevist, at der forelå aftaler om udveksling af prisoplysninger, der skulle lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, efter delegationsledernes møde den 19. marts 1984.

1561 For så vidt som det i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, er fastslået, at Oficemen og ATIC fra den 1. januar til den 14. april 1986 deltog i aftaler om udveksling af prisoplysninger, der skulle lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, må bestemmelsen derfor annulleres.

1562 For det syvende har Irish Cement (sag T-60/95) fremhævet, at selskabets besvarelse den 5. januar 1983 (dok. 33.126/11576 og 11577) af Cembureau's rundskrivelse nr. 104 Hc/gm af 28. december 1982 kun indeholder oplysninger om import fra Østeuropa.

1563 Dette anbringende må forkastes. Selv under forudsætning af, at de oplysninger, der blev fremsendt med henblik på delegationsledernes møder den 14. januar 1983, kun angik import fra Østeuropa, forholder det sig dog stadig således, at Irish Cement deltog i dette møde og i mødet den 19. marts 1984. Da selskabet ikke har ført bevis for, at det under disse to møder gav

udtryk for forbehold for eller uenighed vedrørende det konkurrencebegrænsende formål med udvekslingen af oplysninger om priser i Cembureau's medlemslande, må det anses for at have tilsluttet sig det ulovlige formål med udvekslingen eller i det mindste for at have givet de øvrige deltagere det indtryk, at det samtykkede heri. Kommissionen havde således grundlag for at fastslå, at det ulovligt havde deltaget i aftaler om udveksling af prisoplysninger, der forelå under disse møder (jf. tilsvarende den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

1564 For det ottende bemærkes det, at Kommissionen ikke har godtgjort, at Italcementi deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 1346-1349). Det kan således ikke over for dette selskab gøres gældende, at det deltog i den ulovlige aftale om udveksling af prisoplysninger, der blev indgået ved dette møde. Italcementi var derimod til stede ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (jf. ovenfor i præmis 1351). Da der ikke blev ført bevis for det modsatte, havde Kommissionen grundlag for at antage, at denne sagsøger deltog i aftalen om udveksling af prisoplysninger under dette møde.

1565 Da der ikke foreligger oplysninger om, at Italcementi skulle have deltaget i den pågældende overtrædelse inden den 19. marts 1984, må bestemmelsen derfor annulleres, for så vidt som det i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, fastslås, at Italcementi deltog i aftaler om udveksling af prisoplysninger, der skulle lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, før denne dato.

1566 For det niende har Cementir (sag T-87/95) gjort gældende, at det eneste møde mellem Cembureau's delegationsledere, selskabet deltog i, hvor der blev udvekslet prisoplysninger, var mødet den 14. januar 1983.

1567 Det er i den forbindelse ubestridt, at Cementir kun deltog i et af de to møder, hvorunder der blev udvekslet prisoplysninger, nemlig mødet den 14. januar 1983.

1568 Kommissionen har gjort gældende, at Cementir ved mødet den 19. marts 1984 var repræsenteret ved Italcementi.

1569 Det bemærkes imidlertid, at Cementir som direkte medlem af Cembureau havde sin egen delegationsleder (jf. ovenfor i præmis 1409). Under disse omstændigheder, og da der ikke foreligger noget bevis for, at Cementir skulle have pålagt Italcementi at repræsentere selskabet ved mødet den 19. marts 1984, havde Kommissionen ikke grundlag for af Italcementi's tilstedeværelse under mødet at udlede, at Cementir var repræsenteret, og at Cementir således havde tilsluttet sig den aftale om udveksling af prisoplysninger, der forelå den pågældende dato.

1570 Den omstændighed, at Cementir var direkte medlem af Cembureau, er af de ovenfor i præmis 1553 nævnte grunde heller ikke tilstrækkeligt grundlag for at drage denne virksomhed til ansvar for den aftale om udveksling af prisoplysninger, der forelå ved et møde, som virksomheden ikke personligt deltog i.

1571 Da der ikke foreligger oplysninger om, at Cementir skulle have deltaget i den pågældende overtrædelse efter den 14. januar 1983, må den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, annulleres, for så vidt som det deri er fastslået, at Cementir deltog i aftaler om udveksling af prisoplysninger, der skulle lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, efter denne dato.

1572 For det tiende har Italcementi (sag T-65/95), Cementir (sag T-87/95) og AGCI (sag T-103/95) fremhævet, at de — eller for så vidt angår AGCI de selskaber, der var medlemmer af sammenslutningen — hverken havde nogen interesse i eller betænkeligheder ved handelen inden for Fællesskabet på tidspunktet for de omtvistede møder, hvorfor udvekslingen af prisoplysninger under disse møder i forhold til dem ikke kunne anses for at have et konkurrencebegrænsende formål.

1573 Det bemærkes imidlertid, at uanset hvilke følelser de italienske og græske virksomheder nærede for handelen inden for Fællesskabet på det pågældende tidspunkt, forholder det sig således, at Italcementi deltog i delegationsledernes møde den 19. marts 1984, Cementir i mødet den 14. januar 1983 og AGCI i begge disse møder.

1574 Da ingen af disse sagsøgere har ført bevis for, at de under disse møder gav udtryk for forbehold for eller uenighed vedrørende det konkurrencebegrænsende formål med udvekslingen af prisoplysninger, må de anses for at have tilsluttet sig det ulovlige formål med udvekslingen eller i det mindste for at have givet de øvrige deltagere det indtryk, at de tilsluttede sig det. Kommissionen havde derfor grundlag for at fastslå, at de ulovligt havde deltaget i en af eller begge aftaler om udveksling af prisoplysninger, der forelå ved disse møder (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

1575 Den argumentation, der er fremført af Italcementi, Cementir og AGCI, må derfor forkastes.

Samordnet praksis om regelmæssig udveksling af prisoplysninger [den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2, litra a) og b)]

1576 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, har Cembureau, FIC, Aalborg Portland, SFIC, BDZ, AGCI, Irish Cement, Italcementi, Unicem, Cementir, Ciments luxem-

bourgeois, VNC og BCA, fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988, og ATIC og Oficemen, fra den 1. januar 1986 til den 31. december 1988, »overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en samordnet praksis om at lette gennemførelsen af den i artikel 1 omhandlede aftale, og som vedrører:

a) udveksling af oplysninger om de belgiske og nederlandske producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler samt om den luxembourgske producents priser inklusive rabat

b) udveksling af oplysninger om danske og irske producenters individuelle prislister samt om de gældende prislister inden for cementindustrien i Grækenland, Italien og Portugal og om de gennemsnitlige priser i Tyskland, Frankrig, Spanien og Det Forenede Kongerige«.

1577 Det er ubestridt, at der i det mindste i den periode, der er medtaget under artikel 2, stk. 2, i Cembureau fandtes en ordning med udveksling af periodiske oplysninger, hvor »Cembureau [modtog] oplysninger om de gældende priser i de forskellige lande fra sine medlemmer og [meddelte] dem sådanne priser« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 8). I nr. 16, punkt 8-22, har Kommissionen gennemgået den dokumentation, som den gik ud fra som grundlag for at konkludere, at der gennem denne ordning blev udvekslet oplysninger mellem Cembureau og medlemmerne heraf, i det mindste vedrørende de belgiske, danske, franske, tyske, græske, irske, italienske, luxembourgske, nederlandske, portugisiske, spanske og britiske priser.

1578 Under hensyn til de anbringender, sagsøgerne har fremført med henblik på at bestride lovligheden af den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, skal det undersøges, om overtrædelsen i denne bestemmelse var medtaget i meddelelsen af klagepunkter (A), om Kommissionen foretog en korrekt angivelse af de deri nævnte prisoplysninger (B), om der er ført bevis for, at denne regelmæssige udveksling af oplysninger var ulovlig (C), og for, at de berørte sammenslutninger og virksomheder deltog i overtrædelsen (D), og om der blev foretaget en rigtig vurdering af overtrædelsens varighed i forhold til disse virksomheder og sammenslutninger (E).

A — Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning

1579 VNC (sag T-32/95), SFIC (sag T-36/95), Aalborg Portland (sag T-44/95) og Irish Cement (sag T-60/95) har gjort gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure, enten derved, at klagepunktet vedrørende »udveksling af oplysninger om de belgiske og nederlandske producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler samt om den luxembourgske producents priser inklusive rabat« [den anfægtede beslutnings

artikel 2, stk. 2, litra a)] ikke blev fremsat i meddelelsen af klagepunkter, eller derved, at dette klagepunkt blev fastslået i den anfægtede beslutning på grundlag af beviser, som ikke var nævnt i meddelelsen af klagepunkter, og som de ikke fik meddelelse om under den administrative procedure.

1580 VNC har således fremhævet, at meddelelsen af klagepunkter ikke nævnte dokumenterne 33.126/15136-15157, på grundlag af hvilke Kommissionen i nr. 16, punkt 18, og nr. 47, punkt 9, fandt, at der mellem Cembureau og de direkte medlemmer heraf, heriblandt VNC, blev udvekslet »oplysninger om de [...] nederlandske producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler« [den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra a)].

1581 SFIC har gjort gældende, at ingen af Kommissionens klagepunkter i meddelelsen af klagepunkter — end ikke summarisk — vedrørte klagepunktet i artikel 2, stk. 2, litra a), der i realiteten blev foranlediget af et spørgsmål, der blev stillet under høringen i marts 1993.

1582 Aalborg Portland har bemærket, at meddelelsen af klagepunkter ikke nævnte dokumenterne 33.126/15099-15114 og 15136-15157, på grundlag af hvilke Kommissionen i nr. 16, punkt 10 og 18, og nr. 47, punkt 7 og 9, fandt, at der mellem Cembureau og de direkte medlemmer heraf, heriblandt Aalborg Portland, blev udvekslet »oplysninger om de belgiske og nederlandske producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler« [artikel 2, stk. 2, litra a)], og at dokumenterne ikke befandt sig i den kasse (jf. ovenfor i præmis 95), der blev overdraget sammen med meddelelsen af klagepunkter.

1583 Endelig har Aalborg Portland og Irish Cement anført, at da Kommissionen konkluderede, at der var sket udveksling af »oplysninger om [...] den luxembourgske producents priser inklusive rabat« [artikel 2, stk. 2, litra a)], støttede den i nr. 16, punkt 17, og nr. 47, punkt 8, sin konklusion på et dokument, de aldrig havde modtaget under den administrative procedure, nemlig bilag 2a til Cembureau's svar på meddelelsen af klagepunkter.

1584 Inden der tages stilling til disse forskellige anbringender, skal det fremhæves, at selv om der — hvilket vil fremgå nedenfor (jf. præmis 1633-1638) — er pålagt ansvar for hele udvekslingen af periodiske prisoplysninger omfattet af artikel 2, stk. 2, under henvisning til, at de havde til formål at »lette gennemførelsen af [Cembureau]-aftalen«, og ikke på grundlag af indholdet af de oplysninger, de vedrørte, fremhæver Kommissionen dog — efter at have erklæret dette fælles formål for konkurrencebegrænsende — i nr. 47, litra b), i), at den regelmæssige udveksling vedrørende priserne i Benelux-landene var særlig graverende, idet den påpeger, at »Cembureau, og via Cembureau alle medlemmerne, modtog oplysninger, der i høj grad kunne have indflydelse på den konkurrencemæssige adfærd over for de belgiske, nederlandske og luxembourgske producenter« (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 10, jf. tillige nr. 47, punkt 12). Der er ikke tale om tomme angivelser af arten af de oplysninger, der blev udvekslet om priserne i Benelux-landene. Denne særlige gennemgang af disse oplysninger i nr. 47, litra b), i), som førte til konstateringen i artikel 2, stk. 2, litra a), fremhæver derimod yderligere alvoren

af den regelmæssige udveksling af disse oplysninger og den overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, som den udgør. Under alle omstændigheder er denne gennemgang udtryk for, at Kommissionen i den anfægtede beslutning anlagde en strengere bedømmelse af dem end af den regelmæssige udveksling af prisoplysninger i de øvrige af Cembureau's medlemslande (jf. nr. 47, punkt 13, andet afsnit).

1585 Når dette er konstateret, bemærkes det, at Kommissionen i nr. 8 i meddelelsen af klagepunkter (s. 14 og 15) vedrørende »udveksling af prisoplysninger mellem Cembureau's medlemmer« beskrev det system, hvorefter »de gældende prislister [...] i hvert fald siden 1980 [er] blevet rundsendt« på følgende måde:

»Hvert medlem sender så tidligt som muligt, før priserne træder i kraft, Cembureau den nye prisliste eller prisændringerne med angivelse af ikrafttrædelsestidspunktet; når Cembureau har modtaget disse oplysninger, sender den sine medlemmer dels 'Cement Price Reference File', som for hvert medlem angiver de nye priser (normalt ab fabrik) for hver cementkategori samt salgsbetingelserne (ab fabrik, leveringsbetingelser afhængigt af afstanden, mindsteleverancer), dels 'Price development for cement', som indeholder tidspunkterne for prisændringerne siden 1980, priserne ab fabrik og den procentvise forhøjelse i forbindelse med hver enkelt prisændring.

Cembureau's notat, der er indsendt til Kommissionen sammen med dokumenterne om rundsendelse af prislisterne mellem medlemmerne, indeholder en række bemærkninger, hvoraf nogle er angivet i det følgende: 'Belgien' ... fra 1986 'Bekræftelse af priserne pr. telefon en gang årligt'. 'Frankrig ... Fra 1987 vil Frankrig ikke have sine priser offentliggjort i Cembureau's dokumenter. Priserne kan meddeles medlemmerne pr. telefon'. 'Spanien ... Vi har ikke offentliggjort cementpriserne siden 1984, vi får en gang årligt meddelt en gennemsnitspris pr. telefon til orientering'. 'Det Forenede Kongerige... Vi har ikke modtaget officielle meddelelser om priser siden 1985. Vi indhenter priserne fra forskellige kilder (dvs. byggefirmaer) og meddeler dem som omtrentligt overslag pr. telefon' [...]

I notatet hedder det endvidere: 'Vi meddeler normalt kun priserne til vore medlemmer ... Desværre er de prisstrukturer og cementtyper, som de enkelte lande vælger som reference, så forskellige, at alle de sammenligninger, der har været foretaget, har vist sig at være ukorrekte' [...]

Og det konkluderes: 'En cementproducent, der kender reglerne og transportomkostningerne, kan naturligvis anvende disse priser. Men vi udfører aldrig dette arbejde for vore medlemmer'.«

1586 I meddelelsen af klagepunkter omtales det således ikke i gennemgangen af ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger, at de oplysninger, der blev udvekslet mellem Cembureau og medlemmerne heraf vedrørende priserne i Benelux-landene, skulle være af en særlig art. I den retlige vurdering, som i nr. 60 i meddelelsen af klagepunkter foretages af de faktiske omstændigheder, der er beskrevet i nr. 8, kritiserer Kommissionen generelt »udveksling af oplysninger om priser« (s. 168 i meddelelsen af klagepunkter) eller »rundsendelsen af prislister« (s. 169 i meddelelsen af klagepunkter) mellem Cembureau og medlemmerne heraf uden at fremhæve, at priserne i Benelux-landene som anført skulle være mere følsomme i forhold til konkurrenceretten.

1587 Det er endvidere allerede blevet fastslået (jf. ovenfor i præmis 367 og 368), at dokumenterne 33.126/15099-15114 og 15136-15157, som Kommissionen i nr. 16, punkt 10 og 18, og nr. 47, punkt 7 og 9, i den anfægtede beslutning gik ud fra som grundlag for i artikel 2, stk. 2, litra a), at konkludere, at de oplysninger, der regelmæssigt var blevet udvekslet mellem Cembureau og medlemmerne heraf, for så vidt angår Belgien og Nederlandene vedrørte »minimumspriser for levering af cement i lastbiler«, ikke var nævnt i meddelelsen af klagepunkter og heller ikke fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95).

1588 De dokumenter i kassen, som vedrører klagepunktet om regelmæssig rundsendelse af prislister, indeholder kun — i dokument 33.126/15096, der bl.a. er nævnt i nr. 16, punkt 8, litra i), i den anfægtede beslutning — følgende oplysninger om de belgiske og nederlandske priser:

»Priserne angivet til Cembureau er uden moms og rabatter. Hvert land har sin egen prisstruktur, og priserne kan være ab fabrik, leveret til byggeplads eller leveret til jernbane, med lastbil, ad søvejen etc.

— Belgien

Fotokopier af priser fra 1984 til 1986 — ikke flere prisstigninger siden 1986

Prissystem (fuldstændig kontrol indtil 1986, offentlig prisliste meddelt Cembureau)

Priserne bekræftes pr. telefon en gang om året

[...]

— Nederlandene

Fotokopier af priser fra 1984 til 1988

Prissystem (stort set fri siden 1985)

Offentlig prisliste fra ENCI.«

1589 Endelig er det ubestridt, at Kommissionen under den administrative procedure ikke til modtagerne af meddelelsen af klagepunkter fremsendte bilag 2a til Cembureau's svar på meddelelsen af klagepunkter, som Kommissionen i nr. 16, punkt 17, og nr. 47, punkt 8, i den anfægtede beslutning gik ud fra som grundlag for i artikel 2, stk. 2, litra a), at konkludere, at de periodiske oplysninger, der var blevet udvekslet mellem Cembureau og medlemmerne heraf, for så vidt angik Luxembourg vedrørte »den luxembourgske producents priser inklusive rabat« (jf. ovenfor i præmis 401).

1590 De dokumenter i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), som vedrørte klagepunktet om regelmæssig rundsendelse af prislister, indeholder kun — i dokument 33.126/15096, der er nævnt ovenfor i præmis 1588 — følgende oplysninger om de luxembourgske priser:

»Priserne angivet til Cembureau er uden moms og rabatter. Hvert land har sin egen prisstruktur, og priserne kan være ab fabrik, leveret til byggeplads eller leveret til jernbane, med lastbil, ad søvejen etc.

— Luxembourg

Fotokopier af priser fra 1984 til 1988 (seneste prisændring modtaget)

Prissystem (kontrol)

Priserne er oplyst af den eneste cementproducent, Ciments luxembourgeois.«

1591 Anbringenderne fremført af VNC, SFIC, Aalborg Portland og Irish Cement vedrørende tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion må således tages til følge, for så vidt som det i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra a), er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau og medlemmerne heraf for så vidt angik de belgiske og nederlandske priser vedrørte »[de to landes] producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler« og for så vidt angik Luxembourg »[dette lands] producents priser inklusive rabat«.

1592 Da der er tale om en væsentlig formel mangel, må Retten af egen drift (jf. den ovenfor i præmis 487 nævnte dom i sagen Interhotel mod Kommissionen, dommens præmis 14) fastslå, at der tillige er sket tilsidesættelse af retten til kontradiktion i forhold til de øvrige sagsøgere, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2.

1593 Det følger heraf, at den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra a), må annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau og medlemmerne heraf for så vidt angik de belgiske og nederlandske priser vedrørte »[de to landes] producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler« og for så vidt angik Luxembourg »[dette lands] producents priser inklusive rabat«. Annullationen er imidlertid uden betydning for konstateringen af, at der blev udvekslet oplysninger om de belgiske, nederlandske og luxembourgske priser mellem Cembureau og medlemmerne heraf i den pågældende periode, hvilket ikke er bestridt af parterne.

1594 Cembureau (sag T-26/95) har generelt kritiseret den manglende præcision i gennemgangen i meddelelsen af klagepunkter af den regelmæssige udveksling af prisoplysninger. Sammenslutningen har fremhævet, at den meget detaljerede gennemgang af prisoplysningerne, som er foretaget i nr. 16, punkt 8-22, i den anfægtede beslutning, ikke var medtaget i meddelelsen af klagepunkter, som kun indeholdt en generel oversigt over praksis i Cembureau med udveksling af prisoplysninger.

1595 VNC (sag T-32/95) og BCA (sag T-54/95) har anført, at klagepunktet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, er helt nyt. BCA har anført, at sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter kun indeholdt en kortfattet beskrivelse af ordningen med regelmæssig udveksling af oplysninger om gældende priser i Cembureau (s. 14 og 15 i meddelelsen af klagepunkter), og at den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter kun indeholdt generelle henvisninger til udveksling af prislister (s. 168, 169 og 170 i meddelelsen af klagepunkter).

1596 Med hensyn til dette spørgsmål bemærkes det, at selv om de faktiske omstændigheder, Kommissionen har lagt til grund, og den retlige vurdering, der er foretaget heraf, klart skal fremgå af meddelelsen af klagepunkter, kan dette være kortfattet, og beslutningen skal ikke nødvendigvis være en kopi af meddelelsen af klagepunkter (jf. den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 14).

1597 I det foreliggende tilfælde er det allerede blevet påpeget (jf. ovenfor i præmis 1585), at nr. 8 i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2, s. 14 og 15) generelt beskrev systemet med rundsendelse af de gældende prislister i Cembureau og medtog forskellige bemærkninger og de endelige kommentarer, der var indeholdt i det brev, som Cembureau på foranledning af en begæring om oplysninger havde fremsendt til Kommissionen sammen med dokumentation for den regelmæssige rundsendelse af prislister (dok. 33.126/15096 og 15097). Dette notat, som blev nævnt i meddelelsen af klagepunkter, og som var i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), indeholder (jf. dok. 33.126/15096) en udtrykkelig beskrivelse, land for land, af typen af prisoplysninger, der blev meddelt Cembureau til videregivelse til medlemmerne i den pågældende periode.

1598 I nr. 60 i meddelelsen af klagepunkter (s. 168 og 169) forklarede Kommissionen, på hvilken måde »Cembureau og sammenslutningens medlemmer« havde overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, »i hvert fald siden 1983« ved at have deltaget i denne ordning med regelmæssig udveksling af prisoplysninger, som dels havde til formål at »at underrette Cembureau's medlemmer om de øvrige medlemmers adfærd i de forskellige lande og dermed sikre, at reglerne for loyal konkurrence overholdes«, dels skulle »anspore Cembureau's medlemmer til at mindske prisforskellene mellem landene for at fjerne eller mindske fristelsen til at eksportere til de øvrige medlemmers markeder«.

1599 Med forbehold af konklusionerne ovenfor i præmis 1593 vedrørende konstateringerne i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra a), om den regelmæssige udveksling af oplysninger om priser i Benelux-landene, var Cembureau, VNC og BCA således i stand til på baggrund af disse forskellige afsnit af meddelelsen af klagepunkter at blive klar over, at Kommissionen kritiserede dem for at have deltaget i den overtrædelse, der endeligt blev påtalt i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2. De yderligere oplysninger, Kommissionen fremkommer med i nr. 16, punkt 11-16 og 19-21, og som førte til, at den i artikel 2, stk. 2, litra b), inddelte de oplysninger, der var udvekslet om priser i lande uden for Benelux, i tre kategorier — nemlig »individuelle prislister« (for Danmark og Irland, idet der på det pågældende tidspunkt kun var en enkelt national producent i disse lande), »prislister inden for cementindustrien« (for Grækenland, Italien og Portugal) og »de gennemsnitlige priser« (for Tyskland, Frankrig, Spanien og Det Forenede Kongerige) — kan ikke anses for at være udtryk for, at Kommissionen som påstået skulle have tilsidesat retten til kontradiktion under den administrative procedure. Disse oplysninger understøtter kun andre oplysninger, som for størstedelens vedkommende allerede fremgik af dokument 33.126/15096 — nævnt ovenfor i præmis 1588. Endvidere har de ikke skærpet indholdet af klagepunktet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende regelmæssig rundsendelse af prislister i Cembureau, i modsætning til den nærmere bedømmelse, Kommissionen i den anfægtede beslutning har foretaget af oplysningerne om priser i Benelux-landene (jf. ovenfor i præmis 1584).

1600 Cembureau's, VNC's og BCA's anbringender må derfor forkastes.

1601 I sin replik har Aalborg Portland endvidere gjort gældende, at klagepunktet vedrørende den regelmæssige udveksling af prisoplysninger blev omformuleret i den anfægtede beslutning, idet Kommissionen i den anfægtede beslutning gør gældende, at denne regelmæssige udveksling havde til formål at gøre det muligt at tilpasse priserne ved den eksport, der fandt sted trods Cembureau-aftalen, mens Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 60) anså denne udveksling for at være en overtrædelse, der var nært forbundet med reglerne for loyal konkurrence. Unicem (sag T-50/95) har gjort gældende, at rundsendelsen af prislister i meddelelsen af klagepunkter (nr. 60, tredje afsnit) blev betragtet som en del af en selvstændig aftale eller samordnet praksis, der tog sigte på en samordning mellem deltagerne og på at skabe andre vilkår end de normale markedsvilkår, mens udvekslingen af prislister i den anfægtede beslutning (nr. 47) blev anset for en supplerende aftale, der skulle lette Cembureau-aftalen. Unicem mener ikke at have været i stand til under den administrative procedure at tilbagevise dette aspekt af »lettelsen« af Cembureau-aftalen.

1602 Det bemærkes for det første, at i henhold til den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, må den regelmæssige udveksling af prisoplysninger anses for værende i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, for så vidt som den havde til formål »at lette gennemførelsen af [Cembureau-]aftalen«. Det skal derfor undersøges, om det tilstrækkeligt klart fremgik af meddelelsen af klagepunkter, at der blev påtalt dette særlige konkurrencebegrænsende formål.

1603 I nr. 59 i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 10, s. 168) anførte Kommissionen følgende vedrørende de forskellige »aftaler og [...] praksis, der er omhandlet i kapitel 2 — Afsnit 1 og 2 [i meddelelsen af klagepunkter]«:

»De europæiske cementproducenter har vedtaget en række planer og foranstaltninger af forskellig art, dels inden for Cembureau's institutionelle struktur, dels ved permanente, bilaterale og multilaterale møder og kontakter formidlet af Cembureau's organer. Disse planer og foranstaltninger vedrører hensynet til de respektive nationale markeder, fordeling af markeder efter kvoter eller målmængder, midlertidig regulering og kontrol af salget, samt udveksling af prisoplysninger, eksport og import, for at producenterne bedre kan samordne deres virksomhed.«

1604 I den retlige vurdering af »reglerne for loyal konkurrence og rundsendelse af prislister« anførte Kommissionen nærmere — hvilket allerede er fremhævet ovenfor (jf. præmis 1598) — at rundsendelse af prislister efter dens opfattelse — ud over at oplyse om Cembureau's medlemmers adfærd i de forskellige lande og dermed sikre, at reglerne for loyal konkurrence blev overholdt — havde til formål at »anspore Cembureau's medlemmer til at mindske prisforskellene mellem landene for at fjerne eller mindske fristelsen til at eksportere til de øvrige medlemmers markeder« (meddelelsen af klagepunkter, nr. 60, stk. 1, første afsnit, s. 168).

1605 På grundlag af disse forskellige afsnit af meddelelsen af klagepunkter var Aalborg Portland og Unicem i stand til at blive klar over, at Kommissionen påtalte ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger mellem Cembureau's medlemmer, ikke alene for så vidt som den kunstigt skulle ændre konkurrencevilkårene på markedet eller indføre regler for loyal konkurrence, men også for så vidt som den skulle anspore Cembureau's medlemmer til at mindske prisforskellene og dermed fristelsen til at eksportere, det vil i virkeligheden sige at sikre overholdelsen af Cembureau-aftalen.

1606 Aalborg Portlands og Unicem's anbringender må derfor forkastes.

B — Den nærmere angivelse af oplysningerne i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra b)

1607 Cembureau (sag T-26/95) og Italcementi (sag T-65/95) har gjort gældende, at prisfastsættelsen for cement i Italien skulle godkendes af de offentlige myndigheder indtil i 1993, og ikke indtil i 1985, som Kommissionen anfører i nr. 16 i den anfægtede beslutning.

1608 Det må imidlertid konstateres, at Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning har påstået, at priserne på italiensk cement blev frigivet fra 1985. Den bemærkede blot (nr. 16, punkt 16), at priskontrolordningen fra december 1985 var veget for »en tilsynsordning, således at de enkelte virksomheder på grundlag af en undersøgelse af omkostningsudviklingen, som CIP foretog hos en række producenter, [skulle] forelægge det kompetente ministerium den prisliste, de [agtede] at anvende, og som ministeriet [skulle] udtale sig om inden 30 dage«.

1609 Under alle omstændigheder er Cembureau's og Italcementi's anbringender uden betydning for, hvad Kommissionens i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra b), fastslog på grundlag af gennemgangen i beslutningens nr. 16, punkt 16, nemlig at ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger i Cembureau omfattede de gældende prislister inden for cementindustrien, for så vidt angik de italienske priser.

1610 SFIC (sag T-36/95) har anført, at sammenslutningen kun har sendt gennemsnitlige prislister til Cembureau og ikke individualiserede oplysninger om de franske producenters faktiske priser. Disse gennemsnitlige prislister blev udarbejdet på grundlag af prislister indsendt af medlemmerne, hvorfor de ikke kan kaldes »gennemsnitlige priser«, således som Kommissionen gør det i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra b).

1611 Det må imidlertid fastslås, at Kommissionen ikke anførte i den anfægtede beslutning, at de oplysninger, der blev udvekslet mellem medlemmerne af Cembureau om franske priser, var individualiserede oplysninger. Den fastslår blot i artikel 2, stk. 2, litra b), at der skete udveksling af oplysninger »om de gennemsnitlige priser i [...] Frankrig«. I nr. 47, punkt 14, tredje led, anfører den, at »gennemsnitspriserne for [...] Frankrig [...] [ikke] kunne [...] henføres til bestemte producenter«. Den gør heller ikke gældende, at oplysningerne om det franske marked angik de reelle priser, der faktisk blev anvendt af de indenlandske producenter.

1612 Det må endvidere fastslås, at de forskellige dokumenter, der er nævnt i nr. 16, punkt 12, til illustration af, hvilken type oplysninger der blev udvekslet i Cembureau for det franske markeds vedkommende (dok. 33.126/15096, 15170-15182 og 15230-15243), alle indeholder »priser«, hvilket fjerner grundlaget for SFIC's argument for, at Kommissionen i det foreliggende tilfælde skulle have foretaget en sondring mellem »priser« og »prislister«.

1613 Det var således med rette, at Kommissionen i artikel 2, stk. 2, litra b), fastslog, at ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger i Cembureau, for så vidt angik Frankrig, omfattede »de gennemsnitlige priser« på dette marked.

1614 Irish Cement (sag T-60/95) er af den opfattelse, at oplysningerne om Irland, der er nævnt i nr. 16, punkt 15, i den anfægtede beslutning, ikke er en rigtig gengivelse af de oplysninger, selskabet sendte Cembureau, idet de i beslutningen nævnte oplysninger indeholder ordene »minimum« og »maksimum«, som ikke optræder i selskabets oplysninger (jf. dok. 33.126/15122, der er nævnt i nr. 16, punkt 15).

1615 Det bemærkes imidlertid, at ifølge det i foregående præmis nævnte dokument 33.126/15122, meddelte Irish Cement den 8. juli 1985 Cembureau følgende oplysninger:

»Følgende er cementpriserne fra den 8. juli 1985:

[...]

I sække:

almindelig portlandcement — fra [...]
— til [...]

[...]«

1616 Kommissionen kan ikke med rimelighed kritiseres for at have fordrejet de oplysninger, Irish Cement meddelte Cembureau, ved i nr. 16, punkt 15, at have anført, at »ifølge det eksempel, som Cembureau har fremlagt, har Irish Cement Ltd givet meddelelse om priserne for: [...] almindelig portlandcement i sække på mellem (minimum) og (maksimum) [...]«.

1617 Under alle omstændigheder er Irish Cement's anbringende uden betydning for den vurdering, på grundlag af hvilken Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra b), konkluderede, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger, der blev organiseret i Cembureau, for så vidt angår Irland bestod i »irske producenters individuelle prislister«.

1618 AGCI (sag T-103/95) har bestridt at have udsendt »prislister« eller »priser«, som gjort gældende af Kommissionen i nr. 47, punkt 13 og 15, i den anfægtede beslutning. Under retsmødet har sammenslutningen nærmere anført, at det, den faktisk ville fremhæve dermed, var, at de prisoplysninger, den havde meddelt Cembureau i den pågældende periode, aldrig havde indeholdt fortrolige handelsoplysninger.

1619 Dette anbringende, hvorved det benægtes, at de prisoplysninger, der blev udvekslet i Cembureau om de græske priser, skulle have nogen egentlig værdi, vil blive gennemgået nedenfor i præmis 1622-1647. I nærværende sammenhæng skal det kun bemærkes, at Kommissionen ikke har anført i den anfægtede beslutning, at den regelmæssige udveksling af gældende priser i Cembureau omfattede fortrolige handelsoplysninger for så vidt angår det græske marked. Den har konstateret (nr. 47, punkt 14, andet led), at »med hensyn til [...] Grækenland [...] [var] de fremsendte priser godkendt af de offentlige myndigheder, og de [gjaldt] for hele branchen«, hvorfor den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra b), har konkluderet, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger mellem medlemmerne af Cembureau med hensyn til Grækenland omfattede »prislister inden for cementindustrien«. AGCI's anbringende er uden betydning for denne objektive konstatering.

C — Spørgsmålet om, hvorvidt denne regelmæssige udveksling af prisoplysninger var ulovlig

1620 I den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, har Kommissionen påtalt ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger i Cembureau, for så vidt som den indgik i en »samordnet praksis om at lette gennemførelsen af [Cembureau-aftalen]«.

1621 De sagsøgere, der er nævnt i artikel 2, stk. 2, har i det væsentlige fremført otte anbringender for at bestride, at denne regelmæssige udveksling af prisoplysninger skulle være ulovlig.

1622 Disse sagsøgere har for det første fremført en række anbringender, hvorved de gør gældende, at de prisoplysninger, der i den pågældende periode blev udvekslet mellem dem, eller i det mindste de oplysninger, der vedrørte de gældende priser på deres eget marked, overhovedet ikke havde nogen værdi som fortrolige, handelsmæssige og strategiske oplysninger.

1623 Sagsøgerne har anført, at de pågældende oplysninger var officielle oplysninger, der var offentligt tilgængelige, eller som i det mindste var tilgængelige fra andre kilder, og at de altid var blevet udsendt af Cembureau til medlemmerne efter, at de meddelte priser var trådt i kraft, i forbindelse med den årlige ajourføring. Som det fremgår af beskrivelsen i nr. 16, punkt 8-22, i den anfægtede beslutning, vedrørte en stor del af disse oplysninger priser, hvormed der var statslig kontrol eller statsligt tilsyn, eller som i Det Forenede Kongerige priser, der var fastsat i henhold til markedsaftaler, hvoraf lovligheden var anerkendt. Oplysningerne i CPRF (jf. ovenfor i præmis 401) var statistiske og historiske oplysninger, som det henhørte under branchesammenslutningers eller autoriserede statistiske institutters sædvanlige virksomhed at indsamle. Oplysningerne var ikke særlig pålidelige, og de var omtrentlige og ufuldstændige, idet de vedrørte »prislister« eller »gennemsnitlige priser« og kun omfattede et begrænset antal cementtyper. Det var vanskeligt at sammenligne oplysningerne på grund af forskellene i prismekanismer og de monetære udsving, der påvirker alle internationale analyser. Der var tale om overordnede oplysninger, der kun gav sig ud for at være »fingerpeg om tendenser« uden nærmere angivelse af momssatser, rabatter, transportomkostninger og salgsvilkår, og som hverken indeholdt enkeltvis angivelse af virksomhederne eller fordeling på de forskellige regionale markeder i det pågældende land og de indenlandske erhvervsdrivendes forskellige produktionssteder. I intet tilfælde viste den påtalte udveksling de faktiske priser på markeder. AGCI har for sit vedkommende ikke villet udelukke, at oplysningerne i Cembureau's CPRF var unøjagtige. Sammenslutningen har påpeget væsentlige udsving mellem de officielle oplysninger om eksportens omfang, som Cembureau meddelte sine medlemmer, og Eurostat's dokumenter.

1624 Sagsøgerne har heraf udledt, at ikke alene var denne regelmæssige udveksling af prisoplysninger ikke i sig selv i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, men den var heller ikke hverken egnet eller beregnet til at tjene de to konkurrencebegrænsende formål, Kommissionen tillægger den i den anfægtede beslutning, nemlig at sikre Cembureau-aftalen og anspore til overholdelse af reglerne om loyal konkurrence ved eksport mellem medlemmerne. I det mindste har

Kommissionen ikke ført noget bevis for sine påstande. Cembureau har endvidere anført, at man af oplysningerne i CPRF kun med nogen sikkerhed ville have kunnet udlede, om en given virksomhed havde til hensigt at tilsidesætte hjemmemarkedsprincippet, hvis oplysningerne havde indeholdt en række nærmere angivelser vedrørende sådanne faktorer som transportomkostninger, overskudskapacitet, evnen til at komme ind på eksportmarkederne, evnen til at indrette sig efter lokale normer, vurdering af sandsynlige konsekvenser af eventuelle gengældelsesforanstaltninger. AGCI har særligt imødegået Kommissionens opfattelse af, at den regelmæssige udveksling af priser i Cembureau skulle gøre det muligt for producenterne at tilpasse deres eksportpriser til de lokale prisførendes priser, og har påpeget, at fastsættelsen af eksportpriser også var afhængig af de særlige forhold ved international handel ad søvejen og af, at der på det pågældende tidspunkt var kontrol med valutahandelen.

1625 Cembureau, FIC, SFIC, BCA, Oficemen og ATIC har fremhævet, at som Kommissionen selv har anført i nr. 47, punkt 13, i den anfægtede beslutning, fandtes den omtvistede ordning til udveksling af oplysninger længe inden vedtagelsen af Cembureau-aftalen, hvorfor det ikke kan antages, at den i artikel 2, stk. 2, omhandlede regelmæssige udveksling havde til formål at sikre eller lette anvendelsen af denne aftale. BCA er af den opfattelse, at Kommissionen i det mindste skulle have ført bevis for, at der fra 1984 — hvor den lagde til grund, at overtrædelsen i artikel 2, stk. 2, begyndte — var sket en ændring i, hvordan ordningen fungerede, inden den fastslog, at den fra dette tidspunkt havde haft til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen.

1626 Cembureau, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC og AGCI har gjort gældende, at den pågældende regelmæssige udveksling havde en række helt lovlige formål såsom at udsende statistiske undersøgelser til offentligheden, statslige myndigheder og erhvervsdrivende, at udføre tekniske, videnskabelige eller økonomiske analyser, der f.eks. kunne have til formål at vurdere cementindustriens konkurrencemæssige stilling i forhold til andre brancher, der producerede byggematerialer, eller endog at belyse de generelle tendenser i cementpriserne i Europa med henblik på at dokumentere ansøgningerne om prisstigninger, som de erhvervsdrivende på markeder med en priskontrol- eller tilsynsordning indgav til de offentlige myndigheder.

1627 Cembureau, FIC og Cementir har endvidere gjort gældende, at det i den anfægtede beslutning er mangelfuldt begrundet, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger i artikel 2, stk. 2, skulle være ulovlig. Cembureau og Cementir har således gjort gældende, at Kommissionen ikke har redegjort for, hvorledes den regelmæssige udveksling af generelle og historiske oplysninger kunne udgøre en foranstaltning, der supplerede Cembureau-aftalen. FIC har fremhævet, at eftersom forholdene i nr. 17 vedrørende »drøftelserne om 'loyal eller sund eller korrekt' konkurrence« ikke er blevet påtalt i forhold til sammenslutningen, og Kommissionen ikke har villet drage nogen retlige konsekvenser heraf, kunne Kommissionen ikke anvende dem til støtte for sin argumentation for, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger skulle være ulovlig.

1628 Med hensyn til dette spørgsmål bemærkes det for det første, at de prisoplysninger, som blev udvekslet gennem CPRF, ikke var helt så neutrale, som sagsøgerne gerne vil give det udtryk af.

1629 Det var således med rette, at Kommissionen anførte følgende i nr. 47, punkt 14, første led, i den anfægtede beslutning:

»Priserne i Danmark og Irland henviser til enkelte virksomheders priser [henholdsvis Aalborg Portland og Irish Cement, der var de eneste indenlandske producenter på deres marked på det pågældende tidspunkt]. Bemærkningen om, at oplysningerne således ikke skulle være individualiserede, gælder derfor ikke.«

1630 Selv om oplysningerne i CPRF endvidere kun omfattede gældende prislister, forholdt det sig imidlertid — som Kommissionen med rette har fastslået i nr. 16, punkt 8, litra i), i den anfægtede beslutning — således, at visse medlemmer til tider gav Cembureau underretning om prisændringer, før de trådte i kraft. Under disse omstændigheder og under hensyn til, med hvilken regelmæssighed prisoplysningerne blev ajourført (jf. Cembureau's dokumentation over for Kommissionen, dok. 33.126/15098-15305), kan sagsøgernes argumentation for, at de udvekslede oplysninger skulle være af rent statistisk eller historisk interesse, ikke tages til følge.

1631 Endelig kunne ifølge et brev, som Cembureau har sendt Kommissionen (nr. 16, punkt 22, i den anfægtede beslutning, dok. 33.126/15097) »en cementvirksomhed med godt kendskab til normerne og transportomkostningerne [...] naturligvis anvende disse priser«, selv om »de prisstrukturer og cementtyper, som de enkelte lande [havde] valgt som reference, [var] så forskellige, at alle de sammenligninger, der [var] foretaget, [havde] vist sig at være forkerte«. Oplysningerne i CPRF kunne således med fordel benyttes af de erhvervsdrivende, selv om de ifølge Cembureau var uegnede til internationale sammenligninger.

1632 AGCI's argument på grundlag af en sammenligning af Cembureau's og Eurostat's dokumenter (jf. ovenfor i præmis 1623) må forkastes, eftersom det kun bygger på formodninger ud fra en sammenligning af kilder til oplysninger, der ikke angår priser, men eksporterede mængder, og ikke er understøttet af nogen konkrete oplysninger.

1633 Under alle omstændigheder bemærkes det, at selv om Kommissionen i den retlige vurdering har sondret mellem udveksling af oplysninger om priserne i Benelux-landene [den anfægtede beslutning, nr. 47, litra b), i)] — hvor udvekslingen ifølge Kommissionen (nr. 47, punkt 10) vedrørte »oplysninger, der i høj grad kunne have indflydelse på den konkurrencemæssige adfærd over for de belgiske, nederlandske og luxembourgske producenter« — og udvekslingen

af oplysninger om priserne i de andre lande [den anfægtede beslutning, nr. 47, litra b), ii)] — som efter Kommissionens opfattelse (nr. 47, punkt 13) havde »mindre betydning« — blev alle disse former for regelmæssig udveksling til slut medtaget i artikel 2, stk. 2, fordi de havde været en bærende del af Cembureau-aftalen, som de skulle lette gennemførelsen af.

1634 Det skal derfor undersøges, om denne regelmæssige udveksling havde det konkurrencebegrænsende formål, som Kommissionen tillagde den i den anfægtede beslutning, uafhængigt af spørgsmålet om, hvorvidt indholdet af de udvekslede oplysninger i sig selv kunne medføre, at ordningen med regelmæssig udveksling af dem måtte anses for ulovlig.

1635 For så vidt angår det formål, som Kommissionen har gjort gældende blev forfulgt med den regelmæssige udveksling af prisoplysninger, er der den samme manglende overensstemmelse mellem den dispositive del og den retlige vurdering i den anfægtede beslutning som konstateret ovenfor i præmis 1512 og 1513 med hensyn til den lejlighedsvise udveksling af oplysninger om priser under Cembureau's møder.

1636 Selv om Kommissionen i artikel 2, stk. 2, har fastslået, at den regelmæssige udveksling er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, under henvisning til, at den havde til formål at »lette gennemførelsen af [Cembureau-]aftalen«, tillægger den udvekslingen to formål i den retlige vurdering, den foretager heraf i nr. 47, litra b):

— at gennemføre aftalen om beskyttelse af hjemmemarkederne og reglerne for salg fra et land til et andet (nr. 47, punkt 13, jf. tillige nr. 47, punkt 15)

— at anspore (få konkurrenterne) til at overholde reglerne for loyal konkurrence i forbindelse med eksport mellem Cembureau's medlemslande (nr. 47, punkt 10 og 13).

1637 Af de ovenfor i præmis 1513 anførte grunde er denne uoverensstemmelse imidlertid uden betydning.

1638 Det skal derfor kun undersøges i overensstemmelse med artikel 2, stk. 2, om Kommissionen havde grundlag for at anse den samordnede praksis om regelmæssig udveksling af oplysninger om priser i Cembureau's medlemslande for at være konkurrencebegrænsende, fordi den havde til formål at »lette gennemførelsen af [Cembureau]-aftalen«. Sagsøgernes argumenter om, at

denne regelmæssige udveksling af priser hverken var egnet eller beregnet til at anspore til at overholde reglerne for loyal konkurrence i forbindelse med eksport mellem Cembureau's medlemslande, er ikke relevante.

1639 I nr. 47, punkt 13, første og andet afsnit, i den anfægtede beslutning redegør Kommissionen for grundene til, at den fandt, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger fra 1984 havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen:

»[...] Selv om denne udveksling startede i 1981, kan Kommissionen i sin vurdering ikke udelukke, at den fortsatte efter diskussionerne på delegationsledernes møder (se nr. 16, 17 og 19), og at den kan have medvirket til gennemførelsen af aftalen om beskyttelse af hjemmemarkederne og reglerne for salg fra et land til et andet [...].

Som nævnt under punkt 1), handlede diskussionerne på delegationsledernes møder væsentligst om nødvendigheden af at undgå importstigninger, undersøge årsagerne til konflikter og nedbringe prisforskellene for at fjerne fristelsen til at eksportere.«

1640 Den omstændighed, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger fortsatte efter delegationsledernes møder, hvor Cembureau-aftalen blev vedtaget, og prisforskellene mellem de forskellige medlemslande blev drøftet, og at denne udveksling var egnet til at sikre anvendelsen af denne aftale, indebar således ifølge Kommissionen nødvendigvis, at den fra dette tidspunkt havde til formål at gennemføre aftalen.

1641 For så vidt angår spørgsmålet om varigheden er det ubestridt, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger fortsat fandt sted efter delegationsledernes møder i 1983 og 1984 og i det mindste indtil udgangen af 1988 (jf. bl.a. dok. 33.126/15066 og 15096, nævnt i den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 8 og 9).

1642 Med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt denne regelmæssige udveksling var egnet til at sikre Cembureau-aftalen, gav CPRF mulighed for, at når en potentiel kunde i et andet medlemsland rettede forespørgsel til en virksomhed, kunne denne få oplysninger om det generelle niveau for de gældende priser på det pågældende tidspunkt i det pågældende land og tilpasse sine eksportpriser hertil for at få kunden til at opgive at købe cement i udlandet og således undgå at konkurrere med de lokale producenter. Alene den viden om de officielle eller gennemsnitlige gældende priser på det pågældende marked, som ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger i CPRF gav hvert medlemsland i Cembureau adgang til, var nok til, at de erhvervsdrivende kunne sætte deres eksportpriser på et tilstrækkeligt uinteressant niveau med

henblik på overholdelse af Cembureau-aftalen, og det var ikke nødvendigt at kende de lokale producenters faktiske priser på de forskellige markeder i detaljer.

1643 Selv om Cembureau endvidere har gjort gældende, at »de prisstrukturer og cementtyper, som de enkelte lande [havde] valgt som reference, [var] så forskellige, at alle de sammenligninger, der [var] foretaget, [havde] vist sig at være forkerte« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 22, dok. 33.126/15097), var CPRF unægteligt et godt fingerpeg om tendenserne i de prisforskelle mellem de forskellige Cembureau-medlemslande, som delegationslederne ved deres møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 havde anset det for ønskeligt gradvis at nedbringe for at begrænse »fristelsen« til at eksportere (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, og nr. 47, punkt 1, dok. 33.126/11728).

1644 Under disse omstændigheder kunne Kommissionen med rette antage, at fra delegationsledernes møder, der er beskrevet i nr. 19 i den anfægtede beslutning, var et af de formål, der var opstillet for ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger, at sikre anvendelsen af Cembureau-aftalen, der var blevet vedtaget under disse møder. Den omstændighed, at ordningen var blevet indført længe inden vedtagelsen af Cembureau-aftalen, var i den forbindelse ikke til hinder for, at Kommissionen — uden at skulle bevise, at der var indtrådt en ændring i ordningens funktion — kunne lægge til grund, at så snart Cembureau-aftalen var blevet indgået, var en af den regelmæssige udvekslings funktioner at lette gennemførelsen af aftalen. Kommissionen havde således grundlag for at antage, at ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger fra dette tidspunkt havde fået og siden fortsat havde det konkurrencebegrænsende formål, der blev forfulgt under drøftelserne ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 vedrørende »risikoen ved en importstigning fra visse lande samtidig med et markant fald for visse prisers vedkommende« (udkastet til formandens indledning til delegationsledernes møder den 14.1.1983, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11584) og vedrørende »det pres, der skyldtes medlemmernes indbyrdes samhandel« (notaterne fra delegationsledernes møde den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11736), og som også blev forfulgt med den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger i forbindelse med disse to møder.

1645 Rigtigheden af denne vurdering understøttes af et dokument, der indgik i den dokumentation for udveksling af prisoplysninger mellem medlemmerne af Cembureau, der nævnes af Kommissionen i nr. 16 i den anfægtede beslutning.

1646 Oversigten over »De indenlandske priser (uden afgifter)«, som blev uddelt under delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 5, dok. 33.126/11599), indeholder en henvisning til »Prices listed Cement Price Reference File«. Oplysningerne i CPRF blev således anvendt til at fremstille dette dokument, der blev brugt som støtte under drøftelserne ved dette møde med henblik på at »vurdere risikoen ved at forøge en bestemt import og samtidig nedsætte visse priser markant, før dette fænomen har haft tid til at brede sig« (udkastet til formandens indledning til delegationsledernes møde den 14.1.1983, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11585). Det fremgår dermed af denne

oversigt, at oplysningerne i CPRF blev anvendt i det konkurrencebegrænsende øjemed, der dannede baggrund for de drøftelser, der blev ført med hensyn til priserne under møderne mellem Cembureau's delegationsledere om situationen for handelen i Europa.

1647 Det må konkluderes, at det var med rette og efter at have givet en tilstrækkelig begrundelse, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, fastslog, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger i de forskellige medlemslande i Cembureau havde til formål at »lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen«.

1648 For det andet har Aalborg Portland gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget stilling til betydningen af de to omstændigheder, Aalborg Portland har fremhævet under den administrative procedure, nemlig at selskabets priser indtil 1989 var underkastet priskontrol fra de danske myndigheders side, og at de priser, der blev sendt til Cembureau, forinden var blevet godkendt af myndighederne og offentliggjort.

1649 Det bemærkes for det første, at Kommissionen i nr. 16, punkt 11, i den anfægtede beslutning gengav et uddrag af Aalborg Portlands svar på meddelelsen af klagepunkter (s. 13, note 2), hvori den danske virksomhed anførte følgende:

»Aalborg [Portlands] priser [blev] indtil 1989 godkendt af Monopoltilsynet på forhånd, og de ændrede prislister blev tilsendt Cembureau efter godkendelse og offentliggørelse i Danmark.«

1650 I nr. 47, punkt 14, andet led, i den anfægtede beslutning har Kommissionen taget stilling til de bemærkninger, »nogle virksomheder« har fremsat under den administrative procedure, om at »offentliggørelsen af prisoplysningerne ikke [kunne] have haft indflydelse på markedet, da det [drejede] sig om [...] oplysninger, der [...] [kunne] være priser godkendt af myndighederne«.

1651 Kommissionen har således med hensyn til de italienske, græske og portugisiske priser, der på det pågældende tidspunkt også var undergivet offentlig kontrol, anført følgende:

»[...] selv om de således er offentligt tilgængelige, har virksomhederne skønnet det nødvendigt at fremsende dem og lade dem rundsende. Når virksomhederne i et givet land har skønnet det nødvendigt at lade priserne for deres branche rundsende, skyldes det, at en sådan rundsendelse

indgik i delegationsledernes diskussioner, der, således som ovenfor nævnt i punkt 1), vedrørte nødvendigheden af at undgå importstigninger, undersøge årsagerne til konflikt og nedbringe prisforskellene for at fjerne fristelsen til at eksportere«.

1652 Denne opfattelse gælder nødvendigvis også Aalborg Portlands priser. Disse priser er, som det fremgår af sammenhængen, ikke nævnt sammen med de italienske, græske og portugisiske priser, fordi de i modsætning til disse ikke angik hele branchen i det pågældende land (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 14, andet led), men de individuelle priser i den eneste danske virksomhed, som Kommissionen havde behandlet andetsteds (nr. 47, punkt 14, første led).

1653 Aalborg Portlands anbringende må derfor forkastes.

1654 For det tredje har BCA gjort gældende, at selv om CMF anmeldte prisændringen til Cembureau den 8. maj 1985 og dermed inden ikrafttrædelsen af stigningen den 1. juni 1985 [den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 8, litra i), og punkt 21, dok. 33.126/15117], var ændringen blevet annonceret i pressen den 6. marts 1985, hvilket fremgår af dokumenterne 33.126/15118 og 15119, nævnt i nr. 16, punkt 8, litra i), i den anfægtede beslutning. BCA har endvidere gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat sin begrundelsespligt ved ikke at redegøre for, hvorfor den ikke havde taget hensyn til de faktiske omstændigheder, BCA påberåbte sig under den administrative procedure, nemlig den omstændighed, at de priser, den britiske sammenslutning havde anmeldt til Cembureau, var offentligt og let tilgængelige.

1655 Det bemærkes, at dokumenterne 33.126/15118 og 15119 beviser, at prisændringen i Det Forenede Kongerige den 1. juni 1985, som CMF anmeldte til Cembureau den 8. maj 1985, var blevet annonceret i pressen den 6. marts 1985 af CMF.

1656 Endvidere fremhævede BCA i sit svar på meddelelsen af klagepunkter følgende:

»Eftersom Common Price and Marketing Agreement (CPMA) var blevet registreret i henhold til Restrictive Trade Practices Act (og forinden var blevet undersøgt af den britiske Restrictive Practices Court), var de gældende priser inden for rammerne af CPMA (samt selve CPMA) tilgængelige for offentligheden hos den britiske konkurrencemyndighed, Office of Fair Trading, inden for kontortid. Alle prisændringer, der blev vedtaget i medfør af CPMA, blev straks registreret på Office of Fair Trading og var ligeledes tilgængelige for offentligheden.«

1657 Selv om Kommissionen havde taget hensyn til disse oplysninger, ville de højst have kunnet føre til, at Kommissionen i nr. 47, punkt 14, tredje led, i den anfægtede beslutning, anlagde en anden vurdering af »gennemsnitspriserne for [...] Det Forenede Kongerige«. Kommissionen ville imidlertid ikke på dette grundlag have fraveget de objektive konstateringer, som den foretog i nr. 47, punkt 13, og på grundlag af hvilke den med rette (jf. ovenfor i præmis 1639-1647) i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, fastslog, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger i de forskellige medlemslande i Cembureau fra 1984 havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen.

1658 For det fjerde har Cembureau og Irish Cement gjort gældende, at Kommissionen har anlagt en urigtig vurdering af rækkevidden af den bemærkning, som Cembureau fremsatte i sit følgebrev til Kommissionen ved fremsendelsen af dokumentation vedrørende den regelmæssige udveksling af prisoplysninger, og som er anført i dokument 33.126/15097 og gengivet i nr. 16, punkt 22, i den anfægtede beslutning. Cembureau har gjort gældende, at sammenslutningen dermed kun ønskede at udtrykke, at en producent, der kendte de særlige forhold på sit eget marked, kunne have mere nytte af oplysningerne i CPRF end en virksomhed, der opererede på et andet marked og ikke havde særligt kendskab til det pågældende marked, hvilket altid er tilfældet, når der er tale om rent statistiske oplysninger. Den omstændighed, at Cembureau i det pågældende følgebrev anførte, at »en cementvirksomhed med godt kendskab til normerne og transportomkostningerne [...] naturligvis [kunne] anvende disse priser«, betyder efter Irish Cement's opfattelse — i modsætning til, hvad Kommissionen har gjort gældende i nr. 47, punkt 15, andet afsnit, i den anfægtede beslutning — ikke, at de udvekslede priser ofte muliggjorde en fuldstændig sammenligning mellem de forskellige landes priser. Faktisk forsøgte Cembureau højst at forklare, at de sammenligninger, der var foretaget, var fejlagtige på grund af den store forskel på prisstrukturer og de produkttyper, de forskellige medlemmer af Cembureau havde valgt som reference.

1659 Det må imidlertid fastslås, at hverken Cembureau eller Irish Cement har bestridt, at priserne i CPRF for hvert enkelt marked ifølge det pågældende følgebrev kunne anvendes af cementproducenterne i Cembureau's forskellige medlemslande. De fortolkninger, disse to sagsøgere har forfægtet på grundlag af dette brev, er derfor uden betydning for behandlingen ovenfor i præmis 1639-1647 af spørgsmålet om, hvorvidt den vurdering, Kommissionen i nr. 47, punkt 13, i den anfægtede beslutning foretog af det konkurrencebegrænsende formål med den regelmæssige udveksling af prisoplysninger efter delegationsledernes møder i 1983 og 1984, var rigtig.

1660 Med hensyn til dette brev har BDZ endvidere gjort gældende, at Kommissionen ikke kan anvende Cembureau's bemærkning om, at »en cementvirksomhed med godt kendskab til normerne og transportomkostningerne [...] naturligvis [kunne] anvende disse priser« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 22, og nr. 47, punkt 15, dok. 33.126/15097), til skade for sammenslutningen. Følgebrevet angik ikke de tyske gennemsnitspriser, der blev beregnet og regelmæssigt offentliggjort af det tyske statistiske kontor.

1661 Det bemærkes imidlertid, at det pågældende uddrag uden sondring omhandler samtlige prisoplysninger, der er beskrevet i det foregående dokument (dok. 33.126/15096), heriblandt oplysningerne om de tyske gennemsnitspriser.

1662 Under alle omstændigheder kan BDZ's anbringende ikke få nogen betydning for behandlingen ovenfor i præmis 1639-1647 af spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen i nr. 47, punkt 13, i den anfægtede beslutning anlagde en rigtig vurdering af, om den regelmæssige udveksling af oplysninger om priser i Cembureau's medlemslande, herunder videregivelsen af de tyske gennemsnitspriser, efter delegationsledernes møder i 1983 og 1984, havde et konkurrencebegrænsende formål.

1663 BDZ's anbringende må derfor forkastes.

1664 For det femte har Cembureau i replikken gjort gældende, at da Kommissionen i svarskriftet erklærede, at den ikke påtalte udvekslingen af priser i Cembureau, fordi der var tale om fortrolige forretningsoplysninger, men fordi udvekslingen havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, var dette i modstrid med ordlyden af det pålæg, den har givet i den anfægtede beslutnings artikel 8. ATIC har anført, at for så vidt som det i artikel 8 pålægges virksomhederne at »afstå fra udveksling af fortrolige forretningsoplysninger, der tager sigte på at kontrollere gennemførelsen af enhver udtrykkelig eller stiltiende aftale eller enhver samordnet praksis vedrørende opdeling af markederne inden for EF«, fremgår det af artiklen, at Kommissionen anlagde en urigtig vurdering af prisoplysningerne i artikel 2, stk. 2.

1665 Det skal fremhæves, at Kommissionen i artikel 8 pålægger »de i artikel 1-7 nævnte virksomheder [...] straks [at bringe] de i samme artikler omhandlede overtrædelser til ophør (hvis det ikke allerede er sket) og [...] for fremtiden hvad angår markederne for grå cement og hvid cement [at] afstå fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, der kan have samme eller lignende formål, ligesom de også skal afstå fra udveksling af fortrolige forretningsoplysninger, der tager sigte på at kontrollere gennemførelsen af enhver udtrykkelig eller stiltiende aftale eller enhver samordnet praksis vedrørende opdeling af markederne inden for EF«. Dette generelle pålæg omfatter alle former for adfærd, som er konstateret i den anfægtede beslutnings artikel 1-7. Der kan derfor ikke på grundlag af artikel 8 drages nogen endelig konklusion med hensyn til Kommissionens vurdering af de forskellige prisoplysninger i artikel 2, stk. 2.

1666 Under alle omstændigheder blev der — uanset hvilke fortolkninger og argumenter der på grundlag af artikel 8 kan fremføres med hensyn hertil — pålagt ansvar for den regelmæssige udveksling af prisoplysninger, der er omhandlet i artikel 2, stk. 2, fordi udvekslingen havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, hvilket Kommissionen havde bevist, var et konkurrencebegrænsende formål (jf. ovenfor i præmis 1639-1647).

1667 Cembureau's og ATIC's argumenter må derfor forkastes.

1668 For det sjette har Cembureau gjort gældende, at Kommissionen ikke har fremlagt noget eksempel på, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger skulle være blevet brugt til at foretage en tilpasning af priserne eller til at sikre gennemførelsen af Cembureau-aftalen. Italcementi er af den opfattelse, at eftersom Kommissionen ikke har godtgjort, at den regelmæssige udveksling af oplysninger i Cembureau havde påvirket selskabets adfærd, har den ikke ført det bevis, der er nødvendigt for at kunne foretage en sondring mellem den samordnede praksis og aftalen, nemlig beviset for, at der forelå en konkurrencebegrænsende adfærd hos den pågældende virksomhed. AGCI (sag T-103/95) har gjort gældende, at den regelmæssige udveksling af oplysninger om priser i Cembureau's forskellige medlemslande aldrig har været til hinder for, at græsk cement kom i handelen inden for Fællesskabet, selv da den græske industri øgede sin eksport til markederne i Fællesskabet betydeligt efter sammenbruddet på dens sædvanlige eksportmarkeder.

1669 Disse forskellige anbringender, hvorved det er gjort gældende, at der ikke er ført bevis for en adfærd på markedet i overensstemmelse med samordningen, og at der ikke var nogen konkurrencebegrænsende virkninger, må forkastes, idet de bygger på en urigtig opfattelse af kravene til bevis for en samordnet praksis i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.

1670 Som det fremgår af selve ordlyden af artiklen, forudsætter begrebet samordnet praksis for det første — ud over et element af samordning — en adfærd på markedet, der ligger i forlængelse af denne samordning, og årsagsforbindelse mellem samordningen og adfærden (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 118, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 161).

1671 Da der ikke er ført bevis for det modsatte — hvilket påhviler de berørte parter — må det imidlertid antages, at de prisoplysninger, som regelmæssigt blev udvekslet i Cembureau, påvirkede Cembureau's direkte og indirekte medlemmers adfærd på markedet, navnlig da den pågældende samordning fandt sted regelmæssigt og over en lang periode, og de virksomheder, der var direkte og indirekte medlemmer af Cembureau, var aktive på markedet i hele denne periode (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162).

1672 For det andet er en samordnet praksis som den, der er konstateret i det foreliggende tilfælde, omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1, selv når den ikke har haft konkurrencebegrænsende virkninger på markedet.

1673 Det følger af selve ordlyden af den pågældende bestemmelse, at en samordnet praksis — uanset dens virkninger — er forbudt, når den som i det foreliggende tilfælde (jf. ovenfor i præmis 1639-1647) har et konkurrencebegrænsende formål.

1674 Selv om begrebet samordnet praksis i sig selv forudsætter en adfærd på markedet, indebærer begrebet ikke nødvendigvis, at denne adfærd konkret har den virkning at begrænse, forhindre eller fordreje konkurrencen (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 122, 123 og 124, den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 163, 164 og 165, og den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Montecatini mod Kommissionen, dommens præmis 123, 124 og 125).

1675 For så vidt angår de konkurrencebegrænsende virkninger af den regelmæssige udveksling af prisoplysninger har Aalborg Portland gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat traktatens artikel 190 ved ikke at redegøre for, hvorledes den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, nævnte samordnede praksis mærkbart havde påvirket samhandelen mellem medlemsstaterne.

1676 Dette anbringende må forkastes af samme grund som anført ovenfor i præmis 1536.

1677 For det syvende har SFIC (sag T-36/95) gjort gældende, at Kommissionen modsiger sig selv, når den anfører dels, at udvekslingen af oplysninger om minimumspriser mellem belgiske, nederlandske og luxembourgske producenter indgik i en samordnet praksis med det formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen [den anfægtede beslutning, nr. 47, litra b), og artikel 2, stk. 2], dels at Ciments luxembourgeois ikke havde iværksat nogen gennemførelsesforanstaltning til aftalen [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra b)].

1678 Det må imidlertid fremhæves, at SFIC's bemærkning ikke kan få nogen betydning for de objektive konstateringer, Kommissionen i nr. 47, punkt 13, i den anfægtede beslutning gik ud fra som grundlag for i beslutningens artikel 2, stk. 2, at konkludere, at den regelmæssige udveksling af oplysninger om priser i Benelux-landene, der foregik mellem Cembureau og medlemmerne heraf, herunder SFIC, fra 1984 havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen på samme måde som den regelmæssige udveksling af oplysninger om priser på andre europæiske markeder i Cembureau's medlemslande.

1679 SFIC's argument må derfor forkastes.

1680 For det ottende har Unicem under henvisning til Rettens dom af 27. oktober 1994, sag T-34/92, Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen (Sml. II. s. 905, præmis 91) gjort gældende,

at på et marked, der som cementmarkedet ikke er oligopolt, havde udvekslingen af oplysninger, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, i realiteten en gunstig virkning på konkurrencen.

1681 Det bemærkes imidlertid, at den beskrivelse, Unicem uden nogen begrundelse foretager af cementmarkedet, er i modstrid med den analyse — som Unicem ikke engang foregiver at imødegå — som Kommissionen i nr. 12, særligt punkt 3 og 5, i den anfægtede beslutning foretog af de særlige forhold vedrørende udbudssiden på cementmarkedet.

1682 Under alle omstændigheder er Unicem's anbringende uden betydning for behandlingen ovenfor i præmis 1639-1647 af spørgsmålet om rigtigheden af den vurdering, Kommissionen i nr. 47, punkt 13, foretog af det konkurrencebegrænsende formål med den regelmæssige udveksling af prisoplysninger fra 1984.

D — Sagsøgernes deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse

1683 Ansvar for den i artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse er pålagt Cembureau og de følgende direkte medlemmer heraf: FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Cementir og AGCI.

1684 Det bemærkes for det første med hensyn til Aalborg Portland (sag T-44/95), at af de ovenfor i præmis 368 anførte grunde er dokumenterne 33.126/15096-15305, som Kommissionen har nævnt i nr. 16, punkt 8-22, i den anfægtede beslutning, med undtagelse af dokumenterne 33.126/15096 og 15097, beviser, som ikke kan gøres gældende over for denne sagsøger. Som det endvidere er blevet fremhævet (jf. ovenfor i præmis 401), er heller ikke de uddrag af FIC's og Irish Cement's svar på meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt i nr. 16, henholdsvis i punkt 10 og 15, beviser, som kan gøres gældende over for Aalborg Portland. Det må derfor undersøges, om det, når der bortses fra disse forskellige beviser, kan anses for godtgjort, at Aalborg Portland deltog i den i artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse.

1685 For det første — og som det allerede er blevet fremhævet (jf. ovenfor i præmis 1597) — indeholder dokument 33.126/15096, som blev omtalt i meddelelsen af klagepunkter og blev tilsendt parterne under den administrative procedure, den kortfattede beskrivelse, som Cembureau i sit følgebrev til Kommissionen ved fremsendelse af dokumentationen vedrørende ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger foretog af prisoplysningerne fra de europæiske medlemmer af Cembureau (Belgien, Danmark, Frankrig, Tyskland, Grækenland, Irland, Italien, Luxembourg, Nederlandene, Portugal, Spanien og Det Forenede Kongerige) i perioden 1984-1989 med en kort angivelse af den dagældende prisordning i hvert af de pågældende lande.

1686 Hvad særligt angår Danmark — hvor Aalborg Portland har hjemsted — og Belgien og Irland — hvor henholdsvis FIC og Irish Cement har hjemsted — indeholder dokumentet følgende oplysninger:

»— Belgien

Fotokopier af priser fra 1984 til 1986 — ikke flere prisstigninger siden 1986

Prissystem (fuldstændig kontrol indtil 1986, offentlig prisliste meddelt Cembureau)

Priserne bekræftes pr. telefon en gang om året

— Danmark

Fotokopier af priser fra 1984 til 1989 — priserne meddelt af den eneste producent, Aalborg Portland

Prissystem (kontrol)

Prisændringer ca. en gang om året, meddelelse til Cembureau om priserne på almindelig cement

— Irland

Fotokopier af priser fra 1985 (ingen ændringer siden da og intet i 1984)

Prissystem (næsten fri siden 1986).«

1687 Med hensyn til dokument 33.126/15097 blev store uddrag gengivet i meddelelsen af klagepunkter (jf. ovenfor i præmis 1585), og dokumentet blev også tilsendt parterne under den administrative procedure. Det indeholder følgende oplysninger om Cembureau:

»Vi meddeler normalt kun priserne til vore medlemmer. Anmodninger udefra kommer normalt altid fra selskaber eller konsulentbureauer, der ønsker at foretage prissammenligninger. Desværre er de prisstrukturer og cementtyper, som de enkelte lande vælger som reference, så forskellige, at alle de sammenligninger, der har været foretaget, har vist sig at være ukorrekte. En cementproducent, der kender reglerne og transportomkostningerne, kan naturligvis anvende disse priser. Men vi udfører aldrig dette arbejde for vore medlemmer.«

1688 I forbindelse med klagepunktet vedrørende den regelmæssige udveksling af prisoplysninger i Cembureau var der endelig også blandt dokumenterne i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), som blev udleveret til modtagerne af meddelelsen af klagepunkter, dokument 33.126/15066, der er nævnt i nr. 16, punkt 9, i den anfægtede beslutning. Dokumentet fulgte med den dokumentation, Cembureau på foranledning af Kommissionens begæring om oplysninger sendte den, bl.a. vedrørende den regelmæssige udveksling af priser, og det indeholder følgende oplysninger: »Vedlagt fremsendes, i bilag 3, alle de dokumenter, som vi har kunnet finde vedrørende oplysninger om interne cementpriser, som vi har modtaget fra vore medlemmer og tilbagesendt til medlemmerne fra 1984 til slutningen af 1989.«

1689 De ovennævnte tre dokumenter 33.126/15096, 15097 og 15066 beviser således Aalborg Portlands deltagelse i den regelmæssige udveksling af oplysninger om gældende priser i Cembureau's medlemslande såvel aktivt (ved meddelelse af oplysninger) som passivt (ved modtagelse af oplysninger) i hele den under den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, inddragne periode.

1690 Udvekslingens konkurrencebegrænsende formål er blevet bevist af Kommission på grundlag af de objektive konstateringer i nr. 47, punkt 13, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 1639). Eftersom Aalborg Portland deltog som dansk delegationsleder i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, gælder disse objektive konstateringer også dette selskab.

1691 Det følger af ovenstående, at med forbehold af, hvad der ovenfor i præmis 1593 er fastslået med hensyn til konstateringerne i artikel 2, stk. 2, litra a), angående den regelmæssige udveksling af oplysninger om priser i Benelux-landene, må Aalborg Portlands deltagelse i overtrædelsen i artikel 2, stk. 2, anses for bevist, selv om de ovenfor i præmis 1684 nævnte beviser ikke kan gøres gældende over for denne sagsøger.

1692 For det andet har BDZ (sag T-48/95) gjort gældende, at sammenslutningen aldrig har videresendt de indhentede oplysninger om de gældende priser på markederne i de øvrige Cembureau-medlemslande til sine medlemmer — der aldrig har anmodet sammenslutningen om dem — på grund af oplysningernes fuldstændige mangel på handelsmæssig interesse.

1693 Det bemærkes imidlertid, at selv under forudsætning af, at dette udsagn skulle være rigtigt, er det ganske uden betydning, for så vidt som BDZ faktisk deltog både aktivt (ved meddelelse af oplysninger om de gennemsnitlige tyske priser (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 13, dok. 33.126/15096 og 15161-15167)) og passivt (ved modtagelse af oplysninger om de gældende priser i Cembureau's øvrige medlemslande) i den regelmæssige udveksling af prisoplysninger.

1694 BDZ's anbringende må derfor forkastes.

1695 For det tredje har Unicem (sag T-50/95) gjort gældende, at eftersom selskabet ikke deltog i Cembureau-aftalen, kan det ikke beskyldes for at have forsøgt at »lette« gennemførelsen af denne aftale ved udveksling af oplysninger.

1696 Det bemærkes, at i henhold til den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, var det i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, at Cembureau og de direkte medlemmer heraf, som beslutningen er rettet til, heriblandt Unicem, deltog i den samordnede praksis om regelmæssig udveksling af prisoplysninger, for så vidt som den samordnede praksis havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen.

1697 Det er ubestridt, at Unicem ikke deltog i delegationsledernes møder i 1983 og 1984, hvor Cembureau-aftalen blev vedtaget (jf. ovenfor i præmis 1406). Det er derfor ikke sikkert, at selskabet allerede havde tiltrådt aftalen den 1. januar 1984, hvor det er lagt til grund, at overtrædelsen i artikel 2, stk. 2, blev påbegyndt.

1698 Som det vil blive fastslået nedenfor i præmis 4243-4247, er der derimod ført bevis for, at Unicem havde tiltrådt Cembureau-aftalen fra den 9. september 1986. Fra denne dato må Unicem nødvendigvis have deltaget i den regelmæssige udveksling af prisoplysninger i artikel 2, stk. 2, ud fra et ønske om at få Cembureau-aftalen bragt i anvendelse. Selskabet må derfor anses for at have deltaget i overtrædelsen fra den 9. september 1986.

1699 Det må konkluderes, at den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, skal annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Unicem deltog i den samordnede praksis, der bestod i regelmæssig

udveksling af prisoplysninger i Cembureau's medlemslande med henblik på at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, før den 9. september 1986.

1700 Unicem har endvidere anført, at Associazione italiana tecnico-economica del cemento (herefter »AITEC«), der indsamlede oplysninger om det italienske marked og fremsendte dem til Cembureau, ikke er blevet pålagt ansvar for overtrædelsen vedrørende den regelmæssige udveksling af prisoplysninger. Der er derfor heller ingen grund til at drage Unicem til ansvar for overtrædelsen. Unicem har endvidere anført, at denne tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet også har haft konsekvenser for selskabets ret til kontradiktion, idet det har været tvunget til at varetage sin interesser isoleret med hensyn til adfærd, hvori der var involveret andre parter, som sad inde med oplysninger, der var afgørende for varetagelsen af dets interesser.

1701 Den omstændighed, at AITEC ikke blev pålagt ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, kan ikke give grundlag for at undlade at drage Unicem til ansvar for overtrædelsen, når ansvaret i forhold til dette selskab er behørigt bevist (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146).

1702 I øvrigt var den omstændighed, at AITEC ikke blev pålagt ansvar for overtrædelsen, der bestod i regelmæssig udveksling af prisoplysninger, ikke til hinder for, at Unicem f.eks. hos denne sammenslutning fik adgang til dokumenter, der kunne være nyttige til støtte for selskabets varetagelse af dets interesser under den administrative procedure.

1703 Unicem's anbringender må derfor forkastes.

1704 For det fjerde har BCA (sag T-54/95) gjort gældende, at der ikke er ført bevis for, at sammenslutningen skulle have anmodet sine medlemmer om prisoplysninger eller modtaget sådanne oplysninger fra dem, eller for, at den skulle have hjulpet med at videregive sådanne oplysninger til Cembureau.

1705 Det bemærkes imidlertid, at dokumentationen vedrørende den omtvistede ordning med udveksling af oplysninger bl.a. omfatter et brev af 8. maj 1985, hvori CMF meddelte Cembureau de prisændringer, der skulle træde i kraft i Det Forenede Kongerige den 1. juni 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 21, dok. 33.126/15115 og 15116). Endvidere fremhævede Cembureau i sit brev til Kommissionen, der fulgte med ovennævnte dokumentation, følgende vedrørende Det Forenede Kongerige: »Vi har ikke modtaget officielle meddelelser om priser siden 1985« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 21, dok. 33.126/15096). Det må af denne oplysning modsætningsvis sluttes, at det britiske medlem af Cembureau, der da var CMF, indtil 1985 officielt meddelte Cembureau de gældende priser på sit marked.

1706 Disse forskellige oplysninger viser således, at CMF aktivt havde deltaget i den regelmæssige udveksling af prisoplysninger, der var iværksat i Cembureau. Med forbehold af prøvelsen af BCA's anbringende vedrørende varigheden af sammenslutningens deltagelse i den overtrædelse, som den pålægges ansvar for i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2 (jf. nedenfor i præmis 1743-1747), må det konkluderes, at Kommissionen havde grundlag for at fastslå, at BCA som retssuccessor for CMF (jf. ovenfor i præmis 1337-1341) havde deltaget i denne overtrædelse.

1707 For det femte har Oficemen (sag T-59/95) gjort gældende, at de belgiske, nederlandske og luxembourgske producenters fremsendelse af oplysninger om deres priser til Oficemen og gennem denne sammenslutning til de spanske producenter ikke kan anses for at udgøre en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, når de spanske producenter ikke var eksisterende eller potentielle konkurrenter til producenterne i Benelux-landene. Irish Cement (sag T-60/95) og Italcementi (sag T-65/95) har fremhævet, at oplysninger om priser i Benelux-landene aldrig har haft nogen særlig betydning for dem i konkurrencemæssig henseende, da de aldrig har eksporteret til disse lande eller endog påtænkt at gøre det. Irish Cement har i den forbindelse imødegået Kommissionens henvisning i fodnote 215 i den anfægtede beslutning til Rettens dom af 17. december 1991, sag T-6/89, Enichem Anic mod Kommissionen (Sml. II, s. 1623, præmis 213-220), der skulle understøtte, at Irish Cement sammen med andre virksomheder og sammenslutninger skulle havde deltaget i en samordnet praksis om regelmæssig udveksling af oplysninger om priser i Benelux-landene (nr. 47, punkt 12). Selskabet har anført, at Kommissionen ikke undersøgte, om selskabets deltagelse i den påståede overtrædelse kunne have haft en konkurrencebegrænsende virkning.

1708 Det må for det første fremhæves, at selv om sagsøgerne har påstået, at de — eller for så vidt angår Oficemen sammenslutningens medlemmer — ikke var eksisterende eller potientielle konkurrenter til producenterne i Benelux-landene, har de ikke gjort gældende, at de ikke var faktiske eller potentielle konkurrenter til nogen af producenterne med hjemsted på andre markeder, hvorom der blev udvekslet prisoplysninger gennem CPRF. De oplysninger, der blev udvekslet gennem denne CPRF, kunne således have været nyttige for Oficemen og dennes medlemmer, Irish Cement og Italcementi med henblik på overholdelse af Cembureau-aftalen for så vidt angår disse andre markeder.

1709 Under alle omstændigheder kan de forhold, som Oficemen, Irish Cement og Italcementi har påberåbt sig, ikke få betydning hverken for spørgsmålet om, hvorvidt de aktivt og passivt deltog i den regelmæssige udveksling af prisoplysninger, eller for de objektive konstateringer — hvis rigtighed er påvist under gennemgangen ovenfor i præmis 1639-1647 — som Kommissionen i nr. 47, punkt 13, i den anfægtede beslutning gik ud fra som grundlag for at konkludere, at for Cembureau og medlemmerne heraf, heriblandt Oficemen, Irish Cement og Italcementi, havde ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger, der var iværksat i Cembureau, siden delegationsledernes møder i 1983 og 1984 haft til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen.

1710 Oficemen's, Irish Cement's og Italcementi's anbringender må derfor forkastes.

1711 Det bemærkes for det sjette med hensyn til Irish Cement (sag T-60/95), at af de ovenfor i præmis 401 anførte grunde er bilag 2b til Cembureau's svar på meddelelsen af klagepunkter, der er nævnt i nr. 16, punkt 11, i den anfægtede beslutning, samt uddragene af FIC's, Aalborg Portlands og BDZ's svar på meddelelsen af klagepunkter, der er nævnt i nr. 16, henholdsvis punkt 10, 11 og 13, i den anfægtede beslutning, beviser, som ikke kan gøres gældende over for denne sagsøger. Det må derfor undersøges, om det, når der bortses fra disse forskellige beviser, kan anses for godtgjort, at Irish Cement deltog i overtrædelsen i artikel 2, stk. 2.

1712 Det i nr. 16, punkt 10, i den anfægtede beslutning nævnte uddrag af FIC's svar på meddelelsen af klagepunkter belyser kun det afsnit af det ovenfor i præmis 1588 nævnte notat (dok. 33.126/15096) — et notat, som blev fremsendt til modtagerne af meddelelsen af klagepunkter under den administrative procedure og derfor er et bevis, der kan gøres gældende over for Irish Cement — hvori det med hensyn til Belgien anføres, at »priserne bekræftes pr. telefon en gang om året«.

1713 Bilag 2b til Cembureau's svar på meddelelsen af klagepunkter bruges af Kommissionen i nr. 16, punkt 11, i den anfægtede beslutning til at fremhæve, at de priser, som Aalborg Portland havde sendt til Cembureau (jf. dok. 33.126/15183-15188 og 15244-15249), siden blev gengivet af Cembureau i CPRF, der rettede sig til samtlige medlemmer af Cembureau. I det uddrag af Aalborg Portlands svar på meddelelsen af klagepunkter, som er nævnt samme sted i den anfægtede beslutning, anføres det, at »Aalborg [Portlands] priser indtil 1989 [blev] godkendt af Monopoltilsynet på forhånd, og [at] de ændrede prislister blev tilsendt Cembureau efter godkendelse og offentliggørelse i Danmark«. Selv om disse to sagsakter ikke kan gøres gældende over for Irish Cement, kan det dog, når dokumenterne 33.126/15066, 15096 og 150997 — som alle er beviser, der af de ovenfor i præmis 1685, 1687 og 1688 grunde kan gøres gældende over for Irish Cement — sammenholdes, konstateres, at med hensyn til Danmark havde Cembureau »fra 1984-1989« modtaget »priserne på almindelig cement« (dok. 33.126/15096) fra »den eneste producent«, Aalborg Portland (dok. 33.126/15096), og siden videresendt dem til sine medlemmer (dok. 33.126/15066 og 15097), heriblandt Irish Cement.

1714 Uddraget af BDZ's svar på meddelelsen af klagepunkter, der er nævnt i nr. 16, punkt 13, i den anfægtede beslutning, bekræfter blot oplysningerne i det ovenfor i præmis 1588 nævnte notat fra Cembureau, ifølge hvilket »den gennemsnitspris, som den tyske sammenslutning [havde] meddelt Cembureau, [var] den gennemsnitspris, som det tyske statistiske kontor [havde] beregnet« (dok. 33.126/15096).

1715 Det følger af ovenstående (præmis 1712, 1713 og 1714), at med forbehold af, hvad der ovenfor i præmis 1593 er fastslået med hensyn til konstateringerne i artikel 2, stk. 2, litra a), angående den regelmæssige udveksling af oplysninger om priser i Benelux-landene, kan det, selv om de forskellige beviser nævnt ovenfor i præmis 1711 ikke kan gøres gældende over for Irish Cement, dog konstateres, at den irske virksomhed deltog i ordningen med regelmæssig udveksling af

prisoplysninger, herunder om de belgiske priser, om den »danske [producents] individuelle prislister« og om de »gennemsnitlige priser i Tyskland« [artikel 2, stk. 2, litra b)].

1716 For det syvende har Italcementi (sag T-65/95) gjort gældende, at AITEC ikke havde fået nogen bemyndigelse fra sine medlemmer til at videregive oplysningerne om italienske priser til Cembureau.

1717 Det må imidlertid konstateres, at AITEC ikke var medlem af Cembureau. AITEC kunne således ikke på eget initiativ beslutte at videregive oplysninger om de italienske priser til Cembureau. Som Kommissionen med rette har påpeget i nr. 16, punkt 16, i den anfægtede beslutning, havde AITEC påtaget sig at meddele Cembureau disse oplysninger »på Cembureau's italienske medlemmers vegne«, heriblandt Italcementi's. Endvidere har Italcementi ikke bestridt, at selskabet i sin egenskab af direkte medlem af Cembureau regelmæssigt fik meddelelse om de gældende priser i Cembureau's øvrige medlemslande i den pågældende periode. Italcementi's såvel aktive som passive deltagelse i den regelmæssige udveksling af prisoplysninger inden for Cembureau er således bevist.

1718 Italcementi's anbringende må derfor forkastes.

1719 For det ottende har Italcementi (sag T-65/95) og Cementir (sag T-87/95) bestridt at have deltaget i den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, under henvisning til, at eftersom der blev ført kontrol med priserne på deres marked, kunne oplysninger, der var indsamlet om priserne i de andre af Cembureau's medlemslande, ikke få nogen indflydelse på deres forretningsmæssige adfærd. AGCI (sag T-103/95) har påpeget, at på grund af den priskontrolordning, der da var gældende i Grækenland, var sammenslutningens medlemmer ude af stand til at tilpasse deres priser til de lokale producenters priser med henblik på at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet.

1720 Denne argumentation kan ikke tiltrædes.

1721 For det første er det ubestridt, at priskontrolordningerne, der var gældende i Grækenland og Italien i den pågældende periode, udelukkende omfattede priserne indenlands og ikke eksportpriserne. Prisoplysningerne, der indgik fra de forskellige Cembureau-medlemslande, havde således interesse også for de græske og italienske virksomheder, som i tilfælde af forespørgsler fra udenlandske kunder i CPRF havde et nyttigt redskab til sammenligning, så de kunne tilpasse deres eksportpriser med henblik på at overholde Cembureau-aftalen.

1722 Endvidere var ordningen med offentlig kontrol med priserne i Grækenland og Italien ikke til hinder for, at cementindustrien i disse lande i overensstemmelse med det ønske, der var blevet udtrykt ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, bidrog til den gradvise nedbringelse af forskellene mellem de forskellige Cembureau-medlemslande ved at tage hensyn til de generelle tendenser, der fremgik af CPRF, når de indgav ansøgningerne om prisstigninger til deres offentlige myndigheder.

1723 For det niende har de tre italienske producenter Unicem (sag T-50/95), Italcementi (sag T-65/95) og Cementir (sag T-87/95) benægtet, at deres deltagelse i den regelmæssige udveksling af prisoplysninger på nogen måde kunne have været af konkurrencebegrænsende art med hensyn til overholdelsen af Cembureau-aftalen, eftersom de ikke eksporterede til andre markeder inden for Fællesskabet.

1724 Denne argumentation kan ikke tiltrædes.

1725 Den omstændighed, at de italienske cementproducenter ikke havde nogen eksportvirksomhed inden for Fællesskabet, kan i det mindste delvis forklares med, at de ønskede at respektere de øvrige Cembureau-medlemmers hjemmemarked i overensstemmelse med det under delegationsledernes møder i 1983 og 1984 aftalte. De oplysninger, der blev udvekslet om gældende priser i de forskellige Cembureau-medlemslande, kunne således have interesse for de italienske virksomheder, som i tilfælde af eventuelle forespørgsler fra kunder fra andre markeder i Fællesskabet med disse oplysninger havde det nødvendige grundlag for at kunne tilpasse deres eksportpriser med henblik på at overholde Cembureau-aftalen.

1726 Under alle omstændigheder bemærkes, at selv hvis det forudsættes, at de italienske cementproducenter ikke eksporterede på det pågældende tidspunkt, og uanset hvilke grunde der var til denne beslutning, havde disse producenter interesse i at gøre de øvrige medlemmer af Cembureau bekendt med de gældende priser på deres marked, så eventuelle udenlandske konkurrenter kunne tage hensyn til disse oplysninger med henblik på at overholde Cembureau-aftalen i forhold til det italienske marked.

1727 Den omstændighed, at virksomheder, der vedtog at udvise en konkurrencebegrænsende adfærd, på et givet tidspunkt ikke havde vist nogen interesse for handelen inden for Fællesskabet, er endvidere ikke tilstrækkeligt til at konkludere, at den pågældende adfærd ikke kunne påvirke handelen mellem staterne, idet forholdene kan udvikle sig på grund af ændringer i markedsvilkårene eller markedsstrukturen såvel på fællesmarkedet som helhed som på de forskellige nationale markeder (jf. Domstolens dom af 1.2.1978, sag 19/77, Miller mod Kommissionen, Sml. s. 131, præmis 14, og den ovenfor i præmis 364 nævnte dom i sagen AEG mod Kommissionen, dommens præmis 60).

1728 For det tiende har AGCI (sag T-103/95) anført, at den græske industri på grund af det usædvanligt lave prisniveau på dette marked ikke havde haft noget behov for at beskytte sig mod eventuel import eller overholde nogen regel om opdeling af markederne. Sammenslutningen har endvidere anført, at det ikke på grundlag af dens medlemmers adfærd i hele den omtvistede periode kan hævdes, at den regelmæssige udveksling af prisoplysninger for deres vedkommende havde til formål at fremme anvendelsen af princippet om respekt af hjemmemarkederne. Inden 1985 havde den græske industri ikke interesseret sig for markederne inden for Fællesskabet. Fra 1985 havde den trods hjemmemarkedsprincippet haft en stor eksport til fællesskabsmarkederne, når dens økonomiske interesser tilsagde det.

1729 Det bemærkes for det første, at kun de direkte medlemmer af Cembureau, som er adressater for den anfægtede beslutning, er blevet pålagt ansvar for den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse. For så vidt angår det græske marked er det således kun AGCI, som er anset for ansvarlig for overtrædelsen, og ikke de virksomheder, der var medlemmer af AGCI.

1730 Under disse omstændigheder kan den adfærd, de græske virksomheder udviste på fællesskabsmarkederne i den i artikel 2, stk. 2, omhandlede periode, ikke inddrages i vurderingen af, hvorvidt AGCI deltog i den pågældende overtrædelse.

1731 Hvad netop angår spørgsmålet om deltagelse, bemærkes det, at AGCI efter at have deltaget i delegationsledernes møder i 1983 og 1984 i hele denne periode fortsat deltog aktivt i den regelmæssige udveksling af prisoplysninger og meddelte »alle prisændringerne på tre typer cement« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 14, dok. 33.126/15291-15305) — jf. tillige Cembureau's brev ved fremsendelse af dokumentationen vedrørende den regelmæssige udveksling af oplysninger til Kommissionen, hvori der vedrørende Grækenland anføres følgende: »Fotokopier af priser fra 1984 til 1989« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 8, dok. 33.126/15096). Sammenslutningen har derved bidraget til at belyse de eksisterende forskelle mellem priserne i de forskellige medlemslande, som man ved delegationsledernes møder havde fundet det ønskeligt gradvis at nedbringe for at fjerne fristelsen til at eksportere. Der er således ført bevis for sammenslutningens deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse.

1732 AGCI's anbringender må derfor forkastes.

1733 AGCI har endvidere gjort gældende, at Kommissionen i den dispositive del af den anfægtede beslutning (artikel 2, stk. 2) ikke har sondret mellem de forskellige sammenslutninger, der var medlem af Cembureau, på grundlag af grovheden af den udveksling af prisoplysninger, de havde deltaget i (Benelux-landene over for andre markeder), selv om der var foretaget en sådan sondring i den retlige vurdering (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 6-15).

1734 Det er efter konklusionerne ovenfor i præmis 1593 ufornødent at tage stilling til dette anbringende.

1735 Endelig har AGCI gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til den måde, hvorpå de forskellige medlemmer af Cembureau havde videregivet oplysninger. Sammenslutningen har i den forbindelse anført, at SFIC fra 1987 udelukkende videregav sine oplysninger til Cembureau pr. telefon og nægtede at lade dem offentliggøre i Cembureau's officielle dokumenter (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 12, dok. 33.126/15096). Ifølge AGCI viste denne beslutning, at SFIC ikke længere ønskede at videregive oplysninger om gældende priser på sammenslutningens marked til visse medlemmer af Cembureau, heriblandt AGCI, på grund af deres eller deres medlemmers aktivitet på det franske marked.

1736 Det må fastslås, at AGCI's argumentation er i strid med oplysningerne i det dokument, sammenslutningen netop henviser til. Ganske vist ville »Frankrig [fra 1987] ikke have sine [gennemsnitlige] priser offentliggjort i Cembureau's dokumenter«, men »priserne [kunne] meddeles medlemmerne pr. telefon« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 12, dok. 33.126/15096).

1737 Under alle omstændigheder er det forhold, at SFIC fra 1987 nægtede at lade de oplysninger, sammenslutningen afgav om de franske priser, udbrede gennem Cembureau's dokumenter, ikke tilstrækkeligt til at udelukke AGCI's såvel aktive som passive deltagelse i den regelmæssige udveksling af prisoplysninger i hele den anførte periode. Det har heller ingen betydning for behandlingen ovenfor i præmis 1639-1647 af spørgsmålet om rigtigheden af den vurdering, Kommissionen i nr. 47, punkt 13, foretog af det konkurrencebegrænsende formål, som Cembureau og medlemmerne heraf, deriblandt AGCI, forfulgte med den regelmæssige udveksling af prisoplysninger fra delegationsledernes møder i 1983 og 1984.

E — Varigheden af den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse

1738 På grundlag af den dokumentation, Kommissionen fik fra Cembureau vedrørende den regelmæssige udveksling af prisoplysninger, var Kommissionen af den opfattelse, at denne udveksling varede »mindst fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988« (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 12 og 15). I artikel 2, stk. 2, lægger den således til grund, at der mellem disse to datoer forelå en overtrædelse vedrørende den regelmæssige udveksling af oplysninger, der blev begået af Cembureau og de forskellige direkte medlemmer heraf, som var adressater for den anfægtede beslutning, med undtagelse af de spanske og portugisiske direkte medlemmer, Oficemen og ATIC, med hensyn til hvilke Kommissionen kun regnede overtrædelsen fra den 1. januar 1986 af de i nr. 45, punkt 11, og nr. 46, punkt 3, i den anfægtede beslutning anførte grunde.

1739 Unicem (sag T-50/95) har bemærket, at Cembureau i sit dokument, der er nævnt ovenfor i præmis 1588, anførte, at Cembureau ikke havde modtaget nogen oplysninger fra Italien for 1987 og 1988 (dok. 33.126/15096). Overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, kunne således ikke have fortsat indtil den 31. december 1988 for Unicem's vedkommende.

1740 Det må konstateres, at det i det pågældende dokument, der bl.a. er nævnt i nr. 16, punkt 8, i den anfægtede beslutning, vedrørende Italien anføres følgende: »Fotokopier af priser fra 1984 til 1989 (ingen prisændringer indtil 1989, 1989-priser meddelt pr. telefon).« Det fremgår heraf, at de italienske priser fortsat blev meddelt Cembureau efter den dato, hvor Kommissionen lagde til grund, at overtrædelsen i artikel 2, stk. 2, ophørte.

1741 Unicem har endvidere ikke bestridt, at selskabet som direkte medlem af Cembureau modtog oplysningerne om gældende priser i de øvrige medlemslande i Cembureau, i det mindste indtil den 31. december 1988.

1742 Af disse grunde må Unicem's argument forkastes.

1743 BCA (sag T-54/95) har fremhævet, at som det fremgår af det ovenfor i præmis 1588 nævnte dokument fra Cembureau, havde hverken CMF eller BCA selv givet Cembureau prisoplysninger efter 1985. BCA er af den opfattelse, at Kommissionen har tilsidesat sin begrundelsespligt i henhold til traktatens artikel 190, idet den ikke i den anfægtede beslutning har redegjort for, hvordan den kunne konkludere, at CMF og BCA havde deltaget i en ulovlig samordnet praksis i form af udveksling af priser uden afbrydelse i hele den anførte periode, når den havde noteret, at CMF ikke længere havde givet Cembureau oplysning om priser efter 1985, og der ikke var noget bevis for, at BCA på noget tidspunkt havde sendt Cembureau sådanne oplysninger.

1744 For så vidt angår den påståede mangelfulde begrundelse fremgår det imidlertid af nr. 47, litra b), i den anfægtede beslutning vedrørende den retlige vurdering af de faktiske omstændigheder angående den regelmæssige udveksling af prisoplysninger, at Kommissionen i artikel 2, stk. 2, ville påtale ikke alene den aktive deltagelse i denne regelmæssige udveksling i form af videregivelse af prisoplysninger til Cembureau, men i videre udstrækning tilknytningen til ordningen med regelmæssig udveksling af oplysninger, der var organiseret i Cembureau, selv hvis denne tilknytning kun bestod i modtagelsen af oplysninger om de andre markeder.

1745 I realiteten må det antages, at den omstændighed, at en virksomhed forblev tilknyttet ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger i den pågældende periode, var tilstrækkelig til at anse det for godtgjort, at den deltog i den i artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse i hele

perioden. Den regelmæssige modtagelse af oplysninger om de gældende priser i de forskellige Cembureau-medlemslande gav data, som effektivt kunne anvendes til at sikre anvendelsen af Cembureau-aftalen i tilfælde af forespørgsler fra udenlandske potentielle kunder og/eller til gradvis at mindske forskellen mellem de forskellige prisniveauer, der var gældende på det europæiske marked i overensstemmelse med det ønske, delegationslederne havde udtrykt på deres møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984.

1746 Selv om Cembureau i sit notat, der er nævnt ovenfor i præmis 1588, med hensyn til Det Forenede Kongerige anfører, at Cembureau ikke »har [...] modtaget nogen officiel prismeddelelse siden 1985« (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 21, dok. 33.126/15096), blev CMF og siden BCA som medlemmer af Cembureau ved med at være tilknyttet ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger i hele perioden, hvor overtrædelsen ifølge artikel 2, stk. 2, fandt sted. Mindst indtil den 31. december 1988 havde de således fortsat adgang til oplysninger om gældende priser på de forskellige markeder i Cembureau's medlemslande, der med fordel kunne anvendes med henblik på overholdelse af Cembureau-aftalen, og lod de virksomheder, der var medlemmer, få adgang hertil.

1747 BCA's anbringende må derfor forkastes.

1748 For så vidt angår Italcementi (sag T-65/95) er der ikke ført bevis for, at virksomheden deltog i delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 1347, 1348 og 1349). Der foreligger endvidere — hvilket vil blive fastslået senere (jf. nedenfor i præmis 4224) — ingen oplysninger — såsom et bevis for, at virksomheden havde deltaget i en foranstaltning til gennemførelse af Cembureau-aftalen — der kunne godtgøre, at virksomheden havde tilsluttet sig aftalen, inden den deltog i delegationsledernes møde den 19. marts 1984, hvorunder aftalen blev bekræftet.

1749 For så vidt som det i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, blev konstateret, at den regelmæssige udveksling af oplysninger havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, havde Kommissionen ikke grundlag for at fastslå, at Italcementi havde deltaget i den pågældende overtrædelsen før den 19. marts 1984.

1750 Det følger heraf, at den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, skal annulleres, for så vidt som det deri er fastslået, at Italcementi deltog i den samordnede praksis, der bestod i regelmæssig udveksling af prisoplysninger, før den 19. marts 1984.

1751 Cementir (sag T-87/95) har gjort gældende, at den anfægtede beslutning ikke indeholdt nogen begrundelse overhovedet for varigheden af overtrædelsen vedrørende regelmæssig udveksling af prisoplysninger.

1752 Det bemærkes imidlertid, at Kommissionen med hensyn til den regelmæssige udveksling af oplysninger om priser i Benelux-landene nærmere anførte følgende (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 12):

»I henhold til de prisoplysninger, som Cembureau har leveret, og som gælder for de omtalte lande fra 1984 til 1989 (dok. 33126/15096), har denne overtrædelse varet mindst fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988.«

1753 Med hensyn til den regelmæssige udveksling af priser i de andre Cembureau-medlemslande anfører den følgende (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 15):

»I den ovenfor nævnte sammenhæng var rundsendelsen af prisoplysninger, der i henhold til de disponible papirer i hvert fald fandt sted fra 1984 til 1988, fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988, udtryk for en samordnet praksis mellem Cembureau og dets medlemmer, der i punkt 5) er nævnt ved navn.«

1754 Disse oplysninger udgør en tilstrækkelig begrundelse for varigheden af den samordnede praksis, der er omhandlet i artikel 2, stk. 2.

1755 Cementir's anbringende må derfor forkastes.

Aktindsigt

1756 Cembureau (sag T-26/95), FIC (sag T-30/95), VNC (sag T-32/95), SFIC (sag T-36/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Unicem (sag T-50/95), Irish Cement (sag T-60/95), ATIC (sag T-63/95), Italcementi (sag T-65/95) og Cementir (sag T-87/95) har fremsat en række bemærkninger til de dokumenter, de fik adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 vedrørende aktindsigt (jf. ovenfor i præmis 164 og 168). De har forsøgt at påvise, at Kommissionen ved kun at give dem begrænset adgang til meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter under den administrative procedure har tilsidesat deres ret til kontradiktion, da den fastslog de i den anfægtede beslutnings artikel 2 omhandlede overtrædelser, idet de ikke fik adgang til diskulperende oplysninger.

1757 Disse sagsøgere har i det væsentlige fremført otte argumenter herfor.

1758 For det første har de alle gjort gældende, at de på grundlag af adskillige af de dokumenter, de fik adgang til efter de ovennævnte foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, ville have kunnet godtgøre, at de prisoplysninger, der var blevet udvekslet lejlighedsvis og regelmæssigt i Cembureau, var generelle og omtrentlige og derfor ikke kunne anvendes forretningsmæssigt, og at de ikke kunne have fremmet det konkurrencebegrænsende formål, som er lagt til grund i den anfægtede beslutning.

1759 Cembureau har således i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at dokumenterne vedrørende prisoplysninger i de nationale sagsakter understøtter sammenslutningens argumentation om, at de oplysninger, som blev udsendt gennem CPRF, var af rent statistisk art og udarbejdet på grundlag af gennemsnit og således ikke kunne bidrage til tilpasningen af priserne eller overholdelse af aftaler om opdeling af markederne. På grundlag af disse dokumenter ville sammenslutningen endvidere have kunnet understøtte sit anbringende om, at det var vanskeligt at foretage sammenligninger mellem priserne på de forskellige europæiske markeder under hensyn til forskellene mellem typerne og kvaliteterne af cement og mellem leveringsbetingelserne.

1760 Cembureau har i den forbindelse henvist til et brev blandt sagsakterne vedrørende Frankrig, som SFIC havde sendt sammenslutningen den 27. november 1986, og som indeholder oplysninger om priser på fire kategorier af cement efter stigningerne, der var gældende mellem den 1. juli og den 1. november 1986 (dok. 33.126/14938). Ifølge Cembureau var priserne i dette dokument ligesom også priserne i dokumenterne 33.126/15026, 15029 og 15040-15051 gennemsnitspriser. Hvis sammenslutningens formål med udsendelsen af disse oplysninger havde været at gøre det muligt for producenterne i de forskellige lande at tilpasse deres priser, ville det have været nødvendigt at give dem meddelelse om de forskellige priser snarere end et vægtet gennemsnit. Cembureau har endvidere henledt opmærksomheden på, at SFIC med hensyn til priser havde langt mere detaljerede oplysninger end dem, sammenslutningen meddelte Cembureau, og at disse oplysninger kun blev sendt til den franske forvaltning for, at denne kunne overvåge landets økonomiske udvikling. Cembureau har endvidere anført, at et brev af 25. november 1986 fra CMF til OFT (jf. ovenfor i præmis 1147), som lå blandt sagsakterne vedrørende Det Forenede Kongerige, viser, hvilke vanskeligheder der var ved at foretage sammenligninger mellem medlemsstater på prisområdet (dok. 33.126/17641-17654).

1761 I sit indlæg af 28. november 1997 har Cembureau gjort gældende, at de dokumenter, sammenslutningen fik adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, viser, at mange forskellige faktorer, såsom transportomkostninger, rabat, produktspecifikationer og salgsvilkår, har en væsentlig indflydelse, der varierer fra den ene medlemsstat til den anden og mellem producenter inden for den samme medlemsstat, ved fastsættelsen af cementpriser. Til illustration af de store variationer i transportomkostninger har Cembureau henvist til dokument 33.126/14536 (en fransk producents liste over transportpriser) og dokumenterne 33.126/17905-17917 (»Typical example of internal haulage rates per tonne from Castle Ketton works for 1989 by various load sizes«). Til støtte for sine argumenter om de store forskelle i forretningspolitik med hensyn til rabatter og afslag har sammenslutningen henvist til dokumenterne 33.126/4982/54-70 (et notat fra en fransk producent om dennes »forretningspolitik«), dokumenterne 33.126/17881-17886 (»Castle Cement Limited specific terms — 1990«), dokumenterne 33.126/11221, 11222 og 11223 (et internt notat fra Blue Circle af 12.4.1989 med titlen »Cement Pricing« og brev af 15.12.1988 fra Blue Circle til RMC vedrørende »BCC price & rebate proposals to RMC 1 January 1989 to 31 December 1989«) og 17436-17438 (dokumenter fra Rugby vedrørende »Quantity rebate scales 1990«, »Merchant rebates« og »Off-invoice discounts«). Til støtte for de påståede forskelle i tekniske specifikationer har sammenslutningen henvist til dokumenterne 33.322/1410, 1411 og 1412

(notat vedrørende et møde den 6.3.1987 mellem spanske og portugisiske cementproducenter) og dokumenterne 33.126/17623, 17624 og 17625 (udkast til brev af 6.9.1985 fra CMF til OFT). Som eksempel på den store variation mellem salgsvilkår har den fremlagt dokumenterne 33.126/17368-17431 (dokumenter fra Rugby fra en periode mellem 1985 og 1990 indeholdende selskabets priser for en række cementprodukter), dokumenterne 33.126/17888 og 17889 (brev af 10.5.1985 fra Ribble Cement med en række »cement prices in Great Britain«) og dokument 33.126/4853 (»prix usines février 1988« (dvs. priser ab fabrik) fra en fransk producent). Cembureau har gjort gældende, at hvis sammenslutningen havde fået adgang til disse dokumenter under den administrative procedure, ville den have kunnet understøtte sin argumentation for, at de oplysninger, der var blevet udvekslet mellem dens medlemmer gennem sammenslutningen lejlighedsvis (ved delegationsledernes møder) og regelmæssigt (gennem CPRF), rimeligvis ikke kunne have haft til formål eller til følge at tjene det konkurrencebegrænsende formål, Kommissionen tillagde den i meddelelsen af klagepunkter og i nr. 47 i den anfægtede beslutning, eftersom de ikke afspejlede de mange forskellige faktorer, der var af direkte betydning for fastsættelsen af de priser, der faktisk blev tilbudt kunderne.

1762 FIC har sit indlæg af 10. februar 1997 bemærket, at visse dokumenter fra sagsakterne vedrørende Det Forenede Kongerige bekræfter, at udvekslingen af statistiske oplysninger, der var indført i Cembureau, angik generelle oplysninger uden forretningsmæssig betydning eller værdi, og at den derfor ikke var ulovlig. Sammenslutningen har i den forbindelse henvist til referatet af mødet i CMF den 2. oktober 1985 (dok. 33.126/17092-17098), hvori det anføres, at formanden for Cembureau havde bebrejdet medlemmerne deres uensartede bidrag til udvekslingen af statistiske oplysninger til »Cembureau European Annual Review«. Den har ud over dokumenterne 33.126/17623, 17624 og 17625 og 17641-17653, der er nævnt ovenfor i præmis 1760 og 1761, påberåbt sig et brev af 22. september 1986 fra OFT til CMF (dok. 33.126/17635-17638). Disse forskellige sagsakter viser, hvor intetsigende og omtrentlige de oplysninger, der blev udvekslet gennem Cembureau, var. Dokumenterne vedrørende det kapitel af meddelelsen af klagepunkter, der angår Frankrig (jf. bl.a. det ovenfor i præmis 1760 nævnte dok. 33.126/14938), bekræfter også, at den statistiske udveksling, Cembureau havde foranstaltet, var uden forretningsmæssig interesse, og at de oplysninger, medlemmerne, heriblandt SFIC, opgav, kun var omtrentlige.

1763 VNC har i sit indlæg af 10. februar 1997 til belysning af sin argumentation angående dette spørgsmål påberåbt sig dokumenterne 33.126/14938, 17623, 17635, 17636, 17637 og 17641-17653, nævnt ovenfor i præmis 1760, 1761 og 1762.

1764 SFIC har i sit indlæg af 7. januar 1998 påberåbt sig et uddrag af referatet af det sjette møde i kontaktudvalget den 7. juli 1977 (dok. 33.126/2545-2548) og referatet af mødet i »Pricing Working Party« den 26. juli 1978 (dok. 33.126/2591-2609), der viser de store udsving i cementpriserne mellem de ni medlemslande i Fællesskabet på det pågældende tidspunkt.

1765 Aalborg Portland har i sit indlæg af 12. januar 1998 fremdraget en række dokumenter, der viser, at en lang række faktorer af væsentlig betydning ved fastsættelse af cementpriser ikke var medtaget i de prisoplysninger, der blev videregivet gennem Cembureau. Selskabet har således ud

over dokumenterne 33.126/4853, 11221, 11222, 11223, 17436, 17437, 17438 og 17881-17886, der er nævnt ovenfor i præmis 1761, henvist til dokumenter fra Lafarge (dok. 33.126/4850, 4851 og 4852) og til korrespondance mellem Blue Circle og selskabets kunde RMC (dok. 33.126/11224-11241) for at belyse, hvor vigtige rabatter er ved prisfastsættelsen, og at de er fortrolige og individuelt fastsat i forhold til kunden. Aalborg Portland har dernæst ud over de ovenfor i præmis 1761 nævnte dokumenter 33.126/17905-17917 påberåbt sig et notat fra CBR fra 1981 (dok. 33.136/7555 og 7556), en undersøgelse fra Lafarge (dok. 33.126/4869-4910), et udkast til brev af 21. juni 1983 fra NCH til Kommissionen (dok. 33.126/5038-5051) samt et brev af 6. oktober 1986 fra Blue Circle til OFT (dok. 33.126/11119, 11120 og 11121) til godtgørelse af transportomkostningernes betydning for de samlede cementpriser. Endelig har selskabet henvist til de ovenfor i præmis 1760 og 1761 nævnte dokumenter 33.126/17624, 17625 og 17641-17653 og til ovennævnte brev af 6. oktober 1986 fra Blue Circle til OFT for at påvise, at prissammenligninger mellem medlemslandene var usikre på grund af forskellene i de tekniske specifikationer. Aalborg Portland har endvidere påpeget, at ifølge dokument 33.126/15170 var oplysningerne om franske priser angivet »approximativement«, »hors taxes départ usine« (dvs. omtrentlige, ekskl. afgifter, ab fabrik) og ledsaget af følgende advarsel: »Da der er tale om omtrentlige gennemsnitsværdier, kan der ikke foretages nøjagtige sammenligninger med tidligere offentliggjorte priser, og prisforskellene mellem kategorierne er ikke signifikante.«

1766 Unicem har i sit indlæg af 28. november 1997 fremhævet en række dokumenter, der skulle bevise, af oplysningerne om priser, der blev videregivet gennem Cembureau, ikke var pålidelige, ikke kunne sammenlignes og ikke kunne anvendes i forretningsmæssigt øjemed med henblik på konkurrencebegrænsning, idet de ikke indeholdt — og i øvrigt ikke kunne indeholde — angivelser af transportomkostninger, rabatter, varens kvalitet og salgs- og leveringsbetingelser, der alle var variable faktorer, som var afgørende for vurderingen af den faktiske salgspris.

1767 Selskabet har påvist, hvor væsentlige og variable følgende faktorer var:

— transportomkostningerne (ved fastsættelse af cementpriserne) under henvisning til dokumenterne 33.126/9659, 8155, 9672, 9673 og 4994-5000 samt de ovenfor i præmis 1761 og 1765 nævnte dokumenter 33.126/5038-5051, 11119, 17905-17917 og 4869-4910

— rabatter under henvisning til de ovenfor i præmis 1761 og 1765 nævnte dokumenter 33.126/4982, 11221-11241 og 17437

— varens kvalitet under henvisning til de ovenfor i præmis 1760 og 1761 nævnte dokumenter 33.126/17624, 17625 og 17641-17646

— salgs- og leveringsbetingelserne under henvisning til de ovenfor i præmis 1761 og 1765 nævnte dokumenter 33.126/4850 og 4853.

1768 Irish Cement har i sit indlæg af 5. januar 1998 fremhævet de ovenfor i præmis 1761 nævnte dokumenter 33.126/14536, 17905-17917, 17881-17886, 11221, 11222, 11223, 17436, 17437, 17438, 17888 og 17889, for at påvise, at mange forskellige faktorer, såsom produktspecifikationer, kreditvilkår, leveringsomkostninger og bonusordninger, har en væsentlig indflydelse på fastsættelsen af cementpriser i de forskellige lande.

1769 ATIC har i sit indlæg af 10. februar 1997 påpeget, at det af de få steder, hvor udveksling af oplysninger omtales i kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de enkelte lande og af dokumenterne blandt de nationale sagsakter fremgår, at oplysningerne, der blev udvekslet mellem de nationale sammenslutninger og Cembureau, var intetsigende. Sammenslutningen har i den forbindelse henvist til nr. 52 i meddelelsen af klagepunkter i kapitlet om Grækenland, et brev af 10. juli 1990 fra AGCI til Cembureau (dok. 33.126/19395, 19396 og 19397), et brev af 12. oktober 1989 fra AITEC til sammenslutningens medlemmer (dok. 33.126/12051 og 12052) og det ovenfor i præmis 1760 nævnte brev af 27. november 1986 fra SFIC til Cembureau (dok. 33.126/14938).

1770 Italcementi har i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at der blandt de nationale sagsakter fandtes en række dokumenter, som under den administrative procedure kunne have understøttet selskabets opfattelse af, at de statistiske oplysninger, der var blevet videregivet gennem Cembureau, var globale oplysninger af generel art, der altid vedrørte afsluttede perioder og ikke oplysninger om den enkelte virksomhed. Særligt ville selskabet have været bedre i stand til at bevise, at de oplysninger, den fik adgang til i Cembureau, var fuldstændig uanvendelige forretningsmæssigt, eftersom de ikke indeholdt nogen angivelse af rabatter og betalingsvilkår. Det har for det første henvist til de ovenfor i præmis 1760 nævnte dokumenter 33.126/15026 og 15040-15051, dokument 33.126/15025 og til det ovenfor i præmis 1760 nævnte brev af 27. november 1986 fra SFIC til Cembureau (dok. 33.126/14938), hvori det anføres, at oplysningerne om det franske marked var omtrentlige værdier, der blev fremsendt til Cembureau med advarslen om, at »der ikke [kunne] foretages nøjagtige sammenligninger med tidligere offentliggjorte priser, og [at] prisforskellene mellem kategorierne [...] ikke [var] signifikante«. Selskabet fremdrager derefter CMR's udkast til brev til OFT (dok. 33.126/17624 og 17625), der er nævnt ovenfor i præmis 1761, og som indeholder en udtømmende redegørelse for de forskellige faktorer, der gør det umuligt at foretage nogen sammenligning af salgsprisen for cement i de forskellige medlemsstater. Den har endvidere påberåbt sig uddraget af det ovenfor i præmis 1762 nævnte referat af CMF's møde den 2. oktober 1985 (dok. 33.126/17097) vedrørende udtalelsen fra formanden for Cembureau om medlemmernes særdeles uensartede bidrag til udvekslingen af statistiske oplysninger til »Cembureau European Annual Review«.

1771 I sit indlæg af 26. november 1997 har Italcementi for det første henvist til et notat af 7. oktober 1986 til Lafarge (dok. 33.126/4919, 4920 og 4921), der skulle vise, hvor lidet anvendelige

prisoplysningerne, der var indhentet gennem Cembureau, var: »Vedr.: cementpriser i Europa. I vedlagte oversigt er der samlet oplysninger indhentet om hvert land fra den mest pålidelige kilde. Når der ikke er anført nærmere, er det de af Cembureau offentliggjort tal.« De ovenfor i præmis 1761 nævnte dokumenter 33.126/17370-17374 viser, at priser fra det samme selskab på grund af forskellige faktorer kunne udvise store forskelle afhængig af kunden eller salgsområdet. Dokument 33.126/3826 viser, at det til tider krævede flere hundrede sider at beskrive prispolitikken i et enkelt selskab, hvilket beviser, at priserne meddelt af Cembureau ikke kunne have dannet grundlag for sammenligninger med et forretningsmæssigt formål, der var konkurrencebegrænsende. Endelig viser de ovenfor i præmis 1761 nævnte dokumenter 33.126/17396-17399, 14536 og 4853, at den ekstreme simplificering af oplysningerne fra Cembureau (der ikke indeholdt angivelser af væsentlige faktorer, såsom moms, transportomkostninger, bonus og salgsbetingelser) stod i skarp kontrast til den komplicerede prisstruktur, som faktisk blev anvendt af hver enkelt virksomhed.

1772 Cementir fremdrager i sit indlæg af 29. december 1997 dokumenterne 33.126/4982/54-70, 4869-4910, 14536, 4850-4853 og 17905-17917, der er nævnt ovenfor i præmis 1761 og 1765, dokument 33.126/17918 samt dokumenterne 33.126/4919, 4920, 4954-4982 og 3826, som bevis for, at priserne hos det samme selskab kunne variere meget, navnlig afhængig af fabrikkens beliggenhed, kunden, rabatterne, transportomkostningerne, betalingsvilkårene, emballeringen, ydelser, der fulgte med produkttypen, distributionsordningen, statslige eller lokale skatter og afgifter osv. Cembureau's oplysninger, der ikke indeholdt disse forskellige faktorer, var derfor ganske uanvendelige til nøjagtigt at afgøre, hvilken pris der faktiske blev anvendt af de forskellige cementproducenter.

1773 Det bemærkes imidlertid, at de forskellige omstændigheder, sagsøgerne har fremført, alle vedrører betragtninger, som Kommissionen har taget behørigt hensyn til i den anfægtede beslutning. I nr. 16, punkt 22, gengiver Kommissionen uddraget af Cembureau's følgebrev i forbindelse med fremsendelse til Kommissionen af dokumentation vedrørende den regelmæssige udveksling af prisoplysninger: »Desværre er de prisstrukturer og cementtyper, som de enkelte lande vælger som reference, så forskellige, at alle de sammenligninger, der har været foretaget, har vist sig at være ukorrekte« (dok. 33.126/15097). I nr. 47, litra b), ii), tager den stilling til de bemærkninger, som under den administrative procedure er blevet fremsat af visse modtagere af meddelelsen af klagepunkter, der havde gjort gældende, at »fremsendelse af [...] prislister, der normalt [vedrørte] de gældende priser og ikke de kommende priser, [var] af ringe eller ingen betydning for konkurrencesituationen sammenlignet med den direkte udveksling af prisoplysninger virksomhederne imellem« (nr. 47, punkt 13), og at »offentliggørelsen af prisoplysningerne ikke [kunne] have haft indflydelse på markedet, da det [drejede] sig om ikke individualiserede oplysninger, der både kan være priser godkendt af myndighederne og gennemsnitspriser« (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 14).

1774 I forhold til Aalborg Portland og Italcementi skal det endvidere anføres, at oplysningerne i dokumenterne 33.126/14938 og 15170 vedrørende de franske priser, der er nævnt ovenfor i præmis 1765 og 1770, fuldt ud er gengivet i nr. 16, punkt 12, i den anfægtede beslutning.

1775 Trods disse forskellige betragtninger har Kommissionen med rette (jf. ovenfor i præmis 1515-1519 og 1639-1647) på baggrund af de objektive konstateringer, som den foretog i nr. 47, punkt 1, 4 og 13, i den anfægtede beslutning, fastslået, at den lejlighedsvise og regelmæssige udveksling af prisoplysninger, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1 og 2, i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, havde haft til formål »at lette gennemførelsen af [Cembureau-]aftalen« (den anfægtede beslutning, artikel 2).

1776 Der ville således ikke have været en — selv begrænset — mulighed for, at de yderligere bemærkninger, som sagsøgerne kunne have fremsat på det pågældende tidspunkt for at understrege, at de prisoplysninger, der lejlighedsvis og regelmæssigt blev udvekslet i Cembureau, var generelle og omtrentlige, kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1777 Endelig må det fremhæves, at dokument 33.126/15170, som er blevet fremdraget af Aalborg Portland, var tilgængeligt under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 250). Aalborg Portland kunne således have anvendt det til at understøtte sit svar på meddelelsen af klagepunkter. Under disse omstændigheder kan selskabet ikke nu påberåbe sig dokumentet som bevis for, at dets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure.

1778 For det andet har Cembureau (sag T-26/95) i sit indlæg af 10. februar 1997 fremhævet, at det i referatet af mødet i CMF den 11. februar 1997 (dok. 33.126/17203-17205) nævnes, at man under afventning af en juridisk udtalelse suspenderede CMF's fremsendelse af prisoplysninger til Cembureau på grund af afskaffelsen af CPMA (jf. ovenfor i præmis 91). Sammenslutningen er af den opfattelse, at hvis den havde fået kendskab til dette dokument under den administrative procedure, ville den have haft grundlag for at gøre gældende, at det var fuldstændig usandsynligt, at CMF (og medlemmerne heraf) bevidst deltog i en ulovlig aftale på europæisk plan, når CMF havde været meget opmærksom på, at de konkurrenceretlige regler skulle følges, både på fællesskabsplan og på nationalt plan.

1779 Det bemærkes imidlertid, at Kommissionen i nr. 16, punkt 21, i den anfægtede beslutning har fastslået, at Cembureau siden 1985 ikke længere officielt fik meddelelse om priser gennem CMF, og at Cembureau fik priser fra andre kilder, som den videregav telefonisk som omtrentligt skøn.

1780 Endvidere ville de bemærkninger, som Cembureau kunne have fremsat under den administrative procedure med hensyn til den britiske sammenslutnings påståede ønske om at overholde de konkurrenceretlige regler, hverken have kunnet dække over, at Cembureau havde været aktivt involveret i den lejlighedsvise og regelmæssige udveksling af prisoplysninger, der skete inden for sammenslutningen, eller at den britiske sammenslutning fortsat var tilknyttet ordningen med regelsmæssig udveksling af prisoplysninger i hele den periode, hvor det i artikel 2, stk. 2, er lagt til grund, at overtrædelsen fandt sted.

1781 Der ville således ikke have været en — selv begrænset — mulighed for, at de bemærkninger, Cembureau kunne have fremsat på grundlag af de ovenfor i præmis 1778 nævnte dokumenter, kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1782 For det tredje har Cembureau i sit indlæg af 10. februar 1997 henvist til visse dokumenter fra 1990 blandt sagsakterne om Grækenland (dok. 33.126/19394-19401) vedrørende Titan's meddelelse af statistiske oplysninger til den nationale sammenslutning og den sidstnævntes meddelelse af statistiske oplysninger til Cembureau, hvori der ikke optræder nogen prisoplysninger.

1783 Selv om Cembureau kunne have fremhævet denne oplysning under den administrative procedure, ville det imidlertid ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 16 i den anfægtede beslutning, og som beviser, at der i den pågældende periode skete lejlighedsvis og regelmæssig udveksling af prisoplysninger, deriblandt de græske priser, i Cembureau.

1784 For det fjerde har SFIC i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at det ville have været nyttigt for selskabet med henblik på varetagelse af dets ret til kontradiktion at have forskellige sagsakter vedrørende Portugal (dok. 33.322/1019 og 1020, 1406-1408 og 1410-1412) og Italien (dok. 33.126/11919, 11990, 11991, 11993, 11994 og 11995), der vedrørte den gældende kontrolordning for cementpriser i disse to lande i den pågældende periode, til rådighed under den administrative procedure. På grundlag af disse sagsakter ville selskabet have kunnet bevise, at de prisoplysninger, selskabet modtog om disse to markeder — ligesom de prisoplysninger, som selskabet selv fremsendte til Cembureau — ikke indeholdt nogen følsomme oplysninger. I sit indlæg af 7. januar 1998 har SFIC endvidere henvist til et dokument i Blue Circle-sagen (dok. 33.126/11007 og 11008) vedrørende CPMA, som selskabet kunne have brugt til at understøtte sin argumentation for, hvor fast priserne i Europa lå på grund af den statslige kontrol med dem i en række lande i den pågældende periode.

1785 I sit indlæg af 12. januar 1998 har Aalborg Portland under henvisning til dokumenterne 33.126/15134 og 15135 fremhævet, at de italienske priser, der blev videregivet af Cembureau, allerede var offentliggjort. Selskabet har endvidere fremlagt dokument 33.126/15201 for at påpege, at de portugisiske priser blev fastsat af staten og derfor var fuldstændig tilgængelige.

1786 Det fremgår imidlertid, at de af SFIC og Aalborg Portland fremførte oplysninger vedrører betragtninger, som Kommissionen behørigt havde inddraget i den anfægtede beslutning.

1787 Kommissionen konstaterede således i nr. 16, punkt 16, at priserne i Italien i den pågældende periode først var underlagt en kontrolordning og siden, fra slutningen af 1985, en tilsynsord-

ning. Den anførte, at indtil den 30. november 1985 sendte AITEC Cembureau de italienske priser, »der [var] blevet godkendt for hele landet af de offentlige myndigheder og offentliggjort i den italienske stats tidende«, og at »hver producent [offentliggjorde] sine priser«, da priserne fra december 1985 ikke længere blev offentliggjort i den italienske stats tidende, og at »der blev offentliggjort en meddelelse fra AITEC i fagpressen«.

1788 I nr. 16, punkt 19, konstaterede Kommissionen, at priserne i Portugal indtil 1987 var undergivet en ordning med bekendtgjorte priser, og at der siden havde været tale om en ordning med »prisaftaler«.

1789 I nr. 16, punkt 21, påpegede den, at de britiske producenter indtil februar 1987 anvendte en aftale om priser og salgsbetingelser. I henhold til denne aftale blev »priser og salgsbetingelser [...] vedtaget i fællesskab og forelagt de britiske myndigheder«.

1790 I nr. 47, litra b), ii), har Kommissionen taget stilling til de bemærkninger, der under den administrative procedure var blevet fremsat af visse modtagere af meddelelsen af klagepunkter, om, at »offentliggørelsen af prisoplysningerne ikke [kunne] have haft indflydelse på markedet, da det [drejede] sig om ikke individualiserede oplysninger, der både [kunne] være priser godkendt af myndighederne og gennemsnitspriser« (nr. 47, punkt 14, i den anfægtede beslutning). Den anførte i den forbindelse igen, at »med hensyn til Italien [...] og Portugal [var] de fremsendte priser godkendt af de offentlige myndigheder, og [at] de [gjaldt] for hele branchen i de pågældende lande« (nr. 47, punkt 14, andet led), og at »gennemsnitspriserne for [...] Det Forenede Kongerige [ikke] kunne [...] henføres til bestemte producenter« (den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 14, tredje led).

1791 Det er allerede blevet fremhævet (jf. ovenfor i præmis 1775), at Kommissionen trods disse forskellige betragtninger med rette (jf. ovenfor i præmis 1515-1519 og 1639-1647) på baggrund af de objektive konstateringer, som den foretog i nr. 47, punkt 1, 4 og 13, i den anfægtede beslutning, har fastslået, at den lejlighedsvise og regelmæssige udveksling af prisoplysninger i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, havde til formål »at lette gennemførelsen af [Cembureau-]aftalen« (den anfægtede beslutnings artikel 2).

1792 Der ville således ikke have været en — selv begrænset — mulighed for, at de bemærkninger, som SFIC og Aalborg Portland kunne have fremsat under den administrative procedure for at påvise, hvor rigide de gældende kontrolordninger og prisfastsættelsesordninger i visse af Cembureau's medlemslande var i den pågældende periode, kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1793 I forhold til Aalborg Portland bemærkes det endvidere, at dokumenterne 33.126/15134, 15135 og 15201, som denne sagsøger har påberåbt sig i sit indlæg af 12. januar 1998 (jf. ovenfor i

præmis 1785), var tilgængelige for sagsøgeren under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 250). Aalborg Portland kunne således havde brugt dem til at understøtte sit svar på meddelelsen af klagepunkter. Under disse omstændigheder kan selskabet ikke nu påberåbe sig dem som bevis for, at dets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure.

1794 ATIC har i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at hvis de ovenfor i præmis 1769 nævnte dokumenter havde været gjort tilgængelige for sammenslutningen under den administrative procedure, ville sammenslutningen også med disse kunne have understøttet sin argumentation for, at de oplysninger, sammenslutningen havde sendt til Cembureau, ikke indeholdt fortrolige oplysninger, og at de således ikke kunne have fremmet en konkurrencebegrænsende adfærd.

1795 Ingen af de af ATIC påberåbte dokumenter vedrører imidlertid de prisoplysninger, som denne sendte til Cembureau i den pågældende periode. ATIC kunne derfor ikke på grundlag af dem have gjort gældende, at de oplysninger, sammenslutningen selv havde givet Cembureau på det pågældende tidspunkt, var intetsigende.

1796 Cementir har i sit indlæg af 29. december 1997 anført, at i en lang række lande var priserne underlagt de offentlige myndigheders tilsyn, men selskabet har ikke påberåbt sig bestemte dokumenter til støtte herfor.

1797 Dette argument, som ikke er understøttet af nogen konkrete oplysninger i de dokumenter, som Cementir har kunnet gennemgå efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, kan imidlertid ikke anses for relevant i forbindelse med undersøgelsen af et anbringende om, at retten til kontradiktion er blevet tilsidesat ved, at parterne ikke fik adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle Kommissionens forberedende sagsakter under den administrative procedure. Under alle omstændigheder kan argumentet af de ovenfor i præmis 1787-1792 nævnte grunde ikke anses for relevant.

1798 For det femte har SFIC, Aalborg Portland, Unicem og Cementir gjort gældende, at hvis de havde fået adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle Kommissionens forberedende sagsakter under den administrative procedure, ville de have kunnet sætte formålet med den i den anfægtede beslutnings artikel 2 nævnte udveksling af prisoplysninger i et andet lys.

1799 I sit indlæg af 7. januar 1998 har SFIC anført, at de to ovenfor i præmis 1764 anførte dokumenter viser, at den dokumentation vedrørende priser, der var blevet indsamlet i Cembureau, var tiltænkt Kommissionen, der havde anmodet herom.

1800 I sit indlæg af 12. januar 1998 har Aalborg Portland specielt under henvisning til dokument 33.126/516 anført, at det af de dokumenter, selskabet fik adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, fremgår, at udvekslingen af prisoplysninger inden for Cembureau var et led i en sædvanlig opgave for en branchesammenslutning, nemlig udarbejdelse af generelle statistikker om priser til brug for beregning af byggeomkostninger eller til at understøtte de ansøgninger om prisstigninger, som industrien indgav til myndighederne med ansvar for priskontrol.

1801 I sit indlæg af 28. november 1997 har Unicem gjort gældende, at det af en fuldstændig gennemgang af Kommissionens forberedende sagsakter fremgår, at den periode, hvor der hyppigst blev udvekslet prisoplysninger, var perioden omkring 1983, hvor de europæiske cementproducenter under ledelse af Kommissionen undersøgte, om det ville være muligt at indføre en ordning med paritetspunkter, hvilket er bevis for, at udvekslingen af prisoplysninger inden for Cembureau var lovlig. Selskabet har særligt henvist til dokumenterne 33.126/814 og 815.

1802 Cementir har i sit indlæg af 29. december 1997 påberåbt sig dokumenterne 33.126/2167, 18081 og 18082, som viser, at der på visse markeder fandtes mekanismer til udveksling af prisoplysninger, som medførte, at ordningen med udveksling af oplysninger i Cembureau ikke havde nogen nytteværdi eller i det mindste ikke nogen konkurrencebegrænsende virkninger.

1803 Det bemærkes imidlertid, at de forskellige betragtninger, som disse fire sagsøgere har fremført, ikke kan give grundlag for at forkaste de objektive konstateringer, som Kommissionen med rette (jf. ovenfor i præmis 1515-1519 og 1639-1647) foretog i nr. 47, punkt 1, 4 og 13, i den anfægtede beslutning, for at fastslå dels, at formålet med den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger i Cembureau's medlemslande ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 var at medvirke til anvendelsen af Cembureau-aftalen, dels at den ordning med regelmæssig udveksling af prisoplysninger, som da eksisterede i Cembureau, fra den 1. januar 1984 ligeledes havde til formål at lette gennemførelsen af denne aftale.

1804 I forhold til SFIC og Unicem må det endvidere tilføjes, at disse to sagsøgeres anbringender ikke er understøttet af nogen relevante dokumenter, idet dokumenterne 33.126/2545-2548 og 2591-2609 og dokumenterne 33.126/814 og 815, som henholdsvis er blevet påberåbt af SFIC (jf. ovenfor i præmis 1799) og af Unicem (jf. ovenfor i præmis 1801), vedrører perioden 1977-1978, dvs. en periode længe før de datoer, hvor det er lagt til grund, at overtrædelserne i den anfægtede beslutnings artikel 2, henholdsvis stk. 1 (den 14.1.1983) og stk. 2 (den 1.1.1984), blev påbegyndt.

1805 For det sjette har SFIC i sit indlæg af 7. januar 1998 nævnt et dokument fra sagen angående Ciments français (dok. 33.126/4125, 4126 og 4127) som bevis for, at den kilde til oplysninger, sammenslutningen brugte med hensyn til det belgiske marked, ikke hidrørte fra udvekslingen mellem FIC og sammenslutningen selv, men kom fra toldmyndighederne. SFIC er af den opfattelse, at sammenslutningen kunne have anvendt dette dokument med henblik på at imødegå klagepunktet vedrørende udveksling af statistiske oplysninger med FIC.

1806 Det må imidlertid konstateres, at dette dokument ikke ville have kunnet få betydning for de dokumenter, der er nævnt i nr. 16 i den anfægtede beslutning, og som beviser, at der i Cembureau skete lejlighedsvis og regelmæssig udveksling af prisoplysninger mellem Cembureau's direkte medlemmer, heriblandt FIC og SFIC, med det formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen.

1807 ATIC har i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at det i ingen af de dokumenter, sammenslutningen fik adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, nævnes, at sammenslutningen skulle have haft kontakt med andre nationale sammenslutninger i forbindelse med udveksling af prisoplysninger.

1808 Selv om ATIC kunne have fremhævet en sådan oplysning under den administrative procedure, ville det imidlertid ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 16, navnlig punkt 19, i den anfægtede beslutning, og som beviser, at sammenslutningen deltog i ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger, som var indført i Cembureau.

1809 Italcementi har i sit indlæg af 10. februar 1997 støttet sig på en række dokumenter (dok. 33.126/14810, 14811, 14814, 14818-14821, 14823, 14825, 14827, 14894, 14941-14955, 16383, 16386, 16548, 16601-16604, 16605-16608, 16618-16623, 14896 og 14897, og dok. 33.322/1410-1412, 314 og 315), der beviser, at der var vigtige informationsstrømme om import- og eksportbevægelser og om priser og salgsvilkår mellem cementproducenterne i de forskellige lande uden nogen indblanding fra Cembureau's side.

1810 Selv om denne omstændighed kunne være blevet fremdraget af Italcementi under den administrative procedure, ville den imidlertid ikke have kunnet dække over, at selskabet i Cembureau havde deltaget i udveksling af prisoplysninger under delegationsledernes møde den 19. marts 1984 og gennem CPRF. Italcementi's bemærkninger ville også have været uden betydning for de objektive konstateringer, som Kommissionen med rette foretog (jf. ovenfor i præmis 1515-1519 og 1639-1647) i nr. 47, punkt 1, 4 og 13, i den anfægtede beslutning, for at fastslå, at udvekslingen havde til formål at styrke gennemførelsen af denne aftale.

1811 For det syvende har Aalborg Portland i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at hvis selskabet havde fået aktindsigt i sagen om anmeldelse af CPMA (sag IV/27.997), ville det have kunnet redegøre for, at det håndskrevne dokument »Pris i Det Forenede Kongerige« (dok. 33.126/11614), som Kommissionen har gengivet i nr. 16, punkt 4, i den anfægtede beslutning i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983, i realiteten kun beskriver beregningsmetoden i det Basing Points System, der blev anvendt i Det Forenede Kongerige, og at det ikke vedrører en hemmelig prisoplysning.

1812 Det bemærkes imidlertid, at der i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, er pålagt ansvar for udvekslingen af prisoplysninger ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, for så vidt som den havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, og ikke under hensyn til, hvor følsomme oplysninger den vedrørte. De bemærkninger, som Aalborg Portland under den administrative procedure kunne have fremsat på grundlag af sagen om anmeldelse af CPMA, ville ikke have givet grundlag for at forkaste de objektive konstateringer, som Kommissionen med rette foretog (jf. ovenfor i præmis 1515-1519) i nr. 47, punkt 1 og 4, for at fastslå, at udvekslingen af oplysninger ved mødet den 14. januar 1983, hvor der blev givet præcise oplysninger om de britiske priser, havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen. Der ville således ikke have været en — selv begrænset — mulighed for, at disse bemærkninger kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1813 For det ottende har ATIC i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at det fremgår af de nationale kapitler af meddelelsen af klagepunkter og de nationale sagsakter, at de øvrige sammenslutningers indblanding i den i den anfægtede beslutnings artikel 2 omhandlede adfærd var langt mere åbenbar end ATIC's. Hvis sammenslutningen havde fået indsigt i disse oplysninger om de enkelte lande under den administrative procedure, ville den have kunnet undgå at blive lige så strengt behandlet i den anfægtede beslutning som de andre nationale sammenslutninger.

1814 Anbringendet er upræcist og er kun understøttet af en uklar og generel henvisning til de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter og de underliggende sagsakter uden nogen konkret forklaring. Allerede af den grund må det forkastes.

1815 Det må dog tillige påpeges, at anbringendet er selvmodsigende. ATIC har på den ene side henvist til dokumenter fra andre sammenslutninger, der var medlemmer af Cembureau, nærmere bestemt fra SFIC og AGCI, til støtte for sin argumentation for, at de prisoplysninger, der blev udvekslet i Cembureau, ikke havde nogen egentlig værdi (jf. ovenfor i præmis 1769), og har på den anden side gjort gældende, at de andre sammenslutninger, der var medlemmer af Cembureau, heriblandt SFIC og AGCI, var indblandet i overtrædelserne i den anfægtede beslutnings artikel 2 i langt større omfang end ATIC selv.

1816 Det må fastslås, at det fremgår af ovenstående betragtninger (jf. ovenfor i præmis 1758-1815), at for så vidt angår overtrædelserne i artikel 2 har ingen af sagsøgerne godtgjort, at deres ret til

kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure, fordi de kun fik delvis adgang til meddelelsen af klagepunkter og Kommissionens forberedende sagsakter.

Sammenfatning

1817 Det følger af det anførte (jf. ovenfor i præmis 1450-1816), at

— den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, må annulleres i sin helhed i forhold til Unicem, Oficemen og ATIC

— den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, må annulleres i forhold til Italcementi, for så vidt som det heri er fastslået, at selskabet deltog i den pågældende overtrædelse før og efter den 19. marts 1984

— den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, må annulleres i forhold til Cementir, for så vidt som det heri er fastslået, at selskabet deltog i den pågældende overtrædelse efter den 14. januar 1983

— den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, må annulleres i forhold til FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, BCA, Irish Cement og AGCI, for så vidt som det heri er fastslået, at de deltog i aftaler om udveksling af prisoplysninger for at lette gennemførelsen af den i den anfægtede beslutnings artikel 1 nævnte aftale under delegationsledernes møder efter mødet den 19. marts 1984 og under møderne i Cembureau's eksekutivkomité

— den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra a), må annulleres i forhold til alle de berørte sagsøgere, for så vidt som det heri er fastslået, at udvekslingen af oplysninger mellem dem for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår de luxembourgske priser dette lands producents priser, inklusive rabat

— den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, må annulleres i forhold til Unicem, for så vidt som det heri er fastslået, at selskabet deltog i den pågældende overtrædelse før den 9. september 1986

— den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, må annulleres i forhold til Italcementi, for så vidt som det heri er fastslået, at selskabet deltog i den pågældende overtrædelse før den 19. marts 1984.

1818 I øvrigt må de gennemgåede anbringender forkastes.

V — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der forelå tre forskellige former for samordnet praksis mellem de fransk-italienske producenter i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, litra a), b) og c)]*

Indledende bemærkninger

1819 Det fastslås i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), b) og c), at der forelå tre forskellige former for samordnet praksis i form af et tilsvarende antal tosidede forhold, som angiveligt var ulovlige, og som skulle have bestået mellem på den ene side den italienske cementproducent Buzzi og på den anden side de tre franske cementproducenter Lafarge, Ciments français og Vicat.

1820 Det anføres i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), at Lafarge og Buzzi fra den 26. november til den 31. december 1988 overtrådte traktatens artikel 85, stk. 1, ved at deltage i en samordnet praksis om deling af det sydfranske marked samt om begrænsning af deres autonomi ved valg af produktionskilder.

1821 I artikel 3, stk. 1, litra b), anføres, at Ciments français og Buzzi fra den 17. marts til den 31. december 1988 overtrådte traktatens artikel 85, stk. 1, ved at deltage i en samordnet praksis vedrørende udveksling af oplysninger om gældende priser og om forventede prisstigninger med henblik på begrænsning af deres autonomi.

1822 I artikel 3, stk. 1, litra c), anføres, at Vicat og Fratelli Buzzi fra den 11. maj 1983 til den 31. december 1988 overtrådte traktatens artikel 85, stk. 1, ved at deltage i en samordnet

praksis om udveksling af oplysninger om priser med henblik på begrænsning af deres autonomi inden for levering af cement i Sydfrankrig.

1823 Lafarge (sag T-43/95) har anført, at Kommissionen har tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, ved at fastslå, at selskabet havde deltaget i en konkurrencebegrænsende samordnet praksis med Buzzi. Under nærværende sag og navnlig i de processkrifter, Lafarge har indleveret til Retten den 10. februar 1997 og den 28. januar 1998 efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997(jf. ovenfor i præmis 164 og 168), har selskabet ikke gjort gældende, at Kommissionen i forbindelse med, at den fastslog denne overtrædelse, tilsidesatte selskabets ret til kontradiktion.

1824 Ciments français (sag T-39/95) har anført, at Kommissionen på flere punkter har anlagt et åbenbart urigtigt skøn, og at den har tilsidesat selskabets ret til kontradiktion, da den fastslog, at det havde deltaget i en konkurrencebegrænsende samordnet praksis med Buzzi.

1825 Vicat (sag T-37/95) har anført, at Kommissionen har anlagt et åbenbart urigtigt skøn, og at den har tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, og selskabets ret til kontradiktion, da den fastslog, at det havde deltaget i en konkurrencebegrænsende samordnet praksis med Buzzi.

1826 Buzzi (sag T-51/95) har anført, at Kommissionen på flere punkter har anlagt et åbenbart urigtigt skøn, og at den har tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, og selskabets ret til kontradiktion, da den fastslog, at det havde deltaget i tre forskellige former for samordnet praksis med henholdsvis Lafarge, Ciments français og Vicat.

1827 Som der er redegjort for ovenfor (jf. ovenfor i præmis 1819-1822), har Kommissionen, uanset at den udtalte, at »der var kontinuitet i Buzzi's adfærd«, og at Buzzi's erklæringer, »selv om de blev afgivet individuelt over for de tre franske producenter, til syvende og sidst [har] gavnet alle tre« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 7), i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, særskilt fastslået tre forskellige former for samordnet praksis, bestemmelsen er ikke hver gang rettet til de samme virksomheder, og der er for hver form for samordnet praksis fastslået en forskellig varighed. Den eneste konsekvens af Kommissionens konklusion vedrørende Buzzi's adfærd, som er fælles for de tre overtrædelser, er datoen for deres ophør, der i alle tre tilfælde er fastsat til den 31. december 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 7).

1828 Ved vurderingen af lovligheden af den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, må det derfor undersøges, om Kommissionen med rette fastslog, at der var tale om tre former for samordnet praksis, og om den i denne forbindelse tilsidesatte Vicat's, Ciments français's og Buzzi's ret til kontradiktion.

Den samordnede praksis mellem Lafarge og Buzzi, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a)

A — Indledning

1829 Til støtte for, at den overtrædelse, der er fastslået over for Lafarge og Buzzi (jf. ovenfor i præmis 1820), forelå, har Kommissionen henvist til følgende uddrag af det referat, som P. Saint-Hillier fra Lafarge udarbejdede af en samtale, han havde med Emmanuello Buzzi fra Buzzi den 26. november 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 3, dok. 33.126/6857/bis):

»Der blev behandlet flere emner:

1. Sydfrankrig

Emmanuello forstod (efter at have holdt møde med G. Liduena), at der var tre muligheder:

— Opføre en ny klinkefabrik tæt ved havet

— Opføre et formalingsanlæg

— Lukke fabrikken. Forhandle om markedet. Etablere et selskab til at levere enten fra La Malle eller fra Robilante eller på basis af import (Grækenland f.eks.).

Jeg anførte, at det ikke hastede, da vi havde reserver til 15-20 år. Problemet er størst i forbindelse med driftstilladelse.

Buzzi anførte:

— Markedet tilhører Ciments Lafarge.

— Man ønsker ikke at forstyrre markedet på Côte d'Azur. I de sidste tyve år har de kun haft to eller tre kunder.

— Krig er unødvendig.

— Der bør indgås aftaler for at undgå konflikter.

— Indstillet på sammen at se på noget.«

1830 Ifølge Kommissionen viser dette uddrag, at der var »vilje til at opdele markedet på Côte d'Azur og på mellemlang og lang sigt at opdele forsyningskilderne for cement« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 3). Kommissionen konkluderer, at der er tale om en samordnet praksis mellem Lafarge og Buzzi i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, på følgende måde: »Til trods for, at det efter ovennævnte artikel er forbudt at have direkte eller indirekte kontakt med en konkurrent med det formål at afsløre den adfærd, som man har besluttet eller påtænker at udøve på markedet, blev Buzzi og Lafarge under deres samtale den 26. november 1988 enige om [...] at begrænse deres handlefrihed, især Buzzi's, og om at opdele det sydfranske marked og begrænse deres fremtidige autonomi hvad angår forsyningskilder i de områder, der ligger langs med den fransk-italienske grænse« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 3).

B — Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning

1831 Buzzi har udtrykt undren over, at selskabet er blevet anset for at have deltaget i en samordnet praksis med Lafarge med det formål at begrænse deres gensidige handlefrihed med hensyn til driften af deres forsyningskilder, idet dette klagepunkt ikke fandtes i meddelelsen af klagepunkter.

1832 Det bemærkes indledningsvis, at det eneste uddrag af ovennævnte referat af samtalen den 26. november 1988 mellem Lafarge og Buzzi, som Kommissionen henviste til i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter vedrørende »Anvendelsen af 'The Cembureau Agreement or Cembureau Principle of not transhipping to internal European Markets': Frankrig — Italien«, særligt med hensyn til forholdet mellem Buzzi og Lafarge, var det uddrag, hvori Buzzi's holdning blev gengivet (jf. ovenfor i præmis 1829). Kommissionen anførte herudover: »I referatet hedder det endvidere: 'Dette møde er en opfølgning af det møde, vi havde i Paris med Sandro og Emanuele Buzzi i september, og hvor vi talte om muligheden for en aftale om betonforretninger'« (meddelelsen af klagepunkter, nr. 10, s. 21). Kommissionen beskæftigede sig derimod ikke i sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter med den del af uddraget af referatet af samtalen, som vedrørte de »tre muligheder«, Buzzi forudså »efter at have holdt møde med G. Liduena« — nemlig at opføre en ny klinkefabrik tæt ved havet, opføre et formalingsanlæg eller lukke fabrikken, at forhandle om markedet og at etablere et selskab til at levere enten fra La Malle eller fra Robilante eller på basis af import (f.eks. Grækenland). Denne diskussion afsluttedes med, at Lafarge over for Buzzi udtalte, at det ikke hastede, da der var reserver til 15-20 år.

1833 I nr. 61, litra b), i meddelelsen af klagepunkter (s. 173), der vedrører den retlige vurdering af det fransk-italienske kartel, gjorde Kommissionen bl.a. over for Lafarge og Buzzi gældende, at de havde deltaget i aftaler og/eller samordnet praksis med det formål »at fordele markederne mellem disse producenter, at udelukke enhver usikkerhed med hensyn til deres gensidige adfærd og at udelukke brugernes muligheder for at vælge mellem forsyningskilderne«. Mens Kommissionen gjorde gældende, at Lafarge og Buzzi i kraft af deres aftale og/eller samordnede praksis vedrørende fordeling af markederne havde udelukket brugernes muligheder for at vælge mellem forsyningskilderne, var det derimod ikke et klagepunkt over for disse virksomheder, at de var enedes om en begrænsning af deres autonomi ved valg af produktionskilder.

1834 Derfor tiltrædes Buzzi's argument om, at der ikke er overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning for så vidt angår klagepunktet vedrørende selskabets deltagelse i en samordnet praksis med Lafarge vedrørende en sådan begrænsning.

1835 Heraf følger, at den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), for så vidt som dette klagepunkt herved er fastslået, må annulleres i forhold til Buzzi og dermed også i forhold til Lafarge, over for hvem det ikke kan gøres gældende, at selskabet deltog i den påståede samordning vedrørende fordeling af produktionskilder i det fransk-italienske grænseområde, når der ikke er grundlag for dette klagepunkt i forhold til den eneste anden part i samordningen.

C — Konkurrencebegrænsende samordnet praksis mellem Lafarge og Buzzi om deling af det sydfranske marked

1836 Når henses til, hvad der er fastslået i den foregående præmis, skal det alene undersøges, om Kommissionen med rette fastslog, at der i forbindelse med Lafarge's og Buzzi's samtale den 26. november 1988 forelå en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, for så vidt som den vedrørte en »deling af det sydfranske marked« [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, litra a)].

1837 Indledningsvis har Lafarge anført, at Kommissionen alene støtter sig på et enkelt dokument, som ikke understøttes af andre forhold eller indicier, til støtte for det klagepunkt, der et fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a). Buzzi har anført, at Kommissionen har tilsidesat de krav til bevisbyrde, der er opstillet i retspraksis, ved alene at støtte sig på Lafarge's interne notat vedrørende samtalen den 26. november 1988.

1838 Det må imidlertid fastslås, at der ikke findes et fællesskabsretligt princip, der er til hinder for, at Kommissionen alene støtter sig på et enkelt dokument, når den fastslår, at der foreligger en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, forudsat at der ikke er nogen tvivl om dokumentets bevisværdi, og at dokumentet i sig selv med sikkerhed viser, at overtrædelsen forelå. Ved vurderingen af bevisværdien af et dokument må der først og fremmest tages hensyn til sandsynligheden af den beretning, som dokumentet indeholder. Der må herved navnlig tages hensyn til, fra hvem dokumentet hidrører, under hvilke omstændigheder det er blevet til, hvem det er rettet til, og om dokumentet efter sit indhold virker fornuftigt og troværdigt (det ovenfor i præmis 1053 nævnte forslag til afgørelse fra den udpegede generaladvokat, dommer B. Vesterdorf, i sagen Rhône-Poulenc mod Kommissionen, s. 956 i forslaget).

1839 I nærværende tilfælde er referatet af samtalen den 26. november 1988 mellem Lafarge og Buzzi udarbejdet af P. Saint-Hillier, som var Lafarge's repræsentant under samtalen, kort tid efter denne, idet det blev udsendt internt i Lafarge den 1. december 1988. Sagsøgerne har ikke fremført noget forhold, der viser, at oplysningerne i dokumentet ikke afspejler indholdet af diskussionerne under samtalen.

1840 Uden at foregribe spørgsmålet om, hvorvidt uddraget af det omhandlede referat, som er gengivet i nr. 20, punkt 3, i den anfægtede beslutning, i sig selv viser, at den fastslåede overtrædelse forelå — hvilket vil blive undersøgt nedenfor i præmis 1843-1876 — må det her fastslås, at der ikke er nogen tvivl om dokumentets bevisværdi, og at Kommissionen kunne støtte sig på dette. Det er i denne forbindelse uden betydning, at referatet — således som Buzzi fremhævede i retsmødet — blev udsendt internt i Lafarge af G. Liduena og ikke af ophavsmanden hertil, P. Saint-Hillier.

1841 Buzzi har endvidere anført, at Kommissionen med urette har underbygget klagepunktet om, at der var tale om en samordning med Lafarge, ved hjælp af oplysninger vedrørende den kontakt, selskabet havde med andre franske producenter, og har fremhævet, at de tosidede forhold, selskabet havde med andre producenter, var af enkeltstående karakter.

1842 Det fremgår imidlertid klart af nr. 20, punkt 3 og 7, og nr. 48, punkt 3 og 7, i den anfægtede beslutning, at Kommissionen har godtgjort de forskellige led i den overtrædelse, der er fastslået i forholdet mellem Lafarge og Buzzi (samordning, konkurrencebegrænsende formål og overtrædelsens varighed), alene på grundlag af det uddrag af referatet af samtalen den 26. november 1988, som er gengivet i nr. 20, punkt 3, i den anfægtede beslutning. Buzzi's argument må derfor forkastes.

1843 Lafarge og Buzzi har herudover i det væsentlige fremført otte argumenter, hvorved de anfægter, at der forelå en konkurrencebegrænsende samordnet praksis om deling af det sydfranske marked.

1844 For det første har Buzzi anført, at Kommissionen anlagde et åbenbart urigtigt skøn, da den i nr. 20, punkt 2, i den anfægtede beslutning udtalte, at »i den omhandlede periode var de italienske producenters priser ca. 20% lavere end de franske producenters«. I virkeligheden var de italienske producenters priser i perioden 1983-1988 hele tiden, bortset fra i 1988, højere end de franske producenters, således som det fremgår af en sammenligning af selskabets egne priser for cement 425 og Vicat's priser for cement CPJ 45.

1845 Det bemærkes i denne forbindelse, at de oplysninger, som de italienske cementproducenter gav ved høringen den 2. marts 1993, viser, at de franske priser i gennemsnit konstant var 20% højere end de italienske priser i perioden 1981-1991 (den anfægtede beslutning, nr. 9, punkt 6, og tabellerne i bilag 9-3 og 9-4).

1846 Endvidere går Buzzi's analyse i virkeligheden ud på at anfægte Kommissionens opfattelse for så vidt angår tiden forud for den periode, der er lagt til grund med hensyn til den omhandlede overtrædelse.

1847 Under alle omstændigheder giver analysen ikke grundlag for at se bort fra de allerede citerede udtalelser, som Buzzi fremsatte over for Lafarge i forbindelse med samtalen den 26. november 1988:

»— Man ønsker ikke at forstyrre markedet på Côte d'Azur [...]

— Krig er unødvendig.

— Der bør indgås aftaler for at undgå konflikter.«

1848 For det andet har Buzzi anført, at Kommissionen alene har fastslået, at Buzzi orienterede Lafarge om den adfærd, selskabet agtede at indtage på det relevante marked, men ikke at Lafarge handlede på samme måde i forhold til Buzzi, og Kommissionen har derfor ikke godtgjort det gensidige element, der er nødvendigt for at påvise, at der foreligger en samordnet praksis efter traktatens artikel 85, stk. 1. Lafarge har anført, at det forhold, at en part over for en anden giver udtryk for sin personlige opfattelse, ikke med rimelighed kan føre til, at det fastslås, at der er tale om en samordnet praksis.

1849 Vedrørende dette spørgsmål bemærkes, at begrebet samordnet praksis faktisk forudsætter kontakt, der er kendetegnet ved gensidighed (generaladvokat Darmon's ovenfor i præmis 697 nævnte forslag til afgørelse i forbindelse med »cellulose II-dommen«, punkt 170-175). Denne betingelse er opfyldt, når en konkurrent efter ønske fra en anden eller med dennes accept over for vedkommende afslører, hvad han agter at foretage sig, eller hvilken adfærd han fremtidigt vil indtage på markedet. Det fremgår imidlertid af det følgebrev, hvorved G. Liduena fra Lafarge rundsendte referatet af samtalen den 26. november 1988 internt i selskabet, at Lafarge havde fremprovokeret samtalen. Endvidere er der ikke noget i det af Lafarge udarbejdede referat, som viser, at selskabets repræsentant tog forbehold eller afstand, da Buzzi orienterede Lafarge om selskabets stilling med hensyn til det sydfranske marked. Sagsøgerne kan ikke under disse omstændigheder reducere Lafarge's rolle under samtalen til, at selskabet blot rent passivt modtog de oplysninger, som Buzzi ensidigt havde besluttet at meddele Lafarge, uden at selskabet havde bedt om det.

1850 Heraf følger, at Lafarge's og Buzzi's kontakt havde det element af gensidighed, som er nødvendigt, for at der kan antages at foreligge en samordnet praksis. Sagsøgernes argument må derfor forkastes.

1851 For det tredje har Buzzi bestridt, at der forelå en konkurrencebegrænsende samordnet praksis, med henvisning til, at de holdninger, selskabet gav udtryk for over for Lafarge under samtalen, kun vedrørte den aktuelle eller den hidtidige situation, men at der ikke var forudsigelser om den fremtidige adfærd, og selskabet påtog sig ikke over for Lafarge forpligtelser med hensyn til sin fremtidige adfærd på markedet på Côte d'Azur.

1852 Det bemærkes i denne forbindelse, at enhver direkte eller indirekte kontakt mellem virksomheder, som kan indebære, at en konkurrent informeres om den adfærd, den pågældende virksomhed selv har besluttet sig til — eller påtænker — at indtage på markedet, udgør en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, når en sådan kontakt har til formål

eller til følge, at der opstår konkurrencevilkår, som ikke svarer til det pågældende markeds normale vilkår (jf. senest den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 117, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 160). Det er således ikke nødvendigt for at fastslå en samordnet praksis, at det påvises, at den pågældende konkurrent formelt har forpligtet sig over for en eller flere andre til at indtage en adfærd, eller at konkurrenterne i fællesskab fastlægger deres fremtidige adfærd på markedet (generaladvokat Darmon's ovenfor i præmis 697 nævnte forslag til afgørelse i forbindelse med »cellulose II-dommen«, punkt 172). Det er tilstrækkeligt, at konkurrenten ved hjælp af sine hensigtserklæringer fjerner eller væsentligt reducerer den usikkerhed, der er med hensyn til virksomhedens fremtidige adfærd på markedet (Rettens dom af 17.12.1991, sag T-4/89, BASF mod Kommissionen, Sml. II, s. 1523, præmis 242, og den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 260). I dette tilfælde anerkendte Buzzi først under samtalen den 26. november 1988 med Lafarge, at markedet tilkom sidstnævnte selskab, og erklærede derefter, at selskabet ikke ønskede at forstyrre markedet på Côte d'Azur, hvor man kun havde haft to-tre kunder de sidste tyve år, at en krig var unødvendig, og at der burde indgås aftaler for at undgå konflikter. Buzzi gav herved med et konkurrencebegrænsende formål Lafarge en forsikring med hensyn til den — i dette tilfælde tilbageholdende — holdning, sidstnævnte selskab kunne forvente fra Buzzi på det sydfranske marked.

1853 For det fjerde har Lafarge og Buzzi anført, at Kommissionen burde have vurderet samtalen den 26. november 1988 i dens økonomiske sammenhæng. I første række har sagsøgerne gjort gældende, at Kommissionen har foretaget en forkert vurdering af de geografiske forhold (den naturlige hindring, som Alperne udgør) og vejforholdene (infrastrukturens dårlige kvalitet med hensyn til veje og motorveje) i det fransk-italienske grænseområde. Buzzi har bl.a. henvist til, at Kommissionen har anført i nr. 11, punkt 5, i den anfægtede beslutning, at de »naturlige forhindringer, som f.eks. bjerge, [ikke] hindrer cementleverancerne, [...] [idet] de italienske producenter har kunnet levere over Alperne til Schweiz«, mens de omhandlede leverancer var begrænset til kantonen Ticino, som for en transportør, der kommer fra Italien, ligger før Alperne. Sagsøgerne, navnlig Buzzi, har endvidere henvist til en lang række faktorer, som ifølge sagsøgerne viser, at forholdene på markederne i grænseområdet mellem Frankrig og Italien — i hvert fald i den i beslutningen omhandlede periode — ikke var af en sådan karakter, at der blev ført cement over grænserne, og at selskaberne derfor ikke var aktuelle eller potentielle konkurrenter på det sydfranske marked: den geografiske placering af deres produktionssteder, prisniveauet i Italien, transport- og toldbetingelser og omkostningerne i forbindelse hermed, problemer på grund af strejker, de tidsmæssige begrænsninger i levering og transport inden for cementsektoren, de specifikke betingelser i forbindelse med anvendelse af cement ved udbud inden for den offentlige sektor i Frankrig og ved en række private projekter, de franske forbrugeres naturlige præference for lokale producenter osv. Sagsøgerne har anført, at Buzzi under deres samtale den 26. november 1988 alene henviste til disse objektive økonomiske grænser for eksportaktiviteterne på markedet ved grænsen mellem Frankrig og Italien.

1854 Referatet af samtalen den 26. november 1988 indeholder imidlertid ikke omtale af de forskellige forhold, som sagsøgerne har henvist til som forklaring på den reelle baggrund for og betydning af det, Buzzi sagde til Lafarge. Udtalelser som »krig er unødvendig« og »der bør indgås aftaler for at undgå konflikter« afkræfter derimod sagsøgernes opfattelse. Udtalelserne viser, at de vanskeligheder og hindringer af enhver karakter, som blev omtalt, ikke afskar en vis gensidig indtrængning på markederne i grænseområdet mellem Frankrig og Italien. Ifølge referatet udtalte Buzzi i øvrigt, at selskabet havde haft to-tre kunder i de sidste tyve år på Côte d'Azur. Under den administrative procedure hævdede Buzzi, at »der — trods de hindringer

(transportomkostninger, told, kvalitetsforskelle mellem italiensk og fransk cement), som virksomheden har måttet overvinde, og selv om virksomheden kunne afsætte sin produktion på nærmere beliggende og mere rentable markeder — siden slutningen af 1960'erne var eksporteret interessante mængder ('interessanti quantità') af cement til Sydfrankrig«, og at selskabet endog havde »tilbudt lavere priser end priserne i de prislister, som de franske producenter havde fremsendt« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 7). Lafarge og Buzzi var således i hvert fald potentielle konkurrenter på det sydfranske marked.

1855 Kommissionen findes derfor med rette at have udledt af samtalen den 26. november 1988 vedrørende det sydfranske marked, at der var »vilje til at opdele markedet på Côte d'Azur« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 3), og at have fastslået, at der var tale om en samordnet praksis mellem Lafarge og Buzzi med det formål at »begrænse deres handlefrihed, især Buzzi's, og om at opdele det sydfranske marked« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 3).

1856 Sagsøgernes forklaringer vedrørende de begrænsninger af enhver karakter, som påvirkede den grænseoverskridende handel mellem Sydfrankrig og Norditalien, synes derfor snarere at understrege grovheden i den overtrædelse, der er gjort gældende over for selskaberne, idet de ved hjælp af samordningen forsøgte at fjerne eller begrænse den minimale konkurrence, der kunne være på dette marked.

1857 For det femte har Lafarge og Buzzi anført, at deres samtale den 26. november 1988 havde det — lovlige — formål at drøfte et fælles industriprojekt i det pågældende område. Dette projekt blev aldrig til noget.

1858 Selv om det på ingen måde kan udelukkes, at Lafarge og Buzzi under deres samtale den 26. november 1988 drøftede et fælles industriprojekt, står det alligevel fast, at Buzzi ved denne lejlighed sagde til Lafarge, at det sydfranske marked tilhørte sidstnævnte selskab, at man ikke ønskede at forstyrre på markedet på Côte d'Azur, at krig var unødvendig, og at der burde indgås aftaler for at undgå konflikter. Sagsøgernes argument kan derfor ikke ændre ved, at der under samtalen den 26. november 1988 reelt var tale om en ulovlig samordning om deling af det sydfranske marked.

1859 For det sjette har Buzzi anført, at hvis selskabets udtalelser havde kunnet forstås som en garanti til de franske konkurrenter om en deling af det sydfranske marked, ville det være ulogisk, at de samme konkurrenter efterfølgende brugte betydelige beløb på at købe visse af selskabets kunder i dette område.

1860 Det bemærkes i denne forbindelse, at Buzzi under samtalen den 26. november 1988 over for det franske selskab oplyste, at selskabet havde haft to-tre kunder i de sidste tyve år på det

sydfranske marked, og denne oplysning synes ikke have fremkaldt en reaktion eller en indvending fra det franske selskab. Samordningen vedrørende det sydfranske marked var derfor ikke til hinder for, at Buzzi beholdt disse »to-tre« isolerede forretningsforbindelser, som selskabet i lang tid havde haft med visse kunder i dette område, idet disse forbindelser ikke kunne forstyrre markedet på Côte d'Azur. Det forhold, at de franske producenter efterfølgende besluttede at købe en del af Buzzi's kunder på dette marked, afkræfter således ikke, at der som påvist ved uddraget af referatet af den samtale, som Kommissionen har henvist til i nr. 20, punkt 3, i den anfægtede beslutning, forelå en ulovlig samordning mellem Lafarge og Buzzi ved udgangen af 1988.

1861 For det syvende har Buzzi anført, at til trods for, at selskabet skulle have forpligtet sig til ikke at være aktivt på det sydfranske marked, steg dets salg på dette marked konstant, bortset fra i 1988. Buzzi, der på dette punkt støttes af Lafarge, har tilføjet, at faldet i selskabets salg i Frankrig i 1988 udelukkende skyldtes, at nogle franske producenter købte to af selskabets største kunder i dette område, og ikke, som Kommission har anført i nr. 20, punkt 7, i den anfægtede beslutning, at der forelå en samordning med de franske producenter, navnlig Lafarge.

1862 Det bemærkes i denne forbindelse, at de oplysninger, Buzzi har givet for at vise den konstante stigning i selskabets salg frem til 1987 på det sydfranske marked, ikke er relevante med henblik på at imødegå den fastslåede overtrædelse, idet det alene er gjort gældende over for selskabet, at det deltog i en ulovlig samordnet praksis med Lafarge for så vidt angår tiden efter den 26. november 1988.

1863 Med hensyn til faldet i Buzzi's salg i Frankrig i 1988 bemærkes, at selv om det ikke er udelukket, at det helt eller delvis kan skyldes, at selskabet mistede to store kunder i det sydfranske område, er det ikke tilstrækkeligt til at se bort fra de hensigtserklæringer, Buzzi afgav over for Lafarge den 26. november 1988.

1864 For det ottende har Lafarge og Buzzi anført, at Kommissionen ikke har påvist, at den påståede samordning påvirkede parternes efterfølgende adfærd på en sådan måde, at de tilpassede deres politikker på det omhandlede marked til hinanden, eller at samordningen var egnet hertil. Buzzi har endvidere anført, at der under alle omstændigheder ikke kunne være tale om en sådan indflydelse på grund af de særlige kendetegn for markedet i grænseområdet mellem Frankrig og Italien.

1865 Selv om det fremgår af selve ordlyden af traktatens artikel 85, stk. 1, at begrebet samordnet praksis — ud over samordningen mellem virksomhederne — forudsætter en adfærd på markedet, der ligger i forlængelse af denne samordning, og årsagsforbindelse mellem samordningen og adfærden, er der imidlertid formodning for, at den omhandlede samordning har påvirket parternes adfærd på markedet, medmindre der føres bevis for det modsatte, hvilket påhviler de pågældende parter (den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 118 og 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 161 og 162).

1866 Lafarge har i denne forbindelse anført, at Buzzi efter deres samtale den 26. november 1988 fortsatte med at levere til selskabets kunder i Sydfrankrig.

1867 Der henvises imidlertid til, at Buzzi under denne samtale over for Lafarge oplyste, at selskabet havde haft to-tre kunder i de sidste tyve år på markedet på Côte d'Azur. Lafarge gjorde ikke indvendinger herimod, idet det åbenbart var selskabets opfattelse, at dette forhold ikke kunne forstyrre det pågældende marked. Det af Lafarge påberåbte forhold viser derfor ikke, at samordningen mellem Buzzi og selskabet den 26. november 1988 ikke påvirkede deres adfærd på markedet.

1868 Det følger af det anførte, at Kommissionen med føje kunne fastslå i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), at der forelå en konkurrencebegrænsende samordnet praksis mellem Lafarge og Buzzi »om deling af det sydfranske marked«. En sådan samordnet praksis er åbenbart i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, litra c), hvorefter enhver aftale og samordnet praksis, som består i »opdeling af markeder«, udtrykkeligt er forbudt.

D — Overtrædelsens varighed

1869 Kommissionen har lagt til grund, at den samordnede praksis, som er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), varede fra den 26. november til den 31. december 1988.

1870 Buzzi har for det første anført, at Kommissionen med urette har anset overtrædelsen for at være påbegyndt i maj 1983.

1871 Som det netop er fastslået (jf. ovenfor i præmis 1869), lægges det i den anfægtede beslutning til grund, at samordningen blev påbegyndt den 26. november 1988. Der er således ikke grundlag for Buzzi's argument.

1872 For det andet har Buzzi anført, at der indtil den 26. november 1988 var »krig« på det sydfranske marked, og at det fremgår af referatet af mødet denne dag, at der ikke forelå »aftaler for at undgå konflikter«.

1873 Det forhold, at Lafarge og Buzzi under samtalen blev enige om, at krig var unødvendig, viser imidlertid ikke nødvendigvis, at parterne indtil da lå i krig på det sydfranske marked. En sådan angivelse kan lige så vel vise, at parterne havde til hensigt ikke at indlede krig. Under alle omstændigheder er det kun lagt til grund, at Lafarge og Buzzi påbegyndte deres samordnede praksis den 26. november 1988. Kommissionen har derfor ikke gjort gældende, at der allerede før dette tidspunkt var en samordning mellem parterne i form af aftaler om at undgå »krig« eller »konflikter«.

1874 For det tredje har Buzzi anført, at Kommissionen uden nærmere begrundelse har anset den samordnede praksis for ophørt den 31. december 1988, selv om den har erkendt (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 7), at den ikke havde særlige oplysninger herom.

1875 Kommissionen har i nr. 48, punkt 7, i den anfægtede beslutning anført, at »da der ikke foreligger andre præcise angivelser med hensyn til overtrædelsens ophør, må Kommissionen antage, at overtrædelsen varede mindst indtil udgangen af 1988, da den sidste [samordning] med Lafarge stammer fra den 26. november 1988, hvor Buzzi over for Lafarge afslører sin fremtidige adfærd på markedet«.

1876 På grundlag af dette forhold, og da de pågældende virksomheder ikke har fremført noget bevis til imødegåelse heraf, kunne Kommissionen med rette antage, at den ulovlige samordning mellem Lafarge og Buzzi varede »mindst indtil udgangen af 1988«.

Den samordnede praksis mellem Ciments français og Buzzi, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b)

A — Indledning

1877 Til støtte for, at den overtrædelse, der i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b), er fastslået over for Ciments français og Buzzi (jf. ovenfor i præmis 1821), forelå, har Kommissionen henvist til en telefax af 17. marts 1988, hvorved Ciments français til Buzzi fremsendte de prislister, der havde været gældende fra den 2. marts 1987. Det hedder i det medfølgende notat: »Som svar på Deres telex af dags dato fremsendes vedlagt vores prisliste for cement i sække og i løs vægt ab fabrik. Det er endnu ikke besluttet, hvornår der vil finde prisjusteringer sted. Det forventes imidlertid, at der i indeværende år vil blive en gennemsnitlig stigning på 1-1,5%« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 4, dok. 33.126/11982-19987). Det er Kommissionens opfattelse, at »Ciments français's fremsendelse af prisliste og angivelse af forventede prisstigninger [...] havde til formål at give Buzzi mulighed for at afpasse priserne på

cement i Frankrig efter Ciments français's [...] priser« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 6). Kommissionen konkluderer, at »det faktum, at Ciments français den 17. marts 1988 på Buzzi's anmodning fremsendte prisliste for fabrikken i Beaucaire med angivelse af de forventede gennemsnitlige prisstigninger i årets løb, udgør en samordnet praksis efter artikel 85, stk. 1« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 4), idet »enhver meddelelse til en konkurrent om den adfærd, som man forventer at udøve på markedet, der kan have indflydelse på dennes konkurrencemæssige adfærd, udgør en overtrædelse af artikel 85, stk. 1« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 5, sidste afsnit).

B — Konkurrencebegrænsende samordnet praksis mellem Ciments français og Buzzi

1878 Indledningsvis har Ciments français anført, at Kommissionen har begået en faktuel fejl i beskrivelsen i nr. 20, punkt 1, i den anfægtede beslutning af den geografiske placering på begge sider af den fransk-italienske grænse af produktionsanlæggene tilhørende de fire virksomheder, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, ved at anføre, at Ciments français's fabrik i Ranville ligger i departementet Bouches-du-Rhône, til trods for, at Ranville ligger i Normandiet.

1879 Denne fejl — som Kommissionen har erkendt — har imidlertid ingen konsekvenser. Som allerede understreget (jf. ovenfor i præmis 1877) har Kommissionen i sin retlige vurdering i nr. 48, punkt 4, i den anfægtede beslutning alene anfægtet, at Ciments français udleverede prislisten for sin fabrik i Beaucaire med angivelse af de forventede gennemsnitlige prisstigninger i årets løb til Buzzi.

1880 Buzzi har gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat de krav, der i retspraksis stilles til bevisbyrden, idet den har fastslået en overtrædelse alene på grundlag af den telefax af 17. marts 1988, hvorved Ciments français fremsendte sine prislister til selskabet.

1881 Hvad angår dette spørgsmål er det allerede fastslået (jf. ovenfor i præmis 1838), at der ikke findes et fællesskabsretligt princip, der er til hinder for, at Kommissionen fastslår, at der foreligger en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, alene på grundlag af et enkelt dokument, forudsat at der ikke er nogen tvivl om dokumentets bevisværdi, og at dokumentet i sig selv med sikkerhed viser, at overtrædelsen forelå. Da Buzzi ikke har påvist forhold, der kan anfægtede bevisværdien af det dokument, der er nævnt i nr. 20, punkt 4, i den anfægtede beslutning, må det her fastslås, at Kommissionen kunne henvise til dette dokument med henblik på at godtgøre, at den overtrædelse, som er gjort gældende over for Ciments français og Buzzi, faktisk forelå, idet bemærkes, at der ikke herved er taget stilling til spørgsmålet om, hvorvidt dokumentet i sig selv viser, at den fastslåede overtrædelse forelå, hvilket vil blive undersøgt nedenfor i præmis 1883-1921.

1882 Ciments français og Buzzi har herudover i det væsentlige fremført ni argumenter, hvorved de anfægter, at den konkurrencebegrænsende samordnede praksis, som de er anset for at have deltaget i, faktisk forelå.

1883 For det første har Buzzi som allerede anført ovenfor (jf. ovenfor i præmis 1844) bestridt Kommissionen opfattelse, hvorefter »de italienske producenters priser [i den omhandlede periode] var ca. 20% lavere end de franske producenters« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 2). Ifølge Buzzi var de italienske producenters priser, bortset fra i 1988, hele tiden højere end de franske producenters i denne periode.

1884 Der henvises i denne forbindelse til, at de oplysninger, som de italienske cementproducenter gav ved høringen den 2. marts 1993, viser, at de franske priser i gennemsnit konstant var 20% højere end de italienske priser i perioden 1981-1991 (den anfægtede beslutning, nr. 9, punkt 6, og tabellerne i bilag 9-3 og 9-4).

1885 Buzzi's kritik, hvorved selskabet i virkeligheden anfægter Kommissionens vurdering af perioden forud for den periode, der er lagt til grund med hensyn til den omhandlede overtrædelse, kan under ingen omstændigheder ændre ved, at Ciments français den 17. marts 1988 på Buzzi's anmodning til dette selskab fremsendte sine prislister med angivelse af de forventede gennemsnitlige prisstigninger i årets løb (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 4, dok. 33.126/11982-19987).

1886 For det andet har Buzzi anført, at Kommissionen, der kun har påvist, at der var en ensidig udlevering af oplysninger fra Ciments français, ikke har ført bevis for det element af gensidighed, som er nødvendigt, for at der antages at foreligge en samordnet praksis.

1887 Dette argument må forkastes. Som allerede anført (jf. ovenfor i præmis 1849) er betingelsen om gensidighed, der er en forudsætning for, at der kan antages at foreligge en samordnet praksis, opfyldt, når en konkurrent efter ønske fra en anden over for vedkommende giver oplysninger om sin adfærd på markedet. Det fremgår af ordlyden af den telefax, der er nævnt i nr. 20, punkt 4, i den anfægtede beslutning, at Ciments français fremsendte prislisterne til Buzzi »som svar på [dette selskabs] telex af dags dato« (dok. 33.126/11983), dvs. — som Kommissionen med rette har anført (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 4) — »på Buzzi's anmodning«. Det er således godtgjort, at der var tale om gensidighed.

1888 For det tredje har Ciments français anført, at Buzzi og Ciments français af forskellige grunde ikke er aktuelle eller potentielle konkurrenter, navnlig på grund af de høje omkostninger ved grænseoverskridende transport mellem Italien og Frankrig og på grund af manglende overlapning mellem deres naturlige markeder. Ciments français har i denne forbindelse gjort gældende, at den afstand, Kommissionen har lagt til grund, mellem Buzzi's fabrik og den nærmeste af Ciments français's fabrikker er væsentlig kortere end den reelle afstand ved

benyttelse af veje og motorveje (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 5). Selskabet har som bilag til stævningen fremlagt opmålinger, som er gennemført under offentlig kontrol, over den reelle transporttid og den tilbagelagte afstand, da selskabet lod en cementbil køre fra en fabrik tæt på Buzzi's fabrik i Italien og til Nîmes, som er centret for markedet for Ciments français's fabrik i Beaucaire i det sydøstlige Frankrig. Ifølge selskabet umuliggør afstanden og transporttiden en sådan leverance. Ifølge Ciments français medfører dette, at udvekslingen af oplysninger mellem Buzzi og Ciments français ikke har haft til formål eller til følge at begrænse konkurrencen som omhandlet i traktatens artikel 85, stk. 1, idet den første betingelse for en sådan samordning, nemlig at der er konkurrence mellem de pågældende parter, ikke er opfyldt.

1889 Buzzi har på ny anført, at Kommissionen ikke har foretaget en økonomisk analyse af markedet i grænseområdet mellem Frankrig og Italien, og har navnlig henvist til de grunde, som ifølge selskabet medfører, at markedet ikke var af en sådan karakter, at der blev ført cement over grænserne (jf. ovenfor i præmis 1853).

1890 Denne argumentation kan ikke tiltrædes. Som Kommissionen med rette har fremhævet, »eksporterer Buzzi til Frankrig« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 5). Buzzi anførte under den administrative procedure, at »der — trods de hindringer (transportomkostninger, told, kvalitetsforskelle mellem italiensk og fransk cement), som virksomheden har måttet overvinde, og selv om virksomheden kunne afsætte sin produktion på nærmere beliggende og mere rentable markeder — siden slutningen af 1960'erne var eksporteret interessante mængder ('interessanti quantità') af cement til Sydfrankrig« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 7).

1891 Da det ikke kan bestrides, at Buzzi eksporterede til det sydfranske marked, kunne Kommissionen med føje fastslå, at Ciments français, som har et produktionsanlæg på dette marked, i Beaucaire (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 1), og Buzzi var »konkurrenter, i hvert fald potentielt« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 5).

1892 For det fjerde har Ciments français og Buzzi bestridt, at fremsendelsen af prislister, bl.a. dem, der er fremsendt med den nævnte telefax af 17. marts 1988, kunne have et konkurrencebegrænsende formål. De har fremført en række argumenter vedrørende karakteren af de oplysninger, som blev fremsendt med denne telefax. Ifølge Ciments français var disse oplysninger allerede offentliggjort, dels i fagpressen og i de almindelige økonomiske tidsskrifter, dels i henhold til en forpligtelse, der er pålagt i den franske ordonnance 86/1243 »relative à la liberté des prix et de la concurrence« af 1. december 1986 (bekendtgørelse om fri prisdannelse og konkurrence). Ifølge Buzzi indeholdt det dokument, som blev fremsendt til selskabet af Ciments français, officielle priser, som var fastsat af den franske stat, og som enhver person med interesse for spørgsmålet let kunne få adgang til, og de forventede prisstigninger kunne beregnes på grundlag af en vurdering af økonomiske faktorer, som myndighederne tager hensyn til ved anmodning om stigninger. Ciments français's fremsendelse af disse oplysninger var således blot udtryk for en kollegial tjeneste. Sagsøgerne har fremhævet, at de fremsendte priser havde været gældende i mere end et år (fra begyndelsen af marts 1987), og at de umiddelbart efter skulle ændres, således at de var af rent historisk interesse og derfor kun gav oplysninger om Ciments

français's adfærd i fortiden, men ikke om selskabets fremtidige adfærd. De forventede prisstigninger i løbet af det indeværende år blev angivet som en omtrentlig øvre og nedre grænse, og de viste sig i øvrigt ikke at holde stik (2,5% i stedet for de 1-1,5%, som Ciments français i første omgang oplyste). Endvidere blev det ikke i denne forbindelse oplyst, hvilken type cement eller hvilket område prisstigningen skulle gælde for. Buzzi har endvidere anført, at de fremsendte oplysninger kun omfattede priser, men ikke andre oplysninger, som f.eks. Ciments français's markedsandel eller salg i det pågældende område.

1893 Denne argumentation kan ikke tiltrædes. Den forpligtelse til åbenhed, der bl.a. med hensyn til priser er pålagt de franske producenter ved den i foregående præmis nævnte bekendtgørelse 86/1243 af 1. december 1986, gælder kun i forhold til køberne af varerne (bekendtgørelsens artikel 33), og Buzzi var ikke køber. Endvidere fremgår det af telefaxen af 17. marts 1988, at de oplysninger, Ciments français fremsendte til Buzzi, ikke vedrørte de officielle prislister, men derimod »prisliste[rne] for cement i sække og i løs vægt ab fabrik«, herunder fra fabrikken i Beaucaire-området, hvilket var Ciments français's naturlige marked i Sydfrankrig (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 4, dok. 33.126/11983, 11985 og 19987). Selv om priserne allerede havde været anvendt i mere end et år og stod for at skulle ændres, var der imidlertid tale om priser, som (stadig) var gældende på dette tidspunkt. De oplysninger, Ciments français fremsendte til Buzzi, var således på ingen måde kun af historisk eller statistisk interesse, men havde »aktuel [...] værdi« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 5). Buzzi kunne utvivlsomt have fået disse priser oplyst hos Ciments français's kunder. Men selskabet anmodede Ciments français om disse oplysninger, og sidstnævnte selskab fremsendte oplysningerne til Buzzi samme dag.

1894 Hvad angår de forventede prisstigninger i det indeværende år kan Buzzi ikke med rimelighed gøre gældende, at denne oplysning let kunne beregnes på grundlag af en vurdering af økonomiske faktorer, som myndighederne tager hensyn til, navnlig fordi den statslige kontrol med cementpriserne havde været ophævet i Frankrig siden 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 16, punkt 12). Det drejede sig i virkeligheden om en meget følsom forretningshemmelighed.

1895 Ved fremsendelsen af oplysninger deltog sagsøgerne dermed i en samordning, som efter den ovenfor i præmis 1852 nævnte retspraksis er ulovlig i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1.

1896 Ciments français informerede således ved at fremsende sine gældende prislister og oplysninger om forventede prisstigninger i det indeværende år til Buzzi, på dette selskabs anmodning, om sin aktuelle eller fremtidige forretningsmæssige adfærd og fjernede eller reducerede derved væsentligt den usikkerhed, der var med hensyn til virksomhedens prispolitik, navnlig på det sydfranske marked.

1897 Det forhold, at de herved fremsendte oplysninger kun omfattede priserne og ikke andre forretningsmæssige oplysninger, ændrer på ingen måde ved, at den anfægtede fremsendelse af oplysninger havde karakter af en overtrædelse.

1898 Selv om den prisforhøjelse, Ciments français annoncerede, senere viste sig at være ukorrekt, gjorde oplysningen om den forventede prisstigning, således som Kommissionen med rette har anført, det muligt for Buzzi »med en høj grad af sandsynlighed at [forudsige Ciments français's] prispolitik, selv efter de forventede prisjusteringer« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 5).

1899 For det femte har Ciments français anført, at Kommissionen sprogligt har opfattet telefaxen af 17. marts 1988 på en kunstig måde ved at fortolke udtalelsen om, at »Det forventes [på fransk anvendes 'envisager'] [...] at der i indeværende år vil blive en gennemsnitlig stigning på 1-1,5%« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 4, dok. 33.126/11982-19987), som et bevis for, at Ciments français havde givet oplysning om »forventede [på fransk 'prévisibles'] prisstigninger« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 4). Ifølge sagsøgeren har Kommissionen herved givet indtryk af, at der allerede var truffet en endelig beslutning om prisforhøjelserne.

1900 Dette argument må forkastes. Anvendelsen på fransk af ordet »prévoir« i stedet for »envisager« kan ikke anses for udtryk for et ønske fra Kommissionens side om at fordreje ordvalget i telefaxen af 17. marts 1988. Endvidere fremstiller Kommissionen ikke på noget sted i den anfægtede beslutning den forventede gennemsnitlige stigning i Ciments français's priser i det indeværende år som resultatet af en endelig beslutning.

1901 For det sjette har Buzzi anført, at Ciments français's afsløring af selskabets priser ikke har kunnet have det konkurrencebegrænsende formål, som Kommissionen tillægger forholdet, nemlig at »give Buzzi mulighed for at afpasse priserne på cement i Frankrig efter Ciments français's [...] priser« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 6). De priser, som Ciments français faktisk anvendte på det sydfranske marked, svarede ikke til priserne i prislisten. Buzzi har i denne forbindelse henvist til de oplysninger om franske priser, som selskabet i bilag 18-23 til stævningen har givet vedrørende 1983-1988.

1902 Dette argument må forkastes.

1903 En sammenligning af priserne i Ciments français's telefax af 17. marts 1988 og de oplysninger om de franske priser, Buzzi har givet vedrørende 1987 i bilag 22 til stævningen, viser, at den pris, Buzzi har opgivet for det franske marked for dette år, var på 365 FRF pr. t eller nøjagtig den samme pris, som fremgår af den prisliste, Ciments français fremsendte til Buzzi den 17. marts 1988 vedrørende selskabets fabrik i Beaucaire.

1904 Retten har ved et skriftligt spørgsmål den 27. maj 1998 opfordret Buzzi til nærmere at forklare dette forhold, og Buzzi har den 25. juni 1998 svaret, at formålet med de oplysninger, selskabet havde vedlagt som bilag 18-23 til stævningen, i virkeligheden var at påvise, at de priser, selskabet selv anvendte på det sydfranske marked i perioden fra 1983-1988, lå langt under de franske producenters, navnlig Ciments français's. Dette argument vil blive behandlet nedenfor i præmis 1909-1913.

1905 Selv om det antages, at de priser, Ciments français meddelte Buzzi, ikke svarede til de priser, den franske producent faktiske anvendte på markedet — og som var afhængige af en række yderligere forhold, som var forskellige i hvert enkelt tilfælde — gjorde prisoplysningerne i den omhandlede telefax det under alle omstændigheder muligt for Buzzi »at afpasse priserne på cement i Frankrig efter Ciments français's [...] priser« (den anfægtede beslutning, nr. 20, præmis 6) ved at fastsætte eksportpriserne til et sådant niveau, at det kunne afholde Ciments français's aktuelle eller potentielle kunder fra at importere Buzzi's produkter til Sydfrankrig, og/eller ved også at lade udviklingen i de »lokale« priser — i dette tilfælde Ciments français's priser — gælde for Buzzi's egne kunder i området, således at man ikke forstyrrede Ciments français's naturlige marked. Når en virksomhed kender de priser, som en konkurrent anvender i en given periode, samt de prisstigninger, konkurrenten forventer inden for det indeværende år, kan han — navnlig når oplysningerne som i dette tilfælde også indeholder en nøjagtig angivelse af den præcise momssats, der er gældende (jf. dok. 33.126/11984-11987) — afpasse sine egne priser hertil, også selv om han ikke har nærmere oplysninger om de priser, konkurrenten faktisk anvender på markedet, og som kan variere fra kunde til kunde.

1906 For det syvende har Buzzi anført, at hvis det forholder sig som antaget af Kommissionen, således at Buzzi's lavere priser var begrundet i, »at styrkeklasserne for den portlandcement, som Buzzi sælger i Frankrig (klasse 325 og 425), er lavere end den tilsvarende cement produceret og solgt af de franske producenter (klasse 350 og 450)« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 7), kan det ikke bebrejdes selskabet, at det handlede ud fra de prislister, Ciments français den 17. marts 1988 fremsendte til det, idet disse lister vedrørte en anden type produkter end de produkter, selskabet markedsførte.

1907 Det bemærkes i denne forbindelse, at Buzzi i stævningen netop har bestridt den forklaring, Kommissionen har givet i nr. 20, punkt 7, i den anfægtede beslutning (jf. foregående præmis), og har gjort gældende, at de produkter, selskabet solgte i Frankrig, og de franske cementprodukter var af samme kvalitet, og at de derfor ud fra forbrugernes synspunkt kunne erstatte hinanden og konkurrere.

1908 Under alle omstændigheder gælder, at uanset i hvor høj grad Buzzi's produkter og de franske cementprodukter er sammenlignelige for så vidt angår kvalitet og styrke, anmodede Buzzi den 17. marts 1988 Ciments français om dette selskabs prislister, og Ciments français fremsendte straks samme dag disse lister og oplyste ligeledes, hvilke prisstigninger der var forudsat for det indeværende år. Da der ikke er givet nogen anden overbevisende forklaring, som kan begrunde fremsendelsen af oplysninger, og når henses til det ovenfor i præmis 1905 anførte, kunne Kommissionen med føje fastslå, at »Ciments français's fremsendelse af prisliste og angivelse af

forventede prisstigninger [...] havde til formål at give Buzzi mulighed for at afpasse priserne på cement i Frankrig efter Ciments français's [...] priser« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 6). Kommissionen kunne således med rette fastslå, at denne bilaterale kontakt, som havde til formål, at der blev opnået konkurrencevilkår, som ikke svarede til det pågældende markeds normale vilkår, var ulovlig (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1852 nævnte retspraksis).

1909 For det ottende har Buzzi anført, at selskabet både før og efter fremsendelsen af Ciments français's priser konstant anvendte priser i dette område, som lå langt under de franske producenters priser, navnlig Ciments français's. Buzzi har vedrørende dette spørgsmål henvist til bilag 18-23 til stævningen, hvori selskabet har foretaget en sammenligning af de franske og italienske priser i perioden 1983-1988. I besvarelse af et skriftligt spørgsmål, Retten stillede den 27. maj 1998, har Buzzi endvidere den 25. juni 1998 fremlagt kopier af fakturaerne vedrørende det salg i Sydfrankrig, hvortil selskabet har henvist i stævningen, for at underbygge sin argumentation. Disse fakturaer bekræfter ifølge Buzzi, at selskabet faktisk over for visse kunder i Sydfrankrig i tiden mellem februar 1987 og december 1988 anvendte priser, som konstant lå under (290-300 FRF pr. t) de priser, Ciments français oplyste vedrørende dette selskabs fabrik i Beaucaire (365 FRF pr. t) i sin telefax af 17. marts 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 4, dok. 33.126/11982-11987). Som anført ovenfor (præmis 1907) afviser Buzzi den forklaring, Kommissionen har givet i nr. 20, punkt 7, i den anfægtede beslutning, som begrundelse for, at selskabets priser ved salg i Frankrig var lavere end de franske producenters priser.

1910 Det bemærkes i denne forbindelse, at selv om det fremgår af selve ordlyden af traktatens artikel 85, stk. 1, at begrebet samordnet praksis — ud over samordningen mellem virksomhederne — forudsætter en adfærd på markedet, der ligger i forlængelse af denne samordning, og årsagsforbindelse mellem samordningen og adfærden, er der formodning for, at de i samordningen deltagende virksomheder, som fortsat er aktive på markedet, tager hensyn til de oplysninger, de har udvekslet med deres konkurrenter, ved fastlæggelsen af deres adfærd på markedet, medmindre der føres bevis for det modsatte, hvilket påhviler de pågældende parter (den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 118 og 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 161 og 162).

1911 Det bemærkes i nærværende tilfælde, at Buzzi aldrig har benægtet, at selskabet i den for den anfægtede beslutning relevante periode havde nogle kunder i Sydfrankrig, nærmere bestemt på markedet på Côte d'Azur. Selskabet havde imidlertid ikke til hensigt at føre »krig« med de franske producenter (jf. referatet af samtalen den 26.11.1988 mellem Lafarge og Buzzi, den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 3, dok. 33.126/6857/bis). Selskabet kunne derfor uden problemer føre en selvstændig forretningspolitik over for disse kunder, som efter de oplysninger, der blev givet i retsmødet, i det væsentlige var resultatet af Buzzi-brødrenes personlige kontakter, samtidig med, at det tog hensyn til de oplysninger om priser, som Ciments français meddelte i telefaxen af 17. marts 1988, når det fik forespørgsler om eksport fra den franske producents aktuelle eller potentielle kunder i det sydfranske område.

1912 Endvidere bemærkes, at Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning har gjort gældende, at Ciments français's fremsendelse af selskabets prislister til Buzzi medførte, at sidstnævnte selskab anvendte de samme priser som den franske producent. Kommissionen har alene anført, at »fremsendelse[n] af prisliste og angivelse af forventede prisstigninger [...] havde til formål at give Buzzi mulighed for at afpasse priserne på cement i Frankrig efter Ciments français's [...] priser« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 6). Det forhold, at Buzzi faktisk anvendte priser i Sydfrankrig, som var levere end de priser, Ciments français havde oplyst, udelukker ikke, at den italienske virksomhed ved fastsættelsen af sine eksportpriser anvendte de oplysninger, den fik den 17. marts 1988.

1913 Sammenfattende må det herefter fastslås, at det af Buzzi anførte, der er gengivet ovenfor i præmis 1909, ikke viser, at de oplysninger, selskabet anmodede om og fik fra Ciments français, var uden betydning for selskabets adfærd på markedet.

1914 For det niende har Buzzi påberåbt sig, at de franske producenter erhvervede nogle af selskabets franske kunder.

1915 Der kan imidlertid ikke på grundlag heraf ses bort fra, at der faktisk var en ulovlig samordning mellem Ciments français og Buzzi i forbindelse med, at Ciments français på Buzzi's anmodning fremsendte sine prislister og oplysning om den forventede prisstigning i 1988.

1916 Kommissionen findes herefter med føje at have fastslået, at der var tale om en samordnet praksis som anført i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b).

C — Overtrædelsens varighed

1917 Kommissionen har lagt til grund, at den samordnede praksis, som er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), varede fra den 17. marts til den 31. december 1988.

1918 Ciments français har for det første anført, at selskabet ikke under den administrative procedure fik lejlighed til at udtale sig om, hvornår overtrædelsen måtte anses for ophørt, idet dette tidspunkt ikke var nævnt i meddelelsen af klagepunkter.

1919 Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen i nr. 61, litra b), i meddelelsen af klagepunkter, der vedrører den retlige vurdering af det fransk-italienske kartel, anførte, at »udveksling[en] af oplysninger om prislister mellem de franske producenter Lafarge, Ciments français og Vicat og den italienske producent Buzzi må betragtes som samordnet praksis, der begrænser konkurrencen, som omhandlet i [traktatens] artikel 85, stk. 1, og dette gælder i hvert fald fra 1983 til 1988« (meddelelsen af klagepunkter, s. 173). Det må derfor have stået Ciments français klart ved læsningen af denne del af meddelelsen af klagepunkter, at Kommissionen agtede at anse den overtrædelse, der bestod i selskabets deltagelse i en samordnet praksis med Buzzi, for mindst at have varet til udgangen af 1988. Selskabets argument om manglende overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning må derfor forkastes.

1920 For det andet har Ciments français anført, at den informationsudveksling, der er gjort gældende over for selskabet, bestod i fremsendelse af én telefax til Buzzi den 17. marts 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 4, dok. 33.126/11982-11987). Ligesom Buzzi har Ciments français endvidere bestridt, at Kommissionen i nr. 48, punkt 7, i den anfægtede beslutning kunne henvise til samordningen mellem Lafarge og Buzzi til støtte for, at den overtrædelse, der er gjort gældende over for selskabet, må anses for at have varet til den 31. december 1988, idet det ikke er påvist, at de forskellige led i kontakten mellem Buzzi og de franske producenter bestod i én og samme overtrædelse. Buzzi har endvidere anført, at Kommissionen har fastlagt varigheden af selskabets ulovlige samordning med Ciments français uden nogen nærmere begrundelse. Selskabet har fremhævet, at de prislister, som Ciments français fremsendte til det den 17. marts 1988, ikke længere var gældende den 1. september 1988, dvs. fire måneder før den dato, hvor overtrædelsen ifølge den anfægtede beslutning ophørte.

1921 Det bemærkes imidlertid, at Ciments français ved den 17. marts 1988 på Buzzi's anmodning at have orienteret selskabet om sine gældende priser samt de forventede prisstigninger »i indeværende år« gav selskabet en rimelig grad af sikkerhed for så vidt angår Ciments français's forretningsmæssige adfærd med hensyn til priser i hele 1988. Meningen med samordningen var derfor, at den skulle give resultater helt frem til udgangen af 1988. På denne baggrund fastslog Kommissionen med rette, at overtrædelsen varede fra den 17. marts til den 31. december 1988.

Den samordnede praksis mellem Vicat og Buzzi, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c)

A — Indledning

1922 Til støtte for, at den overtrædelse, der i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), er fastslået over for Vicat og Buzzi (jf. ovenfor i præmis 1822), forelå, har Kommissionen henvist til en række telexer vedrørende udveksling af prislister, som blev afsendt mellem de to virksomheder i perioden fra den 11. til den 16. maj 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/11974, 11973, 11975, 11976 og 11977). Kommissionen har ligeledes henvist til et telex af 23. april 1996 fra Buzzi til Vicat. Buzzi anfører i telexet: »Vi har fået forespørgsler på cement [ud over fra] Nice [også fra] Toulon. Vi har svaret negativt på alle

henvendelser, og det vil vi fortsat gøre. Vi har fået kendskab til, at Deres priser for nylig er steget. De bedes venligst meddele os Deres priser ab fabrik for cement i løs vægt og i sække, prisstigningen i procent og eventuelle nye planlagte prisstigninger i løbet af året. Vores priser pr. 1. marts 1986: [...] Prisstigningen udtrykt i procent er på ca. 4,5%. Vi planlægger/håber på en ny stigning i september på 3%« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/6144). Endelig har Kommissionen henvist til et dokument vedrørende Vicat's prisliste pr. 1. juli 1986, som selskabet fremsendte til Buzzi (dok. 33.126/11971), og øverst på denne er med håndskrift anført på italiensk: »+ 6,3% på cement i løs vægt i forhold til marts 1986; + 18,79 for sække« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/11971).

1923 Kommissionen mener, at »Vicat's fremsendelse af prislister havde til formål at give Buzzi mulighed for at afpasse priserne på cement i Frankrig efter [...] Vicat's priser«, og at »Buzzi's meddelelse til Vicat om at have afvist ordrer fra Sydfrankrig og fortsat at ville afvise dem, var en del af den strategi, der gik ud på at opdele markedet i Sydfrankrig« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 6). I nr. 48, punkt 6, i den anfægtede beslutning har Kommissionen fastslået, at der var tale om en samordnet praksis mellem Vicat og Buzzi i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet »[...] Buzzi [forsikrede] Vicat om ikke at ville bringe forstyrrelser på det sydfranske marked, og ved udvekslingen af prisoplysninger og meddelelsen om prisstigninger har Vicat og Buzzi villet skabe en rimelig sikkerhed for, at den eksport, der fortsat måtte finde sted, ville ske efter en prispolitik i lighed med Vicat's. På denne måde fjernede man meget af den normale risiko, der er knyttet til enhver selvstændig adfærdsændring på markedet« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6, sidste afsnit).

B — Konkurrencebegrænsende samordnet praksis mellem Vicat og Buzzi

1924 Indledningsvis har Buzzi anført, at selskabets udtalelser til Vicat om, at det ville svare negativt på alle forespørgsler på cement fra Nice og Toulon, ifølge Kommissionen »var en del af den strategi, der gik ud på at opdele markedet i Sydfrankrig« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 6), eller var udtryk for, at selskabet ikke ville »bringe forstyrrelser på det sydfranske marked« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6). Buzzi har imidlertid anført, at hverken selskabet selv eller Vicat i denne anledning er blevet anset for at have begået en overtrædelse i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c). Endvidere anså Kommissionen ikke Buzzi's fremsendelse til Vicat af meddelelsen om forventede prisstigninger den 23. april 1986 for ulovlig (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/6144), mens den anså en tilsvarende fremsendelse af oplysninger til Buzzi fra Ciments français den 17. marts 1988 for ulovlig [den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 4, og nr. 48, punkt 4 og 5, samt artikel 3, stk. 1, litra b), dok. 33.126/11982-11987].

1925 Med hensyn til dette spørgsmål er det korrekt, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), ikke udtrykkeligt har anført, at Vicat og Buzzi deltog i en samordnet

praksis om deling af det sydfranske marked, i modsætning til, hvad den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), har gjort gældende over for Lafarge og Buzzi, eller at selskaberne udvekslede oplysninger om forventede prisstigninger, i modsætning til det klagepunkt, der i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b), er påberåbt over for Ciments français og Buzzi.

1926 I den retlige vurdering, som Kommissionen har foretaget af de faktiske omstændigheder, der er nævnt i nr. 20, punkt 5, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilken den i beslutningens artikel 3, stk. 1, litra c), har fastslået, at der forelå en samordnet praksis mellem Vicat og Buzzi »om udveksling af oplysninger om priser med henblik på begrænsning af deres autonomi inden for levering af cement i Sydfrankrig«, har Kommissionen imidlertid begrundet, hvorfor den har fastslået denne overtrædelse. Den anfører: »Udvekslingen af prislister den 11.-16. maj 1983 og i april og juli måned 1986 samt Buzzi's meddelelse til Vicat den 23. april 1986 om, at virksomheden ville afvise ordrer fra Nice og Toulon, udgør en samordnet praksis i medfør af artikel 85, stk. 1. Selv om man kan skaffe prislister via sine kunder, er denne fremgangsmåde mere kompliceret og kræver mere tid. For det andet vedrører udvekslingerne ikke kun priser, men også ved én lejlighed angivelse af forventede prisstigninger. Ved denne samordnede praksis forsikrede Buzzi Vicat om ikke at ville bringe forstyrrelser på det sydfranske marked, og ved udvekslingen af prisoplysninger og meddelelsen om prisstigninger har Vicat og Buzzi villet skabe en rimelig sikkerhed for, at den eksport, der fortsat måtte finde sted, ville ske efter en prispolitik i lighed med Vicat's. På denne måde fjernede man meget af den normale risiko, der er knyttet til enhver selvstændig adfærdsændring på markedet« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6).

1927 Denne retlige vurdering viser, at Kommissionen, da den fastslog, at der forelå en samordnet praksis mellem Vicat og Buzzi, anfægtede udvekslingen af priser og forventede prisstigninger mellem disse to virksomheder, fordi denne udveksling havde til formål at begrænse deres handlefrihed, navnlig Buzzi's, idet dette selskab fik mulighed for på det sydfranske marked at anvende en prispolitik ved eksport svarende til Vicat's prispolitik for ikke at bringe forstyrrelser på markedet, således som Buzzi også tilkendegav i sit telex til Vicat af 23. april 1986. Selv om det ikke i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), udtrykkeligt gøres gældende, at Vicat og Buzzi deltog i en samordnet praksis om deling af det sydfranske marked, var formålet med den anfægtede informationsudveksling ifølge Kommissionen under alle omstændigheder at undgå forstyrrelser på dette marked.

1928 Vicat og Buzzi har herudover i det væsentlige fremført ti argumenter, hvorved de anfægter, at den samordnede praksis, som de er anset for at have deltaget i, faktisk forelå.

1929 For det første har Buzzi som allerede nævnt (jf. ovenfor i præmis 1854 og 1883) anført, at Kommissionen anlagde et åbenbart urigtigt skøn, da den i nr. 20, punkt 2, i den anfægtede beslutning udtalte: »I den omhandlede periode var de italienske producenters priser ca. 20% lavere end de franske producenters.« Ifølge Buzzi var de italienske producenters priser, bortset

fra i 1988, hele tiden højere end de franske producenters i denne periode, således som det fremgår af en sammenligning af selskabets egne priser for cement 425 og Vicat's priser for cement CPJ 45.

1930 Det skal hertil atter bemærkes, at de oplysninger, som de italienske cementproducenter gav ved høringen den 2. marts 1993, derimod viser, at de franske priser i gennemsnit konstant var 20% højere end de italienske priser i perioden 1981-1991 (den anfægtede beslutning, nr. 9, punkt 6, og tabellerne i bilag 9-3 og 9-4). Under alle omstændigheder meddelte Buzzi den 23. april 1986 Vicat, at selskabet havde fået forespørgsler på cement ud over fra Nice også fra Toulon — hvilket synes at vise, at de italienske priser havde en vis tiltrækningskraft, og dermed underbygge Kommissionens opfattelse — men at det havde svaret negativt på alle henvendelser og fortsat ville gøre det (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/6144).

1931 For det andet har Buzzi anført, at der ikke er noget, der viser, at selskabet fik dokumentet med Vicat's prisliste pr. 1. juli 1986 fra Vicat (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/11971).

1932 Det må medgives, at selv om dokumentet blev fundet hos Buzzi med håndskrevne bemærkninger på italiensk øverst på siden, er der ikke noget, der beviser, at Vicat fremsendte dette dokument til Buzzi. Sidstnævnte selskab kan have fået det fra en af Vicat's kunder, hvilket ikke er ulovligt. Kommissionen findes derfor ikke at have påvist, at dette dokument blev udvekslet mellem Vicat og Buzzi. Dette dokument kan således ikke tages i betragtning som bevis for den omhandlede samordnede praksis.

1933 For det tredje har Vicat anført, at Kommissionen fastslog, at selskabets kontakt med Buzzi var ulovlig, fordi den var resultatet af Cembureau-aftalen om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1.

1934 Dette argument kan ikke tiltrædes. Det fremgår af nr. 48, punkt 6, i den anfægtede beslutning, at Kommissionen i sin retlige vurdering af forholdet mellem Vicat og Buzzi alene har henvist til de dokumenter, der er nævnt i nr. 20, punkt 5, til støtte for, at der var tale om en overtrædelse, men ikke til Cembureau-aftalen.

1935 For det fjerde har de to sagsøgere benægtet, at den omhandlede fremsendelse af meddelelser mellem dem havde et konkurrencebegrænsende formål, og har til støtte herfor fremført en række argumenter vedrørende karakteren af de udvekslede oplysninger. Vicat har anført, at de prislister, selskabet fremsendte til Buzzi, på grund af den kontrolordning, som fandtes i Frankrig indtil udgangen af 1986, ikke indeholdt oplysninger vedrørende selskabets forretningspolitik

(rabatter, betalingsbetingelser osv.). Endvidere har Vicat til støtte for sin opfattelse påberåbt sig den ovenfor i præmis 1680 nævnte dom i sagen Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen (dommens præmis 91) og den ovenfor i præmis 420 nævnte dom i sagen Deere mod Kommissionen (dommens præmis 81). Buzzi har anført, at alle de prislister, som blev udvekslet, var offentligt tilgængelige. Sagsøgerne har tilføjet, at de oplysninger, de udvekslede, i modsætning til de krav, der stilles i retspraksis, for at der kan antages at foreligge en ulovlig samordnet praksis, ikke var af en sådan karakter, at de herved afslørede eller blev påvirket i deres forretningsmæssige adfærd på det pågældende marked.

1936 Det bemærkes, at den udveksling af prislister mellem Vicat og Buzzi, som er omhandlet i nr. 20, punkt 5, i den anfægtede beslutning, oftest vedrørte de gældende, dvs. aktuelle priser. Selv om parterne kunne skaffe prislister via deres kunder, »er denne fremgangsmåde mere kompliceret og kræver mere tid« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6), og parterne foretrak at henvende sig direkte til hinanden for at få listerne. Endvidere fremsendte Vicat den 11. maj 1983 en meddelelse om en fremtidig prisændring til Buzzi, idet Vicat orienterede Buzzi om priserne ab fabrik La Grave de Peille gældende fra den 1. juni 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/11973). Den 23. april 1986 orienterede Buzzi endog Vicat om en prisstigning på 3% i september, man planlagde/håbede på at kunne gennemføre, og anmodede om, at Vicat på sin side meddelte sine priser ab fabrik for cement i løs vægt og i sække samt den prisstigning, Buzzi havde fået kendskab til, udtrykt i procent, og at Vicat oplyste om »eventuelle nye planlagte prisstigninger i løbet af året« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/6144). Kontakten mellem Vicat og Buzzi vedrørte således følsomme og i visse tilfælde fortrolige forretningsoplysninger.

1937 Endvidere bemærkes, at Vicat og Buzzi i maj 1983 og april 1986 udvekslede deres respektive priser ab fabrik for cement i løs vægt og i sække, og ved én lejlighed udvekslede de oplysninger om en prisstigning. Den 23. april 1986 orienterede Buzzi ligeledes Vicat om, at selskabet havde afvist forespørgsler på cement fra Nice og Toulon, og at det fortsat ville handle på samme måde. De to sagsøgere informerede derved hinanden om deres aktuelle og fremtidige adfærd på markedet og fjernede eller reducerede derved væsentligt den usikkerhed, der var med hensyn til deres politik på markedet. På baggrund af den ovenfor i præmis 1852 citerede retspraksis var det således med rette, at Kommissionen fastslog, at sagsøgerne ved udvekslingen af prisoplysninger »fjernede [...] meget af den normale risiko, der er knyttet til enhver selvstændig adfærdsændring på markedet« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6).

1938 Selv om det fremgår af selve ordlyden af traktatens artikel 85, stk. 1, at begrebet samordnet praksis — ud over samordningen mellem virksomhederne — forudsætter en adfærd på markedet, der ligger i forlængelse af denne samordning, og årsagsforbindelse mellem samordningen og adfærden, er der formodning for, at den omhandlede samordning har påvirket parternes adfærd på markedet, medmindre der føres bevis for det modsatte, hvilket påhviler de pågældende parter (den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 118 og 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 161 og 162). Det vil senere blive undersøgt (jf. nedenfor i præmis 1952-1956), om de af sagsøgerne i nærværende sager påberåbte forhold udgør et sådant bevis.

1939 Endelig kan Vicat ikke påberåbe sig den ovenfor i præmis 1680 nævnte dom i sagen Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen eller den ovenfor i præmis 420 nævnte dom i sagen Deere mod Kommissionen. For det første vedrørte informationsudvekslingen i disse sager ikke priser. For det andet fremgår det af den ovenfor i præmis 1680 nævnte dom i sagen Fiatagri og New Holland Ford mod Kommissionen (dommens præmis 91), at forudsætningen for, at det kan anses for lovligt efter traktatens artikel 85, stk. 1, at der skabes gennemsigtige forhold mellem de erhvervsdrivende, er, at disse forhold på grund af udbuddets opsplittede karakter skærper konkurrencen mellem leverandørerne, og det er åbenbart, at udvekslingen af prislister mellem Vicat og Buzzi ikke opfylder denne betingelse, ikke mindst fordi udbuddet på det omhandlede marked er karakteriseret ved en forholdsvis stor koncentration.

1940 For det femte har Buzzi anført, at Kommissionen modsiger sig selv, når den gør gældende, dels at udvekslingen af prislister og oplysninger om prisstigninger gjorde det muligt for selskabet at føre en prispolitik svarende til Vicat's på det sydfranske marked, dels at selskabets produkter ikke hørte til samme styrkeklasse som de franske producenters.

1941 Det bemærkes i denne forbindelse, at Buzzi i stævningen netop har bestridt den forklaring, Kommissionen har givet i nr. 20, punkt 7, i den anfægtede beslutning, som begrundelse for, at selskabets priser ved salg i Frankrig var lavere end de franske producenters priser, og har gjort gældende, at selskabets produkter var af samme kvalitet som de franske producenters (jf. ovenfor i præmis 1907).

1942 Under alle omstændigheder gælder, at uanset i hvor høj grad Buzzi's produkter og de franske cementprodukter er sammenlignelige for så vidt angår kvalitet og styrke, er det bevist, at Buzzi i flere tilfælde anmodede Vicat om at fremsende prislister for selskabets fabrik i La Grave de Peille samt eventuelt oplysning om forventede prisstigninger. Da der ikke er givet nogen anden overbevisende forklaring fra Buzzi, som kan begrunde en sådan fremsendelse af prisoplysninger, og når henses til det ovenfor i præmis 1938 anførte, kunne Kommissionen med føje fastslå, at Vicat og Buzzi »ved udvekslingen af prisoplysninger og meddelelsen om prisstigninger [...] ville [...] skabe en rimelig sikkerhed for, at den eksport, der fortsat måtte finde sted, ville ske efter en prispolitik i lighed med Vicat's« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6).

1943 For det sjette har Vicat fremført en række alternative begrundelser for forholdet mellem dette selskab og Buzzi i den omhandlede periode. Den anfægtede udveksling af prisoplysninger gjorde det muligt for Buzzi at tilbyde priser, som var lavere end Vicat's, således at det italienske selskab kunne øge sit salg. Vicat forhindrede herved, at Buzzi forsøgte at overtage Vicat's egne kunder i Sydfrankrig.

1944 Denne forklaring kan ikke tiltrædes. En virksomhed, som ønsker at undgå, at dens kunder bliver forsøgt overtaget af en konkurrent, vil snarere forsøge at sikre, at den er eller på ny bliver

konkurrencedygtig, end at fremsende oplysninger om sine priser til konkurrenten i håb om, at disse oplysninger gør, at konkurrenten ikke længere er interesseret i virksomhedens egne kunder. Vicat's forklaringer viser netop, at der lå en konkurrencebegrænsende hensigt bag udvekslingen af oplysninger, nemlig at sikre, at selskabets naturlige marked i Sydfrankrig blev respekteret.

1945 Vicat har endvidere anført, at da der på det pågældende tidspunkt fandtes en priskontrolordning i Italien, fandt selskabet det berettiget, at Buzzi anmodede det om dets priser med henblik på at få de italienske myndigheder til at acceptere en stigning i selskabets priser.

1946 Det må imidlertid fastslås, at de forskellige dokumenter vedrørende udvekslingen af prislister mellem Vicat og Buzzi (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/11974, 11973, 11975, 11976, 11977 og 6144) ikke indeholder nogen oplysninger, som kan bekræfte denne opfattelse. Endvidere indeholder Vicat's begrundelse ikke nogen forklaring på, hvorfor selskabet selv ved flere lejligheder anmodede om at få fremsendt Buzzi's priser ab fabrik Robilante (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/11975, 11976, 11977 og 6144).

1947 For det syvende har Vicat anført, at den hensigtserklæring, Buzzi fremsatte over for selskabet i telexet af 23. april 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/6144), i hvert fald for så vidt angår forespørgsler på cement fra Toulon højst var udtryk for en teknisk umulighed på grund af afstanden fra dette område til fabrikken i Robilante. Buzzi har på ny gjort gældende, at Kommissionen ikke har foretaget en analyse af det relevante marked. Selskabet gav reelt over for Vicat udtryk for, at det ikke ville imødekomme forespørgsler på cement fra Nice og Toulon, på grund af de mange objektive hindringer for eksport, som fandtes i grænseområdet mellem Frankrig og Italien (jf. ovenfor i præmis 1853).

1948 Det må imidlertid fastslås, at telexet af 23. april 1986 ikke indeholder nogen oplysning, som kan bekræfte den forklaring, sagsøgerne nu giver. Endvidere kan sagsøgerne ikke med føje gøre gældende, at Buzzi's afslag på forespørgsler på cement fra Sydfrankrig skyldtes vanskelighederne og ulemperne ved handelen i grænseområdet mellem Frankrig og Italien, idet Buzzi under den administrative procedure selv gjorde gældende, at disse hindringer ikke havde afholdt selskabet fra at eksportere »interessante mængder« af cement til Sydfrankrig, og at selskabet endog havde »tilbudt lavere priser end priserne i de prislister, som de franske producenter havde fremsendt« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 7).

1949 For det ottende har Vicat anført, at Buzzi's udtalelse om, at selskabet nægtede og fortsatte ville nægte at efterkomme forespørgsler på cement fra Nice, ikke svarer til de faktiske forhold, idet Buzzi altid har solgt cement til Nice. I øvrigt afkræfter referatet af samtalen den 26. november 1988 mellem Lafarge og Buzzi (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 3, dok. 33.126/6857/bis), at der fandtes en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, i dette tilfælde for

det sydfranske marked, mellem den italienske virksomhed og de franske producenter, navnlig Vicat, når henses til oplysningen heri fra Buzzi om, at selskabet havde haft to-tre kunder i de sidste tyve år i Sydfrankrig.

1950 Med hensyn til dette spørgsmål er det ubestridt, at Buzzi — således som det faktisk fremgår af det citat fra referatet af samtalen den 26. november 1988 mellem Lafarge og Buzzi, som Vicat har henvist til — på markedet på Côte d'Azur havde nogle forretningsforbindelser, som byggede på Buzzi-brødrenes personlige kontakter. I Buzzi's telex af 23. april 1986 til Vicat meddelte Buzzi imidlertid, at selskabet havde svaret negativt på forespørgsler på cement ud over fra Nice også fra Toulon, og at det fortsat ville gøre det. Den udtalelse, som Vicat har fremhævet, viser derfor højst, at de franske producenter, herunder Vicat, ikke havde indvendinger imod, at Buzzi beholdt de to-tre kunder, selskabet havde haft i tyve år på markedet på Côte d'Azur (referatet af samtalen den 26.11.1988 mellem Lafarge og Buzzi), forudsat at den italienske virksomhed ikke udvidede sine eksportaktiviteter på dette marked for ikke at bringe forstyrrelser på de franske producenters naturlige marked, navnlig Vicat's.

1951 Kommissionen findes herefter med rette at have forstået Buzzi's hensigtserklæring af 23. april 1986 som et udtryk for, at selskabet ikke agtede »at bringe forstyrrelser på det sydfranske marked« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6). Kommissionen findes ligeledes med rette at have fastslået (samme sted), at Vicat og Buzzi ved udvekslingen af prisoplysninger ville skabe en rimelig sikkerhed for, at den eksport, der fortsat måtte finde sted, ville ske efter en prispolitik i lighed med Vicat's. Kommissionen kunne således fastslå, at denne bilaterale kontakt, som havde til formål, at der blev opnået konkurrencevilkår, som ikke svarede til det pågældende markeds normale vilkår, var ulovlig (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1852 nævnte retspraksis).

1952 For det niende har Buzzi anført, at den ulovlige samordning, som Kommissionen har gjort gældende over for selskabet og Vicat, afkræftes af den konstante stigning i selskabets salg i Frankrig fra 1983 til 1986. Endvidere har Buzzi anført, at Kommissionen ikke i nr. 20, punkt 7, i den anfægtede beslutning kan henvise til faldet i selskabets salg i Frankrig fra 1987 som bevis for, at samordningen faktisk havde indflydelse på de involverede parters adfærd på det sydfranske marked, idet dette fald indtraf efter de franske producenters erhvervelse af visse af Buzzi's kunder på Côte d'Azur.

1953 Herudover har Buzzi anført, at selskabet i hele perioden 1983-1988 anvendte priser på det franske marked, som lå langt under franske producenters, navnlig Vicat's. Selskabet bestrider (jf. ovenfor i præmis 1907 og 1941) den forklaring, Kommissionen har givet vedrørende dette spørgsmål i nr. 20, punkt 7, i den anfægtede beslutning. Vicat har foretaget en sammenligning af Buzzi's og selskabets egne priser på det sydfranske marked i den omhandlede periode. Det fremgår af denne sammenligning, at Buzzi's priser i Frankrig ved udgangen af 1985 lå ca. 100 FRF pr. t under Vicat's priser.

1954 Som allerede anført (jf. ovenfor i præmis 1911) har Buzzi på intet tidspunkt benægtet, at selskabet i den periode, den anfægtede beslutning omfatter, havde nogle kunder i Sydfrankrig, nærmere bestemt på markedet på Côte d'Azur. Selskabet havde imidlertid ikke til hensigt at føre »krig« med de franske producenter (jf. referatet af samtalen den 26.11.1988 mellem Lafarge og Buzzi, den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 3, dok. 33.126/6857/bis). Selskabet kunne derfor uden problemer føre en selvstændig forretningspolitik, både med hensyn til priser og solgte mængder, over for disse kunder, som i det væsentlige var resultatet af Buzzi-brødrenes personlige kontakter, samtidig med, at det i forhold til alle andre kunder begrænsede sin handlefrihed på grundlag af de oplysninger, selskabet havde modtaget fra Vicat, for ikke at bringe forstyrrelser på det sydfranske marked, navnlig Vicat's naturlige marked i dette område.

1955 Endvidere bemærkes, at Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning har gjort gældende, at udvekslingen af prisoplysninger mellem Vicat og Buzzi medførte, at sidstnævnte selskab anvendte de samme priser som den franske producent på det sydfranske marked. Kommissionen har alene anført, at Vicat og Buzzi »ved udvekslingen af prisoplysninger og meddelelsen om prisstigninger [...] ville [...] skabe en rimelig sikkerhed for, at den eksport, der fortsat måtte finde sted, ville ske efter en prispolitik i lighed med Vicat's« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6). Det forhold, at Buzzi faktisk anvendte priser i Sydfrankrig, som var levere end de priser, Vicat havde oplyst, udelukker ikke, at den italienske virksomhed trods alt fulgte en »prispolitik i lighed med Vicat's« ved også at lade udviklingen i de »lokale« priser på dette marked — i dette tilfælde Vicat's priser — gælde for Buzzi's eksportpriser.

1956 De forhold, sagsøgerne har påberåbt sig, dels for at vise Buzzi's forretningsmæssige adfærd i den pågældende periode, dels for at imødegå Kommissionens forklaringer vedrørende dette spørgsmål i nr. 20, punkt 7, i den anfægtede beslutning, viser således ikke, at den bilaterale kontakt mellem Vicat og Buzzi, der er beskrevet i nr. 20, punkt 5, i den anfægtede beslutning, var uden betydning for parternes adfærd på markedet. Der kan derfor ikke på grundlag heraf ses bort fra, at der faktisk forelå en overtrædelse.

1957 For det tiende har Vicat i replikken anført, at Kommissionen ikke uden at modsige sig selv kunne gøre gældende, at selskabet deltog i en samordnet praksis med Buzzi, som dels omfattede en udveksling af prisoplysninger med henblik på at sikre en ensretning af deres priser, dels gik ud på, at Buzzi systematisk skulle afslå at levere til Sydfrankrig.

1958 Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning har gjort gældende, at Vicat og Buzzi var blevet enige om, at Buzzi systematisk skulle nægte at levere til Sydfrankrig, eller med andre ord om, at Buzzi helt skulle undlade at levere cement til dette marked. Det fastslås alene i forhold til Vicat og Buzzi, at de deltog i en samordnet praksis »om udveksling af oplysninger om priser med henblik på begrænsning af deres autonomi inden for levering af cement i Sydfrankrig« [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, litra c)], efter at det forinden er anført, at Vicat og Buzzi »ved udvekslingen af prisoplysninger og meddelelsen om prisstigninger [...] ville [...] skabe en rimelig sikkerhed for, at den eksport, der fortsat måtte finde sted«, trods Buzzi's tilkendegivelse over for Vicat om ikke at ville bringe forstyrrelser på

det sydfranske marked ved at acceptere forespørgsler på cement ud over fra Nice også fra Toulon, »ville ske efter en prispolitik i lighed med Vicat's« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6). Heraf følger, at Vicat's argument om, at Kommissionen modsiger sig selv på dette punkt, må forkastes.

1959 Kommissionen findes herefter ved føje at have fastslået, at der var tale om en samordnet praksis som anført i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c).

C — Overtrædelsens varighed

1960 Kommissionen har lagt til grund, at den samordnede praksis mellem Vicat og Buzzi varede fra den 11. maj 1983 til den 31. december 1988.

1961 Buzzi har for det første anført, at Kommissionen med urette har udstrakt varigheden af samordningen med Vicat ved at lade begyndelsestidspunktet ligge i maj 1983 og ikke som i meddelelsen af klagepunkter i april 1986.

1962 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter anførte følgende: »Aftalerne og/eller den samordnede praksis mellem de franske producenter Lafarge og Vicat og den italienske producent Buzzi [...] om Buzzi's eksport til Frankrig må betragtes som konkurrencebegrænsninger som omhandlet i [traktatens] artikel 85, stk. 1, og dette gælder i hvert fald fra 1986 [...], [idet] disse aftaler og/eller denne praksis har til formål at fordele markederne mellem disse producenter« [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 10, nr. 61, litra b), første afsnit, s. 173]. Kommissionen tilføjede imidlertid: »Udveksling af oplysninger om prislister mellem de franske producenter Lafarge, Ciments français og Vicat og den italienske producent Buzzi må betragtes som samordnet praksis, der begrænser konkurrencen som omhandlet i [traktatens] artikel 85, stk. 1, og dette gælder i hvert fald fra 1983 til 1988. Denne udveksling af oplysninger finder sted, fordi der, som det fremgår af nr. 10 [i meddelelsen af klagepunkter] [...], er stor sandsynlighed for, at den, der ønsker at eksportere, vil føre samme prispolitik som producenterne i bestemmelseslandet. Herved udelukkes mulighederne for uventede og uforudsete reaktioner fra konkurrenternes side og dermed en stor del af den risiko, det normalt indebærer for en virksomhed at ændre sin adfærd på markedet« [meddelelsen af klagepunkter, kapitel 10, nr. 61, litra b), andet afsnit, s. 173]. Ved læsningen af denne del af meddelelsen af klagepunkter må det have stået Buzzi klart, at Kommissionen gjorde gældende, at selskabet i hvert fald fra 1983 havde deltaget i en samordnet praksis med Vicat »om udveksling af oplysninger om priser med henblik på begrænsning af deres autonomi inden for levering af cement i Sydfrankrig« [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, litra c)].

1963 For det andet har Vicat og Buzzi anført, at Kommissionen ved kun at føre bevis for udveksling af prisoplysninger i maj 1983, april 1986 og juli 1986 har tilsidesat den pligt, den har i henhold til retspraksis (jf. bl.a. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Dunlop Slazenger mod Kommissionen, dommens præmis 79), til at fremføre beviser, som vedrører faktiske omstændigheder, som ligger tilstrækkeligt tæt på hinanden til, at det med rimelighed kan fastslås, at overtrædelsen har varet uafbrudt mellem den 11. maj 1983 og den 31. december 1988. Vicat har navnlig fremhævet, at Kommissionen ikke har bevist, at Buzzi og Vicat fortsat udvekslede prisoplysninger efter 1986.

1964 Sagsøgerne har videre anført, at udvekslingen af prisoplysninger i maj 1983 er omfattet af forældelsen i henhold til artikel 1, stk. 1, litra b), i Rådets forordning (EØF) nr. 2988/74 af 26. november 1974 om forældelse af adgangen til at pålægge økonomiske sanktioner inden for Det Europæiske Økonomiske Fællesskabs transport- og konkurrenceret og af adgangen til tvangsfuldbyrdelse af disse sanktioner (EFT L 319, s. 1) (herefter »forordning nr. 2988/74«), idet Kommissionens kontrolundersøgelser begyndte i april 1989, dvs. mere end fem år efter de faktiske omstændigheder. Buzzi har endvidere anført, at informationsudvekslingen i 1983 ligeledes er forældet i henhold til forordningens artikel 2, stk. 3, idet Kommissionen ved beslutningen af 30. november 1994 har pålagt sanktioner for disse forhold mere end ti år, efter at de blev begået. Sagsøgerne konkluderer derfor, at den overtrædelse, der er gjort gældende over for dem, højst kan forfølges for perioden fra april til juli 1986.

1965 Det bemærkes hertil, at selv om de telexer, Kommissionen har henvist til i nr. 20, punkt 5, i den anfægtede beslutning, kun viser, at der fandt udveksling af prisoplysninger sted i maj 1983 og april 1896, viser den direkte tone, som Vicat og Buzzi anvendte, og det forhold, at de uden videre gav hinanden prisoplysninger uden at forklare grundene til, at de ønskede prisoplysninger, eller anmode om en forklaring herpå, at udvekslingen af oplysninger var en sædvanligt anvendt fremgangsmåde.

1966 Endvidere bemærkes, at Buzzi den 23. april 1986 meddelte Vicat, at selskabet havde svaret negativt på forespørgsler på cement ud over fra Nice også fra Toulon. Herved forsikrede Buzzi Vicat om den adfærd, selskabet hidtil havde indtaget på det sydfranske marked.

1967 Det er således sikkert, at den overtrædelse, der er gjort gældende over for Vicat og Buzzi, vedvarede fra den 11. maj 1983 til den 23. april 1986. Når henses til artikel 1 og 2 i forordning nr. 2988/74 må sagsøgernes argument om, at forholdene vedrørende udvekslingen af prisoplysninger i maj 1983 er forældet, forkastes.

1968 For perioden efter den 23. april 1986 findes der imidlertid ikke beviser for udveksling af prisoplysninger mellem Vicat og Buzzi. Til støtte for, at den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), varede til den 31. december 1988, har Kommissionen henvist til »den sidste aftale med Lafarge [...] fra den 26. november 1988, hvor

Buzzi over for Lafarge afslører sin fremtidige adfærd på markedet« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 7, tredje afsnit). Kommissionen har på denne baggrund konkluderet: »December 1988 er ligeledes sat som datoen for ophør af overtrædelsen hvad angår de tre franske producenter. Faktisk har Buzzi's oplysninger, selv om de blev afgivet individuelt over for de tre franske producenter, til syvende og sidst gavnet alle tre« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 7, fjerde afsnit).

1969 Det forhold, at Buzzi under samtalen den 26. november 1988 med Lafarge oplyste, at selskabet ikke ønskede at forstyrre på markedet på Côte d'Azur, og at krig var unødvendig, viser imidlertid ikke, at en »udveksling af oplysninger om priser«, hvilket netop er genstanden for den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), fandt sted mellem Vicat og Buzzi helt indtil den 31. december 1988.

1970 Heraf følger, at den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), må annulleres, for så vidt det heri fastslås, at Vicat og Buzzi efter den 23. april 1986 deltog i en samordnet praksis om udveksling af oplysninger om priser med henblik på begrænsning af deres autonomi inden for levering af cement i Sydfrankrig.

Aktindsigt

1971 Ingen af de sagsøgere, som er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, har gjort gældende, at de ikke under den administrative procedure kunne få aktindsigt i det belastende materiale, som er nævnt i nr. 20 i den anfægtede beslutning.

1972 Hvad angår det diskulperende materiale har Vicat, Ciments français og Buzzi fremført en række bemærkninger på grundlag af de dokumenter, som de har kunnet gennemgå efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997. De har forsøgt at påvise, at Kommissionen ved kun at give dem begrænset adgang til meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter under den administrative procedure har tilsidesat deres ret til kontradiktion, da den fastslog de i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), b) og c), omhandlede overtrædelser. Som anført ovenfor (jf. ovenfor i præmis 1823) har Lafarge ikke gjort gældende, at den overtrædelse, som er lagt til grund i forhold til selskabet ved den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), er fastslået under tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion.

A — Sag T-37/95, Vicat mod Kommissionen

1973 Vicat har med henvisning til en række dokumenter anført, at såfremt selskabet havde haft kendskab hertil under den administrative procedure, kunne det have anvendt disse til at underbygge sin argumentation til imødegåelse af klagepunktet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), om, at selskabet deltog i en konkurrencebegrænsende samordnet praksis med Buzzi.

1974 Vicat har i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at de gennemgåede dokumenter viser, at økonomiske og historiske forhold var til hinder for, at der kunne eksistere en fransk-italiensk samordnet praksis. Dokumenterne 33.126/12485-12492, 12493-12509, 12463-12484, 12452-12462, 2921-2928, 2929, 2930 og 2931, 3158, 3159 og 3160, 3163-3166, 3150-3154, 3017, 3018, 3019-3032, 3053-3059, 3099-3108, 3110-3126, 12083-12096, 12081, 12082, 12136, 12137, 12138, 3365, 12139, 12140, 12142 og 12143 viser, at det italienske marked siden begyndelsen af 1980'erne i stor udstrækning havde været opdelt på grundlag af en række aftaler, som var indgået af de tre største cementproducenter, og som Buzzi hele tiden modarbejdede. På grundlag af disse dokumenter kunne Vicat således have påvist, at Buzzi var utilbøjelig til at deltage i aftaler, og at en samordnet praksis med dette selskab ikke ville have haft nogen effekt på grund af selskabets manglende disciplin og dets ringe betydning på det italiensk marked.

1975 Vicat har endvidere henvist til dokumenterne 33.126/11990 og 11991, som vedrører en forhøjelse af priserne på italiensk cement, der blev godkendt i 1989 af Comitato interministeriale dei prezzi (fællesministeriel priskomité, herefter »CIP«), og som skulle offentliggøres i den italienske presse af AITEC. Disse dokumenter viser ifølge Vicat, at de prisoplysninger, som Buzzi gav selskabet lejlighedsvis, ikke var fortrolige og var af begrænset forretningsmæssig interesse.

1976 Endvidere har Vicat anført, at der er en slående forskel mellem de forskellige former for praksis mellem de italienske og franske cementproducenter, som er anset for overtrædelser, og de meget mere udviklede former for praksis, som fremgår af dokumenterne vedrørende de spanske producenter. De oplysninger, som blev udvekslet med Buzzi i de i den anfægtede beslutning nævnte telexer, er uskadelige i sammenligning med de oplysninger, som at dømme efter dokumenterne vedrørende det iberiske kartel blev udvekslet vedrørende det portugisiske og spanske marked. Vicat har i denne forbindelse navnlig henvist til dokumenterne 33.322/1410, 1411 og 1412 og 1406, 1407 og 1408. Vicat finder det derfor overraskende, at selskabets lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger med Buzzi er blevet behandlet på samme måde som hyppigere forekommende informationsudvekslinger, som endvidere vedrørte mere følsomme oplysninger, idet de sidstnævnte informationsudvekslinger navnlig omfattede navnene på kunder og eksporterede mængder.

1977 Det må imidlertid fastslås, at de bemærkninger, Vicat kunne have fremført på grundlag af de nævnte dokumenter, i modsætning til, hvad selskabet har anført, ikke viser, at dets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure.

1978 Hvad for det første angår de dokumenter, som Vicat har påberåbt sig til støtte for, at der siden begyndelserne af 1980'erne havde været karteldannelser på det italienske marked, og at Buzzi havde været modstander heraf (jf. de ovenfor i præmis 1974 nævnte dokumenter), kunne disse ikke kaste et andet lys over de dokumenter, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter [kapitel 2, nr. 10, og kapitel 10, nr. 61, litra b)] og den anfægtede beslutning (nr. 20, punkt 5, 6 og 7, og nr. 48, punkt 6 og 7) med henblik på at godtgøre, at den samordnede praksis mellem Vicat og Buzzi, der fastslås i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), fandtes.

1979 Med hensyn til dokumenterne 33.126/11990 og 11991 har de heller ikke et sådant indhold, at der som følge heraf kan være tale om en tilsidesættelse af Vicat's ret til kontradiktion under den administrative procedure. De bemærkninger, selskabet kunne have fremført på grundlag af disse dokumenter, ville, når henses til de telexer, der er nævnt i nr. 10 i meddelelsen af klagepunkter og nr. 20, punkt 5, (dok. 33.126/11974, 11973, 11975, 11976, 11977 og 6144), ikke have afskåret Kommissionen fra objektivt, og uden at det kunne imødegås, i den anfægtede beslutning at fastslå, at informationsudvekslingerne mellem Vicat og Buzzi i den omhandlede periode ikke kun vedrørte prislister og -stigninger, som var godkendt af myndighederne, men også deres egne priser gældende ab fabrik La Grave de Peille (Vicat) og Robilante (Buzzi) samt »ved én lejlighed angivelse af forventede prisstigninger« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6). Det er ubestrideligt, at der var tale om følsomme eller endog fortrolige oplysninger. Vicat's bemærkninger ville derfor ikke have ændret ved, at kontakten mellem Vicat og Buzzi, som omhandles i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), var ulovlig.

1980 Endelig kan antallet, karakteren og indholdet af de dokumenter, Kommissionen anvender med henblik på at påvise en given overtrædelse, ikke i sig selv påvirke bevisværdien af det mindre antal dokumenter, som den påberåber sig til støtte for en anden overtrædelse. Dokumenterne 33.322/1406, 1407 og 1408 og 1410, 1411 og 1412 vedrørende det i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede iberiske kartel kan ikke ændre ved bevisværdien af de dokumenter, Kommissionen har påberåbt sig i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning for at godtgøre, at den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), fastslåede samordnede praksis mellem Vicat og Buzzi forelå.

1981 Vicat har i sit indlæg af 8. januar 1998 for det første henvist til uddrag af et internt notat fra Ciments français af 20. juni 1988 (dok. 33.126/4366, 4372 og 4387), der viser, at den franske virksomhed ønskede at indgå samarbejdsaftaler med Buzzi, hvilket ville være utænkeligt, hvis Buzzi, således som Kommissionen har anført i den anfægtede beslutning, var knyttet til Vicat, som var Ciments français's konkurrent. Disse uddrag taler derfor imod, at der var et kartel mellem Vicat og Buzzi. Det samme gælder et referat fra Lafarge vedrørende et møde den 20. december 1988 (dok. 33.126/7357-7362), som bl.a. angår den franske virksomheds muligheder i Italien, og hvori mulighederne for et eventuelt samarbejde mellem Lafarge og navnlig Buzzi vurderes.

1982 Det bemærkes, at de dokumenter, Vicat har påberåbt sig, og hvori der faktisk tales om et eventuelt samarbejde med Buzzi, vedrører Ciments français's og Lafarge's planer om ekspansion

i Italien. Disse dokumenter kan imidlertid ikke kaste et andet lys over de dokumenter, som Kommissionen har omtalt i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning til støtte for, at den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), omhandlede samordnede praksis mellem Vicat og Buzzi forelå. Det forhold, at to franske cementproducenter i 1988 måtte have vurderet mulighederne for et strategisk samarbejde med Buzzi, udelukker ikke eller taler ikke imod, at der fra 1983 til 1986 var en ulovlig samordning mellem Vicat og Buzzi.

1983 For det andet har Vicat anført, at dokumenterne 33.126/4395-4399 og 4406-4414, som øjensynligt er fra den 9. marts 1989, vedrørende samarbejdsaftaler mellem Ciments français og Unicem, kunne have været anvendt af selskabet til dets forsvar under den administrative procedure, idet det på grundlag heraf kunne have påvist, at Kommissionen ikke havde noget bevis for en aftale eller et udkast til aftale af denne karakter mellem Buzzi og Vicat.

1984 Der kan imidlertid ikke på baggrund af, at der er beviser for en aftale mellem to parter, drages den modsætningsslutning, at der ikke er beviser for en samordning mellem to andre parter. Endvidere har Kommissionen i denne sag faktisk i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning henvist til dokumenter, som indeholder beviser for en ulovlig samordning mellem Vicat og Buzzi »om udveksling af oplysninger om priser med henblik på begrænsning af deres autonomi inden for levering af cement i Sydfrankrig« [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, litra c)]. De bemærkninger, Vicat kunne have fremsat, ville derfor ikke have været til hinder, at en sådan samordning blev fastslået.

1985 For det tredje har Vicat påberåbt sig dokumenterne 33.126/4421 og 4422, som indeholder en kort beskrivelse af den italienske cementindustri i 1986, og på denne baggrund anført, at den samordnede praksis, som er gjort gældende over for selskabet, ikke havde nogen betydning på fællesmarkedet, idet Buzzi havde en meget begrænset andel af det italienske marked (3%).

1986 Det kan imidlertid ikke på grundlag heraf fastslås, at Vicat's ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure. Traktatens artikel 85, stk. 1, forbyder således aftaler, som har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen, og som kan påvirke handelen mellem medlemsstaterne, men der kræves ikke bevis for, at sådanne aftaler faktisk har påvirket denne handel mærkbart, hvilket i øvrigt i de fleste tilfælde vil være vanskeligt at godtgøre i fornødent omfang, hvorimod artiklen kræver bevis for, at disse aftaler kan have haft en sådan virkning (den ovenfor i præmis 1727 nævnte dom i sagen Miller mod Kommissionen, dommens præmis 15, og Domstolens dom af 17.7.1997, sag C-219/95 P, Ferriere Nord mod Kommissionen, Sml. I, s. 4411, præmis 19). Betingelsen om, at handelen mellem medlemsstater skal være påvirket, er således opfyldt, når det på grundlag af alle retlige og faktiske omstændigheder kan fastslås, at det pågældende kartel med en tilstrækkelig grad af sandsynlighed kan forudses at have en direkte eller indirekte, aktuel eller potentiel indflydelse på samhandelen mellem medlemsstater (jf. i denne retning bl.a. Domstolens dom af 10.7.1980, sag 99/79, Lancôme, Sml. s. 2511, præmis 23, og den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Montecatini mod Kommissionen, præmis 170). I nærværende tilfælde fremgår det af de dokumenter, som er gennemgået ovenfor i præmis 1922-1970, at kartellet mellem Vicat og Buzzi kunne påvirke den normale handel med cement i grænseområdet mellem Frankrig og Italien, både for så vidt angår mængder og priser.

De bemærkninger, Vicat kunne have fremført under den administrative procedure, for at vise, at Buzzi havde en begrænset andel af det italienske marked, kunne således ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1987 For det fjerde har Vicat henvist til et internt dokument fra Lafarge, der er udateret, men som sandsynligvis er fra 1987. Dokumentet har overskriften »Betydningen af risikoen for import til lands over de franske grænser« (dok. 33.126/4869-4873). Dette dokument, som netop vedrører italiensk eksport til Nice-Côte d'Azur-området, bekræfter, at Buzzi havde store vanskeligheder ved eksport af cement til Frankrig. Dokumentet viser med andre ord, at når samhandelen med cement mellem Frankrig og Italien havde et så begrænset omfang, skyldtes det alene rent objektive forhold med hensyn til de hindringer for eksport, der var i grænseområdet mellem Frankrig og Italien, og ikke — således som Kommissionen har anført — et lokalt kartel mellem Buzzi og de franske producenter, herunder navnlig Vicat. Det anføres i dokumentet vedrørende markedet »Italien/Nice-Côte d'Azur«: »Omkostningsfordelen ved den nærmeste italienske fabrik (Buzzi) er ikke attraktiv [...] selv om de variable omkostninger er på 90 FRF pr. t i forhold til 100 FRF pr. t i de franske fabrikker. Med hensyn til transportomkostningerne er det forudsat, at Tende-passagen udvides (hvilket seriøst overvejes), og at der sker levering direkte. Oprettelse af et depot i Ventimiglia af forretningsmæssige grunde ville kun øge leveringsomkostningerne. De franske fabrikker, der er beliggende i nærheden af den italienske grænse, vil i givet fald have en god udgangsposition for repressalier. Endelig har den italienske fabrik ikke for øjeblikket den angivne overkapacitet. Der må i givet fald investeres i et knusningsanlæg. Disse forhold tyder samlet på, at der ikke er en overhængende fare for import til lands.«

1988 Det må fastslås, at dette dokument viser, at selv om der ikke ifølge Lafarge var en »overhængende fare for import til lands«, navnlig fra Italien og især fra Buzzi, var »risikoen« for en sådan import alligevel latent.

1989 Endvidere ville de bemærkninger, Vicat kunne have fremført vedrørende dette dokument under den administrative procedure med henblik på at påvise, at den ringe samhandel med cement mellem Frankrig og Italien i grænseområdet skyldtes de betydelige vanskeligheder og ulemper ved eksport mellem disse to markeder, ikke have medført, at der måtte ses bort fra Buzzi's udtalelser under den administrative procedure, som er gengivet således i den anfægtede beslutning (nr. 20, punkt 7): »Trods de hindringer (transportomkostninger, told, kvalitetsforskelle mellem italiensk og fransk cement), som [Buzzi] har måttet overvinde, og selv om virksomheden kunne afsætte sin produktion på nærmere beliggende og mere rentable markeder, [var der] siden slutningen af 1960'erne [...] eksporteret interessante mængder ('interessanti quantità') af cement til Sydfrankrig [...] [til] lavere priser end priserne i de prislister, som de franske producenter havde fremsendt.«

1990 Vicat's bemærkninger ville ikke have afskåret Kommissionen fra i sidste ende at fastslå, at Buzzi ved den 23. april 1986 at orientere Vicat om selskabets beslutning om ikke at efterkomme forespørgsler på cement fra Sydfrankrig og om fremover at handle på samme måde (den

anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, dok. 33.126/6144) havde forsikret »Vicat om ikke at ville bringe forstyrrelser på det sydfranske marked« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6).

1991 Det fremgår af det anførte, at for så vidt angår den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), omhandlede overtrædelse har Vicat ikke i sine indlæg af 10. februar 1997 og 8. januar 1998 påvist forhold, som viser, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure.

B — Sag T-39/95, Ciments français mod Kommissionen

1992 Ciments français har med henvisning til en række dokumenter anført, at såfremt selskabet havde haft kendskab hertil under den administrative procedure, kunne det have anvendt disse til at underbygge sin argumentation til imødegåelse af klagepunktet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b), om, at selskabet deltog i en konkurrencebegrænsende samordnet praksis med Buzzi.

1993 Ciments français har i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at selskabet ved hjælp af de kapitler i meddelelsen af klagepunkter, som vedrører Italien, og de hertil hørende dokumenter (navnlig dok. 33.126/2945-2948, 2949, 2950 og 2951 samt 19871, 19872 og 19873) kunne have gjort gældende, at Buzzi ikke havde deltaget i de italienske producenters aktioner mod de græske eksportører. Disse aktioner havde ingen forbindelse med Cembureau. Da der ikke var en sådan forbindelse mellem Buzzi og Cembureau, kan Ciments français's fremsendelse til Buzzi af en offentliggjort prisliste den 17. marts 1988 (dok. 33.126/11982-11987, den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 4) ikke anses for bevis for en ulovlig samordning og endnu mindre en anvendelse af Cembureau-aftalen. Endelig henvistes der ikke i udtalelserne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende det italienske marked til dokumenter, hvori der omtales forbindelser eller kontakt mellem de franske og italienske producenter og dermed heller ikke mellem Ciments français og Buzzi.

1994 Det må imidlertid fastslås, at der ikke er sket en tilsidesættelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure i forhold til de dokumenter, Ciments français har henvist til. Kommissionen har således aldrig gjort gældende, at Buzzi havde forbindelse med Cembureau. Tværtimod har Kommissionen i nr. 48, punkt 2, i den anfægtede beslutning understreget, at der ikke var nogen strukturel forbindelse mellem Buzzi og Cembureau. Bemærkninger fra Ciments français's side gående ud på, at der ikke var en sådan forbindelse, kunne derfor ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

1995 Under alle omstændigheder ville de bemærkninger, Ciments français kunne have fremført med henblik på at påvise, at der ikke var nogen forbindelse mellem Buzzi og Cembureau, at den italienske virksomhed ikke deltog i de andre italienske producenters aktioner mod græske

eksportører, og at der ikke i kapitlerne vedrørende Italien i meddelelsen af klagepunkter var henvisning til dokumenter angående kontakt mellem de franske og italienske producenter, navnlig mellem Ciments français og Buzzi, ikke have medført, at der måtte ses bort fra eller kunne kastes et andet lys over den telefax af 17. marts 1988, hvorved Ciments français på Buzzi's anmodning til dette selskab fremsendte sine prislister og oplysning om den forventede prisstigning i det indeværende år (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 4, dok. 33.126/11982-11987), og hvortil Kommissionen har henvist i meddelelsen af klagepunkter [kapitel 2, nr. 10, og kapitel 10, nr. 61, litra b)] og i den anfægtede beslutning (nr. 20, punkt 4, 6 og 7, og nr. 48, punkt 4, 5 og 7) til støtte for, at den omhandlede samordnede praksis forelå.

1996 I sit indlæg af 21. november 1997 har Ciments français ligesom Vicat henvist til Lafarge's undersøgelse af »Betydningen af risikoen for import til lands over de franske grænser« (dok. 33.126/4869-4910) og har fremhævet det samme uddrag som Vicat (jf. ovenfor i præmis 1987). Ifølge Ciments français ville denne undersøgelse — såfremt selskabet havde haft adgang hertil under den administrative procedure — kunne have underbygget den opfattelse, det fremførte i svaret på meddelelsen af klagepunkter, og hvorefter der ikke var nogen mulighed for konkurrence mellem Ciments français og Buzzi. Fremsendelsen af en prisliste kunne under disse omstændigheder ikke have været anset for bevis for et konkurrencebegrænsende kartel. Dokumentet viser, at Buzzi, som ejede den fabrik, som lå nærmest den franske grænse, ikke var en aktuel eller potentiel konkurrent til Vicat og Lafarge på det sydfranske marked. Denne konklusion gælder så meget mere for Ciments français, hvis fabrik nærmest den italienske grænse ligger længere væk end Vicat's og Lafarge's. Det er Ciments français's opfattelse, at dette diskulperende dokument ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald, såfremt Kommissionen havde fundet det hensigtsmæssigt at tage hensyn hertil under proceduren.

1997 Som anført ovenfor i præmis 1988 viser Lafarge's dokument, at selv om der ifølge Lafarge ikke på dette tidspunkt var en »overhængende fare for import til lands«, fra Italien og især fra Buzzi, var »risikoen« for en sådan import alligevel latent. Endvidere ville de bemærkninger, Ciments français kunne have fremført under den administrative procedure på grundlag af dette dokument fra Lafarge, ikke have afskåret Kommissionen fra af den ovenfor i præmis 1989 nævnte grund at fastslå, at Buzzi eksporterede til Frankrig (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 5, andet afsnit). Ciments français's eventuelle bemærkninger ville ikke have gjort det muligt for Kommissionen i sidste ende at ændre ved det, den har fastslået i nr. 48, punkt 5, andet og fjerde afsnit, i den anfægtede beslutning: »[...] Ciments français og Buzzi er konkurrenter, i hvert fald potentielt, og [...] enhver meddelelse til en konkurrent om den adfærd, som man forventer at udøve på markedet, der kan have indflydelse på dennes konkurrencemæssige adfærd, udgør en overtrædelse af artikel 85, stk. 1.«

1998 Det fremgår af det anførte, at for så vidt angår den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b), omhandlede overtrædelse har Ciments français ikke i sine indlæg af 10. februar 1997 og 21. november 1997 påvist forhold, som viser, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure.

C — Sag T-51/95, Buzzi mod Kommissionen

1999 Buzzi har med henvisning til en række dokumenter anført, at såfremt selskabet havde haft kendskab hertil under den administrative procedure, kunne det have anvendt disse til at underbygge sin argumentation til imødegåelse af klagepunkterne i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), b) og c), om, at selskabet deltog i tre former for konkurrencebegrænsende samordnet praksis med de franske producenter Lafarge, Ciments français og Vicat.

2000 Generelt har Buzzi indledningsvis anført, at det ikke på grundlag af nogen af de dokumenter i Kommissionens sagsakter, selskabet har haft adgang til efter de af Retten anordnede foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, kan fastslås, at det deltog i et ulovligt kartel med de største franske producenter.

2001 Det forhold, at ingen af de dokumenter, Buzzi har kunnet gennemgå under sagens behandling ved Retten, viser, at selskabet har udvist en ulovlig adfærd, kaster ikke i sig selv et andet lys over de dokumenter, selskabet havde adgang til under den administrative procedure, og hvortil Kommissionen har henvist i meddelelsen af klagepunkter [kapitel 2, nr. 10, og kapitel 10, nr. 61, litra b)] og i den anfægtede beslutning (nr. 20 og 48) til støtte for, at de forskellige former for samordnet praksis mellem Buzzi og de franske producenter Lafarge, Ciments français og Vicat forelå.

2002 Buzzi har herudover henvist til en række dokumenter, som ifølge selskabet ville kunne være anvendt under den administrative procedure med henblik på nærmere at forklare markedsvilkårene og dermed påvise, at der ikke var noget konkurrenceforhold overhovedet mellem de franske producenter og selskabet.

2003 For det første har Buzzi i sit processkrift af 9. januar 1997 henvist til et internt notat fra Lafarge af 21. april 1989 (dok. 33.126/4709 og 4710), hvoraf fremgår, at selskabet ikke af den franske virksomhed blev opfattet som konkurrent på markedet i det sydøstlige Frankrig. I sit indlæg af 28. november 1997 har Buzzi påberåbt sig et andet internt notat fra Lafarge af 28. februar 1988 vedrørende »Bruxelles-Kommissionens undersøgelser« (dok. 33.126/16838, 16839 og 16840). Dette notat viser, at Buzzi's fabrik i Robilante ikke blev anset for at kunne give anledning til en konkurrence i det sydøstlige Frankrig, som kunne indebære en fare for Lafarge, Ciments français og Vicat. Endvidere har Buzzi i sit indlæg af 28. november 1997 henvist til et internt notat fra Vicat af 18. juli 1988 (dok. 33.126/6245, 6246 og 6247), som bekræfter, at selskabet heller ikke blev opfattet som konkurrent til Vicat på det sydfranske marked.

2004 Det bemærkes for det første, at Buzzi ikke nævnes i de tre omhandlede interne notater. De vedrører udelukkende konkurrenceforholdene mellem de tre franske producenter Lafarge, Ciments français og Vicat på det sydfranske marked. Det forhold, at Buzzi ikke nævnes i disse

dokumenter, indebærer ikke i sig selv, at de franske producenter ikke opfattede den italienske virksomhed som en aktuel eller potentiel konkurrent på dette marked.

2005 Endvidere bemærkes endnu en gang, at Buzzi selv under den administrative procedure anførte, at »der — trods de hindringer (transportomkostninger, told, kvalitetsforskelle mellem italiensk og fransk cement), som virksomheden har måttet overvinde, og selv om virksomheden kunne afsætte sin produktion på nærmere beliggende og mere rentable markeder — siden slutningen af 1960'erne var eksporteret interessante mængder ('interessanti quantità') af cement til Sydfrankrig«, med henblik på at påvise, at virksomheden »optrådte helt selvstændigt og som enhver virksomhed, der prøver at opsøge nye markeder« (den anfægtede beslutning, punkt 20, nr. 7), og dermed søge at imødegå de klagepunkter, som i forhold til selskabet var lagt til grund i meddelelsen af klagepunkter med hensyn til deltagelse i ulovlige samordninger med de franske producenter.

2006 Heraf følger, at de bemærkninger, Buzzi kunne have fremført under den administrative procedure med henblik på under hensyn til de tre interne notater, selskabet har påberåbt sig, at påvise, at det ikke blev opfattet som en konkurrent af de franske producenter, sammen med hvem det ifølge Kommissionen foretog ulovlige samordninger, ikke ville have afskåret Kommissionen fra at fastslå, at Buzzi eksporterede til Frankrig (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 5, andet afsnit), og dermed at de franske producenter og selskabet var aktuelle eller i hvert fald potentielle konkurrenter på det sydfranske marked (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 5). Bemærkningerne ville ikke have gjort det muligt i sidste ende at se bort fra de dokumenter, hvortil Kommissionen har henvist i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning til støtte for, at de tre former for samordnet praksis, der er gjort gældende over for Buzzi, forelå.

2007 For det andet har Buzzi i sit processkrift af 28. november 1997 henvist til en undersøgelse af markedet i det sydøstlige Frankrig, som blev udarbejdet af Lafarge's salgsafdeling den 10. december 1987 (dok. 33.126/14549-14604). Det fremgår af dette dokument, at Lafarge udarbejdede denne undersøgelse alene på grundlag af virksomhedens interne oplysninger. Efter Buzzi's opfattelse ville det, såfremt de øvrige franske producenter, som er aktive i det sydøstlige Frankrig, og Buzzi selv havde givet Lafarge tilstrækkelige oplysninger til, at selskabet kunne få kendskab til og kontrollere det omhandlede marked, ikke have været nødvendigt for selskabet at anvende denne interne undersøgelse. Endvidere viser undersøgelsen, at Lafarge fra 1984 havde opgivet et projekt, som netop vedrørte kendskabet til det omhandlede marked. Buzzi finder det overraskende, at opgivelsen af dette projekt ikke blev fulgt op af nye initiativer, f.eks. en informationsudveksling med konkurrenterne. Tværtimod var Lafarge's kendskab til markedet stærkt faldende fra 1984. Disse forhold er i modstrid med Kommissionens opfattelse, hvorefter Buzzi med de tre franske producenter Lafarge, Ciments français og Vicat indgik i et kartel, der gik ud på at opdele det sydfranske marked, og som byggede på en gensidig informationsudveksling.

2008 Det bemærkes for det første, at det ikke fastslås i den anfægtede beslutning, at der forelå ét enkelt kartel mellem på den ene side de franske producenter Lafarge, Ciments français og Vicat og på den anden side den italienske producent Buzzi. Kommissionen har anset Buzzi for ansvarlig for tre forskellige former for samordnet praksis i form af et tilsvarende antal tosidede

forhold, som er anset for ulovlige, og som bestod mellem på den ene side den italienske cementvirksomhed Buzzi og på den anden side de tre franske cementvirksomheder Lafarge, Ciments français og Vicat hver for sig. Da den undersøgelse, hvortil Buzzi har henvist, stammer fra Lafarge, og da Buzzi gør gældende, at denne undersøgelse viser, hvilke vanskeligheder denne virksomhed på det pågældende tidspunkt havde med at indsamle oplysninger om det sydfranske marked, skal det alene undersøges, om Buzzi, såfremt selskabet havde fået adgang til det omhandlede dokument under den administrative procedure, kunne have anvendt dette med henblik på at imødegå klagepunktet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), om, at selskabet deltog i en samordnet praksis med Lafarge om deling af det sydfranske marked.

2009 Lafarge's interne undersøgelse vedrører udelukkende dette selskabs salgsmængder og markedsandele i Frankrig. Med henblik på over for Lafarge og Buzzi at fastslå den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), omhandlede overtrædelse har Kommissionen hverken i meddelelsen af klagepunkter eller den anfægtede beslutning gjort gældende, at deres samordning omfattede udveksling af oplysninger om deres salgsmængder og markedsandele i det sydfranske område.

2010 Heraf følger, at de bemærkninger, Buzzi kunne have fremført under den administrative procedure vedrørende Lafarge's interne undersøgelse med henblik på at vise, hvilke vanskeligheder dette selskab havde med at få oplysninger om det sydfranske marked, og således påvise, at der ikke forelå en ulovlig samordning mellem Lafarge og Buzzi, ikke ville have gjort det muligt at se bort fra uddraget af referatet af samtalen den 26. november 1988 mellem Lafarge og Buzzi, hvortil Kommissionen har henvist i meddelelsen af klagepunkter [kapitel 2, nr. 10, og kapitel 10, nr. 61, litra b)] og i den anfægtede beslutning (nr. 20, punkt 3 og 7, og nr. 48, punkt 3 og 7) til støtte for, at den samordnede praksis, der i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), er fastslået over for disse to virksomheder, forelå.

2011 For det tredje har Buzzi i sit processkrift af 9. januar 1997 henvist til, at der i statistikkerne fra SFIC (dok. 33.126/14809-14824) altid havde været nøjagtige analyser af importen af cement fra Benelux-landene, Tyskland og Schweiz, mens importen fra andre lande, herunder Italien, var henført under en opsamlingsrubrik med overskriften »Andre«. Disse dokumenter viser således, at importen fra Italien var meget begrænset. Det fremgår endvidere af disse dokumenter, sammenholdt med et internt notat fra SFIC udarbejdet til brug for sammenslutningens forretningsudvalg den 5. januar 1988 (dok. 33.126/14806 og 14807), at den italienske import til Frankrig ikke blev anset for at være af »det omfang, der er normalt for import fra [...] europæiske nabolande«, der sker på markedsvilkår efter økonomiske principper. Kun importen fra Benelux-landene, Tyskland og Schweiz blev anset for at opfylde disse betingelser og var derfor genstand for nøje overvågning. Det er netop cementproducenterne fra de lande, som var genstand for nøje overvågning fra SFIC's side, der havde sådanne »strukturelle forbindelser«, at de kunne udveksle oplysninger (meddelelsen af klagepunkter, kapitel 16, nr. 82, s. 211). Buzzi har ligeledes sammenlignet andre statistikker fra SFIC (dok. 33.126/14956-14976) med de ovennævnte statistikker (dok. 33.126/14809-14824) og understreget, at denne sammenligning bekræfter, at den italienske import til Frankrig var af en helt anden karakter end importen fra Tyskland, Benelux-landene og Schweiz. Endvidere har Buzzi anført, at Cembureau's medlemmer ifølge et dokument fra SFIC af 10. november 1987 (dok. 33.126/14894) og et notat fra FIC

af 9. marts 1989 (dok. 33.126/14898 og 14899) normalt opretholdt forbindelser med henblik på at kontrollere importen. Kommissionens dokumenter viser imidlertid ikke, at Buzzi deltog heri.

2012 Ifølge Buzzi fremgår det af alle dokumenterne, at der kun lejlighedsvis var import fra Italien, at importen var af begrænset omfang og ikke af de franske producenter blev opfattet som en trussel, således at den kunne sidestilles med lejlighedsvis import fra lande som f.eks. Japan. Det følger af det anførte, at der ikke kunne indgås et kartel på markedet på Côte d'Azur mellem de franske producenter og Buzzi, idet den første betingelse herfor ikke var opfyldt, nemlig at de berørte parter i hvert fald potentielt skal være aktive på det samme marked.

2013 Det bemærkes for det første med hensyn til SFIC's statistikker (dok. 33.126/14809-14824), at Buzzi havde adgang til dokumenterne 33.126/14809, 14812, 14813, 14815, 14817, 14820, 14822 og 14824 under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 250). Buzzi kunne således anvende disse dokumenter i forbindelse med selskabets besvarelse af meddelelsen af klagepunkter. Selskabet kan derfor ikke nu påberåbe sig disse dokumenter til støtte for, at dets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure.

2014 Med hensyn til SFIC's interne notat, der blev udarbejdet til brug for sammenslutningens forretningsudvalg den 5. januar 1988 (dok. 33.126/14806 og 14807), omtaltes heri »import af det omfang, der er normalt for import fra [...] europæiske nabolande [og] ny import af cement af et unormalt omfang [fra Østtyskland]«. Det kan ikke udledes af dette notat, sammenholdt med SFIC's statistikker (dok. 33.126/14809-14824), at importen fra Italien blev anset for unormal. Kun importen fra Østtyskland blev anset herfor.

2015 Under alle omstændigheder ville de bemærkninger, Buzzi kunne have gjort gældende under den administrative procedure på grundlag af de dokumenter, selskabet har påberåbt sig, og navnlig på grundlag af sammenligningen af SFIC's forskellige statistikker (dok. 33.126/14956-14976 og 14809-14824) med henblik på at påvise, at den italienske import til Frankrig ikke var af samme karakter som importen fra Tyskland, Benelux-landene og Schweiz, ikke have gjort det muligt at se bort fra selskabets egne udtalelser under den administrative procedure, hvorefter det havde eksporteret »interessante mængder« til det sydfranske marked (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 7), og derved ændre ved, at Buzzi og de franske producenter på dette marked var aktuelle eller i hvert fald potentielle konkurrenter (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 5). Bemærkningerne ville ikke have gjort det muligt i sidste ende at se bort fra indholdet af de dokumenter, hvortil Kommissionen har henvist i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning til støtte for, at de tre former for samordnet praksis, der er gjort gældende over for Buzzi, forelå.

2016 Hvad endelig angår SFIC's dokument af 10. november 1987 (dok. 33.126/14894) og FIC's notat af 9. marts 1989 (dok. 33.126/14898 og 14899) bemærkes, at Buzzi havde adgang til dokument 33.126/14898 under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 250). I dokumentet anførte FIC over for SFIC: »Vedlagt følger opdateringen ved udgangen af februar af tallene for vores eksport til Frankrig. Så snart vi modtager de officielle statistikker for 1988, vil vi forsøge at lave en parallel til den statistik, De fremsendte til os for nylig.« Buzzi kunne således under den administrative procedure fremføre en argumentation på grundlag af dette dokument med henblik på at vise, at selv om Cembureau's medlemmer normalt udvekslede oplysninger med henblik på at kontrollere eksport, var der ingen dokumenter i Kommissionens sagsakter, der viste, at Buzzi, som hverken var direkte eller indirekte medlem af Cembureau, deltog i denne praksis. Buzzi kan derfor ikke påberåbe sig dette dokument til støtte for, at selskabets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure. Under alle omstændigheder kunne den argumentation, Buzzi kunne have fremført på grundlag af SFIC's og FIC's ovennævnte dokumenter, på ingen måde have medført, at der måtte ses bort fra de dokumenter, hvortil Kommissionen har henvist i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning til støtte for, at de tre former for ulovlig samordning, der er gjort gældende over for Buzzi, forelå.

2017 Det følger af det anførte, at det forhold, at Buzzi ikke under den administrative procedure havde adgang til dokumenterne 33.126/14806, 14807, 14810, 14811, 14814, 14816, 14818, 14819, 14821, 14823, 14956-14976, 14894 og 14899, ikke påvirkede selskabets muligheder for at varetage sit forsvar under proceduren.

2018 For det fjerde har Buzzi i sit processkrift af 28. november 1997 fremhævet flere dokumenter, som ifølge selskabet viser, hvilken afgørende betydning transportbetingelserne og -omkostningerne havde for cementmarkedet. Selskabet har i denne forbindelse henvist til et dokument fra Lafarge med overskriften »Forretningspolitik« (dok. 33.126/4982), hvori det understreges, at der »ikke er et ensartet nationalt cementmarked, men specifikke regionale markeder«, navnlig på grund af »transportomkostningernes betydning«. Transportomkostningernes afgørende betydning ved vurderingen af, om eksport er rentabel, fremgår i øvrigt af et dokument fra SNFCC af 2. december 1986 (dok. 33.126/6048, 6049 og 6050).

2019 Hertil bemærkes, at Buzzi under den administrative procedure har fremhævet transportomkostningernes betydning for eksport til Sydfrankrig, men dog har tilføjet, at »der — trods de hindringer (transportomkostninger [...]) [...] og selv om virksomheden kunne afsætte sin produktion på nærmere beliggende og mere rentable markeder — siden slutningen af 1960'erne var eksporteret interessante mængder ('interessanti quantità') af cement til Sydfrankrig« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 7). De yderligere bemærkninger, Buzzi kunne have fremført under den administrative procedure på grundlag af de nævnte dokumenter for at fremhæve transportbetingelsernes og -omkostningernes betydning for eksportpolitikken, kunne således ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

2020 Endvidere havde Buzzi adgang til Lafarge's dokument med overskriften »Forretningspolitik« (dok. 33.126/4982) under den administrative procedure (jf. ovenfor i punkt 250). Det fandtes endog i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Buzzi kunne således anvende dokumentet i forbindelse med selskabets besvarelse af meddelelsen af klagepunkter. Selskabet kan derfor ikke nu påberåbe sig dokumentet til støtte for, at dets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure.

2021 Med hensyn til SNFCC's dokument af 2. december 1986 (dok. 33.126/6048, 6049 og 6050) fremgår det ikke heraf, at transportomkostningerne blev anset for at udgøre en hindring for eksporten. Det forhold, at der i dokumentet foretages en undersøgelse af risikoen for yderligere import af cement til Frankrig, synes snarere at vise det modsatte.

2022 I sit indlæg af 28. november 1997 har Buzzi ligesom Vicat og Ciments français henvist til Lafarge's udaterede interne notat med titlen »Betydningen af risikoen for import til lands over de franske grænser« (dok. 33.126/4869-4910) og har navnlig fremhævet det samme uddrag som Vicat og Ciments français (jf. ovenfor i præmis 1987 og 1996). Ifølge Buzzi fremgår det af dette dokument, at selskabets import til Frankrig ikke af Lafarge blev opfattet som en trussel, navnlig fordi transportomkostningerne ved handel med cement mellem Italien og Frankrig blev anset for at udgøre en hindring for eksport. Da Buzzi ikke blev opfattet som en trussel, havde Lafarge ikke nogen interesse i at indgå en aftale med selskabet om begrænsning af dets autonomi på det sydfranske marked.

2023 Som det imidlertid er fremhævet flere gange, har Buzzi selv erkendt under den administrative procedure, at transportomkostningerne — ligesom i øvrigt de øvrige vanskeligheder og ulemper ved handel med cement mellem Italien og Frankrig — ikke udgjorde en sådan hindring, at selskabet måtte afholde sig fra enhver form for eksport til det sydlige Frankrig (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 7). De bemærkninger, Buzzi kunne have fremført under den administrative procedure vedrørende Lafarge's interne notat (dok. 33.126/4869-4909) med henblik på at påvise, at Buzzi's import ikke af Lafarge blev opfattet som en trussel, ville således ikke have afskåret Kommissionen fra på objektivt grundlag at fastslå, at Buzzi eksporterede til Sydfrankrig i den i den anfægtede beslutning omhandlede periode, og at selskabet derfor var en aktuel eller i hvert fald potentiel konkurrent til de franske producenter i dette område. Bemærkningerne ville ikke have gjort det muligt i sidste ende at se bort fra indholdet af det uddrag af referatet af samtalen den 26. november 1988 mellem Lafarge og Buzzi, hvortil Kommissionen har henvist i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning med henblik på i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), at fastslå, at der forelå en ulovlig samordning mellem disse to virksomheder om deling af det sydfranske marked.

2024 Buzzi har herudover påberåbt sig en anden gruppe af dokumenter, som ifølge selskabet viser, at der var en aftale mellem de franske producenter, som selskabet ikke selv deltog i. Buzzi har i sit processkrift af 9. januar 1997 i denne forbindelse henvist til interne notater fra Vicat af 18. og 30. september og af 2. og 22. oktober 1987 (dok. 33.126/5824-5830) samt til et brev af 28. februar 1983 fra Vicat til Ciments français (dok. 33.126/5844 og 5855). En gennemgang af

disse forskellige dokumenter viser endvidere, at visse af de oplysninger, Buzzi fremsendte til Vicat eller til Ciments français, ikke kan have været udvekslet mellem disse to franske virksomheder eller af disse videregivet til Lafarge. Buzzi anser derfor dokumenterne for et yderligere bevis for, at selskabet aldrig har været bundet af ét enkelt kartel med de tre i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, omhandlede franske producenter.

2025 Det bemærkes for det første, at Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning har fastslået, at der forelå ét enkelt fransk-italiensk kartel, men tre forskellige karteller. De bemærkninger, Buzzi kunne have fremført under den administrative procedure med henblik på at imødegå, at der forelå ét enkelt fransk-italiensk kartel, kunne således ikke have medført, at proceduren havde fået et andet udfald på dette punkt.

2026 Med hensyn til de bemærkninger, Buzzi kunne have gjort gældende på grundlag af de forskellige dokumenter fra Vicat (jf. ovenfor i præmis 2024) med henblik på at påvise, at selskabet på ingen måde deltog i det kartel, som på det pågældende tidspunkt fandtes mellem de franske producenter, ville de ikke have gjort det muligt at se bort fra indholdet af de dokumenter, hvortil Kommissionen har henvist i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning med henblik på at påvise, at de tre former for ulovlig samordning, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), b) og c), faktisk forelå.

2027 Endelig har Buzzi fremhævet en tredje gruppe af dokumenter vedrørende de priser, selskabet anvendte over for sine franske kunder i den i den anfægtede beslutning omhandlede periode.

2028 I sit processkrift af 9. januar 1997 har Buzzi anført, at de priser, selskabet anvendte over for de franske kunder i 1986 for cement 425, lå mellem 240 og 290 FRF pr. t, mens det fremgår af et brev fra SFIC til Cembureau af 27. november 1986 (dok. 33.126/14938), at den pris, der i denne periode blev anvendt i Frankrig for cement CPJ 45, som er et konkurrerende produkt til Buzzi's produkt, lå på 357 FRF pr. t. I øvrigt bekræfter andre dokumenter, som blev fundet hos SNFCC (dok. 33.126/15040-15051), at de priser, de franske producenter anvendte for forskellige typer cement på forskellige tidspunkter mellem 1987 og 1989, lå langt over de priser, Buzzi i samme periode anvendte over for sine franske kunder.

2029 I sit processkrift af 28. november 1997 har Buzzi forklaret, at det fremgår af et notat, som blev fundet hos Vicat (dok. 33.126/6166-6175), at de priser, som blev anvendt i Frankrig i 1987, lå på 370 FRF pr. t, og at priserne på cement importeret fra Østtyskland, der lå på 320 FRF pr. t, blev anset for dumping. Dette bekræftes af Lafarge's interne dokument med overskrift »Forretningspolitik« (jf. ovenfor i præmis 2018). Hvis den pris på 320 FRF pr. t, som de østtyske producenter anvendte, blev anset for en dumpingpris, må dette nødvendigvis også have været tilfældet for de endnu lavere priser (i gennemsnit 263,5 FRF pr. t), som Buzzi anvendte over for sine franske kunder, ligeledes i 1987. En sådan adfærd er helt uforenelig med, at der skulle have været tale om et kartel om deling af markedet, hvis hovedformål nødvendigvis ville

have været en profitmaksimering gennem en fjernelse af enhver konkurrence på markedet. Buzzi har tilføjet, at Vicat's priser ifølge et dokument fra selskabet med overskriften »Gennemsnitlig salgspris i 1987 og 1988« (dok. 33.126/5476) lå på 427 FRF pr. t i januar 1987.

2030 På grundlag af de dokumenter, som er nævnt i de to foregående præmisser, og et dokument med overskriften »France Price Development for Cement« (dok. 33.126/15174) har Buzzi lavet en opstilling, som viser en konstant stigning i de gennemsnitlige priser, de franske producenter anvendte i Frankrig i perioden 1983-1987, mens de priser, selskabet selv anvendte i samme periode ved salg i Frankrig, udviklede sig savtakkevis med meget begrænsede stigninger efterfulgt af store prisfald. Ifølge Buzzi er udviklingen i selskabets priser i denne periode typisk for en marginal producent, som på et givet marked forsøger at vinde små markedsandele ved hjælp af væsentlige prisnedsættelser, samtidig med at virksomheden forsigtigt forsøger så vidt muligt at lade eventuelle prisstigninger på markedet slå igennem i egne priser.

2031 Det må imidlertid understreges, at Buzzi under den administrative procedure underbygget med dokumentation gjorde gældende, at selskabet havde »tilbudt lavere priser end priserne i de prislister, som de franske producenter havde fremsendt«, med henblik på at vise, at selskabet »gik i gang med denne vanskelige eksportopgave [...] helt selvstændigt og som enhver virksomhed, der prøver at opsøge nye markeder« (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 7, andet afsnit). Kommissionen har udtrykkeligt taget stilling til denne argumentation i nr. 20, punkt 7, fjerde afsnit, i den anfægtede beslutning, hvori den har anført, at Buzzi's lavere priser var begrundet i, »at styrkeklasserne for den portlandcement, som Buzzi sælger i Frankrig (klasse 325 og 425), er lavere end den tilsvarende cement produceret og solgt af de franske producenter (klasse 350 og 450)«. De yderligere bemærkninger, Buzzi kunne have fremført under den administrative procedure på grundlag af de ovenfor i præmis 2028, 2029 og 2030 nævnte dokumenter med henblik på at påvise, at de priser, selskabet anvendte på det sydfranske marked, lå langt under de franske producenters priser, kunne således ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald på dette punkt.

2032 Endvidere bemærkes, at Buzzi havde adgang til dokumentet »France Price Development for Cement« (dok. 33.126/15174) under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 250), således som det også var tilfældet med hensyn til Lafarge's dokument med overskriften »Forretningspolitik« (dok. 33.126/4982). Buzzi kunne således anvende disse dokumenter i forbindelse med selskabets besvarelse af meddelelsen af klagepunkter. Selskabet kan derfor ikke nu påberåbe sig dokumenterne til støtte for, at dets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure.

2033 Det fremgår af det anførte, at for så vidt angår de i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), b) og c), omhandlede overtrædelser har Buzzi ikke i sine indlæg af 9. januar 1997 og

28. november 1997 påvist forhold, som viser, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure.

Sammenfatning

2034 Det fremgår af det anførte (jf. ovenfor i præmis 1819-2033), at den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, må annulleres,

— for så vidt som det i litra a) er fastslået, at Lafarge og Buzzi fra den 26. november til den 31. december 1988 overtrådte traktatens artikel 85, stk. 1, ved at deltage i en samordnet praksis om begrænsning af deres autonomi ved valg af produktionskilder

— for så vidt som det i litra c) er fastslået, at Vicat og Buzzi efter den 23. april 1986 overtrådte traktatens artikel 85, stk. 1, ved at deltage i en samordnet praksis om udveksling af oplysninger om priser med henblik på begrænsning af deres autonomi inden for levering af cement i Sydfrankrig.

2035 I øvrigt må de gennemgåede anbringender forkastes.

VI — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der forelå et iberisk kartel i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 2)*

Indledende bemærkninger

2036 Oficemen (sag T-59/95), Cimpor (sag T-61/92) og Secil (sag T-62/95) har bestridt både, at den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, forelå, og at de deltog i denne samt varigheden af den ulovlige adfærd, som er gjort gældende over for dem. Cimpor og

Secil har endvidere gjort gældende, at ligebehandlingsprincippet er blevet tilsidesat, idet Kommissionen har fastslået, at de deltog i denne overtrædelse, mens den ikke har fastslået dette for så vidt angår de spanske virksomheder.

2037 Oficemen, Cimpor og Secil har også påberåbt sig, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat, idet de ikke har haft tilstrækkelig adgang til dokumenter i Kommissionens sagsakter, såvel belastende som diskulperende, under den administrative procedure.

2038 Det skal i denne forbindelse bemærkes, at visse belastende bevismidler, der er anvendt af Kommissionen i den anfægtede beslutning, på grund af fejl, der er forekommet under den administrative procedure, ikke kan gøres gældende over for de berørte sagsøgere.

2039 Der må således ses bort fra disse bevismidler ved vurderingen af, om der er ført bevis for, at der forelå en overtrædelse, og at de nævnte sagsøgere deltog i denne.

2040 Der ses bort fra følgende:

— De tre sidste sætninger i dokument 33.332/2901, som er anvendt i nr. 21, punkt 2, andet afsnit, og nr. 49, punkt 2, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 369-372), og som ikke kan gøres gældende over for de tre sagsøgere.

— Dokumenterne 33.322/512, 513, 549, 550, 566 og 567, telexer sendt af eller til Cimpor i 1988 og 1989, som er anvendt i nr. 21, punkt 8, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 373), og som ikke kan gøres gældende over for Oficemen.

— Dokument 33.322/1399 vedrørende et møde den 27. juli 1988, som er anvendt i nr. 21, punkt 6, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 374), og som ikke kan gøres gældende over for Cimpor.

Den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse

A — Kommissionens analyse

2041 Den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, bestemmer, at Oficemen, Cimpor og Secil har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, fra den 1. januar 1986 til den 24. april 1989 »ved at have deltaget i en aftale om kontrol med cementleverancer mellem Spanien og Portugal og om opdeling af de respektive hjemmemarkeder«.

2042 Påvisningen af denne overtrædelse er gennemgået nærmere i nr. 21 og 49 i den anfægtede beslutning.

2043 Kommissionen har indledningvis (nr. 21, punkt 1) anført, at »de portugisiske producenter Cimpor og Secil og sammenslutningen af de spanske producenter, Oficemen, afholdt flere møder mellem 1985 og 1989 vedrørende eksport af cement, især fra Portugal til Spanien, på grund af prisforskellene mellem de to lande [...]«.

2044 Den har derefter (nr. 21, punkt 2) påberåbt sig dokumenter vedrørende to møder i juli og december 1985, under hvilke der blev vedtaget et princip om, at der ikke måtte ske cementleverancer mellem Spanien og Portugal.

2045 Kommissionen har endvidere henvist til Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 2, første afsnit, dok. 33.322/155, 156 og 157):

»1. De fremmødte, der må betragtes som repræsentanter for cementproducenterne i Spanien og Portugal, tilsluttede sig med en vis tøven princippet om, at der ikke burde forekomme [cementleverancer] fra Spanien til Portugal eller fra Portugal til Spanien, uden at en sådan handel var tilstræbt eller kontrolleret af cementindustrien i de pågældende to lande.

2. Parterne er imidlertid klar over, at denne ikke-entydige enighed ikke udelukker, at ['tredjemænd'] (forhandlere, detailhandlere, forbrugere, transportselskaber osv.) kan rokke ved parternes hensigter, uden at de kan kontrollere det effektivt. Hvis sådanne situationer skulle opstå, skal de to parter åbent udveksle informationer for at finde en løsning på problemet.«

2046 Kommissionen har ligeledes henvist til et uddrag af dokument 33.322/2901 (jf. ovenfor i præmis 2040), der er en rapport fra to af Hispacement's ansatte om et besøg hos Secil den 28. og 29. maj 1986 (herefter »Hispacement-dokumentet«), og hvoraf den del, der kan gøres gældende over for de pågældende sagsøgere (jf. ovenfor i præmis 369-372), har følgende ordlyd:

»[...] direktørerne for de portugisiske og spanske cementfabrikker havde holdt møde hos Oficemen i december sidste år [dvs. december 1985], og [...] ved denne lejlighed var [der] blevet truffet beslutning om at forbyde al eksport landene imellem.«

2047 Kommissionen har i øvrigt bemærket (nr. 21, punkt 3-7), at der blev afholdt en vist antal møder mellem Oficemen, Cimpor og Secil mellem den 20. januar 1986 og den 24. april 1989, under hvilke situationen for eksport af cement mellem Portugal og Spanien blev undersøgt.

2048 Endelig har Kommissionen på grundlag af andre dokumenter (nr. 21, punkt 8) nævnt, at Cimport afviste forespørgsler om cement fra Spanien.

2049 Kommissionen har udledt følgende af sin analyse (nr. 21, punkt 9):

»[...] målet for de portugisiske og spanske producenter repræsenteret ved deres sammenslutninger var at kontrollere den indbyrdes handel med cement for på den måde at kunne opdele markederne.«

2050 Den har derefter afvist de forklaringer, der blev anført af sagsøgerne under den administrative procedure (nr. 21, punkt 10 og 11).

2051 I den del af den anfægtede beslutning, der vedrører den retlige vurdering af den pågældende adfærd (nr. 49, punkt 1), har Kommissionen konkluderet:

»De restriktioner, der blev aftalt på møderne i tidsrummet fra den 22. juli 1985 til den 24. april 1989 mellem Oficemen, Cimpor og Secil, udgør en aftale efter artikel 85, stk. 1. Med denne aftale valgte [Oficemen, Cimpor og Secil] bevidst og velvidende, at de derved overtrådte

national lovgivning og Fællesskabets konkurrenceregler [...], en samarbejdsform, der havde til formål at begrænse, og eventuelt forhindre, handelen med cement mellem de to lande for på den måde at respektere deres traditionelle afsætningsmarkeder og derved styrke adskillelsen af henholdsvis det spanske og det portugisiske marked.

Den pågældende aftale udgjorde en overtrædelse fra den 1. januar 1986, hvor Spanien og Portugal tiltrådte EF, og fortsatte i hvert fald indtil den 24. april 1989.«

2052 Kommissionen har tilføjet (nr. 49, punkt 2-5), at denne aftale faktisk blev gennemført, og at de argumenter, som de pågældende parter fremsatte under den administrative procedure, ikke på nogen måde kan legitimere deres adfærd.

B — Aftale mellem Oficemen, Cimpor og Secil vedrørende kontrol med cementleverancer mellem Spanien og Portugal og respekt af deres respektive hjemmemarkeder

2053 Med henblik på nærværende gennemgang skal der sondres mellem indgåelsen af den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede aftale (1) og gennemførelsen af den nævnte aftale (2). Det er herefter nødvendigt at undersøge de berørte sagsøgeres argumenter om, at der var tale om særlige omstændigheder, som ville være uforenelige med, at der forelå en aftale (3). Endelig skal Secil's særlige stilling undersøges (4).

1. Indgåelsen af aftalen

2054 I den anfægtede beslutning er beviset for, at der blev indgået en aftale mellem Oficemen, Cimpor og Secil vedrørende kontrol af cementleverancer mellem Spanien og Portugal og respekt af deres respektive hjemmemarkeder, de to ovennævnte dokumenter (jf. ovenfor i præmis 2045 og 2046), dvs. Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985 og Hispacement-dokumentet.

2055 Oficemen, Cimpor og Secil har gjort gældende, at disse dokumenter ikke udgør bevis for, at der forelå en aftale mellem dem.

2056 Ifølge Secil og Cimpor afspejler referatet af mødet den 22. juli 1985 alene ophavsmandens opfattelse. Det viser ikke, at der forelå nogen aftale, men tiltrædelsen af et princip.

Henvisningen til »princippet om, at der ikke burde forekomme [cementleverancer] fra Spanien til Portugal og fra Portugal til Spanien« angår en hensigtserklæring, som skulle indpasses efter Fællesskabets og de nationale konkurrenceregler.

2057 De tre sagsøgere har endvidere anfægtet bevisværdien af den del af Hispacement-dokumentet, som kan gøres gældende imod dem. Der foreligger ifølge sagsøgerne reelt intet bevis for, at der faktisk blev afholdt et møde i december 1985, som nævnt i denne del af dokumentet.

2058 Det er ubestridt, at Oficemen, Cimpor og Secil har deltaget i et møde den 22. juli 1985. Denne faktiske omstændighed bekræftes i øvrigt af det af Cimpor udarbejdede mødereferat.

2059 Dette dokument viser, at der forelå en enighed blandt de parter, der var til stede på mødet — og dermed de i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede sagsøgere — som »med en vis tøven tilsluttede sig princippet om, at der ikke burde forekomme [cementleverancer] fra Spanien til Portugal og fra Portugal til Spanien, uden at en sådan handel var tilstræbt eller kontrolleret af cementindustrien i de pågældende to lande«.

2060 For så vidt angår Hispacement-dokumentet bekræfter den del af dokumentet, der kan gøres gældende over for de pågældende sagsøgere (jf. ovenfor i præmis 369-372), at der forelå en aftale, der var indgået mellem dem nogle måneder tidligere. Det fremgår af dokumentet, at »direktørerne for de portugisiske og spanske cementfabrikker havde holdt møde hos Oficemen i december sidste år [dvs. i december 1985], og at der [...] var blevet truffet beslutning om at forbyde al eksport landene imellem«.

2061 Det af Cimpor og Secil fremsatte argument om, at referatet af mødet den 22. juli 1985 vidner om tilslutning til et princip og ikke til en aftale, må forkastes. En aftale efter traktatens artikel 85, stk. 1, forudsætter ikke nødvendigvis, at der foreligger en formel aftale (jf. f.eks. Domstolens dom af 20.6.1978, sag 28/77, Tepea mod Kommissionen, Sml. s. 1391, præmis 41). Det er tilstrækkeligt til, at der er tale om en aftale i henhold til denne bestemmelse, at der var enighed blandt deltagerne i det pågældende møde om at indrette deres adfærd på markedet på en bestemt måde (jf. den ovenfor i præmis 1010 nævnte retspraksis). I denne sag fremgår det klart af referatet af mødet den 22. juli 1985, at der var enighed, og dermed at der forelå en aftale efter traktatens artikel 85, stk. 1, vedrørende de to led af overtrædelsen, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, nemlig kontrol med cementleverancer mellem Spanien og Portugal og respekt af hjemmemarkederne.

2062 De andre argumenter, hvormed bevisværdien af dette dokument og af Hispacement-dokumentet bestrides, må også forkastes. Det bemærkes, at bevismidlerne ikke skal bedømmes isoleret, men

som et hele (den ovenfor i præmis 636 nævnte dom i sag 48/69, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 68, Rettens dom af 11.3.1999, sag T-141/94, Thyssen Stahl mod Kommissionen, endnu ikke trykt i Samling af Afgørelser, præmis 175). De pågældende dokumenter stammer fra Cimpor og Hispacement, som er selskaber, der indgående kender markedet for cement og de erhversdrivende på dette marked. Da dokumenterme således stammer fra to forskellige pålidelige kilder, bekræfter de eksistensen af det omtvistede kartel.

2063 Afholdelsen af et vist antal møder mellem Oficemen, Cimpor og Secil mellem den 20. januar 1986 og den 24. april 1989, under hvilke situationen for eksport af cement mellem Portugal og Spanien blev undersøgt (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 3-7), bekræfter også, at de berørte sagsøgere tilstræbte at begrænse og at kontrollere handelen med cement mellem Portugal og Spanien. Afholdelsen af møder bekræfter dermed, at der forelå en aftale (jf. nedenfor i præmis 2070-2082).

2064 Cimpor og Secil har endvidere gjort gældende, at det fremgår af Hispacement-dokumentet, at denne virksomhed i højere grad søgte at få at vide, om den kunne købe klinker hos Secil på mere fordelagtige vilkår end dem, som blev tilbudt af de spanske konkurrenter, end at opnå garantier for, at der ikke forekom eksport af cement til Spanien.

2065 Dette argument må forkastes. Selv hvis det antoges, at Hispacement ønskede at importere portugisiske klinker, fremgår det af Hispacement-dokumentet, at »direktørerne for de portugisiske og spanske cementfabrikker havde holdt møde hos Oficemen i december sidste år [i december 1985], og at der [...] var blevet truffet beslutning om at forbyde al eksport landene imellem«. Det skal i den forbindelse fremhæves, at det fremgår af referatet af mødet den 22. juli 1985, at den aftale, der var indgået mellem virksomhederne i de to lande, vedrørte cement og ikke omfattede klinker, og at leverancer, der ønskedes og kontrolleredes af cementindustrien i hver af de to lande, var tilladt.

2066 På grundlag af dette dokument og det uddrag af dokumentet, der er analyseret, har Kommissionen med rette kunnet konkludere, at der forelå en aftale mellem Oficemen, Cimpor og Secil om kontrol med cementleverancer mellem Spanien og Portugal og om respekt af deres respektive hjemmemarkeder. Det skal dog senere undersøges, om Kommissionen med rette har kunnet konstatere, at de berørte sagsøgeres deltagelse i denne aftale udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, fra den 1. januar 1986, og at denne overtrædelse varede frem til den 24. april 1989.

2. Gennemførelsen af aftalen

2067 I nr. 49, stk. 2, i den anfægtede beslutning har Kommissionen fremhævet følgende:

»Aftalen [mellem Oficemen, Cimpor og Secil] blev faktisk gennemført. Repræsentanten for Secil erklærede over for Hispacement [...], at Secil var indstillet på at overholde aftalen med de spanske virksomheder, og at Cimpor havde modstået fristelsen til at eksportere, selv om der var indløbet ordrer fra Spanien. Aftaleparterne udvekslede alle de oplysninger, der var nødvendige for at kontrollere og dæmme op for tredjelandes eksport [...]; Cimpor afviste at sælge til Spanien med begrundelsen 'vi har ikke kapacitet til eksport', samtidig med at det er bevist, at virksomheden i de samme perioder efterkom forskellige ordrer på cement fra tredjelande [...]«

2068 Som Oficemen, Cimpor og Secil har gjort gældende, kan flere af de dokumenter, som Kommissionen har påberåbt sig i nr. 21 og 49 i den anfægtede beslutning for at bevise, at aftalen mellem dem blev gennemført, ikke gøres gældende over for dem på grund af sagsbehandlingsfejl, Kommissionen begik under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 369-374 og 2038-2040). Der er tale om dokumenter, som enten ikke kan gøres gældende over for nogen af de tre sagsøgere (de tre sidste sætninger i Hispacement-dokumentet) eller over for Oficemen (dok. 33.322/512, 513, 549, 550, 566 og 567, nævnt i den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 8) eller Cimpor (dok. 33.322/1399, nævnt i den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 6).

2069 Det skal derfor undersøges, om de andre dokumenter, som Kommissionen har påberåbt sig, i sig selv beviser, at aftalen faktisk er blevet gennemført.

2.1. Møder mellem Oficemen, Cimpor og Secil

2070 Det fremgår af flere dokumenter, der kan gøres gældende over for de berørte sagsøgere, at disse har afholdt møder gentagne gange med henblik på at følge udviklingen i eksporten mellem Portugal og Spanien, idet de ønskede at kontrollere cementleverancerne mellem de to lande i overensstemmelse med de principper, der blev vedtaget på mødet den 22. juli 1985.

2071 Herom fremhæves det i referatet af det nævnte møde:

»[De fremmødte] er imidlertid klar over, at denne ikke-entydige enighed [om princippet om, at der ikke burde forekomme cementleverancer] ikke udelukker, at ['tredjemænd'] (forhandlere, detailhandlere, forbrugere, transportselskaber osv.) kan rokke ved parternes hensigter, uden at de kan kontrollere det effektivt. Hvis sådanne situationer skulle opstå, skal de to parter åbent udveksle informationer for at finde en løsning på problemet.«

2072 Der blev således afholdt et møde mellem Oficemen, Cimpor og Secil den 20. januar 1986, som det fremgår af referatet af mødet i Oficemen's forretningsudvalg den 13. februar 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 3, dok. 33.322/1311 og 1314). Formålet med mødet var »at udveksle erfaringer om udviklingen i cementeksporten mellem de to lande«. Under dette møde blev de tilstedeværende parter endvidere enige om »gensidigt at informere hinanden om den eksport, som de måtte få kendskab til«.

2073 Der blev afholdt et andet møde den 23. februar 1987 mellem Cimpor, Secil og repræsentanter for de spanske producenter, herunder Andía fra Oficemen, som det fremgår af dokumenterne 33.322/163-166, 1406, 1407 og 1408 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 4), der er referater af det nævnte møde. Ifølge disse dokumenter ansås import til Spanien af cement fra Portugal for problematisk, hvorfor mødedeltagerne dels foreslog en løsning på mellemlang sigt, der gik ud på at øge prisen på portugisisk cement, dels en løsning på kort sigt, der gik ud på at modarbejde de portugisiske producenter, der drev denne grænseoverskridende handel.

2074 Endvidere blev der afholdt møder den 5. og 6. marts 1987 mellem Cimpor, Secil og repræsentanter for de spanske producenter, herunder Andía fra Oficemen. Secil har ikke udtrykkeligt anerkendt at have været til stede ved disse møder. Imidlertid fremgår det utvetydigt af dokumenterne 33.322/169-172 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 5), at Oficemen, Cimpor og Secil deltog. Under disse møder udleverede de portugisiske producenter en liste over de spanske virksomheder, der havde bedt om priser på cement (dok. 33.322/172), til de spanske producenter. Situationen for eksport af cement fra Portugal til Spanien med bestemmelsessted på grænseovergangene Valencia de Alcántara, Badajoz og Tuy blev gennemgået for hver måned i 1986 og for januar-februar 1987 (dok. 33.322/170). Det er anført i referatet af mødet den 6. marts 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 5, dok. 33.322/1410, 1411 og 1412), at deltagerne i dette møde havde konstateret »en hastig forøgelse af importen [fra Portugal til Spanien] siden midten af oktober [det forudgående år]«. Det er endvidere angivet, at de spanske producenter ved denne lejlighed »insisterede på, at prisen på portugisisk cement burde justeres«.

2075 Oficemen, Cimpor og Secil har ikke bestridt, at bevægelserne i cementeksporten fra Portugal til Spanien blev fulgt på de ovennævnte møder med en særlig interesse. De har imidlertid gjort gældende, at formålet med møderne var lovligt. De tilsigtede reelt at begrænse risikoen for eksport af cement P-300 fra Portugal til Spanien med den begrundelse, at brugen af dette produkt, der var forbudt i Spanien, kunne udløse ansvar for de spanske cementproducenter. Referatet af mødet den 6. marts 1987 viser, at de pågældende møder også havde til formål at udøve kontrol med overholdelsen af de spanske normer for at undgå, at de spanske cementproducenter blev indstævnet i civile søgsmål og straffesager. For så vidt angår Oficemen havde dette selskab over for de portugisiske producenter insisteret på, at disse skulle forhandle med deres regering om en ændring af systemet med maksimumspriser.

2076 Det kan konstateres, at selv om Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 21, punkt 11) har udtrykt tvivl for så vidt angår anvendelsesområdet for den kongelige spanske anordning nr. 1964/1975 af 23. maj 1975, har det ikke været anfægtet under sagernes behandling ved Retten, at denne kongelige anordning, der var i kraft fra 1975 til 1988, fastsatte et generelt forbud i Spanien mod brug af Portland-cement med en modstand på mindre end 350 kg/cm^2 (cement P-350). Kommissionen har heller ikke anfægtet de pågældende sagsøgeres forklaringer om, at to cementklasser på dette tidspunkt var tilladt i Portugal, nemlig klasse 30 (eller P-300) og klasse 40 (eller P-400). Secil har gjort gældende, at selskabet indtil 1989 alene producerede cement af klasse 30. Cimpor har anført, at selskabet først begyndte at producere cement af klassse 40 i 1985 i begrænsede mængder, som altid blev afsat til indenlandsk forbrug. Det er heller ikke blevet bestridt, at anordning nr. 1964/1975 i 1988 blev erstattet af kongelig anordning nr. 1313/1988 af 28. oktober 1988, der udtrykkeligt forbød import til Spanien af cement, der ikke svarede til de typer, der var godkendt af de spanske myndigheder, eller cement, der svarede til disse typer, men som ikke havde nogen typeattest.

2077 De pågældende sagsøgeres argument kan imidlertid ikke tages til følge.

2078 Det bemærkes, at ifølge referatet af mødet den 22. juli 1985, som er udarbejdet af Cimpor, tilsluttede de fremmødte sig »med en vis tøven princippet om, at der ikke burde forekomme [cementleverancer] fra Spanien til Portugal eller fra Portugal til Spanien, uden at en sådan handel var tilstræbt eller kontrolleret af cementindustrien i de pågældende to lande«. Af den del af Hispacement-dokumentet, der kan gøres gældende, fremgår det, at formålet med aftalen var at »forbyde al eksport landene imellem«. Den indgåede aftale foreskrev ikke, at eksporteret cement skulle være i overensstemmelse med de gældende normer i importlandet.

2079 Det fremgår endvidere af referatet af mødet den 22. juli 1985, at da det pågældende kartel var bindende for cementproducenterne, men ikke for tredjemænd (f.eks. forhandlere og detailhandlere), var parterne enige om, at det i tilfælde af, at tredjemænd bragte dette kartel i fare, var nødvendigt åbent at »udveksle informationer for at finde en løsning på problemet«.

2080 Det er korrekt, at referatet af mødet den 6. marts 1987 udtrykkeligt nævner Oficemen's bekymring vedrørende de problemer, som anvendelsen i Spanien af cement af klasse 30 fra Portugal medførte. Imidlertid viser dette dokument, at den tilstræbte løsning på problemet med eksporten fra Portugal bestod i en forhøjelse af de portugisiske priser. Flere andre dokumenter bekræfter endvidere, at denne metode uændret blev foreslået, således som Oficemen har fremhævet under sagernes behandling ved Retten (jf. referaterne af møderne den 23.1.1987 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 4, dok. 33.322/163-166 og 1406, 1407 og 1408) og den 6.3.1987 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 5, dok. 33.322/1410, 1411 og 1412)). Sagsøgerne kan imidlertid ikke gøre gældende, at en eventuel forhøjelse af priserne på portugisisk cement ville kunne løse det problem, der eventuelt opstod som følge af, at portugisisk cement ikke opfyldte de spanske forskrifter.

2081 Det følger heraf, at formålet med de forskellig møder mellem de portugisiske og spanske producenter var at begrænse eksporten fra Portugal til Spanien — og ikke at foranledige, at den portugisiske eksport blev bragt i overensstemmelse med de spanske forskrifter.

2082 Selv hvis det antoges, at møderne havde til formål at kontrollere, at de spanske normer blev overholdt, har sagsøgerne ikke forklaret, hvorfor de ikke forelagde de kompetente myndigheder problemet om risikoen ved brugen af portugisisk cement, der ikke var i overensstemmelse med de spanske forskrifter. Det er de offentlige myndigheder og ikke private organer, som skal sikre, at lovkrav overholdes (jf. Rettens dom af 12.12.1991, sag T-30/89, Hilti mod Kommissionen, Rec. II, s. 1439, præmis 118, og den ovenfor i præmis 485 nævnte dom i sagerne SCK og FNK mod Kommissionen, dommens præmis 194). Det bemærkes endvidere, at den aftale, der blev indgået mellem Oficemen, Cimpor og Secil, også forbød »[cementleverancer] fra Spanien til Portugal« (referat af mødet den 22.7.1985, udarbejdet af Cimpor, den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 2, dok. 33.322/155, 156 og 157), og at de berørte sagsøgere ville »udveksle erfaringer om udviklingen i cementeksporten mellem de to lande« (referat af mødet i Oficemen's forretningsudvalg den 13.2.1986, den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 3, dok. 33.322/1311 og 1314) og ikke kun om eksporten fra Portugal til Spanien. Argumentet vedrørende forskellen mellem de portugiske og spanske forskrifter kan ikke på nogen måde begrunde kontrollen af eksporten fra Spanien til Portugal. Da den spanske cement på daværende tidspunkt mindst var af klasse 35, var den af en højere kvalitet end klasse 30, der blev fremstillet i Portugal.

2.2. Cimpor's afvisning af at sælge

2083 Det fremgår af flere af de dokumenter, der kan gøres gældende over for de pågældende sagsøgere, herunder bl.a. dokumenterne 33.322/485, 486, 493, 494, 495, 530, 531, 532, 537 og 538, som nævnt i nr. 21, punkt 8, første afsnit, i den anfægtede beslutning, at Cimpor i 1988 og 1989 afviste at efterkomme forespørgsler fra Spanien, idet selskabet anvendte standardformuleringen: »Vi har ikke kapacitet til eksport.«

2084 Oficemen og Cimpor har gjort gældende, at der forelå objektive grunde, der berettigede disse afvisninger af at sælge. Der er derfor ikke tale om, at Cimpor gennemførte en konkurrencebegrænsende aftale. Sagsøgerne har forklaret, at Cimpor's eksportkapacitet var begrænset på daværende tidspunkt. Selskabet var som følge heraf meget følsomt over for udsving i den indenlandske efterspørgsel og over for tekniske forandringer i produktionen. Under disse omstændigheder var det naturligt, at der i denne periode blev accepteret visse ordrer, og at andre blev afvist. Henset til selskabets begrænsede eksportkapacitet havde Cimpor ikke kunnet fastlægge en strategi for udvikling af eksportmarkederne. Selskabet anså det derfor altid for vigtigt at opretholde forbindelser med markeder med produktionsunderskud, særligt med de afrikanske lande med portugisisk som officielt sprog, uden dog at negligere de muligheder, som lejlighedsvis kunne opstå på andre markeder, såsom markederne i Cembureau-landene, herunder Spanien, og i det omfang, hvor selskabet teknisk og logistisk kunne efterkomme de ordrer, der tilgik selskabet. De mængder cement af klasse 40, som Cimpor producerede, blev imidlertid solgt på det portugisiske marked. For så vidt angår cement af klasse 30 var denne type cement forbudt i Spanien. De ordrer, der ikke blev efterkommet, angik udtrykkeligt eller stiltiende cement af en type, som ikke blev fremstillet af Cimpor, eller hvoraf selskabet ikke havde kapacitet til eksport.

2085 De telexer, som Kommissionen påberåber sig i den anfægtede beslutning (nr. 21, punkt 8, dok. 33.322/485, 486, 493, 494, 495, 530, 531, 532, 537 og 538), skal ses i deres rette sammenhæng, for at Cimpor's afvisninger af at sælge kan forstås. Det fremgår for det første utvetydigt af det referat af mødet den 22. juli 1985, der er udarbejdet af denne virksomhed, at selskabet deltog i aftalen om kontrol af cementleverancerne mellem Spanien og Portugal og om respekt af hjemmemarkederne, som omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2. Dette dokument nævner faktisk, at de fremmødte »med en vis tøven [tilsluttede sig] princippet om, at der ikke burde forekomme [cementleverancer] fra Spanien til Portugal eller fra Portugal til Spanien, uden at en sådan handel var tilstræbt eller kontrolleret af cementindustrien i de pågældende to lande«. Cimpor's deltagelse i aftalen fremgår også af den del af Hispacement-dokumentet, der kan gøres gældende over for de tre sagsøgere (dok. 33.322/2901) (jf. ovenfor i præmis 2060). Denne faktiske omstændighed bekræftes endvidere af, at der blev afholdt forskellige møder mellem de spanske og portugisiske producenter i 1986 og 1987, under hvilke udviklingen i eksporten mellem de to lande blev undersøgt nærmere, og under hvilke der blev fremsat løsningsforslag (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 3, 4 og 5).

2086 I denne sammenhæng udgør Cimpor's afvisning af at levere cement til Spanien i 1988 og 1989 i sig selv et indicium for, at Cimpor fortsat deltog i kartellet. Det skal dog undersøges, om de af Oficemen og Cimpor fremsatte argumenter fratager denne oplysning sin beviskraft.

2087 Den grund, der er anført af Cimport i de ovennævnte telexer om afvisning af salg til Spanien, nemlig mangel på kapacitet til eksport, kan ikke lægges til grund. Det er ikke bestridt, at Cimpor på det tidspunkt, hvor selskabet afviste at sælge cement i Spanien, accepterede at efterkomme forskellige ordrer på cement til følgende destinationer: Guinea, Senegal, Libyen, Madagaskar, Porto Rico, USA og Antillerne (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 8, dok. 33.322/490, 491, 492, 496-511, 514-517, 523-526, 533-536, 539, 540, 541, 543-548, 551-561 og 571-574).

2088 For så vidt angår den af Cimpor anførte begrundelse vedrørende forskellen mellem normerne i Spanien og Portugal må denne ligeledes forkastes. Den kongelige spanske anordning nr. 1964/1975 fastsatte forbud mod i Spanien at anvende, men ikke mod at importere, cement af typen Portland med en modstand på mindre end 350 kg/cm^2, idet et forbud mod import af et sådant produkt først blev indført i forbindelse med den kongelige spanske anordning nr. 1313/1988 (jf. ovenfor i præmis 2076). Under disse omstændigheder var der intet, der hindrede Cimpor i at sælge cement af klasse 30, som selskabet faktisk producerede, i Spanien, indtil den kongelige anordning nr. 1313/1988 trådte i kraft. Så meget desto mere har intet hindret Cimpor i at sælge cement af klasse 40, hvoraf import og anvendelse ikke var forbudt, i Spanien, efter at selskabet, således som det har erkendt i sine skriftlige indlæg, var begyndt at producere denne type cement i 1985 »i begrænsede mængder«. Det bemærkes endvidere, at Cimpor ikke har begrundet nogen af de omtvistede afvisninger af at sælge ved at påberåbe sig, at selskabets produkt ikke var i overensstemmelse med de gældende spanske forskrifter. Selskabet anvendte altid formuleringen »vi har ikke kapacitet til eksport«, mens det samtidig accepterede ordrer fra Guinea, Senegal, Libyen, Madagaskar, Porto Rico, USA og Antillerne. Ved besvarelsen af »spanske forespørgsler« anførte virksomheden, at den ikke havde cement til rådighed, selv i tilfælde, hvor ordrerne ikke angav den ønskede cementtype (jf. dok. 33.322/538, nævnt i den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 8, første afsnit). Da selskabet i august 1988 modtog en ordre fra »Jcc Imp Exp« på cement af klasse 35 til levering i Senegal, dvs. uden for Fællesskabet, foreslog selskabet derimod virksomheden cement af klasse 30 (jf. dok. 33.322/551 og 553, nævnt i den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 8, tredje afsnit).

2089 Henset til den automatik, hvormed salg blev afvist, og den standardformulering, der blev anvendt i den forbindelse, og som i øvrigt ikke svarede til de faktiske forhold, er det med rette, at Kommissionen har konkluderet (den anfægtede beslutning, nr. 49, punkt 2), at afvisningerne af salg udgjorde en gennemførelse af den aftale, der var indgået mellem de portugisiske producenter og Oficemen. Denne konstatering støttes af telexen af 13. marts 1989 fra Tracoisa, en spansk forhandler, til Cimpor (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 8, dok. 33.322/575): »[...] Hvis eksport til Spanien ikke kan efterkommes på grund af en aftale mellem de spanske og portugisiske producenter, bedes De venligst meddele os, hvordan situationen ser ud for de andre markeder.« Selv hvis denne telex — som Oficemen har gjort gældende — kun er udtryk for en ren spekulativ holdning fra en virksomhed, som ikke har kunnet have noget direkte kendskab til den påståede spansk-portugisiske aftale, gælder det dog ikke desto mindre, at denne oplysning er et indicium, som helt stemmer overens med andre indicier, der samlet beviser, at den aftale, der blev indgået mellem de portugisiske og spanske producenter, er blevet gennemført.

2090 Cimpor har endvidere anført, at alle de dokumenter, som Kommissionen har påberåbt sig, tidsmæssigt ligger efter udstedelsen af den kongelige spanske anordning nr. 1313/1988. Selskabet har således ikke haft nogen juridisk eller teknisk mulighed for at efterkomme de »spanske forespørgsler«.

2091 Det tidspunkt, der skal tages i betragtning, er imidlertid ikke datoen for udstedelsen af den kongelige spanske anordning nr. 1313/1988, nemlig den 28. oktober 1988, men datoen for dens ikrafttrædelse, dvs. den 4. januar 1989. Det må konstateres, at der blandt de dokumenter, som Kommissionen har påberåbt sig i nr. 21, punkt 8, i den anfægtede beslutning, optræder flere afvisninger af salg i forbindelse med spanske ordrer forud for datoen for den kongelige anordnings ikrafttræden (Cimpor's telexer af 24.8.1988 (dok. 33.322/549), af 11.11.1988 (dok.

33.322/532) og af 20.12.1988 (dok. 33.322/537 og 538)). Under alle omstændigheder skal det fremhæves, at for så vidt angår ordrer efter datoen for den kongelige anordnings ikrafttræden, indeholder Cimpor's afvisninger af at sælge ingen henvisning til retlige hindringer (jf. ovenfor i præmis 2088).

2.3. Sammenfatning

2092 Det fremgår af ovenstående, at alene på grundlag af de dokumenter, der kan gøres gældende over for de pågældende sagsøgere, har Kommissionen med føje kunnet konstatere i nr. 49, punkt 2, første afsnit, i den anfægtede beslutning, at den aftale, der er omhandlet i artikel 3, stk. 2, faktisk er blevet gennemført.

3. Særlige omstændigheder, der kunne udelukke, at der forelå en aftale

2093 Oficemen har for det første gjort gældende, at det på grundlag af rapporten om cementbranchen i Spanien, offentliggjort den 31. juli 1991 af Tribunal de Defensa de la Competencia, kan udelukkes, at der fandtes en spansk-portugisisk aftale. Det konstateredes i denne rapport, at der ikke forelå indicier for, at der fandtes aftaler eller samordnet praksis mellem de spanske producenter og udenlandske producenter.

2094 Den omstændighed, at Tribunal de Defensa de la Competencia ikke har fundet sådanne indicier, kan imidlertid ikke sætte den dokumentation, der er analyseret ovenfor i præmis 2054-2092, i et andet lys. Den analyse, som dannede grundlag for den nationale domstols konklusion i juli 1991, var ikke baseret på direkte dokumentbeviser.

2095 Oficemen har for det andet gjort gældende, at udviklingen i cementeksporten fra Portugal til Spanien taler imod, at der skulle foreligge en aftale som omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2. Eksporten steg fra 2 439 t til 75 427 t mellem 1986 og 1988, hvilket er en forhøjelse på 2 993%, mens den portugisiske eksport til andre lande faldt fra 52,6 mio. t i 1986 til 39,6 mio. t i 1989, hvilket er et fald på 33%. Den omstændighed, at den portugisiske eksport til Spanien i 1989 kun udgjorde 2 715 t og blot 83 t i 1990, skyldes udstedelsen af den kongelige anordning nr. 1313/1988.

2096 Det bemærkes, at Kommissionen i forbindelse med konstateringen af, at der forelå en overtrædelse, ikke har baseret sin afgørelse på en analyse af markedet, men på dokumentbeviser for en direkte samordning mellem de berørte sagsøgere. Den eventuelle forhøjelse af eksporten

fra Portugal til Spanien kan ikke kaste et nyt lys over den dokumentation, der er analyseret ovenfor i præmis 2054-2092, og som utvetydigt ikke blot beviser, at der forelå en aftale, men også, at denne er blevet gennemført. Som Kommissionen med rette har fremhævet (den anfægtede beslutning, nr. 49, punkt 4), kunne eksporten til Spanien have udviklet sig på andre vilkår, hvis der ikke havde eksisteret en konkurrencebegrænsende aftale. (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 837 nævnte dom i sagerne Consten og Grundig mod Kommissionen, dommens præmis 495). Argumentet må derfor forkastes.

2097 For det tredje har Cimpor og Secil påberåbt sig følgende uddrag af referatet af mødet den 6. marts 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 5, dok. 33.322/1410, 1411 og 1412): »Portugiserne [...] påtænker ikke at gøre noget, hvilket medfører, at det vil være nødvendigt at insistere på, at der afholdes andre møder.« Dette uddrag viser, at der ikke forelå nogen aftale mellem de spanske og portugisiske producenter.

2098 Dette argument må forkastes. Set i lyset af alle de oplysninger, der er indeholdt i det pågældende referat, fremgår det kun af det påberåbte uddrag, at Oficemen havde en vis tvivl med hensyn til de anstrengelser, som de portugisiske producenter skulle udfolde over for de nationale portugisiske myndigheder og nærmere bestemt over for Generaldirektoratet for Konkurrence og Priser for at fremme en forhøjelse af cementprisen i Portugal. Sådanne anstrengelser passer imidlertid helt i sammenhæng med en aftale vedrørende regler for samhandel med cement mellem Portugal og Spanien, som havde til formål at fremme respekten af hjemmemarkederne i de to lande.

2099 Oficemen, Cimpor og Secil har for det fjerde fremsat en række argumenter for at forklare, at den begrænsede størrelse af eksporten af portugisisk cement til Spanien mellem den 1. januar 1986 og den 24. april 1989 skyldtes tekniske og strukturelle hindringer og ikke en påstået aftale mellem de spanske og portugisiske producenter. Henset til de tekniske forskrifter, der fandt anvendelse i Spanien, prisniveauet i Spanien, det system med maksimumspriser, der var gældende i Portugal, og den høje udnyttelsesgrad af produktionskapaciteten, fremstod eksport af cement fra Portugal til Spanien ikke som en realistisk mulighed.

2100 Secil har således gjort gældende, at selskabet alene producerede cement af klasse 30, hvoraf forhandling, og senere import, var forbudt i Spanien (jf. ovenfor i præmis 2076). Cimpor producerede også næsten udelukkende cement af klasse 30. Selskabet begyndte først at producere cement af klasse 40 i 1985 i begrænsede mængder, som altid blev aftaget på det indenlandske marked. Da de portugisiske fabrikker producerede på grænsen af deres produktionskapacitet i den pågældende periode (omkring 90%), var anvendelse af de eksisterende produktionslinjer med henblik på fremstilling og oplagring af cement P-350 eller cement med en større modstand beregnet til eksport ikke mulig uden at forårsage en voldsom underforsyning af det portugisiske marked.

2101 Endvidere svarede de priser, der blev anvendt i Spanien og Portugal, til hinanden. Cimpor og Secil henviser i denne forbindelse til passager i Hispacement-dokumentet (dok. 33.322/2898-2903), som sagsøgerne ikke fik adgang til i forbindelse med gennemgangen af de forberedende sagsakter under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 369-372). Det spanske marked var derfor ikke interessant, end ikke i de sjældne tilfælde, hvor Cimpor og Secil havde overskydende produktion. Når transportomkostningerne var afholdt, var den endelige pris på deres produkt i Spanien ikke konkurrencedygtig. Endvidere bestod der en risiko for repressalier fra de spanske producenters side, som ingen fornuftig forretningsfører kunne ignorere, henset til størrelsen af overskudsproduktionen i den spanske industri. Det var derfor naturligt, at sagsøgerne for at afsætte de begrænsede mægder overskudsproduktion, som de lejlighedsvis rådede over, havde opprioriteret de markeder, der strukturelt var i underskud, som f.eks. de afrikanske markeder, og ikke det spanske marked, der strukturelt havde overskud. Sagsøgerne har i denne forbindelse fremhævet, at der ikke var nogen portugisisk cementfabrik, der lå i nærheden af den spanske grænse.

2102 Ifølge Cimpor og Secil skyldtes stigningen i importen til Spanien af portugisisk cement mellem 1986 og 1988, at anordning nr. 1964/1975 forbød brugen af cement P-300 i bygninger opført på spansk område, men ikke importen heraf. Visse mellemmænd og mindre samvittighedsfulde virksomheder udnyttede den omstændighed, at toldmyndighederne ikke gennemførte grænsekontrol af, om den importerede cement var i overensstemmelse med de tekniske forskrifter i den kongelige spanske anordning, og importerede indtil 1988 portugisisk cement af typen P-300 til det spanske område og anvendte det her.

2103 En anden faktor, som medvirkede til at afholde de portugisiske producenter fra at sælge deres cement i Spanien, var systemet med maksimumspriser, som fandt anvendelse i Portugal. Ifølge Oficemen, Cimpor og Secil gav de pålagte priser ikke noget realistisk billede af produktionsomkostningerne, hvorfor det gældende prisniveau i Portugal var kunstigt lavt. Endvidere havde den maksimale tilladte salgspris siden 1986 været den samme for cement, der blev leveret til køberen fra fabrikker, som lå på den portugisiske kyst, som for cement fra lagre, der var beliggende inde i landet. Som følge heraf afspejlede salgsprisen »ab lager« ikke de af cementfabrikanterne afholdte omkostninger til transport af produktet fra fabrikken til lageret. Køb af portugisisk cement i de portugisiske lagre beliggende tæt på grænsen til kunstigt lave priser var således siden 1986 blevet attraktivt for de spanske mellemmænd og forbrugere, hvilket udløste eksport til Spanien. På grund af det portugisiske prissystem, der bevirkede, at de salg, der blev gennemført af de fabrikanter, hvis virksomhed var beliggende langt væk (herunder alle salg til eksport til Spanien), blev understøttet af salg, der blev gennemført i nærheden af fabrikkerne, havde de portugisiske producenter ingen interesse i at fremme deres eksport på bekostning af mere rentable salg på den portugisiske kyst.

2104 Det bemærkes, at Kommissionen ikke har fastslået, at der forelå en overtrædelse på grundlag af den begrænsede cementeksport fra Portugal til Spanien, men på grundlag af dokumentbeviser for en direkte samordning mellem de pågældende sagsøgere samt for gennemførelse af den indgåede aftale (jf. ovenfor i præmis 2054-2092).

2105 Sagsøgernes argumenter vedrørende tekniske og strukturelle hindringer, som skulle forklare det lave niveau for samhandelen mellem Portugal og Spanien, kan ikke sætte disse direkte dokumentbeviser i et andet lys. Sagsøgerne har således ikke forklaret, hvorfor de, stillet over for de påståede vanskeligheder for eksport af cement fra Portugal til Spanien, påtog sig en forpligtelse til at respektere de respektive hjemmemarkeder. Deres argumentation fremhæver derimod grovheden af den begåede overtrædelse, eftersom de med indgåelsen og gennemførelsen af den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede aftale forsøgte at fjerne den minimale konkurrencemulighed, der stadig var på markedet.

2106 Det skal endvidere bemærkes, at argumentet vedrørende forskellen mellem de portugiske og spanske normer ikke på nogen måde kan begrunde kontrollen af eksporten fra Spanien til Portugal. Da den spanske cement på daværende tidspunkt mindst var af klasse 35, var den af en højere kvalitet end klasse 30, der blev fremstillet i Portugal (jf. ovenfor i præmis 2082). For så vidt angår systemet med maksimumspriser, der fandt anvendelse i Portugal, kunne dette ikke hæmme Cimpor's og Secil's salg »ab fabrik« til spanske kunder, der var villige til at betale transportomkostningerne. Argumentet vedrørende transportomkostningerne, der påstås at have været hindrende for eksport, og argumentet vedrørende den geografiske afstand modsiges af en lang række spanske ordrer hos de portugisiske producenter (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 8, dok. 33.322/485, 486, 493, 494, 495, 530, 531, 532, 537 og 538). Endelig skal nævnes den selvmodsigelse, der består mellem de forskellige argumenter, som er fremsat af de berørte sagsøgere, der dels gør gældende, at prisniveauet i Spanien og Portugal var næsten ens, dels at portugisisk cement som følge af de kunstigt lave priser i Portugal var attraktiv for spanske mellemmænd og forbrugere.

4. Secil's særlige stilling

2107 Secil har gjort gældende, at selskabet ikke har taget noget initiativ med henblik på at indgå i et kartel med de spanske producenter. Selskabet ville i øvrigt ikke have haft nogen interesse i et sådant kartel, henset til, at det udnyttede sin produktionskapacitet fuldt ud til indenlandsk forbrug, og til dets frygt for modtræk fra de spanske producenters side. Secil har fremhævet, at der stort set ikke er fundet dokumenter vedrørende den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse i selskabets arkiver, og at ingen af de nævnte dokumenter hidrører fra selskabet. Secil har endvidere anført, at dets forretningsmæssige adfærd ikke gav anledning til spansk bekymring, og at Cimpor's afvisning af at sælge ikke på nogen måde beviser selskabets deltagelse i en aftale om opdeling af de respektive hjemmemarkeder.

2108 Det kan konstateres, at den omstændighed, at Secil ikke har medvirket ved udarbejdelsen af nogen af de dokumenter, der er nævnt i nr. 21 i den anfægtede beslutning, og at hovedparten af dokumenterne ikke er blevet fundet i selskabets arkiver, ikke kan medføre, at disse ikke kan gøres gældende over for selskabet som beviser for den overtrædelse, det lægges til last (den ovenfor i præmis 1053 nævnte dom i sagen Empresa Nacional Siderúrgica mod Kommissionen, dommens præmis 312).

2109 Det fremgår af Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985, at Secil forpligtede sig til at anvende den aftale, der blev indgået mellem deltagerne på dette møde (jf. ovenfor i præmis 2058 og 2059). Den del af Hispacement-dokumentet, der kan gøres gældende, og som bekræfter eksistensen af dette kartel (jf. ovenfor i præmis 2060), omtaler Hispacement's to ansattes besøg hos netop Secil. Der foreligger endvidere direkte dokumentbeviser for gennemførelsen af aftalen i forbindelse med møder, som Secil deltog i (præmis 2070-2082). Secil's påståede manglende interesse i at eksportere til Spanien kan ikke sætte disse direkte dokumentbeviser i et andet lys.

2110 Endelig har Kommissionen ikke fremlagt Cimpor's afvisninger af at sælge til spanske kunder i 1988 og 1989 som bevis for, at Secil havde deltaget i indgåelsen af aftalen. Som nævnt ovenfor følger dette bevis af Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985 og af Hispacement-dokumentet. For så vidt angår gennemførelsen af aftalen har Kommissionen til illustration anført Cimpor's afvisning af at efterkomme forespørgsler om eksport af cement fra Portugal til Spanien i 1988 og 1989. Beviset for Secil's gennemførelse af kartellet er således ikke baseret på Cimpor's afvisning af at sælge, men på Secil's deltagelse i de forskellige møder, der blev afholdt af de portugisiske og spanske producenter med henblik på at begrænse cementeksporten mellem Portugal og Spanien (jf. ovenfor i præmis 2070-2082).

5. Sammenfatning

2111 Det følger af det ovenstående, at ingen af de omstændigheder, som sagsøgerne har påberåbt sig, kan medføre, at konstateringen af, at den omtvistede aftale er blevet indgået og gennemført, må tilsidesættes (jf. ovenfor i præmis 2066-2092).

C — Spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgernes adfærd udgjorde en overtrædelse

2112 Da Cimpor og Secil har erkendt, at de i den periode, der er taget i betragtning i den anfægtede beslutning, var de eneste portugisiske cementproducenter, og da Oficemen var den branche-sammenslutning, der repræsenterede de spanske cementproducenter, er det åbenbart, at den aftale, der blev indgået mellem disse parter, begrænsede konkurrencen mellem de portugisiske og spanske producenter, og at den mærkbart kunne påvirke samhandelen mellem de to pågældende medlemsstater. En sådan konkurrencebegrænsende aftale er en form for adfærd, der udtrykkeligt er forbudt i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, litra c).

2113 Selv om det første dokumentbevis omhandler et møde den 22. juli 1985, har Kommissionen med rette kunnet konkludere, at »den pågældende aftale udgjorde en overtrædelse fra den

1. januar 1986, hvor Spanien og Portugal tiltrådte EF« (den anfægtede beslutning, nr. 49, punkt 1, andet afsnit). Fra den 1. januar 1986 blev aftalen, som fortsat blev anvendt (jf. ovenfor i præmis 2070-2082) af parter, der fra da af var hjemmehørende i Fællesskabet, klart omfattet af anvendelsesområdet for traktatens artikel 85, stk. 1.

2114 Oficemen har gjort gældende, at Kommissionen ikke har fremlagt bevis for, at aftalen er blevet opretholdt efter Spaniens og Portugals tiltrædelse af Fællesskabet. Selskabet har anført, at dokumenterne vedrørende møder efter den 1. januar 1986 ikke indeholder nogen henvisning til den påståede spansk-portugisiske aftale. De spanske repræsentanter udtrykte under disse møder kun deres bekymring over den stigende import af cement af klasse 30 fra Portugal og anmodede de portugisiske producenter om at forhandle med deres regering om en ændring af de elementer af systemet med maksimumspriser, som stimulerede den nævnte eksport. Cimpor har endvidere bebrejdet Kommissionen, at den har baseret sin konstatering af en overtrædelse på bevismidler fra før 1986. Secil har for sit vedkommende bemærket, at Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985 alene nævner en hensigt om at indgå en aftale (jf. ovenfor i præmis 2056). Kommissionen kan således ikke berettiget antage, at Secil fra den 1. januar 1986 begyndte at overtræde traktatens artikel 85 ved at gennemføre den nævnte hensigt i praksis, uden at den derved tilsidesætter uskyldsformodningsprincippet.

2115 Disse argumenter må forkastes. Selv om det er korrekt, at Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985 er fra før Spaniens og Portugals tiltrædelse af Fællesskabet, og at det spiller en fremtrædende rolle i den anfægtede beslutning ved bevisførelsen for, at den fastslåede overtrædelse forelå, må det konstateres, at det anføres punkt 6 i dette dokument, at aftaleparterne vurderede, at deres hensigt om ikke at konkurrere kunne volde problemer i relation til de fællesskabsretlige konkurrenceregler og de to pågældende landes konkurrenceret. En sådan bekymring viser Oficemen's, Cimpor's og Secil's hensigt om at anvende aftalen efter den 1. januar 1986. Det fremgår endvidere af den første sætning i Hispacement-dokumentet, der beretter om to af Hispacement's ansattes besøg i Lissabon i maj 1986, at de samme parter mødtes i december 1985, og »at der ved denne lejlighed var blevet truffet beslutning om at forbyde al eksport landene imellem«. På det tidspunkt, da dette dokument blev udarbejdet, dvs. i slutningen af maj 1986, blev den spansk-portugisiske aftale ikke beskrevet som en aftale, der var udløbet, men som en bestående aftale. Endelig er det allerede konstateret, at den aftale, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, var blevet gennemført i forbindelse med forskellige møder afholdt af Oficemen, Cimpor og Secil efter den 1. januar 1986 (jf. ovenfor i præmis 2070-2082).

2116 Sagsøgernes argumenter om, at deres adfærd ikke falder ind under traktatens artikel 85, stk. 1, skal herefter undersøges.

2117 Oficemen, Cimpor og Secil har for det første gjort gældende, at Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985 beviser deltagernes vilje til at overholde konkurrenceretten. Denne vilje udelukker, at sagsøgerne kan have indgået en konkurrencebegrænsende aftale i strid med bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1.

2118 Det kan konstateres, at det fremgår af punkt 6 i referatet af dette møde, at parterne vurderede, at deres hensigt om ikke at konkurrere kunne volde problemer i relation til konkurrenceretten inden for Fællesskabet og de to pågældende landes konkurrenceret. Denne betragtning, som på ingen måde fritager de berørte sagsøgere for ansvar, viser imidlertid, som Kommissionen med rette har fremhævet (den anfægtede beslutning, nr. 49, punkt 1), at den begåede overtrædelse var bevidst og forsætlig.

2119 For det andet har Secil og Cimpor fremhævet, at cementbranchen i Portugal blev nationaliseret i 1975. Opprioriteringen af forsyningen af det portugisiske marked var en følge af denne nationalisering. Balancen mellem det indenlandske forbrug og den nationale produktion skyldtes således en bevidst politik fra den portugisiske stats side, hvorfor traktatens artikel 85, stk. 1, ikke kan finde anvendelse på de to virksomheders adfærd.

2120 Dette argument må forkastes. Hverken Cimpor eller Secil har bevist, at de på grund af de portugisiske myndigheders adfærd ikke havde den handlefrihed, som traktatens artikel 85, stk. 1, forudsætter (jf. i denne retning Domstolens dom af 11.11.1997, forenede sager C-359/95 P og C-379/95 P, Kommissionen og Frankrig mod Ladbroke Racing, Sml. I, s. 6265, præmis 33 og 34, og Rettens dom af 18.9.1996, sag T-387/94, Asia Motor France m.fl. mod Kommissionen, Sml. II, s. 961, præmis 61 og 65). Det fremgår ikke af nogen oplysning i sagen, at den portugisiske stat havde forbudt eksport af cement eller havde lagt pres på Cimpor og Secil for, at de begrænsede deres eksport til Spanien. Disse to virksomheder havde således tilstrækkelig handlefrihed ved fastlæggelsen af deres forretningspolitik, bl.a. vedrørende eksport. De omstændigheder, som Cimpor og Secil har henvist til, forklarer heller ikke, hvorfor de portugisiske producenter anså det for nødvendigt at påtage sig en forpligtelse over for de spanske producenter om ikke at eksportere til Spanien.

2121 For det tredje har Oficemen, Cimpor og Secil gjort gældende, at henset til forskellen mellem de portugisiske og de spanske normer kunne deres adfærd ikke have haft nogen konkurrencebegrænsende virkning. Det er selskaberne opfattelse, at selv hvis der var blevet indgået en aftale mellem de portugisiske producenter og Oficemen, ville denne være blevet uden genstand, efter at den kongelige spanske anordning nr. 1313/1988 var trådt i kraft (jf. ovenfor i præmis 2076).

2122 Dette argument må også forkastes. Selv om brugen af cement med en mindre modstand end 350 kg/cm^2 var forbudt i Spanien, vidner de forskellige konstaterede afvisninger af at sælge om, at der i Spanien bestod en reel efterspørgsel efter cement fra Portugal (jf. ovenfor i præmis 2083-2091). Endvidere blev ingen af de afvisninger af at sælge, der blev meddelt spanske kunder, begrundet med, at de portugisiske producenter ikke fremstillede cement af en tilsvarende eller bedre kvalitet end spansk cement med modstand 350. Det tilkom i øvrigt ikke de portugisiske og spanske cementproducenter at stoppe denne efterspørgsel. Det kunne ikke udelukkes, at potentielle spanske importører af cement fra Portugal havde til hensigt at reeksportere denne cement til andre stater, på hvis område brugen af cement af klasse 30 ikke var forbudt. Endelig skal det fremhæves, at den pågældende aftale også forbød eksport fra Spanien til Portugal, i

hvilken forbindelse sagsøgerne end ikke har gjort gældende, at der forelå tekniske og strukturelle hindringer. Under disse omstændigheder kunne aftalen have en mærkbar virkning på samhandelen mellem Spanien og Portugal.

2123 Selv efter at den kongelige spanske anordning nr. 1313/1988 trådte i kraft den 4. januar 1989, var den omtvistede aftale ikke blevet uden genstand, da de portugisiske producenter fortsat havde en interesse i at beskytte deres nationale marked, og da de spanske producenter havde interesse i, at de portugisiske producenter ikke fremskyndede en ansøgning hos de spanske myndigheder om en godkendelse af deres cement, som opfyldte disse forskrifter. Secil har således anerkendt, at selskabet indgav sin første ansøgning om godkendelse den 3. februar 1992.

D — Overtrædelsens varighed

2124 Oficemen, Cimpor og Secil har gjort gældende, at såfremt Retten måtte fastslå, at Kommissionen har bevist, at der forelå en overtrædelse, kan denne ikke antages at have varet frem til den 24. april 1989.

2125 Det er allerede konstateret, at Kommissionen med rette har fastlagt begyndelsestidspunktet for overtrædelsen til den 1. januar 1986 (jf. ovenfor i præmis 2113).

2126 Det fremgår ikke af noget dokument i sagen, at aftalen skulle være indgået for en begrænset periode. Det fremgår af referatet af mødet den 22. juli 1985, at aftalen foreskrev, at der blev afholdt møder mellem parterne, når »['tredjemænd'] (forhandlere, detailhandlere, forbrugere, transportselskaber osv.) [rokkede] ved parternes hensigter«. Det var ligeledes fastsat, at de spanske og portugisiske producenter under disse møder åbent skulle »udveksle informationer for at finde en løsning på problemet«.

2127 Under disse omstændigheder har Kommissionen med rette kunnet antage, at den spansk-portugisiske aftale i mangel af tegn på det modsatte havde bestået gennem hele den periode, for hvilken Kommissionen er i besiddelse af dokumenter, der bekræfter, at der blev afholdt møder mellem de portugisiske og spanske producenter, under hvilke man undersøgte oplysninger om eksporten mellem de to lande.

2128 Det fremgår utvetydigt af referaterne af møderne mellem de portugisiske og spanske producenter den 20. januar 1986, den 23. januar og den 5. og 6. marts 1987, at problemet med import fra Portugal blev diskuteret ved disse lejligheder, og at der blev fremsat forslag til

løsning af problemet, nemlig forhøjelse af prisen på portugisisk cement og en politik med det formål at modarbejde de portugisiske producenter, der drev grænseoverskridende handel (jf. ovenfor i præmis 2070-2082).

2129 Det fremgår endvidere af de dokumenter, der er anført i den anfægtede beslutning — selv når der bortses fra dokument 33.322/1399 (jf. ovenfor i præmis 374 og 2040) — at der også fandt andre møder sted mellem de portugisiske og spanske producenter, bl.a. den 25. juni 1987, den 10. november 1987, den 5. februar 1988, den 21. april 1988, den 10. maj 1988, den 27. juli 1988, den 28. oktober 1988, den 12. januar 1989 og den 24. april 1989, som det fremgår af Cimpor's dokumenter »Programa de Acção Conjunta« og forskellige notater og telexer (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 6). Kommissionen er imidlertid ikke i besiddelse af referater af disse møder.

2130 De pågældende sagsøgere har af denne omstændighed udledt, at Kommissionen ikke har fremlagt noget bevis, på grundlag af hvilket det kunne fastslås, at de pågældende møder havde et formål, der var i strid med traktatens artikel 85.

2131 Det kan imidlertid konstateres, at der i forbindelse med »Programa de Acção Conjunta«, der blev ledet af Cimpor, blev afholdt nogle møder med de spanske producenter, og at Secil erkender at have deltaget i nogle få af disse møder. Selv om det i modsætning til, hvad Kommissionen har anført i den anfægtede beslutning (nr. 21, punkt 7), ikke kan udledes af dokumenterne 33.322/162, 177, 181 og 252, som er tabeller udarbejdet af Oficemen over import til Spanien af cement fra Portugal, at disse tabeller er udarbejdet på grundlag af oplysninger, som er indsamlet hos de portugisiske producenter, og som blev diskuteret under de møder, der blev afholdt i forbindelse med »Programa de Acção Conjunta«, er afholdelsen af møder mellem de portugisiske og spanske producenter i sig selv et objektivt og relevant indicium for, at aftalen bestod fra juni 1987 til den 24. april 1989, som er tidspunktet for det sidste møde, Kommissionen har kendskab til. Andre objektive og relevante indicier bekræfter, at kartellet blev opretholdt i denne periode. Det fremgår for det første af dokumenter, som Kommissionen har indhentet, at Cimpor i dette tidsrum afviste enhver forespørgsel fra Spanien om cement, mens selskabet samtidig accepterede ordrer om leveringer uden for Fællesskabet (jf. ovenfor i præmis 2083-2091). For det andet nævner telexen af 13. marts 1989 fra Tracoisa en bilateral »aftale mellem de spanske og portugisiske producenter« (jf. ovenfor i præmis 2089).

2132 Da disse forskellige objektive og samstemmende oplysninger beviser, at aftalen blev opretholdt indtil den 24. april 1989, har Kommissionen med rette kunnet konkludere, at overtrædelsen blev begået i perioden fra den 1. januar 1986 til den 24. april 1989.

Tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet

2133 Cimpor og Secil har gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat ligebehandlingsprincippet, idet den ikke har fastslået, at alle de spanske virksomheder, der er medlemmer af Oficemen, eller i det mindste dem, der har deltaget i de møder, der er omhandlet i nr. 21 i den anfægtede beslutning, har deltaget i overtrædelsen. Det ville være forkert at påstå, at den spansk-portugisiske aftale er indgået mellem Cimpor og Secil på den ene side og Oficemen på den anden. Det fremgår af de dokumenter, som Kommissionen har indhentet, at forskellige spanske producenter, nemlig Portland Mallorca, Cementos del Mar, Cementos del Atlántico, Portland Valderrivas, Cementos Portland Hispania, Asland, Hornos Ibéricos, Hispacement, Cementos Cosmos, Tudela Veguin og Cementos Alba, deltog i møderne mellem de spanske og portugisiske producenter. Cimpor og Secil har i denne forbindelse påberåbt sig Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985 (dok. 33.322/155, 156 og 157), et internt dokument fra Secil vedrørende det samme møde (dok. 33.322/167), Cimpor's notater vedrørende mødet den 23. januar 1987 (dok. 33.322/163-166), Oficemen's interne notater vedrørende det samme møde (dok 33.322/1406, 1407 og 1408) og notaterne vedrørende møderne den 5. marts 1987 (dok. 33.322/171), den 6. marts 1987 (dok. 33.322/1410, 1411 og 1412), den 5. februar 1988 (dok. 33.322/161) og den 12. januar 1989 (dok. 33.322/997).

2134 Kommissionen har heroverfor anført, at repræsentanterne for de spanske producenter, som deltog i de møder, der er omhandlet i nr. 21 i den anfægtede beslutning, var medlemmer af Oficemen's forretningsudvalg og deltog i de pågældende møder i denne egenskab.

2135 Selv hvis den forklaring, som Kommissionen har givet, ikke skulle vise sig at være begrundet, i det mindste for møderne den 23. januar 1987 (tilstedeværelse af Viñolas fra Asland), den 5. marts 1987 (tilstedeværelse af Quemeda fra Portland Valderrivas, Asunción fra Asland, og del Fresno fra Cementos Portland Hispania), den 5. februar 1988 (tilstedeværelse af Suana fra Hornos Ibéricos) og den 21. april 1988 (tilstedeværelse af Magan fra d'Hornos Ibéricos), bemærkes, at det forhold, at der over for en erhvervsdrivende, der befandt sig i en tilsvarende situation som Cimpor og Secil, ikke er blevet fastslået en overtrædelse, under ingen omstændigheder kan medføre, at der må ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til Cimpor og Secil, da denne er behørigt bevist (den ovenfor i præmis 106 nævnte cellulose-dom II, dommens præmis 146). Af ovenstående grunde kan det konstateres, at Kommissionen i den anfægtede beslutning med rette har kunnet fastslå, at Cimpor og Secil deltog i overtrædelsen fra den 1. januar 1986 til den 24. april 1989. Under disse omstændigheder må Cimpor's og Secil's klagepunkt forkastes.

Tilsidesættelse af retten til kontradiktion i forbindelse med aktindsigten

A — Belastende dokumenter

2136 For så vidt angår belastende dokumenter, som sagsøgerne ikke har fået adgang til under den administrative procedure, skal det på ny fremhæves, at selv om der ses bort fra uddragene af det dokument, der indeholder beretning om Hispacement's to ansattes rejse til Lissabon i maj 1986 (dok. 33.322/2901), og de andre dokumenter, hvortil der ikke blev givet adgang under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 369-374, 2038, 2039 og 2040), har Kommissionen i den anfægtede beslutning ført bevis for, at overtrædelsen forelå, og at Oficemen, Cimpor og Secil deltog i denne.

B — Diskulperende oplysninger

2137 Cimpor og Secil har i deres stævning gjort gældende, at de dele af Hispacement-dokumentet (dok. 33.322/2898-2903), som sagsøgerne ikke fik adgang til i forbindelse med gennemgangen af de forberedende sagsakter under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 369-372), indeholder oplysninger, der er diskulperende for dem.

2138 Cimpor og Secil kan imidlertid ikke for første gang i deres stævning gøre gældende, at passager, der oprindeligt blev udeladt af det pågældende dokument, indeholdt diskulperende oplysninger, eftersom selskaberne havde modtaget dokumentet i sin helhed under den administrative procedure halvandet år, før den anfægtede beslutning blev truffet, dvs. den 3. maj 1993. Såfremt Cimpor og Secil mente, at dette dokument indeholdt oplysninger, der var diskulperende for dem, havde de været i stand til at gøre Kommissionen opmærksomhed på dette, før den anfægtede beslutning blev vedtaget. Imidlertid kan ingen af de oplysninger, der er indeholdt i de passager, der oprindeligt blev udeladt, kaste et nyt lys over de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter [nr. 11 og nr. 61, litra c)] og i den anfægtede beslutning (nr. 21 og 49) med henblik på at fastslå, at overtrædelsen forelå (jf. ovenfor i præmis 2101, 2104, 2105 og 2106).

2139 Oficemen, Cimpor og Secil har endvidere fremsat en række bemærkninger vedrørende dokumenter, som selskaberne har kunnet gennemgå efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 vedrørende aktindsigt. Ifølge selskaberne kunne de have anvendt disse dokumenter under den administrative procedure med henblik på at imødegå det klagepunkt, der blev rettet mod dem. Hornos Ibéricos og Blue Circle har ligeledes påberåbt sig visse dokumenter, der vedrører samme klagepunkt (Hornos Ibéricos: dok. 33.322/124-133, 170, 905, 966-973, 1019, 1020, 1027, 1080-1089, 1319-1322, 1395, 1396 og 1409 samt kapitel 9, »Portugal«, i meddelelsen af klagepunkter; Blue Circle:

dok. 33.322/2898-2903). De bemærkninger, som selskaberne kunne have fremsat på grundlag af disse dokumenter, kunne imidlertid ikke have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald for disse sagsøgere, da de ikke var omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2 (jf. ovenfor i præmis 256).

1. Sag T-59/95, Oficemen mod Kommissionen

2140 I sit indlæg af 10. februar 1997 har Oficemen fremlagt en række dokumenter, der optræder i sagen om Portugal, og som skal bekræfte, at det var umuligt for de portugisiske producenter at eksportere cement til det spanske marked, eftersom det nationale portugisiske forbrug stort set var lig med deres samlede produktion, og da de var bundet af langvarige forpligtelser over for markederne i de tidligere portugisiske kolonier. Det fremgår således af Cimpor's årsberetning for 1987 (dok. 33.322/905) og af Secil's årsberetning for 1988 (dok. 33.322/1072), at den portugisiske produktion i perioden 1983-1987 var lagt an på at efterkomme den indenlandske efterspørgsel. Et brev af 17. november 1987 fra Cimpor til Secil (dok. 33.322/1021), som henviser til sidstnævntes hensigter om at importere cement, beviser, at de portugisiske producenter ikke havde kapacitet til eksport. Ligeledes bekræfter oplysningerne i telefaxen af 7. marts 1987 fra Cimpor til Secil (dok. 33.322/1025 og 1026), der omhandler eksport til Spanien, at eksporten var af sporadisk karakter, ligesom den viser de vanskeligheder, som de portugisiske producenter havde med at forsyne markedet i nabolandet. Endelig viser oplysningerne fra ATIC om Portugals import og eksport i 1989 (dok. 33.322/197), at den portugisiske cementindustri kun eksporterede til lande, med hvilke den havde traditionelle forbindelser (tidligere portugisiske kolonier som Guinea-Bissau og Sao Tomé). Disse oplysninger beviser således, at det sparsomme potentiale, som kunne foreligge med hensyn til eksport, hovedsageligt blev anvendt til handel med disse markeder, hvilket gjorde det umuligt at eksportere til Spanien.

2141 Det må imidlertid konstateres, at de alternative forklaringer, som Oficemen på grundlag af forskellige dokumenter, som selskabet har påberåbt sig, kunne have fremsat som begrundelse for, at samhandelen med cement mellem Spanien og Portugal i den pågældende periode var beskeden, ikke kunne kaste et nyt lys over den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter [nr. 11 og nr. 61, litra c)] og i den anfægtede beslutning (nr. 21 og 49), som ikke blot utvetydigt viser, at der forelå en aftale, men også, at denne var blevet gennemført (jf. ovenfor i præmis 2054-2092).

2. Sag T-61/95, Cimpor mod Kommissionen, og sag T-62/95, Secil mod Kommissionen

2142 Cimpor og Secil har i deres processkrifter af 7. og 10. februar 1997 for det første fremsat en række argumenter vedrørende den manglende fremsendelse af kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Spanien (kapitel 8 og 18) under den administrative procedure. Selskaberne har særlig henvist til nr. 55 i meddelelsen af klagepunkter (s. 55), som støtter deres argument om, at de spanske tekniske regler forklarer nedgangen i eksporten til Spanien. Ifølge

Secil fremgår det af nr. 55 (s. 151), at selskabet ikke havde nogen interesse i at indgå en aftale, som ville have garanteret de spanske producenter, at selskabet ikke eksporterede sin cement til Spanien.

2143 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter [nr. 11 og nr. 61, litra c)] og i den anfægtede beslutning (nr. 21 og 49) har henvist til direkte dokumentbeviser, og ikke til de pågældende virksomheders adfærd på markedet, med henblik på at fastslå, at der forelå en overtrædelse, og at Cimpor og Secil havde deltaget i denne. Selv hvis selskaberne under den administrative procedure havde haft adgang til uddrag af kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Spanien til støtte for deres to argumenter, ville disse uddrag ikke kunne have sat de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har påberåbt sig, i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 2054-2092).

2144 For det andet har Cimpor og Secil i deres processkrifter af 7. og 10. februar 1997 gjort gældende, at nr. 55 og 87 i meddelelsen af klagepunkter (s. 153, 155, 156, 157 og 220) viser, at såfremt den manglende eksport faktisk var en følge af en aftale, ville ansvaret for denne overtrædelse ikke blot skulle pålægges Oficemen, men også de spanske cementproducenter. De har gjort gældende, at såfremt de havde haft adgang til de pågældende sider i meddelelsen af klagepunkter, kunne den anfægtede beslutnings åbenbart diskriminatoriske karakter have været undgået. Til støtte for dette argument har selskaberne henvist til adskillige dokumenter blandt de forberedende sagsakter. De har således gjort gældende, at det fremgår af Oficemen's vedtægter (dok. 33.322/1216-1219), at i tilfælde af, at der var indgået en aftale, ville denne kun kunne finde anvendelse mellem de portugisiske og spanske fabrikanter og ikke mellem de portugisiske producenter og Oficemen. Dette fremgår endvidere af referater af møder i Oficemen's forretningsudvalg den 13. februar 1986 (dok. 33.322/1311-1318), den 18. september 1986 (dok. 33.322/1319-1323), den 12. marts 1987 (dok. 33.322/1329-1333) og den 10. marts 1988 (dok. 33.322/1334-1340), af forskellige telexer og notater fra Cimpor, Secil og Oficemen (dok. 33.322/1035-1038), samt af svar fra Asland (dok. 33.322/1801, 1802 og 1805) og Hispacement (dok. 33.322/2597) på et spørgsmål, som Kommissionen stillede under den administrative procedure.

2145 Det kan konstateres, at hvis Cimpor og Secil under den administrative procedure havde haft mulighed for at påpege, at flere passager i meddelelsen af klagepunkter nævnte, at de spanske virksomheder deltog i det spansk-portugisiske kartel, ville Kommissionen have kunnet fastslå, at disse havde deltaget i den påtalte overtrædelse sideløbende med eller i stedet for Oficemen. En sådan konstatering ville derimod ikke på nogen måde have kunnet diskulpere Cimpor og Secil, eftersom den ikke ville kunne sætte de direkte dokumentbeviser, der fastslår Cimpor's og Secil's deltagelse i denne aftale, i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 2054-2092).

2146 For det tredje har Cimpor og Secil i deres processkrifter af 21. januar 1998 gjort gældende, at i den periode, som er omhandlet i den anfægtede beslutning, gennemgik deres naturlige marked, dvs. det portugisiske marked, en ekspansionskonjunktur. Under sådanne omstændigheder ville det have været umuligt for dem at udvikle en eksportpolitik. Selskaberne har i denne forbindelse

citeret rapporten af 29. september 1988 fra bestyrelsen for Ciments d'Obourg (dok. 33.322/215). Selskaberne har endvidere påberåbt sig forskellige referater fra Comite de Programación, som er en komité, der er stiftet af flere spanske virksomheder (dok. 33.322/2816, 2820, 2829, 2830, 2833 og 2837). Disse dokumenter bekræfter, at de portugisiske virksomheder ikke havde nogen mulighed for på lang sigt at udnytte det spanske marked. De viser, at når der var en væsentlig overskudsproduktion, som det var tilfældet i Spanien, havde fastlæggelse af en eksportpolitik kun mening over for lande, der jævnligt havde underskud, og at det var betinget af, at der forelå en permanent kapacitet til at levere cement og klinker. Af denne grund havde virksomheder som Asland, Molins, Sanson, Uniland, Portcement og Hispacement måttet slutte sig sammen for at afbøde de ulemper, som udsving i overskuddet til eksport medførte. Til støtte for dette argument har Secil bl.a. påberåbt sig et dokument benævnt »Peter Schuhmacher«, dateret den 22. maj 1980 (dok. 33.126/6007). Selskabet har endvidere henvist til rapporten over det besøg, Torrela fra Hispacement aflagde i Lissabon fra den 3. til den 5. juni 1987 (dok. 33.322/2954). Det fremgår heraf, at selskabet i 1986 og 1987 ikke havde haft nogen faktisk kapacitet til eksport, og at det selv havde importeret klinker. Notatet viser endvidere, at Hispacement var bevidst om, at Secil's eksportkapacitet var rent teoretisk.

2147 Det skal på ny bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter [nr. 11 og nr. 61, litra c)] og i den anfægtede beslutning (nr. 21 og 49) har henvist til direkte dokumentbeviser med henblik på at fastslå, at der forelå en overtrædelse, og at Cimpor og Secil deltog i denne. Særligt viser Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985 mellem repræsentanter for cementproducenterne i Spanien og Portugal, at de fremmødte med en vis tøven »tilsluttede sig [...] princippet om, at der ikke burde forekomme [cementleverancer] fra Spanien til Portugal eller fra Portugal til Spanien, uden at en sådan handel var tilstrækkelig eller kontrolleret af cementindustrien i de pågældende to lande«. Det forhold, at forskellige dokumenter bekræfter, at de portugisiske producenter ikke havde nogen interesse i eller nogen mulighed for på lang sigt at udnytte det spanske marked, kan ikke sætte oplysningerne i de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har lagt til grund, i et andet lys. Endvidere nævner Cimpor's og Secil's argument ikke den interesse, som de portugisiske producenter havde i, at de spanske producenter ikke eksporterede deres overskudsproduktion til Portugal.

2148 For det fjerde er det Cimpor's og Secil's opfattelse, at indholdet af et vist antal dokumenter er uforeneligt med, at der skulle foreligge et spansk-portugisisk kartel, eller at de skulle have deltaget heri. De har forklaret, at deres deltagelse i forskellige møder med de spanske producenter skal forstås som et fornuftigt svar fra deres side på den bekymring, som de spanske producenter havde givet udtryk for. De har i deres processkrifter af 21. januar 1998 gjort gældende, at det i flere dokumenter understreges, at de spanske virksomheder havde en væsentlig kapacitet til eksport. Det drejer sig om Cim-Bel's to strategiske planer (dok. 33.126/8382 og 8406) og interne notater fra Lafarge fra den 20. og 25. april 1988 (dok. 33.126/4631 og 4621-4624). Cimpor har endvidere påberåbt sig et dokument benævnt »Basisoplysninger 1987« fra CCB (jf. ovenfor i præmis 1169) (dok. 33.126/1634 og 1636). Det var naturligt, at de portugisiske virksomheder opfattede de spanske producenters bekymring med en vis ængstelse, da de spanske producenters overskudsproduktion svarede til eller var større end det portugisiske marked, og da de spanske producenter beklagede sig over ulige konkurrencevilkår. Cimpor og Secil har gjort gældende, at hvis de havde haft adgang til disse dokumenter under den administrative procedure, ville de have været i stand til bedre at forklare den sammenhæng, i hvilken møderne med de spanske producenter blev afholdt.

2149 Dette argument må forkastes. Den sammenhæng, som møderne mellem de spanske og portugisiske producenter indgår i, var nødvendigvis kendt af disse, herunder Cimpor og Secil. Der var således intet, der hindrede disse virksomheder i at fremsætte dette argument under den administrative procedure. Det må endvidere konstateres, at de nævnte dokumenter, som nævner, at der foregik spansk eksport til de tyske, belgiske, nederlandske og franske markeder, ikke indeholder nogen oplysning, der angiver en direkte eller indirekte forbindelse med de møder, som fandt sted mellem de spanske og portugisiske producenter, og som er omhandlet i nr. 21 i den anfægtede beslutning. Cimpor og Secil har derfor ikke godtgjort, at såfremt de under den administrative procedure havde haft adgang til de dokumenter, de har påberåbt sig, ville de have været i stand til at fremkomme med kommentarer, der ville have kunnet kaste et nyt lys over de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter [nr. 11 og nr. 61, litra c)] og i den anfægtede beslutning (nr. 21 og 49).

2150 Cimpor og Secil har i deres processkrifter af 7. februar 1997 anført, at det fremgår af visse dokumenter fra Oficemen (dok. 33.322/1225, 1372, 1373 og 1374), at der fandt en vis import af cement og klinker sted fra Spanien til Portugal mellem 1986 og 1989. De har endvidere bemærket, at i oplysningerne vedrørende 1988, som er udarbejdet af Generaldirektoratet for Miner og Byggeri (dok. 33.322/1245-1289), mangler siderne vedrørende import og eksport af cement. I selskabernes processkrifter af 21. januar 1998 har de bekræftet, at Hispacement's Informe General al Consejo de Administracíon (generel rapport til bestyrelsen), dateret marts 1987 (dok. 33.322/2941), viser, at stigningen i samhandelen med cement mellem Portugal og Spanien ikke ophørte mellem 1986 og 1989, hvor den nye tekniske lovgivning stoppede adgangen for portugisisk cement til det spanske marked. Dokumentet bekræfter, at der blev afholdt møder mellem de spanske virksomheder, navnlig mellem Hispacement og Expocemsa, vedrørende koordineringen af eksport af sække med cement og klinker til Portugal.

2151 Det kan konstateres, at siderne i rapporten fra Generaldirektoratet for Miner og Byggeri vedrørende import og eksport af cement har været tilgængelige for sagsøgerne efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997. Der er tale om s. 57-67, som indgår i sagsakterne som dokumenterne 33.322/1273-1278. Under alle omstændigheder har Cimpor og Secil ikke i deres processkrifter af 21. januar 1998 gjort gældende, at den omstændighed, at de ikke har haft adgang til disse dokumenter under den administrative procedure, har været til skade for deres forsvar.

2152 For så vidt angår argumentet vedrørende en stigning i eksporten af cement mellem de to pågældende lande fremgår det af Cimpor's referat af mødet den 22. juli 1985, at den aftale, der blev indgået mellem de portugisiske og spanske producenter, ikke forbød enhver leverance af cement mellem de to lande, men alene de leverancer, der ikke var ønsket eller kontrolleret af cementindustrien i hver af de to lande (jf. ovenfor i præmis 2045). Det må konstateres, at det pågældende argument allerede blev fremsat af de berørte parter under den administrative procedure. Det blev imidlertid forkastet i den anfægtede beslutning. Det var Kommissionens opfattelse, at »eksportstigningen [...] ikke [var] tilstrækkelig til at modbevise det, der [blev] konstateret i dokumenterne« (nr. 21, punkt 11, sidste afsnit). Kommissionen har også fundet følgende (den anfægtede beslutning, nr. 49, punkt 4): »Parternes argumenter, der går ud på, at aftalen ikke har forhindret handel med cement mellem de to lande [...], har ingen vægt. Som bekræftet af Domstolen allerede i 1966, udelukker den omstændighed, at en aftale ikke

forhindrer, men endda fremmer samhandelen mellem parterne, ikke, at der er tale om konkurrencebegrænsning, eller at aftalen kan påvirke samhandelen mellem staterne, da samhandelen kunne have udviklet sig på andre vilkår, hvis der ikke havde eksisteret en konkurrencebegrænsende aftale.« Da dokumenterne fra Oficemen (dok. 33.322/1225, 1372, 1373 og 1374) og Hispacement's rapport, dateret marts 1987 (dok. 33.322/2941), støtter et argument, der allerede blev fremsat under den administrative procedure, og i mangel af nogen forklaring fra sagsøgerne om, hvilke yderligere elementer disse dokumenter ville have tilført dette argument, må det konstateres, at Cimpor og Secil ikke har været i stand til at godtgøre, at den manglende adgang til disse dokumenter under den administrative procedure har medført en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion.

2153 Cimpor har i sit processkrift af 7. februar 1997 endvidere henvist til et uddrag af Valenciana's årsrapport for 1998 (dok. 33.322/1818), som indeholder en henvisning til en underudnyttelse af produktionskapaciteten i Spanien på ca. 30%. Selskabet har gjort gældende, at det havde kunnet anvende dette dokument til støtte for sit argument om, at det ville være meningsløst for selskabet, som ikke havde nogen eksportkapacitet af betydning, at opprioritere eksporten til markeder, hvor det potentielle udbud fra den etablerede produktionskapacitet væsentligt oversteg efterspørgslen.

2154 Det bemærkes, at den omstændighed, at en spansk virksomhed, Valenciana, har oplevet en underudnyttelse af sin produktionskapacitet på ca. 30%, ikke har nogen direkte forbindelse med det iberiske kartel, der blev konstateret i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning. Imidlertid kan det påberåbte dokument ikke kaste et nyt lys over de dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter [nr. 11 og nr. 61, litra c)] og i den anfægtede beslutning (nr. 21 og 49) med henblik på at fastslå, at overtrædelsen forelå, og at Cimpor deltog i denne. Det bemærkes i denne forbindelse, at det netop er et notat fra Cimpor vedrørende et møde den 22. juli 1985, der angiver, at de fremmødte med en vis tøven »tilsluttede sig [...] princippet om, at der ikke burde forekomme [cementleverancer] fra Spanien til Portugal eller fra Portugal til Spanien, uden at en sådan handel var tilstrebt eller kontrolleret af cementindustrien i de pågældende to lande«.

2155 I sit processkrift af 21. januar 1998 har Secil henvist til et internt notat af 12. februar 1987 fra Cimpor (dok. 33.322/108), som bevidner, at der i 1987 foregik import af Cimpor's cement i de spanske grænseområder i mængder, der var tilstrækkelige til, at de spanske virksomheder følte sig truet. Selskabet har endvidere citeret et dokument af 12. april 1988 fra Cimpor vedrørende Cementos del Norte (dok. 33.322/185), som nævner den alvorlige trussel om eksport af spansk overskudsproduktion til Portugal og nødvendigheden af de afværgende foranstaltninger, som Cimpor havde truffet. Secil har gjort gældende, at selskabet havde kunnet anvende disse dokumenter til at forklare de ikke-ulovlige forbindelser mellem de iberiske virksomheder. Selskabet har forklaret, at det spanske marked var truet af de lavere priser, der blev anvendt i Portugal, og det portugisiske marked af den spanske overskudsproduktion. Der bestod konkurrence, selv om den blev udøvet med varsomhed og var begrænset af omstændighederne, og enhver tanke om at afskære den med en konkurrencebegrænsende aftale ville have været illusorisk. Denne analyse støttes af den analyse, som Cimpor foretog den 17. maj 1988 af forslaget om virksomheden Cementos del Norte's køb af Souselas's fabrik (dok. 33.322/256-269). På daværende tidspunkt følte Cementos del Norte sig truet af Souselas's fabriks eksportkapacitet, og dets strategi om at købe fabrikken blev anset for at være en måde, hvorpå

man kunne eliminere en konkurrent. Cimpor var bevidst om de spanske cementproducenters aggressivitet og havde faktisk anset markedet i Nordspanien for et naturligt marked med væsentligt potentiale. Både Cementos del Norte's strategi og Cimpor's reaktion er uforenelig med hypotesen om, at der var et kartel mellem cementproducenterne i de to lande med henblik på at beskytte deres respektive nationale markeder og at hindre samhandelen med cement.

2156 Kommissionen har i meddelelsen af klagepunkter [nr. 11 og nr. 61, litra c)] og i den anfægtede beslutning (nr. 21 og 49) henvist til direkte dokumentbeviser med henblik på at fastslå, at der bestod et spansk-portugisisk kartel, og at de pågældende sagsøgere deltog heri. Secil kunne ikke have anvendt de i ovenstående præmis nævnte dokumenter til sit forsvar. Kommissionen har aldrig gjort gældende, at den påtalte aftale standsede enhver eksport eller trussel om eksport af cement mellem de to pågældende lande. Meddelelsen af klagepunkter (nr. 11, andet afsnit) og den anfægtede beslutning (nr. 21, punkt 3-7) omhandler forskellige møder mellem de portugisiske producenter og Oficemen, som »havde til formål at udveksle erfaringer om udviklingen i cementeksporten mellem de to lande«. Eksistensen af en overskudsproduktion i Spanien kunne endvidere ikke medføre, at traktatens artikel 85, stk. 1, ikke fandt anvendelse på de portugisiske producenters konkurrencebegrænsende adfærd, som entydigt fremgår af forskellige direkte dokumentbeviser (jf. ovenfor i præmis 2054-2092). Endelig viser de omstændigheder, som sagsøgeren har påberåbt sig, at de portugisiske og spanske producenter havde en faktisk interesse i at indgå den omtvistede aftale. Selv om Secil under den administrative procedure på grundlag af dokumenterne 33.322/108, 185 og 256-269 havde kunnet bevise, at der i 1988 bestod en overskudsproduktion i Spanien og trusler om eksport af cement mellem de to lande, ville proceduren således ikke have fået et andet udfald. Det må endvidere tilføjes, at de dokumenter, som Secil har påberåbt sig, kun vedrører Cimpor's eventuelle adfærd på markedet, og de kan således på ingen måde være diskulperende for Secil.

2157 For det femte har Cimpor og Secil i deres processkrifter af 21. januar 1998 gjort gældende, at forskellige dokumenter havde kunnet støtte deres argument om, at de centrale temaer for møderne mellem de spanske og portugisiske producenter i den periode, der er taget i betragtning i den anfægtede beslutning, var spørgsmålet om tekniske specifikationer og spørgsmålet om kontrol af kvaliteten af importeret cement. Selskaberne har om dette punkt henvist til referaterne af møderne i Oficemen's forretningsudvalg den 18. september 1986 (dok. 33.322/1319-1323), den 12. februar 1987 (dok. 33.322/1329-1333) og den 10. marts 1988 (dok. 33.322/1334-1340). Anvendelsen af disse dokumenter under den administrative procedure ville således have givet dem mulighed for at styrke argumentationen om, at de spanske virksomheder hovedsagelig var optaget af uligheden i konkurrencevilkårene og af idéen om, at samhandelen med cement mellem de to lande forudsatte, at der gjaldt ensartede tekniske lovgivninger og lovgivninger om kvalitet. Referatet af mødet i Asland's bestyrelse den 24. september 1986 (dok. 33.322/1607 og 1608) ville også have været nyttigt til dette formål. Det fremgår af dette dokument, at Asland var bekymret for cementimport uden angivelse af oprindelsessted og anså det for nødvendigt at træffe foranstaltninger til at stoppe denne. Asland påtænkte på ingen måde alvorligt muligheden for en aftale om opdeling af markedet, men det var derimod selskabets hensigt, at der skulle foretages statistisk kontrol og udstedelse af et kvalitetscertifikat.

2158 Cimpor har påberåbt sig andre dokumenter, som ifølge selskabet havde kunnet styrke dets argument om, at det centrale tema for møderne mellem de spanske og portugisiske producenter

i den periode, der er taget i betragtning i den anfægtede beslutning, var spørgsmålet om de tekniske specifikationer, der var gældende i de to lande, og deres indvirkning på den bilaterale handel. I sit processkrift af 7. februar 1997 har selskabet henvist til et uddrag af dagsordenen for mødet i Oficemen's forretningsudvalg den 15. februar 1990 (dok. 33.322/1362 og 1363), og i sit processkrift af 21. januar 1990 har Cimpor påberåbt sig referat nr. 11/88 fra Secil's bestyrelsesmøde den 12. maj 1988 vedrørende mødet med de spanske cementproducenter (dok. 33.322/1048 og 1049) og et internt notat af 10. maj 1988 fra Secil (dok. 33.322/1051 og 1052) Disse to dokumenter viser på ny, at virksomhederne i de to lande opmærksomt fulgte udviklingen af de tekniske specifikationer »med henblik på at undgå gensidige hindringer for adgangen for cement i de to lande«.

2159 Det må konstateres, at dette argument allerede blev påberåbt af sagsøgerne under den administrative procedure (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 10), og at det blev forkastet i den anfægtede beslutning. Kommissionen fandt således følgende (den anfægtede beslutning, nr. 49, punkt 3): »[... H]vis parterne faktisk ønskede at undgå, at der i de respektive lande blev handlet med cement, der ikke svarede til normerne i de respektive lande, så forklarer dette ønske ikke, hvordan en af cementindustrien i de respektive lande kontrolleret cementeksport skulle kunne bringe en sådan eksport i overensstemmelse med modtagerlandets normer. Endvidere påhviler det ikke [...] en virksomhed (eller en sammenslutning af virksomheder) på eget initiativ at indtage de offentlige myndigheders rolle for at sikre overholdelse af landets love [...]«. Kommissionen har endvidere fundet (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 11), at argumentet ikke var tilstrækkeligt til at »retfærdiggøre kontrol med en eventuel eksport fra Spanien til Portugal, da den spanske cement mindst [var] af klasse 35, hvilket [var] over den portugisiske klasse 30«. Da dokumenterne 33.322/1048, 1049, 1051, 1052, 1319-1323, 1329-1333, 1334-1340, 1362, 1363, 1607 og 1608 støttede et argument, der allerede blev påberåbt under den administrative procedure, og i mangel af enhver forklaring fra sagsøgerne om de yderligere elementer, som disse dokumenter kunne have tilført dette argument, må det konstateres, at Cimpor og Secil ikke har været i stand til at godtgøre, at den administrative procedure ville have fået et andet udfald, såfremt de havde haft adgang til disse dokumenter under denne.

2160 Cimpor har i sit processkrift af 21. januar 1998 tilføjet, at visse dokumenter beviser det forhold, at producenterne i andre medlemsstater og Cembureau lagde megen vægt på harmonisering og på nødvendigheden af, at der konkurreredes på ensartede vilkår og uden dumping (referater af møder i FIC's forretningsudvalg den 29.6.1977 (dok. 33.126/1953-1965), den 12.7.1978 (dok. 33.126/1967-1974), den 17.10.1979 (dok. 33.126/1976-1988), den 12.12.1979 (dok. 33.126/1990-1999), den 9.7.1980 (dok. 33.126/2009), den 8.12.1982 (dok. 33.126/2026-2033), den 23.2.1983 (dok. 33.126/2035-2043) og den 13.7.1983 (dok. 33.126/2044-2049). Såfremt selskabet havde haft adgang til disse dokumenter under den administrative procedure, ville det have kunnet fremhæve relevansen af spørgsmålet om de tekniske specifikationer og om kvalitetskontrol inden for rammerne af forbindelserne mellem den spanske og den portugisiske industri.

2161 Det må imidlertid konstateres, at de nævnte dokumenter ikke har nogen forbindelse med den fastslåede overtrædelse. De indeholder heller ingen oplysninger vedrørende markederne eller de spanske og portugisiske producenter. Det er derfor udelukket, at deres indhold kunne have kastet et andet lys over de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter [nr. 11 og nr. 61, litra c)] og i den anfægtede beslutning (nr. 21 og 49).

2162 For det sjette har Cimpor og Secil i deres processkrifter af 21. januar 1998 henvist til et stort antal dokumenter vedrørende aftaler indgået mellem italienske virksomheder såvel som mellem italienske og schweiziske virksomheder (dok. 33.126/2902, 2916, 2919, 2920, 2921, 2943, 2976, 2985-3013, 3014-3032, 3033-3036, 3042, 3043, 3053-3059, 3110-3126, 3127-3131, 11878-11966, 12083-12113 og 12116-12135). De har gjort gældende, at såfremt de havde haft adgang til disse dokumenter under den administrative procedure, kunne de med større klarhed og kraft have gjort opmærksom på usikkerheden ved de beviser, der er gjort gældende imod dem, især henset til tilsyneladende institutionaliserede og organiserede forhold med opdeling af markedet, som virksomhederne inden for cementbranchen i de forskellige medlemsstater kendte til.

2163 Det er tilstrækkelig hertil at bemærke, at eksistensen af eventuelle institutionaliserede aftaler mellem italienske og schweiziske producenter ikke kan kaste et nyt lys over de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter [nr. 11 og nr. 61, litra c)] og i den anfægtede beslutning (nr. 21 og 49) med henblik på at fastslå, at der forelå en overtrædelse, og at de portugisiske producenter deltog i denne.

2164 Det fremgår af det ovenstående, at Oficemen's, Cimpor's og Secil's ret til kontradiktion ikke er blevet tilsidesat, fordi de ikke havde adgang til dele af meddelelsen af klagepunkter og til de dokumenter, som de har påberåbt sig under sagernes behandling ved Retten.

Sammenfatning

2165 Det fremgår af det ovenstående (jf. ovenfor i præmis 2036-2164), at de gennemgåede anbringender må forkastes.

VII — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der forelå et fransk-tysk kartel i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra a)]*

Indledende bemærkninger

2166 Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Cedest (sag T-38/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95) og BDZ (sag T-48/95), som ifølge den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1,

ved at oprette et fransk-tysk kartel, har bestridt, at der skulle foreligge et sådant, og at de har deltaget i overtrædelsen. Ciments français og Heidelberger har nærmere bestemt bestridt en række forhold, der er henført under denne overtrædelse, nemlig en aftale om opdeling af markedet i Saarland, forskellige former for samordnet praksis og en aftale om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland, eller i det mindste, at de skulle have deltaget heri. Dyckerhoff, SFIC, Cedest, Lafarge og BDZ har bestridt enkelte af disse forhold, eller i det mindste, at de skulle have deltaget heri. Ciments français, Heidelberger og Lafarge har bestridt varigheden af deres deltagelse i overtrædelsen. Ciments français har endvidere gjort gældende, at Kommissionen har opstillet en kunstig sammenhæng mellem de tre forhold, der er henført under denne overtrædelse. Sagsøgernes anbringender vedrører både vurderingen af den økonomiske baggrund for det påståede fransk-tyske kartel og fortolkningen af de beviser, Kommissionen har fremlagt i den anfægtede beslutning.

2167 Inden der tages stilling til de forskellige argumenter, der er fremført, skal der foretages en undersøgelse af den pågældende overtrædelse, således som den er fremstillet i den anfægtede beslutning.

2168 Kommissionen har i beslutningens artikel 3, stk. 3, litra a), fastslået, at SFIC, Lafarge, Ciments Français, Cedest, BDZ, Dyckerhoff og Heidelberger »fra den 23. juni 1982 til i hvert fald den 30. september 1989 [overtrådte] EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i aftaler og samordnet praksis om regulering af cementleverancer fra Frankrig til Tyskland og fra Tyskland til Frankrig«. De bemærkninger, som Kommissionen i den anfægtede beslutning har fremført vedrørende denne overtrædelse, findes i sagsfremstillingen under nr. 22, punkt 1-11, punkt 13-17 og punkt 18, første afsnit, og i den retlige vurdering under nr. 50, punkt 1-4.

2169 Det fremgår af denne fremstilling, at Kommissionen på grundlag af en række dokumenter først har anført, at der fra 1982 forelå en aftale om en opdeling af markedet i Saarland og forskellige former for samordnet praksis mellem en række franske og tyske producenter og sammenslutninger og dernæst fra 1984 en aftale om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland.

2170 Kommissionen har i nr. 50, punkt 4, første og tredje afsnit, anført følgende:

»I betragtning af, at aftalen om en opdeling af markedet i Saarland, den samordnede praksis i forbindelse med forsøget på at begrænse Cedest's afsætning i Tyskland uden for Saarland og aftalen af 1984, der omtales i brevet af 22. september 1986, havde til formål at opdele

markedet og begrænse handelen med cement mellem Frankrig og Tyskland, mener Kommissionen, at disse aftaler og denne samordnede praksis må betragtes som en samlet og kontinuerlig overtrædelse.

[...]

Denne samlede og kontinuerlige overtrædelse i forbindelse med en begrænsning af den fransk-tyske samhandel blev begået fra den 23. juni 1982 til den 30. september 1989 af [SFIC], Cedest, Ciments français, Lafarge, [BDZ], Dyckerhoff og Heidelberger.«

2171 Kommissionen har således fastslået, at disse sagsøgere har deltaget i en overtrædelse, der består i forskellige forhold, som den gør gældende at have godtgjort på grundlag af direkte dokumentbeviser. De af sagsøgerne fremførte argumenter skal godtgøre, at Kommissionen ikke har ført bevis for sine påstande. Argumenterne skal gennemgås ét for ét i forbindelse med de retsstridige forhold, de vedrører.

Aftalen om opdeling af markedet i Saarland

2172 Det fremgår af den anfægtede beslutning, at Kommissionen — som den indirekte har anerkendt i sine indlæg og udtrykkeligt i sin besvarelse af et skriftligt spørgsmål fra Retten i sag T-35/95, T-36/95, T-38/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95 og T-48/95 — var af den opfattelse, at den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), bl.a. bestod i en aftale om opdeling af markedet i Saarland.

2173 Kommissionen har ikke præcist angivet, hvornår aftalen skulle være indgået, eller fra hvornår den skulle være blevet anvendt, men har anført følgende i den retlige vurdering i den anfægtede beslutning (nr. 50, punkt 2, første og andet afsnit):

»Notaterne af 23. juni 1982, 22. juli 1982 og 17. november 1982 [...] viser, at opdelingen af salg til markedet i Saarland mellem Ciments français, Cedest, Heidelberger og Dyckerhoff var et faktum, som ingen af de berørte virksomheder gjorde indsigelse imod, idet indsigelsen vedrørte andre markeder ('eksklusive Saarland').

Eksistensen af en sådan aftale bekræftes af den erklæring, som Dyckerhoff fremsatte over for Ciments français under deres møde den 9. og 10. maj 1983 [...], i henhold til hvilken Dyckerhoff ikke havde til hensigt at sælge den cement, der blev produceret ved formaling af 100 000 t klinker hos Ciments luxembourgeois, til Saarland og Frankrig.«

2174 Kommissionen er af den opfattelse, at aftalen ikke alene eksisterede inden den omtvistede periode, men også i denne periode. Kommissionen har (i nr. 22, punkt 17, andet afsnit) fremhævet følgende: »[...] aftalen om Saarland er nævnt i to forskellige producenters notater; aftalen nævnes i de to notater både som en historisk og en nutidig kendsgerning [...]«.

2175 Ifølge Kommissionen kan det på grundlag af de tre dokumenter, den har nævnt i nr. 50, punkt 2, første afsnit, i den anfægtede beslutning, fastslås, at Cedest begyndte at sælge cement i andre tyske delstater end Saarland, hvilket fik de tyske producenter til at reagere ved at »angribe« markedet i den østlige del af Frankrig til skade for de franske producenter, der var aktive dér. Cedest's adfærd havde imidlertid ikke berørt anvendelsen af aftalen om opdeling af markedet i Saarland, hvorfor den forudgående aftale blev opretholdt, og de andre parter, der var interesseret i en generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland som følge af Cedest's adfærd gik ind på aftalen om opdeling af markedet i Saarland i den anledning og integrerede den i mere vidtrækkende ordninger.

2176 Kommissionen er således fremkommet med følgende redegørelse (i nr. 50, punkt 2, tredje afsnit, og punkt 3, første afsnit):

»Aftalen om opdeling af markedet i Saarland vedrørte i begyndelsen Ciments français, Cedest, Heidelberger og Dyckerhoff. Imidlertid mener Kommissionen i betragtning af det nedenfor under punkt 3, 4 og 5, nævnte, at denne aftale indgik i mere vidtrækkende ordninger om regulering af forholdet mellem de tyske og franske producenter, der ikke begrænsede sig til de nævnte fire producenter.

Som følge af Cedest's eksport til de tyske delstater med undtagelse af Saarland, og som følge af reaktionerne i Frankrig fra de tyske producenters side, blev der indgået bilaterale aftaler med det formål at nedbringe den grænseoverskridende handel med cement.«

2177 De nævnte bilaterale aftaler udgør ifølge opbygningen af den anfægtede beslutning den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a).

2178 Kommissionen har i øvrigt nærmere anført følgende i nr. 50, punkt 4, andet afsnit:

»[...] Selv om [SFIC], [BDZ] og Lafarge til at begynde med ikke deltog i aftalen om Saarland, accepterede de [den] fra den 23. juni 1982, dvs. fra det tidspunkt, hvor de forsøgte at udvide aftalen for Saarland til også at omfatte andre tyske delstater og få aftalen til at indgå i en mere vidtrækkende aftale om regulering af den fransk-tyske samhandel.«

2179 Endvidere har den anført (i nr. 50, punkt 4, første afsnit), at der under hensyn til de identiske formål med »aftalen om en opdeling af markedet i Saarland, den samordnede praksis i forbindelse med forsøget på at begrænse Cedest's afsætning i Tyskland uden for Saarland og aftalen af 1984, der omtales i brevet af 22. september 1986«, er grundlag for at betragte disse aftaler og denne samordnede praksis som en samlet og kontinuerlig overtrædelse.

2180 Selv om Kommissionen i den anfægtede beslutning kun lægger til grund, at der er begået overtrædelser ved den samordnede praksis, som blev fulgt fra 1982 til 1984, og ved den aftale, som blev indgået i 1984, når den (i nr. 50, punkt 3, sidste afsnit) anfører, at »den samordnede praksis, der er beskrevet i nærværende punkt, og som fandt sted fra 1982 til 1984, og den aftale fra 1984, der fremgår af brev af 22. september 1986, udgør en overtrædelse af artikel 85, stk. 1, begået af [SFIC], Cedest, Ciments français, Lafarge, [BDZ], Dyckerhoff og Heidelberger«, og aftalen om opdeling af markedet i Saarland ikke udtrykkeligt nævnes, består der — i modsætning til, hvad der er gjort gældende af BDZ — således ikke nogen uklarhed om den retlige status, Kommissionen i den anfægtede beslutning har tillagt aftalen. I øvrigt fremgår det af ordlyden af den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), at de pågældende sagsøgere skulle have deltaget i aftaler og samordnet praksis. Brugen af flertal bekræfter imidlertid, at aftalen om opdeling af markedet i Saarland anses for at være et af de forhold, der indgår i denne overtrædelse.

2181 Med hensyn til bevisførelse har Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger og BDZ gjort gældende, at Kommissionen ikke har godtgjort, at der skulle have været en aftale om opdeling af markedet i Saarland i 1982 og 1983. Cedest (sag T-38/95) har bestridt at have deltaget i en sådan aftale i den pågældende periode.

2182 Til godtgørelse af den nævnte aftale har Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 2, og nr. 50, punkt 1 og 2) påberåbt sig dels fire dokumenter, dels oprettelsen af et transportselskab, Saarländische Silo-Transport GmbH (herefter »SST«).

2183 På grundlag af de fire dokumenter, der påberåbes, fandt Kommissionen, at aftalen om opdeling af markedet i Saarland var et ubestridt faktum i 1982 og 1983 for så vidt angik Ciments français, Cedest, Heidelberger og Dyckerhoff (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 2).

2184 Den vurdering af disse oplysninger, Kommissionen har foretaget i den anfægtede beslutning og under nærværende sag, kan imidlertid ikke lægges til grund.

2185 Det fremgår af de to dokumenter, der er nævnt i den anfægtede beslutning, at aftalen om opdeling af markedet i Saarland, som de henviser til — i det mindste indtil Cedest besluttede at udvise en mere aggressiv forretningsmæssig adfærd i Tyskland — var en del af en videre regulering af handelen med cement mellem Frankrig og Tyskland.

2186 For det første anføres det i et internt notat fra Vicat af 22. juli 1982 (dok. 33.126/6055, 6056 og 6057), omtalt i nr. 22, punkt 1, i den anfægtede beslutning, med titlen »Levering af tysk cement til det østlige Frankrig«, at salget på markedet i Saarland mindst indtil 1977 blev foretaget ifølge en aftalt opdeling mellem Cedest, Ciments français, Dyckerhoff og Heidelberg.

2187 I det første punkt i dette notat om den historiske baggrund for leveringen af tysk cement til den østlige del af Frankrig, anføres der følgende:

»Denne sag tager sit udgangspunkt i Saarlands økonomiske tilknytning til Forbundsrepublikken Tyskland i 1959.

[...] I perioden 1947-1959 fandt cementleverancerne efter fælles samtykke sted via de franske (Thionville og Hagondange) og tyske jern- og stålfabrikanter.

Leverancerne har hidtil fundet sted i følgende forhold:

— SCF [Ciments français] = 120 000 t/år via Saarländische Zement-Gesellschaft (tilknyttet SCF (Ciments français)).

— Cedest = 90 000 t/år.

— Tyske producenter (Dyckerhoff fra fabrikken Gommel og Heidelberg [Heidelberger]) = 250 000 t/år.

[...]

Denne velkendte situation ændrede sig grundlæggende for 5 år siden, ved at Cedest, der ikke havde nok i Saarland, begyndte at levere ca. 100 000-120 000 t/år til en række tyske forbrugere. Denne nye situation fremkaldte voldsomme protester fra de tyske producenter, der var trætte af de ufrugtbare diskussioner og derfor selv tog et initiativ og gik ind på det østfranske marked for at genvinde det tabte på det franske marked, især blandt Cedest's kunder.«

2188 Notatet giver således udtryk for den opfattelse, at den tidligere situation, hvor der var en aftale om opdeling af markedet i Saarland, grundlæggende blev ændret ved Cedest's adfærd. Cedest var ikke længere tilfreds med sin andel fra opdelingen af Saarland og var begyndt at sælge ca. 120 000 t cement til tyske kunder uden for Saarland. Denne fundamentale ændring af situationen havde fået de tyske producenter til at reagere og begynde at sælge deres cement i Frankrig, nærmere bestemt i den østlige del af Frankrig. Notatet tager således udgangspunkt i, at aftalen om opdeling af markedet i Saarland indgår i en mere vidtrækkende ordning, som også omfatter cementleverancer mellem Frankrig og Tyskland i andre regioner end Saarland.

2189 Andre steder i dokumentet bekræfter, at aftalen om opdeling af markedet i Saarland, som mindst eksisterede fra 1959 til 1977, siden ikke længere blev anvendt.

2190 Der anføres således endvidere følgende i dokumentet:

»På trods af den franske francs devaluering og fastfrysning af priserne (11.6.1982) besluttede de tyske producenter at forstærke deres aktion i det østlige Frankrig.

[...]

Endvidere sørger Cedest for at ødelægge den generelle stemning, hvilket kun kan føre til en konfliktsituation, som risikerer at brede sig, på et tidspunkt hvor vi forsøger at stabilisere vores produktion.

På grund af Cedest's holdning er der imidlertid fortsat et problem med den produktion, som de tyske producenter afsætter på det franske marked.«

2191 Det kan således ikke udledes af det pågældende notat, at der — som Kommissionen har påstået (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 2) — i 1982 forelå en aftale om opdeling af markedet i Saarland.

2192 For det andet fremgår det af et håndskrevet internt notat fra Lafarge af 23. juni 1982 (dok. 33.126/6592-6596), omtalt i nr. 22, punkt 4, i den anfægtede beslutning, at aftalen om opdeling af markedet i Saarland, der eksisterede indtil 1970'erne, var de pågældende producenters reaktion på den første forstyrrelse i forholdet mellem de franske og tyske producenter. I forbindelse med denne reaktion blev det besluttet at foretage en opdeling af markedet i Saarland med den ene halvdel af salget til de franske producenter og den anden halvdel til de tyske producenter, hvilket understøtter oplysningerne i notatet fra Vicat af 22. juli 1982 om, at Cedest og Ciments français havde en andel på 210 000 t og Dyckerhoff og Heidelberger en andel på 250 000 t (jf. ovenfor i præmis 2187). Det interne notat fra Lafarge af 23. juni 1982 bekræfter endvidere, at aftalen om opdeling af markedet i Saarland var en del af en videre regulering af handelen med cement mellem Frankrig og Tyskland.

2193 Det pågældende notat omtaler drøftelserne mellem Lafarge og Dyckerhoff. Selv om den pågældende tyske producent ikke udtrykkeligt nævnes ved navn i dokumentet, fremgår producentens identitet dels af brugen af bogstaverne »GR« i dokumentet ved gengivelsen af, hvad der blev sagt af Grüner, der var ansat hos Dyckerhoff, dels af oplysninger i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 4) og af parternes udveksling af argumenter i sag T-35/95 og T-43/95.

2194 I notatet gengives H. Grüner's bemærkninger på følgende måde:

»Gr 1) Rappel histoire

Il y a deux ans, occasion de parler avec G d'A. des affaires

— Laf.[Lafarge] en All.

— Relations Cedest — All. du sud

La première perturbation fut la Sarre. Règle du jeu répartit. ~~fifty-fifty~~ I franc avec résultat alle m
relèvement du prix de 15 DM ou %. Clause
catastroph 5 000 t en trop -> nécess.
10 000 on réagit

Cela a fonctionné
Vers 1970 Thionvill[o]ise commence à fournir 20-30 000 [...]
après -) W [Wössingen]
[...]«

»[Gr 1) Historisk oprids

For to år siden lejlighed til at tale med G d'A. om sagerne

— Laf.[Lafarge] i Ty.

— Forholdet Cedest — Sydty.

Den første forstyrrelse var i Saarland. Spilleregler fordeling ~~fifty-fifty~~ fran. med resultat [Frankrig med resultat]
ty [Tyskland]
prisforhøjelse på 15 DM eller %. Katastr. klausul
5 000 t for meget -> nødvend.
10 000 der reageres

Det har fungeret
Omkring 1970 begynder Thionvilloise at levere 20-30 000 [...]
derefter -) W [Wössingen]
[...]]«

2195 Kommissionen har i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 4) anført — hvilket sagsøgerne ikke har bestridt — at »Thionvill[o]ise« betød Cedest.

2196 Det gennemgåede notat viser, at Cedest fra begyndelsen af 1970'erne ikke længere overholdt aftalen om opdeling af markedet i Saarland, og åbenbart overskred sin kvote. Eftersom det fremgår af det interne notat fra Vicat af 22. juli 1982, at Cedest fra slutningen af 1970'erne også solgte cement i andre tyske regioner end Saarland, hvilket grundlæggende ændrede den situation, der indtil da havde hersket mellem Frankrig og Tyskland (jf. ovenfor i præmis 2187), bekræfter notatet fra Lafarge, at Cedest's adfærd og reaktionen fra de tyske producenter både omfattede Saarland og andre regioner på begge sider af grænsen.

2197 Et andet sted i notatet fra Lafarge anføres der endvidere følgende: »[...] Cedest a voulu faire éclater le syst. franç. [...]« [»[...] Cedest ville bryde det fr. syst. [det franske system]«]. Dette viser også, at Cedest's holdning blev anset for et angreb på situationen i dens helhed.

2198 Det anføres endvidere nærmere, at »BC« rejser følgende spørgsmål: »Hvordan ser det ud med Cedest's rettigheder, eftersom det har stået på i 10 år?« Spørgsmålet kom fra B. Collomb fra Lafarge, som under dette møde repræsenterede Wössingen's interesser (tidligere Portland Zementwerk Wössingen, forkortet PZW), et tysk datterselskab af Lafarge (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 11, fjerde afsnit), idet han var medlem af datterselskabets ledelse. Spørgsmålet viser, at den forstyrrelse, der forvoldtes ved Cedest's adfærd, havde varet i ti år på det tidspunkt, hvor notatet blev skrevet.

2199 Det kan derfor ikke gøres gældende, at det interne notat fra Lafarge af 23. muni 1982 beviser, at aftalen om opdeling af markedet i Saarland stadig blev anvendt i 1982 og 1983.

2200 På grundlag af dette dokument samt det foregående kan det fastslås, at aftalen om opdeling af markedet i Saarland var en ordning, hvis anvendelsesområde gik ud over Saarlands grænser og omfattede hele forholdet mellem Frankrig og Tyskland. Det blev aftalt ikke at sælge cement over grænserne og — i tilfælde af salg — at gøre det inden for de aftalte begrænsninger, såsom på markedet i Saarland, for hvilket der gjaldt en særordning på grund af den historiske tilknytning til denne delstat. De to dokumenter viser derimod ikke, at aftalen stadig eksisterede i 1982 og 1983, eftersom det deraf fremgår, at ikke alene Cedest, men også de tyske producenter havde handlet på en måde, der var egnet til at drage aftalen i tvivl.

2201 Kommissionen har henvist til yderligere to dokumenter til støtte for sin opfattelse: et udateret internt notat fra Lafarge (dok. 33.126/6582 og 6583), der citeres i nr. 22, punkt 7, i den anfægtede beslutning og gengiver indholdet af drøftelserne, der fandt sted under et møde den 17. november 1982 mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger, og et referat fra Ciments français af 17. maj 1983 (dok. 33.126/4251, 4252 og 4253), der citeres i nr. 22, punkt 9, i den anfægtede beslutning og vedrører et møde mellem Ciments français og Dyckerhoff den 9. og 10. maj 1983.

2202 Disse dokumenter strider imidlertid ikke imod, hvad der kan fastslås på grundlag af gennemgangen af de interne notater fra Vicat af 22. juli 1982 og fra Lafarge af 23. juni 1982.

2203 For det første er der i det udaterede interne notat fra Lafarge med titlen »Topmøde CEDEST/DYCK/HEI 17/11« foroven anført: »JM til B. Collomb«. Det første afsnit lyder som følger: »Knut BFB ringede til mig i eftermiddags for at give mig et kort referat af mødet i går morges,

der fortsatte under en frokost, alt sammen i 'den bedst tænkelige atmosfære' — deltagere: Seillière + Renard Lose-Gruner Brenke«. Initialerne »JM« står for J. Marichal, der repræsenterede Lafarge. Seillière og Renard repræsenterede Cedest. Forkortelsen »Knut BFB« står for en af Lafarge's repræsentanter i datterselskabet Wössingen, Knut Bücker-Flürenbrock. J. Lose og H. Grüner repræsenterede Dyckerhoff. T. Brenke repræsenterede Heidelberger.

2204 Det fremgår således af notatets første afsnit — der ikke er gengivet i den anfægtede beslutning — at de deri indeholdte oplysninger stammer fra en person, Knut Bücker-Flürenbrock, som ikke havde deltaget i det pågældende møde den 17. november 1982.

2205 I sit indlæg af 7. januar 1998 vedrørende aktindsigt i Kommissionens sagsakter, som blev indrømmet Cedest efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, har Cedest navnlig påberåbt sig et internt notat fra Lafarge af 7. janaur 1983 (dok. 33.126/7514, 7515 og 7516), som selskabet ikke havde fået adgang til under den administrative procedure, til anfægtelse af bevisværdien af det interne notat fra Lafarge nævnt i nr. 22, punkt 7, i den anfægtede beslutning og til godtgørelse af, at selskabet i den pågældende periode til stadighed optrådte uafhængigt i Tyskland.

2206 Det må fastslås, at notatet af 7. januar 1983, med hensyn til hvilket Kommissionen under retsmødet i sag T-38/95 ikke har bestridt, at det har en objektiv sammenhæng med et klagepunkt mod Cedest, ikke alene kunne have været anvendt af den pågældende sagsøger til selskabets forsvar under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 247 og nedenfor i præmis 2284-2290), men også kaster et nyt lys over indholdet af det interne notat fra Lafarge, der er citeret i nr. 22, punkt 7, i den anfægtede beslutning, med hensyn til, hvad der faktisk blev sagt af Cedest's repræsentanter under mødet med repræsentanter for Dyckerhoff og Heidelberger den 17. november 1982.

2207 Det interne notat af 7. januar 1983 er et internt referat af oplysninger, som to repræsentanter for Lafarge, B. Collomb og J. Marichal, fik under et møde den 10. december 1982, bl.a. med repræsentanter for Dyckerhoff og Heidelberger i anledning af et jubilæum for Lafarge's repræsentanter i Wössingen's ledelse, brødrene E. og K. Bücker-Flürenbrock. I notatet anføres der under titlen »Lose og Bremke«: »ikke noget særligt at bemærke, meget venlige. — Det sædvanlige omkvæd: 'De burde slutte Dem til resten af erhvervet i BRD', men uden noget nyt. — 'Jo, vi havde en samtale med Cedest. Formen var meget floromvunden, behagelig, men i realiteten er der ikke sket nogen ændring'. Derimod nævner de slet ikke det, som ifølge Knut Bücker-Flürenbrock blev sagt af Cedest under dette møde, nemlig: 'Vi er alle indstillet på at lade RMC tage yderligere mængder cement hos Wössingen. Men i så tilfælde skal RMC købe mindre cement i Rheinland-Westfalen, dvs. hos Dyckerhoff'«.

2208 Flere faktorer viser, at dette afsnit af notatet vedrører mødet af 17. november 1982 mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger. For det første repræsenterer J. Lose Dyckerhoff, og navnet

»Bremke« er T. Brenke, der repræsenterer Heidelberger. For det andet fandt det møde, der blev refereret i notatet af 7. januar 1983, sted den 10. december 1982, dvs. mindre end en måned efter mødet den 17. november 1982 mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger. For det tredje er de to notater, både notatet af 7. januar 1983 og det i den anfægtede beslutning citerede notat (nr. 22, punkt 7), interne notater fra Lafarge skrevet af den samme, nemlig J. Marichal. For det fjerde viser ordlyden af notatet af 7. januar 1983 en sammenhæng mellem dette notat og det udaterede notat, der citeres i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 7). Det anføres således i det første afsnit af dette udaterede notat, at det er et referat af mødet den 17. november 1982, som K. Bücker-Flürenbrock gav J. Marichal telefonisk den 18. november 1982 (jf. ovenfor i præmis 2203). I notatet af 7. januar 1983 gøres der ikke alene en bemærkning om den behagelige atmosfære under mødet, som J. Lose fra Dyckerhoff og T. Brenke fra Heidelberger havde med repræsentanter for Cedest, men der henvises udtrykkeligt til, hvad K. Bücker-Flürenbrock havde sagt til Cedest under mødet (jf. foregående præmis).

2209 Under hensyn til notatet af 7. januar 1983 og til, hvorfra de oplysninger, der refereres, hidrører, kan det dokument, Kommissionen anvendte i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 7) til gengivelse af, hvad der under mødet den 17. november 1982 var blevet sagt af repræsentanterne for Cedest om markedet i Saarland, ikke tillægges nogen bevismæssig værdi.

2210 For det første er notatet af 7. januar 1983 i direkte modstrid med indholdet af det notat, Kommissionen har citeret i den anfægtede beslutning for deraf at slutte, at Cedest var rede til at begrænse salget til Tyskland og afpasse det efter markedssituationen (nr. 22, punkt 7, og nr. 50, punkt 3, andet afsnit). For det andet indeholder notatet oplysninger, der er indhentet fra personer, nemlig J. Lose og T. Brenke, som faktisk var til stede under mødet den 17. november 1982 mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger, i modsætning til det interne notat, der er citeret i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 7).

2211 Det følger heraf, at ud over, at det påvirkede Cedest's udøvelse af retten til kontradiktion, at der ikke blev givet aktindsigt i notatet af 7. januar 1983 under den administrative procedure (jf. nedenfor i præmis 2284-2290), fremgår det af notatet, at Kommissionen anlagde en urigtig vurdering, da den på grundlag af det udaterede notat citeret i den anfægtede beslutning, ifølge hvilket

»[...] 1. M. Seillière a, pour la première fois, sorti les chiffres suivants (export. en RFA, Sarre exclue): [...] 3. Cedest a réaffirmé sa volonté de ne vendre en RFA (~~Ci~~) qu'à RMC... et PZW [Wössingen]. Elle serait aussi d'accord pour adapter, dans l'avenir, ses fournitures en RFA (tjs Sarre exclue) à l'évolution des expéditions dans ce pays, à la baisse comme à la hausse [...]«,

[[...] Seillière [...] for første gang [fremlagde] følgende tal (eksport til BRD, ekskl. Saarland): [...] 3. Cedest bekræftede ikke at ville sælge til andre end RMC... og PZW (Wössingen, red.) i BRD (~~Ci~~ cement)]. Virksomheden ville ligeledes være indstillet på i fremtiden at tilpasse sine leverancer til BRD (stadigvæk ekskl. Saarland), uanset om udviklingen der i landet var op- eller nedadgående [...]],

mente, at »Cedest [var] rede til at begrænse salget til Tyskland og afpasse det efter markedssituationen« (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 7), og at Cedest havde

»déclaré à Dyckerhoff et Heidelberger qu'elle ne voulait pas vendre en République fédérale d'Allemagne qu'à RMC et à PZW et qu'elle était d'accord 'pour adapter, dans l'avenir, ses fournitures en RFA (toujours Sarre exclue) à l'évolution des expéditions dans ce pays, à la baisse comme à la hausse' (voir note du 17.11.82 au paragraphe 22, point 7 ci-dessus)«

[erklære[t] over for Dyckerhoff og Heidelberger, at man ikke ville sælge til andre end RMC og PZW i BRD, og at man var indstillet på »i fremtiden at tilpasse sine leverancer til BRD (stadigvæk eksklusive Saarland), uanset om udviklingen var op- eller nedadgående der i landet (se notat af 17.11.1982, nr. 22, punkt 7)«] (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 3, andet afsnit).

2212 På denne baggrund kunne Kommissionen ikke godtgøre, at der eksisterede en aftale om opdeling af markedet i Saarland i 1982 og 1983, alene med støtte i, hvad K. Bücker-Flürenbrock ifølge det interne notat fra Lafarge citeret i den anfægtede beslutning havde sagt til repræsentanterne for Cedest.

2213 For det andet har Kommissionen ikke bevist, at der blev fulgt en generel aftale om opdeling af markedet i Saarland alene på grundlag af et mødereferat fra Ciments français af 17. maj 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 9, dok. 33.126/4251, 4252 og 4253). Af referatet kan det højst udledes, at der var sket en udveksling af synspunkter mellem Dyckerhoff og Ciments français vedrørende markedet i Saarland.

2214 Notatet viser, at situationen i Saarland — i det mindste af Ciments français — ses separat i forhold til situationen i det »område«, hvor Ciments français drev industrivirksomhed gennem det luxembourgske selskab Intermoselle, hvor Ciments français er associeret med Ciments luxembourgeois og Dyckerhoff.

2215 Allerede i første afsnit, andet underafsnit, anføres der således vedrørende en repræsentant for Dyckerhoff, H. Grüner, der går på pension, følgende i referatet: »Han vil dog fortsat være aktiv, særligt i forholdet til nabolandene. Det er derfor sandsynligt, at han på den ene eller den anden måde vil fortsætte med at tage sig af Intermoselle, Ciments luxembourgeois og måske situationen i Saarland.«

2216 I afsnit 5, andet og tredje underafsnit, anføres det: »Doumenc redegjorde i store træk for vore hidtidige projekter med CL [Ciments luxembourgeois] og påpegede, at vi anser vores stilling hos IM [Intermoselle] som vores udgangspunkt for hele politikken i området, at vi ud fra dette grundlag, hvor vi er i overensstemmelse med DYZ [Dyckerhoff], sammen må overveje de ændringer, der vil ske i fremtiden, og som vi må stå sammen om. På samme måde vil det være ønskeligt at holde en fælles industriel linje i Saarland, hvor det ikke kan undgås, at der vil ske ændringer.« Det fremgår således indirekte, at de pågældende to producenter på daværende tidspunkt ikke eller ikke længere havde en fælles industriel linje på markedet i Saarland, og at der forventedes ændringer i situationen på dette marked.

2217 Endelig anføres det i afsnit 6: »DYZ [Dyckerhoff] bekræftede, at man snart ville nå til enighed med CL [Ciments luxembourgeois] om at give DYZ en formalingskvote på 100 000 t på CL's formalingsanlæg og om cementleverancer i Trier- og Eifel-området. Det var ikke meningen, at de omtalte tons skulle gå til Saarland, medmindre der var økonomiske fordele i forhold til Göllheim-fabrikken, der i øjeblikket leverer til Saarland. Disse tons vil aldrig gå til Frankrig.«

2218 Den fortolkning af referatet, Kommissionen har forsvaret, kan ikke lægges til grund. Selv hvis det antages, at ordlyden af afsnit 6 viser Dyckerhoff's ønske om at markere over for Ciments français, at Dyckerhoff ikke vil foretage ændringer i deres respektive stillinger på markedet i Saarland, godtgør den ikke, at der skulle være en generel aftale om opdeling af markedet i Saarland mellem franske og tyske producenter.

2219 Endelig er det ubestrideligt, at de to første dokumenter, Kommissionen har påberåbt sig (notatet fra Vicat af 22.7.1982 og det interne notat fra Lafarge af 23.6.1982, jf. ovenfor i præmis 2186-2200), viser, at en aftale om opdeling af markedet i Saarland har eksisteret og været virksom mindst indtil 1970, måske indtil 1977. Aftalens rækkevidde viser sig imidlertid at være større end fastlagt af Kommisisonen i den anfægtede beslutning, og de fire dokumenter, den har citeret i beslutningen, giver ikke grundlag for at antage, at aftalen var et uomtvisteligt faktum i 1982 og 1983.

2220 Kun spørgsmålet om, hvorvidt der som antaget i den anfægtede beslutning eksisterede en aftale om opdeling af markedet i Saarland, vil kunne være af betydning for lovligheden af beslutningens artikel 3, stk. 3, litra a), eftersom Kommissionen anser den for at være en af bestanddelene i overtrædelsen, der blev indledt den 23. juni 1982 (jf. ovenfor i præmis 2172-2180).

2221 For så vidt angår aftalen om oprettelse af SST, der er omtalt af Kommissionen i nr. 22, punkt 2, i den anfægtede beslutning, har ingen af de pågældende sagsøgere bestridt selskabets eksistens eller de i den anfægtede beslutning angivne datoer for oprettelsen af selskabet og dets afhændelse (nr. 22, punkt 2). Dyckerhoff har gjort gældende, at SST intet havde at gøre med spørgsmålet om opdeling af leverancerne, og at dets virksomhed udelukkende bestod i transport af cement i siloer. Heidelberger har derimod anført ikke at have haft nogen indflydelse i selskabet på grund af sin ringe deltagelse i selskabets kapital og aldrig at have benyttet SST til transport af sin cement.

2222 Kommissionen har ikke i den anfægtede beslutning præciseret, hvilken rolle den tillægger aftalen om oprettelse af SST i forhold til gennemførelsen af den påståede aftale om opdeling af markedet i Saarland. Selv om Kommissionen i sagsfremstillingen (nr. 22, punkt 2) har udtalt, at »aftalen om at opdele markedet i Saarland blev støttet af en anden aftale om oprettelse af et fælles transportselskab for cement 'Saarländische Silo-Transport GmbH', der kun kunne anvendes af selskabsdeltagerne (ARBED, Ciments français, Cedest, Wülfrather, Heidelberger og Dyckerhoff) til transport af deres cement til Saarland«, har den i den retlige vurdering ikke længere henvist til SST til støtte for, at der skulle foreligge en aftale om opdeling af markedet i Saarland. I sin besvarelse af et skriftligt spørgsmål fra Retten i sag T-35/95, T-38/95, T-39/95 og T-42/95 har Kommissionen nærmere anført, at den har nævnt aftalen om oprettelse af SST i forbindelse med beskrivelsen af de faktiske omstændigheder, men ikke har foretaget nogen retlig vurdering heraf. Den har endvidere anført, at den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), om regulering af cementleverancer mellem Tyskland og Frankrig ikke vedrører denne aftale, og aftalen efter det oplyste ikke er blevet anvendt i perioden for den overtrædelse, der er fastslået i artikel 3, stk. 3, litra a).

2223 Når der tages stilling til, om der forelå en aftale om opdeling af markedet i Saarland, skal den pågældende aftale derfor ikke tages i betragtning som en bestanddel i den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), omhandlede overtrædelse.

2224 Kommissionen findes herefter ikke at have godtgjort, at der i 1982 og 1983 forelå den aftale om opdeling af markedet i Saarland, som den gjorde gældende i den anfægtede beslutning. Der skal derfor ikke tages stilling til, om de forskellige sagsøgere måtte have deltaget i en sådan aftale, eller til, om de faktiske forhold, således som det er gjort gældende af Ciments français og Heidelberger, skulle være forældede.

2225 Endelig må artikel 3, stk. 3, litra a), delvis annulleres, for så vidt som den angår Dyckerhoff's, SFIC's, Cedest's, Ciments français's, Heidelberger's, Lafarge's et BDZ's deltagelse i en aftale om opdeling af markedet i Saarland fra den 23. juni 1982.

Samordnet praksis mellem forskellige franske og tyske producenter og sammenslutninger fra 1982 til 1984

2226 Dyckerhoff, SFIC, Cedest, Ciments français, Heidelberger og Lafarge har benægtet enhver form for deltagelse i den samordnede praksis, Kommissionen har lagt til grund i den anfægtede beslutning. BDZ har derimod ikke fremført særlige argumenter vedrørende den pågældende samordnede praksis.

2227 Inden der tages stilling til de forskellige argumenter, der er fremført af disse sagsøgere, skal der foretages en gennemgang af den beskrivelse, Kommissionen har foretaget af den pågældende samordnede praksis i den anfægtede beslutning.

2228 I nr. 50, punkt 3, første afsnit, anføres følgende:

»Som følge af Cedest's eksport til de tyske delstater med undtagelse af Saarland, og som følge af reaktionerne i Frankrig fra de tyske producenters side, blev der indgået bilaterale aftaler med det formål at nedbringe den grænseoverskridende handel med cement.«

2229 I beslutningen nævnes det derefter (samme punkt, andet og tredje afsnit), at der havde været drøftelser mellem SFIC og BDZ, og at der var lagt pres på Cedest af SFIC og de berørte franske

producenter, og der nævnes en aftale mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger, en aftale mellem Lafarge og Dyckerhoff og en aftale mellem Dyckerhoff og Ciments français.

2230 Det anføres (fjerde afsnit), at man »på delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (se nr. 19, punkt 9) diskuterede [...] det fransk-tyske forhold som et 'ømtåleligt punkt'«.

2231 Det hævdes (femte afsnit), at disse forskellige overenskomster er »eksempler på samordnet praksis [der] førte til indgåelse af en aftale mellem de berørte franske og tyske virksomheder og sammenslutninger af virksomheder«, og det fremhæves (syvende afsnit), at den samordnede praksis, som fandt sted fra 1982 til 1984, udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

2232 I artikel 3, stk. 3, litra a), i beslutningens dispositive del, konstateres det, at der er sket en overtrædelse bl.a. i form af samordnet praksis.

2233 Til støtte for den anfægtede beslutning har Kommissionen påberåbt sig en række dokumenter til godtgørelse af de fem former for samordnet praksis, der omhandles i nr. 50, punkt 3, andet og tredje afsnit (jf. ovenfor i præmis 2229), og som fandt sted fra 1982 til 1984 og havde »til formål at opdele markedet og begrænse handelen med cement mellem Frankrig og Tyskland« (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 4, første afsnit) og særligt »at udvide aftalen for Saarland til også at omfatte andre tyske delstater og få aftalen til at indgå i en mere vidtrækkende aftale om regulering af den fransk-tyske samhandel« (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 4, andet afsnit).

2234 Dyckerhoff har ikke bestridt at have deltaget i drøftelserne med tyske og franske producenter i 1982 og 1983 og at have næret bekymring over Cedest's stigende aktivitet på Dyckerhoff's naturlige marked. Heidelberger har ligeledes anerkendt, at det er muligt, at der i 1982 havde været kontakt mellem franske og tyske producenter med henblik på i størst muligt omfang at bringe det salg over grænserne, der da havde udviklet sig, til ophør. Dyckerhoff har imidlertid gjort gældende, at der ikke blev indgået nogen aftale.

2235 De forskellige former for samordnet praksis, Kommissionen har lagt til grund, skal gennemgås i den rækkefølge, de nævnes i nr. 50, punkt 2 og 3, i den anfægtede beslutning.

A — Drøftelser mellem SFIC og BDZ

2236 I nr. 50, punkt 3, andet afsnit, i den anfægtede beslutning har Kommissionen anført, at der havde været drøftelser mellem SFIC og BDZ, og har henvist til det interne håndskrevne notat fra Lafarge af 23. juni 1982 (dok. 33.126/6592-6596), nævnt i nr. 22, punkt 4, i den anfægtede beslutning, uden nærmere angivelse af de relevante afsnit.

2237 SFIC (sag T-36/95) har bestridt den fortolkning af dette notat, Kommissionen har foretaget i den anfægtede beslutning og nærmere bestemt af nedenstående afsnit på dokumentets første side, hvori det gengives, hvad H. Grüner fra Dyckerhoff har sagt:

»1) Rappel histoire«:

»[...] puis Gemalen Schläbnen -> RFA pq réaction
interne en France. Verband [le BDZ] a très mal vu
d'autant plus qu'il y avait
Pas maîtriser le partenaire (filiale)?
Pourparlers avec syn.fr. [le SFIC] et supposons que
les tonnages ont grandi à un point tel que
le marché en a été perturbé
CLK 25/HOZ 25 et PZ 35 mélange
par RMC. Publicité
Très longtemps attendu sans rien faire [...]«

[»1) Historisk rids

[...] derefter Gemalen Schläbnen -> BRD fremk. [fremkalder] reaktion
internt i Frankrig. Verband [BDZ] stærkt kritiske
navnlig da der var
Ikke kontrol over partneren (datterselskabet)?
Drøftelser med fr.samm. [SFIC] og under forudsætning af, at
mængden er vokset i et sådant omfang, at det har forstyrret markedet
CLK 25/HOZ 25 og PZ 35 blanding
ved RMC. Offentligt
Ventet meget længe uden at gøre noget [...]«]

2238 SFIC er af den opfattelse, at det ikke er muligt at antage, at de pågældende drøftelser var drøftelser med BDZ, og har anført, at den omtvistede passage under alle omstændigheder vedrørte begivenheder, der lå før 1982.

2239 Selv hvis dette afsnit af notatet faktisk vedrører BDZ (»Verband«) og drøftelser med SFIC, indgår det — som SFIC har fremhævet — i et historisk rids, H. Grüner foretog af de begivenheder, der prægede forholdet mellem den franske industri og den tyske industri efter Cedest's adfærd i 1970'erne. Selv under forudsætning af, at bemærkningerne beviser, at der fandt drøftelser sted mellem SFIC og BDZ, må det konstateres, at de vedrører en periode, før det pågældende notat blev skrevet.

2240 Notatet beviser således ikke, at der fandt drøftelser sted mellem SFIC og BDZ fra 1982 til 1984.

2241 Selv om Kommissionen kun udtrykkeligt har henvist til dette notat, da den kritiserede SFIC og BDZ for at have indgået en aftale (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 3, andet afsnit), har den dog fremlagt yderligere to oplysninger, der viser, at der fandt sådanne drøftelser sted mellem SFIC og BDZ, i det mindste i 1984, i forbindelse med gennemgangen af det resultat, som de forskellige former for samordnet praksis ifølge Kommissionen skulle have ført til, nemlig indgåelse af en aftale i 1984.

2242 I nr. 50, punkt 3, femte afsnit, i den anfægtede beslutning er det nærmere anført, at der i brevet af 22. september 1986 fra direktør for Ciments français og formand for SFIC B. Laplace til direktør for Heidelberger og formand for BDZ P. Schuhmacher (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10) bl.a. »redegøres [...] for de opnåede fremskridt i forhold til 1984 under de regelmæssige møder mellem Laplace, Lose og Brenke«.

2243 Mindst et sted i dette brev (første og andet afsnit) bekræfter, at der blev afholdt møder mellem de to sammenslutninger i 1984 for at drøfte de problemer, der var opstået i forholdet mellem den franske industri og den tyske industri: »Som De ved, har jeg jævnligt møder med Jürgen Lose [fra Dyckerhoff] og Ted Brenke [fra Heidelberger]. Jeg tror, at hvis man ser tilbage på den situation, vi stod over for i 1984, har det, vi diskuterer under disse møder, fungeret rimeligt godt.« Endvidere må det konstateres, at selv om brevet er skrevet på Ciments français's brevpapir, henviser B. Laplace til sin egenskab af formand for SFIC (femte afsnit) og omtaler »de franske parter« (»the French parties«). Intetsteds i brevet henviser han præcist til holdningen i Heidelberger, som P. Schuhmacher var direktør for, men taler derimod om »den tyske side« (»the German side«) og »franske og tyske interesser« (»French and German interests«). Endelig henhører de emner, som behandles i brevet, under en national branche-sammenslutnings beføjelser, idet det vedrører forholdet mellem erhvervene i to forskellige lande.

2244 Kommissionen har i øvrigt henvist til drøftelserne under mødet mellem Cembureau's delegationsledere den 19. marts 1984 i fodnote 100 og i nr. 50, punkt 3, fjerde afsnit, i den anfægtede beslutning.

2245 Som det ses af fodnote 100, fremgår det af meddelelsen til formanden af 15. marts 1984 til mødet den 19. marts 1984 mellem Cembureau's delegationsledere (dok. 33.126/11728 og 11729), omtalt i nr. 19, punkt 9, i den anfægtede beslutning, at ekporten fra Frankrig til Tyskland inden mødet blev anset for stadig at være et ømtåleligt spørgsmål. Såvel SFIC som BDZ deltog i dette møde, hvor SFIC blev repræsenteret af B. Collomb og BDZ af A. von Engelhardt (nr. 19, punkt 8).

2246 Meddelelsen af 15. marts 1984 viser, at drøftelser angående eksporten fra Frankrig til Tyskland blev påtænkt, og at de ikke vedrørte den traditionelle eller den strukturelle handel mellem disse to medlemsstater.

2247 I punkt 2 med overskriften »Situationen på det europæiske marked« anføres der bl.a. følgende:

»— Bemærkninger til tabellen over medlemslandenes import og eksport

— Det skal erindres, at drøftelserne ikke vedrører den traditionelle eller den strukturelle, mellemstatslige handel, som det er tilfældet f.eks. med eksporten fra Tyskland og Belgien til Nederlandene.

— De omtålelige spørgsmål er stadig:

— Tysklands eksport til Storbritannien og Irland

— Frankrigs eksport til Tyskland

— Spaniens eksport til Irland og Storbritannien.

— Hertil kommer yderligere et omtåleligt spørgsmål, nemlig Italiens eksport til Schweiz.

— Dernæst opfordres deltagerne til en rundbordsdiskussion.«

2248 Selv om det ikke i mødenotaterne af 2. april 1984 (dok. 33.126/11733-11737) omtalt i nr. 19, punkt 10, i den anfægtede beslutning nævnes, at det fransk-tyske forhold blev diskuteret under

mødet den 19. marts 1984, mister oplysningerne i meddelelsen af 15. marts 1984 ikke enhver bevismæssig værdi med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt der fandt drøftelser sted mellem SFIC og BDZ i 1984.

2249 Konklusionen på disse mødenotater om, at »det pres, der skyldes medlemmernes indbyrdes samhandel... klart [er] aftaget på grund af forbedringen af de bilaterale kontakter« bekræfter, at der, som det fremgår af de ovenfor gengivne to første afsnit af B. Laplace's brev af 22. september 1986 til P. Schuhmacher (jf. ovenfor i præmis 2243), i hvert fald var bilateral kontakt mellem den franske og den tyske industri i 1984. Når eksport fra Frankrig til Tyskland nævnes i meddelelsen af 15. marts 1984, og SFIC og BDZ var til stede under mødet den 19. marts 1984, viser det således, at der var drøftelser mellem de to sammenslutninger på det pågældende tidspunkt.

2250 Endelig kan det af de dokumenter, der nævnes i den anfægtede beslutning, ikke alene sluttes, at der var drøftelser mellem de to nationale sammenslutninger, SFIC og BDZ, i det mindste i 1984, men også, at genstanden for drøftelserne var den særlige situation i forholdet mellem industrien i de pågældende to lande og navnlig forsøgene på at begrænse eller regulere eksporten fra et land til et andet. Det er således godtgjort, at genstanden for de drøftelser, der pågik mellem de to sammenslutninger, var af konkurrencebegrænsende karakter. Da der endvidere ikke blev ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede de pågældende sammenslutninger (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162) — må det antages, at drøftelserne mellem SFIC og BDZ påvirkede deres adfærd og adfærden hos dem af deres medlemmer, der var brørt af samhandelen mellem Tyskland og Frankrig.

2251 Det følger af ovenstående (jf. præmis 2236-2250), at Kommissionen havde grundlag for at fastslå, at der forelå en samordnet praksis mellem SFIC og BDZ i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Den anfægtede beslutning indeholder imidlertid ingen oplysninger, der godtgør, at denne samordnede praksis forelå inden 1984. Artikel 3, stk. 3, litra a), må derfor annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at der forelå ulovlige drøftelser mellem SFIC og BDZ før 1984.

B — Det pres, SFIC og de øvrige berørte franske producenter lagde på Cedest

2252 Kommissionen har af det interne notat fra Lafarge af 23. juni 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4, og nr. 50, punkt 3, andet afsnit, dok. 33.126/6592-6596) udledt, at SFIC og de øvrige franske producenter på grundlag af aftalerne, der havde til formål at nedbringe den grænseoverskridende handel med cement, lagde pres på Cedest for at få selskabet til at ændre sin eksport til Tyskland.

2253 I nr. 50, punkt 3, i den anfægtede beslutning oplyser Kommissionen ikke nøjagtigt, af hvilken del af notatet den udleder dette.

2254 I nr. 22, punkt 16, citerer den imidlertid følgende stykke (notatets s. 3):

»Ind. (Syn) et particulièrement Laf. [Lafarge] a exercé tout son poids lorsque concurr. sauvage (Kerpen)
(laitier moulu dangereux p. mélanges).«

[»Sammenslutningen (Syndicat), især af Laf. [Lafarge], gjorde alt, hvad der kunne gøres i forbindelse med den illoyale konkurrence (Kerpen)
(formalet slagge farlig for blandinger).«]

2255 Når dette stykke ses i sammenhæng med drøftelserne, der gengives i notatet, viser det, at der faktisk blev lagt pres på Cedest. Dette pres havde karakter af konkurrencebegrænsning. Den del af notatet, der går forud for det i den foregående præmis citerede stykke, viser, at der blev lagt pres på Cedest for at få selskabet til at bringe sin aggressive handelspolitik i Tyskland til ophør og overholde »hjemmemarkedsprincippet« (udtrykket er anvendt på notates s. 2).

2256 Som dem, der stod bag dette pres, har Kommissionen nævnt SFIC og »de andre berørte franske producenter« (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 3, andet afsnit), dvs. Lafarge og Ciments français.

2257 SFIC har gjort gældende, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkterne under henvisning til et uddrag af det interne notat fra Lafarge af 23. juni 1982 kun har kritiseret, at sammenslutningen havde haft drøftelser med BDZ. Det nævnes ikke i det pågældende dokument, at der skulle være blevet lagt pres på Cedest.

2258 Det må konstateres, at det ikke af oplysningerne i meddelelsen af klagepunkter fremgår, at SFIC var blandt dem, der lagde pres på Cedest. Efter at have citeret uddraget af det interne notat fra Lafarge af 23. juni 1982 vedrørende SFIC's og BDZ's drøftelser anfører Kommissionen, at »af notatet fremgår det herefter, at Lafarge og Ciments français har lagt pres på Cedest« (meddelelsen af klagepunkter, nr. 12, s. 25). I øvrigt kritiseres det ikke andetsteds i meddelelsen af klagepunkter, at SFIC skulle have medvirket til at lægge pres på Cedest som beskrevet i notatet af 23. juni 1982 fra Lafarge. Redegørelsen for dette klagepunkt i meddelelsen af klagepunkter var således ikke formuleret på en sådan måde, at SFIC kunne blive klar over, at sammenslutningen blev kritiseret for den pågældende adfærd. Sammenslutningens ret til kontradiktion blev påvirket heraf. Den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), må derfor annulleres, for så vidt som det heri er lagt til grund, at SFIC deltog i en samordnet praksis for at lægge pres på Cedest.

2259 Med hensyn til Lafarge må det blot konstateres, at det afsnit af selskabets interne notat af 23. juni 1982, citeret ovenfor i præmis 2254, ifølge hvilket: »Sammenslutningen (Syndicat), især af Laf. [Lafarge], gjorde alt, hvad der kunne gøres [...]« er en gengivelse af, hvad B. Collomb, der netop repræsenterede Lafarge's interesser, havde sagt. Det viser klart, at Lafarge lagde pres på Cedest, uanset hvad dette havde haft af konsekvenser for Cedest's faktiske adfærd. Heraf følger, at Lafarge's deltagelse i den adfærd, der omhandles i nr. 50, punkt 3, i den anfægtede beslutning er blevet godtgjort heri.

2260 Lafarge er i øvrigt ikke præcist kommet ind på det ovennævnte afsnit. Selskabet har blot præciseret, at dets interne notat kun viser, at man havde anmodet om selskabets assistance i konflikten, der var blevet fremkaldt af Cedest, og at der — som de øvrige dokumenter nævnt i nr. 22 i den anfægtede beslutning beviser — var stadig uenighed mellem de forskellige berørte parter, hvorfor der ikke kunne være tale om nogen aftale eller noget samarbejde, der kunne anses for at være en samordnet praksis i den i retspraksis anvendte betydning (dom i sag 48/69, ICI mod Kommissionen, nævnt ovenfor i præmis 636, dommens præmis 64, og Rettens dom af 24.10.1991, sag T-2/89, Petrofina mod Kommissionen, Sml. II, s. 1087, præmis 214 og 215). Lafarge har herved også henvist til sit interne notat om et møde mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger den 17. november 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 7) og et referat fra Ciments français af 17. maj 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 9) og anført, at disse dokumenter beviser, at Cedest hverken ændrede sin adfærd eller opgav det tyske marked.

2261 Det må imidlertid fastslås, at Lafarge's fortolkning af sit interne notat af 23. juni 1982, selv under forudsætning af, at den er korrekt, ikke kan anses for at være fuldstændig. Den omstændighed, at Lafarge blev kontaktet med henblik på, at selskabet skulle løse den konflikt, Cedest havde fremkaldt, er uden betydning for godtgørelsen af, at der forelå en aftale med bl.a. Ciments français, og udelukker heller ikke, at Lafarge ved den lejlighed havde øvet et vist pres. Den omstændighed, at Lafarge har en andel i kapitalen i Cedest, synes at bekræfte, at der faktisk var tale om et sådant pres, som også klart fremgår af selskabets eget interne notat. Det er således bevist, at aftalen om at lægge pres på Cedest udgjorde en overtrædelse (jf. ovenfor i præmis 2255).

2262 I øvrigt har Kommissionen ikke gjort gældende, at Cedest har ændret sin forretningsmæssige adfærd som følge af det pres, som SFIC og de andre berørte franske producenter havde øvet. Kommissionen nøjedes her med at bevise, at der på grundlag af aftalen skulle lægges pres på Cedest for at tvinge selskabet til at ændre sin adfærd (jf. ovenfor i præmis 2255), hvilket er tilstrækkeligt til at godtgøre, at det var ulovligt i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 1674 nævnte retspraksis). Lafarge's argument med hensyn til den adfærd, Cedest havde udvist som følge af dette pres, er derfor uden betydning.

2263 Under alle omstændigheder finder Retten at måtte forkaste Lafarge's argumenter dels om, at selskabet ikke havde nogen interesse i at lægge nogen form for pres på Cedest i betragtning af de særlige omstændigheder ved den stilling, selskabet og dets tyske datterselskab, Wössingen, indtog på markedet, dels om, at den »ringe i vandet«-teori, som Kommissionen havde brugt til at begrunde, at der skulle foreligge et fransk-tysk kartel, ikke kunne forklare den

konkurrencemæssige adfærd i Tyskland, hvor Wössingen's salg var gået op fra 1976 til 1991, og at den pågældende teori ikke kunne anvendes på regionale markeder inden for området.

2264 Det bemærkes, at i modsætning til, hvad der er anført af Lafarge, føres beviset for, at der foreligger en aftale om at lægge pres på Cedest, ikke på grundlag af en økonomisk markedsanalyse i lyset af den påberåbte »ringe i vandet«-teori, men på grundlag af direkte dokumentbeviser, der hidrørte fra selskabet selv. Spørgsmålet om, hvorvidt Lafarge havde en eventuel »interesse« i at lægge pres på Cedest, er derfor uden relevans, for så vidt som det er behørigt godtgjort, at der blev øvet et sådant pres. Endvidere er det ikke uforeneligt, at en virksomhed på den ene side deltager i en bilateral aftale, der skal sikre respekt af hjemmemarkederne, og på den anden side søger at øge sit lokale datterselskabs indflydelse på et område, der er berørt af aftalen. Dette gør sig i øvrigt gældende for alle de aftaler, Lafarge påstås at have deltaget i (jf. nedenfor i præmis 2295-2315 og 2331-2442).

2265 En række oplysninger strider i øvrigt mod det af Lafarge anførte. For det første viser det sig, at selskabet var bekymret for det fransk-tyske forhold, idet det af flere dokumenter fremgår, at det deltog i drøftelser af dette emne (internt notat af 23.6.1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4, dok. 33.126/6592-6596), hvori Lafarge's repræsentant, B. Collomb, bl.a. nævnte »hjemmemarkedsprincippet«, det udaterede interne notat om et møde den 17.11.1982 mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 7, dok. 33.126/6582 og 6583), et brev af 28.7.1982 fra C. Hummel fra Dyckerhoff til B. Collomb fra Lafarge (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 5, dok. 33.126/6597, 6598 og 6599) og et internt notat af 2.9.1982 fra Lafarge skrevet af J. Marichal til B. Collomb (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 6, dok. 33.126/6584)). Dernæst havde Lafarge, som Kommissionen har anført i den anfægtede beslutning, en særlig interesse i at deltage i drøftelserne om det fransk-tyske forhold af hensyn til det tyske datterselskab Wössingen's stilling (nr. 22, punkt 13, tredje og fjerde afsnit). Som Kommissionen også har fremhævet i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 13, andet afsnit), var Lafarge's stilling endelig — selv om den på grund af selskabets fabrikkers beliggenhed ikke helt kunne sammenlignes med andre franske producenters — ikke garderet mod virkningerne af konkurrencen mellem de franske og tyske producenter inden for det område, hvor selskabet selv drev forretning, i det omfang konflikten, der var fremkaldt af Cedest's optræden på det tyske marked, risikerede at brede sig i tilfælde af repressalier fra de tyske producenters side.

2266 Lafarge er i øvrigt i medfør af procesreglementets artikel 48, stk. 2, afskåret fra at påberåbe sig sine egne interne notater af 6. august 1982 (dok. 33.126/7522, 7523 og 7524) og af 7. januar 1983 (dok. 33.126/7514, 7515 og 7516), for så vidt som Lafarge har påberåbt sig dem for første gang under retsmødet.

2267 Under alle omstændigheder bekræfter eksistensen og indholdet af disse to interne notater i realiteten, at Lafarge har vist interesse for de problemer, der er opstået på grund af Cedest's adfærd i Tyskland, særligt under hensyn til Lafarge's interesser i Wössingen.

2268 Notatet af 6. august 1982, der er skrevet af J. Marichal, med overskriften »LC's [Lafarge's] strategi i BRD 'Cedest-sagen'«, indeholder tre adskilte afsnit: A. Modstående kræfter, B. Forudseelige træk og C. Handlingsforslag.

2269 I punkt 3 under afsnit A noteres det, at Wössingen »som andre er berørt af C.'s [Cedest's] fremstød«.

2270 De fem punkter under afsnit C viser ligeledes, at Lafarge følte sig berørt af Cedest's adfærd i Tyskland:

»1. Refuser une soi-disant concertation avec les deux gros RFA sans Cedest qui ne peut apporter à LC [Lafarge] que des déboires.

2. Persister ds posit. 'nous ne viendrons qu'invités par Cedest. En France, les participations minoritaires, cela se pratique comme cela'.

3. Ne pas accepter même l'idée de 'compensations' données à PZW [Wössingen] à un engagement de Cedest de ne plus attaquer qui ne serait vraisemblablement pas respecté (jeu dupes) et par conséq., éviter de s'engager sur la pente glissante des comptes de tonnes (on fait ainsi d'une pierre deux coups).

4. Faire une sorte de chantage auprès de Cedest: plus de CK si pas de frein RMC/Ludwig pq se retenir d'employer le seul moyen de pression dont on semble disposer?

en pratique — JM [M.J. Marichal] tf [sans doute pour téléphoner] écrit à B.R. [M. B. Renard de Cedest] pour insister pour avoir le résultat de l'enquête promise par lui auprès L.M. et dire que nous comptons ferm^{t} sur son intervention auprès RMC

— pas de c^{de} CK à Cedest si pas de suite

Sinon — nous faisons plaisir à un 'ennemi' (plutôt concurrent) de W [Wössingen]

— en refusant à ceux que W [Wössingen] devons essayer de ménager sans que cela nous coûte.

5. Dire à Cedest (verbalement) que nous ne serons pas les inquisiteurs du procès qui leur est intenté en RFA.«

[»1. Afvise en såkaldt aftale med de to store i BRD uden Cedest, som kun kan give LC [Lafarge] ærgrelser.

2. Holde fast i den holdning, at 'vi kommer kun, hvis vi bliver inviteret af Cedest. I Frankrig foregår det på den måde med minoritetsinteresser'.

3. End ikke acceptere tanken om 'erstatning' til PZW [Wössingen] ved, at Cedest påtager sig en forpligtelse til ikke længere at foretage fremstød, som sandsynligvis ikke ville blive overholdt (snyd) og således undgå at bevæge sig ud på det skråplan med optælling af tons (to fluer med et smæk).

4. Foretage en slags afpresning af Cedest: ikke mere KL [klinker], medmindre RMC/Ludwig bremses, hvf. [hvorfor] undlade at anvende det eneste pressionsmiddel, vi lader til at have?

I praksis — JM [J. Marichal] tf [formentlig telefonere] skriver til B.R. [B. Renard fra Cedest] og insisterer på at få det resultat af undersøgelsen, han lovede L.M., og siger, at vi regner stærkt med hans mellemkomst over for RMC

— ingen ordrer på KL [klinker] til Cedest, hvis der ikke sker noget

Ellers — glæder vi en 'fjende' af (snarere konkurrent til) W [Wössingen]

— ved at afvise dem, som vi bør prøve at omgås forsigtigt, uden at det koster os noget.

5. Sige til Cedest (mundtligt), at vi ikke vil være inkvisitorerne i den sag, de har startet i BRD.«]

2271 Det interne notat af 7. januar 1983 illustrerer ønsket i Lafarge's ledelse om at få kendskab til det egentlige indhold af drøftelserne, der uden Lafarge fandt sted mellem Cedest og visse tyske producenter, Dyckerhoff og Heidelberger, under et møde den 17. november 1982.

2272 Hvad endelig angår Ciments français, må det konstateres, at det ovenfor i præmis 2254 nævnte afsnit af det interne notat af 23. juni 1982 fra Lafarge ikke med ord nævner Ciments français, selv om Kommissionen udtrykkeligt i meddelelsen af klagepunkter (nr. 12, s. 25) har kritiseret selskabet for at have lagt pres på Cedest.

2273 Ciments français har gjort gældende, at det ikke på grundlag af det omtvistede notat kan fastslås, at selskabet har deltaget i drøftelser af Cedest's salg i Tyskland, og endnu mindre, at selskabet skulle have lagt pres på Cedest.

2274 Det fremgår imidlertid af notatet, når det sammenholdes med det interne notat fra Ciments français af 25. januar 1983 (dok. 33.126/4254, 4255 og 4256), der er citeret i nr. 22, punkt 8, i den anfægtede beslutning, og referatet af 17. maj 1983 fra Ciments français (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 9, dok. 33.126/4251-4253), at Kommissionen med rette fandt, at Ciments français havde lagt pres på Cedest som led i en aftale med det formål at nedbringe den grænseoverskridende handel med cement.

2275 Det må indledningsvis fastslås, at selv om Ciments français ikke udtrykkeligt er nævnt i afsnittet af det interne notat af 23. juni 1982 fra Lafarge om det pres, der blev lagt på Cedest (jf. ovenfor i præmis 2254), og selv om notatet ifølge Kommissionens eget udsagn refererer drøftelser mellem repræsentanter for Lafarge og Dyckerhoff (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4), omtaler notatet »Sammenslutningen (Syndicat)«, dvs. den franske industri, som Ciments français ubestrideligt var en del af på det pågældende tidspunkt. Endvidere omtales Ciments français længere fremme i notatet, hvor selskabets indflydelse på Cedest beskrives på følgende

måde: »CF [Ciments français] nous savons que son influence sur Cedest est inférieure à celle de L. [Lafarge] en plus prix de fourniture à RMC sont << prix français BC rejette la balle aux Ci fr. [Ciments français].« [»CF [Ciments français] vi ved, at virksomhedens indflydelse i Cedest er mindre end L's [Lafarge] endvidere er priserne til RMC lavere << franske priser BC sender bolden tilbage til Ci fr. [Ciments français]«]. Som Kommissionen har bemærket i sin besvarelse af et skriftligt spørgsmål fra Retten i sag T-39/95, kan denne omtale af Ciments français kun forklares med, at dette selskab var involveret i de tidligere drøftelser, der er nævnt i notatet.

2276 Det fremgår endvidere af notatet af 25. januar 1983 og referatet af 17. maj 1983 fra Ciments français, at selskabet i 1983 stadig var involveret i drøftelserne vedrørende Cedest's adfærd i Tyskland. I de to dokumenter nævnes det således, at selskabet har deltaget i drøftelser med Dyckerhoff om begrænsning af Cedest's salg i Tyskland og de gengældelsesforanstaltninger, Dyckerhoff påtænkte at træffe over for Cedest. Selv om disse dokumenter påberåbes andetsteds i den anfægtede beslutning til støtte for en anden samordnet praksis mellem Ciments français og Dyckerhoff (jf. nedenfor i præmis 2316-2330), bekræfter de, at Ciments français var involveret i den aftale, til opfyldelse af hvilken der blev lagt pres på Cedest af den franske industri, hvilket Lafarge's notat af 23. juni 1982 (jf. den foregående præmis) viser. Da der ikke er ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede Ciments français (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162) — må det antages, at den pågældende aftale påvirkede virksomhedens adfærd i samhandelen mellem Frankrig og Tyskland.

2277 Ciments français kan ikke påberåbe sig, at selskabet ikke selv havde nogen interesse i Cedest's salg i Pfalz, eftersom det ikke opererede i dette område, ikke kontrollerede nogen tysk producent, ikke havde nogen andel i Cedest's kapital og ikke var involveret i den sag, Bundeskartellamt havde indledt vedrørende Sydtyskland. Ciments français har endvidere selv anført ikke at have fået indsigt i sagsakterne vedrørende dette nationale kartel under den administrative procedure.

2278 Som Kommissionen med rette har fremhævet i sine indlæg i sag T-39/95, er denne argumentation ganske uden relevans, for så vidt som der ikke er tale om en aftale om opdeling af salget på markedet i Pfalz, men om, at der er lagt pres for at undgå, at de tyske producenter, der var irriterede over Cedest's adfærd, traf gengældelsesforanstaltninger, der ville ramme de franske egne, hvor Ciments français opererede, f.eks. det østlige Frankrig og den eneste tyske egn, hvor Ciments français bekræfter at have opereret, nemlig Saarland. Endvidere har Kommissionen hverken i meddelelsen af klagepunkter eller i den anfægtede beslutning til godtgørelse af Ciments français's deltagelse i overtrædelsen i beslutningens artikel 3, stk. 3, litra a), støttet sig på, at Bundeskartellamt eller en anden myndighed skulle have ført bevis for deltagelse i et nationalt kartel omfattende Sydtyskland.

2279 Ciments français kan heller ikke benytte det interne notat fra Lafarge vedrørende et møde den 17. november 1982 mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 7, dok. 33.126/6582 og 6583) til at bestride at have deltaget i at lægge pres på Cedest. Selv under forudsætning af, at dette notat, som selskabet har gjort gældende refererer drøftelser alene vedrørende Cedest's adfærd i Pfalz, er notatet uden betydning for påvisningen

af, at Ciments français medvirkede til at lægge pres på Cedest, idet dette blev bevist ved hjælp af et andet dokument, nemlig notatet af 23. juni 1982 fra Lafarge (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4, dok. 33.126/6592-6596). Ydermere nævner notatet vedrørende mødet den 17. november 1982 intetsteds Ciments français.

2280 Det følger således heraf, at Kommissionen har godtgjort, at Lafarge og Ciments français lagde pres på Cedest for at få selskabet til at moderere sit salg på det tyske marked. På grund af tilsidesættelsen af SFIC's ret til kontradiktion under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 2257 og 2258) er denne sammenslutnings medvirken i dette pres derimod ikke godtgjort i overensstemmelse med reglerne.

2281 Det er i øvrigt fastslået, at det pågældende pres havde karakter af en konkurrencebegrænsning (jf. ovenfor i præmis 2255).

C — Samordning mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger

2282 Kommissionen har udledt, at der forelå en sådan aftale, af et håndskrevent internt notat fra Lafarge med referat af et møde den 17. november 1982 mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger, hvor de pågældende parter havde drøftet Cedest's salg i Tyskland (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 7, og nr. 50, punkt 3, andet afsnit, dok. 33.126/6582 og 6583).

2283 Ingen af de pågældende tre sagsøgere har benægtet, at der skulle være holdt dette møde den 17. november 1982, eller at de deltog i det. Selv om de ikke har bestridt emnet for de drøftelser, der fandt sted under mødet, har de alle alle tre dog hævdet, at det trods dette særlige emne ikke drejede sig om adfærd i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, enten fordi drøftelserne kun bestod i en meddelelse af, at Cedest havde påtaget sig en forpligtelse over for Dyckerhoff og Heidelberger, eller fordi man intet havde foretaget sig på grundlag heraf, eller fordi ovennævnte håndskrevne notat beviste, at Cedest ikke havde efterkommet de anmodninger, selskabet havde fået om at påtage sig visse forpligtelser, eller endog fordi forsøget — da Cedest ikke var gået ind på producenternes krav om, at selskabet opgav sit aggressive salg i Tyskland, eller endog påtænkte at indrette sin adfærd efter dette krav — højst havde været ensidigt og under alle omstændigheder ikke udgjorde samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, som i det mindste kræver en aftale mellem to personer.

2284 Som anført ovenfor i præmis 2205 har Cedest i sit indlæg af 7. januar 1998 vedrørende aktindsigt i Kommissionens sagsakter, som blev indrømmet Cedest efter foranstaltningen med

henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, navnlig påberåbt sig et internt notat fra Lafarge af 7. januar 1983 (dok. 33.126/7514, 7515 og 7516), som selskabet ikke havde fået adgang til under den administrative procedure, til godtgørelse af, at selskabet i den pågældende periode til stadighed optrådte uafhængigt i Tyskland.

2285 Dette interne notat er ikke i overensstemmelse med Lafarge's notat om mødet den 17. november 1982, der er citeret i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 7), for så vidt angår spørgsmålet om, hvad der blev sagt af Cedest's repræsentanter under dette møde (jf. ovenfor i præmis 2203-2210).

2286 Det må derfor fastslås, at Cedest kunne have anvendt dette notat til sit forsvar under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 247). Proceduren kunne således have fået et andet udfald, hvis Cedest havde fået indsigt i dette dokument inden vedtagelsen af den anfægtede beslutning i betragtning af dets betydning for den bevismæssige værdi af notatet om mødet den 17. november 1982.

2287 Notatet af 7. januar 1983 imødegår således det eneste bevis for selskabets deltagelse i den samordnede praksis med Dyckerhoff og Heidelberger, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a).

2288 Eftersom den praksis, der er samordnet med Dyckerhoff og Heidelberger, er den eneste i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), som Cedest angiveligt deltog i, må denne bestemmelse annulleres i forhold til Cedest, for så vidt som den bygger på selskabets deltagelse i en samordnet praksis til regulering af cementleverancer fra Frankrig til Tyskland og fra Tyskland til Frankrig.

2289 Under alle omstændigheder må det gentages, at notatet af 7. januar 1983 beviser, at Kommissionen anlagde en urigtig vurdering, da den fandt, at »Cedest var rede til at begrænse salget til Tyskland og afpasse det efter markedssituationen« (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 7), og at Cedest havde »erklære[t] over for Dyckerhoff og Heidelberger, at man ikke ville sælge til andre end RMC og PZW i BRD, og at man var indstillet på 'i fremtiden at tilpasse sine leverancer til BRD (stadigvæk eksklusive Saarland), uanset om udviklingen var op- eller nedadgående' [se notat af 17.11.1982, nr. 22, punkt 7]« (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 3, andet afsnit) (jf. ovenfor i præmis 2211).

2290 Kommissionen kan ikke, som den har gjort under retsmødet i sag T-38/95, i den forbindelse gøre gældende, at den ligeledes har lagt vægt på visse afsnit i det interne notat fra Lafarge af 23. juni 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4, dok. 33.126/6592-6596). Dette notat

nævner intetsteds nøjagtige møder og forpligtelser, Cedest herunder skulle have påtaget sig over for de tyske producenter. Det kan højst af afsnittet, der lyder: »[...] H: N. avons dit ne pas accepter, constamment depuis 1980 ds des conversations avec — collègues franç — Cedest (81) [...]« [»Vi har konstant siden 1980 i vores samtaler med — fran. koll. — Cedest (81) sagt, at vi ikke vil acceptere det«], udledes, at Dyckerhoff heri henviser til kontakter mellem Dyckerhoff og Cedest i 1981. Bortset fra, at der er tale om begivenheder, som under forudsætning af, at de faktisk har fundet sted, ligger forud for perioden for den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), omhandlede overtrædelse, har Kommissionen ikke i beslutningen lagt vægt på hverken, at der skulle have været denne kontakt mellem Dyckerhoff og Cedest, eller hvad indholdet heraf skulle have været.

2291 Tilsidesættelsen af Cedest's ret til kontradiktion ved, at selskabet uretmæssigt blev nægtet aktindsigt i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure, det manglende bevis for selskabets deltagelse i en samordnet praksis med Dyckerhoff og Heidelberger den 17. november 1982 og konsekvenserne heraf, medfører imidlertid ikke, at de resultater, Kommissionen er nået frem til på grundlag af det interne notat fra Lafarge citeret i nr. 22, punkt 7, i den anfægtede beslutning i forhold til de pågældende to andre sagsøgere, Dyckerhoff og Heidelberger, er ugyldige.

2292 Bortset fra, at ingen af disse to sagsøgere har påberåbt sig relevansen af det interne notat af 7. januar 1983 fra Lafarge i forbindelse med deres indlæg vedrørende aktindsigt, som blev indrømmet efter de af Retten anordnede foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse (jf. nedenfor i præmis 2446, 2447, 2461 og 2462), må det konstateres, at de ikke har bestridt, at de sammen under mødet den 17. november 1982 forsøgte at opnå forpligtelser fra Cedest's side. For deres vedkommende havde dette møde således et konkurrencebegrænsende formål, idet denne kontakt mellem to konkurrenter på markedet, Dyckerhoff og Heidelberger, havde til formål at påvirke en aktuel eller mulig konkurrents, nemlig Cedest's, markedsadfærd ved en fælles aftale (jf. den ovenfor i præmis 651 nævnte dom i sagerne Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 174, den ovenfor i præmis 1053 nævnte dom i sagen Rhône-Poulenc mod Kommissionen, dommens præmis 121, den ovenfor i præmis 1852 nævnte dom i sagen BASF mod Kommissionen, dommens præmis 240, og den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 258). Da der endvidere ikke blev ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede Dyckerhoff og Heidelberger (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162) — må det antages, at aftalen mellem de to virksomheder vedrørende Cedest's adfærd i Tyskland påvirkede deres adfærd i samhandelen mellem Frankrig og Tyskland.

2293 Heidelberger kan ikke benægte at have deltaget i denne samordnede praksis under henvisning til de interne notater fra Lafarge af 23. juni og 2. september 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4 og 6, dok. 33.126/6592-6596 og 6584), som gengiver drøftelserne mellem Lafarge og Dyckerhoff. Bortset fra, at Heidelberger har påberåbt sig disse to notater for at forsøge at bevise, at selskabet ikke har deltaget i en aftale eller samordning med Lafarge og Dyckerhoff, hvilket Kommissionen ikke har gjort gældende i den anfægtede beslutning, indeholder disse to interne notater fra Lafarge ingen nærmere oplysninger om mødet den 17. november 1982, hvor Heidelberger og Dyckerhoff forsøgte at overtale Cedest til at ændre sin adfærd i Tyskland.

2294 Det følger heraf, at Kommissionen på grundlag af de oplysninger, den har fremlagt i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 7), med rette kunne konkludere, at Dyckerhoff og Heidelberger havde tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, under mødet med Cedest den 17. november 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 3, andet afsnit). Det interne notat fra Lafarge af 7. januar 1983, som alene er i modstrid med det i den anfægtede beslutning citerede notat for så vidt angår Cedest's adfærd, ændrer ikke herved.

D — Samordning mellem Lafarge og Dyckerhoff

2295 Kommissionen har fastslået, at der foreligger en aftale mellem Lafarge og Dyckerhoff, på grundlag af tre dokumenter: et håndskrevet internt notat fra Lafarge af 23. juni 1982 (dok. 33.126/6592-6596), citeret i nr. 22, punkt 4, i den anfægtede beslutning, et brev af 28. juli 1982 fra C. Hummel fra Dyckerhoff til B. Collomb fra Lafarge (dok. 33.126/6597, 6598 og 6599), citeret i nr. 22, punkt 5, og et håndskrevet internt notat af 2. september 1982 fra Lafarge (dok. 33.126/6584), citeret i nr. 22, punkt 6. På basis af disse tre dokumenter finder Kommissionen, at »Lafarge og Dyckerhoff arbejdede på at undgå enhver aggressivitet og forsøgte at etablere harmoni mellem de franske og tyske producenter, der var berørt af eksporten« (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 3).

2296 Som anført ovenfor i præmis 2234 har Dyckerhoff anerkendt, at der fandt drøftelser sted mellem tyske og franske producenter i 1982 og 1983, og har ikke fremsat særlige bemærkninger vedrørende de tre dokumenter, Kommissionen har fremlagt. Dyckerhoff har blot påpeget, at selv om de pågældende drøftelser havde haft til formål at tilskynde Cedest til at opgive sin aggressive salgspolitik i Tyskland, kunne de ikke anses for at udgøre en samordnet praksis, for så vidt som Cedest ikke havde indvilliget i at efterkomme ønsket.

2297 Det sidste synspunkt må forkastes. Hvis drøftelserne mellem Dyckerhoff og Lafarge faktisk havde til formål på den ene eller den anden måde at formå Cedest til at opgive sin særlige adfærd i Tyskland, havde de et konkurrencebegrænsende formål. Da der ikke blev ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede Dyckerhoff og Heidelberger (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162) — må det antages, at aftalen mellem de to virksomheder påvirkede deres adfærd i samhandelen mellem Frankrig og Tyskland. En sådan aftale udgør en overtrædelse af forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 1670 nævnte retspraksis).

2298 I det foreliggende tilfælde fremgår det imidlertid netop af de tre dokumenter, Kommissionen har citeret i den anfægtede beslutning, at drøftelserne mellem Dyckerhoff og Lafarge havde en konkurrencebegrænsende karakter.

2299 Det interne notat fra Lafarge af 23. juni 1982 refererer således et møde mellem repræsentanterne for Lafarge og Dyckerhoff, hvorunder der var tale om Cedest's adfærd og dens konsekvenser for det fransk-tyske forhold. I notatet nævnes i øvrigt udtrykkeligt princippet om respekt af hjemmemarkederne på følgende måde: »Principe home market ok mais est-ce facile à respecter. En Belg.? Peut-être à remettre en cause au niveau des front. mais pas sans accord. Face à Cedest nous sommes où?« [»Hjemmemarkedsprincippet OK, men er det let at overholde — I Belg.? Det kan være nødvendigt at bryde det ved grænserne, men ikke uden aftaler. Hvor står vi over for Cedest?«]

2300 C. Hummel fra Dyckerhoff anfører ligeledes følgende i sit brev af 28. juli 1982: »Og da vi har fri meningsudveksling, vil jeg i dag gerne tilføje, at vi mener, at et egentligt samarbejde ville have en positiv virkning med hensyn til deres aktiemajoritet i Wössingen, men også over for Cedest. De eksisterende problemer skulle kunne løses, hvis alle parter deltager positivt, navnlig i betragtning af personsammensætningen i Cedest's og Lafarge's bestyrelser.«

2301 I det interne notat fra Lafarge af 2. september 1982 anfører ophavsmanden, J. Marichal, om en telefonsamtale samme dag med H. Grüner fra Dyckerhoff bl.a. følgende: »Je lui ai répondu qu'avant toute chose il fallait absolument épuiser toutes les possib. de négociations directes avec Cedest et, par conséquent, comme vous l'aviez déjà dit, demander un entretien au niveau du président de Cedest, entretien auquel vous seriez disposé à participer si le président de Cedest vous y invitait. J'ai ajouté qu'il me paraissait prématuré d'organiser une réunion des producteurs allemands touchés par l'agressivité de Cedest pour discuter de ce que chacun peut tolérer ou pas, aussi longtemps que la discussion avec Cedest n'avait pas eu lieu [...] Finalement, et toujours en allemand, il a très bien résumé ce qu'il retenait de notre position: 1) Pas de réunion gde, mais un indispensable entretien de DY [Dyckerhoff] (avec ou sans HEI [Heidelberger]) avec le président de Cedest, avant toute autre réunion 2) Une réunion des product. allemds touchés, après cet entretien, en qq sorte pour partager les sacrifices si accord a été conclu.« [»Jeg svarede ham, at frem for alt var det absolut nødvendigt at prøve alle mulige direkte forhandlingsløsninger med Cedest og derfor, som De allerede havde sagt, bede om en samtale med Cedest's formand, hvori De gerne ville deltage, hvis Cedest's formand inviterede Dem. Jeg tilføjede, at det var for tidligt at arrangere et møde med de tyske producenter, der var berørt af Cedest's aggressive adfærd, for at drøfte, hvad hver især kan eller ikke kan tolerere, så længe der ikke var blevet ført drøftelser med Cedest [...] Endelig — og stadig på tysk — sammenfattede han på udmærket måde, hvordan han havde opfattet vores stilling: 1) Intet st. [stort] møde, men en nødvendig samtale mellem DY [Dyckerhoff] (med eller uden HEI [Heidelberger]) og Cedest's formand, før der bliver afholdt noget som helst andet møde. 2. Et møde med de berørte tyske producenter efter denne samtale for på en vis måde at dele smerten, hvis der indgås en aftale.«]

2302 Lafarge har derimod gjort gældende, at disse tre dokumenter viser, at der var en stadig uenighed mellem de tre forskellige berørte parter.

2303 For det første har Lafarge anført, at selv om selskabet anerkender, at dets interne notat af 23. juni 1982 gengiver de drøftelser, selskabet førte med Dyckerhoff, indeholder notatet intet tegn på en aftale, som kunne være indgået mellem selskabet selv og Dyckerhoff. Notatet beviser kun, at selskabet var blevet bedt om at mægle i en konflikt, der var blevet fremkaldt af Cedest's adfærd i Tyskland.

2304 Det bemærkes, at alene den omstændighed, at Lafarge har anerkendt, at selskabets notat af 23. juni 1982 loyalt gengiver de drøftelser, selskabet har ført med Dyckerhoff, og at drøftelserne vedrørte Cedest's adfærd i Tyskland, hvilket allerede klart fremgår af dokumentet, viser, at selskabet således har deltaget i en aftale i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Det er uden

nogen videre betydning, om Lafarge faktisk foretog sig noget i anledning af de påståede anmodninger fra Dyckerhoff, når det interne notat viser, at disse to producenter holdt hinanden underrettet om, hvad de påtænkte at foretage sig som reaktion på Cedest's særlige adfærd. Da der ikke er ført bevis for det modsatte, må det antages, at disse drøftelser påvirkede disse erhvervsdrivendes adfærd i samhandelen mellem Frankrig og Tyskland, hvorfor deres handlemåde udgør en samordnet praksis i den i traktatens artikel 85, stk. 1, anvendte betydning (jf. den ovenfor i præmis 2292 nævnte retspraksis).

2305 Lafarge's argument om, at ordene »hjemmemarkedsprincippet OK« i selskabets notat af 23. juni 1982 skulle gå på teorien om naturlige markeder som følge af cements vægt, må ligeledes forkastes. Som Kommissionen med rette har fremhævet, ville det, hvis cementmarkedet virkelig blev naturligt bestemt på grund af produktets vægt, ikke være nødvendigt at foretage sig noget for at få overholdt en sådan regel om naturlig organisering af markedet.

2306 For det andet har Lafarge gjort gældende, at brevet af 28. juli 1982 fra C. Hummel fra Dyckerhoff højst er en invitation til at deltage i drøftelser, hvilket ikke kan udgøre en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

2307 Det må imidlertid fastslås, at det af det pågældende brev fremgår, at det er foranlediget af et brev fra Lafarge af 8. juli 1982. I brevet nævnes endvidere en samtale mellem repræsentanter for Dyckerhoff og Lafarge. På grundlag af disse oplysninger kan det således allerede udelukkes, at der skulle være tale om et isoleret initiativ fra Dyckerhoff's side, der fritager Lafarge for ansvar, for så vidt som der kun forelå en anmodning om drøftelser. Det fremgår tillige af brevet fra Dyckerhoff, at de pågældende to producenter havde en »fri meningsudveksling« (jf. det ovenfor i præmis 2300 citerede afsnit). Selv om C. Hummel's hensigt var at få Lafarge til at intervenere i Cedest's bestyrelse, drøftede Lafarge således situationen i Tyskland som følge af Cedest's adfærd med Dyckerhoff. Denne konklusion bekræftes af det interne notat fra Lafarge af 23. juni 1982, hvori en samtale mellem de samme to producenter en måned tidligere nævnes.

2308 For det tredje har Lafarge gjort gældende, at det fremgår af det interne notat af 2. september 1982, at selskabet ikke kunne øve nogen indflydelse på Cedest, og at det afslog at deltage i et generelt møde.

2309 Denne argumentation kan heller ikke lægges til grund.

2310 Dels fremgår det — i modsætning til, hvad der gøres gældende — ikke af notatet, at Lafarge ikke kunne øve nogen indflydelse på Cedest. J. Marichal skriver deri følgende: »L. [Lafarge]

kunne på ingen måde påtvinge Cedest sit syn på tingene.« Gradsforskellen mellem på den ene side at påtvinge nogen sit syn på tingene og på den anden side at øve indflydelse giver spillerum for forskellige former for adfærd fra Lafarge's side, som alle har en konkurrencebegrænsende karakter, idet de har til formål at gribe ind i bestemmelsen af adfærden hos en anden økonomisk operatør på markedet, nemlig Cedest. I modsætning til, hvad Lafarge ønsker at give indtryk af, mente J. Marichal endvidere ikke, at ethvert initiativ fra Lafarge's side over for Cedest på daværende tidspunkt afgjort var dømt til at mislykkes. Tværtimod fremgår det af notatet, at Lafarge på visse betingelser var parat til at handle for at afslutte, hvad der var påbegyndt over for Cedest. Han anførte således nærmere: »Jeg svarede ham, at frem for alt var det absolut nødvendigt at prøve alle mulige direkte forhandlingsløsninger med Cedest og derfor, som De [B. Collomb fra Lafarge] allerede havde sagt, bede om en samtale med Cedest's formand, hvori De gerne ville deltage, hvis Cedest's formand inviterede Dem.«

2311 Lafarge tilkendegav således over for Dyckerhoff, at selskabet, om end på visse betingelser, var parat til at intervenere, selv om det havde anerkendt, at det ikke kunne påtvinge Cedest sit syn på tingene.

2312 Lafarge kan imidlertid ikke gøre gældende, at der i selskabets notat af 2. september 1982 gives udtryk for, at det havde afslået at deltage i et generelt møde. Ud over, hvad der er fastslået i foregående præmis, fremgår det af notatet, at J. Marichal under telefonsamtalen, der refereres deri, forklarede grundene til, at det efter Lafarge's opfattelse var for tidligt at arrangere et sådant møde, og til, at det var nødvendigt først at prøve alle mulige direkte forhandlingsløsninger med Cedest. Det fremgår således, at Lafarge og Dyckerhoff havde drøftet, hvordan den konflikt, der var opstået på grund af Cedest's adfærd, mest hensigtsmæssigt kunne løses. Det, der blev sagt af Lafarge's repræsentant, svarer således ikke til en tilkendegivelse af et kategorisk afslag på at deltage i et generelt møde mellem de forskellige parter, der var berørt af Cedest's adfærd i Tyskland.

2313 Lafarge's argumenter vedrørende de særlige forhold ved selskabets og dets datterselskab Wössingen's stilling på markedet må i øvrigt af de ovenfor i præmis 2263, 2264 og 2265 nævnte grunde igen forkastes.

2314 Det følger heraf, at selv om et godt forhold mellem franske og tyske ledere som anført af Lafarge ikke i sig selv er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, viser de tre dokumenter, Kommissionen har påberåbt sig i den anfægtede beslutning, at Lafarge og Dyckerhoff var blevet enige om at undgå enhver aggressivitet og at etablere harmoni mellem de franske og tyske producenter (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 3, tredje afsnit).

2315 Ovennævnte bekræfter endvidere, at Kommissionen ikke kritiserede Heidelberger for at have deltaget i en aftale eller samordnet praksis med Dyckerhoff og Lafarge på grundlag af Lafarge's notater af 23. juni og 2. september 1982 (jf. ovenfor i præmis 2293).

E — Samordning mellem Dyckerhoff og Ciments français

2316 Kommissionen har af to dokumenter udledt, at der forelå en aftale mellem Dyckerhoff og Ciments français, nemlig af et internt notat fra Ciments français af 25. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 8, dok. 33.126/4254, 4255 og 4256) og et referat fra Ciments français af 17. maj 1983 af et møde mellem Dyckerhoff og Ciments français den 9. og 10. maj 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 9, dok. 33.126/4251, 4252 og 4253). På grundlag af disse to dokumenter mener den, at »Dyckerhoff meddelte Ciments français, hvilke foranstaltninger man planlagde for at klare konkurrencen fra Cedest, og bekræftede ikke at ville sælge til Frankrig« (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 3, tredje afsnit).

2317 Igen anerkender Dyckerhoff, at der fandt drøftelser sted mellem tyske og franske producenter i 1982 og 1983, men gør ingen særlige bemærkninger om de to dokumenter, Kommissionen har citeret (jf. ovenfor i præmis 2234). Selskabet anfører blot, at de pågældende drøftelser ikke kan udgøre en samordnet praksis, for så vidt som de ikke førte til noget særligt resultat. Selskabet kommer kun ind på referatet fra Ciments français af 17. maj 1983 i forbindelse med anbringendet vedrørende spørgsmålet om en aftale om opdeling af markedet i Saarland. Med hensyn hertil fremhæver selskabet, at det ikke kan udledes af dette dokument, at det udtrykte en hensigt om ikke at sælge cement i Frankrig fremstillet på Ciments luxembourgeois's fabrik. Notatets punkt 6 viser kun, at Dyckerhoff havde forklaret, at selskabet ville anvende sin formalingskvote til at forsyne sine kunder i Trier- og Eiffel-området.

2318 Ciments français er af den opfattelse, at den omstændighed, at Dyckerhoff har nævnt Cedest's adfærd under de møder, som de to dokumenter, der er påberåbt i den anfægtede beslutning, vedrører, og hvoraf det ene angår selskabet Luxembourgeoise Intermoselle, ikke kan anses for bevis for, at selskabet deltog i en samordnet praksis. Af disse dokumenter fremgik der ikke at være nogen ønsker fra selskabets side, men de viste tværtimod dets passive optræden i denne sag. Det kan ikke på grundlag af en sådan passivitet bevises i overensstemmelse med kravene i retspraksis (den ovenfor i præmis 2260 nævnte dom i sagen Petrofina mod Kommissionen, dommens præmis 214 og 215), at de oplysninger, selskabet havde modtaget, indgik i et gensidigt forhold. Ciments français understreger igen, at selskabet ikke opererede på markedet i Pfalz, hvor Cedest var aktiv, på grund af de særlige forhold ved selskabets industrielle kapacitet.

2319 De af Dyckerhoff og Cements français fremførte argumenter må forkastes.

2320 For det første har ingen af de to virksomheder gjort gældende, at Ciments français's referat af 17. maj 1983 ikke er et loyalt referat af de drøftelser, der faktisk fandt sted den 9. og 10. maj 1983.

2321 For det andet anføres der følgende i referatets punkt 6 og 7:

»6. DYZ [Dyckerhoff] bekræftede, at man snart ville nå til enighed med CL [Ciments luxembourgeois] om at give DYZ [Dyckerhoff] en formalingskvote på 100 000 t på CL's formalingsanlæg og om cementleverancer i Trier- og Eifel-området. Det var ikke meningen, at de omtalte tons skulle gå til Saarland, medmindre der var økonomiske fordele i forhold til Göllheim-fabrikken, der i øjeblikket leverer til Saarland. Disse tons vil aldrig gå til Frankrig.

7. DYZ [Dyckerhoff] nævnte vanskelighederne på det tyske marked som følge af Cedest's aggressive adfærd på dette marked og gjorde rede for de foranstaltninger og projekter, som man havde til hensigt at gennemføre for at klare denne konkurrence.«

2322 Det fremgår af punkt 6, at Dyckerhoff under sine drøftelser med Ciments français oplyste, at det ikke var meningen, at cementleverancer i Trier- og Eifel-området, som da var under drøftelse med Ciments français, skulle gå til Saarland, og at de aldrig skulle gå til Frankrig. Eftersom Ciments français selv har fremhævet, at selskabet opererede i Saarland og den østlige del af Frankrig, underrettede Dyckerhoff det således om en handlemåde, som Dyckerhoff regnede med i fremtiden at anvende på markedet, og sørgede for at påpege, at det ville undgå de områder, hvor Ciments français var aktivt. Ciments français accepterede at drøfte dette. En drøftelse af den fremtidige adfærd hos mindst en af de pågældende to erhvervsdrivende, i det foreliggende tilfælde Dyckerhoff, udgør imidlertid en samordnet praksis, som er forbudt i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, idet det, da der ikke blev ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede de pågældende erhvervsdrivende — må antages, at deres aftale påvirkede deres adfærd i samhandelen mellem Frankrig og Tyskland (jf. den ovenfor i præmis 2292 nævnte retspraksis).

2323 I modsætning til, hvad der er gjort gældende af Ciments français, vedrørte drøftelserne af, hvortil mængderne, der var formalet på Ciments luxembourgeois's anlæg, skulle gå, ikke kun behandlingen af produktionen af klinker fra Intermoselle, idet det, som Kommissionen har fremhævet i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 15, tredje afsnit), i referatet anføres, at der er tale om cement til Trier- eller Eifel-området.

2324 Den konkurrencebegrænsende karakter af drøftelserne den 9. og 10. maj 1983 mellem Dyckerhoff og Ciments français bekræftes af referatets punkt 7, der viser, at Dyckerhoff informerede Ciments français om de projekter, som man havde til hensigt at gennemføre for at klare konkurrencen med Cedest i Tyskland.

2325 For det tredje fremgår det af det interne notat fra Ciments français af 25. januar 1983, hvori der refereres et besøg hos Dyckerhoff den 21. januar 1983, at de to producenter drøftede Cedest's

salg i Tyskland og Dyckerhoff's salg i Frankrig. Det anføres således nærmere i punkt 3, der refererer kommentarerne til de emner, der var optaget på dagsordenen til et møde, der skulle finde sted den 15. februar 1983, at dagsordenens punkt 7 med overskriften »Det fransk-tyske forhold« (dok. 33.126/4259) vedrører Cedest's salg i Tyskland og Dyckerhoff's salg i Frankrig [»Punkt 7. Det drejer sig om Cedest's salg til Tyskland og DYZ' [Dyckerhoff's] salg til Frankrig (anmodning fra Grüner).«] Som Kommissionen har anført i sine indlæg, er det uden betydning, at Dyckerhoff tog initiativet til at drøfte Cedest's adfærd i Tyskland med Ciments français, når spørgsmålet efter fælles overenskomst var optaget på dagsordenen for et møde mellem de to producenter.

2326 Notatet af 25. januar 1983 bekræfter i det mindste, at Dyckerhoff og Ciments français havde til hensigt at drøfte Cedest's adfærd i Tyskland og Dyckerhoff's adfærd i Frankrig som reaktion på Cedest's adfærd. Det bekræfter tillige, at drøftelserne havde en konkurrencebegrænsende karakter.

2327 Det følger heraf, at Kommissionen har godtgjort, at Dyckerhoff og Ciments français har deltaget i den samordning, den nævner i nr. 50, punkt 3, tredje afsnit, i den anfægtede beslutning.

2328 I øvrigt må det fastholdes, at trods Ciments français's benægtelser havde selskabet en særlig interesse i at drøfte Cedest's adfærd i Tyskland med Dyckerhoff, i betragtning af de eventuelle gengældelsesforanstaltninger i det østlige Frankrig, som kunne befrygtes fra de tyske producenters side. De emner, der blev behandlet under de to møder mellem Dyckerhoff og Ciments français, og som fremgår af de pågældende to dokumenter, er særligt vægtige indicier herfor. Ciments français's interesse i Cedest's adfærd i Tyskland bekræftes — som Kommissionen har anført i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 15, andet afsnit) — endvidere af et internt notat fra Vicat af 22. juli 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 1, dok. 33.126/6055, 6056 og 6057), hvori det anføres: »Der opstod derfor en meget alvorlig spænding mellem Cedest og SCF [Ciments français], en spænding, der blev forværret af den kamp, som de to konkurrenter førte i departementerne Bas-Rhin og Moselle.« Dette uddrag viser ikke alene, at der var en voldsom konkurrence mellem Cedest og Ciments français, hvilket er gjort gældende af sidstnævnte, men også, at der var en alvorlig spænding, der blev forværret af den konkurrence, der bestod mellem disse to producenter i visse områder. Denne spænding var således ikke et resultat af den konkurrence, der ifølge dette notat var mellem selskaberne i Bas-Rhin og Moselle.

2329 Det fremgår således af samtlige ovenstående betragtninger, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har bevist, at »som følge af Cedest's eksport til de tyske delstater med undtagelse af Saarland, og som følge af reaktionerne i Frankrig fra de tyske producenters side, blev der indgået bilaterale aftaler med det formål at nedbringe den grænseoverskridende handel med cement« (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 3, første afsnit), og at Dyckerhoff (jf. ovenfor i præmis 2282-2328), SFIC (jf. ovenfor i præmis 2236-2251), Ciments français (jf. ovenfor i præmis 2252-2281 og 2316-2328), Heidelberger (jf. ovenfor i præmis 2282-2294), Lafarge (jf. ovenfor i præmis 2252-2281 og 2295-2315) og BDZ (jf. ovenfor i præmis 2236-2251) deltog i disse aftaler.

2330 Under alle omstændigheder må den argumentation, der er fremført af Ciments français, Heidelberger og Lafarge vedrørende en urigtig vurdering i den økonomiske analyse af det fransk-tyske marked til bestridelse af, at de skulle have deltaget i den samordnede praksis, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), forkastes, for så vidt som den pågældende samordnede praksis og de pågældende forskellige sagsøgeres deltagelse heri er blevet godtgjort på grundlag af dokumenter, hvis bevismæssige værdi ikke kræver nogen vurdering i forhold til en økonomisk analyse af det pågældende marked (jf. ovenfor i præmis 263 og 264).

Generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland

2331 Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Cedest (sag T-38/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95) og BDZ (sag T-48/95) har bestridt både, at der skulle være indgået en aftale om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland, som anført af Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 10, og nr. 50, punkt 3, femte afsnit), og at de skulle have deltaget i denne aftale.

2332 Inden der tages stilling til deres argumenter, skal det gennemgås, hvad Kommissionen med hensyn hertil har kritiseret dem for i den anfægtede beslutning.

2333 I nr. 50, punkt 3, femte afsnit, har Kommissionen anført følgende:

»Disse eksempler på samordnet praksis førte til indgåelse af en aftale mellem de berørte franske og tyske virksomheder og sammenslutninger af virksomheder. I brevet af 22. september 1986 redegøres der for de opnåede fremskridt i forhold til 1984 under de regelmæssige møder mellem Laplace, Lose og Brenke, om en aftale indgået i 1984, om muligheden for at forlænge denne aftale og om en forskel mellem de franske og tyske leverancer. I notatet af 12. august 1987 redegøres der for de fortsatte drøftelser med henblik på at løse de i brevet af 22. september 1986 nævnte spørgsmål [...]«

2334 Endvidere har den (i nr. 22, punkt 10, fjerde afsnit) anført følgende:

»Kommissionen har ikke bevis for, at aftalen blev forlænget, men de statistiske data om de franske leverancer til Tyskland og de tyske leverancer til Frankrig (se punkt 12) viser, at aftalen mellem [SFIC], Lafarge, Ciments français og Cedest på den ene side og [BDZ], Heidelberger og Dyckerhoff på den anden side fortsatte efter 1986.«

2335 Kommissionen har således først henvist til, at der i 1984 blev indgået en aftale om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland, dernæst, at der var mulighed for at forlænge den i 1986, og endelig, at den fortsat eksisterede efter 1986. I den dispositive del af den anfægtede beslutning [artikel 3, stk. 3, litra a)] har den blot konstateret, at de pågældende parter »fra den 23. juni 1982 til i hvert fald den 30. september 1989 [har] overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i aftaler og samordnet praksis om regulering af cementleverancer fra Frankrig til Tyskland og fra Tyskland til Frankrig«.

A — Indgåelse af en aftale i 1984

2336 Alle de berørte sagsøgere har benægtet at have deltaget i indgåelse af en aftale i 1984. Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger og Lafarge gør navnlig gældende, at Kommissionen har anvendt et dokument, nemlig brevet af 22. september 1986 fra B. Laplace til P. Schuhmacher (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10), som ifølge dem hverken gav grundlag for at afgøre, hvad den påståede aftale fra 1984 skulle indeholde, eller hvilke parter der havde indgået den.

2337 Det bemærkes, at B. Laplace, der havde affattet brevet, både var direktør for Ciments français og formand for SFIC, mens brevets adressat, P. Schuhmacher, både var direktør for Heidelberger og formand for BDZ (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10). I den anfægtede beslutning har Kommissionen gennemgået brevet ud fra den generelle baggrund, der fremgår af de øvrige dokumenter, der henvises til i nr. 22 og 50.

2338 Efter at have gennemgået indholdet har den konkluderet følgende (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10, tredje afsnit):

»Hovedpunkterne i dette brev er følgende: Der var en aftale mellem visse franske og tyske virksomheder (SFIC, Lafarge, Ciments français og Cedest på den ene side og BDZ, Heidelberger og Dyckerhoff på den anden side); gennemførelsen eller fortolkningen af denne aftale gav anledning til uenighed, der skulle løses af udpegede voldgiftsmænd; der pågik drøftelser om at forlænge aftalen; forskellen mellem de franske og tyske leverancer var ikke resultatet af bilaterale drøftelser [...] mellem de franske og tyske virksomheder, men af uenighed mellem de franske virksomheder; formanden for den franske og den tyske sammenslutning talte den 11. oktober 1986 om de to i brevet nævnte problemer og blev enige om officielt først at tage fat på mængdeproblemet efter det fransk-tyske møde, der fandt sted i Paris den 27.-28. oktober 1986 (ifølge dok. 33.126/14764-14768).«

2339 Der anføres endvidere (i nr. 50, punkt 3, syvende afsnit) følgende:

»[...] den aftale fra 1984, der fremgår af brev af 22. september 1986, udgør en overtrædelse af artikel 85, stk. 1, begået af [SFIC], Cedest, Ciments français, Lafarge, [BDZ], Dyckerhoff og Heidelberger«.

2340 De kritikpunkter, der er fremført af de fire ovenfor i præmis 2336 opregnede sagsøgere, kan ikke medføre, at Kommissionens konklusion mister sin gyldighed. I den anfægtede beslutning har Kommissionen dels godtgjort, at der forelå en aftale om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland, og hvad dens formål var, dels udpeget aftalens parter.

2341 Indledningsvis må det fremhæves, at selv om der ikke findes et dokument, der formelt har titlen »aftale om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland« eller et entydigt bevis for, at der skulle være arrangeret et særligt møde, hvorunder alle de berørte parter skulle være blevet enige, må styrken af de skriftlige beviser, Kommissionen har fremlagt i den anfægtede beslutning, bedømmes på baggrund af de begivenheder, der har præget forholdet mellem den franske og tyske industri inden 1984, og hvorom det allerede er godtgjort (jf. ovenfor i præmis 2226-2330), at de har fundet sted, og at de var af konkurrencebegrænsende karakter. Det fremgår af fast retspraksis, at en aftale efter traktatens artikel 85, stk. 1, ikke nødvendigvis forudsætter, at den foreligger skriftligt (jf. den ovenfor i præmis 2061 nævnte dom i sagen Tepea mod Kommissionen, dommens præmis 41). Det er tilstrækkeligt til, at der er tale om en sådan aftale, at de pågældende virksomheder/sammenslutninger af virksomheder har givet udtryk for deres enighed om at indrette deres adfærd på markedet på en bestemt måde (jf. den ovenfor i præmis 1010 nævnte retspraksis). Det er derfor uden nogen videre betydning nøjagtigt at fastslå, hvornår en sådan aftale blev indgået, når blot der kan godtgøres en enighed på grundlag af skriftlige beviser.

2342 For det første viser en række oplysninger, Kommissionen har lagt vægt på i den anfægtede beslutning, at der forelå en aftale om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland både i 1984 og i 1986.

2343 Først og fremmest fremgår det flere steder i brevet af 22. september 1986 fra direktør for Ciments français og formand for SFIC B. Laplace til direktør for Heidelberger og formand for BDZ P. Schuhmacher, der blev skrevet nogle uger efter mødet mellem den tyske og den franske industri i Paris den 27. og 28 oktober 1986, at der i løbet af 1984 var indgået en aftale mellem de to landes industri om franske og tyske leverancer, og at den stadig eksisterede på daværende tidspunkt, idet det da blev drøftet at forlænge den.

2344 B. Laplace skrev således følgende (i første, andet og sjette afsnit):

»Som De ved, har jeg regelmæssigt møder med Jürgen Lose og Ted Brenke.

Jeg tror, at hvis man ser tilbage på den situation, vi stod over for i 1984, har det, vi diskuterer under disse møder, fungeret rimeligt godt.

[...]

Det andet problem vedrører fremtiden. Under vores sidste møde gav Ted Brenke udtryk for, at hvis vi skulle forlænge vores aftale, ville man fra tysk side kræve, at den forskel, der siden 1984 har været mellem de franske og tyske leverancer, blev nedbragt. Jeg svarede, at hvis [kravet opretholdes], havde jeg svært ved at se, hvordan vi kunne blive enige om en ny aftale. Som De erindrer, var der ingen logisk og slet ingen etisk begrundelse for denne forskel, der faktisk ikke er resultatet af bilaterale fransk-tyske drøftelser mellem de franske og tyske interesser, men afspejler en meget mere kompliceret situation, der indebærer konflikter mellem de franske parter, og som formodentlig også ville have indebåret konflikter på tysk side, hvis vi ikke på det tidspunkt var blevet enige om at lade Wössingen ude af billedet. Jeg tror ikke, vi kan få mange til at blive enige om noget nyt, medmindre de er under pres, og det egentlige formål med en forlængelse er at undgå, at der udvikler sig et sådant pres [...]«

2345 På denne baggrund var det berettiget af Kommissionen at antage, at der på daværende tidspunkt stadig eksisterede en aftale fra 1984 mellem den pågældende franske og tyske industri om regulering af cementleverancer mellem Frankrig og Tyskland, og at det på tidspunktet, hvor brevet blev skrevet, var planlagt at forlænge den. Dyckerhoff's og Heidelberger's argument om, at brevet godtgør, at den i 1984 indgåede aftale ikke længere eksisterede i hvert fald den 22. september 1986, må derfor forkastes.

2346 Endvidere beviser meddelelsen af 15. marts 1984 til formanden for Cembureau, at formanden havde til hensigt at få delegationslederne til under mødet den 19. marts 1984 at drøfte den franske eksport til Tyskland som et af de ømtålelige spørgsmål, der stadig var udestående på det tidspunkt. Selv om mødenotaterne ikke længere nævner den franske eksport til Tyskland, konstaterede deltagerne i dette møde den 19. marts 1984, at det pres, der skyldes medlemmernes indbyrdes samhandel, klart er aftaget på grund af forbedringen af de bilaterale kontakter (jf. den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9 og 10, og nr. 50, punkt 3, fjerde afsnit, samt fodnote 100, dok. 33.126/11728, 11729 og 11733-11737) (jf. ovenfor i præmis 2245-2250). Den omstændighed, at det ømtålelige spørgsmål, der blev omtalt i ovennævnte meddelelse, udelukkende vedrører fransk eksport til Tyskland — og ikke tysk eksport til

Frankrig — bekræfter, at parterne, der var involveret i det fransk-tyske forhold, indgik en aftale, der i det mindste indeholder en løsning på en stor del af de problemer, der havde foranlediget den samordnede praksis, der havde præget årene 1982 og 1983, navnlig Cedest's adfærd på det tyske marked og gengældelsesforanstaltninger fra de tyske producenters side. Den omstændighed, at der fortsat var et problem med hensyn til fransk eksport til Tyskland, bekræfter, at den pågældende tyske industri (»the German side«), som anført i brevet af 22. september 1986, ønskede at få nedbragt forskellen på omfanget af fransk eksport til Tyskland og tysk eksport til Frankrig i forbindelse med en forlængelse af aftalen fra 1984.

2347 SFIC har imidlertid gjort gældende, at meddelelsen af 15. marts 1984, der blot er nævnt i en fodnote i den del af den anfægtede beslutning, der vedrører det fransk-tyske kartel, ikke har nogen sammenhæng med det interne notat af 23. juni 1982 fra Lafarge (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4, dok. 33.126/6592-6596) og det fransk-tyske kartel generelt. At der ikke skulle være nogen sammenhæng, udleder sammenslutningen af, at konklusionerne fra mødet den 19. marts 1984, anført i mødenotaterne af 2. april 1984 (nr. 19. punkt 10, dok. 33.126/11733-11737), hvorefter »de eksporterede mængder... snarere [var] faldende«, er i modstrid med den tendens, der registreres i de statistiske oplysninger, Kommissionen i øvrigt anvender til at beskrive det fransk-tyske kartel (nr. 22, punkt 10, in fine), og ifølge hvilke cementeksporten fra Tyskland til Frankrig steg mellem 1985 og 1989.

2348 For det første kan SFIC's fortolkning af selve ordlyden af den anfægtede beslutning ikke tiltrædes. Der henvises ikke alene til meddelelsen af 15. marts 1984 i fodnote 100, men også i nr. 50, punkt 3, fjerde afsnit, i den anfægtede beslutning.

2349 For det andet må det fastslås, at den modstrid, SFIC har påpeget, skyldes en beskåret fremlæggelse af oplysningerne i den anfægtede beslutning. Eftersom det i meddelelsen af 15. marts 1984 til formanden kun er eksporten fra Frankrig til Tyskland, der anses for at være problematisk i forhold til hjemmemarkedsprincippet i Cembureau-aftalen, kan konklusionerne i mødenotaterne af 2. april 1984, hvorefter »de eksporterede mængder ... snarere [var] faldende«, kun angå eksporten fra Frankrig til Tyskland. Denne konklusion er derfor på ingen måde i strid med den tendens, som Kommissionen konstaterer i de statistiske oplysninger i nr. 22, punkt 12, i den anfægtede beslutning, ifølge hvilken cementeksporten fra Tyskland til Frankrig steg mellem 1985 og 1989.

2350 Endvidere er konklusionerne i mødenotaterne mere nuancerede, end SFIC antyder, idet det deri nærmere anføres: »Det pres, der skyldes medlemmernes indbyrdes samhandel, er klart aftaget på grund af forbedringen af de bilaterale kontakter. De eksporterede mængder er snarere faldende, men der er stadig truslen fra outsiderne.«

2351 Endelig har SFIC udledt en modstrid af en sammenligning mellem to oplysninger, der vedrører forskellige perioder, den første inden den 19. marts 1984 og den anden efter denne dato.

2352 Den omstændighed, at den franske eksport til Tyskland ikke blev gengivet som et omtåleligt spørgsmål i mødenotaterne af 2. april 1984 om mødet mellem Cembureau's delegationsledere den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10), selv om denne eksport omtaltes som et sådant i meddelelsen af 15. marts 1984 til formanden (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9), indebærer heller ikke, som det er gjort gældende af Ciments français, at der ikke var tale om det fransk-tyske forhold, da Cembureau's delegationsledere under deres møde den 19. marts 1984 konstaterede, at det pres, der skyldtes medlemmernes indbyrdes samhandel, var aftaget på grund af forbedringen af de bilaterale kontakter. I betragtning af de kontakter mellem den franske og den tyske industri, som brevet af 22. september 1986 utvetydigt beviser (jf. ovenfor i præmis 2242 og 2243), og af, at den franske eksport til Tyskland nævnes i meddelelsen af 15. marts 1984, viser den omstændighed, at det fransk-tyske forhold ikke omtales i mødenotaterne, tværtimod, at for Cembureau's delegationsledere udgjorde denne eksport ikke længere noget problem og var derfor ikke længere et omtåleligt spørgsmål.

2353 Lafarge kan ikke af den omstændighed, at den franske eksport til Tyskland nævnes i meddelelsen af 15. marts 1984 til formanden, udlede, at der bestod en uenighed, der beviser, at der ikke forelå en sådan aftale, som det er gjort gældende blev indgået i 1984. Dels kan det ikke udelukkes, at aftalen blev indgået i 1984 efter mødet mellem delegationslederne den 19. marts 1984. Dels kan det, selv under forudsætning af, at den blev indgået inden mødet, ikke udelukkes, at uenigheden eller problemet mellem den franske og den tyske industri var opstået på grund af tyskernes ønske om at få nedbragt forskellen mellem mængderne af cement, der blev eksporteret af henholdsvis de franske og de tyske producenter.

2354 I det foreliggende tilfælde er det således uden nogen videre betydning, at den nøjagtige dato for indgåelse af aftalen i 1984 ikke har kunnet fastlægges, for så vidt som de beviser, Kommissionen har fremlagt, viser, at indgåelsen af en aftale efter traktatens artikel 85, stk. 1, går tilbage til 1984.

2355 Dyckerhoff og Heidelberger har gjort gældende, at fastsættelse af aftalens begyndelse til 1984 ikke er i overensstemmelse med, at de tyske producenter ifølge brevet af 22. september 1986 havde bedt om at få nedbragt den forskel, der netop havde eksisteret siden 1984, mellem de franske og tyske leverancer. Dyckerhoff har endvidere anført, at denne manglende overensstemmelse også fremgår af, at de fransk-tyske leverancer var et af de omtålelige spørgsmål, der blev gennemgået under mødet mellem Cembureau's delegationsledere den 19. marts 1984, og af, at den 23. juni 1982 i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), er lagt til grund som datoen for begyndelsen af aftalerne og den samordnede praksis vedrørende leverancerne mellem Frankrig og Tyskland.

2356 Faktisk foreligger der ikke nogen uoverensstemmelse i forhold til de oplysninger, som ifølge Dyckerhoff og Heidelberger udelukker, at der kunne være indgået en aftale i 1984. For det første fremgår det af brevet af 22. september 1986, at det var de tyske producenters ønske at få nedbragt forskellen på den franske eksport til Tyskland og den tyske eksport til Frankrig, der fik B. Laplace til at tale om forlængelse af aftalen. Som anført ovenfor i præmis 2347-2353, er dernæst den omstændighed, at de fransk-tyske leverancer blev drøftet under mødet mellem Cembureau's delegationsledere den 19. marts 1984, yderligere et indicium for forhandlinger mellem industrien i de to lande og for indgåelse af en aftale mellem dem, eftersom disse leverancer ikke at dømme efter de skriftlige beviser, parterne har fremlagt, blev drøftet igen senere i Cembureau-regi. Endelig har Dyckerhoff blandet to forskellige forhold sammen: på den ene side den samlede og kontinuerlige overtrædelse ved regulering af cementleverancerne fra Frankrig til Tyskland og fra Tyskland til Frankrig fra den 23. juni 1982 til den 30. september 1989, som omfatter alle de former for samordnet praksis og aftaler, som Kommissionen har medtaget under nr. 50, punkt 1-4, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 2170), og på den anden side aftalen med samme formål, der blev indgået i 1984, og som særligt er nævnt i nr. 50, punkt 3, femte afsnit, i den anfægtede beslutning. Da den sidstnævnte aftale kun var en af bestanddelene i den samlede og kontinuerlige overtrædelse, består der derfor ikke nogen uoverensstemmelse i at lægge en anden dato til grund for, hvornår overtrædelsen begyndte, end for, hvornår aftalen af 1984 blev indgået.

2357 For det andet viser de ovenfor i præmis 2344 angivne steder i brevet af 22. september 1986 — og nærmere bestemt det sted, hvor Ted Brenke gav udtryk for, at hvis aftalen skulle forlænges, ville man fra tysk side kræve, at den forskel, der siden 1984 havde været mellem de franske og tyske leverancer, blev nedbragt — at formålet med aftalen, der stadig var gældende i 1986, var at regulere cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland.

2358 Det kan ikke af nogen af de af sagsøgerne fremførte oplysninger udledes, at aftalens formål kun vedrørte andre områder end Saarland. Ciments français kan i den forbindelse ikke få medhold i det argument, at der skal sondres mellem formålet med bestanddelene i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), den påståede aftale om opdeling af markedet i Saarland, den samordnede praksis med hensyn til Cedest's salg i Pfalz og den aftale, der var indgået generelt. Det må blot konstateres, at samtlige disse forhold vedrører opdeling af markedet, og at brevet af 22. september 1986 ikke ses at gøre nogen forskel på Saarland og de andre grænseområder. I betragtning af det i brevet af 22. september 1986 anførte er det ikke berettiget at foretage en geografisk sondring mellem den første bestanddel, nemlig den påståede aftale om opdeling af markedet i Saarland, og den anden bestanddel, nemlig den samordnede praksis med hensyn til Cedest's forretningsmæssige adfærd i Tyskland med henblik på førelse af bevis for, at der forelå en aftale om generel regulering af salget af cement mellem Frankrig og Tyskland.

2359 Der skal derfor ikke foretages nogen sondring mellem situationen i Saarland og situationen i de andre områder for så vidt angår denne aftale om generel regulering. Det følger heraf, at Kommissionen med rette kunne fastslå, at aftalen af 1984 havde til formål at opdele markedet og begrænse handelen med cement mellem Frankrig og Tyskland (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 4, første afsnit). Selv hvis det skulle vise sig at være korrekt, at aftalen ikke vedrørte Saarland, forholder det sig dog under alle omstændigheder således, at en sådan aftale altid ville vedrøre regulering af salget mellem Frankrig og Tyskland.

2360 Ciments français kan heller ikke gøre gældende, at hverken indholdet af aftalen fra 1984 eller — så meget desto mindre — dens konkurrencebegrænsende karakter kan godtgøres på grundlag af et brev skrevet den 22. september 1986, som uden nærmere præcisering blot nævner, at der eksisterer en aftale. Når der ikke foreligger et formelt dokument, der i præcise vendinger udtrykker indholdet af en enighed mellem en række operatører på et marked, betyder det ikke nødvendigvis, at det er umuligt at udfinde elementer af en aftale i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. I det foreliggende tilfælde har Kommissionen ved en gennemgang af brevet af 22. september 1986 i lyset af de øvrige sagsakter, der nævnes i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 2226-2330) godtgjort, at aftalen fra 1984 havde til formål at regulere salget af cement mellem Frankrig og Tyskland. Endvidere viser den omstændighed, at Kommissionen hovedsageligt har godtgjort eksistensen af aftalen på grundlag af et brev skrevet i 1986, efter at den pågældende aftale var indgået, både, at aftalen blev indgået, og at den blev fulgt.

2361 I det foreliggende tilfælde var det tilstrækkeligt bevis for, at den aftale, der var indgået i 1984 og stadig var gældende i 1986, var ulovlig, at den havde til formål at regulere cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland.

2362 For det tredje skal det nærmere fastlægges, hvem aftalens parter var.

2363 Hvad for det første angår de to nationale sammenslutninger, SFIC og BDZ, er det allerede konstateret, at brevet af 22. september 1986 indeholder en række indicier for, at de deltog deri (jf. ovenfor i præmis 2242 og 2243).

2364 I øvrigt er SFIC ikke fremkommet med nogen bemærkninger særligt om dette brev fra sammenslutningens formand til formanden for BDZ.

2365 BDZ har derimod fremført en række argumenter med henblik på at bevise, at sammenslutningen ikke deltog i aftalen fra 1984. Den har gjort gældende, at der ikke i dens egne sagsakter findes kopi af dette brev, og at dens formand, B. Steinbach, først fik kendskab til brevet, da han læste meddelelsen af klagepunkter.

2366 Som Kommissionen med rette har anført i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 18), er det, eftersom dette brev blev sendt til formanden for BDZ, P. Schuhmacher, uden nogen videre betydning at fastslå, om der foreligger en kopi af brevet i BDZ's sagsakter, og hvornår B. Steinbach faktisk fik kendskab til det. Det må blot konstateres, at SFIC's formand, der skrev brevet under henvisning til denne stilling, gav udtryk for den opfattelse, at P. Schuhmacher repræsenterede den tyske cementindustris interesser for så vidt angik dens forhold til den franske cementindustri, hvilket kun kan skyldes den stilling, P. Schuhmacher da indtog i

ledelsen af BDZ. Endvidere skal brugen af udtryk som »franske og tyske interesser« (»French and German interests«), »de franske parter« (»French parties«) og »den tyske side« (»German side«) (jf. ovenfor i præmis 2243) fremhæves.

2367 BDZ kan ikke til imødegåelse af Kommissionens anbringender udlede noget argument af sin påstand om, at de håndskrevne bemærkninger på tysk på brevet af 22. september 1986 viser, at P. Schuhmacher ikke havde til hensigt at drøfte emnerne i brevet under mødet mellem industrien i de to lande i Paris i oktober 1986. Disse håndskrevne bemærkninger bekræfter højst, at brevets adressat, P. Schuhmacher, mente, at der var tale om en skrivelse vedrørende hans arbejdsområde i den nationale sammenslutning af cementproducenter i hans land, nemlig BDZ, idet der anføres følgende:

»Samtale af 11.10.

a) Principiel enighed om voldgiftsmændenes funktion

b) ikke om mængdeforholdet, officielt først omtale det efter Paris.«

2368 Meddelelsen af 15. marts 1984 til formanden (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729) vedrørende eksporten fra Frankrig til Tyskland omhandlede forberedelsen af et møde mellem Cembureau's delegationsledere, hvori SFIC og BDZ deltog i egenskab af medlemmer af Cembureau, der repræsenterede deres eget lands cementindustris interesser. Det er således med rette, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har fastslået, at SFIC og BDZ deltog i aftalen, der blev indgået i 1984 og stadig var gældende i 1986.

2369 BDZ har rejst spørgsmålet om, hvordan sammenslutningen kunne have deltaget i en aftale fra den 23. juni 1982, når Kommissionen i den anfægtede beslutning har gjort gældende, at der forelå en samordnet praksis mellem 1982 og 1984, og først har gjort gældende at have fastslået en aftale fra 1984.

2370 I lighed med Dyckerhoff (jf. ovenfor i præmis 2356) har BDZ foretaget en sammenblanding af den samlede og kontinuerlige overtrædelse vedrørende regulering af cementleverancerne fra Frankrig til Tyskland og fra Tyskland til Frankrig fra den 23. juni 1982 til den 30. september 1989, som omfatter alle de eksempler på samordnet praksis og aftaler, som Kommissionen har medtaget under nr. 50, punkt 1-4, i den anfægtede beslutning, og aftalen med det samme formål fra 1984, som særligt er nævnt i nr. 50, punkt 3, femte afsnit, i den anfægtede beslutning, og som kun var en af bestanddelene i den samlede og kontinuerlige overtrædelse.

2371 BDZ har endvidere gjort gældende, at det interne notat fra Lafarge af 23. juni 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4, dok. 33.126/6592-6596), for så vidt som det refererer en drøftelse mellem producenter, som sammenslutningen ikke deltog i, ikke kan anses for udtryk for, at BDZ skulle have tilsluttet sig en aftale om opdeling af markederne. Sammenslutningen har endvidere draget den sammenhæng i tvivl, som Kommissionen har forsøgt at godtgøre mellem P. Schuhmacher's aktiviteter i sommeren 1985 og BDZ's deltagelse i aftaler om opdeling af det franske og tyske marked.

2372 Det må fastslås, at Kommissionen på ingen måde har gjort gældende, at den på grundlag af notatet fra Lafarge af 23. juni 1982 har lagt til grund, at BDZ deltog i en aftale om opdeling af markedet. Dokumentet nævnes i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 4, og nr. 50, punkt 3, andet afsnit) for at påvise, at der fandt drøftelser sted mellem SFIC og BDZ (jf. ovenfor i præmis 2236-2251). Som Kommissionen med rette har anført, er der endvidere ikke godtgjort nogen sammenhæng mellem P. Schuhmacher's aktiviteter i sommeren 1985 og BDZ's deltagelse i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a). BDZ's argument er således grundløst.

2373 Med hensyn til Ciments français fremgår det, at ud over, at selskabet var medlem af SFIC, var det dets direktør, B. Laplace, som skrev brevet af 22. september 1986. Under henvisning til sin egenskab af formand for SFIC udtrykte han sig på vegne af medlemmerne af denne sammenslutning og først og fremmest på vegne af sin egen virksomhed, Ciments français. Endvidere skriver han i brevets femte afsnit følgende: »Grunden til, at jeg foreslår dette, er, at selv om vi kan overdrage den beføjelse til voldgiftsmændene, har jeg som formand for sammenslutningen ingen beføjelser, når det drejer sig om at træffe selv almindelige beslutninger om mine medlemmers rettigheder, undtagen med hensyn til min egen virksomhed, og jeg bliver nødt til at forelægge alt for dem på højeste niveau, hvilket er yderst besværligt.«

2374 Ciments français's deltagelse i aftalen om generel regulering ligger endvidere i forlængelse af selskabets adfærd forud for 1984, som især bestod i at lægge pres på Cedest og deltage i en bilateral aftale med Dyckerhoff (jf. ovenfor i præmis 2252-2281 og 2316-2328).

2375 Med hensyn til Lafarge må det konstateres, at selskabet er medlem af SFIC, og at formanden for SFIC, B. Laplace, i sit brev af 22. september 1986 udtrykkeligt påpegede, at han for at træffe den mindste beslutning vedrørende SFIC's medlemmers rettigheder, må forelægge sagen for dem, der er ansvarlige herfor (brevets femte afsnit, nævnt ovenfor i præmis 2373). Denne oplysning viser, at i betragtning af den interne beslutningsproces i SFIC var Lafarge direkte impliceret i indgåelsen af aftalen i 1984. Selskabet har endvidere ikke påberåbt sig noget dokument til godtgørelse af, at det var trådt tilbage fra aftalen fra 1984. I modsætning til, hvad selskabet har gjort gældende, kan den omstændighed, at Wössingen nævnes i brevet af 22. september 1986, ikke fremlægges som bevis for, at det ikke deltog i aftalen fra 1984. Selv om det fremgår af brevets sjette afsnit, at det, da aftalen blev indgået, var blevet besluttet ikke at tage stilling til spørgsmålet om Wössingen, betyder dette ikke, at Lafarge ikke deltog i aftalen. Heraf kan kun udledes, at Wössingen's stilling i Tyskland i 1984 fortsat gav anledning til problemer. Lafarge har selv anført i sine indlæg, at Wössingen kun var blevet nævnt i

Bundeskartellamt's beslutning af 12. september 1988 om et kartel i Sydtyskland i forbindelse med datterselskabets forhold til de øvrige tyske cementproducenter efter maj 1986, hvilket bekræfter, at Wössingen indtil dette tidspunkt havde en særlig stilling. Der er imidlertid intet grundlag for at antage, at Wössingen's særlige situation i Tyskland af de øvrige parter i aftalen, såvel de franske som de tyske, blev anset for at betyde, at Lafarge ikke deltog deri.

2376 Endvidere fremgår det af dokumenterne 33.126/6976-6979 og 33.126/16556 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 11), at Lafarge's repræsentanter i Wössingen's bestyrelse den 27. september 1985 gav udtryk for et ønske om, at denne virksomhed tilsluttede sig kvotesystemet for Sydtyskland. Af Bundeskartellamt's undersøgelse af dette kvotefordelingssystem for Sydtyskland og beslutningen herom den 12. september 1988 fremgik det, at Lafarge var blevet enig med formand for BDZ og direktør for Heidelberger P. Schuhmacher om, at Wössingen kunne deltage i denne aftale (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 11, fjerde afsnit, dok. 33.126/6720-6745).

2377 Lafarge har gjort gældende, at selskabets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat ved, at Bundeskartellamt's beslutning af 12. september 1988 påberåbes i den anfægtede beslutning, idet denne beslutning indgik i sagen vedrørende de nationale klagepunkter med hensyn til det tyske marked, og den videre forfølgelse af denne del af sagen blev opgivet, og idet beslutningen kun var et supplerende bevismiddel i meddelelsen af klagepunkter. Selskabet har anført, at Wössingen i Bundeskartellamt's beslutning kun nævnes i forbindelse med dets forhold til de andre tyske cementproducenter efter maj 1986, hvorfor Kommissionen ikke under henvisning til denne beslutning kan lægge til grund, at selskabet deltog i et påstået fransk-tysk kartel før maj 1986. Selskabet har gjort gældende, at Kommissionen har fordrejet indholdet af Bundeskartellamt's beslutning i forhold til Wössingen.

2378 Alle disse argumenter, som Lafarge har fremført, må forkastes.

2379 For så vidt angår anbringendet om tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion skal det blot bemærkes, at Kommissionen udtrykkeligt i den del af meddelelsen af klagepunkter, der vedrører det fransk-tyske kartel (punkt 12, s. 28), har nævnt samtlige forhold, der gengives i den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 11, og at samtlige dokumenter, hvortil der henvises i den forbindelse, indgik i grundlaget (jf. ovenfor i præmis 95).

2380 For så vidt angår Bundeskartellamt's beslutning må det konstateres, at den påberåbes i nr. 22, punkt 11, i den anfægtede beslutning. Ifølge fodnote 104 vedrørende dette punkt er de deri anførte forhold »ikke rettet mod de pågældende virksomheder, [men] er udelukkende medtaget for at fremlægge alle faktorer i forbindelse med de forskellige virksomheder«. Uanset om Kommissionen gik ud fra indholdet af Bundeskartellamt's beslutning, da den lagde til grund, at Lafarge havde deltaget i overtrædelsen i artikel 3, stk. 3, litra a), skal det blot konstateres, at de faktiske omstændigheder, der er beskrevet i nr. 22, punkt 11, i den anfægtede beslutning,

udtrykkeligt var nævnt i nr. 12 i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2), og at de dokumenter, Kommissionen henviste til i beskrivelsen, alle fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Der kan herefter ikke anses at foreligge en tilsidesættelse af Lafarge's ret til kontradiktion på dette punkt.

2381 Det bemærkes dernæst, at Lafarge på ingen måde har bestridt det forhold — som er godtgjort ved dokumenter, hvortil der er henvist i den anfægtede beslutning — at selskabets repræsentanter i Wössingen's bestyrelse den 27. september 1985 gav udtryk for et ønske om, at denne virksomhed tilsluttede sig kvotesystemet for Sydtyskland, eller, at Lafarge var blevet enig med formand for BDZ og direktør for Heidelberger P. Schuhmacher om, at Wössingen kunne deltage i denne aftale (jf. ovenfor i præmis 2376).

2382 Den omstændighed, at tidspunktet for indgåelse af aftalen om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland, nemlig i 1984, lå så tæt på det tidspunkt, hvor Wössingen sluttede sig til aftalen om Sydtyskland, nemlig i 1985, samt inddragelsen af formanden for BDZ, P. Schuhmacher, der var adressat for brevet af 22. september 1986 og Lafarge's kontaktperson med hensyn til aftalen om Sydtyskland, udgør yderligere indicier for, at Lafarge deltog i aftalen fra 1984.

2383 I lighed med, hvad der var tilfældet for Ciments français (jf. ovenfor i præmis 2374), ligger Lafarge's deltagelse i aftalen om generel regulering endvidere i forlængelse af selskabets adfærd forud for 1984, som især bestod i at lægge pres på Cedest og deltage i en bilateral aftale med Dyckerhoff (jf. ovenfor i præmis 2252-2281 og 2295-2315).

2384 For så vidt angår Cedest må det fastslås, at den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), allerede må annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at Cedest deltog i de to første bestanddele i den pågældende overtrædelse, nemlig den påståede aftale om opdeling af markedet i Saarland og den samordnede praksis mellem 1982 og 1984 (jf. ovenfor i præmis 2225 og 2288). Ifølge den anfægtede beslutning (nr. 50, punkt 1, 2 og 3) var det disse to første forhold, der førte til indgåelse af en aftale i 1984, hvilket er det eneste andet forhold, der indgår i overtrædelsen i artikel 3, stk. 3, litra a). Kommissionen kan således ikke lægge til grund, at Cedest har deltaget i dette tredje forhold, når selskabets deltagelse i de to første ikke kan anses for godtgjort både af formalitetsgrunde (jf. ovenfor i præmis 2211 og 2284-2290) og af realitetsgrunde, og der ikke foreligger noget direkte bevis for, at Cedest skulle have deltaget i aftalen fra 1984. Alene det forhold, at Cedest er medlem af SFIC, er ikke tilstrækkeligt bevis, da denne nationale sammenslutning også har andre medlemmer, som Kommissionen ikke har anset for at være parter i aftalen fra 1984.

2385 Det følger heraf, at Kommissionen i den anfægtede beslutning ikke har ført tilstrækkeligt faktisk og retligt bevis for, at Cedest har deltaget i overtrædelsen i artikel 3, stk. 3, litra a). Denne bestemmelse må derfor annulleres i forhold til Cedest.

2386 Med hensyn til Dyckerhoff fremgår det af brevet af 22. september 1986, at en af selskabets repræsentanter, J. Lose, siden 1984 havde deltaget i jævnlige møder med formanden for SFIC, B. Laplace, og T. Brenke fra Heidelberger (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10, første afsnit). I lighed med, hvad der var tilfældet for Ciments français og Lafarge (jf. ovenfor i præmis 2374 og 2383), ligger Dyckerhoff's deltagelse i aftalen om generel regulering endvidere i forlængelse af selskabets adfærd forud for 1984, som især bestod i at deltage i bilaterale aftaler med Heidelberger, Lafarge og Ciments français (jf. ovenfor i præmis 2282-2328).

2387 Hvad angår Heidelberger må det konstateres, at adressaten for brevet af 22. september 1986 ikke alene var formand for BDZ, men også direktør for Heidelberger. I dette brev nævner formanden for SFIC, B. Laplace, endvidere jævnlige møder med J. Lose fra Dyckerhoff og T. Brenke fra Heidelberger siden 1984. Som for de pågældende øvrige franske og tyske producenters vedkommende (jf. foregående præmis) ligger Heidelberger's deltagelse i aftalen om generel regulering ligeledes i forlængelse af selskabets adfærd forud for 1984, som især bestod i at deltage i bilaterale aftaler med Dyckerhoff (jf. ovenfor i præmis 2282-2294).

2388 Ligesom med hensyn til den samordnede praksis, der er gennemgået ovenfor (jf. præmis 2330), må den argumentation, der er fremført af Ciments français, Heidelberger og Lafarge vedrørende en urigtig vurdering i den økonomiske analyse af det fransk-tyske marked til bestridelse af, at de skulle have deltaget i den aftale om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), forkastes, for så vidt som denne aftales eksistens og indhold samt de pågældende forskellige sagsøgeres deltagelse heri er blevet godtgjort på grundlag af dokumenter, hvis bevismæssige værdi ikke kræver nogen vurdering på baggrund af en økonomisk analyse af det pågældende marked.

2389 Det følger af ovenstående, at Kommissionen — bortset fra med hensyn til Cedest (jf. ovenfor i præmis 2384 og 2385) — med rette fastslog, at alle de franske og tyske aktører, der beskæftigede sig med cementleverancer mellem Frankrig og Tyskland, havde deltaget i en aftale om generel regulering af cementleverancerne mellem de to lande.

B — Fortsættelse af aftalen efter 1986

2390 Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger og BDZ har gjort gældende, at der ikke er ført bevis for, at aftalen skulle være blevet forlænget. Ifølge dem har Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 10, tredje afsnit) anerkendt, at der mangler bevis herfor: »Kommissionen har ikke bevis for, at aftalen blev forlænget [...]« Sagsøgerne er af den opfattelse, at da Kommissionen ikke havde noget bevis for denne forlængelse, kunne den ikke derefter (i samme afsnit) med støtte i den eneste undersøgelse af de statistiske oplysninger, de pågældende nationale sammenslutninger havde udvekslet, fastslå, at aftalen var blevet

forlænget. De har gjort gældende, at der i det mindste er én alternativ økonomisk forklaring på det, der er konstateret på grundlag af disse statistiske oplysninger.

2391 Selv om det faktisk fremgår af den anfægtede beslutning, at Kommissionen for at godtgøre, at parterne i aftalen fra 1984 havde til hensigt at forlænge aftalen, igen nævner brevet af 22. september 1986 (jf. nr. 50, punkt 3, femte afsnit: »I brevet af 22.9.1986 redegøres der for [...] muligheden for at forlænge denne aftale«), må det konstateres, at Kommissionen i modsætning til, hvad sagsøgerne har anført, ikke lagde til grund, at der skulle være sket en forlængelse af aftalen i 1986 eller senere, omfattet af den overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, som omhandles i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a).

2392 Kommissionen har anvendt de informationer, som kan udledes af de statistiske oplysninger udvekslet mellem de to nationale sammenslutninger, til at bekræfte, at der fortsat bestod den enighed mellem den franske og den tyske industri, som havde været til stede siden 1984, og ikke for at bevise, at aftalen fra 1984 var blevet forlænget. Der anføres således i nr. 22, punkt 10, tredje afsnit, in fine, i den anfægtede beslutning følgende: »Kommissionen har ikke bevis for, at aftalen blev forlænget, men de statistiske data om de franske leverancer til Tyskland og de tyske leverancer til Frankrig [...] viser, at aftalen mellem [SFIC], Lafarge, Ciments français og Cedest på den ene side og [BDZ], Heidelberger og Dyckerhoff på den anden side fortsatte efter 1986.«

2393 Selv om Kommissionen ikke har noget bevis for, at aftalen fra 1984 blev forlænget, og anerkender dette i den anfægtede beslutning, fremgår parternes hensigt om at forbedre aftalen fra 1984, der stadig var i kraft i 1986, klart af de ovenfor i præmis 2344 angivne steder i brevet af 22. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10, dok. 33.126/3574, 3575 og 3576). Både møderne mellem B. Laplace, J. Lose og T. Brenke på den ene side og behovet for at anvende voldgiftsmænd (»Schiedsrichter«) og ønsket fra den tyske industri (»the German side«) om, at den forskel, der siden 1984 havde været mellem de franske og tyske leverancer, blev nedbragt, på den anden side viser, at parterne på daværende tidspunkt ønskede at fortsætte deres aftale om regulering af salget mellem Frankrig og Tyskland, eventuelt under tilpasning af rækkevidden af deres enighed med henblik på at løse samtlige problemer, der opstod i det fransk-tyske grænseområde.

2394 Dyckerhoff kan ikke gøre gældende, at brevet af 22. september 1986 ikke indeholder nogen drøftelse vedrørende forlængelse af en aftale, idet der i brevets sjette afsnit flere gange nævnes forlængelsen af en aftale (»hvis vi skulle forlænge vor aftale«, »ringe håb om at nå til enighed om en ny aftale« og »det egentlige formål med en forlængelse er at forhindre, at der opstår et sådant pres«).

2395 Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge og BDZ har gjort gældende, at når henses til den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom« (dommens præmis 71), kunne det ikke på grundlag af undersøgelsen af de statistiske oplysninger om leverancer mellem

Frankrig og Tyskland bevises, at aftalen fra 1984 fortsat blev anvendt, for så vidt som der var en alternativ økonomisk forklaring på den hemmelige aftale, som blev lagt til grund i den anfægtede beslutning.

2396 Dyckerhoff, SFIC, Ciments français og Heidelberger har endvidere bestridt den bevismæssige værdi af det interne notat fra Heidelberger af 12. august 1987 (dok. 33.126/3573), der er citeret i nr. 22, punkt 10, fjerde og femte afsnit. De har tillige gjort gældende, at dette dokument, som ikke nævnes i meddelelsen af klagepunkter, ikke kunne bruges imod dem i den anfægtede beslutning.

2397 Det bemærkes, at argumentet om tilsidesættelse af retten til kontradiktion allerede er blevet forkastet ovenfor i præmis 345.

2398 Inden der foretages en bedømmelse af de øvrige argumenter, skal de relevante steder i den anfægtede beslutning gennemgås på ny med henblik herpå. I beslutningen har Kommissionen konstateret, at den ikke har bevis for, at aftalen blev forlænget, men den har derefter støttet sig på de statistiske data om de franske leverancer til Tyskland og de tyske leverancer til Frankrig fra den 1. januar 1985 til den 30. september 1989, der viser, at aftalen fortsatte efter 1986 (nr. 22, punkt 10, tredje afsnit, in fine). Kommissionen har endvidere anført, at ifølge et internt notat fra Heidelberger af 12. august 1987 fortsatte de fransk-tyske drøftelser i 1987. I nr. 22, punkt 12, tredje afsnit, har Kommissionen anført, at en sammenligning af disse oplysninger »viser, at 'den forskel, der siden 1984 har været mellem de franske og tyske leverancer' (brev af 22.9.1986 [...]), er blevet nedbragt«.

2399 I sine indlæg i sag T-48/95 har Kommissionen bekræftet, at den af udviklingen i de statistiske oplysninger har udledt, at aftalen blev fortsat efter 1986.

2400 Den har således henvist til to forskellige forhold som bevis for, at den enighed, som opstod i 1984, og som stadig eksisterede i 1986, om at regulere salg af cement mellem Frankrig og Tyskland stadig eksisterede mindst indtil den 30. september 1989: de omstændigheder, der er lagt til grund på grundlag af de statistiske oplysninger i nr. 22, punkt 12, og Heidelberger's notat af 12. august 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10).

2401 Der skal for det første foretages en vurdering af den bevismæssige værdi af notatet af 12. august 1987.

2402 Heidelberger kan ikke gøre gældende, at klagepunktet vedrørende aftalens fortsættelse i 1987 ikke var blevet fremsat mod selskabet i meddelelsen af klagepunkter. Meddelelsen af klagepunkter indeholder intet grundlag for at antage, at Kommissionen fandt, at den enighed,

som blev opnået i 1984, ikke længere fandtes i 1987 (jf. tillige ovenfor i præmis 576). Tværtimod fremgår det, at Kommissionen på de steder i meddelelsen af klagepunkter, der vedrører det fransk-tyske kartel, varede sig for at sige, at enigheden ikke længere forelå. Den anførte endog, at de håndskrevne bemærkninger på brevet af 22. september 1986 viste, at problemet med eksporten til Frankrig og Tyskland var blevet drøftet efter det fransk-tyske møde den 27. og 28. oktober 1986 (meddelelsen af klagepunkter, punkt 12, s. 27).

2403 Dyckerhoff og Heidelberger har gjort gældende, at notatet af 12. august 1987 viser, at der ikke var nogen aftale. Ciments français har derimod anført, at notatet ikke indeholder nogen oplysninger om indholdet af eller om forlængelse af aftalen fra 1984.

2404 Disse argumenter må forkastes.

2405 For det første har Kommissionen ikke anvendt notatet af 12. august 1987 til at bevise eksistensen af, fortsættelsen af eller forlængelsen af aftalen fra 1984, men til at påvise, at de fransk-tyske drøftelser, som der henvises til i brevet af 22. september 1986, blev fortsat. Kommissionen har således anført følgende i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 10, tredje og fjerde afsnit): »Ifølge et internt notat fra Heidelberger af 12. august 1987 (dok. 33.126/3573) fortsatte de fransk-tyske drøftelser i 1987: 'Jeg blev enig med Laplace om at diskutere de påbegyndte og velkendte spørgsmål, inden han går af som formand for den franske cementindustri. De vil møde ham i forbindelse med Cembureau's delegation, der tager af sted til Rusland. Jeg ville gerne have, at vi, inden vi møder ham, bliver enige om indholdet af de kommende samtaler. Bilag.' Bilaget er brevet af 22. september 1986, der er omtalt ovenfor.« Henvisningen til »velkendte spørgsmål«, som var »påbegyndt«, og den omstændighed, at brevet af 22. september 1986 var bilagt, viser, at de pågældende »spørgsmål« angår en eventuel forlængelse af aftalen, som brevet vedrører. Ifølge brevet ønskede aftaleparterne imidlertid at forbedre aftalen ved at udstrække den til også at omfatte regulering af visse spørgsmål, der blev stillet i bero ved dens indgåelse i 1984, såsom nedbringelsen af forskellen mellem leverancerne fra de to lande. Når sådanne spørgsmål udestod, viser det således, at den enighed, der var opnået i 1984, og som stadig omtaltes i brevet af 22. september 1986, fortsat var aktuel i august 1987.

2406 For det andet fremgår kontinuiteten i den enighed, som bevisligt forelå i 1984 og i 1986 mellem Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge og BDZ (jf. ovenfor i præmis 2363-2389), også af, at brevet af 22. september 1986 fra formanden for SFIC og direktøren for Ciments français til formanden for BDZ og direktøren for Heidelberger er bilagt dette notat fra Heidelberger af 12. august 1987.

2407 I øvrigt har Lafarge og BDZ hverken rejst kritik af eller afgivet særlige bemærkninger om det pågældende notat fra Heidelberger eller om Kommissionens brug heraf i den anfægtede beslutning.

2408 For det andet skal der foretages en vurdering af den bevismæssige værdi af analysen af de statistiske oplysninger, der er gengivet i nr. 22, punkt 12, i den anfægtede beslutning.

2409 I nr. 22, punkt 10, i den anfægtede beslutning har Kommissionen anført, at de pågældnede statistiske oplysninger viser, at aftalen fortsatte efter 1986. I nr. 22, punkt 12, tredje afsnit, har Kommissionen anført, at en sammenligning af disse oplysninger viser, at den forskel, der siden 1984 har været mellem de franske og tyske leverancer, og som omhandles i brevet af 22. september 1986, er blevet nedbragt. I nr. 50, punkt 3, sjette afsnit, har den forklaret, at de statistiske oplysninger, der blev udvekslet mellem de tyske og franske sammenslutninger, viser, at den ønskede nedbringelse af forskellen mellem de franske og tyske leverancer faktisk blev gennemført.

2410 Det er ganske vist rigtigt, at eksporten fra Frankrig til Tyskland i marts 1984 blev anset for stadig at være et ømtåleligt spørgsmål (jf. meddelelsen af 15.3.1984 til formanden (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729)), at brevet fra formanden for SFIC og direktøren for Ciments français til formanden for BDZ og direktøren for Heidelberger af 22. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 2343 og 2344) viser, at den tyske industri havde udtrykt ønske om at få nedbragt forskellen mellem fransk eksport til Tyskland og tysk eksport til Frankrig, og at ingen af de pågældende sagsøgere har bestridt tendensen til nedbringelse af denne forskel mellem den 1. januar 1985 og den 30. september 1989 som følge af stigningen i tysk eksport til Frankrig, hvilket bekræftes af oplysningerne i nr. 22, punkt 12, i den anfægtede beslutning. Det må imidlertid konstateres, at Ciments français allerede under høringen er fremkommet med en alternativ økonomisk forklaring, som Kommissionen ikke har kunnet afvise, i modstrid med, hvad Kommissionen har gjort gældende i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 15) og i sine indlæg.

2411 Ciments français har forklaret tendensen til nedbringelse af forskellen ved, at den største ekspansion skete på det regionale franske marked, og ved det højere franske prisniveau i forhold til de tyske priser.

2412 Til tilbagevisning af forklaringen om, at de franske priser var mere attraktive for cementproducenterne i 1986, 1987 og 1988, har Kommissionen fremlagt en oversigt på grundlag af dokumenterne indeholdende priserne, der er meddelt Cembureau af BDZ (dok. 33.126/15161, 15162 og 15163) og af SFIC (dok. 33.126/15168, 15169 og 15170), hvoraf det fremgår, at de tyske priser var højere end de franske priser. Kommissionen har heraf udledt (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 15, sjette afsnit) følgende: »[...] de franske priser [var] slet ikke mere attraktive end de tyske priser i perioden 1986-1988. Tværtimod var prisforskellen helt relevant, da den tyske cement PZ35 tilhører en lavere styrkeklasse end den franske cement CPJ45 og CPA55R«. Kommissionen konkluderede derfor (nr. 22, punkt 15, sidste stykke): »Det følger heraf, at Ciments français's forklaringer ikke hviler på kendsgerninger.«

2413 I det foreliggende tilfælde har Ciments français over for Kommissionen anført, at Kommissionen har anlagt en urigtig vurdering ved at sammenligne de tyske priser, BDZ meddelte Cembureau, med de franske priser, SFIC meddelte Cembureau, idet den præsenterer dem som »priser ab fabrik ekskl. skatter« (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 15), mens priserne meddelt Cembureau af BDZ var priser frit leveret, og priserne meddelt Cembureau af SFIC var priser »ab fabrik«.

2414 Det fremgår af dokumenterne 33.126/15161, 15162 og 15163, 15168, 15169 og 15170, der er nævnt i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 15), at de priser, henholdsvis BDZ og SFIC meddelte Cembureau, som påpeget af Ciments français ikke uden videre kan sammenlignes, idet de førstnævnte er priser frit leveret (»frei site« eller »frei Station Bundesgebiet«) og de sidstnævnte er »priser ab fabrik«. Det fremgår endvidere af en oversigt, der er fremlagt af Ciments français (bilag 30 til stævningen i sag T-39/95), at udtrykket »frei Station Bundesgebiet« ikke er priser ab fabrik. Denne oversigt, der kommer fra en database hos Cembureau, og som er dateret maj 1994, indeholder priserne for Tyskland for 1979 til 1993. Den angiver imidlertid priser »delivered on site« eller »delivered to site«, der for de i dokumenterne 33.126/15161, 15162 og 15163 angivne måneder og år svarer til priserne i oversigten i nr. 22, punkt 15, i den anfægtede beslutning. Det må derfor konstateres, at denne oversigt indeholder en fejl, for så vidt som de i dokumenterne 33.126/15161, 15162 og 15163 anførte priser deri kaldes »Gennemsnitlige tyske priser ab fabrik ekskl. skatter meddelt af BDZ kun for PZ35«. Derved mister oversigten enhver bevismæssig værdi.

2415 Ciments français har i øvrigt fremlagt andre dokumenter for på grundlag af en sammenligning af priser frit leveret et givent sted at godtgøre, at de franske priser var højere end de tyske priser for årene 1986, 1987, 1988 og 1989. Kommissionen er imidlertid ikke gået ind på indholdet af disse dokumenter, men har nøjedes med at henvise til den anfægtede beslutning.

2416 Kommissionen kan herefter ikke på grundlag af sin analyse af oplysningerne i nr. 22, punkt 12, i den anfægtede beslutning anses for at have godtgjort, at en aftale mellem den franske og den tyske industri om regulering af salget mellem de to lande fortsat blev anvendt. Kommissionen har ikke bevist, at den eneste sandsynlige forklaring på nedbringelsen af forskellen mellem den franske eksport og den tyske eksport, der i det væsentlige skyldtes stigningen i den tyske eksport, var en fortsættelse af aftalen (jf. den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 71), idet nedbringelsen af forskellen lige så godt kunne skyldes en konkurrencemæssig adfærd hos de pågældende virksomheder og særligt, at de franske priser var mere attraktive for cementproducenterne i 1986, 1987 og 1988, som anført at Ciments français under den administrative procedure.

2417 Det er derfor ufornødent at undersøge de øvrige argumenter, sagsøgerne har fremført til bestridelse af den bevismæssige værdi af de statistiske oplysninger, Kommissionen har påberåbt

sig, idet disse oplysninger mister enhver bevismæssig værdi i forhold til samtlige sagsøgere berørt af artikel 3, stk. 3, litra a), når blot der er en rimelig alternativ økonomisk forklaring.

2418 Det følger af ovenstående (jf. ovenfor i præmis 2390-2417), at de beviser, der er nævnt i den anfægtede beslutning, kun kan godtgøre, at aftalen omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), fortsatte til den 12. august 1987, hvor notatet fra Heidelberger blev skrevet (nr. 22, punkt 10, fjerde afsnit). Det følger heraf, at denne bestemmelse skal annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at der foreligger en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987, og at Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge og BDZ havde deltaget i en sådan overtrædelse efter denne dato.

2419 I øvrigt kan Heidelberger ikke gøre gældende, at Kommissionen har vendt bevisbyrden ved at pålægge selskabet at bevise, at det ikke har deltaget i nogen af bestanddelene i overtrædelsen, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a). Selskabet kan heller ikke påberåbe sig, at der kun var ganske få af dokumenterne nævnt i den anfægtede beslutning, som vedrørte det. Kommissionen har på grundlag af dokumenter bevist, at Heidelberger deltog i den pågældende overtrædelse. Den omstændighed, at Heidelberger mener, at kun brevet af 22. september 1986 og selskabets interne notat af 12. august 1987 vedrører det, kan ikke afsvække beviset for dets deltagelse i overtrædelsen. Det nøjagtige antal dokumenter, der er anvendt hertil, er ikke afgørende, idet det kun er deres bevismæssige værdi, der har betydning. Endvidere er der andre dokumenter, der godtgør, at Heidelberger har deltaget i overtrædelsen i artikel 3, stk. 3, litra a), såsom det interne notat fra Lafarge med referat af mødet den 17. november 1982 mellem Dyckerhoff, Heidelberger og Cedest (jf. ovenfor i præmis 2282-2294).

2420 Efter nærværende vurdering af argumenterne, som de sagsøgeren, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), har fremført, er det for hver af bestanddelene i overtrædelsen omhandlet i denne bestemmelse, blevet afgjort, om den skulle anses for bevist i forhold til disse parter. Visse af dem har imidlertid særligt bestridt varigheden af deres deltagelse i overtrædelsen.

Varigheden af visse af sagsøgernes deltagelse i den i artikel 3, stk. 3, litra a), omhandlede overtrædelse

2421 Ciments français har gjort gældende, at Kommissionen har opstillet en kunstig konstruktion for at påvise en sammenhæng mellem de forskellige forhold, der er henført under overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), selv om disse forhold er begået af forskellige parter og ikke vedrører det samme, hvilket Kommissionen i øvrigt anerkender i den anfægtede beslutning.

2422 Heidelberger har gjort gældende, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at de pågældende aftaler og samordnede praksis blev fortsat indtil den 30. september 1989.

2423 Lafarge har rejst spørgsmålet om, hvordan Kommissionen i forhold til dette selskab kan lægge til grund, at overtrædelsen ophørte den 30. september 1989, uden at føre bevis for, at det havde deltaget i overtrædelsen indtil den dato.

2424 Inden der foretages en vurdering af disse forskellige argumenter, skal de relevante afsnit af den anfægtede beslutning gennemgås.

2425 Det fremgår af beslutningen, at spørgsmålet om varigheden af overtrædelsen i artikel 3, stk. 3, litra a), hænger sammen med, at der er tale om en samlet og kontinuerlig overtrædelse. Kommissionen har anført følgende (i nr. 50, punkt 4): »I betragtning af, at aftalen om en opdeling af markedet i Saarland, den samordnede praksis i forbindelse med forsøget på at begrænse Cedest's afsætning i Tyskland uden for Saarland og aftalen af 1984, der omtales i brevet af 22. september 1986, havde til formål at opdele markedet og begrænse handelen med cement mellem Frankrig og Tyskland, mener Kommissionen, at disse aftaler og denne samordnede praksis må betragtes som en samlet og kontinuerlig overtrædelse. Selv om [SFIC], [BDZ] og Lafarge til at begynde med ikke deltog i aftalen om Saarland, accepterede de [den] fra den 23. juni 1982, dvs. fra det tidspunkt, hvor de forsøgte at udvide aftalen for Saarland til også at omfatte andre tyske delstater og få aftalen til at indgå i en mere vidtrækkende aftale om regulering af den fransk-tyske samhandel. Denne samlede og kontinuerlige overtrædelse i forbindelse med en begrænsning af den fransk-tyske samhandel blev begået fra den 23. juni 1982 til den 30. september 1989 af [SFIC], Cedest, Ciments français, Lafarge, [BDZ], Dyckerhoff og Heidelberger.«

2426 Det bemærkes, at begrebet »samlet overtrædelse« forudsætter, at forskellige parter har udvist en sammenhængende adfærd med henblik på at nå et bestemt konkurrencebegrænsende mål af økonomisk karakter (jf. bl.a. den ovenfor i præmis 1053 nævnte dom i sagen Rhône-Poulenc mod Kommissionen, dommens præmis 125 og 126).

2427 I det foreliggende tilfælde skal det således undersøges, om de forskellige handlinger henført under den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), indgik i en samlet overtrædelse.

2428 Det er allerede fastslået, at Kommissionen ikke har godtgjort, at et af de forhold, der indgik i overtrædelsen i artikel 3, stk. 3, litra a), nemlig den påståede aftale om opdeling af markedet i Saarland (jf. ovenfor i præmis 2172-2225), forelå i den pågældende periode. Det skal derfor undersøges, om det — selv uden dette forhold — stadig er godtgjort, at der forelå en samlet overtrædelse.

2429 Det kan ikke bestrides, at de forskellige forhold, der indgår i overtrædelsen, og som er forskriftsmæssigt bevist, har et identisk formål. Såvel de forskellige former for samordnet praksis, der fandt sted mellem 1982 og 1984, som aftalen fra 1984, der fortsat var i kraft til den 12. august 1987, havde til formål at regulere handelen med cement mellem Frankrig og Tyskland, eller opdeling af markederne (jf. ovenfor i præmis 2226-2420).

2430 Endvidere vidste deltagerne i denne ulovlige adfærd eller burde have vidst, at adfærden indgik i en samlet plan med dette fælles ulovlige formål.

2431 Ciments français's anbringende må derfor forkastes. Selv under forudsætning af, at der var ført bevis herfor, kan den eneste omstændighed, virksomheden har påberåbt sig, nemlig at de forskellige forhold, der indgår i den samlede overtrædelse, ikke har en fuldstændig tilsvarende geografisk rækkevidde, ikke anses for at godtgøre, at disse forhold ikke havde et identisk formål, nemlig at regulere handelen med cement mellem Frankrig og Tyskland.

2432 Dyckerhoff's, SFIC's, Ciments français's, Heidelberger's, Lafarge's og BDZ's deltagelse i denne samlede overtrædelse må anses for bevist, idet alle disse sagsøgere har deltaget i en af de former for samordnet praksis, Kommissionen har påtalt, og i aftalen af 1984. Det er uden betydning herfor, at den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), må annulleres, for så vidt som den vedrører Cedest's deltagelse i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

2433 Kommissionen findes herefter at have godtgjort, at de retsstridige handlinger omhandlet i artikel 3, stk. 3, litra a), for hvilke den forskriftsmæssigt har ført bevis, havde et sådant sammenfaldende formål, og at der var et sådant personsammenfald, at de kunne anses for en samlet overtrædelse.

2434 Ved vurderingen af, om overtrædelsen kan anses for kontinuerlig i forhold til Ciments français, Heidelberger og Lafarge, skal der i øvrigt tages hensyn til de forskellige retsstridige handlinger, som de korrekt er anset for ansvarlige for, og til de tidspunkter, de vedrører.

2435 Ciments français har sammen med Lafarge deltaget i en samordnet praksis med det formål at lægge pres på Cedest, hvilket er bevist på grundlag af et dokument af 23. juni 1982 (jf. ovenfor i præmis 2252-2281). Selskabet har tillige sammen med Dyckerhoff deltaget i en samordnet praksis, der er bevist på grundlag af to dokumenter af 25. januar 1983 og 17. maj 1983 (jf. ovenfor i præmis 2316-2328). Fra 1984 til den 12. august 1987 har selskabet deltaget i aftalen om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland (jf. ovenfor i præmis 2332-2418). Det foreligger således bevist, at selskabet fra den 23. juni 1982 til den 12. august 1987 kontinuerligt deltog i den samlede overtrædelse.

2436 Heidelberger har deltaget i en samordnet praksis med Dyckerhoff, hvilket er bevist på grundlag af et dokument vedrørende et møde den 17. november 1982 (jf. ovenfor i præmis 2282-2294), og fra 1984 til den 12. august 1987 i aftalen om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland (jf. ovenfor i præmis 2332-2418). Det er således kun bevist, at selskabet kontinuerligt deltog i den samlede overtrædelse fra den 17. november 1982 til den 12. august 1987. Den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), må derfor annulleres, for så vidt som Heidelberger er pålagt ansvar for deltagelse i overtrædelsen fra den 23. juni til den 16. november 1982.

2437 Lafarge har sammen med Ciments français deltaget i en samordnet praksis med det formål at lægge pres på Cedest, hvilket er bevist på grundlag af et dokument af 23. juni 1982 (jf. ovenfor i præmis 2252-2281). Selskabet har tillige sammen med Dyckerhoff deltaget i en samordnet praksis, der er bevist på grundlag af tre dokumenter af 23. juni, 28. juli og 2. september 1982 (jf. ovenfor i præmis 2295-2315). Fra 1984 til den 12. august 1987 har selskabet deltaget i aftalen om generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland (jf. ovenfor i præmis 2332-2418). Det er således bevist, at selskabet fra den 23. juni 1982 til den 12. august 1987 kontinuerligt deltog i den samlede overtrædelse.

2438 Dyckerhoff har endvidere påberåbt sig en tilsidesættelse af traktatens artikel 190. Selskabet har imidlertid ikke påberåbt sig, at de steder i den anfægtede beslutning, der vedrører det fransk-tyske kartel, på nogen måde skulle være mangelfuldt eller utilstrækkeligt begrundet. Anbringendet må derfor forkastes.

2439 Kommissionen findes herefter hverken at have tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, eller artikel 190 ved i det ovenfor i præmis 2172-2438 afgrænsede omfang at have lagt til grund, at Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge og BDZ havde deltaget i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a).

2440 Ciments français har endvidere gjort gældende, at Kommissionen ved kun at drage branchesammenslutningen til ansvar for det spansk-portugisiske klagepunkt og ikke de spanske producenter har foretaget en uberettiget forskelsbehandling i forhold til det fransk-tyske klagepunkt, hvor den ud over de nationale branchesammenslutninger har draget de enkelte producenter til ansvar, heriblandt Ciments français. Selskabet har desuden anført, at den omstændighed, at de spanske virksomheder ikke direkte havde deltaget i de påtalte forhandlinger, ikke gør det berettiget at foretage en sådan forskelsbehandling, idet disse virksomheder, som Kommissionen selv har anerkendt, var berørt af den påståede aftale, og en række dokumenter klart viser, hvilken vigtig rolle de havde spillet. Den fremgangsmåde, Kommissionen i forbindelse med det spansk-portugisiske klagepunkt har anvendt i forhold til medlemmerne af den spanske branchesammenslutning, er således i modstrid med den fremgangsmåde, den anvendte i forhold til de indirekte medlemmer af Cembureau, som den holdt ansvarlige for Cembureau-aftalen.

2441 Denne argumentation må forkastes. Selv under forudsætning af, at Ciments français's situation på alle punkter kan sammenlignes med situationen for de spanske producenter, selskabet

henviser til, fremgår det af retspraksis (jf. den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146), at det forhold, at Kommissionen over for en erhvervsdrivende, der var i en tilsvarende situation som Ciments français, har undladt at påtale en overtrædelse, under ingen omstændigheder kan medføre, at der må ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til sagsøgeren, da overtrædelsen er behørigt bevist. På baggrund af de ovenstående præmisser kan det netop konstateres, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har bevist, at såvel Ciments français som den nationale branchesammenslutning, SFIC, som selskabet tilhører, har deltaget i overtrædelsen i artikel 3, stk. 3, litra a).

2442 SFIC og Ciments français har tillige i forbindelse med de argumenter, der særligt er fremført vedrørende lovligheden af artikel 3, stk. 3, litra a), gjort gældende, at der ikke er nogen sammenhæng mellem denne overtrædelse og Cembureau-aftalen. Der vil blive taget stilling til dette anbringende ved gennemgang af spørgsmålet om, hvorvidt der er tale om en samlet overtrædelse i den anfægtede beslutnings artikel 1 (jf. nedenfor i præmis 4045-4048, 4152, 4153 og 4154).

2443 Ud over at bestride, at der skulle have foreligget et fransk-tysk kartel, har Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge og BDZ endvidere påberåbt sig, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat ved, at de under den administrative procedure ikke fik adgang til dokumenter i Kommissionens sagsakter, som kunne have været anvendt til deres forsvar.

Aktindsigt

2444 Kun Lafarge (sag T-43/95) har gjort gældende, at selskabet ikke inden vedtagelsen af den anfægtede beslutning fik aktindsigt i belastende oplysninger vedrørende overtrædelsen i artikel 3, stk. 3, litra a). I selskabets indlæg af 10. februar 1997 har det således gjort gældende, at dokumenterne fra det tyske Bundeskartellamt's sag angående myndighedens beslutning af 12. september 1988 (dok. 33.126/20481, 20418-20443, 20416 og 20417, 20492-20495, 20497, 20498 og 20499 og 20384-20394) er blevet brugt af Kommissionen til at godtgøre en overtrædelse. Under retsmødet i sag T-43/95 har Lafarge i besvarelse af et spørgsmål fra Retten nærmere oplyst, at den pågældende overtrædelse var aftalen vedrørende cementmarkedet i Sydøsttyskland, der blev behandlet i kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter angående det tyske marked (kapitel 6 og 16).

2445 Dette argument må af de ovenfor i præmis 296 anførte grunde forkastes.

2446 Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger og BDZ har med hensyn til aktindsigt i diskulperende dokumenter fremsat en række bemærkninger på grundlag af dokumenter, de har fået adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 (jf. ovenfor i præmis 164 og 168). Lafarge (sag T-43/95) har ikke

fremført nogen særlige anbringender vedrørende dette. Under retsmødet har Lafarge endvidere i besvarelse af et spørgsmål fra Retten bekræftet, at selskabet ikke ville påberåbe sig sine interne notater af 6. august 1982 og 7. januar 1983 til støtte for tilsidesættelse af dets ret til aktindsigt.

2447 Dyckerhoff har således gjort gældende, at de dokumenter, selskabet har fået adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, bekræfter, at forholdet mellem de tyske og franske producenter og deres nationale sammenslutninger, BDZ og SFIC, ikke giver anledning til nogen indsigelser af juridisk karakter. I sit indlæg af 7. februar 1997 har selskabet anført, at dokumenterne 33.126/14861-14874, 14883, 14802, 14803 og 14804, 19264 og 14801, der er referater af interne møder i den franske sammenslutning og bilag hertil, ikke har nogen sammenhæng med de klagepunkter, der er fremført over for det, med tværtimod beviser, at det fransk-tyske forhold bestod af juridisk uangribelige kontakter, hvorfor det kunne have været nyttigt at have kendskab til deres indhold med henblik på varetagelse af selskabets interesser under den administrative procedure. I dets indlæg af 5. januar 1998 har selskabet endvidere nævnt dokumenterne 33.126/15443-15453 (referat af indlæggene under et møde mellem delegationerne fra den tyske og franske cementindustri den 6. og 7.12.1983), 6044-6047 (skrivelse fra SNFCC af 17.4.1989 med oplysninger om import af cement fra Forbundsrepublikken Tyskland for 1988 og de to første måneder af 1989) og 14623 (oversigt over import af cement fra samme medlemsstat for 1989), som bekræfter, at de tyske og franske cementproducenter kun foretog en generel meningsudveksling.

2448 Indholdet af disse dokumenter, således som det er analyseret af Dyckerhoff, kan ikke anses for at bevise, at selskabets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure. Det kaster ikke noget nyt lys over de direkte dokumentbeviser, som i det ovenfor afgrænsede omfang har godtgjort de klagepunkter, der er fremført over for selskabet i meddelelsen af klagepunkter [kapitel 2, nr. 12, og kapitel 10, nr. 61, litra d)] og i den anfægtede beslutning [nr. 22 og 50, artikel 3, stk. 3, litra a)]. Dokument 33.126/19264 (dok. 128 af den nationale franske sag), som er bilagt selskabets indlæg af 7. februar 1997, er heller ikke i overensstemmelse med den beskrivelse af indholdet, Dyckerhoff har foretaget, idet der er tale om en adresseliste indeholdende tre græske og fire spanske virksomheder. Bortset fra, at de statistiske oplysninger i dokumenterne 33.126/6044-6047 bekræfter, hvad Kommissionen har fastslået i nr. 12, in fine, af meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2) og i nr. 22, punkt 12, i den anfægtede beslutning, må det konstateres, at det ikke længere er fornødent at tage stilling til den påståede tilsidesættelse af Dyckerhoff's ret til kontradiktion på dette punkt, idet det på baggrund af ovenstående vurdering har kunnet fastslås, at den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), må annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen på grundlag af de statistiske oplysninger i oversigten i nr. 22, punkt 12, fastslås, at der foreligger en overtrædelse (jf. ovenfor i præmis 2408-2418).

2449 Ciments français har gjort gældende, at de dokumenter, selskabet har fået adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, kunne have været anvendt til dets forsvar. I sit indlæg af 10. februar 1997 har selskabet fremført fire forskellige argumenter på grundlag af dokumenter, det havde udvalgt blandt dem, det havde fået adgang til.

2450 For det første har selskabet gjort gældende, at det på grundlag af de kapitler i meddelelsen af klagepunkter, der vedrørte Tyskland, kunne have bevist, at Kommissionen nåede frem til modstridende konklusioner med hensyn til spørgsmålene om, hvorvidt der forelå en fransk-tysk aftale, og hvem aftalens parter var, alt efter, om den så på det nationale eller det internationale plan. Selskabet har således anført, at det af de pågældende kapitler i meddelelsen af klagepunkter fremgår, at der skulle være tre karteller dækkende Sydtyskland, uden at selskabet eller dets datterselskab SZG dog nævnes. Selskabet har i den forbindelse fremhævet, at det er den eneste af de franske cementproducenter, der er berørt af klagepunktet vedrørende det fransk-tyske kartel, som ikke nævnes i kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Tyskland. Det har gjort gældende, at disse kapitler i meddelelsen af klagepunkter særligt er i modstrid med de dokumenter, Kommissionen har påberåbt sig over for selskabet i forbindelse med det påståede fransk-tyske kartel, navnlig notaterne fra Vicat af 22. juli 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 1) og fra Lafarge af 23. juni 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4). Under alle omstændigheder viser det forhold, at der er et kapitel i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Tyskland, der omhandler et fransk-tysk kartel, at det var af afgørende betydning, at Ciments français fik adgang til samtlige klagepunkter og dokumenter vedrørende det påståede kartel.

2451 Det må fastslås, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter [kapitel 2, nr. 12, og kapitel 10, nr. 61, litra d)] og i den anfægtede beslutning (nr. 22 og 50) ved hjælp af direkte dokumentbeviser har påvist det fransk-tyske kartel og Ciments français's deltagelse heri. Den omstændighed, at Ciments français ikke er nævnt i kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Tyskland (kapitel 6 og 16), kan ikke kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, der godtgør overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), og Ciments français's deltagelse heri i det ovenfor afgrænsede omfang. Endvidere er de klagepunkter, som særligt angår de tyske producenter, i kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Tyskland i modsætning til, hvad Ciments français har gjort gældende, på ingen måde fremlagt, som om de var nært forbundet med klagepunkterne vedrørende det fransk-tyske kartel. Når man læser kapitlerne vedrørende Tyskland i meddelelsen af klagepunkter, kan man ikke sammenblande de karteller, der særligt vedrører Sydtyskland, med det fransk-tyske kartel, som Ciments français angiveligt har deltaget i. De steder i det tyske kapitel i meddelelsen af klagepunkter, der vedrører det fransk-tyske kartel, indeholder heller ikke belastende oplysninger, som ikke allerede var nævnt i det internationale kapitel i meddelelsen af klagepunkter, der behandlede det fransk-tyske kartel (jf. ovenfor i præmis 114). Det følger heraf, at det ikke kunne påvirke Ciments français's mulighed for at varetage sit forsvar, at det ikke fik adgang til de kapitler i meddelelsen af klagepunkter, der vedrører Tyskland (kapitel 6 og 16), under den administrative procedure.

2452 For det andet har Ciments français anført, at Bundeskartellamt's beslutning af 1. juni 1989 vedrørende tre karteller i Sydtyskland ikke nævner Ciments français eller dets datterselskab SZG og heller ikke omtaler, at der skulle eksistere et fransk-tysk kartel med det formål at aftale at opdele markedet i Saarland eller at begrænse Cedest's eksport.

2453 Dette argument må af de ovenfor i præmis 2451 nævnte grunde forkastes.

2454 For det tredje har Ciments français gjort gældende, at brevet af 22. september 1986 fra formand for SFIC og direktør for Ciments français B. Laplace til formand for BDZ og direktør for

Heidelberger P. Schuhmacher (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10) på baggrund af en række dokumenter skal sættes ind i sin rette kontekst, nemlig de sædvanlige og lovlige forbindelser mellem den franske og tyske sammenslutning uafhængig af deres medlemmer. Dette brev beviser således på ingen måde, at der skulle have foreligget en aftale om opdeling af markederne i 1984, som Ciments français skulle have deltaget i. Ciments français har således fremdraget formanden for BDZ, B. Steinbach's forklaring over for Kommissionen den 6. marts 1990 (dok. 33.126/16386), skrivelser af 21. november 1989 og 6. februar 1990 fra SNFCC til BDZ (dok. 33.126/16603-16608) og skrivelser af 31. januar og 16. februar 1990 fra BDZ til SNFCC (dok. 33.126/16601 og 16602). Selskabet har endvidere anført, at allerede skrivelsen af 20. december 1983 fra den tyske sammenslutning til den franske sammenslutning, der indgik i de franske sagsakter (dok. 33.126/14762), viste, at der var selvstændige og sædvanlige forbindelser mellem de to sammenslutninger. Som eksempler har selskabet endvidere henvist til dokument 33.126/14894, der indgår i de franske sagsakter, og som indeholder oplysninger, BDZ i årevis havde sendt til den franske sammenslutning, og dokumenterne 33.126/14814, 14816, 14818 og 14820, som viser, at BDZ regelmæssigt sendte den franske sammenslutning samlede statistikker.

2455 Indledningsvis bemærkes det, at Ciments français ikke kan støtte noget argument på skrivelsen af 20. december 1983 (dok. 33.126/14762), for så vidt angår anbringendet om tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion, eftersom der er tale om et dokument, selskabet havde adgang til under den administrative procedure.

2456 Heller ikke de øvrige dokumenter, som er blevet påberåbt, beviser, at der er sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure. For det første kaster de ikke et nyt lys over brevet af 22. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10) i forhold til de omstændigheder, hvorunder det var skrevet, og som fremgår af de pågældende dokumenter. Der er tale om dokumenter, som alle er skrevet flere måneder eller endog flere år efter den 22. september 1986, hvor brevet blev skrevet. Det fremgår tillige af meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2, nr. 12), at Kommissionen havde påvist, at der i flere år var blevet udvekslet statistiske oplysninger mellem den franske og tyske sammenslutning. Endelig kaster disse dokumenter ikke et nyt lys over dokumenterne nævnt i meddelelsen af klagepunkter (kapitel 2, punkt 12) og i den anfægtede beslutning (nr. 22), hvoraf det fremgår, at forholdet mellem den franske og tyske industri ikke var begrænset til den rene og uskyldige udveksling af statistikker mellem de to nationale branchesammenslutninger, som de dokumenter, Ciments français fik adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, ifølge selskabet skulle være et bevis på. Ciments français's tredje argument må derfor også forkastes.

2457 For det fjerde har Ciments français gjort gældende, at dokumenterne vedrørende det spansk-portugisiske kartel bekræfter selskabets opfattelse af, at den omstændighed, at det drages til ansvar for deltagelse i handlinger til begrænsning af eksporten mellem Frankrig og Tyskland, er i strid med behandlingen af den spansk-portugisiske situation og udtryk for forskelsbehandling under sagsbehandlingen. Selskabet henviser således til, at det kun er den spanske branchesammenslutning, der pålægges en sanktion i den anfægtede beslutning i forbindelse med det spansk-portugisiske kartel, selv om Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter hævdede, at den spanske branchesammenslutning og repræsentanter for visse spanske producenter havde deltaget i møder med henblik på at råde bod på de ulemper, eksporten af portugisisk cement til

Spanien medførte. Som eksempler har selskabet henvist til dokumenterne 33.322/1410, 1411 og 1412 og 1400, der ligeledes er nævnt i nr. 21, punkt 5, i den anfægtede beslutning, men som ikke var tilgængelige under den administrative procedure.

2458 Ciments français kan imidlertid ikke gøre gældende, at dette er bevis for, at selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure er blevet tilsidesat. Det er i den forbindelse tilstrækkeligt at bemærke, at som selskabet selv har fremhævet i sine indlæg, kunne det ikke af oplysningerne i meddelelsen af klagepunkter [nr. 11, og nr. 61, litra c)] udledes, at Kommissionen ikke anså de spanske virksomheder, der var nævnt i den forbindelse, for at have deltaget i det spansk-portugisiske kartel. Selv om Ciments français havde fået aktindsigt i de pågældede dokumenter under den administrative procedure, ville selskabet således ikke have kunnet få Kommissionen til at træffe en anden beslutning med hensyn til dette punkt. Det fjerde argument må derfor forkastes.

2459 I sit indlæg af 21. november 1997 har Ciments français fremlagt otte dokumenter som bevis for, at selskabet ikke har deltaget i det fransk-tyske kartel, som er blevet anset for en samlet og kontinuerlig overtrædelse i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a). Selskabet har således citeret et brev af 4. januar 1979 fra Cedest til Lafarge, der opregner de vanskeligheder, der er opstået i forholdet mellem Cedest og Wössingen eller mellem Cedest og Lafarge (dok. 33.126/7505, 7506 og 7507), et internt notat af 30. juni 1982 fra Lafarge, som også nævnte forværringen i forholdet mellem Cedest og Wössingen og mellem Cedest og Lafarge samt de store tyske cementproducenters bekymringer (dok. 33.126/7038, 7039 og 7040), et internt notat af 6. august 1982 fra Lafarge, som under omtale af Lafarge's strategi i Tyskland og Cedest-sagen bl.a. nævner »modstående kræfter« og »handlingsforslag« (dok. 33.126/7522, 7523 og 7524), et internt notat af 7. september 1982 fra Lafarge, der viser, at de problemer, Cedest's leverancer i Tyskland medførte, altid berørte de samme førende virksomheder i Frankrig og Tyskland (dok. 33.126/6686 og 6687), en telex af 26. oktober 1982 fra Lafarge, der nævner de forpligtelser, Cedest tidligere havde påtaget sig over for Wössingen (dok. 33.126/7110) og et internt notat af 7. januar 1983 fra Lafarge, der omtaler drøftelser af situationen i Rheinland-Westfalen mellem Heidelberger og Dyckerhoff og refererer et møde mellem disse to tyske cementproducenter og Cedest (dok. 33.126/7514, 7515 og 7516). Ciments français er overhovedet ikke nævnt i disse forskellige dokumenter, og selskabet udleder heraf, at det ikke var berørt af den situation, der var opstået som følge af Cedest's adfærd i Tyskland. Selskabet har endvidere anført, at det i et notat af 23. maj 1985, der sandsynligvis hidrører fra Lafarge, stadig fremstår som en ubetydelig aktør i det fransk-tyske område, idet Lafarge anser det for at være en konkurrent i Frankrig, men ikke i Tyskland (dok. 33.126/7408-7412). Selskabet har tillige anført, at et internt notat af 22. februar 1983 fra Heidelberger indeholder en beskrivelse af Heidelberger's planer om at bryde ind på markedet i Frankrig til skade for Cedest, hvilket vidner om, at de påståede drøftelser med Cedest havde slået fejl, og viser, hvor stor konkurrence der var mellem franske og tyske producenter på et tidspunkt, hvor Kommissionen har gjort gældende, at producenterne mødtes for at fordele markedet imellem sig (dok. 33.126/3477). Disse forskellige dokumenter understøtter langt fra de dokumenter, Kommissionen har fremlagt, og særligt ikke notatet af 22. juli 1982 fra Vicat (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 1), som i øvrigt stammer fra en virksomhed, som ifølge Kommissionen end ikke er berørt af situationen. Selskabet har tillige udledt af disse dokumenter, at det fransk-tyske kartel, der er behandlet under de internationale klagepunkter, og det fransk-tyske kartel omkring Wössingen, der er behandlet under de tyske nationale klagepunkter, ikke kunne adskilles, eftersom Wössingen's handelspolitik i Tyskland og Cedest's eksport til Tyskland var årsagen til den praksis, de internationale klagepunkter vedrører. De giver endvidere anledning til tvivl om den sammenhæng, Kommissionen har påvist mellem den påståede aftale om

opdeling af markedet i Saarland og de andre former for praksis, som er inddraget under det påståede fransk-tyske kartel. På grundlag af dem kan det således udelukkes, at der var tale om en samlet og kontinuerlig overtrædelse.

2460 Det må imidlertid fastslås, at ovennævnte dokumenter ikke kan anses for at bevise, at Ciments français's ret til kontradiktion er blevet tilsidesat. De bemærkninger, den pågældende sagsøger har fremsat på grundlag af dokumenterne, kaster ikke et nyt lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har anvendt til at godtgøre Ciments français's deltagelse i den samordnede praksis, der skulle lægge pres på Cedest (kapitel 2, nr. 12, i meddelelsen af klagepunkter, den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4, og nr. 50, punkt 3), i den samordnede praksis med Dyckerhoff (kapitel 2, nr. 12, i meddelelsen af klagepunkter, den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 8 og 9, og nr. 50, punkt 3) og i aftalen om opdeling af markederne fra 1984 (kapitel 2, nr. 12, i meddelelsen af klagepunkter, den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10, og nr. 50, punkt 3). Med hensyn til aftalen bemærkes det, at dens eksistens først og fremmest fremgår af brevet af 22. september 1986, som formand for SFIC og direktør for Ciments français B. Laplace havde sendt til formand for BDZ og direktør for Heidelberger P. Schuhmacher (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10).

2461 Heidelberger har gjort gældende, at de dokumenter, selskabet har fået aktindsigt i efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, bekræfter, at der ikke er ført bevis for noget fransk-tysk kartel, og at selskabet under alle omstændigheder ikke deltog deri. I sit indlæg af 10. februar 1997 har selskabet flere gange fremhævet, at det på grundlag af sagsakterne i den franske sag kun kan konkluderes, at de franske virksomheder udelukkende interesserede sig for situationen på det franske marked. Selskabet henviser således til dokumenterne 33.126/14809, 14810, 14826, 14827, 14894, 5626-5634, 5637-5640, 5641-5644, 5645, 5646 og 5647, 5651-5656, 5664-5670, 5675, 13529, 5705-5708 og 5718, der bekræfter, at de franske virksomheder var interesserede i at begrænse importen på deres nationale marked, men ikke indeholder oplysninger, hvoraf det kan udledes, at der forelå et kartel mellem franske og tyske producenter, og bestemt ikke mellem Heidelberger og de franske producenter.

2462 I sit indlæg af 20. februar 1998 har Heidelberger tillige påberåbt sig dokumenterne 33.126/4135 og 4383, som angiveligt bekræfter, at der ikke var nogen fransk-tysk aftale. Det første dokument er et internt notat af 15. maj 1986 fra Ciments français, som viser, at det franske selskab da overvejede at udvide sine aktiviteter til det tyske marked, hvilket taler imod, at der skulle være et fransk-tysk kartel. Heidelberger har fremhævet, at Kommissionen hovedsageligt har støttet sig på et brev, som direktøren for Ciments français sendte til direktøren for Heidelberger den 22. september 1986, som bevis for det påståede kartel (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 3). Det andet dokument er ligeledes et internt notat fra Ciments français med selskabets overvejelser over, med hvilken strategi det kunne trænge ind på de europæiske markeder, hvilket bidrager til at bestride eksistensen af et Cembureau-princip om at respektere hjemmemarkederne og i endnu højere grad af et fransk-tysk kartel.

2463 De i de to foregående præmisser nævnte dokumenter, således som de er fortolket af Heidelberger, kan ikke anses for at bevise, at selskabets ret til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure. De kaster ikke et nyt lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har anvendt i meddelelsen af klagepunkter [kapitel 2, nr. 12, og kapitel 10, nr. 61, litra d)] og i den anfægtede beslutning (nr. 22 og 50) som bevis for, at der forelå et fransk-tysk kartel, og at Heidelberger deltog i den. Endvidere var dokumenterne 33.126/14809 og 14826 ifølge oplysningerne på listen (jf. ovenfor i præmis 5) tilgængelige under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 250). Heidelberger kunne således have fremført det argument under den administrative procedure, som den nu fremfører for Retten. Endelig fremgår det af et internt notat af 15. maj 1986 fra Ciments français (dok. 33.126/4135), at den form for ekspansion, der omhandles i notatet, er en tilnærmelse til andre virksomheder, der var aktive på det europæiske marked. Som Kommissionen imidlertid med rette har fremhævet i sit indlæg af 30. marts 1998, er der — ud over at den pågældende oplysning ikke sætter de direkte dokumentbeviser, den har anvendt, i et andet lys — intet til hinder for, at karteller og ekspansionsstrategier i form af selskabsovertagelser kan foreligge samtidig.

2464 BDZ har i sit indlæg af 16. januar 1998 anført, at det af SFIC's statistik fremgår, at der mellem 1978 og 1988 blev eksporteret store mængder af de franske producenter (dok. 33.126/1427, 14630, 14637, 14661 og 14663), hvilket bekræfter, at der ikke kunne foreligge noget kartel mellem de franske og de tyske fabrikanter.

2465 De dokumenter, som er blevet påberåbt af BDZ, beviser imidlertid heller ikke, at der er sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

2466 Dokument 33.126/1427 har ingen forbindelse med BDZ's argument, idet det indeholder CCV's almindelige salgsbetingelser (jf. ovenfor i præmis 1169). Der kan således ses bort fra dokumentet, idet det ikke er nødvendigt nærmere at komme ind på dets indhold.

2467 Selv om dokumenterne 33.126/14630 og 14637, der er uddrag af SNFCC's »Courrier d'information« af 10. oktober 1989, indeholder data vedrørende fransk eksport for årene 1978 til 1988, kan BDZ af to grunde ikke heraf drage særlige konklusioner om den bevismæssige værdi af den franske eksport til Tyskland mellem 1978 og 1988. For det første vedrører skemaerne i disse to dokumenter leverancer til eksport af »alle bindemidler« og klinker uden sondring med hensyn til deres bestemmelsessted uden for Frankrig, hvorfor der ikke kan drages nogen konklusioner med hensyn til omfanget af fransk eksport af cement til Tyskland. For det andet — selv under forudsætning af, at disse tal kun dækker fransk cementeksport til Tyskland — faldt de »leverancer af alle bindemidler til eksport«, der er gennemgået i dokument 33.126/14630, fra 1 198 000 t i 1978 til 1 153 000 t i 1988. Angivelserne af eksport af klinker mellem 1978 og 1988 i dokument 33.126/14637 viser ligeledes, at disse leverancer faldt fra 2 310 000 t i 1978 til 878 000 t i 1988. Blot ved gennemlæsning af disse dokumenter ses der at være en modstrid med selve grundlaget for BDZ's argument. Dokumenterne 33.126/14661 og 14663, der er uddrag af det månedlige nyhedsbrev fra SNFCC fra december 1987, kan af to grunde heller ikke påberåbes til støtte for dette argument. Dels indeholder dokumenterne 33.126/14661 og 14663 i lighed med dokumenterne 33.126/14630 og 14637 ikke en nærmere

angivelse af bestemmelsesstederne for den eksport, de viser. For det andet indeholder oplysningerne i dokumenterne 33.126/14661 og 14663 kun en sammenligning mellem 1986 og 1987. Under alle omstændigheder er det ovenfor fastslået, at Kommissionen på grundlag af direkte dokumentbeviser har godtgjort, at BDZ har deltaget i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a).

2468 Det følger af ovenstående, at Dyckerhoff's, SFIC's, Ciments français's, Heidelberger's, Lafarge's og BDZ's ret til kontradiktion med hensyn til deres deltagelse i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), til forskel fra Cedest's ret til kontradiktion (jf. ovenfor i præmis 2284-2289) ikke er blevet berørt af, at de ikke fik adgang til de dokumenter, de har påberåbt sig under sagen for Retten.

Sammenfatning

2469 Herefter må den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a),

— i forhold til Cedest annulleres i sin helhed

— i forhold til Dyckerhoff, Ciments français og Lafarge, for så vidt som det heri er fastslået, at de har deltaget i en aftale om opdeling af markedet i Saarland og i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987

— i forhold til SFIC, for så vidt som det heri er fastslået, at sammenslutningen har deltaget i en aftale om opdeling af markedet i Saarland, i en samordnet praksis med BDZ før 1984, i en samordnet praksis, der skulle lægge pres på Cedest, og i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987

— i forhold til Heidelberger, for så vidt som det heri er fastslået, at selskabet har deltaget i en aftale om opdeling af markedet i Saarland og i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, fra den 23. juni til den 16. november 1982 og efter den 12. august 1987

— i forhold til BDZ, for så vidt som det heri er fastslået, at sammenslutningen har deltaget i en aftale om opdeling af markedet i Saarland, i en samordnet praksis med SFIC før 1984 og i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987.

2470 I øvrigt må de gennemgåede anbringender forkastes.

VIII — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der forelå en samordnet praksis mellem SFIC og BDZ i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra b)]*

Samordnet praksis mellem SFIC og BDZ

2471 Selv om SFIC (sag T-36/95) og BDZ (sag T-48/95) ikke har benægtet at have udvekslet statistiske oplysninger om eksportens omfang mellem Frankrig og Tyskland, har de bestridt, at denne udveksling skulle udgøre en konkurrencebegrænsning og dermed være retsstridig. De har påberåbt sig, at denne udveksling ligger forud for adfærden i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), henvist til det egentlige mål med denne udveksling, og påberåbt sig, at udvekslingen af statistiske oplysninger på baggrund af Kommissionens praksis i dens beslutninger og Domstolens retspraksis var lovlig, samt at der ikke er fremsendt mere præcise og specificerede oplysninger eller oplysninger om franske leverancer i Tyskland fordelt på delstater under hensyn til bestemmelsesstedet.

2472 Inden der foretages en vurdering af disse argumenter, skal overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), gennemgås.

2473 I denne bestemmelse har Kommissionen anført følgende: »[SFIC og BDZ] har fra 1. januar 1985 til 30. september 1989 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en samordnet praksis om udvekslinger af oplysninger med henblik på at kontrollere overholdelsen af de kvantitative begrænsninger, der var fastsat for eksport mellem Frankrig og Tyskland, samt med henblik på at kontrollere leverancernes bestemmelsessted i de forskellige tyske delstater.«

2474 I betragtningerne til den anfægtede beslutning omhandles den pågældende overtrædelse i sagsfremstillingen i nr. 22, punkt 12 og 18, og den retlige vurdering i nr. 50, punkt 5.

2475 I nr. 22, punkt 12, har Kommissionen anført følgende:

»[SFIC] og [BDZ] har i flere år udvekslet månedlige oplysninger om den franske eksport til Tyskland og den tyske eksport til Frankrig. Det erklærede mål med denne udveksling er at sammenligne de to sammenslutningers oplysninger med de oplysninger, som de nationale statistiske kontorer offentliggør. Der er tale om overordnede oplysninger, der ikke er opdelt i områder, og de oplysninger, der offentliggøres af de forskellige statistiske kontorer og af Statistisches Bundesamt, indeholder heller ingen områdeangivelse; derimod er [BDZ] i stand til hvert kvartal at fastslå, at importen fra de forskellige lande går til bestemte delstater, og Bundesverband offentliggør disse resultater. Bl.a. kan [BDZ] fastslå, at cementimporten fra Frankrig altid har været øremærket til Rheinland-Pfalz, Saarland og Baden-Württemberg, og Bundesverband kan oplyse om antal tons for hver delstat, således som det fremgår af de tal, der på undersøgelsestidspunktet var tilgængelig[e] for de sidste fem år: [skema]

Denne udveksling gør det muligt at kontrollere overholdelsen af aftalen om regler for salg mellem franske og tyske virksomheder (se punkt 10).

En sammenligning af disse oplysninger viser, at 'den forskel, der siden 1984 har været mellem de franske og tyske leverancer' (brev af 22.9.1986 citeret under punkt 10), er blevet nedbragt.«

2476 De oplysninger, der står opført i Kommissionens skema i nr. 22, punkt 12, i den anfægtede beslutning, er dels om omfanget pr. år af fransk eksport til Tyskland for delstaterne Rheinland-Pfalz, Saarland og Baden-Württemberg samt denne eksport i alt, dels omfanget af den tyske eksport til Frankrig pr. år.

2477 I nr. 22, punkt 18, i den anfægtede beslutning har Kommissionen imødegået de argumenter, BDZ har fremført for på grundlag af matematiske beregninger at begrunde, at der optrådte oplysninger om fransk eksport fordelt på delstater.

2478 I nr. 50, punkt 5, har den fortaget følgende analyse:

»Udvekslingen af statistiske oplysninger mellem [SFIC] og [BDZ] må, med udgangspunkt i de til rådighed værende oplysninger (se nr. 22, punkt 12), betragtes som en konkurrencebegrænsende samordnet praksis efter artikel 85, stk. 1, i perioden 1. januar 1985 til 30. september 1989. Denne udveksling skal sammenholdes med den ovennævnte opdeling af markedet, idet formålet

var at give de to berørte sammenslutninger mulighed for at kontrollere overholdelsen af de kvantitative eksportbegrænsninger og afsætningen til de forskellige delstater (se nr. 22, punkt 12). Som nævnt i nr. 22, punkt 12 og 18, kan man kun forklare eksportens opdeling efter delstat med en aftale om at udveksle oplysninger. En sådan praksis skaber en kunstig markedssituation, hvor en gennemsigtighed og en unormal stabilitet for samhandelen mellem medlemsstaterne får tendens til at fastlåse markedsdeltagernes adfærd og fjerne den risiko, der er forbundet med konkurrence.«

2479 Det fremgår således af ordlyden af Kommissionens beslutning, at den er af den opfattelse, at den pågældende samordnede praksis er en accessorisk handling i forhold til overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a). I nr. 22, punkt 12, andet afsnit, er det under henvisning til punkt 10 i samme nummer fremhævet, at »denne udveksling gør det muligt at kontrollere overholdelsen af aftalen om regler for salg mellem franske og tyske virksomheder«. I nr. 50, punkt 5, har den igen fremført, særligt under henvisning til nr. 22, punkt 12, at »denne udveksling skal sammenholdes med den ovennævnte opdeling af markedet«.

2480 Det fremgår ligledes af ordlyden af den anfægtede beslutning, at Kommissionen er af den opfattelse, at den samordnede praksis i artikel 3, stk. 3, litra b), har to formål, nemlig dels at kontrollere overholdelsen af de kvantitative begrænsninger, der var fastsat for eksport mellem Frankrig og Tyskland, dels at kontrollere leverancernes bestemmelsessted i de forskellige tyske delstater. Af den tyske udgave af den anfægtede beslutning fremgår disse to formål, som Kommissionen tilskriver denne samordnede praksis, endnu tydeligere. Der anføres således følgende i artikel 3, stk. 3, litra a): »[SFIC] und [BDZ] haben vom 1. Januar 1985 bis 30. September 1988 gegen Artikel 85 Absatz 1 EG-Vertrag verstoßen, indem sie an einer abgestimmten Verhaltensweise betreffend den Austausch von Informationen zwecks Kontrolle der Einhaltung der mengenmässigen Ausfuhrbegrenzungen zwischen Frankreich und Deutschland sowie zur Kontrolle der für die verschiedenen Bundesländer bestimmten Lieferungen teilgenommen haben.« Kommissionen kan derfor ikke — som den har gjort under retsmødet i sag T-48/95 — hævde, at den har nævnt fordelingen af den franske eksport på delstater til imødegåelse af et argument, de pågældende sagsøgere har fremført under den administrative procedure. Det skal blot konstateres, at Kommissionen allerede i meddelelsen af klagepunkter [nr. 12, s. 29, og nr. 61, litra d), s. 174 og 175] har nævnt disse to formål med overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b).

2481 Kommissionen er derfor — som den har bekræftet i sine indlæg i sag T-48/95 — af den opfattelse, at det alene på grundlag af overordnede statistiske oplysninger kunne kontrolleres, at aftalen om generel regulering af salget mellem Frankrig og Tyskland blev overholdt, selv om en sådan udveksling af overordnede oplysninger mellem branchesammenslutninger ikke isoleret set er ulovlige. Denne holdning understøtter det første formål, Kommissionen i den anfægtede beslutning har tillagt overtrædelsen i artikel 3, stk. 3, litra b).

2482 For det første gav den udveksling af statistiske oplysninger, som både SFIC og BDZ tog aktiv del i (jf. ovenfor i præmis 2236-2251 og 2332-2418), på baggrund af det fransk-tyske forhold på det pågældende tidspunkt SFIC og BDZ mulighed for at kontrollere, at aftalen fra 1984 blev overholdt. Det skal blot bemærkes, at på det tidspunkt, hvor formanden for SFIC, B. Laplace, sendte sit brev af 22. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10, dok. 33.126/3574, 3575 og 3576) til formanden for BDZ, P. Schuhmacher, var disse parter i færd med at drøfte forskellen på omfanget af de franske leverancer til Tyskland og de tyske leverancer til Frankrig med henblik på en forlængelse af aftalen fra 1984 (jf. ovenfor i præmis 2344). Kommissionen kunne derfor gå ud fra, at de statistiske oplysninger, der blev udvekslet, blev anvendt til at kontrollere de kvantitative begrænsninger, der var truffet bestemmelse om, og til at planlægge eventuelle forbedringer for fremtiden i forbindelse med drøftelserne af en forlængelse af aftalen fra 1984.

2483 Under alle omstændigheder må argumentet om, at denne udveksling lå forud for adfærden i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), forkastes. Praksis i nationale sammenslutninger kan, sålænge den følges, spille en ny og anden rolle end den eller dem, den indtil da havde. Alene den omstændighed, at en sådan praksis begyndte før en anden form for adfærd, er derfor ikke tilstrækkeligt til at bevise, at den er lovlig i forhold til alle de roller, den kan komme til at spille.

2484 Dernæst er det ubestrideligt, at en samordnet praksis, der har til formål at kontrollerede en aftale om regulering af handelen med cement mellem to medlemsstater, er konkurrencebegrænsende. Da der ikke blev ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede de to sammenslutninger (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162) — må det antages, at deres indbyrdes udveksling af oplysninger påvirkede deres adfærd og adfærden hos dem af deres medlemmer, der var berørt af samhandelen mellem Tyskland og Frankrig.

2485 Selv om det første formål med den samordnede praksis mellem SFIC og BDZ omhandlet i artikel 3, stk. 3, litra b), må anses for godtgjort, idet SFIC og BDZ ikke har bestridt, at udvekslingen fandt sted, må det imidlertid fremhæves, at i betragtning af den sammenhæng, som Kommissionen selv har godtgjort mellem adfærden i artikel 3, stk. 3, litra b), og adfærden i artikel 3, stk. 3, litra a) (jf. ovenfor i præmis 2479), ophører udvekslingen af oplysninger mellem SFIC og BDZ med at være retsstridig på det tidspunkt, hvor overtrædelsen i artikel 3, stk. 3, litra a), anses for ophørt. Den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), må derfor ligeledes annulleres, for så vidt som det deri fastslås, at der foreligger en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987 (jf. ovenfor i præmis 2418).

2486 Hvad endvidere angår det andet formål med den samordnede praksis, nemlig at kontrollere, hvilke delstater der var bestemmelsessted for den franske eksport til Tyskland, konstateres det, at Kommissionen ikke har fremlagt nogen dokumenter som bevis for, at de oplysninger om den franske eksport fordelt på delstater, der er fundet hos BDZ (dok. 33.126/16709, 16702, 16694, 16686, 16609, 16706, 16698 og 16683), skulle hidrøre direkte fra oplysninger, der var

fremsendt af SFIC. Kommissionen er i realiteten gået ud fra, at eftersom der hvert kvartal var sket udveksling af overordnede statistiske oplysninger mellem SFIC og BDZ, kunne den omstændighed, at der forelå præcise oplysninger om fransk eksport fordelt på delstater, kun forklares ved, at de pågældende to sammenslutninger havde været i samråd med hinanden.

2487 Dette ræsonnement er imidlertid ikke noget sikkert bevis for, at SFIC intervenerede, og for, at SFIC handlede i samråd med BDZ. BDZ har i øvrigt både under den administrative procedure (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 18, andet og tredje afsnit) og under sagen for Retten forklaret, at de statistiske oplysninger hidrører fra overslag, BDZ har udarbejdet på grundlag af de officielle statistikker, de franske fabrikkers beliggenhed og transportomkostninger, og at de senere er blevet sammenholdt med data udarbejdet af de enkelte delstater. Det, Kommissionen til imødegåelse heraf har anført i den anfægtede beslutning (nr. 22, punkt 18, fjerde, femte og sjette afsnit) og i sine indlæg, medfører ikke, at BDZ's forklaringer mister enhver relevans.

2488 Endvidere har SFIC under retsmødet i sag T-36/95 påpeget, at de overordnede statistiske oplysninger om fransk eksport til Tyskland, som sammenslutningen sendte BDZ, ikke svarede til de oplysninger, BDZ nåede frem til i sine egne beregninger på grundlag af sine overslag for hver delstat, og dette er ikke blevet bestridt af Kommissionen.

2489 Kommissionen kunne således ikke gøre gældende, at SFIC og BDZ var blevet enige om at kontrollere bestemmelsesstederne for den franske eksport til Tyskland fordelt på delstater.

2490 Den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), må derfor annulleres, for så vidt som det deri er fastslået, at der mellem den 1. januar 1985 og den 12. august 1987 forelå en samordnet praksis mellem SFIC og BDZ med det formål at kontrollere, hvordan den franske eksport til Tyskland fordelte sig på delstater.

2491 Trods de ulovligheder ved den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), som er fastslået ovenfor i præmis 2485 og 2490, og i modsætning til, hvad der er gjort gældende af BDZ, har Kommissionen ikke tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, da den udtalte, at »en sådan praksis skaber en kunstig markedssituation, hvor en gennemsigtighed og en unormal stabilitet for samhandelen mellem medlemsstaterne får tendens til at fastlåse markedsdeltagernes adfærd og fjerne den risiko, der er forbundet med konkurrence« (den anfægtede beslutning, nr. 50, punkt 5, in fine).

2492 Ud over at bestride, at der skulle have foreligget en sådan samordnet praksis som lagt til grund i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), har SFIC og BDZ gjort gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat ved, at de under den administrative procedure ikke fik adgang til dokumenter i Kommissionens sagsakter, der kunne have været anvendt til deres forsvar.

Aktindsigt

2493 SFIC har gjort gældende, at Kommissionen ikke har givet sammenslutningen mulighed for under den administrative procedure at tage stilling til den statistikmodel, som BDZ havde fremsendt til Kommissionen den 4. maj 1993, og som den har nævnt i nr. 22, punkt 18, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 375). Artikel 3, stk. 3, litra b), må imidlertid annulleres, for så vidt som det deri er fastslået, at der forelå en samordnet praksis mellem SFIC og BDZ med det formål at kontrollere, hvordan den franske eksport til Tyskland fordelte sig på delstater (jf. ovenfor i præmis 2490). Det er derfor nu uden relevans at tage stilling til SFIC's anbringende.

2494 Med hensyn til diskulperende oplysninger har SFIC og BDZ fremført en række bemærkninger på grundlag af de dokumenter, de har fået adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997.

2495 I sine indlæg af 10. februar 1997 og 7. januar 1998 har SFIC gjort gældende, at samtlige sagsakter i den tyske sag ville have været af afgørende betydning for varetagelse af sammenslutningens forsvar, for så vidt som det ved hjælp af disse kunne bevises, at BDZ på sin side ikke havde nogen oplysninger til rådighed, på grundlag af hvilke sammenslutningen kunne opgøre den franske ekport fordelt på delstater i de statistikker, sammenslutningen udsendte til sine medlemmer. Til støtte for sin argumentation har SFIC særligt henvist til en række dokumenter, som sammenslutningen mener, den burde have haft aktindsigt i.

2496 Det må imidlertid konstateres, at under hensyn til, hvad Retten allerede har udtalt om lovligheden af artikel 3, stk. 3, litra b) (jf. ovenfor i præmis 2486-2490), har denne argumentation mistet sin relevans, for så vidt som Kommissionen ikke har ført bevis for, at SFIC og BDZ udvekslede oplysninger, på grundlag af hvilke fordelingen af den franske eksport på de forskellige tyske delstater kunne kontrolleres.

2497 I sit indlæg af 10. februar 1997 har BDZ bemærket, at der i de dokumenter, sammenslutningen har fået indsigt i som følge af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, ikke er nævnt nogen udveksling af andre oplysninger end betydningsløse overordnede tal. Dokumenterne fra den franske sag indeholder ingen oplysninger, hvoraf det fremgår, at der skulle være blevet tilsendt BDZ tal for fordelingen af den franske import på forskellige delstater. Sammenslutningen har påberåbt sig det brev, dens formand den 20. december 1983 sendte (dok. 33.126/14762) til formanden for SFIC, og forskellige referater af møder mellem de to sammenslutninger og mellem deres medlemmer.

2498 Det bemærkes, at BDZ ikke kan støtte noget argument på skrivelsen af 20. december 1983 fra sammenslutningens formand (dok. 33.126/14762), for så vidt angår anbringendet om tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 266).

2499 For så vidt angår de øvrige dokumenter, som er blevet påberåbt, må det igen konstateres, at under hensyn til, hvad Retten allerede har udtalt om lovligheden af artikel 3, stk. 3, litra b) (jf. ovenfor i præmis 2486-2490), har BDZ's argumentation mistet sin relevans, for så vidt som Kommissionen ikke har ført bevis for, at SFIC og BDZ udvekslede oplysninger, på grundlag af hvilke fordelingen af den franske eksport på de forskellige tyske delstater kunne kontrolleres.

2500 I sit indlæg af 16. januar 1998 har BDZ endvidere gjort gældende, at dokumenterne 33.126/14809-14827 beviser, at udvekslingen af overordnede statistiske oplysninger mellem de to nationale sammenslutninger udelukkende havde til formål at efterprøve de generelle importtal, som de franske toldmyndigheder udarbejdede, og som var alment tilgængelige.

2501 Dette argument udgør ikke et bevis for, at BDZ's ret til kontradiktion er blevet tilsidesat. De pågældende dokumenter kaster ikke et andet lys over de sagsakter, på grundlag af hvilke Kommisionen har fastslået, at BDZ sammen med SFIC deltog i en samordnet praksis med det formål at kontrollere, at de kvantitative begrænsninger i eksporten mellem Frankrig og Tyskland blev overholdt. Den omstændighed, at udvekslingen af oplysninger mellem SFIC og BDZ havde til formål at efterprøve tallene fra de franske toldmyndigheder, er på ingen måde til hinder for, at de samme oplysninger kan bruges til at kontrollere de kvantitative begrænsninger, der var aftalt mellem den franske og den tyske industri.

2502 Det følger af ovenstående, at SFIC's og BDZ's ret til kontradiktion med hensyn til deres deltagelse i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), således som den efter bedømmelsen ovenfor er fundet forskriftsmæssigt bevist (jf. ovenfor i præmis 2471-2491), ikke er blevet tilsidesat ved, at der ikke blev givet aktindsigt i de dokumenter, de har påberåbt sig under sagen for Retten.

2503 Det følger heraf for det første, at den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), må annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at udvekslingen af oplysninger mellem SFIC og BDZ omfattede oplysninger om den franske eksport til Tyskland, fordelt på delstater. Dette ændrer imidlertid ikke ved, at denne udveksling af oplysninger som fastslået skete med henblik på at kontrollere overholdelsen af de kvantitative begrænsinger, der var fastsat for eksport mellem Frankrig og Tyskland. For det andet må den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at der forelå en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987. I øvrigt må de gennemgåede anbringender forkastes.

IX — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion og om procedure- og magtfordrejning, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der i forbindelse med ETF forelå aftaler og samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1 og 2, artikel 4, stk. 3, litra a) og b), og artikel 4, stk. 4, litra a)-h)]*

Indledende bemærkninger

2504 I slutningen af 1985 og i begyndelsen af 1986 rettede de græske cementproducenter, der mellem sidste halvdel af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne betydeligt havde øget deres produktionskapacitet for at kunne dække den kraftige efterspørgsel i Mellemøsten, blikket mod Vesteuropa for at løse deres problemer med overkapacitet som følge af sammenbruddet på disse markeder i Mellemøsten i midten af 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 1).

2505 I den anfægtede beslutnings artikel 4 har Kommissionen konstateret en række overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1, efter at »det græske problem« var opstået, nemlig:

— »aftalen om oprettelse af Cembureau Task Force eller European Task Force« (artikel 4, stk. 1)

— »en aftale om stiftelse af Joint Trading Company, Interciment SA, der havde til formål at gennemføre foranstaltninger, der skulle virke tilskyndende eller afskrækkende over for dem, der truede stabiliteten på medlemsstaternes markeder« (artikel 4, stk. 2)

— »en samordnet praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde« [artikel 4, stk. 3, litra a)]

— »en aftale, som vedrørte kontrakter, der var underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede græsk cement« [artikel 4, stk. 3, litra b)]

— »aftaler og samordnet praksis, der tog sigte på at omdirigere det græske produktionsoverskud og at bremse import af græsk cement til EF-landene« [artikel 4, stk. 4, litra a)-h)].

2506 Kommissionen har anført, at disse forskellige karteller indgår i en samlet og kontinuerlig aftale, der skulle afskaffe al import til Vesteuropa og særligt forhindre import af cement fra Grækenland til medlemsstaterne (den anfægtede beslutning, nr. 53, navnlig punkt 2, 3, 9 og 14).

2507 I den dispositive del af den anfægtede beslutning har Kommissionen imidlertid ikke nævnt, at der skulle foreligge en sådan samlet og kontinuerlig aftale. Artikel 4, stk. 1, vedrører således »aftalen om oprettelse af Cembureau Task Force eller European Task Force« og ikke »den samlede, kontinuerlige aftale om oprettelse af Cembureau Task Force eller de forskellige foranstaltninger, der blev vedtaget på møderne for at forhindre import til Vesteuropa og specielt for at forhindre import af græsk cement til EF-landene« (den anfægtede beslutning, nr. 53, punkt 9).

2508 Kommissionen har bekræftet dette i sin besvarelse af Rettens skriftlige spørgsmål, der er fremsendt til Kommissionen mellem den 15. maj og den 15. juni 1998 i forbindelse med sagerne vedrørende de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1:

»Det er Kommissionens standpunkt, at artikel 4, stk. 1 [...] kun vedrører oprettelsen eller organisationen af ETF (det forholder sig dog stadig således, at deltagelse i oprettelse af en organisation betyder godkendelse af de aktiviteter, der forudses af organisationen).«

2509 I den anfægtede beslutnings artikel 4 har Kommissionen i realiteten behandlet de forskellige forhold, som angiveligt udgør den samlede og kontinuerlige aftale om »Cembureau Task Force eller European Task Force«, separat, bestemmelsen er ikke hver gang rettet til de samme virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, og der er for hver af disse fastslået en forskellig varighed.

2510 I duplikken i sag T-43/95 har Kommissionen anført følgende:

»Ved en grundig gennemlæsning af beslutningens artikel 4 ses det, at artiklens forskellige stykker ikke alle indeholder de samme virksomheder eller de samme datoer, og at de derfor ikke

indeholder gentagelser. Grunden hertil er, at Kommissionen har opregnet dels den blotte oprettelse af ETF (i stk. 1), dels forskellige praktiske gennemførelsesforanstaltninger efter henstilling fra ETF, og at ikke alle virksomheder samtidig tog del i de forskellige foranstaltninger.«

2511 I sin besvarelse af det skriftlige spørgsmål fra Retten, der er nævnt ovenfor i præmis 2508, har den endvidere anført:

»Kommissionen har i [den anfægtede beslutnings] dispositive del søgt at sondre mellem på den ene side oprettelsen af eller selve eksistensen af ETF (artikel 4, stk. 1), som allerede udgør en overtrædelse uafhængigt af enhver foranstaltning til gennemførelse heraf, og på den anden side de forskellige foranstaltninger, der blev vedtaget og anvendt inden for denne ramme (artikel 4, stk. 2, 3 og 4).«

2512 Med henblik på bedømmelsen lovligheden af den anfægtede beslutnings artikel 4 skal det undersøges, om Kommissionen med rette har lagt til grund, at der forelå de forskellige aftaler og former for samordnet praksis, der er fastslået i denne bestemmelse. Endvidere skal der foretages en undersøgelse af de argumenter, visse af sagsøgerne har fremført for at bestride, at de forskellige aftaler i artikel 4 kunne anses for at være en samlet og kontinuerlig aftale som antaget af Kommissionen i nr. 53 i den anfægtede beslutning.

Aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1)

2513 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, har Cembureau, Holderbank, Blue Circle, Oficemen, Asland, Uniland, Hispacement, SFIC, Lafarge, Ciments français, BDZ, Dyckerhoff, Heidelberger, CBR, Aker, Euroc, Aalborg Portland, Irish Cement, Italcementi, Unicem og Cementir »fra den 28. maj 1986 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en aftale om oprettelse af Cembureau Task Force eller European Task Force«.

2514 Bortset fra Hispacement, der ikke har anlagt sag med påstand om annullation af den anfægtede beslutning, har alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der er omhandlet i artikel 4, stk. 1, fremført anbringender til støtte for annullation af denne bestemmelse. To sagsøgere har fremført et argument om manglende overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning. En række anbringender er fremført for at bestride, at aftalen om oprettelse af ETF udgør en overtrædelse. De fleste sagsøgere har benægtet at være ulovligt indblandet i aftalen. Endelig har visse bestridt overtrædelsens varighed eller i det mindste varigheden af deres deltagelse i overtrædelsen. I forbindelse med gennemgangen af de enkelte anbringender vil det blive oplyst, hvilke sagsøgere der er tale om.

2515 Endvidere har Cembureau, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, Asland, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle gjort gældende, at Kommissionen, da den fastslog overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, tilsidesatte deres ret til kontradiktion ved ikke at give dem adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

2516 Halkis (sag T-104/95) har fremført en række anbringender for at benægte at have været impliceret i overtrædelserne i den anfægtede beslutnings artikel 4, navnlig stk. 1. Allerede fordi disse anbringender er blevet fremsat af en part, som ikke er blevet pålagt ansvar for disse overtrædelser, må de uden videre forkastes.

2517 Vicat (sag T-37/95) har efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997 fremlagt en række dokumenter, som selskabet kunne have anvendt til sit forsvar under den administrative procedure, som bevis for, at selskabet slet ikke havde været impliceret hverken direkte eller indirekte — gennem SFIC — i ETF og dennes ulovlige aktiviteter. Af de ovenfor i præmis 255 anførte grunde må denne argumentation ligeledes forkastes.

A — Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning

2518 Aalborg Portland har anført, at meddelelsen af klagepunkter fremlagde de faktiske omstændigheder som bevis for dels aftaler om eller samordnet praksis i form af udveksling af oplysninger om priser fra en ikke nærmere bestemt dato i 1983, dels kontinuerlige aftaler om hjemmemarkedsprincippet og/eller samordnet praksis, »som oprindelig er opstået ved og betinget af, at de pågældende virksomheder har fastsat og tilsluttet sig hjemmemarkedsprincippet«, og som har eksisteret i årtier (meddelelsen af klagepunkter, nr. 61). I den anfægtede beslutning har Kommissionen ændret denne beskrivelse, så den navnlig kommer til at angå en aftale om ETF, der blev indgået den 28. maj 1986.

2519 Det må imidlertid bemærkes, at Kommissionen gennemgik de faktiske omstændigheder vedrørende »Cembureau Task Force or European Task Force« i kapitel 2, afsnit 2, i meddelelsen af klagepunkter (nr. 16-20).

2520 I nr. 17 blev de faktiske oplysninger særligt vedrørende »'Cembureau Task Force or European Task Force' — oprettelse og opgaver« gennemgået.

2521 Kommissionen nævnte herunder først mødet i Rom den 28. maj 1986:

»a) Møde i Rom. Den 28. maj 1986 afholdt repræsentanter for selskaberne Blue Circle, Ciments français, Lafarge, Holderbank, Heidelberg, Dyckerhoff, Italcementi, Asland og Cembureau et møde i Rom for at planlægge en stok- og gulerodspolitik over for de græske producenter, der eksporterede cement til de europæiske lande. Deltagerne besluttede at nedsætte en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for cementindustrien i Det Forenede Kongerige, Spanien, Frankrig og Italien og bistået af Cembureau.«

2522 I nr. 61 i meddelelsen af klagepunkter anførte den følgende:

»Det mest graverende tilfælde i forbindelse med anvendelsen af dette princip [hjemmemarkedsprincippet] var det såkaldte 'græske problem' (jf. afsnit 2, nr. 16-20). I denne anledning søgte Cembureau og dens medlemmer at gå til angreb på det medlem, der havde vovet at bryde hjemmemarkedsprincippet: Man oprettede en task force [...]«

2523 I nr. 61, litra h), der indeholdt den retlige vurdering af de faktiske omstændigheder, der var fremstillet i forbindelse med »Cembureau Task Force or European Task Force«, blev det anført, at de aftaler og den praksis, der var blevet enighed om i ETF, herunder aftalen om oprettelse heraf, skulle anses for det konkrete udtryk for de sanktioner, som Cembureau og en række virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, heriblandt Aalborg Portland, iværksatte over for de græske producenter, der havde overtrådt hjemmemarkedsprincippet. De pågældende aftaler og former for praksis blev anset for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Det blev lagt til grund, at disse overtrædelser fandt sted »fra 1986«.

2524 Overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, som bl.a. Aalborg Portland pålægges ansvar for, i forbindelse med aftalen om oprettelse af ETF var således klart indeholdt i meddelelsen af klagepunkter, både i sagsfremstillingen og den retlige vurdering.

2525 Aalborg Portlands argument må derfor forkastes.

2526 Unicem har gjort gældende, at ETF i meddelelsen af klagepunkter kun blev sat i forbindelse med den uenighed, der var opstået med de græske producenter på grund af disses tilsidesættelse af hjemmemarkedsprincippet. I den anfægtede beslutning fandt Kommissionen imidlertid, at ETF havde et videre formål end at bekæmpe importen fra Grækenland.

2527 Det forholder sig ganske rigtigt således, at Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 53, punkt 7) har konstateret, at »formålet [med ETF] [...] således [er] generelt og ikke blot begrænset til problemet omkring den græske eksport«, hvilket den ikke udtrykkeligt nævnte i den del af meddelelsen af klagepunkter, der vedrørte ETF.

2528 Imidlertid er det på grundlag af referatet af mødet i ETF i Genève den 19. august 1986, at Kommissionen på det pågældende sted i den anfægtede beslutning (nr. 25, punkt 15) har konkluderet, at formålet med ETF var generelt. Dette dokument, som Aker og Euroc havde vedlagt deres svar på meddelelsen af klagepunkter, blev i skrivelse af 9. juli 1992 af Kommissionen tilsendt de berørte modtagere af meddelelsen af klagepunkter, heriblandt Unicem, med opfordring til, at de skulle fremsætte deres bemærkninger hertil (den anfægtede beslutning, nr. 2, punkt 3). Unicem fik således under den administrative procedure lejlighed til at fremføre sine bemærkninger med hensyn til afgrænsningen af ETF's formål, der fremgik af dette dokument.

2529 Argumentet må derfor forkastes.

B — Spørgsmålet om, hvorvidt aftalen om oprettelse af ETF var ulovlig

2530 I nr. 53, punkt 7, i den anfægtede beslutning har Kommissionen opregnet grundene til, at den har anset aftalen om oprettelse af ETF for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1:

»Hvad det fælles formål består i, fremgår af referatet af ETF's møde i Genève den 19. august 1986 (se nr. 25, punkt 15): 'ETF har til formål at undersøge, hvilke foranstaltninger der kan træffes for at forhindre import til Vesteuropa, aktuelt fra Grækenland. ETF afgiver henstillinger herom til delegationslederne.' Formålet er således generelt og ikke blot begrænset til problemet omkring den græske eksport — det indgår således helt klart i Cembureau's hjemmemarkedsaftale.«

2531 De pågældende sagsøgere har i det væsentlige fremført ni argumenter til bestridelse at, at oprettelsen af ETF udgjorde en overtrædelse.

2532 For det første har CBR, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Lafarge, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc og Blue Circle gjort gældende, at ETF's centrale opgave var lovlig, idet ETF skulle træffe foranstaltninger til at skabe forståelse hos de nationale og europæiske myndigheder for de problemer, der blev forvoldt den vesteuropæiske cementindustri ved lavprisimport fra Grækenland. Uniland (sag T-58/95) har kritiseret Kommissionen for ikke at have nævnt de

bestræbelser, visse medlemmer af den europæiske cementindustri havde udfoldet for at få en lovlig dialog med fællesskabsmyndighederne, i den anfægtede beslutning.

2533 Til støtte for sin argumentation har CBR henvist til dokument 33.126/18761, hvori Holderbank som svar på en begæring om oplysninger om ETF, som Kommissionen havde rettet til selskabet i 1990, forklarede, at ETF's væsentligste opgave var at støtte den intensive lobbyvirksomhed, den europæiske cementindustri førte mellem slutningen af sommeren 1986 og begyndelsen af 1987, med henblik på at formå de europæiske myndigheder til at træffe foranstaltninger til imødegåelse af Den Hellenske Republiks og dens cementproducenters konkurrencebegrænsende adfærd. Uniland, Italcementi og Holderbank har henvist til det møde, repræsentanter for den europæiske cementindustri havde med kommissionsmedlem P. Sutherland i november 1986 for at meddele ham og gennem ham kommissærkollegiet de bekymringer, de nærede ved statsstøtteordningen for de græske producenter. Holderbank har endvidere fremlagt en række dokumenter, der illustrerer de politiske initiativer, som de europæiske cementproducenter tog i den retning, navnlig over for medlemmer af Europa-Parlamentet og medlemmer af Kommissionen. Italcementi har endvidere gjort gældende, at Kommissionen i sin vurdering af lovligheden af ETF's formål udelukkende har henholdt sig til handlinger, der er beskrevet i dokumentet nævnt i nr. 25, punkt 3-7, i den anfægtede beslutning, selv om dette dokument var blevet færdiggjort under et tidligere møde end mødet den 9. juni 1986, hvor den formelle beslutning om at oprette ETF blev truffet (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 8 og 10).

2534 Til påvisning af det konkrete resultat af disse politiske initiativer har Uniland og Italcementi gjort gældende, at det er som følge af dem, at Kommissionen ændrede sin beslutning fra 1985, hvorved den havde givet Grækenland tilladelse til at yde eksportstøtte til sine producenter (jf. Kommissionens beslutning 86/614/EØF af 16.12.1986 om ændring af Kommissionens beslutning 85/594/EØF om bemyndigelse af Grækenland til at træffe forskellige beskyttelsesforanstaltninger i henhold til EØF-traktatens artikel 108, stk. 3 (EFT L 357, s. 28)). Holderbank har henvist til de spørgsmål, medlemmer af Europa-Parlamentet har stillet Kommissionen vedrørende »det græske problem«, og de besvarelser, kommissionsmedlem P. Sutherland afgav i marts 1987 og maj 1988.

2535 Aker og Euroc har endvidere gjort gældende, at formålet med udvekslingen af oplysninger i ETF også var at kunne vurdere, om og i hvilket omfang risikoen for import af cement fra Grækenland til Vesteuropa var blevet mindsket ved, at der var blevet åbnet alternative afsætningsmuligheder i tredjelande for de græske cementproducenter.

2536 Det må konstateres, at det af en række dokumenter, der nævnes i fremstillingen af de faktiske omstændigheder ved oprettelsen af ETF og ETF's aktiviteter (den anfægtede beslutning, nr. 25), faktisk fremgår, at de europæiske cementproducenter med henblik på at løse »det græske problem« forsøgte at skabe forståelse hos de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne.

2537 Referatet af mødet i ETF den 19. august 1986 i Genève, som Kommissionen har henvist til i nr. 53, punkt 7, i den anfægtede beslutning, definerer formålet med ETF på følgende måde:

»ETF har til formål [...] at undersøge, hvilke foranstaltninger der kan træffes for at forhindre import til Vesteuropa, aktuelt fra Grækenland. ETF afgiver henstillinger herom til delegationslederne.«

2538 Dette formål bekræftes i referatet af mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 24, dok. 33.126/18858):

»ETF blev oprettet for at undersøge, hvilke stokke- og gulerodsaktioner der kunne iværksættes for at imødegå lavprisimport af cement på de europæiske markeder (specielt import fra Grækenland til Det Forenede Kongerige), og at afgive henstillinger til delegationslederne.«

2539 Omtalen i det andet uddrag af »stokke- og gulerodsaktioner« kan kun referere til dokumentet »Collective response to problems posed by destabilizing cement industry«, der blev udarbejdet i Zürich den 3.-5. juni 1986 og siden i Céligny (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 2-7, dok. 33.126/18772-18779, herefter »Zürich/Céligny-dokumentet«) af en arbejdsgruppe bestående af enkelte repræsentanter for den europæiske cementindustri, og som i det væsentlige indeholder følgende vedrørende de pågældende foranstaltninger:

»— Stokkeaktioner ('Stick Actions')

— at forsvare de europæiske hjemmemarkeder med forskellige foranstaltninger som f.eks. administrative formaliteter, krav om kvalitetsstandarder, fagforeningsaktioner, sanktioner mod kunder, der køber importeret cement

— at angribe de destabiliserende producenter på deres eksportmarkeder ved at tage kunder fra de græske producenter i disse forskellige lande (Algeriet, USA, Vestafrika, Egypten og Saudi-Arabien) eller ved at gøre det urentabelt for de græske producenter at eksportere

— at boykotte de rederier, der kontrolleres af de destabiliserende producenter

— at undersøge mulighederne for at eksportere cement til Grækenland, eller — hvis det ikke kan betale sig — muligheden for at iværksætte 'guerilla'-aktioner og for at eksportere andre produkter, som fremstilles af datterselskaber af europæiske cementproducenter

— at undersøge situationen i float-siloerne og hos mellemhandlerne

— at anmode de internationale banker om bistand til at 'overtale' de destabiliserende producenter, mellemhandlere og rederier til at samarbejde

— Gulerodsaktioner ('Carrot Actions')

Køb af de destabiliserende producenters overskudsproduktion til eksport til USA (det kunne Blue Circle, Holderbank, Lafarge, Cementa/Norcem og andre tage sig af), Vestafrika (det kunne være en fransk opgave) og andre lande (en række komplicerede løsninger under overvejelse).«

2540 På baggrund af ovenstående findes Kommissionen at have haft grundlag for at anse ETF's formål for at være »at forhindre handel med cement i EF og at afskærme nationale markeder til fordel for lokale producenter og til skade for brugerne« (den anfægtede beslutning, nr. 53, punkt 14). Den konkluderede således med rette (i samme punkt), at en sådan konkurrencebegrænsning »helt klart [var] i strid med artikel 85, stk. 1«, i traktaten.

2541 De argumentater, de ovenfor i præmis 2532 nævnte sagsøgere har fremført, må derfor forkastes.

2542 Holderbank har endvidere gjort gældende, at drøftelserne i ETF fandt sted under tilstedeværelse af parlamentsmedlemmer, regeringsrepræsentanter og tjenestemænd fra Kommissionen. I den forbindelse har Holderbank nævnt den dokumentation, der blev tilsendt de medlemmer af Europa-Parlamentet, der angiveligt var til stede under mødet i Baden-Baden den 9. september

1986, og den pressemeddelelse, der var skrevet af formanden for Parlamentets Udvalg om Økonomi, Valutaspørgsmål og Industripolitik.

2543 Det må imidlertid bemærkes, at dokumenterne, der er fremlagt af Holderbank, højst viser, at repræsentanter for den europæiske cementindustri mødte medlemmer af Europa-Parlamentet i Strasbourg den 10. september 1986 for at skabe forståelse hos dem for problemerne med import af cement fra Grækenland til de europæiske markeder. Der kan ikke i dokumenterne findes støtte for, at møderne i eller vedrørende ETF, der er beskrevet i nr. 25 i den anfægtede beslutning — navnlig mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne den 9. september 1986 i Baden-Baden (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22-33) — blev holdt under tilstedeværelse af repræsentanter for fællesskabsmyndighederne.

2544 Under alle omstændigheder kan Holderbank's anbringender ikke dække over den sammenhængende række af dokumenter, der er gennemgået ovenfor i præmis 2537-2540, og som beviser, at ETF blev tildelt et klart konkurrencebegrænsende formål, nemlig at undersøge, hvilke stokke- og gulerodsaktioner der kunne forhindre lavprisimport af cement til de vesteuropæiske markeder, med henblik på at afgive henstillinger til delegationslederne.

2545 Det følger heraf, af Holderbank's argument må forkastes.

2546 For det andet har Blue Circle gjort gældende, at aftalen om oprettelse af ETF var en rent forberedende handling uden konkurrencebegrænsende formål. Stifterne af ETF havde aldrig haft en fælles hensigt, der gik videre end til at oprette ETF.

2547 Igen må det imidlertid konstateres, at disse anbringender klart modbevises af den sammenhængende række af dokumenter, der er gennemgået overfor i præmis 2537-2540, og som beviser det konkurrencebegrænsende formål, som fra begyndelsen var tillagt ETF.

2548 Blue Circle har endvidere anført, at medlemmerne af ETF aldrig har haft nogen fælles plan om konkurrencebegrænsning. Selskabet har anført, at Kommissionen har foretaget en urigtig retsanvendelse, da den i nr. 53, punkt 5, i den anfægtede beslutning fandt, at det ikke var nødvendigt at bevise, at parterne havde haft en fælles hensigt om at optræde konkurrencebegrænsende på markedet, for at godtgøre, at der forelå en aftale i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

2549 Det skal imidlertid fremhæves, at de betragtninger, Blue Circle har tilskrevet Kommissionen, ikke fremgår af nr. 53, punkt 5, i den anfægtede beslutning. I betragtningerne på det pågældende sted har Kommissionen kun på grundlag af den ovenfor i præmis 2260 nævnte dom

i sagen Petrofina mod Kommissionen, dommens præmis 210, anført, at det »ved meget komplekse karteller ikke er nødvendigt, at samtlige virksomheder har givet formelt samtykke til en af de øvrige medlemmer vedtaget adfærd, for det er tilstrækkeligt, at nogle af dem blot har givet deres generelle tilslutning og handlet i overensstemmelse hermed«.

2550 Under alle omstændigheder og uden at foregribe den bedømmelse, der nedenfor i præmis 2592-2782 vil blive foretaget af spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen havde grundlag for at antage, at de forskellige virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF, fremgår det allerede af gennemgangen ovenfor i præmis 2537-2540, at oprettelsen af ETF indgik i en klart konkurrencebegrænsende fælles plan.

2551 Blue Circle's argumentation må derfor forkastes.

2552 For det tredje har CBR, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Lafarge, BDZ, Uniland, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc og Blue Circle gjort gældende, at Kommissionen anlagde en forkert eller utilstrækkelig bedømmelse af den økonomiske og retlige baggrund for oprettelsen af ETF. Man havde været nødt til at oprette ETF i nødværge mod importen fra Grækenland, der ulovligt blev støttet af de offentlige myndigheder. Lafarge og Holderbank har i den forbindelse anført, at Kommissionens opregning i fodnote 113 i den anfægtede beslutning af statsstøtte, som den græske cementindustri modtog på det pågældende tidspunkt, ikke var fuldstændig.

2553 SFIC er af den opfattelse, at Kommissionen ikke på denne baggrund kunne nøjes med at føre bevis for deltagelse i nogle møder. Den burde tillige have bevist, at der — bl.a. af SFIC — var blevet truffet foranstaltninger i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, over for de græske cementproducenter. Lafarge har gjort gældende, at ifølge Domstolens retspraksis (jf. den ovenfor i præmis 651 nævnte dom i sagerne Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen) finder traktatens artikel 85, stk. 1, ikke anvendelse, når statslige foranstaltninger medfører en alvorlig konkurrencefordrejning, der forhindrer konkurrencens frie spil. Aker og Euroc har anført, at et af formålene med traktaten er »gennemførelse af en ordning, der sikrer, at konkurrencen inden for det indre marked ikke fordrejes« [artikel 3, litra g)], og er på grundlag af Domstolens dom af 21. februar 1973 (sag 6/72, Europemballage Corporation og Continental Can Company mod Kommissionen, Sml. s. 215, præmis 24) af den opfattelse, at når virksomheder og medlemsstater udviser en adfærd eller træffer foranstaltninger, der virker konkurrencefordrejende, skal traktatens artikel 85, stk. 1, ikke finde anvendelse på handlinger, der kun har til formål at fjerne konsekvenserne af disse afvigende foranstaltninger.

2554 Lafarge, BDZ, Uniland, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc og Blue Circle har gjort gældende, at Kommissionen ikke har truffet de foranstaltninger, der var nødvendige for at sikre, at de konkurrenceforvridninger, der opstod ved den ulovlige støtte til de græske producenter,

hurtigt blev fjernet. Til støtte for deres argumentation har Lafarge, Uniland, Italcementi, Holderbank og Blue Circle påberåbt sig Rettens dom af 6. juli 1995, forenede sager T-447/93, T-448/93 og T -449/93, AITEC m.fl. mod Kommissionen (Sml. II, s. 1971), hvorved en kommissionsbeslutning af 1. august 1991, der var indeholdt i meddelelse 92/C 1/03 fra Kommissionen i henhold til EØF-traktatens artikel 93, stk. 2, til andre medlemsstater og interesserede parter vedrørende støtte til Heracles General Cement Company i Grækenland (EFT 1992 C 1, s. 4), og som erklærede den pågældende støtte fra Den Hellenske Republik forenelig med fællesmarkedet, er blevet annulleret.

2555 Disse forskellige argumenter må forkastes.

2556 I realiteten tjener de til at rejse krav om, at der indrømmes en fritagelse fra forbuddet i traktatens artikel 85, stk. 1, på grund af de særlige omstændigheder, der gik forud for oprettelsen af ETF. Betingelserne for en sådan fritagelse er imidlertid udtrykkeligt og udtømmende opregnet i traktatens artikel 85, stk. 3. Muligheden for en sådan fritagelse i den foreliggende sag ville endvidere forudsætte en formel anmeldelse til Kommissionen af aftalen om oprettelse af ETF (den ovenfor i præmis 150 nævnte dom i sagen Distillers Company mod Kommissionen, dommens præmis 19-24, og den ovenfor i præmis 717 nævnte dom i sagerne Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 61 og 62).

2557 I øvrigt kan virksomheder ikke gøre gældende at være berettigede til at overtræde konkurrencereglerne under henvisning til, at de er blevet drevet dertil af andre erhvervsdrivendes adfærd (jf. bl.a. Domstolens dom af 12.7.1962, sag 16/61, Acciaierie Ferriere e Fonderie di Modena mod Den Høje Myndighed, Sml. 1954-1964, s. 329, org. ref.: Rec. s. 547, på s. 576 og 581, og den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 90 og 100).

2558 Den omstændighed, at disse erhvervsdrivende har modtaget offentlig støtte, kan heller ikke berettige til at tage private, konkurrencefordrejende initiativer, selv om den pågældende støtte måtte være ulovlig. Som Kommissionen med rette har fremhævet i nr. 53, punkt 8, i den anfægtede beslutning, er virksomhederne, selv om de »ikke alene har ret til at henlede de ansvarlige myndigheders — også Kommissionens — opmærksomhed på eventuelle overtrædelser af nationale eller EF-bestemmelser, men [...] også kan gøre det kollektivt, hvilket nødvendigvis forudsætter, at de må kunne drøfte sagen indbyrdes forinden«, derimod ikke berettigede til at tage loven i egen hånd ved på de kompetente myndigheders vegne at skride ind over for eventuelle overtrædelser af national ret og/eller fællesskabsret og forhindre varernes frie bevægelighed på det indre marked med foranstaltninger, de træffer på eget initiativ (jf. bl.a. den ovenfor i præmis 2082 nævnte dom i sagen Hilti mod Kommissionen, dommens præmis 115-119, og den ovenfor i præmis 485 nævnte dom i sagerne SCK og FNK mod Kommissionen, dommens præmis 194). Den af henholdsvis Lafarge, Aker og Euroc påberåbte retspraksis (jf. ovenfor i præmis 2553) er uden relevans herfor.

2559 Med hensyn til den forsømmelighed, som Kommissionen angiveligt har udvist i sagen om græsk statsstøtte, kan den heller ikke berettige til de ulovlige initiativer, virksomhederne tog for at løse

»det græske problem«. Selv om Kommissionen ikke fuldt ud måtte have opfyldt sine forpligtelser efter EF-traktatens artikel 155 (nu artikel 211 EF), gør dette ikke eventuelle overtrædelser af fællesskabsretten berettigede (jf. bl.a. den ovenfor i præmis 717 nævnte dom i sagerne Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 84, og den ovenfor i præmis 223 nævnte dom i sagen Tréfilunion mod Kommissionen, dommens præmis 127). For øvrigt fremgår det af Zürich/Céligny-dokumentet (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 3-7, dok. 33.126/18772-18779), at man straks valgte at benytte sig af ulovlige private handlinger uden at afvente resultaterne af den lovlige fremgangsmåde, man samtidig påtænkte at følge. De påberåbte mangler ved den lovlige fremgangsmåde kan derfor ikke angives at være grunden til, at man benyttede konkurrencefordrejende private foranstaltninger.

2560 Som Kommissionen med rette har fremhævet i nr. 53, punkt 8, i den anfægtede beslutning, viser endelig de forskellige dokumenter, der er gennemgået ovenfor i præmis 2537-2540, at selv om ETF primært skulle undersøge, hvilke foranstaltninger der kunne forhindre lavprisimport til markederne i Vesteuropa af cement fra Grækenland, havde ETF et videre formål, nemlig at forhindre enhver lavprisimport af cement, der kunne destabilisere de europæiske markeder. Det kan således ikke anerkendes, at ETF skulle være lovlig alene på grund af truslerne om den import fra Grækenland, der angiveligt var ulovlig.

2561 Sammenfattende kan sagsøgernes forklaring om, at deres foranstaltninger skulle være blevet nødvendige på grund af truslerne om import fra Grækenland, ikke føre til, at traktatens artikel 85, stk. 1, ikke kan anvendes på aftalen, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1.

2562 Lafarge har endvidere gjort gældende, at Kommissionen har gjort sig skyldig i procedure- og magtfordrejning ved fortrinsvis at anvende traktatens artikel 85 uden forinden eller samtidig at iværksætte proceduren i traktatens artikel 93 (nu artikel 88 EF) over for den græske praksis.

2563 Imidlertid kan en beslutning kun anses for at være udtryk for magtfordrejning, når den på grundlag af objektive, relevante og samstemmende indicier må antages at være truffet udelukkende eller i overvejende grad for at varetage andre hensyn end de angivne (jf. den ovenfor i præmis 779 nævnte retspraksis).

2564 I den foreliggende sag har Kommissionen navnlig i nr. 53, punkt 7, i den anfægtede beslutning forklaret, at den har anset aftalen om oprettelse af ETF for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, med den begrundelse, at formålet med aftalen var »at undersøge, hvilke foranstaltninger der kan træffes for at forhindre import til Vesteuropa, [på det pågældende tidspunkt] fra Grækenland«. Da det under ovenstående gennemgang i præmis 2537-2540 er konkluderet, at denne vurdering var rigtig, skal Lafarge's argument om magt- eller procedurefordrejning fra Kommissionens side forkastes.

2565 Italcementi har endvidere under henvisning til Kommissionens beslutning 92/444/EØF af 30. juli 1992 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/33.494 — Scottish Salmon Board) (EFT L 246, s. 37) gjort gældende, at for så vidt som den europæiske industri gennem ETF havde forsøgt at beskytte sig mod uroen på markedet, selv om der kunne blive iværksat beskyttelsesprocedurer af den offentlige administration i Fællesskabet, burde Kommissionen som i sagen, der gav anledning til den ovennævnte beslutning, have nøjedes med at konstatere, at traktaten var blevet tilsidesat, uden at pålægge de pågældende virksomheder en bøde, navnlig da en sådan fremgangsmåde var blevet anerkendt af Domstolen (Domstolens dom af 2.3.1983, sag 7/82, GVL mod Kommissionen, Sml. s. 483, præmis 25).

2566 Det bemærkes imidlertid, at som det fremgår af den anfægtede beslutnings artikel 9 (jf. også nr. 65, punkt 8), har overtrædelserne ikke i sig selv givet anledning til bødepålæg, idet der kun er blevet pålagt bøde for overtrædelsen i artikel 1 vedrørende deltagelse i Cembureau-aftalen.

2567 Under alle omstændigheder er der en række forskelle mellem omstændighederne i den foreliggende sag og i den sag, der gav anledning til beslutning 92/444 af 30. juli 1992, hvorfor Italcementi ikke kan påberåbe sig Kommissionens holdning i sidstnævnte beslutning. Baggrunden for den beslutning var et tilfælde af dumping, Kommissionen formelt havde anerkendt, hvilket ikke er tilfældet i den foreliggende sag. Endvidere blev der med oprettelsen af ETF, der generelt skulle afskaffe cementimport til Vesteuropa, forfulgt et mål, som i modsætning til målene med Scottish Salmon Board gik langt ud over beskyttelsesforanstaltninger mod »uro«, som fællesskabsmyndighederne kunne gribe ind over for.

2568 Af disse forskellige grunde må Italcementi's argument forkastes.

2569 For det fjerde er CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Italcementi, Holderbank og Blue Circle af den opfattelse, at oprettelsen af ETF ikke kan anses for at udgøre en overtrædelse, når medlemmerne heraf bestandigt havde vist, at de ønskede at overholde fællesskabsretten, både ved at aftale at lade de påtænkte foranstaltninger underkaste en retlig vurdering, der skulle sikre, at de var lovlige, og ved at informere fællesskabsmyndighederne om dem. De har i den forbindelse henvist til en række dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning (referatet af mødet i Rom den 28.5.1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/18771), Zürich/Céligny-dokumentet, referatet af mødet i ETF den 21.10.1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 34-38, navnlig punkt 35, dok. 33.126/18895-18900, navnlig 18895 og 18896), »notater fra mødet mellem repræsentanter for EF's cementindustri på Hotel Hilton, Bruxelles, 6. november 1986, kl. 9.00« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 39-43, navnlig punkt 40, dok. 33.126/19007 og 19008)).

2570 Det må konstateres, at de forskellige dokumenter, som sagsøgerne har fremlagt, faktisk udtrykker medlemmerne af ETF's ønske om at sikre sig, at fællesskabsretten overholdes. Ikke

desto mindre forholder det sig således, at ETF blev oprettet med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der skulle forhindre import (primært fra Grækenland) til de vesteuropæiske markeder, med henblik på at afgive henstillinger til delegationslederne uden at afvente resultatet af de planlagte kontakter og juridisk rådgivning. Endvidere har ingen af sagsøgerne kunnet føre bevis for, at fællesskabsmyndighederne fik meddelelse om oprettelsen af ETF. Under alle omstændigheder kan sagsøgernes argumentation ikke dække over, at der ikke blev foretaget nogen formel anmeldelse til Kommissionen i medfør af traktatens artikel 85, stk. 3, af aftalen om oprettelse af ETF, hvilket var den eneste lovlige fremgangsmåde, når der forelå en aftale, hvis formål åbenbart var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 2256 nævnte retspraksis).

2571 Det følger heraf, af sagsøgernes argument må forkastes.

2572 Lafarge, Italcementi og Holderbank har anført, at de europæiske cementproducenter under deres samtale med kommissionsmedlem P. Sutherland den 6. november 1986 informerede denne om ETF's eksistens og opgaver. Ifølge Italcementi godkendte P. Sutherland ved denne lejlighed ETF's aktiviteter.

2573 Dette bekræftes imidlertid ikke af det dokument, sagsøgerne i den forbindelse har påberåbt sig (»Notater fra mødet med kommissær P. Sutherland i Bruxelles den 6.11.1986 kl. 11«, dok. 33.126/19009 og 19010). Det fremgår højst heraf, at repræsentanter for den europæiske cementindustri meddelte kommissionsmedlemmet deres fælles bekymring over den græske situation og deres ønske om at finde en løsning, der kunne tilgodese de forskellige involverede interesser. Dokumentet beviser ikke, at oprettelsen af ETF, formålet hermed og stokke- og gulerodsaktionerne, som ETF skulle undersøge til imødegåelse af truslen fra importen fra Grækenland, var blevet bragt til P. Sutherland's kundskab, og at han havde godkendt dem. Under alle omstændigheder kan argumentationen ikke dække over, at der ikke blev foretaget nogen formel anmeldelse til Kommissionen af aftalen om oprettelse af ETF, eller at aftalen dermed var ulovlig.

2574 Lafarge's, Italcementi's og Holderbank's argumenter må derfor forkastes.

2575 For det femte har Aalborg Portland gjort gældende, at ingen af dokumenterne vedrørende ETF indeholder en henvisning til Cembureau-aftalen. Blue Circle (sag T-88/95) har gjort gældende, at den anfægtede beslutning ikke indeholder nogen oplysninger, der beviser, at deltagerne i ETF havde det fælles formål at gennemføre Cembureau-aftalen.

2576 Det må imidlertid konstateres, at dette anbringende ikke giver grundlag for at se bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er gennemgået ovenfor i præmis 2537-2540, og som beviser ETF's konkurrencebegrænsende formål.

2577 For det sjette har Aker og Euroc gjort gældende, at Kommissionen fandt, at ETF var i strid med traktatens artikel 85, alene fordi ETF indgik i den samlede og kontinuerlige aftale om hjemmemarkedsprincippet.

2578 Dette argument må forkastes. Ifølge nr. 53, punkt 7, i den anfægtede beslutning konkluderede Kommissionen, at ETF var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, ikke på grundlag af ETF's tilknytning til Cembureau-aftalen, men på grundlag af de ovenfor i præmis 2537 gennemgåede oplysninger i referatet af mødet i ETF i Genève den 19. august 1986. Disse oplysninger fik i øvrigt Kommissionen til at fastslå, at ETF's formål »helt klart [indgik] i Cembureau's hjemmemarkedsaftale« (samme punkt). Denne vurdering vil blive efterprøvet nedenfor i præmis 4050, 4051 og 4052.

2579 For det syvende er Lafarge af den opfattelse, at Kommissionen har misforstået det relevante geografiske marked i sagen vedrørende Grækenland. Dette marked bestod udelukkende af havneområder i Europa og deres nære opland, hvor der var ringe vertikal integration, og hvor der var store uafhængige opkøbere.

2580 Det bemærkes imidlertid, at dette anbringende modbevises af forskellige dokumenter, der beviser, at det geografiske marked, der var berørt af aftalen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, omfattede Europa som beskrevet af Kommissionen i nr. 11 i den anfægtede beslutning. Det fremgår således af referatet af mødet i Rom den 28. maj 1986 — det første møde, der beskrives i nr. 25 i den anfægtede beslutning i forbindelse med det græske spørgsmål — at »alle landene (i Vesteuropa)« blev berørt af den græske industris beslutning om at eksportere yderligere 2 mio. t om året, og at denne beslutning var anledningen til, at de europæiske producenter gjorde fælles front og reagerede med stokke- og gulerodsaktioner (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/18771). Endvidere anbefalede Zürich/Céligny-dokumentet »samarbejde mellem producenterne i EF/Vesteuropa« til imødegåelse af truslen om destabiliserende import, der berørte »hele Europa og ikke alene [...] de mest direkte ramte lande«. Endelig er det allerede fremhævet (jf. ovenfor i præmis 2537 og 2538), at i henhold til referaterne af mødet i ETF i Genève den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 15, bilag 15 til Aker's og Euroc's svar på meddelelsen af klagepunkter) og af mødet i Baden-Baden den 9. september 1986 mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 24, dok. 33.126/18849-18862) var formålet med ETF at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der skulle forhindre import af cement på de europæiske markeder.

2581 Under alle omstændigheder kan Lafarge's argumentation ikke bevirke, at ovenstående gennemgang i præmis 2537-2540, der beviser, at Kommissionen havde grundlag for at anse aftalen om oprettelse af ETF for at være i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, mister sin relevans.

2582 Lafarge's argument må således forkastes.

2583 For det ottende har flere sagsøgere fremført en række argumenter for at bevise, at oprettelsen af ETF ikke havde haft nogen virkning, der kunne begrænse konkurrencen i fællesmarkedet, eller havde ført til nogen sådan foranstaltning, aktion eller beslutning.

2584 Lafarge har i denne forbindelse anført, at ETF var et rådslagningsorgan, der kun havde beføjelse til at stille forslag. Oprettelsen af ETF var således ikke i sig selv en foranstaltning, der faldt ind under traktatens artikel 85, stk. 1. Denne rådslagningsgruppe havde ikke kunnet nå til enighed, da den ikke havde beføjelse til at træffe afgørelse — dette tilkom udelukkende delegationslederne — og den havde ikke kunnet fremkalde konkurrencebegrænsninger, eftersom dens kompetence var begrænset til at fremsætte forslag. Lafarge har endvidere anført, at de eneste to foranstaltninger, ETF havde foreslået til løsning af »det græske problem«, var dels foranstaltninger til at skabe forståelse hos de nationale og europæiske myndigheder for problemerne, dels stiftelse af selskabet Interciment. Ingen af disse foranstaltninger havde imidlertid været ulvolige. Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, hvori oprettelsen af ETF blev anset for at være en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, har endelig ingen genstand, eftersom stiftelsen af Interciment, der er den eneste foranstaltning, som oprettelsen af ETF førte til, bliver anset for ulovlig i artikel 4, stk. 2.

2585 Aalborg Portland har anført, at bortset fra Interciment, der var et »hvilende« selskab, kom ETF aldrig videre end til tanken.

2586 Holderbank har bemærket, at ingen af de gengældelsesforanstaltninger, der var blevet drøftet i ETF, faktisk var blevet gennemført.

2587 Aker og Euroc har gjort gældende, at ETF var en diskussionsgruppe, hvis stiftende medlemmer på ingen måde endeligt havde foretaget en ulovlig kollektiv aktion. De har endvidere anført, at aftalen om oprettelse af ETF ikke havde nogen mærkbar virkning på konkurrencen.

2588 Blue Circle har anført, at ETF og dens underarbejdsgrupper var en tænketank og et forum til udveksling af informationer, som aldrig førte til kollektive beslutninger. Endvidere var der ikke blevet holdt møde i ETF siden marts 1987, fordi denne Task Force aldrig nåede frem til brugbare forslag.

2589 Alle disse argumenter kan imidlertid ikke dække over de objektive konstateringer på grundlag af de dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, nemlig at en række repræsentanter for den europæiske cementindustri foranlediget af problemet, der var opstået i forbindelse med importen af græsk cement, blev enige om at oprette ETF med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der skulle forhindre import af cement primært fra Grækenland til de europæiske markeder, og at afgive henstillinger til delegationslederne om foranstaltninger med henblik herpå. Der blev således opnået enighed, dvs. en aftale efter traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1010 nævnte retspraksis), om dette initiativ, hvis formål Kommissionen med rette (jf. ovenfor i præmis 2537-2540) anså for at være konkurrencebegrænsende. For så vidt angår traktatens artikel 85, stk. 1, er det ikke nødvendigt at tage hensyn til en aftales konkrete virkninger, når det fremgår, at formålet med aftalen er at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet (jf. den ovenfor i præmis 837 nævnte retspraksis). Herefter, og idet bemærkes, at det er ufornødent at undersøge de forskellige argumenter, der er fremført af sagsøgerne for at bevise, at oprettelsen af ETF ikke har haft nogen konkurrencebegrænsende virkning eller resultat eller har ført til nogen sådan foranstaltning eller beslutning, må det fastslås, at Kommissionen med føje i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, at anse aftalen om oprettelse af ETF for at udgøre en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

2590 For det niende har Aker og Euroc gjort gældende, at aftalen om oprettelse af ETF ikke har haft nogen mærkbar virkning på samhandelen mellem medlemsstaterne.

2591 Det bemærkes imidlertid, at når traktatens artikel 85, stk. 1, forbyder aftaler, der har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen, og som kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne, kræves det ikke, at det bevises, at den pågældende aftale faktisk mærkbart har påvirket samhandelen, idet der i øvrigt i de fleste tilfælde kun vanskeligt ville kunne føres dette bevis. Det kræves, at det bevises, at den pågældende aftale kunne have haft en sådan virkning. Betingelsen om, at handelen mellem medlemsstater skal være påvirket, er således opfyldt, når det på grundlag af alle retlige og faktiske omstændigheder kan fastslås, at det pågældende kartel med en tilstrækkelig grad af sandsynlighed kan forudses at have en direkte eller indirekte, aktuel eller potentiel indflydelse på samhandelen mellem medlemsstater (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1986 nævnte retspraksis). Alene ved sit formål, der var at forhindre import til Vesteuropa (jf. de ovenfor i præmis 2537-2540 gennemgåede dokumenter), kunne aftalen om oprettelse ETF mærkbart påvirke handelen med cement inden for fællesmarkedet. Aker's og Euroc's argument må derfor forkastes.

C — Spørgsmålet om, hvorvidt de parter, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, deltog i aftalen om oprettelse af ETF

1. Indledende bemærkninger

2592 Følgende sagsøgere pålægges ansvar for aftalen om oprettelse af ETF: CBR, Cembureau, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, Asland, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle.

2593 I nr. 53, punkt 2, i den anfægtede beslutning anfører Kommissionen følgende:

»Hver enkelt deltagers vilje til at deltage heri er kommet til udtryk på de forskellige møder, specielt på møderne mellem delegationslederne og via deres medvirken ved de forskellige aktioner.«

2594 Det er ubestridt, at »det græske problems« opståen gav anledning til en række møder i 1986 og 1987 mellem repræsentanter for den europæiske cementindustri, navnlig de møder, der er beskrevet af Kommissionen i nr. 25 i den anfægtede beslutning:

— mødet i Rom den 28. maj 1986 (nr. 25, punkt 1)

— møderne i en arbejdsgruppe den 3.-5. juni 1986 i Zürich og siden i Céligny (punkt 2-7)

— mødet i Stockholm den 9. juni 1986 (punkt 8, 9 og 10)

— otte møder i ETF: i London den 17. juni 1986 (punkt 11), i Milano den 2. juli 1986 (punkt 12), i Genève den 8. juli 1986 (punkt 13), i Genève den 19. august 1986 (punkt 14-20), i Baden-Baden den 9. september 1986 (punkt 21), i Genève den 21. oktober 1986 (punkt 34-38), i Milano den 9. januar 1987 (punkt 44) og i Genève den 11. februar 1987 (punkt 45 og 46)

— mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« under ETF den 17. marts 1987 (punkt 47)

— mødet mellem »delegationslederne og Task Force-repræsentanterne« i Baden-Baden den 9. september 1986 (punkt 22-33)

— mødet mellem »repræsentanterne for EF's cementindustri« i Bruxelles den 6. november 1986 (punkt 39-43)

— mødet i slutningen af maj 1987 i forbindelse med Cembureau's generalforsamling (punkt 48).

2595 Bortset fra Holderbank og Blue Circle, der kun har bestridt, at oprettelsen af ETF skulle udgøre en overtrædelse, og subsidiært varigheden af overtrædelsen — disse argumenter er henholdsvis gennemgået ovenfor i præmis 2532-2561, 2569-2576 og 2583-2589, og nedenfor i præmis 2791-2808 — har alle de sagsøgere, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, bestridt, at de skulle have deltaget i overtrædelsen i denne bestemmelse.

2. Situationen for så vidt angår CBR

2596 CBR har anført, at selskabet aldrig har været repræsenteret i ETF, og at det ikke har deltaget i nogen af de møder, der er beskrevet i nr. 25 i den anfægtede beslutning. Selskabet har erkendt, at den belgiske delegationsleder var til stede under mødet i Stockholm den 9. juni 1986. Ved dette møde blev det imidlertid kun besluttet at stifte Interciment. CBR har erkendt, at den belgiske delegationsleder deltog i mødet i Baden-Baden den 9. september 1986, som er beskrevet i nr. 25, punkt 22-32, i den anfægtede beslutning. Dette var imidlertid et rent orienterende møde, idet medlemmerne af ETF fik mulighed for at fremlægge resultaterne af deres arbejde og forberede mødet med medlemmer af Europa-Parlamentet dagen efter i Strasbourg. Endvidere var det under mødet blevet besluttet, at Interciment fortsat skulle være uvirksomt. CBR har erkendt, at den belgiske industri var repræsenteret ved mødet den 6. november 1986. Mødet havde imidlertid kun til formål at forberede det møde med kommissionsmedlem P. Sutherland om Grækenland-sagen, der skulle finde sted samme dag. Det blev endvidere bekræftet under dette møde, at Interciment skulle forblive uvirksomt. CBR har fremhævet, at selskabet ikke deltog i noget andet møde i ETF inden ETF's opløsning, og at det heller ikke var medlem af nogen af dens underarbejdsgrupper.

2597 Det skal fremhæves, at den belgiske delegationsleder, der var til stede under mødet i Stockholm den 9. juni 1986, var J. Van Hove, der da var administrerende direktør for CBR. Under dette møde repræsenterede J. Van Hove hele den belgiske industris interesser, herunder således CBR's, som han ikke kunne se bort fra i betragtning af den fremtrædende stilling, han da indtog i den belgiske virksomhed.

2598 Ifølge Holderbank's svar nr. 7/b af 7. maj 1990 på en begæring om oplysninger fra Kommissionen (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 10, dok. 33.126/18755) traf deltagerne på mødet i Stockholm den 9. juni 1986 formel afgørelse om at oprette ETF. Det fremgår endvidere af referatet af mødet i Rom den 28. maj 1986 (»uformelt møde om problemerne, der forvoldes af Grækenland, Rom, den 28.5.1986«, den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/18771), at deltagerne i dette møde var blevet enige om at mødes igen den 9. juni 1986 i Stockholm, og at de med henblik på dette møde i Stockholm havde pålagt en begrænset arbejdsgruppe at mødes i Zürich den følgende uge for at fremskaffe detaljeret materiale om alle aspekter af mulige beskyttelsesforanstaltninger. Holderbank havde foreslået straks efter mødet i Rom selv at udarbejde et »position paper« med enkelte forslag til gulerodsaktioner. På baggrund af disse oplysninger sammenholdt med oplysningerne i referaterne af mødet i ETF den 19. august 1986 og delegationsledernes og ETF-repræsentanternes møde den 9. september 1986 om formålet med ETF (jf. ovenfor i præmis 2537 og 2538) må det konkluderes, at deltagerne under mødet i Stockholm den 9. juni 1986 godkendte Zürich/Céligny-dokumentet og pålagde ETF at undersøge de stokke- og gulerodsaktioner, der blev anbefalet i dette dokument.

2599 Endvidere fremgår det af referatet af mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, at »P. Sytor, Cimenteries CBR, Belgien« deltog i dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 23, dok. 33.126/18857). I de øvrige deltageres øjne var P. Sytor repræsentant for CBR.

2600 Ifølge referatet af mødet (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22-32, dok. 33.126/18849-18862) blev ETF's formål igen slået fast med følgende ord ved mødets åbning: ETF blev oprettet for »at undersøge, hvilke stokke- og gulerodsaktioner der kunne iværksættes for at imødegå lavprisimport af cement på de europæiske markeder (specielt import fra Grækenland til Det Forenede Kongerige), og at afgive henstillinger til delegationslederne«. Derefter blev der nævnt en række emner, ETF havde valgt at undersøge nærmere: overenskomst med den græske industri, repressalier på de traditionelle græske eksportmarkeder, eksport til Grækenland, trusler fra andre lande, cementforhandlere. Da ETF var overbebyrdet med arbejde og ikke var kommet med nogen væsentlige løsningsforslag siden sin oprettelse, blev det besluttet at nedsætte forskellige underarbejdsgrupper, hvis arbejde skulle koordineres af ETF og med jævne mellemrum forelægges for delegationslederne (en underarbejdsgruppe vedrørende forhandlerbranchen, en underarbejdsgruppe vedrørende de græske eksportmarkeder, en underarbejdsgruppe vedrørende eksport til Grækenland, en underarbejdsgruppe for orientering om erfaringer med beskyttelsesforanstaltninger, en underarbejdsgruppe vedrørende trusler fra andre lande). Derefter blev en række stokke- og gulerodsaktioner, der var foreslået i Zürich/Céligny-dokumentet, gennemgået. Der blev dernæst truffet beslutninger eller vedtaget retningslinjer for enkelte af disse. Det blev således besluttet at fortsætte forhandlingerne med henblik på en aftale, der skulle opsuge den græske overkapacitet, ETF blev pålagt inden slutningen af september at afgive en henstilling vedrørende delegationslederne om muligheden

af eksport til Grækenland som repressalier, og det blev besluttet at indhente yderligere oplysninger efter Blue Circle's forgæves forsøg på at få Banque Worms og Crédit Suisse France til at afbryde kreditterne til Bouri, der var de græske producenters forhandler i Det Forenede Kongerige. Det blev endvidere aftalt, at man skulle sikre sig, at det fælles handelsselskab Interciment, der var blevet stiftet i henhold til beslutningen truffet i Stockholm den 9. juni 1986, selv om det blev ved med at være midlertidigt uvirksomt, stod klart til at træde i aktion med henblik på gennemførelsen af både stokke- og gulerodsaktioner.

2601 Endelig nævnes det i notaterne vedrørende mødet i Bruxelles den 6. november 1986, at J. Van Hove var til stede under dette møde mellem »repræsentanter for EF's cementindustri« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 39, dok. 33.126/19007). Under mødet repræsenterede J. Van Hove således den belgiske industri og særligt CBR, som han på daværende tidspunkt var administrerende direktør for.

2602 Ifølge notaterne om dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 39-43, dok. 33.126/19007 og 19008) blev der — som CBR har gjort gældende — faktisk drøftet det planlagte møde med kommissionsmedlemmet med ansvar for konkurrencepolitik. Under mødet blev det tillige aftalt, at »ETF skulle blive ved med at mødes og gennemgå udviklingen« med hensyn til den græske import til de europæiske markeder.

2603 Ved at deltage i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 og i mødet i Bruxelles den 6. november 1986 må CBR — eftersom der ikke er ført bevis for det modsatte — anses for at have godkendt eller i det mindste at have givet de øvrige deltagere det indtryk, at de godkendte oprettelsen af ETF og ETF's undersøgelse af stokke- og gulerodsaktioner, der skulle forhindre destabiliserende import til Vesteuropa. Det var således med rette, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, fastslog, at CBR havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2604 Da den anfægtede beslutning imidlertid ikke indeholder nogen oplysninger, hvoraf det kan udledes, at CBR havde tiltrådt aftalen om oprettelse af ETF, inden selskabet deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, må beslutningens artikel 4, stk. 1, annulleres, for så vidt som det deri lægges til grund, at CBR deltog i aftalen før denne dato.

2605 CBR har endvidere bestridt de forskellige oplysninger, på grundlag af hvilke Kommissionen i nr. 24, punkt 3, i den anfægtede beslutning hævder, at koalitionen til imødegåelse af »den græske trussel« blev dannet i Cembureau-regi.

2606 Det er ufornødent at tage stilling til denne argumentation, men det skal blot bemærkes, at der ikke på grundlag heraf kan ses bort fra de objektive konstateringer, der er foretaget ovenfor i præmis 2597-2602 vedrørende CBR's deltagelse i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 og i mødet i Bruxelles den 6. november 1986. Argumentationen kan derfor ikke ændre ved, hvad der ovenfor i præmis 2603 er fastslået med hensyn til rigtigheden af Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at CBR deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

3. Situationen for så vidt angår Cembureau

2607 Cembureau har benægtet overhovedet at have været involveret i oprettelsen og forvaltningen af ETF. Sammenslutningen har anført, at dens to direktører, P. Dutron og H. Collis, der deltog henholdsvis i mødet i Rom den 28. maj 1986 og i mødet i Zürich den 3. juni 1986, kun udførte sekretariatsopgaver (P. Dutron) og ydede juridisk bistand (H. Collis), hvilket ikke kunne gøre de pågældende to møder til Cembureau-møder. Sammenslutningen har endvidere anført, at som det fremgår af Holderbank's svar nr. 7/b af 7. maj 1990 på en begæring om oplysninger fra Kommissionen (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 2, dok. 33.126/18756), var H. Collis kun med ved begyndelsen af mødet i Zürich den 3. juni 1986. Derefter forlod han mødet på grund af den interessekonflikt, han blev bragt i, da spørgsmålet om offentlig støtte til de græske producenter blev rejst.

2608 Det bemærkes imidlertid, at i henhold til P. Dutron's referat af mødet i Rom den 28. maj 1986 (»uformelt møde om problemerne, der forvoldes af Grækenland, Rom, den 28.5.1986«, den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/18771) var formålet med det pågældende møde at reagere hurtigt og samlet på den græske cementindustris beslutning om at eksportere cement (2 mio. t om året) til Vesteuropa med en kombination af stokke- og gulerodsaktioner. Deltagerne i dette møde var blevet enige om at mødes igen den 9. juni 1986 i Stockholm. Med henblik på det nye møde skulle en arbejdsgruppe med fire medlemmer den følgende uge i Zürich og med bistand fra H. Collis fremskaffe »detaljeret materiale om alle aspekter af mulige beskyttelsesforanstaltninger«. Under mødet blev det endvidere aftalt, at Holderbank skulle udarbejde et »position paper« med enkelte forslag til gulerodsaktioner. Under mødet i Rom den 28. maj 1986 opstod således idéen om en kollektiv reaktion på den destabiliserende import, primært importen fra Grækenland, i form af stokke- og gulerodsaktioner. På dette møde blev initiativet taget til »ETF«.

2609 Cembureau gav ved at deltage i mødet den 28. maj 1986, repræsenteret af P. Dutron, ved at påtage sig at udarbejde referatet af mødet og ved at tilbyde H. Collis's bistand til at fremskaffe detaljeret materiale om mulige beskyttelsesforanstaltninger til brug for mødet i Stockholm den 9. juni 1986 fra begyndelsen udtryk for sin støtte til oprettelsen af ETF og til ETF's undersøgelse af stokke- og gulerodsaktioner.

2610 Cembureau's deltagelse i aftalen om oprettelse af ETF bekræftes endvidere af H. Collis's — om end korte — tilstedeværelse ved mødet den 3. juni 1986, hvor man påbegyndte udarbejdelsen af Zürich/Céligny-dokumentet, der udgjorde »rammedokumentet« for arbejdet i ETF med undersøgelse af stokke- og gulerodsaktioner. Cembureau's argument om den påståede grund til, at H. Collis tidligt forlod mødet den 3. juni 1986, kan — bortset fra, at det ikke understøttes af nogen konkrete oplysninger — ikke anses for at være relevant. P. Dutron deltog i hele mødet i Rom den 28. maj 1986 uden på noget tidspunkt deri at have set nogen reel eller mulig interessekonflikt for Cembureau, selv om dette møde udelukkende skulle vedrøre nødvendigheden af en kollektiv reaktion på importen af cement fra Grækenland til Vesteuropa.

2611 Det må således konkluderes, at Kommissionen med føje i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, kunne fastslå, at CBR havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986.

2612 Cembureau har dernæst bestridt de forskellige oplysninger, Kommissionen har påberåbt sig i nr. 24, punkt 3, i den anfægtede beslutning til støtte for, at ETF blev dannet i Cembureau's regi.

2613 Det er ufornødent at tage stilling til disse anbringender, men det skal blot bemærkes, at der ikke på grundlag heraf kan ses bort fra de objektive konstateringer, der er foretaget ovenfor i præmis 2608, 2609 og 2610 vedrørende Cembureau's deltagelse i mødet i Rom den 28. maj 1986 og i Zürich den 3. juni 1986. Anbringenderne kan derfor ikke ændre ved, hvad der ovenfor i præmis 2611 er fastslået med hensyn til rigtigheden af Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at Cembureau deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

4. Situationen for så vidt angår Dyckerhoff

2614 Dyckerhoff har fremhævet, at af alle de møder, der er beskrevet i nr. 25 i den anfægtede beslutning, har selskabet kun deltaget i mødet i Rom den 28. maj 1986, mødet i Stockholm den 9. juni 1986, mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 og i mødet mellem repræsentanter for den europæiske cementindustri i Bruxelles den 6. november 1986.

2615 Selskabet har gjort gældende, at det kun deltog i disse fire møder med det formål at gøre de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne opmærksomme på problemerne, der var opstået på grund af statsstøtten til de græske cementproducenter, hvilket var et af formålene med ETF. Det viste, at det ikke havde interesse i eller støttede ETF's ulovlige aktiviteter, ved ikke at udpege en repræsentant dertil, ved at ophøre med at deltage i møderne efter at have haft en samtale med kommissionsmedlem P. Sutherland i Bruxelles den 6. november 1986 og ved ikke

at tage del i nogen stokkeaktioner. Disse forskellige elementer i selskabets adfærd viste klart de andre producenter, at selskabet kun havde interesse i at opnå Kommissionens indgriben over for Den Hellenske Republiks overtrædelser af fællesskabsretten.

2616 Endelig har Dyckerhoff anført, at ifølge de dokumenter, Kommissionen har påberåbt sig i nr. 25 i den anfægtede beslutning, var det en betingelse for alle de drøftelser, selskabet deltog i, at de var forenelige med traktatens konkurrencebestemmelser. Det gik derfor ud fra, at de beslutninger og foranstaltninger, der var truffet under disse møder, ikke var i strid med fællesskabsretten.

2617 Denne argumentation kan ikke tages til følge.

2618 Som Dyckerhoff har erkendt, deltog selskabet i mødet i Rom den 28. maj 1986 og i Stockholm den 9. juni 1986, i mødet mellem delegationslederne og ETF -repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 og i mødet i Bruxelles den 6. november 1986.

2619 Under hensyn til det ovenfor i præmis 2598, 2600, 2602 og 2608 anførte, og idet Dyckerhoff ikke har fremlagt nogen oplysninger, der viser, at selskabet under disse møder åbent havde taget afstand fra det åbenbart konkurrencebegrænsende formål med oprettelsen af ETF, eller klart havde meddelt de øvrige deltagere, at det var med til møderne med et andet sigte end deres, nemlig alene for at forberede foranstaltninger til at skabe forståelse for »det græske problem« hos de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne, må det antages, at Dyckerhoff tilsluttede sig eller i det mindste gav de øvrige deltagere det indtryk, at selskabet tilsluttede sig oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2620 Da det under hensyn til det ovenfor i præmis 2507-2511 anførte er ufornødent her at tage stilling til Dyckerhoff's argument, der går ud på at bestride selskabets deltagelse i stokkeaktioner over for de græske producenter, må det således fastslås, at Kommissionen med rette har lagt til grund, at Dyckerhoff fra den 28. maj 1986 deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

5. Situationen for så vidt angår SFIC

2621 SFIC har gjort gældende, at de oplysninger, Kommissionen har fremlagt, ikke beviser, at sammenslutningen var impliceret i aftalen om oprettelse af ETF. Der foreligger intet bevis for en

beslutning fra virksomhedssammenslutningens side, og Kommissionen har ikke godtgjort, hvorved handlinger udført af personer, der har visse funktioner i sammenslutningen, kunne have et konkurrencebegrænsende formål.

2622 Det bemærkes for det første, at for at det kan lægges til grund, at både en branchesammenslutning og dens medlemmer har deltaget i en aftale i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, skal Kommissionen bevise, at sammenslutningen i forbindelse med den pågældende overtrædelse har udvist en egen adfærd, forskellig fra sine medlemmers (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1325 nævnte retspraksis).

2623 Det er i den foreliggende sag ubestridt, at B. Laplace deltog i mødet i Rom den 28. maj 1986, mødet i Stockholm den 9. juni 1986 i mødet i Bruxelles den 6. november 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 9), og at B. Kasriel deltog i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 23, dok. 33.126/18857). Direktør for Ciments français B. Laplace (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 9) var imidlertid også formand for SFIC på det pågældende tidspunkt (jf. dok. 33.126/14834, 14846 og 14855, hvortil der er henvist i den anfægtede beslutning, nr. 29, punkt 4), og B. Kasriel, der var ansat hos Lafarge (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 23, dok. 33.126/18857), sad da endvidere i SFIC's forretningsudvalg (jf. ovennævnte dok. 33.126/14834, 14846 og 14855).

2624 Som Kommissionen har anført under nr. 29, punkt 4, i den anfægtede beslutning, »var problemerne omkring eksport af græsk cement optaget på dagsordenen (punkt 3) på møderne i [SFIC]'s forretningsudvalg den 8. juli 1986, 9. september 1986 og 7. oktober 1986«, og »formanden, Laplace, [var] altid til stede [ved disse møder] og desuden [...] Kasriel [...] på et af møderne [mødet den 7.10.1986]«.

2625 Det fremgår således, at B. Laplace og B. Kasriel, i det mindste i deres egenskab af repræsentanter for SFIC, deltog i de fire møder nævnt ovenfor i præmis 2623, hvorunder der hver gang blev givet udtryk for enighed om oprettelse af ETF (jf. ovenfor i præmis 2598, 2600, 2602 og 2608), og at SFIC overførte tankerne fra disse møder om spørgsmålet om eksport fra Grækenland til sit eget marked og i forbindelse med overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, besluttede at udvise sin egen adfærd, forskellig fra de i bestemmelsen nævnte franske virksomheders. Det var således med rette, at Kommissionen lagde til grund, at SFIC fra den 28. maj 1986 deltog i aftalen om oprettelse af ETF som fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1.

6. Situationen for så vidt angår Ciments français

2626 Ciments français har bemærket, at selskabets direktør, B. Laplace, kun deltog i tre af de fjorten omtvistede møder, der er beskrevet i nr. 25 i den anfægtede beslutning, nemlig mødet i Rom den 28. maj 1986, mødet i Stockholm den 9. juni 1986 og mødet i Bruxelles den 6. november 1986. B. Laplace deltog kun i disse møder i sin egenskab af formand for SFIC og medlem af kontaktudvalget og kun i forbindelse med foranstaltningerne til at skabe forståelse hos de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne for »det græske problem«. Ciments français har fremhævet, at hverken B. Laplace eller selskabet selv har deltaget i møder i ETF, at det ikke har deltaget i administrationen af Interciment eller i Interciment's eksekutivkomité, at det ikke har været indblandet i opkøb af cement og klinker hos de græske producenter, og at det ikke havde de nødvendige anlæg til at kunne deltage i de pågældende stokke- og gulerodsaktioner. Selskabet har endvidere anført, at på grund af dets ringe eksportvirksomhed og handel, og da det ikke havde nogen fabrik ved havet, var dets interesse i at blive involveret illusorisk.

2627 Selskabet er af den opfattelse, at da det ikke var repræsenteret under ETF's møder og ikke havde deltaget i nogen konkret foranstaltning, kan det ikke anses for at være part i den påståede aftale vedrørende den illoyale import fra Grækenland. Det har endvidere fremhævet, at ETF's arbejde bestod i at forberede delegationsledernes beslutninger i den græske sag. Eftersom disse ikke var bundet af ETF's konklusioner, kunne de ikke anses for ansvarlige for ETF's arbejde.

2628 Det må imidlertid konstateres, at ifølge referatet af mødet i Rom den 28. maj 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/18771) deltog en repræsentant for »Ciments français« i dette møde. Ifølge dette referat besluttede de repræsentanter for »selskaberne«, der mødtes i Rom, at mødes igen i Stockholm den 9. juni 1986. I skrivelse af 22. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 33, dok. 33.126/19022) anmodede Holderbank Lafarge om at sende »Ciments français« en kopi af referatet af mødet mellem delegationslederne og medlemmer af ETF i Baden-Baden den 9. september 1986.

2629 Uanset om mødet i Rom den 28. maj 1986, i Stockholm den 9. juni 1986 og i Bruxelles den 6. november 1986 var officielle møder mellem Cembureau's delegationsledere, fremgår det således, at B. Laplace deltog i møderne i sin egenskab af højtstående repræsentant for Ciments français såvel som for SFIC.

2630 Kommissionen har i den forbindelse med rette i den anfægtede beslutning (nr. 53, punkt 13) fremhævet følgende:

»Selv om Laplace ligesom andre repræsentanter deltog [i disse møder] i egenskab af formand for en forening eller et udvalg, kunne han [...] ikke se bort fra, at han også var bestyrelsesformand

for Ciments français. Hans tilstedeværelse sikrede således, at såvel [SFIC og kontaktudvalget] som hans eget selskab fik indflydelse i [ETF].«

2631 Under hensyn til det ovenfor i præmis 2598, 2602 og 2608 anførte, og da Ciments français ikke har fremlagt nogen oplysninger, der viser, at selskabet under disse møder havde tilkendegivet over for de øvrige deltagere, at det kun deltog heri med henblik på foranstaltningerne til at skabe forståelse hos de offentlige myndigheder for »det græske problem«, må det antages, at Ciments français godkendte eller i det mindste gav de øvrige deltagere det indtryk, at selskabet godkendte oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål hermed (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2632 Da det under hensyn til det ovenfor i præmis 2507-2511 anførte er ufornødent her at tage stilling til Ciments français's forskellige argumenter, der går ud på at bestride selskabets deltagelse i administrationen af Interciment og i stokke- og gulerodsaktioner, må det således fastslås, at Kommissionen med rette har lagt til grund, at Ciments français fra den 28. maj 1986 deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

7. Situationen for så vidt angår Heidelberger

2633 Heidelberger har for det første anført, at selskabet ikke har været medlem af ETF. Selskabet er blevet kritiseret for at have deltaget i et enkelt af de møder, der er beskrevet i nr. 25 i den anfægtede beslutning i forbindelse med ETF, nemlig mødet i Rom den 28. maj 1986. Dette møde blev imidlertid holdt inden oprettelsen af ETF. Endvidere var Heidelberger end ikke blevet inviteret til at deltage i mødet. T. Brenke, der af andre grunde befandt sig i Rom, var spontant blevet opfordret til at deltage. Han havde imidlertid ikke deltaget aktivt i mødet.

2634 Det fremgår ifølge Heidelberger af referatet af mødet, at formålet med det udelukkende var at gøre sig nogle generelle tanker om mulige foranstaltninger til imødegåelse af lavprisimporten fra Grækenland. Mødet havde kun ført til oprettelsen af en begrænset arbejdsgruppe bestående af producenter, der var berørt af denne import (Det Forenede Kongerige, Spanien, Frankrig og Italien). Denne gruppe havde fået til opgave at fremskaffe materiale om de retlige aspekter af eventuelle beskyttelsesforanstaltninger. Under mødet havde man kun undersøgt lovlige reaktioner. Der var hverken planlagt eller vedtaget nogen ulovlig aktion eller foranstaltning.

2635 Heidelberger deltog ikke i mødet i Zürich/Céligny-arbejdsgruppen fra den 3. til den 5. juni 1986, hvorunder der under alle omstændigheder ikke blev vedtaget nogen foranstaltning. Selskabet havde hverken godkendt eller støttet oprettelsen af ETF. Det havde faktisk taget afstand fra de foranstaltninger, der var påtænkt over for de græske producenter på et tidspunkt,

hvor det endnu ikke kunne forudse muligheden af overtrædelser af konkurrencereglerne. Selskabet havde heller ikke deltaget i anvendelsen af foranstaltninger, der var truffet inden for rammerne af ETF. Det anerkender, at T. Brenke nævnes i referatet af mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 blandt medlemmerne af underarbejdsgruppen for »orientering om erfaringer med beskyttelsesforanstaltninger«, der blev oprettet ved dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 24, dok. 33.126/18862). Selskabet har imidlertid gjort gældende, at det først med meddelelsen af klagepunkter blev gjort bekendt med denne underarbejdsgruppes eksistens, og at det aldrig har deltaget i møderne i gruppen. Selskabet har heller ikke deltaget i møderne mellem delegationslederne, hvor forslag fra ETF blev vedtaget.

2636 Heidelberger har anført, at Kommissionen har konkluderet, at der var et fælles formål inden for ETF, på grundlag af referatet af mødet i ETF den 19. august 1986 i Genève (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 15). Selskabet havde imidlertid ikke været til stede under dette møde. Det havde derfor ikke deltaget i afgrænsningen af det pågældende fælles formål.

2637 Heidelberger har endvidere gjort gældende ikke at have haft nogen interesse i at deltage i ETF, for så vidt som selskabet ikke var blevet berørt af importen fra Grækenland på sit marked i Sydtyskland.

2638 Denne argumentation kan ikke tages til følge.

2639 Heidelberger har indrømmet at have deltaget i mødet i Rom den 28. maj 1986. På dette møde blev det besluttet at reagere hurtigt og samlet på den græske cementindustris beslutning om at eksportere cement til Vesteuropa med en kombination af stokke- og gulerodsaktioner, idet den græske beslutning udgjorde en trussel for stabiliteten på samtlige europæiske markeder (jf. ovenfor i præmis 2608). Det var således under dette møde, at initiativet til ETF blev taget.

2640 Da Heidelberger ikke har fremlagt nogen oplysninger til godtgørelse af, at selskabet under dette møde åbent tog afstand fra det endog klart konkurrencebegrænsende formål, der da blev forfulgt, må det antages, at den tyske virksomhed fra begyndelsen gav udtryk for sin støtte til oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål hermed eller i det mindste gav de øvrige deltagere det indtryk, at det støttede dette ulovlige initiativ (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2641 Den omstændighed dels, at T. Brenke fra Heidelberger blev nævnt — selv om det måtte have været ham uafvidende — under mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 med henblik på sammensætningen af ETF's underarbejdsgruppe for »orientering om erfaringer med beskyttelsesforanstaltninger«, dels at Holderbank bad Dyckerhoff om at sende en kopi af referatet af dette møde den 9. september 1986 til P. Schuhmacher, der da var direktør for Heidelberger (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 33, dok. 33.126/19020), viser i øvrigt, at i modsætning til, hvad Heidelberger nu forsøger

at formidle, har selskabet aldrig givet de øvrige deltagere indtryk af at være uinteresseret i problemet med importen af cement fra Grækenland til de europæiske markeder.

2642 Herefter findes det at være uden relevans, at Kommissionen med henblik på at påvise det ulovlige formål med oprettelsen af ETF bl.a. støttede sig på et dokument vedrørende et møde efter mødet i Rom den 28. maj 1986, nemlig ETF's møde i Genève den 19. august 1986, som Heidelberger ikke deltog i.

2643 Da det under hensyn til det ovenfor i præmis 2507-2511 anførte er ufornødent her at tage stilling til Heidelberger's argumenter, der går ud på at bestride enhver deltagelse i anvendelsen af foranstaltninger vedtaget i ETF, må det således fastslås, at Kommissionen med rette har lagt til grund, at Heidelberger fra den 28. maj 1986 deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

2644 Heidelberger har dernæst bestridt, at de oplysninger, på grundlag af hvilke Kommissionen i nr. 24, punkt 3, i den anfægtede beslutning har godtgjort en grundlæggende forbindelse mellem Cembureau og ETF, skulle være relevante. Selskabet har endvidere anført, at en sådan forbindelse modbevises af, at Cembureau er den europæiske cementindustris organisation, hvori indgår sammenslutningen af græske cementproducenter og dermed indirekte de græske producenter selv. Det er således udelukket, at Cembureau kunne have vedtaget foranstaltninger over for den græske industri. Heidelberger kunne derfor ikke gøres indirekte ansvarlig for ETF gennem Cembureau.

2645 Det er ufornødent at tage stilling til denne argumentation, men det skal blot bemærkes, at der ikke på grundlag heraf kan ses bort fra den objektive konstatering, der er foretaget ovenfor i præmis 2639 vedrørende Heidelberger's deltagelse i mødet i Rom den 28. maj 1986. Argumentationen kan derfor ikke ændre ved, hvad der ovenfor i præmis 2643 er fastslået med hensyn til rigtigheden af Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at Heidelberger deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

2646 Endelig har Heidelberger anført, at den spanske virksomhed Hornos Ibéricos, om hvilken Kommissionen i nr. 25 i den anfægtede beslutning konstaterer, at den deltog i en række møder i eller vedrørende ETF, ikke er blevet pålagt ansvar for overtrædelsen i artikel 4, stk. 1.

2647 Dette argument kan ikke anses for at være relevant. Det forhold, at overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, ikke er blevet fastslået i forhold til Hornos Ibéricos, kan under alle omstændigheder ikke medføre, at der må ses bort fra Heidelberger's overtrædelse, da denne er behørigt bevist (jf. den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146). På grundlag af det ovenfor fastslåede kan det konstateres, at Kommissionen med rette lagde til grund, at Heidelberger havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF.

8. Situationen for så vidt angår Lafarge

2648 Lafarge har gjort gældende, at Kommissionen ikke har bevist, at der skulle være en forbindelse mellem ETF og Cembureau. Selskabet har bestridt oplysningerne i nr. 24, punkt 3, og nr. 53, punkt 1, i den anfægtede beslutning. Den omstændighed, at ETF blev oprettet efter Cembureau, kan ikke anses for bevis for en forbindelse mellem disse to organisationer. Når der blev holdt generalforsamling i Cembureau og møde i ETF i Stockholm den samme dag, nemlig den 9. juni 1986, skyldtes det praktiske hensyn. Dette er ikke bevis for en forbindelse mellem disse to organisationer. Cembureau's dokumenter beviser i realiteten den fuldstændige uafhængighed, der fandtes mellem disse to organer, eftersom ETF ikke var omtalt deri i 1986 og 1987. Endelig kunne ETF med sit formål aldrig have arbejdet inden for rammerne af Cembureau, idet Cembureau's opgave er mere generel, og de græske cementproducenter er medlemmer heraf.

2649 Det er ufornødent at tage stilling til denne argumentation, men det skal bemærkes, at der ikke på grundlag heraf kan ses bort fra den objektive konstatering, Kommissionen har foretaget i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og som ikke er bestridt af Lafarge, nemlig at Lafarge deltog i følgende møder:

— mødet i Rom den 28. maj 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/18771)

— møderne i Zürich/Céligny-arbejdsgruppen den 3. og 5. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 2, dok. 33.126/18756)

— mødet i Stockholm den 9. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 9)

— mødet i ETF i London den 17. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 11, dok. 33.126/18756)

— mødet i ETF i Milano den 2. juli 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 12, dok. 33.126/18756, 18757 og 18793)

— mødet i ETF i Genève den 8. juli 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 13, dok. 33.126/18757 og 18795)

— mødet i ETF i Genève den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 14, dok. 33.126/18757 og 18758)

— mødet i ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 21, dok. 33.126/18848)

— mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 23, dok. 33.126/18857)

— mødet i ETF i Genève den 21. oktober 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 34, dok. 33.126/18758, 18895, 18896 og 18899)

— mødet i ETF i Milano den 9. januar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 44, dok. 33.126/18759)

— mødet i ETF i Genève den 11. februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 45, dok. 33.126/18760 og 18929, 18930, 18934 og 18936)

— mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 47, dok. 33.126/4858-4861).

2650 Under hensyn til, hvad der er anført ovenfor i præmis 2598, 2600 og 2608 og i betragtning af, at Lafarge deltog i mødet i Rom den 28. maj 1986 og i Stockholm den 9. juni 1986 og i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, sammenholdt dels med selskabets bidrag ved udarbejdelsen af Zürich/Céligny-dokumentet, dels med, at det var direkte medlem af ETF, var det med rette, at Kommissionen fandt, at Lafarge fra begyndelsen havde godkendt oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål hermed. Kommissionen kunne således med rette i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, fastslå, at Lafarge havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986.

9. Situationen for så vidt angår Aalborg Portland

2651 Aalborg Portland har gjort gældende, at selskabet ikke i meddelelsen af klagepunkter er blevet orienteret om den betydning, der i forhold til selskabet er tillagt mødet i Rom den 28. maj 1986, hvor sagsøgeren ikke deltog. Endvidere har Kommissionen tilsidesat traktatens artikel 190 ved ikke i den anfægtede beslutning at begrunde, hvorledes sagsøgeren kunne blive ansvarlig for oprettelsen af ETF ved dette møde, hvortil selskabet ikke var indkaldt og ikke havde kendskab.

2652 Aalborg Portland har anført, at ETF blev oprettet af otte europæiske cementproducenter i forbindelse med et møde i Stockholm den 9. juni 1986, hvori sagsøgeren ikke deltog.

2653 Sagsøgerens deltagelse i mødet i Baden-Baden den 9. september 1986 var ifølge selskabet et led i den europæiske cementindustris lobbyvirksomhed over for Fællesskabets institutioner med henblik på, at der skulle træffes passende foranstaltninger for at bringe den ulovlige statsstøtte til den græske cementindustri til ophør. Det eneste formål var for Aalborg Portland at forberede sig til et møde med medlemmer af Europa-Parlamentet den følgende dag. Sagsøgeren har anført at have modtaget et telex den 3. september, hvori det blev oplyst, at ETF ville aflægge en rapport over sit virke ved mødet i Baden-Baden. Sagsøgeren gik ud fra, at rapporteringen kunne være nyttig ved lobbysamtalerne med Fællesskabets institutioner. Under alle omstændigheder blev dette punkt indføjet i dagsordenen, efter at den var udarbejdet. Det var således ved et rent sammentræf, at Aalborg Portland blev orienteret om ETF's aktiviteter. Ved mødet redegjorde medlemmerne heraf for mulige aktiviteter. Ingen af disse blev imidlertid præsenteret som velegnede, vedtagne eller gennemførte. Der blev ikke i Baden-Baden hverken forberedt eller truffet nogen beslutninger, som sagsøgeren kunne opfatte sig som deltager i. Aalborg havde ligeledes ud fra de oplysninger, der var meddelt under mødet, fået den forståelse, at ingen aktiviteter, som var blevet overvejet af ETF, ville blive implementeret uden forudgående juridisk clearing.

2654 Sagsøgeren har anerkendt at have deltaget i et møde i Bruxelles den 5. november 1986 med henblik på samtalen med kommissionsmedlem P. Sutherland den følgende dag. Sagsøgeren har ikke deltaget i andre møder i ETF.

2655 Det må imidlertid fremhæves, at Aalborg Portland har erkendt at have deltaget i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986.

2656 Under hensyn til det ovenfor i præmis 2600 anførte, og idet Aalborg Portland ikke har fremlagt nogen oplysninger, der viser, at selskabet havde taget afstand fra det ulovlige indhold af de drøftelser, der skulle finde sted under dette møde, f.eks. da selskabet i begyndelsen af mødet blev informeret om det konkurrencebegrænsende formål med ETF, eller at det havde meddelt de øvrige deltagere, at det havde til hensigt at deltage i mødet med et andet sigte end deres, nemlig

at forberede den samtale, de skulle have dagen efter med medlemmer af Europa-Parlamentet, må det antages, at Aalborg Portland gav udtryk for sin støtte til oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål hermed eller i det mindste gav de øvrige deltagere det indtryk, at det støttede denne foranstaltning. Det var således med rette, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, fastslog, at Aalborg Portland havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2657 Den anfægtede beslutning indeholder imidlertid ikke nogen oplysninger, hvoraf det kan udledes, at Aalborg Portland havde tiltrådt aftalen om oprettelse af ETF, inden selskabet deltog i mødet i Baden-Baden. Den omstændighed, at oprettelsen af ETF som påstået i Kommissionens processkrifter var blevet planlagt og gennemført inden for rammerne af Cembureau, som Aalborg Portland var et direkte medlem af, var — selv hvis det forholdt sig således — ikke tilstrækkelig til at antage, at Aalborg Portland havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986, hvor det i nr. 25, punkt 1, nævnte møde fandt sted i Rom under deltagelse af Cembureau. Beslutningens artikel 4, stk. 1, må derfor annulleres, for så vidt som det heri lægges til grund, at Aalborg Portland deltog i aftalen før den 9. september 1986.

2658 Herefter er det ufornødent at tage stilling til Aalborg Portlands argumenter vedrørende manglende præcision i meddelelsen af klagepunkter og utilstrækkelig begrundelse for den anfægtede beslutning for så vidt angår Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at selskabet havde deltaget i den i artikel 4, stk. 1, omhandlede overtrædelse fra den 28. maj 1986, hvor mødet i Rom fandt sted.

2659 Aalborg Portland har endvidere benægtet, at der var en forbindelse mellem Cembureau og ETF. Selskabet har fremhævet, at der i størstedelen af dokumenterne vedrørende ETF er anvendt udtrykket »the group of eight« som betegnelse for ETF. Selskabet har endvidere bestridt, at de delegationsledere, der skulle godkende ETF's forslag, var de officielle delegationsledere i Cembureau.

2660 Det er ufornødent at tage stilling til denne argumentation, men det skal blot bemærkes, at der ikke på grundlag heraf kan ses bort fra den objektive konstatering, der er foretaget ovenfor i præmis 2655 vedrørende Aalborg Portlands deltagelse i mødet i Baden-Baden den 9. september 1986, der er beskrevet i nr. 25, punkt 22-32, i den anfægtede beslutning. Argumentationen kan derfor ikke ændre ved, hvad der er fastslået ovenfor i præmis 2656 med hensyn til rigtigheden af Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at Aalborg Portland deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

10. Situationen for så vidt angår BDZ

2661 BDZ har fremhævet, at i henhold til den anfægtede beslutning vedrørte eksporten fra Grækenland, der udløste de af Kommissionen påståede foranstaltninger, kun Tyskland perifert. BDZ var i øvrigt ikke repræsenteret i ETF, som var nogle enkelte producenters anliggende.

Endvidere hidrørte ingen af de dokumenter, Kommissionen nævner i nr. 25 i den anfægtede beslutning, fra BDZ's sagsakter.

2662 Møderne i Rom den 28. maj 1986 og i Zürich/Céligny den 3.-5. juni 1986 var møder mellem repræsentanter for virksomheder, hvori det var utænkeligt, at en sammenslutning skulle deltage. BDZ havde heller ikke deltaget i det påståede møde mellem delegationslederne i Stockholm den 9. juni 1986. Dyckerhoff havde i øvrigt informeret Kommissionen om, at selskabets repræsentant ikke havde optrådt som delegationsleder for BDZ ved dette møde. Selv om formanden for BDZ, B. Steinbach, var til stede i Baden-Baden den 9. september 1986, havde han ikke deltaget hverken i mødet i ETF eller i mødet mellem Cembureau's delegationsledere, der blev holdt samme dag på samme sted. Han havde kun deltaget i et møde, der blev holdt i tilslutning til mødet mellem delegationslederne, og hvorunder man skulle forberede det møde, der skulle holdes dagen efter i Strasbourg med medlemmer af Europa-Parlamentet med henblik på at opnå disses støtte til klager over statsstøtte til visse græske cementproducenter. Referatet af mødet mellem delegationslederne i Baden-Baden den 9. september 1986, som aldrig var blevet sendt til BDZ, var således forkert, for så vidt som det deri nævntes, at B. Steinbach var til stede under dette møde. B. Steinbach havde ligeledes deltaget i et møde den 17. marts 1987, også i forbindelse med de lovlige handlinger med henblik på at skabe forståelse hos fællesskabsmyndighederne for »det græske problem«. BDZ's aktiviteter i forbindelse med dette problem var således lovlige og legitime, når henses til den ovenfor i præmis 2554 nævnte dom i sagerne AITEC m.fl. mod Kommissionen.

2663 Endelig beviser ingen af de dokumenter, Kommissionen nævner i forbindelse med ETF, at BDZ havde underrettet sine medlemmer om de ulovlige foranstaltninger, der var truffet inden for rammerne af ETF.

2664 Det må fremhæves, at BDZ under retsmødet har erkendt, at en ansat fra Dyckerhoff deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986.

2665 Dette møde beskrives i referatet af mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 som et »møde mellem delegationslederne«. Det er endvidere ubestridt, at det blev holdt i tilslutning til Cembureau's årlige generalforsamling (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 8).

2666 På baggrund af disse oplysninger må det konkluderes, at de af deltagerne i mødet i Stockholm, der repræsenterede en virksomhed, der var medlem af en branchesammenslutning, enten officielt havde titel af delegationsleder i den i Cembureau-regi anvendte betydning eller i det mindste beføjelse til at repræsentere den pågældende sammenslutning. Kommissionen havde således grundlag for at antage, at den tyske deltager i dette møde også havde deltaget i sin egenskab af repræsentant for BDZ, hvoraf Dyckerhoff var medlem.

2667 Selv om B. Steinbach, der da var formand for BDZ, kunne have deltaget i et møde i Baden-Baden den 9. september 1986 med henblik på forberedelse af det politiske møde dagen efter med medlemmer af Europa-Parlamentet i Strasbourg, forholder det sig ikke desto mindre således, at der i referatet af mødet mellem delegationsledere og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 blandt deltagerne nævnes »Dr. B. Steinbach, Bdv Deutschen Cementindustrie, W. Germany«, og at Holderbank i skrivelse af 22. september 1986 anmodede J. Lose fra Dyckerhoff, som ifølge ovennævnte referat var til stede sammen med B. Steinbach under det pågældende møde, om at tilsende B. Steinbach en kopi af referatet (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 33, dok. 33.126/19020).

2668 På baggrund af disse oplysninger, og da BDZ ikke har fremlagt nogen oplysninger til støtte for, at det skulle være ved en fejl, at det blev nævnt, at B. Steinbach havde deltaget i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, må det konkluderes, at Kommissionen med rette kunne antage, at BDZ havde deltaget i dette møde ved B. Steinbach.

2669 I betragtning af, hvad der er blevet anført ovenfor i præmis 2598 og 2600, og da BZD ikke har fremlagt oplysninger, der viser, at selskabet under de ovenfor i præmis 2664-2668 nævnte møder tog afstand fra aftalen om oprettelse af ETF, må det antages, at den tyske sammenslutning støttede aftalen eller i det mindste gav de øvrige deltagere det indtryk, at den støttede den (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2670 BDZ's tilslutning til aftalen om oprettelse af ETF bekræftes endvidere af, at B. Steinbach deltog i mødet den 17. marts 1987 i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« (jf. referat af dette møde udarbejdet af J. Marichal (Lafarge) med titlen »Truslen fra indtrængen hos de europæiske cementproducenter: status pr. 15.3.1987«, den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 47, dok. 33.126/4858-4861), som det ved mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 var blevet besluttet at oprette til at bistå ETF, der ikke alene kunne påtage sig at undersøge de forskellige stokke- og gulerodsaktioner, man overvejede med henblik på at bekæmpe lavprisimport af cement til de europæiske markeder (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 24, dok. 33.126/18858 og 18862).

2671 Under disse omstændigheder er det uden relevans, at ingen af de dokumenter, der nævnes i den anfægtede beslutning i forbindelse med ETF, er blevet fundet hos BDZ. Det er ligeledes uden relevans, at ingen af disse dokumenter beviser, at sammenslutningen skulle have informeret sine medlemmer om de ulovlige foranstaltninger, der var vedtaget i ETF.

2672 Det må således konkluderes, at det var med rette, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, fastslog, at BDZ havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF.

2673 Da den anfægtede beslutning imidlertid ikke indeholder nogen oplysninger, hvoraf det kan udledes, at BDZ havde tiltrådt aftalen om oprettelse af ETF inden mødet i Stockholm den 9. juni 1986, må beslutningens artikel 4, stk. 1, annulleres, for så vidt som det heri lægges til grund, at BDZ deltog i aftalen før denne dato.

11. Situationen for så vidt angår Unicem

2674 Unicem har gjort gældende kun at have deltaget i mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987. Da selskabet alene har deltaget i dette møde, hvor det kun indtog en perifer rolle, kan det ikke pålægges ansvar for oprettelsen af ETF og aktiviteterne deri. Under alle omstændigheder havde dette møde, som selskabet ikke havde modtaget dagsordenen for, et lovligt formål, hvilket fremgår af referatet udarbejdet af J. Marichal fra Lafarge. De cementproducenter, der havde deltaget i mødet i ETF den 11. februar 1987, hvor man var kommet ind på forholdet mellem de italienske producenter og Ferruzzi/Calcestruzzi-koncernen, havde blot benyttet sig af Unicem's tilstedeværelse til at bede selskabet om at føre dem ajour med situationen. Unicem havde nøjedes med at oplyse dels, at den pågældende kontrakt endnu ikke var blevet indgået, dels at de italienske cementproducenter havde til hensigt at anvende bestemmelserne i Rådets forordning (EØF) nr. 288/82 af 5. februar 1982 om den fælles importordning (EFT L 35, s. 1). En sådan udveksling af oplysninger kunne ikke anses for at udgøre en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

2675 Unicem er af den opfattelse, at selskabet ikke i højere grad på grund af sit tilhørsforhold til Cembureau er ansvarlig for oprettelsen af ETF og aktiviteterne deri, for så vidt som de forskellige udvalg, der mødtes i ETF-regi, ikke udgjorde organer under Cembureau. Deltagerne i mødet i Rom den 28. maj 1986 og i Zürich/Céligny den 3.-5. juni 1986 var i det væsentlige store virksomheder, der kun repræsenterede deres egne specifikke interesser, og for hvis eventuelt ulovlige adfærd Unicem derfor ikke kunne være ansvarlig. De påståede møder mellem delegationslederne, der blev holdt inden for rammerne af ETF, havde intet at gøre med den institutionelle funktion, som de officielle delegationsledere havde i Cembureau.

2676 Unicem har endvidere anført, at selskabet ikke havde været vidende om, at der blev holdt et møde i Rom den 28. maj 1986, og at det aldrig havde fået kendskab til, hvad der var blevet udarbejdet og besluttet ved dette møde, møderne i Zürich/Céligny og de påståede møder mellem delegationslederne, der er beskrevet i nr. 25 i den anfægtede beslutning. Zürich/Céligny-dokumentet, som tilskyndede til solidaritet mellem cementproducenterne, var blevet udarbejdet under et møde, som Unicem ikke havde deltaget i, med henblik på et andet møde, nemlig mødet i Stockholm den 9. juni 1986, som selskabet heller ikke havde deltaget i. Under disse omstændigheder kan dette dokument ikke anvendes som bevis i forhold til selskabet.

2677 Endelig har Unicem gjort gældende ikke at have deltaget i nogen af de aktioner, der var foranstaltet i ETF.

2678 Det må imidlertid fremhæves, at i henhold til referatet af mødet mellem delegationsledere og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, var det blevet aftalt, at Albert fra Unicem skulle være medlem af to af de fem underarbejdsgrupper, nemlig underarbejdsgruppen til »udveksling af erfaringer angående beskyttelsesforanstaltninger« og »underarbejdsgruppen vedrørende trusler fra andre lande«, som blev oprettet under dette møde til at bistå ETF i den konkurrencebegrænsende opgave.

2679 Albert deltog dernæst i mødet den 17. marts 1987 i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger«. I referatet heraf anføres der (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 47, dok. 33.126/4860) følgende:

»[Albert] gentog, hvad der allerede var blevet sagt på møderne i Task Force (jf. J.M.'s notat af 12.2.1987), men pointerede, at aftalen med Feruzzi endnu ikke var endeligt indgået.«

2680 Ifølge »J.M.'s notat af 12.2.1987« — der omtales i dette uddrag af referatet (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 46, dok. 33.126/4911, 4912 og 4913, navnlig 4912) — vedrørende mødet i ETF i Genève den 11. februar 1987 havde den italienske deltager under det pågældende møde bl.a. anført, at »aftalen mellem cementproducenterne og Feruzzi [var] blevet undertegnet, [hvilket kunne] forhindre import fra denne koncern af 1,5 mio t i en halv snes havne, hvilket ville have fået katastrofale konsekvenser for priserne«.

2681 På baggrund af disse forskellige oplysninger kunne Kommissionen med rette antage, at Unicem havde støttet oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål, ETF var blevet tillagt, under hensyn til interesserne i Italien, »hvor en række mindre sammenslutninger af cementbrugere og små import-eksportfirmaer var begyndt at importere cement fra Grækenland« (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 1).

2682 Under hensyn til, hvad der er anført ovenfor i præmis 2507-2511, er det ufornødent her at tage stilling til Unicem's argumentation med henblik på at benægte overhovedet at have været indblandet i aktionerne foranstaltet inden for rammerne af ETF, men det må konkluderes, at Kommissionen havde grundlag for at fastslå, at Unicem havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF.

2683 Den anfægtede beslutning indeholder imidlertid ikke nogen oplysninger, hvoraf det kan udledes, at Unicem havde tiltrådt aftalen inden den 9. juni 1986, hvor mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne blev holdt i Baden-Baden, og Albert blev udpeget som medlem af to af ETF's underarbejdsgrupper — hvilket han i det mindste accepterede for så vidt angår underarbejdsgruppen til »udveksling af erfaringer angående beskyttelsesforanstaltninger«,

som det bevises af hans deltagelse i mødet den 17. marts 1987 i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger«. Den omstændighed, at aftalen om oprettelse af ETF som påstået i Kommissionens processkrifter var blevet planlagt og gennemført inden for rammerne af Cembureau, som Unicem var et direkte medlem af, kan — selv hvis det forholdt sig således — ikke afhjælpe manglen på bevis for, at Unicem personligt havde tilsluttet sig aftalen før den 9. september 1986. Kommissionens anbringende om, at Unicem var repræsenteret ved møderne i ETF eller vedrørende ETF inden denne dato ved den italienske delegationsleder, der deltog i disse møder, nemlig Italcementi's delegationsleder, må forkastes, dels fordi Unicem havde sin egen delegationsleder (jf. ovenfor i præmis 1409), dels fordi Kommissionen ikke har været i stand til at bevise, at Unicem havde pålagt Italcementi at repræsentere selskabet under disse møder. Beslutningens artikel 4, stk. 1, må derfor annulleres, for så vidt som det heri lægges til grund, at Unicem deltog i aftalen før den 9. september 1986.

12. Situationen for så vidt angår Asland

2684 Asland har gjort gældende ikke at have deltaget i hverken oprettelsen af ETF eller i de aktioner, der angiveligt blev besluttet i ETF. Det eneste bevis, Kommissionen har fremlagt i den anfægtede beslutning for, at selskabet var involveret i ETF, er selskabets deltagelse i mødet i Rom den 28. maj 1986. Asland har imidlertid ikke tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, alene ved at være til stede under dette møde, når det blot var et forberedende møde til orientering om og generelle overvejelser over de konkrete problemer, der kunne interessere alle de europæiske producenter, in casu den kunstige støtte, Den Hellenske Republik ydede sine cementproducenter.

2685 I modsætning til, hvad Kommissionen har gjort gældende i nr. 25, punkt 9, i den anfægtede beslutning, var Asland ikke repræsenteret ved delegationsledernes møde i Stockholm den 9. juni 1986. Kommissionen har i øvrigt ikke i meddelelsen af klagepunkter, under høringsfasen eller i den anfægtede beslutning fremlagt noget bevis for selskabets tilstedeværelse under dette møde. Asland har gjort gældende, at referatet af selskabets bestyrelsesmøde den 26. juni 1986 (dok. 33.322/1562), som Kommissionen nu påberåber sig i sit svarskrift for at godtgøre, at selskabet var til stede under mødet i Stockholm, ikke kan lægges til grund som bevis, eftersom det hverken er blevet nævnt af Kommissionen under den administrative procedure eller i den anfægtede beslutning. Under alle omstændigheder beviser dette referat ikke, at Asland har deltaget i ETF. Asland har endvidere bestridt de forskellige beregninger, Kommissionen foretager i den anfægtede beslutning med henblik på at bevise, at selskabet var til stede ved mødet i Stockholm.

2686 Endelig har selskabet bemærket, at ingen af dets ansatte optræder på listen over ledere, der var medlemmer af de forskellige underarbejdsgrupper under ETF, og at to af de personer af spansk nationalitet, der optræder på denne liste, kommer fra virksomheder, der ikke er blevet pålagt en sanktion i den anfægtede beslutning.

2687 Det bemærkes, at Asland har erkendt at have deltaget i mødet i Rom den 28. maj 1986.

2688 Som det er blevet påpeget (ovenfor i præmis 2608), havde dette møde til formål at tilskynde til en solidarisk reaktion på den græske cementindustris beslutning om at eksportere cement til Vesteuropa. Det var således under dette møde, at idéen om at oprette ETF opstod.

2689 Det er ikke nødvendigt at tage stilling til Asland's argumentation med henblik på at bestride selskabets deltagelse i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, og under hensyn til, hvad der er anført ovenfor i præmis 2507-2511, er det ufornødent at undersøge relevansen af selskabets argumenter, der går ud på at benægte overhovedet at have været involveret i de aktioner, der blev besluttet i ETF, men Asland må, da selskabet ikke har ført bevis for, at det ved mødet i Rom den 28. maj 1986 fremkom med en tilkendegivelse derimod, antages fra begyndelsen at have givet udtryk for sin støtte til oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål hermed eller i det mindste at have givet de øvrige deltagere det indtryk, at det støttede en sådan foranstaltning.

2690 Det var således med rette, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, fastslog, at Asland havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986 (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2691 Den omstændighed, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, ikke fastslog noget ulovligt forhold hos visse af virksomhederne, hvis ansatte var medlemmer af de underarbejdsgrupper under ETF, der var oprettet ved mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, kan under alle omstændigheder ikke medføre, at der må ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til Asland, da denne er behørigt bevist (jf. den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146). På grundlag af det ovenfor fastslåede kan det konstateres, at Kommissionen med rette lagde til grund, at Asland havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF.

13. Situationen for så vidt angår Uniland

2692 Uniland har bestridt at have deltaget i møderne mellem ETF's delegationsledere. Selskabet har anført, at som det har udtalt over for Kommissionen under den administrative undersøgelse, deltog P. Rumeu i mødet i Baden-Baden den 9. september 1986 og i Bruxelles den 6. november 1986 på egne vegne i sin egenskab af ekspert og ikke som repræsentant for Uniland. Det har derfor bestridt, at det skulle være et bevis for selskabets deltagelse i mødet i Baden-Baden den 9. september 1986, at der i referatet af dette møde var anført »P. Rumeu, Cementos Uniland«.

2693 P. Rumeu's tilstedeværelse under disse to møder havde under alle omstændigheder været perifer og sporadisk. De udtalelser, der var fremkommet på Spaniens vegne under mødet den 9. september 1986, var fremsat af de to spanske medlemmer af ETF, der deltog, J. Félix og J. Bruguera. Under alle omstændigheder indeholdt disse udtalelser kun en kort bemærkning om importen til Spanien af cement fra Tunesien. Endvidere havde P. Rumeu hverken bedt om eller fået referatet af dette møde. Med hensyn til mødet i Bruxelles den 6. november 1986 var P. Rumeu's deltagelse begrænset til fremsættelse af en vag bemærkning om situationen i Spanien i almindelighed.

2694 P. Rumeu havde ikke deltaget i noget møde i ETF efter dette møde den 6. november 1986. Han deltog heller ikke i mødet i ETF i Genève den 21. oktober 1986. Det, der i referatet af dette møde er anført om en diskussion, der efter det deri oplyste skulle have fundet sted mellem J. Félix og P. Rumeu, kan derfor ikke lægges til grund til skade for P. Rumeu og så meget desto mindre for Uniland.

2695 Det må imidlertid fremhæves, at i referatet af mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, nævnes det, at »P. Rumeu, Cementos Uniland, Spanien«, deltog. På baggrund af dette indicium, og da der ikke foreligger oplysninger, der beviser, at P. Rumeu havde meddelt de øvrige deltagere, at han deltog i mødet på egne vegne, havde Kommissionen grundlag for at antage, at den pågældende, selv om han måtte have deltaget i det pågældende møde på grund af sin særlige erfaring på området, havde repræsenteret Uniland ved mødet.

2696 Med hensyn til mødet den 6. november 1986 fremgår det af notaterne, der blev gjort herom, at der var tale om et møde mellem »repræsentanter for EF's cementindustri« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 39, dok. 33.126/19007). Kommissionen kunne således med rette konkludere, at P. Rumeu ikke deltog i dette møde på egne vegne, men som repræsentant for den europæiske cementindustri og således navnlig for Uniland, hvor han var ansat på det pågældende tidspunkt.

2697 Under hensyn til det ovenfor i præmis 2600 og 2602 anførte, og for så vidt som Uniland alene har gjort gældende, at P. Rumeu ved de pågældende to møder indtog en perifer rolle, uden at fremlægge nogen som helst oplysninger til godtgørelse af, at han under dette mødet åbent tog afstand fra det konkurrencebegrænsende formål, der blev forfulgt, havde Kommissionen grundlag for at antage, at Uniland havde givet udtryk for sin støtte til oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål eller i det mindste, at det havde givet de øvrige deltagere det indtryk, at det støttede denne foranstaltning.

2698 Det var således med rette, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, lagde til grund, at Uniland havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2699 Den anfægtede beslutning indeholder imidlertid ikke nogen oplysninger, hvoraf det kan udledes, at Uniland havde tiltrådt aftalen om oprettelse af ETF, inden selskabet deltog i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986. Selv under forudsætning af, at Uniland, som hævdet af Kommissionen i dens indlæg, var repræsenteret af de spanske deltagere, der deltog i de foregående møder i ETF eller vedrørende ETF, forholder det sig dog således, at den første håndgribelige tilkendegivelse af, at Uniland personligt tilsluttede sig aftalen om oprettelse af ETF, skete den 9. september 1986, hvor selskabet deltog i mødet i Baden-Baden mellem delegationslederne og medlemmerne af ETF. Beslutningens artikel 4, stk. 1, må derfor annulleres, for så vidt som det heri lægges til grund, at Uniland deltog i aftalen før denne dato.

2700 Uniland har endvidere bemærket, at når Kommissionen anfører, at P. Rumeu også repræsenterede Hispacement og Oficemen, bygger det på et uklart og selvmodsigende ræsonnement, hvor den samme faktiske oplysning — nemlig P. Rumeu's tilstedeværelse under to møder vedrørende ETF — anvendes flere gange til at pålægge forskellige virksomheder sanktioner.

2701 Det bemærkes imidlertid, at for så vidt angår Hispacement, har Kommissionen påpeget, at Fernández, der var ansat i dette selskab, var til stede ved møderne den 3.-5. juni 1986, hvorunder Zürich/Céligny-dokumentet blev udarbejdet. Denne oplysning var efter alt at dømme afgørende ved vurderingen af Hispacement's deltagelse i overtrædelsen, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1. Med hensyn til Oficemen støtter Kommissionen sig ikke alene på P. Rumeu's tilstedeværelse »ved delegationsledernes møder [...] den 9. september og 6. november 1986«, men også på, at en »spansk delegationsleder« deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, og at »Andia [fra Oficemen] blev udnævnt til medlem af denne undergruppe ['Beskyttelsesforanstaltninger'] på delegationschefernes møde den 9. september 1986 [...], og i særdeleshed [...] at Andia i mødereferatet [af mødet den 17.3.1987 i denne underarbejdsgruppe] er angivet som værende til stede [...]« (den anfægtede beslutning, nr. 29, punkt 3).

2702 Under alle omstændigheder kan Uniland's anbringender ikke ændre ved, hvad der ovenfor i præmis 2695-2698 er fastslået med hensyn til rigtigheden af Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at selskabet deltog i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1.

2703 Endelig har Uniland gjort gældende, at Kommissionen har foretaget en forskelsbehandling af selskabet ved at hævde, at P. Rumeu ved møderne den 9. september og den 6. november 1986 både repræsenterede Uniland og Oficemen, selv om den, da den undersøgte den kontakt, der havde været mellem repræsentanter for den spanske og portugisiske industri (nr. 49, punkt 1, i den anfægtede beslutning), kun anså Oficemen for at være repræsentant for den samlede spanske industri og ikke lagde til grund, at de virksomheder, som de personer, der havde været med til denne kontakt, var tilknyttet, havde deltaget.

2704 Uniland's argumentation kan imidlertid ikke medføre, at der må ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til selskabet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, da Kommissionen behørigt har bevist, at det har deltaget i overtrædelsen (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146).

14. Situationen for så vidt angår Oficemen

2705 Oficemen har anført, at ifølge den anfægtede beslutning (nr. 29, punkt 3) har Kommissionen udledt, at sammenslutningen skulle have været involveret i ETF, dels af, at en spansk delegationsleder deltog i møderne den 9. juni, den 9. september og den 6. november 1986, dels af, at Andia, der da var formand for Oficemen, deltog i mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987.

2706 Sammenslutningen har imidlertid bestridt at have været til stede eller repræsenteret ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986. Med hensyn til møderne den 9. september og den 6. november 1986 har den påpeget, at P. Rumeu, der deltog i disse to møder, først blev udpeget som spansk delegationsleder ved Cembureau i november 1988.

2707 For så vidt angår mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 har Oficemen gjort gældende, at ifølge en erklæring fra Andia aflagt under ed blev forslaget om at udpege ham til medlem af den pågældende underarbejdsgruppe ved mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 fremsat ham uafvidende og imod hans vilje. Endvidere havde Andia aldrig vidst, at mødet den 17. marts 1987 fandt sted inden for rammerne af aktiviteterne i ETF, som han i øvrigt ikke havde kendskab til. Endelig havde han ikke deltaget i mødet på grund af hans flys forsinkelse. Hverken han eller Oficemen kunne således have haft kendskab til de spørgsmål, der var blevet drøftet under mødet, eller derigennem til eksistensen af ETF. Den omstændighed, at Andia nævnes blandt deltagerne i mødet, kunne skyldes en sammenblanding af navnene på deltagerne og på de indbudte. Den omstændighed, at referatet af dette møde indeholder visse oplysninger om import af cement til Spanien, er heller ikke tilstrækkeligt til at bevise, at Andia havde deltaget i dette møde, eftersom disse oplysninger havde praktisk talt det samme indhold som oplysningerne i et håndskrevet notat affattet af den samme person (J. Marichal) vedrørende mødet i ETF den 11. februar 1987. Endvidere nævntes det ikke i referatet af mødet den 17. marts 1987, at Andia skulle have udtalt sig, selv om andres udtalelser var gengivet deri.

2708 Med hensyn til disse forskellige punkter bemærkes det, at Oficemen ikke har benægtet, at en spansk deltager var med til mødet i Stockholm den 9. juni 1986.

2709 På baggrund af, hvad der er fastslået ovenfor i præmis 2665, må det konkluderes, at de af deltagerne, der repræsenterede en virksomhed, der var medlem af en branchesammenslutning, enten officielt havde titel af delegationsleder i den i Cembureau-regi anvendte betydning eller i det mindste beføjelse til at repræsentere den pågældende sammenslutning.

2710 Kommissionen havde således grundlag for at antage, at den spanske deltager, uanset hvem det var, også havde repræsenteret Oficemen (den anfægtede beslutning, nr. 29, punkt 3). I betragtning af, hvad der er blevet anført ovenfor i præmis 2598, var det således med rette, at Kommissionen fastslog, at Oficemen ved den spanske repræsentants deltagelse i mødet i Stockholm havde givet udtryk for sit samtykke i oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål hermed eller i det mindste havde givet de øvrige deltagere dette indtryk ved ikke at signalere det modsatte (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2711 Med hensyn til mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 fremgår det af referatet af dette møde, at tre spanske repræsentanter (Rumeu, Félix og Bruguera) deltog deri, og at navnet på Andia, som ifølge de oplysninger, Oficemen er fremkommet med under retsmødet, var formand for sammenslutningen, blev foreslået ved dannelsen af en af underarbejdsgrupperne, »Udveksling af erfaringer angående beskyttelsesforanstaltninger«, som det blev besluttet at oprette til at bistå ETF i den konkurrencebegrænsende opgave.

2712 Når Andia blev foreslået, kunne det kun være, fordi der blandt de tre spanske deltagere i mødet var i det mindste én, der i den spanske sammenslutning havde en stilling, som efter hans opfattelse gav ham beføjelse til at foreslå navnet på Oficemen's formand i forbindelse med oprettelsen af ETF's underarbejdsgrupper. Selv under forudsætning af, at ingen af disse tre spanske deltagere på det pågældende tidspunkt officielt havde titel af spansk delegationsleder ved Cembureau, var Oficemen således repræsenteret under mødet, hvor man emne for emne behandlede oprettelsen af ETF, det konkurrencebegrænsende formål hermed, ETF's sammensætning, tilrettelæggelsen af ETF's arbejde og de forskellige stokke- og gulerodsaktioner, ETF skulle undersøge (jf. ovenfor i præmis 2600). Da der ikke forelå bevis for det modsatte, havde Kommissionen grundlag for at anse Oficemen for på ny at havde givet udtryk for sin støtte til oprettelsen af ETF eller i det mindste for at have givet de øvrige deltagere dette indtryk (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2713 Med hensyn til mødet i Bruxelles den 6. november 1986 var der tale om et møde mellem »repræsentanter for EF's cementindustri«, hvorunder »P. Rumeu aflagde beretning om udviklingen i Spanien« (jf. notaterne om dette møde, den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 39, dok. 33.126/19007). Kommissionen havde således grundlag for at antage, at P. Rumeu, om end han ikke havde deltaget i dette møde som spansk delegationsleder i den officielle betydning, derunder — ud over Uniland, hvor han på daværende tidspunkt var ansat — havde repræsenteret hele det spanske marked, dvs. også Oficemen. Under hensyn til det ovenfor i præmis 2602 anførte var det med rette, at Kommissionen fandt, at Oficemen ved P. Rumeu's deltagelse i dette møde endnu en gang havde givet udtryk for sin støtte til oprettelsen af ETF eller i det mindste havde givet de øvrige deltagere dette indtryk (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2714 De forskellige argumenter, Oficemen har fremført for at bestride, at Andia skulle have deltaget i mødet den 17. marts 1987 i undergruppen »Beskyttelsesforanstaltninger«, kan ikke anses for relevante.

2715 I referatet af 25. marts 1987, der blev skrevet af koordinatoren for denne underarbejdsgruppe, J. Marichal, nævnes »hr. Andia (Spanien)« som den eneste spanske repræsentant, der deltog, og han tilskrives en række meget præcise udtalelser, bl.a. vedrørende spørgsmålet om den græske eksport (»Truslen fra indtrængen hos de europæiske cementproducenter: status pr. 15.3.1987«, den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 47, dok. 33.126/4858, 4859 og 4860):

»Ny trussel fra den mindste græske producent, Xalips. De øvrige græske producenter har indtil videre ikke vist noget tegn på at ville udlosse i Spanien. Man mener, at de på den måde vil undgå at provokere de eneste cementproducenter, der kan give dem problemer i Mellemøsten og Nordafrika (deres største markeder) [...]«

2716 I modsætning til, hvad der er gjort gældende af Oficemen, afviger disse udtalelser grundlæggende fra oplysningerne vedrørende import fra Spanien i det håndskrevne notat fra J. Marichal om mødet i ETF den 11. februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 46, dok. 33.126/4911).

2717 På baggrund af disse forskellige oplysninger har Kommissionen således med rette i nr. 29, punkt 3, i den anfægtede beslutning lagt til grund, at Andia deltog i mødet den 17. marts 1987 i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger«.

2718 Andia's udtalelser om spørgsmålet om den græske eksport under dette møde viser, at han udmærket havde kendskab til formålet med denne underarbejdsgruppe og til den globale strategi til bekæmpelse af destabiliserende import til Vesteuropa, primært importen fra Grækenland.

2719 Det må således konkluderes, at Kommissionen havde grundlag for i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, at fastslå, at Oficemen havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF.

2720 Da der imidlertid kun er ført bevis for Oficemen's tilslutning til aftalen fra den 9. juni 1986, hvor mødet i Stockholm blev holdt, må beslutningens artikel 4, stk. 1, annulleres, for så vidt som det heri lægges til grund, at Oficemen deltog i overtrædelsen før denne dato.

2721 Oficemen har endvidere anført, at Kommissionen ikke var af den opfattelse, at opførelse på listen over deltagere i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 var tilstrækkeligt bevis for, at virksomhederne opregnet i dette dokument havde deltaget i ETF's aktiviteter, idet en stor del af dem ikke var nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1).

2722 Den omstændighed, at Kommissionen ikke har fastslået den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, over for visse nærmere bestemte virksomheder blandt deltagerne i det pågældende møde, kan imidlertid under alle omstændigheder ikke medføre, at Oficemen ikke kan gøres ansvarlig for denne overtrædelse, da Kommissionen har ført behørigt bevis for overtrædelsen. På grundlag af det ovenfor fastslåede kan det konstateres, at Kommissionen i den anfægtede beslutning med rette lagde til grund, at Oficemen havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF.

2723 Endelig har Oficemen gjort gældende, at der kun er pålagt tre nationale sammenslutninger, nemlig SFIC, BDZ og Oficemen selv, ansvar for deltagelse i aftalen om oprettelse af ETF. I modsætning til Oficemen havde den franske og tyske sammenslutning været repræsenteret under ETF's møder ved hver deres formand. Oficemen var i realiteten blevet anset for at have deltaget, fordi en spansk delegationsleder havde været til stede ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986, i Baden-Baden den 9. september 1986 og i Bruxelles den 6. november 1986. Den belgiske og britiske delegationsleders tilstedeværelse var imidlertid ikke blevet anset for tilstrækkelig til at godtgøre henholdsvis FIC's og BCA's ansvar for ETF. Oficemen mener således at have været udsat for en tilsidesættelse af lighedsgrundsætningen.

2724 Det bemærkes imidlertid, at direktøren for Oficemen, Andia, deltog i mødet den 17. marts 1987 i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« (jf. ovenfor i præmis 2715 og 2716). Oficemen spillede således en direkte rolle ved den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, på samme måde som SFIC ved dennes formand, B. Laplace, og BDZ ved dennes formand, B. Steinbach.

2725 Den omstændighed, at Kommissionen ikke har fastslået denne overtrædelse over for den belgiske og britiske sammenslutning, kan ikke medføre, at Oficemen ikke kan gøres ansvarlig for denne overtrædelse, da den spanske sammenslutnings deltagelse i aftalen om oprettelse af ETF, som det fremgår af de ovenfor i præmis 2708-2719 anførte grunde, er behørigt bevist (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146).

15. Situationen for så vidt angår Irish Cement

2726 Irish Cement (sag T-60/95) har benægtet overhovedet at have været direkte involveret i ETF's ulovlige aktiviteter. Selskabet har anført, at ifølge Kommissionens oplysninger i nr. 25 i den anfægtede beslutning blev ETF oprettet og administreret af en gruppe på otte store europæiske cementproducenter. Irish Cement havde ikke deltaget i nogen af deres møder. Selskabets repræsentant, D. Quirke, var til stede under møderne i Baden-Baden den 9. september 1986, i Strasbourg den 10. september 1986 og i Bruxelles den 6. november 1986 på grund af de lovlige lobbyinitiativer over for Fællesskabets institutioner.

2727 Formålet med mødet i Baden-Baden den 9. september 1986 var at tilrettelægge det politiske møde den næste dag i Strasbourg — som Irish Cement særligt havde været involveret i — med medlemmer af Europa-Parlamentet vedrørende Den Hellenske Republiks eksportstøtte. Irish Cement havde ikke modtaget dagsordenen for dette møde, der er gennemgået i nr. 25, punkt 24-32, i den anfægtede beslutning.

2728 Ved mødet i Bruxelles den 6. november 1986 blev der forberedt en samtale med P. Sutherland, der var det medlem af Kommissionen, der havde ansvar for konkurrencepolitikken, med henblik på, at Kommissionen skulle ændre sin beslutning om at tillade den græske regerings eksportstøtte til græske cementproducenter. Når en repræsentant for Irish Cement var stede ved dette møde, skyldtes det udelukkende, at P. Sutherland var irsk. Irish Cement havde ikke haft nogen grund til mistanke om, at mødet havde et ulovligt formål, jf. Sir John Milne's udtalelse om, at »enhver omstrukturering af den europæiske cementindustri, der lider af kronisk overkapacitet, [måtte] foregå under fuld overholdelse af konkurrencereglerne« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 40, dok. 33.126/19007).

2729 Irish Cement har endvidere påpeget, at selskabet ikke deltog i mødet i ETF den 9. juni 1986, der blev holdt i tilslutning til Cembureau's generalforsamling. Endvidere beviser en række dokumenter (Holderbank's indkaldelse til det sjette møde i ETF i Baden-Baden den 9.9.1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 21, dok. 33.126/18848), brev af 22.9.1986 fra Holderbank til Blue Circle (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 33, dok. 33.126/19024)), at selskabet ikke var medlem af »the group of eight«, der udgjorde ETF.

2730 Det må imidlertid fastslås, at Irish Cement har anerkendt at være blevet repræsenteret af D. Quirke under mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986. Selv om der kunne være ført drøftelser til forberedelse af det politiske møde, der skulle holdes dagen efter med medlemmer af Europa-Parlamentet, under eller i tilslutning til dette møde, forholder det sig ikke desto mindre således, at der i referatet af mødet kun nævnes drøftelser af oprettelsen og sammensætningen af ETF, tilrettelæggelsen af ETF's arbejde og den undersøgelse af de forskellige stokke- og gulerodsaktioner, ETF havde fået til opgave at foretage (jf. ovenfor i præmis 2600).

2731 Irish Cement var endvidere repræsenteret under mødet i Bruxelles den 6. november 1986. Selv om det af notaterne vedrørende dette møde faktisk fremgår, at man drøftede det planlagte møde med P. Sutherland, fremgår det også, at det blev aftalt, at ETF fortsat skulle mødes og undersøge udviklingen i importen af cement fra Grækenland til markederne i Vesteuropa (jf. ovenfor i præmis 2602).

2732 Som det allerede er påpeget (jf. ovenfor i præmis 2600), blev formålet med ETF i begyndelsen af mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 gentaget med disse ord:

»ETF blev oprettet for at undersøge, hvilke stokke- og gulerodsaktioner der kunne iværksættes for at imødegå lavprisimport af cement på de europæiske markeder (specielt import fra Grækenland til Det Forenede Kongerige), og at afgive henstillinger til delegationslederne.«

2733 Irish Cement kunne således ikke under de to møder, selskabet deltog i, være uvidende om, at de drøftelser, selskabet deltog i vedrørende ETF og ETF's aktiviteter, havde et formål, der var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

2734 Selskabet har endvidere ikke fremlagt nogen oplysninger, der beviser, at det under disse møder åbent havde taget afstand fra det konkurrencebegrænsende formål med ETF, eller at det havde meddelt de øvrige deltagere, at det deltog heri med et andet sigte end deres, nemlig at forberede de planlagte politiske initiativer over for Fællesskabets myndigheder.

2735 Under disse omstændigheder findes Kommissionen at have haft grundlag for at antage, at Irish Cement havde givet udtryk for sin støtte til oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål hermed eller i det mindste, at selskabet havde givet de øvrige deltagere dette indtryk.

2736 Det var således med rette, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, lagde til grund, at Irish Cement havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2737 Den anfægtede beslutning indeholder imidlertid ikke nogen oplysninger, hvoraf det kan udledes, at Irish Cement havde tiltrådt aftalen om oprettelse af ETF, inden selskabet deltog i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986. Den omstændighed, at oprettelsen af ETF som påstået i Kommissionens processkrifter var

blevet planlagt og gennemført inden for rammerne af Cembureau, som Irish Cement var et direkte medlem af, var — selv hvis det forholdt sig således — ikke tilstrækkelig til at antage, at Irish Cement havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986, hvor det i nr. 25, punkt 1, nævnte møde fandt sted i Rom under deltagelse af Cembureau. Beslutningens artikel 4, stk. 1, må derfor annulleres, for så vidt som det heri lægges til grund, at Irish Cement deltog i aftalen før den 9. september 1986.

2738 Irish Cement har tillige bestridt de forskellige oplysninger, Kommissionen har påberåbt sig i nr. 24, punkt 3, i den anfægtede beslutning til støtte for, at ETF var et organ under Cembureau. Selskabet har endvidere gjort gældende, at Kommissionen har begået en fejl ved at ligestille møderne mellem ETF's delegationsledere og møderne mellem Cembureau's delegationsledere.

2739 Det er ufornødent at tage stilling til denne argumentation, men det skal blot bemærkes, at der ikke på grundlag heraf kan ses bort fra de objektive konstateringer, der er foretaget ovenfor i præmis 2730-2735 vedrørende Irish Cement's deltagelse i møderne, der er beskrevet i nr. 25, punkt 22-33 og 39-43, i den anfægtede beslutning. Argumentationen kan derfor ikke ændre ved, hvad der er fastslået ovenfor i præmis 2736 med hensyn til rigtigheden af Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at Irish Cement deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

2740 Endelig har Irish Cement gjort gældende, at den anfægtede beslutning ikke indeholder nogen begrundelse med hensyn til selskabets direkte deltagelse i ETF.

2741 I sagsfremstillingen vedrørende ETF konstaterer Kommissionen imidlertid, at D. Quirke var til stede under »delegationsledernes møde« i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 23) og under mødet i Bruxelles den 6. november 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 39).

2742 I den retlige vurdering, Kommissionen derefter foretager af de faktiske omstændigheder, der er beskrevet i forbindelse med ETF, tager den hensyn til »nogle virksomheders og virksomhedssammenslutningers påstand om, at de ikke deltog i møderne i Task Force eller undergrupperne, men kun i møderne mellem delegationslederne, og at de derfor ikke [kunne] holdes ansvarlige for de drøftede foranstaltninger« (nr. 53, punkt 4).

2743 Den anfører således (i samme punkt):

»[S]elv om de måske ikke deltog i møderne i Task Force, der fandt sted i en sluttet kreds, deltog [disse virksomheder og virksomhedssammenslutninger] dog i møderne mellem delegations-

lederne, hvor forslagene fra Task Force blev drøftet og vedtaget. Som nævnt under nr. 44 er den omstændighed, at de forskellige organer er forskelligt sammensat, ikke ensbetydende med, at ansvaret for alle de aktiviteter, der udfoldes af de enkelte dele af denne sammenslutning, ikke kan tillægges samtlige medlemmer, eftersom sammenslutningens virke er baseret på medvirken fra samtlige medlemmer.«

2744 Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at Irish Cement ulovligt havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF, var således tilstrækkeligt begrundet i den anfægtede beslutning.

16. Situationen for så vidt angår Italcementi

2745 Italcementi har fremhævet ETF's selvstændige og midlertidige karakter. Selskabet har bestridt de forskellige oplysninger, Kommissionen har henvist til i nr. 24, punkt 3, og i nr. 53, punkt 1, 3 og 7, i den anfægtede beslutning som bevis for en forbindelse mellem ETF og Cembureau(-aftalen). Det har endvidere anført, at et betydeligt antal af de påståede parter i Cembureau-aftalen ifølge selve ordlyden af den anfægtede beslutning ikke deltog i ETF-aftalen, som i artikel 4 er anset for ulovlig.

2746 Det er ufornødent at tage stilling til denne argumentation, men det skal bemærkes, at der ikke på grundlag heraf kan ses bort fra de objektive konstateringer, Kommissionen har foretaget i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og som ikke er bestridt af Italcementi, nemlig at den italienske virksomhed deltog i følgende møder:

— mødet i Rom den 28. maj 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/18771)

— mødet i Zürich/Céligny-arbejdsgruppen den 4. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 2, dok. 33.126/18756)

— mødet i Stockholm den 9. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 9)

— mødet i ETF i London den 17. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 11, dok. 33.126/18756)

— mødet i ETF i Milano den 2. juli 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 12, dok. 33.126/18756, 18757, 18791, 18792 og 18793)

— mødet i ETF i Genève den 8. juli 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 13, dok. 33.126/18757 og 18795)

— mødet i ETF i Genève den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 17, dok. 33.126/18757 og 18758)

— mødet i ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 21, dok. 33.126/18848)

— mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 23, dok. 33.126/18857)

— mødet i ETF i Genève den 21. oktober 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 34, dok. 33.126/18758, 18895, 18896 og 18900)

— mødet mellem repræsentanterne for den europæiske cementindustri i Bruxelles den 6. november 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 39, dok. 33.126/19007)

— mødet i ETF den 9. januar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 44, dok. 33.126/18759)

— mødet i ETF i Genève den 11. februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 45, dok. 33.126/18760, 18929 og 18934).

2747 Under hensyn til, hvad der er anført ovenfor i præmis 2598, 2600, 2602 og 2608, og i betragtning af, at Italcementi deltog i mødet i Rom den 28. maj 1986 og i Stockholm den 9. juni

1986, i mødet i Baden-Baden den 9. september 1986 mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne og i mødet i Bruxelles den 6. november 1986, sammenholdt dels med selskabets bidrag ved udarbejdelsen af Zürich/Céligny-dokumentet, dels med, at det var direkte medlem af ETF, var det med rette, at Kommissionen fandt, at Italcementi fra begyndelsen havde godkendt oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål hermed. Kommissionen kunne således med rette i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, fastslå, at Italcementi havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986.

2748 Italcementi har dernæst gjort gældende at have spillet en perifer rolle i ETF. Selskabet har aldrig været involveret i de påståede stokke- og gulerodsaktioner. På grund af dets rent regionale virkefelt på det italienske marked havde det i øvrigt ikke haft nogen interesse i at deltage i sådanne aktioner og havde heller ikke haft nogen konkret mulighed for det. Selskabet havde hverken havneanlæg, transportmidler eller afsætningsmuligheder til at kanalisere den produktion, det kunne have købt af de græske cementproducenter, videre. Kun kunne man eventuelt kritisere selskabet for at have udarbejdet en rapport om muligheden af at eksportere til Grækenland og for at have haft aktier i Interciment i 21 måneder. Ingen af disse aktiviteter havde imidlertid på noget tidspunkt fået det til at overtræde traktatens artikel 85, stk. 1. Italcementi har også bestridt at have taget del i en samordnet praksis og en aftale om at fratage de græske producenter deres store italienske kunde Calcestruzzi.

2749 Det er under hensyn til det ovenfor i præmis 2507-2511 anførte ikke fornødent her at vurdere Italcementi's argumentation for dels at benægte enhver ulovlig indblanding i de af ETF planlagte aktioner, dels nærmere at bestemme rækkevidden af dets deltagelse i selskabet Interciment, men det bemærkes, at ifølge de ovenfor i præmis 2746 anførte oplysninger er Italcementi opført blandt de virksomheder, der stod bag initiativet til »ETF« og det planlagte stokke- og gulerodsaktionsprogram til bekæmpelse af den destabiliserende import til Vesteuropa, og at selskabet siden, som både direkte medlem af ETF og delegationsleder, deltog i samtlige møder i eller vedrørende ETF, der blev holdt mellem den 17. juni 1986 og den 11. februar 1987. Den italienske virksomheds argumentation for, at den kun havde indtaget en perifer rolle, må derfor forkastes.

2750 Endvidere kan Italcementi, der ikke har bestridt, at »de græske producenter [...] ved udgangen af 1985 og begyndelsen af 1986 [vendte sig] mod [...] Italien, hvor en række mindre sammenslutninger af cementbrugere og små import-eksportfirmaer var begyndt at importere cement fra Grækenland« (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 1), ikke med rimelighed påstå ikke at have haft nogen interesse i at deltage i ETF.

2751 Italcementi har endvidere gjort gældende, at begrundelsen indeholder en fejl for så vidt angår den dato, Kommissionen har lagt til grund som begyndelsestidspunktet for deltagelsen i den samlede og kontinuerlige aftale, nemlig den 28. maj 1986. Kommissionen havde selv i nr. 25, punkt 10, i den anfægtede beslutning konstateret, at oprettelsen af ETF var blevet besluttet ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986.

2752 Med hensyn til dette spørgsmål bemærkes det for det første (jf. ovenfor i præmis 2506-2511), at selv om Kommissionen i den retlige vurdering (den anfægtede beslutning, nr. 53) har fremlagt de forskellige forhold, der er beskrevet i nr. 25-28 i den anfægtede beslutning, som om de indgik i en samlet og kontinuerlig aftale, der skulle forhindre import til Vesteuropa (primært fra Grækenland), behandler artikel 4 ikke den pågældende aftale som en sådan, men behandler dens enkelte bestanddele. På den baggrund er den 28. maj 1986 den dato, der er fastsat som begyndelsestidspunktet for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, vedrørende aftalen om oprettelse af ETF.

2753 Den 28. maj 1986 var den dato, hvor man holdt mødet i Rom, hvorom Kommissionen i nr. 25, punkt 1, i den anfægtede beslutning har fastslået, at repræsentanter for de otte store europæiske cementproducenter, heriblandt Italcementi, bl.a. aftalte »hurtig[t] [at] drøfte [...], hvordan man kunne sætte ind over for den græske cementindustris eksport af cement til Vesteuropa«, og at oprette en arbejdsgruppe, der fik »til opgave [...] at undersøge, hvordan man kunne sætte ind«. Disse oplysninger udgør en tilstrækkelig begrundelse for Kommissionens beslutning om i artikel 4, stk. 1, at lægge til grund, at Italcementi havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986. Den omstændighed, at Kommissionen i nr. 25, punkt 10, i den anfægtede beslutning har konstateret, at den »formelle« afgørelse om at oprette ETF blev truffet ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986, kan ikke af den grund anses for et udtryk for, at begrundelsen med hensyn hertil var mangelfuld eller selvmodsigende.

2754 Italcementi's argument må derfor forkastes.

17. Situationen for så vidt angår Aker og Euroc

2755 Aker og Euroc har anført, at de ikke har deltaget i nogen møder i ETF, og at Scancem deltog i enkelte møder i eller vedrørende ETF for at pleje sine egne interesser og ikke for at repræsentere de to sagsøgere.

2756 De har endvidere anført, at Scancem under alle omstændigheder ikke deltog i drøftelserne i ETF for at beskytte sine interesser i Fællesskabet, eftersom det ikke havde nogen på det pågældende tidspunkt. Scancem deltog i drøftelserne i ETF med en lovlig hensigt, nemlig for at støtte sine internationale aktiviteter uden for Fællesskabet. For dette selskab udgjorde et disponibelt overskud af cement og klinker fra Grækenland en mulighed for at gøre forretning og ikke en trussel. Scancem skulle opfylde en stigende efterspørgsel i selskabets oversøiske handel. Den egentlige trussel mod Scancem var i realiteten opstået ved de aktioner, ETF planlagde mod import fra Grækenland, og særligt stiftelsen af Interciment, der, hvis det kom til at gøre sig gældende internationalt, udgjorde en risiko for prisstigning på de internationale markeder for cement og klinker og for derved at fratage Scancem en fordelagtig forsyningskilde. Ved sin deltagelse i møderne i ETF havde det således ikke været Scancem's mål at fordreje konkurrencen og samhandelen på markedet, men at sikre sig, at selskabets netværk blev forsynet til

fordelagtige priser, og at holde øje med den situation, der var opstået ved stiftelsen af Interciment.

2757 Denne argumentation kan ikke følges.

2758 Det er ubestridt, at Aker og Euroc på det pågældende tidspunkt kontrollerede henholdsvis Norcem og Cementa. I maj 1986 besluttede disse to koncerner at sammenlægge deres internationale aktiviteter ved at oprette Scancem, et joint venture-selskab med lige stor deltagelse (den anfægtede beslutning, nr. 5, punkt 2).

2759 Under retsmødet har Aker og Euroc erkendt, at Cementa, Norcem og Scancem repræsenterede dem under de møder, de tog del i i den pågældende periode. Cementa deltog ved Linderoth i mødet i Stockholm den 9. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 9). Norcem deltog ved P. Rabl i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 23, dok. 33.126/18857). Scancem deltog ved Ulestig i ETF's møde den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 14, bilag 15 til Aker's og Euroc's svar på meddelelsen af klagepunkter), den 21. oktober 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 34, dok. 33.126/18895) og den 11. februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 45, dok. 33.126/18933).

2760 Som anført ovenfor i præmis 2598 og 2600 blev der ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986 og ved mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 givet udtryk for en enighed med hensyn til oprettelse af ETF. Repræsentanter for Aker og Euroc deltog endvidere i møderne i ETF den 19. august 1986, den 21. oktober 1986 og den 11. februar 1987 (jf. foregående præmis). Da de to sagsøgere ikke har fremlagt nogen oplysninger som bevis for, at deres repræsentanter under disse forskellige møder åbent havde taget afstand fra ETF's konkurrencebegrænsende formål, selv om dette formål udtrykkeligt blev gentaget over for dem ved mødet i Genève den 19. august 1986 og siden ved mødet i Baden-Baden den 9. september 1986, eller for, at de havde meddelt de øvrige deltagere, at de var med til møderne med et andet sigte end deres, findes Kommissionen at have haft grundlag for at antage, at Aker og Euroc havde givet udtryk for deres støtte til oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål hermed eller i det mindste havde givet de øvrige deltagere dette indtryk (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

2761 De forklaringer, som Aker og Euroc nu er fremkommet med om de påståede lovlige grunde til, at Scancem deltog i møderne i ETF, er ikke bekræftet af nogen oplysninger, der beviser, at Scancem på det pågældende tidspunkt havde informeret de øvrige deltagere om de særlige grunde til, at selskabet var til stede ved disse møder.

2762 Tværtimod modbevises de af uddraget af referatet af mødet den 13. maj 1987 i EPC, der er udarbejdet af G. Marshall fra Blue Circle og citeret i nr. 24, punkt 3, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/11344 og 11345):

»Cembureau Task Force. Jeg blev kontaktet fra to sider og anmodet om at sikre, at Cembureau Task Force fortsætter med at bestå som et middel til fortsat at lægge pres på grækerne. Scancem [...] mente, at eftersom 80% af cementsalget til USA foregår via fire europæiske koncerner — Blue Circle, Lafarge, Holderbank og Scancem — burde der være mulighed for at lægge pres på grækerne.«

2763 Som det vil blive fastslået nedenfor i præmis 3013, havde Aker og Euroc endvidere accepteret at deltage i Interciment, hvorfor deres anbringende om, at deres tilstedeværelse under de i præmis 2759 nævnte møder skyldtes deres bekymring ved, at dette selskab gjorde sin entré på den internationale scene, har mistet enhver relevans.

2764 Det må således konkluderes, at Kommissionen havde grundlag for i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, at lægge til grund, at Aker og Euroc havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF. Da den anfægtede beslutning imidlertid ikke indeholder nogen oplysninger, hvoraf det kan udledes, at Aker og Euroc havde tiltrådt aftalen om oprettelse af ETF inden mødet i Stockholm den 9. juni 1986, må beslutningens artikel 4, stk. 1, annulleres, for så vidt som det heri lægges til grund, at Aker og Euroc deltog i aftalen før denne dato.

2765 Aker og Euroc har dernæst benægtet, at der skulle være en forbindelse mellem ETF og Cembureau. De har bestridt de oplysninger, Kommissionen har fremført til støtte herfor i nr. 24, punkt 3, i den anfægtede beslutning, og påpeget, at der stort set ikke er noget sammenfald mellem møderne i ETF og møderne i Cembureau eller mellem deltagerne i ETF's møder og Cembureau's delegationsledere. De to sagsøgere har endvidere anført, at hvis ETF — som Kommissionen gør gældende — var udsprunget af Cembureau og udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, burde denne overtrædelse have været påtalt over for samtlige selskaber, der var repræsenteret i Cembureau.

2766 Det er ufornødent at tage stilling til denne argumentation, men det skal blot bemærkes, at der ikke på grundlag heraf kan ses bort fra de objektive konstateringer, der er foretaget ovenfor i præmis 2759-2763 vedrørende Aker's og Euroc's deltagelse i en række møder i eller vedrørende ETF. Argumentationen kan derfor ikke ændre ved, hvad der er fastslået ovenfor i præmis 2764 med hensyn til rigtigheden af Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at Aker og Euroc deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

18. Situationen for så vidt angår Cementir

2767 Cementir har anført, at selskabet intet havde med ETF's oprettelse og aktiviteter at gøre. Det er aldrig blevet indkaldt til møderne, der er beskrevet i nr. 25 i den anfægtede beslutning, har aldrig deltaget i dem og er aldrig blevet informeret om deres indhold.

2768 Det må fastslås, at Cementir faktisk aldrig har deltaget i nogen af møderne i eller vedrørende ETF, som Kommissionen nævner i nr. 25 i den anfægtede beslutning.

2769 I nr. 53, punkt 12, i den anfægtede beslutning samt i svarskriftet i sag T-87/95 har Kommissionen gjort gældende, at Cementir gav udtryk for sin støtte til den generelle ETF-aftale ved sin deltagelse i »nogle af de vigtigste af de foranstaltninger, [ETF] vedtog, nemlig foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked«.

2770 Som det allerede er anført (jf. ovenfor i præmis 2507-2511) vedrører den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, imidlertid kun aftalen om oprettelse af ETF og ikke »den samlede, kontinuerlige aftale om oprettelse af Cembureau Task Force eller European Task Force og de forskellige foranstaltninger, der blev vedtaget på møderne for at forhindre import til Vesteuropa og specielt for at forhindre import af græsk cement til EF-landene« (den anfægtede beslutning, nr. 53, punkt 9). Det bemærkes i øvrigt, at Kommissionen ikke har pålagt Rugby, Castle, Titan og Heracles ansvar for denne aftale, selv om den i artikel 4, stk. 4, har konstateret, at de »inden for rammerne af [ETF]« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra c)] deltog i gulerodsaktioner (»carrot actions«) i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. I den forbindelse har Kommissionen (i sin besvarelse af 22.6.1998 af det skriftlige spørgsmål fra Retten af 27.5.1998 i sag T-87/95) forklaret, at disse fire virksomheder ikke har deltaget i nogen af møderne, der er beskrevet i nr. 25 i den anfægtede beslutning, hvorfor den »ikke mente at have tilstrækkelige beviser for deres samtykke i oprettelsen eller selve eksistensen af ETF«.

2771 Under disse omstændigheder havde Kommissionen heller ikke grundlag for at anse Cementir's påståede deltagelse i foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked mod import fra Grækenland som bevis for, at den italienske virksomhed havde deltaget i den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1.

2772 I sit svarskrift i sag T-87/95 har Kommissionen også fremført andre argumenter.

2773 For det første har den støttet sig på, at en italiensk delegationsleder, nemlig Italcementi's, var til stede under møderne mellem delegationslederne, hvorunder der blev truffet væsentlige beslutninger vedrørende ETF.

2774 Som det allerede er fremhævet (jf. ovenfor i præmis 1409), havde Cementir imidlertid som direkte medlem af Cembureau sin egen delegationsleder. Af den grund, og da der ikke foreligger oplysninger, der beviser, at Cementir havde pålagt Italcementi at repræsentere selskabet ved et eller flere af møderne beskrevet i nr. 25 i den anfægtede beslutning, havde Kommissionen ikke grundlag for af Italcementi's tilstedeværelse under disse møder at udlede, at Cementir havde været repræsenteret, og at selskabet dermed gennem Italcementi havde tiltrådt aftalen om oprettelse af ETF.

2775 Kommissionen har tillige påberåbt sig, at Cementir var et direkte medlem af Cembureau.

2776 Selv under forudsætning af, at ETF — som Kommissionen har gjort gældende (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 3) — var udsprunget af Cembureau, ville dette ikke være tilstrækkeligt til at anse Cementir for at have samtykket i oprettelsen af ETF. Som det er anført ovenfor i præmis 1553, er medlemskab af en branchesammenslutning, i den foreliggende sag Cembureau, ikke tilstrækkeligt til, at det pågældende medlem automatisk anses for ansvarligt for de forskellige ulovlige handlinger, der er begået i sammenslutningen, uden at det påvises, at medlemmet personligt har deltaget i de pågældende ulovlige handlinger.

2777 Kommissionen har endvidere påberåbt sig, at ETF ifølge Kommissionen var en gennemførelse af Cembureau-aftalen, som Cementir havde tiltrådt.

2778 Selv under forudsætning af, at denne vurdering er rigtig, fritog den imidlertid ikke Kommissionen fra at føre bevis for, at Cementir personligt havde deltaget i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1. Hvis man fulgte Kommissionens anskuelse, ville det indebære, at alle virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der havde indgået Cembureau-aftalen, skulle anses for ansvarlige for overtrædelsen vedrørende aftalen om oprettelse af ETF, uden at det var nødvendigt at tage stilling til, om de faktisk havde deltaget personligt i overtrædelsen.

2779 Endelig har Kommissionen gjort gældende, at Cementir har deltaget i mødet mellem delegationslederne, der blev holdt i tilslutning til Cembureau's generalforsamling den 25.-28. maj 1987 i Luxembourg, og hvorunder ETF's skæbne og fremtidige rolle blev diskuteret (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 48).

2780 Det må imidlertid konstateres, at selv om det fremgår af et telex, den italienske virksomhed Calcestruzzi sendte til den græske producent Titan den 28. maj 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 10, dok. 33.126/19201), at Cementir, hvilket selskabet har erkendt, mødtes med Titan i Luxembourg den 27. maj 1987 sammen med de to italienske producenter Italcementi og Unicem, indeholder den anfægtede beslutning ingen oplysninger, på grundlag af hvilke det kan fastslås, at Cementir deltog i det i den foregående præmis nævnte møde.

2781 Det følger således af det ovenstående (præmis 2767-2780), at Kommissionen ikke har godtgjort, at Cementir deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

2782 Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, må derfor annulleres, for så vidt som det heri er lagt til grund, at Cementir deltog i aftalen om oprettelse af ETF.

D — Varigheden af den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, omhandlede overtrædelse

2783 I den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, har Kommissionen fastslået, at overtrædelsen i form af aftalen om oprettelse af ETF fandt sted fra den 28. maj 1986, uden at anføre en dato, hvor overtrædelsen ophørte.

2784 Det er allerede blevet fastslået, at da Kommissionen lagde til grund, at CBR, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Aker og Euroc havde påbegyndt overtrædelsen den 28. maj 1986, foretog den en urigtig vurdering af begyndelsestidspunktet for deres deltagelse i denne overtrædelse. Dette skal således ændres til den 9. juni 1986 for CBR's vedkommende (jf. ovenfor i præmis 2604), for BDZ's vedkommende (jf. ovenfor i præmis 2673), for Oficemen's vedkommende (jf. ovenfor i præmis 2720), for Aker's og for Euroc's vedkommende (jf. ovenfor i præmis 2764) og til den 9. september 1986 for Aalborg Portlands vedkommende (jf. ovenfor i præmis 2657), for Unicem's vedkommende (jf. ovenfor i præmis 2683), for Uniland's vedkommende (jf. ovenfor i præmis 2699) og for Irish Cement's vedkommende (jf. ovenfor i præmis 2737).

2785 Retten skal nu foretage en gennemgang af de argumenter, visse af sagsøgerne, der er berørt af den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, har fremført med henblik på at bestride Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at overtrædelsen i denne bestemmelse fandt sted i en ikke afsluttet periode.

2786 For det første har Aalborg Portland gjort gældende, at Kommissionen i strid med traktatens artikel 190 har undladt at redegøre for, hvorfor den lagde til grund, at selskabet var ansvarligt for ETF efter den 9. september 1986, hvor mødet mellem »delegationslederne og ETF-repræsentanterne« fandt sted i Baden-Baden, og Aalborg Portland for sidste gang hørte om ETF.

Italcementi har anført, at der mangler en begrundelse for den dato, Kommissionen har lagt til grund for overtrædelsens ophør, nemlig den 26. marts 1993.

2787 Hertil må det i forhold til Italcementi konstateres, at Kommissionen ikke har fastsat nogen dato for ophør af den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1 (jf. ovenfor i præmis 2783). Den 26. marts 1993 er i realiteten den dato, hvor det lægges til grund, at overtrædelsen i forbindelse med aftalen om stiftelse af Interciment i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, ophørte.

2788 Med hensyn til begrundelsen bemærkes det, at Kommissionen i nr. 53, punkt 14, i den anfægtede beslutning har forklaret følgende:

»At der er tale om en langvarig overtrædelse, gør den så meget desto mere alvorlig, og Kommissionen har ingen grund til ikke at antage, at den fortsat består. Til trods for Holderbank's udtalelser om, at Task Force blev opløst ved udgangen af maj 1987 fremgår det af Lafarge's notat af 1. juni 1987, at 'denne gruppe, der blev oprettet for lige netop et år siden, skal herefter udelukkende have til opgave at udveksle oplysninger om klart afgrænsede emner. Englænderne ønskede at opløse den, men schweizerne fik til sidst overbevist deres kolleger om, at det ville være en fejl — nu havde man smedet et jern, og det måtte holdes varmt'. Det ser således ud til, at 'jernet blev holdt varmt' også efter maj 1987. Det underbygges af, at de foranstaltninger, der tog sigte på absorbere den 'destabiliserende' cement, blev gennemført indtil 1991 (se nr. 28), og at Joint Trading Company først blev opløst den 26. marts 1993 (se nr. 26, punkt 16).«

2789 Uden at foregribe undersøgelsen af de argumenter, hvorved denne vurdering fra Kommissionens side bestrides med hensyn til realiteten (jf. nedenfor i præmis 2791-2815), må disse oplysninger anses for at udgøre en tilstrækkelig begrundelse for Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at overtrædelsen vedrørende aftalen om oprettelse af ETF, som bl.a. i forhold til Aalborg Portland og Italcementi blev konstateret i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, fandt sted i en ikke afsluttet periode.

2790 Aalborg Portlands og Italcementi's argumenter om, at begrundelsen skulle være mangelfuld, må derfor forkastes.

2791 For det andet har CBR, Lafarge, Unicem, Uniland, Oficemen, Italcementi og Holderbank gjort gældende, at ETF blev opløst ved et møde i slutningen af maj 1987 i tilslutning til en generalforsamling i Cembureau, hvilket Holderbank oplyste i 1990 som svar på en begæring om oplysninger fra Kommissionen (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 48, dok. 33.126/18760). CBR og Holderbank har nærmere anført, at opløsningen skyldtes, at ETF's lobbyvirksomhed havde haft de påregnede resultater. Holderbank har endvidere fremhævet, at da ETF var en uformel gruppe, kunne Kommissionen ikke drage nogen konklusioner af, at der

ikke forelå noget bevis for en formel afgørelse om opløsning. Blue Circle har anført, at det aldrig lykkedes ETF at fremkomme med nogen nyttige idéer, hvorfor gruppen hendøde i marts eller april 1987.

2792 Oficemen og Holderbank har endvidere anført, at det af Holderbank oplyste over for Kommissionen (jf. foregående præmis) ikke modbevises af notatet af 1. juni 1987 fra J. Marichal fra Lafarge om det pågældende møde i maj 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 48, dok. 33.126/4487-4490). Det fremgår af dette notat, at da ETF havde opfyldt sit oprindelige formål, havde deltagerne heri opløst ETF for blot at nøjes med at udveksle oplysninger. Italcementi har gjort gældende, at Lafarge's udtalelse i dette notat om, at »nu havde man smedet et jern, og det måtte holdes varmt«, skal ses i sin rette sammenhæng: I slutningen af maj 1987 var det blevet besluttet at ophæve ETF, hvilket forklarede, at J. Marichal endnu ikke var blevet informeret om denne beslutning, da han skrev sit notat den 1. juni 1987.

2793 Lafarge, Unicem, Uniland og Italcementi har endvidere gjort gældende, at Kommissionen med urette er gået ud fra den forudsætning, at overtrædelsen fortsatte efter maj 1987, uden at fremføre nogen konkrete oplysninger overhovedet til støtte for denne vurdering. Disse sagsøgere, der med hensyn hertil støttes af Oficemen og Holderbank, har i den forbindelse bestridt, at Kommissionen under påberåbelse af, at ETF's påståede gennemførelsesforanstaltninger skulle være fortsat indtil i 1993, kunne udstrække varigheden af den overtrædelse, der er konstateret i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, til ubestemt tid.

2794 Med hensyn til dette spørgsmål bemærkes det, at ifølge den dokumentation, Kommissionen har fremlagt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, blev der holdt møder i ETF indtil i februar 1987, bl.a. for at undersøge påtænkte stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre import af cement fra Grækenland til Vesteuropa (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 45 og 46, dok. 33.126/18937-18944, 4911, 4912 og 4913). ETF's underarbejdsgruppe »Beskyttelsesforanstaltninger« holdt et møde den 17. marts 1987, hvorunder deltagerne gjorde status over truslen fra oversvømmelse af cement, navnlig fra Grækenland, på deres respektive markeder og eventuelt opregnede de foranstaltninger, der var truffet eller påtænkt til imødegåelse af denne trussel (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 47, dok. 33.126/4858-4861).

2795 Det fremgår af oplysninger, som Holderbank har afgivet på foranledning af en begæring om oplysninger fra Kommissionen (svar nr. 7/b af 7.5.1990, den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 48, dok. 33.126/18760) samt af et internt notat fra Lafarge af 1. juni 1987 (samme punkt, dok. 33.126/4487-4490), at ETF's skæbne blev drøftet ved et møde, der blev holdt i Luxembourg i slutningen af maj 1987.

2796 Disse forskellige oplysninger viser, at den enighed, der førte til oprettelsen af ETF, fortsat var til stede indtil slutningen af maj 1987. Det kan derimod ikke antages, at en enighed forelå efter denne dato.

2797 I det interne notat fra Lafarge af 1. juni 1987 anføres der ganske vist — som Kommissionen har skrevet i nr. 53, punkt 14, i den anfægtede beslutning — følgende:

»Task Force Européenne (TFE) — denne gruppe, der blev oprettet for lige netop et år siden, skal herefter udelukkende have til opgave at udveksle oplysninger om klart afgrænsede emner. Englænderne ønskede at opløse den, men schweizerne fik til sidst overbevist deres kolleger om, at det ville være en fejl — nu havde man smedet et jern, og det måtte holdes varmt.«

2798 Kommissionen har imidlertid ikke fremlagt noget bevis for, at ETF efter mødet i Luxembourg i slutningen af maj 1987 igen mødtes for at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der var udført eller kunne påtænkes.

2799 Varigheden af gennemførelsen af de forskellige foranstaltninger, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, 3 og 4, kan under alle omstændigheder ikke danne grundlag for vurderingen af varigheden af overtrædelsen, der konstateres i artikel 4, stk. 1. Som anført ovenfor i præmis 2507-2511 vedrører denne overtrædelse aftalen om oprettelse af ETF og ikke den samlede og kontinuerlige aftale om oprettelse af ETF og de forskellige foranstaltninger, der blev vedtaget, fordi problemet vedrørende Grækenland opstod.

2800 Under den skriftlige forhandling har Kommissionen endvidere henvist til Sir Gordon Slynn's forslag til afgørelse i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen (nævnt ovenfor i præmis 439, Sml. s. 1914, på s. 1941), hvorefter en aftale fra det tidspunkt, hvor det er bevist, at den foreligger, må antages at fortsætte, indtil det modsatte er bevist. Efter Kommissionens opfattelse påhvilede det parterne at bevise, at de formelt havde opløst ETF.

2801 Det skal fremhæves, at den sag, der var baggrunden for det påberåbte forslag til afgørelse, vedrørte samordnet praksis mellem distributører om at forhindre import til Frankrig af mærkevarer fra Tyskland og Det Forenede Kongerige med henblik på at opretholde et højere prisniveau i den pågældende medlemsstat. I sit forslag (Sml. s. 1941) anfører Sir Gordon Slynn følgende: »[...] kan en samordnet praksis fortsat eksistere, selv om der ikke tages aktive skridt til at gennemføre den. Hvis den pågældende praksis er tilstrækkelig effektiv og kendt, kræves der nemlig ikke nogen handlinger for at sikre, at den overholdes. Der kan opstå tilfælde, hvor den omstændighed, at der ikke findes bevis for, at der træffes foranstaltninger til at gennemføre en samordnet praksis, kan indicere, at den er bragt til ophør. Det er imidlertid et spørgsmål om

bevisførelse, som må afhænge af sagens omstændigheder. [...] Det kan måske have interesse at henvise til en dom afsagt af United States Court of Appeals i sagen De forenede Stater mod Stromberg m.fl. (268 F 2d.256), hvori retten udtalte, at når først 'conspiracy' [kartel] er iværksat, antages forholdet at fortsætte, indtil det modsatte bevises«.

2802 Sir Gordon Slynn har således ikke indtaget det synspunkt, at det, når Kommissionen har bevist, at der foreligger et kartel i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, automatisk påhviler parterne, der er involveret i dette kartel, at bevise, at det er ophørt med at bestå. En sådan omvendt bevisbyrde kan kun finde anvendelse under særlige konkrete omstændigheder. Under alle omstændigheder fremgår det af retspraksis, at det påhviler Kommissionen at bevise ikke alene, at der foreligger et kartel, men også dets varighed (den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Dunlop Slazenger mod Kommissionen, dommens præmis 79).

2803 I den foreliggende sag har Kommissionen med rette konstateret, at der forelå en aftale om oprettelse af ETF. Arten af denne aftale er grundlæggende forskellig fra den samordnede praksis, Sir Gordon Slynn undersøgte i det ovennævnte forslag til afgørelse. Mens fortsættelsen af denne samordnede praksis ikke krævede nogen særlige aktive skridt, vedrørte den pågældende aftale oprettelsen af en underarbejdsgruppe, der skulle undersøge stokke- og gulerodsforanstaltninger, der kunne forhindre importen til Vesteuropa.

2804 På denne baggrund kunne Kommissionen ikke her antage, at aftalen ikke var ophørt, når den ikke har kunnet bevise, at der efter slutningen af maj 1987 igen var holdt møder i ETF for at undersøge sådanne stokke- og gulerodsforanstaltninger.

2805 Da ETF var en uformel arbejdsgruppe uden vedtægter eller stiftelsesdokument, kan Kommissionen ikke under dække af, at der ikke foreligger bevis for ETF's formelle opløsning, gøre gældende, at aftalen om oprettelse heraf ikke var ophørt.

2806 Det må konkluderes, at Kommissionen ikke havde grundlag for at antage, at overtrædelsen vedrørende aftalen om oprettelse af ETF fortsatte efter slutningen af maj 1987. Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, må derfor annulleres, for så vidt som det heri er lagt til grund, at denne overtrædelse fortsatte efter den 31. maj 1987. Denne konklusion må drages ikke alene i forhold til de ovenfor i præmis 2791-2793 anførte sagsøgere, men også i forhold til de øvrige sagsøgere, der er berørt af den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1 (med undtagelse af Cementir (jf. ovenfor i præmis 2782)), idet de alle i realiteten har bestridt lovligheden af denne bestemmelse.

2807 Med hensyn til Uniland, Oficemen, Italcementi og Blue Circle må det endvidere fastslås, at når dokument 33.126/18950, som Kommissionen har påberåbt sig i nr. 25, punkt 48, i den anfægtede beslutning som bevis for, at der mellem marts og maj 1987 var gjort forsøg på at mødes i ETF, ikke kan gøres gældende over for dem (jf. ovenfor i præmis 376), indebærer dette

ikke, at gennemgangen ovenfor i præmis 2794-2806 vedrørende varigheden af overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, ikke har gyldighed i forhold til dem. Som det er anført ovenfor i præmis 2795, fremgår det af dokumenterne 33.126/18760 og 4487-4490, at ETF's skæbne blev drøftet under et møde, der blev holdt i Luxembourg i slutningen af maj 1987, hvilket beviser, at indtil dette møde var den enighed, der var om at oprette ETF, fortsat til stede.

2808 Med hensyn til Holderbank medfører den omstændighed, at det interne notat fra Lafarge af 1. juni 1987 (dok. 33.126/4487-4490), der er nævnt ovenfor i præmis 2795, ikke kan gøres gældende over for selskabet (jf. ovenfor i præmis 377), heller ikke, at gennemgangen ovenfor i præmis 2794-2806 vedrørende varigheden af overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, ikke har gyldighed i forhold til selskabet. Ifølge Holderbank's egne udtalelser til Kommissionen (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 48, dok. 33.126/18760) »besluttede man officielt at opløse ETF i slutningen af maj 1987 under et uformelt møde i tilknytning til et møde i Cembureau i Luxembourg«, hvilket beviser, at indtil denne dato var den enighed, der havde ført til oprettelsen af ETF, fortsat til stede.

2809 For det tredje har Dyckerhoff (sag T-35/95), Ciments français (sag T-39/95), Aalborg Portland (sag T-44/95) og Uniland (sag T-58/95) bestridt varigheden af deres deltagelse i den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, og fremhævet, at de ikke længere deltog i møderne i eller vedrørende ETF fra en vis dato.

2810 Dyckerhoff har gjort gældende, at selskabet mente ikke længere at have nogen interesse i at fortsætte kontakten med sine konkurrenter, efter at Kommissionen på højeste niveau den 6. november 1986 var blevet informeret om den græske regerings adfærd. Efter denne dato havde selskabet ikke deltaget i noget møde eller nogen foranstaltning i denne sag. Dets deltagelse i ETF havde således højst varet i seks måneder, fra den 28. maj til den 6. november 1986.

2811 Ciments français har anført, at »delegationslederne« for ETF ikke længere var trådt sammen for at drøfte det græske spørgsmål efter at have mødt kommissionsmedlem P. Sutherland den 6. november 1986.

2812 Aalborg Portland har gjort gældende, at selskabet efter mødet, der blev holdt den 5. november 1986 for at forberede samtalen med P. Sutherland dagen efter, ikke deltog i nogen møder i ETF. Selskabet var i øvrigt ikke længere blevet informeret om ETF's aktiviteter. ETF havde aldrig anmodet Aalborg Portland om at tage stilling til noget som helst efter mødet i Baden-Baden den 9. september 1986. Uanset hvordan man skal fortolke de faktiske omstændigheder, der er beskrevet i nr. 25 i den anfægtede beslutning, var det således udelukket, at Aalborg Portland havde overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 9. september eller den 5. november 1986.

2813 Endelig har Uniland anført, at varigheden af selskabets deltagelse i ETF ikke på grundlag af nogen oplysninger kan udstrækkes til efter den 6. november 1986, hvor det andet og sidste møde, P. Rumeu deltog i i denne periode, fandt sted.

2814 Det må imidlertid konstateres, at disse forskellige sagsøgere ikke har fremlagt nogen oplysninger som bevis for, at de efter at have indgået aftalen om oprettelse af ETF åbent over for de øvrige deltagere f.eks. under det sidste møde, de deltog i i denne periode, havde givet udtryk for deres misbilligelse af, at ETF fortsatte undersøgelsen af stokke- og gulerodsaktioner, der skulle forhindre import af lavpriscement til Vesteuropa.

2815 De må derfor anses for at have støttet denne foranstaltning indtil dens ophør, hvoraf der er foretaget en bedømmelse ovenfor i præmis 2794-2806, eller i det mindste for at have givet de øvrige deltagere dette indtryk (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

E — Aktindsigt

1. Indledende bemærkninger

2816 Cembureau (sag T-26/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC (sag T-36/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), BDZ (sag T-48/95), Unicem (sag T-50/95), Asland (sag T-55/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Irish Cement (sag T-60/95), Italcementi (sag T-65/95), Holderbank (sag T-68/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har fremsat en række bemærkninger på grundlag af de dokumenter, de har fået adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 vedrørende aktindsigt. De har gjort gældende, at Kommissionen ved kun at give dem begrænset adgang til meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter under den administrative procedure har hindret dem i at få adgang til diskulperende dokumenter og således har tilsidesat deres ret til kontradiktion i forbindelse med den overtrædelse, de pålægges ansvar for i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1.

2817 Cementir (sag T-87/95) har efter de ovennævnte foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse fremlagt en række dokumenter, som selskabet kunne have anvendt under den administrative procedure med henblik på udnyttelse af retten til kontradiktion med hensyn til anbringendet om, at det havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF. Det er imidlertid ikke længere nødvendigt at tage stilling til disse bemærkninger, eftersom det allerede er blevet fastslået, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, skal annulleres, for så vidt som det heri er lagt til grund, at Cementir deltog i aftalen (jf. ovenfor i præmis 2767-2782).

2. Sag T-26/95, Cembureau mod Kommissionen

2818 I sine indlæg af 10. februar og 28. november 1997 har Cembureau (sag T-26/95) gjort gældende, at der i alle de dokumenter, sammenslutningen har fået adgang til efter de foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, hvortil der er henvist ovenfor i præmis 2816, ikke foreligger nogen beviser for, at sammenslutningen skulle have nogen forbindelse til ETF, bortset dels fra udtrykket »delegationsledere«, der er anvendt spredt og upræcist i visse dokumenter, dels fra oplysninger vedrørende den stærkt begrænsede rolle, to af dens ansatte indtog under de to første forberedende møder vedrørende ETF. Tværtimod bestyrkede beviserne i sagen vedrørende Det Forenede Kongerige den konklusion, at Cembureau på ingen måde var involveret i problemet med Grækenland, idet det var blevet behandlet af CMF og en række virksomheder enkeltvis (dok. 33.126/17160-17172, 17178 og 17179) gennem kontakter på højeste politiske niveau med Det Forenede Kongeriges regering og takket være dennes intervention (dok. 33.126/17157-17165, 17180-17184, 17191-17194, 17219-17225, 17624, 17625, 17631, 17632, 17633, 17635-17638, 17641-17654, 10827 og 10828). Disse dokumenter samt adskillige andre (dok. 33.126/11188, 11189, 10842, 10843, 10844, 11072, 10827, 10828, 11123-11127, 11130, 11131, 11165-11169, 11171-11175, 11178, 11179, 11000, 11001, 11243, 11244, 7725-7740, 15351, 15352, 15353, 15363, 15355, 15388, 15364-15367, 16087, 16088, 16091-16110 og 16122-16126) viser i øvrigt betydningen af den kampagne for at skabe forståelse hos og lægge pres på de britiske myndigheder (regering og parlament) og medlemmer af Europa-Parlamentet samt af kontakterne med Kommissionen, som problemet med Grækenland havde givet anledning til. Det fremgår endvidere af sagen vedrørende Det Forenede Kongerige, at den græske regering havde anbefalet sin cementindustri at tage kontakt med den britiske cementindustri for at løse problemet med hensyn til Grækenland (dok. 33.126/17178 og 17179). Løsningen på dette problem udsprang således ikke af en foranstaltning til gennemførelse af Cembureau-aftalen. Det var tillige betegnende, at da Frankrig stod over for problemet med importen fra Grækenland, tog det kontakt ikke med Cembureau, men med Det Forenede Kongeriges regering og DTI (jf. ovenfor i præmis 416) (dok. 33.126/17219-17225). Cembureau er af den opfattelse, at hvis sammenslutningen havde fået adgang til al denne dokumentation under den administrative procedure, ville den have været i stand til at påpege den fuldstændige mangel på bevis for, at den ved sit personale, sin ledelse, sine udvalg eller sine repræsentative organer skulle have deltaget i disse politiske initiativer og pres, og til at tilbagevise Kommissionens anbringender om, at den havde indtaget en central rolle i organisationen af og aktiviteterne i ETF.

2819 Det må imidlertid fremhæves, at Kommissionen aldrig har bestridt, at de problemer, der opstod i forbindelse med importen fra Grækenland, havde givet anledning til massive foranstaltninger med henblik på at skabe forståelse hos de nationale myndigheder (navnlig de britiske og græske) og fællesskabsmyndighederne (Kommissionen og Europa-Parlamentet) for virkningerne af lavpriseksporten fra Grækenland og lægge pres på dem (meddelelsen af klagepunkter, nr. 16, den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 2, og nr. 25, punkt 12, 19, 36, 42, 43, 44, 45 og 47). I den anfægtede beslutning har den imidlertid kun interesseret sig for de foranstaltninger, der drejede sig om mere og andet end dette (fodnote 115 i den anfægtede beslutning). De bemærkninger, som Cembureau kunne have fremsat under den administrative procedure for at påpege de politiske initiativer, som spørgsmålet om den græske eksport havde givet anledning til, ville således kun have kunnet illustrere et aspekt af sagen, som Kommissionen havde berørt tilstrækkeligt. De ville derimod ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på

grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at truslerne om import af cement fra Grækenland til Vesteuropa sideløbende med de politiske initiativer havde givet anledning til oprettelsen af ETF med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland) til de europæiske markeder.

2820 Hvis disse bemærkninger kunne være blevet fremsat under den administrative procedure, ville de heller ikke have medført, at der måtte ses bort fra de objektive konstateringer, Kommissionen foretog i nr. 24, punkt 2, og i nr. 25, punkt 1 og 2, i den anfægtede beslutning, vedrørende direktør for Cembureau P. Dutron's deltagelse i mødet i Rom den 28. maj 1986 og deltagelsen af den anden direktør for Cembureau, H. Collis, i mødet i Zürich den 3. juni 1986. Det ville således ikke på grundlag af disse bemærkninger kunne have været udelukket, at Cembureau havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF.

2821 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at bemærkningerne ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Cembureau har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af sammenslutningens ret til kontradiktion under den administrative procedure.

3. Sag T-35/95, Dyckerhoff mod Kommissionen

2822 Dyckerhoff har gjort gældende, at de dokumenter, selskabet har fået adgang til efter de ovenfor i præmis 2816 nævnte foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, ville have været nyttige til at understøtte dets forsvar under den administrative procedure med hensyn til lovligheden af aktiviteterne i ETF og den rolle, selskabet indtog deri.

2823 Selskabet har fremført ni argumenter herfor.

2824 For det første har det i sit indlæg af 7. februar 1997 fremhævet, at selskabet ikke er nævnt i den detaljerede gennemgang af ETF i visse referater fra Heracles (dok. 33.126/19875-19887), hvilket beviser, at det ikke var involveret i ETF.

2825 Det må imidlertid konstateres, at de bemærkninger, selskabet kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af disse dokumenter, ikke ville have medført, at der måtte ses bort fra Kommissionens objektive konstateringer i nr. 25, punkt 1, 9, 23 og 39, i den anfægtede beslutning vedrørende den tyske virksomheds deltagelse i mødet i Rom den 28. maj 1986, mødet i Stockholm den 9. juni 1986, mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 og mødet i Bruxelles den 6. november 1986 mellem repræsentanter for den europæiske cementindustri. De kunne derfor ikke have

givet grundlag for at udelukke, at Dyckerhoff skulle have deltaget i aftalen om oprettelse af ETF.

2826 For det andet har Dyckerhoff i sit indlæg af 7. februar 1997 anført, at visse dokumenter i den italienske og spanske sag (dok. 33.126/12060, 12061 og 12063 samt 33.222/1390-1394) beviser, at andre cementproducenter og nationale sammenslutninger ligesom Dyckerhoff i drøftelserne og foranstaltningerne i ETF havde set et lovligt forsøg på at få truffet antidumpingforanstaltninger mod importen fra Grækenland.

2827 Det fremgår imidlertid, at de dokumenter, der er påberåbt til støtte herfor, indeholder Unicem's svar på spørgsmål fra Kommissionen under sagsbehandlingen, der førte til vedtagelsen af meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning, og Oficemen's besvarelse af spørgsmål fra Tribunal de Defensa de la Competencia. I disse svar benægter Unicem og Oficemen, at der skulle være truffet foranstaltninger over for de græske producenter på grundlag af møder i ETF. Under alle omstændigheder ville disse benægtelser ikke have medført, at der måtte ses bort fra de uddrag af dokumenter, der er nævnt i nr. 25, punkt 15 og 24, og nr. 53, punkt 7, i den anfægtede beslutning, som Kommissionen med rette har støttet sig på som bevis for ETF's konkurrencebegrænsende formål, eller de ovenfor i præmis 2825 nævnte objektive konstateringer, der fik Kommissionen til at lægge til grund, at Dyckerhoff havde deltaget i overtrædelsen vedrørende aftalen om oprettelse af ETF.

2828 For det tredje har Dyckerhoff i sit indlæg af 7. februar 1997 fremhævet dagsordenen for et møde i SFIC (dok. 33.126/14828), der beviser, at der på tidspunktet for spørgsmålet om den græske eksport blev taget individuelle og selvstændige initiativer af producenter og nationale sammenslutninger. Disse oplysninger modbeviser således, at der på samme tidspunkt foregik en europæisk samordning til imødegåelse af importen fra Grækenland.

2829 Dyckerhoff har endvidere anført, at disse individuelle og selvstændige initiativer også angik import fra andre markeder end det græske, hvilket beviser, at det ikke var nødvendigt at organisere en europæisk samordning for at bekæmpe importen fra Grækenland. Dyckerhoff har for det første henvist til dokumenterne vedrørende det franske marked (dok. 33.126/5695-5698, 5637-5640, 5651-5656, 5657, 5658, 5659, 5709-5713 og 5714-5724). Selskabet har rejst spørgsmålet om, hvorfor ETF skulle have brugt mange ressourcer på at bekæmpe importen fra Grækenland, når lignende import fra andre markeder kun var blevet drøftet på nationalt plan. Dyckerhoff har dernæst henvist til en række dokumenter vedrørende det spanske marked, nemlig et referat fra Oficemen (dok. 33.322/1311-1318) og et referat fra et bestyrelsesmøde i Asland (dok. 33.322/1604, 1607 og 1608), hvori man kun påtænkte nationale foranstaltninger til bekæmpelse af importen.

2830 Det må imidlertid fastslås, at selv om Dyckerhoff's bemærkninger kunne være blevet fremsat under den administrative procedure, kunne de ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at da »det græske problem« opstod, havde det — bortset fra individuelle initiativer på visse markeder — givet anledning til, at der opstod et multilateralt kartel mellem forskellige virksomheder, heriblandt Dyckerhoff, og europæiske virksomhedssammenslutninger om oprettelse af ETF med henblik på at undersøge de stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre lavprisimport af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland.

2831 For det fjerde har Dyckerhoff i sit indlæg af 7. februar 1997 nævnt uddrag af et internt notat fra Italcementi vedrørende import fra Grækenland (dok. 33.126/2950, 2951 og 2954), hvori der ikke direkte nævnes ETF eller andre virksomheder eller sammenslutninger, der var medlemmer af ETF. Det fremgår af disse uddrag, at »det græske problem« i Italien blev behandlet i sammenhæng med de problemer, eksporten fra Jugoslavien gav anledning til. Selv om disse uddrag direkte nævner ETF's aktiviteter i forbindelse med et angreb på det græske marked, henviser de imidlertid ikke til nogen foranstaltninger, der blev besluttet eller koordineret af ETF.

2832 Det må dog konstateres, at Dyckerhoff foretager to indbyrdes modstridende fortolkninger af det pågældende notat fra Italcementi. Selskabet gør gældende dels, at uddragene af dette notat ikke har nogen direkte forbindelse til ETF, dels at uddragene direkte nævner ETF's aktiviteter. Det forholder sig således, at notatet indeholder en særlig overskrift vedrørende ETF's aktiviteter (dok. 33.126/2950) i punkt »2. Attività Taks Force«.

2833 I øvrigt har Dyckerhoff ikke redegjort for, hvorledes de bemærkninger, selskabet kunne have gjort gældende under den administrative procedure for at understrege den samlede behandling af det græske og det jugoslaviske »spørgsmål« i Italien, kunne have været relevante for selskabet ved udnyttelsen af dets ret til kontradiktion med hensyn til klagepunkterne vedrørende ETF.

2834 Under alle omstændigheder ville de bemærkninger, selskabet kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af dette notat fra Italcementi, ikke have medført, at der måtte ses bort fra de forskellige objektive konstateringer, der er nævnt ovenfor i præmis 2825 og 2830, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette konkluderede, at Dyckerhoff havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF, der skulle forhindre lavprisimport af cement til Vesteuropa.

2835 For det femte har Dyckerhoff i sit indlæg af 7. februar 1997 nævnt en række dokumenter (dok. 33.126/14832, 17129, 17140, 17171, 17176, 17187, 17193, 17196, 17071, 17158 og 19875-19887) som bevis for, at de nationale sammenslutninger, navnlig den franske og den britiske, havde henvendt sig til deres statslige myndigheder for at meddele dem deres bekymring over importen fra Grækenland. Selskabet anfører i den forbindelse, at det altid har hævdet, at de

aktiviteter i ETF, det havde deltaget i, udelukkende angik indgivelse af en dumpingklage til Kommissionen. Det har i øvrigt — uden at vedlægge det som bilag til sit indlæg — påberåbt sig et referat fra Oficemen vedrørende import fra Tunesien, hvori der omtales initiativer, der skulle tages over for de nationale offentlige myndigheder og fællesskabsmyndigheder.

2836 I sit indlæg af 5. januar 1998 har Dyckerhoff nævnt et internt notat fra Blue Circle af 2. september 1986, hvoraf det fremgår, at de europæiske cementproducenter havde til hensigt at anmode Kommissionen om at træffe foranstaltninger til imødegåelse af importen af cement fra Grækenland, der blev anset for uforenelig med fællesskabsretten (dok. 33.126/11023, 11024 og 11025). Selskabet har endvidere henvist til to håndskrevne notater fra Blue Circle vedrørende forberedelse af ETF's møde i begyndelsen af september 1986, der viser, at der kun blev forberedt politiske foranstaltninger over for Europa-Parlamentet og Kommissionen (dok. 33.126/11028-11034), samt en telefax af 17. september 1986 fra Sir John Milne fra Blue Circle, der viser, at rent politiske overvejelser var i centrum for drøftelserne under mødet i Baden-Baden den 9. september 1986 (dok. 33.126/11079). Det har endvidere nævnt en række dokumenter, som angiveligt beviser lovligheden af ETF's aktiviteter, idet de nævner de henvendelser, der blev rettet af cementproducenterne og deres nationale sammenslutninger over for de nationale myndigheder (dok. 33.126/16494, 16495, 16467, 16469, 16470, 16471, 16473-16487, 15364, 15365, 15366, 11125, 11126 og 11127). Endelig fremhæver selskabet et internt notat af 5. september 1986 fra Blue Circle om mødet den 9. og 10. september 1986 med medlemmerne af Europa-Parlamentet i Strasbourg, som viser, at initiativet til disse henvendelser ikke kom fra de tyske producenter (dok. 33.126/11052 og 11053).

2837 Det bemærkes imidlertid, at i modsætning til, hvad Dyckerhoff ønsker at gøre gældende, kaster dokumenterne 33.126/11028-11034 ikke et nyt lys over de to møder i Baden-Baden den 9. september 1986, der er beskrevet i nr. 25, punkt 21-33, i den anfægtede beslutning. De håndskrevne notater på disse dokumenter nævner kun et møde i Baden-Baden den 9. september 1986, men ikke formålet hermed, og et møde dagen efter i Strasbourg med medlemmer af Europa -Parlamentet. Disse oplysninger modbeviser således ikke, hvad der er konstateret på grundlag af de dokumenter, der er nævnt i nr. 25, punkt 21-33, i den anfægtede beslutning, nemlig at der i Baden-Baden den 9. september 1986 først blev holdt et møde i ETF kl. 12 for at forberede mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne og derefter sent på eftermiddagen dette sidste møde, hvor man emne for emne behandlede oprettelsen af ETF, det konkurrencebegrænsende formål hermed, ETF's sammensætning, tilrettelæggelsen af ETF's arbejde og de forskellige stokke- og gulerodsaktioner, ETF skulle undersøge.

2838 Den samme vurdering må anlægges af telefaxen af 17. september 1986 fra Blue Circle (dok. 33.126/11079). Det forhold, at dette dokument kun nævner politiske overvejelser, man gjorde sig efter mødet i Baden-Baden den foregående uge, medfører ikke, at der må ses bort fra de i foregående præmis nævnte objektive konstateringer.

2839 I øvrigt er det allerede blevet fremhævet (jf. ovenfor i præmis 2819), at Kommissionen aldrig har benægtet, at spørgsmålet om den græske import havde givet anledning til massive foranstaltninger med henblik på at skabe forståelse hos de nationale myndigheder og lægge pres på dem, men at den i den anfægtede beslutning kun har interesseret sig for de foranstaltninger, der drejede sig om mere og andet end dette (fodnote 115 i den anfægtede beslutning). De bemærkninger, som Dyckerhoff kunne have fremsat under den administrative procedure for at påpege den politiske dimension af den græske sag, ville således kun have kunnet illustrere et aspekt af sagen, som Kommissionen havde berørt tilstrækkeligt. De ville derimod ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at truslerne om import af cement fra Grækenland til Vesteuropa sideløbende med de politiske initiativer havde givet anledning til oprettelsen af ETF med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland) til de europæiske markeder. Bemærkningerne ville heller ikke have kunnet bevirke, at der måtte ses bort fra de ovenfor i præmis 2825 nævnte objektive konstateringer om Dyckerhoff's deltagelse i forskellige møder vedrørende ETF og de ulovlige aktiviteter heri.

2840 For det sjette har Dyckerhoff i sit indlæg af 7. februar 1997 gjort gældende, at Kommissionen i den del af sagsfremstillingen i meddelelsen af klagepunkter, der vedrører det græske marked (kapitel 7), ikke har nævnt den antidumpingprocedure, de europæiske producenter havde påtænkt, og de statslige foranstaltninger til fordel for de græske producenter, selv om disse var nævnt i en række dokumenter (dok. 33.126/19882 og 19884).

2841 I den anfægtede beslutning har Kommissionen imidlertid i fodnote 113 anført, at »på det tidspunkt, hvor Grækenland kom med i EF, modtog den græske industri talrige statssubsidier«, og har derefter opregnet et antal beslutninger, som den havde truffet med hensyn til denne støtte i og efter den periode, hvor ETF var virksom. I nr. 53, punkt 8, i den anfægtede beslutning har den indgående drøftet den argumentation, Lafarge fremførte under høringen den 12. marts 1993, og ifølge hvilken traktatens »artikel 85, stk. 1, ikke kan finde anvendelse på medlemmerne af ETF, fordi de blot handlede i nødværge mod eksporten fra de græske producenter, der modtog ulovlig statsstøtte fra de græske myndigheder«. Kommissionen havde således forstået den økonomiske baggrund for de europæiske producenters reaktioner mod importen fra Grækenland under den administrative procedure. De bemærkninger, som Dyckerhoff da kunne have fremsat på grundlag af dokumenterne 33.126/19882 og 19884, ville således kun have kunnet ligge i forlængelse af de bemærkninger, der allerede var taget behørigt i betragtning i den anfægtede beslutning.

2842 For det syvende har Dyckerhoff i sit indlæg af 5. januar 1998 fremdraget en række telexer fra Blue Circle vedrørende planlægningen af mødet i ETF den 10. september 1986. I ingen af disse telexer nævnes Dyckerhoff, hvilket viser, at den tyske virksomhed ikke deltog i planlægningen og forberedelsen af de påståede aktiviteter i ETF (dok. 33.126/11010, 11011 og 11012). Dyckerhoff har udledt det samme af telexer vedrørende møderne i ETF den 21. oktober 1986, januar, marts og maj 1987 (dok. 33.126/15343-15347, 18874-18894, 18901-18907, 18903-18918, 18950, 18951, 18953-18955 og 18956-18960).

2843 Kommissionen har imidlertid aldrig påstået, at der blev holdt et møde i ETF den 10. september 1986. I nr. 25, punkt 21, i den anfægtede beslutning anfører den, at ETF mødtes i Baden-Baden den 9. september 1986 kl. 12, men påstår ikke, at Dyckerhoff var med til dette møde. Den har heller ikke i den anfægtede beslutning hævdet, at Dyckerhoff deltog i møderne i ETF den 21. oktober 1986 og den 9. januar 1987, i mødet den 17. marts 1987 i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« eller endog i mødet i slutningen i maj 1987, hvor ETF's skæbne blev drøftet. Som anført ovenfor i præmis 2825 konstaterede Kommissionen, at Dyckerhoff havde deltaget i mødet i Rom den 28. maj 1986, i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 og i mødet mellem repræsentanterne for den europæiske cementindustri i Bruxelles den 6. november 1986. De bemærkninger, som den tyske virksomhed kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de i foregående præmis nævnte dokumenter, ville ikke have ført til, at der måtte ses bort fra de objektive konstateringer, der medførte, at Kommissionen lagde til grund, at Dyckerhoff havde deltaget i overtrædelsen vedrørende oprettelsen af ETF.

2844 Det bemærkes endvidere, at Kommissionen i nr. 53, punkt 4, i den anfægtede beslutning har taget stilling til »nogle virksomheders og virksomhedssammenslutningers påstand om, at de ikke deltog i møderne i Task Force eller undergrupperne, men kun i møderne mellem delegationslederne, og at de derfor ikke kan holdes ansvarlige for de drøftede foranstaltninger«. Bemærkninger af den art, som nu er fremført af Dyckerhoff, er således fuldt ud blevet taget i betragtning af Kommissionen i den anfægtede beslutning.

2845 For det ottende har Dyckerhoff i sit indlæg af 5. januar 1998 nævnt et internt notat af 28. august 1986 fra Blue Circle (dok. 33.126/11013), hvori det omtales, at de bestræbelser, notatets ophavsmand havde gjort sig for at gøre en fælles europæisk front mod importen fra Grækenland, var mislykkedes. Disse oplysninger beviser, at Dyckerhoff ud over de politiske initiativer ikke havde deltaget i vedtagelse af kollektive foranstaltninger med andre europæiske producenter.

2846 I modsætning til, hvad der er gjort gældende af Dyckerhoff, nævner det pågældende dokument imidlertid ikke, at Blue Circle's forsøg på at skabe en fælles europæisk front mod importen fra Grækenland som påstået ikke skulle være lykkedes. Der påpeges kun de store vanskeligheder med dels at bevise »en sammensværgelse mellem de græske producenter«, dels at finde en samlet ordning med den græske industri.

2847 Under alle omstændigheder ville de bemærkninger, Dyckerhoff kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af dette dokument, ikke have medført, at der måtte ses bort fra de forskellige objektive konstateringer, der er nævnt ovenfor i præmis 2825 og 2830 vedrørende oprettelsen af ETF midt i 1986 med henblik på at reagere med en fælles front mod den import, der truede stabiliteten på de forskellige markeder i Vesteuropa, og vedrørende Dyckerhoff's deltagelse i dette kartel.

2848 For det niende har Dyckerhoff i sit indlæg af 5. januar 1998 gjort gældende, at selskabet ifølge en skrivelse fra Holderbank til medlemmerne af ETF ikke havde medvirket ved opfølgning på og gennemførelsesforanstaltningerne til mødet i Baden-Baden, idet selskabet kun havde deltaget i det for at forberede mødet med medlemmerne af Europa-Parlamentet. Selskabet var ikke nævnt på listen over skrivelsens adressater (dok. 33.126/18870-18873).

2849 Hvis denne oplysning kunne være blevet fremdraget af Dyckerhoff under den administrative procedure, kunne den imidlertid ikke have ændret ved indholdet af referatet af mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, hvori det nævnes, at J. Lose fra Dyckerhoff var til stede under mødet, hvor man emne for emne behandlede oprettelsen af ETF, det konkurrencebegrænsende formål hermed, ETF's sammensætning, arbejdsgangen og de forskellige aktioner, ETF skulle undersøge (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22-32, dok. 33.126/18857-18862). De bemærkninger, Dyckerhoff kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af skrivelsen fra Holderbank nævnt i den foregående præmis for at bevise, at selskabet havde deltaget i dette møde alene med henblik på de politiske initiativer, man påtænkte over for medlemmerne af Europa-Parlamentet, ville ikke have kunnet afhjælpe den fuldstændige mangel på bevis for, at Dyckerhoff under dette møde udtrykkeligt havde meddelt de øvrige deltagere, at selskabet deltog deri med et andet sigte end deres.

2850 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Dyckerhoff's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Dyckerhoff har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

4. Sag T-36/95, SFIC mod Kommissionen

2851 SFIC har i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at det af et antal sagsakter fra den britiske sag (dok. 33.126/17157, 17158, 17159, 17163 og 17164, 17171 og 17172, 17182 og 17193) fremgår, at CMF havde taget talrige initiativer over for sin nationale administration for at udvirke, at der blev truffet foranstaltninger til imødegåelse af importen fra tredjelande og fra Grækenland. CMF tog således kontakt med DTI (jf. ovenfor i præmis 416) OFT (jf. ovenfor i præmis 1147) for at overveje foranstaltninger fra regeringshold og støtte, CMF kunne yde hertil, og underrettede navnlig DTI (jf. ovenfor i præmis 416) om markedssituationen med hensyn til importen fra Østeuropa (dok. 33.126/17220, 17623, 17624, 17625, 17628, 17629, 17630, 17635-17638 og 17641-17653). Med hensyn til spørgsmålet om importen fra Grækenland fremgår det af en række dokumenter i den britiske sag, særligt af referatet af mødet i CMF den 8. oktober 1986 (dok. 33.126/17168 og 17178), at der var direkte forbindelser mellem Det Forenede Kongeriges regering og den græske regering, hvilket bestyrker SFIC's argument om, at dette spørgsmål var egnet til at fremkalde en bilateral reaktion bygget på lobbying snarere end opbygning af karteller. Disse dokumenter går endvidere i retning af at bestyrke beviset for, hvor stort »det græske problem« var økonomisk. Blandt dokumenterne i sagen vedrørende Det Forenede Kongerige har SFIC tillige fremdraget referatet af mødet i CMF den 3. juni 1987, der nævner den kontakt, den franske administration

tog til den britiske, da der opstod trusler om import af cement fra Grækenland til Frankrig via havnen i Rouen. Endelig beviser en række sagsakter vedrørende Spanien (dok. 33.322/1319-1323, 1604, 1607 og 1608), at Oficemen flere gange i forbindelse med lobbyvirksomhed havde rettet henvendelse til sine statslige myndigheder angående forskellige spørgsmål, f.eks. spørgsmålet om kvalitetsinddeling af cement. Samtlige disse dokumenter var særlig nyttige for SFIC med henblik på at understøtte sammenslutningens opfattelse af lovligheden af de handlinger, den udførte, selvstændigt eller gennem Cembureau i den pågældende periode. SFIC er af den opfattelse, at hvis Cembureau-aftalen havde eksisteret, ville de forskellige nationale sammenslutningers initiativer til bekæmpelse af importen (navnlig fra Grækenland) have været nogle helt andre.

2852 I sit indlæg af 7. januar 1998 har SFIC påberåbt sig en række dokumenter (dok. 33.126/2088-2096, 2122-2125, 7717-7722, 11003, 11004, 11021, 11022, 11052, 11053, 11066, 11067, 11068, 11077, 11078, 11079, 11122, 11123, 11124, 11130, 11131, 11180, 11181, 15388, 16436, 16437, 16467, 16468, 16469, 16470, 16471, 16472, 16473, 16474, 16488, 16489, 16490, 16508 og 16509), som efter sammenslutningens opfattelse bestyrker dens forklaringer under den administrative procedure, der skulle godtgøre, at dens og andre europæiske sammenslutningers og virksomheders foranstaltninger til imødegåelse af den ulovlige eksport fra Grækenland på europæisk plan havde bestået i politiske initiativer over for regerings- og fællesskabsinstanser med særlig støtte fra medlemmerne af Europa-Parlamentet, hvilket i øvrigt havde båret frugt. SFIC har endvidere henvist til referatet af mødet i CBR's bestyrelse den 29. marts 1988 (dok. 33.126/7635, 7636 og 7637), der viser den relative passivitet fra Kommissionens side over for den græske cementindustris situation til trods for, at industriens adfærd på visse punkter var i strid med de fællesskabsretlige regler. Dokumentet ville have været nyttigt for SFIC med henblik på bedre at forstå spørgsmålet om import af cement fra Grækenland til Europa og begrunde nødvendigheden af den lobbyvirksomhed, der blev udfoldet som følge heraf, både af branchesammenslutningerne og af visse cementproducenter. Endelig har SFIC henvist til uddraget af et notat fra Blue Circle af 8. december 1989 til Kommissionen (dok. 33.126/13633-13648), hvori det anføres, at de dokumenter angående importen fra Grækenland, som Kommissionen havde beslaglagt hos Blue Circle, »til fulde bestyrker Blue Circle's påstand om, at der, selv om der blev drøftet forskellige mulige løsninger på problemerne i forbindelse med den græske beslutning om at eksportere stærkt subsidieret cement til Det Forenede Kongerige, ikke var indgået nogen aftale eller fundet nogen ordning med de øvrige europæiske cementproducenter« (dok. 33.126/13643). Ifølge SFIC burde oplysningerne i dette notat af hensyn til opfyldelsen af retten til kontradiktion have været gjort tilgængelige for sammenslutningen under den administrative procedure, for så vidt som det var en diskulperende oplysning.

2853 Det er imidlertid allerede flere gange blevet fremhævet (jf. bl.a. ovenfor i præmis 2819), at Kommissionen aldrig har benægtet, at spørgsmålet om import til Vesteuropa, navnlig fra Grækenland, havde givet anledning til en kampagne for at skabe forståelse hos de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne for virkningerne af lavprisimporten og lægge pres på dem, men at den i den anfægtede beslutning kun interesserede sig for de foranstaltninger, der drejede sig om mere og andet end disse politiske initiativer (fodnote 115 i den anfægtede beslutning). De bemærkninger, som SFIC kunne have fremsat under den administrative procedure for at stå fast på de politiske initiativer, som spørgsmålet om den græske eksport havde givet anledning til, ville således kun have kunnet illustrere et aspekt af sagen, som Kommissionen havde berørt tilstrækkeligt og ikke bestridt. Bemærkningerne ville derimod ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er

nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at truslerne om import af cement fra Grækenland til Vesteuropa ud over de politiske initiativer havde givet anledning til oprettelsen af ETF med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland) til de europæiske markeder.

2854 Endvidere ville disse bemærkninger heller ikke have medført, at der måtte ses bort fra de forskellige objektive konstateringer, som Kommissionen havde foretaget i nr. 29, punkt 4, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke den med rette lagde til grund, at SFIC havde deltaget i overtrædelsen med hensyn til oprettelsen af ETF.

2855 De bemærkninger, som SFIC kunne være fremkommet med under den administrative procedure på grundlag af dokumentet fra CBR (dok. 33.126/7635, 7636 og 7637), ville have ligget i forlængelse af de bemærkninger, Lafarge fremsatte under høringen den 12. marts 1993, om, at de europæiske producenters kollektive foranstaltninger mod importen fra Grækenland var berettigede, idet der angiveligt forelå nødværge, og disse bemærkninger har Kommissionen taget stilling til i nr. 53, punkt 8, i den anfægtede beslutning.

2856 Endelig ville de bemærkninger, som SFIC kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af udtalelserne fra Blue Circle (dok. 33.126/13633-13648), der var en virksomhed, som var direkte involveret i ETF, naturligvis ikke have medført, at der måtte ses bort fra de i nr. 25 i den anfægtede beslutning nævnte dokumenter, på grundlag af hvilke Kommissionen med rette fastslog, at der fandtes en koalition i form af »ETF«, og at SFIC var involveret i denne konkurrencebegrænsende aftale.

2857 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at SFIC's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. SFIC har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af sammenslutningens ret til kontradiktion under den administrative procedure.

5. Sag T-39/95, Ciments français mod Kommissionen

2858 Ciments français har i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at det på grundlag af visse dokumenter vedrørende kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter angående Grækenland, Det Forenede Kongerige og Italien kunne godtgøres, at i modsætning til, hvad Kommissionen har anført, var foranstaltningerne til imødegåelse af importen fra Grækenland hverken udført af ETF eller delegationslederne eller endog på grundlag af en aftale mellem Cembureau og en række europæiske producenter.

2859 Selskabet har herved henvist til forskellige dokumenter (interne notater fra Italcementi af 15. og 26.10.1987 (dok. 33.126/2945-2951) og referatet af mødet i en arbejdsgruppe den 12.1.1988 i Rom (dok. 33.126/19871, 19872 og 19873)), der vedrørte foranstaltninger med hensyn til import til Italien af cement fra Grækenland, og hvori der intetsteds henvises til en aftale indgået mellem italienske og europæiske producenter i Cembureau eller ETF.

2860 Selskabet har dernæst gjort gældende, at foranstaltningerne vedrørende importen til Det Forenede Kongerige af cement fra Grækenland hverken blev truffet af delegationslederne eller af ETF, og at de ikke havde nogen forbindelse med Cembureau. Det har i den forbindelse nævnt en række dokumenter, hvis datoer falder sammen med datoerne for de af Kommissionen nævnte møder i ETF eller mellem delegationslederne, og som viser, at de britiske producenter på nationalt plan og fællesskabsplan kun søgte en retlig og politisk løsning på de vanskeligheder, der var opstået på grund af importen fra Grækenland, idet der aldrig var omtalt handlinger, der var samordnet med ETF eller delegationslederne (dok. 33.126/10827, 10828, 17157, 17158, 17159, 17166-17170, 17178, 17179 og 19881-19887).

2861 I sit indlæg af 21. november 1997 har Ciments français (sag T-39/95) nævnt en række dokumenter, der viser, at ETF og møderne mellem repræsentanterne for den europæiske cementindustri kun havde til formål at tilrettelægge lobbyvirksomhed på nationalt plan og fællesskabsplan på initiativ af de britiske producenter med henblik på at få sat en stopper for støtten til eksport fra Grækenland til resten af Fællesskabet (dok. 33.126/18961, 16494, 16495, 16493, 16508, 16489, 16490, 16469, 18962, 18963, 16463, 11021, 11022, 11052, 11053, 18972, 16443, 11079, 16436, 16437, 11123-11126, 11165 11166, 11167, 11171-11175, 19014, 19015 og 19016). Endvidere bekræfter visse af disse dokumenter, at den eneste rolle, B. Laplace, der var direktør for Ciments français og på daværende tidspunkt formand for SFIC, indtog, bestod i at repræsentere den franske industri i disse politiske initiativer (dok. 33.126/18962, 18963, 11021, 11022, 11052 og 11053).

2862 Det må imidlertid fastslås, at selv om alle disse bemærkninger kunne være blevet fremsat af Ciments français under den administrative procedure, ville de ikke have kunnet medføre, at der måtte ses bort fra de i nr. 25 i den anfægtede beslutning nævnte dokumenter, på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at »det græske spørgsmål« — ud over de individuelle reaktioner på de markeder, der mest umiddelbart var truet af importen fra Grækenland (navnlig Det Forenede Kongerige og Italien), og de politiske initiativer til at skabe forståelse hos de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne og lægge pres på dem — havde givet anledning til oprettelse af ETF efter initiativ fra en række store virksomheder, herunder Ciments français, med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre destabiliserende import (primært fra Grækenland) til de europæiske markeder, med henblik på at afgive henstillinger til delegationslederne.

2863 Det må endvidere fremhæves, at Ciments français under høringen den 12. marts 1993 efter at have udtalt, at selskabets direktør, B. Laplace, der på det relevante tidspunkt tillige var formand for ETF, havde deltaget i møderne i Rom, Stockholm og Bruxelles, erklærede, at Laplace's

deltagelse i »disse møder mellem delegationslederne skyldtes hans funktioner i Syndicat [SFIC] og i kontaktudvalget« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 9).

2864 Uanset disse forklaringer fandt Kommissionen følgende (den anfægtede beslutning, nr. 53, punkt 13):

»Selv om Laplace ligesom andre repræsentanter deltog i egenskab af bestyrelsesformand for en forening eller et udvalg, kunne han under sin deltagelse i møderne ikke se bort fra, at han også var bestyrelsesformand for Ciments français. Hans tilstedeværelse sikrede således, at såvel den franske brancheorganisation og kontaktudvalget som hans eget selskab fik indflydelse i Task Force.«

2865 Bemærkningerne fra Ciments français, som der er redegjort for ovenfor i præmis 2861, om, at den eneste rolle, B. Laplace indtog, bestod i at repræsentere den franske industri i de politiske initiativer, der blev taget i den græske sag, indeholder ingen nye oplysninger vedrørende dette spørgsmål. Ciments français's ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, kan derfor ikke udelukkes på grundlag heraf.

2866 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Ciments français's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Ciments français har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

6. Sag T-42/95, Heidelberger mod Kommissionen

2867 Heidelberger har i sit indlæg af 20. februar 1998 gjort gældende, at en række dokumenter beviser, at selskabet ikke havde nogen økonomisk interesse i at deltage i stokkeaktioner over for de græske producenter, for så vidt som Sydtyskland af geografiske årsager ikke kunne blive berørt af de græske leverancer. Selskabet har for det første henvist til dokumenterne 33.126/19902, 19910, 19918 og 19935, hvoraf det fremgår, at Heracles ikke havde leveret cement til Tyskland i årene 1985 og 1986, for det andet til s. 8 i dokumentet på 32 sider i ringbind L — hvoriblandt findes dokumenterne 33.126/19411-19418 — hvoraf det tillige fremgår, at der fra 1985 til 1989 ikke i Tyskland blev leveret cement fra Grækenland, og for det tredje dokumenterne 33.126/19397 og 19401, der viser, at der i 1990 heller ikke blev leveret cement fra Grækenland i Tyskland, selv om ETF, i henhold til hvad Kommissionen selv har fastslået (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 48), ikke længere eksisterede. Heidelberger har endvidere anført, at bortset fra de dokumenter, hvortil der henvises i den anfægtede beslutning, nævnes selskabet intetsteds i samtlige ringbind vedrørende ETF. Selskabet har som

eksempel fremdraget de mange dokumenter vedrørende stiftelsen af Interciment og nævner særligt dokumenterne 33.126/7639, 7640, 7641, 7643, 7644, 7657 og 7658.

2868 Det bemærkes imidlertid, at de bemærkninger, som Heidelberger kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af disse dokumenter som bevis for selskabets manglende interesse i foranstaltninger til bekæmpelse af importen fra Grækenland, ikke ville have medført, at der måtte ses bort fra Kommissionens konstatering i nr. 25, punkt 1, i den anfægtede beslutning vedrørende den tyske virksomheds deltagelse i mødet i Rom den 28. maj 1986, hvor det blev aftalt at reagere hurtigt og samlet på den græske cementindustris beslutning om at eksportere 2 mio. t cement til Vesteuropa, hvilket blev anset for en beslutning, der udgjorde et »særdeles alvorligt problem« for »samtlige markeder« (dok. 33.126/18771). Heidelberger's ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, kunne derfor ikke være blevet udelukket på grundlag af disse bemærkninger.

2869 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Heidelberger's bemærkninger ville have haft medført, at den administrative procedure havde fået et andet resultat. Heidelberger har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

7. Sag T-43/95, Lafarge mod Kommissionen

2870 Lafarge har gjort gældende, at det ville have været nyttigt for selskabet at få adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og Kommissionens forberedende sagsakter til støtte for dets forsvar under den administrative procedure for så vidt angår fire punkter i forbindelse med anbringendet vedrørende oprettelsen af ETF: argumentet om, at der ikke var noget europæisk kartel til bekæmpelse af importen fra Grækenland, det græske spørgsmåls økonomiske baggrund og politiske dimension, ETF's rolle i sagen og Kommissionens oplysninger om de overvejelser, der blev gjort i ETF.

2871 For det første har Lafarge i sit indlæg af 10. februar 1997 og 28. januar 1998 påberåbt sig, at det i de dokumenter, selskabet har fået adgang til efter de ovenfor i præmis 2816 nævnte foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, overhovedet ikke nævnes, at der skulle være et europæisk kartel til bekæmpelse af importen fra Grækenland.

2872 Det bemærkes imidlertid, at de bemærkninger, som Lafarge kunne have fremført til den påståede konstatering heraf, ikke ville have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 konkluderede, at der forelå et multilateralt

kartel mellem forskellige virksomheder — heriblandt Lafarge — og europæiske virksomhedssammenslutninger om oprettelse af ETF med henblik på at undersøge de stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre destabiliserende import til Vesteuropa, primært fra Grækenland.

2873 For det andet har Lafarge i sit indlæg af 10. februar 1997 og 28. januar 1998 fremlagt et stort antal dokumenter, som ifølge selskabet ville have været nyttige under den administrative procedure til at illustrere det græske spørgsmåls økonomiske baggrund og politiske dimension.

2874 I sit indlæg af 10. februar 1997 har selskabet for det første henvist til et referat af CMF's møde den 17. juli 1986 (dok. 33.126/17158), der viser det græske spørgsmåls politiske dimension, for det andet til en række dokumenter, der viser de henvendelser, som de britiske offentlige myndigheder forgæves rettede til Kommissionen med henblik på at bekæmpe »det græske problem« (dok. 33.126/17163, 17171 og 19880), for det tredje til dokumenter vedrørende de foranstaltninger, de britiske offentlige myndigheder traf over for den græske regering for at forhindre import af cement fra Grækenland, og hvoraf det bl.a. fremgår, at der blev indgået en kvoteaftale mellem regeringerne (dok. 33.126/17168, 17178 og 19878), og for det fjerde til dokumenter vedrørende de britiske konkurrencemyndigheders intervention, der viser, at de britiske offentlige myndigheder var indblandet i deres cementindustris skridt til imødegåelse af truslen om subsidieret import fra Grækenland (dok. 33.126/17133, 17171, 17169, 17168 og 17176). Lafarge har tillige fremlagt to referater af møder i CMF (dok. 33.126/17191-17196, navnlig 17193), der beviser, at ETF's bestræbelser var blevet overhalet fra politisk hold, nemlig ved indgåelsen af en aftale i december 1986 mellem den britiske og den græske regering om begrænsning af cementimport fra Grækenland til Det Forenede Kongerige.

2875 I sit indlæg af 28. januar 1998 har Lafarge for det første påberåbt sig en række dokumenter, hvori det ikke nævnes, at der skulle være et europæisk kartel, og som således beviser, at den britiske industris handlinger var ensidige (dok. 33.126/10825, 10827, 10828, 10829, 11000, 11007, 11008, 11009, 10837, 11015-11020, 11074, 11075, 11110 og 11116), for det andet en række dokumenter, der beviser den politiske støtte, den britiske industri fik i denne sag (dok. 33.126/16473 og 16474), for det tredje en række dokumenter, der beviser, at de eneste foranstaltninger, der blev truffet for at løse »det græske problem«, var de offentlige myndigheders foranstaltninger til at bringe den ulovlige støtte til den græske cementindustri til ophør (dok. 33.126/11119-11131, 11165, 10840-10844, 11164-11169, 11171, 11172, 11177, 11190 og 11191), for det fjerde dokumenter, der viser, at der var taget politiske skridt af den tyske, belgiske og italienske industri (dok. 33.126/18961, 16494, 16495, 16465-16468, 16472, 16508, 16436, 16442, 2088, 2089, 2090, 2122-2125, 16087, 16088, 16091-16104, 16016-16110 og 7725-7740), og for det femte en række dokumenter som bevis for, at der var et græsk kartel rettet mod det britiske marked, der blev støttet af den græske regering (dok. 33.126/19369, 19370-19392, 11004, 11108 og 11109).

2876 Det er imidlertid allerede flere gange blevet påpeget (jf. bl.a. ovenfor i præmis 2819), at den politiske dimension af det græske spørgsmål ikke var undgået Kommissionens opmærksomhed, men at Kommissionen i den anfægtede beslutning kun havde koncentreret sig om de foranstaltninger, som drejede sig om andet og mere end disse politiske aktioner (fodnote 115). I øvrigt har Kommissionen i nr. 28, punkt 13, i den anfægtede beslutning nævnt indgåelsen i december 1986 af en aftale mellem den græske og den britiske regering om begrænsning af importen af cement fra Grækenland til Det Forenede Kongerige, og har fremhævet, at denne aftale på højeste politiske plan blev nævnt under mødet den 17. marts 1987 i ETF's underarbejdsgruppe »Beskyttelsesforanstaltninger«.

2877 Kommissionen havde tillige udmærket forstået, at statsstøtten var baggrunden for de europæiske producenters reaktion på importen fra Grækenland (jf. ovenfor i præmis 2841, fodnote 113 i den anfægtede beslutning). I nr. 53, punkt 8, i den anfægtede beslutning har den forkastet de bemærkninger, Lafarge har fremført under høringen i marts 1993 netop til støtte for, at disse reaktioner skulle være berettigede som følge af nødværge. Af de i nr. 53, punkt 8, femte og sjette afsnit, anførte grunde, nemlig, at ETF ifølge visse dokumenter havde et videre formål end blot at bekæmpe importen fra Grækenland, må Lafarge's argument om, at der, da ETF eksisterede, fandtes et græsk eksportkartel, nødvendigvis også forkastes.

2878 De bemærkninger, som Lafarge kunne være fremkommet med under den administrative procedure på grundlag af de forskellige dokumenter nævnt ovenfor i præmis 2874 og 2875, ville således kun have kunnet ligge i forlængelse af de overvejelser, Kommissionen behørigt havde inddraget i den anfægtede beslutning. De ville imidlertid ikke have medført, at der måtte ses bort fra de ovenfor i præmis 2872 nævnte objektive konstateringer vedrørende det forhold, at en række producenter — heriblandt Lafarge — og sammenslutninger af europæiske producenter oprettede ETF med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der skulle forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland) til Vesteuropa.

2879 For det tredje har Lafarge i sit indlæg af 10. februar 1997 og 28. januar 1998 påberåbt sig en række dokumenter som bevis for, at ETF's egentlige rolle i den græske sag bestod i lobbyvirksomhed og drøftelser.

2880 I sit indlæg af 10. februar 1997 har denne sagsøger med hensyn hertil fremhævet dokumenterne 33.126/17168, 17176, 17163, 17646, 17648, 17178 og 19878-19888.

2881 I sit indlæg af 28. januar 1998 har selskabet henvist til dokumenter, der viser, at den britiske cementindustri på det pågældende tidspunkt tilskyndede hele den europæiske industri til at tilslutte sig dens offentlige kampagne for at skabe forståelse for det græske spørgsmål (dok. 33.126/18961, 18962, 18972 og 19011). Det har dernæst fremdraget en række dokumenter, der vedrører ETF's møde i Baden-Baden den 9. september 1986, og som viser, at formålet med mødet var at give de britiske producenter lejlighed til at informere de øvrige repræsentanter for

den europæiske industri om, hvordan de påtænkte at præsentere »det græske problem« for medlemmerne af Europa-Parlamentet den følgende dag (dok. 33.126/11021, 11022, 11033-11039, 11052, 11066, 11067, 11068, 11072 og 11077). Endelig har selskabet påberåbt sig en række dokumenter vedrørende ETF's møde i Bruxelles den 6. november 1986 som bevis for, at formålet med mødet var at forberede den samtale, man skulle have samme dag med kommissionsmedlem P. Sutherland om det græske spørgsmål (dok. 33.126/11077, 11078, 18991, 18992 og 19003).

2882 Hvad for det første angår dokumenterne 33.126/11021, 11022, 11033-11039, 11052, 11066, 11067, 11068, 11072 og 11077, som ifølge Lafarge skal sammenholdes med indholdet af ETF's møde i Baden-Baden den 9. september 1986, som er nævnt i nr. 25, punkt 21, i den anfægtede beslutning, fremgår det højst heraf, at der blev holdt forskellige møder i Baden-Baden den 9. september 1986 og i Strasbourg den 10. september 1986. Ifølge dokument 33.126/11038 blev der den 9. september 1986 først holdt et møde i »arbejdsgruppen«, hvis emne ikke er oplyst, kl. 12, dernæst et møde i »handelsgruppen« og »drøftelser af strategien for møderne den 10. september« kl. 19, og endelig en »middag for alle repræsentanter for industrien« kl. 21. Den 10. september 1986 blev der mellem kl. 10.30 og kl. 15 holdt et »møde til briefing af de britiske medlemmer af Europa-Parlamentet«, derefter »frokost med 12-15 medlemmer af Europa-Parlamentets Udvalg om Økonomi, Valutaspørgsmål og Industripolitik«. Hverken dokument 33.126/11038 eller de andre dokumenter, der er nævnt ovenfor, modbeviser indholdet af de dokumenter, Kommissionen har nævnt i nr. 25, punkt 21-33, i den anfægtede beslutning, og hvoraf det fremgår dels, at mødet i Baden-Baden den 9. september 1986 kl. 12 var et møde i ETF, der »især [havde] til formål at forberede den orientering, delegationslederne skulle have om hvert enkelt emne på deres møde samme dag efter kl. 18.00« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 21, dok. 33.126/18848), dels at der samme dag sent på eftermiddagen, stadig i Baden-Baden, blev holdt et møde mellem »delegationslederne og ETF-repræsentanterne«, hvorunder man emne for emne behandlede oprettelsen af ETF, det konkurrencebegrænsende formål hermed, ETF's sammensætning, tilrettelæggelsen af ETF's arbejde og de forskellige stokke- og gulerodsaktioner, ETF skulle undersøge (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22-32, dok. 33.126/18849-18862).

2883 For så vidt angår mødet i Bruxelles den 6. november 1986, der er beskrevet i nr. 25, punkt 39-43, i den anfægtede beslutning, har Kommissionen aldrig bestridt, at det navnlig havde til formål at forberede den planlagte samtale med P. Sutherland (jf. den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 43). De bemærkninger, Lafarge kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af dokumenterne 33.126/11077, 11078, 18991, 18992 og 19003, ville således kun have kunnet understøtte de konstateringer, Kommissionen behørigt havde foretaget. De ville derimod ikke have kunnet dække over, at det — som det fremgår af notaterne om dette møde, der er nævnt i nr. 25, punkt 39-43, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/19007 og 19008) — også blev aftalt, at ETF fortsat skulle mødes for at følge udviklingen i truslen fra import af cement fra Grækenland til markederne i Vesteuropa.

2884 I øvrigt ville de forskellige bemærkninger, som Lafarge kunne have fremsat under den administrative procedure for at påpege de politiske aktiviteter i ETF, ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den

anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at ETF havde haft et andet — ulovligt — formål, nemlig at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre destabiliserende import (primært fra Grækenland) til de vesteuropæiske markeder.

2885 For det fjerde har Lafarge i sit indlæg af 28. januar 1998 påberåbt sig dokumenterne 33.126/11086, 11130 og 11131 som bevis for, at Kommissionen var blevet informeret om de overvejelser, man havde gjort sig i ETF vedrørende det græske spørgsmål. Disse dokumenter viser, at drøftelserne mellem den britiske og den græske industri lå i forlængelse af de mere generelle drøftelser af, hvordan »det græske problem« kunne løses, og at man åbent var kommet ind på dem i forbindelse med lobbyvirksomheden over for Kommissionen.

2886 De pågældende dokumenter viser imidlertid højst, at Kommissionen på daværende tidspunkt blev informeret om de bilaterale drøftelser mellem de britiske og den græske cementproducenter i forbindelse med den græske sag. Ingen af dem beviser, at Kommissionen var blevet orienteret om, at ETF blev oprettet med henblik på at undersøge, hvilke stokke- og gulerodsaktioner der kunne forhindre importen (navnlig fra Grækenland) til Vesteuropa. De bemærkninger, som Lafarge kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af disse dokumenter, ville således ikke have medført, at der måtte ses bort fra Kommissionens konstatering i nr. 25, punkt 7, i den anfægtede beslutning af, at »ingen af virksomhederne har oplyst, om man har orienteret nogen kommissionsansat [og i givet fald hvem] om de [i ETF] påtænkte kollektive aktioner«.

2887 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Lafarge's bemærkninger ville medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Lafarge har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

8. Sag T-44/95, Aalborg Portland mod Kommissionen

2888 Aalborg Portland har for det første i sit indlæg af 10. februar 1997 fremdraget en række dokumenter i sagen vedrørende Det Forenede Kongerige (dok. 33.126/17627, 17629, 17630 og 17641-17653, særligt 17641 og 17646) angående Kommissionens behandling af en dumpingklage indgivet af de europæiske cementproducenter og en række handlinger fra branchens side med henblik på at gøre opmærksom på Grækenlands støtte til landets lokale industri og ikke — som Kommissionen har påstået i nr. 15 i meddelelsen af klagepunkter — for at skride ind over for en overtrædelse af Cembureau-aftalen fra de græske producenters side. På grundlag af disse dokumenter gør Aalborg Portland gældende, at selskabet ville have kunnet tilbagevise Kommissionens opfattelse af, at ETF blev oprettet i 1986 med henblik på at sikre anvendelsen af Cembureau-aftalen, der var vedtaget i 1983. På grundlag af en række uddrag af referater af møder i CMF, der blev holdt mellem juli og september 1986 (dok. 33.126/17158, 17163,

17164, 17168), ville selskabet have kunnet bevise, at tilstedeværelsen af dets direktør, O. Stevens Larsen, under et forberedende møde i Baden-Baden den 9. september 1986 ikke skyldtes, at han var involveret i en Cembureau Task Force, men at han skulle deltage i en aktion i Strasbourg den 10. september 1986 for at skabe forståelse hos medlemmerne af Europa-Parlamentet for problemet med den ulovlige støtte, Den Hellenske Republik ydede til sin cementindustri. Disse mødereferater, som også viser udviklingen i »dumping«-sagen, kunne ligeledes have været anvendt af Aalborg Portland med henblik på at påvise, at cementindustriens aktiviteter var lovlige. Endelig har Aalborg Portland påberåbt sig et internt notat vedrørende mødet den 19. juni 1986 i Blue Circle's »Management Group« (dok. 33.126/10822 og 19823), der nævner truslen fra dumpingimport af cement fra Grækenland og en planlagt lobbyvirksomhed over for de britiske myndigheder med henblik på at forsøge at begrænse truslen. Dette notat, som vedrører perioden umiddelbart inden Blue Circle's opfordring til Aalborg Portland om at rette henvendelse til sine nationale myndigheder og de danske medlemmer af Europa-Parlamentet for at få dem til at intervenere i sagen om den ulovlige græske støtte, ville have været særligt nyttig til at klarlægge de lovlige grunde, selskabet havde til at deltage i det forberedende møde i Baden-Baden den 9. september 1986.

2889 I sit indlæg af 12. januar 1998 har Aalborg Portland fremdraget en række dokumenter (dok. 33.126/16469, 11000, 11001, 11007, 11008, 11009, 11074, 11075, 18961, 18962, 18963, 11004, 11021, 11022, 11062, 11063, 11064, 11054-11060, 16183, 11028-11031, 11033-11038, 7723, 11072, 17173, 17174, 11126, 11130, 11131, 11138-11141, 11116, 11117, 18892-18997 og 15388, og dok. 33.322/1319-1323). Disse dokumenter viser, at selv om den europæiske cementindustri fra 1986 havde vist bekymring over samhandelen inden for Fællesskabet, angik dens bekymring kun importen fra Grækenland, der fik støtte fra de nationale myndigheder. De viser ligeledes, at denne bekymring var årsag dels til oprettelsen af ETF, der kun bestod af nogle enkelte store europæiske cementproducenter (»Group of Eight«), som Aalborg Portland ikke var iblandt, dels til en række fuldstændig lovlige initiativer — som det i det væsentlige var ansporet til af Blue Circle — med henblik på at skabe forståelse hos de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne. Disse initiativer, der i øvrigt delvis lykkedes, var de eneste aktioner, Aalborg Portland deltog i. De var forklaringen på, at selskabet den 9. september 1986 havde deltaget i et møde i Baden-Baden til forberedelse af samtalen med medlemmer af Europa-Parlamentet dagen efter i Strasbourg. Kommissionen har fejlagtigt af dette møde udledt, at Aalborg Portland var impliceret i det ulovlige ETF-kartel.

2890 Det er imidlertid allerede flere gange blevet fremhævet (jf. bl.a. ovenfor i præmis 2819 og 2841), at Kommissionen havde forstået den politiske dimension af og den økonomiske baggrund for problemet med importen fra Grækenland (jf. fodnote 113 og 115 i den anfægtede beslutning). De bemærkninger, som Aalborg Portland kunne have fremsat til disse forskellige aspekter af den græske sag, ville således kun have kunnet ligge i forlængelse af betragtninger, som Kommissionen med rette havde taget hensyn til i den anfægtede beslutning. De ville derimod ikke have medført, at der måtte ses bort fra dokumenterne, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at da spørgsmålet om den græske eksport opstod, havde det sideløbende med foranstaltningerne til at skabe forståelse hos de nationale offentlige myndigheder og fællesskabsmyndighederne og lægge pres på dem givet anledning til oprettelsen af ETF med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland) til Vesteuropa.

2891 Disse bemærkninger kunne heller ikke have medført, at der under den administrative procedure havde måttet ses bort fra den objektive konstatering, som Kommissionen foretog i nr. 25, punkt 23, i den anfægtede beslutning af, at O. Stevens Larsen fra Aalborg Portland havde deltaget i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, hvor oprettelsen af ETF, det konkurrencebegrænsende formål hermed, ETF's sammensætning, tilrettelæggelsen af ETF's arbejde og de forskellige stokke- og gulerodsaktioner, ETF skulle undersøge, emne for emne var blevet behandlet (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22-32, dok. 33:126/18849-18862). De bemærkninger, som Aalborg Portland kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de dokumenter, der er nævnt ovenfor i præmis 2888 og 2889, for at bevise, at selskabet alene havde deltaget i dette møde med henblik på de politiske initiativer, man påtænkte over for medlemmerne af Europa-Parlamentet, ville ikke have kunnet afhjælpe den fuldstændige mangel på bevis for, at Aalborg Portland under dette møde udtrykkeligt havde meddelt de øvrige deltagere, at selskabet deltog deri med et helt andet sigte end deres.

2892 Med hensyn til den særlige vægt, som Aalborg Portland under den administrative procedure kunne have tillagt den omstændighed, at selskabet ikke havde været medlem af »the group of eight«, der oprettede ETF, bemærkes det dels, at Kommissionen aldrig har hævdet, at Aalborg Portland var medlem af denne gruppe (jf. hvad den har anført i den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 24, om sammensætningen af ETF), dels at den i nr. 53, punkt 4, i den anfægtede beslutning har opregnet grundene til, at den fandt, at »nogle virksomheders og virksomhedssammenslutningers påstand om, at de ikke deltog i møderne i Task Force eller undergrupperne, men kun i møderne mellem delegationslederne, og at de derfor ikke [kunne] holdes ansvarlige for de drøftede foranstaltninger« var »ugrundet«.

2893 Aalborg Portlands ansvar for den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, kunne derfor under alle omstændigheder ikke være blevet udelukket på grundlag af selskabets bemærkninger.

2894 For det andet har Aalborg Portland i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at det i det interne notat fra Blue Circle, der er nævnt ovenfor i præmis 2888 (dok. 33.126/10822 og 10823) blev fremhævet, at det var nødvendigt at få rådgivning af en jurist i forbindelse med de foranstaltninger, der skulle træffes over for den ulovlige import fra Grækenland.

2895 Det bemærkes, at Kommissionen i nr. 25, punkt 1 og 7, i den anfægtede beslutning har anført, at deltagerne i ETF havde planlagt at indhente en udtalelse fra en ekspert i fællesskabsret om lovligheden af de påtænkte aktioner. De bemærkninger, som Aalborg Portland kunne have gjort gældende hertil under den administrative procedure, ville således kun have kunnet understøtte oplysninger, som Kommissionen behørigt havde nævnt i den anfægtede beslutning. De ville derimod ikke have medført, at der måtte ses bort fra den objektive konstatering, der er foretaget på grundlag af de i nr. 25 i den anfægtede beslutning nævnte dokumenter, nemlig at ETF trods disse hensigtserklæringer ved oprettelsen fik til opgave at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der skulle forhindre lavprisimport af cement til Vesteuropa, og at dette formål klart var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

2896 For det tredje har Aalborg Portland i sit indlæg af 12. januar 1998 påberåbt sig et internt notat fra Italcementi af 15. oktober 1987 (dok. 33.126/2945-2948), der viser, at betegnelsen »ETF« i Italien også var blevet brugt for en form for regionalt ad hoc-samarbejde, der skulle bekæmpe importen til dette marked af dumpingcement fra Grækenland. Dokumentet beviste således, at ETF ikke havde den institutionaliserede karakter, som Kommissionen påstår i den anfægtede beslutning, og at det ikke var en udmøntning af Cembureau-aftalen.

2897 Selv om denne oplysning kunne være blevet fremhævet af Aalborg Portland under den administrative procedure, ville den imidlertid ikke have medført, at der måtte ses bort fra den overvældende og sammenhængende række af dokumenter, Kommissionen har henvist til i nr. 25, punkt 10-48, i den anfægtede beslutning, og hvoraf det fremgår, at den arbejdsgruppe, der midt i 1986 blev oprettet på europæisk plan for at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der skulle forhindre lavprisimport af cement til Vesteuropa, med henblik på at afgive henstillinger til delegationslederne, også havde betegnelsen »ETF«.

2898 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Aalborg Portlands bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Aalborg Portland har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

9. Sag T-48/95, BDZ mod Kommissionen

2899 BDZ har i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at en række dokumenter i sagerne vedrørende Frankrig, Det Forenede Kongerige og Grækenland (dok. 33.126/14832, 17129, 17141, 17171, 17176, 17187, 17193, 17196, 17071, 17158, 19882 og 19884) viser, at de aktiviteter, de europæiske virksomheder udfoldede for at imødegå importen af cement fra Grækenland, og som sammenslutningen anerkender at have deltaget i som repræsentant for den tyske cementindustris interesser, var begrænset til lovlige skridt over for de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne.

2900 Hvis disse bemærkninger fra BDZ kunne være blevet fremsat under den administrative procedure, ville de imidlertid kun have bekræftet, at der faktisk var taget politiske initiativer i forbindelse med spørgsmålet om græsk eksport, hvilket ikke er bestridt af Kommissionen. De ville derimod ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at det, da »det græske problem« opstod, havde givet anledning til, at forskellige producenter og sammenslutninger af europæiske producenter, heriblandt BDZ, havde oprettet ETF med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland) til Vesteuropa.

2901 Der var således ikke en — selv begrænset — mulighed for, at disse bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet resultat. BDZ har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af sammenslutningens ret til kontradiktion under den administrative procedure.

10. Sag T-50/95, Unicem mod Kommissionen

2902 I sit indlæg af 7. februar 1997 har Unicem navnlig gjort gældende, at det ved gennemgang af sagen efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 er fremgået, at de dokumenter, der er undersøgt, ikke indeholdt noget bevis for en generel samordning på europæisk plan i forbindelse med problemet med importen fra Grækenland.

2903 Til støtte for denne argumentation har Unicem fremlagt en række dokumenter fra de nationale sagsakter, som selskabet har identificeret med henvisning til henholdsvis Kommissionens paginering til gennemførelse af foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og til pagineringen/nummereringen i meddelelsen af klagepunkter. Ingen af disse dokumenter er imidlertid fremlagt som bilag til indlægget.

2904 I indlægget, der blev indleveret til Rettens Justitskontor den 28. november 1997, efter at selskabet havde fået adgang til den resterende del af Kommissionens sagsakter i forbindelse med foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997, har Unicem afhjulpet denne forglemmelse og indarbejdet samtlige bemærkninger, selskabet havde fremsat i sit indlæg af 7. februar 1997, og bilagt de forskellige dokumenter, det havde påberåbt sig deri.

2905 I sit indlæg af 28. november 1997 har Unicem gjort gældende, at de nationale dokumenter, hvori bekymringen over importen af cement fra Grækenland til de europæiske markeder og reaktionerne på den omhandles (dok. 33.126/7720, 7725, 7740, 7635-7638 — særligt 7637 — 17163, 17157-17160, 17172, 17193, 17219-17225, 17624, 17625, 17631, 17632, 17633, 17635-17638, 17641-17653, 10827, 10828, 17178, 17179, 10842, 10843, 15354, 15363, 11077, 11086, 15364-15367, 15368, 11087, 11166, 11188, 11189, 15386, 15387, 6881, 6882, 15351, 15352, 15353, 15355, 15363-15367, 15388 og 2088-2097 — særligt 2094), viser, at »det græske problem« blev behandlet helt uafhængigt på hvert marked og med foranstaltninger, der var tilpasset den form for aggression, det pågældende marked var påvirket af, uden nogen form for samordning på europæisk plan. Alle disse dokumenter modbeviser Kommissionens opfattelse af en samlet plan, der allerede var lagt af Cembureau, om at pålægge de græske producenter sanktioner, fordi de havde tilsidesat reglen om respekt af hjemmemarkederne. De burde derfor have fået Kommissionen til at vurdere det respektive ansvar for industrien i hvert enkelt land i stedet for at pålægge hele den europæiske industri ansvaret for de enkeltstående reaktioner på importen fra Grækenland. Unicem har tillige fremhævet, at de britiske dokumenter ikke indeholder nogen omtale af, at Cembureau, ETF eller ECEC skulle have været indblandet heri, ikke nævner den påståede støtte, som Kommissionen beskylder de

italienske producenter for at have ydet de britiske producenter i deres kamp mod importen fra Grækenland, og heller ikke omtaler Unicem. De franske dokumenter (navnlig dok. 33.126/17219-17225) beviser, at da Frankrig stod over for truslen om import fra Grækenland, henvendte den franske regering sig direkte til den britiske regering. Disse oplysninger beviser, at Cembureau havde indtaget en fuldstændig perifer rolle i løsningen af disse spørgsmål. Af et stort antal af dokumenterne vedrørende importen fra Grækenland, navnlig de britiske dokumenter, fremgår det, at den lobbyvirksomhed, der blev drevet på de britiske producenters initiativ (særligt Blue Circle's) over for de politiske instanser og institutionerne, og de individuelle forhandlinger mellem visse europæiske producenter og de græske producenter havde været fremherskende i løsningen af »det græske problem«, hvilket bekræftede den rent perifere rolle, ETF spillede, idet ETF blot havde fungeret som »resonansbund« for de ensidige initiativer fra de britiske producenters side. Endelig har Unicem ikke fundet noget dokument i sagerne vedrørende Spanien, Portugal og Tyskland, på grundlag af hvilket det kunne antages, at man på europæisk plan havde beskæftiget sig med importen fra Grækenland og samordnet sin reaktion herpå.

2906 Unicem har endvidere gjort gældende, at de nationale sager bekræfter, at overvejelserne over udviklingen i importen og aktionerne til imødegåelse heraf fandt sted isoleret på hvert marked uden nogen indblanding fra medlemmerne af Cembureau, ETF eller ECEC. Disse sager beviser endvidere, at Unicem intet havde at gøre med disse initiativer til at »fastfryse« markederne, som i øvrigt ikke havde nogen interesse for selskabet, da det ikke eksporterede. I sagen vedrørende Frankrig har Unicem særligt henvist til dokumenterne 33.126/14806, 14807, 14938, 15025, 15026, 15040, 14809-14826, 14938-14976, 5688, 1394, 1395, 5648, 5747, 5748, 5695, 5696, 5751 og 5674 samt til nr. 78 og 81 i meddelelsen af klagepunkter. I sagen vedrørende Det Forenede Kongerige har det henvist til nr. 74 (s. 199) og nr. 77 (s. 202) i meddelelsen af klagepunkter samt til dokumenterne 33.126/17641 -17654. De sidstnævnte dokumenter modbeviser endvidere efter selskabets opfattelse de konklusioner, Kommissionen har draget i nr. 16 i meddelelsen af klagepunkter, i henhold til hvilke de britiske priser var de højeste i Europa. Af sagerne vedrørende Spanien og Portugal har Unicem fremdraget kapitel 18 og 19 — navnlig nr. 89 — i meddelelsen af klagepunkter. Blandt oplysningerne i sagen om Tyskland har det særligt påberåbt sig nr. 47 (s. 126) og nr. 84 (s. 213 og 214) og blandt oplysningerne om Grækenland nr. 86 (s. 218).

2907 Hvis disse bemærkninger kunne være blevet fremsat af Unicem under den administrative procedure, ville de imidlertid ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at det, da »det græske problem« opstod — ud over politiske initiativer, enkeltstående reaktioner på visse markeder og bilaterale kontakter mellem de nationale myndigheder i visse lande i Fællesskabet — havde givet anledning til, at der på europæisk plan var blevet oprettet ETF med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre destabiliserende import (primært fra Grækenland) til Vesteuropa, navnlig til Italien, der var et af de lande, der da var mest truede af denne import.

2908 Disse bemærkninger ville heller ikke have medført, at der måtte ses bort fra Kommissionens objektive konstateringer i nr. 25, punkt 24 og 47, i den anfægtede beslutning med hensyn til deltagelsen af Albert fra Unicem i mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger«

den 17. marts 1987 (dok. 33.126/4858-4861) — hvilket var aftalt under mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, hvor der blev oprettet underarbejdsgrupper, der skulle bistå ETF, som ikke længere kunne klare arbejdsbyrden i forbindelse med den opgave, den havde fået pålagt, alene (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 24, dok. 33.126/18858 og 18862). Unicem's ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, kunne derfor ikke være blevet udelukket på dette grundlag.

2909 Det bemærkes endvidere, at i modsætning til, hvad Unicem har gjort gældende, har Kommissionen aldrig hverken i meddelelsen af klagepunkter eller i den anfægtede beslutning hævdet, at ECEC havde deltaget i foranstaltningerne til bekæmpelse af importen af cement fra Grækenland til Vesteuropa. De bemærkninger, Unicem kunne have fremsat under den administrative procedure for at benægte, at ECEC overhovedet havde været involveret i behandlingen af det græske spørgsmål, ville derfor have været fuldstændig uden relevans.

2910 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Unicem's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Unicem har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

11. Sag T-55/95, Asland mod Kommissionen

2911 Asland har i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at der i de talrige dokumenter blandt de nationale sagsakter ikke er nogen som helst oplysninger, der underbygger, at selskabet på nogen måde skulle have deltaget i ETF's aktiviteter og gennemførelsesforanstaltninger eller have været indblandet deri. Tværtimod fremgår det af en skrivelse, formanden for CMF sendte til direktøren for OFT (jf. ovenfor i præmis 1147) den 25. november 1986 (dok. 33.126/17641-17653), at Spanien i den grad udgjorde en alvorlig trussel for anvendelsen af hjemmemarkedsprincippet, at den europæiske cementindustri havde rejst en dumpingsag inden landets tiltrædelse af Fællesskabet. Ud fra disse betragtninger er Kommissionens opfattelse af, at de spanske virksomheder og Asland i særdeleshed kun fem måneder efter deres lands tiltrædelse af Fællesskabet skulle have deltaget i ulovlig praksis og aftaler, der skulle sikre respekten af hjemmemarkeder, ikke videre holdbar. Asland har dernæst anført, at referaterne af møderne i CMF, der blev holdt mellem den 9. januar 1985 og den 1. juni 1988 (dok. 33.126/17056-17259), ikke indeholder nogen som helst antydning af, at Asland skulle have haft ansvar for eller deltaget i konkurrencebegrænsende foranstaltninger på det britiske eller europæiske marked. I disse forskellige dokumenter nævnes derimod andre europæiske virksomheder såsom Titan, og de omhandler drøftelser af støtten fra Den Hellenske Republik til dens cementindustri, som Det Forenede Kongeriges regering og den græske regering havde ført med Kommissionen, og branchens kontakt med Europa-Parlamentet vedrørende dette spørgsmål (jf. dok. 33.126/17166-17170, navnlig 17168). Efter Asland's opfattelse er det logisk at antage, at drøftelserne af det græske spørgsmål, der fandt sted i Rom den 28. maj 1986, var båret af det samme ønske om overholdelse af loven.

2912 I sit indlæg af 5. februar 1998 har Asland endvidere anført, at selskabet ikke var blandt »de medlemmer af 'European Task Force', der skulle deltage i Interciment SA«, og som Holderbank skrev til den 22. september 1986 (dok. 33.126/18328). Dette beviser, at Asland på ingen måde deltog i ETF.

2913 Det må imidlertid fastslås, at selv om Asland kunne have fremsat disse bemærkninger under den administrative procedure, ville de ikke have medført, at der måtte ses bort fra Kommissionens objektive konstatering i nr. 25, punkt 1, i den anfægtede beslutning vedrørende Asland's deltagelse i mødet i Rom den 28. maj 1986, hvor de europæiske producenter for første gang aftalte med en fælles front at reagere hurtigt med stokke- og gulerodsaktioner på den græske industris beslutning om at eksportere 2 mio. t cement til Vesteuropa (dok. 33.126/18771). Asland's ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, kunne derfor ikke være blevet udelukket på dette grundlag.

2914 Med hensyn til den særlige vægt, som Asland kunne have tillagt den omstændighed, at selskabet ikke var medlem af ETF, og at det ikke af Holderbank var blevet mødt med et krav om betaling af en andel af aktierne i Interciment, bemærkes det dels, at Kommissionen aldrig har været af den opfattelse, at Asland var et direkte medlem af ETF (jf. bl.a. hvad den har anført i den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 24, vedrørende sammensætning af ETF), dels at den i nr. 26, punkt 6, i den anfægtede beslutning har konstateret, at den spanske virksomhed, hvortil Holderbank sendte brevet af 22. september 1986 med opfordring til betaling af den spanske andel af Interciment's kapital, var Hornos Ibéricos. De bemærkninger, som Asland kunne have fremsat på grundlag af dokument 33.126/18328, der nævnes i præmis 2912, ville således højst have kunnet understøtte punkter, som ikke er blevet bestridt af Kommissionen.

2915 Endelig er det allerede mange gange blevet fremhævet (jf. bl.a. ovenfor i præmis 2819 og 2841), at Kommissionen havde forstået den politiske dimension af den græske sag og dens økonomiske baggrund (jf. fodnote nr. 113 og 115 i den anfægtede beslutning). De bemærkninger, som Asland kunne have fremsat under den administrative procedure for at illustrere disse to aspekter af sagen, ville således kun have kunnet ligge i forlængelse af overvejelser, som Kommissionen behørigt havde anført og ikke bestridt i den anfægtede beslutning.

2916 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Asland's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Asland har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

12. Sag T-58/95, Uniland mod Kommissionen, og sag T-59/95, Oficemen mod Kommissionen

2917 Uniland og Oficemen har i deres indlæg af 10. februar 1997 og 3. marts 1998 gjort gældende, at der i de dokumenter, de har fået adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997, ikke nævnes eller føres noget bevis for, at de skulle have deltaget i aftalen om oprettelse af ETF som fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1. Tværtimod beviser forskellige dokumenter i sagerne vedrørende Grækenland, Det Forenede Kongerige og Italien, at foranstaltningerne til bekæmpelse af importen fra Grækenland ikke blev truffet på grundlag af et multilateralt kartel, som Uniland og Oficemen havde deltaget i, men på grundlag af individuelle reaktioner hos de britiske producenter på den ene side og de italienske producenter på den anden.

2918 Blandt dokumenterne i sagen vedrørende Grækenland har Uniland og Oficemen i deres indlæg af 10. februar 1997 og af 3. marts 1998 påberåbt sig en række dokumenter, der beviser, at de kontakter, der på det pågældende tidspunkt var mellem dels de græske og italienske producenter, dels de græske og britiske producenter, var af rent bilateral karakter, og at de aftaler, som blev foreslået eller indgået af de italienske producenter på den ene side og af de britiske producenter på den anden med henblik på at bekæmpe importen af cement fra Grækenland til deres eget marked, var rent lokale. Ingen af disse dokumenter indeholder derimod nogen omtale af Uniland og Oficemen eller af andre europæiske virksomheder end græske, britiske eller italienske i videre forstand. I deres indlæg af 10. februar 1997 har Uniland og Oficemen således henvist til en række referater af bestyrelsesmøder i Heracles, der blev holdt mellem juli og december 1986 (dok. 33.126/19878, 19879, 19880, 19881, 19882, 19883, 19884, 19885, 19886 og 19887). I deres indlæg af 3. marts 1998 har de for det første henvist til en skrivelse af 2. september 1988 fra Titan til selskabets advokater (dok. 33.126/19195, 19196 og 19197), der forklarer (jf. særligt dok. 33.126/19196), at den italienske virksomhed Calcestruzzi's manglende opfyldelse af kontrakten om levering af cement, der var indgået med Titan i april 1986, skyldtes en aftale, der blev indgået mellem Calcestruzzi/Ferruzzi-koncernen og de eneste italienske cementproducenter. I den forbindelse har de endvidere henvist til dokumenterne 33.126/19188-19193 og 19197-19200. Dernæst har de nævnt et notat angående et møde mellem de italienske cementproducenter den 12. januar 1988 hos Cementir i Rom (dok. 33.126/19871, 19872 og 19873), der beviser, at reaktionen i Italien på importen af cement fra Grækenland kun kom fra de italienske producenter.

2919 Fra sagen vedrørende Det Forenede Kongerige har Uniland og Oficemen i deres indlæg af 10. februar 1997 fremdraget en række dokumenter (referater af møder i CMF i 1986 og i 1987 (dok. 33.126/17163, 17164, 17168-17172, 17173, 17174, 17176, 17177, 17178, 17179, 17187, 17196 og 17215), et brev fra CMF til OFT (dok. 33.126/17646 og 17647) og et referat af et møde i Blue Circle den 19.6.1986 (dok. 33.126/10827 og 10828), der understøtter, at kontakterne mellem det britiske og det græske marked (industrien og offentlige myndigheder) i forbindelse med »det græske problem« var af rent bilateral karakter, og at de britiske reaktioner på importen fra Grækenland var af rent lokalt omfang. Den eneste omtale af andre europæiske producenter i disse dokumenter angik en række møder med medlem af Kommissionen P. Sutherland og med visse medlemmer af Europa-Parlamentet med henblik på at få Kommissionen til at intervenere i sagen om ulovlig støtte fra Den Hellenske Republik. I deres indlæg af 3. marts 1998 har Uniland og Oficemen endvidere henvist til andre dokumenter, de har fundet blandt de britiske sagsakter, nemlig uddraget vedrørende punkt 1.2 (»Aftale med den græske industri om aftagning«) af referatet af mødet mellem delegationslederne og ETF-

repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 (dok. 33.126/16150-16155, navnlig 16151 og 16152), et internt notat af 4. september 1986 fra Blue Circle med overskriften »Management Briefing Note: Greek Imports« (dok. 33.126/11026 og 11027), et brev af 22. september 1986 fra Blue Circle til Holderbank (dok. 33.126/13108 og 13109), et diskussionsoplæg fra Blue Circle med overskriften »Lavprisimport — møde mandag den 7. juli 1986 kl. 9.30« (dok. 33.126/13104, 13105 og 13106) og to interne notater fra Blue Circle fra september 1986 (dok. 33.126/11080-11084). Alle disse dokumenter beviser, at de britiske reaktioner på importen fra Grækenland havde et rent lokalt omfang og ikke havde noget at gøre med nogen aftale, reaktion eller foranstaltning på europæisk plan, og at de eneste handlinger til løsning af »det græske problem«, som Uniland og Oficemen var indblandet i, var møder med henblik på at skabe forståelse hos fællesskabsmyndighederne (Kommissionen og Europa-Parlamentet) for spørgsmålet om Den Hellenske Republiks støtte til sin cementindustri. Med hensyn til referatet af mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 (dok. 33.126/16150-16155) har Oficemen gjort gældende, at dette dokument endeligt fjerner enhver tvivl med hensyn til selskabets deltagelse i ETF, idet det intetsteds i deltagerlisten nævnes, at en af dets repræsentanter skulle være til stede (jf. særligt dok. 33.126/16150).

2920 Blandt dokumenterne i sagen vedrørende Italien har Uniland og Oficemen i deres indlæg af 10. februar 1997 påberåbt sig to dokumenter, nemlig uddrag af et brev fra Italcementi af 26. oktober 1987 (dok. 33.126/2950) og endnu en gang referatet af mødet den 12. januar 1988 hos Cementir (dok. 33.126/19872). Disse dokumenter indeholder ingen omtale af, at Uniland og Oficemen direkte eller indirekte skulle have deltaget i foranstaltningerne på det italienske marked for at bekæmpe importen fra Grækenland. Tværtimod bekræfter de, at disse foranstaltninger havde et rent lokalt omfang. I deres indlæg af 3. marts 1998 har Uniland og Oficemen blandt de italienske sagsakter påberåbt sig et uddrag af Unicem's svar til Kommissionen i oktober 1989 vedrørende ETF's aktiviteter (dok. 33.126/12060-12065, navnlig 12063) og et brev, hvori Calcestruzzi over for Kommissionen forklarer, at faldet i selskabets import fra Grækenland alene skyldtes, at de italienske myndigheder ikke havde udstedt de nødvendige tilladelser til det til at indrette et kajanlæg til losning af cement (dok. 33.126/16317-16321, særligt 16319).

2921 Det bemærkes imidlertid (jf. ovenfor i præmis 250), at en række af de dokumenter, der er fremdraget af Uniland og Oficemen i deres indlæg af 3. marts 1998, var blevet påført »A« eller »A: europæiske producenter« i forbindelse med aktindsigten under den administrative procedure (jf. dok. 33.126/11026, 11027, 11080-11084, 19195 og 19196). I øvrigt var følgende dokumenter i kassen (jf. ovenfor i præmis 95): referat af mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 (dok. 33.126/16151-16155), der har det samme indhold som dokumenterne 33.126/18857-18862, der var i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), Blue Circle's »Management Briefing Note« af 4. september 1986 (dok. 33.126/11026 og 11027), skrivelsen af 22. september 1986 fra Blue Circle til Holderbank (dok. 33.126/13108 og 13109, hvis indhold svarer til indholdet af dok. 33.126/11094 og 11095, der var i kassen (jf. ovenfor i præmis 95)), diskussionsoplægget fra Blue Circle med overskriften »Lavprisimport« (dok. 33.126/13104, 13105 og 13106), hvis indhold er sammenfaldende med indholdet af dokumenterne 33.126/10992, 10993 og 10994, der var i

kassen (jf. ovenfor i præmis 95) og de interne notater fra Blue Circle fra september 1986 (dok. 33.126/11080-11084). Uniland og Oficemen ville således have kunnet bruge alle disse dokumenter til støtte for deres svar på meddelelsen af klagepunkter. Under disse omstændigheder kan de ikke nu påberåbe sig dem som bevis for, at deres ret til kontradiktion skulle være blevet tilsidesat under den administrative procedure.

2922 Under alle omstændigheder ville de bemærkninger, som Uniland og Oficemen kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de forskellige dokumenter, der er nævnt ovenfor i præmis 2918, 2919 og 2920 for at illustrere de bilaterale kontakter, som, da »det græske problem« opstod, blev taget mellem det britiske og det græske marked på den ene side og det italienske og det græske marked på den anden side, ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at spørgsmålet om import fra Grækenland sideløbende med de individuelle reaktioner hos de britiske og italienske producenter havde ført til oprettelsen af ETF på europæisk plan med henblik på at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland) til Vesteuropa.

2923 Disse bemærkninger ville heller ikke have medført, at der måtte ses bort fra Kommissionens objektive konstateringer i nr. 25, punkt 23 og 39, i den anfægtede beslutning vedrørende deltagelsen af P. Rumeu fra Uniland i mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 og mødet i Bruxelles den 6. november 1986 mellem repræsentanter for den europæiske cementindustri. De ville ligeledes have været uden betydning for konstateringerne med hensyn til Oficemen i nr. 29, punkt 3, i den anfægtede beslutning for så vidt angår udpegelsen af Andia til medlem af ETF's underarbejdsgruppe »Beskyttelsesforanstaltninger« ved ovennævnte møde den 9. september 1986 og dels dennes deltagelse i underarbejdsgruppens møde den 17. marts 1987, dels tilstedeværelsen af en repræsentant for »den spanske industri og dermed også [for] Oficemen [...] på delegationsledernes møder den 9. juni 1986, den 9. september 1986 og den 6. november 1986«. De bemærkninger, som Uniland og Oficemen kunne have fremsat under den administrative procedure, kunne derfor ikke have dækket over, at de begge to havde givet udtryk for deres støtte til oprettelsen af ETF og det konkurrencebegrænsende formål hermed.

2924 Uniland og Oficemen har endvidere i deres indlæg af 3. marts 1998 anført, at de i sagen vedrørende Grækenland havde fundet en række kontrakter om levering af cement, der i den periode, hvor det blev lagt til grund, at overtrædelsen fandt sted, var indgået mellem de græske producenter og de europæiske producenter (dok. 33.126/19175-19178, 19855-10859 (citat), 19447-19454, 19754-19762, 19770-19778, 19781-19786, 19793-19798, 19802-19812, 19817-19832, 20011-20019, 20104-20117, 20132-20137, 20140-20147, 20148-20156, 20157-20164, 20166, 20167, 20225, 20226, 20229, 20239, 20240-20249 og 20259-20267) og mellem de græske producenter og producenter i tredjelande med bestemmelsessted i Fællesskabet (dok. 33.126/20065-20071). Det er gjort gældende, at disse forskellige kontrakter er bevis for, at importen fra Grækenland til Fællesskabet fandt sted med samme regelmæssighed i den pågældende overtrædelsesperiode. Uniland og Oficemen er derfor af den opfattelse, at hvis de havde fået aktindsigt i disse forskellige dokumenter under den administrative procedure, ville de have haft yderligere grundlag for at gøre indsigelse mod Kommissionens påstande om, at ETF havde til formål at begrænse cementimporten (navnlig cement fra Grækenland) til

Vesteuropa. De har endvidere anført, at Titan's årsberetning for 1988 (dok. 33.126/19432) viser en opsigtsvækkende styrkelse af den græske virksomheds position på det italienske marked det pågældende år, hvilket modbeviser Kommissionens konklusioner, navnlig i nr. 53 i den anfægtede beslutning.

2925 Det bemærkes for det første (jf. ovenfor i præmis 250), at dokumenterne 33.126/19754, 19762, 19770, 19776, 19817, 19819, 19827, 20011, 20019, 20065, 20071 og 20072 var blevet påført »A« eller »A: europæiske producenter« i forbindelse med aktindsigten under den administrative procedure. Uniland og Oficemen kunne således have brugt samtlige disse dokumenter til støtte for deres svar på meddelelsen af klagepunkter. Under disse omstændigheder kan de ikke nu påberåbe sig dem som bevis for, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure.

2926 Under alle omstændigheder ville Uniland og Oficemen på grundlag af disse bemærkninger højst have kunnet påpege, at aftalen om oprettelse af ETF ikke havde haft konkurrencebegrænsende virkninger. De ville derimod ikke have medført, at der måtte ses bort fra de dokumenter, der er nævnt i nr. 25, punkt 15 og 24, og nr. 53, punkt 7, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette fastslog, at aftalen havde et åbenbart konkurrencebegrænsende formål, nemlig at forhindre import til Vesteuropa, hvilket er tilstrækkeligt til, at den er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 837 nævnte retspraksis).

2927 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Uniland's og Oficemen's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Uniland og Oficemen har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion under den administrative procedure.

13. Sag T-60/95, Irish Cement mod Kommissionen

2928 Irish Cement har for det første i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at Kommissionen har anvendt møderne den 9. og 10. september og den 6. november 1986, hvorunder selskabet blev opfordret til at deltage i lobbyvirksomhed over for europæiske politikere og særligt kommissionsmedlem P. Sutherland vedrørende den græske statsstøtte, som bevis for, at ETF var et organ under Cembureau, som Irish Cement var involveret i direkte eller i sin egenskab af direkte medlem af Cembureau. Selskabet har gjort gældende, at Kommissionen imidlertid havde beviser — nærmere bestemt i form af en række referater af møder i CMF — dels for, at møderne den 9. og 10. september 1986 mellem »europæiske cementproducenter« og medlemmer af Europa-Parlamentet var blevet arrangeret og koordineret af Blue Circle (jf. dok. 33.126/17163 og 17168), dels for, at mødet i Bruxelles den 6. november 1986 havde til formål at forberede et møde mellem »lederne af EØF's cementindustri« eller »højtstående repræsentanter for cementindustrien i forskellige europæiske lande« og P. Sutherland (jf. dok. 33.126/17176 og 17182). Alle disse dokumenter beviser, at — i modsætning til, hvad

Kommissionen hævder i den anfægtede beslutning — var ingen af disse møder et møde for »delegationslederne« i Cembureau, ETF var kun en sammenslutning af de største europæiske cementproducenter dannet med det formål at drive lobbyvirksomhed, og aktiviteterne i denne ETF kunne således ikke tilregnes Cembureau, som i øvrigt ikke er nævnt i de forskellige dokumenter. Det fremgår endvidere af disse dokumenter, at Cembureau-aftalen overhovedet ikke blev nævnt under disse to møder. I sit indlæg af 5. januar 1998 har Irish Cement endvidere påberåbt sig en række dokumenter vedrørende møderne den 9. og 10. september 1986 (dok. 33.126/11052, 11053, 11056-11060, 11061, 11062 og 7717-7722), som ville have været nyttige for selskabet med henblik på at bevise, at deltagelsen af dets repræsentant (D. Quirke) i disse møder var legitim og skete i god tro, idet de pågældende møder, så vidt selskabet vidste, kun havde til formål at skabe forståelse hos fællesskabsmyndighederne for problemet med den græske statsstøtte.

2929 I sit indlæg af 5. januar 1998 har Irish Cement påberåbt sig forskellige referater af møder i Cembureau's eksekutivkomité (dok. 33.126/7882-7886 og nr. 33.322/1423-1444) og særligt referatet af mødet i Cembureau's eksekutivkomité den 30. maj 1983 (dok. 33.322/1429 og 1431) for igen at fremhæve, at møderne i ETF ikke var møder mellem Cembureau's »delegationsledere«. Disse forskellige dokumenter viser faktisk, at disse møder altid blev forberedt af eksekutivkomitéen, at kun denne komité kunne indkalde til dem, og at komitéen derefter altid udarbejdede et referat af dem. Dette var imidlertid ikke tilfældet for møderne i ETF, som Blue Circle, nærmere bestemt Sir John Milne, indkaldte til, hvilket med hensyn til møderne den 9. og 10. september 1986 bevises af dokumenterne 33.126/7717-7722 (notat af 11.9.1986 om møderne den 9. og 10.9.1986 i Baden-Baden og Strasbourg udarbejdet af P. Sytor fra CBR).

2930 Det bemærkes imidlertid, at med hensyn til møderne den 9. og 10. september 1986 ville de bemærkninger, som Irish Cement kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de forskellige dokumenter nævnt i de to foregående præmisser, højst have vist, at de europæiske producenter de pågældende to dage havde beskæftiget sig med at lægge politiske pres i forbindelse med det græske spørgsmål. Disse bemærkninger ville derimod ikke have medført, at der måtte ses bort fra indholdet af de dokumenter, der er nævnt i nr. 25, punkt 22-32, i den anfægtede beslutning, og hvoraf det fremgår, at der den 9. september 1986 hen på eftermiddagen i Baden-Baden blev holdt et »møde mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne«, hvori D. Quirke deltog som repræsentant for Irish Cement, og hvor man udelukkende — efter udtrykkeligt at have gentaget det ulovlige formål med ETF — beskæftigede sig med sammensætningen af ETF, tilrettelæggelsen af arbejdet deri og forskellige foranstaltninger, den skulle undersøge (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22-32, dok. 33.126/18857-18862).

2931 Det skal endvidere fremhæves, at der i notatet fra CBR, der er blevet påberåbt af Irish Cement (jf. ovenfor i præmis 2929, dok. 33.126/7717-7722), nævnes et møde i Baden-Baden den 9. september 1986, hvis »væsentligste formål [var] at rapportere om arbejdet i working group ('Task Force committee established in Stockholm')«. Ifølge notatet kom man under mødet ind på oprettelsen af »Joint Trading Company« og »undersøgelserne, der er foretaget eller er ved at blive foretaget i working group«. Disse oplysninger understøtter således snarere end afkræfter Kommissionens konstateringer i nr. 25, punkt 22-32, i den anfægtede beslutning på grundlag af dokumenterne 33.126/18849-18862. Endvidere fremgår det af det samme notat fra CBR, at Sir

John Milne fra Blue Circle under det pågældende møde var »enig i ikke at afbryde kontakten med de græske cementproducenter, men [at benytte] kontakterne [til at forfølge] idéen om, at de andre cementproducenter skulle påtage sig at aftage store mængder græsk cement (idé fra 'Trading Group') [;] working group følger«. Længere nede fremhæves det under »diverse oplysninger«, at »D. Quirke udtalte, at efter hans opfattelse bør man til de tre foranstaltninger, der allerede er i gang eller planlagt (nemlig 'Trading Group' — foranstaltninger til beskyttelse fra nationale regeringer — lobbyvirksomhed over for EØF) føje en 'fjerde dimension', nemlig en aktion i 'Liaison Committee Cembureau'«. Disse uddrag viser, at Irish Cement's interesse i de planlagte aktioner til bekæmpelse af importen fra Grækenland ikke kun angik de politiske initiativer, men også vedrørte foranstaltninger af privat karakter, der var planlagt til at bremse en sådan import. De ville derfor ikke have kunnet være til støtte for Irish Cement med henblik på imødegåelse af klagepunktet vedrørende oprettelsen af ETF under den administrative procedure.

2932 For så vidt angår mødet i Bruxelles den 6. november 1986, der er beskrevet i nr. 25, punkt 39-43, i den anfægtede beslutning, har Kommissionen aldrig bestridt, at det bl.a. havde til formål at forberede den planlagte samtale med P. Sutherland (jf. den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 43). De bemærkninger, Irish Cement kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de ovenfor i præmis 2928 nævnte dokumenter, ville således højst have kunnet bekræfte de konstateringer, Kommissionen behørigt havde foretaget. De ville derimod ikke have kunnet dække over, at det fremgik af notaterne om dette møde, der er nævnt i nr. 25, punkt 39-43, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/19007 og 19008), at deltagerne, heriblandt Irish Cement, aftalte, at ETF fortsat skulle mødes for at følge udviklingen i truslen fra import af cement fra Grækenland til markederne i Vesteuropa.

2933 Endelig ville de bemærkninger, som Irish Cement kunne have fremsat under den administrative procedure for at forsøge at påvise, at de møder, hvori selskabet havde deltaget i september og i november 1986, ikke var møder mellem Cembureau's delegationsledere, og at ETF ikke var udsprunget af Cembureau, under alle omstændigheder ikke have medført, at der måtte ses bort fra de objektive konstateringer på grundlag af D. Quirke's tilstedeværelse under de to møder i henholdsvis nr. 25, punkt 22-32 og punkt 39-43, i den anfægtede beslutning. Irish Cement's ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, kunne derfor ikke være blevet udelukket på grundlag heraf. I øvrigt må det fremhæves, at de tyske virksomheder under den administrative procedure havde gjort gældende, at »de personer, der var til stede på møderne i [...] Baden-Baden og Bruxelles, ikke var delegationsledere«, hvortil Kommissionen anførte, at »det ikke [var] Kommissionen, men derimod Task Force og mødereferaterne, der [havde] betegnet dem sådanne« (den anfægtede beslutning, nr. 53, punkt 6). Lignende bemærkninger som dem, der nu fremsættes af Irish Cement, er således blevet behørigt undersøgt af Kommissionen i den anfægtede beslutning.

2934 For det andet har Irish Cement i sit indlæg af 5. januar 1998 fremdraget forskellige dokumenter (dok. 33.126/11180-11182 og 15386) i forbindelse med et brev, G. Marshall fra Blue Circle sendte til en række europæiske cementproducenter for at takke dem for deres hjælp til løsning af problemet med den græske statsstøtte. Disse dokumenter viste G. Marshall's manglende præcision i ordvalget, idet han anvendte udtrykket »Cembureau people« (»Cembureau-folkene«) som betegnelse for de europæiske cementproducenter. Irish Cement er af den opfattelse, at hvis selskabet havde fået indsigt i disse dokumenter under den administrative

procedure, ville det have kunnet påvise, at G. Marshall's anvendelse af »Cembureau Task Force« i referatet af mødet i EPC den 13. maj 1987 som betegnelse for »European Task Force« var udtryk for den samme mangel på præcision i ordvalget, og at dette ordvalg i modsætning til, hvad Kommissionen havde udledt i meddelelsen af klagepunkter (nr. 16), således ikke betød, at ETF var en koalition på Cembureau-plan.

2935 Disse bemærkninger kunne imidlertid lige så godt have bestyrket Kommissionens overbevisning om, at det kartel, der var oprettet af forskellige europæiske cementproducenter for at bekæmpe importen af cement særligt fra Grækenland til Vesteuropa, var »Cembureau-folkene«'s værk, og at det således var blevet til i denne europæiske sammenslutning. Under alle omstændigheder ville de ikke have medført, at der måtte ses bort fra konstateringen i nr. 24, punkt 3, i den anfægtede beslutning af, at G. Marshall »indtog [...] en stilling, der gav ham et godt kendskab til Cembureau's struktur og aktiviteter«, hvilket fik Kommissionen til at antage, at omtalen af »Cembureau Task Force« i notatet om mødet i EPC den 13. maj 1987, der var skrevet af G. Marshall, »skab[te] en reel forbindelse mellem Cembureau og Task Force, alene i kraft af Gordon Marshall's formulering«.

2936 Under alle omstændigheder ville Irish Cement's bemærkninger hertil ikke have medført, at der måtte ses bort fra de objektive konstateringer, der er nævnt ovenfor i præmis 2930 og 2932, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette konkluderede, at Irish Cement havde deltaget i aftalen om oprettelse af ETF.

2937 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Irish Cement's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Irish Cement har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

14. Sag T-65/95, Italcementi mod Kommissionen

2938 Italcementi har for det første i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at kapitel 7 og 17 i meddelelsen af klagepunkter vedrørende det græske marked har bekræftet, at Kommissionen har begået en væsentlig fejl i sin vurdering ved ikke at tillægge det den nødvendige betydning, at de græske producenters eksportvirksomhed var åbenbart ulovlig, idet de græske producenter ikke alene modtog støtte fra deres regering, der var uforenelig med EF-traktatens artikel 92 (efter ændring nu artikel 87 EF), men tillige havde indgået en »gentlemen's agreement« om deres eksport til Fællesskabet, med hensyn til hvilken Kommissionen selv i kapitlerne om Grækenland i meddelelsen af klagepunkter havde anerkendt, at den eksisterede og muligvis var konkurrencebegrænsende. Ifølge sagsøgeren ville disse oplysninger have været særlig nyttige for at understrege, at ETF blot var et selvforsvar.

2939 I sit indlæg af 26. november 1997 har Italcementi endvidere nævnt en række dokumenter (dok. 33.126/19369-19377), som beviser, at der siden 1962 har eksisteret særlige aftaler om eksport mellem de græske cementproducenter. Disse aftaler skulle undgå, at overkapacitet forstyrrede den interne ligevægt på deres hjemmemarked.

2940 Hertil må det imidlertid bemærkes, at Lafarge under høringen den 12. marts 1993 fastholdt, at ETF var blevet oprettet i nødværge (den anfægtede beslutning, nr. 53, punkt 8, første afsnit). Kommissionen har i nr. 53, punkt 8, andet til sjette afsnit, anført grundene til, at den har forkastet denne argumentation. Under hensyn til de overvejelser, Kommissionen har fremlagt, særligt i femte og sjette afsnit, nemlig at forskellige dokumenter vedrørende ETF viser, at formålet hermed var videre end blot bekæmpelsen af importen fra Grækenland, ville resultatet have været det samme med hensyn til Italcementi's argument om, at der på tidspunktet for ETF fandtes et græsk eksportkartel.

2941 Italcementi har for det andet i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at det af kapitlerne af meddelelsen af klagepunkter vedrørende de enkelte lande (navnlig kapitel 7 og 17 angående Grækenland og kapitel 4 og 14 angående Det Forenede Kongerige) samt dokumenterne vedrørende disse kapitler (dok. 33.126/10827, 10828, 17157, 17158, 19879, 19880, 17163, 17164, 17169, 17171, 17172, 17176, 17168, 17178, 19884, 19886, 17193 og 17220, og dok. 33.322/1321 og 1322) fremgår, at aktiviteterne i ETF kun havde spillet en helt perifer rolle ved løsningen af »det græske problem«, og at løsningen hovedsageligt var fundet ved bilaterale forhandlinger under ledelse af Kommissionen mellem industrien i de forskellige lande, Det Forenede Kongeriges regering og den græske regering. I intet af disse dokumenter nævnes således ETF, hvilket viser, at ETF var nytteløs og ude af stand til at løse de problemer, der var opstået som følge af importen af cement fra Grækenland til markederne i Vesteuropa. Disse dokumenter beviser, at ETF i realiteten langt fra var det fælleseuropæiske centrum for beslutninger om konkurrencebegrænsende aktiviteter over for importen fra Grækenland, men højst var dels en »informationsterminal«, hvorigennem cementproducenter i forskellige medlemsstater, der stod over for den græske trussel, holdt hinanden underrettet om foranstaltninger, der var truffet eller planlagt med hensyn hertil, dels var en studie- og pressionsgruppe, der skulle skabe forståelse hos fællesskabsmyndighederne for dette problem. Når der ikke var indgået nogen europæisk aftale til imødegåelse af importen fra Grækenland, skyldtes det, at de græske producenters erklærede mål i deres søgen efter nye afsætningsmuligheder til eksport til at begynde med var det britiske marked (dok. 33.126/19882). Det var først efter fastsættelsen mellem de tre parter (Kommissionen/den græske regering/Det Forenede Kongeriges regering) af kvoter til eksport fra Grækenland til Det Forenede Kongerige, at den græske cementindustri vendte sig mod det italienske marked. Dokumenterne 33.222/1321 og 1322 (uddrag af referatet af mødet den 18.9.1986 i Oficemen's forretningsudvalg), der omhandler de britiske producenters henvendelser til de spanske producenter for at få disse til at anmode de spanske medlemmer af Kommissionen om støtte til at løse »det græske problem«, beviser endvidere manglen på planlagt initiativ i ETF til at løse dette problem. Italcementi har tillige påberåbt sig dokument 33.126/17220 (uddrag af referatet af mødet den 3.6.1987 i CMF), der viser, at da det franske marked stod over for problemet med import fra Grækenland, fandt der rent bilaterale drøftelser sted mellem de franske og britiske myndigheder i regeringen.

2942 I sit indlæg af 26. november 1997 har Italcementi påberåbt sig en række dokumenter (dok. 33.126/16484-16487, 16478, 16473, 16474, 16469, 11062, 11063, 11064, 16489, 16490, 16488, 16470, 16471, 16491, 16492, 16493, 16463, 16464, 16459, 16498-16501, 16494, 16495, 16465-16468, 11182, 16436-16441 og 16508), der illustrerer det pres, Blue Circle havde lagt på de andre europæiske cementproducenter, navnlig de tyske producenter, for at få dem til at støtte den britiske industris lobbybestræbelser over for fællesskabsmyndighederne for at klage over den ulovlige import fra Grækenland. Disse dokumenter bekræfter endvidere, at ETF's aktiviteter var lovlige, og at den britiske industri havde spillet en afgørende rolle i løsningen af »det græske problem«. Andre dokumenter (dok. 33.126/18868, 18869 og 11086) beviser, at Blue Circle førte en uafhængig handelspolitik, idet selskabet samtidig med, at det søgte at samle sine europæiske kolleger om ETF's lobbyvirksomhed, frit havde fortsat sit handelsforhold med de græske cementproducenter og købt græsk cement til sine virksomheder i USA. Disse dokumenter bekræfter således, at ETF ud over sin lobbyfunktion blot var en enhed til efterfølgende udveksling af information om de politiske handlinger og handelsmæssige virksomhed på de forskellige markeder.

2943 Italcementi har endvidere i sit indlæg af 26. november 1997 fremlagt en række dokumenter (dok. 33.126/19014, 19015, 19016 og 11165), som viser, at de konkrete resultater af forhandlingerne vedrørende det græske spørgsmål var blevet opnået af de britiske cementproducenter fuldstændigt uafhængigt af ETF, hvis lobbyvirksomhed kun havde haft til følge — i øvrigt indirekte og på lang sigt — at Kommissionen i december 1986 tog sin beslutning vedrørende græsk statsstøtte op til fornyet overvejelse. Disse dokumenter understøtter Italcementi's opfattelse af, at ETF indtog en helt perifer rolle, hvilket blev udnyttet af de britiske producenter, der samtidig fulgte en langt mere effektiv vej til at finde en løsning på deres eget problem.

2944 Det må imidlertid fastslås, at selv om disse bemærkninger kunne være blevet fremsat af Italcementi under den administrative procedure, ville de ikke have medført, at der måtte ses bort fra Kommissionens objektive konstateringer i nr. 24 og 25 i den anfægtede beslutning, nemlig at truslen om eksport fra de græske producenter, der »ved udgangen af 1985 og begyndelsen af 1986 [vendte sig] mod de vesteuropæiske lande, og navnlig mod [...] Italien, hvor en række mindre sammenslutninger af cementbrugere og små import-eksportfirmaer var begyndt at importere cement fra Grækenland« (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 1), var anledningen til oprettelse af ETF efter initiativ fra en række store europæiske producenter, herunder Italcementi, med det formål — med henblik på at afgive henstillinger til delegationslederne — at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland) til Vesteuropa.

2945 Med hensyn til den særlige vægt, som Italcementi under den administrative procedure kunne have tillagt ETF's perifere bidrag til løsningen af »det græske problem«, ville det ikke have medført, at der måtte ses bort fra de dokumenter, der er nævnt i nr. 25, punkt 15 og 24, og nr. 53, punkt 7, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen har godtgjort, at det formål, der blev forfulgt med aftalen om oprettelse af ETF, var åbenbart konkurrencebegrænsende, hvilket var tilstrækkeligt til, at aftalen var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 837 nævnte retspraksis).

2946 For det tredje har Italcementi gjort gældende, at selv hvis ETF's aktiviteter kunne have været anset for at være ulovlige, ville de forskellige nationale dokumenter, selskabet nævner i sit indlæg af 10. februar 1997 til illustration af reaktionerne på importen fra Grækenland, hvis de kunne have været fremlagt under den administrative procedure, nødvendigvis have fået Kommissionen til i sin vurdering af, hvor stort et individuelt ansvar der påhvilede de forskellige deltagende virksomheder, at foretage en sondring mellem de britiske producenter — der havde øvet alle mulige former for pression for at blokere importen fra Grækenland, og som det endeligt lykkedes at reducere den i det mindste ved hjælp af den ovenfor i præmis 2941 nævnte trepartsaftale — og de øvrige europæiske producenter, deriblandt Italcementi og de øvrige italienske producenter, der havde bistået med afsætningen af store mængder græske produkter på deres marked, idet de endog måtte indrømme deres største kunde i Italien, Calcestruzzi, store prisnedsættelser ved indgåelse af leveringskontrakter i april 1987.

2947 Selv om disse bemærkninger kunne været blevet fremsat af Italcementi under den administrative procedure, ville de imidlertid ikke have kunnet afkræfte den generelle konklusion på grundlag af de forskellige faktiske oplysninger, Kommissionen fremlagde i nr. 25 i den anfægtede beslutning, om den fremtrædende rolle, Italcementi indtog ved oprettelsen af ETF, som selskabet var en af de ledende kræfter bag, ved at deltage i mødet i Rom den 28. maj 1986, i Zürich den 4. juni 1986 og i Stockholm den 9. juni 1986 og siden ved — i sin egenskab af både direkte medlem af ETF og af delegationsleder — at deltage i samtlige møder i eller vedrørende ETF, der blev holdt mellem den 17. juni 1986 og den 11. februar 1987.

2948 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Italcementi's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Italcementi har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

15. Sag T-68/95, Holderbank mod Kommissionen

2949 For det første har Holderbank i sit indlæg af 8. februar 1997 blandt dokumenterne i sagen vedrørende Det Forenede Kongerige påberåbt sig en række dokumenter (dok. 33.126/17157, 17158, 17159, 17160, 17180, 17181, 17184, 17182, 17183, 17191-17194, 17219-17225, 17624, 17625, 17631, 17632, 17633, 17635, 17635, 17637, 17638, 17641-17653 og 17654), der skulle vise, at CMF, mens ETF eksisterede, i enighed med Det Forenede Kongeriges regering og myndigheder havde haft kontakt og drøftelser med Kommissionen med henblik på at løse problemet med subsidieret import af cement fra Grækenland. Holderbank er af den opfattelse, at hvis selskabet havde fået kendskab til disse dokumenter, ville det have kunnet benytte dem som supplement ved udnyttelsen af dets adgang til kontradiktion med hensyn til klagepunkterne vedrørende ETF.

2950 Det er imidlertid flere gange (jf. bl.a. ovenfor i præmis 2819) blevet fremhævet, at Kommissionen udmærket havde forstået, at da der opstod problemer i forbindelse med

importen af cement fra Grækenland, havde det givet anledning til foranstaltninger med henblik på at skabe forståelse hos de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne og lægge pres på dem på initiativ af de britiske producenter, men at den ikke have interesseret sig for denne type foranstaltninger i den anfægtede beslutning (fodnote 115 i den anfægtede beslutning). De bemærkninger, som Holderbank kunne have fremsat under den administrative procedure for at påpege de politiske aktiviteter, som det havde givet anledning til, da spørgsmålet om den græske eksport opstod, ville således kun have kunnet illustrere et aspekt af sagen, som Kommissionen havde berørt i den anfægtede beslutning. De ville derimod ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at den græske sag sideløbende med de politiske initiativer havde ført til oprettelse af ETF på initiativ af en gruppe store europæiske producenter, heriblandt Holderbank, med henblik på at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland) til Vesteuropa.

2951 For det andet har Holderbank i sit indlæg af 8. februar 1997 påberåbt sig et notat fra Heracles's bestyrelse af 29. september 1986 (dok. 33.126/19881 og 19882), der beviser, at importen af cement fra Grækenland til Det Forenede Kongerige alene blev forhindret af den britiske aftale og ikke af internationale aftaler, såsom ETF, som Holderbank deltog i. Selv om Holderbank erkender, at »det græske problem« blev behandlet i ETF, har selskabet hævdet, at dette notat på overbevisende måde viser, at ETF kun var et diskussionsforum, der ikke havde mulighed for at handle.

2952 Det bemærkes imidlertid, at det i det pågældende notat er anført, at »indtil videre har kartellet 'terroriseret' markedet i England og forhindret de store virksomheder inden for fremstilling af færdigblandet beton i at købe græsk cement, hvis de ville undgå ubehageligheder«. I modsætning til, hvad Holderbank har gjort gældende, præciseres det ikke, at det pågældende »kartel« var det britiske.

2953 Under alle omstændigheder ville de bemærkninger, som Holderbank kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af dette notat, ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at det, da spørgsmålet om importen fra Grækenland opstod — ud over lokale reaktioner på de mest umiddelbart truede markeder (navnlig det britiske) — havde ført til, at ETF var blevet oprettet på initiativ af en række store virksomheder, heriblandt Holderbank, med det formål — med henblik på at afgive henstillinger til delegationslederne — at undersøge stokke- og gulerods-aktioner, der kunne forhindre destabiliserende import (primært fra Grækenland) til de vesteuropæiske markeder.

2954 For det tredje har Holderbank i sit indlæg af 8. februar 1997 gjort gældende, at det fremgår af kapitel 7 og 17 i meddelelsen af klagepunkter — navnlig af kapitel 17, nr. 86, første, andet og tredje afsnit, s. 218 — vedrørende det græske marked, at Kommissionen selv var af den opfattelse, at de græske cementproducenters aftaler om begrænsning af konkurrencen havde

bevirket, at konkurrencen var blevet begrænset både på det lokale marked og med hensyn til eksportvirksomhed til andre medlemsstater. Holderbank er af den opfattelse, at hvis der var blevet givet aktindsigt i Kommissionens vurdering heraf under den administrative procedure, ville det på det tidspunkt have været nyttigt for selskabet, for så vidt som den viste, at de græske cementproducenter ikke alene modtog støtte fra deres nationale myndigheder, men også drev deres virksomhed lokalt og til eksport i karteller. Holderbank er af den opfattelse, at denne omstændighed, som måske ikke kunne undskylde den kollektive reaktion til selvforsvar, der blev organiseret i ETF, ikke desto mindre ville være blevet inddraget af Kommissionen i selskabets favør i forbindelse med bødeudmålingen. Endvidere var det græske kartel forklaringen på, at Holderbank ikke kunne have ført den modoffensiv i Grækenland, Kommissionen havde hævdet, eller at selskabet ikke kunne have gjort det uden at få betragtelige vanskeligheder.

2955 Som det allerede flere gange er blevet fremhævet (jf. bl.a. ovenfor i præmis 2841), havde Lafarge under høringen den 12. marts 1993 fastholdt, at ETF var blevet oprettet i nødværge (den anfægtede beslutning, nr. 53, punkt 8, første afsnit). Kommissionen har i nr. 53, punkt 8, andet til sjette afsnit, anført grundene til, at den har forkastet denne argumentation. Under hensyn til de overvejelser, Kommissionen har fremlagt, særligt i femte og sjette afsnit, nemlig at forskellige dokumenter vedrørende ETF viser, at formålet hermed var videre end blot bekæmpelsen af importen fra Grækenland, ville resultatet have været det samme med hensyn til Holderbank's argument om, at der på tidspunktet for ETF fandtes et græsk eksportkartel. Af samme grund kan denne oplysning naturligvis ikke anses for at være en formildende omstændighed ved udmålingen af bøden, som i øvrigt blev pålagt for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 1.

2956 Dernæst må det fremhæves, at Kommissionen i den anfægtede beslutning blot har anført, dels at de europæiske producenters »repressalier« på det græske marked (i form af eksport til Grækenland) var blandt de stokkeaktioner (»stick actions«), der var planlagt i Zürich/Céligny-dokumentet (jf. den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 4, fjerde afsnit, dok. 33.126/18774), dels at muligheden og den økonomiske gennemførlighed af en sådan modoffensiv var blevet undersøgt under forskellige møder i eller vedrørende ETF (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 11, 12, 17, 24, 26 og 45). Kommissionen har imidlertid aldrig påstået, at sådanne foranstaltninger faktisk var blevet gennemført. Tværtimod har den i nr. 25, punkt 26, i den anfægtede beslutning konstateret, at ved mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 fik ETF »med hensyn til punkt 3 — eksport til Grækenland — [...] til opgave ved slutningen af september at forelægge delegationslederne en henstilling, men [at] der blev givet udtryk for alvorlig tvivl om, hvorvidt det var økonomisk muligt«. Da det kom til stykket blev disse foranstaltninger til en modoffensiv ikke inddraget under artikel 4 i den anfægtede beslutning.

2957 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Holderbank's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Holderbank har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

16. Sag T-70/95, Aker mod Kommissionen, og sag T-71/95, Euroc mod Kommissionen

2958 Aker og Euroc har i deres indlæg af 10. februar 1997 fremhævet nogle notater fra Italcementi af 15. oktober 1986 (dok. 33.126/2945-2948), af 26. oktober 1987 (dok. 33.126/2949, 2950 og 2951) og af 13. november 1987 (dok. 33.126/2954-2960) som bevis for, at »det græske problem« på daværende tidspunkt blev behandlet på et rent bilateralt grundlag mellem de største italienske og græske cementproducenter. Særligt har de henvist til et uddrag af Italcementi's notat af 13. november 1987, nævnt ovenfor, som ifølge den af parterne fremlagte oversættelse kan gengives på følgende måde: »Vi må finde ud af, hvem vi skal kontakte, hvordan vi skal kontakte grækerne og foreslå en virkelig holdbar aftale, som ikke bør overstige to år, med den hensigt dernæst sammen med de europæiske producenter at styre den græske cementindustri bedre enten gennem direkte deltagelse i kapitalen eller ved indirekte tilstedeværelse.« Oplysningerne i dette dokument modbeviser rigtigheden af Kommissionens opfattelse af, at der i Cembureau eller ETF forudgående var indgået multilaterale ordninger eller aftalt samordnet praksis mellem de europæiske producenter.

2959 Det bemærkes imidlertid, at de bemærkninger, som Aker og Euroc kunne have fremsat under den administrative procedure, for at fremhæve, at det, da »det græske problem« opstod, havde givet anledning til bilaterale kontakter, bl.a. mellem de italienske og græske producenter, ikke ville have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at spørgsmålet om den græske eksport sideløbende med disse særlige initiativer havde ført til oprettelsen af ETF på europæisk plan med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der kunne forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland) til Vesteuropa).

2960 Disse bemærkninger ville heller ikke have kunnet få Kommissionens objektive konstateringer i nr. 25, punkt 9, 14, 23, 34 og 45 vedrørende deltagelsen af repræsentanter for Aker og Euroc i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, mødet mellem delegationslederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 og møderne i ETF den 19. august og 21. oktober 1986 og den 11. februar 1987 til at falde bort. Aker's og Euroc's ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, kunne derfor ikke være blevet udelukket på grundlag af disse bemærkninger.

2961 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Aker's og Euroc's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Aker og Euroc har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion under den administrative procedure.

17. Sag T-88/95, Blue Circle mod Kommissionen

2962 I sit indlæg af 10. februar 1997 har Blue Circle gjort gældende, at hvis selskabet havde fået aktindsigt i dokumenterne i sagen vedrørende Grækenland under den administrative procedure, ville det have kunne gøre gældende for det første, at eksporten fra Grækenland, hvortil der blev ydet offentlig støtte, der gav mulighed for dumping, og for hvilken der var et lokalt kartel, ikke byggede på loyal konkurrence, for det andet, at Blue Circle's koordinering af de øvrige europæiske producenters aktioner var lovlig, eftersom den kun omfattede lobbyvirksomhed over for de europæiske myndigheder (Europa-Parlamentet og Kommissionen), og for det tredje at de britiske producenters reaktion på importen fra Grækenland havde en rent lokal baggrund, der var uafhængig af Cembureau.

2963 Det må imidlertid fastslås, at de bemærkninger, som Blue Circle kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af sagen om Grækenland for at gøre gældende, dels at reaktionerne fra de britiske producenter på eksporten fra de græske virksomheder havde en rent lokal baggrund, dels at den europæiske koordinering, Blue Circle havde påtaget sig, da problemet med importen fra Grækenland opstod, udelukkende angik politiske aktiviteter, ikke ville have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 53 fastslog, at det, da det græske spørgsmål opstod, gav anledning til oprettelsen af ETF på europæisk plan på initiativ af en række store europæiske producenter, deriblandt Blue Circle med det formål at undersøge stokke- og gulerodsaktioner, der skulle forhindre destabiliserende import (primært fra Grækenland) til markederne i Vesteuropa.

2964 Det er dernæst flere gange blevet fremhævet (jf. bl.a. ovenfor i præmis 2841), at Kommissionen havde forstået den økonomiske baggrund for de europæiske producenters reaktion på de græske virksomhederne eksport. Kommissionen har således i fodnote 113 i den anfægtede beslutning anført, at »på det tidspunkt, hvor Grækenland kom med i EF, modtog den græske industri talrige statssubsidier«, og har derefter opregnet et antal beslutninger, som den havde truffet med hensyn til denne støtte i og efter den periode, hvor ETF var virksom. I nr. 53, punkt 8, i den anfægtede beslutning har den indgående drøftet sine grunde til at se bort fra tilsvarende bemærkninger som dem, der nu fremføres af Blue Circle, om, at oprettelsen af ETF var sket i lovligt nødværge mod den ulovligt subsidierede eksport fra Grækenland. Af de grunde, der er anført på dette sted i den anfægtede beslutning — særligt i femte og sjette afsnit — nemlig, at ETF ifølge visse dokumenter nævnt i nr. 25 i den anfægtede beslutning havde et videre formål end at bekæmpe importen fra Grækenland, ville resultatet have været det samme med hensyn til Blue Circle's bemærkning om, at der, da ETF eksisterede, fandtes et græsk eksportkartel.

2965 I sit indlæg af 12. december 1997 har Blue Circle anført, at Kommissionen i nr. 25, punkt 43, i den anfægtede beslutning har hævdet, at dokumenterne 33.126/19009 og 19010 vedrører mødet mellem delegationslederne i Bruxelles den 6. november 1986, selv om dokumenterne i realiteten svarer til nogle notater af 10. november 1986 om mødet den 6. november 1986

mellem kommissionsmedlemmet P. Sutherland og repræsentanter for den europæiske cementindustri.

2966 Det forholder sig ganske rigtigt således, at de pågældende dokumenter ikke — som Kommissionen har antydet i nr. 25, punkt 43, i den anfægtede beslutning — vedrører forberedelsen under mødet mellem »delegationslederne« i Bruxelles den 6. november 1986 af dokumentet til P. Sutherland med henblik på samtalen, der var aftalt med ham angående den græske sag, men derimod den pågældende samtale, der fandt sted samme dag i Bruxelles. Kun dokumenterne 33.126/19007 og 19008, der nævnes i nr. 25, punkt 39, i den anfægtede beslutning, indeholder drøftelser vedrørende forberedelsen af dokumentet til medlemmet af Kommissionen. Imidlertid har Blue Circle ikke påvist, hvorledes selskabet kunne have fået den administrative procedure til at føre til et andet resultat, hvis det under proceduren havde kunnet påpege denne fejl fra Kommissionens side, vedrørende et område af ETF's aktiviteter, som ikke siden er nævnt i den anfægtede beslutning, nemlig foranstaltningerne til at skabe forståelse hos fællesskabsmyndighederne for bekymringen over importen fra Grækenland (jf. fodnote 115 i den anfægtede beslutning).

2967 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Blue Circle's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Blue Circle har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

Aftalen om stiftelse af det fælles handelsselskab Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2)

A — Indledning

2968 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, har Holderbank, Blue Circle, Oficemen, Asland, Uniland, Hispacement, SFIC, Lafarge, Ciments français, BDZ, Dyckerhoff, Heidelberger, Aker, Euroc, CBR, Italcementi, Unicem og Cementir »fra den 9. juni 1986 til den 26. marts 1993 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en aftale om stiftelse af Joint Trading Company, Interciment SA, der havde til formål at gennemføre foranstaltninger, der skulle virke tilskyndende eller afskrækkende over for dem, der truede stabiliteten på medlemsstaternes markeder«.

2969 Bortset fra Hispacement, der ikke har anlagt sag med påstand om annullation af den anfægtede beslutning, har alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der er omhandlet i artikel 4, stk. 2, fremført anbringender til støtte for annullation af denne bestemmelse. En række anbringender er fremført for at bestride, at stiftelsen af Interciment udgør en

overtrædelse. Langt de fleste af sagsøgerne har benægtet at have været indblandet i overtrædelsen i artikel 4, stk. 2. Endelig har flere bestridt overtrædelsens varighed eller i det mindste varigheden af deres deltagelse i overtrædelsen. I forbindelse med gennemgangen af disse forskellige anbringender vil det blive oplyst, hvilke sagsøgere der er tale om.

2970 Endvidere har Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Lafarge, Asland, Holderbank, Aker, Euroc og Cementir gjort gældende, at Kommissionen, da den konstaterede overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, tilsidesatte deres ret til kontradiktion ved ikke at give dem aktindsigt i hele meddelelsen af klagepunkter og Kommissionens forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

2971 Aalborg Portland (sag T-44/95) har endvidere fremført en række anbringender for at benægte, at selskabet overhovedet var involveret i stiftelsen af Interciment.

2972 Selskabet er imidlertid ikke blevet pålagt ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2. Selskabets anbringender må derfor umiddelbart forkastes.

B — Spørgsmålet om, hvorvidt stiftelsen af Interciment var ulovlig

2973 I nr. 26, punkt 1, i den anfægtede beslutning har Kommissionen henvist til forskellige uddrag af dokumenter, hvoraf det skulle fremgå, at »beslutningen om at oprette Joint Trading Company, Interciment SA, blev truffet på delegationsledernes møde den 9. juni 1986 [...] og udgør en aftale mellem virksomheder efter artikel 85, stk. 1. Formålet med denne aftale var at få iværksat de vedtagne 'stokke'- eller 'gulerods'-aktioner, der, som det blev anført i det dokument, der blev udarbejdet i Céligny-Zürich, gik ud på at opkøbe og afsætte cement og klinker fra de lande, der truer stabiliteten på medlemmernes markeder, at eksportere cement og klinker til de lande, der truer stabiliteten på medlemmernes markeder, og at tage eksportmarkeder fra de lande, der truer stabiliteten på medlemmernes markeder« (nr. 54, punkt 1).

2974 De pågældende sagsøgere har i realiteten fremført fire anbringender til bestridelse at, at stiftelsen af Interciment udgjorde en overtrædelse.

2975 For det første har CBR gjort gældende, at Interciment's rolle og virksomhed aldrig er blevet fastlagt. Blue Circle har under henvisning til nr. 54, punkt 2, i den anfægtede beslutning anført, at Zürich/Céligny-dokumentet, hvortil der henvises på det pågældende sted, kun indeholdt

forslag om stiftelse af et fælles handelsdatterselskab udarbejdet af en begrænset arbejdsgruppe. Der var imidlertid aldrig opnået enighed om, til hvilke formål dette fælles datterselskab kunne bruges. Den aftale, der omhandles i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, vedrørte således kun udførelse af rent forberedende handlinger. En sådan aftale, der gik ud på at stifte et selskab, der eventuelt kunne anvendes til konkurrencebegrænsende formål, var således ikke i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

2976 Der fremgår imidlertid følgende af referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 32, og nr. 26, punkt 1, dok. 33.126/18858 og 18861): »I overensstemmelse med, hvad delegationslederne havde besluttet under deres møde i Stockholm, var der blevet stiftet et fælles handelsselskab, der blev indregistreret i Fribourg i Schweiz under selskabsnavnet Interciment SA, Interciment AG, Interciment Ltd. Selskabet kan sætte ind med gulerods- og stokke-aktionerne med øjeblikkelig virkning.«

2977 Uddragets omtale af stokke- og gulerodsaktioner kan kun referere til Zürich/Céligny-dokumentet, som definerer de pågældende foranstaltninger (jf. ovenfor i præmis 2539) og således beskriver dette fælles handelsselskabs opgaver (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 6, og nr. 26, punkt 1, dok. 33.126/18776 og 18777):

— at sikre sig ordrer på de vigtigste af de eksportmarkeder, som der eksporteres til fra lande, der truer stabiliteten på deltagerlandenes markeder

— at købe cement og klinker i de lande, der udgør en trussel for stabiliteten på deltagerlandenes markeder

— at få afsat de købte mængder ved hjælp af interventioner på markedet

— at eksportere cement og klinker til de lande, der udgør en trussel for stabiliteten på deltagerlandenes markeder.

2978 På baggrund af disse forskellige uddrag havde Kommissionen grundlag for at antage (den anfægtede beslutning, nr. 54, punkt 1 og 2), at det formål, der var opstillet for det fælles handelsselskab Interciment, var at iværksætte gulerods- og stokkeaktioner som anbefalet i Zürich/Céligny-dokumentet over for de lande, der truede stabiliteten på deltagerlandenes

markeder. Det var derfor med rette, at Kommissionen (også i nr. 54, punkt 2 og 7) fandt, at aftalen om stiftelse af Interciment udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, som »pr. definition [måtte] betragtes som en alvorlig overtrædelse, idet det konkurrencebegrænsende formål [var] helt indlysende«.

2979 CBR's og Blue Circle's anbringender må derfor forkastes.

2980 For det andet har Ciments français og Holderbank anført, at Kommissionen ikke af Interciment's vedtægtsmæssige formål kunne udlede, at der var tale om et konkurrencebegrænsende formål. Selskabets vedtægter, særligt afgrænsningen af dets formål (artikel 2), er i overensstemmelse med de standardvedtægter, advokatsammenslutningen i den pågældende schweiziske kanton anbefaler.

2981 Det fremgår af artikel 2 i Interciment's vedtægter, at »selskabet [havde] til formål at drive international handel med byggematerialer samt opkøbe interesser i udenlandske virksomheder, der handler med byggematerialer [og, at] selskabet [...] generelt både for egen og for tredjemands regning [kan] gennemføre alle transaktioner og varetage alle funktioner, der har direkte eller indirekte forbindelse med selskabets formål« (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 4, dok. 33.126/18833). De dokumenter, Kommissionen henviser til i nr. 26, punkt 1, i den anfægtede beslutning, viser imidlertid (jf. ovenfor i præmis 2976 og 2977), at det formål, der var opstillet for Interciment, var at iværksætte gulerods- og stokkeaktioner som anbefalet i Zürich/Céligny-dokumentet over for de lande, der truede stabiliteten på deltagernes markeder.

2982 Interciment blev således under dække af en standardklausul i vedtægterne tillagt et formål, der var åbenbart i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, hvilket bekræftes af følgende uddrag af det interne notat af 10. juli 1986 fra Blue Circle, der omtales i nr. 26, punkt 13, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/18842):

»Forslaget om at stifte et schweizisk selskab, hvis deltagere skulle være store europæiske cementproducenter, med henblik på at opkøbe nærmere bestemte mængder grøsk cement til distribution verden over er klart i strid med Rom-traktatens artikel 85. Selv om det ikke udtrykkeligt er anført, er det underforståede formål at påvirke handelen mellem staterne inden for Fællesskabet.«

2983 For det tredje har Dyckerhoff, Ciments français, Lafarge, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc og Blue Circle fremhævet, at spørgsmålet om, hvorvidt Interciment var forenelig med traktatens artikel 85, stk. 1, blev taget under overvejelse allerede inden stiftelsen og flere gange siden. Det blev endda fra begyndelsen planlagt at foretage en anmeldelse af Interciment til Kommissionen

med henblik på at opnå en fritagelse i henhold til traktatens artikel 85, stk. 3. Dyckerhoff har i den forbindelse henvist til forskellige juridiske ekspertudtalelser, Kommissionen har nævnt i nr. 26, punkt 13, i den anfægtede beslutning. Selskabet har endvidere anført, at for så vidt som Interciment aldrig påbegyndte sin virksomhed, var det ikke nødvendigt at foretage den anbefalede anmeldelse. Ciments français har påberåbt sig referatet af mødet i Rom den 28. maj 1986, hvori deltagernes ønske om at sikre sig, at deres aktioner og særligt den planlagte stiftelse af et fælles handelsselskab var lovlige i henhold til de fællesskabsretlige konkurrenceregler (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1), fremhæves. Blue Circle har fremhævet anbefalingen nederst på Zürich/Céligny-dokumentet af at indhente en udtalelse fra en ekspert i fællesskabsret om de forskellige aktioner, man påtænkte. Selskabet har endvidere anført, at Interciment aldrig blev anmeldt til Kommissionen, fordi der aldrig blev opnået enighed om, hvortil det kunne anvendes. Det har endelig anført, at selskabet aldrig trådte i funktion.

2984 Det fremgår af forskellige dokumenter, som Kommissionen har nævnt i den anfægtede beslutning, navnlig i nr. 26, punkt 11 og 13, at både spørgsmålet om, hvorvidt Interciment var forenelig med traktatens artikel 85, stk. 1, og om, hvorvidt man skulle foretage anmeldelse til Kommissionen i medfør af traktatens artikel 85, stk. 3, var blevet taget op. Uden at afvente de planlagte juridiske udtalelser besluttede deltagerne i mødet i Stockholm den 9. juni 1986 imidlertid at stifte Interciment og at give selskabet til formål at iværksætte gulerods- og stokkeaktioner som anbefalet i Zürich/Céligny-dokumentet over for de lande, der truede stabiliteten på deltagerlandenes markeder. Selv om formålet med aftalen om stiftelse af Interciment åbenbart var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, blev der endvidere aldrig foretaget anmeldelse af aftalen til Kommissionen, selv om det var påtænkt (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 13).

2985 Sagsøgernes argumentation må derfor forkastes.

2986 CBR har fremhævet, at ønsket om at overholde fællesskabsretten fremgik af den ændring af Interciment's vedtægter, som blev foreslået af den belgiske repræsentant, J. Van Hove, ved mødet i Bruxelles den 6. november 1986. Selskabet har dels henvist til notaterne om dette møde (dok. 33.126/19007 og 19008), dels til J. Van Hove's brev til M. Akermann fra Holderbank, hvori der bl.a. anføres følgende: »For at overholde konkurrencebestemmelserne i Romtraktaten (artikel 85) mener vi, at artikel 2 bør ændres som følger: 'Selskabet har til formål at drive handel med byggematerialer til eksport til områder uden for Det Europæiske Økonomiske Fællesskab'.« (Dok. 33.126/18927).

2987 Det bemærkes imidlertid, at selv om deltagerne i mødet i Bruxelles den 6. november 1986 godkendte J. Van Hove's forslag om ændring af artikel 2 i Interciment's vedtægter (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 41, og nr. 26, punkt 4, dok. 33.126/19007), har ingen af virksomhederne fremlagt vedtægterne med den således godkendte ændring.

2988 Endvidere anføres det i et notat angående mødet i ETF i Milano den 9. januar 1987 fundet hos Italcementi, at »franskmændenes holdning til Intercimenti er mærkeligt nok meget forsigtig« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 44, dok. 33.126/2905).

2989 Dette notat var bilagt (bilag 4) »en fransk juridisk eksperts udtalelse om Interciment SA«, hvori eksperten bl.a. gav udtryk for følgende opfattelse (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 44, og nr. 26, punkt 12 og 13, dok. 33.126/2915):

»Stiftelsen af Interciment SA med de foreslåede aktionærer vil klart være i strid med EØF-reglerne, fordi de fleste af de store europæiske producenter vil være involverede i det. Hvis aktionærerne tegner sig for mere end 50% af det samlede forbrug i deres lande, kan det ikke undgås, at EØF vil anse Interciment for et kartel med det formål at hindre handelen mellem staterne i Fællesskabet. [...] For dog at vinde højst 12 måneder kan man foretage anmeldelse til Kommissionen samtidig med, at driften går i gang.«

2990 Disse oplysninger viser, at der efter mødet den 6. november 1986 fortsat var bekymring for, om Interciment var forenelig med traktatens artikel 85, stk. 1. De viser således, at det, da man under dette møde godkendte den af J. Van Hove foreslåede vedtægtsændring, ikke bevirkede, at Interciment ikke længere havde det konkurrencebegrænsende formål, selskabet fik ved sin stiftelse.

2991 CBR's argument må derfor forkastes.

2992 For det fjerde har CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc og Blue Circle fastholdt, at Interciment aldrig trådte i funktion. Umiddelbart efter stiftelsen blev det besluttet, at selskabet skulle forblive uvirksomt. Ifølge Ciments français, Italcementi og Holderbank var denne beslutning begrundet i den tvivl, der herskede om, hvorvidt initiativet var i overensstemmelse med traktatens artikel 85, stk. 1. Blue Circle har anført, at det var en betingelse for at sætte Interciment i gang, at der blev foretaget anmeldelse til Kommissionen. Interciment var højst en juridisk skal uden personale, udøvende organer, driftskapital, lokaler eller udstyr, som eneaktionæren, Holderbank, havde holdt uvirksomt i lighed med så mange andre selskaber, Holderbank havde stiftet af formelle grunde. Ciments français har endvidere anført, at selskabet blev stiftet for det tilfælde, at det juridisk var muligt for Holderbank at bruge det, eventuelt til andre formål end oprindeligt forudsat. Holderbank har endvidere fremhævet, at selv om dette selskab opfordrede en række virksomheder til at betale deres andel og overtage de aktier i Interciment, der tilkom dem,

havde kun Italcementi og Blue Circle betalt deres andel i Interciment. Blue Circle havde dog nærmere anført, at selskabet ikke ønskede en sådan andel på grund af den tvivl, der var rejst om Interciment's forenelighed med de fællesskabsretlige konkurrenceregler. Italcementi havde ladet sine aktier gå tilbage til Holderbank den 7. november 1988.

2993 Det må konstateres, at det ved mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 blev besluttet at lade Interciment forblive hvilende (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 32, og nr. 26, punkt 14, dok. 33.126/18861). Denne beslutning blev bekræftet ved ETF's møde i Genève den 21. oktober 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 37, og nr. 26, punkt 14, dok. 33.126/18895), mødet i Bruxelles den 6. november 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 41, og nr. 26, punkt 14, dok. 33.126/19007) og under ETF's møde den 9. januar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 14, dok. 33.126/18921).

2994 Ved mødet den 9. september 1986, der er nævnt i foregående præmis, blev det imidlertid anset for »vigtigt at sikre, at [Interciment] kunne 'træde i funktion øjeblikkeligt'« med henblik på iværksættelse af både stokke- og gulerodsaktioner over for de lande, der truede stabiliteten på de europæiske markeder (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 32, nr. 26, punkt 15, og nr. 54, punkt 2, dok. 33.126/18861).

2995 Under alle omstændigheder har Kommissionen (jf. ovenfor i præmis 2976, 2977 og 2978) påvist, at formålet med aftalen om stiftelsen af Interciment var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet den har godtgjort, at det formål, der var opstillet for det fælles handelsselskab Interciment, var at iværksætte stokke- og gulerodsaktioner som anbefalet i Zürich/Céligny-dokumentet over for de lande, der truede stabiliteten på deltagerlandenes markeder. Da der således var ført bevis for det konkurrencebegrænsende formål med denne aftale, er det uden betydning for anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, at aftalen i sidste ende ikke fik virkning herefter (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 837 nævnte retspraksis). Det var derfor med rette, at Kommissionen fandt, at aftalen om stiftelse af Interciment udgjorde »en overtrædelse af artikel 85 alene i kraft af formålet hermed, uafhængigt af virkningerne heraf« (den anfægtede beslutning, nr. 54, punkt 2).

2996 Sagsøgernes argumentation må derfor forkastes.

C — Spørgsmålet om, hvorvidt de sagsøgere, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, deltog i aftalen om stiftelse af Interciment

1. Indledende bemærkninger

2997 I nr. 54, punkt 3, i den anfægtede beslutning har Kommissionen konkluderet følgende:

»I betragtning af, hvem der deltog i Stockholm-mødet, hvor oprettelsen af Joint Trading Company blev vedtaget, og mødet i Baden-Baden, hvor dette selskabs opgaver blev bekræftet, og af, at Holderbank afkrævede dels Blue Circle betaling for BC's aktier i Interciment, og dels betaling for de andre landes deltagelse (jf. Holderbank's skrivelse af 22.9.1986, citeret under nr. 26, punkt 6), finder Kommissionen, at følgende deltog i oprettelsen af Interciment SA: [CBR, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, BDZ, Unicem, Asland, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle]. Holderbank afkrævede alle virksomheder, der var direkte eller indirekte impliceret, eller som optrådte som repræsentanter for andre selskaber, der deltog i Cembureau Task Force, betaling for deres andel.«

2998 Bortset fra Holderbank og Blue Circle, der kun har bestridt, at stiftelsen af Interciment skulle udgøre en overtrædelse, og subsidiært varigheden af overtrædelsen (argumenter, som henholdsvis er gennemgået ovenfor i præmis 2975-2985 og 2992-2995 og nedenfor i præmis 3084-3097) har alle de pågældende sagsøgere fremført argumenter med henblik på at bestride, at de skulle have været indblandet i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2.

2. Situationen for så vidt angår CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Italcementi, Aker og Euroc

2999 CBR har fremhævet, at selskabet aldrig har deltaget i Interciment's kapital. Kommissionen kan ikke bestride dette på grundlag af den opfordring til betaling af andelen i Interciment's kapital, Holderbank sendte CBR, og af forslaget til ændring af Interciment's vedtægter fra J. Van Hove. Holderbank's opfordring til betaling blev fremsat inden de belgiske og nederlandske virksomheders beslutning om ikke at deltage i Interciment og er derfor ikke bevis for senere deltagelse. Referatet af mødet i Bruxelles den 6. november 1986 viser i øvrigt, at det under dette møde blev besluttet, at ingen EF-virksomhed skulle tegne sig for kapital i Interciment. For så vidt angår J. Van Hove's forslag om at ændre Interciment's vedtægter, viser dette højst, at de virksomheder, der var berørt af den belgiske repræsentants intervention, påtænkte at deltage i Interciment under visse betingelser.

3000 Dyckerhoff har anført, at det ikke er bevist, at stiftelsen af Interciment blev besluttet under mødet i Stockholm den 9. juni 1986. Interciment var i realiteten resultatet af et individuelt initiativ fra Holderbank's side. Selskabet var i øvrigt blevet stiftet den 24. juni 1986 af schweiziske advokater. Dyckerhoff har endvidere anført, at der i det interne notat fra Blue Circle af 10. juli 1986 nævnt ovenfor i præmis 2982 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 13, dok. 33.126/18842 og 18843) stadig er tale om »forslaget om at stifte et schweizisk selskab«. I Stockholm blev det således kun besluttet at forberede stiftelsen af et sådant selskab.

3001 Dyckerhoff har påpeget, at selskabet aldrig har haft nogen interesse i de opgaver, der skulle pålægges Interciment. Det havde kun ønsket at få Kommissionen til at intervenere i den græske sag. Det havde i øvrigt hverken underskrevet Interciment's stiftelsesdokument, tegnet sig for en andel i kapitalen eller direkte eller indirekte indskudt en del heraf.

3002 Endelig har Dyckerhoff gjort gældende, at Kommissionen ikke af Holderbank's opfordring til at tegne sig for en kapitalandel i Interciment kunne udlede, at Holderbank havde deltaget i stiftelsen af dette selskab. Kort tid efter denne opfordring var det den 6. november 1986 i Bruxelles blevet besluttet, at ingen EF-virksomhed skulle tegne sig for kapital i Interciment. Det var endvidere blevet aftalt fortsat at lade dette selskab være uvirksomt. Dyckerhoff kunne ikke tro, at det kunne udgøre en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, at lade et selskab fortsætte med at være hvilende.

3003 Som det bevises af de dokumenter, der er nævnt af Kommissionen i nr. 26, punkt 10, i den anfægtede beslutning, modtog Dyckerhoff ikke Interciment's balance pr. 31. december 1986. Selskabet havde heller ikke modtaget selskabets senere balancer. Interciment havde kun tilhørt Holderbank, som i øvrigt alene havde besluttet at opløse det i marts 1993. Kommissionen kan ikke over for Dyckerhoff påberåbe sig drøftelser, der fandt sted under møderne i ETF den 9. januar og den 11. februar 1987, eftersom selskabet ikke havde deltaget i nogen af disse to møder.

3004 Lafarge har gjort gældende, at Kommissionen ikke har ført bevis for selskabets deltagelse i Interciment. Det har anført, at det aldrig har tegnet sig for kapitalen i dette selskab og aldrig har efterkommet Holderbank's brev af 22. september 1986, hvori det blev opfordret dertil.

3005 Italcementi har anført, at den omstændighed, at selskabet havde aktier i det uvirksomme selskab Interciment i 21 måneder (fra februar 1987 til november 1988), ikke udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

3006 Aker og Euroc har gjort gældende, at selv om dokumenterne 33.126/18821, 18822 og 18857-18861 nævnt i nr. 26, punkt 2, i den anfægtede beslutning viser, at det blev foreslået, at disse selskaber erhvervede en andel på 12,5% i Interciment, har de aldrig påtaget sig en forpligtelse

hertil, har aldrig bidraget økonomisk til kapitalen i dette selskab og har aldrig fået aktier i det. De har endvidere anført, at selv under forudsætning af, at der havde foreligget en ubetinget aftale om at stifte og iværksætte Interciment, var den ikke indgået ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986 og ville under alle omstændigheder ikke have omfattet dem. De har i den forbindelse henvist til Holderbank's telex af 12. juni 1986 til Blue Circle nævnt i nr. 25, punkt 11, i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/18781). De har endvidere gjort gældende aldrig at have haft til hensigt at involvere sig i Interciment, så længe selskabets forenelighed med traktatens artikel 85, stk. 1, ikke var sikker.

3007 Disse forskellige argumenter må forkastes.

3008 De pågældende seks virksomheder deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986 (jf. ovenfor i præmis 2597, 2618, 2649, 2746 og 2759).

3009 Selv om Interciment blev stiftet af tre schweiziske advokater den 24. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 3, dok. 33.126/18734-18739), blev beslutningen om at stifte det truffet under dette møde i Stockholm, hvilket fremgår af referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 32, og nr. 26, punkt 1, dok. 33.126/18858 og 18861). Dette referat og bilag 2 til dagsordenen for mødet i ETF den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 10, og nr. 26, punkt 2, dok. 33.126/18821) viser endvidere, at det under mødet i Stockholm blev aftalt at fordele aktierne i Interciment mellem otte markeder/selskaber. Den omstændighed, at der i det interne notat af 10. juli 1986 fra Blue Circle nævnes »forslaget om at stifte et schweizisk selskab«, kan ikke i den forbindelse medføre, at der må ses bort fra de forskellige objektive konstateringer, der er foretaget på grundlag af ovennævnte dokumenter.

3010 CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Italcementi, Aker og Euroc har ligeledes deltaget i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 2599, 2618, 2649, 2746 og 2759).

3011 I forbindelse med punkt 1.9 på dagsordenen for dette møde om Interciment blev deltagerne først informeret om, at der i overensstemmelse med den beslutning, der blev truffet af delegationslederne under deres møde i Stockholm, var blevet stiftet det fælles handelsselskab Interciment SA/Interciment AG/Interciment Ltd med en selskabskapital på 50 000 CHF (som fuldt ud på parternes vegne var tegnet af et schweizisk advokatkontor og i den forbindelse indbetalt af Holderbank på vegne af de selskaber og/eller lande, der var repræsenteret ved mødet i Stockholm). Det blev derefter anført, at selskabet kunne sætte ind med gulerods- og stokke-aktionerne med øjeblikkelig virkning. Fordelingen af andelene i kapitalen i Interciment, der var aftalt i Stockholm, blev gentaget. Med hensyn til selskabets organisation blev det fremhævet, at eftersom det i henhold til schweizisk ret krævedes, at flertallet i selskabets

bestyrelse skulle være schweiziske statsborgere, skulle en af de tre advokater, der var med til at stifte selskabet, advokat Cottier, være administrerende direktør, men handle efter instruks fra en eksekutivkomité, hvis opgaver nærmere skulle aftales, og hvortil ETF havde foreslået følgende navne: A. D'Agostino (Italcementi — Italien), Marichal (Lafarge Coppée — Frankrig), J. Félix (Hornos Ibéricos — Spanien), M. Horner (Blue Circle — Det Forenede Kongerige) og M. Akermann (Holderbank — Schweiz), idet den sidstnævnte skulle påtage sig opgaven som koordinator. Endelig blev det aftalt, at selskabet fortsat skulle være uvirksomt, men skulle kunne træde i funktion øjeblikkeligt (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 32, og nr. 26, punkt 1, dok. 33.126/18858, 18860 og 18861).

3012 Da CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Italcementi, Aker og Euroc ikke har fremlagt nogen beviser for, at de under disse møder i Stockholm og Baden-Baden åbent havde taget afstand fra den klart konkurrencebegrænsende enighed, der herunder blev opnået, til at stifte det fælles handelsselskab Interciment, eller for, at de skulle have informeret de øvrige deltagere om, at de var med til møderne med et helt andet sigte end deres, må disse seks virksomheder anses for at have tilsluttet sig den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, omhandlede aftale eller i det mindste for at have givet de øvrige deltagere det indtryk (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis). Aker og Euroc kan i den forbindelse ikke med støtte i telexet af 12. juni 1986 fra Holderbank til Blue Circle (dok. 33.126/18781) gøre gældende, at de ikke var omfattet af de forpligtelser, der var indgået under mødet i Stockholm med hensyn til Interciment. Telexet viser højst, at Holderbank havde anmodet Blue Circle om med henblik på ETF's møde den 17. juni 1986 at fremsende sine yderligere bemærkninger til stiftelsen af det fælles handelsselskab.

3013 De seks virksomheders deltagelse i aftalen om stiftelse af Interciment bekræftes i øvrigt af, at det var til dem, brevet af 22. september 1986, hvori Holderbank krævede betaling af aktieandelene i Interciment, blev sendt (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 6, dok. 33.126/19019-19022 og 19025). Holderbank kunne kun fremsætte et sådant krav over for disse virksomheder, fordi de havde accepteret at bidrage til iværksættelsen af denne aftale og tilbudt at deltage i Interciment's kapital på egne vegne eller på vegne af deres marked. Referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 2, dok. 33.126/18861) og bilag 2 til dagsordenen for mødet i ETF den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 2, dok. 33.126/18821) viser i øvrigt, at »Belgien« — nærmere bestemt »CBR/Cim. d'Obourg« — »Tyskland«, »Frankrig« — nærmere bestemt »Lafarge (Frankrig)« — »Italien« — nærmere bestemt »Sogec (Italien)«, et datterselskab, der delvis var ejet af Italcementi — og »Norcem/Cementa« havde fået en andel på 12,5% af kapitalen i Interciment.

3014 Den omstændighed, at CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Aker og Euroc i sidste ende aldrig finansierede Intercimenti og end ikke tegnede den pågældende aktieandel — som påberåbt af disse selskaber — er i den forbindelse uden relevans.

3015 Kommissionen fremhævede med rette følgende i nr. 54, punkt 4, i den anfægtede beslutning:

»Hvorvidt aktierne i Interciment SA rent faktisk blev indløst eller ej, har ingen større betydning med hensyn til virksomhedernes deltagelse i aftalen om oprettelsen af dette selskab. Det afgørende er, at dette 'jern' var resultatet af en aftale og klar til at blive brugt for aftalens deltagere.«

3016 Den omstændighed — som er blevet fremhævet af Dyckerhoff — at et selskab ikke havde underskrevet Interciment's stiftelsesdokument og aldrig havde modtaget dets balance, kunne heller ikke ændre ved de forskellige objektive konstateringer, der er foretaget ovenfor i præmis 3008-3013, og som utvetydigt viser, at Dyckerhoff havde tilsluttet sig aftalen om stiftelse af Interciment.

3017 Det må konkluderes, at det var med rette, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, fastslog, at CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Italcementi, Aker og Euroc havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment fra den 9. juni 1986.

3018 Det skal fremhæves, at den omstændighed, at det uddrag af Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter, der er gengivet i nr. 26, punkt 10, i den anfægtede beslutning, af de ovenfor i præmis 402 nævnte grunde ikke kan gøres gældende over for Aker og Euroc, er uden relevans på baggrund af Rettens udredning ovenfor i præmis 3008-3014 vedrørende Kommissionens afgørelse om at lægge til grund, at disse to virksomheder havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment.

3019 Aker og Euroc har endvidere gjort gældende, at det af den anfægtede beslutning (nr. 26, punkt 9, og nr. 54, punkt 6) fremgår, at Kommissionen har trukket sin påstand i meddelelsen af klagepunkter om, at de havde haft en andel i Interciment's kapital, tilbage. Kommissionen er nu af den opfattelse (den anfægtede beslutning, nr. 54, punkt 4), at spørgsmålet om, »hvorvidt aktierne i Interciment SA rent faktisk blev indløst eller ej, [...] ingen større betydning [har] med hensyn til virksomhedernes deltagelse i aftalen om oprettelsen af dette selskab«. Den har således omformuleret klagepunktet vedrørende deltagelsen i aftalen om stiftelse af Interciment.

3020 Det bemærkes, at Kommissionen i den del af den retlige vurdering i meddelelsen af klagepunkter, der vedrører Interciment, særligt har lagt vægt på, om de forskellige virksomheder, som Holderbank's brev af 22. september 1986 blev sendt til, faktisk tegnede aktier i dette selskab [nr. 61, litra h) og i), i meddelelsen af klagepunkter, s. 179], hvilket den ikke har gjort siden i den anfægtede beslutning (nr. 54, punkt 4). Imidlertid var de tre oplysninger, Kommissionen støttede sig på i nr. 54, punkt 3, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 2997), da den lagde til grund, at selskaberne havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment, udtrykkeligt nævnt i den faktiske fremstilling i meddelelsen af klagepunkter (jf. kapitel 2, afsnit 2, nr. 18, s. 43 og 44). Aker og Euroc havde således under den administrative procedure

lejlighed til at fremsætte deres bemærkninger til de tre kriterier, der blev lagt til grund i den anfægtede beslutning for at pålægge ansvar for overtrædelsen i artikel 4, stk. 2. De kan således ikke gøre gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat under den administrative procedure i forbindelse med denne overtrædelse.

3021 Aker's og Euroc's argument må derfor forkastes.

3. Situationen for så vidt angår SFIC, BDZ og Oficemen

3022 SFIC har gjort gældende, at oplysningerne i den anfægtede beslutning ikke er bevis for, at selskabet var indblandet i aftalen om stiftelse af Interciment. Der foreligger intet bevis for en vedtagelse inden for en sammenslutning af virksomheder. Endvidere har Kommissionen ikke bevist, hvorved de eventuelle handlinger foretaget af personer, der gjorde tjeneste i sammenslutningen, kunne have haft et konkurrencebegrænsende formål.

3023 BDZ har ud over argumentationen ovenfor i præmis 2661, 2662 og 2663 benægtet overhovedet at have været indblandet i stiftelsen af Interciment. Sammenslutningen har nærmere anført, at der var tale om et særligt initiativ fra visse producenter, som det ville have været umuligt for den at deltage i som sammenslutning. Den har aldrig deltaget i Interciment og end ikke udtrykt ønske herom. Kommissionen har i øvrigt ikke fundet nogen dokumenter hos den vedrørende dette selskab.

3024 Oficemen har benægtet overhovedet at have deltaget i Interciment. Sammenslutningen deltog ikke i mødet i Stockholm den 9. juni 1986. Den omstændighed, at en række dokumenter nævner, at en procentdel af aktierne i Interciment skulle gå til det spanske marked, gav ikke tilstrækkeligt grundlag for at konkludere, at Oficemen deltog i dette møde, og at det havde tilsluttet sig aftalen om stiftelse af Interciment. Oficemen havde aldrig deltaget i de senere møder mellem delegationslederne, hvorunder driften af Interciment blev nævnt. Sammenslutningen var ikke blevet nævnt i noget dokument vedrørende stiftelsen og driften af Interciment. Den var ikke repræsenteret i selskabets eksekutivkomité og havde aldrig hverken direkte eller indirekte tegnet nogen andel i kapitalen.

3025 Det bemærkes imidlertid, at SFIC, BDZ og Oficemen var repræsenteret ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986 (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 2623, 2624, 2625, 2664, 2665, 2666, 2708, 2709 og 2710), hvorunder det blev besluttet at stifte Interciment (jf. ovenfor i præmis 3009).

3026 Disse tre branchesammenslutninger var endvidere repræsenteret ved mødet mellem delegationsledere og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 2623, 2624, 2625, 2667, 2711 og 2712), hvorunder stiftelsen af Interciment, det konkurrencebegrænsende formål hermed, selskabets virke og strukturen af aktiebesiddelsen blev nævnt, og hvor det blev aftalt at sikre, at selskabet skulle kunne træde i funktion øjeblikkeligt (jf. ovenfor i præmis 3011).

3027 Det skal endvidere fremhæves, at Kommissionen har bevist, at SFIC har udvist sin egen adfærd i forbindelse med overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2. Særligt har den i nr. 29, punkt 4, anført, at SFIC havde overført tankerne, man på europæisk plan, særligt ved møderne den 9. juni og den 9. september 1986 — hvor sammenslutningen var repræsenteret ved B. Laplace og B. Kasriel — havde gjort sig om spørgsmålet om import fra Grækenland, til sit eget marked (jf. ovenfor i præmis 2624 og 2625).

3028 Under disse omstændigheder, og da disse tre sagsøgere ikke har fremlagt beviser for, at de under de ovenfor i præmis 3025 og 3026 nævnte møder åbent tog afstand fra enigheden om at stifte det fælles handelsselskab Interciment, må de anses for at have tilsluttet sig denne enighed, der var konkurrencebegrænsende, eller i det mindste for at have givet de øvrige deltagere dette indtryk (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

3029 Den omstændighed, at der ikke er fundet noget dokument vedrørende Interciment i BDZ's akter, som er blevet påberåbt af denne sammenslutning, er i den forbindelse uden relevans. Det samme gør sig gældende for så vidt angår Oficemen's argumenter for at fremhæve, at denne sammenslutning ikke nævnes i noget dokument vedrørende stiftelsen og driften af Interciment, at den ikke var repræsenteret i selskabets eksekutivkomité, og at den aldrig direkte eller indirekte har tegnet sig for dens kapital.

3030 Det må konkluderes, at det var med rette, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, fastslog, at SFIC, BDZ og Oficemen havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment fra den 9. juni 1986.

3031 Oficemen har gjort gældende, at sammenslutningen er blevet gjort til genstand for forskelsbehandling i forbindelse med overtrædelsen vedrørende stiftelsen af Interciment, for så vidt som den belgiske og den britiske sammenslutning ikke er blevet pålagt ansvar for denne overtrædelse, selv om den belgiske og den britiske delegationsleder deltog i møderne i Stockholm og i Baden-Baden.

3032 Den omstændighed, at Kommissionen i artikel 4, stk. 2, i den anfægtede beslutning ikke har fastslået en overtrædelse i forhold til sammenslutninger i en tilsvarende situation som Oficemen, kan under alle omstændigheder ikke medføre, at der må ses bort fra den

overtrædelse, der er fastslået i forhold til den spanske sammenslutning, da overtrædelsen er behørigt bevist (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146). På grundlag af det ovenfor fastslåede kan det konstateres, at Kommissionen i den anfægtede beslutning med rette konkluderede, at Oficemen havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment.

4. Situationen for så vidt angår Ciments français

3033 Ciments français har gjort gældende aldrig at have deltaget i forvaltningen af Interciment, i selskabets eksekutivkomité eller i dets kapital. I modsætning til, hvad Kommissionen har anført i nr. 26, punkt 6, i den anfægtede beslutning, var der intet grundlag for at anse Ciments français for at være medejer af »de franske aktier«, der udgjorde den andel af kapitalen i Interciment, som Holderbank krævede af Lafarge. Under alle omstændigheder havde delegationslederne, der var til stede ved mødet i Bruxelles den 6. november 1986, efter at have fået juridisk rådgivning fra forskellige besluttet, at ingen virksomhed i Fællesskabet ville tegne sig for kapitalen i Interciment.

3034 Ciments français har gjort gældende, at selskabets direktør, B. Laplace, deltog i de i nr. 26 i den anfægtede beslutning nævnte møder mellem delegationslederne i sin egenskab af formand for SFIC og medlem af kontaktudvalget og kun i forbindelse med foranstaltningerne til at skabe forståelse hos de nationale myndigheder og fællesskabsmyndighederne.

3035 Det bemærkes imidlertid, at B. Laplace også repræsenterede Ciments français, som han da var direktør for, ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986 (jf. ovenfor i præmis 2629 og 2630).

3036 Under hensyn til, hvad der er anført ovenfor i præmis 3009, og da Ciments français ikke har fremlagt nogen beviser for, at B. Laplace under dette møde åbent havde taget afstand fra beslutningen om at stifte Interciment, eller for, at han skulle have informeret de øvrige deltagere om, at han var med til mødet med et andet sigte end deres (nemlig kun for at forberede politiske aktioner foranlediget af det græske problems opståen), må den franske virksomhed anses for at have givet udtryk for sin støtte til stiftelsen af det fælles handelsselskab, Interciment, eller i det mindste for at have givet de øvrige deltagere dette indtryk (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

3037 Det er i den forbindelse uden betydning, at den franske virksomhed ikke derefter deltog i forvaltningen af Interciment, i selskabets eksekutivkomité eller i dets kapital.

3038 Det må konkluderes, at det var med rette, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, fastslog, at Ciments français havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment fra den 9. juni 1986.

5. Situationen for så vidt angår Heidelberger

3039 Heidelberger har gjort gældende, at ingen af de kriterier, Kommissionen i nr. 54, punkt 3, i den anfægtede beslutning har opstillet for at pålægge ansvar for den overtrædelse, som aftalen om stiftelse af Interciment udgjorde, er opfyldt for så vidt angår Heidelberger.

3040 Det må fastslås, at Heidelberger hverken deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986 eller i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986. Brevet af 22. september 1986, hvori Holderbank over for en række virksomheder krævede betaling af aktieandelene i Interciment, blev heller ikke sendt til Heidelberger.

3041 Dette brev, som blev sendt til J. Lose fra Dyckerhoff for så vidt angår det tyske marked (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 6, dok. 33.126/19020), vedrørte ganske vist betaling af »de tyske aktier« i Interciment's kapital og opfordrede de tyske producenter til sammen at beslutte, hvem der skulle være indehaver af denne andel. Det kan imidlertid ikke på grundlag af disse oplysninger konkluderes, at Heidelberger havde givet udtryk for sin støtte til den erhvervelse af en kapitalandel i Interciment, som Dyckerhoff accepterede ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986. Under hensyn til, hvor ubetydeligt et beløb der var tale om (6 250 CHF), kunne Dyckerhoff acceptere denne andel på det tyske markeds vegne uden forinden at have indhentet markedets øvrige virksomheders samtykke trods risikoen for at skulle bære den økonomiske byrde ved erhvervelsen af denne kapitalandel alene, hvis det ikke siden lykkedes selskabet at opnå et bidrag fra dem.

3042 Kommissionen har anført, at det allerede ved mødet i Rom den 28. maj 1986, som Heidelberger deltog i, blev drøftet at oprette et instrument til at iværksætte stokke- og gulerodsaktioner.

3043 Det er ikke nødvendigt at tage stilling til relevansen af dette anbringende, men det skal bemærkes, at Kommissionen i den anfægtede beslutning intetsteds har nævnt dette møde i sagsfremstillingen vedrørende aftalen om stiftelse af Interciment (nr. 26) eller i den retlige vurdering heraf, særligt blandt de kriterier, der i nr. 54, punkt 3, er lagt til grund ved pålæggelsen af ansvar for overtrædelsen i artikel 4, stk. 2, i forhold til de forskellige virksomheder og sammenslutninger, der er nævnt i denne bestemmelse.

3044 Kommissionen har endvidere anført, at Holderbank i sit brev til Dyckerhoff af 22. september 1986 anmodede denne om at tilsende P. Schuhmacher fra Heidelberger en kopi af referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, hvori Interciment blev omtalt, og »de vigtigste dokumenter vedrørende stiftelsen af selskabet 'Interciment AG'«.

3045 Disse oplysninger kan imidlertid ikke i forhold til en virksomhed, der som Heidelberger ikke har deltaget i nogen af de to møder nævnt i nr. 54, punkt 3, i den anfægtede beslutning, anses for bevis for, at virksomheden ydede selv indirekte støtte til stiftelsen af Interciment, hvilket er en nødvendig betingelse for at pålægge ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2.

3046 Det fremgår af ovenstående, at Kommissionen ikke havde grundlag for at antage, at Heidelberger havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment. Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, må derfor annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at Heidelberger deltog i denne aftale.

6. Situationen for så vidt angår Unicem

3047 Unicem har gjort gældende ikke at have deltaget i noget møde, hvorunder stiftelsen af Interciment eller selskabets foranstaltninger blev behandlet. Endvidere har Holderbank aldrig rejst krav over for selskabet om betaling af en andel af aktierne i Interciment. Den omstændighed, at der blev rejst krav om betaling heraf over for Italcementi med hensyn til de italienske aktier kan — bortset fra, at der ikke er ført bevis for betalingen — ikke medføre, at der kan pålægges Unicem ansvar.

3048 Det må fastslås, at Unicem hverken deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986 eller i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986. Brevet af 22. september 1986, hvori Holderbank over for en række virksomheder krævede betaling af aktieandelene i Interciment, blev heller ikke sendt til selskabet.

3049 Dette brev, som blev sendt til A. Agostino fra Italcementi for så vidt angår det italienske marked (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 6, dok. 33.126/19019), vedrørte ganske vist betaling af »de italienske aktier« i Interciment's kapital. Af de ovenfor i præmis 3041 nævnte grunde kan det imidlertid ikke på grundlag af disse oplysninger konkluderes, at Unicem havde givet udtryk for sin støtte til den erhvervelse af en kapitalandel i Interciment, som Italcementi accepterede ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986.

3050 Kommissionen har nærmere anført, at ifølge bilag 2 til dagsordenen for mødet i ETF den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 2, dok. 33.126/18821) havde et fælles datterselskab af Italcementi og Unicem, selskabet Sogec, fået den italienske andel i Interciment's kapital.

3051 Den omstændighed, at Italcementi ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986 foreslog selskabet Sogec som italiensk aktionær i Interciment, er imidlertid ikke noget bevis for, at Unicem havde tilsluttet sig denne erhvervelse af en kapitalandel og dermed stiftelsen af det fælles handelsselskab Interciment. Det bemærkes i øvrigt, at det var Italcementi og ikke Sogec, der tegnede den italienske andel i Interciment's kapital i februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 8, dok. 33.126/16220).

3052 Kommissionen har endvidere gjort gældende, at Unicem var repræsenteret ved den italienske delegationsleder, dvs. Italcementi, ved møderne den 9. juni og den 9. september 1986, der er omtalt i nr. 54, punkt 3, i den anfægtede beslutning.

3053 Det er imidlertid allerede påpeget, at Unicem som direkte medlem af Cembureau havde sin egen delegationsleder (jf. ovenfor i præmis 1409). Under disse omstændigheder, og da der ikke foreligger noget bevis for, at Unicem havde pålagt Italcementi at repræsentere selskabet ved de to møder nævnt i den foregående præmis, havde Kommissionen ikke grundlag for af Italcementi's tilstedeværelse under disse møder at udlede, at Unicem var repræsenteret, og at selskabet derfor havde taget del i enigheden om at stifte Interciment og det konkurrencebegrænsende formål hermed.

3054 Endelig har Kommissionen under retsmødet i sag T-50/95 påberåbt sig, at Holderbank i sit brev til Italcementi af 22. september 1986 anmodede denne om at tilsende Unicem en kopi af referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, hvori Interciment's situation blev omtalt.

3055 Som det allerede er anført ovenfor i præmis 3045 er denne oplysning imidlertid ikke ensbetydende med, at Unicem tilsluttede sig aftalen om stiftelse af Interciment.

3056 Det fremgår af ovenstående, at Kommissionen ikke havde grundlag for at antage, at Unicem havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment. Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, må derfor annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at Unicem deltog i denne aftale.

7. Situationen for så vidt angår Asland

3057 Asland har benægtet overhovedet at have deltaget i stiftelsen af Interciment. Selskabet har fremhævet, at i modsætning til, hvad Kommissionen har gjort gældende, var det ikke repræsenteret ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986, hvor der blev truffet beslutning om at stifte Interciment. Kommissionen har i øvrigt hverken i meddelelsen af klagepunkter, under høringen i marts 1993 eller i den anfægtede beslutning fremlagt noget bevis for, at Asland skulle have været til stede under dette møde. Asland har endvidere bestridt de forskellige udredninger, Kommissionen har foretaget i nr. 25, punkt 9, i den anfægtede beslutning med henblik på at godtgøre selskabets tilstedeværelse under det pågældende møde. Selskabet har endvidere anført, at Kommissionen aldrig har hævdet, at det havde deltaget i mødet i Baden-Baden den 9. september 1986, hvor Interciment's opgaver blev bekræftet. Endelig er det på intet sted i den anfægtede beslutning påstået, at Holderbank's brev af 22. september 1986 med krav om betaling af en andel af aktierne i Interciment var blevet sendt til Asland.

3058 Kommissionen har i sit svarskrift påberåbt sig to dokumenter, nemlig referatet af mødet i Asland's bestyrelse den 25. juni 1986 (dok. 33.322/1562 og 1563) og referatet af mødet i selskabets bestyrelse den 26. juni 1986 (dok. 33.322/1598-1603), der uigendriveligt beviser Asland's tilstedeværelse ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986. I duplikken har den anført, at fremlæggelsen af disse to dokumenter kun endegyldigt skal oplyse Retten om et faktisk forhold, der allerede er godtgjort i den anfægtede beslutning.

3059 Med hensyn til dette spørgsmål bemærkes det for det første, at i nr. 25, punkt 9, i den anfægtede beslutning har Kommissionen støttet sig på to oplysninger til godtgørelse af, at Asland var til stede ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986: den omstændighed, at det ved mødet i Rom den 28. maj 1986 var planlagt, at Asland skulle deltage i mødet, og at der ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986 blev tildelt spanske aktier i Interciment's kapital.

3060 For så vidt angår den første oplysning beviser den ikke, at Asland faktisk deltog i mødet i Stockholm, selv om det ifølge referatet af mødet i Rom den 28. maj 1986 er rigtigt, at deltagerne i dette møde, heriblandt Asland, var blevet enige om at mødes igen den 9. juni 1986 i Stockholm (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/18771).

3061 For så vidt angår den anden oplysning viser den højst, at der var en spansk deltager til stede ved mødet i Stockholm. Den beviser ikke, at repræsentanten var fra Asland. Den omstændighed, at Holderbank sendte sin anmodning om betaling af den spanske aktieandel i Interciment's kapital til J. Félix fra Hornos Ibéricos (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 6, dok. 33.126/19023), bestyrker i øvrigt tvivlen om, hvorvidt Asland var til stede ved mødet i Stockholm.

3062 Under disse omstændigheder, og eftersom Asland under den administrative procedure stadigt har gjort gældende, at den eneste oplysning, der var fremført mod selskabet i meddelelsen af klagepunkter vedrørende de forskellige klagepunkter mod det, er dets deltagelse i mødet i Rom den 28. maj 1986 (jf. Asland's svar på meddelelsen af klagepunkter, s. 41 og 42, og referatet af høringen den 11.3.1993, s. 38 og 39), kan Kommissionen ikke nu forsøge at godtgøre, at Asland var til stede ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986, på grundlag af de to referater fra denne virksomhed, der er nævnt ovenfor i præmis 3058, som ikke var omtalt i meddelelsen af klagepunkter, som ikke var i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), og som Kommissionen aldrig formelt har anmodet Asland om at fremsætte bemærkninger til under den administrative procedure.

3063 Det følger således af ovenstående, at Kommissionen ikke har godtgjort, at Asland var til stede ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986.

3064 Endvidere deltog Asland ikke i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986. Brevet af 22. september 1986, hvori Holderbank over for en række virksomheder krævede betaling af aktieandelene i Interciment's kapital, blev heller ikke sendt til selskabet. Dette brev, som blev sendt til J. Félix fra Hornos Ibéricos for så vidt angår det spanske marked (jf. ovenfor i præmis 3061), vedrørte ganske vist betaling af »de spanske aktier« i Interciment's kapital. Af de ovenfor i præmis 3041 nævnte grunde kan det imidlertid ikke på grundlag af denne oplysning konkluderes, at Asland havde givet udtryk for sin støtte til den erhvervelse af en kapitalandel i Interciment, som den spanske repræsentant accepterede ved mødet i Stockholm den 9. juni 1986.

3065 Det må konkluderes, at det var med urette, at Kommissionen fastslog, at Asland havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment. Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, må derfor annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at Asland deltog i denne aftale.

8. Situationen for så vidt angår Uniland

3066 Uniland (sag T-58/95) har gjort gældende, at Kommissionen ikke har anført, på grundlag af hvilke beviser den har anset det for godtgjort, at selskabet deltog i aftalen om stiftelse af Interciment.

3067 Selskabet har anført, at det ikke deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986. Den omstændighed, at P. Rumeu var til stede under mødet i Baden-Baden den 9. september 1986, kan ikke i sig selv anses for bevis for selskabets deltagelse i stiftelsen af Interciment. Ved mødet i Bruxelles den 6. november 1986 havde P. Rumeu holdt sig uden for drøftelserne af og aftalerne

om Interciment. Under alle omstændigheder havde deltagerne i dette møde udelukkende drøftet en eventuel rent formel ændring af Interciment's selskabsformål, som, da det kom til stykket, aldrig blev gennemført. At der overhovedet ikke var nogen forbindelse mellem Interciment og Uniland, bekræftes endvidere af, at hverken Uniland eller P. Rumeu omtales i dokumenterne vedrørende Interciment. Kommissionen kan i den forbindelse ikke påberåbe sig dokumenter, der er skrevet af tredjemænd, og hvori det nævnes, at der skulle sendes dokumenter til P. Rumeu (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 33), som bevis for en forbindelse mellem Interciment og Uniland.

3068 Endelig har Uniland gjort gældende, at selskabet aldrig direkte eller indirekte har tegnet sig for en andel i Interciment's kapital, og at det aldrig er blevet anmodet herom. Det har endvidere anført, at Kommissionen ikke har fremlagt noget bevis herfor. En sådan tegning kan ikke udledes af det brev, Holderbank sendte den 22. september 1986 til Hornos Ibéricos med anmodning om betaling af »de spanske aktier« i Interciment. Uniland har tillige fremhævet, at selskabet aldrig har været repræsenteret i Interciment's ledelse.

3069 Det bemærkes imidlertid, at Uniland ved P. Rumeu deltog i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 2695).

3070 Under hensyn til det ovenfor i præmis 3011 anførte, og idet det ikke er nødvendigt at tage stilling til Uniland's argumentation vedrørende selskabets deltagelse i mødet i Bruxelles den 6. november 1986, da denne oplysning ikke blev nævnt i nr. 54, punkt 3, i den anfægtede beslutning, må Uniland, eftersom selskabet ikke har fremlagt beviser for, at det ved det i den foregående præmis nævnte møde åbent tog afstand fra aftalen om stiftelse af Interciment, anses for at have tilsluttet sig dette initiativ eller i det mindste for at have givet de øvrige parter dette indtryk (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

3071 Det er i den forbindelse uden betydning, at hverken Uniland eller P. Rumeu omtaltes i nogen af dokumenterne vedrørende Interciment, at Uniland aldrig har bidraget økonomisk til Interciment, og at selskabet aldrig er blevet anmodet herom, og tillige, at Uniland aldrig har været repræsenteret i Interciment's ledelse.

3072 Det må konkluderes, at Kommissionen havde grundlag for i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, at fastslå, at Uniland havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment.

3073 Den anfægtede beslutning indeholder imidlertid ikke nogen oplysninger, på grundlag af hvilke det kan konkluderes, at Uniland havde givet udtryk for sin støtte til aftalen, inden selskabet deltog i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den

9. september 1986. Selv under forudsætning af, at Uniland, som hævdet af Kommissionen i dens indlæg, var repræsenteret af den spanske deltager i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, forholder det sig dog således, at den første håndgribelige tilkendegivelse af, at Uniland personligt tilsluttede sig aftalen om stiftelse af Interciment, skete den 9. september 1986, hvor selskabet deltog i mødet i Baden-Baden mellem delegationslederne og medlemmerne af ETF. Beslutningens artikel 4, stk. 2, må derfor annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at Uniland deltog i aftalen før denne dato.

3074 Uniland har givet udtryk for forundring over, at Kommissionen ikke har pålagt den virksomhed, J. Félix kom fra, ansvar for at have deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment, selv om han var medlem af Interciment's eksekutivkomité.

3075 Dette forhold kan under alle omstændigheder ikke medføre, at der må ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til Uniland, da den er behørigt bevist (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146). På grundlag af det ovenfor fastslåede kan det konstateres, at Kommissionen med rette konkluderede, at Uniland havde deltaget i aftalen om stiftelsen af Intercimenti.

9. Situationen for så vidt angår Cementir

3076 Cementir har erklæret intet at have haft med stiftelsen og driften af Interciment at gøre. Selskabet opfylder ingen af de kriterier, Kommissionen har opstillet i nr. 54, punkt 3, i den anfægtede beslutning. Omtalen af den italienske industri i brevet af 22. september 1986, hvori Holderbank over for Italcementi krævede betaling af en andel af aktierne i Interciment, angik ikke Cementir, idet kun Italcementi og Unicem var involveret i ETF. Under alle omstændigheder var disse italienske aktier fuldt ud blevet betalt af Italcementi, der har bekræftet, at dette selskab ikke har overdraget nogen til andre italienske producenter (jf. Italcementi's svar af 21.3.1990 på en begæring om oplysninger fra Kommissionen).

3077 Det må i den forbindelse fastslås, at Cementir hverken deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986 eller i mødet i Baden-Baden den 9. september 1986. Brevet af 22. september 1986, hvori Holderbank over for en række virksomheder krævede betaling af aktieandelene i Interciment, blev heller ikke sendt til Cementir. Dette brev, som blev sendt til A. Agostino fra Italcementi for så vidt angår det italienske marked (jf. ovenfor i præmis 3013 og 3049), vedrørte ganske vist betaling af de italienske aktier i Interciment's kapital. Af de ovenfor i præmis 3041 nævnte grunde kan det imidlertid ikke på grundlag af denne omtale af »de italienske aktier« konkluderes, at Cementir havde tilsluttet sig denne erhvervelse af en kapitalandel og dermed aftalen om stiftelse af Interciment. I øvrigt havde selskabet Sogec, som Cementir ingen forbindelse havde til, fået overdraget de italienske aktier i Interciment (bilag 2 til dagsordenen for mødet i ETF den 19.8.1986, den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 2, dok. 33.126/18821), og da det kom til stykket, var det kun Italcementi, der tegnede dem (jf. ovenfor i præmis 3051).

3078 En italiensk delegationsleders tilstedeværelse ved møderne i Stockholm og Baden-Baden og den omstændighed, at Cementir var direkte medlem af Cembureau, kan — i modsætning til, hvad Kommissionen har gjort gældende i sit svarskrift — af de ovenfor i præmis 2774 og 2776 anførte grunde ikke medføre, at det kan lægges til grund, at Cementir deltog i aftalen om stiftelse af Interciment.

3079 Det må konkluderes, at det var med urette, at Kommissionen fastslog, at Cementir havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment.

3080 Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, må derfor annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at Cementir deltog i denne aftale.

D — Varigheden af den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, omhandlede overtrædelse

3081 I den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, har Kommissionen lagt til grund, at overtrædelsen vedrørende aftalen om stiftelse af Interciment fandt sted fra den 9. juni 1986 til den 26. marts 1993. Den 9. juni 1986 er den dato, hvor mødet i Stockholm fandt sted, og det blev besluttet at stifte det fælles handelsselskab Interciment (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 1). Den 26. marts 1993 er datoen for generalforsamlingen i Interciment, hvor det blev besluttet at opløse selskabet (jf. referatet af denne generalforsamling, som blev sendt til Kommissionen af Holderbank's advokat den 3.5.1993, den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 16).

3082 Det er allerede blevet fastslået, at da Kommissionen lagde til grund, at Uniland havde påbegyndt overtrædelsen den 9. juni 1986, foretog den en urigtig vurdering af begyndelsestidspunktet for denne virksomheds deltagelse i den pågældende overtrædelse. Dette skal således ændres til den 9. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 3073).

3083 Retten skal nu foretage en gennemgang af de anbringender, sagsøgerne har fremført for at bestride Kommissionen afgørelse om at fastsætte tidspunktet for overtrædelsens ophør til den 26. marts 1993.

3084 For det første har CBR, Ciments français, Lafarge, Uniland, Oficemen, Italcementi, Holderbank og Blue Circle gjort gældende, at Kommissionen fejlagtigt har lagt til grund, at overtrædelsen vedrørende stiftelsen af Interciment varede indtil den 26. marts 1993, selv om selskabet højst var en »tom skal«. Det var allerede den 9. september 1986 blevet besluttet, at Interciment skulle

forblive uvirksomt, og denne beslutning blev bekræftet den 6. november 1986. Uniland og Oficemen har gjort gældende, at under alle omstændigheder kunne aftalen om stiftelse af Interciment ikke have fortsat efter slutningen af maj 1987, hvor aftalen om oprettelse af ETF faldt bort.

3085 Lafarge har anført, at det var på grund af ren forsømmelighed, at de pågældende virksomheder, der havde mistet enhver interesse i Interciment, først besluttede formelt at opløse selskabet den 26. marts 1993. Holderbank har på sin side forklaret, at selskabet ved læsning af meddelelsen af klagepunkter ikke var blevet klar over den betydning, Kommissionen tillagde Interciment. Det var først ved høringen i marts 1993, at det var blevet opmærksomt på de konsekvenser, Kommissionen ville drage af Interciment's fortsatte bestående, hvilket var forklaringen på, at det straks efter høringen havde foretaget en formel opløsning af selskabet.

3086 Dyckerhoff, Italcementi og Holderbank har fremhævet, at beslutningen om at opløse Interciment i marts 1993 blev truffet af Holderbank alene, hvilket viser, at Holderbank var eneaktionær i Interciment. Italcementi fremhæver, at selskabet lod sine aktier i Interciment gå tilbage til Holderbank den 7. november 1988.

3087 Med hensyn hertil skal det bemærkes, at selv om det ved flere lejligheder blev aftalt, at Interciment skulle forblive uvirksomt (jf. ovenfor i præmis 2993), fandt man ved mødet i Baden-Baden den 9. september 1986, at det var vigtigt at sikre, at selskabet kunne træde i funktion øjeblikkeligt med henblik på iværksættelse af både stokke- og gulerodsaktioner som anbefalet i Zürich/Céligny-dokumentet over for de lande, der truede stabiliteten på deltagerlandenes markeder (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 32, og nr. 26, punkt 14, dok. 33.126/18861). Siden drøftede man igen Interciment ved møderne i ETF den 9. januar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 44, dok. 33.126/18921 og 18922) og den 11. februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 45, og nr. 26, punkt 10, dok. 33.126/18937 og 18938). Med henblik på det sidstnævnte møde fik medlemmerne af ETF fra Holderbank tilsendt balancen fra Interciment pr. 31. december 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 10, dok. 33.126/18946-18949).

3088 Det fremgår endvidere af dokumenterne 33.126/10960, 10961 og 10962, der er nævnt i nr. 26, punkt 7, i den anfægtede beslutning, samt af uddraget af Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter, der er gengivet i nr. 26, punkt 9, at den britiske virksomhed i september eller oktober 1986 gennem sit schweiziske datterselskab BCO AG foretog en betaling til Holderbank i forbindelse med Interciment.

3089 Endelig tegnede Italcementi aktier i Interciment den 11. februar 1987 og solgte dem derefter videre til Holderbank den 7. november 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 8, dok. 33.126/16218 og 16220).

3090 Disse forskellige oplysninger viser, at indtil den 7. november 1988 var den enighed, der førte til stiftelsen af Interciment, fortsat til stede. Det kan derimod ikke antages, at der fortsat var en sådan enighed efter denne dato.

3091 Kommissionen har i nr. 26, punkt 9, og nr. 54, punkt 6, i den anfægtede beslutning anført, at Holderbank, som har påstået at have tilbagekøbt alle aktierne i Interciment, aldrig har præciseret, af hvem selskabet havde købt aktierne tilbage, eller fremlagt noget som helst dokument som bevis for, at det var blevet eneaktionær i Interciment.

3092 Kommissionen har dog ikke været i stand til at fremlægge nogen oplysninger, der beviser, at andre virksomheder end Holderbank havde haft aktier i Interciment efter den 7. november 1988. Tværtimod viser referatet af Interciment's generalforsamling den 26. marts 1993 (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 16), at M. Akermann fra Holderbank alene opløste Interciment.

3093 I nr. 26, punkt 15, i den anfægtede beslutning har Kommissionen endvidere støttet sig på uddraget af Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter, hvori den britiske virksomhed har anført, at »Interciment hele tiden var klar til at træde i funktion, men kunne anvendes til et hvilket som helst formål«.

3094 Det pågældende uddrag viser imidlertid højst, at Interciment stadig eksisterede på det pågældende tidspunkt, og at det til enhver tid kunne blive virksomt. Det viser ikke, at den enighed, der var udtrykt i midten af 1986, til at pålægge dette selskab at iværksætte gulerods- og stokkeaktioner som anbefalet i Zürich/Céligny -dokumentet over for de lande, der truede stabiliteten på markederne i deltagerlandene, stadig forelå under den administrative procedure.

3095 Endelig har Kommissionen i nr. 54, punkt 4, i den anfægtede beslutning påberåbt sig, at de gulerodsaktioner, der bestod i at opkøbe græsk cement og græske klinker, blev gennemført indtil 1991.

3096 Den har imidlertid ikke fremlagt nogen oplysninger, der beviser, at disse gulerodsaktioner blev udført af Interciment.

3097 Det må konkluderes, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, må annulleres, for så vidt som det deri fastslås, at overtrædelsen i form af aftalen om stiftelse af Interciment fortsatte efter

den 7. november 1988. Denne konklusion må drages ikke alene i forhold til de ovenfor i præmis 3084, 3085 og 3086 nævnte sagsøgere, men også i forhold til SFIC, BDZ, Aker og Euroc, som har fremført anbringender, der i det væsentlige tager sigte på at opnå annullation af artikel 4, stk. 2.

3098 I forhold til Aker og Euroc bemærkes det, at det på baggrund af gennemgangen ovenfor i præmis 3087-3097 er uden betydning, at der af de ovenfor i præmis 402 nævnte grunde skal ses bort fra uddraget af Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter, der er nævnt i ovenfor i præmis 3093, da det er et bevis, der ikke kan gøres gældende over for dem.

3099 For det andet har Lafarge anført, at selskabet fra september 1986 gav udtryk for den hensigt ikke at deltage i stiftelsen af Interciment, idet det ikke efterkom opfordringen i Holderbank's brev af 22. september 1986 om at tegne en kapitalandel i Interciment. Denne beslutning blev truffet, fordi Interciment ikke opfyldte betingelserne om lovlighed, som ETF havde opstillet for sig selv.

3100 Det må imidlertid fastslås, at Lafarge ikke har fremlagt nogen oplysninger, der beviser, at selskabet på det pågældende tidspunkt åbent havde meddelt de øvrige parter, at denne beslutning skulle anses for en udtrædelse af forpligtelserne i henhold til aftalen om stiftelse af Interciment eller i det mindste for et tegn på, at selskabet tog afstand fra det ulovlige formål, Interciment havde fået ved stiftelsen. Tværtimod fremgår det, at Lafarge den 10. februar 1987 fra Holderbank fik tilsendt Interciment's balance pr. 31. december 1986 med henblik på mødet i ETF den næste dag (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 10, dok. 33.126/18936, 18937 og 18938), hvilket modbeviser Lafarge's oplysning om, at selskabet havde taget afstand fra aftalen om stiftelse af Interciment i september 1986.

3101 Dette argument kan derfor ikke medføre, at fastlæggelsen ovenfor i præmis 3087-3097 af varigheden af overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, ikke har gyldighed i forhold til Lafarge.

3102 For det tredje har Uniland gjort gældende, at selskabet ikke kan gøres ansvarlig for Interciment's fortsatte bestående, når det aldrig har deltaget hverken i selskabskapitalen eller i ledelsen af dette selskab.

3103 Uniland har imidlertid ikke fremlagt nogen oplysninger, som beviser, at selskabet efter ved mødet i Baden-Baden den 9. september 1986 at have givet udtryk for sin støtte til stiftelsen af Interciment og det konkurrencebegrænsende formål hermed siden åbent skulle have taget afstand fra den ulovlige enighed, som det tilsluttede sig under det pågældende møde.

3104 Uniland's argument kan derfor ikke medføre, at fastlæggelsen ovenfor i præmis 3087-3097 af varigheden af overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, ikke har gyldighed i forhold til dette selskab.

E — Aktindsigt

3105 Heidelberger, Asland og Cementir har efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 vedrørende aktindsigt fremlagt en række dokumenter, som disse selskaber kunne have anvendt under den administrative procedure med henblik på at tage til gengælde over for klagepunktet om, at de havde deltaget i aftalen om stiftelse af Interciment.

3106 Det er imidlertid ikke længere nødvendigt, at Retten tager stilling til disse bemærkninger, eftersom det allerede er blevet fastslået, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, skal annulleres, for så vidt som det heri fastslås, at Heidelberger, Asland og Cementir har deltaget i overtrædelsen vedrørende aftalen om stiftelse af Interciment (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 3046, 3065 og 3080).

3107 Dyckerhoff, SFIC, Lafarge, Holderbank, Aker og Euroc har endvidere fremsat en række bemærkninger på grundlag af de dokumenter, de har fået adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse, der er nævnt ovenfor i præmis 3105. De har søgt at bevise, at Kommissionen ved kun at give dem begrænset adgang til meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter under den administrative procedure har tilsidesat deres ret til kontradiktion i forbindelse med den overtrædelse, de pålægges ansvar for i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, for så vidt som de ikke har fået adgang til diskulperende oplysninger.

3108 For det første har Dyckerhoff, SFIC, Lafarge, Aker og Euroc påberåbt sig forskellige dokumenter, der understøtter ønsket hos de parter, som stiftelsen af Interciment vedrører, om at sikre sig, at deres initiativ var lovligt.

3109 Dyckerhoff har i sit indlæg af 5. januar 1998 fremlagt en række dokumenter som bevis for, at det fra begyndelsen var aftalen, at stiftelsen af Interciment skulle underkastes en retlig bedømmelse (dok. 33.126/7639, 7640 og 7641).

3110 De bemærkninger, som Dyckerhoff kunne have fremsat på grundlag af disse dokumenter under den administrative procedure, ville imidlertid ikke have medført, at der måtte ses bort fra de objektive konstateringer, der har kunnet foretages på grundlag af samtlige de dokumenter,

Kommissionen har nævnt i nr. 26 i den anfægtede beslutning, nemlig at det uden afventning af den påtænkte juridiske rådgivning blev besluttet at stifte Interciment og at give selskabet et formål, der var åbenbart i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

3111 Endvidere er dokument 33.126/7639, der er nævnt ovenfor i præmis 3109, blevet påberåbt af SFIC i selskabets indlæg af 7. januar 1998, af Lafarge i selskabets indlæg af 28. januar 1998 og af Aker og Euroc i deres indlæg af 29. december 1997. De har anført, at dokumentet, der er et brev af 6. november 1986 fra J. Van Hove fra CBR til M. Akermann fra Holderbank, viser, at fællesskabsmyndighederne var blevet underrettet om stiftelsen af Interciment, og at det var planlagt at anmelde foranstaltningen til Kommissionen.

3112 Selv hvis der kunne være blevet fremsat bemærkninger hertil under den administrative procedure, ville de imidlertid ikke have haft nogen betydning for Kommissionens kritik over for de parter, der var involveret i stiftelsen af Interciment, af, at selskabet aldrig var blevet anmeldt til Kommissionen (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 13, og nr. 65, punkt 5, femte led).

3113 Lafarge har endvidere påberåbt sig dokument 33.126/19009, Blue Circle's notat vedrørende samtalen den 6. november 1986 mellem medlem af Kommissionen P. Sutherland og en række repræsentanter for den europæiske cementindustri, til støtte for, at stiftelsen af Interciment skulle være blevet bragt til Kommissionens kendskab og drøftet med den.

3114 Imidlertid viser dette dokument højst, at »B. Laplace påpegede vanskelighederne for de øvrige europæiske cementproducenter ved at gøre modstød på det græske marked«. Det beviser ikke, at repræsentanterne for den europæiske cementindustri havde underrettet Kommissionen om stiftelsen af det fælles handelsselskab Interciment med henblik på at iværksætte gulerods- og stokkeaktioner over for de producenter — i den foreliggende sag de græske producenter — der truede stabiliteten på de øvrige europæiske markeder. Under alle omstændigheder ville de bemærkninger, som Lafarge kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af dette dokument, ikke have medført, at der måtte ses bort fra Kommissionens kritik over for de parter, der var involveret i stiftelsen af Interciment, af, at selskabet aldrig var blevet anmeldt til Kommissionen.

3115 For det andet har Dyckerhoff og Holderbank gjort gældende, at hvis de havde fået adgang til visse dokumenter i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure, kunne de have anvendt disse med henblik på at gøre gældende, at Interciment var forblevet uvirksomt.

3116 I sit indlæg af 5. januar 1998 har Dyckerhoff fremlagt en række dokumenter, der beviser, at Interciment aldrig har drevet noget form for virksomhed (dok. 33.126/16509, 16515 og 16516).

3117 I sit indlæg af 8. december 1997 har Holderbank påberåbt sig følgende uddrag af de oplysninger, Italcementi den 21. marts 1990 afgav over for Kommissionen i forbindelse med behandlingen af den foreliggende sag (dok. 33.126/15978-15985, navnlig 15984): »Indtil [Holderbank's] tilbagetagelse af vore aktier var Interciment hele tiden uvirksom.« Selskabet har anført, at dette uddrag kunne have støttet dets argumentation for, at Interciment altid havde været et hvilende selskab, der i regnskabsmæssig henseende blev holdt som et rent formelt selskab uden virksomhed.

3118 Med hensyn til Dyckerhoff bemærkes det for det første, at dokument 33.126/16509 er det samme som dokument 33.126/18857, og at dokumenterne 33.126/16515 og 16516 er de samme som dokumenterne 33.126/18821 og 18822. Dokumenterne 33.126/18857, 18821 og 18822 var i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Under disse omstændigheder kan Dyckerhoff ikke påberåbe sig en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure.

3119 Under alle omstændigheder ville de bemærkninger, som Dyckerhoff og Holderbank kunnet have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de dokumenter, der er nævnt i henholdsvis præmis 3116 og 3117, kun have kunnet bekræfte de oplysninger, som Kommissionen behørigt har inddraget i den anfægtede beslutning. I nr. 26, punkt 14, har Kommissionen konstateret, at det flere gange blev besluttet, at Interciment skulle forblive uvirksomt. I nr. 54, punkt 2, har den anerkendt, at dette selskab »tilsyneladende aldrig trådte i funktion«.

3120 Disse bemærkninger ville derimod ikke have kunnet kaste et andet lys over uddraget af referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF den 9. september 1986, der er gengivet i nr. 26, punkt 15, og nr. 54, punkt 2, i den anfægtede beslutning, hvorefter det var blevet aftalt at sikre, at Interciment skulle kunne sætte ind med gulerods- og stokke-aktionerne med øjeblikkelig virkning (dok. 33.126/18861). Endvidere ville de ikke have kastet et andet lys over de dokumenter, der er nævnt i nr. 26, punkt 1, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 54, punkt 1 og 2, konstaterede, at aftalen om stiftelse af Interciment havde et konkurrencebegrænsende formål, hvilket var tilstrækkeligt til at konkludere, at aftalen var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 837 nævnte retspraksis).

3121 For det tredje har Holderbank i sit indlæg af 8. december 1997 nævnt et internt notat fra Blue Circle af 20. oktober 1987 (dok. 33.126/10959), hvori der fremhæves følgende:

»Der var blevet betalt et beløb til Holderbank til dækning af en kapitalandel, men det blev siden besluttet og meddelt Holderbank, at koncernen ikke ønskede at deltage i selskabets kapital.

Denne beslutning blev imidlertid ikke meddelt de ansvarlige for BCO AG's regnskabsafdeling, og der blev således begået en fejl ved registreringen af, hvad beløbet angik. Fejlen vil blive rettet i 1987.«

3122 Selskabet er af den opfattelse, at hvis det havde haft dette dokument til rådighed, da det forberedte sit svar på meddelelsen af klagepunkter, ville det have kunnet underbygge sin argumentation vedrørende Blue Circle's beslutning om ikke at deltage i Interciment.

3123 Holderbank har endvidere påberåbt sig det følgende uddrag af de oplysninger, Italcementi fremkom med den 21. marts 1990 på foranledning af Kommissionens begæring om oplysninger (dok. 33.126/15978-15985, særligt 15984, nævnt ovenfor i præmis 3117):

»Aktierne var ihændehaveraktier. Ifølge hvad Holderbank mundtligt har meddelt os, var Holderbank og vort selskab de eneste deltagere, indtil Holderbank tog aktieandelen på 12,5%, som vort selskab havde, tilbage.«

3124 Selskabet har anført, at dette uddrag kunne have understøttet dets argumentation for, at Italcementi var den eneste anden virksomhed, der var aktionær i Interciment, indtil Italcementi solgte sine aktier tilbage til Holderbank den 7. november 1988.

3125 Det bemærkes imidlertid, at det interne notat af 20. oktober 1987 fra Blue Circle (dok. 33.126/10959) var blevet påført »A: europæiske producenter« i forbindelse med aktindsigten under den administrative procedure og endog var i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Holderbank ville således have kunnet anvende dette dokument til støtte for sit svar på meddelelsen af klagepunkter. Under disse omstændigheder kan selskabet ikke i denne forbindelse påberåbe sig det som bevis for, at dets ret til kontradiktion skulle være blevet tilsidesat under den administrative procedure.

3126 Under alle omstændigheder er de oplysninger, det udleder både af dette interne notat og af uddraget af de oplysninger, som er fremlagt af Italcimenti den 21. marts 1990, blevet behørigt inddraget af Kommissionen i den anfægtede beslutning.

3127 I sagsfremstillingen har Kommissionen vedrørende Interciment for det første bemærket følgende (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 7):

»Blue Circle betalte for sin andel via sit schweiziske datterselskab BCO AG i perioden mellem september og oktober, således som det fremgår af en kontoopgørelse af 7. november 1986 (dok. 33.126/10960-10962), men fik senere BCO AG til at ændre angivelsen af formålet med betalingen af beløbet til dækning af aktierne i Interciment, således at beløbet derefter blev angivet som værende et 'bidrag til markedsundersøgelser' (dok. 33.126/10958).«

3128 Den har endvidere gengivet (i nr. 26, punkt 9) uddraget af Blue Circle's svar på meddelelsen af klagepunkter (punkt 4.159), hvori den britiske virksomhed erklærede, at den »med den foretagne betaling havde betalt Holderbank sin ottendedel af de udgifter, Holderbank havde haft til at oprette Interciment SA«.

3129 Kommissionen har endvidere konstateret (i nr. 26, punkt 8, dok. 33.126/16218 og 16220), at Italcementi tegnede aktier den 11. februar 1987 og solgte dem videre til Holderbank den 7. november 1988.

3130 Endelig har den gentaget Holderbank's egne udtalelser på foranledning af en begæring om oplysninger (dok. 33.126/18329) og anført følgende (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 9):

»Ud over Holderbank har kun ét andet medlem af European Task Force (nemlig Italcementi, red.) tegnet sine aktier og indbetalt beløbet. (Et andet medlem (Blue Circle, red.) har foretaget indbetaling, men er aldrig reelt blevet aktionær. Det pågældende medlem anmodede om at få overdragelsen af ihændehaveraktierne udsat på ubestemt tid, men gjorde aldrig senere, øjensynlig på grund af manglende interesse, krav på en sådan overdragelse. Derfor, og i betragtning af det ret ubetydelige beløb, har der aldrig fundet nogen overdragelse sted). Der blev ikke udfærdiget nogen dokumenter herom, men at det forholdt sig sådan, kan udledes af formuleringen i svaret på spørgsmål 7/e (skrivelse af 22.9.1986, hvori Holderbank kræver betaling for aktieposterne, omtalt nedenfor, red.). Desuden har Holderbank allerede for nogen tid siden opkøbt alle aktierne og er således nu eneaktionær i Interciment SA, som er et selskab, der hidtil ikke har udøvet nogen virksomhed.«

3131 De bemærkninger, som Holderbank kunne have fremsat under den administrative procedure med henblik på at gøre gældende, at bortset fra Italcementi's midlertidige deltagelse i Interciment's kapital havde ingen anden virksomhed end Holderbank selv tegnet aktier i det fælles handelsselskab, ville således kun have kunnet bekræfte oplysninger, som Kommissionen

havde taget behørigt hensyn til i den anfægtede beslutning. De ville derimod ikke have kunnet kaste et andet lys over den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 26, navnlig punkt 1, 2 og 6, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i nr. 54, navnlig punkt 1, 2 og 4, fastslog, at der fra den 9. juni 1986 var enighed om at stifte det fælles handelsselskab Interciment med det formål at iværksætte stokke- og gulerodsaktioner, hvilket var tilstrækkeligt til at konstatere en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

3132 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at bemærkningerne fra Dyckerhoff, SFIC, Lafarge, Holderbank, Aker og Euroc ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Disse sagsøgere har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion under den administrative procedure.

Foranstaltninger til beskyttelse af det italienske marked (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3)

3133 I den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, har Kommissionen fastslået, at der er begået følgende to overtrædelser i forbindelse med foranstaltninger til beskyttelse af det italienske marked mod import af cement fra Grækenland:

— en samordnet praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [artikel 4, stk. 3, litra a)]

— en aftale, som vedrørte kontrakter, der var underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede cement fra Grækenland [artikel 4, stk. 3, litra b)].

3134 Kommissionen har draget de tre italienske cementproducenter Italcementi, Unicem og Cementir og »de andre deltagere i Cembureau Task Force« til ansvar for den første overtrædelse (den anfægtede beslutning, nr. 55, punkt 1). Der er kun pålagt ansvar for den anden overtrædelse i forhold til de tre italienske producenter.

A — Den samordnet praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [artikel 4, stk. 3, litra a)]

3135 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), har Cembureau, Holderbank, Blue Circle, Oficemen, Asland, Uniland, Hispacement, SFIC, Lafarge, Ciments français, BDZ, Dyckerhoff, Heidelberger, CBR, Aker, Euroc, Aalborg Portland, Irish Cement, Italcementi, Unicem og Cementir »fra den 17. juni 1986 til den 15. marts 1987 overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en samordnet praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde«.

3136 Bortset fra Hispacement, der ikke har anlagt sag med påstand om annullation af den anfægtede beslutning, samt Cembureau og SFIC, der ikke udtrykkeligt har bestridt tilstedeværelsen af overtrædelsen i artikel 4, stk. 3, litra a), har alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der er nævnt i bestemmelsen, fremført anbringender til støtte for annullation heraf. Enkelte sagsøgere har bestridt, at der skulle have foreligget en sådan samordnet praksis. Langt de fleste af dem har benægtet at have været involveret i en sådan praksis. Visse anbringender vedrører varigheden af overtrædelsen. I forbindelse med gennemgangen af de enkelte anbringender vil det blive oplyst, hvilke sagsøgere der er tale om.

3137 Endvidere har CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Asland, Uniland, Oficemen, Holderbank, Aker og Euroc gjort gældende, at Kommissionen, da den konstaterede overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), tilsidesatte deres ret til kontradiktion ved ikke at give dem adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

1. Spørgsmålet om, hvorvidt der forelå en samordnet praksis

3138 I sagsfremstillingen vedrørende foranstaltninger til beskyttelse af det italienske marked (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 2) anførte Kommissionen følgende:

»Den 30. april 1986 indgik den græske producent Titan [...] og den største italienske producent af færdigblandet beton, Calcestruzzi [...], en femårig kontrakt, hvori Titan forpligtede sig til at sælge og Calcestruzzi forpligtede sig til at købe op til 440 000 t cement om året, idet de faktiske årlige leverancer kunne fastlægges ved senere aftaler (dok. 33.126/16361-16368 og 19210-19217).«

3139 Den anførte endvidere (punkt 3, første afsnit), at problemerne med Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland til Italien blev taget op i ETF og fra den 17. juni 1986 drøftet på flere af ETF's møder samt under delegationsledernes møder den 9. september og den 6. november 1986. Et internt notat fra Blue Circle af 4. september 1986 (dok. 33.126/11026 og 11027) viser, at Blue Circle havde taget problemet med græsk eksport til Italien op med Titan (punkt 3, andet afsnit).

3140 Under henvisning til et brev, som Titan havde skrevet til sine advokater i London den 2. september 1988, hvor den manglende opfyldelse af kontrakten mellem Titan og Calcestruzzi var blevet til en voldgiftssag, anførte Kommissionen følgende (punkt 4):

»Samtidig med at ETF blev gjort opmærksom på problemet, blev der lagt pres på Calcestruzzi, for at Calcestruzzi skulle undlade at opfylde kontrakten med Titan. Som det fremgår af [det pågældende brev], var Calcestruzzi lidet tilbøjelig til at opfylde kontrakten efter forhandlinger med visse italienske cementproducenter.«

3141 Kommissionen henviste endvidere (punkt 5) til uddrag af referatet af ETF's møde den 11. februar 1987 og referatet af mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 (og ikke den 15.3.1987, som det ved en fejl er anført i den anfægtede beslutning), der gengiver den rapport, den italienske repræsentant ved disse to møder afgav om drøftelserne mellem de italienske cementproducenter på den ene side og Calcestruzzi og moderselskabet Ferruzzi på den anden side.

3142 På grundlag af disse forskellige oplysninger anfører den følgende (nr. 55, punkt 1):

»Det pres, der blev lagt på Calcestruzzi, og Calcestruzzi's manglende opfyldelse af kontrakten med Titan om køb af cement, indgår blandt de stokkeaktioner, der blev vedtaget i Task Force, og er resultatet af en samordnet praksis mellem de italienske producenter Italcementi, Unicem og Cementir samt mellem dem og de andre deltagere i Cembureau Task Force, der er nævnt under nr. 53, punkt 9, med det formål at fratage de græske producenter en kunde, som havde stor betydning for deres muligheder for at trænge ind på det italienske marked.«

3143 Sagsøgerne har i det væsentlige fremført syv anbringender til bestridelse af, at der forelå den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), anførte samordnede praksis.

3144 For det første har flere gjort gældende, at Kommissionen ikke har godtgjort, at spørgsmålet om Ferruzzi/Calcestruzzi-koncernens import til Italien af cement fra Grækenland havde givet anledning til en ulovlig samordnet praksis mellem cementproducenterne på europæisk plan.

3145 Unicem har bestridt den af Kommissionen påviste forbindelse mellem ETF og det påståede pres på Calcestruzzi. Selskabet har gjort gældende, at der ikke kan føres bevis for den påståede forbindelse på grundlag af en henvisning i Zürich/Céligny-dokumentet til ønsket om solidaritet mellem cementproducenterne i Vesteuropa. Selskabet har gjort gældende at have løst problemet med leverancer til Calcestruzzi fuldstændig selvstændigt og uafhængigt af de andre europæiske cementproducenter. I modsat fald ville selskabet ikke have tøvet med at henvende sig til dem for at få deres støtte til sine foranstaltninger over for Calcestruzzi og Titan. Endelig nævnes der i dokumenterne vedrørende ETF's og delegationsledernes møder ingen anden særlig foranstaltning i forbindelse med Calcestruzzi/Titan-kontrakten. I intet af disse dokumenter nævntes Titan. For så vidt angår Blue Circle's notat af 4. september 1986, der er nævnt i nr. 27, punkt 3, i den anfægtede beslutning, kunne ophavsmanden ifølge Unicem meget vel have indhentet oplysningerne deri hos Titan eller tredjemand. Dette notat er derfor ikke bevis for, at der i ETF blev foretaget en samordning af praksis vedrørende Calcestruzzi/Titan-kontrakten.

3146 Uniland har anført, at Kommissionen som bevis for den påståede samordnede praksis har støttet sig på en uklar omtale af beskyttelsesforanstaltninger i Zürich/Céligny-dokumentet (nr. 27, punkt 1). Denne sagsøger har benægtet, at »Calcestruzzi-problemet« blev drøftet under delegationsledernes møder og møderne i ETF. Selskabet har påpeget, at Kommissionen ikke kan påberåbe sig erklæringer fra italienske cementproducenter, idet der højst var tale om ensidige udsagn, som de andre deltagere ikke havde vist nogen interesse for. Endelig har Kommissionen ikke godtgjort, at de forskellige betingelser for, at der kunne antages at foreligge en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, alle var opfyldt. For det første har den ikke bevist, at der havde været nogen egentlig kontakt mellem parterne, idet den kun har påberåbt sig en række møder, hvorunder visse deltagere ensidigt havde givet udtryk for deres betænkeligheder, uden at der på noget tidspunkt havde været tale om at udveksle oplysninger eller føre drøftelser. For det andet har den ikke bevist, at den påståede samordning havde fået parterne til at indtage en konkurrencebegrænsende adfærd på markedet eller at ændre deres adfærd på markedet.

3147 Oficemen har anført, at Kommissionen ikke har godtgjort, at det kunne have haft indflydelse på sammenslutningens, dens medlemmers eller de italienske cementproducenters konkurrencemæssige adfærd, at de fik de oplysninger, der var blevet videregivet i ETF.

3148 Italcementi har anført, at Kommissionen ikke har fremlagt noget bevis for, at der forelå en samordnet praksis. Selskabet har gjort gældende, at når virksomheder (som inden for ETF deltog i en fælles lobbyvirksomhed og varetog fuldt ud lovlige formål) holdt hinanden

orienterede om den løbende udvikling i konkurrencen på et af de markeder, der var mest udsat for presset fra de græske producenter, var dette tværtimod udtryk for en adfærd i overensstemmelse med kravene i traktatens artikel 85, stk. 1. Det var således fuldt ud lovligt, at man ved ETF's møder havde diskuteret drøftelserne mellem de italienske cementproducenter og Calcestruzzi, der i øvrigt var offentligt kendte. Endvidere førte drøftelserne af Calcestruzzi i ETF ikke til, at der blev lagt pres på Calcestruzzi, og de fik ingen følger. Herudover fandt de sted tilfældigt og var ikke konkrete. Italcementi har anført, at der ikke var nogen forbindelse mellem kontrakterne om levering af cement, som blev indgået mellem de italienske cementproducenter og Calcestruzzi, på den ene side og de beskyttelsesforanstaltninger, man påtænkte i ETF, på den anden side. Selskabet har bemærket, at Kommissionen ikke nærmere har anført, hvilken form for pres Calcestruzzi var blevet udsat for fra de andre medlemmer af ETF, som ikke eksporterede til Italien og ikke havde nogen interesse i at gøre det. Kommissionen tog heller ikke hensyn til, at det kun var de italienske cementproducenter, der deltog i leveringskontrakterne med Calcestruzzi.

3149 Holderbank har benægtet, at der skulle have været en grundlæggende aftale i ETF om foranstaltninger til beskyttelse af det italienske marked.

3150 Med hensyn hertil bemærkes det, at begrebet samordnet praksis omhandler en form for koordinering mellem virksomheder, hvorved disse ikke går så langt som til at indgå en egentlig aftale, men dog bevidst erstatter den risiko, der er forbundet med normal konkurrence, med et indbyrdes praktisk samarbejde. Ved afgrænsningen af begrebet skal kriterierne om koordinering og samarbejde forstås ud fra den grundtanke, der ligger bag traktatens konkurrencebestemmelser, om, at enhver erhvervsdrivende uafhængigt skal tage stilling til den politik, han vil føre på fællesmarkedet. Dette krav om uafhængighed udelukker kategorisk enhver direkte eller indirekte kontakt mellem erhvervsdrivende, som har til formål eller til følge, at der opstår konkurrencevilkår, som ikke svarer til markedets normale vilkår. Som det fremgår af selve ordlyden af traktatens artikel 85, stk. 1, forudsætter begrebet samordnet praksis ud over en samordning mellem virksomhederne en adfærd på markedet, der ligger i forlængelse af denne samordning, og årsagsforbindelse mellem samordningen og adfærden (jf. senest den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 115-118, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 158-161).

3151 Det bemærkes, at det under ETF's møde i London den 17. juni 1986, dvs. nogle uger efter indgåelsen af kontrakten mellem Calcestruzzi og Titan om levering af cement, blev aftalt, at A. d'Agostino fra Italcementi skulle »koordinere Ferruzzi-situationen« (notat af 19.6.1986 udarbejdet af R. Cheney fra Blue Circle med titlen »Points for action«, den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 11, dok. 33.126/18787).

3152 I et internt notat af 4. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 3, dok. 33.126/11026) anførte Blue Circle:

»For Italiens vedkommende står Titan helt fast på ikke at ville opsige kontrakten med Ferruzzi før tidligst i december 1987, hvor der ser ud til at være mulighed for at gøre brug af en opsigelsesklausul.«

3153 Ved mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 blev der vedrørende Italien under punkt 1.5 (»Resumé af indlæg og konklusioner fra delegationsledernes og Task Force-repræsentanternes møde i Baden-Baden, den 9.9.1986«, den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 28, dok. 33.126/18859 og 18860) anført følgende:

»Der er holdt flere møder mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi, og det lader til, at man kunne finde en aftale for så vidt angår markedet for færdigblandet beton [...] Titan kan opsige sine aftaler med Ferruzzi til udgangen af 1987.«

3154 Ifølge Titan's brev af 2. september 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 4, dok. 33.126/19196), der er nævnt ovenfor i præmis 3140, virkede Calcestruzzi »den 6. februar 1987 [...] for første gang uvillig til at bekræfte leveringsprogrammet under henvisning til, at 'situationen med den lokale cementindustri er ved at udvikle sig'«.

3155 Under mødet i ETF i Genève den 11. februar 1987 kom den italienske repræsentant, Italcementi, ifølge det håndskrevne referat, som J. Marichal fra Lafarge skrev dagen efter (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 5, dok. 33.126/4912), med følgende redegørelse for den italienske situation:

»Aftalen mellem cementproducenterne og Ferruzzi er blevet undertegnet. Den kan forhindre import fra denne koncern af 1,5 mio. t i en halv snes havne, hvilket ville have fået katastrofale konsekvenser for priserne. Varighed: fem år. Bortset fra det krydsejerskab, der er blevet etableret, og som vil blokere ikke alene Calzestruzzi's og Ferruzzi's BPE [færdigblandet beton]-datterselskab, men også moderselskabet, Ciments de Ravenna, er der truffet en række foranstaltninger til konsolidering af denne alliance.

Ferruzzi får den nette sum af 15 mio. USD om året i fem år for sin gode vilje. Denne sum udbetales delvis i værdipapirer (Montedison), delvis i kontanter. Ferruzzi skal bruge en del heraf til at købe BPE-selskaber eller aktier i BPE-selskaber for at holde kurserne fast.

Tilbage står to problemer at løse:

1. Der må findes anden anvendelse til to Ferruzzi-skibe. Der er tale om silo-skibe på 6 000 DWT.

2. Kontrakterne på 75 000 t om året med Titan [...] må opfyldes, eller også må der betales bøder.

Italcementi beder sine europæiske kolleger om hjælp til at løse disse problemer.

De italienske cementproducenter vil anmode EF om tilladelse til at gøre brug af den italienske lov om 'forhåndsindberetning' om enhver cementimport.

De opfordrer deres europæiske kolleger til at advisere deres repræsentanter ved EF, således at de ikke går imod denne anmodning.«

3156 Ved mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 gentog den italienske repræsentant, »hvad der allerede var blevet sagt på møderne i Task Force (jf. J.M.'s notat af 12.2.1987), men pointerede, at aftalen med Ferruzzi endnu ikke var endelig indgået« (»Truslen fra indtrængen hos de europæiske cementproducenter: status pr. 15.3.1987«, den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 5, dok. 33.126/4860).

3157 Det fremgår af disse forskellige uddrag af dokumenter, at kort efter, at kontrakten om levering af cement var blevet indgået mellem Calcestruzzi og Titan i april 1986, blev spørgsmålet om Ferruzzi/Calcestruzzi-koncernens import af cement fra Grækenland til Italien bragt op i ETF, der bl.a. var blevet oprettet med det formål at undersøge stokkeaktioner, der skulle forhindre lavprisimport af cement (primært fra Grækenland), der truede stabiliteten på markederne i Vesteuropa (jf. ovenfor i præmis 2537 og 2538).

3158 Under mødet i ETF den 17. juni 1986 blev det pålagt Italcementi at koordinere »Ferruzzi-situationen«.

3159 Efter denne samordning blev der forgæves rettet henvendelse til Titan for at få denne til at opsige kontrakten, dette selskab havde indgået med Calcestruzzi. Samtidig iværksatte de italienske cementproducenter drøftelser med Ferruzzi -koncernen for at få datterselskabet Calcestruzzi til at opgive at gennemføre kontrakten.

3160 Disse drøftelser, som blev refereret over for repræsentanterne for ETF og delegationslederne, da de mødtes i Baden-Baden den 9. september 1986, førte til en aftale mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi.

3161 Medlemmerne af ETF fik af den italienske repræsentant meddelelse om denne aftale under mødet den 11. februar 1987. Repræsentanten meddelte bl.a., at aftalen kunne forhindre Ferruzzi-koncernens cementimport, der blev anset for at have katastrofale følger for priserne. Han bad endvidere sine europæiske kolleger om hjælp til at løse problemerne forbundet med manglende opfyldelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten.

3162 Aftalen mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi blev endvidere nævnt ved mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987.

3163 Det fremgår af ovenstående gennemgang, at — med forbehold af Rettens bedømmelse nedenfor af spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen med føje lagde til grund, at de forskellige virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), havde deltaget — havde Kommissionen grundlag for at fastslå, at der forelå en samordnet praksis på europæisk plan med det konkurrencebegrænsende formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan. Dette er i medfør af den ovenfor i præmis 3150 nævnte retspraksis en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

3164 Sagsøgernes argumenter må derfor forkastes.

3165 For det andet har Cementir gjort gældende, at foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked ikke havde noget konkurrencebegrænsende formål.

3166 Det fremgår imidlertid af gennemgangen ovenfor i præmis 3150-3163, at den samordnede praksis, som blev foranstaltet som følge af Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland, havde til formål at få denne virksomhed til at opgive at være kunde hos Titan og således at

undgå truslen om import af 1,5 mio. t, »hvilket ville have fået katastrofale konsekvenser for priserne« (dok. 33.126/4912). Kommissionen havde således grundlag for at fastslå, at formålet med denne samordnede praksis var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

3167 For det tredje har Italcementi anført, at det i referatet af ETF's møde den 11. februar 1987, som blev skrevet af J. Marichal fra Lafarge, kun blev nævnt, at der var indgået en aftale med det formål at undgå truslen om Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland. Det nævnes ikke i referatet, at den pågældende aftale indeholdt en forpligtelse for Calcestruzzi til at høre op med denne import.

3168 Det bemærkes, at ifølge referatet anførte den italienske repræsentant, at »aftalen [...] [kunne] forhindre import fra [Ferruzzi-koncernen] af 1,5 mio. t i en halv snes havne, hvilket ville have fået katastrofale konsekvenser for priserne«.

3169 Denne oplysning viser, at formålet med den samordnede praksis, der førte til aftalen mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen, var at forhindre gensidig indtrængning på markederne og at lægge hindringer i vejen for konkurrencen, hvilket var tilstrækkeligt til at erklære denne samordnede praksis for værende i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

3170 Italcementi's argument må derfor forkastes.

3171 For det fjerde har Italcementi bestridt de øvrige oplysninger i ovennævnte referat af ETF's møde den 11. februar 1987. Referatet beviser ikke, at de italienske producenter skulle have skadesløsholdt Calcestruzzi for at have brudt kontrakten med Titan. Beløbet på 15 mio. USD, som nævnes deri, udgør de rabatter, som de italienske cementproducenter gav Calcestruzzi på listepriserne. Salget af aktier i selskabet Montedison til Ferruzzi-koncernen, som også omhandles i referatet, var sket uafhængigt af forhandlingerne med Calcestruzzi om indgåelse af leveringskontrakter.

3172 Det bemærkes, at ved vurderingen af bevisværdien af et dokument må der først og fremmest tages hensyn til sandsynligheden af den beretning, som dokumentet indeholder. Der må herved navnlig tages hensyn til, hvem dokumentet hidrører fra, under hvilke omstændigheder det er blevet til, hvem det er rettet til, og om dokumentet efter sit indhold virker fornuftigt og troværdigt (jf. det ovenfor i præmis 1053 nævnte forslag til afgørelse fra den udpegede generaladvokat, dommer B. Vesterdorf, i sagen Rhône-Poulenc mod Kommissionen, s. 956 i forslaget).

3173 I det foreliggende tilfælde var referatet af mødet i ETF den 11. februar 1987 skrevet af J. Marichal fra Lafarge dagen efter mødet, som han personligt havde deltaget i.

3174 Det anføres heri, at den italienske repræsentant først meddelte de andre medlemmer, at aftalen mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen var blevet indgået, hvilket kunne forhindre en cementimport, der blev anset for at have katastrofale konsekvenser for priserne.

3175 Det nævnes derefter, at den italienske repræsentant havde anført, at »Ferruzzi [fik] den nette sum af 15 mio. USD om året i fem år for sin gode vilje, [idet denne sum skulle] udbetales delvis i værdipapirer (Montedison)«.

3176 Endelig opregnes de problemer, som ifølge den samme italienske repræsentant var forbundet med manglende opfyldelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten.

3177 Referatet viser således ganske utvetydigt, at de italienske cementproducenter havde til hensigt at skadesløsholde Ferruzzi-koncernen — bl.a. ved at overdrage den værdipapirer i Montedison — for at have accepteret at suspendere opfyldelsen af Calcestruzzi/Titan-kontrakten, som Calcestruzzi åbenbart havde indgået på prismæssigt særlig favorable vilkår.

3178 Under alle omstændigheder kan Italcementi's argument ikke medføre, at der må ses bort fra dokumenterne ovenfor i præmis 3151-3163, der viser, at Kommissionen med rette har fastslået, at der forelå en samordnet praksis, der havde det konkurrencebegrænsende formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

3179 For det femte har Italcementi rejst spørgsmålet om, hvilke grunde der kunne have været til at begrænse beskyttelsesforanstaltninger, som omkring tyve virksomheder havde truffet bestemmelse om, til kun at omfatte det italienske marked. Selskabet har gjort gældende, at når der ikke foreligger noget bevis for beskyttelsesforanstaltninger på de øvrige nationale markeder, viser det, at ikke var nogen som helst forbindelse mellem det påståede pres på Calcestruzzi og en fælles strategi gående ud på at beskytte de indenlandske markeder.

3180 Det bemærkes imidlertid, at Italcementi ikke har bestridt, at »de græske producenter [...] ved udgangen af 1985 og begyndelsen af 1986 [vendte sig] mod de vesteuropæiske lande, og navnlig mod de markeder, som de mente det ville være lettest at få adgang til, [heriblandt] Italien, hvor en række mindre sammenslutninger af cementbrugere og små import-eksportfirmaer var begyndt at importere cement fra Grækenland« (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 1).

3181 Under alle omstændigheder giver det forhold, at der ikke foreligger beviser for beskyttelsesforanstaltninger på andre markeder end det italienske, ikke grundlag for at se bort fra hele den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 27, punkt 3, 4 og 5, i den anfægtede beslutning, og som var grundlaget for, at Kommissionen med rette fastslog, at der forelå en samordnet praksis om at beskytte det italienske marked (jf. ovenfor i præmis 3151-3163).

3182 Italcementi's anbringende må derfor forkastes.

3183 For det sjette har Cementir (sag T-87/95) anført, at foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked ikke havde nogen konkurrencebegrænsende virkning, hvilket fremgår af de statistiske oplysninger, der viser, at Heracles's eksport til Italien steg fra 1987.

3184 Det bemærkes imidlertid, at den samordnede praksis, der blev iværksat efter Ferruzzi-koncernens import til Italien af cement fra Grækenland, endeligt førte til en aftale mellem de italienske cementproducenter og den pågældende koncern, og at denne aftale ifølge redegørelsen fra den italienske repræsentant ved ETF's møde den 11. februar 1987 kunne »forhindre import fra [Ferruzzi-koncernen] af 1,5 mio. t i en halv snes havne, hvilket ville have fået katastrofale konsekvenser for priserne«.

3185 Under alle omstændigheder påtalte Kommissionen kun denne samordnede praksis på grund af dens konkurrencebegrænsende formål, som der er ført bevis for (jf. ovenfor i præmis 3151-3163). Bevis herfor var tilstrækkeligt til at erklære denne praksis for værende i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1674 nævnte retspraksis).

3186 For det syvende har CBR og Blue Circle gjort gældende, at eftersom tilstedeværelsen under ETF's møder var blevet brugt til at bevise den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, omhandlede overtrædelse, kunne Kommissionen ikke fastslå, at der forelå en separat overtrædelse, på grundlag af deltagelse i de nævnte møder, blot fordi den italienske situation var blevet nævnt under møderne.

3187 Når nr. 25, og nr. 27, punkt 1-5, i den anfægtede beslutning sammenholdes, fremgår det imidlertid, at de faktiske omstændigheder, Kommissionen lagde til grund for at fastslå overtrædelsen i artikel 4, stk. 1 (aftalen om oprettelse af ETF) på den ene side og overtrædelsen i artikel 4, stk. 3, litra a) (samordnet praksis med henblik på beskyttelse af det italienske marked) på den anden side, for en stor dels vedkommende er forskellige.

3188 Af oplysningerne i de ovennævnte punkter under nr. 27 fremgår det — hvilket er blevet konstateret ovenfor i præmis 3138-3142 — at Kommissionen fastslog, at der forelå den i

artikel 4, stk. 3, litra a), nævnte samordnede praksis på grundlag af andre oplysninger end den omstændighed, at den italienske situation var blevet nævnt under ETF's møder, nemlig på grundlag af det interne notat fra Blue Circle af 4. september 1986, hvori der blev nævnt drøftelser med Titan i forbindelse med den kontrakt, som Titan havde indgået med Calcestruzzi (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 3, dok. 33.126/11026 og 11027) og uddraget af Titan's brev af 2. september 1988 til selskabets advokater i London, der nævnte Calcestruzzi's modvilje mod at opfylde kontrakten fra februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 4, dok. 33.126/19195 og 19196).

3189 CBR's og Blue Circle's anbringende må derfor forkastes.

2. De pågældende sagsøgeres deltagelse i den samordnede praksis

3190 I den anfægtede beslutning (nr. 55, punkt 1) anfører Kommissionen følgende:

»Det pres, der blev lagt på Calcestruzzi, og Calcestruzzi's manglende opfyldelse af kontrakten med Titan om køb af cement, [...] er resultatet af en samordnet praksis mellem de italienske producenter Italcementi, Unicem og Cementir samt mellem dem og de andre deltagere i Cembureau Task Force, der er nævnt under nr. 53, punkt 9) [...]. De andre deltagere i Cembureau Task Force deltog også i den samordnede praksis, eftersom Calcestruzzi-problemet blev drøftet på flere Task Force- og delegationsledermøder (se nr. 27, punkt 3 og 5), og fordi den af Task Force opstillede strategi er baseret på en solidarisk indsats fra alle deltagere (se nr. 25, punkt 3).«

3191 Af disse grunde har den pålagt samtlige sagsøgere, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, ansvar for den samordnede praksis, dvs. CBR, Cembureau, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, Asland, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle.

3192 Bortset fra Cembureau og SFIC (jf. ovenfor i præmis 3136) har alle disse sagsøgere fremført anbringender med henblik på at bestride, at de skulle have været involveret i den pågældende samordnede praksis.

2.1. Situationen for så vidt angår CBR, Dyckerhoff, Aalborg Portland, Uniland og Irish Cement

3193 CBR har påpeget, at selskabet ikke har deltaget i nogen møder i ETF. Under alle omstændigheder var der aldrig under disse møder tale om at lægge noget pres på Calcestruzzi. Selv om selskabet har anerkendt at have deltaget i sin egenskab af delegationsleder i delegationsledernes møder den 9. september og den 6. november 1986, har CBR anført, at det — som det fremgår af referatet af det første af disse møder — ikke havde taget del i foranstaltningerne til at løse Calcestruzzi-problemet, at det ikke var meningen, at det skulle indblandes, og at det heller ikke var blevet bedt om at deltage. Dette skyldes, at det ikke opererede på de markeder, der var truet af de græske producenters eksport. Ved mødet den 6. november 1986 havde den italienske repræsentant blot redegjort for de faktiske forhold på sit marked.

3194 CBR har endvidere anført, at Kommissionens anbringende om, at ETF's strategi var baseret på en solidarisk indsats fra alle deltagere, ikke er relevant. Anbringendet støttes kun på uddraget af et arbejdsdokument, nemlig Zürich/Céligny-dokumentet, som i øvrigt var blevet udarbejdet under møder, som CBR ikke havde deltaget i.

3195 Dyckerhoff har fremhævet, at det ikke deltog i ETF's møder, og at de af Kommissionen i den anfægtede beslutning nævnte dokumenter viser, at man ikke kom ind på »Calcestruzzi-problemet« ved mødet i Rom den 28. maj 1986, i Stockholm den 9. juni 1986 og i Bruxelles den 6. november 1986, som selskabet deltog i. Ved mødet mellem delegationslederne i Baden-Baden den 9. september 1986, som selskabet deltog i ved J. Lose, blev der kun afgivet en ganske kort rapport om den italienske situation. J. Lose var ikke bekendt med det indbyrdes forhold mellem Ferruzzi, Titan og de italienske cementproducenter. Under alle omstændigheder var der ikke truffet nogen beslutning eller foretaget nogen samordning med hensyn hertil under dette møde. Dyckerhoff har påpeget, at det ikke drev virksomhed på det italienske marked, og anført, at ifølge den rapport, der blev afgivet ved mødet i Baden-Baden, havde de italienske cementproducenter længe forinden indledt forhandlinger med Ferruzzi-koncernen. Det pres, de italienske cementproducenter lagde på Ferruzzi-koncernen for at få denne til at opgive at levere græsk cement, kunne således ikke være blevet foranlediget af dette møde.

3196 Aalborg Portland har gjort gældende, at selv om kontrakten mellem Calcestruzzi og Titan blev nævnt ved mødet i Baden-Baden den 9. september 1986, blev selskabet ikke anmodet om aktiv bistand i sagen. Det blev heller ikke orienteret om det videre forløb. I øvrigt vækkede Calcestruzzi's køb af cement fra Grækenland ingen bekymring hos Aalborg Portland.

3197 Uniland har bestridt, at det ud fra den vedtagelse af en solidarisk indsats, som alle deltagerne i ETF's møder efter sigende skulle have tilsluttet sig, kan lægges til grund, at selskabet deltog i den omtvistede samordnede praksis. Endvidere blev denne påståede solidariske indsats omtalt i Zürich/Céligny-dokumentet, der blev udarbejdet under møder, som selskabet ikke deltog i.

Uniland har anført, at P. Rumeu's tilstedeværelse under delegationsledernes møder den 9. september og den 6. november 1986 ikke beviser, at selskabet deltog i den pågældende samordnede praksis. Det kan ikke på grundlag af dokumenterne vedrørende disse to møder fastslås, at P. Rumeu skulle have deltaget i nogen drøftelser om, hvilken adfærd der skulle anlægges på det italienske marked. De bemærkninger vedrørende det italienske marked, der kom fra tredjemand under disse møder, kunne heller ikke danne grundlag for at konkludere, at der forelå en adfærd med det formål at begrænse konkurrencen, som P. Rumeu kunne have haft kendskab til. Omtalen af de italienske cementproducenters forhandlinger er kun udtryk for rent ensidige bemærkninger, der kun viser en hensigt for fremtiden. Ingen af disse bemærkninger var på noget tidspunkt blevet fulgt op af erklæringer eller sanktioner fra de øvrige europæiske cementproducenters side. Calcestruzzi-problemet var ikke blevet nævnt under mødet i Bruxelles den 6. november 1986.

3198 Irish Cement har gjort gældende, at Kommissionen har pålagt selskabet ansvar for foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked, selv om det ikke er nævnt i nr. 27 og 55 i den anfægtede beslutning, der vedrører disse beskyttelsesforanstaltninger. Det har anført, at Zürich/Céligny-dokumentet, som Kommissionen henviser til i nr. 55, punkt 1, blev udarbejdet under møder, det ikke deltog i. Det har endvidere anført, at det ikke deltog i nogen drøftelser af Ferruzzi-problemet, hverken under ETF's møder — hvori det ikke deltog — eller under delegationsledernes møde i Baden-Baden den 9. september 1986. Ved det sidstnævnte møde fandt drøftelserne af beskyttelsesforanstaltningerne for det italienske marked ikke sted under tilstedeværelse af dets repræsentant, D. Quirke, eller i det mindste var denne ikke klar over, at drøftelserne angik ulovligheder, idet han kun var til stede med det formål at koordinere den planlagte kontakt til medlemmerne af Europa-Parlamentet i Strasbourg den 10. september 1986. Irish Cement har i den forbindelse påpeget, at de andre mødedeltagere kun var interesserede i selskabets nationale tilhørsforhold, idet det medlem af Kommissionen, der i den periode var ansvarligt for konkurrencepolitikken, var P. Sutherland, der var irer. Endelig fremgår det ikke af referatet af mødet i Bruxelles den 6. november 1986, som denne sagsøger har anerkendt at have deltaget i, at problemet med import til Italien af cement fra Grækenland skulle være blevet drøftet under mødet.

3199 Det bemærkes, at når en virksomhed selv uden at spille en aktiv rolle deltager i et møde, hvorunder en ulovlig samordning bliver nævnt, må den antages at have deltaget i samordningen, medmindre den godtgør, at den åbent tog afstand herfra eller meddelte de andre deltagere, at den ønskede at deltage i det pågældende møde med et andet sigte end deres (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

3200 I det foreliggende tilfælde deltog CBR, Dyckerhoff, Aalborg Portland, Uniland og Irish Cement i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 2599, 2618, 2655, 2695 og 2730).

3201 Ifølge punkt 1.5 i referatet af dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 28, dok. 33.126/18859 og 18860) blev der med hensyn til Italien anført følgende:

»Der er holdt flere møder mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi, og det lader til, at man kunne finde en aftale for så vidt angår markedet for færdigblandet beton. [...] Titan kan opsige sine aftaler med Ferruzzi til udgangen af 1987.«

3202 Som anført ovenfor i præmis 2600 skulle mødet i Baden-Baden udelukkende vedrøre ETF — hvis konkurrencebegrænsende formål igen blev slået fast ved mødets åbning — nærmere bestemt tilrettelæggelsen af arbejdet i ETF og vurderingen af, hvor langt de forskellige stokke- og gulerodsaktioner, ETF skulle undersøge, var nået. Deltagerne var derfor ikke uvidende om det ulovlige formål med drøftelserne, de fik refereret under mødet, i forbindelse med Ferruzzi-situationen.

3203 Da CBR, Dyckerhoff, Aalborg Portland, Uniland og Irish Cement ikke har godtgjort, at de under dette møde åbent gav udtryk for deres misbilligelse over for den ulovlige praksis, eller at de meddelte de øvrige deltagere, at de deltog i mødet med et andet sigte end deres, må Kommissionen anses for at have haft grundlag for at antage, at disse fem virksomheder havde tilsluttet sig denne praksis — eller i det mindste, at de havde givet de andre deltagere dette indtryk — som solidarisk reaktion mod den græske cementindustris beslutning om at eksportere sin overskudsproduktion til de vesteuropæiske markeder, der blev anset for en stor trussel for stabiliteten på samtlige disse markeder. Den omstændighed, at der ikke forelå noget bevis for en adfærd på markedet hos disse virksomheder i forbindelse med den af Calcestruzzi fremkaldte situation, er i den forbindelse uden betydning, eftersom Kommissionen har bevist (jf. ovenfor i præmis 3151-3163), at den samordning, de tilsluttede sig ved mødet i Baden-Baden, indgik i en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet samordningen gav anledning til, at andre virksomheder, der var involveret i den samme samordning, udviste en vis adfærd på markedet. Da der ikke er ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede de pågældende virksomheder — må det endvidere antages, at de, som fortsat var aktive på markedet, tog hensyn til denne samordning, da de traf bestemmelse om deres adfærd på det pågældende marked (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162).

3204 Herefter, og idet det ikke er fornødent at tage stilling til sagsøgernes argumenter med henblik på at bevise, at Ferruzzi-situationen ikke blev nævnt under mødet i Bruxelles den 6. november 1986, må det fastslås, at Kommissionen med føje i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), kunne fastslå, at CBR, Dyckerhoff, Aalborg Portland, Uniland og Irish Cement havde deltaget i en samordnet praksis med det formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

3205 Der er imidlertid ingen oplysninger i den anfægtede beslutning, der beviser, at disse fem virksomheder havde tilsluttet sig denne samordnede praksis, inden de deltog i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986. Under disse omstændigheder må artikel 4, stk. 3, litra a), annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er lagt til grund, at disse virksomheder deltog i den pågældende overtrædelse før denne dato.

3206 Uniland har endvidere anført, at Kommissionen ikke har pålagt Hornos Ibéricos, Cementos del Norte og Norcem ansvar for deltagelse i overtrædelsen, selv om repræsentanter for disse tre virksomheder deltog i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986.

3207 Der kan imidlertid ikke på grundlag heraf ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til Uniland, da Uniland's deltagelse i overtrædelsen er behørigt bevist af Kommissionen (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II«-dom, dommens præmis 146). På grundlag af det ovenfor fastslåede kan det imidlertid konstateres, at Kommissionen i den anfægtede beslutning med rette lagde til grund, at Uniland deltog i den samordnede praksis, der er nævnt i artikel 4, stk. 3, litra a).

2.2. Situationen for så vidt angår Ciments français

3208 Ciments français har gjort gældende, at delegationslederne ikke tog noget initiativ til at beskytte det italienske marked under de i den anfægtede beslutning nævnte møder. De blev højst kort informeret af den italienske delegationsleder om den generelle situation i det pågældende land. Under alle omstændigheder har Ciments français aldrig deltaget i drøftelser vedrørende import til Italien af cement fra Grækenland.

3209 Det må konstateres, at Ciments français ikke deltog i nogen af de møder i ETF, der er nævnt i nr. 27, punkt 3, i den anfægtede beslutning. Selskabet deltog heller ikke i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986.

3210 Cements français's direktør, B. Laplace, deltog ganske vist i mødet i Bruxelles den 6. november 1986, der ligeledes er omtalt i nr. 27, punkt 3, i den anfægtede beslutning, men ifølge referatet af dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 39 og 40, dok. 33.126/19007) meddelte C. Pesenti fra Italcementi blot de øvrige deltagere, at »selv om de havde forventet, at den første sending græsk cement ville komme til Sardinien i midten af oktober, [var] der endnu ikke sket noget«. Dette uddrag viser ikke, at problemet med Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland til Italien var blevet drøftet under dette møde.

3211 Det kan derfor ikke af Ciments français's tilstedeværelse under mødet i Bruxelles den 6. november 1986 udledes, at selskabet havde deltaget i den pågældende samordnede praksis.

3212 I nr. 55, punkt 1, i den anfægtede beslutning har Kommissionen under henvisning til Zürich/Céligny-dokumentet, der er nævnt i nr. 25, punkt 3, gjort gældende, at ETF's strategi var baseret på samtlige deltageres solidaritet. Den har endvidere (i svarskriftet i sag T-39/95) fremhævet oplysningerne i referatet af mødet i ETF den 11. februar 1987 vedrørende den italienske repræsentants anmodning til sine europæiske kolleger om hjælp til at løse problemerne som følge af manglende opfyldelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 5, dok. 33.126/4912). Endelig har den anført, at J. Marichal fra Lafarge var blevet bedt om at sende Ciments français en kopi af referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, hvori drøftelserne mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen var nævnt.

3213 Det må imidlertid konstateres, at Ciments français ikke spillede nogen direkte rolle i drøftelserne med henblik på opsigelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten. Som det allerede er fastslået ovenfor i præmis 3209, 3210 og 3211, deltog selskabet ikke i nogen af de møder, hvorunder disse drøftelser blev nævnt.

3214 Under disse omstændigheder er ingen af de oplysninger, Kommissionen har påberåbt sig (jf. ovenfor i præmis 3212), tilstrækkelige til at bevise, at Ciments français skulle have tilsluttet sig den pågældende samordnede praksis — end ikke stiltiende — hvilket er en betingelse for at pålægge ansvar for overtrædelsen.

3215 Kommissionen havde således ikke grundlag for at fastslå, at Ciments français deltog i den samordnede praksis. Det følger heraf, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), må annulleres, for så vidt som det deri fastslås, at Ciments français deltog i denne samordnede praksis.

2.3. Situationen for så vidt angår Heidelberger

3216 Heidelberger har gjort gældende, at i henhold til den anfægtede beslutning begyndte den samordnede praksis den 17. juni 1986. Kommissionen førte imidlertid kun bevis for selskabets tilstedeværelse ved mødet i Rom den 28. maj 1986. Under disse omstændigheder gøres det gældende, at sagsøgeren ikke kan drages til ansvar.

3217 Det må konstateres, at Heidelberger ikke deltog i nogen af de møder, Kommissionen har nævnt i nr. 27, punkt 3, i den anfægtede beslutning.

3218 I nr. 55, punkt 1, i den anfægtede beslutning har Kommissionen under henvisning til Zürich/Céligny-dokumentet, der er nævnt i nr. 25, punkt 3, gjort gældende, at ETF's strategi var baseret på solidaritet mellem samtlige deltagere. Den har endvidere (i svarskriftet i sag T-42/95) anført, at J. Lose fra Dyckerhoff blev bedt om at sende P. Schumacher fra Heidelberger en kopi af referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, hvori drøftelserne mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen var nævnt.

3219 Det skal i den forbindelse bemærkes, at Heidelberger ikke spillede nogen direkte rolle i drøftelserne med henblik på opsigelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten. Endvidere deltog selskabet ikke i nogen af de møder, hvorunder disse drøftelser blev nævnt (jf. ovenfor i præmis 3217).

3220 Under disse omstændigheder er ingen af de oplysninger, Kommissionen har påberåbt sig (jf. ovenfor i præmis 3218), tilstrækkelige til at bevise, at Heidelberger skulle have tilsluttet sig den pågældende samordnede praksis — end ikke stiltiende — hvilket er en betingelse for at pålægge ansvar for overtrædelsen.

3221 Kommissionen har endvidere anført, at Heidelberger var til stede under mødet i Rom den 28. maj 1986, hvor det blev aftalt at lede importen fra Grækenland væk for at beskytte de europæiske markeder, navnlig det italienske marked, der var særligt truet af denne import.

3222 Bortset fra, at mødet den 28. maj 1986 ikke blev inddraget i sagsfremstillingen vedrørende foranstaltninger til beskyttelse af det italienske marked (nr. 27) eller i den retlige vurdering af de faktiske omstændigheder deri (nr. 55, punkt 1), beviser referatet af dette møde ikke, at »Calcestruzzi-problemet« var blevet nævnt. Det kan derfor ikke udledes af Heidelberger's tilstedeværelse under mødet i Rom, at selskabet deltog i den samordnede praksis.

3223 Kommissionen havde således ikke grundlag for at fastslå, at Heidelberger deltog i den pågældende samordnede praksis. Det følger heraf, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), må annulleres, for så vidt som det deri fastslås, at Heidelberger deltog i denne samordnede praksis.

2.4. Situationen for så vidt angår Lafarge

3224 Lafarge har udtrykt forundring over Kommissionens påstand om, at selskabet skulle have lagt pres på Calcestruzzi. I ingen af de af Kommissionen nævnte dokumenter, som selskabet har fået adgang til, nævnes det, at selskabet skulle have deltaget i at lægge et sådant pres.

3225 Det må konstateres, at Kommissionen ikke har gjort gældende, at Lafarge skulle have lagt pres på Calcestruzzi for at få denne til at ophøre med at være kunde hos Titan. I nr. 55, punkt 1, i den anfægtede beslutning anførte den, at det pres, der i så henseende blev lagt på Calcestruzzi, var resultatet af en samordnet praksis mellem de italienske cementproducenter på den ene side og deltagerne i ETF, herunder Lafarge, på den anden side. Deltagerne i ETF deltog i den pågældende samordnede praksis, navnlig eftersom »Calcestruzzi-problemet« blev drøftet på flere ETF- og delegationsledermøder.

3226 Lafarge har ikke bestridt at have deltaget i:

— ETF's møde den 17. juni 1986, hvor det blev aftalt, at Italcementi skulle »koordinere Ferruzzi-situationen« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 11, dok. 33.126/18756 og 18787)

— mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, hvorunder det blev anført, at de aktuelle drøftelser mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen kunne føre til en aftale, og at Titan kunne opsige sine aftaler med koncernen til udgangen af 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22, 23 og 28, dok. 33.126/18857, 18859 og 18860)

— ETF's møde den 11. februar 1987, hvorunder den italienske repræsentant meddelte de øvrige deltagere, at det var lykkedes de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen at nå til en aftale, der kunne forhindre koncernens cementimport, der blev anset for at have katastrofale følger for priserne, og bad sine europæiske kolleger om hjælp til at løse problemerne ved manglende opfyldelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 5, dok. 33.126/4911 og 4912)

— mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987, hvorunder aftalen mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen igen blev nævnt (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 5, dok. 33.126/4860).

3227 Da Lafarge ikke har godtgjort, at selskabet under disse møder åbent tog afstand fra de ulovlige foranstaltninger, der blev nævnt i forbindelse med Ferruzzi-situationen, eller at det meddelte de øvrige deltagere, at det deltog i møderne med et andet sigte end deres, må Kommissionen anses for at have haft grundlag for at antage, at selskabet havde tilsluttet sig disse foranstaltninger — eller i det mindste, at de havde givet de andre deltagere dette indtryk — som solidarisk reaktion mod den græske cementindustris beslutning om at eksportere sin overskudsproduktion til de vesteuropæiske markeder, der blev anset for en stor trussel for stabiliteten på samtlige disse markeder (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis). Den omstændighed, at der ikke forelå noget bevis for en adfærd på markedet hos Lafarge i forbindelse med den af Calcestruzzi fremkaldte situation, er i den forbindelse uden betydning, eftersom Kommissionen har bevist (jf. ovenfor i præmis 3151-3163), at den samordning, selskabet tilsluttede sig ved de ovenfor i præmis 3226 nævnte møder, indgik i en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet samordningen gav anledning til, at andre virksomheder, der var involveret i den samme samordning, udviste en vis adfærd på markedet. Da der ikke blev ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede Lafarge — må det endvidere antages, at denne virksomhed, som fortsat var aktiv på markedet, tog hensyn til denne samordning, da den traf bestemmelse om sin adfærd på det pågældende marked (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162).

3228 Kommissionen kunne således med føje i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fastslå, at Lafarge fra den 17. juni 1986 deltog i en samordnet praksis med det formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

3229 Lafarge har gjort gældende, at selskabet under høringen i marts 1993 ikke blev hørt vedrørende klagepunktet om, at det skulle have deltaget i den samordnede praksis om at fratage de græske producenter Calcestruzzi som kunde.

3230 Det fremgår imidlertid af høringslisten, at Lafarge blev anmodet om den 12. marts 1993 kl. 10.30 til 11.00 at fremsætte sine bemærkninger til klagepunkterne i kapitel 2, andet afsnit, og kapitel 10, nr. 61, litra h), i meddelelsen af klagepunkter vedrørende »European Task Force«. Blandt disse var klagepunktet vedrørende det pres, der var blevet lagt på Calcestruzzi for at få selskabet til ikke længere at være kunde hos de græske producenter, særligt Titan [meddelelsen af klagepunkter, nr. 19, litra d), og nr. 61, litra h), iv)]. Lafarge, der på grundlag af meddelelsen af klagepunkter kunne forstå, at dette særlige klagepunkt bl.a. var rettet mod selskabet selv (jf. ovenfor i præmis 602), kunne have fremsat bemærkninger hertil ved høringen den 12. marts 1993. Selskabets anbringende må derfor forkastes.

3231 Lafarge har gjort gældende, at Kommissionen har pålagt selskabet en sanktion for overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, for at have øvet pres på Calcestruzzi, alene fordi Lafarge havde deltaget i ETF, hvilket i øvrigt var blevet fastslået i artikel 4, stk. 1. Kommissionen har derved tilsidesat selskabets ret til kontradiktion samt EMK's artikel 6, stk. 2.

3232 Både i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning har Kommissionen imidlertid separat angivet de faktiske omstændigheder, på grundlag af hvilke den — for så vidt angår Lafarge med rette — har fastslået dels, at der forelå en overtrædelse i forbindelse med aftalen om oprettelse af ETF (meddelelsen af klagepunkter, nr. 17, den anfægtede beslutning, nr. 25), dels at der forelå en overtrædelse ved den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [meddelelsen af klagepunkter, nr. 19, litra d), den anfægtede beslutning, nr. 27] (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 2649 og 2650 og 3226, 3227 og 3228).

3233 Lafarge's anbringende om tilsidesættelse af selskabets kontradiktionsret og af uskyldsformodningsreglen i EMK's artikel 6, stk. 2, må derfor forkastes.

2.5. Situationen for så vidt angår BDZ og Oficemen

3234 BDZ har påpeget, at nr. 27 i den anfægtede beslutning ikke indeholder nogen omtale af sammenslutningen selv eller af, at de tyske repræsentanter skulle have deltaget i foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked. Sammenslutningen har anført, at ETF var et instrument for cementproducenterne og ikke en komité i Cembureau. Endvidere beviser ingen af de i den anfægtede beslutning nævnte dokumenter, at BDZ udtrykkeligt eller stiltiende skulle have tiltrådt de pågældende beskyttelsesforanstaltninger.

3235 Oficemen har anført, at sammenslutningen ikke har deltaget i oprettelsen af ETF eller i ETF's virksomhed. Den kan derfor ikke drages til ansvar for den omtvistede samordnede praksis. Endvidere har Kommissionen ikke bevist, at sammenslutningens deltagelse i den pågældende overtrædelse gik videre end til blot passivt at modtage oplysninger om situationen i Italien. Kommissionen har heller ikke påvist, hvordan Oficemen kunne have deltaget i at øve pres på et marked, der slet ikke var dens medlemmers marked.

3236 Det bemærkes, at B. Steinbach fra BDZ deltog i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 2667 og 2668), og at Oficemen var repræsenteret under mødet (jf. ovenfor i præmis 2711 og 2712). Som det allerede er blevet påpeget (jf. ovenfor i præmis 3201), blev det under mødet anført, at drøftelserne mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen kunne føre til en aftale, og at Titan kunne opsige sine aftaler med koncernen til udgangen af 1987.

3237 BDZ og Oficemen deltog endvidere i mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 2670 og 2715-2718). Under dette møde

gentog den italienske repræsentant, hvad der var blevet sagt om aftalen mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen under de foregående møder, navnlig mødet i ETF den 11. februar 1987.

3238 Da BDZ og Oficemen ikke har bevist, at deres repræsentanter under disse møder åbent tog afstand fra de ulovlige foranstaltninger, der blev nævnt i forbindelse med Ferruzzi-situationen, eller at de meddelte de andre deltagere, at de deltog i møderne med et andet sigte end deres, må Kommissionen anses for at have haft grundlag for at antage, at de havde tilsluttet sig disse foranstaltninger — eller i det mindste, at de havde givet de andre deltagere dette indtryk — som solidarisk reaktion mod den græske cementindustris beslutning om at eksportere sin overskudsproduktion til de vesteuropæiske markeder, der blev anset for en stor trussel for stabiliteten på samtlige disse markeder (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis). Den omstændighed, at der ikke forelå noget bevis for en adfærd på markedet hos disse to sammenslutninger i forbindelse med den af Calcestruzzi fremkaldte situation, er i den forbindelse uden betydning, eftersom Kommissionen har bevist (jf. ovenfor i præmis 3151-3163), at den samordning, sammenslutningerne tilsluttede sig ved de ovenfor i præmis 3236 og 3237 nævnte møder, indgik i en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet samordningen gav anledning til, at andre parter, der var involveret i den samme samordning, udviste en vis adfærd på markedet. Da der ikke blev ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede parterne — må det endvidere antages, at disse to sammenslutninger tog hensyn til denne samordning, da den traf bestemmelse om deres adfærd på markedet (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162).

3239 Kommissionen kunne derfor med føje i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fastslå, at disse to virksomhedssammenslutninger havde deltaget i en samordnet praksis med det formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

3240 Da der imidlertid ikke er nogen oplysninger i den anfægtede beslutning, der beviser, at BDZ og Oficemen havde tilsluttet sig denne samordnede praksis inden mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, må artikel 4, stk. 3, litra a), annulleres, for så vidt som det for bestemmelsen er lagt til grund, at disse to virksomhedssammenslutninger havde deltaget i den pågældende overtrædelse før denne dato.

3241 Oficemen har anført, at den overtrædelse, der er blevet påtalt over for sammenslutningen, ikke kan udskilles fra overtrædelsen vedrørende dens deltagelse i ETF. Kommissionen har således pålagt den sanktioner to gange for samme overtrædelse i strid med princippet non bis in idem.

3242 Som det fremgår af artikel 9 og nr. 65, navnlig punkt 8, i den anfægtede beslutning, er det imidlertid kun overtrædelsen i forbindelse med deltagelse i den i artikel 1 omhandlede

Cembureau-aftale, der har givet anledning til pålæggelse af en bøde med hensyn til markedet for grå cement. Oficemen's anbringende vedrørende tilsidesættelse af princippet om, at der ikke to gange må pålægges sanktion for samme overtrædelse, må derfor forkastes.

3243 Oficemen er af den opfattelse, at Kommissionen, da den påtalte de foranstaltninger, der var blevet truffet i ETF, over for medlemmerne af ETF alene på grundlag af deres medlemskab, fraveg det kriterium, den anvendte, da den påtalte de andre foranstaltninger til gennemførelse af Cembureau-aftalen. De andre foranstaltninger var kun blevet påtalt over for dem, der havde truffet dem, selv hvis foranstaltningerne var blevet drøftet under møder, hvori andre virksomheder eller sammenslutninger havde deltaget.

3244 Denne argumentation kan imidlertid medføre, at der må ses bort fra vurderingen ovenfor i præmis 3236-3240 af, at det var med rette, at Kommissionen lagde til grund, at Oficemen deltog i den samordnede praksis, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a).

2.6. Situationen for så vidt angår Unicem

3245 Unicem har gjort gældende, at selskabet kun har deltaget i et eneste møde inden for rammerne af ETF, nemlig i mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987. Mødet, der havde et lovligt formål, beviser ikke, at der var nogen forbindelse mellem den påstående samordning i ETF og Unicem. Unicem har anført, at dette møde ikke resulterede i nogen aktiv eller passiv adfærd hos selskabet eller hos de øvrige europæiske cementproducenter.

3246 Det bemærkes, at i henhold til referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 28, dok. 33.126/18859 og 18860) var der »holdt flere møder mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi, og det [lod] til, at man kunne finde en aftale for så vidt angår markedet for færdigblandet beton«.

3247 I sit brev af 2. september 1988 til sine advokater i London (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 4, dok. 33.126/19196) anførte Titan, at »den 6. februar 1987 virkede Calcestruzzi for første gang uvillig til at bekræfte leveringsprogrammet under henvisning til, at 'situationen med den lokale cementindustri er ved at udvikle sig'«.

3248 Under mødet i ETF den 11. februar 1987 og mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 blev der nævnt en aftale mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen, der kunne forhindre en cementimport, der blev anset for at have katastrofale følger for priserne.

3249 Ifølge et telex af 13. maj 1987 fra Italcementi til Titan (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 8, dok. 33.126/19204) og et telex af 2. juni 1987 fra Calcestruzzi til Titan (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 10, dok. 33.126/19218, og ikke 19208, som det ved en fejl er anført i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 313)) blev cementleverancerne, der var aftalt mellem Titan og Calcestruzzi, afbrudt på grund af en aftale, som Calcestruzzi havde indgået med de største italienske cementproducenter, heriblandt Unicem.

3250 Det fremgår af denne sammenhængende række af dokumenter, at Unicem var en af de italienske cementproducenter, der henvendte sig til Ferruzzi-koncernen for at få Calcestruzzi til at suspendere opfyldelsen af den kontrakt, selskabet havde indgået med Titan i april 1986.

3251 Endvidere redegjorde Albert fra Unicem under mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 for forhandlingerne mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 47, dok. 33.126/4858 og 4860).

3252 Under disse omstændigheder havde Kommissionen grundlag for i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), at fastslå, at Unicem havde deltaget i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter, og navnlig Titan, skulle fratages Calcestruzzi som kunde.

3253 Den anfægtede beslutning indeholder imidlertid ingen oplysninger, der giver grundlag for at antage, at Unicem deltog i denne samordnede praksis før den 9. september 1986, hvor mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF blev holdt i Baden-Baden, idet der i referatet af dette møde for første gang nævnes drøftelser mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen. Det følger heraf, at beslutningens artikel 4, stk. 3, litra a), må annulleres, for så vidt som det heri er lagt til grund, at Unicem deltog i den pågældende overtrædelse før denne dato.

2.7. Situationen for så vidt angår Asland

3254 Asland har fremhævet, at selskabet ikke er nævnt noget sted i sagsfremstillingen vedrørende foranstaltninger til beskyttelse af det italienske marked. Det kan endvidere ikke ved en

mekanisk anvendelse af teorien om en samlet og kontinuerlig aftale i ETF udledes, at selskabet var involveret i sådanne foranstaltninger, eftersom det ikke er gjort gældende, at det har deltaget i alle de overtrædelser, som antages at udgøre gennemførelsesforanstaltninger til den pågældende samlede og kontinuerlige aftale. Kommissionens omtale i nr. 55, punkt 1, i den anfægtede beslutning af den påståede solidariske indsats fra deltagerne i ETF er fuldstændig uden relevans ved vurderingen af Asland's ansvar for overtrædelsen i artikel 4, stk. 3, litra a). Endelig er det på grund af de datoer, hvor det er lagt til grund, at overtrædelsen begyndte (den 17.6.1986) og sluttede (den 15.3.1987), udelukket, at Asland kunne have deltaget deri.

3255 Det må konstateres, at Asland ikke deltog i nogen af de møder, Kommissionen har nævnt i nr. 27, punkt 3, i den anfægtede beslutning.

3256 I den anfægtede beslutnings nr. 55, punkt 1, har Kommissionen under henvisning til Zürich/Céligny-dokumentet, der er nævnt i nr. 25, punkt 3, gjort gældende, at ETF's strategi byggede på solidaritet mellem samtlige deltagere.

3257 Det skal i den forbindelse bemærkes, at Asland ikke spillede nogen direkte rolle i drøftelserne med henblik på opsigelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten. Endvidere deltog selskabet ikke i nogen af de møder, hvorunder disse drøftelser blev nævnt (jf. ovenfor i præmis 3255).

3258 Herefter findes den omstændighed, at de forskellige foranstaltninger, der på det pågældende tidspunkt blev påtænkt til at bekæmpe importen, som udgjorde en trussel for stabiliteten på de vesteuropæiske markeder (navnlig importen fra Grækenland), ifølge Zürich/Céligny-dokumentet var »baseret på en solidarisk reaktion« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 3, dok. 33.126/18772), ikke at være tilstrækkelig til at bevise, at Asland skulle have tilsluttet sig den pågældende samordnede praksis — end ikke stiltiende — hvilket er en betingelse for at pålægge ansvar for overtrædelsen.

3259 Kommissionen har endvidere påberåbt sig, at Asland var til stede under mødet i Stockholm den 9. juni 1986.

3260 Det skal hertil blot bemærkes, at der ikke er ført bevis herfor (jf. ovenfor i præmis 3060-3063).

3261 Endelig har Kommissionen gjort gældende, at Asland's tilhørsforhold til ETF indebærer, at selskabet generelt havde anerkendt reglerne og adfærden. Det var derfor ikke nødvendigt at føre bevis for, at det særligt havde givet sit samtykke til hver af de foranstaltninger, de andre havde vedtaget.

3262 Den omstændighed, at Kommissionen havde ført bevis for, at Asland var indblandet i en af de former for ulovlig adfærd, der blev anset for en bestanddel af den samlede og kontinuerlige aftale vedrørende ETF, nemlig aftalen om at oprette ETF (den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1), indebar imidlertid ikke, at Kommissionen uden noget bevis kunne lægge til grund, at selskabet havde deltaget i andre former for ulovlig adfærd, som angiveligt stod i forbindelse med den samlede og kontinuerlige aftale om ETF — her den samordnede praksis om beskyttelse af det italienske marked, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a). Kommissionens argumentation er i øvrigt ikke i overensstemmelse med den opfattelse, der ligger til grund for den dispositive del af den anfægtede beslutning. Som det allerede er anført (jf. ovenfor i præmis 2509-2511), har Kommissionen behandlet de forskellige forhold, som angiveligt udgør bestanddele i den samlede og kontinuerlige aftale om ETF, separat, idet der ikke i hvert tilfælde er tale om de samme adressater, og der fastsættes en forskellig varighed for hver af dem.

3263 Kommissionen havde således ikke grundlag for at fastslå, at Asland havde deltaget i denne samordnede praksis. Det følger heraf, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), må annulleres, for så vidt som det heri er lagt til grund, at Asland deltog i den pågældende overtrædelse.

2.8. Situationen for så vidt angår Italcementi

3264 Italcementi har anført, at den forklaring, Calcestruzzi afgav i februar 1987 om, hvorfor selskabet havde brudt sin leveringskontrakt med Titan (jf. den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 4), ikke kan anvendes imod Italcementi, idet forklaringen vedrører et forhold, der udelukkende angår Calcestruzzi.

3265 Det bemærkes imidlertid, at Italcementi deltog i forskellige møder, hvorunder Calcestruzzi-problemet blev nævnt.

3266 Selskabet deltog i mødet i ETF i London den 17. juni 1986, hvor det fik til opgave at »koordinere Ferruzzi-situationen« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 11, dok. 33.126/18787).

3267 Det deltog i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, hvorunder det blev anført, at de aktuelle drøftelser mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen kunne føre til en aftale om markedet for færdigblandet beton, og at Titan kunne opsige sine aftaler med koncernen til udgangen af 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 28, dok. 33.126/18859 og 18860).

3268 Det deltog ligeledes i ETF's møde den 11. februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 45, dok. 33.126/18760). Ved dette møde meddelte det de andre deltagere, at det var lykkedes de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen at nå til en aftale, der kunne forhindre Ferruzzi-koncernens cementimport, der blev anset for at have katastrofale følger for priserne. Det orienterede om problemerne navnlig ved manglende opfyldelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten og bad sine europæiske kolleger om hjælp til at løse problemerne (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 5, dok. 33.126/4912).

3269 At dømme efter Italcementi's telex til Titan af 13. maj 1987 og Calcestruzzi's telex til Titan den 2. juni 1987 (jf. ovenfor i præmis 3249) var Italcementi endvidere en af de italienske cementproducenter, der havde henvendt sig til Ferruzzi-koncernen for at få Calcestruzzi til at suspendere opfyldelsen af sin kontrakt med Titan.

3270 På grundlag af disse forskellige omstændigheder kunne Kommissionen således med rette i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fastslå, at Italcementi fra den 17. juni 1986 havde deltaget i den samordnede praksis med det formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

2.9. Situationen for så vidt angår Holderbank

3271 Holderbank har benægtet overhovedet at have deltaget i kontrakterne med Calcestruzzi. Selskabet havde i øvrigt ingen interesse i at deltage i en aftale vedrørende det italienske marked, eftersom det i den pågældende periode hverken havde nogen egentlig produktion eller salgsnet i Italien.

3272 Det bemærkes, at blandt foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked har Kommissionen kun pålagt Holderbank ansvar for deltagelse i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)]. Den har ikke pålagt selskabet ansvar for deltagelse i aftalen vedrørende kontrakterne med Calcestruzzi, der blev underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede cement fra Grækenland [artikel 4, stk. 3, litra b)].

3273 For så vidt angår Holderbank's deltagelse i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), bemærkes det, at selskabet deltog i ETF's møde den 17. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 11, dok. 33.126/18756), i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede

beslutning, nr. 25, punkt 22 og 23, dok. 33.126/18857) og i ETF's møde den 11. februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 45, dok. 33.126/18760).

3274 Under hensyn til, hvad der allerede er fastslået med hensyn til disse tre møder (jf. ovenfor i præmis 3226), og da Holderbank ikke har fremlagt oplysninger, som beviser, at selskabet under disse møder åbent tog afstand fra de ulovlige foranstaltninger, der blev nævnt i forbindelse med Ferruzzi-situationen, eller at det meddelte de øvrige deltagere, at det deltog i møderne med et andet sigte end deres, må Kommissionen anses for at have haft grundlag for at antage, at Holderbank havde tilsluttet sig disse foranstaltninger — eller i det mindste, at de havde givet de andre deltagere dette indtryk — som solidarisk reaktion mod den græske cementindustris beslutning om at eksportere sin overskudsproduktion til de vesteuropæiske markeder, der blev anset for en stor trussel for stabiliteten på samtlige disse markeder (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis). Den omstændighed, at der ikke forelå noget bevis for en adfærd på markedet hos Holderbank i forbindelse med den af Calcestruzzi fremkaldte situation, er i den forbindelse uden betydning, eftersom Kommissionen har bevist (jf. ovenfor i præmis 3151-3163), at den samordning, virksomheden tilsluttede sig ved de ovenfor i præmis 3273 nævnte møder, indgik i en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet samordningen gav anledning til, at andre virksomheder, der var involveret i den samme samordning, udviste en vis adfærd på markedet. Da der ikke er ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede Holderbank — må det endvidere antages, at denne virksomhed, som fortsat var aktiv på markedet, tog hensyn til denne samordning, da den traf bestemmelse om sin adfærd på markedet (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162).

3275 Kommissionen kunne derfor med føje i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fastslå, at Holderbank fra den 17. juni 1986 havde deltaget i den samordnede praksis med det formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

2.10. Situationen for så vidt angår Aker og Euroc

3276 Aker og Euroc er af den opfattelse, at de ikke kan drages til ansvar for den samordnede praksis til beskyttelse af det italienske marked, blot fordi de var til stede under nogle møder i ETF og ved den lejlighed blev informeret om situationen på dette marked. For det første havde de aldrig forpligtet sig til noget under disse møder, som de deltog i med et fuldstændigt lovligt formål. For det andet forudsatte ansvarspådragelse, at de havde foretaget en handling i forbindelse med Calcestruzzi-sagen.

3277 Det bemærkes, at Aker og Euroc var repræsenteret under flere af de møder, Kommissionen har nævnt i nr. 27, punkt 3, i den anfægtede beslutning. De var således repræsenteret ved ETF's

møde i Genève den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 14, dok. 33.126/18757 og bilag 15 til Aker's og Euroc's svar på meddelelsen af klagepunkter), mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 23, dok. 33.126/18857), ETF's møde i Genève den 21. oktober 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 34, dok. 33.126/18758 og 18897) og mødet i Genève den 11. februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 45, dok. 33.126/18760).

3278 Dokumenterne vedrørende møderne den 19. august og den 21. oktober 1986 viser ikke, at situationen i forbindelse med Ferruzzi-koncernens import af cement fra Grækenland særligt blev drøftet ved disse møder.

3279 Ved mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 blev det derimod anført, at drøftelserne mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen kunne føre til resultater, og at Titan kunne opsige sine aftaler med koncernen til udgangen af 1987. Ved mødet den 11. februar 1987 meddelte den italienske repræsentant de øvrige deltagere, at det var lykkedes de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen at nå til en aftale, der kunne forhindre koncernens cementimport, der blev anset for at have katastrofale følger for priserne. Han bad endvidere sine europæiske kolleger om hjælp til at løse problemerne, der var opstået ved manglende opfyldelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten.

3280 Under hensyn til ovenstående, og da Aker og Euroc ikke har fremlagt oplysninger, som beviser, at deres repræsentanter under disse to møder åbent tog afstand fra de ulovlige foranstaltninger, der blev nævnt i forbindelse med Ferruzzi-situationen, eller at de havde meddelt de øvrige deltagere, at de deltog i møderne med et andet sigte end deres, må Kommissionen anses for at have haft grundlag for at antage, at Aker og Euroc havde tilsluttet sig disse foranstaltninger — eller i det mindste, at de havde givet de andre deltagere dette indtryk — som solidarisk reaktion mod den græske cementindustris beslutning om at eksportere sin overskudsproduktion til de vesteuropæiske markeder, der blev anset for en stor trussel for stabiliteten på samtlige disse markeder (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis). Den omstændighed, at der ikke forelå noget bevis for en adfærd på markedet hos disse to virksomheder i forbindelse med den af Calcestruzzi fremkaldte situation, er i den forbindelse uden betydning, eftersom Kommissionen har bevist (jf. ovenfor i præmis 3151-3163), at den samordning, virksomhederne tilsluttede sig ved de ovenfor i præmis 3279 nævnte møder, indgik i en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet samordningen gav anledning til, at andre virksomheder, der var involveret i den samme samordning, udviste en vis adfærd på markedet. Da der ikke er ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede Aker og Euroc — må det endvidere antages, at disse to virksomheder, som fortsat var aktive på markedet, tog hensyn til denne samordning, da de traf bestemmelse om deres adfærd på markedet (jf. den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 162).

3281 Kommissionen kunne derfor med føje i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fastslå, at Aker og Euroc havde deltaget i den samordnede praksis med det formål at få Calcestruzzi til at ophøre med at være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

3282 Da den anfægtede beslutning imidlertid ikke indeholder nogen oplysninger, der beviser, at Aker og Euroc tilsluttede sig den samordnede praksis før den 9. september 1986, hvor de deltog i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden, må beslutningens artikel 4, stk. 3, litra a), annulleres, for så vidt som det heri er lagt til grund, at disse to selskaber deltog i den pågældende overtrædelse før denne dato.

2.11. Situationen for så vidt angår Cementir

3283 Cementir har anført, at selskabet aldrig har ført nogen forhandlinger med Calcestruzzi for at opnå en konkurrencebegrænsende aftale med det formål at forhindre import fra Grækenland, men at det var bekendt med aftalen og dens indhold. Det har endvidere anført, at det aldrig var blevet anmodet om at øve pres på Calcestruzzi.

3284 Det bemærkes imidlertid, at i henhold til referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 28, dok. 33.126/18859 og 18860) blev der »holdt flere møder mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi, og det [lod] til, at man kunne finde en aftale for så vidt angår markedet for færdigblandet beton«.

3285 I sit brev af 2. september 1988 til sine advokater i London (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 4, dok. 33.126/19196) anførte Titan, at »den 6. februar 1987 virkede Calcestruzzi for første gang uvillig til at bekræfte leveringsprogrammet under henvisning til, at 'situationen med den lokale cementindustri er ved at udvikle sig'«.

3286 Under mødet i ETF den 11. februar 1987 og mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 blev der nævnt en aftale mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen, der kunne forhindre en cementimport, der blev anset for at have katastrofale følger for priserne.

3287 Ifølge telexet af 13. maj 1987 fra Italcementi til Titan og telexet af 2. juni 1987 fra Calcestruzzi til Titan (jf. ovenfor i præmis 3249) blev cementleverancerne, der var aftalt mellem Titan og Calcestruzzi, afbrudt på grund af en aftale, som Calcestruzzi havde indgået med de største italienske cementproducenter, heriblandt Cementir.

3288 De pågældende sagsakter viser, at Cementir var en af de italienske cementproducenter, der havde henvendt sig til Ferruzzi-koncernen for at få Calcestruzzi til at suspendere opfyldelsen af den leveringskontrakt, selskabet havde indgået med Titan.

3289 Under disse omstændigheder havde Kommissionen grundlag for i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), at fastslå, at Cementir havde deltaget i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde.

3290 Den anfægtede beslutning indeholder imidlertid ingen oplysninger, der giver grundlag for at antage, at Cementir deltog i denne samordnede praksis før den 9. september 1986, hvor mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF blev holdt i Baden-Baden, idet der i referatet af dette møde for første gang blev nævnt drøftelser mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen. Det følger heraf, at beslutningens artikel 4, stk. 3, litra a), må annulleres, for så vidt som det heri er lagt til grund, at Cementir deltog i den pågældende overtrædelse før denne dato.

2.12. Situationen for så vidt angår Blue Circle

3291 Blue Circle har gjort gældende, at Kommissionen bl.a. af et af selskabets interne notater af 4. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 3), hvori det var anført, at selskabet havde fået meddelelse fra Titan om, at Titan ikke ville annullere sin kontrakt med Calcestruzzi, har udledt, at selskabet skulle have deltaget i den pågældende samordnede praksis. Dokumentet viser imidlertid ikke, at Blue Circle skulle have forsøgt at lægge pres på Titan for at få Titan til at annullere den pågældende kontrakt.

3292 Blue Circle har anført, at det heller ikke alene af, at de stokke- og gulerodsaktioner, ETF undersøgte, omfattede en mulig foranstaltning over for Calcestruzzi, kan udledes, at selskabet deltog i ovennævnte overtrædelse. ETF havde undersøgt adskillige fremgangsmåder med henblik på at forelægge forslag for beslutningstagerne.

3293 Endelig er Blue Circle af den opfattelse, at Kommissionen ikke kunne gå ud fra, at selskabet var indblandet i den pågældende samordnede praksis, på grundlag af de aftaler, der i april 1987 var indgået mellem de italienske producenter for at dække hele behovet for cement i Calcestruzzi-koncernen (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 4-11). Selskabet har anerkendt, at ETF blev orienteret om situationen i Italien. Oplysningerne var imidlertid ikke særlig præcise. Under alle omstændigheder var alene den omstændighed at have modtaget oplysninger utilstrækkelig til at godtgøre deltagelse i en samordnet praksis. Blue Circle har endvidere anført, at de ovennævnte aftaler fra april 1987 var af rent lokalt omfang, og at det altid har været uvidende om dem, idet beviserne vedrørende disse aftaler aldrig er blevet bragt til dets kendskab.

3294 Med hensyn til dette spørgsmål bemærkes det, at blandt foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked har Kommissionen kun pålagt Blue Circle ansvar for den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)]. Den har ikke pålagt selskabet

ansvar for deltagelse i aftalen vedrørende kontrakter med Calcestruzzi, der var underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede cement fra Grækenland [artikel 4, stk. 3, litra b)].

3295 For så vidt angår Blue Circle's deltagelse i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), bemærkes det, at Blue Circle i sit interne notat af 4. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 3, dok. 33.126/11026) anførte følgende: »For Italiens vedkommende står Titan helt fast på ikke at ville opsige kontrakten med Ferruzzi før tidligst i december 1987, hvor der ser ud til at være mulighed for at gøre brug af en opsigelsesklausul.« Disse oplysninger viser, at Blue Circle forgæves forsøgte at overtale Titan til at opsige leveringskontrakten, selskabet netop havde indgået med Ferruzzi-koncernen, inden den havde fået virkning.

3296 Under alle omstændigheder deltog Blue Circle i ETF's møde den 17. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 11, dok. 33.126/18756 og 18787), i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 23, dok. 33.126/18857), i ETF's møde den 11. februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 45, dok. 33.126/18760) og i mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 47, dok. 33.126/4858).

3297 Under hensyn til, hvad der allerede er fastslået med hensyn til disse fire møder (jf. ovenfor i præmis 3226), og da Blue Circle ikke har fremlagt oplysninger, som beviser, at selskabet under disse møder åbent tog afstand fra de ulovlige foranstaltninger, der blev nævnt i forbindelse med Ferruzzi-situationen, eller at det havde meddelt de øvrige deltagere, at det deltog i møderne med et andet sigte end deres, må Kommissionen anses for at have haft grundlag for at antage, at Blue Circle havde tilsluttet sig disse foranstaltninger — eller i det mindste, at det havde givet de andre deltagere dette indtryk — som solidarisk reaktion mod den græske cementindustris beslutning om at eksportere sin overskudsproduktion til de vesteuropæiske markeder, der blev anset for en stor trussel for stabiliteten på samtlige disse markeder (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

3298 Det følger heraf, at Kommissionen med føje i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), kunne fastslå, at Blue Circle fra den 17. juni 1986 havde deltaget i den samordnede praksis med det formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

3299 Blue Circle har anført, at selskabet ikke forstår, hvordan Kommissionen kunne antage, at den manglende opfyldelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten skyldtes den samordnede praksis, der er beskrevet i nr. 55, punkt 1, i den anfægtede beslutning, uden at påtale den samordnede praksis over for hverken Calcestruzzi eller Titan.

3300 Dette anbringende kan imidlertid ikke medføre, at der må ses bort fra vurderingen ovenfor i præmis 3150-3163 og 3295-3298 af, at det var med rette, at Kommissionen fastslog, at der forelå en samordnet praksis, der havde det konkurrencebegrænsende formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos Titan, og at den lagde til grund, at Blue Circle deltog i denne samordnede praksis.

3. Overtrædelsens varighed

3301 I den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), har Kommissionen lagt til grund, at overtrædelsen varede fra den 17. juni 1986 til den 15. marts 1987.

3302 Det er allerede blevet fastslået, at da Kommissionen i forhold til CBR, Dyckerhoff, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Aker, Euroc og Cementir lagde til grund, at overtrædelsen var påbegyndt den 17. juni 1986, foretog den en urigtig bedømmelse af begyndelsestidspunktet for deres deltagelse i den pågældende overtrædelse. Det må således ændres til den 9. september 1986 (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 3205, 3240, 3253, 3282 og 3290).

3303 Aker, Euroc og Cementir har påpeget, at de ikke deltog i de to møder i ETF, der fandt sted på de datoer, som er lagt til grund som begyndelsestidspunkt (den 17.6.1986) og ophørstidspunkt (den 15.3.1987) for overtrædelsen. Under alle omstændigheder må det derfor lægges til grund, at deres deltagelse var af kortere varighed.

3304 Begyndelsestidspunktet for den pågældende overtrædelse er allerede blevet ændret til den 9. september 1986 i forhold til Aker og Euroc (jf. ovenfor i præmis 3282) og til Cementir (jf. ovenfor i præmis 3290).

3305 For så vidt angår ophørstidspunktet for overtrædelsen bemærkes det med hensyn til Aker og Euroc, at de var repræsenteret under ETF's møde den 11. februar 1987. Der er derfor grundlag for at antage, at den pågældende samordnede praksis påvirkede deres adfærd på markedet indtil slutningen af den periode, hvor overtrædelsen ifølge den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fandt sted. Det følger heraf, at Kommissionen havde grundlag for at fastslå, at Aker og Euroc havde deltaget i den pågældende samordnede praksis indtil den 15. marts 1987.

3306 For så vidt angår Cementir bemærkes det, at der ved mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 blev nævnt de forhandlinger, der blev ført mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen, og som Cementir var direkte involveret i, hvilket fremgår af gennemgangen ovenfor i præmis 3284-3288. Kommissionen har

således med føje lagt til grund i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), at Cementir havde deltaget i den pågældende samordnede praksis indtil slutningen af den periode, som overtrædelsen ifølge beslutningen varede.

3307 Blue Circle har anført, at den anfægtede beslutning ikke indeholder en begrundelse for varigheden af overtrædelsen i artikel 4, stk. 3, litra a).

3308 Det bemærkes, at den 17. juni 1986, hvor det er blevet lagt til grund, at overtrædelsen blev påbegyndt, er datoen for det første af de møder, der blev nævnt i nr. 27, punkt 3, i den anfægtede beslutning til godtgørelse af, at Ferruzzi-situationen blev drøftet i ETF.

3309 Den 15. marts 1987, hvor det blev lagt til grund, at overtrædelsen ophørte, er ifølge oplysningerne i nr. 27, punkt 3 og 5, i den anfægtede beslutning (jf. dok. 33.126/4858-4861) datoen for et møde i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger«, der blev holdt den 17. marts 1987 og ikke den 15. marts 1987, som det ved en fejl var anført i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 3141). Ved dette møde blev der ifølge den foreliggende dokumentation for første gang omtalt de forhandlinger, der blev ført mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen.

3310 Under disse omstændigheder kan Blue Circle, der i øvrigt deltog både i mødet den 17. juni 1986 og den 17. marts 1987, ikke påberåbe sig en mangelfuld begrundelse for varigheden af den påtalte overtrædelse.

4. Aktindsigt

3311 Ciments français og Asland har efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 vedrørende aktindsigt fremlagt en række dokumenter, som ifølge selskaberne ville have været nyttige for dem under den administrative procedure med henblik på udnyttelse af retten til kontradiktion med hensyn til klagepunktet om, at de havde deltaget i den samordnede praksis vedrørende Calcestruzzi.

3312 Det er ikke længere nødvendigt at tage stilling til disse bemærkninger, eftersom det allerede er blevet fastslået, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), skal annulleres, for så vidt som det heri er lagt til grund, at disse to selskaber deltog i overtrædelsen (jf. ovenfor i præmis 3215 og 3263).

3313 CBR, Dyckerhoff, Uniland, Oficemen, Holderbank, Aker og Euroc har ligeledes fremsat en række bemærkninger til de dokumenter, de har fået adgang til efter de ovennævnte foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse. De har forsøgt at godtgøre, at Kommissionen ved kun at give dem begrænset adgang til meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter under den administrative procedure har tilsidesat deres ret til kontradiktion i forbindelse med den overtrædelse, de er blevet pålagt ansvar for, idet de ikke fik adgang til diskulperende oplysninger.

3314 I sit indlæg af 10. februar 1997 har CBR påberåbt sig dokumenterne 33.126/2945-2951, 2954-2960, 15990-15995, 15997, 12145-12166, 12180-12188, 12204-12217, 12231-12338, 12341, 16235-16282, 15731-15739, 2917, 2918, 2948 og 2949 og anført, at det af ingen af disse fremgår, at selskabet skulle have spillet en rolle i forholdet mellem de italienske cementproducenter og Calcestruzzi. Selskabet har anført, at det intetsteds i kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien (nr. 35 og 70) blev nævnt blandt de cementproducenter, der havde undertegnet kontrakter med Calcestruzzi i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

3315 Det bemærkes, at for så vidt angår foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked har Kommissionen kun pålagt CBR ansvar for den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)]. Den har ikke pålagt selskabet ansvar for deltagelse i aftalen vedrørende de kontrakter, der var underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede cement fra Grækenland [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra b)]. Der skal derfor kun tages stilling til, om der var en — selv begrænset — mulighed for, at CBR's bemærkninger i den foregående præmis kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald med hensyn til den overtrædelse, der blev påtalt over for selskabet.

3316 Disse bemærkninger ville i realiteten ikke have forhindret Kommissionen i at fastslå, at CBR havde deltaget i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, hvor der blev nævnt drøftelser, der blev ført i forbindelse med Calcestruzzi-problemet. De ville derfor ikke have kunnet udelukke, at selskabet ifaldt ansvar for den pågældende samordnede praksis.

3317 Dyckerhoff har i sit indlæg af 5. januar 1998 påberåbt sig dokumenter, der er i modstrid med den anfægtede beslutnings fremstilling af oplysninger vedrørende det pres, der blev lagt på Calcestruzzi.

3318 Selskabet har for det første påberåbt sig Titan's brev af 2. september 1988 til sine advokater i London (dok. 33.126/19195-19197).

3319 Det er ufornødent at tage stilling til relevansen af de bemærkninger, Dyckerhoff har fremsat på grundlag af dette brev, men det skal blot bemærkes, at brevet udtrykkeligt blev nævnt i nr. 19, litra d), i meddelelsen af klagepunkter i sagsfremstillingen vedrørende beskyttelsesforanstaltningerne på det italienske marked.

3320 De to første sider af brevet (dok. 33.126/19195 og 19196) lå i øvrigt i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Dyckerhoff kunne således have anvendt dem til støtte for sit svar på meddelelsen af klagepunkter. Under disse omstændigheder kan selskabet ikke nu påberåbe sig dem som bevis for, at dets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure.

3321 Den tredje side af brevet (dok. 33.126/19197) indeholder kun oplysninger om adressen, hvortil besvarelsen af brevet skulle sendes, og brevskriverens underskrift. Siden ville således ikke have været til nogen nytte for Dyckerhoff's forsvar under den administrative procedure.

3322 Dyckerhoff har dernæst henvist til Calcestruzzi's svar af 22. marts 1990 på Kommissionens begæring om oplysninger (dok. 33.126/16316-16330). Calcestruzzi har deri forklaret, at opsigelsen af den kontrakt, selskabet havde indgået med Titan i april 1986, skyldtes, at det ikke havde opnået de nødvendige tilladelser fra den italienske administration til at anvende sine havneanlæg til opfyldelse af kontrakten. Dyckerhoff har anført, at selskabet på grundlag af de dokumenter, der udgjorde svaret, ville have kunnet tilbagevise den forklaring, Kommissionen fremkom med i nr. 27 og 55 i den anfægtede beslutning vedrørende den manglende opfyldelse af Calcestruzzi/Titan-kontrakten.

3323 Det må imidlertid fastslås, at de bemærkninger, som Dyckerhoff kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de dokumenter, selskabet har påberåbt sig, ikke ville have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 27, punkt 3, 4 og 5, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fastslog, at der forelå en samordnet praksis mellem de italienske producenter Unicem, Italcementi og Cementir og en række virksomheder og sammenslutninger af virksomheder i cementindustrien, heriblandt Dyckerhoff, og at denne praksis havde det konkurrencebegrænsende formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

3324 Endelig har Dyckerhoff i sit indlæg af 7. februar 1997 anført, at det fremgår af de italienske sagsakter, at selskabet ikke indtog nogen rolle i foranstaltningerne vedrørende Calcestruzzi, idet Calcestruzzi var forbundet med de italienske producenter gennem SIPAC, som Dyckerhoff ikke var deltager i (dok. 33.126/15990-15997, 12145-12166, 12180-12188, 12204-12217 et 12231-12341).

3325 De bemærkninger, som Dyckerhoff kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de af selskabet nævnte dokumenter, ville imidlertid ikke have forhindret Kommissionen i at fastslå, at virksomheden havde deltaget i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, hvor det blev nævnt, hvilke skridt der blev taget i forbindelse med Ferruzzi-situationen. De ville derfor ikke have kunnet udelukke, at Dyckerhoff ifaldt ansvar for den samordnede praksis i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a).

3326 Uniland og Oficemen har i deres indlæg af 10. februar 1997 og 3. marts 1998 gjort gældende, at der ikke blandt de dokumenter, de fik adgang til efter de ovenfor i præmis 3311 nævnte foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, er beviser for, at de skulle have deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), påtalte samordnede praksis. Tværtimod beviser en række dokumenter, at foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked mod import fra Grækenland ikke var truffet på grundlag af et multilateralt kartel, selskaberne havde deltaget i, men var ensidige reaktioner fra de italienske producenters side.

3327 I deres indlæg af 10. februar 1997 har de påberåbt sig en skrivelse fra Italcementi af 26. oktober 1987 (dok. 33.126/2950) og referatet af et møde hos Cementir mellem de italienske cementproducenter den 12. januar 1988 (dok. 33.126/19872). Disse to dokumenter indeholder ingen omtale af, at de direkte eller indirekte skulle have deltaget i foranstaltningerne på det italienske marked med henblik på at bekæmpe importen fra Grækenland. Tværtimod bekræfter de, at disse foranstaltninger var af rent lokalt omfang.

3328 I deres indlæg af 3. marts 1998 har Uniland og Oficemen påberåbt sig et uddrag af Unicem's svar til Kommissionen i oktober 1989 vedrørende ETF's aktiviteter (dok. 33.126/12060-12065, navnlig 12063) og den skrivelse, hvori Calcestruzzi forklarede Kommissionen, at faldet i selskabets import fra Grækenland alene skyldtes, at den italienske administration ikke havde udstedt de nødvendige tilladelser til det til at indrette et kajanlæg til losning af cement (dok. 33.126/16317-16321, særligt 16319, nævnt ovenfor i præmis 3322). De har endvidere henvist til det brev, Titan den 2. september 1988 sendte til sine advokater i London (dok. 33.126/19195-19197), og til dokument 33.126/19188-19193 og 19198, 19199 og 19200. Endelig har de igen henvist til referatet af de italienske cementproducenters møde hos Cementir i Rom den 12. januar 1988 (dok. 33.126/19871-19873).

3329 Det bemærkes, at af de ovenfor i præmis 3319, 3320 og 3321 anførte grunde kan Titan's brev af 2. september 1988 til selskabets advokater i London ikke påberåbes af Uniland og Oficemen som bevis for, at deres ret til kontradiktion skulle være blevet tilsidesat under den administrative procedure.

3330 Under alle omstændigheder ville de bemærkninger, som disse to sagsøgere kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de forskellige dokumenter, der er nævnt ovenfor i præmis 3327 og 3328, ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 27, punkt 3, 4 og 5, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fastslog, at der forelå en samordnet praksis på europæisk plan med det konkurrencebegrænsende formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

3331 Disse bemærkninger ville heller ikke have forhindret Kommissionen i at fastslå dels, at Uniland havde deltaget i mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, hvor der blev nævnt drøftelser, der blev ført i forbindelse med Ferruzzi-situationen, dels at Oficemen var repræsenteret under dette møde og deltog i mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987, hvor aftalen mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen blev nævnt. De ville derfor ikke have kunnet medføre, at Uniland og Oficemen ikke ifaldt ansvar for den samordnede praksis i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a).

3332 Uniland og Oficemen har endvidere i deres indlæg af 3. marts 1998 påberåbt sig en række dokumenter vedrørende kontrakter, der blev indgået mellem de græske cementproducenter og italienske virksomheder (dok. 33.126/19781-19786, 19793-19798, 19802-19812, 20140-20147, 20148-20156, 20157-20164, 20166 og 20167), og vedrørende kontrakter, der blev indgået mellem de græske producenter med henblik på levering til Italien (dok. 33.126/20132-20137 og 20259-20267). De har endvidere henvist til Titan's årsberetning for 1988 (dok. 33.126/19432), der viste en opsigtsvækkende styrkelse af den græske virksomheds position på det italienske marked det pågældende år. Disse forskellige dokumenter modbeviser ifølge sagsøgerne Kommissionens vurdering i nr. 55 i den anfægtede beslutning.

3333 Disse bemærkningerne fra sagsøgerne ville imidlertid ikke have medført, at der måtte ses bort fra de i nr. 27, punkt 3, 4 og 5, nævnte dokumenter, på grundlag af hvilke Kommissionen med rette fastslog, at der forelå en samordnet praksis med det konkurrencebegrænsende formål, at Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde, hvilket var tilstrækkeligt til at konkludere, at den samordnede praksis var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 837 nævnte retspraksis).

3334 I sit indlæg af 8. december 1997 har Holderbank under henvisning til Titan's brev af 2. september 1988 til selskabets advokater i London (dok. 33.126/19195-19197) anført, at Calcestruzzi's manglende opfyldelse af sin kontrakt med Titan om levering af cement skyldtes en aftale mellem Ferruzzi/Calcestruzzi-koncernen og kun de italienske cementproducenter og ikke en global aftale, som Holderbank havde deltaget i.

3335 Af de ovenfor i præmis 3319-3321 anførte grunde kan Holderbank ikke påberåbe sig dette brev som bevis for, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure.

3336 Holderbank har dernæst henvist til referatet af de italienske cementproducenters møde hos Cementir den 12. januar 1988 (jf. ovenfor i præmis 3328). Dette referat viser afskærmningen af det italienske marked over for import af cement, i det pågældende tilfælde import fra Jugoslavien. Det nævner også, at de italienske cementproducenter blev opfordret til at udvise solidaritet for imødegå en sådan import. Endelig påpeges det i referatet, at det var nødvendigt at nå til enighed med de græske producenter for at få dem til at reducere deres eksport, idet de ellers måtte føre en priskrig. Holderbank er af den opfattelse, at hvis dette dokument havde været tilgængeligt under den administrative procedure, ville selskabet have kunnet bevise, at afskærmningen af det italienske marked ikke skyldtes foranstaltninger, der var truffet i ETF, men alene de lokale producenters adfærd.

3337 Det må imidlertid fastslås, at disse bemærkninger ikke ville have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 27, punkt 3, 4 og 5, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fastslog, at der forelå en samordnet praksis mellem de italienske producenter Italcementi, Unicem og Cementir og en række deltagere i ETF, heriblandt Holderbank, og at denne praksis havde det konkurrencebegrænsende formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan.

3338 I deres indlæg af 10. februar 1997 har Aker og Euroc påberåbt sig de forskellige dokumenter, der er nævnt ovenfor i præmis 3324. De har gjort gældende, at de på grundlag af disse dokumenter kunne have bevist, at de aftaler, som i april 1987 blev indgået mellem Cementir, Italcementi og Unicem på den ene side og Calcestruzzi på den anden side, var resultatet af forhandlinger, der fandt sted på lokalt plan mellem de største italienske cementproducenter. Ingen af disse dokumenter giver støtte for Kommissionens opfattelse af, at disse aftaler indgik i en handlingsplan, der var blevet drøftet og godkendt under ETF's møder, som Aker og Euroc havde deltaget i. De to sagsøgere har endvidere henvist til nogle notater fra Italcementi af 15. oktober 1986 (dok. 33.126/2945-2948), af 26. oktober 1987 (dok. 33.126/2949-2951) og af 13. november 1987 (dok. 33.126/2954-2960) som bevis for, at »det græske problem« på daværende tidspunkt var blevet behandlet på et rent bilateralt grundlag mellem de største italienske og græske cementproducenter. Særligt har de henvist til følgende uddrag af Italcementi's notat af 13. november 1987, som ifølge deres oversættelse lyder: »Vi må finde ud af, hvem vi skal kontakte, hvordan vi skal kontakte grækerne og foreslå en virkelig holdbar aftale, som ikke bør overstige to år, med den hensigt dernæst sammen med de europæiske producenter at styre den græske cementindustri bedre enten gennem direkte deltagelse i kapitalen eller ved indirekte tilstedeværelse.«

3339 De bemærkninger, som Aker og Euroc kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de forskellige dokumenter, som er nævnt i foregående præmis, ville ikke have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i

nr. 27, punkt 3, 4 og 5, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fastslog, at der forelå en samordnet praksis på europæisk plan med det konkurrencebegrænsende formål, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan. Disse bemærkninger ville heller ikke have forhindret Kommissionen i at fastslå, at Aker og Euroc havde være repræsenteret ved mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF i Baden-Baden den 9. september 1986, hvor der blev nævnt drøftelser, der blev ført i forbindelse med Ferruzzi-situationen, og i ETF's møde den 11. februar 1987, hvor det blev meddelt, at der var blevet indgået en aftale mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-koncernen, og at denne aftale kunne forhindre Ferruzzi-koncernens cementimport, der blev anset for at have katastrofale følger for priserne. Disse bemærkninger ville derfor ikke have kunnet udelukke, at disse to sagsøgere ifaldt ansvar for overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a).

3340 I deres indlæg af 29. december 1997 har Aker og Euroc dernæst omtalt referatet af et møde den 13. marts 1989 mellem de italienske og jugoslaviske cementproducenter (dok. 33.126/16002-16006). Ifølge sagsøgerne ville de med dette dokument have kunnet understøtte deres opfattelse af, at aftalerne vedrørende Calcestruzzi var et rent lokalt anliggende.

3341 Det pågældende dokument beviser højst, at der næsten to år efter, at den periode, hvor overtrædelsen ifølge den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fandt sted, var bilaterale forhandlinger mellem det italienske og jugoslaviske marked om at begrænse eksporten fra det jugoslaviske marked til det italienske. Det er åbenbart, at de bemærkninger, som Aker og Euroc kunne have fremsat på grundlag af dette dokument, ikke ville have medført, at der måtte ses bort fra de ovenfor i præmis 3339 nævnte objektive konstateringer vedrørende den samordnede praksis, der blev indført på europæisk plan, da Calcestruzzi-problemet opstod.

3342 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at bemærkningerne fra CBR, Dyckerhoff, Uniland, Oficemen, Holderbank, Aker og Euroc kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Disse sagsøgere har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion under den administrative procedure.

B — Aftalen vedrørende kontrakter med Calcestruzzi underskrevet i april 1987 [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra b)]

3343 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), overtrådte Italcementi, Unicem og Cementir »fra den 3. april 1987 til den 3. april 1992 EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at deltage i en aftale, som vedrørte kontrakter, der var underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede græsk cement«.

3344 De pågældende tre sagsøgere har fremført en række anbringender vedrørende realiteten til støtte for annullation af denne bestemmelse. Endvidere har Italcementi og Cementir gjort gældende, at Kommissionen, da den fastslog, at der var begået den pågældende overtrædelse, tilsidesatte deres ret til kontradiktion ved ikke at give dem adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

1. Spørgsmålet om, hvorvidt der forelå en overtrædelse

3345 Efter at have anført i nr. 27 i den anfægtede beslutning (punkt 5), at »aftalen mellem [de italienske cementproducenter] og Ferruzzi« var blevet nævnt af den italienske repræsentant ved ETF's møde den 11. februar 1987 og mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3141), fastslog Kommissionen (i punkt 6), at aftalen var blevet indgået i april samme år:

»Den 3. og 15. april 1987 undertegnede de italienske cementproducenter Italcementi, Unicem, Cementir og Calcestruzzi således aftaler og kontrakter om levering af cement og indbyrdes samarbejde (dok. 33126/12145-12342). Ved disse aftaler og kontrakter indgik Italcementi, Unicem og Cementir en solidarisk forpligtelse til at levere al den cement, Calcestruzzi-koncernen havde behov for, og anvende de i aftalerne nævnte prisreduktioner; Calcestruzzi forpligtede sig for sit vedkommende til at lade halvdelen af prisreduktionerne komme et selskab ejet af de fire kontrahenter i fællesskab til gode, som derefter skulle investere pengene i selskaber, der fremstiller færdigblandet beton eller dermed beslægtede produkter, og at aftage mindst 80% af sine cementforsyninger fra Italcementi, Unicem og Cementir eller selskaber udpeget af dem; de tre cementproducenter forbeholdt sig ret til at opsige aftalen, hvis Calcestruzzi købte under 95% af sine cementforsyninger hos dem.«

3346 Kommissionen nævnte derefter (nr. 27, punkt 7-10) en række telexer, der blev udvekslet i maj og juni 1987 dels mellem Calcestruzzi og Titan, dels mellem Italcementi og Titan. Disse telexer viser, at Calcestruzzi, efter at der var indgået en aftale med de tre italienske cementproducenter, havde suspenderet opfyldelsen af den kontrakt, selskabet havde indgået med Titan i april 1986. De viser endvidere, at der fandt møder sted mellem de italienske producenter Italcementi, Unicem og Cementir på den ene side og Titan på den anden side med henblik på at finde en løsning på problemerne i forbindelse med den manglende opfyldelse af kontrakten.

3347 Kommissionen konkluderede følgende i nr. 55, punkt 2:

»De kontrakter og aftaler, som blev indgået den 3. og 15. april 1987 (se nr. 27, punkt 6), er en konkretisering af en aftale mellem Italcementi, Unicem og Cementir, som falder ind under

artikel 85, stk. 1, og udgjorde dermed en overtrædelse lige fra tidspunktet for deres undertegnelse og i hele den periode, hvor disse kontrakter og aftaler var gældende, dvs. indtil den 3. april 1992. Som det fremgår af referaterne af møderne den 11. februar 1987 og 15. marts 1987, havde denne aftale til formål at forhindre Calcestruzzi i at importere 1,5 mio. t græsk cement i en halv snes havne, hvilket ville have fået katastrofale virkninger for priserne (se nr. 27, punkt 5).«

3348 Unicem, Italcementi, og Cementir har fremført ni anbringender vedrørende realiteten til bestridelse af den overtrædelse, de er blevet gjort ansvarlige for.

3349 De har for det første bestridt, at kontrakterne, der blev indgået med Calcestruzzi i april 1987, havde et konkurrencebegrænsende formål.

3350 Unicem har gjort gældende, at disse kontrakter ikke havde nogen forbindelse med ETF. Den omstændighed, at selskabet med hensyn til disse kontrakter havde udvist en fuldstændig selvstændig adfærd i forhold til alle andre end italienske producenter, var det bedst tænkelige bevis herfor. Selskabet har endvidere anført, at de pågældende kontrakter havde et lovligt formål. Forbindelsen mellem de italienske cementproducenter og Calcestruzzi var begrundet i handelsmæssige forhold, som ikke havde noget at gøre med international samordning. Calcestruzzi, der var den største italienske kunde på cementmarkedet, stod for en betragtelig købekraft. Kontrakterne fra april 1987 skulle betragtes som realiseringen af Calcestruzzi's langsigtede mål om at opnå en rabat på 15% for al køb af cement i Italien. De prisindrømmelser, Italcementi, Cementir og Unicem havde gjort, var en reaktion på lovlig konkurrence. Endvidere havde det, de tre italienske producenter tilbød, mange fordele for Calcestruzzi i forhold til den kontrakt, Calcestruzzi havde indgået med Titan i april 1986: kvaliteten af service, leverandørernes geografiske nærhed, lavere transportomkostninger, større fleksibilitet i opfyldelsen af kontrakten, mulighed for teknisk og handelsmæssig bistand fra de italienske leverandører. Leveringskontrakterne blev indgået samlet af Italcementi, Cementir og Unicem, fordi Calcestruzzi's behov for leverancer var så stort, at en enkelt producent ikke kunne have opfyldt det alene.

3351 Italcementi har tillige anført, at de nævnte kontrakter var de italienske cementproducenters konkurrencemæssige reaktion på importen af cement fra Grækenland til deres marked. Ifølge dette selskab skal et kartel defineres på grundlag af sin betydning og sit formål, objektivt beskrevet på baggrund af, i hvilken økonomisk sammenhæng kartellet skal anvendes, og ikke ud fra parternes subjektive hensigt. I det foreliggende tilfælde har Kommissionen ikke godtgjort, at der forelå et konkurrencebegrænsende formål.

3352 Cementir har gjort gældende, at selskabet sammen med Italcementi og Unicem tog initiativet til forhandlinger med Calcestruzzi for at skabe rammerne for den bedst mulige organisering af

deres indbyrdes handelsforhold. Selskabet har fremhævet den handelsmæssige interesse i forhandlingerne, idet Calcestruzzi tegnede sig for en årlig efterspørgsel på ca. 2,2 mio. t cement. Det var på den baggrund, at man oprettede det italienske selskab SIPAC, et fælles datterselskab af Italcementi, Unicem og Cementir. Dette selskab havde således ikke til formål at forhindre opfyldelsen af de forpligtelser, som Calcestruzzi havde påtaget sig over for Titan. Cementir har konkluderet, at selskabets adfærd i denne sag kan forklares på anden måde end ved en ulovlig samordning, nemlig ved dets ønske om at indgå en fordelagtig kontrakt. Selskabets adfærd svarede til adfærden hos en række andre italienske producenter, der deltog i leveringskontrakterne med Calcestruzzi og til trods herfor ikke blev pålagt sanktioner i den anfægtede beslutning.

3353 Det bemærkes, at ingen af de tre ovennævnte sagsøgere har bestridt, at indgåelsen af kontrakter mellem Calcestruzzi og dem selv i april 1987 indgik i »aftalen mellem [de italienske cementproducenter] og Ferruzzi«, der blev nævnt under ETF's møde den 11. februar 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 5, dok. 33.126/4912) og mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17. marts 1987 (samme sted, dok. 33.126/4860).

3354 Under det første af disse to møder anførte den italienske repræsentant imidlertid, at aftalen kunne »forhindre import fra [Ferruzzi-koncernen] af 1,5 mio. t i en halv snes havne, hvilket ville have fået katastrofale konsekvenser for priserne« (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 5, dok. 33.126/4912). Han tilføjede: »Ferruzzi får den nette sum af 15 mio. USD om året i fem år for sin gode vilje [og] skal bruge en del heraf til at købe BPE-selskaber [færdigblandet betonselskaber] eller aktier i BPE-selskaber for at holde kurserne fast.«

3355 De tre sagsøgere har heller ikke bestridt, at aftalen mellem de italienske cementproducenter og Calcestruzzi, som omhandles i de telexer, Kommissionen har nævnt i nr. 27, punkt 7 og 10, i den anfægtede beslutning, er aftalen vedrørende kontrakterne indgået i april 1987. Ifølge disse telexer førte aftalen til en suspension af de cementleverancer, der var blevet aftalt mellem Calcestruzzi og Titan.

3356 På baggrund af disse dokumenter havde Kommissionen grundlag for at antage, at kontrakterne mellem Italcementi, Unicem og Cementir på den ene side og Calcestruzzi på den anden side blev indgået i april 1987 til opfyldelse af en aftale mellem Italcementi, Unicem og Cementir med det konkurrencebegrænsende formål at forhindre Calcestruzzi i at importere cement fra Grækenland. Kommissionen fastslog derfor med rette i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), at aftalen var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

3357 Den af Cementir påberåbte omstændighed, at de andre italienske cementproducenter, som angiveligt deltog i kontrakterne med Calcestruzzi, ikke blev nævnt i den anfægtede beslutning,

kan ikke medføre, at der må ses bort fra vurderingen ovenfor i præmis 3353-3356 af, at det var med rette, at Kommissionen fastslog, at aftalen vedrørende disse kontrakter havde et konkurrencebegrænsende formål, og for Cementir's ansvar for denne konkurrencebegrænsende aftale, idet Cementir har anerkendt at have deltaget i disse kontrakter.

3358 For det andet har Italcementi anført, at de i nr. 27, punkt 7-11, i den anfægtede beslutning nævnte møder mellem de italienske cementproducenter og Titan kun havde til formål at undgå en forværring af den spænding, der i den periode gjorde sig gældende på det italienske marked, ved at påvise, at det var lovligt at indgå nye leveringskontrakter med Calcestruzzi. De italienske producenter deltog i disse møder uden på nogen måde at have til hensigt at opnå ulovlige resultater i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

3359 Cementir har derimod gjort gældende, at det møde, som blev holdt i Luxembourg den 27. maj 1987 mellem de italienske producenter og Titan, og som er nævnt i nr. 27, punkt 9, 10 og 11, i den anfægtede beslutning, indgik i et forsøg på at løse den strid, der var opstået som følge af de handelsmæssige forhandlinger mellem Italcementi, Unicem og Cementir på den ene side og Calcestruzzi på den anden side, alene med det formål at undgå, at denne strid kom til at skade afviklingen af leveringskontrakten, Calcestruzzi havde indgået med Titan. Cementir har endvidere anført, at selskabet deltog i dette møde efter opfordring fra Calcestruzzi.

3360 Det fremgår imidlertid af de i nr. 27, punkt 7-10, i den anfægtede beslutning nævnte dokumenter (dok. 33.126/19205, 19204, 19201 og 19218), at der blev holdt et møde i Luxembourg i slutningen af maj 1987 mellem Italcementi, Unicem og Cementir på den ene side og Titan på den anden side navnlig med det formål at finde en løsning på problemerne i forbindelse med »afbrydelsen af leverancerne under den daværende kontrakt« (fra april 1986) mellem Calcestruzzi og Titan (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 10, dok. 33.126/19201), som blev »afbrudt på grund af [aftalen] indgået med de største italienske cementproducenter (Italcementi — Unicem — Cementir)« (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 10, dok. 33.126/19218).

3361 Under alle omstændigheder kan Italcementi's og Cementir's anbringender ikke medføre, at der må ses bort fra det uddrag af referatet af mødet i ETF den 11. februar 1987 (jf. ovenfor i præmis 3354), på grundlag af hvilket Kommissionen med rette konkluderede, at de tre italienske cementproducenter Italcementi, Unicem og Cementir i aftalen vedrørende kontrakterne indgået af Calcestruzzi i april 1987 var blevet enige om at forhindre Ferruzzi-koncernen i at importere 1,5 mio. t cement fra Grækenland til en halv snes havne, hvilket ville have fået katastrofale virkninger for priserne.

3362 For det tredje har Italcementi gjort gældende, at importen af cement til Italien fra Grækenland på det pågældende tidspunkt skete til priser, der var lavere end de reelle omkostninger, hvilket var i strid med den loyalitet, der skal udvises i samhandelen inden for Fællesskabet. Cementir

har anført, at de græske producenter siden udgangen af 1985 i stort omfang havde eksporteret cement og klinker, navnlig til Italien, takket være omfattende statsstøtte.

3363 Disse anbringender må imidlertid af de ovenfor i præmis 2557 og 2558 nævnte grunde forkastes.

3364 For det fjerde har Unicem, Italcementi og Cementir anført, at kontrakterne fra april 1987 ikke var til hinder for, at Calcestruzzi opfyldte sine kontraktmæssige forpligtelser over for Titan. De leverancer, Calcestruzzi og Titan havde indgået aftale om i deres kontrakt fra april 1986, var i det første år kun på 75 000 t og udgjorde dermed en langt mindre mængde end Calcestruzzi's reelle behov, der var ansat til 2,2 mio. t om året. Der var ikke fastsat nogen forpligtelse til at aftage et minimum for de følgende år. Endvidere opfyldte Titan's leverancer ikke de samme kvalitetskrav som den italienske cement.

3365 Italcementi har endvidere anført, at den leveringskontrakt, Calcestruzzi havde indgået med de jugoslaviske cementproducenter, blev retmæssigt opfyldt. Den klausul, der gav de italienske producenter adgang til at hæve kontrakten, hvis Calcestruzzi ikke dækkede 95% af sit behov hos dem, var aldrig blevet bragt i anvendelse. Calcestruzzi havde således helt uafhængigt brudt sin leveringskontrakt med Titan af økonomiske grunde og havde udnyttet de vilkår, den græske producent tilbød, til at forhandle om indgåelse af kontrakter med sine sædvanlige leverandører. Selskabet har derfor rejst krav om adgang til de dokumenter blandt Kommissionens sagsakter, der vedrører Calcestruzzi's forklaring under den administrative procedure om grundene til, at Calcestruzzi brød kontrakten med Titan.

3366 Unicem har endvidere fremhævet, at Calcestruzzi's forpligtelse over for de tre italienske cementproducenter omfattede 80% af selskabets behov for leverancer. Da dette var ansat til ca. 2,2 mio. t om året, havde Calcestruzzi således en restmargen til import på 400 000 t, dvs. 325 000 t ud over den mængde, Titan skulle levere. Det var således ikke rigtigt, når Calcestruzzi i sin telex til Titan af 13. maj 1987 hævdede, at selskabet ikke kunne »importere cement til Italien i henhold til den allerede indgåede kontrakt som følge af den aftale, [selskabet havde] indgået med italienske cementproducenter« (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 7, dok. 33.126/19205). Calcestruzzi havde ganske enkelt anset det for mere fordelagtigt at få leverancer fra de italienske producenter end fra de græske producenter.

3367 Det må imidlertid fastslås, at sagsøgernes anbringender ikke kan dække over de dokumenter, der er nævnt i nr. 27, punkt 5-10, i den anfægtede beslutning, og hvoraf det fremgår, at Calcestruzzi afbrød de leverancer, der var indgået aftale om i den kontrakt, selskabet havde indgået med Titan i april 1986, ikke ud fra en selvstændig beslutning truffet af forretningsmæssige grunde, men som følge af den aftale, der i april 1987 var indgået med Italcementi,

Unicem og Cementir, som med det formål at begrænse konkurrencen havde forpligtet sig til at betale Ferruzzi 15 mio. USD om året i de fem år, der var aftalens løbetid, som anerkendelse for dennes gode vilje i sagen.

3368 Med hensyn til Italcementi's anmodning om indsigt i visse dokumenter blandt Kommissionens sagsakter (jf. ovenfor i præmis 3365) er denne blevet imødekommet i forbindelse med foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse (nævnt ovenfor i præmis 164 og 168). På grundlag af disse har Italcementi med de begrænsninger, der følger af hensynet til beskyttelse af forretningshemmeligheder, kunnet få indsigt i de af Kommissionens sagsakter, der indeholder Calcestruzzi's forklaringer om grundene til, at selskabet brød sin kontrakt med Titan indgået i april 1986.

3369 For det femte har Italcementi anført, at når Calcestruzzi samlet indgik leveringskontrakter med Unicem, Cementir og Italcementi, skyldtes det, at Calcestruzzi selv havde stillet krav herom, idet selskabet ønskede at sikre fortsatte forsyninger. Indgåelsen af kontrakter med Calcestruzzi kunne derfor ikke anses for at ske til opfyldelse af en allerede indgået aftale mellem de italienske cementproducenter.

3370 Det af Italcementi anførte kan imidlertid ikke medføre, at der må ses bort fra de dokumenter, der er nævnt i nr. 27, punkt 5 og 6, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen fastslog, at indgåelsen af kontrakter i april 1987 mellem Italcementi, Unicem og Cementir på den ene side og Calcestruzzi på den anden side var en følge af »aftalen mellem [de italienske cementproducenter] og Ferruzzi«, som Italcementi selv havde nævnt under ETF's møde den 11. februar 1987 (jf. det håndskrevne referat af dette møde, den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 5, dok. 33.126/4912). Fra de italienske cementproducenters side skulle aftalen ifølge Italcementi's egne udtalelser ved mødet gøre det muligt at undgå Ferruzzi-koncernens import af cement, som blev anset for kunne få katastrofale virkninger for priserne. Kommissionen kunne således med rette fastslå (den anfægtede beslutning, nr. 55, punkt 2), at »de kontrakter og aftaler, som blev indgået den 3. og 15. april 1987 [...], [var] en konkretisering af en aftale mellem Italcementi, Unicem og Cementir, som falder ind under artikel 85, stk. 1«.

3371 For det sjette har Unicem, Italcementi og Cementir under henvisning til statistiske oplysninger anført, at kontrakterne indgået med Calcestruzzi i april 1987 ikke havde nogen begrænsende virkning på konkurrencen. Kontrakterne have ikke forhindret Titan i at forsætte sin eksportvirksomhed til Italien. De græske producenter havde endda i den pågældende periode mærkbart øget deres aktivitet på det italienske marked trods den betydelige ulempe ved transportomkostningerne. Unicem har nærmere anført, at Calcestruzzi blev ved med at søge nye importmuligheder for at opfylde sit behov for cement, bl.a. ved at købe en græsk cementfabrik.

3372 Det fremgår imidlertid af alle de dokumenter, der er nævnt i nr. 27, punkt 4-11, i den anfægtede beslutning, at aftalen vedrørende de ovennævnte kontrakter i april 1987 medførte, at Calcestruzzi suspenderede de cementleverancer, selskabet havde indgået aftale om med Titan i april 1986, hvilket forhindrede import af 1,5 mio. t cement, der blev anset for kunne få

katastrofale virkninger for priserne. Den pågældende aftale havde således konkurrencebegrænsende virkninger.

3373 Under alle omstændigheder blev aftalen kun påtalt af Kommissionen på grund af sit konkurrencebegrænsende formål, som der er ført bevis for (jf. ovenfor i præmis 3353-3356). Godtgørelse heraf var tilstrækkeligt til i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), at fastslå, at aftalen var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 837 nævnte retspraksis).

3374 For det syvende har Italcementi fremhævet, at Calcestruzzi's behov kun udgjorde 6% af den italienske cementproduktion. Da kontrakterne fra april 1987 vedrørte 80% af dette behov, omfattede de knap 5% af cementefterspørgslen i Italien. Disse oplysninger bør medføre, at der anlægges en helt anden forholdsmæssig vurdering af den reelle betydning af kontrakternes indgåelse med hensyn til at forhindre, at cement fra Grækenland trængte ind på det italienske marked.

3375 Cementir har ansat Calcestruzzi's efterspørgsel til 5% af den samlede efterspørgsel på det italienske marked. De eventuelle begrænsende virkninger af aftalerne indgået mellem de italienske cementproducenter og Calcestruzzi havde derfor ikke påvirket 95% af det italienske marked.

3376 Det bemærkes, at når traktatens artikel 85, stk. 1, forbyder aftaler, der har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen, og som kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne, kræves det ikke, at det bevises, at den pågældende aftale faktisk mærkbart har påvirket samhandelen, hvilket i øvrigt i de fleste tilfælde kun vanskeligt vil kunne bevises. Det kræves, at det bevises, at den pågældende aftale kunne have en sådan virkning. Betingelsen om, at handelen mellem medlemsstater skal være påvirket, er således opfyldt, når det på grundlag af alle retlige og faktiske omstændigheder kan fastslås, at det pågældende kartel med en tilstrækkelig grad af sandsynlighed kan forudses at have en direkte eller indirekte, aktuel eller potentiel indflydelse på samhandelen mellem medlemsstater (jf. den ovenfor i præmis 1986 nævnte retspraksis).

3377 I det foreliggende tilfælde omfattede aftalen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), »de [tre] største italienske cementproducenter (Italcementi — Unicem — Cementir)« (jf. telex af 2.6.1987 fra Calcestruzzi til Titan, den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 10, dok. 33.126/19218). Aftalen bestod i, at Calcestruzzi, der var den største italienske producent af færdigblandet beton (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 2), skulle give afkald på at importere 1,5 mio. t cement, hvilket ville have fremkaldt et voldsomt prisfald.

3378 Under disse omstændigheder havde Kommissionen grundlag for at fastslå (i nr. 57), at aftalen mærkbart kunne påvirke konkurrencen i Fællesskabet og samhandelen mellem medlemsstaterne.

3379 For det ottende har Italcementi gjort gældende, at de kontrakter, Calcestruzzi havde indgået med de italienske producenter, ikke skulle anmeldes i henhold til artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 17, da de opfyldte betingelserne i forordningens artikel 4, stk. 2, første led. Under disse omstændigheder kunne Kommissionen ikke pålægge Italcementi en bøde uden af egen drift at have kontrolleret, om betingelserne for fritagelse i traktatens artikel 85, stk. 3, var opfyldt. Italcementi har i den forbindelse henvist til Domstolens dom af 18. marts 1970, sag 43/69, Bilger, Sml. 1970, s. 23, org. ref.: Rec. s. 127, præmis 5 og 6, af 3. februar 1976, sag 63/75, Fonderies Roubaix, Sml. s. 111, præmis 7 og 8, og den ovenfor i præmis 1088 nævnte dom i sagerne Stichting Sigarettenindustrie m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 75.

3380 Det bemærkes, at i henhold til artikel 4, stk. 1, i forordning nr. 17 skal aftaler, som kommer i stand efter forordningens ikrafttræden, og med hensyn til hvilke deltagerne ønsker at påberåbe sig traktatens artikel 85, stk. 3, anmeldes til Kommissionen, og en erklæring i henhold til denne bestemmelse kan i modsat fald ikke afgives. Ifølge forordningens artikel 4, stk. 2, første led, er aftaler dog fritaget for anmeldelsespligten, såfremt de kun omfatter virksomheder fra én medlemsstat og ikke vedrører indførsel eller udførsel mellem medlemsstater.

3381 De to betingelser, der således er opstillet for fritagelse fra anmeldelsespligten, gælder kumulativt. Hvis en af dem ikke er opfyldt, vil den pågældende aftale ikke kunne falde ind under traktatens artikel 85, stk. 3, uden at være blevet anmeldt i henhold til forordningens artikel 4, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 1320 nævnte dom i sagerne IAZ m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 33).

3382 Endvidere skal den anden betingelse fortolkes ud fra opbygningen af artikel 4 i forordning nr. 17 og dennes formål, at forenkle administrationen, som bestemmelsen fremmer ved ikke at tvinge virksomhederne til at anmelde aftaler, der — om end de måtte være omfattet af artikel 85, stk. 1 — som følge af de særlige forhold ved dem generelt forekommer at være mindre skadelige, når henses til denne bestemmelses formål (jf. den ovenfor i præmis 3379 nævnte dom i sagen Fonderies Roubaix, dommens præmis 6, og den ovenfor i præmis 1320 nævnte dom i sagerne IAZ m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 34).

3383 I det foreliggende tilfælde opfylder aftalen i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), ikke den anden betingelse. Den havde (jf. ovenfor i præmis 3353-3356) til formål at undgå, at Calcestruzzi som den største italienske producent af færdigblandet beton importerede 1,5 mio. t cement, og at priserne som følge af denne import faldt voldsomt. Den berørte således importen i en sådan grad, at den ikke kan anses for at være mindre skadelig.

3384 Aftalen kunne derfor ikke i henhold til artikel 4, stk. 2, i forordning nr. 17 være fritaget for anmeldelsespligten. Uden anmeldelse kunne der derfor ikke opnås fritagelse i medfør af traktatens artikel 85, stk. 3.

3385 For det niende har Cementir påpeget, at den italienske konkurrencemyndighed, som Kommissionen havde meddelt sin beslutning om ikke at foretage sig videre med hensyn til de nationale karteller, foretog undersøgelser hos de pågældende italienske virksomheder og tilsendte dem en meddelelse af klagepunkter. Selskabet har gjort gældende, at da Kommissionen inddrog klagepunktet vedrørende kontrakterne med Calcestruzzi i den anfægtede beslutning, tilsidesatte den princippet om, at der ikke kan pålægges sanktioner to gange for den samme overtrædelse, på nationalt plan og fællesskabsplan (ne bis in idem).

3386 Dette anbringende må forkastes. Som Kommissionen med rette har anført i duplikken i sag T-87/95, vedrørte den italienske konkurrencemyndigheds beslutning de forsyningskontrakter og samarbejdsaftaler, der var indgået mellem Calcestruzzi og de italienske cementproducenter (SIPAC-aftalerne), som sådanne (beslutning nr. 3671 (I.123) af 6.3.1996 fra Autorità garante per la Concorrenza e per il Mercato, Bollettino af 25.3.1996, s. 7-47). Den anfægtede beslutning vedrører derimod den aftale, der blev indgået mellem de tre italienske cementproducenter vedrørende disse kontrakter, for så vidt som aftalen havde til formål at undgå Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland.

2. Aktindsigt

3387 Italcementi og Cementir har fremsat en række bemærkninger til de dokumenter, de har fået adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse (jf. ovenfor i præmis 164 og 168). De har forsøgt at godtgøre, at Kommissionen ved kun at give dem begrænset adgang til meddelelsen af klagepunkter og de forberedende sagsakter under den administrative procedure har tilsidesat deres ret til kontradiktion i forbindelse med den overtrædelse, de er blevet pålagt ansvar for i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), for så vidt som de ikke fik adgang til diskulperende oplysninger.

3388 I sit indlæg af 10. februar 1997 har Italcementi citeret følgende uddrag af referatet af mødet den 23. juli 1986 i Heracles's bestyrelse (dok. 33.126/19880): »Aftalen [Calcestruzzi/Titan-kontrakten af 30.4.1986] indeholder ikke nogen eksklusivitetsklausul, idet italienerne har forpligtet sig til [at købe] 70-500 000 t om året, hvilket indebærer, at de kan indkøbe hos en hvilken som helst anden producent.« Selskabet er af den opfattelse, at dette dokument kunne have været nyttigt for det under den administrative procedure til at fremhæve, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter og siden i den anfægtede beslutning på vilkårligt grundlag havde påvist en forbindelse mellem indgåelsen af femårige leveringskontrakter mellem Calcestruzzi og de tre italienske cementproducenter Italcementi, Unicem og Cementir i april 1987 og ønsket om at forhindre Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland.

3389 I sit indlæg af 26. november 1997 har Italcementi påberåbt sig en række kontrakter om levering af cement og klinker fra Grækenland til italienske kunder og Titan's balance for 1989 [dok. 33.126/20140-20147, 20148-20156, 20157-20167 og 19433 (s. 22 og 23)]. Disse oplysninger viser, at på det tidspunkt, hvor de tre italienske cementproducenter indgik købekontrakter med Calcestruzzi, var importen fra Grækenland, navnlig fra Titan, ved at oversvømme det italienske marked. Oplysningerne modbeviser således Kommissionens opfattelse af, at det italienske marked havde været lukket for de græske cementproducenter. De beviser endvidere, at der overhovedet ikke var nogen forbindelse mellem disse kontrakter og ETF's aktiviteter for at imødegå importen fra Grækenland.

3390 Cementir har i sit indlæg af 10. februar 1997 gjort gældende, at det af referatet af Heracles's bestyrelsesmøde den 23. juli 1986 (dok. 33.126/19878-19880) fremgår dels, at de græske producenter havde indgået samlede leveringskontrakter i Italien, dels at kontrakten indgået af Calcestruzzi og Titan i april 1986 ikke forhindrede de andre græske producenter i at eksportere til Italien. Dokumentet bekræfter endvidere Cementir's opfattelse, idet dette selskab altid har gjort gældende, at dets beslutning om at indgå samlede købekontrakter med Calcestruzzi udelukkende havde til formål at beskytte dets handelsinteresser, nemlig i at undgå at miste en stor lokal kunde — og beslutningen var den eneste måde, dette kunne opnås — og at kontrakternes eksistensberettigelse var de særlige omstændigheder på det italienske cement- og betonmarked. Cementi har endvidere fremlagt en række dokumenter (dok. 33.126/2945-2951, 2934, 2935, 3065-3068 og 2954-2966), som viser, at forskellige italienske producenter i den pågældende periode havde truffet foranstaltninger til at beskytte deres marked mod import fra Grækenland, og at disse foranstaltninger ikke havde haft nogen forbindelse med Cembureau-aftalen. Af dokumenterne fremgik det endvidere, at Cementir havde spillet en underordnet rolle i disse lokale foranstaltninger.

3391 I sit indlæg af 29. december 1997 har Cementir henvist til en række dokumenter, der viser, at eksporten fra Grækenland, der var kunstigt støttet i form af store offentlige tilskud, som Kommissionen med urette tolererede, og i kraft af aftaler om samarbejde om eksport, der længe inden var indgået af de græske producenter (dok. 33.126/19369-19377, 19387, 19389 og 19412), var særlig stor i hele den periode, der var omfattet af den anfægtede beslutning, og at den endog steg fra 1987 (dok. 33.126/20275-20282, 20294, 19889, 19781, 20124-20137, 20140-20156, 19433, 20001, 19401 og 19410). Alle disse dokumenter, der viser, at græsk eksport i stort omfang trængte ind på det italienske marked, modbeviser, at der — som det er gjort gældende af Kommissionen — forelå en europæisk aftale om at respektere hjemmemarkederne. De beviser i hvert fald, at denne aftale ikke havde nogen virkning i Italien, hvilket Kommissionen skulle have taget hensyn til i det mindste ved fastsættelsen af bøderne. De understøtter også Cementir's anbringender om, at selskabets deltagelse i aftalerne med Calcestruzzi var båret af rent forretningsmæssige hensyn, og at aftalerne ikke havde nogen skadelig virkning på handelen med cement mellem Italien og Grækenland.

3392 Det må imidlertid fastslås, at de bemærkninger, som Italcementi og Cementir kunne have fremsat under den administrative procedure på grundlag af de dokumenter, de har påberåbt sig,

ikke ville have medført, at der måtte ses bort fra den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 27, punkt 5-10, i den anfægtede beslutning, og på grundlag af hvilke Kommissionen med rette fastslog, at kontrakterne mellem Calcestruzzi og de tre italienske cementproducenter Italcementi, Unicem og Cementir blev indgået i april 1987 til opfyldelse af en aftale mellem dem med det formål at forhindre Calcestruzzi i at importere cement fra Grækenland, som blev anset for kunne få katastrofale virkninger for priserne.

3393 Det bemærkes endvidere, at Kommissionen i nr. 55, punkt 3, i den anfægtede beslutning tog stilling til de italienske producenters bemærkning under den administrative procedure om, at »importen af græsk cement til Italien var steget fra år til år, og at aftalen ikke havde haft nogen virkninger på importen og dermed heller ingen konkurrencebegrænsende virkninger«.

3394 Endelig skal det i forhold til Cementir nærmere anføres, at Kommissionen under den administrative procedure udmærket forstod baggrunden for reaktionen hos cementproducenterne i Vesteuropa på importen fra Grækenland, navnlig for foranstaltningerne til beskyttelse af det italienske marked (jf. den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 2, og fodnote 113 samt nr. 53, punkt 8).

3395 Det følger heraf, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Italcementi's og Cementir's bemærkninger ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Italcementi og Cementir har således ikke på dette punkt godtgjort, at der skulle være sket en tilsidesættelse af deres ret til kontradiktion under den administrative procedure.

3396 Det fremgår af ovenstående betragtninger (præmis 3343-3395), at Kommissionen med rette har fastslået i artikel 4, stk. 3, litra b), i den anfægtede beslutning, at Italcementi, Unicem og Cementir fra den 3. april 1987 til den 3. april 1992 overtrådte EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved at have deltaget i en aftale, som vedrørte kontrakter, der var underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede cement fra Grækenland.

Foranstaltninger med henblik på at omdirigere det græske produktionsoverskud og at bremse importen af cement fra Grækenland (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 4)

3397 I den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, har Kommissionen fastslået en række overtrædelser i forbindelse med foranstaltninger, der tog sigte »på at omdirigere det græske produktionsoverskud og at bremse import af græsk cement til EF-landene«:

— en samordnet praksis mellem Blue Circle, Castle og Rugby, der gik ud på at forhindre og/eller reducere import af græsk cement til Det Forenede Kongerige [artikel 4, stk. 4, litra a)]

— en aftale mellem Blue Circle og Titan, der tog sigte på at omdirigere visse mængder cement og klinker, produceret af Titan, til De Forenede Stater og Nigeria og at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder [artikel 4, stk. 4, litra b)]

— en aftale mellem Holderbank og Titan, der tog sigte på at omdirigere visse mængder af cement og klinker, produceret af Titan, til De Forenede Stater og Afrika og at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder [artikel 4, stk. 4, litra c)]

— en aftale mellem Holderbank og Heracles, der tog sigte på at undgå, at Heracles direkte solgte cement på de europæiske markeder, og at omdirigere visse mængder cement og klinker, produceret af Heracles, til andre markeder [artikel 4, stk. 4, litra d)]

— en aftale mellem Lafarge og Titan, der tog sigte på, at visse mængder af klinker, fremstillet af Titan, skulle omdirigeres til Canada, og at undgå, at Titan solgte direkte på de europæiske markeder [artikel 4, stk. 4, litra e)]

— en aftale mellem Lafarge og Heracles, der tog sigte på at dirigere visse mængder af cement og klinker, fremstillet af Heracles, ud af Europa og at undgå, at Heracles solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder [artikel 4, stk. 4, litra f)]

— en samordnet praksis mellem CBR, Heracles og Titan, som havde til formål at undgå, at de to græske producenter solgte direkte på de europæiske markeder [artikel 4, stk. 4, litra g)]

— en aftale mellem Aker, Euroc og Titan, der gik ud på at omdirigere visse mængder af cement og klinker, fremstillet af Titan, til Afrika, De Forenede Stater og Bahamas, og som havde til formål at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder [artikel 4, stk. 4, litra h)].

3398 Inden der foretages en undersøgelse af, om denne bestemmelse i den anfægtede beslutning er lovlig, bemærkes, at Dyckerhoff (sag T-35/95), Ciments français (sag T-39/95) og Halkis (sag T-104/95) har bestridt, at de inden for rammerne af ETF deltog i foranstaltninger, der skulle tilskynde til køb af cement og klinker fra Grækenland.

3399 Disse tre virksomheder er imidlertid ikke anset for ansvarlige for nogen af de overtrædelser, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4. Det kan derfor allerede nu fastslås, at deres argumentation er uden betydning for sagernes afgørelse.

3400 Endvidere bemærkes, at Titan (sag T-64/95) i det indlæg, selskabet indgav den 10. februar 1997 efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 vedrørende aktindsigt (jf. ovenfor i præmis 164), har påberåbt sig en række oplysninger i de italienske sagsakter, som ifølge selskabet ville have gjort det muligt for det at påvise, at der ikke var nogen aftaler eller karteller mellem de italienske og de græske producenter med henblik på at lede det græske produktionsoverskud væk fra de europæiske markeder og/eller at undgå, at græske producenter eksporterede til disse markeder, navnlig det italienske marked.

3401 Det er imidlertid ikke i den anfægtede beslutning gjort gældende som en overtrædelse over for Titan, at selskabet deltog i et bilateralt kartel eller i foranstaltninger vedrørende omdirigering af produkter med de italienske cementproducenter med henblik på at undgå, at selskabet eksporterede til de europæiske markeder. Det kan derfor allerede nu fastslås, at sagsøgerens bemærkninger er uden betydning for sagernes afgørelse.

A — Den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a)

3402 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), har Blue Circle, Castle og Rugby overtrådt bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, »ved fra den 16. juni 1986 til den 5. september 1986 at have deltaget i en samordnet praksis, der gik ud på at forhindre og/eller reducere import af græsk cement til Det Forenede Kongerige«.

3403 I nr. 28, punkt 8-11, har Kommissionen henvist til en række interne notater fra Blue Circle, som ifølge Kommissionen viser, at denne virksomhed fra juni til september 1986 førte drøftelser med de græske producenter med henblik på at undgå, at de solgte cement til Det Forenede Kongerige, eller i det mindste reducere deres salg.

3404 Kommissionen har anført (nr. 12, første led):

»Af en række passager i dokumenter fremskaffet af Kommissionen fremgår [...] at Blue Circle ikke kun handlede på egne vegne, men også på vegne af de to andre britiske producenter, Rugby og RTZ (nu Castle Cement). Blue Circle er gentagne gange skredet ind over for import og har fået de andre virksomheder til at dække en del af omkostningerne:

a) et notat fra mødet den 16. juni 1986 mellem Horner og Presanis (dok. 33.126/10991) omtaler udtrykkeligt Rugby og RTZ: Blue Circle regnede med økonomisk opbakning fra dem til at dække omkostningerne ved de foranstaltninger, man påtænkte at træffe over for Titan

b) et internt notat fra Blue Circle angående et møde med Titan den 17. september 1986 (dok. 33.126/11080) omtaler et synspunkt, som Blue Circle i sin samtale med Titan tillagde hele den 'britiske industri'

c) af interne notater fra Blue Circle fra 7. september 1987, 22. oktober 1987, 18. december 1987 og 8. januar 1988 (dok. 33.126/11195-11198) fremgår, at det var lykkedes Blue Circle at få de to andre virksomheder til at dække en del af, hvad der blev betegnet som 'Import Battle Costs'. Af notatet fra 18. december 1987 (dok. 33.126/11197) fremgår specielt, at der var en generel, flerårig forpligtelse til at dele omkostningerne, således at det ikke var nødvendigt at indgå særskilt aftale før hver aktion.«

3405 På grundlag af disse dokumenter har Kommissionen (nr. 56, punkt 3) fastslået, at der forelå en samordnet praksis mellem Blue Circle, Rugby og Castle, der havde til formål at forhindre og/eller begrænse importen af græsk cement til Det Forenede Kongerige.

3406 I retsmødet har Castle (sag T-56/95) fremlagt dokumenterne 33.126/11199-11206, der fandtes i den resterende del af Kommissionens sagsakter, som selskabet kunne gennemgå efter de ovenfor i præmis 164 og 168 nævnte foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse. Dokumenterne svarer til et internt notat fra Blue Circle om »Import Battle Costs«.

3407 Ifølge Castle kunne selskabet ved hjælp af de bemærkninger, det kunne have fremsat på grundlag af disse dokumenter, hvis det havde haft adgang hertil under den administrative procedure, have kastet et andet lys over Blue Circle's fire interne notater, der er omhandlet i

nr. 28, punkt 12, første led, litra c), i den anfægtede beslutning (dok. 33.126/11195-11998), og som Kommissionen har henvist til med henblik på at påvise, at selskabet havde accepteret at dække en del af de udgifter, Blue Circle havde afholdt for at bekæmpe import af græsk cement til Det Forenede Kongerige. Det er nærmere Castle's opfattelse, at selskabet på grundlag af dokumenterne 33.126/11199-11206 kunne have påvist, at der ikke var nogen forbindelse mellem sådanne udgifter og det beløb på 595 000 GBP, som RTZ (i hvis rettigheder og forpligtelser Castle er indtrådt (den anfægtede beslutning, nr. 56, punkt 4)) i sin tid tilbød Blue Circle at betale som bidrag til dækning af »Import Battle Costs«. Dette tilbud er omtalt i Blue Circle's fire interne notater, og Kommissionen har udtrykkeligt sat tilbuddet i forbindelse med de udgifter, der var forbundet med bekæmpelsen af import fra Grækenland [den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 12, tredje led, litra e)].

3408 Kommissionen, der ikke har modsat sig, at disse dokumenter fremlægges, har erkendt, at den på grundlag heraf kan konstatere, at det omhandlede tilbud ikke vedrørte omkostningerne i forbindelse med bekæmpelsen af import fra Grækenland. Kommissionen har ligeledes erkendt, at når henses til disse dokumenter, kunne den ikke — således som det er sket i den anfægtede beslutning — henvise til Blue Circle's fire interne notater, der er nævnt i nr. 28, punkt 12, første led, litra c), med henblik på at fastslå, at Castle deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), omhandlede overtrædelse.

3409 Med henblik på at give parterne mulighed for at fremsætte deres bemærkninger til de af Castle fremlagte dokumenter har Retten truffet bestemmelse om genåbning af den mundtlige forhandling i sag T-53/95, Rugby mod Kommissionen, i henhold til procesreglementets artikel 62.

3410 Kommissionen har i denne forbindelse erkendt, at når henses til disse dokumenter, kunne den heller ikke henvise til Blue Circle's fire interne notater, der er nævnt i nr. 28, punkt 12, første led, litra c), med henblik på at fastslå, at Rugby deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), omhandlede overtrædelse.

3411 Det må imidlertid undersøges, på hvilken måde de af Castle påberåbte dokumenter kan kaste et sådant andet lys over indholdet af Blue Circle's fire interne notater, at der ikke kan tages hensyn hertil ved vurderingen af, om den samordnede praksis mellem Blue Circle, Rugby og Castle, der er fastslået i artikel 4, stk. 4, litra a), faktisk forelå. Dette er nødvendigt af hensyn til vurderingen af, hvilken betydning disse dokumenter eventuelt har for andre af de beviser, Kommissionen har påberåbt sig i den anfægtede beslutning.

3412 I Blue Circle's fire interne notater, som er nævnt i den anfægtede beslutning, omtales to typer af omkostninger, som Blue Circle afholdt i forbindelse med bekæmpelsen af import.

3413 I notaterne behandles først omkostningerne vedrørende den »østtyske kontrakt«. I sit notat af 22. oktober 1987 (dok. 33.126/11196) anførte Blue Circle, at selskabet havde indgået denne

kontrakt på eget initiativ »uden de øvrige selskabers viden«. Det håbede på deres deltagelse i omkostningerne, men de meddelte imidlertid, at de ikke ville påtage sig noget ansvar i denne sag.

3414 Endvidere behandles omkostningerne vedrørende »import fra Østeuropa«. Det fremgår heraf, at der i perioden fra 1983-1986 var en — i hvert fald stiltiende — aftale mellem Blue Circle, RTZ og Rugby om deling af de udgifter, Blue Circle havde afholdt med henblik på at bekæmpe denne import. Selv om Blue Circle opnåede, at Rugby betalte sin del af disse udgifter, var der i andet halvår 1987 en tvist herom mellem Blue Circle og RTZ. Det tilbud om betaling af 595 000 GBP, som RTZ fremsatte over for Blue Circle i 1985/1986, blev ikke accepteret af selskabet, som fandt, at RTZ burde betale 840 000 GBP. I sidste ende meddelte RTZ Blue Circle, at selskabet ikke ville deltage i udgifterne.

3415 De af Castle påberåbte dokumenter (jf. ovenfor i præmis 3406) svarer til det bilag, der er omtalt i Blue Circle's notat af 7. september 1987 (dok. 33.126/11195), hvilket Kommissionen ikke har bestridt i retsmødet.

3416 I dokumenterne beskrives først (dok. 33.126/11199-11204) ni tilfælde, hvor Blue Circle i perioden fra 1983-1986 afholdt udgifter på den britiske cementindustris vegne med henblik på at bekæmpe import til Det Forenede Kongerige:

Tilfælde 1 Bulk Freighters
Tilfælde 2 Hego
Tilfælde 3 Marcon
Tilfælde 4 Cebo
Tilfælde 5 BCM (UK)
Tilfælde 6 East German Cement
Tilfælde 7 Cementa
Tilfælde 8 White Moutain
Tilfælde 9 MHS Cement Sales.

3417 Endvidere indeholder dokumenterne (dok. 33.126/11205) et »forslag til fordeling« af udgifterne i disse tilfælde mellem Blue Circle, RTZ og Rugby.

3418 I dokument 33.126/11206 anføres:

»Det må imidlertid fremhæves, at det allerede er aftalt, at Rugby har opfyldt sine forpligtelser, bortset fra tilfælde 5 og 6, ved at have behandlet en del af tilfælde 8 og ved at have betalt 250 000 GBP. RTZ har tilbudt at betale 595 000 GBP; deres stillingtagen til tilfælde 5 og 6 er endnu ikke klar.«

3419 Det kan ikke på grundlag af nogen af disse dokumenter fastslås, at et eller flere af de heri beskrevne tilfælde vedrører import af cement fra Grækenland ved udgangen af 1985 eller i begyndelsen af 1986 til det britiske marked.

3420 Det kan således ikke fastslås — således som Kommissionen har gjort i den anfægtede beslutning — at Blue Circle's bemærkninger i de fire notater vedrørende fordelingen mellem Rugby, RTZ og selskabet selv af omkostningerne i forbindelse med import til Vesteuropa og navnlig den strid, der på det pågældende tidspunkt var mellem selskabet og RTZ om størrelsen af sidstnævntes andel, angik de udgifter, der var forbundet med bekæmpelsen af import fra Grækenland.

3421 De fire interne notater kan derfor ikke anvendes ved vurderingen af, om den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), fastslåede overtrædelse faktisk forelå.

3422 I retsmødet i sag T-56/95 og efter genåbningen af den mundtlige forhandling i sag T-53/95 har Kommissionen imidlertid gjort gældende, at der ved Blue Circle's interne notat vedrørende mødet den 16. juni 1986 mellem M. Horner (Blue Circle) og Presanis (Titan) [den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 8, og nr. 28, punkt 12, første led, litra a)], nærmere bestemt oplysningerne i fodnote b), er ført tilstrækkeligt bevis for, at Castle og Rugby deltog i Blue Circle's udgifter i forbindelse med bekæmpelsen af import fra Grækenland, og dermed at der forelå en samordnet praksis.

3423 Det må i denne forbindelse understreges, at der i sidstnævnte dokument, som M. Horner (Blue Circle) udarbejdede dagen efter mødet den 16. juni 1986 med Presanis (Titan), omtales en række »idéer«, som var aftalt mellem parterne vedrørende køb og salg af cement og klinker, omfattende Blue Circle, de græske producenter Heracles og Titan samt Bouri (de græske producenters mellemmand i Det Forenede Kongerige), og om Blue Circle's leje af Bouri's terminal. Når henses til forholdene på det pågældende tidspunkt, fremgår det, at formålet med drøftelserne var at finde en løsning med henblik på at bringe importen af cement fra Grækenland til Det Forenede Kongerige til ophør eller at reducere den. Afslutningsvis anføres i øvrigt i notatet: »Det vil blive dyrere at få Bouri ud, når de først er begyndt at sælge.«

3424 I fodnote b) i notatet, som Kommissionen har henvist til, anføres:

»Priserne er vejledende — under forbehold af forhandlinger. Hvis det bliver til noget, skal BCI ikke have nogen yderligere udgifter, ud over DDR-forpligtelsen, og Rugby og RTZ dækker stadig deres del af nettotabet, dvs. 5 USD pr. t«.

3425 Disse udtalelser viser, at Blue Circle, som på det pågældende tidspunkt fastholdt, at Rugby og RTZ skulle deltage i omkostningerne ved de foranstaltninger, selskabet havde truffet siden 1983 med henblik på at bekæmpe importen til Det Forenede Kongerige, »regnede med økonomisk opbakning fra dem til at dække omkostningerne ved de foranstaltninger, man påtænkte at træffe over for Titan« [den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 12, første led, litra a)].

3426 Udtalelserne viser imidlertid ikke, at Rugby og RTZ accepterede at deltage i omkostningerne ved disse eventuelle foranstaltninger. Som det allerede er fastslået ovenfor i præmis 3415-3419, findes der ikke i Blue Circle's beskrivelse fra januar 1987 af de udgifter, selskabet i perioden fra 1983-1986 afholdt på den britiske cementindustris vegne med henblik på at bekæmpe import til Det Forenede Kongerige (dok. 33.126/11199-11206), nogen omtale af udgifter i forbindelse med foranstaltninger til bekæmpelse af importen fra Grækenland, som Rugby, RTZ og selskabet skulle være blevet enige om at dele. De ovenfor i præmis 3424 nævnte udtalelser viser heller ikke, at der var en samordning mellem Rugby, RTZ og Blue Circle, der havde til formål at forhindre og/eller begrænse importen af græsk cement til Det Forenede Kongerige.

3427 Sammenfattende kan det herefter fastslås, at de udtalelser, Kommissionen har nævnt i nr. 28, punkt 8, og nr. 28, punkt 12, første led, litra a), i den anfægtede beslutning, ikke viser, at den i artikel 4, stk. 4, litra a), omhandlede samordnede praksis forelå.

3428 I nr. 28, punkt 12, første led, litra b), i den anfægtede beslutning har Kommissionen endvidere henvist til Blue Circle's interne notat vedrørende selskabets møde den 17. september 1986 med Titan (dok. 33.126/11080) med henblik på at føre bevis for, at den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), omhandlede samordnede praksis forelå (jf. ovenfor i præmis 3404). I dette notat omtales »et synspunkt, som Blue Circle i sin samtale med Titan tillagde hele den 'britiske industri'«.

3429 Det bemærkes i denne forbindelse, at Blue Circle i dette notat omtalte indholdet af et møde den 17. september 1986 med Titan vedrørende situationen for den græske cementindustri og spørgsmålet om import af græsk cement til Det Forenede Kongerige.

3430 Notatet indeholder bl.a. følgende udtalelser:

»For så vidt angår Det Forenede Kongerige forklarede jeg, at den britiske industris synspunkt lå fast, og at man ikke er parat til at træffe nogen aftale med Bouri i Det Forenede Kongerige. Der var en betydelig aktivitet fra politisk side og fra organisationerne, som vi ikke kunne stoppe, og som vi i hvert fald ikke havde til hensigt at forsøge at stoppe.«

3431 Karakteren af den adfærd, der sigtes til med Blue Circle's omtale af »den britiske industris« synspunkt, kan ikke fastlægges præcist på grundlag af disse oplysninger.

3432 Under alle omstændigheder kan Blue Circle have villet give Titan det indtryk, at selskabet talte på hele den britiske industris vegne for at lægge pres på modparten i de drøftelser, der på dette tidspunkt pågik med henblik på at løse spørgsmålet om eksport til Det Forenede Kongerige af græsk cement. Dette viser imidlertid ikke, at der forinden var en samordning mellem de britiske cementproducenter.

3433 Den udtalelse, Kommissionen har henvist til i nr. 28, punkt 12, første led, litra b), i den anfægtede beslutning, findes herefter ikke at kunne udgøre bevis for, at der var en samordning mellem Blue Circle, Rugby og Castle, der tog sigte på at forhindre eller reducere import af græsk cement til Det Forenede Kongerige.

3434 Det følger af det anførte (præmis 3406-3433), at Kommissionen ikke har ført bevis for, at der var en samordnet praksis mellem Blue Circle, Castle og Rugby, der tog sigte på at forhindre og/eller begrænse importen af græsk cement til Det Forenede Kongerige.

3435 Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), må derfor annulleres.

3436 Det er herefter ufornødent at undersøge de bemærkninger, som Rugby (processkrifter af 7.2. og 29.12.1997) og Castle (processkrifter af 10.2. og 24.12.1997) har fremsat efter de foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, der er nævnt ovenfor i præmis 164 og 168, med henblik på at påvise, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure i forbindelse med konstateringen af den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), fastslåede overtrædelse.

B — De aftaler og den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b)-h)

3437 I den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b)-h), har Kommissionen fastslået syv overtrædelser, som alle involverede på den ene side en europæisk producent, som deltog i ETF, og på den anden side de græske producenter Heracles og/eller Titan.

3438 De overtrædelser, der er gjort gældende, vedrører opkøb og indgåelse af kontrakter som beskrevet i nr. 28, punkt 15-22, i den anfægtede beslutning. Opkøbene og kontrakterne har ifølge Kommissionen (den anfægtede beslutning, nr. 56, punkt 1) det til fælles, at de er »en konkretisering af aftaler og samordnet praksis i strid med artikel 85, stk. 1«, idet de »indgår [...] i de gulerodsaktioner, som Cembureau Task Force vedtog med det formål at få placeret den græske overskudsproduktion uden for Europa og standse eller i det mindste bremse de græske cementproducenters eksport til europæiske lande«.

3439 Kommissionen har i den anfægtede beslutning (nr. 56, punkt 5, 8, 11, 12 og 13) anført, at opkøbene og kontrakterne var udtryk for gennemførelsen af karteller, der var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet formålet hermed var at undgå, at de græske producenter solgte deres produkter direkte på de europæiske markeder, og/eller at omdirigere alle eller dele af de omhandlede mængder til andre markeder, hvilket de involverede parter havde kendskab til.

3440 Kommissionen har derfor anset de græske producenter for ansvarlige for overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1, idet de ifølge Kommissionen vidste, at det formål, deres europæiske medkontrahenter forfulgte med de omhandlede opkøb, var at forhindre, at de græske producenters produkter blev solgt direkte på de europæiske markeder, og/eller at visse mængder af disse produkter blev omdirigeret til andre markeder. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til de dokumenter, der er nævnt i nr. 28 i den anfægtede beslutning. Dokumenterne viser, at de græske producenter, efter at problemet vedrørende import af græsk cement til Vesteuropa var opstået, fra midten af 1986 havde drøftelser med de europæiske producenter med henblik på at finde en løsning på dette problem.

3441 Med hensyn til dette spørgsmål bemærkes for det første, at Kommissionen ikke har bestridt, at forretningsforbindelserne mellem cementproducenter generelt og mellem parterne i de påståede overtrædelser i særdeles er udtryk for en almindelig praksis på verdensmarkedet, som havde eksisteret længe, før problemet vedrørende import af græsk cement opstod (jf. den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 15, ottende afsnit, nr. 16, sidste afsnit, nr. 19, sidste afsnit, og nr. 22, sidste afsnit). De i nr. 28 i den anfægtede beslutning omhandlede opkøb kan derfor ikke anses for at være resultatet af en unormal proces, som var begrundet i forholdene på det pågældende tidspunkt, og som derfor skulle udgøre en overtrædelse. Det må i øvrigt understreges, at der i meddelelsen af klagepunkter blev omtalt andre kontrakter, som på samme tid blev indgået mellem vesteuropæiske producenter og græske producenter (jf. nr. 20), men disse kontrakter er ikke omtalt i den anfægtede beslutning.

3442 Endvidere bemærkes, at de græske producenter omkring midten af 1985 stod over for meget betydelige problemer med overkapacitet på grund af sammenbruddet på deres eksportmarkeder i Mellemøsten. De forsøgte at løse problemerne ved at vende sig mod Vesteuropa, hvor de fra udgangen af 1985 og begyndelsen af 1986 begyndte at eksportere til de markeder, som de fandt det lettest at få adgang til (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 1, og nr. 56, punkt 1). Dette førte til, at en række ikke-græske producenter og sammenslutninger af producenter oprettede ETF, som skulle træffe foranstaltninger, navnlig i form af gulerodsaktioner, med henblik på at fjerne importen af cement til Vesteuropa, særligt fra Grækenland. Efter Zürich/Céligny-dokumentet (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 1, dok. 33.126/18775) skulle disse gulerodsaktioner bestå i at dirigere cement fra »den destabiliserende industri«, det ville på det pågældende tidspunkt sige den græske cementindustri, til visse markeder, fortrinsvis til USA og Vestafrika.

3443 Det forhold, at de græske producenter efter deres drøftelser med de vesteuropæiske producenter måtte have vidst, at disse producenter ved de omhandlede opkøb ønskede at bringe de græske producenters direkte salg i Vesteuropa til ophør eller reducere det, kan under disse omstændigheder ikke i sig selv føre til, at de må anses for parter i karteller, som er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

3444 En sådan viden kan kun anses for udtryk for en ulovlig adfærd, hvis det er godtgjort, at de græske producenter herefter tilsluttede sig det mål, de vesteuropæiske producenter forfulgte med opkøbene. Da målet i dette tilfælde åbenbart var rettet imod de græske producenters interesser (jf. ovenfor i præmis 3442), kan de kun anses for at have tilsluttet sig dette mål, hvis det er bevist, at de græske producenter påtog sig at ophøre med eller reducere deres direkte salg på de europæiske markeder som modydelse for de omhandlede opkøb og kontrakter.

3445 Dette var i øvrigt Kommissionens indfaldsvinkel i meddelelsen af klagepunkter for så vidt angår spørgsmålet om, hvad der kunne udløse et ansvar fra de græske producenters side på dette punkt.

3446 Kommissionen anførte således i nr. 61, litra h), punkt v):

»Alle de under nr. 20 nævnte [kontrakter] er i strid med artikel 85, stk. 1. Som det fremgår af redegørelsen under nr. 16-20, indgår disse [kontrakter] nemlig i de 'carrot actions', som Cembureau Task Force vedtog for at sikre afsætningen af den græske overproduktion, og de var klart betinget af, at de græske producenter indstillede deres direkte leverancer til Europa.

Samtlige [kontrakter] må derfor anses for at være i strid med artikel 85, og dette gælder ikke blot [kontrakterne] om leverancer i Europa, men også [kontrakterne] om de øvrige leverancer. De sidstnævnte [kontrakter] er også konkurrencebegrænsende, fordi de græske producenter i kraft af deres aftalemæssige forpligtelser mistede muligheden for at afsætte alle eller en del af deres produkter på fællesmarkedet, hvor de netop med rette kunne håbe på at få dem afsat på grund af forholdene og navnlig priserne. Dette er især tilfældet, fordi de græske producenter allerede var begyndt at eksportere til de EF-lande, som de fandt mest sårbare, og fordi det var aftalernes erklærede mål at standse denne eksport.«

3447 Det fremgår klart af dette uddrag, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter anså de græske producenter for ansvarlige for aftaler med de vesteuropæiske producenter, som var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, fordi de som modydelse for indgåelsen af kontrakterne tilsluttede sig det ulovlige mål, som de vesteuropæiske producenter forfulgte med disse kontrakter, ved at forpligte sig til over for disse producenter at bringe deres direkte leverancer til EF-markederne til »ophør« (eller »standse« dem) og dermed på grund af deres »aftalemæssige forpligtelser« miste muligheden for at afsætte deres produkter på disse markeder i overensstemmelse med deres forretningsmæssige interesser.

3448 De græske producenter kan herefter kun anses for ansvarlige for en adfærd i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, hvis det er bevist, at de påtog sig at ophøre med eller reducere deres direkte salg på de europæiske markeder som modydelse for de omhandlede opkøb.

3449 Hver enkelt af de i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b)-h), omhandlede overtrædelser er kun gjort gældende over for én virksomhed ud over Heracles og/eller Titan, nemlig den europæiske medkontrahent, som var involveret i de omhandlede opkøb og kontrakter, idet Kommissionen dog i stk. 4, litra h), har anset Aker og Euroc for ansvarlige for deres fælles datterselskab Scancem's adfærd, som angiveligt var ulovlig (jf. nr. 28, punkt 22, og nr. 56, punkt 13). Det er således kun, hvis den i foregående præmis opstillede betingelse er opfyldt, at det vil kunne fastslås, at den aftale eller samordnede praksis, som er omhandlet i de respektive punkter i beslutningens dispositive del, forelå. Selv om det vil kunne fastslås, at den pågældende europæiske medkontrahent købte produkterne fra Grækenland ud fra det konkurrencebegrænsende mål, som blev forfulgt inden for ETF, kan det ikke over for denne medkontrahent gøres gældende, at vedkommende alene deltog i et ulovligt kartel.

3450 På grundlag af disse bemærkninger skal det undersøges, om bestemmelserne i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b)-h), er lovlige.

1. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b), omhandlede aftale mellem Blue Circle og Titan

3451 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b), har Blue Circle og Titan overtrådt bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, »ved fra den 4. juli 1986 til den 31. december 1989 at have deltaget i en aftale, der tog sigte på at omdirigere visse mængder cement og klinker, produceret af Titan, til De Forenede Stater og Nigeria og at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder«.

3452 Bemærkningerne vedrørende denne overtrædelse findes i sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning i nr. 28, punkt 15, og i den retlige vurdering i nr. 56, punkt 5.

3453 I nr. 28, punkt 15, første afsnit, har Kommissionen henvist til to telexer af 4. og 7. juli 1986 (dok. 33.126/19545 og 19546), hvorved Blue Circle af Titan købte 20 000 t cement til afsætning i Boston til en pris på 29 USD pr. t fob. Kommissionen har ligeledes henvist (tredje afsnit) til telexer af 11. og 14. august samt 1. og 5. september 1986 (dok. 33.126/19547-19551 og 19553, 19954 og 19555) vedrørende Blue Circle's køb af ca. 25 000 t cement af Titan til Blue Circle Atlantic til en pris af op til 27 USD fob, alt efter produktets styrke. Kommissionen har sammenholdt de mængder og priser, som er nævnt i telexerne, med hvad der blev anført i referatet af ETF's møde den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 3 og 15, andet og tredje afsnit): »BCI [Blue Circle Industries] er [...] allerede begyndt at sende græsk cement til USA (det første skib har losset 20 000 t i Boston, og det andet afgår snart til Baltimore med 25 000 t). Pris: første leverance: 29 USD fob, anden leverance: 27 USD.«

3454 Kommissionen har herefter anført (nr. 15, femte afsnit):

»Mellem Blue Circle Atlantic og Titan blev der undertegnet følgende kontrakter på levering af cement til USA: kontrakt af 14. oktober 1986, ændret den 30. november 1986 (dok. 33.126/10926-10941), kontrakt af 1. august 1987, ændret den 2. august 1987, 31. august 1987, 15. januar 1988, 24. oktober 1988 (dok. 33.126/10896-10905, 10946-10951 og 19562-19579), kontrakt af 24. oktober 1988 (dok. 33.126/10907-10914). Disse kontrakter drejer sig om levering af henholdsvis 300 000 t for perioden 1. januar — 31. december 1987, 200 000 t for 1. januar — 31. december 1988 med option på yderligere 200 000 t, 216 000 t for 1. november 1988 — 31. december 1989.«

3455 Ifølge Kommissionen skal disse leverancer sammenholdes med de mængder, Blue Circle angiveligt erklærede at ville købe af Titan og Heracles til afsætning i USA i hvert af årene

1986/1987, 1987/1988 og 1988/1989. Desuden har Kommissionen bemærket, at der på dagsordenen for ETF's møde den 11. februar 1987 figurerede et punkt 1.5 med titlen »Græsk eksport: mængder og kontrakter med Task Force-medlemmer 1987 [dok. 33.126/18937 og 18938]«.

3456 Endvidere har Kommissionen henvist (sjette afsnit) til telexer af 17. december 1986, 7. og 15. januar, 12. og 26. februar samt 1. og 3. april 1987 (dok. 33.126/19461-19469), hvorved Blue Circle afgav ordrer til Titan på cement til Nigeria. Ifølge Kommissionen (samme sted) skal disse ordrer sammenholdes med de 100 000 t til ikke-specificerede markeder, som Blue Circle angiveligt erklærede at ville købe af Heracles og Titan i hvert af årene fra 1986 til 1989.

3457 I nr. 56, punkt 5, har Kommissionen anført:

»Blue Circle's køb af cement hos Titan ved ordrer afgivet pr. telex af 4. juli 1986, 11. august 1986, 14. august 1986, 1. september 1986, 5. september 1986, 17. december 1986, 7. januar 1987, 15. januar 1987, 12. februar 1987, 26. februar 1987, 1. april 1987 og 3. april 1987 samt de kontrakter med tillæg, der blev indgået den 14. oktober 1986, den 1. august 1987 og den 24. oktober 1988 mellem Blue Circle og Titan (se nr. 28, punkt 15), er en konkretisering af en aftale mellem virksomheder i strid med artikel 85, stk. 1, i tidsrummet fra den 4. juli 1986 til den 31. december 1989. Formålet med disse kontrakter var at få placeret de pågældende mængder på markeder uden for Europa, hvilket begge parter var vidende om (se nr. 28, punkt 1-11 og 15).«

3458 Rugby (sag T-53/95) og Castle (sag T-56/95) har fremført en række argumenter med henblik på at påvise, at de køb, som den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b), omhandlede aftale omfattede, var lovlige. Ved disse argumenter forsøger selskaberne i virkeligheden at godtgøre, at formålet med den samordnede praksis, der er fastslået i artikel 4, stk. 4, litra a), var lovligt. Denne praksis omfattede ifølge Kommissionen bl.a. visse af de køb, som er omhandlet i artikel 4, stk. 4, litra b) [jf. den anfægtede beslutning, nr. 56, punkt 3, nr. i)].

3459 Det kan allerede nu fastslås, at der må ses bort fra disse argumenter, dels fordi det er fastslået, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), skal annulleres (jf. ovenfor i præmis 3406-3435), dels fordi den i artikel 4, stk. 4, litra b), omhandlede overtrædelse ikke er gjort gældende over for Rugby og Castle.

3460 Titan (sag T-64/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har fremført en argumentation vedrørende realiteten gående ud på, at sidstnævnte bestemmelse må annulleres. Endvidere har selskaberne gjort gældende, at Kommissionen, da den konstaterede denne overtrædelse, tilsidesatte deres ret

til kontradiktion ved ikke at give dem adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

3461 For så vidt angår realiteten har Titan fremført en argumentation gående ud på, at uanset hvilket formål ETF's medlemmer forfulgte ved de i nr. 28 i den anfægtede beslutning omhandlede transaktioner, var de for Titan's vedkommende led i selskabets normale eksportaktiviteter. For selskabet lå der således ikke et konkurrencebegrænsende formål bag disse transaktioner.

3462 Titan har redegjort for den økonomiske sammenhæng og de forretningsmæssige overvejelser, der gjorde, at selskabet fra 1986 søgte nye eksportmarkeder. Det vendte sig mod det amerikanske marked, der på dette tidspunkt ekspanderede, og markederne i Østeuropa, hvor der efter selskabets opfattelse fortsat var muligheder. Selskabets eksport til det amerikanske marked var alene bestemt af markedskræfterne og dets ønske om at gøre en god forretning. De cementkvaliteter, selskabet producerede (bl.a. med lav alkaligrad) svarede til krav, der stilledes på dette marked. Med hensyn til de europæiske markeder har Titan anført, at selskabet på grund af den strukturelle overkapacitet, der var på disse markeder på dette tidspunkt, på samme måde som de øvrige græske producenter var udsat for en lang række forsøg på pression, vanskeligheder, forhindringer (handelsmæssige, tekniske og administrative) og andre afskrækkende foranstaltninger, der skulle forhindre selskabet i at sælge sin overskudsproduktion. Under disse omstændigheder kan det ikke bebrejdes selskabet, at det var imødekommende over for de købstilbud, forskellige europæiske producenter fremsatte.

3463 Endvidere har Titan anført, at selskabet trods de mange hindringer oplevede en eksplosionsagtig stigning i sit salg i Vesteuropa fra 1985. Det kan derfor ikke gøres gældende over for selskabet, at det forsøgte at reducere omfanget af samhandel i Fællesskabet med cement og klinker. Det forhold, at selskabets europæiske partnere eventuelt ville købe overskudsproduktionen for at aftage cementmængder, som blev anset for destabiliserende for deres markeder, medfører ikke, at det kan fastslås, at selskabet havde et ulovligt formål. Titan har i hvert fald ikke bevidst deltaget i en ulovlig aftale mod sine egne interesser ved at give efter for tillokkende forslag gående ud på at omdirigere selskabets produktion til lande uden for Fællesskabet.

3464 Titan har herudover gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat ligebehandlingsprincippet ved at anse selskabets eksport til USA for gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, men ikke har vurderet lovligheden af ETF-medlemmers eksport ud af Fællesskabet, navnlig til USA, selv om de stod for en overvejende del af importen til det amerikanske marked. Endvidere har Kommissionen tilsidesat sin begrundelsespligt ved ikke i den anfægtede beslutning at redegøre for grundene til, at den fandt, at der på dette punkt måtte sondres mellem eksporten fra Grækenland og anden eksport fra Europa.

3465 Titan og Blue Circle har dernæst gjort gældende, at de opkøb, som er omhandlet i nr. 28, punkt 15, i den anfægtede beslutning, var et led i de forretningsforbindelser, som i mange år havde bestået mellem dels Blue Circle og Titan, dels Titan og Nigeria. Ifølge Titan er samhandel mellem europæiske cementproducenter med henblik på reeksport til lande uden for Fællesskabet en almindelig praksis. Blue Circle har tilføjet, at det ikke gøres gældende i den anfægtede beslutning, at det var en udtrykkelig eller stiltiende betingelse for opkøbene, at Titan i fremtiden afstod fra at eksportere cement til andre steder i fællesmarkedet. Ifølge Blue Circle har Kommissionen foretaget en forkert retsanvendelse. Selv om det antages, at grundene til, at selskabet købte cement fra Grækenland, også var et ønske om at reducere overskuddet af denne cement i Vesteuropa, navnlig i Det Forenede Kongerige, kan et sådant ønske blandt en lang række bevæggrunde til opkøbene ikke medføre, at disse normale forretningsmæssige transaktioner skulle anses for en overtrædelse.

3466 Hvad for det første angår Blue Circle's opkøb af cement fra Titan med henblik på eksport til USA, som er omtalt ovenfor i præmis 3453, bemærkes, at parterne ikke bestrider den forbindelse, der ifølge Kommissionen var mellem disse opkøb, og hvad der blev anført i referatet af ETF's møde den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 15, andet og tredje afsnit). En sådan forbindelse fører til, at opkøbene må anses for Blue Circle's bidrag til de gulerodsaktioner, som er forudset i Zürich/Céligny-dokumentet med henblik på at fjerne »cement fra den destabiliserende industri« fra markedet (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 1, dok. 33.126/18775), og som ETF skulle undersøge (jf. ovenfor i præmis 2538).

3467 I forbindelse med udarbejdelsen af dette dokument omtalte Blue Circle i øvrigt muligheden af, at selskabets amerikanske datterselskab, Blue Circle Atlantic, kunne placere en del af »de destabiliserende mængder« på det amerikanske marked (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 1, dok. 33.126/18775).

3468 Dette bekræftes af indholdet af Blue Circle's interne notat (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 4 og 11, dok. 33.126/11083), der har overskriften »Græsk import«. Notatet er udateret, men er fra begyndelsen af september 1986, hvilket parterne ikke har bestridt. Det anføres heri:

»I de forløbne uger begyndte Blue Circle, Holderbank og Lafarge alle sammen at aftage græsk cement og græske klinker, primært fra Titan, til afsætning i USA og Canada som en velvillig gestus, således at man holdt døren åben over for grækerne.«

3469 Hverken telexerne vedrørende Blue Circle's køb af cement til USA (jf. ovenfor i præmis 3453), referatet af ETF's møde den 19. august 1986 eller de i de to foregående præmisser nævnte dokumenter indeholder oplysninger, som viser, at Titan som modydelse for de omhandlede

opkøb over for Blue Circle påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder, navnlig i Det Forenede Kongerige.

3470 Tværtimod anførte Blue Circle i et brev af 22. september 1986 til Holderbank (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 4, dok. 33.126/11094), at selskabet havde »besluttet fortsat at aftage græsk cement til afsætning i USA, selv om det britiske problem endnu ikke er løst«. Det fremgår videre af brevet: »Jeg har sagt til Presanis (og Karageropoulos i en tidligere telefonsamtale), at så længe grækerne er en fare for det britiske marked, vil vi ikke blive ved med at betale de priser, som vi accepterede ved de seneste leverancer fra Titan, og vores efterfølgende afsætning i USA skal ske til markedsprisen.« Afslutningsvis anførte Blue Circle: »Vi håber, at vi ved at fastholde udsigten til at forsætte Blue Circle's aktiviteter i USA i det mindste kan reducere omfanget af deres aktiviteter i Det Forenede Kongerige.«

3471 Disse udtalelser viser, at der ved udgangen af september 1986 ikke i Det Forenede Kongerige var fundet nogen løsning på spørgsmålet om import fra Grækenland. Det fremgår heraf, at Blue Circle ikke havde fået noget tilsagn fra Titan om, at selskabet ville ophøre med eller reducere sit direkte salg på det britiske marked som modydelse for de ordrer, der var afgivet fra begyndelsen af juli til begyndelsen af september 1986.

3472 Det bekræftes endvidere af følgende uddrag af et internt notat fra Blue Circle af 24. oktober 1986 (dok. 33.126/11132, ikke citeret i den anfægtede beslutning), at der ikke er bevis for, at Titan afgav et sådant tilsagn: »Grækerne bliver. Så længe den politiske opmærksomhed fortsat er rettet mod dette spørgsmål, kan de ikke trække sig tilbage i stilhed, og da de ikke er bundet af de samme handelsregler, som begrænser vores handlefrihed, har de alt at vinde og intet at tabe ved at vente.«

3473 Det fremgår således, at de ordrer, som er omhandlet i nr. 28, punkt 15, første og tredje afsnit, i den anfægtede beslutning, kun var udtryk for en »velvillig gestus« fra Blue Circle's side, således at man »holdt døren åben over for grækerne« (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 4, dok. 33.126/11083).

3474 Hvad for det andet angår kontrakterne mellem Blue Circle Atlantic og Titan (jf. ovenfor i præmis 3454) bemærkes, at dokumenterne vedrørende disse kontrakter ikke viser, at Titan som modydelse herfor over for Blue Circle påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder. Uddraget af Blue Circle's interne notat af 24. oktober 1986 (jf. ovenfor i præmis 3472) viser det modsatte, i hvert fald for så vidt angår kontrakten af 14. oktober 1986.

3475 Som allerede anført (jf. ovenfor i præmis 3455) skal de mængder, der var omfattet af de nævnte kontrakter, ifølge Kommissionen sammenholdes med de mængder, »Blue Circle erklærede at ville købe af Titan og Heracles til afsætning i USA i hvert af årene 1986/1987, 1987/1988 og 1988/1989«.

3476 Det bemærkes i denne forbindelse, at Blue Circle i et internt med overskriften »Debatoplæg — lavprisimport — mødet mandag den 7. juli 1986 kl. 9.30« (dok. 33.126/10992, 10993 og 10994), efter en omtale af de muligheder, den britiske cementindustri havde at vælge imellem, nemlig enten en ikke-samarbejdspolitik eller en samarbejdspolitik med de græske producenter, med hensyn til sidstnævnte mulighed anførte, at drøftelserne med Titan og Heracles havde givet anledning til at overveje to alternative løsninger.

3477 Den første løsning gik ud på, at en europæisk mellemmand skulle købe 1 mio. t i et år til afsætning uden for Europa.

3478 Den anden løsning gik ud på en treårig aftale, hvor Titan og Heracles skulle sælge en del af deres produktion til Blue Circle. Det var således bl.a. forudsat, at der i hvert af de tre år skulle sælges 500 000 t til USA.

3479 De mængder og afsætningsmarkeder, som var forudsat i forbindelse med den anden løsning, omtales også i et håndskrevet, udateret notat fra Heracles (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 9, dok. 33.126/19864 og 19865) og i et ligeledes udateret »Memorandum of Understanding« (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 9, dok. 33.126/11096).

3480 Selv om det lægges til grund, at modydelsen for disse to »løsninger« var, at Heracles og Titan ophørte med eller reducerede deres direkte salg til Det Forenede Kongerige, må det fastslås, at ingen af de dokumenter, som er nævnt i forbindelse med løsningerne, viser, at parterne blev enige om disse.

3481 Som Kommissionen har anført (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 9), fremgår det af Blue Circle's interne notat vedrørende mødet den 7. juli 1986, at de græske producenter ikke havde accepteret, at der med hensyn til den første løsning kun blev tale om ét år.

3482 For så vidt angår den anden løsning anføres det i samme interne notat fra Blue Circle, at der allerede var »opnået principiel enighed om [denne løsning] med de græske producenter, men

den forudsætter ligesom [den første] løsning [...] at man når til enighed med Bouri« (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 9, dok. 33.126/10993). Der er imidlertid ikke i den anfægtede beslutning grundlag for at fastslå, at denne enighed blev opnået.

3483 Tværtimod anføres i det ovenfor i præmis 3479 nævnte »Memorandum of Understanding« (punkt 5): »Parterne indgår en eller flere formelle aftaler i overensstemmelse med de hensigter, der er gengivet ovenfor. Gennemførelsen af denne (disse) aftale(r) er betinget af, at køberen indgår en aftale med part D for så vidt angår mulighederne for afsætning i Det Forenede Kongerige, og at sælgerne udpeger køberen til forhandler i Det Forenede Kongerige.« Heller ikke på dette punkt indeholder den anfægtede beslutning imidlertid bevis for, at disse betingelser blev opfyldt.

3484 Hvad angår Heracles's håndskrevne, udaterede notat (jf. ovenfor i præmis 3479) er det heller ikke bevis for, at parterne blev enige om den anden løsning, som er nævnt i Blue Circle's interne notat vedrørende mødet den 7. juli 1986.

3485 Der er således ikke bevis for den forbindelse, som ifølge Kommissionen findes mellem de mængder, som er omhandlet i de kontrakter, der er nævnt i nr. 28, punkt 15, femte afsnit, i den anfægtede beslutning, og »de mængder, Blue Circle erklærede at ville købe af Titan og Heracles til afsætning i USA i hvert af årene fra 1986/1987, 1987/1988 og 1988/1989« under drøftelserne med disse selskaber.

3486 Blue Circle og Titan drøftede i øvrigt i samme periode større køb af cement til afsætning til USA, der »var uafhængige af situationen i Det Forenede Kongerige« (Blue Circle's interne notat vedrørende mødet den 17.9.1986 med Titan, den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 10, dok. 33.126/11081). Med disse køb kunne Blue Circle åbne mulighed for, at »Titan og Heracles kunne sælge 600 000 — 1 000 000 t i det nordøstlige USA« (samme dokument).

3487 De kontrakter, der er nævnt i nr. 28, punkt 15, femte afsnit, i den anfægtede beslutning, kunne også have forbindelse med disse køb til import i USA og ikke de drøftelser, som Kommissionen har sat dem i forbindelse med.

3488 Kommissionen har (samme afsnit) også sat kontrakterne i forbindelse med, at der på dagsordenen for ETF's møde den 11. februar 1987 som punkt 1.5 figurerede spørgsmålet vedrørende »græsk eksport: mængder og kontrakter med Task Force-medlemmer 1987« (dok. 33.126/18937 og 18938).

3489 En sådan oplysning viser imidlertid ikke, at indgåelsen af disse kontrakter var en del af en ulovlig aftale mellem Titan og Blue Circle, hvorved Titan lovede Blue Circle som modydelse for kontrakterne at ophøre med eller reducere sit direkte salg til de europæiske markeder.

3490 Hvad for det tredje angår de ordrer, Blue Circle afgav til Titan, på levering af cement til Nigeria (jf. ovenfor i præmis 3456) viser telexerne vedrørende disse ordrer ikke, at Titan som modydelse herfor over for Blue Circle påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder, navnlig i Det Forenede Kongerige.

3491 Som allerede nævnt (jf. ovenfor i præmis 3456) har Kommissionen sammenholdt de mængder, som disse ordrer omfattede, med »de 100 000 t til ikke-specificerede markeder, som Blue Circle erklærede at ville købe af Heracles og Titan i hvert af årene fra 1986 til 1989«.

3492 I denne forbindelse bemærkes, at det som led i den anden løsning, som er nævnt i Blue Circle's interne notat vedrørende mødet den 7. juli 1986 (jf. ovenfor i præmis 3476), bl.a. var forudsat, at Heracles og Titan i hvert af de tre år, som aftalen efter forslaget skulle gælde, skulle sælge 100 000 t til Blue Circle til ikke-specificerede markeder. Disse oplysninger omtales også i Heracles's håndskrevne notat og det ovennævnte »Memorandum of Understanding« (jf. ovenfor i præmis 3479).

3493 Som det allerede er anført (jf. ovenfor i præmis 3480, 3482, 3483 og 3484), kan det imidlertid ikke på grundlag af nogen af disse forhold fastslås, at parterne blev enige om den omhandlede løsning.

3494 Hertil kommer, at der ikke er bevis for den forbindelse, som ifølge Kommissionen findes mellem de mængder, som var omfattet af de ordrer, der nævnt i nr. 28, punkt 15, sjette afsnit, i den anfægtede beslutning, og »de 100 000 t til ikke-specificerede markeder, som Blue Circle erklærede at ville købe af Heracles og Titan i hvert af årene fra 1986 til 1989« under drøftelserne i juli 1986 med de græske producenter.

3495 I nr. 28, punkt 15, næstsidste afsnit, har Kommissionen henvist til følgende uddrag af det notat, G. Marshall (Blue Circle) udarbejdede den 14. maj 1987 angående mødet i EPC den 13. maj 1987 (dok. 33.126/11344 og 11345):

»Titan. De er tilfredse med deres kontakter med Blue Circle, specielt med Philip Hawkesworth. Ivan Tryfonas har udtalt, at han nu mener, at i det mindste Titan er begyndt at se mere fornuftigt på tingene.

De kan godt lide den måde, vi har behandlet dem på i USA, og de mener ikke, at deres leverancer til Nordirland giver samme problemer som til Storbritannien.«

3496 Ifølge Kommissionen bekræfter dette notat, at der med de opkøb, der er omhandlet i nr. 28, punkt 15, i den anfægtede beslutning, ikke var »tale om normale forretningsforbindelser« (nr. 15, sidste afsnit).

3497 Det bemærkes i denne forbindelse, at uddraget ikke indeholder nogen omtale af, at Blue Circle havde afgivet ordrer til Titan på cement til afsætning i Nigeria. Uddraget kan derfor under ingen omstændigheder være bevis for, at de opkøb, som er omhandlet i nr. 28, punkt 15, sjette afsnit, i den anfægtede beslutning, var ulovlige.

3498 Endvidere må det fremhæves, at de bemærkninger og kommentarer, Titan's repræsentant fremsatte over for deltagerne i EPC's møde den 13. maj 1987, kan have tilsigtet at fjerne presset fra de europæiske producenter på de græske producenter, navnlig Titan, med henblik på at få dem til at ophøre med deres eksport til de vesteuropæiske markeder. Under alle omstændigheder viser bemærkningerne ikke, at Titan som modydelse for de opkøb, som er omhandlet i nr. 28, punkt 15, i den anfægtede beslutning, lovede Blue Circle at ophøre med eller reducere sit direkte salg til de europæiske markeder.

3499 Kommissionen har i svarskriftet og duplikken i sag T-64/95 fremhævet forskellige forhold, som angiveligt viser, at Titan deltog i de dele af overtrædelsen, som er beskrevet i nr. 28, navnlig punkt 15, i den anfægtede beslutning.

3500 Kommissionen har for det første henvist til indholdet af Zürich/Céligny-dokumentet (jf. ovenfor i præmis 2539). Dette viser ifølge Kommissionen, at ETF's medlemmer hurtigt overtalte Titan, som i første omfang ville tilsidesætte hjemmemarkedsprincippet, til at samarbejde om dette princip ved at acceptere foranstaltninger med henblik på opdeling af markederne.

3501 Zürich/Céligny-dokumentet viser imidlertid kun, at de vesteuropæiske cementproducenter på grund af de problemer, den »destabiliserende industri« gav anledning til (jf. dokumentets titel (»problems posed by destabilizing cement industry«), dok. 33.126/18772), blev enige om en række foranstaltninger, herunder gulerodsaktioner, med henblik på at fjerne denne destabiliserende import. Dokumentet viser ikke, at Titan, som naturligvis ikke var involveret i udarbejdelsen heraf, og som på intet tidspunkt blev anmodet om at godkende indholdet heraf, tilsluttede sig det konkurrencebegrænsende formål med de foranstaltninger, som blev foreslået heri, ved at acceptere at ophøre med eller reducere sit direkte salg på de europæiske markeder som modydelse for de europæiske producenters opkøb af selskabets overskudsproduktion.

Dokumentet kan derfor ikke være bevis for, at de opkøb, som er omhandlet i nr. 28, punkt 15, i den anfægtede beslutning, var udtryk for en ulovlig aftale mellem Blue Circle og Titan.

3502 For det andet har Kommissionen på samme måde som i den anfægtede beslutning (nr. 28, punkt 11) anført, at det fremgår af Blue Circle's interne notat fra begyndelsen af september 1986 (jf. ovenfor i præmis 3468), at »Titan på et møde den foregående uge i Athen foreslog at begrænse Heracles's og Titan's samlede salg til Det Forenede Kongerige til 300 000 t det første år og 500 000 t det andet og tredje år«.

3503 Notatet viser imidlertid ikke, at Titan fremsatte dette forslag som modydelse for de opkøb og kontrakter, som er omhandlet i nr. 28, punkt 15, i den anfægtede beslutning. I modsætning til, hvad Kommissionen har anført, er bemærkningen i notatet om, at »Titan anser denne kvote for Det Forenede Kongerige for at ligge ud over de mængder, Blue Circle aftager til salg i USA«, ikke bevis for en forbindelse mellem Blue Circle's køb af cement hos Titan til afsætning i USA og Titan's begrænsning af selskabets tilsidesættelse på det britiske marked. Bemærkningen viser højst Titan's ønske om, at der ikke blev taget hensyn til de mængder, Blue Circle købte til afsætning i USA, i forbindelse med en eventuel aftale om begrænsning af importen af græsk cement til Det Forenede Kongerige.

3504 Hertil kommer, at det nævnte tilbud aldrig af Blue Circle blev opfattet som et klart tilsagn fra Titan om at ophøre med eller begrænse sit direkte salg i Det Forenede Kongerige. I brevet til Holderbank af 22. september 1986 (dok. 33.126/11094), dvs. kort tid efter, at Titan havde fremsat dette tilbud, understregede Blue Circle, at »der endnu ikke [var] fundet en løsning på det britiske problem«. I øvrigt var begrænsningen af den græske import til Det Forenede Kongerige, således som Kommissionen har fastslået (nr. 28, punkt 13), resultatet af en aftale, som blev indgået ved udgangen af december 1986 af de to landes regeringer og ikke mellem de britiske og de græske producenter.

3505 For det tredje har Kommissionen anført, at Titan var aktivt involveret i at finde løsninger, som i alle de berørte parters interesse kunne sikre stabilitet på markederne i Fællesskabet. Kommissionen har henvist til de dokumenter, som er nævnt i nr. 28, punkt 1-9, i den anfægtede beslutning.

3506 Det er korrekt, at der i de dokumenter, som er nævnt i nr. 28, punkt 3, 5, 8 og 9, i den anfægtede beslutning, omtales drøftelser mellem Titan og de europæiske cementproducenter, i første række Blue Circle, med henblik på at finde en løsning på problemet med import af græsk cement til Vesteuropa.

3507 Som Kommissionen imidlertid har fastslået (nr. 28, punkt 7), »lykkedes [det ikke] for ETF's medlemmer at nå frem til en kollektiv aftale med de græske producenter [om at fjerne de destabiliserende mængder fra markedet], eftersom disse stillede sig meget modvilligt«. Med hensyn til løsningen med en begrænsning af den græske import til Det Forenede Kongerige, er den resultatet af en aftale mellem den græske og den britiske regering, som blev indgået i december 1986 (jf. ovenfor i præmis 3504).

3508 Under alle omstændigheder viser ingen af de dokumenter, som er nævnt i nr. 28, punkt 1-9, i den anfægtede beslutning, at Titan som modydelse for de i nr. 28, punkt 15, omhandlede transaktioner påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3509 For det fjerde har Kommissionen anført, at de særlige priser, som var aftalt i kontrakterne mellem Titan og Blue Circle Atlantic, ifølge Blue Circle's brev af 22. september 1986 til Holderbank ikke var begrundet i Titan's produkters særlige kvalitet, men i kontrakternes konkurrencebegrænsende formål. Kommissionen har endvidere henvist til følgende uddrag af Blue Circle's interne notat vedrørende mødet den 17. september 1986 (dok. 33.126/11080, 11081 og 11082): »Presanis [Titan] tilsluttede sig, at de fordelagtige priser, vi i år har betalt for leverancerne til Boston og Baltimore, havde været betinget af, at vi fandt en forhandlingsløsning i Det Forenede Kongerige, og at handelstransaktionerne næste år derfor må drøftes ud fra forretningsmæssige overvejelser, således at der tages hensyn til Blue Circle Inc.'s interesser.«

3510 Disse oplysninger viser ganske vist, at der fra Blue Circle's side var tale om en gulerodsaktion i forbindelse med de opkøb, som er omhandlet i nr. 28, punkt 15, første og tredje afsnit, i den anfægtede beslutning. Blue Circle's interne notat af 17. september 1986 viser imidlertid også, at Titan som modydelse for disse køb til favørpris højst havde accepteret at overveje en forhandlingsløsning på problemet med import af græsk cement til Det Forenede Kongerige.

3511 Derimod viser ingen af oplysningerne, at Titan som modydelse for Blue Circle's ordrer på levering af cement til Boston og Baltimore påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg til Det Forenede Kongerige. Tværtimod understreges det i Blue Circle's brev af 22. september 1986 til Holderbank, således som det allerede er fastslået (jf. ovenfor i præmis 3470), at der ved udgangen af september 1986 stadig ikke var fundet nogen løsning på spørgsmålet om import af cement fra Grækenland til Det Forenede Kongerige.

3512 På grundlag af det anførte (præmis 3439-3450 og 3466-3511) må det fastslås, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at de opkøb og kontrakter, som er omhandlet i nr. 28, punkt 15, i den anfægtede beslutning, var udtryk for en konkurrencebegrænsende aftale mellem Titan og Blue Circle, der tog sigte på at omdirigere visse mængder cement og klinker, produceret af Titan, til USA og Nigeria og at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder.

3513 Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b), må derfor annulleres.

3514 Det er herefter ufornødent at undersøge de bemærkninger, som Blue Circle (processkrift af 10.2.1997) og Titan (processkrift af 10.2. og 18.12.1997) har fremsat efter de foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, der er nævnt ovenfor i præmis 164 og 168, med henblik på at påvise, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure i forbindelse med konstateringen af den overtrædelse, der i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b), er fastslået i forhold til selskaberne.

2. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra c), omhandlede aftale mellem Holderbank og Titan

3515 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra c), har Holderbank og Titan overtrådt bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, »ved fra den 19. juni 1986 til den 31. december 1990 at have deltaget i en aftale, der tog sigte på at omdirigere visse mængder af cement og klinker, produceret af Titan, til De Forenede Stater og Afrika og at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder«.

3516 Bemærkningerne vedrørende denne overtrædelse findes i sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning i nr. 28, punkt 16, og i den retlige vurdering i nr. 56, punkt 6 og 8.

3517 I nr. 28, punkt 16, første afsnit, har Kommissionen anført følgende:

»Der findes et udkast til kontrakt mellem Titan og Umar (Holderbank-datterselskab) dateret den 19. juni 1986. Udkastet er undertegnet af Titan, men ikke af Umar, og det drejer sig om leverancer af klinker og cement til USA (dok. 33.126/19501-19511). Ifølge Titan (s. 50 i Titan's svar på klagepunktsmeddelelsen) blev kontrakten ikke accepteret af Umar, men i juni og juli 1986 leverede Titan to sendinger klinker og en sending cement til Umar på i alt 61 437 t. Disse mængder skal sammenholdes med, hvad der står i referatet af ETF's møde den 19. [august] 1986 (se punkt 3): 'Holderbank er også gået med til at købe (men har endnu ikke skrevet kontrakt på) 90 000 t fra Titan. Der er allerede leveret 7 000 t ...'«.

3518 Herudover har Kommissionen (andet afsnit) henvist til to kontakter, som blev indgået mellem Umar og Titan den 16. januar 1987 og den 18. december 1987, på levering af mindst 200 000 t

klinker for 1987 og 90 000 t for 1988, til Ideal Basic Industries (Holderbank's amerikanske datterselskab) (dok. 33.126/19482-19489).

3519 Endvidere har Kommissionen fastslået (tredje afsnit), at Pays-Bas Cement Co. (Holderbank's nederlandske datterselskab) og Titan den 20. august 1988 undertegnede en kontrakt på levering i tidsrummet mellem den 1. august 1988 og den 31. december 1990 af 300 000 t klinker i alt, hvoraf mindst halvdelen skulle gå til Benelux-landene og den resterende del til Afrika (dok. 33.126/19814-19843).

3520 Ifølge Kommissionen (fjerde afsnit) skal de mængder, der er omfattet af disse tre kontrakter, sammenholdes med »ETF's medlemmers forpligtelse til at købe 1 mio. t eller derover, op til 2-3 mio. t, fra de græske producenter (se de under punkt 1-6 nævnte dokumenter).«

3521 I nr. 56, punkt 6 og 8, har Kommissionen anført:

»Holderbank-gruppens køb af cement hos Titan i juni og juli 1986 og de kontrakter, der blev indgået mellem Holderbank-gruppen og Titan den 16. januar 1987, den 18. december 1987 og den 20. august 1988 (se nr. 28, punkt 16), er en konkretisering af en aftale mellem disse virksomheder i strid med artikel 85, stk. 1, i tidsrummet fra den 19. juni 1986 til den 31. december 1990.

[...]

Formålet med disse kontrakter var at forhindre direkte salg fra de græske producenter på de europæiske markeder og få kanaliseret en del af disse mængder til andre markeder, hvilket alle de implicerede parter var vidende om (se nr. 28, punkt 1-7 og 16-17).«

3522 Titan (sag T-64/95) og Holderbank (sag T-68/95) har fremført en argumentation vedrørende realiteten gående ud på, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra c), må annulleres. Endvidere har Titan gjort gældende, at Kommissionen, da den konstaterede denne overtrædelse, tilsidesatte selskabets ret til kontradiktion ved ikke at give det adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at det blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

3523 Vedrørende realiteten har Titan — ud over selskabets generelle argumentation, som der er redegjort for ovenfor i præmis 3461-3464 — og Holderbank anført, at de opkøb, som er omhandlet i nr. 28, punkt 16, i den anfægtede beslutning, var et led i deres normale og allerede eksisterende forretningsforbindelser. Der lå på ingen måde noget konkurrencebegrænsende formål bag disse transaktioner. Ifølge Titan er samhandel mellem europæiske producenter af cement og klinker med henblik på reeksport til lande i og uden for Fællesskabet en almindelig praksis.

3524 For så vidt angår de transaktioner, der er omhandlet i nr. 28, punkt 16, første afsnit, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 3517), henvises til følgende bemærkninger i referatet af ETF's møde den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 3):

»Holderbank er også gået med til at købe (men har endnu ikke skrevet kontrakt på) 90 000 t fra Titan. Der er allerede leveret 7 000 t.

[...]

Holderbank har også købt 50 000 t klinker hos Titan til 19,80 USD fob. Der er allerede leveret 25 000 t, altsammen til det amerikanske marked.«

3525 I Blue Circle's interne notat fra begyndelsen af september 1986 (jf. ovenfor i præmis 3468) anføres:

»I de forløbne uger begyndte Blue Circle, Holderbank og Lafarge alle sammen at aftage græsk cement og græske klinker, primært fra Titan, til afsætning i USA og Canada som en velvillig gestus, således at man holdt døren åben over for grækerne.«

3526 Når henses til uddragene af disse dokumenter, kunne Kommissionen med rette fastslå, at Umar's opkøb af cement og klinker fra Titan i juni og juli 1986, i hvert fald til dels, var Holderbank's bidrag til de gulerodsaktioner, som er forudset i Zürich/Céligny-dokumentet med henblik på at fjerne »cement fra den destabiliserende industri« fra markedet (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 1, dok. 33.126/18775), og som ETF skulle undersøge (jf. ovenfor i præmis 2538).

3527 I forbindelse med udarbejdelsen af dette dokument tilbød Holderbank i øvrigt at placere en del af »de destabiliserende mængder« på det amerikanske marked.

3528 Der er imidlertid ikke oplysninger i den anfægtede beslutning, som viser, at Titan som modydelse for opkøbene over for Holderbank påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3529 Disse opkøb var derfor kun udtryk for en »velvillig gestus« fra Holderbank's side over for Titan for at opmuntre selskabet til sammen med de europæiske producenter at finde en løsning på problemet med import af græsk cement til Vesteuropa.

3530 Hvad dernæst angår de kontrakter, der blev indgået den 16. januar 1987, den 18. december 1987 og den 20. august 1988 (jf. ovenfor i præmis 3518 og 3519), bemærkes, at dokumenterne vedrørende disse kontrakter ikke viser, at Titan som modydelse herfor over for Holderbank påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3531 Med hensyn til de i nr. 28, punkt 1-6, i den anfægtede beslutning nævnte dokumenter (jf. ovenfor i præmis 3520), som Kommissionen (nr. 28, punkt 16, fjerde afsnit) har sammenholdt med de mængder, som var omfattet af de omhandlede kontrakter, med henblik på at påvise, at kontrakterne var ulovlige, viser disse dokumenter for det første, at flere europæiske producenter, som var medlemmer af ETF, ved udarbejdelsen af Zürich/Céligny-dokumentet omtalte de muligheder, de havde for at placere en del af den græske overskudsproduktion uden for de europæiske markeder (jf. Zürich/Céligny-dokumentet, navnlig dok. 33.126/18775, som er citeret i nr. 28, punkt 1, i den anfægtede beslutning).

3532 Det anføres endvidere i disse dokumenter, at Blue Circle, Holderbank og Lafarge i løbet af august 1986 begyndte »at aftage græsk cement og græske klinker, primært fra Titan, til afsætning i USA og Canada som en velvillig gestus, således at man holdt døren åben over for grækerne« (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 4, dok. 33.126/11083). Samtidig undersøgte deltagerne i ETF i august/september 1986 muligheden af at indgå en samlet aftale med de græske producenter om køb af cement omfattende 1 mio. t, muligvis 2-3 mio. t, af deres produktion mod, at de ophørte med deres direkte cementleverancer til Vesteuropa (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 2 og 5, dok. 33.126/10988, 10989, 10990, 18858 og 18859). De europæiske producenters »forpligtelse« til at opkøbe de nævnte mængder var således led i en kollektiv forhandling, hvor modydelsen var, at det direkte salg af græske produkter i Vesteuropa ophørte.

3533 Som Kommissionen har fastslået, »lykkedes [det ikke] for ETF's medlemmer at nå frem til en kollektiv aftale med de græske producenter, eftersom disse stillede sig meget modvilligt« (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 7).

3534 Kommissionen har anført, at når der ikke blev indgået en samlet aftale om køb, skyldes det, at de græske producenter foretrak individuelle kontrakter med visse medlemmer af ETF.

3535 Hertil bemærkes, at det eneste dokument i den anfægtede beslutning, som vil kunne påberåbes til støtte herfor, er referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF den 9. september 1986 i Baden-Baden. Heri anføres, at »Task Force er af den opfattelse, at den græske industri ikke længere er interesseret i en samlet aftale om køb, idet de foretrækker individuelle aftaler med andre lande (f.eks. Italien)« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22 og 25, dok. 33.126/18859). Endvidere anføres: »Når henses til støtten fra den britiske regering og andre institutioner i kampen mod subsidieret import af græsk cement, er det ikke på nuværende tidspunkt tilrådeligt at indgå aftaler.« Disse oplysninger viser ikke, at der blev indgået individuelle aftaler om køb mellem de græske producenter og ETF's medlemmer, hvor modydelsen var, at de græske producenter lovede ETF's medlemmer at ophøre med eller reducere deres direkte salg på de europæiske markeder.

3536 Det kan derfor ikke på grundlag af den forbindelse, som ifølge Kommissionen (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 16, fjerde afsnit) er mellem mængderne og ETF's medlemmernes forpligtelser, fastslås, at de kontrakter, der blev indgået mellem Holderbank-gruppen og Titan den 16. januar 1987, den 18. december 1987 og den 20. august 1988, var ulovlige.

3537 Kommissionen har i svarskriftet og duplikken i sag T-64/95 påberåbt sig yderligere to forhold med henblik på at påvise, at Titan deltog i de dele af overtrædelsen, som er beskrevet i nr. 28, navnlig punkt 16, i den anfægtede beslutning.

3538 Kommissionen har for det første henvist til indholdet af Zürich/Céligny-dokumentet (jf. ovenfor i præmis 3500).

3539 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 3501, kan dette dokument imidlertid ikke anses for bevis for, at de i nr. 28, punkt 16, omhandlede transaktioner var udtryk for en ulovlig aftale mellem Holderbank og Titan.

3540 Kommissionen har for det andet anført, at Titan var aktivt involveret i at finde løsninger, som i alle de berørte parters interesse kunne sikre stabilitet på markederne i Fællesskabet.

Kommissionen har henvist til de dokumenter, som er nævnt i nr. 28, punkt 1-9, i den anfægtede beslutning.

3541 Det er korrekt, at der i flere af disse dokumenter omtales drøftelser mellem Titan og de europæiske cementproducenter med henblik på at finde en løsning på det »græske problem«. Bl.a. anføres i referatet af mødet mellem delegationslederne og repræsentanterne for ETF den 9. september 1986 i Baden-Baden, at »Titan ved det sidste møde mellem Titan og Blue Circle/ Holderbank erklærede sig villig til at samarbejde«.

3542 Som det imidlertid allerede er fastslået flere gange (jf. bl.a. ovenfor i præmis 3507), førte disse drøftelser ikke til noget resultat på grund af de græske producenters modvilje. Hvad navnlig angår Det Forenede Kongerige blev problemet med import fra Grækenland i december 1986 løst politisk ved en aftale mellem den græske og den britiske regering.

3543 Under alle omstændigheder viser ingen af de dokumenter, som er nævnt i nr. 28, punkt 1-9, i den anfægtede beslutning, at Titan som modydelse for de i nr. 28, punkt 16, omhandlede transaktioner over for Holderbank påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3544 På grundlag af det anførte (præmis 3439-3450 og 3524-3543) må det fastslås, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at de leverancer og kontrakter, som er omhandlet i nr. 28, punkt 16, i den anfægtede beslutning, var udtryk for en konkurrencebegrænsende aftale mellem Titan og Holderbank, der tog sigte på at omdirigere visse mængder af cement og klinker, produceret af Titan, til USA og Afrika og at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder.

3545 Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra c), må derfor annulleres.

3546 Det er herefter ufornødent at undersøge de bemærkninger, som Titan (processkrift af 10.2. og 18.12.1997) har fremsat efter de foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, der er nævnt ovenfor i præmis 164 og 168, med henblik på at påvise, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure i forbindelse med konstateringen af den overtrædelse, der i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra c), er fastslået i forhold til selskabet.

3. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra d), omhandlede aftale mellem Holderbank og Heracles

3547 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra d), har Holderbank og Heracles overtrådt bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, »ved fra den 9. maj 1986 til den 31. december 1990 at have deltaget i en aftale, der tog sigte på at undgå, at Heracles direkte solgte cement på de europæiske markeder, og at omdirigere visse mængder cement og klinker, produceret af Heracles, til andre markeder«.

3548 Bemærkningerne vedrørende denne overtrædelse findes i sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning i nr. 28, punkt 17, og i den retlige vurdering i nr. 56, punkt 7 og 8.

3549 Kommissionen har i nr. 28, punkt 17, første afsnit, anført, at Heracles og Umar »den 9. maj 1986 undertegnede [...] en kontrakt på levering af 100 000 t cement (dok. 33.126/20057-20064).« Ifølge Kommissionen skal denne mængde sammenholdes med, hvad der stod i referatet af ETF's møde den 19. august 1986: »Desuden har Holderbank købt 100 000 t fra Heracles, hvoraf 40 000 t er blevet leveret.«

3550 Endvidere har Kommissionen anført (andet afsnit):

»Den 19. maj 1988 indgik Heracles og Umar en kontrakt på levering af 490 000 t (heraf 230 000 t klinker og 260 000 t klinker eller cement) fordelt på 110 000 t i 1988, 190 000 t i 1989 og 190 000 t i 1990 (dok. 33.126/20063-20071). Ifølge denne kontrakts § 6 skal mindst 230 000 t klinker efter køberens valg afsættes i Nederlandene og/eller Luxembourg og/eller Belgien; de resterende mængder klinker eller cement kan afsættes i lande uden for Benelux, og køberen skal indhente sælgers forudgående skriftlige samtykke.«

3551 Kommissionen har sammenholdt (tredje afsnit) de af denne kontrakt omfattede mængder med »Holderbank's og andre producenters tilbud om at købe 1 mio. t eller mere, op til 2-3 mio. t, fra de græske producenter (se de under punkt 1-6 nævnte dokumenter).«

3552 I nr. 56, punkt 7 og 8, har Kommissionen anført:

»De kontrakter, der blev indgået mellem Holderbank-gruppen og Heracles den 9. maj 1986 og 19. maj 1988 (se nr. 28, punkt 17), er en konkretisering af en aftale mellem disse virksomheder i strid med artikel 85, stk. 1, i tidsrummet fra 9. maj 1986 til 31. december 1990.

Formålet med disse kontrakter var at forhindre direkte salg fra de græske producenter på de europæiske markeder og få kanaliseret en del af disse mængder til andre markeder, hvilket alle de implicerede parter var vidende om (se nr. 28, punkt 1-7 og 16-17).«

3553 For så vidt angår realiteten har Heracles (sag T-57/95) og Holderbank (sag T-68/95) bestridt, at den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra d), fastslåede overtrædelse forelå.

3554 Heracles har anført, at Kommissionen har foretaget en forkert vurdering af selskabets stilling og strategi på markedet og af den økonomiske sammenhæng, som medførte, at det fra 1986 vendte sig mod markederne i Fællesskabet for at overleve. Selskabet stødte på en lang række hindringer og vanskeligheder i forbindelse med afsætningen af sine produkter på disse markeder. Det skyldtes dels de økonomiske konjunkturer, strukturen på markederne i Vesteuropa, selskabets geografiske position, økonomiske stilling og infrastrukturen, dels oprettelsen af ETF. Disse hindringer afskar imidlertid ikke selskabet fra at indgå kontrakter med visse europæiske producenter og at øge sin eksport til Europa væsentligt fra 1986. Det kan derfor ikke over for selskabet gøres gældende, at det bevidst og mod sine egne interesser deltog i ordninger, som reducerede dets eksportmuligheder.

3555 Endvidere har Heracles og Holderbank anført, at de kontrakter, som er omhandlet i nr. 28, punkt 17, i den anfægtede beslutning, udgjorde normale forretningsmæssige transaktioner, som hverken havde et konkurrencebegrænsende formål eller konkurrencebegrænsende følger. De har i denne forbindelse navnlig fremhævet, at Umar, som var Heracles's forretningspartner i disse transaktioner, var et selskab, som var specialiseret i international handel med cement og klinker.

3556 For så vidt angår kontrakten af 9. maj 1986, som er omhandlet i nr. 28, punkt 17, første afsnit, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 3549), henvises til følgende bemærkninger i referatet af ETF's møde den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 3): »Desuden har Holderbank købt 100 000 t fra Heracles, hvoraf 40 000 t er blevet leveret. Bloom var også med i den sidste leverance, eftersom det er Bloom, der losser skibene i Mississipi og sørger for den videre forsendelse til Dundee-markedet.«

3557 Når henses til uddragene af disse dokumenter, kunne Kommissionen med rette fastslå, at Holderbank ville fremstille den omhandlede kontrakt, som omfattede levering af 100 000 t cement, som sit bidrag til de gulerodsaktioner, som er forudset i Zürich/Céligny-dokumentet med henblik på at fjerne »cement fra den destabiliserende industri« fra markedet (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 1, dok. 33.126/18775), og som ETF skulle undersøge (jf. ovenfor i præmis 2538).

3558 Det er ubestridt, at problemet med import af græsk cement til Vesteuropa opstod ved udgangen af 1985 eller begyndelsen af 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 1). Holderbank kunne derfor — uden at afvente, at der i samarbejde med selskabets europæiske kolleger blev oprettet et struktureret kartel — igennem sit datterselskab Umar gennemføre aktioner med henblik på at undgå risikoen ved en sådan import, og disse aktioner fremstillede selskabet efterfølgende som sit bidrag til de gulerodsaktioner, som man i mellemtiden var blevet enige om i ETF.

3559 Der er imidlertid ikke oplysninger i den anfægtede beslutning, som viser, at Heracles som modydelse for denne kontrakt over for Holderbank påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder. I øvrigt blev denne kontrakt ifølge de dokumenter, som er nævnt i nr. 25-28 i den anfægtede beslutning, indgået, før drøftelserne mellem de europæiske og græske producenter med henblik på at finde en løsning på spørgsmålet om import af græsk cement til Vesteuropa blev indledt.

3560 At Heracles ikke påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder som modydelse for den kontrakt, som blev indgået med Umar den 9. maj 1986, underbygges af følgende uddrag af referatet af bestyrelsesmødet i Heracles den 23. juli 1986 (dok. 33.126/19878, 19879 og 19880, ikke citeret i den anfægtede beslutning):

»De europæiske producenter har gjort fælles front med briterne for at undgå, at vi sammen med Titan kommer ind i Det Forenede Kongerige, og stillet over for denne trussel tilbød de os nogle små mængder til afsætning i Amerika. Vi afslog selvfølgelig dette tilbud, idet det ikke var i vores interesse, og vi gav ikke efter for deres trusler og afpresning. De fortsatte imidlertid med at true os og gik i ledtog med et selskab hjemmehørende i Schweiz, som de har finansieret, med henblik på at føre krig mod os [...] Det er en kendsgerning, at dette forbund af europæiske cementproducenter er faretruende, idet de kontrollerer 120 mio. t cement, men trods dette gav vi ikke efter for deres trusler. Resultatet blev, at kun briterne har bedt om, at vi forhandler, og de har tilbudt os passende mængder til afsætning i Amerika. Endnu en gang måtte vi kæmpe for vores stillinger, idet vi også ville have en fod indenfor i Det Forenede Kongerige, hvilket briterne i sidste ende har accepteret, men vi forhandler stadig.«

3561 For så vidt angår kontrakten af 19. maj 1988, der er omhandlet i nr. 28, punkt 17, andet afsnit, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 3550), bemærkes, at dokumenterne vedrørende

denne kontrakt ikke viser, at Heracles som modydelse herfor over for Holderbank påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3562 Hvad angår den forbindelse, som ifølge Kommissionen kan udledes af de dokumenter, der er nævnt i nr. 28, punkt 1-6, i den anfægtede beslutning, mellem de af denne kontrakt omfattede mængder og »Holderbank's og andre producenters tilbud om at købe 1 mio. t eller mere, op til 2-3 mio. t, fra de græske producenter«, kan det ikke på grundlag heraf, når henses til den ovenfor i præmis 3531-3535 foretagne gennemgang af disse dokumenter, fastslås, at kontrakten var ulovlig.

3563 Kommissionen har i svarskriftet i sag T-57/95 fremhævet yderligere forhold, som angiveligt viser, at Heracles begik en overtrædelse ved at deltage i de kontrakter, som er omhandlet i nr. 28, punkt 17, i den anfægtede beslutning.

3564 Kommissionen har i denne forbindelse mere generelt henvist til de i nr. 28 i den anfægtede beslutning omhandlede oplysninger og på grundlag heraf gjort gældende, at Heracles havde kendskab til ETF og de drøftelser, som fandt sted i ETF med henblik på at dirigere en del af det græske produktionsoverskud uden for markederne i Vesteuropa. Heracles var endog involveret i disse drøftelser. Selskabet deltog derfor med fuldt kendskab til omstændighederne i løsningen af problemet med import af græsk cement. Navnlig de dokumenter, som er nævnt i nr. 28, punkt 9, viser, at Heracles deltog i disse drøftelser.

3565 Det er korrekt, at flere af de i nr. 28, navnlig punkt 5 og 9, omhandlede dokumenter viser, at Heracles deltog i drøftelser med de europæiske cementproducenter, i første række Blue Circle, med henblik på at finde en løsning på problemet med import af græsk cement til Vesteuropa.

3566 Som det imidlertid allerede er fastslået flere gange (jf. bl.a. ovenfor i præmis 3507), førte disse drøftelser ikke til noget resultat på grund af de græske producenters modvilje. Hvad navnlig angår Det Forenede Kongerige blev problemet med import fra Grækenland i december 1986 løst politisk ved en aftale mellem den græske og den britiske regering.

3567 Under alle omstændigheder viser ingen af de dokumenter, som er nævnt i nr. 28 i den anfægtede beslutning, at Heracles som modydelse for de i nr. 28, punkt 17, omhandlede kontrakter over for Holderbank påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3568 På grundlag af det anførte (præmis 3439-3450 og 3556-3567) må det fastslås, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at de kontrakter, som blev indgået den 9. maj 1986 og den 19. maj 1988 mellem Holderbank-gruppen og Heracles, var udtryk for en konkurrencebegrænsende aftale mellem disse virksomheder, der tog sigte på at undgå, at Heracles direkte solgte cement på de europæiske markeder, og at omdirigere visse mængder cement og klinker, produceret af Heracles, til andre markeder.

3569 Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra d), må derfor annulleres.

4. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra e), omhandlede aftale mellem Lafarge og Titan

3570 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra e), har Lafarge og Titan overtrådt bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, »ved fra den 22. juli 1986 til den 31. december 1991 at have deltaget i en aftale, der tog sigte på, at visse mængder af klinker, fremstillet af Titan, skulle omdirigeres til Canada, og at undgå, at Titan solgte direkte på de europæiske markeder«.

3571 Bemærkningerne vedrørende denne overtrædelse findes i sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning i nr. 28, punkt 18 og 19, tredje og fjerde afsnit, og i den retlige vurdering i nr. 56, punkt 9 og 11.

3572 I nr. 28, punkt 18, første afsnit, har Kommissionen henvist til følgende bemærkninger i referatet af ETF's møde den 19. august 1986: »Lafarge har købt en sending fra Titan til Montreal og vil aftage en ny sending i september.«

3573 Endvidere har Kommissionen henvist (andet afsnit) til interne notater fra Lafarge af 28. januar 1986 (ikke 28.1.1987 som fejlagtigt anført) og 8. juli 1986 samt en oversigt over Lafarge's køb i 1986 fra Grækenland (dok. 33.126/14407, 14412 og 14417). Det fremgår ifølge Kommissionen (samme afsnit) af disse dokumenter, at »Lafarge den 22. juli 1986 via CFCI købte 33 051 t klinker i Grækenland til levering i Montreal den 5.-10. august 1986 samt den 19. august 1986 29 806 t klinker til Canada Cement Lafarge«.

3574 Kommissionen har ligeledes anført (tredje afsnit), at Titan »den 12. juni 1987 indgik [...] aftale med Lafarge om salg af 26 000 t klinker til Montreal (dok. 33.126/14433-14437)«.

3575 Endelig har Kommissionen påberåbt sig (fjerde afsnit) en kontrakt af 3. juni 1988 (dok. 33.126/14422, 14423 og 14424), som er en del af en kontrakt af 20. oktober 1988 (dok. 33.126/19708-19721), hvorved »Titan og Lafarge indgik aftale om levering af 150 000 t klinker om året i perioden fra den 1. november 1988 til den 31. december 1991, hvoraf halvdelen skulle gå til Frankrig, herunder også de franske øer«.

3576 Ifølge Kommissionen (femte afsnit) skal de mængder, som var omfattet af disse kontrakter, sammenholdes med »Lafarge's og andre producenters tilbud om at købe 1 mio. t og derover, op til 2-3 mio. t, fra de græske producenter«.

3577 I nr. 56, punkt 9 og 11, har Kommissionen anført:

»Lafarge's direkte og indirekte køb hos Titan den 22. juli 1986, den 19. august 1986 og den 12. juni 1987 og kontrakterne mellem Lafarge og Titan af 3. juni 1988 og 20. oktober 1988 (se nr. 28, punkt 18) er en konkretisering af en aftale mellem disse virksomheder i strid med artikel 85, stk. 1, i perioden fra 22. juli 1986 til 31. december 1991.

[...]

Formålet med disse kontrakter var at forhindre direkte salg på de europæiske markeder fra de græske producenter og få kanaliseret en del af disse mængder til andre markeder, hvilket alle de implicerede parter var vidende om (se nr. 28, punkt 1-7 og 18-19).«

3578 Lafarge (sag T-43/95) og Titan (sag T-64/95) har fremført en argumentation vedrørende realiteten gående ud på, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra e), må annulleres. Endvidere har de gjort gældende, at Kommissionen, da den konstaterede denne overtrædelse, tilsidesatte deres ret til kontradiktion ved ikke at give dem adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

3579 For så vidt angår realiteten har Lafarge gjort gældende, at Kommissionen ikke tog hensyn til de særlige forhold vedrørende den internationale handel med cement og klinker, da den vurderede de transaktioner, som er omhandlet i nr. 28, punkt 18, i den anfægtede beslutning. Der var et åbenbart misforhold mellem afsætningsmulighederne på de markeder, hvor købene blev gennemført, og det produktionsoverskud, som de græske cementproducenter søgte afsætning for på dette tidspunkt. Endvidere har Kommissionen ikke taget hensyn til forskellen mellem cement og klinker.

3580 Endvidere har Lafarge og Titan — ud over sidstnævnte selskabs generelle argumentation, som er fremstillet ovenfor i præmis 3461-3464 — anført, at de omhandlede opkøb var et led i deres allerede bestående forretningsforbindelser, og at der alene lå lovlige motiver bag disse.

3581 Hvad for det første angår de opkøb, som er omhandlet i nr. 28, punkt 18, andet afsnit, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 3573), henvises til følgende bemærkninger i referatet af ETF's møde den 19. august 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 3): »Lafarge har købt en sending fra Titan til Montreal og vil aftage en ny sending i september.«

3582 I Blue Circle's interne notat fra begyndelsen af september 1986 (jf. ovenfor i præmis 3468) anføres: »I de forløbne uger begyndte Blue Circle, Holderbank og Lafarge alle sammen at aftage græsk cement og græske klinker, primært fra Titan, til afsætning i USA og Canada som en velvillig gestus, således at man holdt døren åben over for grækerne.«

3583 Selv om det ikke i de dokumenter fra Lafarge, som er nævnt i nr. 28, punkt 18, andet afsnit, anføres, at de heri omtalte ordrer på græske klinker blev afgivet til Lafarge, kunne Kommissionen med rette, når henses til det tidsmæssige sammenfald og de identiske bestemmelsessteder, sætte disse ordrer i forbindelse med, hvad der var anført i referatet af ETF's møde den 19. august 1986. En sådan forbindelse fører til, at opkøbene må anses for Lafarge's bidrag til de gulerodsaktioner, som er forudset i Zürich/Céligny-dokumentet med henblik på at fjerne »cement fra den destabiliserende industri« fra markedet (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 1, dok. 33.126/18775), og som ETF skulle undersøge (jf. ovenfor i præmis 2538).

3584 Der er imidlertid ikke oplysninger i den anfægtede beslutning, som viser, at Titan som modydelse for disse ordrer over for Lafarge påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3585 Disse opkøb var derfor kun udtryk for en »velvillig gestus« fra Lafarge's side over for Titan for at opmuntre selskabet til sammen med de europæiske producenter at finde en løsning på problemet med import af græsk cement til Vesteuropa.

3586 Hvad dernæst angår de kontrakter, som er omhandlet i nr. 28, punkt 18, tredje og fjerde afsnit, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 3574 og 3575), bemærkes, at dokumenterne vedrørende disse kontrakter ikke viser, at Titan som modydelse herfor over for Lafarge påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3587 Hvad angår den forbindelse, som ifølge Kommissionen er mellem de mængder, som var omfattet af disse kontrakter, og »Lafarge's og andre producenters tilbud om at købe 1 mio. t og derover, op til 2-3 mio. t, fra de græske producenter« (nr. 28, punkt 18, femte afsnit), kan det ikke på grundlag heraf, når henses til den ovenfor i præmis 3531-3535 foretagne gennemgang af de dokumenter, der er omhandlet i nr. 28, punkt 1-6, fastslås, at kontrakterne var ulovlige.

3588 I nr. 28, punkt 19, tredje afsnit, i den anfægtede beslutning har Kommissionen endvidere påberåbt sig, at kontrakten af 20. oktober 1988, hvori er inkorporeret kontrakten af 3. juni 1988 (nr. 28, punkt 18, fjerde afsnit), blev omtalt ved EPC's møde den 20. oktober 1988, således som det fremgår af referatet af dette møde, som Ciments français udarbejdede (dok. 33.126/18179 og 18180).

3589 I sidstnævnte referat anføres bl.a.:

»Lafarge har to løbende forhandlinger med grækerne. Forhandlingerne er meget vanskelige, idet de er meget smålige.

[...]

[...] forhandlingen med Titan er vanskeligere. Lafarge forsøger at knytte sin kontrakt sammen med byttehandelen med Dassault-flyene, således at de kan få en kommission på 3%.

Mange bilaterale drøftelser fra G. Liduena's side med grækerne naturligvis, men også med Hispacement.«

3590 Parterne har ikke bestridt, at »forhandlingen med Titan«, som Lafarge omtalte ved mødet, vedrørte den kontrakt, de indgik den 20. oktober 1988, dvs. samme dag som mødet. Denne kontrakt blev i øvrigt underskrevet i Barcelona, dvs. i samme by, hvor EPC's omhandlede møde blev afholdt.

3591 Uddraget af referatet af mødet indeholder imidlertid ikke holdepunkter for at antage, at Titan som modydelse for kontrakten over for Lafarge påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3592 Kommissionen har i svarskriftet og duplikken i sag T-64/95 påberåbt sig yderligere to forhold med henblik på at påvise, at Titan begik en overtrædelse ved at deltage i de transaktioner, som er beskrevet i nr. 28, navnlig punkt 18, i den anfægtede beslutning.

3593 Kommissionen har for det første henvist til indholdet af Zürich/Céligny-dokumentet (jf. ovenfor i præmis 3500).

3594 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 3501, kan dette dokument imidlertid ikke anses for bevis for, at de i nr. 28, punkt 18, omhandlede transaktioner var udtryk for en ulovlig aftale mellem Lafarge og Titan.

3595 Kommissionen har for det andet anført, at Titan var aktivt involveret i at finde løsninger, som i alle de berørte parters interesse kunne sikre stabilitet på markederne i Fællesskabet. Kommissionen har henvist til de dokumenter, som er nævnt i nr. 28, punkt 1-9, i den anfægtede beslutning.

3596 Det er korrekt, at flere af disse dokumenter viser, at Titan deltog i drøftelser med de europæiske cementproducenter med henblik på at finde en løsning på problemet med import af græsk cement til Vesteuropa.

3597 Som det imidlertid allerede er fastslået flere gange (jf. bl.a. ovenfor i præmis 3507), førte disse drøftelser ikke til noget resultat. Under alle omstændigheder viser ingen af de dokumenter, som er nævnt i nr. 28, punkt 1-9, i den anfægtede beslutning, at Titan som modydelse for de i nr. 28, punkt 18, omhandlede transaktioner over for Lafarge påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3598 På grundlag af det anførte (præmis 3439-3450 og 3581-3597) må det fastslås, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at de opkøb og kontrakter mellem Lafarge og Titan, som er omhandlet i nr. 28, punkt 18, i den anfægtede beslutning, var udtryk for en konkurrencebegrænsende aftale mellem disse parter, der tog sigte på, at visse mængder af klinker, fremstillet af Titan, skulle omdirigeres til Canada, og at undgå, at Titan solgte direkte på de europæiske markeder.

3599 Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra e), må derfor annulleres.

3600 Det er herefter ufornødent at undersøge de bemærkninger, som Lafarge (processkrift af 28.1.1998) og Titan (processkrift af 10.2. og 18.12.1997) har fremsat efter de foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, der er nævnt ovenfor i præmis 164 og 168, med henblik på at påvise, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure i forbindelse med konstateringen af den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra e), fastslåede overtrædelse.

5. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra f), omhandlede aftale mellem Lafarge og Heracles

3601 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra f), har Lafarge og Heracles overtrådt bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, »ved fra den 1. juni 1988 til den 15. juni 1991 at have deltaget i en aftale, der tog sigte på at dirigere visse mængder af cement og klinker, fremstillet af Heracles, ud af Europa og at undgå, at Heracles solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder«.

3602 Bemærkningerne vedrørende denne overtrædelse findes i sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning i nr. 28, punkt 19, og i den retlige vurdering i nr. 56, punkt 10 og 11.

3603 Kommissionen har i nr. 28, punkt 19, første afsnit, anført:

»Den 17. juni 1988 blev der mellem Lafarge Overseas America og Heracles indgået en kontrakt gældende for perioden fra den 1. juni 1988 til den 15. juni 1991 (dok. 33.126/14454-14469). Kontrakten går ud på, at der i hvert kontraktår skal leveres 500 000 t klinker og cement. Leverancerne af klinker kan afsættes uden for Frankrig, en del af cementen kan eksporteres til de lande, der er angivet i tillæg nr. 2, hvilket for Europas vedkommende er Frankrig, Portugal, Skandinavien og Tyrkiet, men størstedelen af cementen skal afsættes i Frankrig. Prisen på klinker og cement til Frankrig afhænger af udsvingene i cementpriserne i Frankrig (dok. 33.126/14446-14453).«

3604 Kommissionen har sammenholdt (andet afsnit) de af denne kontrakt omfattede mængder med »Lafarge's og andre producenters tilbud om at købe 1 mio. t og derover, op til 2-3 mio. t, fra de græske producenter«.

3605 I nr. 56, punkt 10 og 11, har Kommissionen anført:

»Kontrakten mellem Lafarge og Heracles af 17. juni 1988 (se nr. 28, punkt 19) er en konkretisering af en aftale mellem disse virksomheder i strid med artikel 85, stk. 1, i perioden fra den 1. juni 1988 til den 15. juni 1991.

Formålet med d[enne] kontrakt[...] var at forhindre direkte salg på de europæiske markeder fra de græske producenter og få kanaliseret en del af disse mængder til andre markeder, hvilket alle de implicerede parter var vidende om (se nr. 28, punkt 1-7 og 18-19).«

3606 Lafarge (sag T-43/95) og Heracles (sag T-57/95) har fremført en argumentation vedrørende realiteten gående ud på, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra f), må annulleres. Endvidere har Lafarge gjort gældende, at Kommissionen, da den konstaterede denne overtrædelse, tilsidesatte selskabets ret til kontradiktion ved ikke at give det adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at det blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

3607 For så vidt angår realiteten har Lafarge fremført et argument svarende til det, der er redegjort for ovenfor i præmis 3579. Heracles har endvidere gjort gældende, at Kommissionen ved vurderingen af den omhandlede kontrakt har undladt at tage hensyn til den sondring, som den i øvrigt har accepteret i den anfægtede beslutning, mellem markederne for cement og klinker.

3608 Endvidere har Lafarge og Heracles — ud over sidstnævnte selskabs generelle argumentation, som er fremstillet ovenfor i præmis 3554 — anført, at deres kontrakt af 17. juni 1988 var et led i deres allerede bestående forretningsforbindelser, og at der alene lå lovlige motiver bag denne. Kontrakten havde hverken et konkurrencebegrænsende formål eller konkurrencebegrænsende følger.

3609 Hertil bemærkes, at dokumenterne vedrørende denne kontrakt ikke viser, at Heracles som modydelse herfor over for Lafarge påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3610 Hvad angår den forbindelse, som ifølge Kommissionen er mellem de af denne kontrakt omfattede mængder og »Lafarge's og andre producenters tilbud om at købe 1 mio. t og derover, op til 2-3 mio. t, fra de græske producenter« (nr. 28, punkt 19, andet afsnit), kan det ikke på grundlag heraf, når henses til den ovenfor i præmis 3531-3535 foretagne gennemgang af de dokumenter, der er omhandlet i nr. 28, punkt 1-6, fastslås, at kontrakten var ulovlig.

3611 I nr. 28, punkt 19, tredje afsnit, i den anfægtede beslutning har Kommissionen endvidere påberåbt sig, at denne kontrakt blev omtalt ved EPC's møde den 20. oktober 1988, således som det fremgår af referatet af dette møde, som Ciments français udarbejdede (dok. 33.126/18179 og 18180).

3612 Der skal i denne forbindelse henvises til følgende bemærkninger i dette referat:

»Lafarge har to løbende forhandlinger med grækerne. Forhandlingerne er meget vanskelige, idet de er meget smålige.

Forhandlingen med Heracles synes at være gået i hårknude (Lafarge skal give dem en plan for leverancer i næste måned, når deres budgetter for 1989 er færdige).

[...]

Mange bilaterale drøftelser fra G. Liduena's side med grækerne naturligvis, men også med Hispacement.«

3613 Selv om det lægges til grund, at det er berettiget, at Kommissionen har sat kontrakten af 17. juni 1988 mellem Heracles og Lafarge i forbindelse med de oplysninger, Lafarge gav ved EPC's møde den 20. oktober 1988 om forhandlingerne med Heracles, må det fastslås, at ovennævnte uddrag af referatet af mødet, som Ciments français udarbejdede, ikke indeholder holdepunkter for at antage, at Heracles som modydelse for kontrakten af 17. juni 1988 over for Lafarge påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3614 Kommissionen har endvidere i svarskriftet i sag T-43/95 anført, at det i denne kontrakt var bestemt, at indkøbsprisen skulle ændre sig i overensstemmelse med ændringerne i priser på cement og klinker på det franske marked. Ifølge Kommissionen viser denne bestemmelse, at formålet med de af kontrakten omfattede køb var at undgå konkurrence fra de græske producenter på markedet i Fællesskabet.

3615 Uanset hvad der måtte være formålet med en sådan bestemmelse, er der ingen bevis for, at Heracles lovede Lafarge at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder som modydelse for den omhandlede kontrakt.

3616 På grundlag af det anførte (præmis 3439-3450 og 3609-3615) må det fastslås, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at kontrakten af 17. juni 1988 mellem Lafarge og Heracles var udtryk for en konkurrencebegrænsende aftale mellem disse parter, der tog sigte på at dirigere visse mængder, fremstillet af Heracles, uden for de europæiske markeder, og at undgå, at Heracles's produkter blev solgt direkte på de europæiske markeder.

3617 Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra f), må derfor annulleres.

3618 Det er herefter ufornødent at undersøge de bemærkninger, som Lafarge (processkrift af 28.1.1998) har fremsat efter de foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, der er nævnt ovenfor i præmis 164 og 168, med henblik på at påvise, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure i forbindelse med konstateringen af den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra f), fastslåede overtrædelse.

6. Den samordnede praksis mellem CBR, Heracles og Titan, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra g)

3619 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra g), har CBR, Heracles og Titan overtrådt bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, »ved fra den 4. maj 1988 til den 31. december 1990 at have deltaget i en samordnet praksis, som vedrørte levering — via Umar — af klinker bestemt til CBR og ENCI i Belgien og i Nederlandene, og som havde til formål at undgå, at de to græske producenter solgte direkte på de europæiske markeder«.

3620 Bemærkningerne vedrørende denne overtrædelse findes i sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning i nr. 28, punkt 20 og 21, og i den retlige vurdering i nr. 56, punkt 12.

3621 I nr. 28, punkt 20, andet afsnit, i den anfægtede beslutning har Kommissionen henvist til, at »Umar og Pays-Bas Cement Co. den 19. maj 1988 og den 20. august 1988 [indgik] kontrakt med henholdsvis Heracles og Titan om levering af klinker, hvoraf mindst halvdelen skulle gå til Benelux-landene«.

3622 Endvidere har Kommissionen fastslået følgende (tredje afsnit):

»Den 15. juli 1988 indgik Umar og CBR en kontrakt angående de generelle vilkår for levering af græske klinker (dok. 33.126/18117-18121). Ved telex af 13. september 1988, 27. januar 1989 og 24. marts 1989 afgav CBR ordrer til Umar, hver gang på 25 000 t klinker (dok. 33.126/18122, 18123 og 18124). I søtransportkontrakterne for disse tre ordrer er CBR angivet som modtager, medens Titan er angivet som leverandør-afskiber (dok. 33.126/18125-18127).«

3623 Endelig har Kommissionen gengivet (fjerde afsnit) følgende uddrag af det håndskrevne referat af mødet i CBR's bestyrelse den 4. maj 1988 vedrørende den i foregående afsnit omhandlede kontrakt (dok. 33.126/7632 og 7633):

»Da det er bedre at importere klinker end cement til Benelux-landene, fordi klinker ikke giver mulighed for indflydelse på markedet, indgik Celis med EF's godkendelse en aftale om import af klinker fra Grækenland. Disse klinker skal bruges i blandingsanlæg i Nederlandene og Belgien. Via Madrid-selskabet [U]mar (som er et internationalt handelsselskab) vil Celis skrive kontrakt på import af græske klinker mod, at Grækenland begrænser sin eksport af cement til Benelux-landene. Kontraktens løbetid er fastsat til 2 år, og der bliver tale om levering af 280 000 t, svarende til 1,65% af vores forbrug. Prisen fob Grækenland ligger på 29,5 USD, hvortil kommer transport og losning. Formanden takkede Celis for de gode resultater, han havde opnået ved forhandlingen af denne kontrakt.«

3624 I nr. 56, punkt 12, har Kommissionen anført:

»Kontrakten mellem Umar og CBR af 15. juli 1988 (se nr. 28, punkt 20-21), der indirekte var en konkretisering af en samordnet praksis mellem CBR, Heracles og Titan om begrænsning af de græske producenters salg i Benelux-landene som modydelse for CBR's indkøb, udgjorde i perioden fra 4. maj 1988 til 31. december 1990 en overtrædelse af artikel 85, stk. 1.

Formålet med denne kontrakt var at forhindre direkte salg fra de to græske producenter på Benelux-landenes markeder, hvilket alle de implicerede parter var vidende om (se nr. 28, punkt 1-7, 16, 17, 20 og 21).«

3625 Selv om det påståede kartel mellem CBR, Heracles og Titan er anset for en samordnet praksis, fremgår det således at det sidste uddrag af den anfægtede beslutning, at Kommissionen over for de pågældende parter har gjort gældende, at de ved dette kartel forfulgte et mål svarende til målet med de aftaler, som er omhandlet i artikel 4, stk. 4, litra b)-f) og litra h), nemlig at undgå de græske producenters direkte salg på de europæiske markeder.

3626 De tre berørte sagsøgere har fremført en argumentation vedrørende realiteten gående ud på, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra g), må annulleres. Endvidere har CBR og Titan gjort gældende, at Kommissionen, da den konstaterede denne overtrædelse, tilsidesatte deres ret til kontradiktion ved ikke at give dem adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

3627 Vedrørende realiteten har CBR (sag T-25/95), Heracles (sag T-57/95) og Titan (sag T-64/95) bestridt, at de i nr. 28, punkt 20, i den anfægtede beslutning omhandlede transaktioner udgør en overtrædelse.

3628 CBR har anført, at selskabets køb af græske klinker hos Umar i henhold til deres aftale af 15. juli 1988 skete til opfyldelse af et reelt behov. Som det fremgår af det officielle referat af selskabets bestyrelsesmøde den 4. maj 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 21, dok. 33.126/7629, 7630 og 7631), stod selskabet på dette tidspunkt over for en uventet stigning i forbruget af cement på dets naturlige marked. Ligeledes har selskabet anført, at det ønskede at opfylde de kontrakter om eksport af klinker, det havde indgået med Scancem i begyndelsen af 1988. Endelig har selskabet forklaret baggrunden for forskellen mellem Kommissionens og selskabets egne forventninger med hensyn til størrelsen af stigningen i dets cementleverancer i 1988 (jf. den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 21, sidste afsnit). Selskabet har også henvist til det sammenligningsgrundlag (1985), som det anvendte i svaret på meddelelsen af klagepunkter, med henblik på at vise stigningen i selskabets leverancer af cement og klinker fra 1988 til 1990.

3629 Endvidere har CBR anført, at det håndskrevne referat, som er omhandlet i nr. 28, punkt 20, i den anfægtede beslutning, blev udarbejdet af en sekretær. Referatet indeholder åbenlyse fejl, hvilket Kommissionen ikke bestrider, og det har derfor ingen bevisværdi.

3630 Heracles har ud over den generelle argumentation, som er fremstillet ovenfor i præmis 3554, anført, at den kontrakt, selskabet indgik med Umar den 19. maj 1988, var lovlig. Selskabet har bestridt, at der som anført i nr. 28, punkt 20 og 21, i den anfægtede beslutning er en forbindelse mellem denne kontrakt og den kontrakt om levering af klinker, CBR den 15. juli 1988 indgik med Umar. Umar var et selskab, der var specialiseret i international handel med klinker og cement, og dette selskab vurderede derfor suverænt, hvem det ville sælge de omhandlede mængder cement og klinker til. Heracles deltog ikke i denne transaktion, hvilket Kommissionen i øvrigt heller ikke har ført bevis for.

3631 Titan har ud over den generelle argumentation, der er fremstillet ovenfor i præmis 3461-3464, henvist til, at den kontrakt, selskabet indgik den 20. august 1988 med Pays-Bas Cement Co., var et led i dets normale forretningsmæssige aktiviteter. Den beslutning, Umar fuldstændig uafhængigt traf om at levere klinker til CBR, kan ikke anses for udtryk for, at der fandtes et kartel mellem Titan og CBR. Selv om CBR måtte have haft det indtryk, at selskabet opfyldte et løfte, der var afgivet over for ETF's medlemmer, ved at købe klinker fra Titan hos Umar, havde Titan ikke kendskab til et sådant løfte.

3632 Det bemærkes, at det i det ovennævnte håndskrevne referat af mødet i CBR's bestyrelse den 4. maj 1988 anføres, at »Celis [via Umar vil] skrive kontrakt på import af græske klinker mod, at Grækenland begrænser sin eksport af cement til Benelux-landene«.

3633 Ifølge disse bemærkninger ønskede CBR at gøre indgåelsen af den omhandlede kontrakt betinget af, at de græske producenter forpligtede sig til at begrænse deres direkte salg af cement på markederne i Benelux-landene. Dette viser imidlertid ikke, at CBR i sidste ende faktisk opnåede et sådant løfte fra de græske producenters side, navnlig fra Heracles og Titan.

3634 Det er ubestridt, at CBR på det pågældende tidspunkt stod over for en stigning i forbruget på selskabets naturlige marked. Parterne er alene uenige om omfanget af denne stigning (jf. den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 21, næstsidste og sidste afsnit). CBR kan derfor den 15. juli 1988 have indgået importkontrakten med Umar, selv om selskabet ikke måtte have opnået et tilsagn fra de græske producenters side om, at de i fremtiden ville begrænse deres direkte salg af cement på markederne i Benelux-landene.

3635 I nr. 28, punkt 21, næstsidste afsnit, i den anfægtede beslutning har Kommissionen henvist til følgende uddrag af CBR's svar på meddelelsen af klagepunkter: »Ved at købe klinker af de græske producenter håbede CBR endelig på at kunne svække de græske producenters interesse i at eksportere cement til Belgien.« Under den skriftlige og mundtlige forhandling har Kommissionen endvidere understreget, at den importkontrakt, CBR indgik, faldt inden for de gulerodsaktioner, som ETF, hvori CBR deltog, havde anbefalet for at undgå en destabilisering af de europæiske markeder.

3636 Dette viser imidlertid ikke, at Heracles og Titan påtog sig at reducere deres direkte salg af cement på markederne i Benelux-landene som modydelse for den importkontrakt, der blev indgået mellem CBR og Umar i juli 1988.

3637 I nr. 28, punkt 20, i den anfægtede beslutning har Kommissionen sat kontrakten om import af græske klinker, som CBR og Umar indgik den 15. juli 1988, i forbindelse med kontrakterne af

henholdsvis 19. maj 1988 mellem Umar og Heracles og 20. august 1988 mellem Pays-Bas Cement Co. og Titan, hvori det var bestemt, at mindst halvdelen af de pågældende mængder skulle gå til markederne i Benelux-landene. I retsmødet i sag T-25/95 har Kommissionen navnlig fremhævet, at de to sidstnævnte kontrakter omfattede datterselskaber til Holderbank, som var en af de virksomheder, der i første række var ansvarlige for ETF og aktiviteterne i ETF.

3638 Selv om det lægges til grund, at det er berettiget, at Kommissionen har sat disse kontrakter i forbindelse med hinanden, indeholder dokumenterne vedrørende disse kontrakter imidlertid ikke holdepunkter for at antage, at Heracles og Titan som modydelse herfor påtog sig at ophøre med eller reducere deres direkte salg på markederne i Benelux-landene, således som CBR ønskede.

3639 I retsmødet i sag T-25/95 har Kommissionen anført, at der både i det håndskrevne referat og i det officielle referat af mødet i CBR's bestyrelse den 4. maj 1988 omtales en tak fra CBR's formand til Celis for de »gode resultater«, han havde opnået under forhandlingerne.

3640 Der er imidlertid ikke holdepunkter for at antage, at CBR's formand hermed ville takke Celis for at have opnået et tilsagn fra Heracles og Titan om, at de ville begrænse deres direkte salg af cement på markederne i Benelux-landene som modydelse for den importkontrakt, han var ved at indgå med Umar. Tværtimod fremgår det af det håndskrevne referat af mødet (jf. ovenfor i præmis 3632), at et sådant tilsagn først skulle opnås. De »gode resultater« kan have vedrørt den købspris, Celis havde forhandlet sig frem til med Umar, eller at han havde valgt klinker i stedet for cement, »fordi klinker ikke giver mulighed for indflydelse [fra de græske producenters side] på markedet« (samme dokument).

3641 Kommissionen har i svarskriftet og duplikken i sag T-64/95 påberåbt sig indholdet af Zürich/Céligny-dokumentet med henblik på at vise, at Titan deltog i den samordnede praksis, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra g) (jf. ovenfor i præmis 3500).

3642 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 3501, kan dette dokument imidlertid ikke anses for bevis for, at de i nr. 28, punkt 20, omhandlede transaktioner var udtryk for en ulovlig samordnet praksis mellem CBR, Heracles og Titan.

3643 Under den skriftlige procedure i sag T-57/95 og T-64/95 har Kommissionen endvidere gjort gældende, at Heracles og Titan var involveret i drøftelser med henblik på i alle de berørte parters interesse at finde en løsning på problemet med import af græsk cement.

3644 Som det imidlertid allerede er fastslået flere gange (jf. bl.a. ovenfor i præmis 3507), førte disse drøftelser ikke til noget resultat. Under alle omstændigheder viser ingen af dokumenterne i den anfægtede beslutning vedrørende disse drøftelser, at Heracles og Titan som modydelse for de i nr. 28, punkt 20, omhandlede transaktioner over for CBR påtog sig at ophøre med eller reducere deres direkte salg i Europa, navnlig på markederne i Benelux-landene.

3645 På grundlag af det anførte (præmis 3439-3450 og 3632-3644) må det fastslås, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at der forelå en konkurrencebegrænsende samordnet praksis mellem CBR, Heracles og Titan, som havde til formål at undgå, at de to græske producenter solgte direkte på de europæiske markeder

3646 Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra g), må derfor annulleres.

3647 Det er herefter ufornødent at undersøge de bemærkninger, som CBR (processkrift af 12.11.1997) og Titan (processkrift af 10.2. og 18.12.1997) har fremsat efter de foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, der er nævnt ovenfor i præmis 164 og 168, med henblik på at påvise, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure i forbindelse med konstateringen af den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra g), fastslåede overtrædelse.

7. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra h), omhandlede aftale mellem Aker, Euroc og Titan

3648 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra h), har Aker, Euroc og Titan overtrådt bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, »ved fra den 28. januar 1987 til den 31. december 1990 at have deltaget i en aftale, der gik ud på at omdirigere visse mængder af cement og klinker, fremstillet af Titan, til Afrika, De Forenede Stater og Bahamas, og som havde til formål at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder.«

3649 Bemærkningerne vedrørende denne overtrædelse findes i sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning i nr. 28, punkt 22, og i den retlige vurdering i nr. 56, punkt 13.

3650 Kommissionen har i nr. 28, punkt 22, første afsnit, anført:

»I det dokument, arbejdsgruppen udarbejdede i Zürich og Céligny (se punkt 1), omtales Cementa/Norcem blandt de selskaber, der kunne deltage i opkøbene af græsk cement. I et internt notat fra Blue Circle af 4. september 1986 (dok. 33.126/11026-11027) hedder det, at Norcem/Cementa (der ligesom Scancem hører til Aker/Euroc-gruppen) var blandt de selskaber, der skulle deltage i opkøbet af græsk cement. Aker/Euroc-gruppen var repræsenteret på to møder mellem delegationsledere og på ETF-møderne [jf. nr. 25, litra c), g), i), l) og o)].«

3651 Herefter har Kommissionen fastslået (andet afsnit), at Titan og Scancem indgik følgende kontrakter:

»— den 28. januar 1987 (dok. 33.126/19621-19629) [en kontrakt] på levering i tiden mellem den 1. februar og den 31. december 1987 af 125 000 t klinker til Ghana, Liberia og Togo

— kontrakt af 7. oktober 1987, flere gange ændret ved tillægskontrakter, den sidste af 17. november 1989 (dok. 33.126/19585-19620), på levering i tiden mellem den 1. januar 1988 og den 31. december 1990 af 650 000 t cement til USA og Bahamas

— kontrakt af 15. oktober 1987, ændret flere gange ved tillægskontrakter, den seneste af 15. marts 1990 (dok. 33.126/19631-19656), på levering i tiden fra den 1. januar 1988 til den 31. december 1990 af 300 000 t klinker til Ghana, Liberia og Togo«.

3652 Ifølge Kommissionen (tredje afsnit) skal de mængder, der er omfattet af disse kontrakter, sammenholdes med »de europæiske producenters tilbud om at opkøbe 2-3 mio. t cement og klinker med det formål at bremse eksporten til Europa fra Grækenland (se de under punkt 1-6 nævnte dokumenter)«.

3653 I nr. 56, punkt 13, har Kommissionen anført:

»Kontrakterne mellem Titan og Scancem (Aker/Euroc) af 28. januar 1987, 7. oktober 1987 og 15. oktober 1987 samt tillæggene hertil (se nr. 28, punkt 22) er en konkretisering af en aftale

mellem disse virksomheder stridende mod artikel 85, stk. 1, i perioden fra den 28. januar 1987 til den 31. december 1990.

Formålet med disse kontrakter var at få kanaliseret disse mængder til markeder uden for de europæiske lande, hvilket alle de implicerede parter var vidende om (se nr. 28, punkt 1-7 og 22).«

3654 Titan (sag T-64/95), Aker (sag T-70/95) og Euroc (T-71/95) har fremført en argumentation vedrørende realiteten gående ud på, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra h), må annulleres. Endvidere har de gjort gældende, at Kommissionen, da den konstaterede denne overtrædelse, tilsidesatte deres ret til kontradiktion ved ikke at give dem adgang til hele meddelelsen af klagepunkter og alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

3655 Vedrørende realiteten har Titan — ud over den generelle argumentation, der er fremstillet ovenfor i præmis 3461-3464 — Aker og Euroc anført, at de kontrakter, der er omhandlet i nr. 28, punkt 22, i den anfægtede beslutning, var et led i Scancem's og Titan's normale forretningsmæssige aktiviteter. Der lå på ingen måde noget konkurrencebegrænsende formål bag disse kontrakter.

3656 Titan har anført, at selskabets leverancer til Scancem til afsætning i Ghana, Liberia og Togo skal ses i sammenhæng med, at det søgte afsætning for de klinker, der var fremstillet på dets fabrik i Thessaloníki, og dets leverancer til USA skyldtes de særlige muligheder på dette marked. Scancem var en af de førende forhandlere af cement og klinker i verden og derfor en særlig interessant køber.

3657 Aker og Euroc har anført, at Scancem's køb hos Titan skulle gøre det muligt for Scancem at efterkomme den stigende efterspørgsel efter cement og klinker i forbindelse med selskabets transaktioner uden for Europa.

3658 Titan, Aker og Euroc har endvidere anfægtet, at Kommissionen ikke undersøgte det prisniveau, der var gældende i forbindelse med Scancem's køb af Titan's produkter. Disse priser lå på et niveau svarende til de priser, Scancem betalte i forbindelse med de kontrakter om køb af cement, selskabet indgik med Heracles og Halkis, og som ganske vist blev behandlet i meddelelsen af klagepunkter, men som ikke i den anfægtede beslutning er anset for at udgøre en overtrædelse.

3659 Det bemærkes, at dokumenterne vedrørende de kontrakter mellem Scancem og Titan, som er omhandlet i nr. 28, punkt 22, i den anfægtede beslutning, ikke viser, at Titan som modydelse

herfor over for Aker/Euroc-gruppen påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3660 Kommissionen har anført, at Cementa/Norcem i Zürich/Céligny-dokumentet omtales blandt de selskaber, der kunne deltage i opkøbene af græsk cement. Endvidere har Kommissionen påberåbt sig et internt notat fra Blue Circle af 4. september 1986, hvori Norcem/Cementa nævnes blandt de selskaber, der skulle deltage i opkøbene af produkter fra Grækenland (jf. ovenfor i præmis 3650).

3661 I denne forbindelse henvises til følgende bemærkninger i Zürich/Céligny-dokumentet (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 1, dok. 33.126/18775):

»Opkøb af de 'destabiliserende mængder'

Der er flere markeder, hvor de europæiske producenter vil have mulighed for at placere cement fra den destabiliserende industri.

For eksempel:

USA — første prioritet

[...]

4) Cementa/Norcem kunne tilbyde?

[...]«

3662 I Blue Circle's interne notat af 4. september 1986 (dok. 33.126/11026 og 11027) anføres: »Hvad angår gulerodsaktionerne anbefales en løsning baseret på, at Holderbank, Lafarge, Norcem, Cementa og vi selv osv. afsætter 1 mio. t eller mere uden for Europa [...]«.

3663 Disse uddrag af dokumenter viser, at Aker og Euroc i midten af 1986 var indstillet på gennem deres datterselskaber Norcem og Cementa at deltage i afsætningen af den græske overskudsproduktion uden for Europa. De viser imidlertid ikke, at de kontrakter mellem Scancem og Titan, som er omhandlet i nr. 28, punkt 22, i den anfægtede beslutning, beroede på en ulovlig aftale mellem parterne i den forstand, at Titan som modydelse for kontrakterne skulle have lovet at ophøre med eller reducere sit direkte salg på de europæiske markeder.

3664 I nr. 28, punkt 22, tredje afsnit, i den anfægtede beslutning har Kommissionen citeret referatet af ETF's møde den 19. august 1986. Ifølge Kommissionen viser referatet, at »Scancem også deltog i opkøbene af græske produkter, eftersom der i dette referat alene klages over, at de initiativer, visse ETF-medlemmer tog, havde placeret Scancem i en svag forhandlingsposition over for de græske producenter«.

3665 Det bemærkes hertil, at det i dette referat, der var udarbejdet af Ulestig (Scancem), først anføres (punkt 4.1): »Man nåede ikke frem til nogen aftale med de græske producenter. De har ikke en gang været i kontakt med hinanden i over en måned! [...]«. Herefter gengives de oplysninger, som Blue Circle, Lafarge og Holderbank gav vedrørende deres køb af Heracles's og Titan's produkter til afsætning i USA og Canada, og som konklusion anføres: »Så selv om vi ikke er nået til nogen aftale med de græske producenter, mener jeg derfor, at nogle medlemmer har bragt os i en svag forhandlingsposition [...]«

3666 Bemærkningerne viser, at Scancem frygtede, at de foranstaltninger med hensyn til opkøb, som visse medlemmer af ETF havde gennemført i sommeren 1986 i forhold til Heracles og Titan, havde svækket de europæiske cementproducenters position i de forhandlinger, der pågik med deres græske kolleger med henblik på at finde frem til en kollektiv aftale med de græske producenter om at fjerne deres overskudsproduktion, og som i sidste ende mislykkedes på grund af de græske producenters betydelige modvilje (jf. ovenfor i præmis 3507).

3667 Bemærkningerne viser ikke, at de kontrakter, som blev indgået mellem Scancem og Titan den 28. januar, den 7. og 15. oktober 1987, var betinget af, at de græske producenter påtog sig at ophøre med eller reducere deres direkte salg på de europæiske markeder.

3668 Det kan heller ikke udledes af det forhold, at »Aker/Euroc-gruppen var repræsenteret på to møder mellem delegationsledere og på ETF-møderne« (den anfægtede beslutning, nr. 28,

punkt 22, første afsnit), at kontrakterne var ulovlige. Dette forhold viser højst, at Aker og Euroc tilsluttede sig aftalen om oprettelse af ETF og de foranstaltninger, som blev drøftet ved disse møder med henblik på at fjerne den destabiliserende import til Vesteuropa. Det viser derimod ikke, at Titan som modydelse for de nævnte kontrakter over for Aker og Euroc påtog sig at ophøre med eller reducere sit direkte salg på de europæiske markeder.

3669 Hvad angår den forbindelse, som ifølge Kommissionen kan udledes af de dokumenter, der er nævnt i nr. 28, punkt 1-6, i den anfægtede beslutning, mellem de mængder, der er omfattet af de i nr. 28, punk 22, andet afsnit, i den anfægtede beslutning omhandlede kontrakter, og »de europæiske producenters tilbud om at opkøbe 2-3 mio. t cement og klinker med det formål at bremse eksporten til Europa fra Grækenland« (den anfægtede beslutning, nr. 28, punkt 22, tredje afsnit), kan det ikke på grundlag heraf, når henses til den ovenfor i præmis 3531-3535 foretagne gennemgang af disse dokumenter, fastslås, at kontrakterne var ulovlige.

3670 Kommissionen har i svarskriftet og duplikken i sag T-64/95 påberåbt sig yderligere to forhold med henblik på at påvise, at Titan begik en overtrædelse ved at deltage i de transaktioner, som er beskrevet i nr. 28, navnlig punkt 22, i den anfægtede beslutning.

3671 Kommissionen har for det første henvist til indholdet af Zürich/Céligny-dokumentet (jf. ovenfor i præmis 3500).

3672 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 3501 og 3663, kan dette dokument imidlertid ikke anses for bevis for, at de i nr. 28, punkt 22, omhandlede kontrakter var udtryk for en ulovlig aftale mellem Aker og Euroc på den ene side og Titan på den anden side.

3673 Kommissionen har for det andet anført, at Titan var aktivt involveret i at finde løsninger, som i alle de berørte parters interesse kunne sikre stabilitet på markederne i Fællesskabet. Kommissionen har henvist til de dokumenter, som er nævnt i nr. 28, punkt 1-9, i den anfægtede beslutning.

3674 Som det imidlertid allerede er fastslået flere gange (jf. bl.a. ovenfor i præmis 3507), førte disse drøftelser ikke til noget resultat. Under alle omstændigheder viser ingen af de dokumenter, som er nævnt i nr. 28, punkt 1-9, i den anfægtede beslutning, at Titan som modydelse for de i nr. 28, punkt 22, omhandlede kontrakter påtog sig at ophøre med eller reducere selskabets direkte salg på de europæiske markeder.

3675 Kommissionen har i svarskriftet i sag T-70/95 og T-71/95 endvidere påberåbt sig det uddrag af referatet af mødet i EPC den 13. maj 1987, som er gengivet i nr. 24, punkt 3, andet afsnit, i den anfægtede beslutning. Dette uddrag viser ifølge Kommissionen det konkurrencebegrænsende formål, der lå til grund for, at Scancem indgik de kontrakter med Titan, som er omhandlet i nr. 28, punkt 22.

3676 Uddraget viser imidlertid højst, at Scancem fortsat var bekymret over importen fra Grækenland og ønskede, at der blev lagt et fælles pres på de græske producenter. Det viser ikke, at de omhandlede kontrakter var udtryk for en enighed med et konkurrencebegrænsende sigte mellem Aker og Euroc på den ene side og Titan på den anden side.

3677 På grundlag af det anførte (præmis 3439-3450 og 3659-3676) må det fastslås, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at de omhandlede kontrakter var udtryk for en konkurrencebegrænsende aftale mellem Aker og Euroc på den ene side og Titan på den anden side, der gik ud på at omdirigere visse mængder af cement og klinker, fremstillet af Titan, til Afrika, USA og Bahamas, og som havde til formål at undgå, at Titan solgte disse produkter direkte på de europæiske markeder.

3678 Den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra h), må derfor annulleres.

3679 Det er herefter ufornødent at undersøge de bemærkninger, som Titan (processkrift af 10.2. og 18.12.1997) og Aker og Euroc (processkrifter af 10.2.1997) har fremsat efter de foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, der er nævnt ovenfor i præmis 164 og 168, med henblik på at påvise, at deres ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure i forbindelse med konstateringen af den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra h), fastslåede overtrædelse.

Spørgsmålet om, hvorvidt de i den anfægtede beslutnings artikel 4 omhandlede aftaler og former for samordnet praksis med føje er anset for en samlet og kontinuerlig aftale

3680 I nr. 53 i den anfægtede beslutning har Kommissionen anført, at de aftaler og den praksis, der er beskrevet i kapitel 5 vedrørende »Cembureau Task Force« eller »European Task Force«, var resultatet af en »samlet og kontinuerlig aftale«.

3681 Videre har Kommissionen anført (nr. 53, punkt 2 og 3):

»Inden for rammerne af denne 'samlede og kontinuerlige aftale' om at respektere de andre producenters hjemmemarkeder indgik Cembureau og de i det efterfølgende nævnte virksomheder en samlet og kontinuerlig 'aftale' [...] hvis indhold udgøres af alle de foranstaltninger, som blev vedtaget på de møder, der fandt sted fra den 28. maj 1986 til udgangen af maj 1987.

Hver enkelt deltagers vilje til at deltage heri er kommet til udtryk på de forskellige møder, specielt på møderne mellem delegationslederne, og via deres medvirken ved de forskellige aktioner.

Aftalen kan karakteriseres således: 1) en Task Force, oprettet af de implicerede virksomheder efter fælles overenskomst, undersøgte og forberedte gulerods- og stokkeaktioner samt markedsregulerende foranstaltninger (se nr. 25, punkt 2-6), 2) disse foranstaltninger blev forelagt for delegationslederne, der vedtog en række af dem (se nr. 25, punkt 10, 24-32, 40 og 41), og 3) de blev dernæst anvendt af de forskellige Task Force-medlemmer (se nr. 26, 27 og 28).«

3682 Kommissionen har fastslået (nr. 53, punkt 9), at der forelå en »samle[t], kontinuerlig [...] aftale om oprettelse af Cembureau Task Force eller [European Task Force] og de forskellige foranstaltninger, der blev vedtaget på møderne for at forhindre import til Vesteuropa og specielt for at forhindre import af grøn cement til EF-landene«. Endvidere har Kommissionen henvist (punkt 14) til »den samlede, kontinuerlige aftale om Cembureau Task Force eller [European Task Force]«.

3683 Inden der foretages en undersøgelse af de argumenter, sagsøgerne har fremført vedrørende dette spørgsmål, bemærkes, at selv om de forskellige former for adfærd, der er fastslået i artikel 4, ganske vist i nr. 53 i den anfægtede beslutning er anset for at udgøre en samlet og kontinuerlig aftale om ETF, har Kommissionen ikke i den dispositive del fastslået, at der forelå en sådan aftale. Således som det er fastslået ovenfor i præmis 2507-2511, vedrører artikel 4, stk. 1, kun aftalen om oprettelse af ETF og ikke den samlede, kontinuerlige aftale om oprettelse af ETF eller de forskellige foranstaltninger, der blev vedtaget inden for rammerne heraf. Kommissionen har i realiteten behandlet de forskellige forhold, som angiveligt udgør denne samlede og kontinuerlige aftale, separat.

3684 Den eneste konsekvens, Kommissionen særskilt har draget af det, den har fastslået med hensyn til, at de i den anfægtede beslutnings artikel 4 omhandlede former for adfærd udgjorde en samlet og kontinuerlig aftale, fremgår af nr. 65, punkt 3, litra c). I forbindelse med redegørelsen for bødeudmålingen har Kommissionen ved gennemgangen af den måde, hvorpå de indirekte

Cembureau-medlemmer, som er omfattet af artikel 1, gennemførte Cembureau-aftalen, ikke behandlet disse former for adfærd som særskilte forhold, men som forhold, der enten indgik i den samlede og kontinuerlige ETF-aftale (»[...] deltog i aftalen om Cembureau eller European Task Force«) eller lå inden for rammerne heraf (»[...] deltog, [...] inden for rammerne af [ETF]«).

3685 CBR (sag T-25/95), Cembureau (sag T-26/95), Ciments français (sag T-39/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Unicem (sag T-50/95), Åsland (sag T-55/95), Uniland (sag T-58/95), Italcementi (sag T-65/95) og Cementir (sag T-87/95) har fremført argumenter vedrørende det forhold, at de i den anfægtede beslutnings artikel 4 omhandlede former for adfærd på denne måde er anset for en samlet og kontinuerlig aftale.

3686 Der er fremført et argument om manglende overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning. Flere sagsøgere har bestridt, at der forelå en forbindelse mellem de forskellige aftaler og former for samordnet praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4. Visse af sagsøgerne har bestridt, at de deltog i den samlede og kontinuerlige aftale om ETF, eller i det mindste varigheden af deres deltagelse. Endelig er der fremført et argument om tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet.

3687 Heracles (sag T-57/95) og Titan (sag T-64/95) har ligeledes fremført argumenter, hvorved de i realiteten bestrider at have deltaget i den samlede og kontinuerlige ETF-aftale. Endvidere har disse to sagsøgere i de processkrifter, de har indgivet efter de foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse, der er nævnt ovenfor i præmis 164 og 168, fremført bemærkninger gående ud på at påvise, at det forhold, at de ikke fuldt ud fik adgang til Kommissionens sagsakter under den administrative procedure, påvirkede deres muligheder for at varetage deres forsvar, idet Kommissionen afskar dem fra diskulperende oplysninger.

3688 De eneste former for adfærd, der er gjort gældende over for Heracles og/eller Titan »inden for rammerne af Cembureau eller European Task Force« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra c), syttende og attende led], er de former for adfærd, som er omhandlet i beslutningens artikel 4, stk. 4, litra b)-h). Da det ovenfor i præmis 3513, 3545, 3569, 3599, 3617, 3646 og 3678 er fastslået, at disse bestemmelser skal annulleres, er de to sagsøgeres argumenter og bemærkninger herefter uden genstand.

A — Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning

3689 Aalborg Portland har anført, at selskabet ikke under den administrative procedure havde lejlighed til at tage stilling til, at Kommissionen i nr. 53 i den anfægtede beslutning har anset de aftaler og forskellige former for samordnet praksis, der er omhandlet i beslutningens artikel 4, for en samlet og kontinuerlig aftale.

3690 Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen i nr. 61, litra h), i meddelelsen af klagepunkter anførte følgende:

»Aftalerne og den samordnede praksis inden for 'Cembureau Task Force or European Task Force' (nr. 16-20) må betragtes som det konkrete udtryk for de sanktioner, Cembureau [og en række virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, herunder] Aalborg [Portland] iværksatte over for de græske producenter, der havde brudt hjemmemarkedsprincippet. Den 3., 4. og 5. juni 1986 blev der truffet en række forholdsregler, som blev iværksat samlet.

Aftalerne og den samordnede praksis må betragtes som overtrædelser i den i artikel 85, stk. 1, anvendte betydning. De har nemlig til formål at afskærme de nationale markeder og forhindre, at forbrugerne kan indhente tilbud fra et EF-land.

De overtrædelser, virksomhederne har begået siden 1986, er især alvorlige, fordi de har været meget langvarige [...]«

3691 Ved læsning af disse uddrag kunne Aalborg Portland udlede, at Kommissionen var af den opfattelse, at de aftaler og den praksis, der er beskrevet i nr. 61, litra h), i meddelelsen af klagepunkter, var resultatet af en samlet og kontinuerlig aftale om »Cembureau Task Force« eller »European Task Force«, hvis formål var at forhindre import til Vesteuropa fra et EF-land.

3692 Under alle omstændigheder bemærkes, at en eventuel misforståelse fra Aalborg Portlands side på dette punkt ikke har haft nogen indflydelse på selskabets udøvelse af retten til kontradiktion. Som det allerede er fastslået ovenfor i præmis 2506-2511, har Kommissionen ganske vist i den anfægtede beslutning anført, at de i artikel 4 fastslåede overtrædelser indgik i den samlede og kontinuerlige aftale om ETF, men i beslutningens dispositive del er aftalen ikke nævnt som sådan. Heri behandles de former for adfærd, som udgør denne aftale, separat. Aalborg Portland er således anset for ansvarlig for aftalen om oprettelse af ETF (artikel 4, stk. 1) og den samordnede praksis, som gik ud på, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan [artikel 4, stk. 3, litra a)]. Disse to klagepunkter var klart gjort gældende over for Aalborg Portland i meddelelsen af klagepunkter (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 599-602 og 2519-2524).

3693 Aalborg Portlands argument må herefter forkastes.

B — Spørgsmålet om, hvorvidt de i den anfægtede beslutnings artikel 4 fastslåede overtrædelser havde karakter af en samlet overtrædelse

3694 CBR, Unicem, Uniland og Italcementi har bestridt, at de i den anfægtede beslutnings artikel 4 fastslåede overtrædelser havde karakter af en samlet overtrædelse.

3695 CBR har anført, at ETF var en særskilt arbejdsgruppe, som blev oprettet på initiativ af nogle virksomheder i cementbranchen, og hvis hovedopgave var at støtte lobbyvirksomhed over for Fællesskabets myndigheder med henblik på at anfægte den konkurrencebegrænsende adfærd, Den Hellenske Republik udviste, og at finde andre løsninger i overensstemmelse med de fællesskabsretlige konkurrenceregler. Bortset fra stiftelsen af Interciment traf Cembureau's delegationsledere ikke nogen beslutning på grundlag af ETF's anbefalinger. Delegationslederne tilsluttede sig heller ikke nogen af ETF's forslag.

3696 Unicem har anført, at der ikke kan påvises nogen forbindelse mellem presset på Calcestruzzi og ETF på grundlag af omtalen i Zürich/Céligny-dokumentet af solidariteten mellem de europæiske cementproducenter. Det fremgår heller ikke af dokumenterne, at drøftelserne under møderne i ETF og delegationsledermøderne omfattede en specifik aktion i forbindelse med den kontrakt, som i april 1986 blev indgået mellem Calcestruzzi og Titan. Unicem har videre anført, at de aftaler, som i april 1987 blev indgået mellem de italienske cementproducenter og Calcestruzzi/Ferruzzi, ikke har nogen forbindelse med ETF.

3697 Uniland har anfægtet Kommissionens opfattelse af, at Interciment var et instrument for ETF.

3698 Italcementi har anført, at Kommissionen ikke af de dokumenter, den har fremlagt, kan udlede, at der var en enighed blandt ETF's medlemmer om at koordinere deres adfærd på markedet. Kommissionen har villet se en forbindelse mellem den kontakt, der var mellem de europæiske cementproducenter i forbindelse med deres fælles lobbyvirksomhed, og de ensidige foranstaltninger, visse producenter traf, men den har ikke fremført pålidelige beviser herfor.

3699 Det bemærkes i denne forbindelse, at begrebet »samlet aftale« eller »samlet overtrædelse« forudsætter, at forskellige parter har udvist en sammenhængende adfærd med henblik på at nå et bestemt konkurrencebegrænsende mål af økonomisk karakter (jf. bl.a. den ovenfor i præmis 1053 nævnte dom i sagen Rhône-Poulenc mod Kommissionen, dommens præmis 125 og 126).

3700 Det må derfor undersøges, om Kommissionen med rette kunne fastslå, at de aftaler og den samordnede praksis, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1 og 2, og

artikel 4, stk. 3, litra a) og b), var resultatet af en samlet overtrædelse. Det er ufornødent at foretage en sådan undersøgelse med hensyn til den adfærd, som er omhandlet i artikel 4, stk. 4, idet der ikke er ført bevis herfor (jf. ovenfor i præmis 3402-3679).

3701 Formålet med aftalen om oprettelse af ETF (artikel 4, stk. 1) var at undersøge, hvilke stokke- og gulerodsaktioner der kunne forhindre import af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland (jf. ovenfor i præmis 2537 og 2538).

3702 Formålet med aftalen om stiftelse af det fælles handelsselskab Interciment (artikel 4, stk. 2) var at iværksætte gulerods- og stokkeaktionerne over for de lande, der truede stabiliteten på markederne i medlemslandene (jf. ovenfor i præmis 2978).

3703 Den samordnede praksis, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), havde det konkurrencebegrænsende formål, at den italienske Calcestruzzi/Ferruzzi-gruppe ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter, navnlig Titan (jf. ovenfor i præmis 3163).

3704 Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede aftale havde det konkurrencebegrænsende formål at forhindre Calcestruzzi/Ferruzzi-gruppens import af cement fra Grækenland (jf. ovenfor i præmis 3356).

3705 Der lå således det samme konkurrencebegrænsende mål af økonomisk karakter bag de ovennævnte aftaler og den ovennævnte samordnede praksis, nemlig at forhindre import af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland. At der var et sådant sammenfaldende mål, underbygges ligeledes af, at de forskellige ulovlige foranstaltninger blev vedtaget eller i hvert fald drøftet under en række møder i eller vedrørende ETF, som blev afholdt i tiden mellem den 28. maj 1986 og udgangen af maj 1987.

3706 Det må herefter fastslås, at Kommissionen med rette kunne fastslå, at de overtrædelser, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a) og b), var resultatet af en samlet aftale om ETF med det formål »at forhindre import til Vesteuropa og specielt [...] at forhindre import af græsk cement til EF-landene« (den anfægtede beslutning, nr. 53, punkt 9).

3707 Italcementi har anført, at de dokumenter, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at der forelå en samlet og kontinuerlig ETF-aftale, ikke er af officiel karakter. Der er alene tale om en gengivelse af rent personlige synspunkter.

3708 Det bemærkes, at bevismidlerne skal bedømmes som et hele (den ovenfor i præmis 636 nævnte dom i sag 48/69, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 68).

3709 De forskellige forhold, som Kommissionen i nærværende tilfælde har henvist til med henblik på at fastslå, at der forelå en samlet ETF-aftale, svarer i det væsentlige til referater af møder, som blev afholdt mellem maj 1986 og maj 1987. Alle dokumenterne, som hidrører fra forskellige ophavsmænd, viser, at der med hensyn til de foranstaltninger, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a) og b), var et åbenbart sammenfald af ulovlige mål.

3710 Italcementi's argument må derfor forkastes.

3711 Italcementi har anfægtet Kommissionens anvendelse af Zürich/Céligny-dokumentet, som blev udarbejdet før oprettelsen af ETF. Endvidere fremgår det ikke af den anfægtede beslutning, hvornår og hvor dette dokument blev vedtaget, eller hvilke parter der vedtog det.

3712 I denne forbindelse bemærkes indledningsvis, at Italcementi ikke har bestridt indholdet af Zürich/Céligny-dokumentet, som selskabet endvidere medvirkede ved udarbejdelsen af i forbindelse med mødet i Zürich den 4. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 2).

3713 Endvidere bemærkes, at dette dokument, som Kommissionen har henvist til i nr. 53, punkt 3, i den anfægtede beslutning, indgår i den række af forhold, som er omhandlet i nr. 53, punkt 2 og 3. Disse forhold viser under ét, at det mål, som blev forfulgt med de i artikel 4, stk. 1, 2 og 3, omhandlede overtrædelser, var det samme.

3714 Italcementi's argument må derfor forkastes.

3715 Italcementi har endvidere anført, at i modsætning til, hvad Kommissionen har gjort gældende i nr. 53, punkt 5, i den anfægtede beslutning, foretog deltagerne i ETF ikke en fordeling af opgaverne med henblik på at nå det ulovlige mål, som de angiveligt forfulgte i fællesskab.

3716 Det bemærkes, at Kommissionen ikke i sin fremstilling af det væsentlige indhold af den samlede og kontinuerlige ETF-aftale (den anfægtede beslutning, nr. 53, punkt 2 og 3) har påberåbt sig, at der var en formel fordeling af opgaverne mellem deltagerne i ETF. Henvisningen til en

»fordeling af opgaverne og midlerne til at nå målet [med den fælles plan]« (nr. 53, punkt 5) var led i besvarelsen af en bemærkning, som visse virksomheder fremsatte under den administrative procedure, og som gik ud på, at da de ikke havde deltaget i ETF's møder og de foranstaltninger, ETF havde vedtaget, kunne de ikke anses for ansvarlige for den samlede adfærd vedrørende ETF.

3717 Under alle omstændigheder bemærkes, at de forskellige dokumenter, som er omhandlet i nr. 25 i den anfægtede beslutning, viser, at der var en fordeling af opgaverne og aktionerne i ETF. Bl.a. i Blue Circle's notat (»Points for action«), som blev udarbejdet efter det første møde i ETF (17.6.1986 i London), omtales en række aktioner, der blev vedtaget ved dette møde, og for hver aktion er det angivet, hvem der var ansvarlig for gennemførelsen heraf. A. d'Agostino fra Italcementi fik således bl.a. den opgave at koordinere »Ferruzzi-situationen« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 11, dok. 33.126/18787). Som allerede fastslået ovenfor i præmis 2600 fremgår det af referatet af mødet mellem delegationlederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, at det blev besluttet at nedsætte fem underarbejdsgrupper, der skulle bistå ETF i den konkurrencebegrænsende opgave. Clemente fra Italcementi blev udpeget til medlem af underarbejdsgruppen »Græske eksportmarkeder« og koordinator for gruppen »Eksport til Grækenland« (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 24, dok. 33.126/18858 og 18862).

3718 Italcementi's argument kan derfor ikke tiltrædes.

C — Deltagelsen i den samlede aftale om ETF

3719 CBR, Cembureau, Ciments français, Unicem, Uniland, Italcementi og Cementir har bestridt at have deltaget i den samlede aftale om ETF eller i det mindste varigheden af deres deltagelse.

1. Situationen for så vidt angår CBR

3720 CBR har bestridt at have deltaget i den samlede ETF-aftale. Endvidere har selskabet anført, at de fleste deltagere i stiftelsen af Interciment, hvilket var det eneste forslag fra ETF, som blev vedtaget af delegationslederne, besluttede ikke at forlænge deres deltagelse i dette selskab efter den 6. november 1986, hvilket burde være anset for en udtræden af aftalen.

3721 Det bemærkes, at CBR deltog i følgende af de forhold, som er anset for at udgøre den samlede aftale om ETF: aftalen om oprettelse af ETF (jf. ovenfor i præmis 2597-2603), aftalen om

stiftelse af Interciment (jf. ovenfor i præmis 3008-3017) og den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a) (jf. ovenfor i præmis 3199-3204).

3722 CBR deltog i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, hvorunder det blev vedtaget, dels at ETF skulle undersøge de stokke- og gulerodsaktioner, der var forudsat i Zürich/Céligny-dokumentet med henblik på at forhindre destabiliserende import til Vesteuropa, dels at stifte Interciment med henblik på at gennemføre disse stokke- og gulerodsaktioner. Endvidere deltog selskabet i mødet mellem delegationlederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, hvorunder man drøftede oprettelsen af ETF, ETF's konkurrencebegrænsende opgave og aktiviteterne inden for rammerne heraf, stiftelsen af Interciment og de igangværende forhandlinger vedrørende Ferruzzi-situationen.

3723 CBR var således bekendt med, at de aftaler og den samordnede praksis, selskabet på dette tidspunkt deltog i, var et led i en samlet strategi med henblik på at forhindre import af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland.

3724 Kommissionen kunne derfor med rette fastslå, at CBR havde deltaget i den samlede aftale om ETF [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra c), sjette led]. Den omstændighed, at CBR ikke deltog i alle de forhold, som udgjorde denne samlede overtrædelse, kan ikke fritage selskabet for ansvar herfor (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 734 nævnte »PVC-dom«, dommens præmis 773).

3725 CBR deltog i aftalen om oprettelse af ETF fra den 9. juni 1986 til udgangen af maj 1987, aftalen om stiftelse af Interciment fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 og den samordnede praksis, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987.

3726 Selskabet deltog således kontinuerligt i den samlede aftale om ETF fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988.

2. Situationen for så vidt angår Cembureau

3727 Cembureau har bestridt på nogen måde at have været involveret i en samlet aftale om ETF.

3728 Det bemærkes, at der er ført bevis for Cembureau's deltagelse i aftalen om oprettelse af ETF (jf. ovenfor i præmis 2608-2613). Cembureau har ikke bestridt at have deltaget i den samordnede praksis, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a).

3729 Cembureau deltog ved P. Dutron i mødet i Rom den 28. maj 1986, hvor det blev vedtaget at reagere samlet på den græske cementindustris beslutning om at eksportere cement til Vesteuropa med en kombination af stokke- og gulerodsaktioner. Sammenslutningen deltog endvidere ved H. Collis i mødet den 3. juni 1986, hvor man påbegyndte udarbejdelsen af Zürich/Céligny-dokumentet, der udgjorde »rammedokumentet« for arbejdet i ETF med undersøgelse af stokke- og gulerodsaktioner. Endelig var sammenslutningen repræsenteret ved sin daværende formand, Sir John Milne (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 3), i mødet mellem delegationlederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, hvorunder man drøftede oprettelsen af ETF, ETF's konkurrencebegrænsende opgave og aktiviteterne inden for rammerne heraf og de igangværende forhandlinger vedrørende Ferruzzi-situationen.

3730 Cembureau var således bekendt med, at den aftale og den samordnede praksis, sammenslutningen på dette tidspunkt deltog i, var et led i en samlet strategi med henblik på at forhindre import af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland. Der er således ført bevis for, at sammenslutningen havde et ansvar for den samlede overtrædelse vedrørende ETF. Den omstændighed, at Cembureau ikke deltog i alle de forhold, som udgjorde denne samlede overtrædelse, kan ikke fritage sammenslutningen for dette ansvar (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 3724 nævnte »PVC-dom«).

3731 Cembureau deltog i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986 til udgangen af maj 1987 og den samordnede praksis, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fra den 17. juni 1986 til den 15. marts 1987.

3732 Sammenslutningen deltog således kontinuerligt i den samlede aftale om ETF fra den 28. maj 1986 til udgangen af maj 1987.

3. Situationen for så vidt angår Ciments français

3733 Ciments français har anført, at selskabet ikke havde et samlet overblik over den strategi, der skulle hindre græsk eksport. Da selskabet ikke var repræsenteret under ETF's møder og ikke deltog i nogen konkret foranstaltning, kan det ikke anses for at være part i aftalen vedrørende import fra Grækenland.

3734 Det bemærkes, at Ciments français deltog i følgende af de forhold, som er anset for at udgøre den samlede aftale om ETF: aftalen om oprettelse af ETF (jf. ovenfor i præmis 2628-2632) og aftalen om stiftelse af Interciment (jf. ovenfor i præmis 3035-3038).

3735 Selskabet deltog i mødet i Rom den 28. maj 1986, hvor det blev vedtaget at reagere samlet på den græske cementindustris beslutning om at eksportere cement til Vesteuropa med en kombination af stokke- og gulerodsaktioner. Ved dette møde blev muligheden af at stifte et fælles datterselskab mellem de største europæiske cementproducenter for at gennemføre de nødvendige aktioner endvidere drøftet (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 1, dok. 33.126/18771). Ciments français deltog ligeledes i mødet i Stockholm den 9. juni 1986, hvorunder det blev vedtaget, dels at ETF skulle undersøge de stokke- og gulerodsaktioner, der var forudsat i Zürich/Céligny-dokumentet med henblik på at forhindre destabiliserende import til Vesteuropa, dels at stifte Interciment med henblik på at gennemføre disse stokke- og gulerodsaktioner.

3736 Ciments français var således ikke ubekendt med, at de aftaler, selskabet på dette tidspunkt deltog i, var et led i en samlet strategi med henblik på at forhindre import af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland.

3737 Kommissionen kunne derfor med rette fastslå, at Ciments français havde deltaget i den samlede aftale om ETF [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra c), trettende led]. Den omstændighed, at selskabet ikke deltog i alle de forhold, som udgjorde denne samlede overtrædelse, kan ikke fritage det for ansvar herfor (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 3724 nævnte »PVC-dom«).

3738 Ciments français deltog i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986 til udgangen af maj 1987 og i aftalen om stiftelse af Interciment fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1987.

3739 Selskabet deltog således kontinuerligt i den samlede aftale om ETF fra den 28. maj 1986 til den 7. november 1988.

4. Situationen for så vidt angår Unicem

3740 Unicem har anført, at selskabets enkeltstående deltagelse i et møde (mødet i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger« den 17.3.1987) ikke kan medføre, at det pålægges ansvar for aktiviteterne i ETF. Kun såfremt selskabet regelmæssigt havde deltaget i møderne i ETF, kunne det være anset for ansvarligt for denne komités aktiviteter (den ovenfor i præmis 1852 nævnte dom i sagen BASF mod Kommissionen, dommens præmis 76, 92 og 185).

Selskabet stod på enhver måde uden for aktiviteterne i ETF. Det var ikke vidende om, at der blev holdt møde i Rom den 28. maj 1986.

3741 Det bemærkes, at Unicem deltog i følgende af de forhold, som er anset for at udgøre den samlede aftale om ETF: aftalen om oprettelse af ETF (jf. ovenfor i præmis 2678-2682) og den samordnede praksis og den aftale, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, for så vidt angår beskyttelsesforanstaltningerne på det italienske marked (jf. ovenfor i præmis 3246-3253 og 3345-3373).

3742 Endvidere foreslog Unicem, at en ansat i selskabet, Albert, skulle være medlem af to af de fem underarbejdsgrupper (underarbejdsgruppen til »udveksling af erfaringer angående beskyttelsesforanstaltninger« og underarbejdsgruppen vedrørende »trusler fra andre lande«), som blev oprettet ved mødet mellem delegationlederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986 til at bistå ETF i den konkurrencebegrænsende opgave. Selskabet var repræsenteret ved Albert ved mødet den 17. marts 1987 i underarbejdsgruppen »Beskyttelsesforanstaltninger«. Ved dette møde omtalte selskabet den seneste udvikling vedrørende aftalen mellem de italienske cementproducenter og Ferruzzi-gruppen for at forhindre import fra denne koncern af betydelige mængder græsk cement.

3743 Unicem var således fuldt ud bekendt med, at den aftale og den samordnede praksis, selskabet på dette tidspunkt deltog i, var et led i en samlet strategi med henblik på at forhindre import af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland. Der er således ført bevis for, at selskabet havde et ansvar for den samlede overtrædelse vedrørende ETF. Den omstændighed, at Unicem ikke deltog i alle de forhold, som udgjorde denne samlede overtrædelse, kan ikke fritage selskabet for dette ansvar (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 3724 nævnte »PVC-dom«).

3744 Unicem deltog i aftalen om oprettelse af ETF fra den 9. september 1986 til udgangen af maj 1987, den samordnede praksis, som er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987 og den aftale, der er omhandlet i artikel 4, stk. 3, litra b), fra den 3. april 1987 til den 3. april 1992.

3745 Selskabet deltog således kontinuerligt i den samlede aftale om ETF fra den 9. september 1986 til den 3. april 1992.

5. Situationen for så vidt angår Uniland

3746 Uniland har anfægtet den udstrækning af ansvaret, Kommissionen har foretaget i forhold til selskabet. Selskabet har understreget, at det ikke alene på grundlag af P. Rumeu's tilstedevæ-

relse ved to møder vedrørende ETF kan fastslås, at selskabet deltog i en påstået samlet aftale, som skulle have været gældende til 1993. Det er ikke tilstrækkeligt, at Kommissionen gør gældende, at der var tale om en samlet og kontinuerlig aftale, der var bindende for alle parterne, selv om de ikke hver især deltog i alle de former for adfærd, som blev vedtaget inden for rammerne heraf.

3747 Det bemærkes, at Uniland deltog i følgende af de forhold, som er anset for at udgøre den samlede aftale om ETF: aftalen om oprettelse af ETF (jf. ovenfor i præmis 2695-2698), aftalen om stiftelse af Interciment (jf. ovenfor i præmis 3069-3072) og den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a) (jf. ovenfor i præmis 3199-3204).

3748 Selskabet deltog i mødet mellem delegationlederne og ETF-repræsentanterne i Baden-Baden den 9. september 1986, hvorunder man drøftede oprettelsen af ETF, ETF's konkurrencebegrænsende opgave og aktiviteterne inden for rammerne heraf, stiftelsen af Interciment og de igangværende forhandlinger vedrørende Ferruzzi-situationen.

3749 Uniland var således bekendt med, at de aftaler og den samordnede praksis, selskabet på dette tidspunkt deltog i, var et led i en samlet strategi med henblik på at forhindre import af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland.

3750 Kommissionen kunne derfor med rette fastslå, at Uniland havde deltaget i den samlede aftale om ETF [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra c), tiende led]. Den omstændighed, at selskabet ikke deltog i alle de forhold, som udgjorde denne samlede overtrædelse, kan ikke fritage det for ansvar herfor (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 3724 nævnte »PVC-dom«).

3751 Uniland deltog i aftalen om oprettelse af ETF fra den 9. september 1986 til udgangen af maj 1987, aftalen om stiftelse af Interciment fra den 9. september 1986 til den 7. november 1988 og i den samordnede praksis, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987.

3752 Selskabet deltog således kontinuerligt i den samlede aftale om ETF fra den 9. september 1986 til den 7. november 1988.

6. Situationen for så vidt angår Italcementi

3753 Italcementi har anført, at Kommissionen ikke har angivet, hvornår og hvor Zürich/Céligny-dokumentet blev vedtaget, eller hvilke parter der vedtog dette dokument. Endvidere har selskabet anført, at de forskellige deltagere i ETF handlede uafhængigt af hinanden. De eventuelle aktiviteter fra visse deltageres side, som måtte have haft til formål eller til følge at begrænse konkurrencen, kan derfor kun medføre, at der pålægges de berørte virksomheder et ansvar.

3754 Det bemærkes, at Italcementi deltog i følgende af de forhold, som er anset for at udgøre den samlede aftale om ETF: aftalen om oprettelse af ETF (jf. ovenfor i præmis 2746 og 2747), aftalen om stiftelse af Interciment (jf. ovenfor i præmis 3008-3017) og den samordnede praksis og den aftale, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, for så vidt angår beskyttelsesforanstaltningerne på det italienske marked (jf. ovenfor i præmis 3265-3270 og 3345-3384).

3755 Der er ingen tvivl om, at selskabet var bekendt med den samlede strategi med henblik på at forhindre import af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland. Der er således klart ført bevis for, at selskabet havde et ansvar for den samlede overtrædelse vedrørende ETF.

3756 Italcementi deltog i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986 til udgangen af maj 1987, aftalen om stiftelse af Interciment fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988, den samordnede praksis, som er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fra den 17. juni 1986 til den 15. marts 1987 og den aftale, der er omhandlet i artikel 4, stk. 3, litra b), fra den 3. april 1987 til den 3. april 1992.

3757 Selskabet deltog således kontinuerligt i den samlede aftale om ETF fra den 28. maj 1986 til den 3. april 1992.

7. Situationen for så vidt angår Cementir

3758 Cementir har bestridt at have deltaget i en samlet aftale indgået inden for rammerne af ETF.

3759 Det bemærkes, at Cementir deltog i to af de forhold, som er anset for at udgøre den samlede aftale om ETF, nemlig den samordnede praksis og den aftale, der er omhandlet i den anfægtede

beslutnings artikel 4, stk. 3, for så vidt angår beskyttelsesforanstaltningerne på det italienske marked til imødegåelse af import af græsk cement (jf. ovenfor i præmis 3284-3289 og 3345-3386).

3760 Selskabet deltog i disse to overtrædelser sammen med bl.a. de to andre store italienske cementproducenter, Unicem og Italcementi, der — således som det fremgår af det ovenfor i præmis 3742, 3743, 3754 og 3755 anførte — fuldt ud var bekendt med den samlede, konkurrencebegrænsende strategi, hvori beskyttelsesforanstaltningerne på det italienske marked indgik. Unicem og Italcementi må nødvendigvis have orienteret Cementir om det konkurrencebegrænsende sigte med foranstaltningerne. Cementir må derfor nødvendigvis have været bekendt med, at den samordnede praksis og den aftale, selskabet deltog i på det pågældende tidspunkt, var et led i en samlet plan, hvis formål var at forhindre import af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland.

3761 Der er således ført bevis for, at Cementir havde et ansvar for den samlede overtrædelse vedrørende ETF. Den omstændighed, at Unicem ikke deltog i alle de forhold, som udgjorde denne samlede overtrædelse, kan ikke fritage selskabet for dette ansvar (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 3724 nævnte »PVC-dom«).

3762 Cementir deltog i den samordnede praksis, som er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987 og den aftale, der er omhandlet i artikel 4, stk. 3, litra b), fra den 3. april 1987 til den 3. april 1992. Det må således fastslås, at selskabet deltog kontinuerligt i den samlede aftale om ETF fra den 9. september 1986 til den 3. april 1992.

D — Tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet

3763 Asland har anført, at Kommissionen ikke har behandlet selskabet på samme måde som de øvrige virksomheder, som efter dens opfattelse var involveret i ETF's aktiviteter. Det er således Kommissionens opfattelse, at det forhold, at en part var involveret i én særskilt foranstaltning, medførte, at den deltog i den samlede og kontinuerlige ETF-aftale, og at deltagelsen i denne aftale alene bestod i at være involveret i en af disse særskilte foranstaltninger. Asland har som eksempel henvist til Rugby og Castle, der er nævnt i kontrakterne om køb af cement og klinker fra Grækenland, men dette forhold medførte ikke, at Kommissionen anså dem for parter i den samlede og kontinuerlige aftale, som blev indgået inden for rammerne af ETF.

3764 Det bemærkes, at den eneste overtrædelse, der blev gjort gældende over for Rugby og Castle »inden for rammerne af Cembureau eller European Task Force« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra c), næstsidste og sidste led], nemlig den samordnede praksis med Blue Circle, som er omhandlet i artikel 4, stk. 4, litra a), ikke har kunnet fastslås (jf. ovenfor i

præmis 3402-3435). Derimod er det bevist, at Asland deltog i aftalen om oprettelse af ETF (jf. ovenfor i præmis 2687-2691).

3765 Asland deltog i mødet i Rom den 28. maj 1986, hvor det blev vedtaget at reagere samlet på den græske cementindustris beslutning om at eksportere cement til Vesteuropa med en kombination af stokke- og gulerodsaktioner.

3766 Selskabet var således bekendt med, at den aftale, det deltog i, var et led i en samlet plan med henblik på at forhindre import af cement til Vesteuropa, primært fra Grækenland.

3767 Kommissionen kunne derfor med rette fastslå, at Asland havde deltaget i den samlede aftale om ETF [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra c), syvende led]. Den omstændighed, at selskabet kun deltog i et af de forhold, som udgjorde denne samlede overtrædelse, kan ikke fritage det for ansvar herfor (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 3724 nævnte »PVC-dom«).

3768 Asland deltog i aftalen om oprettelse af ETF fra den 28. maj 1986 til udgangen af maj 1987. Denne periode må også anses for at udgøre den tidsmæssige udstrækning af selskabets deltagelse i den samlede aftale om ETF.

Sammenfatning

3769 Det fremgår af det anførte (jf. ovenfor i præmis 2504-3768), at

— den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, i sin helhed må annulleres i forhold til Cementir

— artikel 4, stk. 1, må annulleres i forhold til CBR, BDZ, Oficemen, Aker og Euroc, for så vidt som det heri er fastslået, at de før den 9. juni 1986 og efter den 31. maj 1987 deltog i aftalen om oprettelse af ETF

— artikel 4, stk. 1, må annulleres i forhold til Aalborg Portland, Unicem, Uniland og Irish Cement, for så vidt som det heri er fastslået, at de før den 9. september 1986 og efter den 31. maj 1987 deltog i aftalen om oprettelse af ETF

— artikel 4, stk. 1, må annulleres i forhold til Cembureau, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Asland, Italcementi, Holderbank og Blue Circle, for så vidt som det heri er fastslået, at de efter den 31. maj 1987 deltog i aftalen om oprettelse af ETF

— artikel 4, stk. 2, i sin helhed må annulleres i forhold til Heidelberger, Unicem, Asland og Cementir

— artikel 4, stk. 2, må annulleres i forhold til Uniland, for så vidt som det heri er fastslået, at selskabet før den 9. september 1986 og efter den 7. november 1988 deltog i aftalen om stiftelse af det fælles handelsselskab Interciment

— artikel 4, stk. 2, må annulleres i forhold til CBR, Dyckerhoff, SFIC, Ciments français, Lafarge, BDZ, Oficemen, Italcementi, Holderbank, Aker, Euroc og Blue Circle, for så vidt som det heri er fastslået, at de efter den 7. november 1988 deltog i aftalen om stiftelse af det fælles handelsselskab Interciment

— artikel 4, stk. 3, litra a), i sin helhed må annulleres i forhold til Ciments français, Heidelberger og Asland

— artikel 4, stk. 3, litra a), må annulleres i forhold til CBR, Dyckerhoff, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Aker, Euroc og Cementir, for så vidt som det heri er fastslået, at de før den 9. september 1986 deltog i en samordnet praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde

— artikel 4, stk. 4, litra a), i sin helhed må annulleres i forhold til Rugby, Castle og Blue Circle

— artikel 4, stk. 4, litra b), i sin helhed må annulleres i forhold til Titan og Blue Circle

— artikel 4, stk. 4, litra c), i sin helhed må annulleres i forhold til Titan og Holderbank

— artikel 4, stk. 4, litra d), i sin helhed må annulleres i forhold til Heracles og Holderbank

— artikel 4, stk. 4, litra e), i sin helhed må annulleres i forhold til Lafarge og Titan

— artikel 4, stk. 4, litra f), i sin helhed må annulleres i forhold til Lafarge og Heracles

— artikel 4, stk. 4, litra g), i sin helhed må annulleres i forhold til CBR, Heracles og Titan

— artikel 4, stk. 4, litra h), i sin helhed må annulleres i forhold til Titan, Aker og Euroc.

3770 I øvrigt må de gennemgåede anbringender forkastes.

X — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190 samt af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der i forbindelse med ECEC forelå en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri (den anfægtede beslutning, artikel 5)*

Indledende bemærkninger

3771 Det fastslås i den anfægtede beslutnings artikel 5, at FIC, ENCI, Dyckerhoff, SFIC, Aalborg Portland, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Castle, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Cementir og AGCI har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, »ved — inden for rammerne af ECEC — at havde deltaget i en samordnet praksis, der gik ud på udveksling af oplysninger om udbuds- og efterspørgselssituationen i importerende tredjelande, eksportpriser, importsituationen i medlemslandene samt om udbuds- og efterspørgselssituationen på de interne markeder, og som havde til formål at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF«. Kommissionen har fastsat tidspunktet for overtrædelsens påbegyndelse til den 14. marts 1984, undtagen for Castle, Oficemen og ATIC, for hvem begyndelsestidspunktet er den 1. januar 1986. Overtrædelsen er for alle de berørte sagsøgere anset for at have varet til den 22. september 1989.

3772 Alle de sagsøgere, der er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 5, har bestridt både, at der forelå en overtrædelse, og at de havde deltaget i denne. ENCI, Aalborg Portland, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Castle og ATIC har endvidere gjort gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat som følge af, at de ikke i tilstrækkeligt omfang havde adgang til dokumenterne i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger vedrørende det klagepunkt, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 5. Endvidere er det ENCI's og Italcementi's opfattelse, at dette klagepunkt ikke er blevet præciseret tilstrækkeligt klart i meddelelsen af klagepunkter. Dyckerhoff, Unicem og Cementir har ligeledes gjort gældende, at overtrædelsen ikke er tilstrækkelig begrundet, hvorved bestemmelserne i traktatens artikel 190 er tilsidesat.

Den anfægtede beslutning

3773 ECEC og den samordnede praksis, der er konstateret i forbindelse med denne komité, er behandlet i nr. 30-34, 58 og 60 i den anfægtede beslutning.

3774 Kommissionen har indledningsvis gennemgået den historiske baggrund for ECEC's tilblivelse (nr. 30). Den har anført, at det fremgår af et notat af 9. april 1981 fra Blue Circle (nr. 30, punkt 1, dok. 33.126/11338, 11339 og 11340) — og ikke af 4. april 1981 som fejlagtigt anført i den anfægtede beslutning — at ECEC og EPC blev oprettet, efter at Cembureau havde besluttet ikke længere at administrere et eksportudvalg selv.

3775 Oprettelsen af ECEC blev besluttet på et møde afholdt i Paris den 23. januar 1979 (nr. 30, punkt 2). På grundlag af stiftelsesdokumenterne for ECEC (herefter »ECEC's vedtægter«) af 6. december 1979 (nr. 31, punkt 2, dok. 33.126/16786-16789) og af 26. september 1986 (nr. 21, punkt 2, dok. 33.126/12516, 12517 og 12518) har Kommissionen forklaret, at ECEC's vedtægtsmæssige formål var på et uformelt grundlag at fremme samarbejdet mellem de europæiske producenter, der eksporterer grå cement til alle lande, undtagen vesteuropæiske lande og USA.

3776 Kommissionen har endvidere angivet de forskellige virksomheder og sammenslutninger, som den har anset for at være medlemmer af ECEC, nemlig FIC, ENCI, Dyckerhoff, SFIC, Aalborg Portland, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Castle, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Cementir og AGCI. På grundlag af håndskrevne notater fra G. Leboeuf, Ciments français, vedrørende et møde i ECEC's Steering Committee i Bruxelles den 13. og 14. april 1989 (nr. 31, punkt 3, dok. 33.126/18201-18024) har Kommissionen forklaret, at »det er landene, der er medlemmer af ECEC, og som selv bestemmer, om de vil repræsenteres ved branche-organisationer eller virksomheder«.

3777 Kommissionen har ligeledes fremhævet de tætte forbindelser mellem ECEC og EPC (nr. 32). Den har i denne forbindelse henvist til ECEC's vedtægter af 6. december 1979, som bestemte, at to af medlemmerne af ECEC's Steering Committee skulle vælges blandt de medlemmer, der havde to eller tre stemmer på ECEC's generalforsamling, dvs. blandt de store eksportører, der var medlemmer af EPC (nr. 32, punkt 1 og 2). Den har tilføjet, at selv om vedtægterne af 26. september 1986 ikke længere tillagde de store eksportører nogen særlig rolle i ECEC's Steering Committee, blev der fortsat givet oplysninger fra EPC til ECEC efter september 1986 (nr. 32, punkt 3).

3778 Kommissionen har beskrevet forskellige former for aktiviteter, som blev udøvet inden for rammerne af ECEC, nemlig udveksling af statistiske oplysninger vedrørende eksport til tredjelande (nr. 33, punkt 1), undersøgelse af udbuddet og efterspørgslen i importerende tredjelande (nr. 33, punkt 2), fastlæggelse af vejledende referencepris for eksport (nr. 33, punkt 3), undersøgelse af importen i Cembureau's medlemslande (nr. 33, punkt 4) og undersøgelse af udbuddet og efterspørgslen på hjemmemarkederne (nr. 33, punkt 5).

3779 Endelig har Kommissionen omtalt opløsningen af ECEC (nr. 34).

3780 I den del af den anfægtede beslutning, der vedrører den retlige vurdering af ECEC's virksomhed, har Kommissionen forklaret, at der for at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet måtte findes en måde, hvorpå overskudsproduktionen kunne afsættes. Hvis man ikke kunne finde afsætningsmarkeder for overskudsproduktionen uden for Fællesskabet, var der stor risiko for, at hjemmemarkedsprincippet blev brudt (nr. 58, punkt 2).

3781 Kommissionen har endvidere henvist til tre forhold (jf. nedenfor i præmis 3793) for at påvise, at »samarbejdet inden for ECEC havde til formål og til følge at forstærke hjemmemarkedsprincippet« (nr. 58, punkt 3, 4 og 5).

3782 Kommissionen har konkluderet:

»Den samordnede praksis, der er omhandlet under nr. 33, og som drejede sig om drøftelser af situationen på medlemslandenes markeder og på eksportmarkeder i tredjelande, udgjorde en overtrædelse af artikel 85, stk. 1, i tidsrummet fra den 14. marts 1984 til den 22. september 1989, hvor henholdsvis det første og det sidste møde, Kommissionen har kendskab til, fandt sted. Med denne praksis gav ECEC-medlemmerne afkald på at føre en uafhængig afsætningspolitik ved at etablere en solidaritet og en kontrol, hvis formål var at forhindre konkurrenter i at trænge ind på de respektive hjemmemarkeder inden for EF.«

Spørgsmålet om, hvorvidt de af ECEC's aktiviteter, der er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 5, var ulovlige

3783 FIC, ENCI, Dyckerhoff, SFIC, Aalborg Portland, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Unicem, Castle, Oficemen, Irish Cement, Italcementi, Cementir og AGCI har ikke bestridt, at der blev udvekslet oplysninger inden for ECEC. De har imidlertid fremhævet, at ECEC's aktiviteter havde til formål at beskytte den europæiske cementindustris interesser på eksportmarkederne uden for Europa. Det er deres opfattelse, at et sådant samarbejde, som udelukkende vedrører markeder uden for Fællesskabet, ikke er omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1. De har endvidere anført, at ingen af de dokumenter, der er angivet i nr. 30-34, 58 og 60 i den anfægtede beslutning, beviser, at der var nogen forbindelse mellem ECEC's aktiviteter og en regel om respekt af de europæiske hjemmemarkeder. Kommissionens opfattelse ville nødvendigvis indebære, at ethvert samarbejde mellem konkurrerende virksomheder ville være ulovligt.

3784 Det er derimod Kommissionens opfattelse, at ECEC's aktiviteter, som beskrevet i nr. 33 i den anfægtede beslutning, har fordrejet konkurrencen inden for Fællesskabet (den anfægtede beslutning, nr. 58) og har påvirket samhandelen mellem medlemsstaterne (den anfægtede beslutning, nr. 60). Ifølge Kommissionen havde »samarbejdet inden for ECEC [...] til formål og til følge at forstærke hjemmemarkedsprincippet« ved afsætning af overskudsproduktionen (den anfægtede beslutning, nr. 58, punkt 2-5). Som følge heraf er det i den anfægtede beslutnings artikel 5 fastslået, at ECEC's aktiviteter udgjorde en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet de havde til formål »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF«.

3785 Det bemærkes, at såfremt en samordnet praksis vedrørende eksport til lande uden for Fællesskabet har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for Fællesskabet, og når den kan påvirke samhandelen mellem medlemsstater, falder den ind under anvendelsesområdet for traktatens artikel 85, stk. 1 (den ovenfor i præmis 651 nævnte dom i sagerne Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 580, 599, 600 og 601, og den ovenfor i præmis 1335 nævnte dom i sagerne CRAM og Rheinzink mod Kommissionen, dommens præmis 24-31).

3786 I det foreliggende tilfælde skal det derfor undersøges, om de forhold, der er angivet i den anfægtede beslutning, sådan som Kommissionen har gjort gældende, gør det muligt at konkludere, at det formål, der forfulgtes af ECEC's medlemmer i denne eksportkomité, var at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder. I givet fald har Kommissionen med rette kunnet konstatere, at ECEC's aktiviteter udgjorde en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

3787 Med henblik på undersøgelsen af dette spørgsmål skal det vurderes, om Kommissionen har godtgjort, at samarbejdet inden for ECEC havde til formål at »undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutnings artikel 5).

3788 I artikel 1 i ECEC's vedtægter af 6. december 1979 samt i artikel 1 i vedtægterne af 26. september 1986 angives det, at ECEC's formål er »på et uformelt grundlag at fremme samarbejdet mellem de vesteuropæiske cementproducenter, der eksporterer cement, bortset fra hvid cement, farvet cement, aluminatcement og cement til oliekilder, til lande uden for Vesteuropa« (dok. 33.126/16786-16789, 12516, 12517 og 12518). Artikel 2 i begge dokumenter nævner for så vidt angår »virkefelt«, at ECEC »ikke diskuterer eller beskæftiger sig med [...] medlemmers eksport til de vesteuropæiske lande eller Amerikas Forenede Stater« (samme dokumenter).

3789 Referatet af mødet i Paris den 23. januar 1979 (den anfægtede beslutning, nr. 30, punkt 2, dok. 33.126/12751 og 12752) bekræfter, at ECEC's formål er »at fremme eksporten og udveksle forretningsoplysninger«. Et internt notat af 7. marts 1989 fra Ciments français nævner endvidere, at »ECEC alene udveksler statistiske oplysninger og prognoser for hvert land, dog udelukkende vedrørende mængder uden for Cembureau« (den anfægtede beslutning, nr. 35, punkt 6, dok. 33.126/4446 og 4467).

3790 Det følger heraf, at samarbejdet inden for ECEC havde til formål at fremme eksporten af forskellige typer grå cement, bortset fra eksport til Vesteuropa og De Forenede Stater. Det fremgår dermed ikke af de nævnte dokumenter, at det egentlige formål, ECEC forfulgte, var at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3791 Kommissionen har erkendt, at »der ikke i ECEC's [vedtægter] findes nogen direkte forbindelse mellem hjemmemarkedsprincippet og afsætningen af eksporten« (den anfægtede beslutning, nr. 58, punkt 3). Den har imidlertid erklæret, at man må bedømme lovligheden af ECEC's aktiviteter ud fra den sammenhæng, de indgår i. Det fremgår af flere dokumenter, at for at hjemmemarkedsprincippet kunne overholdes, var det nødvendigt at vide, hvor meget cement der kunne eksporteres til tredjelande, således at afsætningen af overskudsproduktionen blev sikret. I den anfægtede beslutning (nr. 58, punkt 2) har Kommissionen i denne forbindelse henvist til et internt notat af 1. december 1983 fra Blue Circle (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2, dok. 33.126/11332, 11333 og 11334). Under sagens behandling for Retten har Kommissionen endvidere påberåbt sig Vicat's notater vedrørende ECEC's møde den 11. og 12. september 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 33, punkt 3, dok. 33.126/6139-6142).

3792 Det må imidlertid konstateres, at Blue Circle's notat af 1. december 1983 hidrører fra en virksomhed, som ikke er medlem af ECEC, og at dets indhold ikke viser nogen direkte forbindelse med denne eksportkomités virksomhed. Selv om notatet nævner en forbindelse mellem hjemmemarkedsprincippet og afsætningen af overskudsproduktionen, kan det ikke alene på grundlag af den omstændighed, at der består en eksportkomité, antages, at dets medlemmer med deres aktiviteter inden for komitéen havde til formål at »undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutnings artikel 5). For så vidt angår Vicat's notater af 11. og 12. december 1985 beviser disse alene, at der inden for ECEC blev anbefalet eksportpriser, hvilket de berørte sagsøgere i øvrigt ikke bestrider, og at udbuddet på daværende tidspunkt oversteg efterspørgslen på eksportmarkederne, hvilket udløste en nedsættelse af priserne på markederne. Disse notater kan imidlertid på ingen måde godtgøre, at ECEC's medlemmers mål var at afsætte deres overskudsproduktion med henblik på at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3793 Kommissionen har gjort gældende, at forbindelsen mellem ECEC's virksomhed og princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder fremgår af følgende tre forhold (den anfægtede beslutning, nr. 58, punkt 3): For det første var ECEC's medlemmer direkte eller indirekte medlemmer af Cembureau. Som følge heraf var de alle underlagt en forpligtelse til at overholde hjemmemarkedsprincippet. For det andet var alle EPC-medlemmerne med undtagelse af Blue Circle indirekte, via deres nationale sammenslutninger, medlemmer af ECEC. EPC's virksomhed påvirkede derfor også ECEC's og medlemmernes adfærd og virksomhed. EPC's formål var netop at beskytte hjemmemarkederne. For det tredje fremgår det af de dokumenter, der er nævnt i nr. 33, punkt 4 og 5, i den anfægtede beslutning, at ECEC's aktiviteter i praksis ikke var begrænset til at omfatte de store eksportmarkeder. Ifølge Kommissionen drøftede ECEC's medlemmer på møderne importsituationen og udviklingen i udbud og efterspørgsel i medlemslandene. ECEC-medlemmerne havde således selv skabt en forbindelse mellem hjemmemarkederne og de store eksportmarkeder.

3794 Det skal undersøges, om Kommissionen på grundlag af disse forhold med rette kunne konkludere, at samarbejdet inden for ECEC havde til formål og til følge at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

A — ECEC's medlemmers direkte eller indirekte medlemskab af Cembureau

3795 Kommissionen har i den anfægtede beslutning fremhævet, at ECEC's medlemmer var direkte eller indirekte medlemmer af Cembureau. Under sagens behandling for Retten har Kommissionen betonet den historiske tilknytning mellem Cembureau og ECEC, hvilket fremgår af Blue Circle's ovennævnte notat af 9. april 1981.

3796 Det kan konstateres, at dette notat viser, at der ikke bestod nogen institutionel forbindelse mellem Cembureau og ECEC. Sidstnævnte blev oprettet efter, at Cembureau havde besluttet ikke længere at administrere et eksportudvalg selv (jf. ovenfor i præmis 3774). Selv om det er korrekt, at ECEC's medlemmer alle var direkte eller indirekte medlemmer af Cembureau, viser denne omstændighed ikke i sig selv, at samarbejdet inden for ECEC havde til formål og til følge at forstærke hjemmemarkedsprincippet.

3797 Kommissionen har ikke haft grundlag for i den anfægtede beslutning [nr. 58, punkt 3, litra a)] for så vidt angår ECEC's medlemmer at fastslå følgende under henvisning til, at de var direkte eller indirekte medlemmer af Cembureau:

»De er [...] alle sammen underlagt pligten til at overholde hjemmemarkedsprincippet. Det påvirker deres adfærd, for det betyder, at de må afsætte deres overskudsproduktion i tredjelande.«

3798 Ved at fremsætte denne udtalelse har Kommissionen blot antaget det, som den skulle godtgøre, nemlig at der forelå en forbindelse mellem ECEC's aktiviteter og hjemmemarkedsprincippet. Det kan ikke på forhånd udelukkes, at nogle direkte eller indirekte medlemmer af Cembureau inden for rammerne af ECEC har indledt et samarbejde, der ikke har nogen forbindelse med et princip om respekt af de europæiske hjemmemarkeder. Det skal i den forbindelse fremhæves, at ECEC blev oprettet i 1979, hvilket var fire år før indgåelsen af Cembureau-aftalen i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983.

3799 For parterne i Cembureau-aftalen, som har deltaget i ECEC's aktiviteter efter indgåelsen af denne aftale, har de oplysninger, der blev udvekslet under eksportkomitéens møder vedrørende markederne i tredjelande, været nyttige for, at de kunne afsætte deres overskudsproduktion på steder uden for Europa og har således lettet gennemførelsen af Cembureau-aftalen. Blandt ECEC's medlemmer findes flere direkte medlemmer af Cembureau (FIC, SFIC, Aalborg Portland, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Cementir og AGCI), hvis deltagelse i Cembureau-aftalen ikke på nogen måde kan drages i tvivl som følge af deres deltagelse i de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet (jf. ovenfor i præmis 1342-1403).

3800 Denne konstatering indebærer ikke, at det samarbejde, der var organiseret inden for rammerne af ECEC mellem alle medlemmer af denne komité, har haft til formål at forstærke hjemmemarkedsprincippet. Det skal om dette spørgsmål fremhæves, at Unicem og flere indirekte medlemmer af Cembureau var blandt ECEC's medlemmer, og at det endnu ikke er fastslået, om disse har deltaget i Cembureau-aftalen. For disse virksomheder er beviset for deres tiltrædelse af Cembureau-aftalen, at de deltog i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale (jf. ovenfor i præmis 1305 og 1404-1417), der havde samme formål som Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1 og 2, og nr. 65, punkt 3, første afsnit). Imidlertid har Kommissionen i virkeligheden draget en cirkelslutning ved med henblik på at påvise, at ECEC's aktiviteter var ulovlige, at tage udgangspunkt i en formodning om, at disse virksomheder havde tiltrådt hjemmemarkedsprincippet som følge af deres direkte eller indirekte medlemskab af Cembureau. I forbindelse med denne cirkelslutning er virksomhedernes tiltrædelse af Cembureau-aftalen blevet anset for bevist ved deres deltagelse i et kartel med samme formål som Cembureau-aftalen, mens det under hensyn til en formodet tiltrædelse af hjemmemarkedsprincippet er anset for bevist, at formålet var det samme.

3801 Med henblik på at fastslå, at den adfærd, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 5, er ulovlig, burde Kommissionen således godtgøre, at ECEC's aktiviteter havde til formål at forstærke hjemmemarkedsprincippet, uden at den baserede sin afgørelse på en formodning om en tiltrædelse af dette princip på grundlag af ECEC's medlemmers direkte eller indirekte medlemskab af Cembureau. Alene på denne betingelse ville Unicem's og de berørte indirekte Cembureau-medlemmers deltagelse i ECEC's aktiviteter kunne have været anset for et klart udtryk for deres tiltrædelse af det fælles princip om respekt af hjemmemarkederne.

3802 Hvis de to andre forhold, der er gjort gældende af Kommissionen i nr. 30-34, 58 og 60 i den anfægtede beslutning, måtte vise, at samarbejdet inden for ECEC faktisk havde til formål »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutnings artikel 5), og at samarbejdet, der var organiseret inden for ECEC, og Cembureau-aftalen derfor havde samme formål, ville ECEC's medlemmers direkte eller indirekte medlemskab af Cembureau være et relevant forhold ved afgørelsen af, om ECEC's aktiviteter svarede til en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen.

B — Forholdet mellem ECEC og EPC

3803 I den anfægtede beslutning har Kommissionen fremhævet de forbindelser, der bestod mellem ECEC og EPC. For det første sikrede ECEC's Steering Committee forbindelsen mellem ECEC og EPC. Kommissionen har herom henvist til ECEC's vedtægter af 6. december 1979, som bestemte, at to af medlemmerne af ECEC's Steering Committee skulle vælges blandt de medlemmer, der havde to eller tre stemmer på ECEC's generalforsamling, dvs. blandt de store eksportører, der var medlemmer af EPC. For at bevise, at der bestod en institutionel forbindelse mellem ECEC og EPC, har den endvidere under sagens behandling for Retten fremhævet, dels at de to eksportkomitéer havde samme oprindelse, hvilket fremgår af Blue Circle's notat af

9. april 1981 (den anfægtede beslutning, nr. 30, punkt 1, dok. 33.126/11338, 11339 og 11340), dels det forhold, at ECEC og EPC havde et fælles sekretariat, ECMEC. Kommissionen har endvidere anført, at oplysninger vedrørende EPC blev meddelt ECEC (den anfægtede beslutning, nr. 32, punkt 2). Referatet af mødet i Paris den 23. januar 1979 (den anfægtede beslutning, nr. 30, punkt 2, dok. 33.126/12751 og 12752) nævner således følgende: »De største eksportører skal fortsat mødes fra tid til anden, og de andre medlemmer af [ECEC] skal via deres repræsentanter i denne komité orienteres om deres syn på sagerne.« I den anfægtede beslutning (nr. 32, punkt 2 og 3) har Kommissionen angivet nogle eksempler på sådanne udvekslinger af oplysninger. Selv om der ikke længere bestod nogen »institutionel forbindelse« mellem ECEC og EPC i henhold til ECEC's vedtægter af 26. september 1986, som ikke længere tillagde de store eksportører nogen særlig rolle i ECEC's Steering Committee, ser det ifølge Kommissionen imidlertid ud til, at der ind imellem fortsat blev givet oplysninger fra EPC til ECEC, også efter den 26. september 1986 [den anfægtede beslutning, nr. 32, punkt 3, og nr. 58, punkt 3, litra b)].

3804 For så vidt som Kommissionen vurderede, at EPC's princip var hjemmemarkedsprincippet, var det dens opfattelse, at forbindelsen mellem EPC og ECEC »inficerede« sidstnævntes aktiviteter.

3805 Det skal først undersøges, om de forskellige beviser, som Kommissionen har henvist til i den anfægtede beslutning (nr. 32), kan danne grundlag for at konkludere, at forbindelserne mellem EPC og ECEC var af en sådan karakter, at EPC nødvendigvis havde indflydelse på ECEC's adfærd.

3806 I denne forbindelse må det konstateres, at henset til de beviser, som Kommissionen har henvist til i den anfægtede beslutning, har det altid været ECEC's medlemmers opfattelse, at deres eksportkomité havde egne kendetegn og en identitet, der var selvstændig i forhold til EPC's.

3807 I referatet af ECEC's møde den 22. marts 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 32, punkt 2, dok. 33.126/14289-14294) anføres:

»ECEC's identitet og karakter er forskellig fra EPC, CMA [jf. ovenfor i præmis 1040] eller selv Cembureau. ECEC har været nyttig for os som et forum for medlemmer til at møde hinanden, diskutere forretninger og udveksle oplysninger om priser og statistikker samt ved at give os bedre mulighed for at vurdere markedets konkurrenceforhold.«

3808 I referatet af ECEC's møde den 23. januar 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 32, punkt 2, dok. 33.126/12667-12674) bekræftes følgende:

»EPC føler sig som et helt adskilt organ. [...] EPC ønsker at have få medlemmer, eftersom et begrænset antal deltagere fremmer diskussioner.«

3809 Det fremgår således, at ECEC's særlige kendetegn i forhold til EPC blev fremhævet af ECEC's egne medlemmer.

3810 Sagsakterne og navnlig referaterne af møderne i ECEC's Steering Committee den 21. februar 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 32, punkt 2, dok. 33.126/14266 og 14267) og den 22. januar 1986 (samme punkt, dok. 33.126/12614, 12615 og 12616) og af ECEC's møde den 23. januar 1986 (samme punkt, dok. 33.126/12667-12674) viser, at der var visse spændinger mellem ECEC og EPC. De viser, at ECEC's medlemmer forsøgte at etablere et tættere samarbejde med EPC, hvilket imidlertid blev afvist af EPC's medlemmer. I notatet af 28. maj 1986 fra Ciments français, der var medlem af EPC (den anfægtede beslutning, nr. 32, punkt 3, dok. 33.126/18218 og 18219), forklares det, at forholdet mellem ECEC og EPC var »vanskeligt«, og at der endda bestod en »mangel på tillid« mellem de to komitéer. Der blev dog givet ECEC en begrænset indrømmelse. I Ciments français's ovennævnte notat nævnes det således, at EPC's formand var blevet bedt om, at A. Gac, der var sekretær ved ECMEC, som udgjorde det fælles sekretariat for ECEC og EPC (den anfægtede beslutning, nr. 30, punkt 3), fik »tilladelse til at meddele ECEC [generelle] oplysninger til ECEC's medlemmer, som ikke havde nogen forretningsmæssige virkninger (prisvilkår, konkurrencevilkår osv.), inddelt efter lande og ikke efter selskaber«. I det samme notat fremhæves det imidlertid, at det ikke er ønskeligt, »at en repræsentant fra Policy [dvs. EPC] aflægger beretning for dette organ over for ECEC, [eftersom] der ikke er nogen afhængighed organisationerne imellem, og [da] der ikke er grund til at skabe en sådan«.

3811 Under disse omstændigheder kan Kommissionen ikke gøre gældende, at eksistensen af en forbindelse mellem ECEC og EPC i forbindelse med ECEC's Steering Committee og eksistensen af et fælles sekretariat for de to komitéer har haft indflydelse på ECEC's aktiviteter.

3812 Det skal undersøges, om oplysningerne vedrørende EPC, som faktisk blev meddelt ECEC, viser, at ECEC's formål var at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet. Nr. 32, punkt 2 og 3, i den anfægtede beslutning henviser i denne forbindelse til flere referater af møder i ECEC og i ECEC's Steering Committee, nemlig referaterne af ECEC's møder den 14. marts 1984 (dok. 33.126/14257- 14262), den 11. september 1984 (dok. 33.126/14303-14309), den 14. december 1984 (dok. 33.126/14310-14315), den 22. marts 1985 (dok. 33.126/14289-14294), den 23. januar 1986 (dok. 33.126/12667-12674) og den 23. september 1988 (dok. 33.126/12627-12634), referaterne af møderne i ECEC's Steering Committee den 21. februar 1985 (dok.

33.126/14266 og 14267), den 22. januar 1986 (dok. 33.126/12614, 12615, 12616 og 12667-12674), den 10. juni 1986 (dok. 33.126/12607-12610) samt Italcementi's håndskrevne notater vedrørende mødet i ECEC's Steering Committee den 22. september 1988, henholdsvis ECEC's møde den 23. september 1988 (dok. 33.126/3418-3421).

3813 I referatet af ECEC's møde den 14. marts 1984 nævnes det i kapitlet »Rapport fra EPC«, at det er denne komités opfattelse, at »[...] antallet af forretninger er steget betragteligt i løbet af året [på markedet] i Middelhavslandene og er gået frem på markederne ved Det Røde Hav, men er faldet i Golfen. Der er konstateret en væsentlig forbedring på andre markeder«. Følgende fremhæves i samme dokument: »Forholdet mellem Øst og Vest er vanskeligt [...] Imidlertid var kontakten mellem enkelte virksomheder [...] meget nyttig og hjalp betydeligt med at opnå et bedre prisniveau. Der blev afholdt et Øst-Vest-møde i Singapore [...].« Henset til disse angivelser må det antages, at de oplysninger, som EPC videregav til ECEC under mødet den 14. marts 1984, udelukkende vedrørte eksport til tredjelande. Under alle omstændigheder kan der ikke ud fra dette dokument påvises nogen forbindelse mellem de oplysninger, der blev videregivet på dette mødet, og en eventuel forstærkelse af hjemmemarkedsprincippet inden for ECEC.

3814 Referatet af ECEC's møde den 11. september 1984 angiver for så vidt angår EPC, at der kun var få ting at berette om. Der blev kun givet meddelelse om tidspunktet for EPC's næste møde. I referatet af ECEC's møde den 14. december 1984 nævnes det ikke i forbindelse med EPC, at der var blevet afholdt et møde mellem formændene for ECEC og EPC vedrørende forholdet mellem de to komitéer. Disse dokumenter viser heller ikke, at ECEC's aktiviteter havde til formål at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3815 Referatet af ECEC's møde den 22. marts 1985 indeholder et punkt om EPC. Det fremgår heraf, at der blev aflagt rapport om situationen på eksportmarkederne, og at oprettelsen af CMA og EPC's fremtid efter CMA's oprettelse blev drøftet. Der blev imidlertid ikke afgivet nogen oplysninger under dette møde, der blev sat i forbindelse med det indre europæiske marked.

3816 I referatet af Steering Committee's møde den 21. februar 1985 nævnes det, at »på det sidste møde i EPC, afholdt den 14. februar 1985, forhindrede tidspresset en diskussion om forholdet mellem ECEC og EPC [...]. Deltagerne bemyndigede G. Couniotakis til at fortsætte sin korrespondance med EPC's formand for at etablere et tættere gensidigt samarbejde mellem de to organisationer«. De oplysninger, der blev meddelt på dette møde, kan ikke godtgøre, at det underliggende princip for samarbejdet inden for ECEC var at forstærke hjemmemarkedsprincippet.

3817 Som Kommissionen har fremhævet i den anfægtede beslutning (nr. 32, punkt 2), fremgår det af referatet af mødet i ECEC's Steering Committee den 22. januar 1986 og af ECEC's møde den 23. januar 1986, at der var visse spændinger mellem ECEC og EPC (jf. ovenfor i præmis 3810). For så vidt angår referatet af mødet i ECEC's Steering Committee den 10. juni 1986, fremgår det af dette, at formanden for ECEC forsøgte at fjerne EPC's betænkeligheder ved at meddele oplysninger til ECEC. Det fremgår imidlertid ikke af nogen af disse referater, at der under de pågældende møder blev meddelt oplysninger vedrørende EPC, som kunne påvise, at samarbejdet inden for ECEC havde til formål at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3818 Selv om ECEC's nye vedtægter af 26. september 1986 ikke tillagde de store eksportører nogen særlig rolle i ECEC's Steering Committee, afgav EPC, som Kommissionen har fremhævet (den anfægtede beslutning, nr. 32, punkt 3), fortsat oplysninger til ECEC efter 1986.

3819 I referatet af ECEC's møde den 23. september 1988 angives det således, at oplysninger om møder med producenterne i Fjernøsten i medfør af en generel aftale mellem formændene for ECEC og EPC var tilgængelige for ECEC's medlemmer. For så vidt angår Italcementi's håndskrevne notater vedrørende mødet i ECEC's Steering Committee den 22. september 1988, henholdsvis ECEC's møde den 23. september 1988 bekræfter disse, at oplysninger fra EPC var blevet videregivet til ECEC. Italcementi noterede: »EPC -25% nei primi tre mesi — 1988-trend — Total EPC 10 mil. Hispacement, Heracles, Valenciana, Titan ~ 7 mil. — Ciments français, Lafarge, Norcem, Cementos del Mar, Hornos Ibéricos, Rezola, Blue Circle, Halkis ~ 3 mil.« og »Hispacement 1,1 mil.; Heracles 2,8 mil. ton; Titan 1,8 mil.; Valenciana 1 mil. — All destinations 10 mil.« [»EPC -25% i de første tre måneder — 1988-trend — EPC i alt 10 mio. Hispacement, Heracles, Valenciana, Titan ~ 7 mio. — Ciments français, Lafarge, Norcem, Cementos del Mar, Hornos Ibéricos, Rezola, Cementa, Blue Circle, Halkis ~ 3 mio.« og »Hispacement 1,1 mio.; Heracles 2,8 mio.; Titan 1,8 mio.; Valenciana 1 mio. — alle markeder 10 mio.«]. Som Kommissionen har bemærket (den anfægtede beslutning, nr. 32, punkt 3), var der tale om oplysninger, der var udvekslet inden for EPC, og som blev videregivet til ECEC. I notaterne fra Italcementi, som var medlem af ECEC, men ikke af EPC, nævnes EPC udtrykkeligt.

3820 Det fremgår dog af referatet af ECEC's møde den 23. september 1988, at ECEC's medlemmer på dette møde vurderede udbuddet og efterspørgslen i 1988 og 1989 på eksportmarkederne uden for Fællesskabet. I denne sammenhæng var de oplysninger, som EPC havde meddelt ECEC, og som indgår i Italcementi's håndskrevne notater, klart nyttige for ECEC's medlemmer, eftersom de gav en indikation af EPC's medlemmers eksport i 1988. Imidlertid er det hverken ud fra Italcementi's håndskrevne notater eller referatet af ECEC's møde den 23. september 1988 muligt at konkludere, at ECEC's aktiviteter havde til formål at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet ved afsætning af overskudsproduktionen. De pågældende dokumenter indeholder ingen indicier, der kan godtgøre, at de oplysninger, som EPC meddelte ECEC vedrørende de store eksportmarkeder, havde en forbindelse med beskyttelsen af de europæiske hjemmemarkeder.

3821 Selv hvis man anerkender, at hjemmemarkedsprincippet var det underliggende princip for samarbejdet inden for EPC, giver de dokumenter, der er nævnt i nr. 32 i den anfægtede beslutning, ikke mulighed for at konkludere, at den forbindelse, der bestod mellem ECEC og EPC, havde påvirket ECEC's aktiviteter på en sådan måde, at ECEC's medlemmer havde vedtaget hjemmemarkedsprincippet for aktiviteterne inden for ECEC.

C — Manglende begrænsning af ECEC's aktiviteter til de store eksportmarkeder

3822 Kommissionen har gjort gældende, at ECEC's aktiviteter ikke er begrænset til de store eksportmarkeder. I den anfægtede beslutning har den anerkendt følgende [nr. 58, punkt 3, litra c)]: »ECEC [beskæftiger sig] primært [...] med indsamling og udsendelse af information om salget på de forskellige eksportmarkeder i tredjelande.« Kommissionen har dog følgende opfattelse (samme henvisning): »Der er [...] en meget nær sammenhæng mellem [disse aktiviteter inden for ECEC] og situationen på hjemmemarkederne, som er ECEC-medlemmernes primære interesse. At få disse oplysninger skaber tryghed hos ECEC-medlemmerne med hensyn til, hvordan overskudsproduktionen afsættes. ECEC-medlemmerne får herigennem vished for, at overskudsproduktionen — bortset fra nogle ganske ubetydelige mængder — ikke sendes ud på de europæiske markeder.« Til støtte for sit argument har Kommissionen henvist til de dokumenter, der er citeret i nr. 33, punkt 4 og 5, i den anfægtede beslutning.

3823 Det skal undersøges, om der af de sidstnævnte dokumenter fremgår et ønske fra ECEC's medlemmers side om at afsætte overskudsproduktionen med henblik på at »forstærke hjemmemarkedsprincippet« (den anfægtede beslutning, nr. 58, punkt 5).

3824 For så vidt angår de dokumenter, der er nævnt i nr. 33, punkt 4, i den anfægtede beslutning, angives det i referatet af ECEC's møde den 22. marts 1985 (dok. 33.126/14289-14294): »Blue Circle havde købt 400 000 t cement i løs vægt fra DDR. Østtysklands markedsføring er aggressiv, og prisen pr. sæk kan falde til 14-15 USD fob.«

3825 Kommissionen kan imidlertid ikke på grundlag af dette referat fastslå, at samarbejdet inden for ECEC havde til formål at forstærke hjemmemarkedsprincippet ved afsætning af overskudsproduktionen. Det fremgår alene af dette referat, at Blue Circle importerede cement. Det citerede uddrag angår på ingen måde nødvendigheden af at eksportere overskudsproduktion for at sikre respekten af hjemmemarkederne.

3826 Kommissionen kan heller ikke generelt gøre følgende gældende (den anfægtede beslutning, nr. 33, punkt 4): »På de efterfølgende plenarmøder (dok. 33126/12617-12674) aflagde hvert enkelt medlem beretning om cementimporten i sit land, normalt fra østlandene.« Referaterne af

ECEC's møder den 18. april 1986 (dok. 33.126/12665 og 12666), den 11. marts 1988 (dok. 33.126/12635-12641), den 23. september 1988 (dok. 33.126/12627-12634), den 14. april 1989 (dok. 33.126/12622-12626) og den 22. september 1989 (dok. 33.126/12617-12621) indeholder intet, der tyder på, at ECEC's medlemmer udvekslede oplysninger på disse møder om importen af cement i deres lande. Under ECEC's møder den 23. januar 1986 (dok. 33.126/12667-12674), den 18. april 1986 (dok. 33.126/12660-12664), den 26. september 1986 (dok. 33.126/12654-12659), den 27. marts 1987 (dok. 33.126/12648-12653) og den 25. september 1987 (dok. 33.126/12642-12647) berettede visse af ECEC's medlemmer dog om importen i deres lande af cement fra Østeuropa, Asien og Tunesien.

3827 Det må konstateres, at ingen af de i den foregående præmis nævnte referater fastslår, at der består en forbindelse mellem import fra tredjelande og hjemmemarkedsprincippet. Ingen af referaterne nævner, at det er nødvendigt at eksportere overskudsproduktionen eller at træffe gengældelsesforanstaltninger mod import. Det fremgår endvidere af disse dokumenter, at diskussionerne vedrørende importen fra tredjelande var relateret til den konkurrence, som disses landes eksport udgjorde for ECEC-landenes eksport på de store eksportmarkeder. Den blotte omstændighed, at situationen for import fra tredjelande blev drøftet ved forskellige lejligheder, viser ikke, at »samarbejdet inden for ECEC havde til formål og til følge at forstærke hjemmemarkedsprincippet« (den anfægtede beslutning, nr. 58, punkt 5).

3828 For så vidt angår de dokumenter, der nævnt i nr. 33, punkt 5, i den anfægtede beslutning, er det, som Kommissionen har gjort gældende, korrekt, at visse referater nævner nogle oplysninger om situationen i medlemslandene. Den blotte omstændighed, at en oplysning om et marked inden for Fællesskabet blev nævnt under et møde i ECEC eller i ECEC's Steering Committee, viser ikke nødvendigvis, at ECEC's aktiviteter havde til formål at »forstærke hjemmemarkedsprincippet« (den anfægtede beslutning, nr. 58, punkt 5) eller — med andre ord — »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutnings artikel 5). Det må derfor undersøges, om Kommissionen med rette har kunnet konkludere, at de oplysninger om hjemmemarkederne, som blev udvekslet, havde en forbindelse med hjemmemarkedsprincippet.

3829 I nr. 33, punkt 5, i den anfægtede beslutning har Kommissionen henvist til fem dokumenter, nemlig referaterne af møderne i ECEC's Steering Committee den 26. marts 1987 (dok. nr. 33.126/12594-12598) og den 10. marts 1988 (dok. 33.126/12579, 12580 og 12581), Italcementi's notater vedrørende ECEC's Steering Committees møde den 22. september 1988, henholdsvis vedrørende ECEC's møde den 23. september 1988 (dok. 33.126/3415, 3416 og 3419), Italcementi's notater vedrørende mødet i ECEC's Steering Committee den 16. december 1988 (dok. 33.126/3401 og 3402) og referatet af mødet i ECEC's Steering Committee den 13. april 1989 (dok. 33.126/12566-12569).

3830 Referatet af mødet i ECEC's Steering Committee den 26. marts 1987 nævner en nedgang på 24% i eksporten for 1986: »Nedgangen var særlig markant i Egypten, hvor vores medlemmer leverede mindre end halvdelen af mængden i 1985. Saudi Arabien fortsatte den nedadgående kurve. I Vestafrika angik ændringen hovedsageligt klinker, som gik ned med 300 000 tons.« Det angives endvidere, at Spanien, Frankrig og Tyrkiet har haft en markant nedgang i deres eksport. For så vidt angår Spanien bemærkes: »Spanien har oplevet en god efterspørgsel på hjemmemarkedet, som delvis udlignede den mistede eksport. Den spanske industri har indskrænket sin kapacitet.«

3831 Referatet af mødet i Steering Committee den 10. marts 1988 forklarer: »Den fortsatte spanske nedgang [i eksporten] er et politisk spørgsmål. De spanske producenter finder, at opretholdelsen af et højt produktionsniveau ikke har noget kommercielt eller politisk formål, og de er derfor fast besluttet på at holde deres eksport på et minimum.«

3832 De referater, der er nævnt i de to ovenstående præmisser, gør det ikke muligt at konkludere, at ECEC's medlemmer havde til hensigt at afsætte deres overskudsproduktion med henblik på at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder. Referaterne indeholder alene oplysninger vedrørende ét ECEC-medlem, nemlig Spanien. Hvis ECEC's formål var at afsætte overskudsproduktion, ville ECEC's Steering Committee, stillet over for et væsentligt fald i ECEC's medlemmers eksport til verdensmarkederne, som referaterne beretter om, også på deres møde den 26. marts 1987 og den 10. marts 1988 have været tilbøjelige til at diskutere de andre hjemmemarkeder inden for Fællesskabet og ikke blot det spanske marked, som netop ikke udgjorde noget problem i forhold til hjemmemarkedsprincippet, eftersom der var en betydelig intern efterspørgsel, og da der skete indskrænkninger i kapaciteten.

3833 Det bemærkes, at ECEC's vedtægtsmæssige formål var samarbejdet mellem de europæiske producenter, der eksporterer forskellige typer grå cement til verdensmarkederne (jf. ovenfor i præmis 3788). I denne sammenhæng ville det spanske medlem af Steering Committee forklare de andre medlemmer, hvorfor de spanske producenter kun i begrænset omfang var til stede på de store eksportmarkeder. Kommissionen har under alle omstændigheder ikke forklaret i den anfægtede beslutning, hvordan udvekslingen af oplysninger, som er nævnt i uddragene af referaterne af møderne i ECEC's Steering Committee den 26. marts 1987 og den 10. marts 1988, kan have haft til formål at styrke hjemmemarkedsprincippet.

3834 Under disse omstændigheder viser referaterne af møderne den 26. marts 1987 og den 10. marts 1988 ikke, at ECEC's aktiviteter var ulovlige.

3835 Italcementi's notater om mødet i ECEC, henholdsvis i ECEC's Steering Committee den 22. og 23. september 1988 nævner følgende oplysninger:

— »il silo flottante, che era all'ancora nel porto di Brest, a seguito di probabili accordi con Lafarge ha ripreso il mare diretto apparentemente verso Algeri; il silo flottante Gizan è sempre fermo in rada nel porto di Sète; detta unità sembrerebbe bene accolta dalla compagnia portuale, la quale vorrebbe nella fare uno sgarbo alla Lafarge rea di aver chiuso una cementeria in zona, dalla quale veniva esitato cemento in esportazione«.

— [»[...] den flydende silo, der lå i havnen i Brest, [er] nu øjensynlig [...] på vej mod Alger, muligvis efter aftaler med Lafarge [...]; den flydende Gizan-silo ligger stadigvæk i havnen i Sète til stor glæde for dokarbejderne, der gerne vil have hævn for, at Lafarge har lukket en cementfabrik i området, hvorfra der blev eksporteret cement.«]

— »Blue Circle acquista clinker dal Libano (cementeria Holderbank) per U.K.; Tipo quasi a basso tenero in alkali acquista anche dal Belgio.«

— [»Blue Circle har købt klinker fra Liban (Holderbank) til Det Forenede Kongerige og køber også type med lav alkaligrad i Belgien.«]

3836 Disse angivelser må sættes i forbindelse med det punkt i referatet af ECEC's møde den 23. september 1988 (dok. 33.126/12627-12634), hvori det under »Importterminaler« anføres:

»Torrella anmoder om, at der bliver udarbejdet og fremsendt en revideret liste over flydende terminaler til medlemmerne. Det er åbenbart, at det er de enkelte medlemmer, der er i besiddelse af oplysninger om terminalerne, og medlemmerne blev derfor anmodet om at fremsende sådanne oplysninger til sekretariatet. Oplysningerne vil blive indsamlet og udsendt til alle medlemmer.«

3837 Selv om Italcementi's notater om møderne den 22. og 23. september 1988 nævner et forhold, som vedrører markedet inden for Fællesskabet, nemlig at Blue Circle til Det Forenede Kongerige importerer cement fra Libanon og Belgien, kan de ikke godtgøre, at ECEC's medlemmer havde til hensigt gennem deres samarbejde i denne kreds at forstærke hjemmemarkedsprincippet ved at afsætte deres overskudsproduktion. Da Blue Circle importerede cement, havde selskabet åbenbart ikke problemer med overskudsproduktion.

3838 I Italcementi's notater fra mødet i ECEC's Steering Committee den 16. december 1988 nævnes det, at Det Forenede Kongerige i 1989 var nødsaget til at importere 2 mio. t cement og klinker. Det bemærkes i notatet, at hvis Italcementi fik »lov til det« som Intertrading — hvilket i den anfægtede beslutning er oversat med »fik 'lov til det' som handelsselskab« — kunne virksomheden gå ind i leverancer til Det Forenede Kongerige, f.eks. med cement fra Jugoslavien.

3839 Under sagens behandling for Retten har Kommissionen fremhævet, at ordene »fik lov til det« blev anvendt i Italcementi's notater. Af disse fremgår det ifølge Kommissionen, at inden for rammerne af ECEC var eksport til de andre medlemslande underlagt en forudgående tilladelse, hvilket viser, at det underliggende princip for samarbejdet inden for ECEC var hjemmemarkedsprincippet.

3840 Italcementi har imidlertid i sit svar af 23. juni 1998 på et skriftligt spørgsmål fra Retten med støtte i dokumentbeviser forklaret, at selskabet den 16. november 1988 stiftede selskabet Intertrading for at deltage på det internationale marked for handel med cement. På det tidspunkt, hvor notaterne vedrørende mødet i ECEC's Steering Committee den 16. december 1988 blev udarbejdet, dvs. den 21. december 1988, var Intertrading imidlertid endnu ikke registreret i selskabsregistret, hvilket var en absolut betingelse for at kunne udøve erhvervsmæssig virksomhed. På dette tidspunkt havde Intertrading således endnu ikke »fået lov« til at drive virksomhed.

3841 Den af Italcementi anførte forklaring må lægges til grund. Anvendelsen af stort bogstav ved betegnelsen »Intertrading« i notaterne vedrørende mødet i ECEC's Steering Committee den 16. december 1988 viser, at der henvises til et selskab. Italcementi har fremlagt bevis for, at Intertrading blev registreret i selskabsregistret den 9. januar 1989. Fra denne dato havde selskabet således »lov« til at udøve sin erhvervsvirksomhed. Som følge heraf kan det ikke udledes af ordene »fik lov til det« i Italcementi's notater om mødet i ECEC's Steering Committee den 16. december 1988, at ECEC's formål var at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3842 Det må endvidere konstateres, at de pågældende notater viser, at Det Forenede Kongerige var nødsaget til at importere cement for at efterkomme den interne efterspørgsel, hvilket er udtryk for, at udbuddet på det pågældende marked var mindre end efterspørgslen. Notaterne viser også, at Italcementi ikke længere havde problemer med overskudsproduktion, idet selskabet anså det for at være en mulighed for at eksportere cement fra Jugoslavien til Det Forenede Kongerige.

3843 Notaterne kan således på ingen måde godtgøre, at formålet med ECEC's aktiviteter var at afsætte overskudsproduktionen med henblik på at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3844 Endelig oplyses det i referatet af mødet i ECEC's Steering Committee den 13. april 1989:

»[...] den franske eksport af klinker er gået tilbage som følge af den begrænsede kapacitet og den kraftige efterspørgsel på mere interessante nabomarkeder. Selv om den franske eksport til

lande uden for Vesteuropa er faldet, kunne der i første kvartal af 1989 konstateres en stigning på 8% i det samlede salg til såvel hjemmemarkedet som eksportmarkederne.«

3845 Det anføres i de håndskrevne notater fra G. Leboeuf, Ciments français, vedrørende plenarmødet i ECEC den 14. april 1989 i Bruxelles (den anfægtede beslutning, nr. 31, punkt 3, dok. 33.126/18201-18204), at nedgangen i cementeksporten i »1988 nærmere skyldtes mangel på kapacitet i Europa på grund af gode hjemmemarkeder og en præference for at prioritere den intereuropæiske samhandel til en bedre pris end på de store eksportmarkeder højere end en stærk udenlandsk konkurrence«.

3846 Indholdet af disse to dokumenter modsiger Kommissionens opfattelse af, at »samarbejdet inden for ECEC havde til formål og til følge at forstærke hjemmemarkedsprincippet« (den anfægtede beslutning, nr. 58, punkt 5) ved »afsætning af overskudsproduktionen« (nr. 58, punkt 2 og 3). Faktisk var eksporten til ikke-europæiske markeder blevet begrænset og afsat i Europa. Der er ikke foretaget nogen bedømmelse af denne faktiske omstændighed i de ovennævnte dokumenter vedrørende møderne den 13. og 14. april 1989, selv om det i G. Leboeuf's notater anføres, at »det er muligt, at den samlede globale efterspørgsel overordnet set kan være svær at efterkomme, særlig da nye produktionsenheder sjældent forekommer«.

3847 Det følger heraf, at Kommissionen ikke, som den har gjort det i den anfægtede beslutning, kan gøre gældende, at »[samordningen inden for ECEC] påvirkede [ECEC's medlemmers] forretningsbeslutninger på deres hjemmemarkeder, for uden disse samråd, og uden at vide, hvilke mængder der kunne eksporteres, og hvilke priser der kunne anvendes, ville de have kunnet beslutte at afsætte mere i medlemsstaterne og dermed have ændret strukturen i samhandelen inden for EF« (nr. 58, punkt 4), og at »ECEC-medlemmerne [...] herigennem [får] vished for, at overskudsproduktionen — bortset fra nogle ganske ubetydelige mængder — ikke sendes ud på de europæiske markeder« (nr. 58, punkt 3). Det følger af de dokumenter, der er nævnt ovenfor i præmis 3844 og 3845, at såfremt prisen i Europa var mere interessant end priserne på de store eksportmarkeder, ville ECEC's medlemmer foretrække den intereuropæiske samhandel.

3848 Det følger af det ovenstående, at Kommissionen ikke har godtgjort, at de diskussioner, der lejlighedsvis fandt sted under ECEC's plenarmøder eller i ECEC's Steering Committee om importen til medlemslandene fra østlandene (den anfægtede beslutning, nr. 33, stk. 4) og om hjemmemarkederne (den anfægtede beslutning, nr. 33, stk. 5), havde nogen forbindelse med hjemmemarkedsprincippet. Ingen af disse dokumenter nævner — selv ikke indirekte — nødvendigheden af at afsætte overskudsproduktionen. For så vidt angår henvisningerne til hjemmemarkederne inden for Fællesskabet vedrører de enten problemerne med underproduktion, eftersom de viser, at visse europæiske producenter (Blue Circle og Italcementi) påtænkte at importere cement, eller de forklarer nedgangen i den spanske eksport uden for Europa. Endvidere taler to dokumenter, nemlig referatet af mødet i ECEC's Steering Committee den 13. april 1989 og G. Leboeuf's håndskrevne notater om plenarmødet i ECEC den 14. april

1989 i Bruxelles, direkte imod Kommissionens opfattelse af, at »samarbejdet inden for ECEC havde til formål og til følge at forstærke hjemmemarkedsprincippet« (den anfægtede beslutning, nr. 58, punkt 5) ved »afsætning af overskudsproduktionen« (nr. 58, punkt 2 og 3).

Sammenfatning

3849 De dokumenter, der er anført i nr. 31-34, 58 og 60 i den anfægtede beslutning, godtgør ikke — ej heller set som et hele — at ECEC's medlemmer i forbindelse med deres samarbejde inden for denne eksportkomité havde som mål af afsætte deres overskudsproduktion med henblik på at styrke hjemmemarkedsprincippet.

3850 Da aktiviteterne inden for ECEC i den anfægtede beslutnings artikel 5 er anset for at udgøre en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, under henvisning til, at de havde til formål »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, nr. 58, punkt 5 og 6), må artikel 5 i den anfægtede beslutning annulleres, idet bemærkes, at det er ufornødent at undersøge de andre anbringender og argumenter, som de berørte sagsøgere har gjort gældende.

XI — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190 samt af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der i forbindelse med EPC forelå en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri (den anfægtede beslutning, artikel 6)*

Indledende bemærkninger

3851 Det fastslås i den anfægtede beslutnings artikel 6, at Lafarge, Titan, Heracles, Halkis, Ciments français, Blue Circle, Hispacement, Hornos Ibéricos, Valenciana og dette selskabs datterselskab Cementos del Mar har overtrådt bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1 »ved — inden for rammerne af EPC — at have deltaget i en fortsat samordnet praksis, der gik ud på at undersøge situationen på EF-markederne, fordele markederne i tredjelande, fastsætte priserne for produkter, der var bestemt til storeksport, udveksle individualiserede oplysninger om de mængder, der var til rådighed til eksport, og om eksporten til tredjelande, og som havde til formål at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF«.

3852 Kommissionen har fastsat begyndelsestidspunktet for denne overtrædelse til den 1. juli 1981, undtagen for de spanske virksomheders vedkommende, for hvem begyndelsestidspunktet er

fastsat til den 1. januar 1986. Overtrædelsen er anset for at have varet til den 19. maj 1989 for alle de berørte virksomheders vedkommende, bortset fra Blue Circle og Ciment français, for hvem sluttidspunktet er fastsat til henholdsvis den 12. oktober 1987 og den 17. februar 1989.

3853 Ciments français (sag T-39/95), Lafarge (sag T-43/95), Valenciana (sag T-52/95), Heracles (sag T-57/95), Titan (sag T-64/95), Hornos Ibéricos (sag T-69/95), Blue Circle (sag T-88/95) og Halkis (sag T-104/95) har både bestridt, at den fastslåede overtrædelse forelå, og at de deltog i denne. Valenciana, Hornos Ibéricos og Blue Circle har endvidere gjort gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat, idet de ikke i tilstrækkeligt omfang havde adgang til dokumenterne i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure, således at de blev afskåret fra diskulperende oplysninger vedrørende det klagepunkt, der er indeholdt i den anfægtede beslutnings artikel 6. Hornos Ibéricos og Halkis har ligeledes gjort gældende, at beslutningen i strid med traktatens artikel 190 ikke er tilstrækkelig begrundet for så vidt angår den overtrædelse, der er konstateret i beslutningens artikel 6.

Den anfægtede beslutning

3854 EPC og den samordnede praksis, der er konstateret i forbindelse med denne komité, er omhandlet i nr. 30, 35, 36, 37, 59 og 60 i den anfægtede beslutning.

3855 Kommissionen har indledningsvis gennemgået den historiske baggrund for EPC's tilblivelse (nr. 30 og 35). Cembureau nedlagde sit eksportudvalg som følge af »[Fællesskabets] modvilje mod enhver form for karteller« (internt notat af 9.4.1981 fra Blue Circle (den anfægtede beslutning, nr. 30, punkt 1, dok. 33.126/11338, 11339 og 11340)), hvilket gav anledning til oprettelsen af »London Club«. Kommissionen har forklaret, at de store eksportører i 1978 mente, at de burde mødes uden for »London Club«, hvilket førte til oprettelsen af EPC (nr. 30, punkt 2). Der er tale om en uformel komité for virksomhedsledere (nr. 35, punkt 2).

3856 Kommissionen har endvidere nævnt de forskellige virksomheder, som den anser som medlemmer af EPC, herunder Ciments français, Lafarge, Valenciana, Heracles, Titan, Hornos Ibéricos, Blue Circle og Halkis (nr. 35, punkt 3). Kommissionen har angivet, at den ikke er i besiddelse af EPC's vedtægter, men at EPC ifølge A. Gac's udtalelser aldrig har haft nogen (nr. 35, punkt 4).

3857 Kommissionen har udledt EPC's formål af de forskellige beviser, der er nævnt i nr. 35, punkt 5-9, og nr. 36 og 37 i den anfægtede beslutning.

3858 Den har forklaret, at ifølge et håndskrevet notat fra Ciments français (nr. 35, punkt 5, dok. 33.126/4365) var baggrunden for at oprette EPC, at »formændene ønskede at få kontrol med eksportørerne«. Kommissionen har gjort gældende, at denne fortolkning synes bekræftet af ovennævnte interne notat af 9. april fra Blue Circle, hvori det nævnes, at »medlemmerne skulle repræsenteres på topplan«.

3859 Kommissionen anerkender, at EPC's aktiviteter hovedsageligt angik eksportmarkederne, og at samarbejdet inden for EPC gik ud på markedsdeling, prisfastsættelse, udveksling af oplysninger og forsøg på at nå frem til aftaler med andre eksportorganisationer i Asien (nr. 37). Den har dog gjort gældende, at visse af de dokumenter, der er nævnt i nr. 35, og de dokumenter, der er nævnt i nr. 36 i den anfægtede beslutning, viser, at EPC ikke kun beskæftigede sig med eksport til lande uden for Europa, men også med eksport fra det ene europæiske land til det andet (nr. 36, punkt 1).

3860 I den del af den anfægtede beslutning, der omhandler den retlige vurdering af EPC's aktiviteter, har Kommissionen under henvisning til tre faktorer (jf. nedenfor i præmis 3870-3873) gjort gældende, at der er en forbindelse mellem EPC's aktiviteter og hjemmemarkedsprincippet (den anfægtede beslutning, nr. 59, stk. 1).

3861 Kommissionen har gjort følgende gældende (samme punkt, sidste afsnit):

»[...] EPC's virksomhed [består] hovedsagelig i indsamling og udbredelse af oplysninger om medlemmernes salg på de forskellige eksportmarkeder i tredjelande. Desuden deler medlemmerne eksportmarkederne mellem sig indbyrdes og fastsætter eller oplyser hinanden om de priser, der anvendes eller skal anvendes på de forskellige markeder. Alt dette er imidlertid snævert knyttet til EPC-medlemmernes overvejende interesse for hjemmemarkederne. At få disse oplysninger skaber nemlig tryghed blandt EPC-medlemmerne med hensyn til, hvor overskudsproduktionen effektivt afsættes. EPC-medlemmerne får således vished for, at overskuddet ikke, bortset fra ganske ubetydelige mængder, sendes ud på de europæiske markeder.«

3862 Da respekten af hjemmemarkederne var selve grundlaget for EPC's aktiviteter, har Kommissionen konkluderet (nr. 59, stk. 2, første afsnit), at »et af EPC's formål er at begrænse konkurrencen inden for EF«.

3863 Den har derefter konkluderet (nr. 59, punkt 3), at samarbejdet inden for EPC gennem de aktiviteter, der er omhandlet i nr. 36 og 37 i den anfægtede beslutning, udgør en samordnet praksis, ved hvilken »EPC-medlemmerne [gav] afkald på at føre en uafhængig afsætningspolitik, men indførte en solidaritet og en kontrol, der tog sigte på at forhindre konkurrenter i at trænge ind på de respektive hjemmemarkeder inden for EF«.

Samordnet praksis med det formål at undgå, at konkurrenter trængte ind på de respektive hjemmemarkeder inden for Fællesskabet

3864 Ciments français, Lafarge, Valenciana, Heracles, Titan, Hornos Ibéricos, Blue Circle og Halkis har ikke bestridt, at de var tilknyttet EPC. De har heller ikke bestridt de faktiske omstændigheder, der er konstateret i nr. 37, punkt 3-6, i den anfægtede beslutning, nemlig at deltagerne i EPC opdelte de store eksportmarkeder, fastsatte deres eksportpriser og udvekslede oplysninger om deres eksport.

3865 De pågældende sagsøgere har fremhævet, at deres samarbejde inden for EPC havde til formål at hæve eksportpriserne for cement. Dette samarbejde havde imidlertid ikke nogen forbindelse med et hjemmemarkedsprincip. EPC's aktiviteter angik kun markederne i tredjelande uden for Fællesskabet, hvorfor de ikke faldt ind under anvendelsesområdet for traktatens artikel 85, stk. 1. Ifølge sagsøgerne ville Kommissionens opfattelse indebære, at enhver aftale om eksport fra virksomheder, der har overkapacitet, udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

3866 Blue Circle har fremhævet, at det ikke var et spørgsmål om at afsætte overskudsproduktion inden for rammerne af EPC. Såfremt EPC havde opfyldt sit formål om at hæve eksportpriserne, ville reglen om udbud og efterspørgsel have medført, at mængden til eksport ville være blevet begrænset.

3867 Kommissionen er derimod af den opfattelse, at EPC's aktiviteter har fordrejet konkurrencen inden for Fællesskabet (den anfægtede beslutning, nr. 59) og påvirket samhandelen mellem medlemsstaterne (den anfægtede beslutning, nr. 60). Ifølge Kommissionen var respekten af hjemmemarkederne inden for Cembureau-landene selve grundlaget for samarbejdet inden for EPC om de store eksportmarkeder (den anfægtede beslutning, nr. 35, punkt 9, nr. 37, punkt 1, og nr. 59, punkt 2). Samarbejdet inden for EPC, der er beskrevet i nr. 36 og 37 i den anfægtede beslutning, er som følge heraf i beslutningens artikel 6 blevet anset for at være en fortsat samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, med det formål »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF«.

3868 Som Kommissionen har fremhævet (den anfægtede beslutning, nr. 37, punkt 1), kan det kun konstateres, at et samarbejde mellem virksomheder på eksportmarkederne udgør en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, hvis dette samarbejde har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for Fællesskabet, eller hvis det kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne (jf. den ovenfor i præmis 651 nævnte dom i sagerne Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 580, 599, 600 og 601, og den ovenfor i præmis 1335 nævnte dom i sagerne CRAM og Rheinzink mod Kommissionen, dommens præmis 24-31).

3869 For at vurdere, om EPC's medlemmer inden for rammerne af EPC har deltaget i en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, skal det således undersøges, om Kommissionen har godtgjort, at medlemmernes samarbejde inden for EPC havde til formål »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6).

3870 I den anfægtede beslutning [nr. 59, punkt 1, litra a), b) og c)] har Kommissionen i det væsentlige henvist til følgende oplysninger for at fastslå, at der var en sammenhæng mellem EPC's aktiviteter og hjemmemarkedsprincippet.

3871 Den har først gjort følgende gældende [punkt 1, litra a)]:

»[Ifølge et notat fra Ciments français] [ønskede] formændene med oprettelsen af EPC '[...] at få kontrol med eksportørerne' (se nr. 35, punkt 5) [dok. 33.126/4454]. Ciments français definerer WCC [jf. ovenfor i præmis 21] i forhold til EPC og nævner, at WCC er en 'uformel klub, der har samme funktion for hvid cement, som Policy har for grå cement' [internt notat af 7.3.1989 fra Ciments français, dok. 33.126/4666 og 4467], og WCC bygger på hjemmemarkedsprincippet.«

3872 Den har endvidere fremhævet [punkt 1, første afsnit, litra b)] den historiske tilknytning mellem Cembureau og EPC og den omstændighed, at EPC's medlemmer, via deres nationale organisationer, er indirekte medlemmer af Cembureau.

3873 Endelig har Kommissionen anført [punkt 1, litra c)], at problemerne på de enkelte medlemsstaters hjemmemarkeder gentagne gange blev drøftet i EPC. EPC's medlemmer har således selv skabt en sammenhæng mellem hjemmemarkederne og eksportmarkederne.

3874 Det skal undersøges, om de forbindelser, der bestod mellem EPC og Cembureau, udgjorde et indicium for, at der forelå en sammenhæng mellem EPC's aktiviteter og hjemmemarkedsprincippet (A). Herefter gennemgås de interne notater fra Ciments français (B) og de dokumenter, der stammer fra EPC, og hvoraf det skulle fremgå, at denne komités medlemmer selv havde skabt en sammenhæng mellem hjemmemarkederne og EPC's aktiviteter (C).

A — Forbindelse mellem EPC og Cembureau

3875 Kommissionen har for at påvise, at EPC's aktiviteter havde til formål at sikre respekten af de europæiske hjemmemarkeder, fremhævet den historiske tilknytning, der bestod mellem Cembureau og EPC (den anfægtede beslutning, nr. 59, punkt 1, første afsnit). Den har tilføjet, at EPC's medlemmer i deres egenskab af indirekte medlemmer af Cembureau alle var forpligtet til at følge hjemmemarkedsprincippet [samme punkt, litra b)].

3876 Ciments français, Lafarge og Hornos Ibéricos har anført, at der ikke bestod nogen institutionel forbindelse mellem Cembureau og EPC. Det var ECEC — og ikke EPC — som trådte i stedet for »London Club«, hvorfor der ikke har været nogen historisk tilknytning mellem Cembureau og EPC (jf. ovenfor i præmis 3855). Endvidere var EPC's medlemmer fjendtlige over for Cembureau. De sagsøgere, der er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 6, har ligeledes fremhævet, at deres egenskab af indirekte medlemmer af Cembureau ikke på nogen måde kan støtte Kommissionens opfattelse i nærværende sag.

3877 Det må konstateres, at Blue Circle's notat af 9. april 1981 (den anfægtede beslutning, nr. 30, punkt 1, dok. 33.126/11338, 11339 og 11340) viser, at der ikke bestod nogen institutionel forbindelse mellem Cembureau og EPC. EPC og ECEC blev oprettet efter, at Cembureau havde besluttet ikke længere at administrere et eksportudvalg selv (jf. ovenfor i præmis 3855). Under disse omstændigheder har Kommissionen ikke af en historisk tilknytning mellem Cembureau og EPC kunnet udlede, at Cembureau's aktiviteter efter oprettelsen af EPC, nemlig indgåelsen af Cembureau-aftalen på delegationsledernes møde den 14. januar 1983, havde indflydelse på EPC's aktiviteter.

3878 Selv om det er korrekt, at EPC's medlemmer alle var indirekte medlemmer af Cembureau, kan denne omstændighed heller ikke i sig selv bevise, at hjemmemarkedsprincippet var selve grundlaget for samarbejdet inden for EPC. Argumentet i den anfægtede beslutning om, at EPC's medlemmer gennem deres indirekte medlemskab af Cembureau havde »pligt til at følge hjemmemarkedsprincippet« [den anfægtede beslutning, nr. 59, punkt 1, litra b)], må således forkastes. I denne passage i den anfægtede beslutning antager Kommissionen blot det, den skal bevise, nemlig at der bestod en forbindelse mellem EPC's aktiviteter og hjemmemarkedsprincippet. Det kan ikke på forhånd udelukkes, at visse indirekte medlemmer af Cembureau — inden for rammerne af EPC — havde etableret et samarbejde uden nogen forbindelse til et princip om respekt af hjemmemarkederne inden for Cembureau-landene. Det er i denne forbindelse ikke bestridt, at EPC blev oprettet i 1978 (A. Gac's svar af 30.3.1990 på en begæring fra Kommissionen om oplysninger (den anfægtede beslutning, nr. 35, punkt 2, dok. 33.126/16766-16777, herunder navnlig 16772)), og dermed fem år før indgåelsen af Cembureau-aftalen på delegationsledernes møde den 14. januar 1983.

3879 Det skal endvidere fremhæves, at for EPC's medlemmer, der alle var indirekte medlemmer af Cembureau, er beviset for deres tiltrædelse af Cembureau-aftalen, at de deltog i en gennem-

førelsesforanstaltning til denne aftale (jf. ovenfor i præmis 1309, 1310, 1440 og 1441), der havde samme formål som Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1 og 2, og nr. 65, punkt 3, første afsnit). Imidlertid har Kommissionen i virkeligheden draget en cirkelslutning ved med henblik på at påvise, at ECEC's aktiviteter var ulovlige, at tage udgangspunkt i en formodning om, at disse virksomheder havde tiltrådt hjemmemarkedsprincippet som følge af deres direkte eller indirekte medlemskab af Cembureau. I forbindelse med denne cirkelslutning er virksomhedernes tiltrædelse af Cembureau-aftalen blevet anset for bevist ved deres deltagelse i et kartel med samme formål som Cembureau-aftalen, mens det under hensyn til en formodet tiltrædelse af hjemmemarkedsprincippet er anset for bevist, at formålet var det samme.

3880 Med henblik på at fastslå, at den adfærd, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, er ulovlig, må Kommissionen således godtgøre, at EPC's aktiviteter havde til formål at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet, uden at den baserer sin afgørelse på en formodning om en tiltrædelse af dette princip på grundlag af EPC's medlemmers indirekte medlemskab af Cembureau. Alene på denne betingelse vil EPC's medlemmers deltagelse i denne eksportkomités aktiviteter kunne anses for at være et klart udtryk for deres tiltrædelse af den fælles regel om respekt af hjemmemarkederne.

3881 Hvis de andre forhold, der er gjort gældende i nr. 30, 35, 36, 37, 59 og 60 i den anfægtede beslutning, viser, at EPC's medlemmer søgte »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6), og at samarbejdet inden for EPC og Cembureau-aftalen derfor havde samme formål, vil EPC's medlemmers indirekte medlemskab af Cembureau være et relevant forhold ved afgørelsen af, om EPC's aktiviteter udgjorde en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen (jf. nedenfor i præmis 4096-4101).

B — Ciments français's interne notater

3882 Valenciana har anført, at Ciments français's interne notater (dok. 33.126/4454, 4466 og 4467), der er kommenteret i nr. 35, punkt 5 og 6, og nr. 59, punkt 1, litra b), i den anfægtede beslutning, kun har en beskeden bevisværdi, eftersom de hverken kommer fra EPC eller fra selskabet selv, og da de kun kan være bindende for deres ophavsmand. Hornos Ibéricos har gjort gældende, at det ikke kan antages, at de pågældende notater havde én og samme ophavsmand, og at notaterne blev udarbejdet kort tid efter hinanden.

3883 Det bemærkes, at den omstændighed, at Valenciana ikke deltog i udarbejdelsen af de notater, der er nævnt i den anfægtede beslutning i forbindelse med den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, ikke kan medføre, at notaterne ikke kan gøres gældende over for selskabet som bevis for denne overtrædelse (den ovenfor i præmis 1053 nævnte dom i sagen Empresa Nacional Siderúrgica mod Kommissionen, dommens præmis 312). I det

foreliggende tilfælde er det ikke reelt bestridt, at de pågældende notater, som blev fundet på Ciments français's salgsdirektørs kontor, stammer fra dette selskab. Ciments français er et af de stiftende medlemmer af EPC, som bl.a. kontinuerligt har deltaget i denne komité fra 1978 til den 17. februar 1989 (ikke bestridt svar af 30.3.1990 fra A. Gac på en begæring fra Kommissionen om oplysninger (dok. 33.126/16766-16777, herunder navnlig 16772)). Under disse omstændigheder — og uafhængigt af spørgsmålet om, hvorvidt de pågældende notater er udarbejdet af den samme person og inden for den samme periode — må de oplysninger, der er indeholdt i disse notater, anses for at være pålidelige beviser, som Kommissionen med rette har kunnet anvende som grundlag for at påvise, at EPC's aktiviteter var ulovlige.

3884 Det kan endvidere konstateres, at følgende anføres i det udaterede notat fra Ciments français (den anfægtede beslutning, nr. 35, punkt 6, dok. 33.126/4454): »[WCC] er en klub: formål: at beskytte hjemmemarkederne — regel: alle respekterer de andres hjemmemarkeder og eksporterer deres overskudsproduktion efter fælles overenskomst.« Det angives i Ciments français's andet notat, dateret den 7. marts 1989 (samme punkt, dok. 33.126/4466 og 4467), at WCC er »en uformel klub, der har samme funktion for hvid cement, som Policy har for grå cement«. Ingen af de pågældende sagsøgere har bestridt, at henvisningen til »Policy« er en henvisning til EPC.

3885 Disse notater fra Ciments français udgør derfor et objektivt indicium for, at EPC's medlemmer søgte at forstærke hjemmemarkedsprincippet ved at afsætte deres overskudsproduktion i tredjelande.

3886 Hornos Ibéricos har imidlertid gjort gældende, at Kommissionen har citeret det udaterede notat fra Ciments français (dok. 33.126/4454) fejlagtigt i den anfægtede beslutning. Dette notat indeholder ikke den passage, der er gengivet i nr. 35, punkt 6, i den anfægtede beslutning og i meddelelsen af klagepunkter (nr. 27), og som har følgende ordlyd: »[WCC] er en klub: formål: at beskytte hjemmemarkederne.«

3887 Dette argument må forkastes. Den pågældende passage optræder på bagsiden af dokument 33.126/4454, hvoraf der forelå en kopi af såvel for- som bagsiden i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), og passagen er blevet citeret korrekt både i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning.

3888 Kommissionen har i den anfægtede beslutning henvist til udtrykket »les Pdr. ont voulu contrôler les exportateurs« i det udaterede notat fra Ciments français (dok. 33.126/4454) i forbindelse med sin konklusion om, at »formændene ønskede at få kontrol med eksportørerne«.

3889 Det er Hornos Ibéricos's opfattelse, at »Pdr.« kan betyde »producteurs« (producenter), men ikke »présidents« (formænd). Kommissionen har med vilje oversat forkortelsen forkert for at

kunne fastslå, at dette dokument var i overensstemmelse med indholdet af Blue Circle's notat af 9. april 1981 (dok. 33.126/11338, 11339 og 11340), hvori det nævnes, at selskaberne var repræsenteret i EPC »på topplan«.

3890 Spørgsmålet om, hvorvidt »Pdr.« betød »formænd« eller »producenter«, er imidlertid ikke afgørende. Det afgørende er, at de pågældende notat fra Ciments français gav udtryk for et klart ønske om at få kontrol med eksportørerne. Såfremt de to notater fra Ciments français (dok. 33.126/4454, 4466 og 4467) sammenholdes, fremgår det, at denne kontrol var nødvendig for at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet.

3891 Disse notater, læst i sammenhæng, udgør også et objektivt indicium for, at EPC's aktiviteter havde til formål »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6).

3892 Ciments français har gjort gældende, at ophavsmanden til notatet af 7. marts 1989 (dok. 33.126/4466 og 4467) med angivelsen af, at WCC var en uformel klub, der havde samme funktion for hvid cement, som Policy havde for grå cement, udelukkende ville understrege, at WCC — som EPC — ligeledes havde til formål at repræsentere de førende eksportselskaber for hvid cement.

3893 Dette argument må forkastes. Den parallel mellem WCC og EPC, som ophavsmanden til notatet af 7. marts 1989 har påpeget, er generel. Det udaterede notat fra Ciments français (dok. 33.126/4454) anfører utvetydigt, at hjemmemarkedsprincippet var selve grundlaget for WCC's aktiviteter. Når henses til, at den parallel mellem de to selskaber, der er anført i notatet af 7. marts 1989, er generel, udgør de to pågældende notater, læst i sammenhæng, et objektivt indicium for, at EPC's medlemmer med deres samarbejde inden for denne eksportkomité tilstræbte at fastholde hjemmemarkedsprincippet. Der foreligger endvidere talrige andre indicier (jf. nedenfor i præmis 3894-3915), der støtter den fortolkning af de interne notater fra Ciments français (dok. 33.126/4454, 4466 og 4467), der er foretaget i den anfægtede beslutning, og ifølge hvilken respekten af hjemmemarkederne inden for Cembureau-landene var selve grundlaget for samarbejdet inden for EPC om storeksport.

C — Dokumenter, der stammer fra EPC, og hvoraf det skulle fremgå, at denne komités medlemmer selv havde skabt en sammenhæng mellem hjemmemarkederne og EPC's aktiviteter

3894 Kommissionen har i den anfægtede beslutning (nr. 36, punkt 1) anført, at det af nogle af de under nr. 35 nævnte dokumenter og af alle de dokumenter »fra EPC«, der er nævnt i punkt 36, fremgår, »at EPC ikke kun beskæftigede sig med eksport til lande uden for Europa, men også

med eksport fra det ene europæiske land til det andet«. Det fremgår af disse dokumenter, at EPC's medlemmer, som selv har skabt en sammenhæng mellem hjemmemarkederne og eksportmarkederne, med deres samarbejde inden for EPC tilstræbte, at de europæiske hjemmemarkeder blev respekteret (den anfægtede beslutning, nr. 59, punkt 1 og 2).

3895 Det kan for det første konstateres, at A. Gac's notater af henholdsvis 1. september 1986, benævnt »EPC efter 1986« (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 4, dok. 33.126/12771, 12772 og 12773), og af 4. november 1986, benævnt »EPC's fremtid« (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 5, dok. 33.126/12775-12778), udgør andre objektive og samstemmende indicier for, at EPC's medlemmer gennem deres samarbejde inden for EPC har søgt at sikre, at princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder blev overholdt.

3896 I notatet af 4. november 1986 anses »overskudskapaciteten i Vesteuropa« for at være et »problem [...] som en truende sky over [...] hjemmemarkeder[ne]« I notatet af 1. september 1986 forklares følgende under »Alternativ 1 — fortsættelse af status quo«: »Den vedvarende tilbagegang i salget og gnidninger mellem europæerne som følge af grækernes intentioner om at eksportere til vesteuropæiske markeder tyder på, at der ikke er nogen idé i at fortsætte med EPC inden for rammerne af den nuværende aftale.«

3897 Efter at have konstateret, at de græske producenter havde til hensigt at afsætte en del af deres produktion på det vesteuropæiske marked, udtrykte A. Gac tvivl om, hvorvidt det var muligt for EPC at overleve. Dette viser, at hjemmemarkedsprincippet — i hvert fald på det pågældende tidspunkt — var selve grundlaget for samarbejdet inden for EPC om de store eksportmarkeder.

3898 Hornos Ibéricos har gjort gældende, at A. Gac's notater af 1. september 1986 og 4. november 1986 kun var dennes prognoser for EPC's fremtid, og at de kun indeholdt oplysning om et offentligt kendt forhold, nemlig at den europæiske cementindustri havde overskudskapacitet i denne periode. Selskabet har endvidere anført, at notatet af 4. november 1986 omtaler en manglende vilje hos EPC's medlemmer til at behandle spørgsmålet om overskudskapacitet i Vesteuropa.

3899 Dette argument må forkastes. Selv om det af A. Gac's notat af 4. november 1986 fremgår, at problemet med overskudskapacitet »ikke er håndgribeligt nok til at blive gjort til genstand for intensive drøftelser«, fastslås det i dette notat og i notatet af 1. september 1986 samt i adskillige andre dokumenter (jf. nedenfor i præmis 3900-3915), at der er en sammenhæng mellem EPC's aktiviteter og behovet for at afsætte overskudsproduktionen med henblik på at sikre respekten af de europæiske hjemmemarkeder. Denne sammenhæng mellem EPC's aktiviteter og hjemmemarkedsprincippet forklarer, hvorfor A. Gac fandt det nødvendigt at tage EPC fortsatte bestående op til overvejelse, efter at det var konstateret, at de græske producenter havde intention om at afsætte en del af deres produktion i Vesteuropa. Den omstændighed, at overskudskapaciteten, som var det underliggende problem for overskudsproduktionen, ikke i sig selv var genstand for

drøftelser i EPC, kan ikke på nogen måde afkræfte konstateringen af, at EPC's medlemmer med samarbejdet inden for denne eksportkomité tilstræbte at afsætte deres overskudsproduktion med det formål at »undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6).

3900 For det andet fremgår det af forskellige dokumenter, der er citeret i nr. 36 den anfægtede beslutning, at bemærkningerne vedrørende de europæiske markeder blev fremsat under visse møder i EPC i forbindelse med problemer vedrørende samhandel inden for Europa.

3901 Det udkast til referat, som blev sendt til Blue Circle vedrørende EPC's møde den 18. november 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 2, dok. 33.126/11365-11373), indeholder således på s. 4 følgende kommentarer, der ikke er fremgår af det officielle referat (samme punkt, dok. 33.126/14062-14068): »Det følgende angår handel mellem europæiske lande, og jeg er ikke sikker på, at det bør indgå i vort referat? [...] Det britiske marked er udsat for pres fra de spanske udbydere. Manglano forsikrede de delegerede om, at hverken Valenciana eller Cementos del Mar var impliceret i eksport til Det Forenede Kongerige.« Valenciana anså det således for nødvendigt at forsikre de andre deltagere i mødet i EPC om, at hverken selskabet eller dets datterselskab, Cementos del Mar, var impliceret i eksport til Det Forenede Kongerige.

3902 Hornos Ibéricos har gjort gældende, at den passage, der er citeret fra s. 4 i det udkast til referat, der blev sendt til Blue Circle, viser, at drøftelserne om samhandelen inden for Fællesskabet ikke skete i sammenhæng med EPC's formål.

3903 Det må imidlertid fastlægges, hvilke aktiviteter EPC faktisk udøvede, idet man ikke blot kan fæstne sig ved en analyse af de »officielle« formål, der var tillagt EPC. Det fremgår dog ikke alene af det udkast til referat, der blev sendt til Blue Circle vedrørende EPC's møde den 18. november 1983, men også af andre dokumenter, at de problemer, der var forårsaget af samhandelen inden for Fællesskabet, blev drøftet på møderne i EPC.

3904 Det notat, A. Gac udarbejdede den 29. august 1985 til formanden for EPC, benævnt »Orientering af EPC's Steering Committee, 12. september 1985 i Athen« (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 3, dok. 33.126/12804), nævner alvoren i »truslerne om leverancer af spansk cement i løs vægt til Bouri's terminal i England«.

3905 Det notat, som G. Marshall, der var formand for EPC og en højt placeret medarbejder i Blue Circle, udarbejdede den 14. maj 1987 til bestyrelsesformanden for Blue Circle, Sir John Milne, og tre andre personer i dette selskab vedrørende mødet i EPC den 13. maj 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 6, dok. 33.126/11344 og 11345) viser, at de problemer, der var

forårsaget af samhandelen inden for Fællesskabet, blev behandlet under møderne i EPC. Dette notat nævner Cembureau Task Force's import fra Grækenland til Det Forenede Kongerige, og det anføres: »[...] man [er] nu [...] begyndt at se mere fornuftigt på tingene, i det mindste hos Titan. De kunne godt lide den måde, hvorpå vi behandlede dem i USA« (jf. nedenfor i præmis 3964, 3965 og 3966).

3906 Titan og Hornos Ibéricos har gjort gældende, at G. Marshall's notat af 14. maj 1987 ikke refererer de drøftelser, der fandt sted på mødet i EPC den 13. maj 1987, men er et resumé af en privat samtale, som G. Marshall havde i forbindelse med dette møde. Denne opfattelse støttes af den omstændighed, at det officielle referat af mødet (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 6, dok. 33.126/13004-13011) ikke antyder problemer som følge af samhandelen inden for Fællesskabet.

3907 Det bemærkes, at G. Marshall's notat af 14. maj 1987 ikke er et officielt referat af mødet den 13. maj 1987. Imidlertid refererer det drøftelser, som har fundet sted under mødet den 13. maj 1987. Notatet er benævnt »European Export Policy Committee — Meeting on 13th May 1987« (European Export Policy Committee — møde den 13.5.1987). De forskellige underafsnit i dette dokument (udfærdiget i tredje person i modsætning til den passage, der er gengivet nedenfor i præmis 3909) indeholder oplysninger, som blev meddelt under det pågældende møde, og som G. Marshall anså for at være nyttige for Blue Circle's direktion, tillige med notatets ophavsmands vurdering af disse oplysninger.

3908 Det må undersøges, om den manglende omtale af handelen inden for Fællesskabet i det officielle referat af mødet den 13. maj 1987 (dok. 33.126/13004-13011) kan forklares med, at der var et ønske om at skjule, at der foregik drøftelser om dette spørgsmål. Det viser sig i øvrigt, at det udkast til referat af mødet i EPC den 18. november 1983, der blev sendt til Blue Circle, indeholdt oplysninger om samhandelen inden for Europa (jf. ovenfor i præmis 3901), som med vilje blev udeladt i det officielle referat af dette møde.

3909 I en enkelt passage i notatet af 14. maj 1987, nemlig under omtalen af »Cembureau Task Force«, refereres de private samtaler, som fandt sted i forbindelse med mødet i EPC den 13. maj 1987. Stilistisk og indholdsmæssigt afviger denne passage fra resten af det pågældende notat. I passagen forklarer EPC's formand: »Jeg blev kontaktet fra to sider og anmodet om at sikre, at Cembureau's Task Force fortsætter med at bestå som et middel til fortsat at lægge pres på grækerne. Scancem var særligt indtrængende og mente, at [...] [der] burde [...] være mulighed for at lægge pres på grækerne« (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 3, dok. 33.126/11344 og 11345). Ikke kun den omstændighed, at EPC's formand blev »kontaktet fra to sider«, men også formålet med disse henvendelser, nemlig opretholdelsen af presset på de græske medlemmer af EPC, viser, at denne passage i notatet ikke vedrører drøftelser, som fandt sted under mødet i EPC den 13. maj 1987, hvori der deltog tre græske medlemmer (jf. nedenfor i præmis 3965 og 3966).

3910 Da konstateringen af, at mødet i EPC den 13. maj 1987 var ulovligt, er baseret på de passager i G. Marshall's notat, der refererer de drøftelser, som fandt sted under dette møde (jf. ovenfor i præmis 3905 og den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 6), må det af Titan og Hornos Ibéricos fremsatte argument forkastes.

3911 Det af Ciments français udarbejdede referat af mødet i EPC den 20. oktober 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 8, dok. 33.126/18179 og 18180) omtaler bl.a. forhandlingerne mellem Lafarge, Heracles og Titan om leverancer af cement eller klinker (jf. nedenfor i præmis 3967 og 3968).

3912 Titan og Hornos Ibéricos har gjort gældende, at der er tale om et referat af en privat samtale i forbindelse med et møde i EPC og navnlig i forbindelse med et møde mellem Lafarge og Ciments français.

3913 Dette argument må forkastes. For det første er det pågældende referat benævnt »Réunion du Policy Committee à Barcelone le 20 octobre 1988« (»møde i Policy Committee i Barcelona den 20. oktober 1988«). For det andet indeholder det oplysninger vedrørende flere medlemmer af EPC, såsom Hispacement, Heracles, Titan og Valenciana, og det henviser til den omstændighed, at »medlemmerne forestiller sig en nedgang på 5% i deres salg til USA«. Der er derfor ikke tale om et referat af en privat samtale mellem repræsentanter for disse to selskaber alene.

3914 Endelig drøftede EPC's medlemmer samhandelen inden for Europa på mødet i Steering Committee den 15. februar 1989 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 7, dok. 33.126/13019, 13020 og 13021), under hvilket det blev konstateret: »Spanien er udsat for øget pres fra importørerne.«

3915 Det følger heraf, at forskellige dokumenter, der er nævnt i nr. 36 i den anfægtede beslutning, og som er analyseret ovenfor i præmis 3901-3914, viser, at EPC's medlemmer på deres møder selv skabte en sammenhæng mellem samhandelen inden for Europa og de store eksportmarkeder. Det er et andet objektivt og samstemmende indicium for, at EPC's aktiviteter havde til formål »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6).

3916 Ciments français, Lafarge, Valenciana og Hornos Ibéricos kan ikke gøre gældende, at omtalen af samhandelen inden for Fællesskabet på møderne i EPC var af underordnet betydning og tilfældig. Til forskel fra dokumentationen vedrørende ECEC (jf. ovenfor i præmis 3803-3848) fremgår det af dokumenterne vedrørende forskellige møder i EPC, at samhandelen inden for Fællesskabet i EPC ansås for at være et problem. Der nævnes således »trussel« (»orientering af

EPC's Steering Committee, 12. september 1985 i Athen« (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 3, dok. 33.126/12804)) og »pres« (udkast til referat af mødet i EPC den 18.11.1983 (samme nr., punkt 2, dok. 33.126/11365-11373) og referatet af mødet i EPC's Steering Committee den 15.2.1989 (samme nr., punkt 7, dok. 33.126/13019, 13020 og 13021)), som forårsagede »gnidninger mellem europæerne« (dokument benævnt »EPC Beyond 1986« (samme nr., punkt 4, dok. 33.126/12771, 12772 og 12773)).

3917 Endvidere viser den omstændighed, at de problemer, der var forårsaget af samhandelen med cement i Europa, blev drøftet på møderne i EPC, at EPC's medlemmer selv mente, at EPC kunne afhjælpe disse problemer inden for denne kreds. Over for dette problem tegnede afsætning af overskudsproduktionen i tredjelande sig som en åbenbar løsning for medlemmerne af en komité, der beskæftigede sig med storeksport af cement. Respekten af hjemmemarkederne og afsætningen af eksporten var to sider af samme sag (Blue Circle's notat af 1.12.1983 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2, dok. 33.126/11332, 11333 og 11334)).

3918 Det fremgår endvidere af notater vedrørende møder i EPC, at medlemmerne af denne komité faktisk drøftede afsætningen af overskudsproduktionen. På mødet i EPC den 13. maj 1987 drøftedes Blue Circle's anstrengelser for at afsætte cement fra Titan på markedet i De Forenede Stater (EPC's formands notat til bestyrelsesformanden for Blue Circle vedrørende mødet i EPC den 13.5.1987 (jf. ovenfor i præmis 3905)). Under mødet i EPC den 20. oktober 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 7, dok. 33.126/18179 og 18180) omtaltes forhandlingerne mellem Lafarge på den ene side og Heracles og Titan på den anden side om leverancer af cement eller klinker. Disse forhandlinger foregik i forbindelse med vesteuropæiske producenters forsøg på at tilbyde de græske producenter afsætning af deres overskudsproduktion (jf. ovenfor i præmis 3397-3679), mod at de græske producenter forpligtede sig til at respektere hjemmemarkederne (jf. nedenfor i præmis 3964-3968).

3919 Det følger således af de objektive og samstemmende indicier, der er analyseret ovenfor, set under ét, at hjemmemarkedsprincippet, sådan som Kommissionen har gjort gældende, »var selve grundlaget for samarbejdet om eksportafsætningen« inden for EPC (den anfægtede beslutning, nr. 59, punkt 2).

3920 Halkis har gjort gældende, at formålet med oprettelsen af EPC i 1978 var at give komitéens medlemmer mulighed for at drøfte de problemer, som de stod over for på eksportmarkederne uden for Vesteuropa.

3921 Selv hvis det antages, at formålet med at oprette EPC i 1978 var lovligt, fremgår det af de direkte dokumentbeviser, der er nævnt i nr. 30, 35, 36, 37 og 59 i den anfægtede beslutning, at EPC's medlemmer i forbindelse med deres aktiviteter inden for denne komité tilstræbte »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6).

3922 Lafarge og Hornos Ibéricos har endvidere gjort gældende, at Kommissionen burde have foretaget en indgående økonomisk analyse af det pågældende marked, de berørte virksomheder og produkternes art, inden den konkluderede, at hjemmemarkedsprincippet var den eneste sandsynlige forklaring vedrørende EPC's aktiviteter.

3923 Det kan konstateres, at Kommissionen i den anfægtede beslutning ikke har henvist til en parallel adfærd på markedet, men til de direkte dokumentbeviser, der er nævnt i nr. 30, 35, 36, 37 og 59 i den anfægtede beslutning og analyseret ovenfor i præmis 3882-3918, og hvoraf det fremgår, at hjemmemarkedsprincippet var selve grundlaget for samarbejdet om storeksporten inden for EPC. En mere indgående økonomisk analyse af det pågældende marked ville ikke kunne have sat disse beviser i et andet lys. Argumentet må derfor forkastes.

3924 Endelig er det med rette, at Kommissionen har betegnet samarbejdet inden for EPC, der havde til formål »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6), som samordnet praksis i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1. EPC's medlemmer — eller i det mindste nogle af disse — har inden for rammerne af denne komité erstattet den risiko, der er forbundet med normal konkurrence, med et indbyrdes praktisk samarbejde, som har et klart konkurrencebegrænsende formål (jf. den ovenfor i præmis 651 nævnte dom i sagerne Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 26, og den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 63).

3925 Lafarge, Hornos Ibéricos, Blue Circle og Halkis har gjort gældende, at Kommissionen ikke har bevist, at de eksportaktiviteter, som er blevet påtalt i forbindelse med EPC, havde konkurrencebegrænsende virkninger inden for Fællesskabet.

3926 Samordnet praksis, som den, der er konstateret i det foreliggende tilfælde, er omfattet af traktatens artikel 85, stk. 1, selv når den ikke har haft nogen konkurrencebegrænsende virkning på markedet.

3927 Det følger af selve ordlyden af den pågældende bestemmelse, at en samordnet praksis — uanset dens virkninger — er forbudt, når den som i det foreliggende tilfælde (jf. ovenfor i præmis 3882-3923) har et konkurrencebegrænsende formål.

3928 Selv om begrebet samordnet praksis i sig selv forudsætter en adfærd på markedet, indebærer begrebet ikke nødvendigvis, at denne adfærd konkret har den virkning at begrænse, forhindre eller fordreje konkurrencen (jf. den ovenfor i præmis 1674 nævnte retspraksis).

3929 Lafarge, Hornos Ibéricos og Blue Circle har ligeledes gjort gældende, at Kommissionen ikke har bevist, at de eksportaktiviteter, der er blevet påtalt i forbindelse med EPC, påvirkede handelen mellem medlemsstaterne.

3930 Traktatens artikel 85, stk. 1 forbyder aftaler, som har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen, og som kan påvirke handelen mellem medlemsstaterne, men der kræves imidlertid ikke bevis for, at sådanne aftaler har påvirket denne handel mærkbart, hvilket i øvrigt i de fleste tilfælde vil være vanskeligt at godtgøre i fornødent omfang. Artiklen kræver derimod bevis for, at aftalen kan have en sådan virkning. Betingelsen om, at handelen mellem medlemsstater skal være påvirket, er således opfyldt, når det på grundlag af alle retlige og faktiske omstændigheder kan fastslås, at det pågældende kartel med en tilstrækkelig grad af sandsynlighed kan forudses at have en direkte eller indirekte, aktuel eller potentiel indflydelse på samhandelen mellem medlemsstater (jf. den ovenfor i præmis 1986 nævnte retspraksis). Henset til EPC's formål og dens medlemmers økonomiske betydning, kunne den påtalte adfærd inden for EPC faktisk påvirke handelen mellem medlemsstaterne mærkbart.

3931 Ciments français har gjort gældende, at de drøftelser, der fandt sted inden for EPC vedrørende interne problemer på markedet inden for Fællesskabet, ikke var forbudt i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, eftersom de angik spørgsmål om dumping og de legitime betænkeligheder, der var opstået som følge af den støtte, den græske stat ydede til den græske cementindustri. Blue Circle har fremhævet, at overskudskapaciteten i Europa skyldtes ydelsen af ulovlig statsstøtte.

3932 Det kan konstateres, at Kommissionen aldrig har benægtet, at den græske industri modtog talrige statssubsidier i løbet af den periode, som er taget i betragtning i den anfægtede beslutning (nr. 24, punkt 3, og fodnote på s. 113). Den har heller ikke benægtet, at EPC's medlemmer under møderne i EPC gav udtryk for deres betænkeligheder vedrørende dumpingimport og statsstøtte, der blev ydet til de græske virksomheder. Som Kommissionen imidlertid med rette har fremhævet (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 10), kunne disse omstændigheder ikke »gøre det berettiget at iværksætte private foranstaltninger ud over indberetninger af sagen til de kompetente myndigheder«. Det følger af de dokumenter, der er nævnt i nr. 30, 35, 36, 37 og 59 i den anfægtede beslutning, og som er analyseret ovenfor i præmis 3882-3914, at der inden for rammerne af EPC blev iværksat nogle aktiviteter, der havde til formål at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder ved afsætning af overskudsproduktionen på markeder i tredjelande. Der er tale om en samordnet praksis, der er forbudt i medfør af traktatens artikel 85, stk. 1, da den havde til formål at begrænse konkurrencen inden for Fællesskabet, og da den mærkbart kunne påvirke handelen mellem medlemsstaterne. Det af Ciments français fremsatte argument må derfor forkastes.

3933 Det følger af det ovenstående, at Kommissionen med rette har kunnet konkludere i den anfægtede beslutning, at der inden for rammerne af EPC bestod en samordnet praksis i strid med bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1.

Den tidsmæssige udstrækning af den samordnede praksis

3934 Kommissionen har i den anfægtede beslutning fastslået, at aktiviteterne inden for EPC udgjorde en fortsat samordnet praksis fra den 1. juli 1981 til den 19. maj 1989 (artikel 6).

3935 Den 1. juli 1981 er datoen for det første møde i EPC, som Kommissionen har kendskab til (den anfægtede beslutning, nr. 37, punkt 3, og nr. 59, punkt 4, dok. 33.126/11442-11446). Dette møde optræder imidlertid ikke blandt de møder, som Kommissionen henviser til i nr. 36 og nr. 59, punkt 1, litra c), i den anfægtede beslutning til støtte for sit standpunkt om, at princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder var selve grundlaget for samarbejdet inden for EPC. Referaterne af møderne i EPC den 1. og 2. juli 1981 (dok. 33.126/11442-11445) kan ikke danne grundlag for en konklusion om, at deltagerne i disse møder ønskede at afsætte deres overskudsproduktion med henblik på at forstærke reglen om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3936 Den anfægtede beslutning henviser heller ikke til noget indicium, der kan godtgøre, at aktiviteterne i EPC, der blev oprettet i 1978, allerede var ulovlige i 1981. Det uddrag af Blue Circle's notat af 9. april 1981 (dok. 33.126/11338, 11339 og 11340), der er citeret i nr. 35, punkt 5, i den anfægtede beslutning, og ifølge hvilket EPC's medlemmer ønskede »at skabe at balance mellem udbud og efterspørgsel«, vedrører kun de store eksportmarkeder. I samme notat anfører ophavsmanden den omstændighed, at »grækerne og spanierne har sendt betydelig større mængder på [de store eksportmarkeder] med katastrofale konsekvenser«. Hvis EPC's formål allerede i 1981 var at afsætte overskudsproduktion på de ikke-europæiske markeder, ville grækernes og spaniernes forøgelse af salget på disse markeder ikke være blevet gjort til genstand for kritik.

3937 Under disse omstændigheder må det lægges til grund, at begyndelsestidspunktet for den samordnede praksis, der er konstateret i forbindelse med EPC, er den 18. november 1983, hvilket er datoen for det første møde i EPC, der er nævnt i den anfægtede beslutning, og hvorunder deltagerne drøftede problemer forbundet med cementhandelen inden for Europa (jf. ovenfor i præmis 3901).

3938 De dokumenter, der er analyseret ovenfor i præmis 3904-3914, og som vedrører EPC's aktiviteter, bekræfter endvidere, at den samordnede praksis blev udøvet fra den 18. november 1983 til den 19. maj 1989. I denne forbindelse henvises til »Orientering af EPC's Steering Committee, 12. september 1985 i Athen« (dok. 33.126/12804), EPC's formands notat til bestyrelsesformanden for Blue Circle vedrørende mødet i EPC den 13. maj 1987 (dok. 33.126/11344 og 11345), referatet af mødet i EPC den 20. oktober 1988 (dok. 33.126/18179 og 18180) og referatet af mødet i EPC's Steering Committee den 15. februar 1989 (dok. 33.126/13019, 13020 og 13021).

3939 På grundlag af disse objektive og samstemmende indicier for varigheden af den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, og idet der ikke foreligger noget indicium, der kan godtgøre, at parterne var ophørt med at følge denne praksis, har Kommissionen med rettet antaget, at den samordnede praksis varede indtil den 19. maj 1989, som er datoen for det sidste møde i EPC, som Kommissionen har kendskab til, og hvis indhold ikke er bestridt af nogen af de pågældende sagsøgere.

De pågældende sagsøgeres deltagelse i den samordnede praksis

3940 Ingen af de pågældende sagsøgere har bestridt, at de har været medlemmer af EPC. Det fremgår af alle de beviser, der er nævnt i nr. 35, 36, 37 og 59 i den anfægtede beslutning, at medlemmerne af EPC i forbindelse med deres samarbejde inden for denne komité ønskede at afsætte deres overskudsproduktion for »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, nr. 59, punkt 3, og artikel 6).

3941 Heracles, Titan og Halkis har gjort gældende, at Kommissionen ikke udelukkende på grundlag af deres medlemskab af EPC har kunnet lægge til grund, at de har deltaget i overtrædelsen, eftersom denne komités officielle formål vedrørte de store eksportmarkeder og således var lovligt.

3942 Det må imidlertid konstateres, at alle de sagsøgere, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, har deltaget i et eller flere af møderne i EPC, under hvilke deltagerne udtrykkeligt har skabt en sammenhæng mellem princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder og deres samarbejde om eksportmarkederne (jf. ovenfor i præmis 3900-3914). Som følge heraf kan de ikke påberåbe sig EPC's lovlige »officielle« formål for at undgå at blive pålagt ansvar for en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

3943 Det kan konstateres, at Ciments français, Lafarge, Valenciana, Hornos Ibéricos, Blue Circle og Halkis deltog i mødet i EPC den 18. november 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 2, dok. 33.126/11365- 11373), og at Blue Circle, Ciments français, Lafarge, Valenciana, Heracles, Titan, Hornos Ibéricos og Halkis deltog i mødet i EPC den 13. maj 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 6, dok. 33.126/13004-13011). Ciments français, Lafarge, Cementos del Mar (Valenciana's datterselskab), Heracles, Titan, Hornos Ibéricos og Halkis deltog i mødet i EPC den 20. oktober 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 7, dok. 33.126/12791-12799 og 12971-12977). Endelig deltog Lafarge og Heracles i mødet i EPC's Steering Committee den 15. februar 1989 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 7, dok. 33.126/13019, 13020 og 13021).

3944 Det skal undersøges, om sagsøgerne har ført bevis for en afstandtagen fra deres side (jf. nedenfor i præmis 3945-3972), som kan medføre, at det kan antages, at selskaberne på trods af deres tilstedeværelse ved disse møder hverken tilsluttede sig eller gav de øvrige deltagere det indtryk, at de tilsluttede sig de ulovlige formål, som forfulgtes i forbindelse med de møder i EPC, de deltog i (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

3945 Flere af sagsøgerne har fremhævet en sådan afstandtagen og andre særlige omstændigheder, der skulle kunne medføre, at deres adfærd inden for rammerne af EPC var i overensstemmelse med bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1.

3946 Ciments français har således gjort gældende, at selskabet kun havde observatørstatus i EPC som følge af dets ubetydelige andel i eksporten. Det har endvidere anført, at de dokumenter, der er citeret i den anfægtede beslutning, ikke indeholder noget tegn på nogen medvirken fra selskabets side. Det har præciseret, at det ikke har været medlem af EPC siden februar 1989, dvs. siden et tidspunkt, der ligger forud for, at Kommissionen indledte sin undersøgelse.

3947 Dette argument må forkastes. Det fremgår af et internt notat af 7. marts 1989 fra Ciments français (den anfægtede beslutning, nr. 35, punkt 6, dok. 33.126/4466 og 4467), at EPC var »en klub for de største eksportselskaber i Cembureau«. Ciments français, som har bekræftet, at det har været medlem af EPC, kan derfor ikke gøre gældende, at det havde en ubetydelig andel i eksporten. Endvidere deltog selskabet i forskellige møder i EPC, herunder i møderne den 18. november 1983, den 13. maj 1987 og den 20. oktober 1988, som havde til formål at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for Europa. Ved sin tilstedeværelse på disse forskellige møder har selskabet ikke kunnet være uvidende om mødernes klart konkurrencebegrænsende formål. Ciments français har end ikke gjort gældende åbent at have taget afstand fra mødernes indhold. Ved sin tilstedeværelse tilsluttede selskabet sig eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at det tilsluttede sig det forfulgte formål (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis). Under disse omstændigheder kan det fastslås, at selskabet har deltaget i den samordnede praksis. For så vidt angår varigheden af denne deltagelse har Kommissionen med rette taget i betragtning, at selskabet udtrådte af EPC den 17. februar 1989 (den anfægtede beslutning, nr. 35, punkt 3, nr. 59, punkt 4, og artikel 6).

3948 Hornos Ibéricos har gjort gældende, at dets deltagelse i EPC udelukkende skyldtes et ønske om at opnå generelle oplysninger om verdensmarkedet for cement og økonomiske hensyn til forsyningsgarantien for cement til de nye eksportmarkeder og til rentabiliteten af investeringer. Selskabet har endvidere fremhævet, at det aldrig har været medlem af EPC's Steering Committee. Under alle omstændigheder har det aldrig været bekendt med, at møderne i EPC havde til formål at respektere hjemmemarkederne.

3949 Endvidere har Hornos Ibéricos anført, at visse beviser ikke kan gøres gældende over for selskabet. Hornos Ibéricos har i denne forbindelse gjort gældende, at referatet af mødet i EPC

den 18. november 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 2, dok. 33.126/11365-11373) og A. Gac's notat af 29. august 1985, »Orientering af EPC's Steering Committee, 12. september 1985 i Athen« (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 3, dok. 33.126/12804), omtaler de spanske producenters aktiviteter for så vidt angår Det Forenede Kongerige, selv om Spanien endnu ikke var tiltrådt Fællesskabet på daværende tidspunkt. Kommissionen har ikke med rette kunnet henvise til beviser fra før den 1. januar 1986 for at fastslå, at Hornos Ibéricos deltog fra denne dato.

3950 Det kan konstateres, at Hornos Ibéricos deltog i forskellige møder i EPC, herunder i møderne den 18. november 1983, den 13. maj 1987 og den 20. oktober 1988, som havde til formål at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for Europa. Det er korrekt, at de dokumenter, der er nævnt i ovenstående præmis, er fra tiden før Spaniens tiltrædelse af Fællesskabet. Imidlertid vidner andre dokumenter (referatet af mødet i EPC den 13.5.1987 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 6, dok. 33.126/13004-130011) og referatet af mødet i EPC den 20.10.1988 (samme nr., punkt 7, dok. 33.126/12791-12799 og 12971-12977)) om Hornos Ibéricos's fortsatte deltagelse i den samordnede praksis efter den 1. januar 1986. Ved sin tilstedeværelse ved de pågældende møder har Hornos Ibéricos ikke kunnet være uvidende om mødernes klart konkurrencebegrænsende formål. Selskabet har end ikke gjort gældende åbent at have taget afstand fra mødernes indhold. Ved sin tilstedeværelse tilsluttede selskabet sig eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at det tilsluttede sig det forfulgte formål (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis). Under disse omstændigheder må det anses for bevist, at selskabet deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 6 omhandlede samordnede praksis.

3951 De græske sagsøgere har gjort gældende, at de på grund af deres særlige stilling ikke kan anses for at være ansvarlige for den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, også for det tilfælde, at de andre medlemmer af EPC inden for rammerne af denne komité skulle have søgt at afsætte overskudsproduktionen for at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for Europa.

3952 Heracles og Titan har navnlig påberåbt sig den bemærkelsesværdige stigning i deres eksport til markederne inden for Fællesskabet fra 1986.

3953 Det kan konstateres, at den anfægtede beslutning ikke indeholder noget bevis for, at Heracles og Titan før 1986 deltog i et møde i EPC, under hvilket deltagerne drøftede problemer vedrørende handelen med cement inden for Europa. Da Kommissionen således ikke har påvist, at Heracles og Titan har været til stede på et møde i EPC, der havde et ulovligt formål, har den ikke kunnet lægge til grund, at selskaberne deltog i overtrædelsen før denne dato. Da Kommissionen selv har anerkendt, at EPC's hovedaktiviteter i det væsentlige angik markederne for eksport til tredjelande (den anfægtede beslutning, nr. 59, punkt 1 og 2), kan en virksomheds deltagelse i den samordnede praksis, der havde til formål at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for Fællesskabet, ikke alene baseres på dets tilhørsforhold til denne eksportkomité.

3954 For så vidt angår Halkis deltog dette selskab i mødet i EPC den 18. november 1983 (dok. 33.126/11365-11373). Det er fastslået, at deltagernes formål med dette møde var at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for Europa (jf. ovenfor i præmis 3901, 3902 og 3903). Ved sin tilstedeværelse ved det pågældende møde har Halkis ikke kunnet være uvidende om mødets klart konkurrencebegrænsende formål. Selskabet har end ikke gjort gældende åbent at have taget afstand fra mødets indhold. Ved sin tilstedeværelse tilsluttede selskabet sig eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at det tilsluttede sig det forfulgte formål (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis). Under disse omstændigheder kan det fastslås, at selskabet den 18. november 1983 deltog i den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6.

3955 For så vidt angår de græske producenters eventuelle deltagelse i den samordnede praksis efter 1986 kan det konstateres, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har anerkendt, at »[d]e græske producenter [...] ved udgangen af 1985 og begyndelsen af 1986 [vendte sig] mod de vesteuropæiske lande, og navnlig mod [...] Det Forenede Kongerige [...] og dernæst Italien« (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 1), og at det var i forbindelse med denne »græske trussel«, at ETF blev oprettet (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 2).

3956 Det bemærkes, at de græske producenters eksport til markederne inden for Fællesskabet ikke blev opfattet af de andre producenter som et simpelt forsøg på »at trække sig ud af Cembureau-aftalen, som [de græske producenter] havde tilsluttet sig« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra b)]. Disse producenters adfærd blev tværtimod anset for at være en åben afstandtagen med hensyn til princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder, som var selve grundlaget for EPC's aktiviteter.

3957 I et internt notat af 24. oktober 1986 fra Blue Circle (dok. 33.126/11132), som Titan og AGCI har påberåbt sig i deres stævning, men som ikke er citeret i den anfægtede beslutning, er det anført for så vidt angår markedet i Det Forenede Kongerige: »Grækerne bliver. Så længe den politiske opmærksomhed fortsat er rettet mod dette spørgsmål, kan de ikke trække sig tilbage i stilhed, og da de ikke er bundet af de samme handelsregler, som begrænser vores handlefrihed, har de alt at vinde og intet at tabe ved at vente.«

3958 Kommissionen har fremsat tre forklaringer på henvisningen til »handelsregler«, som grækerne — til forskel fra de britiske producenter — ikke var bundet af. Den har anført, at ophavsmanden til Blue Circle's notat ville fremhæve, at de græske virksomheder modtog statsstøtte. De pågældende »handelsregler« kunne også vedrøre CPMA (jf. ovenfor i præmis 91). Endelig anerkendte Kommissionen i retsmødet i sag T-64/95, at henvisningen til disse »handelsregler« kunne angå princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3959 Uafhængigt af denne forklaring skal det fremhæves, at det pågældende notat bekræfter, at »grækerne bliver« på markedet i Det Forenede Kongerige. I dette notat anså Blue Circle, der var

medlem af EPC, således ikke de græske producenter for at have tilsluttet sig hjemmemarkedsprincippet.

3960 A. Gac's notat af 1. september 1986, benævnt »EPC efter 1986« (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 4, dok. 33.126/12771, 12772 og 12773), viser, at de græske producenter ikke ansås for at have tiltrådt den grundlæggende regel om respekt af hjemmemarkederne, som var selve grundlaget for EPC's aktiviteter. Da EPC's medlemmer bl.a. ønskede at afsætte deres overskudsproduktion på markederne i tredjelande for at forstærke princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder, gav den adfærd, som de græske medlemmer af komitéen, dvs. Heracles, Titan og Halkis, udøvede, anledning til, at A. Gac stillede spørgsmål om EPC's fortsatte beståen: »[...] de græske intentioner om at eksportere til vesteuropæiske markeder [...] tyder på, at der ikke længere vil være nogen idé i at fortsætte med EPC inden for rammerne af den nuværende aftale«.

3961 Det fremgår af ovenstående analyse, at Heracles, Titan og Halkis — i det mindste fra den 1. september 1986, som er datoen for A. Gac's nævnte notat — ikke tiltrådte princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder, og at de endvidere ikke af de øvrige deltagere ansås for at være forpligtet til at overholde dette princip. Under disse omstændigheder kan deres deltagelse i EPC's aktiviteter på daværende tidspunkt ikke anses for at være en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, da de tre virksomheder åbent over for de øvrige deltagere i EPC's aktiviteter tog afstand fra det konkurrencebegrænsende formål med disse aktiviteter.

3962 Det skal endvidere undersøges, om EPC's græske medlemmers deltagelse i møder i EPC, som er omhandlet i den anfægtede beslutning, og som blev afholdt efter 1986, vidner om, at Heracles, Titan og Halkis eventuelt skulle have tiltrådt princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder. Det er fastslået, at disse tre virksomheder deltog i møderne i EPC den 13. maj 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 6, dok. 33.126/13004-13011) og den 20. oktober 1988 (samme nr., punkt 7, dok. 33.126/12791-12799 og 12971-129779). Heracles deltog endvidere i mødet i EPC's Steering Committee den 15. februar 1989 (samme punkt, dok. 33.126/13019, 13020 og 13021).

3963 Det fremgår imidlertid ikke af nogen af dokumentbeviserne vedrørende disse møder, at de græske producenters deltog i EPC's aktiviteter med det sigte »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6).

3964 For så vidt angår mødet i EPC den 13. maj 1987 indeholder EPC's formands notat af 14. maj 1987 til bestyrelsesformanden for Blue Circle og tre andre personer i dette selskab (dok. 33.126/11344 og 11345) intet, der antyder, at der var sket en ændring i Halkis's adfærd. For så vidt angår Heracles bemærkes det i notatet: »Skib nr. 2 er på vej fra Heracles til Bouri i UK.« Selv om notatet for så vidt angår Titan nævner, at »man er begyndt at se mere fornuftigt på

tingene«, fremgår det, at de øvrige medlemmer af EPC endnu ikke anså denne virksomhed for at være forpligtet af hjemmemarkedsprincippet. Notatet nævner således import af cement fra Titan til Nordirland.

3965 I forbindelse med mødet i EPC den 13. maj 1987 (jf. nedenfor i præmis 3909) udtalte formanden for EPC (den anfægtede beslutning, nr. 24, punkt 3, dok. 33.126/11345): »Jeg blev kontaktet fra to sider og anmodet om at sikre, at Cembureau's Task Force fortsætter med at bestå som et middel til fortsat at lægge pres på grækerne. Scancem var særlig indtrængende og mente, at [...] [der] burde [...] være mulighed for at lægge pres på grækerne.«

3966 Det følger heraf, at på det tidspunkt, hvor mødet i EPC den 13. maj 1987 blev afholdt, blev de græske medlemmer stadig anset for at være en kilde til uro for de andre medlemmer af EPC, hvorfor det blev foreslået, at der blev lagt pres på dem. Selv om de øvrige deltagere ønskede »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6) (jf. ovenfor i præmis 3905), blev dette konkurrencebegrænsende ønske stadig ikke delt af de græske producenter på dette tidspunkt.

3967 For så vidt angår mødet den 20. oktober 1988 fremhæves forhandlingerne mellem Lafarge, Heracles og Titan om leverancer af cement og klinker i det af Ciments français udarbejdede notat (dok. 33.126/18179 og 18180). Det anføres: »Lafarge har to løbende forhandlinger med grækerne. Forhandlingerne er meget vanskelige, idet de er meget smålige.« Endvidere nævnes »bilaterale drøftelser [...] med grækerne«.

3968 Det bemærkes, at de andre europæiske producenter på daværende tidspunkt forsøgte at opnå, at de græske producenter påtog sig en forpligtelse til ikke længere at foretage direkte leverancer i Europa mod, at europæiske ikke-græske producenter foretog betydelige køb af cement (jf. ovenfor i præmis 3918). Kommissionen har imidlertid ikke fastslået i den anfægtede beslutning, at de græske producenter gav efter for presset fra de øvrige europæiske producenter (jf. bl.a. ovenfor i præmis 3397 og 3679). Den omstændighed, at det i Ciments français's notat vedrørende mødet i EPC den 20. oktober 1988 nævnes, at der foregår »forhandlinger med grækerne«, og at der foregår »bilaterale drøftelser [...] med grækerne«, viser, at EPC's ikke-græske medlemmer stadig på dette tidspunkt fortsat i forbindelse med deres møder i denne eksportkomité tilstræbte »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder« (den anfægtede beslutning, artikel 6). Det pågældende dokument indeholder imidlertid intet indicium for, at de græske producenter den 20. oktober 1988 skulle have tiltrådt princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3969 Endelig indeholder referatet af mødet i EPC's Steering Committee den 15. februar 1989, som Heracles deltog i, ingen holdepunkter for, at de øvrige deltagere anså de græske producenter for at overholde princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3970 Det følger af det ovenstående, at Kommissionen ikke med rette har kunnet lægge til grund, at Heracles og Titan før 1986 deltog i den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 3953). Disse to sagsøgere tog åbent afstand fra grundlaget for EPC's aktiviteter i løbet af året 1986, og der findes intet indicium for, at de tiltrådte det grundlæggende princip om respekt af de europæiske hjemmemarkeder efter dette tidspunkt. Da aktiviteterne inden for EPC i den anfægtede beslutning er anset for at udgøre en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, under henvisning til, at de havde til formål »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF«, må den anfægtede beslutnings artikel 6 annulleres for så vidt angår Heracles og Titan.

3971 Derimod kan det fastslås, at Halkis deltog i den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, som følge af selskabets deltagelse i mødet i EPC den 18. november 1983 (jf. ovenfor i præmis 3954), eftersom dette selskab ikke har godtgjort, at samarbejdet inden for denne eksportkomité ikke kunne påvirke dets adfærd på markedet inden for Fællesskabet. Den omstændighed, at selskabet i 1986 også åbent tog afstand fra det grundlæggende princip for EPC's aktiviteter, vil blive taget i betragtning ved fastlæggelsen af varigheden af dets deltagelse (jf. nedenfor i præmis 3980).

3972 Da ingen af de øvrige sagsøgere, der er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 6, har foretaget nogen afstandtagen, kan det konkluderes, at Kommissionen med rette har fastslået, at Ciments français, Lafarge, Valenciana, Hornos Ibéricos og Blue Circle deltog i overtrædelsen.

Varigheden af de pågældende sagsøgeres deltagelse i overtrædelsen med undtagelse af Heracles og Titan

3973 Det er allerede påvist (jf. ovenfor i præmis 3937), at Kommissionen ikke har fastslået, at den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, bestod før den 18. november 1983. Det er bevist, at den konkurrencebegrænsende samordnede praksis efter denne dato bestod kontinuerligt til den 19. maj 1989 (jf. ovenfor i præmis 3939).

3974 Hornos Ibéricos har gjort gældende, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at deres deltagelse i EPC har haft virkninger inden for Fællesskabet efter den 1. januar 1986.

3975 I modsætning til, hvad de pågældende sagsøgere har gjort gældende, har Kommissionen ikke skullet bevise, at deres deltagelse i EPC havde haft virkninger inden for Fællesskabet efter den 1. januar 1986, idet deres deltagelse i en aftale, der havde et konkurrencebegrænsende formål, var tilstrækkelig til, at traktatens artikel 85, stk. 1, fandt anvendelse. Da deres fortsatte deltagelse i den samordnede praksis efter den 1. januar 1986 fremgår af deres tilstedeværelse på møder i EPC, som havde et ulovligt formål (jf. ovenfor i præmis 3943), og da de ikke har fremlagt noget, der kunne vise, at samarbejdet inden for rammerne af EPC ikke kunne påvirke deres adfærd på markedet inden for Fællesskabet, er det med rette, at Kommissionen har fastsat den 1. januar 1986 som begyndelsestidspunktet for Valenciana's og Hornos Ibéricos's deltagelse i overtrædelsen.

3976 Blue Circle og Halkis bestrider det sluttidspunkt, der er fastsat for deres vedkommende.

3977 Blue Circle har fremhævet, at det sidste møde i EPC, som selskabet deltog i, var mødet den 2. juni 1987. Kommissionen har derfor ikke kunnet fastslå, at selskabets deltagelse i overtrædelsen ophørte den 12. oktober 1987.

3978 Der findes ingen beviser vedrørende mødet i EPC den 2. juni 1987. Det fremgår dog af referatet af mødet i denne komité den 13. maj 1987, at Blue Circle deltog i dette (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 6, dok. 33.126/13004-13011). Under dette møde oplyste EPC's formand, G. Marshall, de andre deltagere om, at »det var det sidste møde, hvor han repræsenterede Blue Circle«. Det bemærkes (jf. ovenfor i præmis 3905), at deltagerne i forbindelse med de pågældende møde ønskede »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6). Da der ikke foreligger nogen beviser for det modsatte, må det antages, at den ulovlige samordning, der foregik den 13. maj 1987, påvirkede Blue Circle's konkurrencemæssige adfærd på markedet inden for Fællesskabet efter denne dato. Kommissionen har derfor med rette kunnet fastlægge sluttidspunktet for den overtrædelse, som er påtalt over for Blue Circle, til den 12. oktober 1987, hvor denne virksomhed udtrådte af EPC. Ved sin udtræden tog Blue Circle åbent afstand over for det konkurrencebegrænsende formål med denne komités aktiviteter.

3979 Hvad angår Halkis, for hvem sluttidspunktet for overtrædelsen er fastsat til den 19. maj 1989, bemærkes, at selskabet deltog i mødet i EPC den 18. november 1983, hvilket beviser dets deltagelse i den samordnede praksis (jf. ovenfor i præmis 3954). Det er endvidere konstateret, at de øvrige deltagere, i det mindste fra den 1. september 1986, ikke længere anså de græske producenter for at have tiltrådt princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder. Under disse omstændigheder må artikel 6 annulleres med hensyn til Halkis, for så vidt som bestemmelsen fastslår, at der forelå en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 1. september 1986.

3980 Det følger af ovenstående, at den anfægtede beslutnings artikel 6 må annulleres i forhold til Ciments français, Lafarge, Blue Circle et Halkis, for så vidt som det heri er fastslået, at der forelå en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, før den 18. november 1983, og i forhold til Halkis, for så vidt det heri er fastslået, at den nævnte overtrædelse bestod efter den 1. september 1986.

Tilsidesættelse af traktatens artikel 190

3981 Hornos Ibéricos har i replikken gjort gældende, at Kommissionen har hindret selskabet i på hensigtsmæssig måde at tage til genmæle over for den anfægtede beslutning, idet Kommissionen ikke har præciseret, om selskabets deltagelse i EPC udgjorde en aftale eller en samordnet praksis. Der er tale om to helt forskellige retlige betegnelser, både med hensyn til de elementer, der karakteriserer det retlige forhold, og for så vidt angår det beviskrav, der påhviler Kommissionen.

3982 For det første bemærkes, at der er tale om et nyt anbringende, der ikke kan antages til realitetsbehandling i medfør af procesreglementets artikel 48, stk. 2. Anbringendet savner dog enhver form for grundlag. Det fremgår utvetydigt både af nr. 59 og artikel 6 i den anfægtede beslutning, at Kommissionen over for EPC's medlemmer, herunder Hornos Ibéricos, har påtalt, at de inden for rammerne af denne eksportkomité har deltaget i en samordnet praksis.

3983 Halkis har for sit vedkommende gjort gældende, at beslutningen ikke er tilstrækkelig begrundet for så vidt angår den overtrædelse, der er omhandlet i beslutningens artikel 6.

3984 Dette anbringende må også forkastes. Kommissionen har i nr. 30, 35, 36 og 37 i den anfægtede beslutning anført de faktiske omstændigheder og de dokumentbeviser, som danner grundlag for dens konklusion i nr. 59 om, dels at der inden for rammerne af EPC bestod en fortsat samordnet praksis om afsætning af overskudsproduktion i tredjelande, som den har fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 6, dels at Halkis deltog i denne overtrædelse.

Aktindsigt

A — Belastende dokumenter

3985 Hornos Ibéricos har gjort gældende, at en af siderne i referatet af mødet i EPC's Steering Committee den 15. februar 1989, nemlig dokument 33.126/13020, ikke fremgår af de sagsakter, som selskabet fik adgang til under den administrative procedure. Det har således ikke været i stand til at fremsætte bemærkninger vedrørende dette dokument.

3986 Selv når der bortses fra dokument 33.126/13020, fremgår det, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har ført bevis for, at der forelå en overtrædelse, og at Hornos Ibéricos deltog i denne. Hornos Ibéricos's argument om en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion under den administrative procedure må således forkastes (jf. ovenfor i præmis 364).

3987 Blue Circle har gjort gældende, at referaterne af møderne i EPC den 12. november 1981 (dok. 33.126/11432-11440) og den 10. november 1982 (dok. 33.126/1147-11420), som er nævnt i nr. 37, punkt 5, i den anfægtede beslutning, ikke er tilstrækkelig berørt i meddelelsen af klagepunkter.

3988 Selv om der ses bort fra de dokumenter, der er nævnt af Blue Circle, fremgår det af den analyse, der er foretaget ovenfor i præmis 3882-3915, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har ført bevis for, EPC's aktiviteter var ulovlige. Den omtvistede overtrædelse antages endvidere ikke længere at have foreligget i den periode, som disse dokumenter vedrører (jf. ovenfor i præmis 3973-3980).

B — Diskulperende dokumenter

3989 Valenciana, Hornos Ibéricos og Blue Circle har fremsat en række bemærkninger vedrørende dokumenter, som de har haft adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 vedrørende aktindsigt. Det er selskabernes opfattelse, at de kunne have anvendt disse dokumenter under den administrative procedure med henblik på at imødegå det klagepunkt, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 6.

1. Sag T-52/95, Valenciana mod Kommissionen

3990 Valenciana har for det første i sit processkrift af 10. februar 1997 gjort gældende, at flere af de dokumenter, som selskabet har haft adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, viser, at EPC's virksomhed ikke på nogen måde greb ind i eksporten af grå cement til medlemsstaterne. På det tidspunkt, hvor EPC udøvede sine aktiviteter, foregik der tværtimod megen samhandel med cement mellem medlemsstaterne. Navnlig de spanske virksomheder eksporterede store mængder grå cement både til markederne uden for Fællesskabet og til markederne i Fællesskabets medlemsstater. Sagsøgeren har i denne forbindelse henvist til dokumentet benævnt »Skøn over cementimport i 1988 Storbritannien«. Dette viser, at producenterne i syv ud af tolv medlemsstater var eksportører af cement til Det Forenede Kongerige i 1988. Andre dokumenter bekræfter, at producenterne inden for Fællesskabet foretog eksport, bl.a. de spanske producenters eksport til Frankrig (SNFCC's statistik vedrørende cementimporten til Frankrig i 1985 og 1987 (dok. 33.126/14958 og 14965) og til Italien (Lafarge's skrivelse af 19.1.1989 til det franske Udenrigsøkonomiministerium (dok. 33.126/14799)). Endelig fremgår det af flere dokumenter i sagsakterne vedrørende Grækenland, at medlemsstaterne med hensyn til cementeksport var på samme niveau som tredjelande uden for Fællesskabet. Valenciana har i den forbindelse påberåbt sig Cembureau's statistikker fra maj 1990 (dok. 33.126/19397) og AGCI's statistikker for 1989 (dok. 33.126/19418). Valenciana har på grundlag af disse konkluderet, at der ikke fandtes nogen aftale mellem EPC's medlemmer om at udelukke markederne inden for Fællesskabet fra storeksport. Det fremgår endvidere af de nævnte dokumenter, at Cembureau-aftalen, som er omhandlet af den anfægtede beslutnings artikel 1, ikke fandtes.

3991 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 9 og 61) og i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har henvist til direkte dokumentbeviser for at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes. Kommissionen har endvidere henvist til direkte dokumentbeviser for at fastslå, at respekten af de europæiske hjemmemarkeder var selve grundlaget for samarbejdet inden for EPC om storeksporten, og for at godtgøre, at Valenciana deltog i den samordnede praksis inden for rammerne af EPC (meddelelsen af klagepunkter, nr. 27, 28, 29 og 67, og den anfægtede beslutning, nr. 30, 35, 36, 37 og 59).

3992 De dokumenter, som Valenciana har påberåbt sig, viser, at der foregik en vis eksport af cement til europæiske destinationer. Imidlertid var Cembureau-aftalen ikke til hinder for »den traditionelle eller strukturelle samhandel« (meddelelsen til formanden til delegationsledernes møde den 19.3.1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729)), men derimod for »ukontrolleret« eksport (mødenotaterne vedrørende delegationsledernes møde den 19.3.1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737)), dvs. den ikke-kontrollerede eller ikke-regulerede eksport. Ingen af de af sagsøgeren omtalte dokumenter vedrører sagsøgerens adfærd på markedet. Det kan derfor ikke på nogen måde på grundlag af disse dokumenter fastslås, at sagsøgeren har foretaget »ukontrolleret« eksport af grå cement til destinationer inden for Fællesskabet i den periode, der er taget i betragtning i den anfægtede beslutning. Det følger heraf, at de undersøgte dokumenter ikke kan

kaste et nyt lys over de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til for at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, og at Valenciana inden for rammerne af EPC overholdt princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder.

3993 Det må derfor konkluderes, at den omstændighed, at Valenciana ikke havde adgang til dokumenterne 33.322/1901, 33.126/14799, 14958, 14965, 19397 og 19418 under den administrative procedure, ikke påvirkede selskabets muligheder for at varetage sit forsvar.

3994 Valenciana har for det andet i sit processkrift af 22. december 1997 påberåbt sig et advokatfirmas responsum til Blue Circle (dok. 33.126/11256-11259). Det fremgår af dette responsum, at advokatfirmaet, efter at Blue Circle sandsynligvis havde forklaret, hvilke aktiviteter der blev udøvet i ECEC og EPC, og efter at det nøje have gennemgået referaterne fra disse komitéer, advarede om, at Blue Circle's eventuelle medlemskab af disse komitéer kunne indebære den risiko, at det samarbejde, der foregik i disse komitéer, ansås for at være en overtrædelse af den amerikanske antitrust-lovgivning. Det er Valenciana's opfattelse, at såfremt det var så åbenbart, at de fællesskabsretlige konkurrenceregler blev overtrådt, ville advokatfirmaet ikke have undladt at oplyse sin klient om denne risiko. Dette responsum udgør således et indicium for, at formålet med EPC's aktiviteter ikke var at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet.

3995 Dette argument må forkastes. Det er åbenbart, at det responsum, som det pågældende advokatfirma var blevet anmodet om at udarbejde, angik anvendelsen af den amerikanske antitrust-lovgivning på ECEC's og EPC's aktiviteter på det tidspunkt, hvor Blue Circle foretog undersøgelser vedrørende et eventuelt (fornyet) medlemskab af den ene eller den anden af disse komitéer. I det pågældende responsum blev Blue Circle advaret med følgende formulering: »[...] Blue Circle's medlemskab af EPC eller ECEC [...] ville udsætte selskabet og dets investeringer i USA for betydelige risici med hensyn til amerikansk straffe- og civilret. Man bør nok også overveje betydningen af de fællesskabsretlige konkurrenceregler«. Selv om responsummet er begrænset til at angå amerikansk ret, fandt advokatfirmaet det alligevel nødvendigt over for sin klient at nævne interessen i at indhente rådgivning om anvendelsen af de fællesskabsretlige konkurrenceregler.

3996 Valenciana har for det tredje i sit processkrift af 22. december 1997 påberåbt sig et internt notat af 25. april 1988 fra Lafarge, som gennemgår de fordele, Lafarge kunne have i at indgå en alliance med den spanske cementfabrikant Uniland (dok. 33.126/6916-6919): »En alliance med Uniland kan have strategisk interesse, idet den kan virke afskrækkende på import fra producenter i Barcelona; den vil uden tvivl ikke kunne kontrollere angreb fra Cementos del Mar eller Valencia.«

3997 Selv om indholdet af dette dokument, som Kommissionen har fremhævet i sit processkrift af 17. februar 1998, er udtryk for selskabets spekulationer, fremgår det, at et andet medlem af

EPC, Lafarge, ikke længere anså Valenciana for værende bundet af hjemmemarkedsprincippet, der var selve grundlaget for EPC's aktiviteter. Dokumentet nævner, at der er mulighed for et »ukontrolleret angreb« fra Valenciana's side.

3998 Selv om Valenciana havde haft adgang til dette dokument under den administrative procedure, kunne proceduren imidlertid ikke have fået et andet udfald for så vidt angår selskabets deltagelse i overtrædelsen. Den omstændighed, at Valenciana under den administrative procedure på grundlag af det interne notat havde kunnet bevise, at selskabet ikke ansås for at overholde det grundlæggende princip for aktiviteterne inden for rammerne af EPC fra den 25. april 1988, ville ikke kunne kaste et nyt lys over de direkte dokumentbeviser, som er nævnt i meddelelsen af klagepunkter (nr. 27, 28, 29 og 67) og i den anfægtede beslutning (nr. 30, 35, 36, 37 og 59), og hvoraf det utvetydigt fremgår, at Valenciana deltog i møderne i EPC før den 25. april 1988, i forbindelse med hvilke deltagerne samordnede deres praksis for at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for Fællesskabet.

3999 Det er fastslået, at C. Manglano fra Valenciana deltog i møderne i EPC den 18. november 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 2, dok. 33.126/11365 -11373) og den 13. maj 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 36, punkt 6, dok. 33.126/13004-13011). Enhver deltagelse i disse møder, der havde et klart konkurrencebegrænsende formål, udgør en samordnet praksis, der er forbudt i medfør af traktatens artikel 85, stk. 1, medmindre virksomheden åbent tog afstand fra mødets resultat. Valenciana, som end ikke har gjort gældende åbent at have taget afstand fra mødets indhold, tilsluttede sig ved sin tilstedeværelse eller gav i det mindste de øvrige deltagere det indtryk, at selskabet tilsluttede sig det forfulgte mål (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

4000 Under disse omstændigheder kunne Valenciana have anvendt det interne notat fra Lafarge med henblik på at tage til genmæle over for det klagepunkt, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 6, men udelukkende som bevis for, at selskabets deltagelse i den samordnede praksis inden for rammerne af EPC var af kortere varighed.

4001 Kommissionen har i sit processkrift af 17. februar 1998 anført, at den omstændighed, at der foregik en vis grænseoverskridende handel, ikke kan afkræfte dens antagelser. Den har anført, at den anfægtede beslutning omtaler denne handel. Den har i denne forbindelse henvist til referatet af mødet i EPC den 18. november 1983 (dok. 33.126/11365-11373), som nævnt i nr. 36, punkt 2, og til A. Gac's dokument benævnt »EPC efter 1986« (dok. 33.126/12771, 12772 og 12773), som nævnt i nr. 36, punkt 4.

4002 De spændinger, der måtte have foreligget inden for EPC vedrørende visse dele af handelen inden for Fællesskabet, kan ikke ændre ved, at Lafarge's notat af 25. april 1988 havde været anvendt af Valenciana under den administrative procedure for at fremhæve den kortere varighed af selskabets deltagelse i overtrædelsen.

4003 Kommissionen har fastholdt, at dette notat var fortroligt. Ifølge Kommissionen kunne der ikke være givet adgang til dette dokument under den administrative procedure som følge af dets fortrolige karakter.

4004 Dette argument må forkastes. Virksomhedernes ret til beskyttelse af deres forretningshemmeligheder må afvejes i forhold til sikkerheden for retten til kontradiktion (jf. den ovenfor i præmis 106 nævnte dom i sag T-30/91, Solvay mod Kommissionen, dommens præmis 88). Der er intet, der har hindret Kommissionen i at skjule de fortrolige oplysninger i de passager i Lafarge's notat, som kunne have været anvendt til Valenciana's forsvar.

4005 Det følger af det ovenstående, at Kommissionen har tilsidesat Valenciana's ret til kontradiktion ved ikke at give selskabet adgang til Lafarge's notat af 25. april 1988 under den administrative procedure. Eftersom Valenciana deltog i mødet i EPC den 13. maj 1987, som havde til formål at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for Europa, ville Kommissionen dog alligevel have lagt til grund, at selskabets deltagelse varede frem til denne dato, selv om sagsøgeren havde haft adgang til det pågældende interne notat under den administrative procedure. Da dette dokument imidlertid kunne have ændret Kommissionens vurdering vedrørende Valenciana's deltagelse i overtrædelsen for tiden efter den 13. maj 1987, må den anfægtede beslutnings artikel 6 annulleres i forhold til Valenciana, for så vidt som det heri fastslås, at overtrædelsen bestod efter denne dato.

2. Sag T-69/95, Hornos Ibéricos mod Kommissionen

4006 Hornos Ibéricos har i sit processkrift af 10. december 1997 henvist til to dokumenter, som efter selskabets opfattelse kunne have været anvendt med henblik på at imødegå klagepunktet vedrørende selskabets deltagelse i EPC's aktiviteter (den anfægtede beslutning, artikel 6).

4007 Selskabet har for det første påberåbt sig et referat til bestyrelsen for Hispacement af to af selskabets ansattes besøg hos Hornos Ibéricos den 26. juni 1986 (dok. 33.322/2906-2909). I dette referat forklares det for så vidt angår eksport til Algeriet: »Hornos Ibéricos gav indtryk af, at selskabet ikke på nuværende tidspunkt var rede til over for Conmex at påtage sig en forpligtelse, der kunne medføre en begrænsning af dets muligheder for at forøge dets eksport. At forpligte selskabet til at påtage sig en sådan forpligtelse indebærer den risiko, at det ikke vil respektere den, og at det efterfølgende vil være nødvendigt at finde fortolkninger, der kan begrunde denne adfærd.« Det er Hornos Ibéricos's opfattelse, at hvis de påståede begrænsninger i eksporten til tredjelande, der ikke er medlemmer af Fællesskabet, havde til formål eller til følge af hindre konkurrencen inden for Fællesskabet, ville det være nødvendigt til gengæld at anerkende, at dens klare holdning om ikke at kunne acceptere nogen begrænsning af selskabets eksport ligeledes forudsatte et klart ønske om ikke at hindre konkurrencen inden for Fællesskabet. Denne holdning vidner om sagsøgerens faste vilje til selv at træffe sine beslutninger og at handle uafhængigt.

4008 Det bemærkes, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 27, 28, 29 og 67) og i den anfægtede beslutning (nr. 30, 35, 36, 37 og 59) har henvist til direkte dokumentbeviser for at fastslå, at den samordnede praksis, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, forelå. Det dokument, Hornos Ibéricos har påberåbt sig, har ingen forbindelse med EPC's aktiviteter. Det kan derfor ikke kaste et nyt lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til for at fastslå, at overtrædelsen forelå. Det må endvidere konstateres, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 67) og i den anfægtede beslutning (nr. 59) har antaget, at EPC's aktiviteter ikke havde til formål at begrænse salget af cement på markeder i tredjelande, men derimod at afsætte overskudsproduktionen til markeder i tredjelande for at sikre overholdelsen af princippet om respekt af de europæiske hjemmemarkeder. Hornos Ibéricos's afvisning af at begrænse sit salg til Algeriet, som ikke på nogen måde taler imod Kommissionens standpunkt, er således fuldstændig i overensstemmelse med dette.

4009 Hornos Ibéricos har for det andet henvist til referatet af et møde i EPC, der blev afholdt den 13. februar 1987 i London (dok. 33.126/18181-18187). Selskabet har bemærket, at cementmarkedet inden for Fællesskabet ikke var på dagsordenen, og at det ikke blev drøftet. Det er derfor ikke muligt ud fra dette referat at udlede, at EPC's medlemmer bevidst havde undersøgt situationen på cementmarkedet inden for Fællesskabet med henblik på at opstille og at gennemføre en salgsstrategi bestående i ikke at foretage cementleverancer til destinationer inden for Fællesskabet.

4010 Det kan konstateres, at Hornos Ibéricos i sin egenskab af medlem af EPC nødvendigvis må have modtaget referatet af mødet i EPC den 13. februar 1987. Selskabet havde således kunnet henvise til dette dokument under den administrative procedure, såfremt det fandt, at det kunne anvendes til dets forsvar. Under disse omstændigheder kan der ikke foreligge nogen overtrædelse af dets ret til kontradiktion (jf. ovenfor i præmis 248). Det bemærkes endvidere, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 27, 28, 29 og 67) og i den anfægtede beslutning (nr. 30, 35, 36, 37 og 59) har henvist til direkte dokumentbeviser for at fastslå, at de drøftelser, der foregik inden for EPC, havde en sammenhæng med handelen inden for Fællesskabet. Den omstændighed, at referatet af mødet i EPC den 13. februar 1987 ikke nævner markedet inden for Fællesskabet, kan ikke kaste et nyt lys over disse direkte beviser, som viser, at der bestod en samordnet praksis inden for rammerne af EPC, som havde til formål at afsætte overskudsproduktionen til tredjelande for at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for Fællesskabet.

3. Sag T-88/95, Blue Circle mod Kommissionen

4011 Blue Circle har gjort gældende, at dokument 33.322/1485 kunne have været anvendt af selskabet med henblik på at imødegå klagepunktet vedrørende dets deltagelse i EPC's aktiviteter (den anfægtede beslutning, artikel 6).

4012 Det kan konstateres, at dette dokument er identisk med dokument 33.126/12751, som lå i kassen (jf. ovenfor i præmis 95), og som Blue Circle havde adgang til under den administrative procedure.

4013 Blue Circle har endvidere påberåbt sig en række dokumenter (dok. 33.322/1488-1507) vedrørende ECEC, som taler til støtte for selskabets standpunkt om, at de eksportkomitéer, der er omhandlet i den anfægtede beslutning, kun havde til formål at hæve prisniveauet for storeksporten og ikke, som Kommissionen har fastholdt, at forøge omfanget af eksporten. Dokumenterne viser således den totale mangel på sammenhæng mellem disse eksportkomitéer og hjemmemarkedsprincippet. Blue Circle har gjort gældende, at det udtrykkeligt fremgår af dokument 33.322/1494, at »komitéen i henhold til sine vedtægter hverken drøfter eller på anden måde beskæftiger sig med sine medlemmers eksport til vesteuropæiske lande. De anbefalinger, som komitéen fremsætter, kan derfor ikke angå denne eksport«.

4014 Det bemærkes, at Kommissionen ikke på nogen måde har gjort klagepunktet i den anfægtede beslutnings artikel 5 vedrørende ECEC's aktiviteter gældende over for Blue Circle. For så vidt angår samarbejdet vedrørende storeksporten er Blue Circle's ansvar udelukkende gjort gældende med hensyn til EPC's aktiviteter (den anfægtede beslutning, artikel 6). De bemærkninger, som Blue Circle har fremsat på grundlag af disse dokumenter angående ECEC, er derfor ikke relevante for den overtrædelse, der er gjort gældende over for selskabet. De bemærkninger, Blue Circle ville have kunnet gøre gældende på grundlag af de påberåbte dokumenter, ville under alle omstændigheder ikke have kunnet kaste et nyt lys over de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter (nr. 27, 28, 29 og 67) og i den anfægtede beslutning (nr. 30, 35, 36, 37 og 59) for at fastslå, at der inden for rammerne af EPC bestod en samordnet praksis, »som havde til formål at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF«.

Sammenfatning

4015 Den anfægtede beslutnings artikel 6 må annulleres i sin helhed i forhold til Heracles og Titan. Artiklen må annulleres i forhold til Halkis, for så vidt som det heri er fastslået, at der forelå en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, før den 18. november 1983 og efter den 1. september 1986. Artiklen må ligeledes annulleres i forhold til Ciments français, Lafarge og Blue Circle, for så vidt som det heri er fastslået, at der forelå en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, før den 18. november 1983. Artiklen må herudover annulleres i forhold til Valenciana, for så vidt som det heri er fastslået, at der forelå en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 13. maj 1987. I øvrigt må de gennemgåede anbringender forkastes.

XII — *Anbringenderne om et åbenbart urigtigt skøn og om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har anset den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for en samlet og kontinuerlig aftale og fastslået, at de pågældende sagsøgere deltog i denne samlede og kontinuerlige aftale*

4016 Alle sagsøgerne har anført, at Kommissionen har anlagt et åbenbart urigtigt skøn og/eller tilsidesat bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, ved at fastslå, at de deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. SFIC (sag T-36/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Alsen-Breitenburg (sag T-45/95), Nordcement (sag T-46/95), Rugby (sag T-53/95), Castle (sag T-56/95), Uniland (sag T-58/95), Oficemen (sag T-59/95), Italcementi (sag T-65/95), Hornos Ibéricos (sag T-69/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95), Cementir (sag T-87/95) og Blue Circle (sag T-88/95) har specifikt bestridt, at denne overtrædelse kan anses for en samlet og kontinuerlig aftale.

4017 SFIC, Vicat (sag T-37/95), Ciments français (sag T-39/95), Asland (sag T-55/95), Uniland, Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), Italcementi, Aker, Euroc, Blue Circle og AGCI (sag T-103/95) har anført, at der foreligger en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet med hensyn til den fremgangsmåde, der er anvendt ved pålæggelsen af ansvar for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. Endvidere har CBR (sag T-25/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), SFIC, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Aalborg Portland, BCA (sag T-54/95), Asland, Irish Cement (sag T-60/95), Italcementi, Holderbank (sag T-68/95), Aker, Euroc, Blue Circle, AGCI og Halkis (sag T-104/95) gjort gældende, at bestemmelserne i traktatens artikel 190 er blevet tilsidesat.

4018 Endelig har alle sagsøgerne, undtagen BCA og Halkis, gjort gældende, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat, fordi de ikke under den administrative procedure i tilstrækkeligt omfang havde adgang til dokumenterne i Kommissionens sagsakter vedrørende det klagepunkt, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 1.

Den anfægtede beslutning

4019 Den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse vedrører Cembureau-aftalen, som i beslutningen er anset for en samlet og kontinuerlig aftale omfattende »alle de ordninger, der er vedtaget inden for rammerne af Cembureau, og de bi- og/eller multilaterale møder og kontakter« (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1, første afsnit).

4020 I den anfægtede beslutning er udvekslingen af prisoplysninger (artikel 2), de fransk-italienske karteller (artikel 3, stk. 1), det iberiske kartel (artikel 3, stk. 2), det fransk-tyske kartel (artikel 3, stk. 3), oprettelsen af ETF og de forskellige foranstaltninger i forbindelse med denne task force (artikel 4), ECEC's aktiviteter (artikel 5) og EPC's aktiviteter (artikel 6) alle anset for at udgøre den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale.

4021 Kommissionen bygger denne konklusion på to forhold.

4022 For det første har Kommissionen fastslået, at der med de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, blev forfulgt det samme mål, »nemlig overholdelse af den fælles hjemmemarkedsregel« (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, andet afsnit).

4023 For det andet har Kommissionen fastslået, at alle deltagerne i de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, var bekendt med, at deres handlinger var en del af en »fælles plan« (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, tredje afsnit). Ifølge Kommissionen er »situationen [...] karakteriseret ved, at den europæiske cementindustri direkte eller via de nationale faglige sammenslutninger har tilsluttet sig en fælles regel, og ved at de mest direkte berørte parter i de forskellige konkrete tilfælde har anvendt denne regel« (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, andet afsnit). Den omstændighed, at de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, ikke har deltaget i alle gennemførelsesforanstaltningerne til Cembureau-aftalen, ændrer ikke ved, at overtrædelsen må anses for at udgøre en samlet og kontinuerlig aftale. Kommissionen har i denne forbindelse anført (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, tredje afsnit): »[...] det [er] selve princippet i virksomheders bidrag til gennemførelse af en fælles plan, at der er tale om forskellige handlinger og aktører, der imidlertid handler i vekselvirkning for at nå det fælles mål«.

De pågældende sagsøgeres deltagelse i den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale

4024 Det skal først undersøges, om de forskellige former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, er udtryk for en tilslutning til formålet med Cembureau-aftalen, som blev indgået ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, og således udgør en samlet Cembureau-aftale. Dernæst skal det undersøges, om hver enkelt virksomhed og sammenslutning af virksomheder har deltaget kontinuerligt i overtrædelsen, og hvor længe denne deltagelse varede.

A — Samlet Cembureau-aftale

4025 Det må først undersøges, om der — således som Kommissionen har gjort gældende — med de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, på den ene side og Cembureau-aftalen på den anden side blev forfulgt det samme mål (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1 og 2, og nr. 48, punkt 2). Dernæst må det undersøges, om Kommissionen med rette kunne fastslå, at alle deltagerne i de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, var bekendt med, at deres handlinger var en del af en »fælles plan«, nemlig Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, tredje afsnit).

1. Spørgsmålet om, hvorvidt formålet med de i den anfægtede beslutnings artikel 2-6 omhandlede foranstaltninger og Cembureau-aftalen var sammenfaldende

4026 Alle sagsøgerne har anført, at der ikke med de forskellige former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, eller i hvert fald de former for adfærd, de angiveligt deltog i, blev forfulgt det samme mål som med den påståede Cembureau-aftale. Der blev med hver enkelt foranstaltning, som er omhandlet i den anfægtede beslutning, forfulgt et selvstændigt, konkret mål, og foranstaltningerne indgik ikke i et kartel omfattende hele Europa.

4027 Det bemærkes i denne forbindelse, at de omhandlede former for adfærd kun kan anses for at udgøre en samlet Cembureau-aftale, hvis det er bevist, at de var en del af en samlet plan med et fælles mål (den ovenfor i præmis 1053 nævnte dom i sagen Rhône-Poulenc mod Kommissionen, dommens præmis 126).

4028 Det må derfor i første omgang undersøges, om der kan gives Kommissionen medhold i, at »den almindelige regel om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet [...] er retningsgivende for alle de andre ordninger [som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6], der er indgået for at støtte dette princip og/eller for at medvirke til gennemførelsen af det« (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1, andet afsnit).

1.1. Informationsudvekslingen (den anfægtede beslutning, artikel 2)

4029 Ciments luxembourgeois og SFIC har anført, at den informationsudveksling, som fandt sted inden for Cembureau, ikke i den anfægtede beslutning blev anset for en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen.

4030 Dette argument må forkastes. Ifølge ordlyden af artikel 2, stk. 1 og 2, var formålet med informationsudvekslingen at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen. Endvidere anføres i nr. 46, punkt 1, første afsnit, at »alle de ordninger«, som er omhandlet i den anfægtede beslutning, udgjorde en »samlet og kontinuerlig aftale«. Endelig anføres i den anfægtede beslutnings artikel 9, at »den i artikel 1 konstaterede overtrædelse [...] blev iværksat ved den i artikel 2, 3, 4, 5 og 6 beskrevne adfærd«. Da Kommissionen fastslog, at Ciments luxembourgeois, som havde deltaget i den informationsudveksling, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1 og 2, ikke havde »iværksat nogen gennemførelsesforanstaltning« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra b), tredje led, jf. også nr. 65, punkt 3, tredje afsnit, litra a)], ønskede den dermed at understrege, at dette selskab — i modsætning til alle de øvrige virksomheder, som er omfattet af den anfægtede beslutning — ikke havde deltaget i nogen af de gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen på markedet, som er nævnt i nr. 65, punkt 3, første afsnit, i den anfægtede beslutning, dvs. de former for adfærd, som er omhandlet i artikel 3-6. Kommissionen har på ingen måde herved

fastslået, at den i den anfægtede beslutnings artikel 2 omhandlede informationsudveksling ikke udgjorde en del af den samlede Cembureau-aftale.

4031 Det er endvidere allerede fastslået, at Kommissionen med rette lagde til grund, at den lejlighedsvise udveksling af prisoplysninger, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, og den regelmæssige udveksling af oplysninger, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, i det ovenfor i præmis 1501-1518 og 1576-1647 nærmere fastlagte omfang havde til formål »at lette gennemførelsen af [Cembureau-]aftalen«.

4032 Formålet med informationsudvekslingen svarede til formålet med Cembureau-aftalen, dvs. at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet, og det må derfor fastslås, at formålet med Cembureau-aftalen og de i den anfægtede beslutnings artikel 2 omhandlede former for adfærd var sammenfaldende.

1.2. De fransk-italienske karteller (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1)

4033 Kommissionen har fastslået tre forskellige fransk-italienske karteller, nemlig en samordnet praksis mellem Lafarge og Buzzi [artikel 3, stk. 1, litra a)], en samordnet praksis mellem Ciments français og Buzzi [artikel 3, stk. 1, litra b)] og en samordnet praksis mellem Vicat og Buzzi [artikel 3, stk. 1, litra c)].

4034 For så vidt angår den samordnede praksis mellem Lafarge og Buzzi har Kommissionen fastslået, at disse to virksomheder blev enige om »at begrænse deres handlefrihed [...] og om at opdele det sydfranske marked« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 3, andet afsnit).

4035 Kommissionen har i denne forbindelse henvist til et referat af en samtale mellem E. Buzzi og P. Saint-Hillier fra Lafarge den 26. november 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 3, dok. 33.126/6857/bis). Heri sammenfattes Buzzi's opfattelse således:

»— Markedet tilhører Ciments Lafarge.

— Man ønsker ikke at forstyrre markedet på Côte d'Azur. I de sidste tyve år har de kun haft to eller tre kunder.

— Krig er unødvendig.

— Der bør indgås aftaler for at undgå konflikter.«

4036 Det fremgår af ordlyden af dette referat, at formålet med den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a), omhandlede overtrædelse og Cembureau-aftalen var sammenfaldende, nemlig at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet.

4037 For så vidt angår den samordnede praksis mellem Vicat og Buzzi har Kommissionen i den anfægtede beslutning henvist til et telex af 23. april 1986 fra Buzzi til Vicat. Buzzi anfører i telexet: »Vi har fået forespørgsler på cement [ud over fra] Nice [også fra] Toulon. Vi har svaret negativt på alle henvendelser, og det vil vi fortsat gøre.«

4038 Det må således i overensstemmelse med, hvad Kommissionen har lagt til grund (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 6), fastslås, at Buzzi's meddelelse til Vicat om at have afvist ordrer fra Sydfrankrig og fortsat at ville afvise dem, var en del af den strategi, der gik ud på at opdele markedet i Sydfrankrig mellem Buzzi og Vicat. Selv om det ikke udtrykkeligt er anført i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), at Vicat og Buzzi deltog i en samordnet praksis om deling af markedet (jf. ovenfor i præmis 1927), fremgår det imidlertid af det ovennævnte uddrag af Buzzi's telex til Vicat af 23. april 1986, at formålet med den anfægtede informationsudveksling var at undgå at »bringe forstyrrelser på det sydfranske marked« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 6, tredje afsnit). Formålet med den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), omhandlede adfærd var således at bidrage til at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet.

4039 Det følger heraf, at det ligeledes var det samme mål, der blev forfulgt med den samordnede praksis mellem Vicat og Buzzi og Cembureau-aftalen.

4040 Hvad endelig angår den samordnede praksis mellem Ciments français og Buzzi vedrørte den »udveksling af oplysninger om gældende priser og om forventede prisstigninger med henblik på at begrænse deres autonomi« [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, litra b)].

4041 Det må fastslås, at i modsætning til de dokumenter, der er påberåbt til støtte for de i artikel 3, stk. 1, litra a) og c), omhandlede overtrædelser, udtrykkes der ikke i det eneste dokument, Kommissionen har henvist til med henblik på at føre bevis for den i artikel 3, stk. 1, litra b),

omhandlede overtrædelse, nemlig Ciments français's telefax af 17. marts 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 4, dok. 33.126/11982-11987), nogen tilkendegivelse fra de berørte parters side om at ville overholde et hjemmemarkedsprincip. Endvidere anføres det ingen steder i den anfægtede beslutning, at Kommissionen gør gældende, at Ciments français og Buzzi ved den i artikel 3, stk. 1, litra b), omhandlede udveksling af priser søgte at overholde et sådant princip. Det anføres alene i nr. 20, punkt 6, i den anfægtede beslutning, »at Ciments français's fremsendelse af prisliste og angivelse af forventede prisstigninger [...] havde til formål at give Buzzi mulighed for at afpasse priserne på cement i Frankrig efter Ciments français's [...] priser«. Endvidere anføres (samme sted) med hensyn til den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), omhandlede overtrædelse, at »Buzzi's meddelelse til Vicat om at have afvist ordrer fra Sydfrankrig og fortsat at ville afvise dem, var en del af den strategi, der gik ud på at opdele markedet i Sydfrankrig«. Der fremføres imidlertid ikke en tilsvarende forklaring for så vidt angår den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b), omhandlede overtrædelse. Endelig bemærkes, at Kommissionen også har forsøgt at sætte dette kartel i forbindelse med Cembureau-aftalen ved at gøre gældende, at denne aftale også gik ud på »at tilpasse priserne til de lokale priser, hvis grænserne overskrides« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 1). Dette forhold henhører imidlertid under »reglerne for loyal konkurrence« (jf. den anfægtede beslutning, nr. 47, punkt 2), der — således som Kommissionen har erkendt — ikke er genstand for et klagepunkt i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i bl.a. præmis 1513).

4042 Det må herefter fastslås, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at formålet med Cembureau-aftalen og den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b), var sammenfaldende.

1.3. Det iberiske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 2)

4043 Det anføres i Cimpor's referat af et møde den 22. juli 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 2, dok. 33.322/155, 156 og 157): »De fremmødte, der må betragtes som repræsentanter for cementproducenterne i Spanien og Portugal, tilsluttede sig med en vis tøven princippet om, at der ikke burde forekomme [cementleverancer] fra Spanien til Portugal eller fra Portugal til Spanien, uden at en sådan handel var tilstrækt eller kontrolleret af cementindustrien i de pågældende to lande.« Endvidere anføres i den del af Hispacement's dokument (den anfægtede beslutning, nr. 21, punkt 2, dok. 33.322/2901), der kan gøres gældende over for de berørte sagsøgere, at »direktørerne for de portugisiske og spanske cementfabrikker havde holdt møde hos Oficemen i december sidste år [dvs. december 1985], og at der ved denne lejlighed var blevet truffet beslutning om at forbyde al eksport landene imellem«.

4044 Det fremgår klart af disse to dokumenter, at det mål, som parterne i det i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede iberiske kartel, forfulgte, fuldt ud svarede til målet med Cembureau-aftalen.

1.4. Det fransk-tyske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3)

4045 Det fransk-tyske kartel, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, består af to forhold. Kommissionen har i artikel 3, stk. 3, litra a), fastslået, at visse franske og tyske virksomheder samt den franske sammenslutning (SFIC) og den tyske sammenslutning (BDZ) deltog i en »samordnet praksis om regulering af cementleverancer fra Frankrig til Tyskland og fra Tyskland til Frankrig«. I den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), er det endvidere fastslået, at BDZ og SFIC deltog i en »samordnet praksis om udvekslinger af oplysninger med henblik på at kontrollere overholdelsen af de kvantitative begrænsninger, der var fastsat for eksport mellem Frankrig og Tyskland, samt med henblik på at kontrollere leverancernes bestemmelsessted i de forskellige tyske delstater«.

4046 For så vidt angår den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), og hvis omfang nærmere er præciseret ovenfor i præmis 2469, fremgår det af de dokumenter, der er gennemgået i nr. 22 i den anfægtede beslutning, at der som følge af Cedest's eksport til de tyske delstater med undtagelse af Saarland og som følge af reaktionerne i Frankrig fra de tyske producenters side blev indgået bilaterale aftaler med det formål at nedbringe den grænseoverskridende handel med cement. Det anføres således i Lafarge's interne notat af 23. juni 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 4, dok. 33.126/6592-6596): »Vi gav klart udtryk for den opfattelse, at grænserne skal respekteres.« I denne forbindelse omtales »Principe home market [hjemmemarkedsprincippet]«. Det fremgår ligeledes af et referat fra Ciments français af 17. maj 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 9, dok. 33.126/4251, 4252 og 4253), at Dyckerhoff havde bekræftet over for Ciments français ikke at ville sælge til Frankrig.

4047 I brevet af 22. september 1986 fra Ciments français's direktør, der også var formand for SFIC, til Heidelberger's direktør, som også var formand for BDZ (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 10, dok. 33.126/3574, 3575 og 3576), anføres bl.a.: »[...] Ted Brenke [fra Heidelberger] [gav] udtryk for, at hvis vi skal forlænge vores aftale, ville man fra tysk side kræve, at den forskel, der siden 1984 har været mellem de franske og tyske leverancer, blev nedbragt. Jeg svarede, at hvis [kravet opretholdes], havde jeg svært ved at se, hvordan vi kunne blive enige om en ny aftale. Som De erindrer, var der ingen logisk og slet ingen etisk begrundelse for denne forskel, der faktisk ikke er resultatet af bilaterale fransk-tyske drøftelser mellem de franske og tyske interesser [...]«.

4048 Som Kommissionen har anført i den anfægtede beslutning (nr. 50, punkt 4), og som det ligeledes fremgår af Rettens vurdering ovenfor i præmis 2427-2433, var formålet med den samordnede praksis i forbindelse med forsøget på at begrænse Cedest's afsætning i Tyskland uden for Saarland og aftalen af 1984, der skulle fornys, og som omtales i brevet af 22. september 1986, »at beskytte hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et andet, dvs. opdeling af markeder« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 9). Heraf følger, at det var det samme mål, der blev forfulgt med den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), og Cembureau-aftalen.

4049 For så vidt angår den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra b), og hvis omfang nærmere er præciseret ovenfor i præmis 2471-2491, omfatter den en samordnet praksis om udveksling af oplysninger mellem SFIC og BDZ med henblik på at kontrollere overholdelsen af de kvantitative begrænsninger, der var fastsat for eksport mellem Frankrig og Tyskland. Der var således tale om en overtrædelse, som var accessorisk i forhold til den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), og hvorved man forfulgte det samme mål. Formålet med den i artikel 3, stk. 3, litra b), omhandlede informationsudveksling og Cembureau-aftalen var således sammenfaldende.

1.5. Den samlede aftale om ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4)

4050 Det er fastslået (jf. ovenfor i præmis 2537), at formålet for de berørte virksomheder og sammenslutninger med aftalen om oprettelse af ETF, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, var »at forhindre import til Vesteuropa, aktuelt fra Grækenland« (referatet af mødet i ETF den 19.8.1986 i Genève (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 15)). Det mål, der blev forfulgt med oprettelsen af ETF, var således at sikre, at de europæiske hjemmemarkeder blev respekteret.

4051 Endvidere bemærkes, at der lå det samme konkurrencebegrænsende mål bag de aftaler og den samordnede praksis, der er omhandlet i artikel 4, stk. 2 og 3. Formålet med aftalen om stiftelse af Interciment, der er omhandlet i artikel 4, stk. 2, var således at iværksætte gulerods- og stokkeaktionerne over for de producenter, som ikke følte sig bundet af hjemmemarkedsprincippet og derfor truede stabiliteten på markederne i Cembureau's medlemslande (jf. ovenfor i præmis 2978). Den samordnede praksis, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), og den i artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede aftale havde det konkurrencebegrænsende formål at forhindre Calcestruzzi/Ferruzzi-gruppens import af cement fra Grækenland (jf. ovenfor i præmis 3163 og 3356) og dermed genskabe ordenen på markedet, således at de nationale grænser blev respekteret.

4052 Det må herefter fastslås, at de i artikel 4, stk. 1, 2 og 3, omhandlede overtrædelser havde det samme formål — således at Kommissionen kunne lægge til grund, at der forelå en samlet aftale om ETF (jf. ovenfor i præmis 3706) — og at dette formål endvidere fuldt ud svarede til målet med Cembureau-aftalen.

4053 Da den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, i sin helhed må annulleres (jf. ovenfor i præmis 3769), idet det ikke er godtgjort, at de opkøb, som er omhandlet i denne bestemmelse, gik ud på at forhindre import af græske produkter til Vesteuropa, kan det derimod ikke fastslås, at hjemmemarkedsprincippet lå bag denne adfærd.

1.6. ECEC (den anfægtede beslutning, artikel 5)

4054 Det bemærkes, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at ECEC's aktiviteter havde til formål at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet, således at den anfægtede beslutnings artikel 5 må annulleres (jf. ovenfor i præmis 3849 og 3850). Aktiviteterne i denne eksportkomité kan derfor ikke anses for en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen.

1.7. EPC (den anfægtede beslutning, artikel 6)

4055 Det er allerede fastslået (jf. ovenfor i præmis 3919), at Kommissionen med rette lagde til grund, at samarbejdet inden for EPC havde til formål »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (den anfægtede beslutning, artikel 6).

4056 Formålet med samarbejdet inden for EPC svarede således til målet med Cembureau-aftalen, nemlig at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet, og det må derfor fastslås, at formålet med Cembureau-aftalen og den i den anfægtede beslutnings artikel 6 omhandlede adfærd var sammenfaldende.

1.8. Sammenfatning

4057 Det fremgår af den ovenstående gennemgang, at det var det samme konkurrencebegrænsende formål, der blev forfulgt med de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, artikel 3, stk. 1, litra a) og c), artikel 3, stk. 2 og 3, artikel 4, stk. 1, 2 og 3, og artikel 6, og Cembureau-aftalen. Kommissionen har derfor med rette fastslået, at alle disse former for adfærd havde til formål at fastsætte fælles regler for overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2).

4058 Da det derimod ikke er bevist, at der med de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 4, stk. 4, og artikel 5, blev forfulgt det samme mål som med Cembureau-aftalen, kan disse former for adfærd ikke anses for at udgøre en del af den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

2. Det subjektive element

2.1. Påvisning af det subjektive element i forhold til de forskellige kategorier af berørte sagsøgere

4059 Alle sagsøgerne har anført, at de aldrig har haft kendskab til en Cembureau-aftale, som skulle være indgået og bekræftet ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984.

4060 Således som sagsøgerne har anført, er det forhold, at formålet med de forskellige bi- og multilaterale ordninger og Cembureau-aftalen var sammenfaldende, ikke i sig selv tilstrækkeligt til, at de ordninger, de berørte sagsøgere deltog i, kan anses for gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 203). Såfremt sagsøgerne ikke havde kendskab til, at der fandtes en Cembureau-aftale, kunne disse handlinger ikke anses for et udtryk for, at de tilsluttede sig eller deltog i denne aftale.

4061 Det må derfor undersøges, om Kommissionen i den anfægtede beslutning (nr. 46, punkt 2) med rette fastslog, at parterne i de bi- og multilaterale karteller, som havde det samme konkurrencebegrænsende formål som Cembureau-aftalen, var bekendt med, at deres adfærd var en del af den fælles plan, som blev vedtaget og bekræftet ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 4023).

4062 I denne forbindelse må der sondres mellem to kategorier af sagsøgere.

4063 For så vidt angår Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer, bortset fra Unicem, er det allerede fastslået, at Kommissionen har påvist, at de deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (jf. ovenfor i præmis 1400-1403). For disse sammenslutninger og virksomheder beror beviset for deres deltagelse i den samlede Cembureau-aftale i den anfægtede beslutning ikke på deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale, men på deres direkte medlemskab af Cembureau og deres deltagelse i et eller flere af de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet (jf. ovenfor i præmis 1301 og 1302).

4064 Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer — bortset fra Unicem — der deltog i et eller flere af disse møder (jf. ovenfor i præmis 1342-1353), må nødvendigvis have vist, at deres

deltagelse i en eller flere bi- eller multilaterale ordninger, der havde det samme mål som Cembureau-aftalen, var et led i denne aftale. Deres deltagelse i karteller, hvis formål var at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet, var således fra deres side en gennemførelse af Cembureau-aftalen og dermed et udtryk for, at de fortsat deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

4065 Der er således ført bevis for det subjektive element for så vidt angår Cembureau, FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, BCA, Oficemen, Irish Cement, ATIC, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir og AGCI. Det er derfor ikke nødvendigt for disse sagsøgeres vedkommende at undersøge de forskellige tilknytningsmomenter (jf. nedenfor i præmis 4069-4073), som er anført i den anfægtede beslutning med henblik på at påvise en subjektiv forbindelse mellem de forskellige bi- og multilaterale ordninger, de deltog i, og Cembureau-aftalen.

4066 For så vidt angår de indirekte medlemmer af Cembureau og Unicem og Buzzi, bemærkes, at beviset for deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (nr. 45, punkt 10 og 13, og nr. 65, punkt 3) beror på deres deltagelse i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 1439-1448). For disse sagsøgeres vedkommende viser deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen, at de tilsluttede sig denne aftale, som blev indgået og bekræftet ved delegationsledernes møder.

4067 Disse sagsøgere har anført, at selv om de delegationsledere, som var til stede ved de møder, der er omhandlet i den anfægtede beslutning, havde indgået en Cembureau-aftale, er der ikke i beslutningen ført bevis for, at de pågældende delegationsledere orienterede dem om, at denne aftale fandtes. Deres eventuelle deltagelse i et lokalt kartel kan derfor ikke anses for et udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen.

4068 Spørgsmålet om, hvorvidt der er ført bevis for det subjektive element for disse sagsøgeres vedkommende, er derfor af særlig betydning. Hvis Kommissionen ikke har ført bevis for, at disse virksomheder vidste eller burde have vidst, at de bi- og multilaterale ordninger, der havde samme mål som Cembureau-aftalen, og hvori de deltog, var et led i et kartel for hele Europa om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og regulering af salget fra et land til et andet, kan det ikke fastslås, at disse virksomheder deltog i den samlede overtrædelse, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1.

"2.2. Tilknytningsmomenter, der er nævnt i den anfægtede beslutning

4069 Kommissionen har i den anfægtede beslutning påberåbt sig flere forhold, som viser, at den omstændighed, at de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, deltog i et bi- eller multilateralt kartel med samme mål som Cembureau-aftalen, må anses for et udtryk for, at de deltog i Cembureau-aftalen.

4070 For det første har Kommissionen anført [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra b)]: »Virksomhederne Blue Circle, CBR, Ciments français, Lafarge, Dyckerhoff, Heidelberger, Titan, ENCI, Asland og Cimpor var ganske vist ikke direkte medlemmer af Cembureau, men repræsenterede deres nationale sammenslutninger som delegationsledere på de møder, der blev tilrettelagt af Cembureau den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984; der hersker derfor ingen tvivl om disse virksomheders deltagelse i [Cembureau-] aftalen.«

4071 For det andet er det Kommissionens opfattelse, at de sammenslutninger, som er direkte medlemmer af Cembureau, ved delegationsledernes møder indgik »forpligtelser [...] i medlemmernes interesse«, og at »cementproducenterne er de egentlige aktører, der handler via deres faglige sammenslutninger« (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 5, jf. også nr. 46, punkt 2, andet afsnit).

4072 For det tredje har Kommissionen med henvisning til indkaldelsen til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 2, dok. 33.126/11552 og 11553) og udkastet til formandens indledende redegørelse til dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585) anført (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, fjerde afsnit, jf. også nr. 50, punkt 3, fjerde afsnit): »Cembureau og medlemmerne har [...] erkendt, at de spændinger, der skyldtes samhandelen mellem medlemmerne, var fællesanliggender, da der var tale om 'overtrædelser' af de fælles 'spilleregler'. Disse bilaterale spændinger er således et konkret bevis på, at der forelå en generel aftale om at overholde hjemmemarkedsprincippet.« Kommissionen har tilføjet (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, femte og sjette afsnit): »Det er [...] ikke nødvendigt, at hver enkelt bi- eller multilateral situation er blevet nævnt udtrykkeligt på Cembureau's møder, selv om det kan påvises, at det har været tilfældet for visse situationer [...] Det fremgår faktisk af Cembureau's papirer, at kun de spændinger, der nødvendigvis ikke kunne løses ved direkte kontakt mellem de berørte parter, er blevet behandlet på foreningens møder. Eks. ser det ikke ud til, at det 'ømtålelige [spørgsmål]' vedrørende Italien og Schweiz, der er nævnt i [meddelelsen] til formanden [til] delegationsledernes møde den 19. marts 1984 [...], er blevet diskuteret af medlemmerne, da 'uenigheden (...) er ved at finde en løsning' [...] Det følger heraf, at både de situationer, der specifikt er nævnt i Cembureau's papirer, og de situationer, der tilsyneladende har fundet en løsning ved direkte kontakt mellem de berørte parter, som det er tilfældet for de fransk-italienske og spansk-portugisiske situationer, var omfattet af den generelle aftale.«

4073 Endelig har Kommissionen for det fjerde i forbindelse med ETF og EPC henvist til, at der var en institutionel forbindelse mellem ETF og Cembureau (den anfægtede beslutning, nr. 24) og mellem EPC og Cembureau (den anfægtede beslutning, nr. 59, punkt 1, første afsnit), og på grundlag heraf søgt at påvise, at de i den anfægtede beslutnings artikel 4 og 6 omhandlede former for adfærd var gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

2.3. Påvisning af, at de indirekte medlemmer af Cembureau, Unicem og Buzzi deltog i Cembureau-aftalen, i kraft af deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale

4074 Det bemærkes indledningsvis, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 4, stk. 4, og artikel 5, udgjorde en del af Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4058). Endvidere må artikel 3, stk. 3, litra a), og artikel 6 annulleres i forhold til henholdsvis Cedest (jf. ovenfor i præmis 2384 og 2385) og Heracles og Titan (jf. ovenfor i præmis 3970).

4075 Dette indebærer, at for så vidt angår visse indirekte medlemmer af Cembureau, nemlig ENCI, Cedest, Nordcement, Alsen-Breitenburg, Rugby, Castle, Heracles og Titan, er der ikke i den anfægtede beslutning ført bevis for, at de deltog i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen. Med hensyn til Cedest er de former for adfærd, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a), i beslutningen, det eneste udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen. Det samme gælder med hensyn til Rugby's deltagelse i de former for adfærd, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), og ENCI's, Nordcement's og Alsen-Breitenburg's deltagelse i de i den anfægtede beslutnings artikel 5 omhandlede former for adfærd. Med hensyn til Castle er selskabets deltagelse i de ordninger, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a), og artikel 5), også det eneste udtryk for, at det deltog i Cembureau-aftalen. Endelig er de former for adfærd, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, og artikel 6, de eneste »gennemførelsesforanstaltninger« til Cembureau-aftalen, som Heracles og Titan deltog i.

4076 For så vidt angår de indirekte medlemmer af Cembureau fremgår det udtrykkeligt af den anfægtede beslutning, at disse virksomheder deltog indirekte i Cembureau-aftalen »gennem deres deltagelse i de forskellige ordninger og foranstaltninger, der blev vedtaget som supplement til aftalen og/eller som led i dens anvendelse« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 10). Artikel 1 omfatter derfor kun de virksomheder, som (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3) »klart har tilkendegivet, at de tilslutter sig [Cembureau-]aftalen, ved at deltage [i en gennemførelsesforanstaltning hertil]«.

4077 Da Kommissionen ikke har ført bevis for, at ENCI, Cedest, Nordcement, Alsen-Breitenburg, Rugby, Castle, Heracles og Titan deltog i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen, kunne den ikke med føje efter den fremgangsmåde, der er anvendt ved pålæggelsen af

ansvar i den anfægtede beslutning, fastslå, at disse virksomheder, som er indirekte medlemmer af Cembureau, deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

4078 Kommissionen kan ikke, således som den har gjort under nærværende sager, gøre gældende, at der under alle omstændigheder er ført bevis for ENCI's og Titan's deltagelse i Cembureau-aftalen, idet en ansat i disse virksomheder deltog i delegationsledernes møde den 14. januar 1983, hvorunder den omhandlede aftale blev indgået. Det bemærkes i denne forbindelse, at dette forhold ikke i den anfægtede beslutning har været tilstrækkeligt til at anse en virksomhed, der er indirekte medlem af Cembureau, for at have deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (jf. ovenfor i præmis 1441). Beviset for, at et indirekte medlem deltog i Cembureau-aftalen, er således ikke tilstedeværelsen ved møderne, men udelukkende deltagelsen i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen. Når en ansat i et indirekte medlem af Cembureau havde deltaget i et eller flere delegationsledermøder, er medlemmet — på samme måde som de øvrige indirekte medlemmer og til forskel fra de direkte medlemmerne — anset for at have deltaget »indirekte i [Cembureau-]aftalen gennem deres deltagelse i de forskellige ordninger og foranstaltninger, der blev vedtaget som supplement til aftalen og/eller som led i dens anvendelse« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 10). Af samme grund er Ciments d'Obourg, der er indirekte medlem af Cembureau, og som var repræsenteret ved en ansat, A. Pestalozzi, ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4), heller ikke omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 1, idet Kommissionen ikke har fastslået, at denne virksomhed deltog i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen.

4079 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må derfor annulleres i forhold til ENCI, Cedest, Nordcement, Alsen-Breitenburg, Rugby, Castle, Heracles og Titan.

4080 Det må herefter undersøges, om Kommissionen med føje kunne fastslå, at de øvrige indirekte medlemmer af Cembureau, dvs. CBR, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Valenciana, Asland, Uniland, Cimpor, Secil, Holderbank, Hornos Ibéricos, Blue Circle og Halkis, tilsluttede sig den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale i kraft af deres deltagelse i et eller flere bi- eller multilaterale karteller, som er omhandlet i den anfægtede beslutning, og som havde samme formål som Cembureau-aftalen. Dette må ligeledes undersøges for så vidt angår Unicem, som er direkte medlem af Cembureau, men som ikke deltog i noget delegationsledermøde, og Buzzi, som hverken var direkte eller indirekte medlem af Cembureau.

4081 For disse virksomheders vedkommende må det afgøres, om de tilknytningsmomenter, som er nævnt ovenfor i præmis 4069-4073, kan vise, at der var en forbindelse mellem deres deltagelse i et særskilt kartel, som havde samme formål som Cembureau-aftalen, og denne aftale, således at en sådan deltagelse fra deres side var udtryk for en tilslutning til Cembureau-aftalen.

2.3.1. Tilstedeværelse af en ansat i en virksomhed ved de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet

4082 Kommissionen har henvist til, at en ansat i visse af Cembureau's indirekte medlemsvirksomheder deltog i delegationsledernes møder, med henblik på at påvise, at de deltog i Cembureau-aftalen [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, litra b)]. En delegationsleder, som repræsenterede den nationale sammenslutning, var normalt en højt placeret medarbejder i en virksomhed i cementbranchen i det pågældende land. Det bemærkes imidlertid, at tilstedeværelsen af en ansat i en af Cembureau's indirekte medlemsvirksomheder ikke i den anfægtede beslutning i sig selv har været tilstrækkeligt til at anse det indirekte medlem for at have deltaget i Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 1441). For de indirekte medlemmer, som deltog i et eller flere bi- eller multilaterale karteller, der er omhandlet i den anfægtede beslutning, er dette forhold imidlertid relevant med henblik på at påvise, at deres deltagelse i et sådant særskilt kartel må anses for en tilslutning til Cembureau-aftalen.

4083 Det er ikke bestridt, at en ansat i følgende virksomheder, som er indirekte medlemmer af Cembureau, deltog i delegationsledernes møde den 14. januar 1983, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået: J. Van Hove fra CBR, Gruner fra Dyckerhoff, R. Poitrat fra Ciments français, P. Schuhmacher fra Heidelberger, J. Bertrán fra Asland, J. Toscano Jr. fra Cimpor og Sir John Milne fra Blue Circle. Dette bekræftes i øvrigt af listen over de forventede deltagere i mødet den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581). Endvidere er det ikke bestridt, at disse virksomheder udpegede en ansat til at repræsentere dem ved mindst et af de to delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 8 og 13, dok. 33.126/11699, 11752 og 1753).

4084 Det er ligeledes ubestridt, at en ansat i Lafarge, B. Collomb, deltog i delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984, hvorunder Cembureau-aftalen blev bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 8 og 13, dok. 33.126/11699, 11752 og 1753).

4085 Selv om de personer, der er nævnt ovenfor i præmis 4083 og 4084, således som CBR, Ciments français og Asland har anført, var til stede ved de møder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet, som delegationsledere eller eksperter, gælder imidlertid, at de pågældende virksomheder i kraft af en højt placeret medarbejders tilstedeværelse ved møderne nødvendigvis må have fået kendskab til, at Cembureau-aftalen fandtes, og til aftalens indhold.

4086 Det må derfor fastslås, at disse indirekte medlemmer Cembureau var klar over, at deres deltagelse i et bi- eller multilateralt kartel med samme formål som Cembureau-aftalen, for deres vedkommende svarede til en gennemførelse af denne aftale.

4087 CBR's deltagelse i de overtrædelser, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a), Dyckerhoff's deltagelse i de overtrædelser, der er omhandlet i artikel 3, stk. 3, litra a), artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a), Ciments français's deltagelse i de overtrædelser, der er omhandlet i artikel 3, stk. 3, litra a), artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 6, Heidelberger's deltagelse i de overtrædelser, der er omhandlet i artikel 3, stk. 3, litra a), og artikel 4, stk. 1, Lafarge's deltagelse i de overtrædelser, der er omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra a), artikel 3, stk. 3, litra a), artikel 4, stk. 1 og 2, artikel 4, stk. 3, litra a), og artikel 6, Asland's deltagelse i den i artikel 4, stk. 1, omhandlede overtrædelse, Cimpor's deltagelse i den i artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse og Blue Circle's deltagelse i de overtrædelser, der er omhandlet i artikel 4, stk. 1 og 2, artikel 4, stk. 3, litra a), og artikel 6, var derfor udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen.

4088 Kommissionen findes herefter med rette i den anfægtede beslutning at have fastslået, at CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Asland, Cimpor og Blue Circle deltog i den samlede overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1. Det vil senere blive undersøgt, hvor lang tid de deltog i denne overtrædelse.

2.3.2. Andre tilknytningsmomenter

4089 For så vidt angår Unicem, de indirekte medlemmer af Cembureau, hvor ingen ansat deltog i et delegationsledermøde, og Buzzi, som hverken er direkte eller indirekte medlem af Cembureau, må det i givet fald fastslås på grundlag af andre indicier, at der var en forbindelse mellem et bi- eller multilateralt kartel om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, som de deltog i, og Cembureau-aftalen. Da det allerede er fastslået ovenfor, at den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse ikke kan fastslås over for ENCI, Cedest, Nordcement, Alsen-Breitenburg, Rugby, Castle, Heracles og Titan, har de andre tilknytningsmomenter, hvortil Kommissionen har henvist i den anfægtede beslutning, kun betydning for følgende ni virksomheder: Unicem (direkte medlem af Cembureau), Vicat, Halkis, Holderbank, Secil, Uniland, Hornos Ibéricos, Valenciana (indirekte medlemmer af Cembureau) og Buzzi (hverken direkte eller indirekte medlem af Cembureau).

4090 Det bemærkes i denne forbindelse, at for så vidt angår de bi- og multilaterale karteller med samme mål som Cembureau-aftalen, er det Kommissionens opfattelse, at det på grundlag af den omstændighed, at de berørte virksomheder, bortset fra Unicem og Buzzi, er indirekte medlemmer af Cembureau, og at der ved delegationsledernes møder blev drøftet tilfælde af tosidede spændinger, kan fastslås, at disse karteller udgjorde gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen. For så vidt angår de i den anfægtede beslutnings artikel 4 og 6 omhandlede overtrædelser har Kommissionen endvidere henvist til den institutionelle forbindelse mellem Cembureau og henholdsvis ETF og EPC.

4091 For så vidt angår drøftelserne vedrørende tosidede spændinger må det fastslås, at kun en af disse spændinger kan sættes i forbindelse med et bi- eller multilateralt kartel, som er omhandlet i den anfægtede beslutning, nemlig det fransk-tyske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3,

stk. 3). Ifølge den anfægtede beslutning blev »Frankrigs eksport til Tyskland« drøftet ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (meddelelsen til formanden til mødet den 19.3.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729). De øvrige tosidede spændinger, som omtales i dokumenterne vedrørende delegationsledernes møder, navnlig meddelelsen til formanden til mødet den 19. marts 1984 og mødenotaterne fra dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737), førte ikke til dannelsen af et bi- eller multilateralt kartel, som i den anfægtede beslutning er anset for en overtrædelse.

4092 Den omstændighed, at der ved delegationsledernes møder blev drøftet tilfælde af tosidede spændinger, viser dermed ikke, at de ovennævnte ni virksomheder deltog i Cembureau-aftalen. Ingen af disse virksomheder deltog således ifølge den anfægtede beslutning i det fransk-tyske kartel.

4093 Endvidere bemærkes, at Kommissionen med rette har anført i den anfægtede beslutning (nr. 46, punkt 2, femte og sjette afsnit), at det i Cembureau-aftalen var forudsat, at når det var nødvendigt, skulle der føres »bi- eller multilaterale samtaler« mellem de direkte berørte parter, således at kun de cementleverancer mellem medlemslandene, som blev anset for »omtalelige spørgsmål«, og med hensyn til hvilke der ikke kunne findes en løsning på stedet, blev drøftet ved delegationsledernes møder (jf. udkastet til formandens indledende redegørelse til mødet den 14.1.1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585) og de ovenfor i præmis 4091 nævnte mødenotater fra mødet den 19.3.1984).

4094 Det forhold, at der ikke er beviser for, at spændinger, der førte til dannelsen af karteller med samme formål som Cembureau-aftalen, blev drøftet ved delegationsledernes møder, viser ganske vist ikke, at disse karteller ikke var gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, men det kan imidlertid ikke udgøre et positivt bevis for en forbindelse mellem de fransk-italienske karteller, det iberiske kartel, ETF og EPC på den ene side og Cembureau-aftalen på den anden side, at spændinger vedrørende disse karteller ikke blev drøftet ved delegationsledernes møder.

4095 For så vidt angår den påståede institutionelle forbindelse mellem Cembureau på den ene side og ETF og EPC på den anden side må det fastslås, at Kommissionen ikke har redegjort for, hvorledes dette forhold kan vise, at de ni virksomheder, som er nævnt ovenfor i præmis 4089, in fine, havde kendskab til Cembureau-aftalen, hvilket er en nødvendig betingelse for, at deres deltagelse i de i den anfægtede beslutnings artikel 4 og 6 omhandlede overtrædelser kan anses for en tilslutning til denne aftale.

4096 Derimod udgør det indirekte medlemskab af Cembureau et relevant tilknytningsmoment. Således som Kommissionen med rette har anført, er de egentlige aktører på markedet

virksomhederne og ikke branchesammenslutningerne, som er direkte medlemmer af Cembureau (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 5). Disse sammenslutninger må derfor formodes at have orienteret deres medlemmer om indgåelsen og bekræftelsen af Cembureau-aftalen efter delegationsledernes møde den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984. Ved mødet den 14. januar 1983 opfordrede formanden for Cembureau i øvrigt direkte de tilstedeværende delegationsledere til at »lade velvalgte ord falde omkring« sig (udkastet til formandens indledende redegørelse til mødet den 14.1.1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585)).

4097 Endvidere gælder på cementmarkedet, at enhver foranstaltning på et givet marked risikerer at brede sig som en bølge til de markeder, der ligger længere væk, således som det angives i det uddrag af Zürich/Céligny-dokumentet (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 3, dok. 33.126/18772-18779, jf. ovenfor i præmis 2539), hvori det vedrørende den græske eksport til Det Forenede Kongerige og Italien anføres: »Den nuværende situation udgør helt klart en trussel for hele Europa og ikke alene for de mest direkte ramte lande.« Det afgørende for, at hjemmemarkedsprincippet, der var vedtaget og bekræftet ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984, fik succes, var, at det blev anvendt af alle, og de nationale sammenslutninger, som er direkte medlemmer af Cembureau, må nødvendigvis have orienteret deres medlemmer om, at Cembureau-aftalen fandtes, og om indholdet heraf.

4098 Heraf følger, at alle de indirekte Cembureau-medlemmer må have haft kendskab til, at denne aftale fandtes, og til indholdet heraf. Selv om den omstændighed, at de indirekte medlemmer af Cembureau var repræsenteret ved delegationsledernes møder, ikke i dette tilfælde kan anvendes som kriterium til at pålægge dem ansvar for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (jf. ovenfor i præmis 563 og 564), viser det indirekte medlemskab af Cembureau imidlertid, at en virksomheds deltagelse i et bi- eller multilateralt kartel med samme mål som Cembureau-aftalen udgjorde en gennemførelse af Cembureau-aftalen og dermed indebar en tilslutning til denne aftale.

4099 Blandt de ni sagsøgere, som er nævnt ovenfor i præmis 4089, in fine, er følgende indirekte medlemmer af Cembureau: Vicat, Valenciana, Uniland, Secil, Holderbank, Hornos Ibéricos og Halkis. Når disse virksomheder deltog i et bi- eller multilateralt kartel med samme formål som Cembureau-aftalen, må de nødvendigvis have vidst, at de dermed indgik i det kartel for hele Europa, som blev indgået og bekræftet ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og 7. november 1984.

4100 Vicat's deltagelse i den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), Secil's deltagelse i den i artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse, Uniland's og Holderbank's deltagelse i de overtrædelser, der er omhandlet i artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a), og Valenciana's, Hornos Ibéricos's og Halkis's deltagelse i den i artikel 6 omhandlede overtrædelse var dermed udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen.

4101 Kommissionen findes herefter med rette i den anfægtede beslutning at have fastslået, at Vicat, Valenciana, Uniland, Secil, Holderbank, Hornos Ibéricos og Halkis deltog i den samlede overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1. Det vil senere blive undersøgt, hvor lang tid de deltog i denne overtrædelse.

2.3.3. De særlige forhold med hensyn til Unicem og Buzzi

4102 For så vidt angår Unicem kan det ikke fastslås, at selskabet var repræsenteret ved de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet (jf. ovenfor i præmis 1404-1416).

4103 Det er allerede fastslået, at Kommissionen har påvist, at Unicem deltog i følgende overtrædelser inden for ETF:

— oprettelsen af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1, jf. ovenfor i præmis 2682 og 2683)

— den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a), jf. ovenfor i præmis 3252 og 3253]

— aftalen, der havde til formål at forhindre Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra b), jf. ovenfor i præmis 3396].

4104 Da Unicem var direkte medlem af Cembureau, vidste selskabet af grunde svarende til dem, der er redegjort for ovenfor i præmis 4096, 4097 og 4098 i forhold til de indirekte medlemmer af Cembureau, at det ved at deltage i de forskellige former for adfærd, som er omhandlet i artikel 4, stk. 1, og artikel 4, stk. 3, litra a) og b), og hvis formål var sammenfaldende med formålet med Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4050, 4051 og 4052), gennemførte denne aftale.

4105 Det bemærkes endvidere, at Unicem i forbindelse med den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, havde direkte kontakt med repræsentanter for Blue Circle, Oficemen og Lafarge, som enten direkte deltog i eller var repræsenteret ved en ansat ved de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet.

Unicem deltog således sammen med J. Marichal fra Lafarge, Andia fra Oficemen og Shepherd fra Blue Circle i underarbejdsgruppen »udveksling af erfaringer angående beskyttelsesforanstaltninger«, som blev nedsat i forbindelse med delegationsledernes møde den 9. september 1986 (referatet af mødet den 9.9.1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22, dok. 33.126/18849-18862) og Lafarge's notat af 25.3.1987 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 47, dok. 33.126/4858-4861)). Tilsvarende må det med hensyn til den i artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse fastslås, at de to andre medkontrahenter i aftalen, der havde til formål at forhindre Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland, nemlig Cementir og Italcementi, er direkte medlemmer af cembureau og var repræsenteret ved de møder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet.

4106 Som Kommissionen med rette har anført, er følgende uddrag af Italcementi's telex af 13. maj 1987 til Titan (den anfægtede beslutning, nr. 27, punkt 8, dok. 33.126/19204) endvidere uforeneligt med, at Unicem ikke skulle have haft kendskab til Cembureau-aftalen: »Under henvisning til kontrakten mellem Titan og Calcestruzzi om cementleverancer i Italien og det møde, der efter anmodning fra Calcestruzzi selv er fastsat til den 24. maj 1987 i Luxembourg, skal jeg herved meddele, at vi cementproducenter naturligvis vil deltage i mødet, eftersom det er os, der er mest direkte involveret. Direktør Pesenti, direktør Testore og direktør Carella (fra henholdsvis Italcementi, Unicem og Cementir) vil derfor med glæde stille sig til rådighed for et møde efter generalforsamlingen i Cembureau med det formål at finde frem til en løsning på dette problem, i den samme ånd som den, der i årevis har præget samarbejdet mellem cementproducenterne i de forskellige europæiske lande.«

4107 Heraf følger, at der er ført bevis for, at der var en forbindelse mellem de foranstaltninger, Unicem traf inden for ETF, og Cembureau-aftalen. Kommissionen findes herefter med rette i den anfægtede beslutning at have fastslået, at Unicem deltog i den samlede overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1. Det vil senere blive undersøgt, hvor lang tid selskabet deltog i denne overtrædelse.

4108 For så vidt angår Buzzi, som hverken er direkte eller indirekte medlem af Cembureau, bemærkes, at selskabet deltog i to overtrædelser, der havde samme formål som Cembureau-aftalen, nemlig den samordnede praksis med Lafarge, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a) (jf. ovenfor i præmis 1868 og 4036), og den samordnede praksis med Vicat, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c) (jf. ovenfor i præmis 1959 og 4039).

4109 Det må i dette tilfælde undersøges, om Buzzi, da selskabet deltog i disse fransk-italienske karteller, vidste eller burde have vidst, at det dermed indgik i det kartel for hele Europa, som blev indgået og bekræftet ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og 7. november 1984. Som Kommissionen i øvrigt har erkendt i retsmødet i sag T-51/95, er det forhold, at formålet med de forskellige bi- og multilaterale ordninger og Cembureau-aftalen var sammenfaldende, ikke i sig selv tilstrækkeligt til, at selskabet kan anses for at have tilsluttet sig

dette kartel (jf. ligeledes ovenfor i præmis 4060). Kun såfremt det er bevist, at Buzzi havde kendskab til Cembureau-aftalen, kan selskabets deltagelse i de fransk-italienske karteller være udtryk for, at det tilsluttede sig aftalen.

4110 Det bemærkes, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har henvist til flere forhold, som ifølge Kommissionen viser, at de virksomheder, som deltog i et bi- eller multilateralt kartel, havde kendskab til Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4069-4073). Kommissionen har imidlertid ikke påberåbt sig nogen af disse forhold i forhold til Buzzi (den anfægtede beslutning, nr. 20 og 48).

4111 Med henblik på at påvise, at Buzzi havde kendskab til Cembureau-aftalen, har Kommissionen kun henvist til, at selskabet i forbindelse med de fransk-italienske karteller havde kontakt med parter i Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 2). Den har i denne forbindelse anført: »Det afgørende er, at der er et objektivt element [i forbindelse med de fransk-italienske karteller, Buzzi deltog i], der falder sammen med den generelle aftale« (den anfægtede beslutning, nr. 48, punkt 2).

4112 Som det imidlertid allerede er fastslået, er det forhold, at det objektive element er sammenfaldende, ikke tilstrækkeligt til at anse en virksomhed for at have deltaget i Cembureau-aftalen. Hertil kommer, at ingen af de dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at påvise, at formålet med de fransk-italienske karteller og Cembureau-aftalen var sammenfaldende (jf. ovenfor i præmis 4033-4042), indeholder holdepunkter for at antage, at Buzzi havde kendskab til Cembureau-aftalen. Da der ikke foreligger sådanne forhold, er Buzzi's kontakt med virksomheder, som bevisligt deltog i Cembureau-aftalen, ikke tilstrækkelig til, at selskabet må anses for at have haft kendskab til denne aftale.

4113 Det må herefter fastslås, at selv om der er ført bevis for Buzzi's deltagelse i de bilaterale karteller, som er omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra a), b) og c) (jf. ovenfor i præmis 1819-2035), har Kommissionen ikke påvist, at denne deltagelse indebar, at selskabet tilsluttede sig Cembureau-aftalen og dermed et kartel omfattende hele Europa, som indebar en særlig grov overtrædelse (den anfægtede beslutning, nr. 46 og nr. 65, punkt 5). Den anfægtede beslutnings artikel 1 må således annulleres i forhold til Buzzi.

2.4. Sammenfatning

4114 Det følger af det anførte, at Kommissionen har ført bevis for, at CBR, Cembureau, FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, Dyckerhoff, SFIC, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, BDZ, Unicem, Valenciana, BCA, Asland, Uniland, Oficemen, Irish Cement, Cimpor, Secil, ATIC, Italcementi, Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker, Euroc, Cementir, Blue Circle, AGCI og Halkis deltog i Cembureau-aftalen. Da disse sammenslutninger og virk-

somheder ved deres deltagelse i en eller flere af de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, artikel 3, stk. 1, litra a) og c), artikel 3, stk. 2 og 3, artikel 4, stk. 1, 2 og 3, og artikel 6, gennemførte Cembureau-aftalen, er det med rette, at disse bi- og multilaterale karteller er anset for at udgøre en del af Cembureau-aftalen, og dermed at denne aftale er anset for en samlet aftale i den anfægtede beslutning (nr. 46).

3. Generelle argumenter, hvorved sagsøgerne har anfægtet anvendelsen af begrebet samlet aftale

4115 For det første har FIC, SFIC, Vicat, Ciments français, Lafarge, Unicem, Uniland, Oficemen, Cimpor, Secil, Hornos Ibéricos og Blue Circle anført, at Kommissionen for at påvise, at der forelå en samlet Cembureau-aftale, har draget en cirkelslutning. Den har herved anset en række former for adfærd, som i virkeligheden var uskyldige eller af rent lokal karakter, for konkurrencebegrænsende, fordi de blev knyttet sammen med en forudsætning om en samlet aftale, og dernæst støttet sig på disse former for adfærd med henblik på at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes.

4116 Dette argument må forkastes. Kommissionen har ikke fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, under henvisning til, at de bi- eller multilaterale ordninger, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, fandtes, men på grundlag af de direkte dokumentbeviser, som er nævnt i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 862-1095), og hvoraf fremgår, at man ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 blev enige om hjemmemarkedsprincippet og om regulering af salget fra et land til et andet. I den anfægtede beslutning beror beviset for, at Cembureau-aftalen fandtes, således på ingen måde på, at gennemførelsesforanstaltningerne til denne aftale fandtes. Endvidere har Kommissionen i hvert enkelt tilfælde fastslået, at de forskellige former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2 og 3 og artikel 4, stk. 1, 2 og 3, udgjorde overtrædelser, på grundlag af dokumenter. Hvad angår den i den anfægtede beslutnings artikel 6 omhandlede overtrædelse, er der kun tale om en cirkelslutning, for så vidt som Kommissionen har udledt, at aktiviteterne i EPC var ulovlige, af det forhold, at alle EPC's medlemmer er indirekte medlemmer af Cembureau og dermed var bundet af hjemmemarkedsprincippet (jf. ovenfor i præmis 3879). De øvrige beviser, Kommissionen har fremført, underbygger imidlertid, at EPC's aktiviteter var i strid med bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, idet formålet hermed var »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« (jf. ovenfor i præmis 3882-3933). Heraf følger, at beviset for, at de foranstaltninger, som er omhandlet i artikel 2 og 3, artikel 4, stk. 1, 2 og 3, og artikel 6, var ulovlige, ikke beror på, at Kommissionen teoretisk har knyttet dem sammen med Cembureau-aftalen, men på direkte dokumentbeviser.

4117 For det andet har Vicat, Heidelberger, Italcementi og Blue Circle anført, at Kommissionen ved at anvende teorien om en samlet aftale har nedsat beviskravene og endog vendt bevisbyrden om, idet den herved ikke har skullet føre bevis for, at hver enkelt af de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, har udvist en ulovlig adfærd. Kommissionen er gået ud fra, at enhver adfærd fra de europæiske cementproducenters side skete i henhold til Cembureau-aftalen, og har derved anvendt en skyldformodning. Blue

Circle har endvidere anført, at det fremgår flere steder i den anfægtede beslutning, at Kommissionen ikke mente, at det påhvilede den at føre bevis for de forskellige overtrædelser, men at det påhvilede virksomhederne at påvise, at de i meddelelsen af klagepunkter fremførte påstande var forkerte.

4118 Disse argumenter må forkastes. Der er ikke ført bevis for de forskellige overtrædelser, der blev gjort gældende i meddelelsen af klagepunkter, og som er fastslået i den anfægtede beslutning, og for de berørte sagsøgeres deltagelse heri på grundlag af en skyldformodning, men på grundlag af direkte dokumentbeviser.

4119 Endvidere bemærkes, at bevisbyrden ikke kan anses for vendt om, fordi Kommissionen i den anfægtede beslutning har udtalt, at de argumenter, Blue Circle og de øvrige virksomheder og sammenslutninger af virksomheder fremførte, ikke imødegik, hvad der var fastslået i meddelelsen af klagepunkter på grundlag af dokumentbeviser.

4120 For det tredje har Heidelberger, Uniland og Oficemen anfægtet, at de foranstaltninger, som blev truffet inden for Cembureau, er anset for en samlet aftale, idet det fremgår af den anfægtede beslutnings dispositive del, at der ikke er noget subjektivt sammenfald mellem de forskellige overtrædelser. Cembureau og sammenslutningens medlemmer er anset for ansvarlige for visse overtrædelser (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1 og 2), visse direkte og indirekte medlemmer af Cembureau er anset for ansvarlige for andre overtrædelser (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 2 og 3, og artikel 4, stk. 1, 2 og 3), mens ansvaret for atter andre overtrædelser udelukkende er pålagt visse indirekte medlemmer af Cembureau (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, og artikel 6) eller virksomheder, som ikke er medlemmer af Cembureau (Buzzi, den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1).

4121 Aker og Euroc har anført, at det for ingen af de bi- eller multilaterale overtrædelser, som angiveligt er begået på særskilte markeder, er bevist, at de berørte virksomheder var af den opfattelse, at de anvendte en Cembureau-aftale, at de forfulgte andre virksomheder, hvis disse ikke overholdt denne aftale, at de truede med at indbringe tilfælde af »illoyal konkurrence« for Cembureau, at de henførte deres adfærd til en Cembureau-aftale, eller at de påberåbte sig denne aftale. Endvidere har Aker og Euroc anført, at der i en lang række tilfælde er tale om adfærd, som er udvist på lokale og regionale markeder.

4122 Det bemærkes, at Kommissionen har påvist, at Cembureau-aftalen blev indgået i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983, og at denne aftale omfattede hjemmemarkedsprincippet og regulering af salget fra et land til et andet (jf. ovenfor i præmis 865-1095). Det var afgørende for, at aftalen fik succes, at den blev anvendt af alle. Da de forskellige nationale markeder var afhængige af hinanden, var der en risiko for, at enhver foranstaltning på et givet marked ville brede sig som en bølge til de markeder, der lå længere væk. Cembureau-aftalen indeholder derfor bestemmelser, hvorefter der i tilfælde af ikke-kontrolleret eksport i

Europa skulle føres »bi- eller multilaterale samtaler« med henblik på at sikre, at »spillereglerne« blev overholdt (udkastet til formandens indledende redegørelse til delegationsledernes møde den 14.1.1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585)). Anvendelsen af den samlede Cembureau-aftale skete således ad hoc og lokalt.

4123 Som Kommissionen har anført, forhindrer det faktum, at de forskellige virksomheder kan have haft forskellige roller i forbindelse med opnåelsen af et fælles mål, ikke, at der eksisterer subjektiv overensstemmelse (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, tredje afsnit). Alle parter, der bevisligt deltog i Cembureau-aftalen, bidrog hver på sin måde til opnåelsen af det fælles mål ved at deltage i en eller flere af de gennemførelsesforanstaltninger, der er nævnt i den anfægtede beslutning, i bevidsthed om, at de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen traf tilsvarende foranstaltninger, for så vidt som deres nationale grænser var truet. Ved de handlinger, som de forskellige parter i Cembureau-aftalen udførte, handlede de således i vekselvirkning for at nå det fælles mål, nemlig generelt at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet og indføre regler for salg fra et land til et andet.

4124 Det ændrer ikke herved, at der ikke i nogen af dokumenterne vedrørende de bi- og multilaterale karteller er en udtrykkelig henvisning til Cembureau-aftalen. Det bemærkes i denne forbindelse, at der med Cembureau-aftalen ikke er tale om en formel aftale, men om en uformel enighed om »at beskytte hjemmemarkederne og indføre regler for salg fra et land til et andet, dvs. opdeling af markeder« (den anfægtede beslutning, nr. 45, nr. 9) (jf. ovenfor i præmis 998).

4125 Heidelberger's, Uniland's, Oficemen's, Aker's og Euroc's argumenter må således forkastes.

4126 For det fjerde har Heidelberger og Hornos Ibéricos anført, at i modsætning til de faktiske omstændigheder, som forelå i polypropylen-sagerne (jf. f.eks. den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991, Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 263, og den ovenfor i præmis 1852 nævnte dom i sagen BASF mod Kommissionen, dommens præmis 244 ff.), deltog parterne i den påståede Cembureau-aftale ikke i et system med regelmæssige møder. De berørte sagsøgere er af den opfattelse, at en samlet aftale i det mindste forudsætter, at der arrangeres regelmæssige møder eller regelmæssig kontakt, hvorunder alle deltagerne fast eller som regel er til stede, og hvorunder målet med deres ordninger og gennemførelsen heraf vurderes. Bortset fra de tre delegationsledermøder, som er omhandlet i den anfægtede beslutning, og som blev afholdt mellem den 14. januar 1983 og den 7. november 1984, var der ingen møder, hvorunder flertallet af de virksomheder og sammenslutninger, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 1, var til stede eller repræsenteret.

4127 Dette argument kan ikke tiltrædes. Den omstændighed, at overtrædelsen havde karakter af en samlet overtrædelse, fremgår således af, at alle deltagerne i den anfægtede beslutning forfulgte samme mål, og ikke af den måde, hvorpå den blev gennemført. Det bemærkes i denne forbindelse, at formålet med Cembureau-aftalen var enkelt. Der var tale om et princip om at

»holde sig for sig selv«. I modsætning til det kartel, som var genstand for polypropylen-sagerne, og som gik ud på at få priserne på markedet til at stige, var det ikke nødvendigt at afholde regelmæssige møder for at gennemføre Cembureau-aftalen. Overholdelsen af den indgåede aftale forudsatte alene, at hver deltager ikke foretog ukontrolleret eksport af cement til andre europæiske lande, og at der blev ført »bi- eller multilaterale samtaler [...], hver gang det er nødvendigt«, med henblik på at sikre, at »spillereglerne« blev overholdt (udkastet til formandens indledende redegørelse til delegationsledernes møde den 14.1.1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585)).

4128 For det femte har Heidelberger, Unicem, BCA, Italcementi, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle anført, at de i kraft af teorien om en samlet aftale er blevet anset for medansvarlige for alle de faktiske omstændigheder, der er lagt til grund i den anfægtede beslutning, herunder de faktiske omstændigheder, som ikke specifikt er gjort gældende over for dem. Kommissionen har herved tilsidesat princippet om, at ansvaret for overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, er personligt (det ovenfor i præmis 1053 nævnte forslag til afgørelse fra den udpegede generaladvokat, dommer B. Vesterdorf i sagen Rhône-Poulenc mod Kommissionen, på s. 953).

4129 Det forhold, at ansvaret for overtrædelse af traktatens artikel 85 er personligt, er imidlertid ikke til hinder for, at Kommissionen anser forskellige former for adfærd udvist af flere parter for en samlet overtrædelse, når det som i dette tilfælde er bevist, at de betragtede deres deltagelse i disse former for adfærd som deres bidrag til en samlet plan, som var bindende for hele cementindustrien. Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen har ført bevis for, at de berørte sagsøgere personligt deltog i den samlede Cembureau-aftale (jf. ovenfor i præmis 4114).

4130 For det sjette har Italcementi og Cementir anført, at Kommissionen har anvendt begrebet samlet overtrædelse med henblik på alene på grundlag af deres medlemskab af Cembureau at fastslå, at de deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

4131 Dette argument beror på en forkert læsning af den anfægtede beslutning og må forkastes. Beviset for, at Italcementi og Cementir, der er direkte medlemmer af Cembureau, deltog i den samlede Cembureau-aftale, beror således ikke kun på deres medlemskab af Cembureau, men ligeledes og navnlig på deres deltagelse i de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet (jf. ovenfor i præmis 1302 og 1342-1353).

4132 For det syvende har Blue Circle anført, at Kommissionen med urette har fastslået, at der fandtes en samlet Cembureau-aftale, på grundlag af de tre dokumenter, der er nævnt i nr. 18 i den anfægtede beslutning, dvs. Blue Circle's to interne notater, hvoraf det ene er dateret den 1. december 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2, dok. 33.126/11332, 11333 og 11334), og det andet er udateret (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 3, dok. 33.126/11335, 11336 og 11337), og Heracles's formands erklæring (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 5, dok. 33.126/19875, 19876 og 19877).

4133 Dette argument må forkastes. Kommissionen har henvist til, at formålet med de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, og Cembureau-aftalen, hvis indhold navnlig fremgår af de tre dokumenter, sagsøgeren har fremhævet, og de dokumenter, der er nævnt i nr. 19 og 45 i den anfægtede beslutning, er sammenfaldende, samt til, at parterne med fuldt kendskab til Cembureau-aftalen deltog i de former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-6, med henblik på at fastslå, at disse former for adfærd var resultatet af en samlet aftale (den anfægtede beslutning, nr. 46).

4134 For det ottende har Italcementi, Aker, Euroc, Cementir og Blue Circle anført, at Kommissionen ved at opgive de nationale klagepunkter har handlet i modstrid med teorien om en samlet overtrædelse.

4135 Hertil bemærkes, at Kommissionen på intet tidspunkt i meddelelsen af klagepunkter gjorde gældende, at de nationale klagepunkter, som var omhandlet heri, var en del af den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale (jf. ovenfor i præmis 119). Kun »de forskellige foranstaltninger, der er vedtaget i Cembureau eller gennem de bilaterale og multilaterale møder og kontakter«, og som var beskrevet i nr. 59-62, 66, 67 og 68 i de internationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, blev af Kommissionen anset for at udgøre en samlet og kontinuerlig aftale (meddelelsen af klagepunkter, nr. 59). Kommissionen har således ikke gjort sig skyldig i en selvmodsigelse ved at opgive de nationale klagepunkter ved afslutningen af den administrative procedure, samtidig med at den har fastholdt sin opfattelse af, at der var en samlet og kontinuerlig aftale.

4136 For det niende har Oficemen anført, at den omstændighed, at Kommissionen har anvendt kriteriet om subjektivt sammenfald mellem parterne med henblik på at fastslå, at der er en forbindelse med en specifik aftale og Cembureau-aftalen, på grund af det store antal deltagere i Cembureau-aftalen medfører, at praktisk talt enhver aftale eller samordnet praksis, som de europæiske cementproducenter har gennemført, er sat i forbindelse med Cembureau-aftalen. Det samme gælder for så vidt angår kriteriet om sammenfaldende formål, når henses til den vide definition, Kommissionen har givet af indholdet af Cembureau-aftalen.

4137 Dette argument må forkastes. Kommissionen er ikke gået ud fra en formodning om, at hele cementindustrien tilsluttede sig Cembureau-aftalen, i forbindelse med, at den fastslog, at der var en forbindelse mellem de forskellige gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen og denne aftale. Kommissionen har påvist, at de i den anfægtede beslutning omhandlede »gennemførelsesforanstaltninger«, bortset fra de former for adfærd, som er omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra b), artikel 4, stk. 4, og artikel 5, havde til formål at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet, og at der hermed blev forfulgt det samme mål som med Cembureau-aftalen. Formålet med Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil fremgår tydeligt af de dokumentbeviser, der er nævnt i den anfægtede beslutning. Sagsøgerne har ved at deltage i en foranstaltning med samme formål som Cembureau-aftalen givet udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen, som de havde kendskab til.

4138 Endelig har Aker og Euroc for det tiende anført, at de forskelligartede konkurrencevilkår og det forhold, at markederne i Fællesskabet er af lokal karakter, er til hinder for anvendelsen af Kommissionens teori om en samlet aftale på europæisk plan.

4139 Dette argument må forkastes. En økonomisk analyse af markedet kan således ikke afkræfte uomtvistelige faktiske omstændigheder, der fremgår af de dokumentbeviser, som Kommissionen med rette har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes på europæisk plan. En sådan analyse kan heller ikke skjule, at formålet med de forskellige »gennemførelsesforanstaltninger« og Cembureau-aftalen var sammenfaldende, hvilket har dannet baggrund for, at Kommissionen kunne fastslå, at der var tale om en samlet aftale, der var bindende for alle de virksomheder og sammenslutninger, der som Aker og Euroc (jf. ovenfor i præmis 4063, 4064 og 4065) deltog i disse foranstaltninger med kendskab til Cembureau-aftalen.

4. Særlige omstændigheder, som ifølge sagsøgerne kan vise, at de forskellige bi- og multilaterale karteller ikke var gennemførelsesforanstaltninger til den samlede Cembureau-aftale

4140 Visse sagsøgere har henvist til forskellige omstændigheder, som vedrører de bi- og multilaterale karteller, de deltog i, og som ifølge sagsøgerne imødegår Kommissionens opfattelse af, at disse karteller var gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4141 Lafarge har således gjort gældende, at Kommissionen ved ikke at pålægge selskabet ansvar for overtrædelserne vedrørende den udveksling af prisoplysninger, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 2, selv om disse overtrædelser angiveligt havde til formål at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen, som selskabet er anset for at have tilsluttet sig, har modsagt sig selv og dermed vist, at der ikke er nogen forbindelse mellem informationsudvekslingen og Cembureau-aftalen.

4142 Dette argument må forkastes. Den udveksling af prisoplysninger, som er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1 og 2, er gjort gældende over for Cembureau og samtlige sammenslutningens direkte medlemmer. Forbindelsen mellem informationsudvekslingen og Cembureau-aftalen fremgår klart ikke blot af, at formålet med disse to overtrædelser var sammenfaldende (jf. ovenfor i præmis 4032), men også af, at Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer deltog i informationsudvekslingen med fuldt kendskab til Cembureau-aftalen, idet de selv — bortset fra Unicem — havde indgået og senere bekræftet aftalen ved de delegationsledermøder, som er nævnt i nr. 19 i den anfægtede beslutning. De former for adfærd, som er fastslået i artikel 2, kan derfor anses for gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, som Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer, bortset fra Unicem (jf. ovenfor i præmis 1695-1699), traf. Det ændrer ikke herved, at der ikke er pålagt Cembureau's indirekte medlemmer — navnlig Lafarge — som er anset for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen, ansvar for disse former for adfærd.

4143 Endvidere har Cembureau, FIC, SFIC, Lafarge, BCA, Oficemen, Cimpor, Secil, ATIC, Aker, Euroc og Blue Circle anført, at den lejlighedsvise informationsudveksling, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, ikke kan anses for en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen, idet informationsudvekslingen ifølge den anfægtede beslutning blev påbegyndt i 1980 (nr. 16, punkt 8).

4144 Den omstændighed, at informationsudvekslingen blev påbegyndt før vedtagelsen af Cembureau-aftalen, kan imidlertid ikke ændre ved, at den havde til formål at lette gennemførelsen af denne aftale, efter at den var indgået (jf. ovenfor i præmis 1625-1647).

4145 For så vidt angår de overtrædelser, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, har Vicat anført, at de fransk-italienske forbindelser aldrig blev behandlet som et »ømtåleligt spørgsmål« ved delegationsledernes møder.

4146 Tilsvarende har Cimpor, Secil og Oficemen for så vidt angår den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse anført, at samhandelen med cement mellem Spanien og Portugal aldrig blev betragtet som en kilde til spændinger mellem de to lande ved delegationsledernes møder. Endvidere fremgår det ikke af dokumenter i sagsakterne, at samhandelen mellem Spanien og Portugal gav anledning til drøftelser i Cembureau's organer eller i et af de udvalg eller en af de arbejdsgrupper, der er nævnt i den anfægtede beslutning.

4147 Som Kommissionen imidlertid har anført (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, femte og sjette afsnit), udelukker den omstændighed, at der ikke er bevis for, at nogle af de to- eller flersidede spændinger blev drøftet ved de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået eller bekræftet, på ingen måde, at de bi- eller multilaterale karteller, som blev indgået til imødegåelse af sådanne spændinger, kan have været gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen. Det fremgår i denne forbindelse af udkastet til formandens indledende redegørelse til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5, dok. 33.126/11583, 11584 og 11585), at der med henblik på at »dæmpe udviklingen på markederne« måtte føres »bi- eller multilaterale samtaler [...], hver gang det er nødvendigt«. Det fulgte således af Cembureau-aftalen, at når det var nødvendigt, skulle der føres bi- eller multilaterale samtaler mellem de direkte berørte parter, men ikke at spørgsmålet skulle forelægges til drøftelse i Cembureau. Kun de cementleverancer mellem medlemslandene, som blev anset for »ømtålelige spørgsmål«, og med hensyn til hvilke der ikke kunne findes en løsning på stedet, blev således drøftet ved delegationsledernes møder.

4148 Argumentet må herefter forkastes.

4149 Oficemen har endvidere anført, at der er tale om ren spekulation og en cirkelslutning, når det påstås, at der var en forbindelse mellem det iberiske kartel og Cembureau-aftalen. I det væsentlige har Kommissionen alene gjort gældende, at det forhold, at det iberiske kartel ikke blev drøftet i Cembureau, ikke viser, at kartellet ikke havde en forbindelse med Cembureau-aftalen, idet det i aftalen var forudsat, at kun de konflikter, som ikke kunne løses ved direkte kontakt, skulle drøftes på dette niveau (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, femte og sjette afsnit). Kommissionen har imidlertid netop udledt dette kendetegn ved Cembureau-aftalen af den omstændighed, at det iberiske kartel ikke blev drøftet i Cembureau.

4150 Dette argument kan heller ikke tiltrædes. Forbindelsen mellem det iberiske kartel og Cembureau-aftalen er baseret på, at parterne i det iberiske kartel, som alle havde kendskab til Cembureau-aftalen, må have gjort sig klart, at de ved at deltage i dette kartel, hvorved der blev forfulgt det samme mål som med Cembureau-aftalen, gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder.

4151 Endvidere bygger Kommissionens konstatering af, at det ikke efter Cembureau-aftalen nødvendigvis krævedes, at »hver enkelt bi- eller multilateral situation [blev] nævnt udtrykkeligt på Cembureau's møder« (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, femte afsnit), ikke på den omstændighed, at det iberiske kartel aldrig blev drøftet i Cembureau, men på forskellige uddrag af dokumenter, som viser, at man med henblik på at dæmpe udviklingen på markederne først og fremmest ønskede bi- eller multilaterale drøftelser, og at kun de »omtålelige spørgsmål«, som ikke kunne løses ved direkte kontakt mellem de berørte parter, skulle drøftes i Cembureau (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 2, sidste afsnit).

4152 For så vidt angår den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, har Dyckerhoff, SFIC, Lafarge, Oficemen, Aker, Euroc og Blue Circle anført, at selv om der havde været ført bevis for det fransk-tyske kartel, kunne det ikke anses for at have en forbindelse med Cembureau-aftalen, idet det angiveligt blev gennemført før 1983. Da det ligger forud for den aftale, som blev indgået ved mødet den 14. januar 1983, kan det ikke have nogen forbindelse hermed.

4153 Selv om det fransk-tyske kartel ligger forud for Cembureau-aftalen, fremgår forbindelsen mellem kartellet og aftalen ikke kun af, at de havde samme formål, og at alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som bevisligt deltog i de i artikel 3, stk. 3, omhandlede overtrædelser, var repræsenteret ved en ansat ved de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet, men også af dokumenterne vedrørende delegationsledernes møde den 19. marts 1984. I meddelelsen til formanden til dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729) er tilsidesættelsen af hjemmemarkedsprincippet i det fransk-tyske forhold anset for et »omtåleligt spørgsmål«, hvilket viser, at delegationslederne selv opfattede det fransk-tyske kartel som en del af Cembureau-aftalen.

4154 Parterne i det fransk-tyske kartel var således bekendt med, at deres deltagelse i dette kartel, som var i overensstemmelse med den »spilleregel«, der blev vedtaget ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, fra dette tidspunkt af de øvrige parter i Cembureau-aftalen blev opfattet som et udtryk for, at de tilsluttede sig denne aftale.

4155 Hvad angår de overtrædelser, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, 2 og 3, har Lafarge påberåbt sig, at ETF havde et begrænset formål — nemlig at imødegå truslen fra eksport fra Grækenland, som man anså for at være ulovligt subsidieret — til støtte for, at der ikke var nogen forbindelse mellem på den ene side ETF og gennemførelsesforanstaltningerne hertil og på den anden side Cembureau-aftalen, hvorved der blev forfulgt et bredere formål.

4156 Det bemærkes i denne forbindelse, at selv om ETF blev oprettet primært med henblik på at løse det græske problem, havde denne Task Force en bredere opgave, end Lafarge tillægger den, idet dens formål var »at undersøge, hvilke foranstaltninger der kan træffes for at forhindre import til Vesteuropa« (referatet af ETF's møde den 19.8.1986 i Genève (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 15) og at »at undersøge, hvilke stokke- og gulerodsaktioner der kunne iværksættes for at imødegå lavprisimport af cement på de europæiske markeder« (resumé af indlæg og konklusioner fra delegationsledernes og Task Force-repræsentanternes møde i Baden-Baden den 9.9.1986 (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 22, dok. 33.126/18849-18862)). Formålet med ETF og Cembureau-aftalen var således fuldstændig sammenfaldende, også for så vidt angår det geografiske aspekt.

4157 Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Irish Cement, Italcementi, Aker og Euroc har også anfægtet relevansen af de forhold, Kommissionen har påberåbt sig i nr. 24, punkt 3, i den anfægtede beslutning med henblik på at føre bevis for forbindelsen mellem ETF og Cembureau. De har anført, at der ikke fandtes nogen institutionel forbindelse mellem Cembureau og ETF.

4158 Ciments français har under henvisning til den ovenfor i præmis 2554 nævnte dom i sagerne AITEC m.fl. mod Kommissionen (dommens præmis 141 og 142) anført, at Kommissionen ikke uden at tilsidesætte proportionalitetsprincippet kunne fastslå, at ETF var en graverende anvendelse af Cembureau-princippet, idet den ikke havde foretaget en vurdering af de forventede virkninger for konkurrencen og samhandelen mellem medlemsstater af den støtte, som blev ydet til de græske producenter.

4159 Da der imidlertid er ført bevis for, at formålet med de overtrædelser, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, 2 og 3, og Cembureau-aftalen var sammenfaldende, og at deltagerne i disse overtrædelser var bekendt med, at de hermed gennemførte Cembureau-aftalen, er det ved vurderingen af forbindelsen mellem ETF-kartellet og Cembureau-aftalen uden betydning, om ETF havde tilknytning til eller institutionelle forbindelser med Cembureau, således som Kommissionen har gjort gældende på grundlag af de indicier, den har fremført i nr. 24, punkt 3, i den anfægtede beslutning.

4160 Endvidere bemærkes, at uanset om den statsstøtte, der blev ydet den græske industri, fordrejede konkurrencen og påvirkede samhandelen mellem medlemsstater, har Kommissionen med rette fastslået, at de private foranstaltninger, som blev truffet i henhold til den samlede aftale om ETF, var en graverende anvendelse af Cembureau-aftalen, når henses til antallet af virksomheder og sammenslutninger, som deltog heri, og til det fuldstændige sammenfald, der var mellem ETF-aftalen og Cembureau-aftalen.

4161 Endelig har Lafarge og Blue Circle gjort gældende, at selv om det antages, at der var ført bevis for den samordnede praksis, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, ville den ikke kunne anses for at have en forbindelse med Cembureau-aftalen, idet det påståede kartel blev gennemført før 1983. Da samarbejdet inden for EPC ligger forud for den aftale, som blev indgået ved mødet den 14. januar 1983, kan det ikke have nogen forbindelse hermed.

4162 Dette argument er blevet uden genstand, efter at det er fastslået, at den anfægtede beslutnings artikel 6 må annulleres, for så vidt som der heri er fastslået en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, før den 18. november 1983 (jf. ovenfor i præmis 3980). Det er imidlertid bevist, at visse medlemmer af EPC fra dette tidspunkt ved deres samarbejde inden for dette udvalg søgte at nå målet med Cembureau-aftalen.

4163 Lafarge har endvidere anført, at der ikke i nogen af dokumenterne vedrørende EPC henvises til indholdet af Cembureau-aftalen.

4164 Det bemærkes, at det er påvist, at visse medlemmer af EPC i forbindelse med aktiviteterne i denne eksportkomité søgte at forstærke hjemmemarkedsprincippet ved at afsætte deres overskudsproduktion i tredjelande, og de gennemførte herved Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4055, 4056, 4086, 4087, 4099 og 4100). Det ændrer ikke herved, at der ikke i nogen af dokumenterne vedrørende EPC er en udtrykkelig henvisning til Cembureau-aftalen, der i øvrigt ikke er en formel aftale (jf. ovenfor i præmis 4124).

5. Særlige omstændigheder, som angiveligt viser, at visse sagsøgere tog afstand fra den samlede Cembureau-aftale, eller at deres deltagelse heri ikke indebar en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1

4165 CBR, Unicem og Blue Circle har indledningsvis anført, at de ikke deltog i de bilaterale kontakter, som blev drøftet ved de af Kommissionen nævnte delegationsledermøder, og som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3. Unicem har henvist til, at bemærkningen, der blev fremført under delegationsledernes møde den 19. marts 1984, om, at »spændingen på grund af handel medlemmerne imellem er aftaget betragteligt takket være bedre bilaterale

kontakter« (mødenotaterne af 2.4.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737), i forhold til selskabet må anses for diskulperende, idet det aldrig deltog i bilaterale kontakter af denne art.

4166 Disse argumenter er uden betydning for sagernes afgørelse, idet Kommissionen med rette har fastslået, at de berørte virksomheder deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse i kraft af deres deltagelse i de forhold, som udgør den samlede aftale om ETF (jf. ovenfor i præmis 4087 og 4104).

4167 Endvidere har CBR anført, at selskabet tog afstand fra Cembureau-aftalen igennem sin nationale sammenslutning, FIC. CBR har i denne forbindelse henvist til referatet af mødet i FIC's forretningsudvalg den 1. september 1987, hvori selskabet har fremhævet to uddrag. Det første uddrag vedrører »strategiseminariet for den europæiske cementindustri i Aldermaston den 2. og 3. oktober 1987«, og heri anføres, at »Cembureau ikke har til opgave at udarbejde eller anbefale den politik, den europæiske cementindustri skal føre, eller at tilrettelægge dennes økonomiske politik«. Det andet uddrag vedrører »den europæiske cemenindustris struktur og kapacitet i 1990-2000«, og heri anføres vedrørende et spørgeskema, som Cembureau havde udarbejdet angående produktionskapacitet: »Det vil indebære en sammenligning af fortrolige oplysninger vedrørende medlemsvirksomhedernes strategi med henblik på at udarbejde en strategi for den europæiske cementindustri, hvilket Cembureau bør afholde sig fra. Forretningsudvalget [for FIC] ser derfor ikke nogen grund til at svare herpå. Latteur anmodes om at udarbejde et udkast til svar til Cembureau, hvori angives de væsentligste kritikpunkter vedrørende dette uhensigtsmæssige initiativ, der er fremkommet under mødet, og hvori det på de belgiske cementvirksomheders vegne afslås at besvare dette skema.«

4168 CBR har dernæst henvist til indlægget fra den belgiske delegationsleder, J. Van Hove, der under delegationsledernes møde den 19. marts 1984 med hensyn til den »ukontrollerede eksport« anførte, at det var unyttigt at føre en sådan drøftelse i Cembureau (mødenotaterne af 2.4.1984, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737). Ifølge CBR afspejler denne bemærkning den holdning, kontaktudvalget (jf. ovenfor i præmis 799) vedtog den 17. marts 1983 vedrørende samhandelen i Fællesskabet, og hvorefter »det ikke er tilladt at indtage en fælles holdning i kontaktudvalget eller mellem cementindustrierne og/eller -virksomhederne« (s. 5 i udkastet til referat af kontaktudvalgets møde den 17.3.1983). Denne holdning var drøftet og godkendt under en forudgående diskussion i FIC.

4169 Ifølge CBR afspejler J. Van Hove's indlæg under delegationsledernes møder det faste ønske om at holde enhver handling fra Cembureau's side inden for de grænser, der fastlægges ved traktatens artikel 85.

4170 Det bemærkes imidlertid, at CBR som indirekte medlem af Cembureau havde kendskab til, at Cembureau-aftalen fandtes, og til indholdet heraf (jf. ovenfor i præmis 4098). Endvidere deltog en ansat i CBR, nemlig J. Van Hove, i de tre delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 8, dok. 33.126/11699, den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 13, dok. 33.126/11752 og 1753).

4171 I den anfægtede beslutning har Kommissionen med rette på grundlag af CBR's deltagelse i overtrædelser inden for ETF fastslået, at selskabet tilsluttede sig Cembureau-aftalen. Når CBR deltog i de karteller, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a), og som havde samme formål som Cembureau-aftalen, må selskabet nødvendigvis have gjort sig klart, at det gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder, og at det herefter af de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen blev anset for at have tilsluttet sig denne aftale.

4172 Ingen af de forhold, hvortil CBR har henvist, kan ændre herved. De dokumenter, selskabet har påberåbt sig, indeholder således ikke nogen henvisning til en stillingtagen fra CBR's side. De kan derfor ikke anses for et bevis for, at CBR åbent tog afstand fra indholdet af Cembureau-aftalen, som selskabet tilsluttede sig.

4173 For fuldstændighedens skyld bemærkes, at uddraget af udkastet til referat af kontaktudvalgets møde den 17. marts 1983 højst viser, at udvalgets medlemmer følte sig berørt af importen og eksporten af cement mellem Fællesskabets medlemsstater. Dokumenterne viser på ingen måde, at man opgav hjemmemarkedsprincippet, som var blevet vedtaget to måneder tidligere ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, men de viser derimod klart, at kontaktudvalgets medlemmer fortsat drøftede de mulige løsninger på dette problem. Hvad angår de argumenter, CBR har fremført på grundlag af uddragene af referatet af FIC's forretningsudvalgsmøde den 1. september 1987 og den belgiske delegationsleders indlæg ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984, må disse forkastes af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 1366, 1367 og 1368.

4174 Dyckerhoff, Uniland, Holderbank, Hornos Ibéricos og Halkis har anført, at de ikke havde nogen interesse i at deltage i en aftale som Cembureau-aftalen.

4175 Disse sagsøgere må imidlertid nødvendigvis have haft kendskab til Cembureau-aftalen, idet de er indirekte medlemmer af Cembureau (jf. ovenfor i præmis 4098). Endvidere deltog en ansat i Dyckerhoff, nemlig Gruner, og en ansat i Holderbank, nemlig Schrafl, i delegationsledernes møde den 14. januar 1983, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581). Når de berørte sagsøgere har deltaget i bi- og multilaterale karteller med samme formål som Cembureau-aftalen [Dykerhoff's deltagelse i

de karteller, der er omhandlet i artikel 3, stk. 3, litra a), artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a), Uniland's og Holderbank's deltagelse i de karteller, der er omhandlet i artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a)], må de derfor nødvendigvis have gjort sig klart, at de gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder, og at de herefter af de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen blev anset for at have tilsluttet sig denne aftale. Sagsøgerne kan derfor ikke gøre gældende, at de ikke havde nogen interesse i at deltage i Cembureau-aftalen.

4176 Vicat har bestridt, at der er en forbindelse mellem den samordnede praksis med Buzzi, der er gjort gældende over for selskabet, og Cembureau-aftalen. Vicat har anført, at den udveksling af prislister, som er omhandlet i nr. 20, punkt 5, i den anfægtede beslutning, hver gang skete på initiativ af Buzzi, som hverken var direkte eller indirekte medlem af Cembureau, og hvis initiativer derfor ikke kan anses for en udførelse af instrukser, modtaget fra Cembureau, med henblik på at sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet.

4177 Endvidere har Vicat anført, at Buzzi's salg i Sydfrankrig — i modsætning til, hvad der ville have været tilfældet, hvis Cembureau-aftalen var blevet anvendt — var stigende fra 1980 til 1987, og at de priser, som Buzzi anvendte i dette område, altid lå langt under Vicat's egne priser i dette område. Endelig har Vicat anført, at selskabet ved udgangen af 1987 erhvervede Buzzi's største franske kunde, hvilket ikke ville have været nødvendigt, hvis selskabet faktisk havde gennemført en samordnet praksis med Buzzi med henblik på at sikre overholdelsen af Cembureau-aftalen.

4178 Disse argumenter må forkastes.

4179 Det bemærkes i denne forbindelse, at Vicat som indirekte medlem af Cembureau nødvendigvis må have haft kendskab til indholdet af Cembureau-aftalen og til, at aftalen fandtes (jf. ovenfor i præmis 4098). Endvidere fremgår det af et notat fra Vicat af 22. juli 1982 (den anfægtede beslutning, nr. 22, punkt 1, dok. 33.126/6055, 6056 og 6057) vedrørende det fransk-tyske kartel, at Vicat var klar over, at markederne var afhængige af hinanden. Det var således selskabets opfattelse, at Cedest i Tyskland »[sørger] for at ødelægge den generelle stemning, hvilket kun kan føre til en konfliktsituation, som risikerer at brede sig«. Når Vicat deltog i det kartel, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), og som havde samme formål som Cembureau-aftalen, må selskabet nødvendigvis have gjort sig klart, at det gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder, og at det herefter af de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen blev anset for at have tilsluttet sig denne aftale.

4180 Vicat har endelig anført, at Kommissionen ved at udlede, at SFIC deltog i Cembureau-aftalen, af det forhold, at sammenslutningens formand var til stede ved delegationsledermøder, har indtaget en anden holdning, end den indtog i nr. 143 og 207 i beslutning 89/515/EØF af

2. august 1989 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (IV/31. 553 — Armeringsnet) (EFT L 260, s. 1).

4181 Det må fastslås, at Vicat hermed i realiteten anfægter, at SFIC og ikke selskabet selv er anset for ansvarlig for Cembureau-aftalen. Selskabets argumentation har derfor ingen betydning for afgørelsen af sag T-37/95, Vicat mod Kommissionen, og må derfor forkastes.

4182 Ciments français har anført, at selskabet aldrig har haft kendskab til en Cembureau-aftale. Selv om selskabet var blevet orienteret om denne aftale, kunne det ikke have taget afstand herfra, idet det ikke var medlem af Cembureau. Selskabet har henvist til, at Kommissionen fritog de spanske virksomheder for ansvar, idet det alene var deres sammenslutning, som medvirkede i det iberiske kartel, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, og ligeledes fritog 18 spanske og tyske virksomheder for ansvar, selv om de var medlemmer af deres respektive nationale sammenslutninger, som er anset for ansvarlige for Cembureau-aftalen, og Kommissionen har herved erkendt, at den ikke kunne kræve bevis for, at en virksomhed tog afstand fra handlinger begået af en sammenslutning.

4183 Det bemærkes imidlertid, at Ciments français nødvendigvis må have haft kendskab til Cembureau-aftalen, idet selskabet var indirekte medlem af Cembureau (jf. ovenfor i præmis 4098). Endvidere deltog en ansat i selskabet, nemlig R. Poitrat, således som det har erkendt i retsmødet, i delegationsledernes møde den 14. januar 1983, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, dok. 33.126/11581). Når sagsøgeren har deltaget i bi- og multilaterale karteller med samme formål som Cembureau-aftalen, nemlig de karteller, som er omhandlet i artikel 3, stk. 3, litra a), artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 6, må selskabet derfor nødvendigvis have gjort sig klart, at det gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder, og at det herefter af de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen blev anset for at have tilsluttet sig denne aftale, idet det ikke tog afstand herfra.

4184 Kommissionen har ikke opfordret Ciments français til at føre bevis for, at selskabet tog afstand fra de handlinger, der er begået af den nationale sammenslutning, som det er medlem af. Derimod har Kommissionen bevist, at Ciments français tilsluttede sig Cembureau-aftalen ved at deltage i flere gennemførelsesforanstaltninger til denne aftale. Da virksomheden ikke tog afstand fra indholdet af Cembureau-aftalen, har Kommissionen med rette fastslået, at det deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

4185 Endelig kan Ciments français ikke påberåbe sig at være blevet udsat for en forskelsbehandling i forhold til forskellige tyske og spanske virksomheder, idet Kommissionen behørigt har ført bevis for, at selskabet deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146).

4186 Lafarge har anført, at de gennemførelsesforanstaltninger, selskabet angiveligt deltog i, ikke har nogen forbindelse med Cembureau-aftalen. Da der ikke er bevis for, at selskabet tilsluttede sig den generelle instruks fra Cembureau's organer, kunne Kommissionen ikke fastslå, at det deltog i en »aftale« om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet.

4187 Dette argument må forkastes. Lafarge må nødvendigvis have haft kendskab til Cembureau-aftalen, idet selskabet var indirekte medlem af Cembureau (jf. ovenfor i præmis 4098). Endvidere deltog en ansat i selskabet, nemlig B. Collomb, i de to delegationsledermøder den 19. marts og den 7. november 1984, hvorunder Cembureau-aftalen blev bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 8 og 13, dok. 33.126/11699, 11752 og 11753). Når Lafarge har deltaget i bi- og multilaterale karteller med samme formål som Cembureau-aftalen, nemlig de karteller, som er omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra a), artikel 3, stk. 3, litra a), artikel 4, stk. 1 og 2, artikel 4, stk. 3, litra a), og artikel 6, må selskabet derfor nødvendigvis have gjort sig klart, at det gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder, og som Kommissionen med rette har anset for en aftale efter traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. ovenfor i præmis 1071-1078), og at det herefter af de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen blev anset for at have tilsluttet sig denne aftale.

4188 Heidelberger har med henvisning til, at ingen ansat i selskabet var til stede ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984, bestridt at have deltaget i Cembureau-aftalen. Endvidere har sagsøgeren anført, at fire dokumenter klart viser, at selskabet hele tiden bestræbte sig på at eksportere så meget som muligt, og at det aldrig rettede sig efter eller gennemførte en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet. Disse fire dokumenter viser således ifølge selskabet, at det ikke deltog i Cembureau-aftalen.

4189 Sagsøgeren har henvist til følgende dokumenter:

— meddelelsen til Cembureau's formand til delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 9, dok. 33.126/11728 og 11729), navnlig det uddrag, hvori der blandt de »ømtålelige spørgsmål« angives »Tysklands eksport til Storbritannien og Irland« og »Frankrigs eksport til Tyskland«

— mødenotaterne fra delegationsledernes møde den 19. marts 1984, navnlig udtalelsen vedrørende yderligere »ukontrolleret« eksport fra Tyskland »til Nederlandene og Belgien« (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 10, dok. 33.126/11733-11737)

— Blue Circle's udaterede notat med overskriften »Importtrusler« (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 3, dok. 33.126/11335, 11336 og 11337), nærmere betegnet uddraget, hvori den vesttyske import til Det Forenede Kongerige omtales

— P. Schuhmacher's udtalelser, som er gengivet i de håndskrevne notater fra delegationsledernes møde den 7. november 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 15, dok. 33.126/11765), hvorefter »det ikke har noget formål at tage kontakt med selskaber, som muligvis kommer ind på markedet«.

4190 Endvidere har Heidelberger anført, at selskabet ikke er nævnt i de dokumenter, som viser, at Cembureau-aftalen fandtes. Det kan derfor ikke gøres gældende, at selskabet deltog heri.

4191 Disse argumenter må forkastes. Heidelberger må nødvendigvis have haft kendskab til Cembureau-aftalen, idet selskabet var indirekte medlem af Cembureau (jf. ovenfor i præmis 4098). Endvidere deltog selskabets direktør, P. Schuhmacher, i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 7. november 1984, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4 og 13, dok. 33.126/11581, 11752 og 11753). Ved selskabets deltagelse i bi- og multilaterale karteller med samme formål som Cembureau-aftalen, nemlig de karteller, som er omhandlet i artikel 3, stk. 3, litra a), og artikel 4, stk. 1, må det derfor nødvendigvis have gjort sig klart, at det gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder, og at det herefter af de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen blev anset for at have tilsluttet sig denne aftale.

4192 Ingen af de forhold, som er påberåbt ovenfor i præmis 4188, 4189 og 4190, kan ændre herved. I de dokumenter, hvori importen af tysk cement til EF-landene omtales, er der således intet, der viser, at Heidelberger skulle have tilsidesat Cembureau-aftalen ved at eksportere til EF-lande. Det forhold, at P. Schuhmacher mente, at det ikke havde noget formål at tage kontakt med selskaber, som muligvis ville komme ind på markedet, viser heller ikke, at han ikke tilsluttede sig aftalen om hjemmemarkedsprincippet, som var indgået, mens han var til stede ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983, men derimod, at han i givet fald ville være imod bilaterale kontakter med henblik på at sikre overholdelsen af aftalen.

4193 Unicem har anført, at den interesse, selskabet eventuelt kunne have haft i en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, ud fra den betragtning, at selskabet kunne have fordel af en lukning af det italienske marked, ikke indebærer, at det har et ansvar for Cembureau-aftalen. Kommissionens opfattelse, hvorefter der påhviler alle medlemmer af en sammenslutning en form for objektivt ansvar for de foranstaltninger, sammenslutningens organer træffer, mens der ikke kræves noget yderligere skyldmoment, er i modstrid med de principper, der er fastslået i retspraksis (Domstolens dom af 27.1.1987, sag 45/85, Verband der

Sachversicherer mod Kommissionen, Sml. s. 405, præmis 32, generaladvokat Sir Gordon Slynn's forslag til afgørelse i den ovenfor i præmis 1320 nævnte BNIC-sag, Sml. s. 392, og det ovenfor i præmis 1053 nævnte forslag til afgørelse fra den udpegede generaladvokat, dommer B. Vesterdorf, i sagen Rhône-Poulenc mod Kommissionen, på s. 875-953).

4194 Det bemærkes i denne forbindelse, at Unicem's medlemskab af Cembureau som allerede fastslået ikke i sig selv er tilstrækkeligt til, at selskabet må anses for ansvarligt for de åbenbart ulovlige beslutninger, delegationslederne traf i selskabets fravær (jf. ovenfor i præmis 1413). Ved vurderingen af, om Unicem kan anses for at have deltaget i Cembureau-aftalen, er selskabet derfor blevet sidestillet med et indirekte medlem af Cembureau.

4195 Kommissionen har påvist, at Unicem tilkendegav, at selskabet tilsluttede sig Cembureau-aftalen, ved at deltage i foranstaltninger, som blev truffet inden for rammerne af den samlede aftale om ETF (jf. ovenfor i præmis 4104). Unicem's argument om, at der er pålagt Cembureau's medlemmer et objektivt ansvar for denne sammenslutnings adfærd, må derfor forkastes.

4196 Valenciana har anført, at da der ikke er nogen forbindelse mellem Cembureau og EPC, kunne Kommissionen ikke fastslå, at selskabet deltog i Cembureau-aftalen, med henvisning til, at det deltog i EPC.

4197 Dette argument må forkastes. Valenciana må således som indirekte medlem af Cembureau nødvendigvis have haft kendskab til Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4098). Uanset om EPC havde forbindelser til Cembureau, må Valenciana ved sin deltagelse i denne eksportkomités aktiviteter, hvormed der bevisligt blev forfulgt det samme formål som med Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4055 og 4056), have gjort sig klart, at det gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder, og at det herefter af de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen blev anset for at have tilsluttet sig denne aftale.

4198 Asland og Uniland har anført, at når henses til den spanske cementindustris særlige stilling i forhold til de øvrige cementindustrier i Fællesskabet på det tidspunkt, hvor Cembureau-aftalen ifølge Kommissionen blev indgået, kan det ikke gøres gældende over for de spanske producenter, at de deltog i denne aftale. Den spanske eksport til markederne i Fællesskabet fremkaldte en lang række reaktioner fra den europæiske cementindustri, navnlig fra den irske cementindustri (jf. den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 5), som førte til, at kontaktudvalget indgav antidumpingklager til Kommissionen. Det fremgår af Blue Circle's interne notat, der er nævnt i nr. 18, punkt 2, i den anfægtede beslutning, at de britiske producenter ikke påregnede andre foranstaltninger med henblik på at imødegå den spanske eksport end indgivelsen af antidumpingklager. Uniland har endvidere anført, at de spanske producenter øgede deres eksport til Irland til trods for det pres, de var udsat for. Endelig har Uniland forkastet de dokumenter fra 1984, som Kommissionen har henvist til i svarskriftet med henblik på at underbygge, at antidumpingklagerne mod de spanske producenter blev tilbagekaldt som følge

af deres deltagelse i Cembureau-aftalen, navnlig sagsøgerens. Ifølge sagsøgeren er det Spaniens tiltrædelse af Fællesskabet den 1. januar 1986, som var afgørende for, at klagerne blev tilbagekaldt.

4199 Disse argumenter må ligeledes forkastes. Asland og Uniland må nødvendigvis have haft kendskab til Cembureau-aftalen, idet de var indirekte medlemmer af Cembureau (jf. ovenfor i præmis 4098). Endvidere deltog en ansat i Asland, nemlig J. Bertrán, i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4 og 8, dok. 33.126/11581 og 11699). Når Asland og Uniland i 1986 inden for ETF deltog i bi- og multilaterale karteller med samme formål som Cembureau-aftalen [Asland's deltagelse i den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, Uniland's deltagelse i den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, 2 og 3, litra a)], må de derfor nødvendigvis have gjort sig klart, at de gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder, og at de herefter af de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen blev anset for at have tilsluttet sig denne aftale.

4200 De forskellige forhold, hvortil de pågældende sagsøgere har henvist, og som vedrører en periode forud for deres deltagelse i »deres« gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, kan ikke ændre ved denne vurdering. Under alle omstændigheder var Cembureau-aftalen ikke til hinder for enhver eksport mellem medlemsstater, men kun »ukontrolleret« eksport (jf. ovenfor i præmis 1120 og 1121).

4201 CBR, Ciments français og Asland har anført, at delegationslederne højst repræsenterede deres nationale sammenslutninger ved delegationsledernes møder og ikke de individuelle virksomheder. Kommissionen kunne derfor ikke fastslå, at de deltog i Cembureau-aftalen, med henvisning til, at en ansat i selskaberne var til stede ved de omhandlede møder.

4202 Asland har videre anført, at Kommissionens opfattelse med hensyn til Cembureau-aftalen, som indebar, at J. Bertrán ved sin adfærd på delegationsledernes møder i 1983 og 1984 blev anset for samtidig at forpligte to særskilte juridiske personer, nemlig Asland og Oficemen, er i modstrid med dens opfattelse med hensyn til det iberiske kartel, hvor Kommissionen fandt, at de fysiske personer, som repræsenterede Oficemen, ikke også optrådte på vegne af de virksomheder, de tilhørte.

4203 Hertil bemærkes, at disse argumenter beror på en forkert fortolkning af den anfægtede beslutning. Beviset for, at de pågældende sagsøgere, som alle er indirekte medlemmer af

Cembureau, deltog i Cembureau-aftalen, beror ikke på, at der var en ansat fra disse selskaber til stede ved delegationsledernes møder, men på deres deltagelse i gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 1308, 1309, 1310, 1440 og 1441).

4204 Endvidere bemærkes, at det forhold, at Kommissionen valgte ikke at anse de spanske virksomheder for ansvarlige for det iberiske kartel, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, ikke kan medføre, at de pågældende sagsøgere fritages for deres fulde ansvar for deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, idet der behørigt er ført bevis herfor (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146).

4205 Cimpor og Secil har anført, at Kommissionen har anvendt den påståede Cembureau-aftale til at forklare, at de ikke afsatte deres produkter i Spanien, og den har anvendt dette forhold og det forhold, at der angiveligt fandtes et iberisk kartel, til at påvise, at disse sagsøgere tilsluttede sig Cembureau-aftalen.

4206 Secil har fremhævet, at selskabet ikke er nævnt i de dokumenter, der udgør beviset for Cembureau-aftalen. Det kan derfor ikke gøres gældende, at selskabet deltog heri.

4207 Det bemærkes imidlertid, at det i den anfægtede beslutning kun er Cimpor's og Secil's deltagelse i det i artikel 3, stk. 2, omhandlede iberiske kartel, der er anset for udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen, og ikke det forhold, at disse virksomheder eventuelt ikke havde noget salg i Spanien. Der er ført bevis for, at det iberiske kartel fandtes, og at Cimpor og Secil deltog heri, på grundlag af direkte dokumentbeviser (jf. ovenfor i præmis 2053-2092). Der blev med dette kartel forfulgt det samme mål som med Cembureau-aftalen, som Cimpor og Secil nødvendigvis må have haft kendskab til som indirekte medlemmer af Cembureau (jf. ovenfor i præmis 4043, 4044 og 4098). Det bemærkes, at ATIC, der er direkte medlem af Cembureau, på det for den anfægtede beslutning relevante tidspunkt kun havde to medlemmer, nemlig Cimpor og Secil (ATIC's brev af 29.6.1998 til Rettens Justitskontor). Endvidere deltog en ansat i Cimpor i de tre delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 19, punkt 4, 8 og 13, dok. 33.126/11581, 11699, 11752 og 1753).

4208 Når Cimpor og Secil deltog i det iberiske kartel, må de derfor nødvendigvis have gjort sig klart, at de gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder, og at de herefter af de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen blev anset for at have tilsluttet sig denne aftale.

4209 Det ændrer ikke herved, at Secil ikke er nævnt i de dokumenter, der udgør beviset for Cembureau-aftalen.

4210 Halkis har anført, at selskabets medlemskab af den græske sammenslutning var rent formelt, idet det ikke spillede nogen væsentlig rolle i vedtagelsen af sammenslutningens beslutninger. Med henblik på at anfægte, at selskabet deltog i den anfægtede beslutning, har Halkis anført, at aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil gik mod selskabets interesser.

4211 Endvidere har Halkis påberåbt sig, at selskabets adfærd fremkaldte kraftige reaktioner fra en lang række europæiske virksomheder, sammenslutninger og regeringer. Selskabet har henvist til, at dets navn ikke er nævnt i de to interne notater fra Blue Circle, hvoraf det ene er dateret den 1. december 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 2, dok. 33.126/11332, 11333 og 11334), og det andet er udateret (den anfægtede beslutning, nr. 18, punkt 3, dok. 33.126/11335, 11336 og 11337).

4212 Det bemærkes imidlertid, at Halkis som indirekte medlem af Cembureau nødvendigvis må have haft kendskab til Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4098). Uanset hvilken rolle selskabet spillede i AGCI, må det ved i hvert fald fra den 18. november 1983 (jf. ovenfor i præmis 3980-4056) at have deltaget i EPC's aktiviteter, hvormed der blev forfulgt det samme formål som med Cembureau-aftalen, have gjort sig klart, at det gennemførte den fælles plan, som var vedtaget og blev bekræftet ved delegationsledernes møder, og at det af de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen blev anset for at have tilsluttet sig denne aftale. Det er i denne forbindelse uden betydning, at selskabet ikke er nævnt i Blue Circle's to interne notater. Endvidere kan Halkis ikke gøre gældende, at Cembureau-aftalen gik imod selskabets interesser, idet aftalen beskyttede det græske marked på samme måde som de øvrige europæiske hjemmemarkeder mod import.

4213 Det er imidlertid allerede fastslået, at Halkis bl.a. på grund af de græske virksomheders særlige adfærd på markedet fra den 1. september 1986 ikke længere af de øvrige cementproducenter blev anset for at tilslutte sig det fælles hjemmemarkedsprincip. Den særlige adfærd på markedet, som sagsøgeren har henvist til, og som førte til oprettelsen af ETF og de gennemførelsesforanstaltninger, som blev truffet inden for rammerne af ETF, er således et forhold, som vil indgå i vurderingen af varigheden af Halkis's deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (jf. nedenfor i præmis 4414-4417).

B — Den tidsmæssige udstrækning af den samlede overtrædelse

4214 Dyckerhoff, SFIC, Heidelberger, Lafarge, Aalborg Portland, BCA, Asland, Uniland, Oficemen, Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker, Euroc og AGCI har udtrykkeligt bestridt varigheden af

deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse i forbindelse med deres anbringender vedrørende lovligheden af denne bestemmelse. CBR, Ciments luxembourgeois, Vicat, Ciments français, Unicem, Valenciana, Irish Cement, Cimpor, Secil, Italcementi, Cementir, Blue Circle og Halkis har anfægtet varigheden af overtrædelsen i forbindelse med deres anbringender til støtte for påstanden om ophævelse af bøden. Da alle sagsøgere har bestridt at have deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, har de dermed også påberåbt sig det mindre vidtgående argument om, at der ikke er ført tilstrækkeligt bevis for varigheden af deres deltagelse i denne overtrædelse.

1. Den anfægtede beslutning

4215 For så vidt angår den tidsmæssige udstrækning og dermed varigheden af den samlede Cembureau-aftale har Kommissionen fastsat begyndelsestidspunktet for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse til den 14. januar 1983, hvor Cembureau-aftalen blev indgået (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1, og nr. 65, punkt 4).

4216 Denne dato er anvendt i forhold til alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til, og som havde hjemsted i Fællesskabet på tidspunktet for de omhandlede delegationsledermøder, bortset fra Buzzi.

4217 Kommissionen har i denne forbindelse anført (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 3, første afsnit): »Alle de virksomheder og virksomhedssammenslutninger, som denne beslutning er rettet til, har tilsluttet sig hjemmemarkedsaftalen eller -princippet for grå cement, der blev vedtaget den 14. januar 1983 mellem de sammenslutninger og virksomheder, der er direkte medlemmer af Cembureau. Aftalen var fra dette tidspunkt bindende for disse virksomheder og for de virksomheder, der var medlemmer af de pågældende nationale sammenslutninger.«

4218 Med hensyn til de spanske sagsøgere, Asland, Uniland, Oficemen, Hornos Ibéricos og Valenciana, og de portugisiske sagsøgere, Cimpor, Secil og ATIC, har Kommissionen anført, at den ville »kunne tage virkningerne i EF af deres tilslutning til den omhandlede aftale i betragtning fra den dato, hvor de faktisk tilsluttede sig« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 11). Kommissionen har imidlertid tilføjet, at den »først [vil] regne deres overtrædelse fra den 1. januar 1986, da de spanske og portugisiske virksomheders deltagelse efter Kommissionens oplysninger ikke har haft bemærkelsesværdige virkninger i Fællesskabet, før de pågældende lande tiltrådte EF« (samme sted, jf. også den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4, tredje afsnit, andet led).

4219 Kommissionen har regnet overtrædelsen fra den 28. maj 1986 for så vidt angår Holderbank og fra den 9. juni 1986 for så vidt angår Aker og Euroc (den anfægtede beslutning, nr. 45,

punkt 11, og nr. 65, punkt 4, tredje afsnit, tredje og fjerde led). For disse virksomheders vedkommende har Kommissionen anført, at den ikke har bevis for, at deres deltagelse i Cembureau-aftalen havde virkninger inden for EF før de angivne tidspunkter.

4220 For så vidt angår overtrædelsens ophør har Kommissionen oplyst, at den ikke har »faktiske oplysninger, der gør det muligt at fastslå, hvornår overtrædelsen ophørte« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 6). Kommissionen har i øvrigt ikke fastsat noget ophørstidspunkt for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse, idet den »ikke [er] sikker på, at overtrædelsen nogen sinde er bragt til ophør« (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4, fjerde afsnit). Det pålægges derfor i den anfægtede beslutnings artikel 8 virksomhederne at bringe overtrædelsen til ophør, hvis det ikke allerede er sket.

4221 Da den seneste åbne og af Kommissionen kendte tilkendegivelse af Cembureau-aftalen udgøres af opløsningen af Interciment, hvis stiftelse er genstand for den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, fastslåede overtrædelse, den 26. marts 1993, har Kommissionen anvendt denne datoreference med henblik på bøden (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4).

2. Begyndelsestidspunktet for overtrædelsen

2.1. Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer

4222 Det er allerede fastslået, at Kommissionen med rette kunne lægge til grund, at Cembureau, FIC, VNC, Ciments luxembourgeois, SFIC, Aalborg Portland, BDZ, BCA, Irish Cement, Cementir og AGCI deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 1401). Disse sammenslutninger og virksomheder deltog således i delegationsledernes møde den 14. januar 1983, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået (jf. ovenfor i præmis 1344 og 1345).

4223 Hvad angår Italcementi er det fastslået, at selskabets deltagelse i delegationsledernes møde den 19. marts 1984, hvorunder Cembureau-aftalen blev bekræftet, viser, at det deltog i Cembureau-aftalen og dermed i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (jf. ovenfor i præmis 1403).

4224 Der er imidlertid ikke i den anfægtede beslutning fremført noget forhold, hvoraf fremgår, at Italcementi før den 19. marts 1984 tilsluttede sig den enighed, der var opnået ved delegations-

ledernes møde den 14. januar 1983. Der er heller ikke ført bevis for, at denne sagsøger deltog i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen før den 19. marts 1984.

4225 Herefter må den anfægtede beslutnings artikel 1 annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Italcementi deltog i Cembureau-aftalen før den 19. marts 1984.

4226 For så vidt angår Oficemen og ATIC deltog disse sammenslutninger også i delegationsledernes møde den 14. januar 1983. De må derfor anses for parter i Cembureau-aftalen fra dette tidspunkt (jf. ovenfor i præmis 1400).

4227 Kommissionen har imidlertid lagt den 1. januar 1986 til grund som begyndelsestidspunkt for deres deltagelse i overtrædelsen. Det er således Kommissionens opfattelse, at det ikke er bevist, at de spanske og portugisiske virksomheders deltagelse i Cembureau-aftalen havde bemærkelsesværdige virkninger i Fællesskabet, før de pågældende lande tiltrådte EF (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 11, jf. også nr. 65, punkt 4, tredje afsnit, andet led).

4228 Oficemen og ATIC har anført, at for så vidt som Kommissionen har fastslået, at de ikke deltog i overtrædelsen før den 1. januar 1986, fordi deres deltagelse i Cembureau-aftalen på dette tidspunkt ikke havde bemærkelsesværdige virkninger i Fællesskabet (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 11), burde den så meget mere have erkendt, at der ikke var tale om sådanne virkninger efter den 1. januar 1986, som Kommissionen for denne periode ikke har noget bevis eller konkret indicium for deres deltagelse i Cembureau-aftalen.

4229 Det må imidlertid fastslås, at Oficemen's og ATIC's deltagelse i Cembureau-aftalen indebar en åbenbar overtrædelse af bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, fra den 1. januar 1986.

4230 Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen med rette har fastslået, at Oficemen og ATIC pr. 1. januar 1986 inden for Cembureau deltog i den regelmæssige informationsudveksling, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, og at Oficemen også deltog i det iberiske kartel, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2. Denne adfærd udgjorde for deres vedkommende en gennemførelse af Cembureau-aftalen, hvilket viser, at de pr. 1. januar 1986 tilsluttede sig det konkurrencebegrænsende formål med Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4064).

4231 Det må endvidere fastslås, at de pågældende sagsøgere pr. 1. januar 1986 havde hjemsted i Fællesskabet. Uanset om Kommissionen med rette havde kunnet fastslå deres deltagelse i

overtrædelsen før dette tidspunkt, idet de deltog direkte i delegationsledernes møde den 14. januar 1983, var det under alle omstændigheder ikke nødvendigt for Kommissionen at påvise, at deres deltagelse i Cembureau-aftalen havde en mærkbar virkning på samhandelen mellem medlemsstater med henblik på at fastslå, at disse sagsøgere fra den 1. januar 1986 deltog i overtrædelsen. I henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, er det således tilstrækkeligt, at konkurrencebegrænsende aftaler kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og det er ikke nødvendigt, at Kommissionen påviser, at den enkelte parts deltagelse i sig selv har påvirket samhandelen mellem medlemsstater (den ovenfor i præmis 2260 nævnte dom i sagen Petrofina mod Kommissionen, dommens præmis 226 og 227). Formålet med Cembureau-aftalen, som sagsøgerne faktisk deltog i, var at forhindre eller regulere samhandelen mellem medlemsstater. Aftalen kunne derfor mærkbart påvirke samhandelen mellem medlemsstater.

4232 Oficemen's og ATIC's argument må herefter forkastes.

4233 ATIC har endvidere anført, at alle de dokumenter, Kommissionen har anvendt med henblik på at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes, og at sammenslutningen deltog heri, er fra før den 1. januar 1986. Der henvises således heri til faktiske omstændigheder, som ligger forud for det tidspunkt, fra hvilket den adfærd, ATIC er anset for ansvarlig for, ifølge den anfægtede beslutning var af konkurrencebegrænsende karakter. Beviset for ATIC's deltagelse i Cembureau-aftalen beror således på, at sammenslutningen var medlem af Cembureau.

4234 Der henvises i denne forbindelse til, at beviset for, at de direkte medlemmer af Cembureau deltog i den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale, ikke kun beror på deres medlemskab af Cembureau, men ligeledes og navnlig på deres deltagelse i de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet (jf. ovenfor i præmis 1302 og 1342-1353). ATIC deltog i de tre delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet. Der er således ført bevis for, at sammenslutningen deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983. Kommissionen har imidlertid kun fastslået, at ATIC's deltagelse i denne aftale udgjorde en overtrædelse fra den 1. januar 1986, ikke fordi ATIC's adfærd ikke havde konkurrencebegrænsende karakter før dette tidspunkt, men fordi sammenslutningens deltagelse i Cembureau-aftalen ikke havde bemærkelsesværdige virkninger i Fællesskabet før denne dato.

4235 Da der er ført bevis for, at ATIC pr. 1. januar 1986 stadig gav udtryk for en fortsat tilslutning til det konkurrencebegrænsende indhold af Cembureau-aftalen i kraft af sammenslutningens deltagelse i den regelmæssige informationsudveksling, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, må dens argument forkastes.

4236 For så vidt angår Aker og Euroc har de gjort gældende, at det fremgår af den ovenfor i præmis 1325 nævnte »cellulose I-dom« (dommens præmis 11-18), at Kommissionen kun har beføjelse til at anvende traktatens artikel 85, stk. 1, over for en virksomhed med hjemsted uden for

Fællesskabet, hvis virksomheden har gennemført aftalen, vedtagelsen eller den samordnede praksis inden for Fællesskabet. Selv om den antoges, at der var ført bevis for Cembureau-aftalen, har sagsøgerne imidlertid aldrig gennemført den i Fællesskabet. Den anfægtede beslutnings artikel 1 må derfor annulleres i forhold til Aker og Euroc.

4237 Det bemærkes hertil, at Aker og Euroc er direkte medlemmer af Cembureau, og at deres respektive delegationsledere, Heiberg og Borelius, deltog i delegationsledernes møde den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 1344). Da delegationslederne repræsenterede de direkte medlemmer af Cembureau ved delegationsledernes møder (jf. ovenfor i præmis 1314-1318), er der således ført bevis for, at Aker og Euroc deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983.

4238 Cembureau-aftalen, der blev indgået mellem sammenslutninger og virksomheder med hjemsted i og uden for Fællesskabet, havde til formål at beskytte hjemmemarkederne i Europa, navnlig i Fællesskabet, og indføre regler for salget fra et land til et andet. Formålet var åbenbart konkurrencebegrænsende og kunne mærkbart påvise samhandelen mellem medlemsstater.

4239 I den anfægtede beslutning har Kommissionen imidlertid kun anset Aker og Euroc for at have deltaget i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra den 9. juni 1986.

4240 Selv om principperne i den ovenfor i præmis 1325 nævnte »cellulose I-dom« skulle anvendes i nærværende sag, måtte det i modsætning til, hvad Aker og Euroc har anført, fastslås, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har foretaget en korrekt vurdering af det territoriale anvendelsesområde for traktatens artikel 85.

4241 Fra den 9. juni 1986 (jf. ovenfor i præmis 2764, 3006-3021 og 3081) deltog Aker og Euroc således inden for rammerne af den samlede aftale om ETF i to karteller, nemlig aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) og aftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2). Deltagerne i disse karteller var i det væsentlige producenter i Fællesskabet, og navnlig var det fælles formål hermed at hindre import til Vesteuropa. Ved at deltage heri gennemførte de to sagsøgere Cembureau-aftalen fra den 9. juni 1986 på Fællesskabets område.

4242 Kommissionen findes derfor med rette at have fastslået, at Aker's og Euroc's deltagelse i Cembureau-aftalen udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, fra den 9. juni 1986.

4243 Hvad endelig angår Unicem deltog selskabet ikke i nogen af delegationsledermøderne, således som det med rette har understreget.

4244 Kommissionen har imidlertid med rette fastslået, at denne virksomhed deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. Unicem's deltagelse i oprettelsen af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) og de foranstaltninger, der i henhold til den samlede aftale om ETF blev truffet med det formål at forhindre Calcestruzzi's import af cement fra Grækenland (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3), var udtryk for, at selskabet tilsluttede sig Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4107).

4245 Det er derimod ikke påvist, at Unicem deltog i den samlede aftale om ETF før den 9. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 3744 og 3745). Virksomhedens deltagelse i de foranstaltninger, der blev truffet inden for rammerne af den samlede aftale om ETF, viser derfor kun, at selskabet deltog i Cembureau-aftalen fra dette tidspunkt.

4246 Selv om Unicem, således som Kommissionen har gjort gældende, deltog i den regelmæssige informationsudveksling fra den 1. januar 1984, viser dette ikke, at selskabet deltog i Cembureau-aftalen før den 9. september 1986. Formålet med deltagelsen i denne informationsudveksling var således kun »at lette gennemførelsen af [Cembureau-]aftalen« (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) for de sammenslutninger og virksomheder, der bevisligt deltog i Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 1695-1699). Den anfægtede beslutning indeholder ingen indicier for, at Unicem tilsluttede sig Cembureau-aftalen før den 9. september 1986.

4247 Herefter må den anfægtede beslutnings artikel 1 annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Unicem deltog i Cembureau-aftalen før den 9. september 1986.

2.2. De indirekte medlemmer af Cembureau

4248 De indirekte medlemmer af Cembureau deltog ikke direkte i de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet. I forhold til de medlemmer, som på det relevante tidspunkt havde hjemsted i Fællesskabet (jf. ovenfor i præmis 4216 og 4217), har Kommissionen imidlertid anset deres deltagelse i overtrædelsen for påbegyndt den 14. januar 1983, som er datoen for afholdelsen af det delegationsledermøde, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået. Det er således Kommissionens opfattelse, at delegationslederne ved møderne ikke kun repræsenterede de direkte medlemmer, men ligeledes de indirekte medlemmer af Cembureau. Kommissionen har i denne forbindelse anført, at »cementproducenterne er de egentlige aktører, der handler via deres faglige sammenslutninger« (den anfægtede beslutning, nr. 44, punkt 5).

4249 Det er imidlertid allerede fastslået, at Kommissionen på grund af den manglende overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning ikke i beslutningen kunne anvende de indirekte Cembureau-medlemmers medlemskab af en national sammenslutning, der er medlem af Cembureau, som kriterium for at anse dem for ansvarlige for overtrædelsen (jf. ovenfor i præmis 544-563). Det eneste kriterium, Kommissionen lovligt kunne anvende med henblik på at pålægge de indirekte Cembureau-medlemmer et ansvar, er deres tiltrædelse af Cembureau-aftalen i kraft af deltagelsen i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 10, og nr. 65, punkt 3) (jf. ovenfor i præmis 564). Det er dette kriterium, som blev anvendt i meddelelsen af klagepunkter (jf. ovenfor i præmis 556-563). Kommissionen fandt således i meddelelsen af klagepunkter, at de virksomheder, som ikke var direkte medlemmer af Cembureau, tilsluttede sig Cembureau-aftalen fra det tidspunkt, hvor de deltog i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale.

4250 Det er endvidere fastslået i forbindelse med vurderingen af anbringenderne vedrørende realiteten, at Kommissionen har ført bevis for, at følgende indirekte medlemmer tilsluttede sig Cembureau-aftalen i kraft af deres deltagelse i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger hertil: CBR, Dyckerhoff, Vicat, Ciments français, Heidelberger, Lafarge, Valenciana, Asland, Uniland, Cimpor, Secil, Holderbank, Hornos Ibéricos, Blue Circle og Halkis.

4251 Det er endnu ikke undersøgt, om Kommissionen har ført bevis for, at disse indirekte medlemmer deltog i overtrædelsen fra det tidspunkt, der er lagt til grund over for dem i den anfægtede beslutning.

4252 Det bemærkes i denne forbindelse, at der er ført bevis for, at Dyckerhoff, Ciments français og Lafarge deltog i det fransk-tyske kartel [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra a)] fra den 23. juni 1982. Kommissionen kunne endvidere fastslå, at Heidelberger deltog i dette kartel fra den 17. november 1982 (jf. ovenfor i præmis 2436). Da det fransk-tyske kartel for disse virksomheders vedkommende udgjorde en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 4154), findes Kommissionen med rette at have fastslået, at Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger og Lafarge deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra dette tidspunkt.

4253 Dernæst bemærkes, at for så vidt angår de portugisiske virksomheder Cimpor og Secil kunne Kommissionen med rette fastsætte begyndelsestidspunktet for deres deltagelse i overtrædelsen til den 1. januar 1986. Kommissionen har således ført bevis for, at deres deltagelse i overtrædelsen vedrørende det iberiske kartel fra den 1. januar 1986 (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 2) var udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4208).

4254 Cimpor og Secil har imidlertid anført, at de dokumenter, Kommissionen har anvendt med henblik på at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes, og at de deltog heri, er fra før den 1. januar 1986.

4255 Der er ikke i de faktiske omstændigheder holdepunkter for dette argument. Kommissionen har således ført bevis for Cimpor's og Secil's deltagelse i overtrædelsen vedrørende det iberiske kartel fra den 1. januar 1986 på grundlag af direkte dokumentbeviser, hvoraf flere er fra et tidspunkt efter den 1. januar 1986 (jf. ovenfor i præmis 2070-2082 og 2115). Cimpor's og Secil's deltagelse i dette iberiske kartel er for deres vedkommende udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen.

4256 Tilsvarende er det med rette fastslået i artikel 1, at Valenciana og Hornos Ibéricos deltog i overtrædelsen fra den 1. januar 1986, idet de fra dette tidspunkt gav udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen i kraft af deres deltagelse i den samordnede praksis inden for EPC (den anfægtede beslutning, artikel 6).

4257 Når henses til, at begyndelsestidspunktet for Holderbank's deltagelse i oprettelsen af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1), der for dette selskabs vedkommende var udtryk for dets tilslutning til Cembureau-aftalen, lovligt er fastsat til den 28. maj 1986, har Kommissionen herved påvist, at Holderbank deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra dette tidspunkt.

4258 For så vidt angår CBR, Vicat, Asland, Uniland, Blue Circle og Halkis har Kommissionen derimod ikke ført bevis for, at de deltog i overtrædelsen fra det tidspunkt, der er angivet i den anfægtede beslutning.

4259 For det første bemærkes, at Retten under henvisning til den manglende overensstemmelse, der er nævnt ovenfor i præmis 4249, allerede i forbindelse med anbringendet om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion har fastslået, at den anfægtede beslutnings artikel 1 må annulleres, for så vidt som deltagelsen i overtrædelsen herved anses for påbegyndt før den 11. maj 1983 med hensyn til Vicat og før den 28. maj 1986 med hensyn til CBR, Asland og Uniland (jf. ovenfor i præmis 568). Efter gennemgangen af anbringenderne vedrørende realiteten må det vurderes, om disse virksomheder stadig kan anses for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen fra disse tidspunkter.

4260 Vicat har givet udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af selskabets deltagelse i den samordnede praksis med Buzzi, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), og som lovligt er anset for påbegyndt den 11. maj 1983. Kommissionen har herved påvist, at virksomheden deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra dette tidspunkt.

4261 Hvad angår CBR, Asland og Uniland er deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, omhandlede overtrædelse det første udtryk for deres tilslutning til Cembureau-aftalen.

4262 For så vidt angår Asland er begyndelsestidspunktet for denne overtrædelse lovligt fastsat til den 28. maj 1986. Kommissionen har herved påvist, at virksomheden deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra dette tidspunkt.

4263 Asland har på samme måde som Oficemen og ATIC (jf. ovenfor i præmis 4228) anført, at selskabets påståede deltagelse i Cembureau-aftalen ikke på noget tidspunkt havde bemærkelsesværdige virkninger i Fællesskabet (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 11). Dette argument må forkastes af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 4231.

4264 For så vidt angår CBR og Uniland må den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at disse virksomheder deltog i aftalen om oprettelse af ETF før henholdsvis den 9. juni 1986 (jf. ovenfor i præmis 2604) og den 9. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 2699). Da der ikke er indicier for, at CBR og Uniland tilsluttede sig Cembureau-aftalen før disse tidspunkter, må den anfægtede beslutnings artikel 1 annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at CBR deltog i Cembureau-aftalen før den 9. juni 1986 og Uniland før den 9. september 1986.

4265 Hvad dernæst angår Blue Circle og Halkis var deres deltagelse i den samordnede praksis inden for EPC, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, det første udtryk for, at de tilsluttede sig Cembureau-aftalen. Kommissionen har imidlertid ikke ført bevis for, at EPC's medlemmer søgte at »at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF« før den 18. november 1983 (jf. ovenfor i præmis 3980). De former for adfærd, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6, kan derfor ikke anses for en gennemførelse af Cembureau-aftalen fra Blue Circle's og Halkis's side før dette tidspunkt.

4266 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Blue Circle og Halkis deltog i Cembureau-aftalen før den 18. november 1983.

2.3. Sammenfatning

4267 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at

— CBR deltog i Cembureau-aftalen før den 9. juni 1986

— Vicat deltog i Cembureau-aftalen før den 11. maj 1983

— Unicem deltog i Cembureau-aftalen før den 9. september 1986

— Asland deltog i Cembureau-aftalen før den 28. maj 1986

— Uniland deltog i Cembureau-aftalen før den 9. september 1986

— Italcementi deltog i Cembureau-aftalen før den 19. marts 1984

— Blue Circle deltog i Cembureau-aftalen før den 18. november 1983

— Halkis deltog i Cembureau-aftalen før den 18. november 1983.

3. Den tidsmæssige udstrækning af overtrædelsen

4268 De sagsøgere, der er nævnt ovenfor i præmis 4214, har bestridt, at den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse har karakter af en kontinuerlig overtrædelse. Kommissionen kunne ikke på tidspunktet for vedtagelsen af beslutningen fastslå, at overtrædelsen fortsat forelå. Sagsøgerne har fremhævet, at det sidste delegationsledermøde, der er behandlet i den anfægtede beslutning, fandt sted den 7. november 1984. Ifølge sagsøgerne kan de under ingen omstændigheder pålægges et ansvar for en deltagelse i Cembureau-aftalen af en varighed, der overstiger varigheden af de gennemførelsesforanstaltninger, der er gjort gældende over for dem.

4269 Kommissionen har under henvisning til det ovenfor i præmis 2800 citerede forslag til afgørelse fra generaladvokat Sir Gordon Slynn i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen (på s. 1941) anført, at når der først foreligger et kartel, »antages forholdet at fortsætte, indtil det modsatte bevises«. Da der er ført bevis for, at Cembureau-aftalen fandtes, og at sagsøgerne deltog heri, påhviler det herefter de berørte sagsøgere at bevise, at dette kartel er bragt til ophør, eller at de har givet udtryk for, at de tager afstand fra kartellet.

4270 Af de grunde, der er anført ovenfor i præmis 2801 og 2802, kan dette argument ikke tiltrædes. Det påhviler således Kommissionen at bevise ikke alene, at der foreligger et kartel, men også dets varighed (den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Dunlop Slazenger mod Kommissionen, dommens præmis 79).

4271 Med henblik på at tage stilling til, om Kommissionen var berettiget til at undlade at fastsætte et ophørstidspunkt for overtrædelsen og dermed gå ud fra, at kartellet fortsat eksisterede, da den anfægtede beslutning blev vedtaget, må Retten først undersøge de to eneste udtalelser i betragtningerne til beslutningen, der vedrører overtrædelsens varighed.

4272 I nr. 45, punkt 6, der vedrører Cembureau-aftalen, anføres: »Kommissionen råder ikke over faktiske oplysninger, der gør det muligt at fastslå, hvornår overtrædelsen ophørte; Kommissionen er heller ikke i stand til at fastslå, at de pågældende virksomheder har indstillet denne praksis.«

4273 I nr. 65, punkt 4, fjerde afsnit, der vedrører bøderne, har Kommissionen endvidere anført: »Selv om Kommissionen er i stand til at fastslå, på hvilket tidspunkt den overtrædelse, som Cembureau-aftalen eller -princippet indebærer, blev påbegyndt, er den ikke sikker på, at overtrædelsen nogen sinde er bragt til ophør i praksis, og den kan derfor ikke fastslå, på hvilket tidspunkt overtrædelsen er bragt til ophør. Da den seneste åbne og af Kommissionen kendte tilkendegivelse af aftalen udgøres af opløsningen af Interciment [hvis stiftelse er genstand for den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, fastslåede overtrædelse] den 26. marts 1983, fastholder Kommissionen denne datoreference med henblik på bøden.«

4274 Kommissionen har således lagt til grund, at det fastslåede kartel også efter den seneste kendte tilkendegivelse af, at det blev anvendt, fortsat er blevet respekteret, og har på denne baggrund ikke fastsat noget ophørstidspunkt for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse.

4275 I retsmødet har den fastholdt sin opfattelse med henvisning til de særlige kendetegn ved Cembureau-aftalen. Kommissionen har forklaret, at den omhandlede aftale er kendetegnet ved ikke at være indgået for en bestemt periode. Formålet med aftalen var enkelt i modsætning til, hvad der gælder ved f.eks. et priskartel, og det forudsatte ikke afholdelsen af regelmæssige møder. Med henblik på at overholde aftalen skulle parterne alene afholde sig fra (ukontrolleret) salg uden for deres område. Overholdelsen af aftalen har derfor ikke efterladt sig spor. Den omstændighed, at virksomhederne på et givet tidspunkt ikke længere måtte have deltaget i synlige gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, viser derfor ikke, at de ikke længere tilsluttede sig denne aftale. Kommissionen har endvidere henvist til, at forudsætningen for aftalens succes var, at den blev overholdt af alle producenterne.

4276 Det må tiltrædes, at Cembureau-aftalen faktisk havde de særlige kendetegn, som Kommissionen har fremhævet. Spørgsmålet er imidlertid i dette tilfælde, om sådanne kendetegn — når henses

til den bevisbyrde, der påhviler Kommissionen ved påvisningen af en overtrædelse af traktatens artikel 85 — er tilstrækkelige til at antage, at hver enkelt sagsøger deltog i Cembureau-aftalen indtil datoen for vedtagelsen af den anfægtede beslutning.

4277 Det må i denne forbindelse fastslås, at alle de bi- og multilaterale karteller, som Kommissionen korrekt har anset for gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, bortset fra den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse, er ophørt senest den 19. maj 1989, hvilket svarer til det tidspunkt, hvor en række medlemmer af EPC ophørte med den i den anfægtede beslutnings artikel 6 omhandlede overtrædelse. Der henvises i denne forbindelse til, at den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1 og 2, må annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at der forelå en overtrædelse efter henholdsvis den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2806) og den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 3097).

4278 Kommissionen har ganske vist påvist, at den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra b), omhandlede overtrædelse varede til den 3. april 1993, men denne overtrædelse vedrører kun tre sagsøgere, nemlig Unicem, Italcementi og Cementir. Selv om de femårige kontrakter, som denne overtrædelse omfatter, og som havde »til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede græsk cement«, havde virkninger på markedet i Fællesskabet til den 3. april 1992, indebærer dette imidlertid ikke, at Cembureau-aftalen på det sidstnævnte tidspunkt stadig regulerede de konkurrencemæssige forbindelser mellem de europæiske cementproducenter, og dette gælder så meget mindre på tidspunktet for vedtagelsen af den anfægtede beslutning, den 30. november 1994. Den omstændighed, at alle de øvrige gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, som er omfattet af den anfægtede beslutning, ophørte senest den 19. maj 1989, dvs. nogle uger efter de første kontrolundersøgelser, Kommissionen gennemførte (den anfægtede beslutning, nr. 1), synes snarere at vise det modsatte.

4279 Det må herefter fastslås, at når henses til alle de indicier, der er fremført i den anfægtede beslutning, var Kommissionen ikke berettiget til at lægge til grund, at alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, beslutningen er rettet til, og med hensyn til hvilke der er ført bevis for deres deltagelse i Cembureau-aftalen, stadig tilsluttede sig denne aftale på tidspunktet for vedtagelsen af den anfægtede beslutning.

4280 Varigheden af hver enkelt sagsøgers deltagelse i Cembureau-aftalen må derfor undersøges på grundlag af de faktiske omstændigheder, som fremgår af den anfægtede beslutning.

4281 Som Kommissionen med rette har anført (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4), var en virksomheds eller en sammenslutnings deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen udtryk for, at den pågældende tilsluttede sig denne aftale. Der er således i det mindste ført bevis for en sagsøgers deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for hele den periode, hvor Kommissionen har ført fornødent bevis for den pågældendes deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen.

4282 Det er korrekt, som Kommissionen har anført, at en sagsøgers deltagelse i Cembureau-aftalen kun efterlod sig få spor. Når henses til den måde, hvorpå der i den anfægtede beslutning er ført bevis for overtrædelsen, var Kommissionen ikke berettiget til på grundlag heraf at fastslå, at en sagsøger fortsat tilsluttede sig Cembureau-aftalen efter det tidspunkt, hvor den pågældendes sidste gennemførelsesforanstaltning til aftalen var bragt til ophør.

4283 Det må i denne forbindelse fremhæves, at Kommissionen i den anfægtede beslutning har valgt kun at henvise til direkte dokumentbeviser med henblik på at føre bevis for de forskellige overtrædelser og for de berørte virksomheders og sammenslutningers deltagelse heri. Dette valg indebærer, at de virksomheder, hvis deltagelse i Cembureau-aftalen ikke fremgår af et sådant bevis, ikke er omfattet af den anfægtede beslutning. Da Kommissionen selv fandt, at en virksomheds deltagelse i Cembureau-aftalen ikke kunne påvises, medmindre der forelå dokumentbeviser for en sådan deltagelse, kunne den ikke, når der ikke forelå sådanne dokumentbeviser, gå ud fra, at en virksomhed, der bevisligt deltog i Cembureau-aftalen, fortsat tilsluttede sig denne aftale efter den pågældendes sidste påviselige deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning.

4284 De dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i den anfægtede beslutning med henblik på at fastslå de overtrædelser, der er omhandlet i artikel 2, artikel 3, stk. 1, litra a) og c), artikel 3, stk. 2 og 3, artikel 4, stk. 1, 2 og 3, og artikel 6, viser således klart, at de berørte sagsøgere tilsluttede sig Cembureau-aftalen. Såfremt der ikke foreligger dokumentbeviser for, at en sagsøger fortsat tilsluttede sig aftalen, kan dette på den anden side fortolkes på to måder. Det kan være et indicium for, at den pågældende sagsøger, der bevisligt deltog i Cembureau-aftalen, fortsat tilsluttede sig aftalen uden at efterlade sig spor. Det kan imidlertid også være et indicium for, at vedkommende ikke fortsat deltog i aftalen. Det forhold, at der i tilfælde af, at der ikke foreligger dokumentbeviser, er mulighed for disse to fortolkninger, har netop ført til, at Kommissionen i den anfægtede beslutning kun medtog de virksomheder, med hensyn til hvilke en deltagelse i Cembureau-aftalen kunne fastslås på grundlag af direkte dokumentbeviser.

4285 Der må herefter for hver enkelt sagsøger, der bevisligt deltog i Cembureau-aftalen, foretages en vurdering af varigheden af vedkommendes deltagelse i Cembureau-aftalen alene på grundlag af de dokumentbeviser, der er medtaget i den anfægtede beslutning.

3.1. Situationen for så vidt angår CBR

4286 Det er allerede fastslået, at Kommissionen ikke var berettiget til at anse CBR's deltagelse i overtrædelsen for påbegyndt før den 9. juni 1986 (jf. ovenfor i præmis 4264).

4287 CBR gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af gennemførelsesforanstaltninger hertil. Selskabet deltog således i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 9. juni 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2604, 2784 og 2806), i aftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 3017 og 3097) og i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3204, 3205 og 3301-3305).

4288 Da der ikke er indicier for, at CBR fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988.

4289 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at CBR deltog i denne overtrædelse før den 9. juni 1986 og efter den 7. november 1988.

3.2. Situationen for så vidt angår Cembureau

4290 Cembureau deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1342). Sammenslutningen deltog endvidere i flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4291 Cembureau deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) fra den 14. januar 1983 til den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817). Sammenslutningen deltog også i foranstaltninger inden for rammerne af den samlede aftale om ETF [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1, og artikel 4, stk. 3, litra a)] fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 3731 og 3732).

4292 Da der ikke er indicier for, at Cembureau fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af sammenslutningens deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at den kontinuerligt deltog i aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988.

4293 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Cembureau deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.3. Situationen for så vidt angår FIC

4294 FIC deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Sammenslutningen deltog endvidere i to gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4295 FIC deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) fra den 14. januar 1983 til den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817).

4296 Da der ikke er indicier for, at FIC fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af sammenslutningens deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at den kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988.

4297 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at FIC deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.4. Situationen for så vidt angår VNC

4298 VNC deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345 og 1350). Sammenslutningen deltog endvidere i to gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4299 VNC deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) fra den 14. januar 1983 til den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817).

4300 Da der ikke er indicier for, at VNC fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af sammenslutningens deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at den kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988.

4301 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at VNC deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.5. Situationen for så vidt angår Ciments luxembourgeois

4302 Ciments luxembourgeois deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Selskabet deltog endvidere i to gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4303 Ciments luxembourgeois deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) fra den 14. januar 1983 til den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817).

4304 Da der ikke er indicier for, at Ciments luxembourgeois fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988.

4305 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Ciments luxembourgeois deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.6. Situationen for så vidt angår Dyckerhoff

4306 Dyckerhoff gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af gennemførelsesforanstaltninger hertil.

4307 Selskabet deltog således fra den 23. juni 1982 til den 12. august 1987 (jf. ovenfor i præmis 2469) i det fransk-tyske kartel [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra a)], som for dets vedkommende udgjorde en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 4154). Selskabet deltog endvidere i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2620 og 2806), i aftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis

3017 og 3097) og i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3204, 3205 og 3301-3305).

4308 Da der ikke er indicier for, at Dyckerhoff fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 7. november 1988.

4309 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Dyckerhoff deltog i denne overtrædelse efter den 7. november 1988.

3.7. Situationen for så vidt angår SFIC

4310 SFIC deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Sammenslutningen deltog endvidere i flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4311 SFIC deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) fra den 14. januar 1983 til den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817). Endvidere deltog sammenslutningen fra den 23. juni 1982 til den 12. august 1987 i det fransk-tyske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3) (jf. ovenfor i præmis 2469 og 2503), som for dens vedkommende udgjorde en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 4154). Desuden deltog sammenslutningen i foranstaltninger inden for rammerne af den samlede aftale om ETF [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a)] fra den 28. maj 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 2625, 2806, 3030, 3097, 3135 og 3136).

4312 Heraf følger, at det må anses for bevist, at SFIC kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988.

4313 Da der ikke er indicier for, at SFIC fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af sammenslutningens deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må den anfægtede beslutnings artikel 1 annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at den deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.8. Situationen for så vidt angår Vicat

4314 Det er allerede fastslået, at Kommissionen ikke var berettiget til at anse Vicat's deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt før den 11. maj 1983 (jf. ovenfor i præmis 4259 og 4260).

4315 Vicat gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af en gennemførelsesforanstaltning hertil. Det drejer sig om den samordnede praksis med Buzzi [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, litra c)], med hensyn til hvilken der er ført bevis for, at den udgjorde en overtrædelse fra den 11. maj 1983 til den 23. april 1986 (jf. ovenfor i præmis 1970 og 2034).

4316 Da der ikke er indicier for, at Vicat fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i denne ene gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 11. maj 1983 til den 23. april 1986.

4317 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Vicat deltog i denne overtrædelse før den 11. maj 1983 og efter den 23. april 1986.

3.9. Situationen for så vidt angår Ciments français

4318 Ciments français gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af gennemførelsesforanstaltninger hertil.

4319 Selskabet deltog således fra den 23. juni 1982 til den 12. august 1987 (jf. ovenfor i præmis 2469) i det fransk-tyske kartel [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra a)], som for dets vedkommende udgjorde en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 4154). Selskabet deltog endvidere i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2632 og 2806) og aftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 3038 og 3097). Endelig deltog det i den samordnede praksis inden for EPC fra den 18. november 1983 til den 17. februar 1989 (jf. ovenfor i præmis 3980).

4320 Da der ikke er indicier for, at Ciments français fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for

bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 17. februar 1989.

4321 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Ciments français deltog i denne overtrædelse efter den 17. februar 1989.

3.10. Situationen for så vidt angår Heidelberger

4322 Heidelberger gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af to gennemførelsesforanstaltninger hertil.

4323 Selskabet deltog således fra den 17. november 1982 til den 12. august 1987 (jf. ovenfor i præmis 2469) i det fransk-tyske kartel [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra a)], som for dets vedkommende udgjorde en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 4154). Selskabet deltog endvidere i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2643 og 2806).

4324 Da der ikke er indicier for, at Heidelberger fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 12. august 1987.

4325 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Heidelberger deltog i denne overtrædelse efter den 12. august 1987.

3.11. Situationen for så vidt angår Lafarge

4326 Lafarge gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af flere gennemførelsesforanstaltninger hertil.

4327 Selskabet deltog således i en samordnet praksis med Buzzi [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, litra a], fra den 26. november til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1829-1876) og fra den 23. juni 1982 til den 12. august 1987 (jf. ovenfor i præmis 2469) i det fransk-tyske kartel [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra a)], som for dets vedkommende udgjorde en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 4154). Selskabet deltog endvidere i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2650 og 2806), ai ftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 3017 og 3097) og i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 17. juni 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3228 og 3301-3305). Endelig deltog det i den samordnede praksis inden for EPC fra 18. november 1983 til den 19. maj 1989 (jf. ovenfor i præmis 3973 og 3980).

4328 Da der ikke er indicier for, at Lafarge fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 19. maj 1989.

4329 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Lafarge deltog i denne overtrædelse efter den 19. maj 1989.

3.12. Situationen for så vidt angår Aalborg Portland

4330 Aalborg Portland deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Selskabet deltog endvidere i flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4331 Selskabet deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) fra den 14. januar 1983 til den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817). Endvidere deltog selskabet i foranstaltninger inden for rammerne af den samlede aftale om ETF [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1, og artikel 4, stk. 3, litra a)] fra den 9. september 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2657, 2806, 3204, 3205 og 3301-3305).

4332 Da der ikke er indicier for, at Aalborg Portland fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988.

4333 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Aalborg Portland deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.13. Situationen for så vidt angår BDZ

4334 BDZ deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Sammenslutningen deltog endvidere i flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4335 BDZ deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) fra den 14. januar 1983 til den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817). Endvidere deltog sammenslutningen fra den 23. juni 1982 til den 12. august 1987 (jf. ovenfor i præmis 2469 og 2503) i det fransk-tyske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3), som for dens vedkommende udgjorde en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 (jf. ovenfor i præmis 4154). Desuden deltog sammenslutningen i foranstaltninger inden for rammerne af den samlede aftale om ETF [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a)] fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 2673, 2806, 3030, 3097, 3239, 3240 og 3301-3305).

4336 Da der ikke er indicier for, at BDZ fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af sammenslutningens deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at den kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988.

4337 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at BDZ deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.14. Situationen for så vidt angår Unicem

4338 Det er allerede fastslået, at Kommissionen ikke var berettiget til at anse Unicem's deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt før den 9. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 4247).

4339 Unicem gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af flere gennemførelsesforanstaltninger hertil.

4340 Selskabet deltog således i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 9. september 1986 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817). Det deltog i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 9. september 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2683 og 2806), i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3252, 3253 og 3301-3305) og i aftalen med Italcementi og Cementir vedrørende de kontrakter, der blev underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede græsk cement [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra b)], fra den 3. april 1987 til den 3. april 1992 (jf. ovenfor i præmis 3396).

4341 Da der ikke er indicier for, at Unicem fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 9. september 1986 til den 3. april 1992.

4342 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Unicem deltog i denne overtrædelse før den 9. september 1986 og efter den 3. april 1992.

3.15. Situationen for så vidt angår Valenciana

4343 Valenciana gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af en gennemførelsesforanstaltning hertil. Det drejer sig om den samordnede praksis inden for EPC (den anfægtede beslutning, artikel 6), som for Valenciana's vedkommende udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, fra den 1. januar 1986 til 13. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 4005).

4344 Da der ikke er indicier for, at Valenciana fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i denne ene gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 1. januar 1986 til den 13. maj 1987.

4345 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Valenciana deltog i denne overtrædelse efter den 13. maj 1987.

3.16. Situationen for så vidt angår BCA

4346 BCA, som er ansvarlig for CMF's adfærd (jf. ovenfor i præmis 1341), deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Sammenslutningen deltog endvidere i to gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4347 Den britiske sammenslutning deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) fra den 14. januar 1983 til den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817).

4348 Da der ikke er indicier for, at BCA fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af sammenslutningens deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at den kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988.

4349 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at BCA deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.17. Situationen for så vidt angår Asland

4350 Det er allerede fastslået, at Kommissionen ikke var berettiget til at anse Asland's deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt før den 28. maj 1986 (jf. ovenfor i præmis 4267).

4351 Asland gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af én gennemførelsesforanstaltning hertil. Det drejer sig om aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1), som selskabet bevisligt deltog i fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2690 og 2806).

4352 Da der ikke er indicier for, at Asland fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i denne ene gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987.

4353 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Asland deltog i denne overtrædelse før den 28. maj 1986 og efter den 31. maj 1987.

3.18. Situationen for så vidt angår Uniland

4354 Det er allerede fastslået, at Kommissionen ikke var berettiget til at anse Uniland's deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt før den 9. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 4264 og 4267).

4355 Uniland gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af flere gennemførelsesforanstaltninger hertil.

4356 Selskabet deltog således i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 9. september 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2699 og 2806), i aftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) fra den 9. september 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 3073 og 3097) og i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3204, 3205 og 3301-3305).

4357 Da der ikke er indicier for, at Uniland fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 9. september 1986 til den 7. november 1988.

4358 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Uniland deltog i denne overtrædelse før den 9. september 1986 og efter den 7. november 1988.

3.19. Situationen for så vidt angår Oficemen

4359 Oficemen deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345 og 1350). Sammenslutningen deltog endvidere i flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4360 Sammenslutningen deltog således i den regelmæssige informationsudveksling inden for Cembureau (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1986 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817). Den deltog i det iberiske kartel fra den 1. januar 1986 til den 24. april 1989 (jf. ovenfor i præmis 2132). Desuden deltog sammenslutningen i foranstaltninger inden for rammerne af den samlede aftale om ETF [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a)] fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 2720, 2806, 3030, 3097, 3239, 3240 og 3301-3305).

4361 Da der ikke er indicier for, at Oficemen fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af sammenslutningens deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det således anses for bevist, at den kontinuerligt deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra den 1. januar 1986 (jf. ovenfor i præmis 4226-4231) til den 24. april 1989.

4362 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Oficemen deltog i denne overtrædelse efter den 24. april 1989.

3.20. Situationen for så vidt angår Irish Cement

4363 Irish Cement deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Selskabet deltog endvidere i flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4364 Selskabet deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) fra den 14. januar 1983 til den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817). Desuden deltog selskabet i foranstaltninger inden for rammerne af den samlede aftale om ETF [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1, og artikel 4, stk. 3, litra a)] fra den 9. september 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2737, 2806, 3204, 3205 og 3301-3305).

4365 Da der ikke er indicier for, at Irish Cement fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988.

4366 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Irish Cement deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.21. Situationen for så vidt angår Cimpor

4367 Cimpor gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af en gennemførelsesforanstaltning hertil. Det drejer sig om det iberiske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 2), med hensyn til hvilket der er ført bevis for, at det udgjorde en overtrædelse fra den 1. januar 1986 til den 24. april 1989 (jf. ovenfor i præmis 2132).

4368 Da der ikke er indicier for, at Cimpor fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i denne ene gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 1. januar 1986 til den 24. april 1989.

4369 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Cimpor deltog i denne overtrædelse efter den 24. april 1989.

3.22. Situationen for så vidt angår Secil

4370 Secil gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af en gennemførelsesforanstaltning hertil. Det drejer sig om det iberiske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 2), med hensyn til hvilket der er ført bevis for, at det udgjorde en overtrædelse fra den 1. januar 1986 til den 24. april 1989 (jf. ovenfor i præmis 2132).

4371 Da der ikke er indicier for, at Secil fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i denne ene gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 1. januar 1986 til den 24. april 1989.

4372 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Secil deltog i denne overtrædelse efter den 24. april 1989.

3.23. Situationen for så vidt angår ATIC

4373 ATIC deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Sammenslutningen deltog endvidere i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen.

4374 ATIC deltog således i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1986 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817).

4375 Da der ikke er indicier for, at ATIC fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af sammenslutningens deltagelse i denne ene gennemførelsesforanstaltning, må det således anses for bevist, at den kontinuerligt deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra den 1. januar 1986 (jf. ovenfor i præmis 4226-4231) til den 31. december 1988.

4376 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at ATIC deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.24. Situationen for så vidt angår Italcementi

4377 Det er allerede fastslået, at Kommissionen ikke var berettiget til at anse Italcementi's deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt før den 19. marts 1984 (jf. ovenfor i præmis 4225).

4378 For så vidt angår Italcementi's fortsatte deltagelse i Cembureau-aftalen bemærkes, at selskabet deltog i delegationsledernes møde den 19. marts 1984 (jf. ovenfor i præmis 1351). Det deltog endvidere i flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4379 Selskabet deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 19. marts 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817). Selskabet deltog endvidere i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2747 og 2806), i aftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 3017 og 3097), i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 17. juni 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3270 og 3301-3305) og i aftalen med Unicem og Cementir vedrørende de kontrakter, der blev underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede græsk cement [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra b)], fra den 3. april 1987 til den 3. april 1992 (jf. ovenfor i præmis 3396).

4380 Da der ikke er indicier for, at Italcementi fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 19. marts 1984 til den 3. april 1992.

4381 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Italcementi deltog i denne overtrædelse før den 19. marts 1984 og efter den 3. april 1992.

3.25. Situationen for så vidt angår Holderbank

4382 Holderbank gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af flere gennemførelsesforanstaltninger hertil.

4383 Selskabet deltog således i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2783 og 2806), i aftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 3081 og 3097) og i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 17. juni 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3275 og 3301-3305).

4384 Da der ikke er indicier for, at Holderbank fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 28. maj 1986 til den 7. november 1988.

4385 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Holderbank deltog i denne overtrædelse efter den 7. november 1988.

3.26. Situationen for så vidt angår Hornos Ibéricos

4386 I henhold til den anfægtede beslutning gav Hornos Ibéricos udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af en gennemførelsesforanstaltning hertil. Det drejer sig om den samordnede praksis inden for EPC (den anfægtede beslutning, artikel 6), som for Hornos Ibéricos's vedkommende udgjorde en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, fra den 1. januar 1986 til 19. maj 1989 (jf. ovenfor i præmis 3975 og 3980).

4387 Heraf følger, at det må anses for bevist, at Hornos Ibéricos kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 1. januar 1986 til den 19. maj 1989.

4388 I duplikken har Kommissionen anført, at det forhold, at Hornos Ibéricos var medinddraget i Interciment, har betydning for påvisningen af varigheden af selskabets deltagelse i Cembureau-aftalen. Hornos Ibéricos er imidlertid ikke blandt de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2. Da denne bestemmelse under alle omstændigheder må annulleres, for så vidt som der heri fastslås en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 7. november 1988, vil Hornos Ibéricos's eventuelle deltagelse i aftalen om stiftelse af Interciment ikke kunne anvendes med henblik på at påvise, at selskabet fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter tidspunktet for afslutningen af dets deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 6 omhandlede overtrædelse.

4389 Da der ikke er indicier for, at Hornos Ibéricos fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den samordnede praksis inden for EPC, må den anfægtede beslutnings artikel 1 annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at det deltog i denne overtrædelse efter den 19. maj 1989.

4390 Hornos Ibéricos's argument om, at Kommissionen har tilsidesat bevisreglerne ved at anvende den 26. marts 1993 som datoreference for overtrædelsens ophør med henblik på bødeudmålingen, selv om den ikke havde beviser for, at der fortsat forekom ulovlige handlinger efter den 19. maj 1989, bliver herved uden genstand.

3.27. Situationen for så vidt angår Aker

4391 Aker deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345 og 1350). Sammenslutningen deltog endvidere i flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4392 Selskabet deltog således i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 9. juni 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2764 og 2806), i aftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 3017 og 3097) og i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3281, 3282 og 3301-3305).

4393 Da der ikke er indicier for, at Aker fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra den 9. juni 1986 (jf. ovenfor i præmis 4242) til den 7. november 1988.

4394 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Aker deltog i denne overtrædelse efter den 7. november 1988.

3.28. Situationen for så vidt angår Euroc

4395 Euroc deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Selskabet deltog endvidere i flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4396 Selskabet deltog således i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 9. juni 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2764 og 2806), i aftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 3017 og 3097) og i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3281, 3282 og 3301-3305).

4397 Da der ikke er indicier for, at Euroc fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse fra den 9. juni 1986 (jf. ovenfor i præmis 4242) til den 7. november 1988.

4398 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Euroc deltog i denne overtrædelse efter den 7. november 1988.

3.29. Situationen for så vidt angår Cementir

4399 Cementir deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345 og 1352). Selskabet deltog endvidere i flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4400 Selskabet deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) den 14. januar 1983 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817). Selskabet deltog endvidere i den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 9. september 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3289, 3290, 3301-3304 og 3306) og aftalen med Unicem og Italcementi vedrørende de kontrakter, der blev underskrevet den 3. og 15. april 1987, og som havde til formål at undgå, at Calcestruzzi importerede græsk cement [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra b)], fra den 3. april 1987 til den 3. april 1992 (jf. ovenfor i præmis 3395).

4401 Da der ikke er indicier for, at Cementir fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 3. april 1992.

4402 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Cementir deltog i denne overtrædelse efter den 3. april 1992.

3.30. Situationen for så vidt angår Blue Circle

4403 Det er allerede fastslået, at Kommissionen ikke var berettiget til at anse Blue Cirlce's deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt før den 18. november 1983 (jf. ovenfor i præmis 4266 og 4267).

4404 Blue Circle gav udtryk for at have tilsluttet sig Cembureau-aftalen i kraft af flere gennemførelsesforanstaltninger hertil.

4405 Selskabet deltog således i aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1) fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 2783 og 2806), aftalen om stiftelse af Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 3081 og 3097) og den samordnede praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra a)], fra den 17. juni 1986 til den 15. marts 1987 (jf. ovenfor i præmis 3298, 3301 og 3307-3310). Endvidere deltog selskabet i den samordnede praksis inden for EPC fra 18. november 1983 til den 12. oktober 1987 (jf. ovenfor i præmis 3973-3980).

4406 Da der ikke er indicier for, at Blue Circle fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i den sidste gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 18. november 1983 til den 7. november 1988.

4407 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Blue Circle deltog i denne overtrædelse før den 18. november 1983 og efter den 7. november 1988.

3.31. Situationen for så vidt angår AGCI

4408 AGCI deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984 (jf. ovenfor i præmis 1344, 1345, 1350 og 1352). Sammenslutningen deltog endvidere i to gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4409 AGCI deltog således i den lejlighedsvise informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) fra den 14. januar 1983 til den 19. marts 1984 og i den regelmæssige informationsudveksling (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2) fra den 1. januar 1984 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 1817).

4410 Heraf følger, at det må anses for bevist, at AGCI kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988.

4411 AGCI har anført, at de græske cementproducenters adfærd på markedet var helt uforeneligt med, at de skulle have deltaget i Cembureau-aftalen. Sammenslutningen deltog indtil 1985 i Cembureau alene ud fra et ønske om at være informeret om udviklingen. For det første var dens medlemmer ikke på dette tidspunkt aktive på markederne i Fællesskabet, idet deres eksportmarkeder var markederne i Mellemøsten. For det andet var det ekstremt lave prisniveau på det græske marked i sig selv til hinder for cementimport til dette marked, og sammenslutningen havde derfor ikke nogen interesse i at deltage i en konkurrencebegrænsende aftale. For så vidt angår perioden efter 1985 har AGCI henvist til den iøjnefaldende stigning i sammenslutningens medlemmers eksport til markederne i Fællesskabet, hvilket i øvrigt medførte, at de blev udsat for en kollektiv reaktion fra de største europæiske producenter inden for rammerne af ETF, og den græske cementindustris adfærd fra 1986 og fremad viser således heller ikke, at den deltog i Cembureau-aftalen. Sammenfattende er det AGCI's opfattelse, at sammenslutningens medlemmer i hele den omhandlede periode udviste en adfærd, som alene var begrundet i økonomiske og forretningsmæssige overvejelser, og som på alle punkter opfyldte de krav, der stilles på verdensmarkedet.

4412 Disse bemærkninger medfører imidlertid ikke, at der må ses bort fra AGCI's kontinuerlige deltagelse i Cembureau-aftalen fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988. AGCI, der alene har henvist til sammenslutningens medlemmers forretningsmæssige adfærd, har ikke påvist forhold, som viser, at den selv forsøgte at tage afstand fra Cembureau-aftalen før den 31. december 1988. Under alle omstændigheder gav sammenslutningen ved at deltage i den regelmæssige udveksling af prisoplysninger, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, de øvrige deltagere i Cembureau-aftalen det indtryk, at den fortsat støttede formålet hermed.

4413 Da der ikke er indicier for, at AGCI fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter den 31. december 1988, må den anfægtede beslutnings artikel 1 annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at sammenslutningen deltog i denne overtrædelse efter den 31. december 1988.

3.32. Situationen for så vidt angår Halkis

4414 Det er allerede fastslået, at Kommissionen ikke var berettiget til at anse Halkis's deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for påbegyndt før den 18. november 1983 (jf. ovenfor i præmis 4265 og 4267).

4415 Halkis deltog i en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen, nemlig den samordnede praksis inden for EPC (den anfægtede beslutning, artikel 6) fra den 18. november 1983 til den 1. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 3980).

4416 Da der ikke er indicier for, at Halkis fortsat deltog i Cembureau-aftalen efter afslutningen af selskabets deltagelse i denne ene gennemførelsesforanstaltning, må det anses for bevist, at det kontinuerligt deltog i Cembureau-aftalen fra den 18. november 1983 til den 1. september 1986.

4417 Den anfægtede beslutnings artikel 1 må herefter annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at Halkis deltog i denne overtrædelse før den 18. november 1983 og efter den 1. september 1986.

Tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet

4418 Vicat og Hornos Ibéricos har anført, at der er tale om forskelsbehandling, fordi visse medlemmer af SFIC og Oficemen ikke er omfattet af den anfægtede beslutning.

4419 Ciments français, Aker og Euroc har anført, at Kommissionen har tilsidesat lighedsgrundsætningen ved i den anfægtede beslutning at sondre mellem virksomheder, der havde gennemført Cembureau-aftalen, og virksomheder, som ikke havde gennemført aftalen. Endvidere har de anført, at beslutningen om at indstille proceduren over for virksomheder, som angiveligt ikke

havde truffet gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, er udtryk for forskelsbehandling. Ifølge sagsøgerne skulle de producenter, som ikke havde solgt uden for deres nationale marked, være anset for at have tiltrådt Cembureau-aftalen på den mest åbenbare måde. Ifølge Ciments français var Kommissionens fremgangsmåde endvidere selvmodsigende.

4420 Asland, Uniland, Cimpor og Secil har endvidere anført, at den anfægtede beslutning i forhold til dem er udtryk for forskelsbehandling, idet ikke alle direkte og indirekte medlemmer af Cembureau i den anfægtede beslutning er anset for at have begået en overtrædelse.

4421 Irish Cement har anført, at selskabet er blevet udsat for forskelsbehandling i forhold til de virksomheder, som er indirekte medlemmer af Cembureau, i forbindelse med pålæggelsen af ansvar for Cembureau-aftalen. Kommissionen har således anset selskabet for ansvarligt for overtrædelsen i forbindelse med denne aftale alene på grund af dets medlemskab af Cembureau, mens kun de indirekte medlemmer af Cembureau, som ud over deres medlemskab af en national sammenslutning havde tilkendegivet at have tilsluttet sig denne aftale ved at deltage i gennemførelsesforanstaltninger hertil, blev anset for ansvarlige for denne overtrædelse.

4422 Italcementi har i forbindelse med et anbringende om en tilsidesættelse af traktatens artikel 190 anført, at der i den anfægtede beslutning er en modsigelse mellem den direkte deltagelse og den indirekte deltagelse i Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 9, og nr. 65, punkt 3). Kriteriet om, at medlemskab af Cembureau i sig selv viser, at den pågældende deltog i Cembureau-aftalen, er ikke blevet anvendt ensartet. Kommissionen har sondret mellem de virksomheder, som direkte deltog i Cembureau, og de virksomheder, som deltog heri gennem deres nationale branchesammenslutning, og spørgsmålet om de sidstnævntes deltagelse er undersøgt særskilt i forbindelse med de påståede gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 10). Italcementi har på ny bestridt, at der gælder et princip om, at medlemmerne af en sammenslutning direkte kan pålægges ansvar for dennes beslutninger, og har herudover anført, at Kommissionen ikke har anvendt dette princip ensartet over for alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til.

4423 Disse argumenter må forkastes. Situationen for Cembureau's direkte medlemmer, der deltog i et eller flere delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet, er objektivt forskellig fra situationen for Cembureau's indirekte medlemmer. For så vidt angår de direkte medlemmer af Cembureau følger deres deltagelse i Cembureau-aftalen allerede af deres deltagelse i de delegationsledermøder, hvorunder man blev enige om hjemmemarkedsprincippet, mens de indirekte medlemmers deltagelse i aftalen har måttet påvises ved deres deltagelse i en foranstaltning, som viste deres tilslutning til aftalen.

4424 Der henvises til, at Irish Cement, Italcementi, Aker og Euroc er virksomheder, som er direkte medlemmer af Cembureau, og som direkte deltog i indgåelsen og/eller bekræftelsen af

Cembureau-aftalen. Retten kan derfor ikke tiltræde det argument, der er fremført af disse sagsøgere, som ikke har gjort gældende, at andre af Cembureau's direkte medlemsvirksomheder ikke er omfattet af den anfægtede beslutning.

4425 For så vidt angår Vicat, Ciments français, Asland, Uniland, Cimpor, Secil og Hornos Ibéricos er de indirekte medlemmer, og deres deltagelse i Cembureau-aftalen er påvist ved deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale.

4426 Med hensyn til de indirekte medlemmer af Cembureau, som ikke er omfattet af den anfægtede beslutning, og hvis forhold Retten ikke skal tage stilling til, mener Kommissionen ikke at have dokumentbeviser, som viser, at de på en eller anden måde har tilsluttet sig Cembureau-aftalen.

4427 Situationen for de virksomheder, som ikke er omfattet af den anfægtede beslutning, er således forskellig fra situationen for Vicat, Ciments français, Asland, Uniland, Cimpor, Secil, Hornos Ibéricos og de øvrige indirekte medlemmer af Cembureau, med hensyn til hvilke Kommissionen har dokumentbeviser, som viser deres deltagelse i en eller flere gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen. Argumentet må således også forkastes, for så vidt som det er påberåbt af disse virksomheder.

4428 Under alle omstændigheder bemærkes, at selv om det lægges til grund, at visse virksomheder, som den anfægtede beslutning ikke er rettet til, måtte have befundet sig i en situation svarende til de pågældende sagsøgeres, ville dette ikke medføre, at der måtte ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til Vicat, Ciments français, Asland, Uniland, Irish Cement, Cimpor, Secil, Italcementi, Hornos Ibéricos, Aker og Euroc, da denne er behørigt bevist på grundlag af dokumentbeviser, som viser, at de deltog i Cembureau-aftalen (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146).

4429 Blue Circle har endvidere anført, at det er vilkårligt fra Kommissionens side at anse aftaler om begrænsning af importen omfattende producenter i mere end en medlemsstat for udtryk for en tilslutning til Cembureau-aftalen, mens rent nationale aftaler med samme formål som Cembureau-aftalen ikke er anset for gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4430 Det bemærkes, at meddelelsen af klagepunkter omfattede forskellige kapitler vedrørende rent nationale karteller. Kommissionen besluttede imidlertid den 23. september 1993 at frafalde disse nationale klagepunkter, og de er derfor ikke medtaget i den anfægtede beslutning.

4431 Selv om det antages, at visse virksomheder, som den anfægtede beslutning ikke er rettet til, måtte have opfattet deres deltagelse i et nationalt kartel, som var omfattet af et af de nationale kapitler i meddelelsen af klagepunkter, som en gennemførelse af Cembureau-aftalen, ville dette ikke medføre, at der måtte ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til Blue Circle i den anfægtede beslutning, da denne er behørigt bevist (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146).

4432 Aker og Euroc har anført, at de har været udsat for forskelsbehandling i forhold til de iberiske virksomheder og sammenslutninger. Disse er således ikke anset for at have overtrådt bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1, på et tidspunkt, hvor de ikke havde hjemsted i Fællesskabet.

4433 Selv om det antages, at Aker og Euroc på tidspunktet for vedtagelsen af den anfægtede beslutning befandt sig i en situation svarende til situationen for de iberiske virksomheder og sammenslutninger, som den anfægtede beslutning er rettet til, før deres landes tiltrædelse af Fællesskabet, ville dette ikke medføre, at der måtte ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til sagsøgerne i tiden efter den 9. juni 1986, da denne er behørigt bevist (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146).

4434 Endelig har AGCI anført, at der er tale om forskelsbehandling, idet deltagelsen i Cembureau-aftalen ikke i forhold til alle deltagerne i delegationsledernes møde den 14. januar 1983 er anset for at udgøre en overtrædelse fra dette tidspunkt. Som eksempel har sammenslutningen henvist til situationen for Holderbank, der kun er anset for at have deltaget i Cembureau-aftalen fra den 28. maj 1986, selv om en repræsentant for selskabets belgiske datterselskab, Ciments d'Obourg, A. Pestalozzi, var til stede ved mødet.

4435 Dette argument må forkastes. AGCI er direkte medlem af Cembureau, som i modsætning til Holderbank, der er indirekte medlem af Cembureau, direkte deltog i indgåelsen af Cembureau-aftalen. A. Pestalozzi deltog ikke i delegationsledernes møde den 14. januar 1983 som repræsentant for Holderbank, men som repræsentant for FIC. Under alle omstændigheder bemærkes, at selv om det antages, at Holderbank befandt sig i situation svarende til AGCI's, hvilket der ikke er ført bevis for, ville dette ikke medføre, at der måtte ses bort fra den overtrædelse, der er fastslået i forhold til AGCI med virkning fra den 14. januar 1983, da denne er behørigt bevist (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 146).

Tilsidesættelse af traktatens artikel 190

A — Det forhold, at Cembureau-aftalen er anset for at udgøre en samlet og kontinuerlig aftale

4436 SFIC har anført, at det ikke fremgår af den anfægtede beslutning, at Cembureau-aftalen var en samlet og kontinuerlig aftale. Ifølge sammenslutningen har Kommissionen ikke ført bevis for en forbindelse mellem den påståede Cembureau-aftale og de bi- og multilaterale karteller, som de franske virksomheder deltog i. Den omstændighed, at der er noget, der tyder på, at formålet med Cembureau-aftalen var sammenfaldende med formålet med de franske virksomheders adfærd, er ikke tilstrækkelig. Det fransk-tyske kartel vedrører faktiske forhold, som ligger forud for tidspunktet for indgåelsen af Cembureau-aftalen, selv om kartellet formodes at være resultatet heraf.

4437 Det må fastslås, at SFIC's argument i virkeligheden vedrører spørgsmålet om den anfægtede beslutnings materielle rigtighed. Det er derfor uden betydning for Rettens stillingtagen til et anbringende, der støttes på traktatens artikel 190. Under alle omstændigheder bemærkes, at der i nr. 46 i den anfægtede beslutning er givet en tilstrækkelig redegørelse for forbindelsen mellem Cembureau-aftalen og de bi- eller multilaterale karteller, der er fastslået.

4438 Heidelberger har anført, at der ikke i den anfægtede beslutning redegøres for begrebet samlet og kontinuerlig aftale. Flere aftaler og ordninger, der alle er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, kan ifølge selskabet under ingen omstændigheder udgøre en »samlet« aftale.

4439 Efter Heidelberger's opfattelse er den anfægtede beslutning fuldstændig uforståelig, for så vidt det gøres gældende, at det alene af producenternes »tilslutning« til Cembureau-princippet kan udledes, at der forelå en »samlet og kontinuerlig aftale« (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1). En tilslutning kan ikke skabe en aftale, men forudsætter derimod, at der allerede findes en aftale.

4440 Endvidere har Heidelberger anført, at det er selvmodsigende på den ene side at anse Cembureau-aftalen for en samlet og kontinuerlig aftale og på den anden side i den anfægtede beslutnings dispositive del at fastslå, at der foreligger en overtrædelse ikke blot på grund af denne »samlede« aftale (den anfægtede beslutning, artikel 1), men også på grund af gennemførelsesforanstaltningerne til denne aftale (den anfægtede beslutning, artikel 2-6).

4441 Kommissionen har imidlertid i nr. 46 i den anfægtede beslutning klart redegjort (punkt 1) for grundene til, at den fandt, at »alle de ordninger, der er vedtaget inden for rammerne af Cembureau, og de bi- og/eller multilaterale møder og kontakter [...] udgjorde en 'samlet og kontinuerlig' aftale«.

4442 Heidelberger's argument, der støttes på manglende sammenhæng i den anfægtede beslutning, således som der er redegjort for ovenfor i præmis 4439, må ligeledes forkastes. Det beror således på en sammenblanding af spørgsmålet om beviset for, at Cembureau-aftalen fandtes, og det forhold, at de forskellige ordninger, der er fastslået i den anfægtede beslutning, er anset for at udgøre en samlet og kontinuerlig aftale. Der henvises i denne forbindelse til, at Kommissionen har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, alene på grundlag af de direkte dokumentbeviser, der er gennemgået i nr. 18, 19 og 45 i den anfægtede beslutning, og ikke på grundlag af »gennemførelsesforanstaltningerne« til denne aftale. I nr. 46 i den anfægtede beslutning har Kommissionen fastslået, at de pågældende virksomheder tilsluttede sig Cembureau-aftalen i kraft af deres deltagelse i ordninger, der havde samme formål som aftalen, og har derefter anset alle disse ordninger for en samlet og kontinuerlig aftale. Der kan ikke i denne forbindelse påvises nogen modsigelse eller manglende sammenhæng.

4443 Der er endelig heller ikke tale om nogen selvmodsigelse fra Kommissionen side som følge af, at den har anset de virksomheder og sammenslutninger, som den anfægtede beslutning er rettet til, for at have deltaget i overtrædelsen vedrørende den samlede og kontinuerlige aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 1, og dernæst opdelt de ulovlige foranstaltninger, hvorved denne aftale ifølge Kommissionen er blevet bragt i anvendelsen, i de overtrædelser, der er fastslået i artikel 2-6 (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 81). Under alle omstændigheder er det anført i den anfægtede beslutning, at de forskellige ordninger, som er omhandlet i artikel 2-6, »i sig selv kunne betragtes som overtrædelser« (den anfægtede beslutning, nr. 46, punkt 1, første afsnit).

4444 Italcementi har anført, at Kommissionen har modsagt sig selv ved i nr. 53, punkt 4, i den anfægtede beslutning at gøre gældende, at hver enkelt af de virksomheder og sammenslutninger, som den anfægtede beslutning er rettet til, var ansvarlig for alle de overtrædelser, som blev iværksat af parterne i Cembureau-aftalen, også selv om vedkommende ikke deltog heri, samtidig med, at Kommissionen i øvrigt har fastslået, at visse virksomheder, herunder Italcementi, ikke var ansvarlige for nogle overtrædelser, bl.a. de overtrædelser, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3-6.

4445 Dette argument beror på en forkert læsning af nr. 53, punkt 4, i den anfægtede beslutning.

4446 Nr. 53, punkt 4, vedrører spørgsmålet om deltagelse i den samlede aftale om ETF og ikke spørgsmålet om deltagelse i Cembureau-aftalen. Endvidere har Kommissionen ikke anført det, som Italcementi gør gældende. Den har på følgende måde redegjort for grundene til, at den ikke kunne tiltræde, at de bemærkninger, som var fremsat af visse virksomheder og sammenslutninger af virksomheder under den administrative procedure, om, at de ikke kunne holdes ansvarlige for de foranstaltninger, ETF undersøgte, idet de ikke deltog i møderne i ETF og undergrupperne, men kun i de delegationsledermøder, der blev afholdt i denne periode: »[...] selv om de måske ikke deltog i møderne i Task Force, der fandt sted i en sluttet kreds, deltog de dog i møderne mellem delegationslederne, hvor forslagene fra Task Force blev drøftet og vedtaget. Som nævnt under nr. 44 er den omstændighed, at de forskellige organer er forskelligt

sammensat, ikke ensbetydende med, at ansvaret for alle de aktiviteter, der udfoldes af de enkelte dele af denne sammenslutning, ikke kan tillægges samtlige medlemmer, eftersom sammenslutningens virke er baseret på medvirken fra samtlige medlemmer.«

4447 Italcementi's argument må herefter forkastes.

B — De forskellige sagsøgeres deltagelse i den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale

4448 CBR har anført, at den anfægtede beslutning er kendetegnet ved ikke at være begrundet eller at indeholde en selvmodsigende begrundelse, således at selskabet ikke med den fornødne præcision har kunnet vurdere den nøjagtige karakter af de klagepunkter, der er gjort gældende mod det, og dermed ikke har kunnet varetage sit forsvar.

4449 Som eksempel har CBR anført, at det i den anfægtede beslutning

— fastslås, at der forelå en aftale, som var indgået den 14. januar 1983, og denne aftale tillægges et specifikt indhold, selv om der ikke er noget dokumentbevis for, at aftalen fandtes, og hvad der var dens indhold

— anses for bevis for en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, som blev indgået den 14. januar 1983, at der havde eksisteret et tilsvarende princip i 30 år

— anses for bevis for en aftale, der var gældende for alle Cembureau's medlemssammenslutninger og deres medlemmer, at der angiveligt var bi- eller multilaterale forbindelser mellem visse virksomheder

— anses for bevis for en aftale, som blev indgået den 14. januar 1983, at der fandtes »etiske regler og sædvaner«, der var udviklet lidt efter lidt gennem virksomhedernes samhandel, eller »regler om godt naboskab«, som Cembureau opfordrede til

— gøres gældende, at Cembureau's medlemssammenslutninger og deres medlemmer er parter i en Cembureau-aftale, idet de deltog i denne sammenslutnings »faktiske aktiviteter«

— gøres gældende, at CBR's køb af græske klinker var et led i ETF's aktiviteter, selv om denne task force var opløst et år forinden

— gøres gældende, at et samarbejde, hvis formål er eksport uden for Fællesskabet, er i strid med traktatens artikel 85, men der foretages ikke nogen undersøgelse af, hvilke virkninger samarbejdet reelt kunne have på markedet i Fællesskabet.

4450 Det må imidlertid fastslås, at de eksempler, CBR har fremført til støtte for selskabets anbringende, i virkeligheden udgør argumenter vedrørende realiteten, som allerede er undersøgt i forbindelse med vurderingen af den anfægtede beslutnings materielle rigtighed.

4451 Cembureau og SFIC har anført, at der foreligger en selvmodsigelse i betragtningerne til den anfægtede beslutning, for så vidt som det på den ene side fastslås, at sammenslutningerne deltog i Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil, men på den anden side ikke pålægges dem at bringe disse overtrædelser til ophør.

4452 Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen, når den konstaterer, at der foreligger en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, i henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 (jf. ovenfor i præmis 2) ved en beslutning kan »pålægge de deltagende virksomheder og sammenslutninger af virksomheder at bringe de konstaterede overtrædelser til ophør«. Da der ikke på dette punkt påhviler Kommissionen en forpligtelse, kan sagsøgerne ikke gøre gældende, at det er selvmodsigende på den ene side at fastslå, at de deltog i Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltninger til denne aftale, og på den anden side ikke pålægge dem at bringe de konstaterede overtrædelser til ophør. Argumentet må herefter forkastes.

4453 SFIC, Ciments français, Vicat og Irish Cement har anført, at det ræsonnement, Kommissionen har fremført til støtte for den anfægtede beslutnings artikel 1, er selvmodsigende, for så vidt som det beror på et postulat om, at enhver virksomhed, som er medlem af en national sammenslutning, der var involveret i indgåelsen af Cembureau-aftalen, var bundet af denne aftale, mens det i sidste ende kun var de virksomheder, som direkte deltog i indgåelsen af aftalen, og de virksomheder, som gav udtryk for en tilslutning ved præcise handlinger, der er pålagt et ansvar.

4454 Dette argument beror på en forkert fortolkning af den anfægtede beslutning. I den anfægtede beslutning har Kommissionen ikke fastslået, at Cembureau's indirekte medlemsvirksomheder, som ikke er omfattet af den anfægtede beslutning, deltog i Cembureau-aftalen, selv om den anså det for sandsynligt, at de deltog heri, »da tilslutningen til aftalen blev givet af delegationslederne i egenskab af 'regeringernes repræsentanter i internationale organisationer' [...], der er udpeget 'for at udøve deres stemmeret på generalforsamlingen'« (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 5). Når henses til den bevisbyrde, der påhviler Kommissionen, fandt den med rette, at den kun kunne lægge til grund, at Cembureau's indirekte medlemmer deltog i overtrædelsen, hvis det var godtgjort, at de klart havde givet udtryk for deres tilslutning til Cembureau-aftalen ved deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning hertil. Der kan ikke i denne forbindelse påvises nogen modsigelse.

4455 Ifølge Heidelberger modsiger Kommissionen sig selv, når den anfører, dels at selskabet indirekte deltog i Cembureau-aftalen, dels at det tilsluttede sig aftalen.

4456 Når henses til, at Heidelberger ikke direkte deltog i de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet, er det ikke udtryk for en selvmodsigelse at anse denne virksomhed for at have deltaget indirekte i aftalen i kraft af dens deltagelse i gennemførelsesforanstaltninger hertil (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 10, og nr. 65, punkt 3, første afsnit).

4457 Heidelberger har endvidere anført, at Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning klart har angivet, om den over for selskabet gør gældende, at det deltog direkte eller indirekte i kraft af gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen.

4458 Dette argument må også forkastes. I nr. 45, punkt 10, i den anfægtede beslutning er Heidelberger således en af de virksomheder, med hensyn til hvilke Kommissionen har fastslået, at de deltog »indirekte i [Cembureau-]aftalen gennem deres deltagelse i de forskellige ordninger og foranstaltninger, der blev vedtaget som supplement til aftalen og/eller som led i dens anvendelse«.

4459 Dyckerhoff, Aalborg Portland, Asland, Irish Cement, Holderbank og Blue Circle har anført, at Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning har taget hensyn til de forskellige bemærkninger, de fremsatte under den administrative procedure.

4460 Der henvises i denne forbindelse til, at Kommissionen ikke er forpligtet til i beslutningen detaljeret at besvare alle de argumenter, modtagerne af meddelelsen af klagepunkter har fremført under den administrative procedure. Det er tilstrækkeligt, at begrundelsen gør det muligt for Fællesskabets retsinstanser at udøve deres legalitetskontrol og giver de berørte virksomheder og sammenslutninger de oplysninger, der er nødvendige for at afgøre, om beslutningen er lovlig (de ovenfor i præmis 846 nævnte domme i sagerne VBVB og VBBB mod

Kommissionen, dommens præmis 22, BAT og Reynolds mod Kommissionen, dommens præmis 72, og La Cinq mod Kommissionen, dommens præmis 42). Det fremgår af realitetsvurderingen af den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse, at betragtningerne heri giver Retten og sagsøgerne en tilstrækkelig angivelse af de væsentligste faktiske og retlige betragtninger, der ligger til grund for, at Kommissionen anså de berørte sagsøgere for ansvarlige for denne overtrædelse (jf. i denne retning, dom af 17.7.1998, sag T-111/96, ITT Promedia mod Kommissionen, Sml. II, s. 2937, præmis 81). Argumentet må derfor forkastes.

4461 BCA har anført, at Kommissionen ikke har redegjort for, hvorledes det forhold, at den britiske sammenslutning ikke siden 1985 havde videregivet oplysninger til Cembureau, er foreneligt med, at BCA som anført i den anfægtede beslutning skulle have tilsluttet sig hjemmemarkedsprincippet, selv om Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter var af den klare opfattelse, at der var en tæt forbindelse mellem afgivelsen af oplysninger og tilslutningen til Cembureau-princippet.

4462 I den anfægtede beslutning (nr. 45, punkt 12) har Kommissionen forklaret, at BCA, »der har været medlem af Cembureau siden den 1. juni 1988, og som efterfølger det tidligere medlem af Cembureau, [CMF], er [...] ansvarlig for denne sammenslutnings adfærd«. Kommissionen har fastslået, at den britiske sammenslutning deltog i Cembureau-aftalen, på grundlag af dens medlemskab af Cembureau og dens deltagelse i de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet [den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 1 og 10, og nr. 65, punkt 3, litra a)], og Kommissionen er ikke sikker på, at denne overtrædelse nogen sinde er bragt til ophør (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 4). BCA's argument om manglende begrundelse på dette punkt må således forkastes.

4463 Aker og Euroc har anført, at der ikke i den anfægtede beslutning er givet en tilstrækkelig begrundelse for så vidt angår spørgsmålet om Kommissionens territoriale kompetence med hensyn til de virksomheder, der har hjemsted under for Fællesskabet. Kommissionen skulle udtrykkeligt og detaljeret have redegjort for grundene til, at den anså sig for kompetent til at anvende traktatens artikel 85, stk. 1, på Aker og Euroc.

4464 Hertil bemærkes, at Kommissionen i nr. 65, punkt 4, i den anfægtede beslutning har anført, at den anser de to sagsøgeres deltagelse i overtrædelsen for påbegyndt den 9. juni 1986, idet den ikke har bevis for, at deres deltagelse i Cembureau-aftalen har haft virkninger inden for EF før dette tidspunkt.

4465 Denne begrundelse er tilstrækkelig, idet anvendelsen af traktatens artikel 85, stk. 1, på Aker og Euroc var i overensstemmelse med praksis i Kommissionens beslutninger, som i øvrigt var bekræftet af Domstolen i den ovenfor i præmis 1325 nævnte »cellulose I-dom« (jf. i denne retning Domstolens dom af 26.11.1975, sag 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 1491, præmis 31).

4466 AGCI har anført, at Kommissionen ikke har redegjort for, hvilke kriterier den anvendte med henblik på at fastlægge, hvilke af deltagerne i delegationsledernes møde den 14. januar 1983 der skulle anses for parter i Cembureau-aftalen. Sammenslutningen er endvidere af den opfattelse, at der ikke er sammenhæng mellem betragtningerne i den anfægtede beslutning og den dispositive del. Kommissionen har således anset sammenslutningen og dens medlemmer for at have deltaget i en begrænsning af handelen i Fællesskabet, selv om deres adfærd viser, at de i væsentlig grad bidrog til denne, hvilket førte til, at de største europæiske cementproducenter sluttede sig sammen mod dem.

4467 Disse argumenter må forkastes. Det fremgår således af nr. 19 og 45 i den anfægtede beslutning, at Kommissionen pålagde AGCI et ansvar på grundlag af sammenslutningens medlemskab af Cembureau og dens tilstedeværelse ved de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og bekræftet. Kommissionen var ikke forpligtet til at redegøre for grundene til, at den ikke pålagde virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, som ikke var omfattet af den anfægtede beslutning, ansvar for denne overtrædelse.

4468 Kommissionen har endvidere redegjort for grundene til, at den fandt, at Cembureau-aftalen, hvori AGCI deltog, var i strid med bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1 (den anfægtede beslutning, nr. 45, 46 og 52). Den manglende sammenhæng, hvortil AGCI har henvist, går i virkeligheden ud på at anfægte rigtigheden af Kommissionens vurdering af grovheden af sammenslutningens deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse. Et sådant argument, som vedrører spørgsmålet om den anfægtede beslutnings materielle rigtighed, er uden betydning for Rettens stillingtagen til et anbringende, der støttes på traktatens artikel 190.

4469 Halkis har anfægtet, at der ikke er sammenhæng mellem sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning, den retlige vurdering og den dispositive del. Selskabet har gennemgået de forskellige kapitler i sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning (den anfægtede beslutning, kapitel 2-7) og har på grundlag heraf anført, at når bortses fra dets adfærd inden for EPC, har Kommissionen ikke anset det for at have nogen forbindelse med de heri beskrevne karteller. I modsætning til, hvad der var tilfældet i meddelelsen af klagepunkter, behandles den græsk-spanske aftale om oprettelse af CMA, som Halkis under alle omstændigheder bestrider at have deltaget i, ikke yderligere i den anfægtede beslutning. Gennemgangen af sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning giver det indtryk, at Kommissionen muligvis også har gjort gældende, at selskabet deltog i udvekslingen af prisoplysninger inden for den nationale sammenslutning og i kraft af dets indirekte medlemskab af Cembureau ligeledes inden for denne sammenslutning. Halkis bestrider imidlertid på noget plan at have udvekslet sådanne oplysninger. I øvrigt kan sådanne informationsudvekslinger ikke anses for ulovlige. På den angivne baggrund finder Halkis det uforståeligt, at Kommissionen har anset selskabet for ansvarligt for Cembureau-aftalen.

4470 Det bemærkes i denne forbindelse, at Kommissionen i den anfægtede beslutning kun har fastslået, at Halkis deltog i de i artikel 1 og 6 omhandlede overtrædelser.

4471 I nr. 18 og 19 i den anfægtede beslutning har Kommissionen klart redegjort for de faktiske omstændigheder og dokumenter, der har dannet grundlag for, at den i nr. 45, punkt 1, 2 og 3 i den anfægtede beslutning, har fastslået, at Cembureau-aftalen fandtes, og denne aftale er i nr. 46 anset for en samlet og kontinuerlig aftale. Herudover har Kommissionen i nr. 30, 35, 36 og 37 redegjort for de faktiske omstændigheder og de dokumentbeviser, som den har henvist til med henblik på i nr. 59 at fastslå, at der inden for EPC fandtes den fortsat samordnede praksis om afsætning af overskudsproduktionen i tredjelande, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 6, og at Halkis deltog i denne overtrædelse. Endelig har Kommissionen i nr. 45, 46 og 65 redegjort for, at Halkis's deltagelse i den i artikel 6 omhandlede overtrædelse må anses for udtryk for selskabets tilslutning til den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale, der er fastslået i artikel 1.

4472 Heraf følger, at argumentet om manglende sammenhæng mellem sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning, den retlige vurdering og den dispositive del må forkastes.

4473 Endelig har Halkis anført, at mens Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter gjorde gældende, at selskabet i 1988 deltog i et globalt kartel med de øvrige europæiske cementproducenter, indledte den samtidig en statsstøtteprocedure (Kommissionens beslutning 91/144/EØF af 2.5.1990 om støtte fra den græske regering til en cementfabrik (Halkis Cement Company) (EFT 1991 L 73, s. 27)). I forbindelse med denne procedure gjorde Kommissionen gældende, at selskabet forsøgte at skaffe sig adgang til de øvrige markeder i Fællesskabet. Ifølge Halkis har Kommissionen ikke redegjort for denne ambivalente indstilling, der medførte, at selskabet blev anset for dels at have deltaget i en konkurrencebegrænsning på markederne i Fællesskabet, dels at have forsøgt at skaffe sig adgang hertil.

4474 Det af Halkis fremførte dokument er blevet uden genstand, efter at det er fastslået, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at selskabet deltog i Cembureau-aftalen efter den 1. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 4417). Under alle omstændigheder bemærkes, at i modsætning til, hvad Halkis søger at give indtryk af, blev det ikke i beslutning 91/144 gjort gældende, at selskabet forsøgte at trænge ind på markederne i Fællesskabet. I beslutningen tog Kommissionen alene stilling til lovligheden af den støtte, som den græske regering havde ydet Halkis. Det er imidlertid ikke udtryk for en selvmodsigelse, at det gøres gældende, at en virksomhed deltog i et europæisk kartel, samtidig med at der over for en medlemsstat indledes en procedure vedrørende ydelse af ulovlig statsstøtte til den samme virksomhed.

Tilsidesættelse af retten til kontradiktion i forbindelse med aktindsigten

4475 Der er allerede foretaget en indgående undersøgelse af de berørte sagsøgeres argumenter om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion i forbindelse med aktindsigten.

4476 Retten har således ovenfor i præmis 1111, 1112, 1429, 1430 og 1431 vurderet alle de argumenter, der er fremført vedrørende en utilstrækkelig adgang til de belastende oplysninger i de forberedende sagsakter, som Kommissionen anvendte til støtte for den i den anfægtede beslutnings artikel 1 fastslåede overtrædelse.

4477 Hvad angår de diskulperende oplysninger er der ovenfor i præmis 1113-1295 foretaget en gennemgang af de berørte sagsøgeres argumenter, hvorefter de ikke under den administrative procedure havde adgang til oplysninger i sagsakterne, som de kunne have anvendt med henblik på at imødegå klagepunktet om, at Cembureau-aftalen fandtes. Endvidere der ovenfor i præmis 1432-1438 foretaget en gennemgang af Cembureau's og Cementir's argumenter vedrørende en utilstrækkelig adgang til de oplysninger i de forberedende sagsakter, som vedrører deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse.

4478 Retten har endnu ikke vurderet de argumenter, som visse indirekte medlemmer af Cembureau og Unicem har fremført i de indlæg, de har indgivet efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 (jf. ovenfor i præmis 164 og 168), vedrørende en utilstrækkelig adgang til oplysningerne i de forberedende sagsakter angående deres deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse, og de argumenter, som visse direkte og indirekte medlemmer af Cembureau har fremført vedrørende en utilstrækkelig adgang til oplysninger i de forberedende sagsakter angående det forhold, at Cembureau-aftalen er anset for en samlet og kontinuerlig aftale.

A — Sag T-25/95, CBR mod Kommissionen

4479 CBR har i sit indlæg af 12. november 1997 henvist til en række dokumenter, som ifølge selskabet viser, at J. Van Hove's indlæg ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 var led i et generelt ønske om at finde en løsning på cementindustriens problemer i overensstemmelse med de fællesskabsretlige konkurrenceregler. CBR har i denne forbindelse nævnt tre interne notater fra Lafarge. Det første notat er fra den 16. juni 1982 (dok. 33.126/6962). Det anføres heri, at CBR nægtede at »dreje halsen om på« de uafhængige tyske producenter, som udøvede et stærkt pres på CBR's marked. Det andet notat er fra den 1. december 1982 (dok. 33.126/6966). Heri anføres, at J. Van Hove synes at tillægge det for stor betydning, hvad EF siger. Det tredje notat er fra den 14. januar 1984 (dok. 33.126/7452). Heri anføres, at belgierne og hollænderne er de mest europæisk indstillede.

4480 Det bemærkes imidlertid, at det ikke på grundlag af disse dokumenter kan fastslås, at CBR's ret til kontradiktion er blevet tilsidesat. De kan således ikke kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes [meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og nr. 61, litra a), den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45], og at CBR deltog heri i kraft af selskabets deltagelse i foranstaltninger, som blev truffet inden for

rammerne af den samlede aftale om ETF [meddelelsen af klagepunkter, nr. 16-19, nr. 59 og nr. 61, litra h), den anfægtede beslutning, nr. 24-27, nr. 29, nr. 45, punkt 10, nr. 46, nr. 53, 54, 55, 57 og nr. 65, punkt 3].

4481 For så vidt angår Lafarge's notat af 16. juni 1982 (dok. 33.126/6962) kan det forhold, at der i et konkret tilfælde kan påvises tysk import til Belgien, ikke sætte de direkte dokumentbeviser for Cembureau-aftalen i et andet lys (jf. ovenfor i præmis 1140). Hertil kommer, at den omstændighed, at CBR ikke måtte have grebet ind med henblik på bringe importen fra uafhængige tyske virksomheder til ophør, på ingen måde viser, at CBR ikke overholdt de forpligtelser, der påhvilede selskabet i henhold til Cembureau-aftalen. Denne aftale var således begrænset til at vedrøre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet og regulering af cementleverancerne fra et land til et andet for så vidt angår deltagerne i Cembureau-aftalen. Såfremt parterne under den administrative procedure havde fået adgang til Lafarge's interne notat af 16. juni 1982 (dok. 33.126/6962), som endvidere er fra før indgåelsen af Cembureau-aftalen, ville det ikke have medført, at proceduren havde fået et andet udfald.

4482 For så vidt angår Lafarge's notat af 1. december 1982 (dok. 33.126/6966) må det uddrag, CBR har fremhævet, ses i sammenhæng med den sætning, hvori det indgår: »Han [Van Hove] synes at tillægge det for stor betydning, hvad EØF siger, enten fordi det er så nært på, eller også har han en bagtanke, nemlig at få grænserne åbnet uden at blive anset for urostifter af branchen.« Notatet godtgør således på ingen måde, at CBR udviste en anden adfærd end den, der er gjort gældende i den anfægtede beslutning, men synes derimod at bekræfte, at selskabet allerede i december 1982 handlede i overensstemmelse med en regel, som senere skulle indgå i Cembureau-aftalen. Såfremt parterne under den administrative procedure havde fået adgang til dette notat, ville det ikke have medført, at proceduren havde fået et andet udfald.

4483 Hvad endelig angår det interne notat af 14. januar 1984 (dok. 33.126/7452), hvori anføres, at »belgierne og hollænderne er de mest europæisk indstillede«, kan det heller ikke kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning med henblik på at fastslå, at CBR deltog i Cembureau-aftalen i kraft af selskabets deltagelse i gennemførelsesforanstaltninger til denne aftale inden for rammerne af den samlede aftale om ETF. Bemærkningen i notatet er meget kortfattet, der er ikke givet nogen nærmere forklaring herpå, og den angår ikke en særlig adfærd fra CBR's side.

B — Sag T-30/95, FIC mod Kommissionen

4484 FIC har i sit indlæg af 20. januar 1998 henvist til et dokument, som vedrører strategiplanen for det nederlandske selskab ENCI for årene 1989, 1990 og 1991 (dok. 33.126/732-735), hvoraf det fremgår, at når dette selskab stod over for import fra sydeuropæiske markeder, var dets eneste reaktion en produktivitetsstigning med henblik på at øge sin konkurrenceevne i forhold

til denne import. FIC har anført, at hvis den påståede Cembureau-aftale om hjemmemarkedsprincippet havde eksisteret, ville ENCI snarere have forsøgt at gøre de »skyldige« opmærksomme på deres forpligtelser.

4485 Det bemærkes indledningsvis, at dette argument er blevet uden genstand, efter at det er fastslået (jf. ovenfor i præmis 4077, 4078 og 4079), at Kommissionen ikke har ført tilstrækkeligt bevis for, at ENCI deltog i Cembureau-aftalen. Endvidere vedrører dokumentet en periode (1989, 1990 og 1991), som ligger efter den ulovlige deltagelse i Cembureau-aftalen, som kan fastslås i forhold til FIC (jf. ovenfor i præmis 4296). Under alle omstændigheder kan det forhold, at ENCI's dokument (dok. 33.126/732-735) ikke indeholder nogen omtale af Cembureau-princippet eller de forpligtelser, det indebar for de europæiske cementproducenter, ikke kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes, og at FIC deltog heri [meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og nr. 61, litra a), den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45].

C — Sag T-37/95, Vicat mod Kommissionen

4486 Vicat har i sit indlæg af 10. februar 1997 for det første anført, at der ikke var nogen strukturel forbindelse mellem Buzzi og Cembureau. Dokumenterne 33.126/2945-2951 viser ifølge Vicat, at de problemer, som den græske og den jugoslaviske eksport fremkaldte, blev undersøgt af de italienske producenter internt uden hjælp fra Cembureau. Cembureau nævnes således ikke i dokumenterne. Det er ligeledes Vicat's opfattelse, at både kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Italien (kapitel 3 og 13) og dokumenterne 33.126/2945-2951 viser, at Buzzi ikke deltog i stiftelsen af SIPAC, som var et italiensk selskab, der fungerede som fælles mellemled for flere italienske cementproducenter i forbindelse med cementleverancer til Calcestruzzi.

4487 Vicat har endvidere påberåbt sig dokumenterne 33.126/2929, 2930, 2931 og 3150-3154 med henblik på at vise, at Buzzi var isoleret i forhold til selskabets nationale konkurrenter, og at det var meget fjendtligt indstillet over for deltagelse i en aftale med Italcementi, Unicem og Cementir. Buzzi's partisanagtige optræden på det italienske marked viser således, at virksomheden var meget lidt tilbøjelig til at deltage i karteller, og dette gjaldt så meget mere med en udenlandsk virksomhed som Vicat.

4488 Hertil bemærkes imidlertid, at Kommissionen såvel i meddelelsen af klagepunkter [nr. 9 og nr. 61, litra a)] som i den anfægtede beslutning (nr. 18, 19 og 45) har henvist til direkte dokumentbeviser med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes. Det samme gælder for så vidt angår kartellet mellem Vicat og Buzzi [meddelelsen af klagepunkter, nr. 10 og nr. 61, litra b), den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, 6 og 7, og nr. 48]. Ifølge Kommissionen var Vicat's deltagelse i det fransk-italienske kartel, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings

artikel 3, stk. 1, litra c), fra denne virksomheds side udtryk for en tilslutning til Cembureau-aftalen. Kommissionen har i denne forbindelse henvist til, at formålet med Cembureau-aftalen og dette fransk-italienske kartel var sammenfaldende, og til, at Vicat som indirekte medlem af Cembureau nødvendigvis må have haft kendskab til, at selskabet derved gennemførte Cembureau-aftalen (den anfægtede beslutning, nr. 46 og 48). Det må derfor fastslås, at Kommissionen hverken i meddelelsen af klagepunkter eller i den anfægtede beslutning til støtte for, at Vicat deltog i Cembureau-aftalen og det fransk-italienske kartel, har henvist til, at der var en strukturel forbindelse mellem Buzzi og Cembureau. Tværtimod har Kommissionen udtrykkeligt anført i nr. 48, punkt 2, i den anfægtede beslutning: »Det er rigtigt, at Buzzi ikke var medlem af Cembureau, men det er samtidig rigtigt, at de tre berørte franske producenter [dvs. Vicat, Ciments français og Lafarge] indirekte var det via deres sammenslutning. Selv om Buzzi ikke var medlem af Cembureau, anvendte virksomheden via sin kontakt med de franske producenter, der var i kontakt med Cembureau, den omhandlede aftale.« Selv om Vicat under den administrative procedure havde kunnet påvise, at der ikke var nogen strukturel forbindelse mellem Buzzi og Cembureau, på grundlag af de dokumenter, der er nævnt ovenfor i præmis 4486 og 4487, ville proceduren ikke have fået et andet udfald. Endvidere kan den manglende omtale af Cembureau-aftalen eller Cembureau i disse dokumenter og Buzzi's særlige stilling på det italienske marked, som angiveligt også fremgår af disse dokumenter, ikke kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning med henblik på at fastslå, at Vicat deltog i Cembureau-aftalen i kraft af selskabets deltagelse i en ulovlig samordning med Buzzi [meddelelsen af klagepunkter, nr. 10 og 59 og nr. 61, litra b), den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, 6 og 7, nr. 45, punkt 10, nr. 46 og 48 og nr. 65, punkt 3].

4489 For det andet har Vicat henvist til dokumenter, som ifølge selskabet viser, at det ikke deltog indirekte i Cembureau's aktiviteter. Selskabet har anført, at der findes dokumenter, som viser, at Oficemen's repræsentanter i Cembureau var udpeget af og havde fuldmagt til at optræde for sammenslutningens forretningsudvalg (dok. 33.322/1334-1346 og 1348-1353), og at CMF's repræsentanter i Cembureau også var udpeget af deres sammenslutning (dok. 33.126/17073, 17074, 17075 og 17199-17202). Det forhold, at der ikke findes tilsvarende dokumenter for så vidt angår SFIC's repræsentanter, viser, at Kommissionen ikke har de fornødne beviser til at påvise, at Vicat deltog i Cembureau, end ikke indirekte.

4490 Dette argument må forkastes. Kommissionen har således aldrig gjort gældende, at Vicat's deltagelse i Cembureau-aftalen var påvist ved et bevis for, at der var udpeget en særlig national repræsentant. Tværtimod beror beviset for Vicat's deltagelse i Cembureau-aftalen såvel i meddelelsen af klagepunkter [nr. 10 og 59 og nr. 61, litra b)] som i den anfægtede beslutning (nr. 45, punkt 10, nr. 46 og 48 og nr. 65, nr. 3) på, at virksomheden deltog i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale.

4491 For det tredje har Vicat nævnt dokumenter, som ifølge selskabet viser, at der ikke var nogen forbindelse mellem det spansk-portugisiske kartel og Cembureau-aftalen. Selskabet kunne ved hjælp af dokumenterne 33.322/1406, 1407, 1408, 1410, 1411 og 1412 have påvist, at Cembureau ikke var involveret i de bilaterale forbindelser mellem cementproducenter, heller ikke i de tilfælde, hvor disse forbindelser udmøntede sig i udarbejdelsen af en aftale om begrænsning af eksporten. Der er ikke i disse dokumenter nogen henvisning til Cembureau eller

Cembureau-princippet. Endvidere har Vicat anført, at de drøftelser, selskabet havde med Buzzi, var meget mere sjældent forekommende og mindre præcise end drøftelserne med de spanske og de portugisiske cementproducenter.

4492 Dette argument må også forkastes. Kommissionen har således ikke fastslået, at der fandtes et bilateralt kartel mellem de spanske og de portugisiske producenter, med henblik på at påvise, at Vicat deltog i Cembureau-aftalen. Selskabets deltagelse heri er i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning påvist med henvisning til virksomhedens deltagelse i en samordnet praksis med Buzzi, som for Vicat's vedkommende var en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen. Dokumenterne 33.322/1406, 1407, 1408, 1410, 1411 og 1412 vedrørende det spansk-portugisiske kartel kan derfor ikke kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning med henblik på at fastslå, at der fandtes en samordnet praksis mellem Vicat og Buzzi, og at Vicat deltog i Cembureau-aftalen [meddelelsen af klagepunkter, nr. 10 og 59 og nr. 61, litra b), den anfægtede beslutning, nr. 20, punkt 5, 6 og 7, nr. 45, punkt 10, nr. 46 og 48 og nr. 65, punkt 3].

4493 I sit indlæg af 8. januar 1998 har Vicat henvist til yderligere dokumenter, som ifølge selskabet viser, at det ikke deltog i en påstået Cembureau-aftale.

4494 For det først har selskabet henvist til dokumenterne 33.126/370, 371, 387, 423, 623, 630, 632, 673, 674 og 1543-1547 vedrørende det fransk-belgiske kartel, som er omhandlet i meddelelsen af klagepunkter, og anført, at Kommissionen bevidst forholdt sig tavs om et nationalt belgisk kartel, som imidlertid var anmeldt til den, og med hensyn til hvilket den havde indtaget en forholdsvis positiv holdning. Ifølge Vicat er der tale om et objektivt forhold, som konkret kunne have underbygget en alternativ forklaring på de europæiske cementproducenters adfærd, der skyldtes den stivhed, der naturligt og objektivt var på de forskellige nationale markeder. Endvidere har Vicat anført, at selskabet kunne have anvendt dokument 33.126/18023, som indeholder den belgiske virksomhed CCB's (jf. ovenfor i præmis 1169) svar på Kommissionens skriftlige spørgsmål, med henblik på at imødegå klagepunktet vedrørende dets deltagelse i et påstået fransk-belgisk kartel.

4495 Det må imidlertid fastslås, at de bemærkninger, Vicat har fremført på grundlag de nævnte dokumenter, ikke viser, at selskabets ret til kontradiktion blev tilsidesat. For det første kan Vicat ikke påberåbe sig dokumenter, som underbygger selskabets analyse af det relevante marked, med henblik på at bestride, at Cembureau-aftalen, der er bevist på grundlag af direkte dokumentbeviser (jf. ovenfor i præmis 264), fandtes. For det andet må det fastslås, at det ikke i den anfægtede beslutning er gjort gældende over for Vicat, at selskabet deltog i et fransk-belgisk kartel. Såfremt Vicat havde haft adgang til de nævnte dokumenter, ville det derfor ikke kunne have formået Kommissionen til at træffe en anden afgørelse på dette punkt. Selskabets argument må således forkastes.

4496 I anden række har Vicat henvist til flere dokumenter, som viser den særlige stilling, selskabet indtog på det franske marked, og den selvstændige forretningsmæssige strategi, det havde i forhold til konkurrenterne. Vicat har herved henvist til Lafarge's interne notater af 25. april 1988 (dok. 33.126/4621-4624 og af 21. april 1989 (dok. 33.126/4796-4804) og til referatet af et besøg, Lafarge aflagde i Bruxelles den 11. november 1987 (dok. 33.126/7418-748), hvis

indhold viser, at selskabets stilling på det franske og det europæiske marked var atypisk i forhold til de øvrige virksomheder, og at det ikke havde nogen interesse i at deltage i karteller med virksomheder i andre europæiske lande.

4497 Det må imidlertid fastslås, at Vicat ikke kunne have anvendt de nævnte dokumenter til sit forsvar under den administrative procedure. Vurderingen af Vicat's særlige konkurrencemæssige stilling og af selskabets interesse i at deltage i internationale karteller kunne således ikke kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning med henblik på at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes, og at Vicat deltog heri i kraft af et ulovligt kartel med Buzzi [meddelelsen af klagepunkter, nr. 9, 10 og 59 og nr. 61, litra b), den anfægtede beslutning, nr. 18 og 19, nr. 20, punkt 5, 6 og 7, nr. 46 og 48 samt nr. 65, punkt 3].

D — Sag T-39/95, Ciments français mod Kommissionen

4498 Ciments français har i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at indholdet af de nationale sagsakter ville have gjort det muligt for selskabet at påvise, at der ikke var nogen forbindelse mellem den påståede Cembureau-aftale og det fransk-tyske kartel, det spansk-portugisiske kartel, det fransk-italienske kartel og ETF's aktioner. I dokumenterne vedrørende de nationale karteller er der ikke nogen henvisning til Cembureau eller en Cembureau-aftale.

4499 Dette argument må forkastes. Det forhold, at dokumenterne vedrørende de nationale karteller ikke indeholder nogen henvisning til Cembureau og Cembureau-aftalen, kan således ikke kaste et andet lys over de beviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning med henblik på at påvise, at Cembureau-aftalen fandtes, og at der var en forbindelse mellem de forskellige internationale karteller og denne aftale (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9-19, 27, 28, 29, 59, 61 og 67, den anfægtede beslutning, nr. 18-27, 30, 35, 36, 37, 45-55, 59 og 65).

E — Sag T-42/95, Heidelberger mod Kommissionen

4500 Heidelberger har i sit indlæg af 20. februar 1998 påberåbt sig et telex fra P. Schuhmacher til Schleicher af 16. marts 1984 (dok. 33.126/5217 og 5218). Det kan på grundlag af dokumentets indhold fastslås, at Schuhmacher ikke ved sin deltagelse i mødet den 14. januar 1983 var helt klar over, hvad der lå i begrebet delegationsleder, og hvilke funktioner der fulgte med. Han forvekslede således delegationsledernes møde med kontaktudvalgets møde, hvor der ikke blev behandlet noget emne, som var i strid med de fællesskabsretlige kartelregler. Schuhmacher, som

åbenbart ikke var klar over, hvilken funktion han havde i det system, Kommissionen mener at have påvist i Cembureau, kunne ikke forpligte den tyske industri til at deltage i et kartel, som var i strid med traktatens bestemmelser.

4501 Det må imidlertid fastslås, at P. Schuhmacher, som udarbejdede det omhandlede telex, på dette tidspunkt var formand Heidelberger's bestyrelse. Heidelberger havde derfor kendskab til dette dokument under den administrative procedure. Hvis Heidelberger på dette tidspunkt fandt, at dokumentet indeholdt diskulperende oplysninger, var der ikke noget, der hindrede det i at påberåbe sig disse oplysninger under den administrative procedure. Der kan derfor ikke være tale om en tilsidesættelse af selskabets ret til kontradiktion (jf. ovenfor i præmis 248). Under alle omstændigheder bemærkes, at telexet ikke kunne have kastet et andet lys over den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45), og at Heidelberger anvendte denne aftale bl.a. i kraft af selskabets deltagelse i det fransk-tyske kartel og oprettelsen af ETF [meddelelsen af klagepunkter, nr. 12, 16, 17, 59 og nr. 61, litra d) og h), den anfægtede beslutning, nr. 22, 24 og 25, nr. 45, punkt 10, nr. 46, 50 og 53 samt nr. 65, punkt 3).

F — Sag T-50/95, Unicem mod Kommissionen

4502 Unicem har i sit indlæg af 28. november 1997 anført, at flere dokumenter (dok. 33.126/4140, 4141, 4142 og 6619-6622), som selskabet har haft adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse, bekræfter, at der ikke på dets nationale marked kunne have fundet de ulovlige samordninger sted, som Kommissionen mener at kunne påvise, idet markedet var kendetegnet ved en stærk opsplitning på udbudssiden. Dokumenterne viser endvidere, at de italienske cementproducenter ikke var i stand til at forberede koordinerede gengældelsesforanstaltninger over for den udenlandske import på grund af det store antal aktører på markedet, og de kunne heller ikke eksportere, idet det italienske marked ikke omfattede et »naturligt« grænseoverskridende marked, således som det f.eks. var tilfældet med markederne i Vesttyskland, Belgien, Nederlandene, Luxembourg og Nordfrankrig (jf. dok. 33.126/939, 1081, 1107, 2550, 7810, 7835, 7857, 7858, 8107 og 9212). I øvrigt fremgår det udtrykkeligt af et dokument fra Lafarge fra juni 1985 (dok. 33.126/6852), at det var umuligt for Unicem på rentabel måde at eksportere på grund af afstanden mellem selskabets cementfabrikker og kysten, utilstrækkelige havnefaciliteter og den styrke, havnearbejdernes fagforeninger havde.

4503 Unicem har med henvisning til de dokumenter, der er nævnt ovenfor i præmis 1224, vedrørende de nationale karteller endvidere anført, at selskabet ikke deltog i initiativer til at »fastfryse« de nationale markeder.

4504 Der henvises indledningsvis til, at Kommissionen i den anfægtede beslutning kun har medtaget de internationale klagepunkter og ikke de nationale klagepunkter. Det eneste internationale

klagepunkt, som kun omfatter de italienske producenter, og som er medtaget i den anfægtede beslutning, er aftalen mellem Italcementi, Cementir og Unicem vedrørende de kontrakter med det italienske selskab Calcestruzzi, der blev underskrevet den 3. og 15. april 1987 [artikel 4, stk. 3, litra b)]. Det må i denne forbindelse fastslås, at de forklaringer, Unicem kunne have fremført med hensyn til den økonomiske analyse af det italienske marked på grundlag af de dokumenter, selskabet har fremhævet i sit indlæg af 28. november 1997 med henblik på at bestride, at der kunne have været tale om ulovlige samordninger på dets nationale marked, ikke kunne have kastet et andet lys over den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at denne aftale mellem de tre største italienske cementproducenter fandtes, og at den havde et konkurrencebegrænsende formål, nemlig at forhindre import fra Calcestruzzi af 1,5 mio. t cement fra Grækenland i en halv snes havne, hvilket ville have fået katastrofale konsekvenser for priserne [meddelelsen af klagepunkter, nr. 19, litra d), og nr. 61, litra h), den anfægtede beslutning, nr. 27, navnlig punkt 5 og 7-11, og nr. 55, punkt 2].

4505 Herudover bemærkes, at de tre italienske cementproducenter, herunder Unicem, i deres svar på meddelelsen af klagepunkter gjorde gældende, at »Italien ikke kunne være berørt af aftalen om beskyttelse af hjemmemarkederne, da landet [... ikke] eksporterede' (den anfægtede beslutning, nr. 45, punkt 14). Af de grunde, der er anført i nr. 45, punkt 14, i den anfægtede beslutning, fandt Kommissionen imidlertid, at »dette [...] ikke [var] korrekt«, og at det under alle omstændigheder var uden betydning, idet »det ikke desto mindre [er] et faktum, at virksomhederne i de[t] berørte [land], der er [medlem] af Cembureau, har deltaget i en konkurrencebegrænsende aftale«. Det er derfor åbenbart, at de yderligere bemærkninger, Unicem kunne have fremført med henblik på at påvise, at det ikke var muligt for selskabet og for de øvrige italienske producenter på rentabel måde at eksportere, ikke kunne have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

4506 Dernæst har Unicem anført, at det fremgår af de beviser, selskabet fik adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse, at adfærden på de lokale markeder, de individuelle aktioner, de bilaterale forbindelser og aftaler på det pågældende tidspunkt mellem de europæiske cementproducenter var fuldstændig selvstændige i forhold til en påstået europæisk aftale om hjemmemarkedsprincippet. De dokumenter, selskabet har kunnet gennemgå, indeholder ingen henvisning til en samlet plan, som på europæisk plan skulle sikre overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet. Dette taler klart imod Kommissionens opfattelse af, at de forskellige bi- eller multilaterale aktioner og samarbejdsformer, som kunne konstateres på markedet, som udgangspunkt havde et Cembureau-princip om opdeling af de nationale markeder. De nationale sagsakter viser i virkeligheden, at enhver aktion, der har kunnet konstateres på markederne, blev foretaget på den eller de berørte producenters ansvar og opfyldte de særlige forretningsmæssige og tekniske krav på det enkelte marked.

4507 Unicem har for det første henvist til dokument 33.126/375, som svarer til referatet af Ciments d'Obourg's bestyrelsesmøde den 26. juni 1987. Det fremgår heraf, at når cementproducenterne følte sig truet af import, traf de selv beslutning om gengældelsesforanstaltninger. Dernæst har Unicem påberåbt sig en række dokumenter vedrørende det fransk-tyske samarbejde (dok. 33.126/14763, 14801, 14802, 14803, 16383-16389, 16600-16608 og kapitlerne i meddelelsen af klagepunkter vedrørende Tyskland), de tyske aftaler om udveksling af oplysninger og opdeling af de regionale markeder (s. 176-262 i de tyske sagsakter og dok. 33.126/20382,

20383, 20416-20431, 20433-20442, 20498 og 20560-20571), de tyske producenters succesfulde bestræbelser på at overbevise selskabet PZW om, at det skulle tilslutte sig den nationale sammenslutning og de lokale aftaler om tildeling af produktionskvoter (dok. 33.126/3740, 3741, 5385-5388, 5392, 5393, 5394, 6687, 6710-6714, 7041a-7041i, 16545, 16546, 16559, 16560, 16588-16595, 20386-20397, 20405, 20492-20497 og 20499), det iberiske samarbejde (dok. 33.126/311, 996-1011 og 2897-2903) og det fransk-britiske samarbejde (dok. 33.126/17220). Alle disse dokumenter viser ifølge Unicem, at disse lokale aktioner og bilaterale aftaler var helt uafhængige af et påstået europæisk kartel om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet. Dokumenterne vedrørende de bilaterale aftaler, navnlig dokumenterne vedrørende det iberiske og det fransk-tyske samarbejde, viser også, at disse aftaler var fuldt ud tilstrækkelige til at tilgodese de respektive markeders interesser, uden at det var nødvendigt med henblik herpå at indgå en generel europæisk aftale. Det er ligeledes Unicem's opfattelse, at hvis selskabet havde haft adgang til dokumenterne vedrørende den fransk-tyske og den iberiske aftale, kunne det havde udbygget sin argumentation gående ud på, at det ikke havde nogen forbindelse overhovedet med de bi- eller multilaterale relationer, der kan have bestået mellem visse europæiske producenter.

4508 Det bemærkes imidlertid, at der ikke i den anfægtede beslutning er fastslået noget nationalt klagepunkt. Endvidere er Unicem ikke heri anset for ansvarligt for nogen af de bilaterale kartelter, der er fastslået i artikel 3, dvs. de fransk-italienske karteller (artikel 3, stk. 1), det iberiske kartel (artikel 3, stk. 2) og det fransk-tyske kartel (artikel 3, stk. 3). De bemærkninger, Unicem kunne have fremført under den administrative procedure med henblik på at påvise, at der ikke var nogen forbindelse mellem disse nationale, bi- og multilaterale karteller og Cembureau-aftalen, kunne ikke have medført, at proceduren havde fået et andet udfald i forhold til selskabet.

4509 Under alle omstændigheder bemærkes, at hverken det forhold, at der ikke i nogen af de af Unicem påberåbte dokumenter henvises til et Cembureau-kartel eller -princip om at respektere hjemmemarkederne, eller de bemærkninger, Unicem kunne have fremført med hensyn til, at de individuelle aktioner og de bilaterale forbindelser og aftaler på de forskellige markeder var fuldstændig uafhængige, og at disse forbindelser og aftaler i sig selv var tilstrækkelige til at tilgodese de respektive markeders interesser, kunne have kastet et andet lys over den sammenhængende række af direkte dokumentbeviser, Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes (meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og 61, den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45), og at Unicem anvendte denne aftale bl.a. i kraft af selskabets deltagelse i forskellige foranstaltninger, som blev truffet inden for rammerne af den samlede aftale om ETF [meddelelsen af klagepunkter, nr. 16-19, 59 og nr. 61, litra h), den anfægtede beslutning, nr. 24-27, nr. 45, punkt 10, nr. 46, 53, 54, 55 og nr. 65, punkt 3].

G — Sag T-55/95, Asland mod Kommissionen

4510 Asland har i sit indlæg af 10. februar 1997 anført, at der ikke i de dokumenter, hvortil selskabet har haft adgang, er indicier for, at selskabet klart og bevidst tilsluttede sig den påståede Cembureau-aftale.

4511 Selskabet har imidlertid ikke forklaret, på hvilken måde de manglende indicier for selskabets deltagelse i Cembureau-aftalen i de dokumenter, som det ikke havde adgang til under den administrative procedure, kan kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, som selskabet havde adgang til, og som Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes [meddelelsen af klagepunkter, nr. 9 og nr. 61, litra a), den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45], og at Asland tilsluttede sig denne aftale i kraft af selskabets deltagelse i oprettelsen af ETF [meddelelsen af klagepunkter, nr. 17 og 59 og nr. 61, litra h), den anfægtede beslutning, nr. 25, nr. 45, punkt 10, nr. 46 og 53 og nr. 65, punkt 3). Selskabets argument må derfor forkastes.

H — Sag T-65/95, Italcementi mod Kommissionen

4512 I sit indlæg af 10. februar 1997 har Italcementi anført, at det fremgår af de tyske sagsakter, at der ikke kan have været en forbindelse mellem det fransk-tyske kartel og den påståede Cembureau-aftale.

4513 Dette argument har imidlertid ingen betydning for spørgsmålet om, hvorvidt der foreligger en tilsidesættelse af retten til kontradiktion. Italcementi er ikke anset for ansvarligt for det fransk-tyske klagepunkt, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3. Selskabets bemærkninger kunne derfor ikke have ført til et andet resultat for dets vedkommende. Under alle omstændigheder kunne bemærkningerne ikke have kastet et andet lys over de beviser, Kommissionen har henvist til i meddelelsen af klagepunkter og i den anfægtede beslutning med henblik på at fastslå, at det fransk-tyske kartel fra den 14. januar 1983 var en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen [meddelelsen af klagepunkter, nr. 12 og nr. 61, litra d), den anfægtede beslutning, nr. 22 og 46 og nr. 50, punkt 3].

I — Sag T-88/95, Blue Circle mod Kommissionen

4514 Blue Circle har i sit indlæg af 12. december 1997 anført, at det for selskabets vedkommende er en diskulperende omstændighed, at det ikke i nogen af de dokumenter, det har haft adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse, nævnes, at det deltog i Cembureau-aftalen.

4515 Selskabet har imidlertid ikke forklaret, på hvilken måde den manglende omtale af selskabets deltagelse i Cembureau-aftalen i de dokumenter, som det har haft adgang til under sagernes behandling ved Retten, kan kaste et andet lys over de direkte dokumentbeviser, som Kommissionen har henvist til med henblik på at fastslå, at Cembureau-aftalen fandtes [meddelelsen af klagepunkter, 9 og nr. 61, litra a), den anfægtede beslutning, nr. 18, 19 og 45], og at Blue Circle tilsluttede sig denne aftale i kraft af selskabets deltagelse i forskellige foranstaltninger, som blev truffet inden for rammerne af den samlede aftale om ETF [meddelelsen af klagepunkter, nr. 16-19, nr. 59 og nr. 61, litra h), den anfægtede beslutning, nr. 25, 26, 27, nr. 45, punkt 10, nr. 46, 53, 54, 55 og nr. 65, punkt 3], og i kraft af dets deltagelse i EPC's aktiviteter (meddelelsen af klagepunkter, nr. 24, 27, 28, 29, 59 og 67, den

anfægtede beslutning, nr. 30, 35, 36, 37, nr. 45, punkt 10, nr. 46 og 59 og nr. 65, punkt 3). Selskabets argument må derfor forkastes.

Konklusion

4516 Det følger af det anførte, at den anfægtede beslutnings artikel 1 i sin helhed må annulleres i forhold til ENCI, Cedest, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Buzzi, Rugby, Castle, Heracles og Titan.

4517 Bestemmelsen må endvidere annulleres, for så vidt som det heri er fastslået, at

— CBR deltog i overtrædelsen før den 9. juni 1986 og efter den 7. november 1988

— Cembureau deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— FIC deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— VNC deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— Ciments luxembourgeois deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— Dyckerhoff deltog i overtrædelsen efter den 7. november 1988

— SFIC deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— Vicat deltog i overtrædelsen før den 11. maj 1983 og efter den 23. april 1986

— Ciments français deltog i overtrædelsen efter den 17. februar 1989

— Heidelberger deltog i overtrædelsen efter den 12. august 1987

— Lafarge deltog i overtrædelsen efter den 19. maj 1989

— Aalborg Portland deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— BDZ deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— Unicem deltog i overtrædelsen før den 9. september 1986 og efter den 3. april 1992

— Valenciana deltog i overtrædelsen efter den 13. maj 1987

— BCA deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— Asland deltog i overtrædelsen før den 28. maj 1986 og efter den 31. maj 1987

— Uniland deltog i overtrædelsen før den 9. september 1986 og efter den 7. november 1988

— Oficemen deltog i overtrædelsen efter den 24. april 1989

— Irish Cement deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— Cimpor deltog i overtrædelsen efter den 24. april 1989

— Secil deltog i overtrædelsen efter den 24. april 1989

— ATIC deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— Italcementi deltog i overtrædelsen før den 19. marts 1984 og efter den 3. april 1992

— Holderbank deltog i overtrædelsen efter den 7. november 1988

— Hornos Ibéricos deltog i overtrædelsen efter den 19. maj 1989

— Aker deltog i overtrædelsen efter den 7. november 1988

— Euroc deltog i overtrædelsen efter den 7. november 1988

— Cementir deltog i overtrædelsen efter den 3. april 1992

— Blue Circle deltog i overtrædelsen før den 18. november 1983 og efter den 7. november 1988

— AGCI deltog i overtrædelsen efter den 31. december 1988

— Halkis deltog i overtrædelsen før den 18. november 1983 og efter den 1. september 1986.

4518 I øvrigt må de gennemgåede anbringender forkastes.

XIII — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190 samt af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der i forbindelse med WCC forelå overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri (den anfægtede beslutning, artikel 7)*

Indledende bemærkninger

4519 I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 7 har Italcementi, Dyckerhoff, Lafarge, Ciments français og CBR fra den 6. maj 1982 til den 26. maj 1988 og Valenciana fra den 1. januar 1986 til den 26. maj 1988 »overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved — inden for rammerne af WCC — at have deltaget i samordnet praksis og i en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet samt i en [fortsat] samordnet praksis om kanalisering af produktionsoverskud til eksport til tredjelande, i en [fortsat] samordnet praksis vedrørende udveksling af individualiserede oplysninger om de enkelte virksomheders produktionskapacitet, produktion, internt salg og eksport, interne priser for hvid cement og for grå cement samt for eksport«.

4520 Bemærkningerne vedrørende disse overtrædelser findes i sagsfremstillingen i den anfægtede beslutning i nr. 38-41 og i den retlige vurdering i nr. 61, 62 og 63.

4521 Kommissionen har først fremlagt, inden for hvilke rammer disse overtrædelser er blevet begået, nemlig i WCC, og har nærmere anført, hvilket formål der blev forfulgt af medlemmerne af komitéen, og hvorved dens aktiviteter var ulovlige.

4522 I nr. 38, punkt 1, har den således under henvisning til et udateret, håndskrevet notat fra Ciments français (dok. 33.126/4454), et internt notat af 7. marts 1989 fra Ciments français (dok. 33.126/4466 og 4467) og CBR's referat af et møde i WCC den 3. oktober 1985 (dok. 33.126/9962-9966) anført, at »WCC [var] en klub bestående af europæiske virksomheder, der producere[de] og eksportere[de] hvid cement«. Der var tale om en uformel klub uden vedtægter eller stiftelsesdokument, hvis sekretariatsfunktion blev varetaget af medlemmerne efter tur (nr. 38, punkt 2).

4523 Kommissionen har endvidere anført (i samme punkt):

»Det eneste sikre, man ud fra referaterne af de møder, der har fundet sted fra den 6. og 7. maj 1982 til den 26. maj 1988, ved om WCC, er, at medlemmerne mødes to gange om året, at klubbens aktiviteter følges op af en White Cement Promotion Committee (WCPC), som udelukkende består af WCC-medlemmer [...], og som har til opgave at fremme salget af hvid cement og udveksle oplysninger om de forskellige anvendelsesformål.«

4524 Kommissionen har endvidere anført følgende (nr. 38, punkt 5):

»Ifølge et notat fra Italcementi af 30. august 1985 (dok. 33.126/2802), hvori der erindres om, at WCC ikke [var] udsprunget af Cembureau, selv om WCC i adskillige år har bestået af Cembureau-medlemmer, blev WCC oprettet af: Aalborg Portland (Danmark), Alsen-Breitenburg og Dyckerhoff (Tyskland), CBR (Belgien), Lafarge (Frankrig), Blue Circle (Det Forenede Kongerige) og Italcementi (Italien); senere kom også først Ciments français (Frankrig) og derefter Valenciana (Spanien) med [...].«

4525 Derefter har Kommissionen anført (i nr. 39, punkt 7):

»I januar 1984 (dok. 33.126/2850, 2851 og 2852) blev der holdt møde i en sluttet kreds mellem Italcementi, Dyckerhoff, Lafarge, Ciments français og CBR, som efter at have konstateret, at det ikke længere var muligt at samarbejde med Aalborg [Portland], besluttede at opløse den hidtidige WCC og stifte en ny komité [...].«

4526 Under henvisning til et internt notat af 30. april 1984 fra Italcementi (nr. 39, punkt 8, dok. 33.126/2842, 2843 og 2844) konstateres det, at den nye WCC, der bestod af disse fem virksomheder og Valenciana, holdt sit første møde den 13. marts 1984.

4527 Kommissionen har derefter opregnet de pågældende sagsøgeres ulovlige aktiviteter inden for rammerne af WCC. Aktiviteterne består dels i oprettelse af et nært samarbejde på grundlag af to principper, respekt af hjemmemarkederne og afsætning af produktionsoverskud ud af fællesmarkedet, dels i udveksling af en række individualiserede oplysninger vedrørende de enkelte virksomheder: om produktionskapacitet, produktion, internt salg og eksport, interne priser for hvid cement og for grå cement samt for eksport.

4528 Med hensyn til den første gruppe af disse aktiviteter har Kommissionen anført (nr. 61, punkt 1 og 2):

»Af de under nr. 39 nævnte dokumenter fremgår, at formålet med WCC er at beskytte medlemmernes respektive hjemmemarkeder og sikre, at deres overskudsproduktion eksporteres inden for rammerne af en generel aftale.

WCC-medlemmerne har etableret et snævert samarbejde og et interessefællesskab, der bygger på en generel indbyrdes forståelse baseret på en opdeling af fællesmarkedet. Virkningerne af denne markedsopdeling forstærkes af en praksis gående ud på, at den del af produktionen, der ikke kan afsættes på de enkelte medlemmers hjemmemarked, eksporteres til tredjelande. Beskyttelse af hjemmemarkeder og eksport af overskudsproduktion til lande uden for EF er således to sider af én og samme forpligtelse.«

4529 Med hensyn til den anden gruppe af WCC's aktiviteter har Kommissionen anført (nr. 62, punkt 1):

»[Formålet med] den måde, hvorpå WCC-medlemmerne på møderne udvekslede oplysninger (nr. 40) om hver enkelt virksomheds produktionskapacitet, produktion, salg på hjemmemarkedet og på eksportmarkeder, hjemmemarkedspriser på hvid cement og grå cement samt eksportpriser [...], er at få kendskab til, hvordan hvert enkelt medlem agter at forholde sig på de forskellige markeder i EF og på eksportmarkederne, og der skabes herigennem solidaritet og gensidige påvirkninger mellem de deltagende virksomheder med det formål at samordne deres forretningsaktiviteter.«

4530 CBR (sag T-25/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), Lafarge (sag T-43/95), Valenciana (sag T-52/95) og Italcementi (sag T-65/95) har bestridt såvel, at der skulle foreligge sådanne overtrædelser, som at de skulle have deltaget deri. Ciments français (sag T-39/95) har ikke i sin stævning fremført nogen udtrykkelige anbringender til bestridelse af overtrædelsen af den anfægtede beslutnings artikel 7. De af sagsøgerne formulerede anbringender vedrører både vurderingen af den økonomiske baggrund for overtrædelserne i artikel 7 og fortolkningen af de beviser, Kommissionen har fremført i den anfægtede beslutning. Der er endvidere fremført anbringender vedrørende forældelse af de påtalte forhold. Valenciana og Italcementi har tillige påberåbt sig, at deres ret til kontradiktion er blevet tilsidesat ved, at de under den administrative procedure ikke fik adgang til visse af Kommissionens sagsakter, som de kunne have anvendt med henblik på at imødegå de klagepunkter, der endeligt blev henført under den anfægtede beslutnings artikel 7.

Beskyttelse af hjemmemarkederne og koordineret eksport af overskudsproduktionen ud af Fællesskabet

4531 I nr. 39 i den anfægtede beslutning har Kommissionen nævnt fem dokumenter, på grundlag af hvilke den mener (nr. 61, punkt 1), at »formålet med WCC [var] at beskytte medlemmernes respektive hjemmemarkeder og sikre, at deres overskudsproduktion eksportere[de]s inden for rammerne af en generel aftale«.

4532 Den har for det første citeret (i nr. 39, punkt 1, dok. 33.126/4454) et udateret, håndskrevet notat fra Ciments français, hvorefter WCC er »en klub: opgave: at beskytte hjemmemarkederne — regel: hvert medlem respekterer de øvriges hjemmemarkeder og eksporterer sin overskudsproduktion efter fælles overenskomst«.

4533 For det andet har den nærmere forklaret følgende (i nr. 39, punkt 2):

»Denne opgave og denne regel underbygges af en række referater af møderne i WCC. I Ciments français's referat af mødet den 9. maj 1985 (dok. 33.126/2793-2798) hedder det under punkt 2, 'Forholdet til Aalborg [Portland]/BC og ABZ/Japan', at det var blevet besluttet ikke længere at indkalde Aalborg [Portland] til møderne, og at 'det blev gentaget, at respekten for hjemmemarkederne var en ubetinget forudsætning for deltagelse i WCC eller WCPC'.«

4534 For det tredje gengiver den de generelle konklusioner i de bemærkninger, CBR har gjort i et internt notat efter WCC's møde den 3. oktober 1985, i deres fulde ordlyd, bl.a. følgende konklusioner:

»De nuværende medlemmer overholder allesammen visse spilleregler, men hvor længe vil de blive ved med det? (eksemplet med Tunesien).

De fleste producenter af hvid cement klarer sig godt nok på deres hjemmemarkeder [...]

Denne respekt for hjemmemarkederne passer os ikke så godt, fordi den reelt indskrænker vores naturlige marked til Benelux.«

4535 For det fjerde har Kommissionen påberåbt sig to referater af møder i WCC.

4536 Den har først omtalt (nr. 39, punkt 4, dok. 33.126/9874 og 9875) et referat af mødet den 2. oktober 1986 udarbejdet af CBR, hvori der under »punkt 1, Aalborg« gengives den følgende samtale mellem Ciments français og Aalborg Portland:

(Aalborg Portland) »De vil stadigvæk ikke have os med i WCC.«

(Ciments français): »De ved udmærket, hvorfor De ikke længere er med i WCC. Vi rammes alle sammen i forhold til størrelsen af vores eksport. Der var en gentlemen's agreement om at respektere hjemmemarkederne.«

4537 Kommissionen har derefter omtalt (i nr. 39, punkt 4, dok. 33.126/2737, 2738 og 2739) et referat fra Italcementi af det samme møde, hvori der anføres følgende:

»Leboeuf [repræsentant for Ciments français] [havde] under samtalen med Aalborg [...] benyttet sig af lejligheden til at slå fast, at man måtte respektere hjemmemarkederne.«

4538 Sagsøgerne har i realiteten fremført seks forskellige argumenter for at bestride, at formålet med WCC skulle være ulovligt.

4539 For det første har CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Valenciana og Italcementi gjort gældende, at det eneste formål med WCC var at fremme medlemmernes salg til tredjelande i forhold til Fællesskabet, navnlig ved udveksling af oplysninger om de store eksportmarkeder, og at WCC's aktiviteter derfor ikke havde haft nogen betydning for konkurrencen på fællesmarkedet for cement. Dyckerhoff har anført, at selv om WCC ganske vist havde til opgave at fremme salget til tredjelande af de mængder hvid cement, medlemmerne ikke kunne afsætte i Fællesskabet, var der ikke tale om en aktivitet i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet det stadig stod virksomhederne, der var medlemmer af WCC, frit for selvstændigt at træffe beslutninger om salg af deres produktion. Lafarge har fremhævet, at WCC på ingen måde havde til formål at kanalisere sine medlemmers produktionsoverskud ud af Fællesskabet, men derimod at opnå de bedste priser, idet referaterne af møderne med WCC i øvrigt kun vedrørte eksport.

4540 Det må for det første fastslås, at det fremgår af de forskellige dokumenter, der er nævnt i nr. 40 i den anfægtede beslutning, at samarbejdet mellem medlemmerne af WCC omfattede alle områder og ikke kun eksport ud af Fællesskabet: produktionskapacitet (aktuel og fremtidig), produktion, salg og forventet salg på de nationale markeder, salg og forventet salg til eksport, eksportpriser og priser på de nationale markeder. Det er således ubestrideligt, at medlemmerne af WCC analyserede og indbyrdes udvekslede oplysninger om deres handelspolitik, både på hjemmemarkedet og med hensyn til eksport.

4541 De sagsøgende parter kan dernæst ikke dække over, at den sammenhængende række af dokumenter, Kommissionen har henvist til i nr. 39, punkt 1-4, i den anfægtede beslutning (jf. ovenfor i præmis 4531-4537), uden tvivl beviser, at det egentlige formål med WCC var at få respekteret medlemmernes hjemmemarkeder og at kanalisere deres produktionsoverskud til tredjelande med henblik på at sikre opfyldelsen af det første formål.

4542 På baggrund af disse dokumenter var det berettiget, at Kommissionen (i nr. 61, punkt 1) udtalte, at »formålet med WCC [var] at beskytte medlemmernes respektive hjemmemarkeder og sikre, at deres overskudsproduktion eksporteres inden for rammerne af en generel aftale«.

4543 Traktatens artikel 85, stk. 1, litra c), forbyder udtrykkeligt alle aftaler og alle former for samordnet praksis, »som består i opdeling af markeder«. Når virksomheder indgår aftaler om at holde bestemte varer ude fra visse markeder i Fællesskabet, udviser de en konkurrencebegrænsende adfærd i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, uanset om den pågældende produktion kanaliseres til andre medlemsstater eller ud af Europa (jf. bl.a den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Dunlop Slazenger mod Kommissionen, dommens præmis 67 og 68 og 87-127).

4544 I det foreliggende tilfælde forfulgte WCC således et konkurrencebegrænsende formål i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

4545 For det andet har CBR, Dyckerhoff, Valenciana og Italcementi bestridt den bevismæssige værdi af de dokumenter, der er fremdraget af Kommissionen i nr. 39 i den anfægtede beslutning, eller i det mindste den bevismæssige værdi af visse af dem. Da WCC hverken har vedtægter eller formel opbygning og ikke formelt er en organisation, er der tale om interne dokumenter, der højst udtrykker hver deres ophavsmands personlige synspunkt, og som disse ikke er ansvarlige for.

4546 Disse argumenter må forkastes. Beviser skal ikke bedømmes isoleret, men i deres helhed (jf. den ovenfor i præmis 636 nævnte dom i sagen ICI mod Kommissionen, dommens præmis 68, og den ovenfor i præmis 2062 nævnte dom i sagen Thyssen Stahl mod Kommissionen, dommens præmis 175). Selv om de ovennævnte dokumenter hidrører fra forskellige kilder (CBR, Ciments

français, Italcementi), vidner de samstemmende om, at WCC's formål var at sikre respekt af hjemmemarkederne. Kommissionen kunne således med rette på grundlag af disse samstemmende dokumenter drage konklusionerne i nr. 61, punkt 1, i den anfægtede beslutning.

4547 Dyckerhoff har endvidere gjort gældende, at de pågældende dokumenter ikke er i overensstemmelse med det faktiske forløb af de forskellige møder, selskabets repræsentant deltog i.

4548 Selskabet har imidlertid ikke fremlagt noget bevis, der kan godtgøre, at de dokumenter, Kommissionen har lagt til grund, ikke udgør et loyalt referat af de drøftelser, der fandt sted under de møder i WCC, disse dokumenter vedrører. Argumentet må derfor forkastes.

4549 Dyckerhoff har endvidere fremhævet, at Kommissionen kun har gengivet ganske få dokumenter af det samlede antal dokumenter vedrørende WCC, der indgik i dens sagsakter, og som viste, at medlemmerne af WCC havde koncentreret sig om deres eksport ud af Fællesskabet.

4550 Det må imidlertid fremhæves, at det ikke afhænger af antallet af anvendte dokumenter, om en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, er bevist, men af disses bevismæssige værdi. Dyckerhoff's anbringender ændrer ikke ved den bevismæssige værdi, som Kommissionen med rette har tillagt dokumenterne i nr. 39, punkt 1 og 4, i den anfægtede beslutning. Dyckerhoff's argument må derfor forkastes.

4551 På samme måde må også det anbringende forkastes, som er fremført af Italcementi vedrørende oversættelsen til italiensk af det udaterede, håndskrevne notat fra Ciments français (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 1, dok. 33.126/4454 og 4455). Dette anbringende kan ikke afkræfte den udtrykkelige betydning af originaludgaven af dette uddrag, der er den eneste autentiske.

4552 Valenciana har endvidere med hensyn til Kommissionens omtale af referatet af WCC's møde den 17. december 1987 (dok. 33.126/9890) i svarskriftet gjort gældende, at når de indenlandske markeder omtales i dette dokument, kan det ikke deraf udledes, at der var en forudgående aftale om opdeling af de nationale markeder, men det viser kun den uundgåelige indflydelse, forsyningen af de nationale markeder har på mængden af eksport til markeder i tredjelande.

4553 Selv om Kommissionen i fodnote 185 i den anfægtede beslutning har henvist til de forskellige referater af møder i WCC, der blev holdt i hele overtrædelsesperioden, deriblandt mødet den 17. december 1987, fremgår det af nr. 39 i den anfægtede beslutning, at Kommissionen slet ikke anvendte referatet af dette sidste møde som bevis for, at det grundlæggende princip i WCC var respekt af hjemmemarkederne. Valenciana's argument er således uden relevans.

4554 For det tredje har Valenciana gjort gældende, at Kommissionen ikke kunne gå ud fra, at afsætning af overskudsproduktionen og beskyttelse af hjemmemarkederne var to aspekter af samme princip, uden at nå frem til den urigtige konklusion, at alt samarbejde om eksport til tredjelande nødvendigvis forudsætter en ikke-angrebspagt om de forskellige parters respektive markeder.

4555 Denne argumentation må forkastes. En række af de dokumenter, Kommissionen har fremlagt i den anfægtede beslutning, er i modstrid med Valenciana's anbringender. Det fremgår således for det første af det udaterede håndskrevne notat fra Ciments français (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 1, dok. 33.126/4454), at WCC var »en klub: opgave: at beskytte hjemmemarkederne — regel: hvert medlem respekterer de øvriges hjemmemarkeder og eksporterer sin overskudsproduktion efter fælles overenskomst«. Dernæst fremgår følgende af den samtale mellem Aalborg Portland og Ciments français, der er gengivet i CBR's referat af mødet i WCC den 2. oktober 1986 (nr. 39, punkt 4, dok. 33.126/9874 og 9875): »Vi rammes alle sammen i forhold til størrelsen af vores eksport. Der var en gentlemen's agreement om at respektere hjemmemarkederne.«

4556 Disse to uddrag af dokumenter viser, at medlemmerne af WCC havde gjort respekt af hjemmemarkederne og afsætning af eksporten til tredjelande til to indbyrdes afhængige underafdelinger af den samme spilleregel, der skulle sikre beskyttelsen af deres hjemmemarkeder. Kommissionen havde derfor grundlag for at konkludere (i nr. 61, punkt 2, in fine), at »beskyttelse af hjemmemarkeder og eksport af overskudsproduktion til lande uden for EF [...] således [er] to sider af én og samme forpligtelse«, eller (i nr. 61, punkt 5), at »princippet om, at overskudsproduktion skulle eksporteres til tredjelande, [...] udgjorde et supplement til den samordnede praksis og aftalen om hjemmemarkedsprincippet [...]«.

4557 Den foregående vurdering (i præmis 4555 og 4556) medfører tillige, at Retten må forkaste argumentet fremført af Dyckerhoff om, at klagepunktet vedrørende kanalisering af overskudsproduktionen til eksport til tredjelande mangler faktisk og retlig begrundelse i den anfægtede beslutning, idet der ifølge sagsøgeren intetsteds i de dokumenter, Kommissionen har henvist til, nævnes en sådan samordnet kanalisering inden for WCC.

4558 For det fjerde har Lafarge gjort gældende, at der ikke var nogen — end ikke indirekte — forbindelse mellem WCC og Cembureau. Dyckerhoff og Italcementi har bestridt Kommis-

sionens udsagn (den anfægtede beslutning, nr. 38, punkt 6) om, at WCC henhørte under ECMEC på samme måde som EPC og ECEC.

4559 Selv om Kommissionen ganske vist i nr. 38 i den anfægtede beslutning (»WCC's karakter og opgaver«) har foretaget en gennemgang af dokumenter og deraf har konkluderet (nr. 38, punkt 6), at »de tre eksportkomitéer, ECEC, EPC og WCC, indgik i ECMEC«, må det konstateres, at da den konkluderede, at WCC havde et konkurrencebegrænsende formål, lagde den udelukkende »de under nr. 39 nævnte dokumenter« til grund (nr. 61, punkt 1) og lod aldrig forbindelsen mellem WCC og Cembureau indgå som en afgørende faktor i sin retlige vurdering. Sagsøgernes argumenter herom må derfor forkastes.

4560 For det femte har CBR, Dyckerhoff, Valenciana og Italcementi bestridt Kommissionens fremstilling af de konkrete tilfælde af anvendelse af hjemmemarkedsprincippet i nr. 39, punkt 6-17, i den anfægtede beslutning, nemlig Aalborg Portlands eksklusion fra WCC på grund af den påståede overtrædelse af hjemmemarkedsprincippet (nr. 39, punkt 6-13), eksklusion af Blue Circle og Alsen-Breitenburg fra WCC af grunde, der angiveligt havde forbindelse med det, der havde ført til eksklusion af Aalborg Portland (nr. 39, punkt 14 og 15), forholdet mellem Blue Circle og Lafarge (nr. 39, punkt 16) og forholdet mellem Italcementi og Dyckerhoff (nr. 39, punkt 17).

4561 Inden der foretages en undersøgelse af de forskellige argumenter, sagsøgerne har fremført vedrørende disse forskellige tilfælde, bemærkes det, at alene den omstændighed, at en aftale eller en samordnet praksis har et konkurrencebegrænsende formål, er tilstrækkelig til, at den er uforenelig med traktatens artikel 85, stk. 1, uanset om den har haft virkning efter sit formål (jf. i denne retning den ovenfor i henholdsvis præmis 837 og præmis 1674 nævnte retspraksis). Det er her godtgjort, at WCC havde et konkurrencebegrænsende formål (jf. ovenfor i præmis 4531-4544). Da der i øvrigt ikke blev ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede de berørte erhvervsdrivende — må det antages, at samarbejdet i WCC påvirkede adfærden hos WCC's medlemmer, der fortsat var aktive på markedet (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 118, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 161).

4562 Det skal herefter ved en gennemgang af sagsøgernes argumenter med hensyn til hvert af de tilfælde, hvor reglen om respekt af hjemmemarkederne, der var gældende i WCC, ifølge Kommissionen var blevet anvendt, undersøges, om Kommissionen med henblik på at underbygge sin påvisning af det retsstridige formål med WCC kunne fastslå (den anfægtede beslutning, nr. 61, punkt 3), at »hjemmemarkedsprincippet [var] blevet fulgt [...], [og at] der [var] skredet hårdt ind over for brud på dette princip«.

4563 Hvad for det første angår Aalborg Portlands eksklusion fra WCC har CBR, Dyckerhoff og Italcementi gjort gældende, at eksklusionen ikke — som Kommissionen har anført — skyldtes, at virksomheden havde tilsidesat det påståede hjemmemarkedsprincip, men derimod dens aggressive prispolitik på eksportmarkederne.

4564 CBR har forklaret, at det efter mødet i WCC den 24. juli 1986, der særligt vedrørte Aalborg Portland-sagen, blev besluttet at reagere på individuel basis og ikke kollektivt på Aalborg Portlands adfærd. Når det var nødvendigt at holde et ad hoc-møde om dette spørgsmål, bekræfter det endvidere, at det ikke var WCC's formål at gennemtvinge hjemmemarkedsprincippet.

4565 Dyckerhoff har gjort gældende, at gennemgangen af Aalborg Portland-sagen bekræfter, at WCC's aktivitet kun bestod i at samarbejde på de oversøiske markeder. Selskabet har således forklaret, at Aalborg Portland, der gerne ville øge sin eksport på de oversøiske markeder gennem en særdeles aggressiv adfærd med hensyn til priser, deltog i møderne i WCC alene med det formål at samle oplysninger med henblik herpå. Denne indstilling fik de øvrige medlemmer af WCC til at udelukke Aalborg Portland fra udvekslingen af oplysninger om de oversøiske markeder, hvilket bekræftes af en række referater af møder i WCC, navnlig af mødet den 13. september 1983 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 6). Dyckerhoff har endvidere anført, at det forekommer fuldstændig ulogisk på grund af overtrædelse af et påstået hjemmemarkedsprincip at udelukke en af de største leverandører af hvid cement fra WCC, hvis hovedformål netop med Kommissionens ordvalg var at gennemføre dette hjemmemarkedsprincip. Ingen af de i den anfægtede beslutning anførte dokumenter kunne endvidere give grundlag for at antage, at medlemmerne af WCC for at genoptage samarbejdet med Aalborg Portland betingede sig en eller anden form for anerkendelse fra Aalborg Portlands side af det påståede hjemmemarkedsprincip.

4566 Italcementi har gjort gældende, at det er forkert at anse det for en eksklusion eller en sanktion, at medlemmerne af WCC afslog Aalborg Portlands anmodning om at måtte tilslutte sig. Aalborg Portland fik ikke adgang til WCC, fordi selskabet førte en aggressiv handelspolitik på de oversøiske markeder (jf. Italcementi's notat af 3.9.1982 (dok. 33.126/2876-2880) og CBR's referat af mødet i WCC den 2.10.1986 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 4, dok. 33.126/9874-9875)).

4567 Det må imidlertid konstateres, at de beviser, Kommissionen har fremført i den anfægtede beslutning, klart er i modstrid med det af disse tre sagsøgere anførte.

4568 Dokumenterne, der er nævnt i nr. 39, punkt 6, 7 og 8, i den anfægtede beslutning, beviser utvetydigt, at Aalborg Portland i begyndelsen var midlertidigt udelukket fra WCC, fordi selskabet havde nedsat sine priser på eksportmarkedet, selv om medlemmerne af WCC havde aftalt, at eksporten af overskudsproduktionen skulle ske »efter fælles overenskomst« for at sikre

beskyttelsen af hjemmemarkederne (jf. et udateret, håndskrevet notat fra Ciments français, den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 1, dok. 33.126/4454). Som anført i den anfægtede beslutning (nr. 39, punkt 9) kom denne midlertidige udelukkelse til at fremstå som en eksklusion fra det øjeblik, medlemmerne af WCC erfarede, at Aalborg Portland var begyndt at eksportere til visse europæiske markeder (Tyskland og Belgien), at selskabet havde planer om at sælge hvid cement i 5 kg-sække i Europa, og at det ikke havde reageret på skrivelsen, som Clemente (Italcementi) havde sendt den 19. marts 1984 på vegne af medlemmerne af den nye WCC. Under mødet den 21. maj 1984 gav medlemmerne af WCC udtryk for, at de ikke havde noget ønske om at genoptage Aalborg Portland i denne komité (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 9, dok. 33.126/2830, 2831 og 2832). Medlemmerne af WCC anså Aalborg Portlands adfærd for at være en overtrædelse af hjemmemarkedsprincippet, der var vedtaget i WCC, hvilket bekræftes af uddraget af samtalen mellem Ciments français og Aalborg Portland, der er gengivet i CBR's notater skrevet efter mødet i WCC den 2. oktober 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 4): (Ciments français) »De ved udmærket, hvorfor De ikke længere er med i WCC. Vi rammes alle sammen i forhold til størrelsen af vores eksport. Der var en gentlemen's agreement om at respektere hjemmemarkederne.« Kommissionens opfattelse bekræftes endvidere af Italcementi's notat af 30. august 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 38, punkt 5, dok. 33.126/2808 — og ikke 2802 som anført ved en fejl på det pågældende sted i den anfægtede beslutning), der angiver grunden til, at Aalborg Portland ikke kunne tilslutte sig den nye WCC i 1984: »Aalborg [Portland] har overtrådt aftalerne.« Kommissionen kunne derfor lægge til grund, af Aalborg Portlands eksklusion fra WCC var en sanktion af selskabets overtrædelse af principperne om respekt af hjemmemarkederne og eksport af overskudsproduktionen ud af Fællesskabet efter fælles overenskomst.

4569 Det må endvidere bemærkes, at i modsætning til, hvad Dyckerhoff har gjort gældende, fremgår det af al denne dokumentation og særligt af det uddrag af samtalen mellem Ciments français og Aalborg Portland, som er nævnt i foregående præmis, at den endelige sanktion mod Aalborg Portland var en fuldstændig eksklusion fra WCC og ikke kun udelukkelse fra udvekslingen af periodiske oplysninger om de store eksportmarkeder.

4570 I modsætning til, hvad der er gjort gældende af CBR, kan endvidere ingen af punkterne i Kommissionens analyse i den anfægtede beslutning anses for modbevist af, at medlemmerne af WCC fandt det nødvendigt at holde et arbejdsmøde den 24. juli 1986 særligt for at undersøge de mulige gengældelsesaktioner til imødegåelse af et eventuelt angreb fra Aalborg Portland på deres hjemmemarkeder, og at det efter dette arbejdsmøde endelig under WCC's møde den 2. oktober 1986 blev aftalt at reagere individuelt på Aalborg Portlands angreb (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 11, 12 og 13). Tværtimod bekræfter det netop det konkurrencebegrænsende formål med WCC, at dette møde blev holdt særligt for at undersøge mulige repressalier for at undgå, at en konkurrent trængte ind på hjemmemarkederne.

4571 Hvad for det andet angår eksklusionen af Blue Circle og Alsen-Breitenburg fra WCC (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 14 og 15) har CBR, Dyckerhoff, Valenciana og Italcementi gjort gældende, at den eneste årsag hertil var, at Blue Circle var ophørt med at eksportere hvid cement til tredjelande, mens Alsen-Breitenburg ikke længere producerede hvid cement.

4572 Det må igen konstateres, at de af Kommissionen fremførte beviser i den anfægtede beslutning udtrykkeligt er i modstrid med det af sagsøgerne hævdede. Selv om Blue Circle og Alsen-Breitenburg midlertidigt blev udelukket og derefter ekskluderet af WCC — Blue Circle, fordi selskabet ikke længere producerede hvid cement til eksport, Alsen-Breitenburg, fordi dette selskab var ophørt med al produktion af hvid cement (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 14) — anføres der i Italcementi's referat af mødet i WCC i januar 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 7, dok. 33.126/2850, 2851 og 2852) følgende: »Samarbejde med det britiske Blue Circle [...] og Alsen-Breitenburg [...] bliver også usandsynligt, fordi disse to selskaber køber Aalborg Portlands produkter til levering til deres udenlandske kunder.« Med hensyn til Blue Circle indeholder referatet af mødet i WCC den 19. juni 1986 efter oplysningen under punktet vedrørende »spørgsmålet, om tidligere medlemmer skal ind igen«, om, at Blue Circle's anmodning om genoptagelse i WCC var blevet afslået på grund af manglende flertal herfor, to bemærkninger (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 15, dok. 33.126/9914-9920, navnlig 9920): »1) CBR pegede på de kontakter, man havde haft med Blue Circle (holdning til import i Skotland fra Aalborg [Portland]). 2) Ciments français mente, at Aalborg [Portland] leverer eller har leveret hvide klinker til Blue Circle« (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 15, dok. 33.126/9914-9920, navnlig 9920). Det fremgår af disse forskellige dokumenter, at selv om eksklusionen af Blue Circle og Alsen-Breitenburg fra WCC delvis skyldtes handelsmæssige og erhvervsmæssige valg, de to virksomheder havde truffet, var den også begrundet i, at de købte hvid cement fra Aalborg Portland til levering til deres udenlandske kunder, og dermed i de øvrige WCC-medlemmers øjne gjorde sig medskyldige i bruddet på de to regler om respekt af hjemmemarkederne og afsætning af eksporten til tredjelande efter fælles overenskomst.

4573 Hvad for det tredje angår forholdet mellem Blue Circle og Lafarge (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 16) har Dyckerhoff gjort gældende, at Kommissionen på grundlag af Italcementi's referat af mødet den 2. oktober 1984 i WCC (dok. 33.126/2815, 2816 og 2817) konkluderede, at dette var et tilfælde af anvendelse af hjemmemarkedsprincippet, selv om den, der havde skrevet referatet, ikke kom fra nogen af de pågældende to virksomheder, og dokumentet omtalte en person (Wiggins), som ikke havde deltaget i det pågældende møde. Dyckerhoff har endvidere gjort gældende først at have fået kendskab til dette dokument ved læsning af den anfægtede beslutning.

4574 Denne argumentation må forkastes.

4575 For det første må det konstateres, at nr. 22, litra c), i meddelelsen af klagepunkter vedrørende »Blue Circle — Lafarge« gengav følgende uddrag af »Italcementi's referat af mødet den 2.10.1984«:

»WCC's tidligere sekretær, Wiggins, anmodede Balbo fra Lafarge om cementleverancer til Det Forenede Kongerige. Balbo svarede, at han først kunne tage en sådan ordre i betragtning efter forudgående aftale med Blue Circle.«

4576 Dette afsnit af meddelelsen af klagepunkter svarer stort set til indholdet af nr. 39, punkt 16, i den anfægtede beslutning. Det fremgår endvidere, at Italcementi's referat af mødet i WCC den 2. oktober 1984 (dok. 33.126/2815-2817) fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Dyckerhoff kan derfor ikke gøre gældende først at have fået kendskab til indholdet af dette dokument ved læsning af den anfægtede beslutning.

4577 Det var berettiget, at Kommissionen tog dette uddrag af dokumentet, der blev gengivet i nr. 39, punkt 16, i den anfægtede beslutning, som et udtryk for Lafarge's ønske om at respektere hjemmemarkedsprincippet, som var aftalt i WCC-regi, i forhold til Blue Circle.

4578 Den omstændighed, at Wiggins ikke var til stede under mødet i WCC den 2. oktober 1984, samt at referatet af mødet ikke hidrører fra en af de pågældende to virksomheder, har ingen betydning hverken for den bevismæssige værdi af uddraget af dette dokument eller for sandsynligheden af de oplysninger, det indeholder.

4579 Hvad for det fjerde angår forholdet mellem Italcementi og Dyckerhoff (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 17) har Dyckerhoff endvidere gjort gældende først at have fået kendskab til Italcementi's notat af 23. december 1987 med overskriften »Betragtninger over markederne for hvid cement« (dok. 33.126/3370-3375) ved læsning af den anfægtede beslutning. Selskabet har endvidere anført, at Italcementi aldrig har forpligtet sig over for det.

4580 Italcementi har anført, at i modsætning til, hvad der er gjort gældende af Kommissionen, fremgår det ikke af selskabets interne notat af 23. december 1987, at det havde indgået en aftale med Dyckerhoff om at respektere det tyske marked i overensstemmelse med det påståede hjemmemarkedsprincip. Selskabet har gjort gældende, at det uafhængigt og ud fra et strategisk valg besluttede at eksportere hvid cement udelukkende til nabolandene, bl.a. Schweiz og Østrig, og til oversøiske lande, idet det vurderede, at det var vanskeligt og urentabelt at eksportere til andre europæiske markeder. Selskabets notat af 23. december 1987 viste, at det ikke havde påtaget sig nogen forpligtelse til ikke at eksportere til Tyskland over for tredjemand, idet det også har anført, at det ville hjælpe det italienske selskab Sebino med at eksportere cement til Tyskland. Selskabet har forklaret, at dets støtte til Sebino i dette selskabs bestræbelser på at trænge ind på det tyske marked havde til formål at opnå, at en del af denne italienske konkurrents udbud blev fjernet fra dets egne sædvanlige markeder.

4581 Både Dyckerhoff's og Italcementi's argumenter må forkastes.

4582 Det bemærkes, at Kommissionen i nr. 22, litra f), i meddelelsen af klagepunkter vedrørende »Italcementi — Dyckerhoff« har anført følgende:

»Den 23.12.1987 udarbejdede Italcementi's repræsentant et notat til salgschefen med overskriften 'Betragtninger over markederne for hvid cement'. I dette notat analyseres bl.a. fremtidsudsigterne for de enkelte markeder, og for det tyske markeds vedkommende anføres der følgende [...]: 'I Tyskland, hvor vi har forpligtet os til ikke direkte at forstyrre Dyckerhoff, men hvor Sebino [...] kunne sælge en del af sin produktion med vores støtte, med mængdemæssige kompensation til os i Østrig og Schweiz.'«

4583 Dette afsnit af meddelelsen af klagepunkter svarer stort set til indholdet af nr. 39, punkt 17, af den anfægtede beslutning. Endvidere fandtes Italcementi's referat af 23. december 1987 i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Dyckerhoff kan derfor ikke gøre gældende først at have fået kendskab til indholdet af dette dokument ved læsning af den anfægtede beslutning.

4584 De to sagsøgere kan i øvrigt ikke gøre gældende, at Italcementi's afgørelse om ikke at eksportere til Tyskland var et udslag af et frit truffet strategisk valg, når en af repræsentanterne for Italcementi i et notat til sin salgschef (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 17, dok. 33.126/3370-3375) har skrevet: »I Tyskland har vi en forpligtelse til ikke direkte at genere Dyckerhoff.« Italcementi's adfærd over for Dyckerhoff var nødvendigvis begrundet i ønsket om i forholdet mellem de to indbyrdes at respektere hjemmemarkedsprincippet, der var aftalt i WCC, som de to virksomheder var medlemmer af. Selv om der i samme notat omtales muligheden af, at Italcementi ville yde Sebino bistand med henblik på at hjælpe denne virksomhed til at markedsføre en del af sin produktion i Tyskland, var det en realitet, at Italcementi havde påtaget sig en forpligtelse over for Dyckerhoff til at respektere Dyckerhoff's hjemmemarked.

4585 For det sjette har Dyckerhoff, Lafarge og Italcementi gjort gældende, at Kommissionen fuldstændig har misforstået de særlige omstændigheder ved markedet for hvid cement i forhold til markedet for grå cement (begrænset antal producenter, dyrere produkt, transportomkostningernes mindre betydning, efterspørgslens større elasticitet i forhold til prisen, stor efterspørgsel i tredjelande).

4586 Disse argumenter må også forkastes. Nr. 7 i den anfægtede beslutning viser, at Kommissionen tog hensyn til de særlige omstændigheder ved produktionen af hvid cement (særlige krav til produktionen, udbudsstruktur, niveauet for kostpriser og salgspriser) for at nå frem til den konklusion, at »markedet for hvid cement er forskelligt fra markedet for grå cement« (den anfægtede beslutning, nr. 7, punkt 2, og nr. 11, punkt 1).

4587 Under alle omstændigheder kan betragtninger vedrørende de særlige omstændigheder ved markedet for hvid cement ikke ændre ved det konkurrencebegrænsende formål med WCC, således som det fremgår af ovenstående analyse i præmis 4531-4544.

4588 Endelig må det konstateres, at producenterne selv ved forskellige lejligheder har anerkendt, at markedet for hvid cement og markedet for grå cement ikke var så adskilte og uafhængige, som producenterne på nuværende tidspunkt forsøger at give indtryk af.

4589 Der anføres således følgende i referatet af mødet i WCC den 19. og 20. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 11, dok. 33.126/9918):

»Man enedes om, at WCC skulle holde et arbejdsmøde i Bruxelles den 24. juli til drøftelse af, hvilke gengældelsesaktioner der kan iværksættes for at imødegå et eventuelt angreb fra Aalborg [Portland] på vores hjemmemarkeder. Disse aktioner kunne også omfatte grå cement.«

4590 I referatet af dette arbejdsmøde den 24. juli 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 12, dok. 33.126/9876-9883) viser visse afsnit, at når der var tale om at forsvare hjemmemarkederne, betænkte producenterne af hvid cement sig ikke på at betragte hvid cement og grå cement under ét:

»Dyckerhoff [...] pegede på, at man havde mistet to kunder [...], som havde fået 'besøg' af Aalborg [Portland], og som havde givet efter for de danske argumenter [...]. Derefter havde de [Dyckerhoff] aflagt besøg hos Ole Stevens Larsen og truet ham med repressalier på det danske marked for grå cement [...] Lafarge: Der er ingen grund til at stikke noget under stolen, man kan ikke tale om hvid cement uden også at komme ind på grå cement [...] Eftersom Leboeuf [Ciments français] ikke har fuldmagt til at tale om grå cement, ville man ikke tale om det i dag, men hvert enkelt medlem skulle forhøre sig hos sin ledelse om mulighederne for at svare igen inden for grå cement.«

4591 Italcementi har endvidere gjort gældende, at Kommissionen ikke nøjagtigt har afgrænset det geografiske marked for hvid cement.

4592 Italcementi har imidlertid ikke fremlagt nogen oplysninger, der kan bestride den konklusion, Kommissionen drog i nr. 11, punkt 7, i den anfægtede beslutning efter den samlede analyse af

markederne for grå og hvid cement, om at »Europa [var] det relevante [geografiske] marked bestående af en række sideordnede og indbyrdes afhængige markeder«.

Udveksling af individualiserede oplysninger

4593 CBR, Dyckerhoff, Lafarge og Italcementi har fremført en række argumenter for at bestride, at det samarbejde, der var etableret mellem medlemmerne af WCC om udveksling af oplysninger, skulle være konkurrencebegrænsende. Selskaberne har gjort gældende, at de oplysninger, der blev videregivet — i det mindste oplysningerne om markederne i Fællesskabet — var begrænsede og særdeles generelle, at de hverken indeholdt fortrolige handelsoplysninger (faktiske priser på markederne, rabatter og andre fordele for kunderne osv.) eller oplysninger om produktionen på hvert enkelt anlæg for de producenter, der mødtes i WCC, og heller ikke omtale af transportomkostninger, undersøgelser eller bistand. Oplysningerne om priserne på markederne i Fællesskabet var af offentlig karakter på grund af den ordning med statsligt tilsyn, der var gældende i et stort antal af medlemsstaterne. Udvekslingen skulle udelukkende tjene til at sammenligne de nationale markeder og de oversøiske markeder samt markederne for hvid cement og grå cement alene med det formål at fremme eksporten. Dyckerhoff har endvidere anført, at denne ordning ikke kunne gennemføre det påståede hjemmemarkedsprincip, eftersom der ikke var ført bevis for, at der var et sådant. Endvidere blev der aldrig indgået nogen aftale om priser i WCC.

4594 Indledningsvis skal Dyckerhoff's argument om, at der ikke skulle kunne være indgået en prisaftale i WCC, forkastes. Kommissionen har i nr. 62 og i artikel 7 i den anfægtede beslutning lagt til grund, at der forelå en samordnet praksis i form af en ordning med udveksling af individualiserede oplysninger, der var indført i WCC, men ikke en prisaftale.

4595 Det må dernæst konstateres, at de forskellige argumenter, sagsøgerne har fremført, savner grundlag. Den fyldige dokumentation, Kommissionen har opregnet i nr. 40 i den anfægtede beslutning, og som i øvrigt ikke er blevet kritiseret af sagsøgerne, beviser kun, at medlemmerne af WCC under deres møder jævnligt og stadigt udvekslede individualiserede oplysninger for hver producent og hvert land om alle aspekter af deres nuværende og fremtidige handelspolitik, både i og uden for Fællesskabet: om allerede installeret og fremtidig produktionskapacitet og færdig produktion, salg på de nationale markeder for perioden forud for hvert møde og forventet salg for perioden efter mødet, det aktuelle niveau for salg til eksport og forventet salg, eksportpriser, priser på de nationale markeder både for hvid cement og for grå cement (aktuelle priser, men til tider også ændringer, der endnu ikke var trådt i kraft).

4596 Ved at tage del i sådanne møder deltog medlemmerne af WCC i en samordning i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet de ved denne udveksling i en længere årrække uden afbrydelser over for hinanden afdækkede den handelsmæssige adfærd, de praktiserede eller påtænkte at praktisere på eksportmarkederne og markederne i Fællesskabet, og derved fjernede usikkerheden om deres respektive aktuelle og fremtidige politik, med det formål at opnå konkurrencevilkår, som ikke svarede til de normale vilkår på markedet (jf. den ovenfor i præmis 1852 nævnte retspraksis).

4597 En række dokumenter viser, at formålet med denne udveksling af oplysninger var at koordinere WCC-medlemmernes respektive politik ud fra et stadigt ønske om kollektiv disciplin, der kunne sikre stabiliteten på og beskyttelsen af de nationale markeder for hvid cement. I et telex sendt til Italcementi den 17. januar 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 7, dok. 33.126/2854) har Valenciana således anført følgende: »Vi har til hensigt fortsat at samarbejde med Italcementi, Dyckerhoff, Ciments français, Ciments Lafarge og CBR, som vi hidtil har gjort ved at udveksle oplysninger og forsøge at opnå et stabilt og rentabelt marked for hvid cement for alle virksomheder.« I sine konklusioner fra mødet i WCC den 9. maj 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 2, dok. 33.126/2796) har Ciments français på sin side fremhævet følgende: »På grund af vores samarbejde har vi kunnet undgå, at den aggressive prispolitik, man har kunnet konstatere på markedet for grå cement, kommer til at berøre hvid cement, og denne politik må opretholdes ved at øge udvekslingen af oplysninger og bevare kontakten mellem selskaberne.« Endelig blev der anført følgende under mødet i WCC den 26. maj 1988 (den anfægtede beslutning, nr. 41, dok. 33.126/9885, 9886 og 9887): »CBR [bekræfter], at Aalborg [Portland] er til stede overalt på eksportmarkederne og altid med et lavere niveau end vores.«

4598 I øvrigt må det på baggrund af det uddrag af dokument 33.126/2796, der er gengivet i den foregående præmis, og idet der ikke blev ført bevis for det modsatte — hvilket påhvilede de berørte parter — antages, at de virksomheder, der deltog i denne udveksling af oplysninger, og som fortsat var aktive på markedet, tog hensyn til de oplysninger, der var blevet udvekslet med deres konkurrenter, da de traf bestemmelse om deres adfærd på markedet, navnlig da denne udveksling fandt sted regelmæssigt og over en lang periode (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Anic, dommens præmis 118 og 121, og den ovenfor i præmis 155 nævnte dom i sagen Hüls mod Kommissionen, dommens præmis 161 og 162).

4599 CBR har igen påberåbt sig dommen af 27. oktober 1994 i sagen Deere mod Kommissionen (nævnt ovenfor i præmis 420, dommens præmis 51) til støtte for, at ordningen med udveksling af oplysninger, der var blevet indført i WCC-regi, var lovlig. CBR har i den forbindelse bestridt Kommissionens påstand om, at markedet for hvid cement er et oligopolistisk marked.

4600 CBR har imidlertid ikke fremlagt nogen oplysninger til støtte for sin generelle kritik af den beskrivelse af udbuddet på cementmarkedet (navnlig hvid cement), som Kommissionen har foretaget i nr. 12 i den anfægtede beslutning. Under disse omstændigheder kan selskabet ikke

gøre gældende, at der i den ovenfor i præmis 420 nævnte dom af 27. oktober 1994 i sagen Deere mod Kommissionen kan findes støtte for, at ordningen med udveksling af periodiske oplysninger, der var indført i WCC-regi, var lovlig.

4601 CBR har endvidere udtalt, at selskabet ikke forstår, hvordan den samme udveksling af oplysninger i forbindelse med Cembureau kun kunne udgøre en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, for så vidt som udvekslingen af oplysninger havde muliggjort overholdelsen af en konkurrencebegrænsende aftale, og i forbindelse med WCC i sig selv kunne udgøre en overtrædelse.

4602 CBR's argumentation ændrer imidlertid ikke ved den analyse, der er foretaget ovenfor i præmis 4595-4598.

4603 Sammenfattende havde Kommissionen grundlag for at konkludere, at den samarbejdsordning, der påtales i nr. 40 i den anfægtede beslutning, havde til formål »at få kendskab til, hvordan hvert enkelt medlem [agtede] at forholde sig på de forskellige markeder i EF og på eksportmarkederne, og [at der] herigennem [skabtes] solidaritet og gensidige påvirkninger mellem de deltagende virksomheder med det formål at samordne deres forretningsaktiviteter« (den anfægtede beslutning, nr. 62, punkt 1).

Påvirkning af handelen mellem staterne

4604 CBR, Dyckerhoff, Lafarge og Valenciana har gjort gældende, at Kommissionen har kritiseret dem for adfærd, der var helt uden virkning på handelen mellem medlemsstaterne.

4605 CBR har således gjort gældende, at Kommissionen ikke har bevist, at det samarbejde om eksport fra Fællesskabet, som fandt sted i WCC, og som var begrænset til udveksling af generelle oplysninger og anbefalinger med hensyn til priser, som ikke blev fulgt — hvilket Kommissionen har anerkendt (den anfægtede beslutning, nr. 40, punkt 5) — kunne påvirke konkurrencen i Fællesskabet.

4606 Dyckerhoff har påberåbt sig et notat fra Italcementi vedrørende mødet i WCC den 6. og 7. maj 1982 (den anfægtede beslutning, fodnote 185, dok. 33.126/2881) som bevis for, at de påståede konkurrencebegrænsende aftaler og udveksling af oplysninger, som WCC er blevet kritiseret for, ikke skulle have haft en negativ virkning på handelen inden for Fællesskabet. Dette notat viser store udsving i perioden 1980-1982 for den nationale omsætning og eksportomsætningen i de forskellige virksomheder, dokumentet vedrører.

4607 Lafarge har gjort gældende, at udvekslingen af oplysninger om eksport er uden virkning på konkurrencen i Fællesskabet.

4608 Valenciana har gjort gældende, at Kommissionen blot havde opstillet en formodning i nr. 63 i den anfægtede beslutning om, at WCC's aktiviteter havde haft virkning på handelen mellem staterne, uden nærmere at præcisere eller begrunde denne påstand. Selskabet har endvidere bestridt, at handelen inden for Fællesskabet reelt skulle være blevet skadet i forbindelse med WCC's aktiviteter.

4609 Disse fire sagsøgeres argumentation må forkastes.

4610 For det første må det konstateres, at Kommissionen har brugt to punkter i den anfægtede beslutning (nr. 63, punkt 1 og 2) på at forklare, hvad der har fået den til at nå frem til, at dels de to principper om respekt af hjemmemarkederne og afsætning af eksporten, dels ordningen med udveksling af periodiske oplysninger havde påvirket eller i det mindste kunne have påvirket handelen mellem staterne:

»Hjemmemarkedsprincippet og princippet om eksport af overskudsproduktion til tredjelande har til formål at udelukke eller begrænse samhandel mellem medlemsstaterne og har således direkte og mærkbart påvirket samhandelen inden for EF.

Informationsudvekslingen kan påvirke samhandelen mellem medlemsstater i det omfang, hvor den virker til fremme for gennemførelsen af aftaler og samordnet praksis, der har til formål eller til følge at forhindre eller begrænse samhandel med hvid cement mellem EF-landene. Desuden påvirkes samhandelen mellem medlemsstater også af, at hver af de virksomheder, der deltager i informationsudvekslingen, derved tilskyndes til at fastlægge sin pris- og afsætningspolitik i forhold til de andre deltagende producenters, og der er således tale om en mærkbar kunstig påvirkning af de naturlige handelsstrømme mellem medlemsstaterne.«

4611 Den anfægtede beslutning er således ikke mangelfuldt begrundet med hensyn til dette punkt.

4612 Det skal dernæst bemærkes, at når traktatens artikel 85, stk. 1, forbyder aftaler og samordnet praksis, der har til formål eller til følge at begrænse konkurrencen, og som kan påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne, kræves det ikke, at det bevises, at sådanne aftaler eller samordnet praksis faktisk mærkbart har påvirket samhandelen, hvilket i øvrigt i de fleste tilfælde kun vanskeligt ville kunne bevises. Det kræves, at det bevises, at den pågældende aftale eller samordnede praksis kunne have en sådan virkning. Betingelsen om, at handelen mellem

medlemsstater skal være påvirket, er således opfyldt, når det på grundlag af alle retlige og faktiske omstændigheder kan fastslås, at det pågældende kartel med en tilstrækkelig grad af sandsynlighed kan forudses at have en direkte eller indirekte, aktuel eller potentiel indflydelse på samhandelen mellem medlemsstater (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1986 nævnte retspraksis). Under hensyn til selve formålet med WCC (beskyttelse af hjemmemarkederne og afsætning af overskudsproduktionen til eksport til tredjelande) og dens aktiviteter (udveksling af oplysninger) samt til de involverede virksomheders størrelse (de største europæiske producenter af hvid cement) og varigheden af den påtalte praksis (fra 1982 til 1988), havde Kommissionen grundlag for at antage, at WCC's aktiviteter i det mindste kunne påvirke samhandelen mellem staterne mærkbart som anført i den anfægtede beslutning.

4613 I øvrigt påvirkede WCC og dens aktiviteter faktisk samhandelen mellem staterne.

4614 Italcementi besluttede således ikke at eksportere til Tyskland af hensyn til sin »forpligtelse til ikke [der] direkte at genere Dyckerhoff« (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 17) (jf. ovenfor i præmis 4584).

4615 Endvidere har CBR i sit notat med kommentarer til mødet i WCC den 3. oktober 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 3, dok. 33.126/9961) anført følgende:

»De fleste producenter af hvid cement klarer sig godt nok på deres hjemmemarkeder (Italcementi, Ciments français, Dyckerhoff. Deres stilling angribes dog lidt af Aalborg [Portland], via Alsen).

Denne respekt for hjemmemarkederne passer os ikke så godt, fordi den reelt indskrænker vores naturlige marked til Benelux.«

4616 Italcementi's notat fra maj 1982, som Dyckerhoff har påberåbt sig (jf. ovenfor i præmis 4606), er ikke relevant, for så vidt som den handelsmæssige udvikling, det beskriver, vedrører en periode forud for den 6. maj 1982, hvor Kommissionen har lagt til grund, at overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 7 begyndte.

4617 Den fremgår af ovenstående gennemgang (præmis 4531-4616), at de aktiviteter i WCC, der var nævnt i den anfægtede beslutning, havde et konkurrencebegrænsende formål og mærkbart kunne påvirke samhandelen mellem staterne. Det var derfor med rette, at Kommissionen i artikel 7 i den anfægtede beslutning fandt, at de var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1.

Sagsøgernes deltagelse i de i den anfægtede beslutnings artikel 7 omhandlede overtrædelser

4618 Ud over at CBR, Dyckerhoff, Valenciana og Italcementi har bestridt, at der skulle foreligge en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, i forbindelse med WCC's aktiviteter, således som disse er beskrevet i den anfægtede beslutning, har de fremført en række argumenter til bestridelse af, at de skulle have deltaget i overtrædelserne i artikel 7.

4619 CBR har således gjort gældende, at selskabet ikke kan kritiseres for at have overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, forsætligt eller uagtsomt, når det på baggrund af den holdning, Kommissionen havde indtaget i 1972 i »Cimbel-sagen« vedrørende en aftale om eksport, havde en berettiget tro på, at WCC's aktiviteter var lovlige.

4620 Dette argument må forkastes. Som Kommissionen med rette har anført i sit svarskrift i sag T-25/95, blev indgåelsen af Cimbel-aftalen erklæret retsstridig, og der blev pålagt bøde (Kommissionens beslutning 72/474/EØF af 22.12.1972 om en procedure i henhold til EØF-traktatens artikel 85 (sag IV/243, 244, 245 — Cimbel) (JO L 303, s. 24)). Under alle omstændigheder kan CBR, der var stiftende medlem af WCC, og som deltog i de forskellige møder i WCC, hvor hjemmemarkedsprincippet blev nævnt, gentaget eller anvendt, ikke gøre gældende at have haft en påstået berettiget forventning, som Cimbel-sagen skulle have givet selskabet, under påberåbelse af, at det havde al mulig grund til at tro, at WCC's generelle formål og aktiviteter var lovlige. Eftersom aftaler og praksis, der består i at opdele hjemmemarkederne, udtrykkeligt er forbudt i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1, litra c), havde CBR nødvendigvis med fuldt kendskab til omstændighederne deltaget i aktiviteter, med hensyn til hvilke selskabet ikke kunne være uvidende om, at de var ulovlige.

4621 Dyckerhoff har fremhævet den beskedne rolle, selskabet indtog på markedet for hvid cement (2% af verdensmarkedet, 8% af det europæiske marked).

4622 Trods dets beskedne rolle forholdt det sig dog således, at selskabet deltog i møder og ulovlige aktiviteter i WCC, der er godtgjort ved de beviser, Kommissionen har opregnet i nr. 39 og 40 i den anfægtede beslutning.

4623 Dyckerhoff har tillige påberåbt sig omfanget af selskabets eksport (20-40% af dets produktion), hovedsageligt til europæiske stater, til godtgørelse af, at det ikke delte opfattelsen hos de virksomheder, hvorfra de forskellige dokumenter kommer, som Kommissionen har lagt til grund for sin konklusion om, at WCC's grundlæggende princip var hjemmemarkedsprincippet. Så vidt selskabet ved, er hjemmemarkedsprincippet aldrig blevet nævnt under møderne i WCC. Endelig var det af velovervejede grunde, helt selvstændigt og uafhængigt af noget som helst princip om respekt af hjemmemarkederne og af rent økonomiske grunde, at det af hensyn til

konkurrencevilkårene på markedet for dette produkt afholdt sig fra at eksportere til »indflydelsessfærerne« for de andre europæiske producenter af hvid cement på fællesmarkedet.

4624 Disse argumenter må forkastes.

4625 Dyckerhoff var et stiftende medlem af WCC. Som sådant påtog selskabet sig nødvendigvis en forpligtelse til at overholde princippet om beskyttelse af WCC-medlemmernes hjemmemarkeder, der var det grundlæggende princip i denne komité. Under mødet i WCC af 9. maj 1985, som Dyckerhoff deltog i, gentog deltagerne i øvrigt netop, at »respekten for hjemmemarkederne var en ubetinget forudsætning for deltagelse i WCC eller WCPC« (referat af mødet i WCC den 9.5.1985, den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 2, dok. 33.126/2793-2798). Dyckerhoff har ikke fremlagt nogen beviser for, at selskabet under dette møde åbent tog afstand fra dette princip. Herefter findes Kommissionen med rette at have fastslået, at Dyckerhoff havde tilsluttet sig hjemmemarkedsprincippet, der var gældende i WCC (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 1353 nævnte retspraksis).

4626 Dyckerhoff's anbringender om, at selskabet havde eksporteret en stor del af sin produktion af hvid cement til andre europæiske stater, er ikke understøttet af konkrete beviser. Under alle omstændigheder kan — selv under forudsætning af, at Dyckerhoff's adfærd på markedet ikke var i overensstemmelse med det princip, der var aftalt i WCC — et sådant forhold ikke fritage virksomheden for dens fulde ansvar for sin deltagelse i kartellet i den anfægtede beslutnings artikel 7, når den under de møder i WCC, den deltog i, aldrig åbent tog afstand fra dette princip, som den tilsluttede sig ved oprettelsen af WCC (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 958 nævnte dom i sagen Tréfileurope mod Kommissionen, dommens præmis 85, og Rettens domme af 14.5.1998, sag T-310/94, Gruber + Weber mod Kommissionen, Sml. II, s. 1043, præmis 130, sag T-311/94, BPB de Eendracht mod Kommissionen, Sml. II, s. 1129, præmis 203, sag T-317/94, Weig mod Kommissionen, Sml. II, s. 1235, præmis 87, og den ovenfor i præmis 897 nævnte dom i sagen Mayr-Melnhof mod Kommissionen, dommens præmis 135).

4627 Valenciana har bestridt at have deltaget i den ulovlige adfærd i den anfægtede beslutnings artikel 7, idet selskabet har gjort gældende hverken at have vedtaget eller anvendt hjemmemarkedsprincippet.

4628 For det første var der aldrig blevet vedtaget eller nævnt noget princip om respekt af hjemmemarkederne under de møder i WCC, Valenciana havde deltaget i. Valenciana har påpeget, at selskabet ikke var til stede ved otte af de fjorten møder, WCC holdt i den omtvistede periode, og at fraværet skyldtes henholdsvis, at det ikke havde nogen interesse i de udvekslede oplysninger, eller at det ganske enkelt ikke var blevet indbudt til at deltage. Selskabet har anført, at Kommissionen ikke har været i stand til at godtgøre, at det faktisk havde modtaget referaterne af de møder i WCC, det ikke havde deltaget i. Kommissionen kunne derfor ikke lægge til grund, at selskabet havde tilsluttet sig hjemmemarkedsprincippet alene på grundlag af

udtalelser fra andre medlemmer af WCC under disse møder. Valenciana har særligt henvist til et uddrag af CBR's referat af mødet i WCC den 2. oktober 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 4, dok. 33.126/9874 og 9875), hvori der står: »efter SCF [Ciments français]'s opfattelse er Spanien lige så farlig som Aalborg Portland«. Sammenfattende har selskabet anført, at WCC i sig selv kun var et mødested for de europæiske eksportører af hvid cement, hvor der blev udvekslet oplysninger om eksport til tredjelande, og hvor man drøftede spørgsmål med henblik på varetagelse af de europæiske producenters interesser i forbindelse med ulovlig import fra tredjelande. Endelig har selskabet fremhævet, at det ikke var et stiftende medlem af WCC.

4629 Denne argumentation må forkastes.

4630 Det bemærkes, at ifølge referatet af mødet i WCC den 9. maj 1985 var forpligtelsen til at respektere hjemmemarkederne blevet indført som »en ubetinget forudsætning for deltagelse i WCC eller WCPC« (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 2, dok. 33.126/2793-2798). Den omstændighed, at uddraget hidrører fra referatet af et møde, som Valenciana ikke har deltaget i, indebærer ikke, at det mister sin bevismæssige værdi i forhold til den spanske virksomhed. Da det fremgår, at tilslutning til hjemmemarkedsprincippet — og til princippet om afsætning af overskudsproduktionen til eksport til tredjelande efter fælles overenskomst som supplement hertil — var en betingelse for at blive optaget i WCC, og da Valenciana ikke har bestridt at have været medlem heraf, må det konkluderes, at selskabet ved sin tiltrædelse nødvendigvis påtog sig forpligtelsen til at respektere de andre medlemmers hjemmemarkeder.

4631 Hjemmemarkedsprincippet blev tillige nævnt under mødet i WCC den 3. oktober 1985, som Valenciana deltog i. Notatet med kommentarer, som CBR skrev efter mødet, viser i de generelle konklusioner, at »de nuværende medlemmer [...] allesammen [overholder] visse spilleregler«, hvorfor »de fleste producenter af hvid cement klarer sig godt nok på deres hjemmemarkeder« (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 3, dok. 33.126/9958-9961).

4632 Endelig var Valenciana ganske vist ikke til stede under alle møderne i WCC, og Ciments français anførte under mødet den 2. oktober 1986, at »Spanien [var] lige så farlig som Aalborg Portland«, men det fremgår, at Valenciana fortsat deltog i møder i WCC indtil slutningen af den periode, hvor det i den anfægtede beslutnings artikel 7 er lagt til grund, at overtrædelsen fandt sted (jf. referatet af WCC's møde i Rom den 17.12.1987 (den anfægtede beslutning, fodnote 185, dok. 33.126/9888-9891) og referatet af WCC's møde i Baden-Baden af 26.5.1988 (den anfægtede beslutning, nr. 41, dok. 33.126/9885, 9886 og 9887)).

4633 Kommissionen fandt derfor med rette, at Valenciana havde tilsluttet sig de to principper, hjemmemarkedsprincippet og samordnet afsætning af produktionsoverskud ud af Fællesskabet,

fra den 1. januar 1986 til den 26. maj 1988 (artikel 7). I den forbindelse er det irrelevant, om Valenciana — som selskabet har gjort gældende — ikke modtog referaterne af de møder i WCC, det ikke havde deltaget i.

4634 Valenciana har endvidere gjort gældende, at Kommissionen har anlagt en urigtig vurdering, da den (den anfægtede beslutning, nr. 61, punkt 4) anså den samordnede praksis vedrørende respekt af hjemmemarkederne for at være blevet til en aftale (enighed), som ifølge Kommissionen blev indgået under mødet den 21. maj 1984 i WCC, når det dokument, Kommissionen påberåber sig til støtte herfor, vedrører mødet i WCC den 9. maj 1985, som sagsøgeren ikke deltog i.

4635 Det må fastslås, at det af Kommissionen påberåbte dokument ikke er referatet af mødet i WCC den 21. maj 1984, men Ciments français's referat af mødet i WCC den 9. maj 1985 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 2, dok. 33.126/2793-2798), nærmere bestemt det uddrag af sidstnævnte referat, hvori det anføres, at »det blev gentaget, at respekten for hjemmemarkederne var en ubetinget forudsætning for deltagelse i WCC eller WCPC«. Denne faktiske vildfarelse er imidlertid uden betydning. Valenciana deltog i mødet i WCC den 3. oktober 1985, hvor hjemmemarkedsprincippet blev nævnt (jf. notatet med kommentarer, CBR skrev efter mødet, den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 3, dok. 33.126/9958-9961). Da Valenciana ikke har ført noget bevis for, at selskabet under dette møde skulle have udtrykt noget forbehold eller nogen uenighed heri, må det fastslås, at selskabet ved denne lejlighed tiltrådte, hvad der da var blevet en enighed eller en aftale efter traktatens artikel 85, stk. 1, med det formål at beskytte hjemmemarkederne. Under alle omstændigheder kan Valenciana's argumentation ikke dække over, at selskabet, mens det var tilknyttet WCC, anerkendte hjemmemarkedsprincippet og således tiltrådte et ulovligt kartel, som på det tidspunkt, der er lagt til grund som begyndelsestidspunktet for selskabets overtrædelse (1.1.1986, hvor Spanien tiltrådte Fællesskabet), ikke længere havde form af en samordnet praksis, men af en aftale.

4636 For det andet har Valenciana gjort gældende, at selskabet aldrig har deltaget i de gennemførelsesforanstaltninger til hjemmemarkedsprincippet, som Kommissionen har gennemgået i nr. 39, punkt 6-17, i den anfægtede beslutning.

4637 Hvad for det første angår eksklusionen af Aalborg Portland fra WCC, har Valenciana gjort gældende, at selskabet ikke var til stede under nogen af møderne i WCC, hvor der blev undersøgt eller vedtaget gengældelsesforanstaltninger eller sanktioner over for den danske virksomhed (møderne den 4.1.1984, 2.10.1984, 19.6.1986, 24.7.1986 og 2.10.1986). Under henvisning til dokumenterne, der er omtalt i nr. 39, punkt 11, 12 og 13, i den anfægtede beslutning, har selskabet endvidere anført, at visse medlemmer i øvrigt udtrykte ønske om, at det ikke blev sat i forbindelse med disse foranstaltninger. Selskabet har endvidere anført, at selv om det var til stede under møderne den 21. maj 1984 og den 3. oktober 1985, meddelte det herunder kun sin modstand mod en eventuel anmodning fra Aalborg Portland om at blive optaget i WCC på ny. Selskabet har imidlertid anført, at Aalborg Portland aldrig har anmodet

om optagelse på ny. Det har endvidere fremhævet, at de pågældende to møder fandt sted inden Spaniens tiltrædelse af Fællesskabet den 1. januar 1986.

4638 Det er rigtigt, at Valenciana ikke deltog i følgende møder:

— mødet i januar 1984, hvorunder det blev aftalt at stifte den nye WCC, da det ikke længere var muligt at samarbejde med Aalborg Portland (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 7, dok. 33.126/2850, 2851 og 2852)

— mødet den 2. oktober 1984, hvorunder beslutningen om ikke at genoptage Aalborg Portland blev bekræftet (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 9, dok. 33.126/2815, 2816 og 2817)

— mødet den 19. og 20. juni 1986, hvorunder det blev besluttet at holde et arbejdsmøde den 24. juli 1986 særligt for at undersøge, hvilke gengældelsesaktioner der kunne iværksættes over for Aalborg Portland (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 11, dok. 33.126/9914-9920)

— arbejdsmødet den 24. juli 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 12, dok. 33.126/2751-2755 og 9876-9883)

— mødet den 2. oktober 1986, hvorunder medlemmerne af WCC besluttede at reagere individuelt på angrebene fra Aalborg Portland og at afvise Aalborg Portlands anmodning om optagelse i WCPC (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 13, dok. 33.126/9874 og 9875, samt dok. 33.126/2737, 2738 og 2739).

4639 Ikke desto mindre viser en række oplysninger, at Valenciana var involveret i WCC's eksklusion af Aalborg Portland og støttede, at denne beslutning blev truffet.

4640 For det første meddelte Valenciana allerede under mødet i WCC den 13. september 1983, hvor deltagerne konstaterede, at Aalborg Portland havde øget sin produktionskapacitet og sat priserne kraftigt ned i strid med de tilsagn, der blev afgivet på mødet den 31. maj 1983, at under disse omstændigheder ville man ikke længere deltage i WCC-møderne, og Valenciana viste

derved sin misbilligelse af Aalborg Portlands adfærd i strid med de gældende principper i WCC (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 6, dok. 33.126/2855-2858).

4641 Dernæst deltog selskabet i Paris den 13. marts 1984 i det første møde i den nye WCC, hvorunder beslutningen om midlertidigt at udelukke Aalborg Portland fra WCC blev stadfæstet (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 8, dok. 33.126/2842, 2843 og 2844).

4642 Valenciana deltog igen i mødet i WCC den 21. maj 1984, hvorunder det udtrykkeligt bekræftede sit ønske om, at Aalborg Portland ikke blev genoptaget i den nye WCC.

4643 Der anføres således nærmere følgende i referatet af dette møde (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 9, dok. 33.126/2830, 2831 og 2832) under overskriften »1. De seks medlemmers holdning til Aalborg/BC/ABZ«:

»Clemente meddelte de tilstedeværende medlemmer, at han ikke havde modtaget noget officielt svar fra adressaterne for skrivelsen af 19. marts 1984, der var sendt på de seks medlemmers vegne. Hver enkelt medlem af den snævre WCC-komité gav udtryk for, at de ikke ønskede at genoptage Aalborg. VC [Valenciana] er ikke interesseret i at få danskerne optaget i WCC igen, fordi de udnytter de oplysninger, de får, til at træffe deres egne beslutninger. Jo senere de får disse oplysninger, jo bedre er det for os. De skal ikke have det for let. For Boffarul [repræsentanten for Valenciana] er det således klart, at WCC må fortsætte uden Aalborg Portland.«

4644 Endelig bekræftes Valenciana's ønske om ikke at genoptage Aalborg Portland i WCC af notatet med kommentarer, CBR skrev efter mødet i WCC den 3. oktober 1985 i Milano (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 3, dok. 33.126/9958-9961), hvori Valenciana deltog. I dette notat med kommentarer anføres der følgende: »Alle de nuværende medlemmer er imod at genoptage Aalborg, for de har ikke længere tillid til den nuværende danske ledelse.«

4645 Den omstændighed, at alle disse forhold lå forud for den 1. januar 1986, medfører ikke, at de ikke kan inddrages som bevis for, at Valenciana tilsluttede sig den sanktion, der ramte Aalborg Portland, og dermed tiltrådte princippet om beskyttelse af de indenlandske markeder, hvis overholdelse var en betingelse for at tilhøre WCC.

4646 Under alle omstændigheder er Valenciana's argumentation for at benægte at have været involveret i WCC's eksklusion af Aalborg Portland uden betydning for den objektive konstatering ovenfor i præmis 4630, 4631 og 4632 med hensyn til selskabets fortsatte

tilslutning til hjemmemarkedsprincippet og princippet om afsætning af overskudsproduktionen efter fælles overenskomst, der var gældende mellem medlemmerne af WCC.

4647 Hvad for det andet angår eksklusionen af Blue Circle og Alsen-Breitenburg har Valenciana gjort gældende, at det ikke havde kendskab til vedtagelsen af foranstaltninger mod disse to virksomheder i WCC.

4648 Det må i den forbindelse fastslås, at selv om Valenciana ikke var til stede under mødet i WCC i januar 1984, hvor det blev konstateret, at samarbejde med Blue Circle og Alsen-Breitenburg blev usandsynligt, navnlig fordi disse to selskaber havde købt Aalborg Portlands produkter til levering til deres udenlandske kunder (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 14, dok. 33.126/2850, 2851 og 2852), fremgår det af referatet af mødet i WCC den 19. og 20. juni 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 11, dok. 33.126/9914-9920), at Valenciana havde modsat sig Blue Circle's mulige tilbagevenden til WCC under mødet i Milano den 3. oktober 1985, som selskabet havde deltaget i (dok. 33.126/2781-2784), og at der var blevet taget hensyn til dets holdning under mødet den 19. og 20. juni 1986, idet man afviste, at Blue Circle kunne vende tilbage.

4649 Under alle omstændigheder er Valenciana's argumentation for at benægte at have været involveret i foranstaltningerne til eksklusion af Blue Circle og Alsen-Breitenburg fra WCC uden betydning for de objektive konstateringer ovenfor i præmis 4630, 4631 og 4632 med hensyn til selskabets fortsatte tilslutning til hjemmemarkedsprincippet og princippet om afsætning af overskudsproduktionen efter fælles overenskomst, der var gældende mellem medlemmerne af WCC.

4650 Hvad for det tredje angår forholdet mellem Blue Circle og Lafarge har Valenciana påberåbt sig, at selskabet ikke var til stede under mødet i WCC den 2. oktober 1984, hvor dette forhold blev nævnt.

4651 Det bemærkes, at Valenciana faktisk ikke deltog i det møde i WCC, hvor forholdet mellem Blue Circle og Lafarge blev nævnt. Dette er dog ikke i sig selv grund til at drage i tvivl, at selskabet som påvist deltog i aftalen og den samordnede praksis i den anfægtede beslutnings artikel 7 i forbindelse med hjemmemarkedsprincippet og princippet om afsætning af overskudsproduktion til eksport til tredjelande. Da Kommissionen nævnte tilfældet vedrørende forholdet mellem Blue Circle og Lafarge, var det ikke for at bevise, at samtlige medlemmer af WCC havde været impliceret i Lafarge's beslutning om at overholde de gældende regler i WCC i selskabets forhold til Blue Circle, men for at illustrere den konkrete anvendelse af hjemmemarkedsprincippet, der var vedtaget i WCC, nemlig i forholdet mellem Blue Circle og Lafarge.

4652 Hvad for det fjerde angår forholdet mellem Italcementi og Dyckerhoff har Valenciana benægtet overhovedet at have være indblandet i dette tilfælde af hjemmemarkedsprincippet og har fremhævet, at Kommissionens bevis kun har støtte i Italcementi's notat af 23. december 1987, og at Valenciana ikke havde nogen særlig forbindelse til denne virksomhed.

4653 Det må imidlertid igen konstateres, at da Kommissionen nævnte tilfældet vedrørende forholdet mellem Italcementi og Dyckerhoff, var det ikke for at bevise, at samtlige medlemmer af WCC havde været impliceret i Italcementi's forpligtelse til ikke at genere Dyckerhoff i Tyskland. Det var kun for at illustrere den konkrete anvendelse af hjemmemarkedsprincippet, der var vedtaget i WCC. Herefter er Valenciana's argumentation for at benægte overhovedet at have været involveret i Italcementi-Dyckerhoff-»sagen« som beskrevet i nr. 39, punkt 17, i den anfægtede beslutning uden betydning for de objektive konstateringer ovenfor i præmis 4630, 4631 og 4632 med hensyn til selskabets fortsatte tilslutning til hjemmemarkedsprincippet og princippet om afsætning af overskudsproduktionen efter fælles overenskomst, der var gældende mellem medlemmerne af WCC.

4654 For det tredje har Valenciana bestridt at have deltaget i en udveksling af oplysninger i WCC, der havde til formål at skabe solidaritet mellem medlemmerne af WCC. Selskabet har således bemærket, at visse medlemmer ikke havde den samme tillid til det som til de andre medlemmer (CBR's notat af 24.7.1986, dok. 33.126/9884).

4655 Det må imidlertid konstateres, at mistilliden hos medlemmerne af WCC over for Valenciana navnlig skyldtes holdningen til selskabets repræsentanter (dvs. Boffarul og Manglano), der i WCC blev anset for lidet troværdige, og at det hang sammen med, at »spanierne ikke var folk, der let gav udtryk for deres mening eller gav deres ord« (jf. dok. 33.126/9882, nævnt i den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 12). Den manglende tillid til Valenciana blev hovedsageligt udtrykt under de drøftelser, der fandt sted under WCC's særlige arbejdsmøde den 24. juli 1986 om mulige forsvarsstrategier over for Aalborg Portland (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 12). Det fremgår imidlertid ikke af de dokumenter, der er fremlagt for Retten, at der heller ikke var tillid til kvaliteten af de oplysninger, Valenciana fremlagde under møderne i WCC.

4656 Af Valenciana's telex til Italcementi af 17. januar 1984 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 7, dok. 33.126/2854) fremgår det, at Valenciana havde til hensigt fortsat sammen med de øvrige medlemmer af WCC at deltage i ordningen med udveksling af oplysninger, der var indført i WCC.

4657 Under alle omstændigheder har Valenciana ikke bestridt, at selskabet i perioden, hvor det i den anfægtede beslutnings artikel 7 er lagt til grund, at selskabets overtrædelse fandt sted, periodisk videregav og modtog oplysninger om en række emner, der indgik i samarbejdet i WCC.

4658 Kommissionen gik derfor med rette ud fra, at Valenciana havde deltaget i den fastsatte samordnede praksis vedrørende udveksling af oplysninger, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 7.

4659 Kommissionen havde derfor grundlag for at fastslå, at Valenciana havde deltaget i de forskellige overtrædelser i artikel 7 i forbindelse med WCC. Der skal dog ved prøvelsen af lovligheden af artikel 10 om de bøder, der er pålagt på grund af overtrædelserne i artikel 7, foretages en undersøgelse af Valenciana's subsidiære argumentation om, at selskabet kun i mindre grad skulle være impliceret i overtrædelserne i denne artikel (jf. nedenfor i præmis 4992 og 4997-5004).

4660 Italcementi har forsøgt at fralægge sig ansvar under henvisning til selskabets ringe interesse i eksport af hvid cement inden for Fællesskabet. Selskabet har endvidere anført, at det ikke havde nogen særlig interesse i beskytte sig mod eventuel import til Italien.

4661 Dette argument må forkastes.

4662 Italcementi var et stiftende medlem af WCC, der var »en klub bestående af europæiske virksomheder, der producere[de] og eksportere[de] hvid cement« (den anfægtede beslutning, nr. 38, punkt 1, dok. 33.126/4454, 4466, 4467 og 9962-9966). Dette modbeviser anbringendet om, at selskabet ikke havde nogen interesse i handelen med hvid cement inden for Fællesskabet.

4663 Af Italcementi's interne notat af 23. december 1987 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 17, dok. 33.126/3370-3375) fremgår det endvidere, at selskabet havde interesse i visse markeder i Fællesskabet, særligt i Tyskland, hvor det dog havde forpligtet sig til ikke direkte at genere Dyckerhoff, i overensstemmelse med princippet om respekt af WCC-medlemmernes hjemmemarkeder (jf. ovenfor i præmis 4584).

4664 Endelig fremgår det af den dokumentation, Kommissionen har fremlagt i den anfægtede beslutning, at Italcementi deltog i de forskellige møder i WCC, hvor princippet om respekt af hjemmemarkederne og afsætning af eksporten til tredjelande blev aftalt og gentaget. Italcementi har selv i sit referat af mødet i WCC den 2. oktober 1986 fremhævet, at »Leboeuf [...] havde benyttet sig af lejligheden til at slå fast, at man måtte respektere hjemmemarkederne« (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 4, dok. 33.126/2737, 2738 og 2739). Italcementi har ikke fremlagt nogen beviser for, at selskabet åbent havde taget afstand fra det konkurrencebegrænsende formål, der lå bag WCC. Det har heller ikke fremlagt beviser for, at samarbejdet i WCC ikke påvirkede dets adfærd på markedet. Kommissionen havde derfor grundlag for at fastslå, at Italcementi havde demonstreret sin tilslutning og støtte til de forskellige ulovlige

aftaler og former for praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 7 (jf. den ovenfor i henholdsvis præmis 1353 og præmis 1671 nævnte retspraksis).

4665 Italcementi har endvidere anført, at selskabet ikke havde lagt nogen særlige bestræbelser i at behandle Aalborg Portland-problemet, og at det endog havde modsat sig eksklusionen af Aalborg Portland fra WCPC, hvilket den skrivelse, selskabets repræsentant sendte til Aalborg Portlands salgschef den 11. august 1986 (dok. 33.126/2756), beviser.

4666 Det dokument, Italcementi har fremlagt, viser imidlertid højst, at selskabet ikke gik ind for at ekskludere Aalborg Portland fra WCPC, hvilket dels bekræftes af uddraget af CBR's referat af mødet i WCC den 24. juli 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 12, dok. 33.126/9883), hvoraf fremgår, at »med hensyn til spørgsmålet om danskernes og Blue Circle's tilknytning til WCPC anførte Clemente [Italcementi] nærmere, at hans selskab ikke går ind for at ekskludere dem, men dog vil slutte op om flertalsbeslutningen«, dels af Italcementi's referat af mødet i WCC den 2. oktober 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 4, dok. 33.126/2737, 2738 og 2739).

4667 Disse forskellige dokumenter indeholder imidlertid ikke Italcementi's stillingtagen til eksklusionen af Aalborg Portland fra WCC.

4668 Tværtimod fremgår det af den af Kommissionen nævnte dokumentation i nr. 39, litra a), i den anfægtede beslutning, at Italcementi deltog i de forskellige møder i WCC i 1983 og 1984, hvor medlemmerne af WCC besluttede midlertidigt og siden endeligt at ekskludere Aalborg Portland af WCC, samt i de møder i WCC i 1986, hvor der blev undersøgt visse gengældelsesforanstaltninger over for Aalborg Portland. Heriblandt skal nævnes uddraget af referatet af mødet i WCC den 21. maj 1984 (nævnt i den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 9, dok. 33.126/2830, 2831 og 2832), der med følgende ord gengiver den stilling, Clemente indtog som repræsentant for Italcementi i WCC: »Clemente er helt enig med de tilstedeværende medlemmer og er også selv af den opfattelse, at det ikke vil være hensigtsmæssigt at optage Aalborg Portland i WCC igen.«

4669 Italcementi var således fuldt ud involveret i de beslutninger, WCC traf over for Aalborg Portland. Under alle omstændigheder kan selskabets argumentation med hensyn hertil ikke medføre, at der må ses bort fra de objektive konstateringer, der er foretaget ovenfor i præmis 4662, 4663 og 4664 med hensyn til selskabets fortsatte tilslutning til hjemmemarkedsprincippet og princippet om afsætning af overskudsproduktionen til tredjelande efter fælles overenskomst, der var gældende mellem medlemmerne af WCC.

Forældelse af de faktiske forhold, der ligger til grund for den anfægtede beslutnings artikel 7

4670 Dyckerhoff har gjort gældende, at da beslutningen om at indlede en kontrolundersøgelse var blevet meddelt i april 1989, må det i medfør af artikel 1, stk. 1, litra b), i forordning nr. 2988/74 (jf. ovenfor i præmis 1964) fastslås, at forholdene forud for den 20. april 1984 er forældede.

4671 Italcementi har anført, at Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 7 navnlig har gjort gældende, at medlemmerne af WCC deltog i en samordnet praksis og en aftale om at respektere hjemmemarkederne. Selskabet har af Kommissionens fremlæggelse af de faktiske omstændigheder i nr. 39 i den anfægtede beslutning udledt, at de aktiviteter, der udfoldedes af medlemmerne af den gamle WCC, udgjorde den konstaterede samordnede praksis, mens medlemmerne af den nye WCC udøvede deres aktiviteter på grundlag af den påtalte aftale. Ifølge selskabet er der tale om to helt adskilte overtrædelser, som Kommissionen ikke kunne anse for en samlet og kontinuerlig overtrædelse (den anfægtede beslutning, nr. 61, punkt 4). Det må derfor konstateres, at forholdene vedrørende den gamle WCC, dvs. forholdene før januar 1984, er forældede i medfør af artikel 1 i forordning nr. 2988/74.

4672 Disse argumenter må forkastes.

4673 I modsætning til, hvad der er gjort gældende af Italcementi, har Kommissionen aldrig været af den opfattelse, at den samordnede praksis vedrørende hjemmemarkedsprincippet skulle være blevet til en aftale, da den nye WCC afløste den gamle i januar 1984. I den anfægtede beslutning har Kommissionen tidsfæstet overgangen fra samordnet praksis til aftale til mødet i WCC, hvor medlemmerne gentog, at overholdelsen af hjemmemarkedsprincippet var en »ubetinget forudsætning« for deltagelse i WCC og WCPC (jf. den anfægtede beslutning, nr. 61, punkt 4, og nr. 39, punkt 2, dok. 33.126/2793-2798).

4674 Det fremgår af den dokumentation, Kommissionen har fremlagt i nr. 38-41 i den anfægtede beslutning, at alle de faktiske forhold, der var henført under en samordnet praksis og siden under en aftale, indgik i en gentagen overtrædelse som omhandlet i artikel 1, stk. 2, i forordning nr. 2988/74, og at denne gentagne overtrædelse i hele overtrædelsesperioden, der er lagt til grund for den anfægtede beslutnings artikel 7, havde det samme konkurrencebegrænsende formål, nemlig overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og princippet om afsætning af overskudsproduktionen ud af Fællesskabet. Det ovenfor i foregående præmis citerede uddrag af referatet af mødet i WCC den 9. maj 1985, på grundlag af hvilket Kommissionen har konkluderet, at den samordnede praksis blev til en aftale, beviser utvetydigt, at både den samordnede praksis inden denne dato og enigheden derefter havde det samme konkurrencebegrænsende formål. Selv om Kommissionen først anså denne enighed for at være en samordnet praksis og siden for at være en aftale, forholdt det sig dog stadig sådan, at de overtrædelser, der var konstateret i den anfægtede beslutnings artikel 7, fortsat blev begået fra den 6. maj 1982 til den 26. maj 1988, og at deres forældelsesfrist i medfør af artikel 1, stk. 2, i forordning nr. 2988/74 begyndte at løbe den 26. maj 1988, hvorfor forholdene ikke var forældede på det tidspunkt, hvor Kommissionens kontrolundersøgelser blev indledt i april 1989.

Aktindsigt

4675 Hverken Valenciana eller Italcementi har gjort gældende, at de ikke under den administrative procedure har fået adgang til de belastende oplysninger, der er nævnt i nr. 38-41 i den anfægtede beslutning, i forbindelse med de overtrædelser, der er konstateret i artikel 7. De anbringender, Dyckerhoff har fremført herom, er blevet forkastet (jf. ovenfor i præmis 4573, 4575, 4576, 4579, 4582 og 4583).

4676 Med hensyn til de diskulperende oplysninger har Valenciana og Italcementi fremsat en række bemærkninger på grundlag af de dokumenter, de har fået adgang til efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 vedrørende aktindsigt (jf. ovenfor i præmis 164 og 168).

4677 I sit indlæg af 10. februar 1997 har Valenciana henvist til statistikkerne fra SFIC vedrørende fransk import af cement i året 1985 (dok. 33.126/14956-14962), hvoraf det skulle fremgå, at de spanske producenter eksporterede 36 t hvid cement til det franske marked i 1985. Disse statistikker viser, at de tyske, italienske og britiske virksomheder gjorde det samme. Endvidere fremgår det af SFIC's statistikker over fransk import af cement for 1987 (dok. 33.126/14964), at Tyskland, Italien, Det Forenede Kongerige og Nederlandene ligeledes eksporterede hvid cement til det franske marked i 1987. Disse dokumenter, der alle viser, at der fandt en vis eksport af hvid cement sted til landene i Fællesskabet, beviser således, at WCC ikke havde til formål at beskytte medlemmernes hjemmemarkeder.

4678 Det bemærkes imidlertid, at Kommissionen i meddelelsen af klagepunkter (nr. 21, 22 og 23 samt 63, 64 og 65) og i den anfægtede beslutning (nr. 38-41 og 61, 62 og 63) ikke støttede sig på statistiske oplysninger, som beviste, at der ikke var nogen videre samhandel med hvid cement mellem medlemsstaterne i Fællesskabet, men på direkte dokumentbeviser til godtgørelse af de i den anfægtede beslutnings artikel 7 konstaterede overtrædelser og — navnlig Valenciana's — deltagelse i disse overtrædelser.

4679 Kommissionen har i øvrigt på intet sted i meddelelsen af klagepunkter eller den anfægtede beslutning gjort gældende, at de overtrædelser, der er begået inden for rammerne af WCC, var til hinder for enhver eksport af hvid cement i Fællesskabet. Den konstaterede kun, at WCC's formål var at beskytte hjemmemarkederne.

4680 De dokumenter fra SFIC, som Valenciana fik adgang til efter foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996, kan således ikke kaste et andet lys over de skriftlige beviser, Kommissionen havde lagt til grund, da den fastslog ikke alene, at der forelå de i den anfægtede beslutnings artikel 7 nævnte overtrædelser, men også, at Valenciana skulle have deltaget heri. De viser kun, at der fandt eksport af hvid cement sted i Fællesskabet, men nævner

ikke, hvilke virksomheder der stod bag denne eksport. Hvad særligt angår Valenciana's deltagelse i overtrædelserne, der er konstateret i WCC, viser dokumenterne fra SFIC vedrørende 1985 (dok. 33.126/14956-14962), at der blev importeret 36 t hvid cement fra Spanien. Valenciana har imidlertid ikke fremlagt noget bevis for, at der skulle være tale om selskabets egen eksport. Endvidere nævnes der i SFIC's dokument for 1987 (dok. 33.126/14964) endda ikke længere nogen spansk eksport til Frankrig.

4681 Under disse omstændigheder findes SFIC's statistiske oplysninger om fransk cementimport for 1985 og 1987 ikke at kunne have været anvendt af Valenciana i forbindelse med selskabets imødegåelse af det klagepunkt, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 7.

4682 I sit indlæg af 22. december 1997 har Valenciana igen henvist til et internt notat fra Ciments français (dok. 33.126/4464 og 4465). Notatet bekræfter ifølge selskabet, at det ikke har anvendt noget princip om overholdelse af hjemmemarkederne. For det første fremgår det af dette notat, at Valenciana eksporterede hvid cement til fællesmarkedet. For det andet viser det, at Valenciana begyndte at deltage i arbejdet i WCC, da medlemmerne af WCC allerede havde besluttet at ekskludere Alsen-Breitenburg, Aalborg Portland og Blue Circle. Valenciana havde således ikke deltaget i nogen af de pågældende handlinger, hvorom Kommissionen (den anfægtede beslutning, nr. 61, punkt 3) konkluderede: »Der er skredet hårdt ind over for brud på dette princip.«

4683 Det må konstateres, at der i notatet med hensyn til Valenciana anføres »kapacitet på 500 KT« og om Spanien »350-400 KT«, idet der nævnes et »indre marked«. Der er imidlertid intet grundlag for at konkludere, at den anden angivelse vedrører Valenciana's eksport til landene i Fællesskabet. Endvidere kunne de bemærkninger, som Valenciana kunne være fremkommet med under den administrative procedure på grundlag af dokumenterne 33.126/4464 og 4465 for at bestride at have deltaget i foranstaltninger til eksklusion af Aalborg Portland, Blue Circle og Alsen Breitenburg fra WCC, ikke have medført, at der måtte ses bort fra de objektive konstateringer, der er foretaget ovenfor i præmis 4639-4643 og 4648, og som indebærer, at Valenciana var impliceret i disse foranstaltninger. Under alle omstændigheder kan de oplysninger, der nu er fremlagt af Valenciana, ikke kaste et nyt lys over de direkte dokumentbeviser (jf. ovenfor i præmis 4630, 4631 og 4632), der godtgør, at Valenciana på markedet for hvid cement tiltrådte hjemmemarkedsprincippet og princippet om afsætning af produktionsoverskud i den anfægtede beslutnings artikel 7. Tværtimod bekræfter det interne notat fra Ciments français (dok. 33.126/4464 og 4465), der er blevet fremført af Valenciana, kun, hvad Kommissionen har konstateret i meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning, idet det deri anføres, at det var WCC's princip at »eksportere overskudsproduktionen« og »ikke røre hjemmemarkederne«. Notatet bekræfter endvidere, at Valenciana deltog i møderne i WCC: »Teoretisk er Manglano chefen — i realiteten er det Boffarul.«

4684 Det følger heraf, at det interne notat fra Ciments français (dok. 33.126/4464 og 4465) ikke kunne have været anvendt af Valenciana i forbindelse med selskabets imødegåelse af de klagepunkter, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 7.

4685 Endelig har Valenciana i sit processkrift af 22. december 1997 henvist til et internt notat af 4. maj 1987 fra CBR (dok. 33.126/10209, 10120 og 10211). Det fremgår heraf, at selskabet eksporterede hvid cement til fællesmarkedet. Efter selskabets opfattelse er dette således et bevis for, at det aldrig har anvendt hjemmemarkedsprincippet på markedet for hvid cement.

4686 Det må imidlertid fastslås, at det i det pågældende notat kun nævnes, at »Valenciana og Aalborg Portland forsat producerer mængder, som de eksporterer som løs cement«. Det anføres ikke nærmere, at denne eksport gik til europæiske markeder og særligt de øvrige WCC-medlemmers markeder. Under alle omstændigheder kunne de bemærkninger, som Valenciana kunne have fremsat på grundlag af dette notat, ikke have kastet et andet lys over de direkte dokumentbeviser, Kommissionen med rette henviste til, da den i den anfægtede beslutnings artikel 7 fastslog, at den spanske virksomhed havde tiltrådt hjemmemarkedsprincippet, der var gældende mellem medlemmerne af WCC.

4687 I sit indlæg af 26. november 1997 har Italcementi påberåbt sig en række dokumenter fra CBR, der viser, at dette selskab afsatte sin produktion af hvid cement i andre lande i Fællesskabet (dok. 33.126/8519 ff. (citat), navnlig 8540, 8969, 8970, 8424, 8425 og 8431). Andre dokumenter (dok. 33.126/6938 og 6943 og dok. 33.322/2017) beviser, at man som middel mod import af hvid cement fra andre lande i Fællesskabet påtænkte at øve repressalier eller bruge andre umiddelbare virkemidler, men i intet tilfælde at henholde sig til et sådant princip om respekt af hjemmemarkederne. På grundlag af disse dokumenter bestrider Italcementi således, at der skulle være et hjemmemarkedsprincip inden for handelen med hvid cement, eller i det mindste, at det skulle været blevet overholdt effektivt.

4688 Det bemærkes, at en række dokumenter påberåbt af Italcementi (dok. 33.126/8519 og 8540 og dok. 33.322/2017) vedrører faktiske omstændigheder, der ligger efter den overtrædelsesperiode (maj 1982 til maj 1988), Kommissionen har lagt til grund i den anfægtede beslutning. Disse dokumenter er således uden relevans for så vidt angår de klagepunkter, der er rettet mod Italcementi i WCC-regi.

4689 Under alle omstændigheder kunne de bemærkninger, som Italcementi kunne have fremsat på grundlag af de dokumenter, selskabet har påberåbt sig, hvis det havde fået adgang hertil under den administrative procedure, ikke have kastet et andet lys over alle de direkte dokumentbeviser, Kommissionen lagde til grund, da den fastslog, at der forelå et princip om respekt af WCC-medlemmernes hjemmemarkeder, heriblandt Italcementi's, og at dette princip var blevet anvendt i et vist antal enkeltsager (meddelelse af klagepunkter, nr. 21, 22 og 23, 63 og 64, og den anfægtede beslutning, nr. 38, 39 og 40 samt 61, 62 og 63).

4690 Endelig har Kommissionen aldrig gjort gældende, at hjemmemarkedsprincippet, der var gældende mellem medlemmerne af WCC på markedet for hvid cement, var til hinder for enhver samhandel med hvid cement, selv mellem WCC-medlemmernes hjemmemarkeder. Kommissionen har pålagt WCC ansvar for dens konkurrencebegrænsende formål (den anfægtede beslutning, nr. 61, punkt 1) og endvidere anført, at den havde direkte beviser for, at princippet var blevet anvendt ved forskellige lejligheder, og at der var blevet skredet ind over for visse medlemmer af WCC, der havde tilsidesat princippet (den anfægtede beslutning, nr. 61, punkt 3).

4691 Det kan derfor konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Valenciana's og Italcementi's bemærkninger, der er gennemgået ovenfor i præmis 4676-4690, ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald. Disse sagsøgere har således ikke med hensyn hertil godtgjort, at deres ret til kontradiktion skulle være blevet tilsidesat under den administrative procedure.

Sammenfatning

4692 Under hensyn til ovenstående (jf. ovenfor i præmis 4519-4691) findes Kommissionen at have haft grundlag for i den anfægtede beslutnings artikel 7 at fastslå, at »[Italcementi], [Dyckerhoff], [Lafarge], [Ciments français], [CBR] fra den 6. maj 1982 til den 26. maj 1988 og [Valenciana] fra den 1. januar 1986 til den 26. maj 1988 [havde] overtrådt EF-traktatens artikel 85, stk. 1, ved — inden for rammerne af WCC — at have deltaget i samordnet praksis og i en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet samt i en [fortsat] samordnet praksis om afsætning af produktionsoverskud til eksport til tredjelande, i en [fortsat] samordnet praksis vedrørende udveksling af individualiserede oplysninger om de enkelte virksomheders produktionskapacitet, produktion, internt salg og eksport, interne priser for hvid cement og for grå cement samt for eksport«.

4693 De gennemgåede anbringender må derfor forkastes i deres helhed.

XIV — *Anbringendet om, at det påbud, der er givet i den anfægtede beslutnings artikel 8, er ulovligt*

4694 I den anfægtede beslutnings artikel 8 har Kommissionen pålagt »de i artikel 1-7 nævnte virksomheder [...] straks [at bringe] de i samme artikler omhandlede overtrædelser til ophør (hvis det ikke allerede er sket) og [...] for fremtiden hvad angår markederne for grå cement og hvid cement [at] afstå fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, der kan have samme eller lignende formål, ligesom de også skal afstå fra udveksling af fortrolige forretningsoplysninger, der tager sigte på at kontrollere gennemførelsen af enhver udtrykkelig eller stiltiende aftale eller enhver samordnet praksis vedrørende opdeling af markederne inden for EF«.

4695 Lovligheden af dette påbud er blevet anfægtet af FIC (sag T-30/95) som et anbringende om, at der foreligger en faktisk vildfarelse og en forkert retsanvendelse, af Aalborg Portland (sag T-44/95) som et anbringende om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og af Halkis (sag T-104/95) som et anbringende om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190.

4696 FIC har nedlagt påstand om, at det fastslås, at påbuddet ikke vedrører sammenslutningen, og at det ikke er til hinder for, at der udveksles statistikker med Cembureau. Dette må efter FIC's opfattelse være en følge af, at Kommissionen implicit har erkendt, at sammenslutningerne ikke har begået selvstændige overtrædelser, hvilket taler imod, at Kommissionen har anset dem for ansvarlige for de i den anfægtede beslutning omhandlede overtrædelser og pålagt dem en særskilt bøde. Hvis det derimod må lægges til grund, at artikel 8 vedrører FIC, må denne bestemmelse annulleres, idet der ikke er givet nogen begrundelse herfor. Kommissionen har således ikke redegjort for grundene til, at sammenslutningen må anses for en »virksomhed«.

4697 FIC har understreget, at påbuddet retter sig direkte mod Cembureau's og dermed branchesammenslutningernes statistiske virksomhed og i fremtiden vil kunne være til hinder herfor, men Kommissionen har ikke redegjort for grundene til, at den har forbudt disse aktiviteter, som er i overensstemmelse med praksis i Kommissionens beslutninger og retspraksis på området.

4698 Det må fastslås, at påbuddet i den anfægtede beslutnings artikel 8 ikke er rettet mod branchesammenslutningerne, som heller ikke er omhandlet i betragtningerne vedrørende dette påbud (nr. 64). Dette ændrer imidlertid ikke ved den vurdering, der er foretaget ovenfor i præmis 1343-1372, 1400, 1401, 1458-1755, 4063, 4064 og 4065 af spørgsmålet om, hvorvidt Kommissionen med rette kunne anse FIC for at have deltaget i de overtrædelser, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1 og artikel 2, stk. 1 og 2.

4699 Endvidere bemærkes, at den anfægtede beslutnings artikel 8, således som Kommissionen har bekræftet under den skriftlige procedure i sag T-30/95, ikke er til hinder for udveksling af statistiske oplysninger mellem de sammenslutninger, der er medlemmer af Cembureau, og mellem disse sammenslutninger og Cembureau, for så vidt som udvekslingen af statistiske oplysninger ikke tager sigte på at lette kontrollen med og/eller gennemførelsen af aftaler og samordnet praksis, der har samme eller lignende formål som de i den anfægtede beslutning omhandlede overtrædelser.

4700 Aalborg Portland har anført, at forbuddet i den anfægtede beslutnings artikel 8 har et så generelt teoretisk indhold, at det ikke egner sig til en formel beslutning i henhold til forordning nr. 17 (jf. ovenfor i præmis 2). Ifølge Aalborg Portland er det umuligt for selskabet at efterkomme påbuddet, da det savner anvisning på, hvorledes det skal udtræde af en aftale, det ikke er part i. Halkis har anført, at det ikke kan pålægges selskabet at ophøre med overtrædelser, det aldrig har begået.

4701 Det bemærkes hertil, at Kommissionen, når den konstaterer, at der foreligger en overtrædelse af bl.a. traktatens artikel 85, stk. 1, i henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 ved en beslutning kan pålægge de deltagende virksomheder at bringe den konstaterede overtrædelse til ophør.

4702 I nr. 64 i den anfægtede beslutning henvises udtrykkeligt til denne bestemmelse i forordning nr. 17.

4703 Herudover anføres:

»Virksomhederne har for hovedpartens vedkommende benægtet eksistensen af de fleste overtrædelser af artikel 85, stk. 1. Selv om et ret begrænset antal virksomheder har meddelt Kommissionen, at de havde truffet foranstaltninger med henblik på at forbyde deres personale at deltage i møder eller at have kontakter med repræsentanter for andre virksomheder vedrørende forretningsmæssige spørgsmål, er Kommissionen ikke overbevist om, at de overtrædelser, der er anført under nr. 45, 46 og 47, 49, 50, 53, 55, 56, 61 og 62, nogensinde reelt er blevet bragt til ophør. Kommissionen er heller ikke overbevist om, at den samordnede praksis inden for EPC ikke fortsætter inden for rammerne af det nye CDICT-udvalg.

Derfor må Kommissionen ikke alene konstatere, at der er blevet begået overtrædelser, men også pålægge virksomhederne at bringe dem til ophør.«

4704 Anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 kan ikke alene omfatte forbud mod at fortsætte med visse handlinger eller at opretholde en vis praksis eller situation, der er fundet ulovlig, men tillige mod at udvise en tilsvarende praksis for fremtiden (jf. bl.a den ovenfor i præmis 734 nævnte »PVC-dom«, dommens præmis 1249).

4705 Endvidere bemærkes, at i det omfang, anvendelsen af artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17 skal ske under hensyn til arten af den konstaterede overtrædelse, har Kommissionen endvidere beføjelse til at præcisere omfanget af de forpligtelser, der påhviler de berørte virksomheder med henblik på at bringe overtrædelsen til ophør. De byrder, som pålægges virksomhederne, må imidlertid ikke overskride grænserne for, hvad der er rimeligt og nødvendigt for at opfylde det tilsigtede mål, nemlig at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes (Domstolens dom af 6.4.1995, forenede sager C-241/91 P og C-242/91 P, RTE og ITP mod Kommissionen, Sml. I, s. 743, præmis 93, og den ovenfor i præmis 734 nævnte »PVC-dom«, dommens præmis 1250).

4706 I den anfægtede beslutnings artikel 8 har Kommissionen pålagt de i artikel 1-7 nævnte virksomheder straks at bringe de i disse artikler fastslåede overtrædelser til ophør. Endvidere

har Kommissionen pålagt virksomhederne for fremtiden hvad angår markederne for grå cement og hvid cement at afstå fra enhver form for aftale eller samordnet praksis, der kan have samme eller lignende formål, ligesom de også skal afstå fra udveksling af fortrolige forretningsoplysninger, der tager sigte på at kontrollere gennemførelsen af enhver udtrykkelig eller stiltiende aftale eller enhver samordnet praksis vedrørende opdeling af markederne inden for EF.

4707 Sådanne påbud falder klart inden for de beføjelser, der er tillagt Kommissionen i henhold til artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17.

4708 Kommissionen har således med rette fastslået, at der på markederne for grå cement og hvid cement fandtes en generel aftale om hjemmemarkedsprincippet og en række foranstaltninger, som skulle sikre anvendelsen af denne aftale, herunder udveksling af fortrolige forretningsoplysninger.

4709 Hvad særligt angår Aalborg Portland har Kommissionen med føje fastslået, at selskabet deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede Cembureau-aftale og i de gennemførelsesforanstaltninger hertil, som er omhandlet i artikel 2, stk. 1 og 2 (lejlighedsvis og regelmæssig udveksling af prisoplysninger), og i artikel 4, stk. 1 og stk. 3, litra a) (aftalen om oprettelse af ETF og den samordnede praksis, der gik ud på, at Calcestruzzi ikke længere skulle være kunde hos de græske producenter). Med hensyn til Halkis har Kommissionen med føje fastslået, at selskabet deltog i Cembureau-aftalen og i den samordnede praksis inden for EPC, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 6.

4710 De byrder, der er pålagt Aalborg Portland og Halkis ved den anfægtede beslutnings artikel 8, findes herefter ikke at overskride grænserne for, hvad der er rimeligt og nødvendigt for at sikre, at de regler, som er blevet tilsidesat, overholdes.

4711 Aalborg Portlands og Halkis's argumenter må derfor forkastes.

4712 Det følger af det anførte, at Kommissionen ikke har overskredet de beføjelser, der er tillagt den ved artikel 3, stk. 1, i forordning nr. 17, ved at vedtage den anfægtede beslutnings artikel 8.

4713 Anbringendet om, at påbuddet er ulovligt, kan derfor ikke tages til følge.

De subsidiære påstande om ophævelse eller nedsættelse af bøderne

4714 De bøder, Kommissionen har pålagt adressaterne for den anfægtede beslutning, er fastsat i beslutningens artikel 9 og 10:

— I artikel 9 er fastsat de bøder, der blev pålagt de pågældende »virksomheder og virksomhedssammenslutninger [...] for den i artikel 1 konstaterede overtrædelse, som navnlig blev iværksat ved den i artikel 2, 3, 4, 5 og 6 beskrevne adfærd«, dvs. bøderne for overtrædelsen på markedet for grå cement i forbindelse med Cembureau-aftalen.

— I artikel 10 er fastsat de bøder, der blev pålagt de pågældende »virksomheder [...] for den i artikel 7 konstaterede overtrædelse«, dvs. bøderne for overtrædelsen på markedet for hvid cement begået inden for rammerne af WCC.

4715 Betragtningerne vedrørende pålæggelse af disse bøder er anført i nr. 65 i den anfægtede beslutning.

4716 Alle sagsøgerne har nedlagt subsidiære påstande om ophævelse eller nedsættelse af bøderne.

4717 Som følge af det ovenfor i præmis 478-488 fastslåede er det ikke længere nødvendigt at tage stilling til de af Cembureau, FIC, VNC, SFIC, BDZ, BCA, Oficemen, ATIC og AGCI nedlagte påstande herom.

4718 Eftersom der ikke er ført bevis for, at ENCI, Cedest, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Rugby, Castle, Heracles og Titan deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse (jf. ovenfor i præmis 4074-4079), må artikel 9, hvorved bøden sættes i forbindelse med denne overtrædelse hvad angår markedet for grå cement (jf. ovenfor i præmis 4714), annulleres for så vidt angår de pågældende virksomheder. Da virksomhederne endvidere ikke er omfattet af artikel 10, er genstanden for deres subsidiære påstande om ophævelse eller nedsættelse af deres bøder således bortfaldet.

4719 For så vidt angår Buzzi er det, selv om det er bevist, at selskabet deltog i de tre former for samordnet praksis, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1 (jf. ovenfor i præmis 1819-2035), ikke godtgjort, at dets deltagelse i disse former for samordnet praksis var

udtryk for, at selskabet tilsluttede sig Cembureau-aftalen, der er omhandlet i artikel 1 (jf. ovenfor i præmis 4108-4113). Med hensyn til markedet for grå cement valgte Kommissionen i artikel 9 kun at pålægge sanktioner for deltagelsen i Cembureau-aftalen, i stedet for — som den kunne have gjort — at pålægge en separat bøde for hver af overtrædelserne i artikel 1-6 (jf. ovenfor i præmis 4714, jf. tillige nr. 65, punkt 8). Artikel 9 må derfor annulleres i forhold til Buzzi. Da Buzzi endvidere ikke er nævnt i artikel 10 vedrørende bøderne for overtrædelsen på markedet for hvid cement, er det ikke længere fornødent at tage stilling til selskabets subsidiære påstand om ophævelse eller nedsættelse af bøden.

4720 De anbringender, der er fremsat af de øvrige sagsøgende virksomheder, nemlig CBR (sag T-25/95), Ciments luxembourgeois (sag T-34/95), Dyckerhoff (sag T-35/95), Vicat (sag T-37/95), Ciments français (sag T-39/95), Heidelberger (sag T-42/95), Lafarge (sag T-43/95), Aalborg Portland (sag T-44/95), Unicem (sag T-50/95), Valenciana (sag T-52/95), Asland (sag T-55/95), Uniland (sag T-58/95), Irish Cement (sag T-60/95), Cimpor (sag T-61/95), Secil (sag T-62/95), Italcementi (sag T-65/95), Holderbank (sag T-68/95), Hornos Ibéricos (sag T-69/95), Aker (sag T-70/95), Euroc (sag T-71/95), Cementir (sag T-87/95), Blue Circle (sag T-88/95) og Halkis (sag T-104/95), kan i det væsentlige opdeles i 13 anbringender eller grupper af anbringender:

— mangelfuld eller selvmodsigende begrundelse for bøderne i den anfægtede beslutning

— tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af ligebehandlingsprincippet, for så vidt som Kommissionen har pålagt en samlet bøde for en gruppe overtrædelser på markedet for grå cement

— tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af proportionalitetsprincippet i forbindelse med bedømmelsen af, om overtrædelserne var forsætlige

— tilsidesættelse af bestemmelserne i forordning nr. 2988/74 om forældelse

— tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af ligebehandlingsprincippet og proportionalitetsprincippet og en åbenbart urigtig vurdering med hensyn til varigheden af overtrædelsen på markedet for grå cement

— tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af proportionalitetsprincippet for så vidt angår varigheden af overtrædelsen på markedet for hvid cement

— tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet og en åbenbart urigtig vurdering ved bedømmelsen af grovheden af overtrædelsen på markedet for grå cement

— tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet og en åbenbart urigtig vurdering ved bedømmelsen af de enkelte virksomheders ansvar for overtrædelsen på markedet for grå cement

— tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af proportionalitetsprincippet ved bedømmelsen af de enkelte virksomheders ansvar for overtrædelsen på markedet for hvid cement

— tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet og en åbenbart urigtig vurdering for så vidt angår den omsætning, der blev lagt til grund for bødeudmålingen

— tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, og af billighedsprincippet, proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet i forbindelse med bødernes fastsættelse i ecu og ved valget af omregningskurs

— tilsidesættelse af forskellige almindelige fællesskabsretlige principper

— tilsidesættelse af retten til kontradiktion ved, at der ikke er givet fuldstændig aktindsigt i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure.

4721 Disse anbringender er ikke alle blevet fremført af samtlige de i den foregående præmis nævnte sagsøgere. I forbindelse med gennemgangen af hvert af disse anbringender vil det nærmere blive angivet, hvilke sagsøgere der har fremført dem.

I — *Anbringendet om mangelfuld eller selvmodsigende begrundelse for bøderne i den anfægtede beslutning*

4722 For det første har Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Aalborg Portland, Asland, Irish Cement, Secil, Italcementi, Holderbank, Hornos Ibéricos, Aker, Euroc, Cementir, Blue Circle og Halkis gjort gældende, at den anfægtede beslutning ikke er tilstrækkelig begrundet med hensyn til bøderne. De oplysninger, der er angivet i nr. 65, er generelle, upræcise og ikke tilstrækkelig detaljerede. De indeholder ingen oplysninger om de faktiske og retlige betragtninger, den beregningsmetode og det beregningsgrundlag — herunder omsætningen (beregningsgrundlaget herfor, år, omregningskurs til ecu) og bødesatsen — som er lagt til grund i forhold til hver enkelt virksomhed. Italcementi, Holderbank, Hornos Ibéricos og Cementir har fremhævet, at de eneste oplysninger, der var til rådighed herom, var de oplysninger, det for konkurrencepolitikken ansvarlige medlem af Kommissionen, K. Van Miert, gav under den pressekonference, der blev holdt den dag, den anfægtede beslutning blev vedtaget. Disse oplysninger kan imidlertid ikke afhjælpe denne mangel ved begrundelsen. Cementir har endvidere anført, at selskabet selv på baggrund af K. Van Miert's udtalelser ikke er i stand til præcist at fastslå, hvilke oplysninger og beregningskriterier Kommissionen har anvendt ved bødeudmålingen. Blue Circle har anført, at manglen ved begrundelsen heller ikke kan afhjælpes ved de forklaringer, Kommissionen måtte afgive på Rettens foranledning.

4723 De ovennævnte sagsøgere har gjort gældende, at hverken de eller Retten på baggrund af redegørelsen i nr. 65 i den anfægtede beslutning er i stand til at afgøre, om bøderne er lovlige og i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet, eller om de indebærer en forskelsbehandling.

4724 Asland har endvidere anført, at den anfægtede beslutnings manglende gennemskuelighed er så meget mere graverende, som Kommissionen har nægtet at videregive optagelsen af pressekonferencen.

4725 Det bemærkes, at den begrundelse, som kræves i henhold til traktatens artikel 190, og som udgør en væsentlig formforskrift efter traktatens artikel 173, skal tilpasses karakteren af den pågældende retsakt og klart og utvetydigt angive de betragtninger, som den institution, der har udstedt retsakten, har lagt til grund, således at de berørte parter kan få kendskab til grundlaget for den trufne foranstaltning, og således at den kompetente retsinstans kan udøve sin prøvelsesret. Det nærmere indhold af begrundelseskravet skal fastlægges i lyset af den konkrete sags omstændigheder, navnlig indholdet af den pågældende retsakt, indholdet af de anførte grunde samt den interesse, som retsaktens adressater samt andre, der må anses for umiddelbart og individuelt berørt af retsakten, kan have i begrundelsen. Det kræves ikke, at begrundelsen angiver alle de forskellige relevante faktiske og retlige momenter, da spørgsmålet om, hvorvidt en beslutnings begrundelse opfylder kravene efter traktatens artikel 190, ikke blot skal vurderes i forhold til ordlyden, men ligeledes til den sammenhæng, hvori den indgår, samt under hensyn til alle de retsregler, som gælder på det pågældende område (jf. bl.a. den ovenfor i præmis 469 nævnte dom i sagen Kommissionen mod Sytraval og Brink's France, dommens præmis 63).

4726 Når der er tale om en beslutning om at pålægge flere virksomheder eller sammenslutninger bøder for overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, skal begrundelsespligtens omfang navnlig fastlægges under hensyn til, at overtrædelsernes grovhed skal bedømmes på

grundlag af en lang række forhold, herunder bl.a. sagens konkrete omstændigheder, den sammenhæng, den indgår i, og bødernes præventive virkning, idet disse forhold ikke udgør en bindende eller udtømmende liste over de kriterier, der er pligt til at inddrage (jf. den ovenfor i præmis 483 nævnte kendelse i sagen SPO m.fl. mod Kommissionen, kendelsens præmis 54). Ved fastsættelsen af bødens størrelse har Kommissionen endvidere et skøn, og den kan ikke anses for at være forpligtet til at anvende en bestemt matematisk formel.

4727 Kommissionen har i nr. 65 i den anfægtede beslutning anført de forhold, som blev taget i betragtning ved udmålingen af bøderne.

4728 Den har (i punkt 1 og 2) redegjort for, af hvilke grunde den har anset overtrædelserne på markedet for grå cement og markedet for hvid cement for at være blevet begået forsætligt i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17.

4729 Den har (i punkt 4) begrundet de perioder, der er taget i betragtning ved udmålingen af bøderne. Den har nærmere anført de omstændigheder, der medførte, at den lagde til grund, at visse adressater for den anfægtede beslutning deltog i en kortere periode.

4730 Den har (i præmis 5 og 6) anført, hvilke forhold der er blevet taget i betragtning ved fastlæggelsen af det generelle bødeniveau under hensyn til grovheden af den overtrædelse, Cembureau-aftalen indebar. Den har påberåbt sig fem omstændigheder, på grundlag af hvilke den har vurderet, at denne overtrædelse var særlig grov. Den har anført, at den dog tog hensyn til den vanskelige situation i cementbranchen i den pågældende periode.

4731 Efter for hver enkelt adressat for den anfægtede beslutning at have nævnt de omstændigheder, på grundlag af hvilke den anså deltagelse i Cembureau-aftalen for bevist (punkt 3), har den anført, på grundlag af hvilke kriterier den afvejede, hvilken bøde der skulle pålægges virksomhederne under hensyn til, hvor stort et ansvar de havde for aftalen (punkt 9). På grundlag af disse kriterier har den sondret mellem to kategorier af virksomheder. Den første kategori omfatter dem, som den anser for at have båret et større ansvar, idet de »har deltaget i Cembureau-aftalen [...] ved at have tilsluttet sig og/eller anvendt de foranstaltninger og ordninger, der er aftalt som supplement til aftalen [...], og som direkte medfører en afskærmning af hjemmemarkederne« [punkt 9, litra a)]. Den anden kategori omfatter dem, som »bærer et mindre ansvar« af grunde, som Kommissionen nærmere har anført [punkt 9, litra b)]. Hver virksomhed er ved navn henført under en af de undergrupper, Kommissionen har opstillet inden for disse to kategorier.

4732 Med hensyn til overtrædelsen på markedet for hvid cement har Kommissionen nærmere anført (punkt 11), at den har taget hensyn til, at overtrædelsen som helhed var grov, og at samtlige virksomheder spillede en vigtig rolle deri.

4733 På baggrund af de anførte faktiske omstændigheder og den retlige vurdering heraf i forhold til hver enkelt adressat for den anfægtede beslutning, må nr. 65 anses for at indeholde en tilstrækkelig og relevant begrundelse for de tre faktorer (forsætlige eller uagtsomme handlinger, deres varighed og grovhed), som der i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 skal tages hensyn til ved bødeudmålingen.

4734 Det er ganske vist ønskeligt, at virksomhederne — på en måde, som Kommissionen finder hensigtsmæssig — kan få et detaljeret indblik i, hvorledes den bøde, der pålægges dem i en beslutning vedrørende tilsidesættelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, er beregnet, således at de kan tage stilling med fuldt kendskab til sagen uden at være nødsaget til at anlægge sag til prøvelse af beslutningen (jf. den ovenfor i præmis 223 nævnte dom i sagen Tréfilunion mod Kommissionen, dommens præmis 142).

4735 Dette gælder navnlig, når Kommissionen som i nærværende sag har anvendt detaljerede matematiske formler ved beregningen af bøderne. I en sådan situation er det ønskeligt, at de berørte virksomheder, og i givet fald Retten, sættes i stand til at kontrollere, at den metode, Kommissionen har anvendt, og de skridt, den har taget under beregningen, ikke er behæftet med fejl og er forenelige med de bestemmelser og principper, der gælder for bøder, og navnlig med lighedsgrundsætningen (jf. bl.a. den ovenfor i præmis 2062 nævnte dom i sagen Thyssen Stahl mod Kommissionen, dommens præmis 609).

4736 Sådanne taloplysninger er imidlertid ikke en supplerende og efterfølgende begrundelse for beslutningen, men det talmæssige udtryk for de i beslutningen angivne kriterier, såfremt disse selv kan kvantificeres (jf. den ovenfor i præmis 2062 nævnte dom i sagen Thyssen Stahl mod Kommissionen, dommens præmis 610, og den ovenfor i præmis 734 nævnte »PVC-dom«, dommens præmis 1181).

4737 I den forbindelse kan Retten i medfør af procesreglementets artikel 64 og 65 anmode Kommissionen om en konkret redegørelse for de forskellige kriterier, den har anvendt og nævnt i den anfægtede beslutning, hvis Retten anser det for nødvendigt for bedømmelsen af parternes anbringender (jf. den ovenfor i præmis 734 nævnte »PVC-dom«, dommens præmis 1182).

4738 I det foreliggende tilfælde har Retten ved et skriftligt spørgsmål i juni 1998 anmodet Kommissionen om over for Retten at oplyse nærmere om beregningen af den bøde, der blev pålagt de forskellige virksomheder, der er adressater for den anfægtede beslutning. I juli 1998 meddelte Kommissionen Retten de pågældende oplysninger.

4739 Herefter må sagsøgernes anbringender vedrørende mangelfuld begrundelse i den anfægtede beslutning for de kriterier, der blev anvendt ved bødeudmålingen, forkastes.

4740 For det andet har Aalborg Portland gjort gældende, at Kommissionen ikke i den anfægtede beslutning har taget stilling til selskabets indsigelse under den administrative procedure om, at handlinger begået før den 27. november 1986 var forældede.

4741 Kommissionen har imidlertid i nr. 65, punkt 4, i den anfægtede beslutning fastslået, at Aalborg Portland fra den 14. januar 1983 uden afbrydelse deltog i overtrædelsen i forbindelse med Cembureau-aftalen, for hvilken der er pålagt en bøde i artikel 9, og tilføjet, at den ikke ved beslutningens vedtagelse var sikker på, at aftalen nogensinde var bragt til ophør. Den fandt derfor ikke at kunne fastsætte en dato for overtrædelsens ophør. Efter dens opfattelse var forældelsesfristen i artikel 1 i forordning nr. 2988/74 (jf. ovenfor i præmis 1964) således end ikke begyndt at løbe ved vedtagelsen af den anfægtede retsakt.

4742 På baggrund af denne opfattelse var der derfor ingen grund til, at Kommissionen tog stilling til det særlige argument, Aalborg Portland havde fremført under den administrative procedure vedrørende forældelse af handlinger begået før den 27. november 1986.

4743 For det tredje har Blue Circle gjort gældende, at det ikke i den anfægtede beslutning nærmere er anført, for hvilken adfærd selskabet blev pålagt en bøde. Selskabet formoder, at den bøde, det er blevet pålagt i artikel 9, skyldes den i artikel 2-6 nævnte adfærd, herunder adfærd, der ikke vedrører selskabet.

4744 Det bemærkes, at der efter den anfægtede beslutnings artikel 9 er pålagt bøder på markedet for grå cement på grund af overtrædelsen i forbindelse med den i artikel 1 omhandlede Cembureau-aftale, som ifølge Kommissionen særligt er blevet begået ved de i artikel 2-6 nævnte handlinger.

4745 I nr. 65, punkt 3, tredje afsnit, litra c), 23. led, har Kommissionen anført, at Blue Circle gennemførte Cembureau-aftalen ved at deltage i aftalen om ETF og i den fortsatte samordnede praksis inden for EPC.

4746 I disse oplysninger, for hvilke der i øvrigt er ført bevis (jf. ovenfor i præmis 4082-4088, 4404 og 4405), angives således utvetydigt de gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, som Blue Circle er pålagt ansvar for ved udmålingen af den bøde, selskabet er blevet pålagt i

artikel 9. De viser endvidere, at Blue Circle kun er blevet pålagt en bøde for de ulovlige handlinger, selskabet er draget til ansvar for.

4747 For det fjerde har Halkis gjort gældende, at Kommissionen har lagt til grund, at der påhvilede selskabet et ansvar for Cembureau-aftalen, og pålagt det en bøde derfor, selv om den ikke har omtalt nogen ulovlig handling fra selskabets side i sagsfremstillingen. Ifølge Halkis skyldes denne manglende sammenhæng, at den anfægtede beslutning blev ændret i sidste øjeblik. Kommissionen har således pålagt selskabet en sanktion uden ved hjælp af de faktiske omstændigheder, den lagde til grund, at have ført bevis for, at det skulle have deltaget i nogen overtrædelse. Halkis har i den forbindelse fremdraget udkastet til den anfægtede beslutning, i henhold til hvilket selskabet ikke skulle pålægges bøde.

4748 Det bemærkes imidlertid, at Halkis både blev nævnt i sagsfremstillingen (den anfægtede beslutning, nr. 35, 36 og 37) og i den retlige vurdering (nr. 59) under den samordnede praksis i EPC, der er nævnt i artikel 6. I nr. 45, punkt 10, har Kommissionen nævnt Halkis blandt de virksomheder, der indirekte deltog i Cembureau-aftalen gennem deres involvering i de forskellige ordninger og foranstaltninger, der blev vedtaget som supplement til aftalen og/eller som led i dens anvendelse. I nr. 65, punkt 3, tredje afsnit, litra c), 16. led, har Kommissionen nærmere anført, at Halkis gennemførte Cembureau-aftalen ved at deltage i den fortsatte samordnede praksis inden for EPC.

4749 I den anfægtede beslutning har Kommissionen således klart angivet, på grundlag af hvilke faktiske og retlige omstændigheder den har draget Halkis til ansvar for den i artikel 1 omhandlede Cembureau-aftale og pålagt selskabet en bøde derfor i artikel 9.

4750 Den omstændighed, at det ikke i udkastet til den anfægtede beslutning var anført, at Halkis skulle pålægges en bøde, er i den forbindelse uden relevans.

4751 Halkis's argument må derfor forkastes.

4752 Det følger af ovenstående, at det pågældende anbringende må forkastes.

II — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af ligebehandlingsprincippet, for så vidt som Kommissionen har pålagt en samlet bøde for en gruppe overtrædelser på markedet for grå cement*

4753 For det første har Italcementi anført, at Kommissionen ikke har nævnt i sin retlige vurdering, at den med henblik på pålæggelse af bøden ville anse samtlige ulovlige handlinger for en samlet overtrædelse. I replikken har selskabet fremhævet, at Kommissionen ikke i sit svarskrift har kunnet henvise til noget afsnit i den anfægtede beslutning, der viser, at den samlede bøde er en sanktion for en samlet overtrædelse på markedet for grå cement.

4754 Det bemærkes imidlertid blot, at der i nr. 65, punkt 8, i den anfægtede beslutning anføres følgende:

»For de overtrædelser, der vedrører markedet for grå cement, har Kommissionen [...] fastsat en samlet bøde for hver enkelt virksomhed for dens deltagelse i Cembureau-aftalen eller -princippet og i foranstaltningerne til gennemførelse deraf. Da alle disse foranstaltninger hænger sammen, finder Kommissionen det ikke nødvendigt at fastsætte særskilte bøder for de forskellige gennemførelsesforanstaltninger.«

4755 Italcementi's argument må derfor forkastes.

4756 For det andet har Lafarge, Asland, Italcementi og Blue Circle gjort gældende, at Kommissionen ikke burde have pålagt en samlet bøde for gruppen af overtrædelser på markedet for grå cement, men en separat bøde for hver af overtrædelserne.

4757 Lafarge og Blue Circle har gjort gældende, at Kommissionen derved har afskåret parterne fra at kunne afgøre, hvilken del af bøden der vedrører hver enkelt overtrædelse, som de er blevet anset for at have deltaget i, og vurdere, hvilket ansvar der er blevet tilregnet dem for de forskellige former for adfærd. Det har derfor været umuligt for dem at kontrollere, om de er blevet pålagt en rimelig bøde. Kommissionen har tillige gjort det umuligt for Retten at kontrollere bødernes lovlighed.

4758 Asland har anført, at Kommissionen derved har tilsidesat ligebehandlingsprincippet, idet den har draget samtlige virksomheder til ansvar for overtrædelsen på lige fod, uanset omfanget af deres deltagelse i overtrædelsen.

4759 Italcementi har anført, at det er i strid med ligebehandlingsprincippet og proportionalitetsprincippet, at Kommissionen ikke har pålagt separate bøder for hver enkelt overtrædelse. Kommissionen har i sine sanktioner stillet de adressater for den anfægtede beslutning, der ligesom Italcementi kun blev draget til ansvar for deres deltagelse i møderne mellem Cembureau's delegationsledere, ringere. Endvidere har Kommissionen ikke vurderet Italcementi's ansvar i forhold til, hvor alvorlige de få overtrædelser, selskabet blev draget til ansvar for, reelt var, udstrækningen af dets konkurrencebegrænsende adfærd på det relevante marked og Kommissionens behandling af andre virksomheder. Sagsøgeren har endvidere anført, at Kommissionen ikke kan påberåbe sig, at overtrædelsen i artikel 1 var en samlet og kontinuerlig overtrædelse, som begrundelse for at pålægge en samlet bøde, når den lod forstå, at visse overtrædelser ikke var omfattet af den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale.

4760 Det bemærkes, at i henhold til den anfægtede beslutnings artikel 9 blev bøderne vedrørende markedet for grå cement pålagt »for den i artikel 1 konstaterede overtrædelse, som navnlig blev iværksat ved den i artikel 2, 3, 4, 5 og 6 beskrevne adfærd«. Grundene til dette valg fremgår af nr. 65, punkt 8, der er citeret ovenfor i præmis 4754.

4761 Kommissionen kan i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 pålægge en virksomhed, der har begået forskellige overtrædelser, en samlet bøde (jf. bl.a. den ovenfor i præmis 1353 nævnte dom i sagen Boël mod Kommissionen, dommens præmis 107, og den ovenfor i præmis 837 nævnte dom i sagen Cockerill Sambre mod Kommissionen, dommens præmis 92) uden at skulle ansætte et bødebeløb for hver enkelt overtrædelse. Dette gælder navnlig, når de forskellige overtrædelser indgår i en samlet strategi (jf. den ovenfor i præmis 717 nævnte dom i sagen Tetra Pak mod Kommissionen, dommens præmis 236).

4762 I nærværende tilfælde har Kommissionen fundet, at de forskellige former for ulovlig adfærd i den anfægtede beslutnings artikel 2-6 var udtryk for, at de implicerede parter tilsluttede sig den fælles regel om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet, som den i artikel 1 omhandlede Cembureau-aftale vedrørte (den anfægtede beslutning, nr. 46).

4763 Selv om denne antagelse ikke er rigtig for så vidt angår den samordnede praksis i artikel 3, stk. 1, litra b) (jf. ovenfor i præmis 4040, 4041, 4042 og 4058), Buzzi's deltagelse i den samordnede praksis i artikel 3, stk. 1 (jf. ovenfor i præmis 4108-4113), og de aftaler og den samordnede praksis i artikel 4, stk. 4, og artikel 5, som der ikke er ført bevis for (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 3397-3679 og 3771-3850), er det blevet fastslået, at de overtrædelser, som henholdsvis Lafarge, Asland, Italcementi og Blue Circle deltog i på markedet for grå cement, var resultatet af, at de havde tilsluttet sig Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4063, 4064 og 4065, 4082-4088, 4326, 4327, 4351, 4378, 4379, 4404 og 4405).

4764 Det var således med rette, at disse sagsøgere blev pålagt en samlet bøde for deres deltagelse i Cembureau-aftalen.

4765 Kommissionens valg i artikel 9 indebærer ikke i sig selv en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet. Det medfører heller ikke, at den enkelte virksomhed ikke kan kontrollere grundlaget for bøderne, eller at Fællesskabets retsinstanser ikke kan udøve deres legalitetskontrol, når den anfægtede beslutning som i det foreliggende tilfælde (jf. ovenfor i præmis 4725-4738) set under ét indeholder de nødvendige oplysninger hertil (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte dom i sagen Boël mod Kommissionen, dommens præmis 108).

4766 Under hensyn til ovenstående betragtninger må de gennemgåede anbringender forkastes.

III — *Anbringenderne vedrørende tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af proportionalitetsprincippet i forbindelse med bedømmelsen af, om overtrædelserne var forsætlige*

4767 Sagsøgerne har gjort gældende, at Kommissionen generelt har antaget, at samtlige virksomheder forsætligt har tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, uden at forklare, hvori den enkelte virksomheds forsæt bestod, da den begik de overtrædelser, den er draget til ansvar for. Visse sagsøgere har fremlagt beviser for, at de ikke havde forsæt til den ulovlige adfærd.

4768 CBR har med hensyn til sin deltagelse i WCC gjort gældende, at selskabet havde en berettiget tro på, at aktiviteterne i denne komité var lovlige, på baggrund af den holdning, Kommissionen havde indtaget i 1972 i »Cimbel-sagen« vedrørende en aftale om eksport (jf. ovenfor i præmis 4619).

4769 Ciments luxembourgeois har gjort gældende, at selskabet ikke på baggrund af Kommissionens praksis kunne gå ud fra, at videregivelse af bruttoprislister, der var offentligt tilgængelige, kunne udgøre en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1.

4770 Dyckerhoff har anført, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at selskabet forsætligt eller uagtsomt skulle have begået en fejl. De afsnit i den anfægtede beslutning, hvortil der henvises i nr. 65, punkt 2, vedrører begivenheder, det ikke deltog i, og som det bestrider Kommissionens fortolkning af. Dyckerhoff har gjort gældende at have handlet i god tro uden at have været vidende om, at Cembureau's og WCC's aktiviteter var ulovlige. I replikken har selskabet med

hensyn til sin deltagelse i ETF gjort gældende, at eftersom det havde deltaget i drøftelserne ud fra den forudsætning, at de var forenelige med traktatens konkurrenceregler, var det berettiget til at gå ud fra, af de beslutninger og foranstaltninger, der blev truffet under disse drøftelser, var lovlige.

4771 Lafarge har anført, at betingelserne i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og begrundelseskravet i traktatens artikel 190 indebærer en forpligtelse for Kommissionen til at godtgøre, at selskabet for hver af de pågældende overtrædelser har tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, forsætligt eller uagtsomt. Kommissionen har imidlertid ikke gjort uagtsomhed gældende og har ikke ført bevis for, at de overtrædelser, Lafarge er blevet draget til ansvar for i den anfægtede beslutnings artikel 1, 3, 6 og 7, skulle været begået forsætligt. Lafarge har særligt bestridt, at de i nr. 19, punkt 3 og 5, nævnte dokumenter, som Kommissionen har henvist til i nr. 65, punkt 2, skulle have nogen bevismæssig værdi.

4772 Aalborg Portland har bestridt, at selskabet forsætligt skulle have deltaget i de påtalte forhold.

4773 Unicem har gjort gældende, at selskabets adfærd i forbindelse med de i den anfægtede beslutning nævnte karteller ikke kan anses for at være forsætlig. Det har fremhævet, at de faktiske forhold, som er nævnt i nr. 65, punkt 2, som bevis for, at overtrædelsen var forsætlig, ikke vedrører selskabet. Det har endvidere anført, at der på det pågældende tidspunkt ikke havde verseret nogen konkurrenceretlig sag hverken mod det selv eller nogen anden italiensk cementproducent. I øvrigt blev den italienske konkurrencelovgivning først indført i slutningen af 1990.

4774 Valenciana har anført, at selskabet i god tro havde den opfattelse, at dets deltagelse i EPC og WCC var forenelig med traktatens artikel 85, stk. 1, selv efter Spaniens tiltrædelse af Fællesskabet. De andre medlemmer af disse komitéer var de største europæiske cementproducenter, som havde mere kendskab til de fællesskabsretlige konkurrenceregler end Valenciana.

4775 Asland har benægtet at have tilsidesat traktatens artikel 85, stk. 1, forsætligt eller uagtsomt.

4776 Irish Cement har anført, at der ikke foreligger noget troværdigt bevis for, at overtrædelsen skulle have været forsætlig fra dette selskabs side.

4777 Italcementi har anført, at selskabets deltagelse i overtrædelserne i forbindelse med udvekslingen af oplysninger om priser og aktiviteterne i WCC ikke var forsætlig. For så vidt angår

aktiviteterne i WCC har det endvidere anført, at det påhvilede Kommissionen at føre bevis for et sådant forsæt, da den pågældende adfærd vedrørte eksport fra Fællesskabet, og det derfor ikke var indlysende, at den var i strid med de fællesskabsretlige konkurrenceregler.

4778 Hornos Ibéricos (i replikken) og Halkis har gjort gældende, at Kommissionen ikke har ført bevis for, at de skulle have begået overtrædelsen forsætligt eller uagtsomt. Hornos Ibéricos har henvist til følgende uddrag af et følgebrev til Blue Circle i forbindelse med fremsendelse af referatet af EPC's møde den 18. november 1983: »Det følgende angår handel mellem europæiske lande, og jeg er ikke sikker på, at det bør indgå i vort referat.« Ifølge selskabet har dette uddrag set i en økonomisk sammenhæng den modsatte betydning af den, Kommissionen har tillagt det.

4779 Aker og Euroc har gjort gældende, at de ikke forsætligt har begået nogen overtrædelse. For så vidt angår deres deltagelse i ETF har de anført, at de i 1986 stort set ikke havde nogen interesse eller kontrollerende kapitalandel i den europæiske cementindustri. Under disse omstændigheder og under hensyn til den foreliggende retspraksis på det pågældende tidspunkt (jf. bl.a. den ovenfor i præmis 1325 nævnte »cellulose I-dom«) havde de ingen grund til at tro, at deres deltagelse i ETF kunne henføres under traktatens artikel 85, stk. 1. De har endvidere anført, at Kommissionen har forsøgt at understøtte sine påstande om, at de pågældende overtrædelser var blevet begået forsætligt, med, at de i den anfægtede beslutning nævnte aktiviteter var hemmelige.

4780 Blue Circle har anført, at selskabets hensigt med at deltage i ETF kun var at få oprettet en tænketank. Det er ikke blevet bevist, at selskabet havde været vidende om, at aftalen om oprettelse af ETF havde til formål at begrænse konkurrencen. For så vidt angår aftalen om stiftelse af Interciment har Blue Circle anført, at Interciment forblev uvirksomt. Flere sagsakter beviser endvidere, at Interciment ville være blevet anmeldt til Kommissionen, hvis man havde besluttet, at selskabet skulle træde i funktion. Hvad endelig angår den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 3, litra a), nævnte samordnede praksis er det ikke bevist, at Blue Circle skulle have været indblandet i adfærd, der havde til formål at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen.

4781 Det bemærkes hertil, at i medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 »kan Kommissionen [ved beslutning] pålægge virksomheder og sammenslutninger af virksomheder bøder på mindst 1 000 og højst 1 000 000 ECU, idet sidstnævnte beløb dog kan forhøjes til 10% af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen, såfremt de forsætligt eller uagtsomt [...] overtræder bestemmelserne i traktatens artikel 85, stk. 1 [...]«.

4782 I det foreliggende tilfælde har Kommissionen lagt til grund, at overtrædelserne var forsætlige og ikke kun uagtsomme.

4783 I nr. 65, punkt 2, i den anfægtede beslutning har den således anført følgende:

»De virksomheder [...], til hvem denne beslutning er rettet, har forsætligt overtrådt artikel 85, stk. 1. Overtrædelserne er udtrykkeligt omfattet af artikel 85, stk. 1. Virksomhederne har — med fuldt kendskab til det i fællesskabsretten nedlagte forbud og til risikoen for at få pålagt betydelige sanktioner (se navnlig nr. 19, punkt 3 og 5, nr. 21, punkt 2, nr. 25 og nr. 26) — inden for Cembureau og gennem et system af møder og bi- eller multilaterale kontakter samt inden for tre eksportudvalg forsætligt vedtaget foranstaltninger, der gik ud på at respektere hjemmemarkederne, opdele markederne og udveksle oplysninger. Der er derfor tale om overtrædelser, der strider mod et grundlæggende fællesmarkedsprincip, nemlig at der ikke må skabes hindringer for de frie varebevægelser.«

4784 For at en tilsidesættelse af traktatens konkurrenceregler kan anses for forsætlig, er det ikke nødvendigt, at virksomheden har været vidende om, at den overtrådte reglerne, men det er tilstrækkeligt, at den ikke kunne være uvidende om, at dens adfærd havde til formål at begrænse konkurrencen (jf. bl.a. Domstolens dom af 11.7.1989, sag 246/86, Belasco m.fl. mod Kommissionen, Sml. s. 2117, præmis 41, og den ovenfor i præmis 779 nævnte dom af 6.4.1995, Ferriere Nord mod Kommissionen, dommens præmis 41).

4785 De overtrædelser, for hvilke bøderne i den anfægtede beslutnings artikel 9 og 10 er blevet pålagt, vedrører karteller, der havde til formål at sikre beskyttelse og opdeling af hjemmemarkederne. Virksomhederne kunne således ikke være uvidende om, at deres deltagelse i sådanne karteller, som i øvrigt udtrykkeligt er omhandlet i traktatens artikel 85, stk. 1, litra c), skulle fordreje eller begrænse konkurrencen inden for Fællesskabet.

4786 Det var således med rette og med en tilstrækkelig begrundelse, at Kommissionen i nr. 65, punkt 2, i den anfægtede beslutning fastslog, at de pågældende overtrædelser var forsætlige.

4787 De gennemgåede anbringender må derfor forkastes.

IV — *Anbringendet om tilsidesættelse af bestemmelserne i forordning nr. 2988/74 om forældelse*

4788 Anbringenderne vedrørende forældelse af forholdene i forbindelse med overtrædelserne på markedet for hvid cement (den anfægtede beslutning, artikel 7) er blevet gennemgået ovenfor i præmis 4670-4674. Visse sagsøgere har gjort gældende, at der ikke længere er nogen beføjelse til at pålægge bøder for de overtrædelser, der er konstateret på markedet for grå cement, på grund af hel eller delvis forældelse i medfør af forordning nr. 2988/74.

4789 For det første har Dyckerhoff, Heidelberger og Italcementi gjort gældende, at beslutningen om at indlede en kontrolundersøgelse blev meddelt dem i april 1989. Alle de forhold, der lå forud for april 1984, var derfor forældede i medfør af artikel 1, stk. 1, litra b), i forordning nr. 2988/74. Den anfægtede beslutnings artikel 9 skal derfor annulleres, for så vidt som selskaberne deri pålægges en bøde for disse forhold.

4790 Lafarge har anført, at overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 1 er forældet som følge af bestemmelsen i artikel 1, stk. 1, litra b), i forordning nr. 2988/74. Kommissionen har ikke bevist, at den overtrædelse fortsat fandt sted efter 1983. Lafarge har endvidere anført, at det ikke kan påhvile de af proceduren omfattede virksomheder at bevise, at overtrædelsen er ophørt, idet der da ville påhvile dem en omvendt bevisbyrde, hvilket er i strid med de grundlæggende principper om bevisregler, der er fælles for alle medlemsstaterne, og med EMK's artikel 6, stk. 2 og 3.

4791 Med hensyn hertil bemærkes det, at i henhold til artikel 1, stk. 1, i forordning nr. 2988/74 forældes Kommissionens beføjelse til at pålægge bøder efter fem år ved overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1. I medfør af forordningens artikel 1, stk. 2, regnes forældelsesfristen fra den dag, overtrædelsen er begået, men ved vedvarende eller gentagne overtrædelser regnes den først fra den dag, overtrædelsen er ophørt.

4792 I henhold til artikel 2 afbrydes forældelsen ved ethvert skridt, Kommissionen tager til at undersøge eller forfølge en overtrædelse, f.eks. ved beslutninger om at foretage en kontrolundersøgelse, begæringer om oplysninger og meddelelser af Kommissionens klagepunkter, og den begynder at løbe igen efter enhver afbrydelse.

4793 Der er i den anfægtede beslutnings artikel 9 fastsat bøder for den i artikel 1 omhandlede overtrædelse. Det er allerede fastslået, at Dyckerhoff uden afbrydelse deltog i overtrædelsen fra den 14. januar 1983 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 4308), Heidelberger fra den 14. januar 1983 til den 12. august 1987 (jf. ovenfor i præmis 4324), Lafarge fra den 14. januar 1983 til den 19. maj 1989 (jf. ovenfor i præmis 4328) og Italcementi fra den 19. marts 1984 til den 3. april 1992 (jf. ovenfor i præmis 4380).

4794 Under hensyn til de kontrolundersøgelser, Kommissionen foretog hos sagsøgerne fra april 1989 til juli 1990, de begæringer om oplysninger, der er blevet fremsat over for dem, og fremsendelsen af meddelelsen af klagepunkter i november 1991 var Kommissionens beføjelse til at pålægge bøder for deres deltagelse i ovetrædelsen på markedet for grå cement ikke forældet, da den anfægtede beslutning blev vedtaget.

4795 Sagsøgernes anbringende må derfor forkastes.

4796 For det andet har Aalborg Portland gjort gældende, at selskabet ikke modtog nogen begæring om oplysninger fra Kommissionen, og at der heller ikke blev foretaget kontrolundersøgelser, jf. artikel 11 og 14 i forordning nr. 17. Sagen mod sagsøgeren blev indledt med meddelelsen af klagepunkter, som selskabet modtog den 27. november 1991. I medfør af artikel 1 og 2 i forordning nr. 2988/74 kunne der således ikke pålægges det sanktioner, idet det sidste bevis for dets deltagelse i ulovlige forhold vedrørte perioden indtil den 9. september 1986 (delegationsledernes møde i Baden-Baden), dvs. mere end fem år før modtagelsen af meddelelsen af klagepunkter.

4797 Det er imidlertid blevet fastslået, at Aalborg Portland deltog i overtrædelsen, for hvilken der er pålagt sanktioner i den anfægtede beslutnings artikel 9, uden afbrydelse fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i præmis 4332). Det er ufornødent at tage stilling til Aalborg Portlands anbringender om, at de kontrolundersøgelser, der blev foretaget hos visse virksomheder, der var adressater for den anfægtede beslutning, ikke har afbrudt forældelsen i forhold til selskabet selv, men det skal blot bemærkes, at forældelsen under alle omstændigheder blev afbrudt i november 1991, hvor Aalborg Portland modtog meddelelsen af klagepunkter. I medfør af artikel 1 og 2 i forordning nr. 2988/74 var Kommissionens beføjelse til at pålægge Aalborg Portland en bøde for selskabets deltagelse i ovennævnte overtrædelse derfor ikke forældet, da den anfægtede beslutning blev vedtaget.

4798 Aalborg Portlands anbringende må således forkastes.

4799 For det tredje har Unicem anført, at beslutningen om at foranstalte en kontrolundersøgelse, der afbrød forældelsen i forhold til selskabet, blev truffet den 24. oktober 1989. Den ulovlige adfærd, som selskabet er anset for at have begået før den 24. oktober 1984, er således forældet i medfør af artikel 1, stk. 1, litra b), i forordning nr. 2988/74.

4800 Det er imidlertid allerede blevet fastslået, at der ikke er ført bevis for Unicem's deltagelse i den overtrædelse, for hvilken der er pålagt sanktioner i den anfægtede beslutnings artikel 9, før den 9. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 4243-4247 og 4338). Der er derfor ingen grund til at tage stilling til anbringendet.

4801 For det fjerde har Cementir gjort gældende, at forholdene vedrørende delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 7. november 1984, som selskabet deltog i, er forældet i medfør af bestemmelserne i forordning nr. 2988/74. Selskabet har endvidere anført, at det eneste af delegationsledernes møder, selskabet har deltaget i, hvor der blev udvekslet oplysninger om priser, var mødet den 14. januar 1983. For selskabets vedkommende varede overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, således højst en dag. De forhold, det i den forbindelse er draget til ansvar for, er derfor forældet.

4802 Det bemærkes imidlertid, at Cementir's deltagelse i den ulovlige adfærd under delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 7. november 1984 indgik i selskabets fortsatte deltagelse i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 1 fra den 14. januar 1983 til den 3. april 1992 (jf. ovenfor i præmis 4401), som der er pålagt en bøde for i artikel 9. I medfør af forordning nr. 2988/74 var Kommissionens beføjelse til at pålægge selskabet denne bøde ikke forældet, da den anfægtede beslutning blev vedtaget. Cementir's argument kan derfor ikke tages til følge.

4803 Det følger heraf, at anbringendet må forkastes.

V — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af ligebehandlingsprincippet og proportionalitetsprincippet og om en åbenbart urigtig vurdering med hensyn til varigheden af overtrædelsen på markedet for grå cement*

4804 Alle de ovenfor i præmis 4720 nævnte sagsøgere har gjort gældende, at Kommissionen ikke har anlagt en rigtig vurdering af varigheden af deres ulovlige adfærd ved udmålingen af bøderne i den anfægtede beslutnings artikel 9.

4805 Asland, Italcementi og Uniland har bestridt den dato, som for deres vedkommende er lagt til grund som begyndelsestidspunkt for overtrædelsen.

4806 Sagsøgerne har navnlig gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til varigheden af deres egen deltagelse i overtrædelserne i den anfægtede beslutnings artikel 2-6. De er på vilkårligt grundlag blevet gjort ansvarlige for overtrædelsen indtil den 26. marts 1993. Visse af dem har gjort gældende, at denne dato ikke vedrører dem. Unicem, Italcementi, Holderbank og Blue Circle har fremhævet, at det er den dato, hvor Interciment formelt blev opløst af eneaktionæren, Holderbank. Datoen har således ingen forbindelse med varigheden af de overtrædelser, der er konstateret i den anfægtede beslutning. Valenciana, Irish Cement, Cimpor, Secil og Hornos Ibéricos har gjort gældende, at de ikke er anset for ansvarlige for overtrædelsen

vedrørende stiftelse af Interciment. Cementir har anført, at selskabet intet havde at gøre med aftalen om stiftelse af Interciment. Endvidere var denne aftale højst en gennemførelsesforanstaltning til ETF, som ikke havde nogen forbindelse med Cembureau's struktur og virksomhed.

4807 Sagsøgerne har nedlagt påstand om, at deres bøde nedsættes i forhold til den faktiske varighed af deres deltagelse i overtrædelsen.

4808 Det bemærkes hertil, at for så vidt angår markedet for grå cement er virksomhederne blevet pålagt bøder på grund af deres deltagelse i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 1, dvs. Cembureau-aftalen.

4809 I nr. 65, punkt 4, første afsnit, har Kommissionen anført, at »overtrædelsen har været langvarig«.

4810 Kommissionen er af den opfattelse, at overtrædelsen begyndte den 14. januar 1983 (nr. 65, punkt 4, andet afsnit). Dette var den dato, hvor delegationslederne afholdt det møde, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået. Af de i punkt 4, tredje afsnit, anførte grunde har Kommissionen imidlertid lagt til grund, at visse af de ovenfor i præmis 4720 nævnte sagsøgere deltog i overtrædelsen fra en senere dato. Den har således lagt til grund, at Asland, Hornos Ibéricos, Uniland, Valenciana, Cimpor og Secil deltog fra den 1. januar 1986, Holderbank fra den 28. maj 1986 og Aker og Euroc fra den 9. juni 1986.

4811 Selv om Kommissionen er i stand til at fastslå, på hvilket tidspunkt den overtrædelse, som Cembureau-aftalen indebærer, blev påbegyndt, er den ikke sikker på, at overtrædelsen nogen sinde er bragt til ophør i praksis. Den kunne derfor ikke fastslå, på hvilket tidspunkt overtrædelsen blev bragt til ophør. Da den fandt, at den seneste åbne og af Kommissionen kendte tilkendegivelse af Cembureau-aftalen udgøres af opløsningen af Interciment den 26. marts 1983, har Kommissionen fastholdt denne datoreference ved udmålingen af bøden (fjerde afsnit).

4812 I nr. 65, punkt 10, har den nærmere anført, at den ved fastsættelsen af bøderne tog hensyn til Asland's, Hornos Ibéricos's, Uniland's, Valenciana's, Cimpor's, Secil's, Holderbank's, Aker's og Euroc's kortere deltagelse i overtrædelsen.

4813 Det fremgår af de oplysninger, Kommissionen har meddelt Retten i juli 1998 (jf. ovenfor i præmis 4738), at den beregnede overtrædelsens varighed i måneder. De virksomheder, som efter dens opfattelse deltog i Cembureau-aftalen i hele referenceperioden, dvs. fra den 14. januar

1983 til den 26. marts 1993, er således blevet pålagt ansvar for overtrædelsen i 122 måneder. Varigheden af Asland's, Hornos Ibéricos's, Uniland's, Valenciana's, Cimpor's og Secil's overtrædelse er blevet fastsat til 86,5 måneder, Holderbank's overtrædelse til 82 måneder og Aker's og Euroc's til 81,5 måneder.

4814 Der er imidlertid ført bevis for overtrædelsen som følger:

— for så vidt angår CBR fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 4288), dvs. 29 måneder

— for så vidt angår Ciments luxembourgeois, Aalborg Portland og Irish Cement fra den 14. januar 1983 til den 31. december 1988 (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 4304, 4332 og 4365), dvs. 71,5 måneder

— for så vidt angår Dyckerhoff fra den 14. januar 1983 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 4308), dvs. 70 måneder

— for så vidt angår Vicat fra den 11. maj 1983 til den 23. april 1986 (jf. ovenfor i præmis 4316), dvs. 35,5 måneder

— for så vidt angår Ciments français fra den 14. januar 1983 til den 17. februar 1989 (jf. ovenfor i præmis 4320), dvs. 73 måneder

— for så vidt angår Heidelberger fra den 14. januar 1983 til den 12. august 1987 (jf. ovenfor i præmis 4324), dvs. 55 måneder

— for så vidt angår Lafarge fra den 14. januar 1983 til den 19. maj 1989 (jf. ovenfor i præmis 4328), dvs. 76 måneder

— for så vidt angår Unicem fra den 9. september 1986 til den 3. april 1992 (jf. ovenfor i præmis 4341), dvs. 67 måneder

— for så vidt angår Valenciana fra den 1. januar 1986 til den 13. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 4344), dvs. 16,5 måneder

— for så vidt angår Asland fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 4352), dvs. 12 måneder

— for så vidt angår Uniland fra den 9. september 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 4357), dvs. 26. måneder

— for så vidt angår Cimpor og Secil fra den 1. januar 1986 til den 24. april 1989 (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 4368 og 4371), dvs. 40 måneder

— for så vidt angår Italcementi fra den 19. marts 1984 til den 3. april 1992 (jf. ovenfor i præmis 4380), dvs. 96,5 måneder

— for så vidt angår Holderbank fra den 28. maj 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 4384), dvs. 29,5 måneder

— for så vidt angår Hornos Ibéricos fra den 1. januar 1986 til den 19. maj 1989 (jf. ovenfor i præmis 4387), dvs. 40,5 måneder

— for så vidt angår Aker og Euroc fra den 9. juni 1986 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i henholdsvis præmis 4393 og 4397), dvs. 29 måneder

— for så vidt angår Cementir fra den 14. januar 1983 til den 3. april 1992 (jf. ovenfor i præmis 4401), dvs. 110,5 måneder

— for så vidt angår Blue Circle fra den 18. november 1983 til den 7. november 1988 (jf. ovenfor i præmis 4406), dvs. 59,5 måneder

— for så vidt angår Halkis fra den 18. november 1983 til den 1. september 1986 (jf. ovenfor i præmis 4416), dvs. 33,5 måneder.

4815 Den bøde, der er pålagt disse sagsøgere, må derfor nedsættes forholdsmæssigt (jf. nedenfor i præmis 5115), idet bøden over for hver enkelt sagsøger skal sættes i forhold til den andel af overtrædelsens samlede varighed på 122 måneder, hvor sagsøgeren faktisk deltog. Dette er i overensstemmelse med den beregningsmetode, Kommissionen har anvendt på de adressater for den anfægtede beslutning, med hensyn til hvilke den har lagt til grund, at de ikke deltog i hele referenceperioden.

VI — *Anbringenderne om tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af proportionalitetsprincippet for så vidt angår varigheden af overtrædelsen på markedet for hvid cement*

4816 Dyckerhoff har gjort gældende, at Kommissionen ikke har vurderet varigheden af den enkelte virksomheds overtrædelse med henblik på fastsættelsen af bøderne i den anfægtede beslutnings artikel 10.

4817 Dyckerhoff har imidlertid ikke til støtte for sit anbringende fremlagt nogen oplysninger, der kan modbevise, at selskabet, som fastslået af Kommissionen, deltog i overtrædelsen på markedet for hvid cement i hele den periode, der er omfattet af den anfægtede beslutning artikel 7, dvs. fra den 6. maj 1982 til den 26. maj 1988. Kommissionen må derfor anses for med rette at have lagt denne varighed af overtrædelsen til grund ved udmålingen af bøden.

4818 Ciments français har anført, at selskabet udtrådte af WCC i oktober 1988.

4819 Det blev imidlertid lagt til grund, at overtrædelsen på markedet for hvid cement varede indtil den 26. maj 1988 (den anfægtede beslutning, artikel 7, og nr. 65, punkt 4, sidste afsnit). Ciments français's anbringende er derfor uden relevans.

4820 De gennemgåede anbringender må derfor forkastes.

VII — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet og om en åbenbart urigtig vurdering ved bedømmelsen af grovheden af overtrædelsen på markedet for grå cement*

4821 Visse sagsøgere har bestridt de oplysninger, Kommissionen har påberåbt sig i nr. 65, punkt 5, i den anfægtede beslutning til støtte for sin opfattelse af, at overtrædelsen i forbindelse med Cembureau-aftalen var særlig grov. Et af anbringenderne vedrører den formildende omstændighed, der er nævnt i nr. 65, punkt 6. Visse sagsøgere har påberåbt sig omstændigheder, som Kommissionen ikke inddrog ved vurderingen af overtrædelsens grovhed.

De skærpende omstændigheder, der er taget i betragtning i nr. 65, punkt 5, i den anfægtede beslutning

4822 I nr. 65, punkt 5, i den anfægtede beslutning har Kommissionen anført følgende:

»For at fastsætte bødernes størrelse har Kommissionen taget i betragtning, at den overtrædelse, som Cembureau-aftalen og de forskellige foranstaltninger til gennemførelse af denne aftale indebærer, er særlig grov, og at der derfor må pålægges virksomhederne betydelige bøder af nedenstående årsager:

— Den hemmelige aftale om markedsopdeling og udveksling af oplysninger med henblik herpå udgør i sig selv en særdeles alvorlig konkurrencebegrænsning.

— Cementmarkedet er af fundamental betydning for byggeindustrien og for økonomien generelt.

— De virksomheder og de sammenslutninger af virksomheder, der har deltaget i overtrædelserne, repræsenterer næsten hele EF's cementmarked — et marked, hvor der i øvrigt ikke trænger nye konkurrenter ind.

— Den hemmelige aftale blev institutionaliseret i form af internationale organisationer eller møder og bi- eller multilaterale kontakter, der havde til formål at regulere og organisere cementmarkedet.

— Selv om den hemmelige aftale blev indgået inden for institutionelle rammer, hvor man også forfulgte legitime mål, har virksomhederne — når der var tale om en adfærd, der kunne være i strid med konkurrencereglerne — givet udtryk for ønsket om hemmeligholdelse af deres aktioner og/eller deres beslutninger (se navnlig nr. 19 og 24-28). Selv da man overvejede at anmelde visse former for praksis, gjorde man det ikke (se nr. 26).«

4823 For det første har Lafarge gjort gældende, at Kommissionen uberettiget har foretaget en generalisering vedrørende overtrædelsens grovhed, idet betragtningerne i nr. 65, punkt 5, i den anfægtede beslutning, hvis de er rigtige, kun vedrører hovedovertrædelsen i artikel 1. De kan ikke anvendes på gennemførelsesforanstaltningerne til hovedovertrædelsen.

4824 Det bemærkes, at der er pålagt bøder på markedet for grå cement på grund af overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 1. De skærpende omstændigheder i nr. 65, punkt 5, vedrører således netop denne overtrædelse. I øvrigt har Lafarge ikke i forbindelse med dette anbringende fremlagt noget bevis for, at disse skærpende omstændigheder ikke skulle gøre sig gældende med hensyn til foranstaltningerne til gennemførelse af overtrædelsen. Selskabets anbringende må derfor forkastes.

4825 For det andet har Lafarge bestridt Kommissionens udsagn om, at cementmarkedet er af fundamental betydning for byggeindustrien (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 5, andet led). Selskabet har anført, at opgjort i værdi tegner dette marked sig kun for en ubetydelig procentdel.

4826 Det kan imidlertid ikke med rimelighed bestrides, at cement er et produkt af afgørende betydning for byggeindustrien og dermed for økonomien generelt. Larfarge's argument må derfor forkastes.

4827 For det tredje har Blue Circle gjort gældende, at der ikke er nogen beviser for, at de virksomheder og sammenslutninger, der havde deltaget i overtrædelsen, stort set tegnede sig for hele cementmarkedet i Fællesskabet. Tværtimod afkræftes dette af, at Kommissionen frafaldt de klagepunkter, den havde mod 18 europæiske cementproducenter (den anfægtede beslutning, nr. 4, punkt 1).

4828 Overtrædelsen i forbindelse med Cembureau-aftalen involverede imidlertid de største europæiske cementproducenter, samtlige branchesammenslutninger på markederne i Fællesskabet og den europæiske sammenslutning Cembureau. Kommissionen havde således grundlag for at antage, at de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, der deltog i denne

overtrædelse, stod for »næsten hele EF's cementmarked« (den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 5, tredje led). Blue Circle's argument må derfor forkastes.

4829 For det fjerde har Cementir benægtet, at den hemmelige aftale skulle være blevet institutionaliseret i internationale organisationer. Selskabet har anført, at de brancheorganisationer, det tilsluttede sig, ikke havde noget konkurrencebegrænsende formål.

4830 Det bemærkes imidlertid, at Cementir som direkte medlem af Cembureau var til stede ved delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 7. november 1984, hvor Cembureau-aftalen blev vedtaget. I forbindelse med aftalen om ETF deltog det i den kollektive strategi for at forhindre import til Vesteuropa, navnlig fra Grækenland. Det deltog fra 1984 til 1988 i ordningen med regelmæssig udveksling af prisoplysninger i Cembureau med henblik på at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen. Det følger heraf, at institutionaliseringen af den hemmelige aftale er en skærpende omstændighed i forhold til selskabet.

4831 Blue Circle har derimod gjort gældende, at Kommissionen på overfladen fortsat har givet det udseende af et institutionaliseret kartel, selv om den havde frafaldet de nationale klagepunkter og klagepunkterne vedrørende det europæisk-britiske kartel.

4832 Dette argument kan ikke følges. Det fremgår af Rettens gennemgang af den anfægtede beslutning, at Kommissionen uanset de frafaldne klagepunkter har ført bevis for en institutionalisering af den hemmelige aftale, som Blue Circle deltog i gennemførelsen af på markedet for grå cement inden for rammerne af ETF og EPC.

4833 For det femte har Lafarge, Aker og Euroc benægtet, at der skulle have været tilsigtet nogen hemmeligholdelse. Lafarge har henvist til forhandlingerne med Kommissionen i 1973, navnlig om spørgsmålet om Basing Points System. Selskabet har endvidere anført, at aktionerne på foranledning af det problem, der opstod i forbindelse med importen af cement fra Grækenland, udgik fra politiske initiativer, der netop havde til formål at gøre Kommissionen opmærksom på dette problem. Aker og Euroc har gjort gældende, at de pågældende virksomheder ikke havde nogen grund til at hemmeligholde deres aktioner, eftersom de ikke var klar over, at de var i strid med traktatens artikel 85, stk. 1. Ifølge dem er Kommissionens opfattelse endvidere i modstrid med den overvældende mængde dokumenter, den har kunnet indsamle under kontrolundersøgelserne.

4834 Unicem har anført, at de oplysninger, Kommissionen har nævnt i nr. 65, punkt 5, femte led, i den anfægtede beslutning som bevis for parternes ønske om hemmeligholdelse af deres aktioner, ikke angår selskabet.

4835 Cementir har gjort gældende, at ingen af sagsakterne beviser, at der skulle have foreligget nogen ønske om hemmeligholdelse fra selskabets side.

4836 Det bemærkes, at Aker, Euroc og Cementir ved delegationsledernes møde den 14. januar 1983 delte deltagernes fælles ønske om, at indgåelsen af Cembureau-aftalen skulle være en hemmelighed (jf. ovenfor i præmis 976).

4837 Lafarge, Unicem, Aker et Euroc deltog i aftalen om oprettelse af ETF og beskyttelsesforanstaltningerne på det italienske marked. Disse forskellige foranstaltninger havde til formål at undgå destabiliserende import til Vesteuropa, navnlig fra Grækenland. Selv om det ved udarbejdelsen af Zürich/Céligny-dokumentet blev foreslået at informere Kommissionen om de kollektive aktioner, der blev planlagt med dette formål (den anfægtede beslutning, nr. 25, punkt 7, dok. 33.126/18779), har ingen af virksomhederne kunnet bevise, at dette var tilfældet for så vidt angår de ovennævnte foranstaltninger.

4838 Lafarge, Aker og Euroc var også parter i aftalen om stiftelse af Interciment. Selv om det i forskellige juridiske responsa blev anbefalet at anmelde aftalen til Kommissionen på grund af dens åbenbart ulovlige formål, blev der aldrig foretaget en sådan anmeldelse (jf. ovenfor i præmis 2984).

4839 Det følger heraf, at Kommissionen havde grundlag for at anse ønsket om at hemmeligholde overtrædelserne for at være en skærpende omstændighed i forhold til Lafarge, Unicem, Aker, Euroc og Cementir.

Den formildende omstændighed, der er taget i betragtning i nr. 65, punkt 6, i den anfægtede beslutning

4840 I nr. 65, punkt 6, i den anfægtede beslutning har Kommissionen anført følgende:

»For at beregne bødernes størrelse har Kommissionen taget hensyn til, at EF-virksomhederne i den periode, der tages i betragtning, har måttet imødegå en betydelig og uventet import på et tidspunkt, hvor de havde svært ved at overvinde de dårlige økonomiske konjunkturer.«

4841 Lafarge har anført, at selskabet ikke har været i stand til at afgøre konsekvenserne af denne formildende omstændighed for beregningen af den bøde, det er blevet pålagt.

4842 Dette anbringende må forkastes. Kommissionen er ikke ved bødeudmålingen forpligtet til at sætte tal på de forskellige faktorer, den har taget hensyn til ved vurderingen af overtrædelsens grovhed.

Manglende inddragelse af forskellige formildende omstændigheder

A — Virksomhedens størrelse og indflydelse på markedet

4843 Vicat, Uniland, Irish Cement, Cimpor, Secil, Hornos Ibéricos og Cementir har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til, at de på grund af deres beskedne størrelse, markedsandel og omsætning havde begrænset indflydelse på markedet.

4844 Under henvisning til den ovenfor i præmis 1353 nævnte dom i sagen Boël mod Kommissionen (dommens præmis 131) har Vicat endvidere anført, at selskabet er et familieforetagende, og at det ikke indgår i en betydningsfuld økonomisk enhed. Irish Cement har nærmere anført, at selskabet ikke kontrolleres af nogen anden europæisk virksomhed, og at det heller ikke selv kontrollerer nogen sådan. Cementir har anført, at dette selskab ikke har nogen forbindelse med cementproduktionsvirksomheder i andre lande.

4845 Det bemærkes, at der ved vurderingen af overtrædelsens grovhed kan tages hensyn til virksomhedens størrelse og dens økonomiske betydning og som følge heraf til, i hvor høj grad den kunne påvirke markedet (jf. den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 120 og 129, og den ovenfor i præmis 1320 nævnte dom i sagerne IAZ m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 52).

4846 Det fremgår af de oplysninger, Kommissionen har meddelt Retten (jf. ovenfor i præmis 4738), at den har pålagt virksomhederne en bøde, der er blevet beregnet på grundlag af deres omsætning. Af disse oplysninger fremgår det endvidere, at Vicat, Uniland, Irish Cement, Cimpor, Secil, Hornos Ibéricos og Cementir er blevet pålagt en bøde, der er beregnet på grundlag af deres egen omsætning, mens de virksomheder, der var de ledende i en koncern i den pågældende periode, er blevet pålagt en bøde beregnet på grundlag af koncernomsætningen. Den bøde, der er pålagt virksomhederne, afhænger således af deres størrelse, af deres økonomiske betydning og dermed af deres indflydelse på markedet.

4847 Det er uden relevans ved vurderingen af grovheden af en virksomheds overtrædelse i forbindelse med bødeudmålingen, hvorledes aktionærkredsen er sammensat.

4848 Endelig har Retten i den ovenfor i præmis 1353 nævnte dom i sagen Boël mod Kommissionen, som Vicat har påberåbt sig, kun underkendt forskelsbehandlingen af den pågældende virksomhed i forhold til virksomheder, med hensyn til hvilke Kommissionen havde anset det for en formildende omstændighed, at deres ulovlige adfærd havde haft en begrænset konkurrencebegrænsende virkning, fordi de ikke indgik i en betydningsfuld økonomisk enhed, selv om de ikke indgik i mindre betydningsfulde økonomiske enheder end Boël (jf. dommens præmis 131 og 132). Vicat kan derfor ikke med støtte i denne dom gøre gældende, at Kommissionen har tilsidesat de principper, der er blevet fastlagt i retspraksis, ved ikke at nedsætte bøden under hensyn til, at selskabet ikke indgik i en betydningsfuld økonomisk enhed.

4849 Sagsøgernes anbringender må derfor forkastes.

4850 Ciments luxembourgeois har anført, at størrelsen af den bøde, selskabet er blevet pålagt, er fuldstændig urimelig, eftersom dets omsætning i 1991 var på 1 764 000 000 LUF.

4851 For så vidt som det med dette anbringende gøres gældende, at Kommissionen har pålagt Ciments luxembourgeois en bøde, der ikke står i forhold til selskabets beskedne omsætning, må det imidlertid forkastes af de ovenfor i præmis 4846 anførte grunde.

B — Overtrædelsernes manglende eller ubetydelige konkurrencebegrænsende virkninger

4852 Visse sagsøgere har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til, at den ulovlige adfærd, de er blevet draget til ansvar for, ikke havde nogen aktuel eller potentiel konkurrencebegrænsende virkning, eller i det mindste at virkningen var ubetydelig.

4853 Vicat har påpeget, at den samordnede praksis i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c), havde en ganske ubetydelig konkurrencebegrænsende virkning dels på grund af de pågældende to virksomheders ringe markedsdækning, dels på grund af det ringe omfang af dets salg i det geografiske område, der var omfattet af den omtvistede kontakt, det havde med Buzzi. Vicat har gjort gældende, at Kommissionen ikke har foretaget en analyse af markedet og af, i hvilken grad konkurrencen blev påvirket på det regionale marked i Sydfrankrig.

4854 Aalborg Portland og Italcementi har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget henyn til, at deres deltagelse i overtrædelsen ikke havde nogen virkning på markedet. Italcementi har endvidere anført, at under hensyn til de særlige forhold på det italienske marked og til selskabets egen adfærd ville Cembureau-aftalen have været den samme og haft det samme omfang, den samme varighed og de samme virkninger som beskrevet i den anfægtede beslutning, hvis Kommissionen ikke havde lagt til grund, at selskabet havde deltaget.

4855 Unicem har gjort gældende, at Kommissionen ikke har anerkendt, at selskabets adfærd ikke forvoldte nogen skade i forhold til forbrugerne. Adfærden havde ikke forhindret, at importen til Italien af cement fra Grækenland havde udvist en stadig stigning fra 1986 til 1991.

4856 Asland har anført, at den anfægtede beslutning ikke indeholder noget afsnit om de reelle virkninger af overtrædelsen. Selskabet har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget stilling til disse virkninger, og at den derved har udeladt en væsentlig faktor i bedømmelsen af grovheden af de pågældende handlinger. Efter selskabets opfattelse ville en sådan undersøgelse have bevirket, at Kommissionen måtte fastslå, at handelen med cement inden for Fællesskabet var steget siden 1985.

4857 Irish Cement har fastholdt, at selskabets deltagelse i den i den anfægtede beslutning nævnte udveksling af prisoplysninger ikke havde nogen konkurrencebegrænsende virkning.

4858 Cimpor har gjort gældende, at Kommissionen ikke har foretaget en sammenligning af de reelle virkninger af Cimpor's deltagelse i overtrædelsen og virkningerne af de øvrige virksomheders deltagelse.

4859 Secil har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til de reelle virkninger af selskabets deltagelse i overtrædelsen.

4860 Cementir har anført, at Kommissionen, fordi den har undladt at tage hensyn til de særlige forhold på cementmarkedet, ikke har fastslået, at på grund af den særlige beskaffenhed af de eksisterende konkurrenceforhold på dette marked ville de begrænsende virkninger, som eventuelt kunne have været konsekvensen af overtrædelserne, nødvendigvis have været af marginal betydning, begrænset til en reduktion af den samhandel, der kunne have fundet sted i grænseområderne mellem de regionale markeder.

4861 Blue Circle har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til, at handelen inden for Fællesskabet var steget betydeligt i den pågældende periode, og at importen af cement til Det

Forenede Kongerige var steget, selv om der — bortset fra den ulovlige adfærd — var væsentlige hindringer for denne import.

4862 Det bemærkes, at for at fastslå, at en aftale er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, er det ikke nødvendigt at bevise, at den pågældende aftale har haft en konkurrencebegrænsende virkning. Når det kan fastslås, at aftalen havde et konkurrencebegrænsende formål, er dette tilstrækkeligt til at erklære den i strid med ovennævnte bestemmelse i traktaten (jf. den ovenfor i præmis 837 nævnte retspraksis).

4863 For så vidt angår bøder kan det være relevant at vurdere virkningerne af en overtrædelse, når Kommissionen ved bedømmelsen af grovheden af den pågældende overtrædelse netop har lagt vægt på disse virkninger, og den ikke kan føre bevis for dem eller anføre gyldige grunde til at tage hensyn til dem.

4864 Det bemærkes, at Kommissionen i nr. 65, punkt 5, i den anfægtede beslutning ikke til støtte for, at aftalen var særlig grov, har påberåbt sig, at Cembureau-aftalen skulle have haft konkurrencebegrænsende virkninger. Den har med rette fremhævet, at den hemmelige aftale om markedsopdeling og udveksling af oplysninger med henblik herpå i sig selv udgjorde en særdeles alvorlig konkurrencebegrænsning (nr. 65, punkt 5, første led).

4865 Det fremgår ganske vist af nr. 65, punkt 9, at Kommissionen ved bedømmelsen af de enkelte virksomheders ansvar bl.a. tog hensyn til virkningerne af de foranstaltninger, hvormed de havde gennemført Cembureau-aftalen. Den pålagde således de virksomheder, der havde deltaget i foranstaltninger, som »direkte [medførte] en afskærmning af hjemmemarkederne« [punkt 9, litra a)], det største ansvar. Den fandt derimod, at de virksomheder, som udelukkende havde deltaget i foranstaltninger til at omdirigere overskudsproduktionen til tredjelande, bar et mindre ansvar, fordi disse foranstaltninger havde »mindre direkte indvirkning på beskyttelsen af hjemmemarkederne« [punkt 9, litra b), første led].

4866 Disse sidste betragtninger kan imidlertid ikke anses for at udgøre en analyse af de konkurrencebegrænsende virkninger, der kunne konstateres efter overtrædelsen, idet bemærkes, at det i givet fald ville have påhvilet Kommissionen at understøtte en sådan analyse med konkrete oplysninger. De bygger på en teoretisk bedømmelse — som i øvrigt ikke er bestridt af sagsøgerne — af de virkninger på konkurrencen, som potentielt var forbundet med disse to typer foranstaltninger.

4867 Sagsøgernes anbringender må derfor forkastes.

C — Adfærden på markedet i den pågældende periode

4868 Vicat har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til selskabets selvstændige forretningsmæssige strategi, der navnlig var koncentreret om udviklingen af et produkt, der kun fremstilles af selskabet, nemlig »Prompt«.

4869 Denne oplysning er imidlertid ikke noget bevis for, at Vicat havde forsøgt at unddrage sig gennemførelsen af Cembureau-aftalen i den periode mellem den 11. maj 1983 og den 23. april 1986, hvor den tilsluttede sig denne aftale ved at deltage i den samordnede praksis i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c) (jf. ovenfor i præmis 4316). Anbringendet må derfor forkastes.

4870 Asland har gjort gældende, at Kommissionen ikke har tillagt selskabets konkurrencemæssige adfærd i den pågældende periode nogen betydning i den anfægtede beslutning. Det har henvist til en række oversigter, der viser den stadige stigning mellem 1985 og 1991 i handelen med cement mellem Spanien og de øvrige lande i Fællesskabet. Selskabet har endvidere fremhævet, at det havde en kapitalandel i Hispacement, der var et fælles datterselskab af en række katalanske producenter med det formål at fremme handelen med cement uden for det katalanske marked.

4871 Det bemærkes, at der kun er ført bevis for Asland's deltagelse i Cembureau-aftalen for perioden fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 (jf. ovenfor i præmis 4352). Asland's oplysninger vedrørende perioden før den 28. maj 1986 og perioden efter den 31. maj 1987 er derfor uden relevans i denne forbindelse.

4872 De samlede tal, der udviser en stadig stigning fra 1985 i eksporten af cement fra Spanien til de øvrige lande i Fællesskabet, beviser endvidere ikke, at Asland personligt skulle have udvist en konkurrencepræget adfærd på markedet.

4873 Endelig var Cembureau-aftalen ikke til hinder for enhver handel med cement inden for Fællesskabet. Den havde kun til formål at forhindre »ukontrolleret« eksport, der kunne destabilisere markederne. Den var ikke var til hinder for den traditionelle eller strukturelle samhandel (jf. ovenfor i præmis 1121).

4874 På denne baggrund kan de af Asland påberåbte omstændigheder ikke fortolkes som et bevis for selskabets vilje til at unddrage sig gennemførelsen af Cembureau-aftalen i den periode, hvor det tilsluttede sig denne aftale.

4875 Asland's anbringende må derfor forkastes.

4876 Cementir har gjort gældende, at Kommissionen systematisk har undladt at tage hensyn til den politik, som selskabet reelt havde anvendt på markedet i den pågældende periode. Kommissionen har heller ikke bevist, at Cementir's politik afspejlede de foreliggende karteller. Dets deltagelse i aftalerne med Calcestruzzi havde således ikke haft — og kunne ikke have haft — nogen virkning på importen af cement fra Grækenland, som var steget betydeligt fra 1987.

4877 Cementir har imidlertid ikke til støtte for sit anbringende fremlagt noget bevis for, at selskabet havde forsøgt at unddrage sig Cembureau-aftalen i perioden mellem den 14. januar 1983 og den 3. april 1992, hvor det tilsluttede sig aftalen. Den betydelige stigning i importen til Italien af cement fra Grækenland kan i den forbindelse ikke anses for et udtryk for selskabets vilje til at tage afstand fra aftalen (jf. ovenfor i præmis 4401). Stigningen viser højst, at gennemførelsesforanstaltningerne til aftalen, som Cementir — som allerede fastslået ovenfor i præmis 3283-3290 og 3343-3396 — deltog i, efter at problemet med import til Vesteuropa af cement fra Grækenland var opstået, ikke fik de forventede virkninger på det italienske marked. Cementir's anbringende må derfor forkastes.

D — Ingen vinding ved overtrædelsen

4878 Vicat og Ciments français har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til, at de ikke opnåede nogen vinding ved de påståede overtrædelser.

4879 Lafarge har anført, at Kommissionen ikke har taget hensyn til de regler, som den selv har udstedt — navnlig i dens XXI Beretning om Konkurrencepolitikken — i henhold til hvilke den økonomiske fordel, de pågældende virksomheder har haft ved overtrædelsen, for fremtiden skal være den afgørende faktor ved beregningen af bøden.

4880 Irish Cement har gjort gældende, at Kommissionen ikke har bevist og end ikke har forsøgt at bevise, at selskabet havde haft nogen vinding — eller forsøgt at skaffe sig vinding — ved sine ulovlige aktiviteter.

4881 Imidlertid kan det forhold, at en virksomhed ikke har opnået nogen vinding ved en overtrædelse, ikke være til hinder for, at der pålægges en bøde, idet bøderne ellers ville miste deres præventive virkning (jf. den ovenfor i præmis 779 nævnte dom af 6.4.1995, Ferriere Nord mod Kommissionen, dommens præmis 53). Det følger heraf, at Kommissionen ikke ved fastsættelsen af bøderne er forpligtet til at føre bevis for, at overtrædelsen har skaffet de

pågældende virksomheder en ulovlig fordel, eller i givet fald til at tage i betragtning, at der ikke blev opnået nogen vinding ved overtrædelsen.

4882 Det kan være relevant at vurdere den ulovlige fortjeneste ved overtrædelsen, når Kommissionen ved bedømmelsen af grovheden af den pågældende overtrædelse og/eller ved udmålingen af bøderne netop lægger vægt på en sådan fortjeneste.

4883 Dette er imidlertid ikke tilfældet i det foreliggende tilfælde. I nr. 65, punkt 5, i den anfægtede beslutning har Kommissionen ikke påberåbt sig vinding ved Cembureau-aftalen til støtte for, at overtrædelsen var særlig alvorlig. Som det er blevet anført ovenfor (jf. præmis 4846), har den beregnet bøden på grundlag af de pågældende virksomheders omsætning.

4884 Med hensyn til det af Lafarge fremførte bemærkes det, at Kommissionen i sin XXI Beretning om Konkurrencepolitikken (s. 110) har anført følgende:

»Kommissionen har ved bødens fastsættelse taget hensyn til alle relevante omstændigheder i sagen. Der vil i stigende omfang blive taget hensyn til den økonomiske fordel, som selskaber, der overtræder konkurrencereglerne, har haft derved. Når Kommissionen kan bedømme størrelsen af denne uretmæssige fortjeneste, også selv om dette ikke kan ske præcist, kan bøden beregnes med dette som udgangspunkt.«

4885 Disse oplysninger viser ikke, at Kommissionen har forpligtet sig til for fremtiden i alle tilfælde med henblik på bødeudmålingen at fastslå den økonomiske fordel ved den pågældende overtrædelse. De er kun udtryk for, at Kommissionen har til hensigt i højere grad at tage hensyn til denne faktor og anvende den som udgangspunkt for beregningen af bøderne, for så vidt som den er i stand til at bedømme den, også selv om dette ikke kan ske præcist. Dette har imidlertid ikke været tilfældet her.

4886 Under hensyn til ovenstående betragtninger skal Vicat's, Lafarge's og Irish Cement's anbringender vedrørende vinding forkastes.

E — Situationen på cementmarkedet i den pågældende periode

4887 Irish Cement har anført, at selskabet fra 1982 til 1986 har været ramt af, at eksportører i tredjelande har foretaget omfattende dumping på selskabets hjemmemarked, hvilket i øvrigt fik

selskabet til at indgive klage til Kommissionen. Hornos Ibéricos har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til den generelle situation på cementmarkedet i den pågældende periode.

4888 Det bemærkes, at Kommissionen i nr. 65, punkt 6, i den anfægtede beslutning har anført følgende: »For at beregne bødernes størrelse har Kommissionen taget hensyn til, at EF-virksomhederne i den periode, der tages i betragtning, har måttet imødegå en betydelig og uventet import på et tidspunkt, hvor de havde svært ved at overvinde de dårlige økonomiske konjunkturer.«

4889 Da Kommissionen blev anmodet om at uddybe denne oplysning, forklarede den (i svaret af 6.7.1998 på et skriftligt spørgsmål fra Retten) følgende:

»Den 'betydelige og uventede import', der er nævnt i nr. 65, punkt 6, i den anfægtede beslutning, er import fra tredjelande. I perioden for overtrædelsen fandt der navnlig omfattende import sted fra Tunesien, Tyrkiet og Rumænien, og der blev indgivet dumpingklage herover.«

4890 Under retsmødet har Irish Cement nærmere anført, at selskabet sigtede til importen fra Østtyskland og Spanien.

4891 Det bemærkes, at Kommissionens bemærkninger viser, at importen fra Tunesien, Tyrkiet og Rumænien var angivet som eksempler og ikke var en udtømmende opregning.

4892 Endvidere udgør en beslutning et hele, og hver del må læses i lyset af de øvrige dele (jf. Rettens dom af 6.4.1995, sag T-150/89, Martinelli mod Kommissionen, Sml. II, s. 1165, præmis 66, og dom af 11.12.1996, sag T-49/95, Van Megen Sports mod Kommissionen, Sml. II, s. 1799, præmis 51). Betragtningerne i nr. 65, punkt 6, i den anfægtede beslutning skal derfor forstås i lyset af redegørelsen i sagsfremstillingen, hvori der nævnes problemer med import fra Østtyskland og Spanien i den af Irish Cement omtalte periode (jf. nr. 18, punkt 2 og 3, og nr. 19, punkt 9 og 10).

4893 Irish Cement og Hornos Ibéricos's anbringender må herefter forkastes.

F — Nødværge

4894 Ciments français, Lafarge, Unicem, Hornos Ibéricos og Blue Circle har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til, at foranstaltningerne over for importen af cement fra Grækenland blev truffet i nødværge mod de illoyale konkurrencevilkår, hvorunder denne import blev foretaget. De har gjort gældende, at Kommissionen forholdt sig passiv og ikke foretog sig noget effektivt i anledning af den støtte, som de græske myndigheder på daværende tidspunkt ydede til deres cementindustri.

4895 Under henvisning til den ovenfor i præmis 2554 nævnte dom i sagerne AITEC m.fl. mod Kommissionen har Ciments français, Unicem og Hornos Ibéricos gjort gældende, at Kommissionen ikke har foretaget en korrekt analyse af virkningerne af cementimporten fra Grækenland. Kommissionen har således anlagt en urigtig vurdering af de vanskeligheder, der opstod på grund af denne ulovligt støttede import.

4896 Med hensyn hertil skal det — ud over, hvad der er anført ovenfor i præmis 2556-2559 — bemærkes, at disse sagsøgere på markedet for grå cement blev pålagt bøden i den anfægtede beslutnings artikel 9 for overtrædelsen i forbindelse med Cembureau-aftalen, der havde til formål at sikre overholdelse af hjemmemarkedsprincippet og at regulere cementleverancerne fra det ene land til det andet inden for Fællesskabet (jf. ovenfor i præmis 1085).

4897 Deres indblanding i denne overtrædelse bestod helt eller delvis i ulovlig adfærd, der var fuldstændig uden forbindelse med problemet med lavprisimport af cement fra Grækenland, eller som havde langt videre rækkevidde end dette problem.

4898 For det første deltog Unicem i regelmæssig udveksling af oplysninger om priser med henblik på at lette gennemførelsen af Cembureau-aftalen (artikel 2, stk. 2). Lafarge deltog sammen med Buzzi i en samordnet praksis om deling af det sydfranske marked [artikel 3, stk. 1, litra a)]. Ciments français og Lafarge var indblandet i aftaler og samordnet praksis om regulering af cementleverancer mellem Tyskland og Frankrig [artikel 3, stk. 3, litra a)]. Ciments français, Lafarge, Hornos Ibéricos og Blue Circle deltog i en fortsat samordnet praksis i EPC, som bestod i at undersøge situationen på EF-markederne, fordele markederne i tredjelande, fastsætte priserne for produkter, der var bestemt til storeksport, udveksle individualiserede oplysninger om de mængder, der var til rådighed til eksport, og om eksporten til tredjelande, og som havde til formål at undgå konkurrenters indtrængen på de respektive nationale markeder inden for EF (artikel 6).

4899 For det andet havde flere af foranstaltningerne truffet inden for rammerne af aftalen om ETF — selv om disse foranstaltninger var kommet i stand som følge af truslen om lavprisimport af cement fra Grækenland — et videregående ulovligt formål. Aftalen om oprettelse af ETF havde

således til formål at forhindre enhver lavprisimport af cement, der kunne destabilisere de europæiske markeder (jf. ovenfor i præmis 2560). Aftalen om stiftelse af Interciment havde til formål at gennemføre foranstaltninger, der skulle virke tilskyndende eller afskrækkende over for de lande, der truede stabiliteten på medlemsstaternes markeder (artikel 4, stk. 2).

4900 Endelig bemærkes det for så vidt angår foranstaltningerne i artikel 4, stk. 3, at en virksomhed ikke kan påberåbe sig nødværge i forbindelse med et kartel, den har deltaget i, når den har anvendt foranstaltninger i strid med fællesskabsretten til at beskytte deltagernes marked mod konkurrence fra producenter i andre medlemsstater (jf. den ovenfor i præmis 415 nævnte dom af 6.4.1995 i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen, dommens præmis 148).

4901 Sagsøgernes anbringender må derfor forkastes.

G — Samarbejde under den administrative procedure

4902 Lafarge og Valenciana har påberåbt sig deres samarbejdsvilje over for Kommissionen under den administrative procedure. Valenciana har anført, at selskabet har bistået Kommissionen i dens kontrolundersøgelser hos selskabet, at det har afgivet skriftlige og mundtlige bemærkninger til meddelelsen af klagepunkter, selv om det ikke vidste nøjagtigt, hvad det blev anset for at have gjort sig skyldig i, og at det har deltaget i høringen. Aker og Euroc har gjort gældende, at de under den administrative procedure har tilsendt Kommissionen referatet af mødet i ETF den 19. august 1986, som var udarbejdet af Ulestig fra Scancem. Kommissionen anså dette dokument for at være tilstrækkelig væsentlig til at sende det til alle de virksomheder og sammenslutninger af virksomheder, meddelelsen af klagepunkter var rettet til. Aker og Euroc har endvidere anført, at de til høringen i marts 1993 sendte en af deres øverste chefer og den administrerende direktør for Scancem.

4903 Lafarge har imidlertid ikke til støtte for sit anbringende fremlagt nogen beviser, på grundlag af hvilke anbringendet kan vurderes. Allerede af den grund må det forkastes.

4904 For så vidt angår Valenciana foretog dette selskab sig ikke noget ud over at opfylde sine forpligtelser og udøve sine rettigheder i henhold til bestemmelserne om den administrative procedures forløb ved overtrædelser af de fællesskabsretlige konkurrenceregler. Dette selskabs anbringende må derfor ligeledes forkastes (jf. hertil Rettens dom af 10.3.1992, sag T-12/89, Solvay mod Kommissionen, Sml. II, s. 907, præmis 341 og 342). Af samme grund må også Aker's og Euroc's anbringende om, at en af deres øverste chefer og den administrerende direktør for Scancem deltog i høringen i marts 1993, forkastes.

4905 Aker og Euroc vedlagde ganske vist deres svar på meddelelsen af klagepunkter referatet af ETF's møde den 19. august 1986, der var udarbejdet af Ulestig (Scancem), og som Kommissionen har omtalt flere gange i sagsfremstillingen (nr. 25, punkt 14-20, nr. 27, punkt 3, og nr. 28, punkt 3, punkt 15-18 og punkt 22) og i den retlige vurdering (nr. 53, punkt 7 og 8, nr. 55, punkt 1, og nr. 56, punkt 5, 8, 11 og 13) vedrørende ETF.

4906 Det fremgår imidlertid af deres svar på meddelelsen af klagepunkter, at dette dokument blev fremsendt til Kommissionen ikke så meget ud fra et ønske om at gøre det lettere at tage endelig stilling til de klagepunkter, Kommissionen havde anført i meddelelsen af klagepunkter, som for at benægte, at Aker og Euroc skulle have været indblandet i overtrædelsen vedrørende aftalen om stiftelse af Interciment. Det må herefter fastslås, at Kommissionen ikke anlagde en urigtig vurdering ved ikke at anse denne oplysning for en formildende omstændighed ved fastsættelsen af den bøde, der er pålagt disse to sagsøgere. Deres anbringende må derfor ligeledes forkastes.

H — Ønsket om at overholde de fællesskabsretlige konkurrenceregler

4907 Lafarge har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til, at virksomhederne i den pågældende periode altid havde søgt at handle inden for loven, hvilket fremgår af en lang række henvisninger i de dokumenter, Kommissionen har beslaglagt, til kravene i de fællesskabsretlige konkurrenceregler.

4908 Disse anbringender er imidlertid uden betydning for, at overtrædelserne på markedet for grå cement og for hvid cement faktisk fandt sted, og for deres grovhed. I øvrigt kan der ikke på grund af anbringenderne ses bort fra de ovenfor i præmis 4836, 4837 og 4838 nævnte oplysninger, der viser, at deltagerne i overtrædelsen, bl.a. Lafarge, ønskede at hemmeligholde visse af de ulovlige handlinger, de foretog i forbindelse med Cembureau-aftalen.

4909 Unicem har gjort gældende, at selskabet, så snart det fik oplysning om betydningen af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, indførte en adfærdskodeks til brug for sit personale.

4910 Selv om det er væsentligt, at Unicem traf foranstaltninger til at forhindre, at selskabets personale i fremtiden begår nye overtrædelser af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, har dette ingen betydning for, at den overtrædelse, selskabet blev draget til ansvar for i det foreliggende tilfælde, faktisk fandt sted, eller for dens grovhed (jf. bl.a. den ovenfor i præmis 140 nævnte dom af 17.12.1991 i sagen Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 357, og den ovenfor i præmis 323 nævnte dom i sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 395).

I — Den omstændighed, at der var tale om et nyt spørgsmål

4911 Lafarge har gjort gældende, at Kommissionen ikke har fulgt sin egen praksis, hvorefter den ikke pålægger nogen bøde eller pålægger en mindre bøde, når den for første gang tager stilling til, hvordan et bestemt marked inden for Fællesskabet fungerer, hvilket er tilfældet i de foreliggende sager.

4912 Dyckerhoff har anført, at der ikke bør pålægges en bøde, når der foreligger et retligt spørgsmål, der ikke før er blevet afklaret i administrativ praksis. I det foreliggende tilfælde var Kommissionens opfattelse af, at samarbejdet med hensyn til tredjelande inden for WCC var ulovligt, helt ny eller i det mindste umulig for virksomhederne at forudse.

4913 Kommissionen og Fællesskabets retsinstanser kan ganske vist ved udmålingen af bøden under visse omstændigheder tage hensyn til, at det på det tidspunkt, hvor de pågældende handlinger blev begået, endnu ikke klart var fastslået i Kommissionens praksis, at de var ulovlige (jf. den ovenfor i præmis 323 nævnte dom i sagen AKZO mod Kommissionen, dommens præmis 163, og den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Dunlop Slazenger mod Kommissionen, dommens præmis 143). Hvorvidt spørgsmålet er nyt, skal imidlertid ikke bedømmes på grundlag af, hvilken branche der er tale om, men derimod på grundlag af de juridiske aspekter af den pågældende overtrædelse.

4914 Både på markedet for grå og for hvid cement indgik den overtrædelse, der gav anledning til bøderne, i en aftale om overholdelse af hjemmemarkedsprincippet. Det fremgår udtrykkeligt at traktatens artikel 85, stk. 1, litra c), at en sådan aftale er i strid med konkurrencereglerne, og der er fast retspraksis herfor. Sagsøgerne var således være vidende om, at deres adfærd var ulovlig.

4915 Anbringendet om, at det var nye spørgsmål, som blev rejst i den anfægtede beslutning, må derfor forkastes.

J — Den omstændighed, at den europæiske cementindustri var verdens førende

4916 Lafarge har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til, at den europæiske cementindustri takket være en effektiv omstruktureringspolitik var blevet den førende cementindustri i verden. Efter selskabets opfattelse er det i strid med formålene med en fælles industripolitik, hvis vigtighed er fastslået i EF-traktatens artikel 130 (nu artikel 157 EF), at straffe en hel branche, der har vist sig i stand til at komme igennem en svær krise ved at tilpasse sig.

4917 Hensynet til at fremme en betydningsfuld branche inden for industrien kan imidlertid ikke medføre, at der ikke kan pålægges store bøder for grove overtrædelser af de fællesskabsretlige konkurrenceregler, idet virksomheder, hvis aktiviteter ligger inden for områder, der anses for at være vigtige for den europæiske industri og økonomi, da aldrig ville kunne pålægges sanktioner for sådanne overtrædelser.

K — Retlige og tekniske hindringer for samhandelen med cement inden for Fællesskabet

4918 Valenciana har påberåbt sig de retlige hindringer (indledning af en antidumpingprocedure mod Portlandcement fra Spanien) og tekniske hindringer (uoverensstemmelse mellem de nationale regler om godkendelse), selskabet stødte på i forbindelse med sin eksportvirksomhed både før og efter Spaniens tiltrædelse af Fællesskabet.

4919 Disse forhold er imidlertid uden betydning for, om overtrædelsen, der er påtalt i forhold til Valenciana, fandt sted, og for dens grovhed og varighed. De kan derfor ikke begrunde en nedsættelse af bøden.

L — Den omstændighed, at der kom en ny konkurrent på markedet

4920 Irish Cement har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til, at der var kommet en ny producent på det irske marked, nemlig Sean Quinn Cement Ltd, der i 1989 påbegyndte sine produktionsaktiviteter nord for grænsen mellem Irland og Nordirland.

4921 Denne omstændighed ligger imidlertid efter den 31. november 1988, som Retten har lagt til grund som værende den dato, hvor Irish Cement ophørte med at deltage i overtrædelsen i den anfægtede beslutnings artikel 1 (jf. ovenfor i præmis 4365 og 4366). Det er derfor ikke længere relevant at tage stilling til Irish Cement's anbringende.

M — Manglende skattemæssigt fradrag for bøder

4922 Italcementi har gjort gældende, at den bøde, selskabet er blevet pålagt, er urimelig stor, idet der ikke er taget hensyn til, at der ikke er skattemæssigt fradrag for bøder i Italien.

4923 Kommissionen skal imidlertid ikke ved bødefastsættelsen tage hensyn til de eksisterende forskelle mellem skattelovgivningen i de forskellige lande (jf. Domstolens dom af 15.7.1970, sag 44/69, Buchler mod Kommissionen, Sml. 1970, s. 151, org. ref.: Rec. s. 733, præmis 51).

N — Virksomhedens økonomiske situation

4924 Halkis har gjort gældende, at den bøde, selskabet er blevet pålagt, overstiger dets økonomiske formåen og indebærer en risiko for at bringe det i en katastrofal økonomisk situation, idet det er sat under en særlig form for likvidation. I replikken har selskabet endvidere anført, at selv om det er blevet sat under likvidation, efter at den anfægtede beslutning blev vedtaget, havde konsekvenserne af beslutning 91/144 vedrørende den støtte, selskabet havde modtaget fra den græske stat, bragt det i en økonomisk særdeles vanskelig situation.

4925 Kommissionen er imidlertid ikke forpligtet til at tage hensyn til en virksomheds underskud ved fastsættelsen af bøden, idet dette ville kunne medføre en uberettiget konkurrencemæssig fordel for virksomheder, der er mindre tilpassede til markedsforholdene (jf. den ovenfor i præmis 1320 nævnte dom i sagerne IAZ m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 55).

4926 Det følger af ovenstående, at de af Retten gennemgåede anbringender ikke kan tages til følge.

VIII — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet og om en åbenbart urigtig vurdering ved bedømmelsen af de enkelte virksomheders ansvar for overtrædelsen på markedet for grå cement*

4927 For det første har Aalborg Portland gjort gældende, at pålæggelse af en bøde for overtrædelse af artikel 85 forudsætter et individuelt ansvar. Selskabet kan ikke idømmes kollektivt ansvar for handlinger begået af andre. Blue Circle har anført, at en virksomhed ikke kan holdes ansvarlig for en overtrædelse, som den ikke har deltaget i, selv om denne overtrædelse er blevet begået i medfør af en aftale eller en samordnet praksis, som selskabet har deltaget i.

4928 Som det fremgår af gennemgangen ovenfor i præmis 4330-4333 og 4403-4407, er Aalborg Portland og Blue Circle kun blevet pålagt sanktioner for de forhold, som er påtalt over for dem individuelt i forbindelse med den i artikel 1 fastslåede overtrædelse. Deres argumentation må derfor forkastes.

4929 For det andet har en lang række sagsøgere gjort gældende, at Kommissionen har vurderet deres ansvar for den overtrædelse, der er fastslået på markedet for grå cement, på grundlag af abstrakte og generelle kriterier uden at tage hensyn til, hvorledes de personligt har været involveret i overtrædelsen. Flere af sagsøgerne har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til den faktiske rolle, de har haft vedrørende de enkelte overtrædelser, de er anset for ansvarlige for. Visse af sagsøgerne har anført, at Kommissionen burde have taget hensyn til det begrænsede antal overtrædelser, de havde begået i forbindelse med Cembureau-aftalen, og/eller grovheden af hver af gennemførelsesforanstaltningerne til denne.

4930 CBR har gjort gældende, at Kommissionen har antaget, at selskabet har tiltrådt Cembureau-aftalen på grundlag af den omstændighed, at en af selskabets ledere i sin egenskab af delegationsleder repræsenterede sin nationale sammenslutning på delegationsledernes møder i Cembureau den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984. Denne leders adfærd i forbindelse med hans opgaver i FIC kan ikke tilregnes CBR. Endvidere havde hans indlæg på de nævnte møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 kun til formål til stadighed at sikre, at de handlinger, der overvejedes foretaget inden for rammerne af Cembureau, var i overensstemmelse med traktatens artikel 85. Kommissionen har forsøgt at lade det fremstå, som om denne leder spillede en væsentlig rolle ved indgåelsen og gennemførelsen af Cembureau-aftalen, selv om hans eneste indlæg vedrørte Basing Points System, hvis lovlighed ikke er bestridt i den anfægtede beslutning. CBR har endvidere gjort gældende, at selskabets rolle i ETF var meget begrænset.

4931 Dyckerhoff har gjort gældende, at Kommissionen end ikke kortfattet har omtalt selskabets mindre rolle i den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 3, litra a).

4932 Vicat har anført, at selskabet ifølge den anfægtede beslutnings ordlyd kun har deltaget i en enkelt gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen, nemlig den samordnede praksis, der er fastslået i artikel 3, stk. 1, litra c). Denne overtrædelse er endvidere mindre alvorlig end de andre gennemførelsesforanstaltninger til aftalen. Vicat har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til dette forhold, idet den har ligestillet selskabet med andre virksomheder, med hensyn til hvilke der forelå betydeligt mere belastende forhold, og at Kommissionen ikke har angivet grundene til, at den mente at have beføjelse til at pålægge selskabet lige så hårde sanktioner som sådanne virksomheder. Ved en sammenligning af selskabets situation med Lafarge's og Italcementi's situation har Vicat konkluderet, at bødens enhedsværdi pr. overtrædelse klart er højere for dets vedkommende end for disse to virksomheder.

4933 Ciments français har anført, at selskabet kun har deltaget via et af sine direktionsmedlemmer, der handlede i sin egenskab af formand for SFIC, i det ene af de tre delegationsledermøder i

Cembureau, under hvilke Cembureau-aftalen blev vedtaget. Selskabet har endvidere gjort gældende, at det kun i mindre omfang var involveret i de samordninger, der var foranlediget af cementimporten fra Grækenland. Endelig var dets deltagelse i EPC ubetydelig, henset til den uvæsentlige rolle, det var i stand til at spille på de store eksportmarkeder.

4934 Heidelberger har gjort gældende, at Kommissionen har henholdt sig til, at der forelå en samlet og kontinuerlig aftale, og den har således fuldstændig har set bort fra hver virksomheds individuelle rolle og har fastsat en samlet bøde for deltagelsen i denne aftale. Selskabets bøde burde derfor ophæves eller i det mindste nedsættes. Heidelberger var kun svagt involveret i de forhold, som er omhandlet i den anfægtede beslutning. Kun fem af de i den anfægtede beslutning omhandlede overtrædelser er påtalt over for selskabet. Endvidere er omfanget af dets deltagelse klart mere begrænset end de øvrige virksomheders. Dets deltagelse i de omtvistede forhold er begrænset til en mere eller mindre passiv tilstedeværelse ved de drøftelser, under hvilke de konkurrencebegrænsende aftaler og den samordnede praksis blev vedtaget. Kommissionen har ved at pålægge selskabet så høj en bøde fuldstændig set bort fra dets rolle i forbindelse med Cembureau-aftalen. Heidelberger har endvidere bemærket, at ligebehandlingsprincippet er til hinder for, at et selskab, over for hvilket der er påtalt en uvæsentlig deltagelse i et kartel, pålægges en bøde, der er større end den, der pålægges en virksomhed, over for hvilken der er påtalt alvorligere forhold.

4935 Aalborg Portland har anført, at Kommissionen har tilsidesat princippet om, at bøder skal stå i rimeligt forhold til ansvarets omfang og overtrædelsens betydning. Selskabet har også gjort gældende, at Kommissionen ikke har vurderet omfanget af dets ansvar og grovheden af dets overtrædelse set i forhold til de andre virksomheders. Aalborg Portland har sammenlignet sine forhold med Ciments luxembourgeois's og har gjort gældende, at en meget stor del af bøden skyldes selskabets deltagelse i delegationsledernes møde den 9. september 1986 i Baden-Baden. Selskabet har på denne baggrund gjort gældende, at Kommissionen ikke nøje har undersøgt formålet med dets deltagelse i dette møde, som faktisk udelukkende vedrørte indgivelse af en dumpingklage og lobbyarbejde vedrørende græsk statsstøtte. Selskabet har endvidere kritiseret den omstændighed, at dets uforvarende involvering i forhold, som ifølge den anfægtede beslutning udgør en overtrædelse, kan medføre, at det er pålagt en sanktion af samme størrelse, som pålægges de mest berørte selskaber.

4936 Unicem har gjort gældende, at selskabet udelukkende har haft en passiv rolle i forbindelse med de regelmæssige udvekslinger af oplysninger om priser, og at det kun har deltaget i ét ud af fjorten møder, som blev afholdt mellem maj 1986 og maj 1987 inden for rammerne af ETF. Det har aldrig taget initiativ til gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen. Selskabet har endvidere intet haft at gøre med visse former for adfærd, der er omhandlet i den anfægtede beslutning. Dets marginale rolle i de begåede overtrædelser vedrørte navnlig dets begrænsede interesse i den internationale handel. Kommissionen har på trods heraf pålagt selskabet en bøde af den samme størrelsesorden som dem, der er pålagt de selskaber, der havde en fremtrædende rolle i den omtalte konkurrencebegrænsende adfærd.

4937 Valenciana har gjort gældende, at Kommissionen ved at pålægge hver virksomhed en samlet bøde for dens deltagelse i forskellige overtrædelser, der er konstateret på markedet for grå

cement, ikke har foretaget en vurdering af grovheden af den ulovlige adfærd for hver enkelt virksomhed. Der er således ikke taget hensyn til, at selskabets deltagelse i EPC var mindre alvorlig. Det nævnes ikke i den anfægtede beslutning, at dets eksportvirksomhed var rettet mod De Forende Stater, og at selskabet ikke deltog i EPC's underkomitéer eller i Committee for Development of International Cement Trade.

4938 Asland har gjort gældende, at Kommissionen har draget alle virksomhederne til ansvar for overtrædelsen på lige fod — uanset omfanget af deres deltagelse i overtrædelsen. Selskabet har navnlig fremhævet sin begrænsede rolle i ETF.

4939 Uniland har anført, at Kommissionen ved alene at henvise til P. Rumeu's passive og sporadiske tilstedeværelse på to møder i EFT i forbindelse med sin påtale af selskabets deltagelse i de aftaler og den samordnede praksis, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1, artikel 4, stk. 1 og 2, og artikel 4, stk. 3, litra a), uberettiget har tillagt selskabet en rolle, der svarer til virksomheder som Holderbank's, hvis størrelse og deltagelse i Cembureau-aftalen beviseligt ikke er sammenlignelig med Uniland's.

4940 Irish Cement har gjort gældende, at selskabet spillede en mindre rolle i den overtrædelse, som Cembureau-aftalen udgjorde, hvilket Kommissionen imidlertid ikke har taget hensyn til. Selskabet har ikke deltaget i de bi- og multilaterale hovedaftaler, der er omhandlet i den anfægtede beslutning. De beviser, Kommissionen har indhentet, kan i bedste fald danne grundlag for at fastslå, at Irish Cement har accepteret Cembureau-aftalen og de forskellige gennemførelsesforanstaltninger til denne aftale. Irish Cement har heller ikke været direkte involveret i ETF, hvilket Kommissionen har erkendt. Kommissionen har ligeledes indrømmet, at forbindelserne mellem Irish Cement og det britiske marked ikke udgjorde en gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen. Irish Cement har konkluderet, at Kommissionen ved at lade Irish Cement optræde blandt de virksomheder, som havde den største rolle i forbindelse med overtrædelsen, har pålagt den et for stort ansvar, som ikke står i rimeligt forhold til ansvaret for de andre virksomheder, der er indplaceret i denne gruppe.

4941 Cimpor har fremhævet, at mens visse virksomheder er holdt ansvarlige for ni overtrædelser, er der kun påtalt to overtrædelser over for selskabet. Det har endvidere anført, at det ikke har været direkte involveret i indgåelsen af Cembureau-aftalen, eftersom det ikke var medlem af Cembureau.

4942 Secil har gjort gældende, at det er blandt de selskaber, over for hvem der er påtalt det færreste antal overtrædelser. Anvendelsen af abstrakte og ensartede kriterier, som placerer selskabet blandt dem, der på den groveste måde har overtrådt traktatens artikel 85, stk. 1, indebærer derfor en tilsidesættelse af proportionalitetsprincippet for så vidt angår selskabets bøde.

4943 Cimpor og Secil har endvidere gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til, at de ikke på nogen måde har taget initiativ til nogen af de overtrædelser, som er påtalt over for dem i den anfægtede beslutning. Kommissionen har heller ikke godtgjort, at deres aktiviteter på noget tidspunkt har været anset for at være et »omtåleligt spørgsmål«, eller at de har afgivet følsomme eller fortrolige oplysninger til ATIC eller Cembureau.

4944 Italcementi har erindret om det lovlige priskontrolsystem i Italien, de udvekslede oplysningers karakter, selskabets manglende interesse i eksport og de andre producenters manglende interesse for Italien. Selskabet har anført, at de foranstaltninger, der blev truffet af de italienske cementproducenter inden for rammerne af ETF, var en selvstændig og lovlig reaktion over for de græske konkurrenter. Sådanne foranstaltninger kan således ikke sammenlignes med foranstaltninger, der har til formål at afsætte den græske overskudsproduktion i tredjelande uden for Fællesskabet. Endelig kan Italcementi's adfærd over for Interciment ikke sammenlignes med Holderbank's, som var eneaktionær i dette selskab fra dets stiftelse til dets opløsning.

4945 Holderbank har i sin replik gjort gældende, at Kommissionen ikke har undersøgt selskabets individuelle involvering i de forskellige overtrædelser, som er påtalt over for selskabet.

4946 Hornos Ibéricos har anført, at EPC var et lovligt instrument. Den omstændighed, at visse situationer inden for Fællesskabet særligt blev omtalt på møder i EPC, beviser ikke, at alle møder i denne komité havde et ulovligt formål. Endvidere har Kommissionen ikke taget højde for, at Hornos Ibéricos ikke blev nævnt i den forbindelse. Kommissionen har heller ikke taget i betragtning, at Hornos Ibéricos ikke har taget noget initiativ vedrørende oprettelsen af komitéen, at selskabets funktioner og ansvar inden for EPC var af begrænset karakter, eller at selskabet aldrig har været medlem af EPC's Steering Committee. Den anfægtede beslutning indeholder heller ingen gennemgang af den økonomiske og retlige baggrund for oprettelsen af EPC og for Hornos Ibéricos's medlemskab af denne komité. Hornos Ibéricos har endvidere gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat ligebehandlingsprincippet ved at pålægge selskabet en bøde i samme størrelsesorden som den, der er pålagt virksomheder, der har begået alvorligere overtrædelser.

4947 Cementir har gjort gældende, at Kommissionen på samme måde har pålagt sanktioner for de aftaler, der blev indgået med Calcestruzzi, og for karteller, der havde til formål at kontrollere eller at hindre samhandelen mellem medlemsstaterne. Selskabet har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til dets marginale eller ikke-eksisterende rolle inden for Cembureau og ETF, dets manglende interesse i eksport og dets uregelmæssige deltagelse i delegationsledernes møder. Ifølge selskabet burde Kommissionen have sondret mellem den sanktion, den pålagde selskabet, og den, den pålagde Italcementi og Unicem, som er virksomheder, der spillede en betydeligt større rolle i forbindelse med de fastslåede overtrædelser.

4948 Halkis har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget i betragtning, at den overtrædelse, der er påtalt over for selskabet, ikke var af grov karakter. Selskabet har ligeledes bemærket, at Kommissionen udelukkende har henvist til dets deltagelse i EPC, da den pålagde det en bøde,

men den har ikke bevist, at en sådan deltagelse havde medvirket til gennemførelsen af en aftale om opdeling af hjemmemarkederne.

4949 Det bemærkes, at der ved fastsættelsen af bødernes størrelse skal tages hensyn til alle de momenter, der indgår i vurderingen af overtrædelsernes grovhed, såsom de enkelte parters rolle i overtrædelsen og den risiko, som overtrædelser af den art indebærer for gennemførelsen af Fællesskabets mål (jf. den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 120 og 129, og den ovenfor i præmis 1320 nævnte dom i sagerne IAZ m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 52). Når en overtrædelse er begået af flere virksomheder, må man undersøge grovheden af hver af disses deltagelse (den ovenfor i præmis 142 nævnte dom i sagen Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 110, og den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Montecatini mod Kommissionen, dommens præmis 207).

4950 Kommissionen har i nr. 65, punkt 9, i den anfægtede beslutning anført følgende:

»For at fastsætte, hvilke bøder der skal pålægges de enkelte virksomheder for de overtrædelser, der er beskrevet i kapitel 8, 9 og 10, har Kommissionen taget udgangspunkt i, at alle virksomhederne, som beskrevet under punkt 3, har tilsluttet sig aftalen eller princippet om beskyttelse af nationale markeder. I denne forbindelse har den dog også taget hensyn til de enkelte virksomheders rolle i vedtagelsen af aftalen eller princippet og i de ordninger og foranstaltninger, der er vedtaget som supplement dertil og/eller som led i gennemførelsen deraf, til de enkelte virksomheders deltagelse i de forskellige foranstaltninger eller ordninger, der er vedtaget som supplement til denne aftale eller dette princip og/eller som led i gennemførelsen deraf, samt til disse foranstaltningers og ordningers varighed.«

4951 På grundlag af disse betragtninger har Kommissionen sondret mellem to kategorier af virksomheder.

4952 Den første kategori omfatter de virksomheder, som den anser for at bære det største ansvar i forbindelse med Cembureau-aftalen, idet de »har deltaget i Cembureau-aftalen eller -princippet ved at have tilsluttet sig og/eller anvendt de foranstaltninger og ordninger, der er aftalt som supplement til aftalen eller princippet, og som direkte medfører en afskærmning af hjemmemarkederne« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra a)]. Det fremgår af nr. 65, punkt 9, litra a), andet led, in fine, og litra b), første led, at Kommissionen med de nævne foranstaltninger og ordninger forstår de overtrædelser, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3 og 4.

4953 Inden for denne første kategori har Kommissionen sondret mellem tre undergrupper.

4954 I den første af disse undergrupper har den indplaceret de virksomheder, der »som medlemmer af Cembureau [deltog] direkte i vedtagelsen af hjemmemarkedsaftalen eller -princippet og deltog i de gennemførelsesforanstaltninger, der tog sigte på at beskytte hjemmemarkederne direkte« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra a), første led]. Af de sagsøgere, der er omhandlet ovenfor i præmis 4929-4948, er Aalborg Portland, Unicem, Irish Cement, Italcementi og Cementir placeret i denne undergruppe.

4955 Den anden undergruppe omfatter de virksomheder, som »gennem deres øverste ledende medarbejdere [påtog sig] opgaven som delegationsledere ved Cembureau enten på det tidspunkt, hvor aftalen eller princippet [om respekt af hjemmemarkederne] blev vedtaget eller i anvendelsesperioden« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra a), andet led]. Det er Kommissionens opfattelse (samme led), at »disse virksomheder spillede en væsentlig rolle ved aftalens indgåelse og/eller gennemførelse«, og at disse virksomheder endvidere deltog i gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen med det formål at beskytte hjemmemarkederne direkte. Af de sagsøgere, der er omhandlet ovenfor i præmis 4929-4948, henhører CBR, Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger, Asland og Cimpor under denne undergruppe.

4956 Den tredje undergruppe omfatter de virksomheder, »som deltog i gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen eller -princippet med det formål at beskytte de nationale markeder direkte« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra a), tredje led]. Af de sagsøgere, der er omhandlet ovenfor i præmis 4929-4948, henhører Vicat, Uniland, Secil og Holderbank under denne undergruppe.

4957 Det fremgår af de oplysninger, Kommissionen har meddelt under sagernes behandling ved Retten (jf. ovenfor i præmis 4738), at grundtaksten for den bøde, som er pålagt de virksomheder, der er henført under denne første kategori, er på 4% af den omsætning, der er lagt til grund for deres vedkommende.

4958 Den anden kategori omfatter de virksomheder, som »bærer et mindre ansvar« for Cembureau-aftalen [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra b)].

4959 Inden for denne kategori har Kommissionen ligeledes sondret mellem tre undergrupper.

4960 Den har i den første undergruppe placeret de virksomheder, som »udelukkende [deltog] i gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen eller -princippet med det formål at omdirigere overskudsproduktionen til tredjelande« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra b), første led]. Ifølge Kommissionen (samme led) har sådanne foranstaltninger »mindre direkte indvirkning på beskyttelsen af hjemmemarkederne end de foranstaltninger, der er beskrevet i kapitel 4 og 5«. Af de sagsøgere, der er omhandlet ovenfor i præmis 4929-4948, henhører Valenciana, Hornos Ibéricos og Halkis under denne undergruppe.

4961 Den anden undergruppe vedrører de virksomheder, som »ganske vist [deltog] i gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen eller -princippet med det formål at beskytte hjemmemarkederne direkte, men forsøgte at trække sig ud af Cembureau-aftalen, som de havde tilsluttet sig« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra b), andet led]. Da de bøder, der er pålagt de tre virksomheder, der er henført under denne, nemlig Cedest, Heracles og Titan, er blevet ophævet (jf. ovenfor i præmis 4718), er det ikke længere relevant at tage stilling til, om der var grundlag for at udskille denne undergruppe.

4962 Kommissionen har under en tredje undergruppe henført Ciments luxembourgeois, som »ganske vist er direkte medlem af Cembureau og deltog i delegationsledernes møder, hvor Cembureau-aftalen eller -princippet blev vedtaget, men [som] [...], så vidt Kommissionen ved, ikke [har] iværksat nogen gennemførelsesforanstaltning« [den anfægtede beslutning, nr. 65, punkt 9, litra b), tredje led]. Ifølge Kommissionen (samme led) »gør [selskabets] mindre aktive rolle det derfor berettiget, at [det] klassificeres i den gruppe af virksomheder, der bærer et mindre ansvar«.

4963 Efter de oplysninger, der er meddelt af Kommissionen under sagernes behandling for Retten (jf. ovenfor i præmis 4738), er grundtaksten for de bøder, der er pålagt de virksomheder, der er henført under denne anden kategori, på 2,8% af den omsætning, der er lagt til grund for deres vedkommende.

4964 Det må fastslås, at Kommissionens analyse, som der er redegjort for ovenfor i præmis 4950-4963, er en relevant bedømmelse af omfanget af hver af sagsøgernes ansvar for overtrædelsen på markedet for grå cement.

4965 Som det er fastslået ovenfor i præmis 4753-4766, har Kommissionen på markedet for grå cement med rette valgt at pålægge bøderne for den overtrædelse, Cembureau-aftalen udgør i sin helhed, i stedet for at pålægge bøder for hvert enkelt af de forhold, der udgør den nævnte overtrædelse. Under disse omstændigheder har den med rette vurderet det samlede ansvar for de virksomheder, der var involveret i denne overtrædelse. Den har ikke været forpligtet til at bedømme den særlige rolle, som hver enkelt virksomhed har spillet i de forskellige ulovlige forhold, der er konstateret i den anfægtede beslutning.

4966 Det antal overtrædelser, som konkret er begået af en virksomhed i forbindelse med Cembureau-aftalen, udgør ikke i det foreliggende tilfælde noget relevant kriterium for vurderingen af omfanget af virksomhedens ansvar for den nævnte aftale. Alle de virksomheder, der har deltaget i aftalen, har søgt at sikre respekten af hjemmemarkederne gennem et antal foranstaltninger, som blev betragtet som nødvendige, særlig på grundlag af virksomhedernes forretningsmæssige interesser og deres naturlige markeds geografiske placering. Den omstændighed, at en virksomhed på grundlag heraf kun har deltaget i et begrænset antal ulovlige foranstaltninger, medfører derfor ikke, at den havde en svagere tilknytning til Cembureau-aftalen og således mindre ansvar for overtrædelsen.

4967 For så vidt angår grovheden af hver af gennemførelsesforanstaltningerne til Cembureau-aftalen fremgår det af Kommissionens betragtninger, som der er redegjort for ovenfor i præmis 4950-4963, at den har foretaget en sondring mellem de foranstaltninger, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3 og 4, og foranstaltningerne til afsætning af overskudsproduktion til tredjelande. De virksomheder, der var involveret i de førstnævnte foranstaltninger, er blevet pålagt en bøde med en grundtakst på 4% af den omsætning, der er lagt til grund for deres vedkommende. De virksomheder, hvis deltagelse i Cembureau-aftalen udelukkende fremgår af deres medvirken i de sidstnævnte foranstaltninger, er blevet pålagt en bøde med en grundtakst på 2,8% af den omsætning, der er blevet lagt til grund for deres vedkommende.

4968 En sådan sondring er berettiget, hvilket i øvrigt ikke udtrykkeligt er bestridt af nogen af sagsøgerne. Den adfærd, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3 og 4, og som bestod i gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, tilsigtede, som Kommissionen med rette har fremhævet i nr. 65, punkt 9, litra a), en direkte beskyttelse af hjemmemarkederne. En sådan adfærd er af grovere karakter end foranstaltninger til afsætning af overskudsproduktion til tredjelande, der — som Kommissionen med føje har bemærket i nr. 65, punkt 9, litra b) — havde mindre direkte indvirkning på opdelingen af hjemmemarkederne.

4969 Det påhvilede endvidere ikke Kommissionen inden for de to grupper af foranstaltninger, der fremkommer ved den sondring, der er gennemgået i de to foregående præmisser, at foretage en bedømmelse af grovheden af hver af disse foranstaltninger. Disse har ikke dannet grundlag for særskilte bøder, idet Kommissionen med rette har valgt at pålægge en bøde for den overtrædelse, der er konstateret i den anfægtede beslutnings artikel 1, som en helhed (jf. ovenfor i præmis 4760-4765 og 4965). De foranstaltninger, der henhører under den første af disse to grupper, var endvidere af samme grove karakter. De tilsigtede alle en direkte opdeling af hjemmemarkederne — hver inden for den geografiske zone, som de var tiltænkt at have virkning i. For så vidt angår de foranstaltninger, der henhører under den anden gruppe, er det ikke længere relevant at tage stilling til spørgsmålet, eftersom den eneste foranstaltning i denne gruppe, som er anset for bevist, er den fortsatte samordnede praksis i EPC.

4970 Sagsøgernes argumentation må derfor forkastes.

4971 Det er konstateret, at Unicem ikke deltog i delegationsledernes møder den 14. januar 1983, den 19. marts og den 7. november 1984, og at selskabet således ikke direkte deltog i indgåelsen af Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 1405-1412).

4972 Det er også fastslået, at Kommissionen i forhold til de parter, beslutningen er rettet til, fejlagtigt har lagt til grund, at de begik overtrædelser eller dele af overtrædelser, som omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 2-5.

4973 For så vidt angår de sagsøgere, der er nævnt ovenfor i præmis 4720, er følgende således fastslået:

— Der er ikke ført bevis for den overtrædelse, der er påtalt over for CBR i artikel 4, stk. 4, litra g) (jf. ovenfor i præmis 3619-3646).

— Det er fejlagtigt, at Kommissionen i artikel 2, stk. 2, litra a), har konstateret, at systemet med regelmæssige udvekslinger af oplysninger om priser, som Ciments luxembourgeois, Aalborg Portland, Unicem, Irish Cement, Italcementi og Cementir har deltaget i, for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte disse to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg dette lands producents priser, inklusive rabat (jf. ovenfor i præmis 1584-1593).

— Det er fejlagtigt, at Kommissionen i artikel 3, stk. 3, litra a), har påtalt en aftale om opdeling af markedet i Saarland over for Dyckerhoff, Ciments français, Heidelberger og Lafarge (jf. ovenfor i præmis 2172-2225).

— Der er ikke ført bevis for den overtrædelse, der i artikel 5 er påtalt over for Dyckerhoff, Aalborg Portland, Unicem, Irish Cement, Italcementi og Cementir (jf. ovenfor i præmis 3771-3850).

— Der er ikke ført bevis for Ciments français's deltagelse i den overtrædelse, der er konstateret i artikel 4, stk. 3, litra a) (jf. ovenfor i præmis 3208-3215).

— Der er ikke ført bevis for Heidelberger's og Asland's deltagelse i de overtrædelser, der er konstateret i artikel 4, stk. 2, og artikel 4, stk. 3, litra a) (jf. ovenfor i præmis 3039-3046, 3057-3065, 3216-3223 og 3254-3263).

— Det er fejlagtigt, at Kommissionen i artikel 3, stk. 1, litra a), har påtalt over for Lafarge, at selskabet har deltaget i en samordnet praksis med Buzzi om begrænsning af deres autonomi ved valg af produktionskilder (jf. ovenfor i præmis 1831-1835).

— Der er ikke ført bevis for de overtrædelser, der er påtalt over for Lafarge i artikel 4, stk. 4, litra e) og f) (jf. ovenfor i præmis 3570-3617).

— Der er ikke ført bevis for Unicem's deltagelse i de overtrædelser, der er konstateret i artikel 2, stk. 1, og artikel 4, stk. 2 (jf. ovenfor i præmis 1549-1555 og 3047-3056).

— Der er ikke ført bevis for de overtrædelser, der er påtalt over for Holderbank i artikel 4, stk. 4, litra c) og d) (jf. ovenfor i præmis 3515-3569).

— Der er ikke ført bevis for den overtrædelse, der er påtalt over for Aker og Euroc i artikel 4, stk. 4, litra h) (jf. ovenfor i præmis 3648-3678).

— Der er ikke ført bevis for Cementir's deltagelse i de overtrædelser, der er konstateret i artikel 4, stk. 1 og 2 (jf. ovenfor i præmis 2767-2782 og 3076-3080).

— Der er ikke ført bevis for de overtrædelser, der er påtalt over for Blue Circle i artikel 4, stk. 4, litra a) og b) (jf. ovenfor i præmis 3402-3513).

4974 Det er endvidere fastslået, at Ciments français ikke ved at deltage i den samordnede praksis, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b), gennemførte Cembureau-aftalen, for hvilken der er pålagt sanktioner i artikel 9 (jf. ovenfor i præmis 4040, 4041, 4042 og 4058).

4975 Disse forhold kan imidlertid ikke føre til nogen nedsættelse af de bøder, der er pålagt de pågældende sagsøgere. Som der er redegjort for ovenfor i præmis 4753-4766 og 4965, har Kommissionen ikke pålagt særskilte bøder for de forskellige former for ulovlig adfærd i forbindelse med Cembureau-aftalen. Den har med rette valgt at pålægge sanktioner for deltagelsen i denne aftale som sådan. Til trods for det ovenfor i præmis 4971-4974 anførte er denne deltagelse for de forskellige virksomheders vedkommende stadig lige så grov, som Kommissionen med rette fastslog i nr. 65, punkt 9, i den anfægtede beslutning.

4976 Det gælder således stadig, at de af disse virksomheder, der henhører under den kategori, der er omhandlet i nr. 65, punkt 9, litra a), i den anfægtede beslutning, kontinuerligt har tilkendegivet deres tiltrædelse af Cembureau-aftalen ved at have deltaget i en eller flere af de gennemførelsesforanstaltninger til denne aftale, der med føje er anset for at være de alvorligste, nemlig de foranstaltninger, der tilsigtede en direkte beskyttelse af hjemmemarkederne. For så vidt angår Ciments luxembourgeois kan det forhold, der er anført ovenfor i præmis 4973, andet led, ikke ændre ved den vurdering, som Kommissionen har foretaget i nr. 65, punkt 9, litra b), tredje led, af omfanget af selskabets ansvar for Cembureau-aftalen.

4977 For det tredje har Vicat, Unicem og Secil gjort gældende, at de ikke har deltaget i delegationsledernes møder i 1983 og 1984, under hvilke Cembureau-aftalen blev vedtaget. De har derfor ikke spillet nogen rolle ved indgåelsen af denne aftale. De er alligevel blevet pålagt en bøde med en takst, der er lige så høj som bødetaksten for de virksomheder, som ikke alene deltog i gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, men som også tog del i indgåelsen og bekræftelsen af denne aftale på de nævnte møder.

4978 Det bemærkes, at disse sagsøgere har deltaget i den overtrædelse, der er pålagt sanktioner for i den anfægtede beslutnings artikel 9, ved en eller flere af de gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, der med rette er anset af Kommissionen for at være af de alvorligste, nemlig de foranstaltninger, der tilsigtede en direkte opdeling af hjemmemarkederne. Vicat tiltrådte Cembureau-aftalen ved sin deltagelse i den samordnede praksis, der er omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra c) (jf. ovenfor i præmis 4315). Unicem tiltrådte bl.a. aftalen ved sin deltagelse i de aftaler, der er omhandlet i artikel 4, stk. 1 og 3 (jf. ovenfor i præmis 4340). Secil har gennemført aftalen ved at deltage i den aftale, der er omhandlet i artikel 3, stk. 2 (jf. ovenfor i præmis 4370). Den omstændighed, at disse selskaber ikke deltog i de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev vedtaget, ændrer ikke ved, at de tiltrådte denne aftale, og dermed heller ikke ved, at de har et stort ansvar for den pågældende overtrædelse. Det er således med rette, at Kommissionen har pålagt dem en bøde med en grundtakst på 4% af den omsætning, der er lagt til grund for deres vedkommende. Sagsøgernes argument må derfor forkastes.

4979 For det fjerde har Ciments luxembourgeois gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget højde for, at selskabets deltagelse i de overtrædelser, der er konstateret i den anfægtede beslutning, var begrænset. Selskabet har fremhævet, at Kommissionen selv har anerkendt, at selskabet ikke deltog i flertallet af de påståede overtrædelser. Kommissionen har heller ikke påvist nogen gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen for dets vedkommende.

4980 Som det er bemærket ovenfor i præmis 4962, har Kommissionen med hensyn til de betragtninger, der er fremsat i nr. 65, punkt 9, litra b), tredje led, i den anfægtede beslutning, fundet, at Ciments luxembourgeois havde et mindre ansvar for Cembureau-aftalen end de virksomheder, der er omhandlet i punkt 9, litra a). Ciments luxembourgeois er derfor pålagt en bøde med en grundtakst på 2,8% af den omsætning, der er lagt til grund for dets vedkommende, i stedet for en grundtakst på 4% af denne. På grundlag af disse omstændigheder må Ciments luxembourgeois's argument forkastes.

4981 For det femte har Vicat gjort gældende, at da der er pålagt én bøde som sanktion for to overtrædelser, hvoraf den ene ikke er bevist, må denne bøde nedsættes tilsvarende.

4982 Det bemærkes imidlertid, at den bøde, der er pålagt Vicat i den anfægtede beslutnings artikel 9, er en sanktion for selskabets deltagelse i den overtrædelse, der er konstateret i artikel 1, og som

med rette er fastslået af Kommissionen på grundlag af konstateringen af selskabets deltagelse i den overtrædelse, der er omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra c) (jf. ovenfor i præmis 4315). Vicat's argument må derfor forkastes.

4983 For det sjette har Hornos Ibéricos gjort gældende, at Kommissionen — i modsætning til det, den har anført i nr. 65, punkt 9, litra b), i den anfægtede beslutning — ikke har taget hensyn til selskabets mindre ansvar for Cembureau-aftalen. Nedsættelsen af taksten for selskabets bøde til 2,8% afspejler, at der er taget hensyn til den begrænsede varighed af dets deltagelse i den nævnte aftale, men ikke til, at det alene deltog i EPC's aktiviteter.

4984 Det fremgår imidlertid af de oplysninger, som Kommissionen har meddelt (jf. ovenfor i præmis 4738), at den har taget hensyn til Hornos Ibéricos's begrænsede ansvar for Cembureau-aftalen, idet den har nedsat grundtaksten for selskabets bøde til 2,8%. Det af Hornos Ibéricos fremførte argument savner således grundlag.

4985 For det syvende har Halkis bemærket, at Kommissionen ved alene at sondre mellem to grundtakster ved fastsættelsen af bøderne har anset selskabet for at være på lige fod med andre græske virksomheder, over for hvilke den har påtalt betydeligt flere overtrædelser. Kommissionen har endvidere tilsidesat proportionalitetsprincippet, når henses til den meget lille forskel, der er mellem den sanktion, som er pålagt selskabet, og de sanktioner, som er pålagt de andre europæiske producenter, til trods for at disse påstås at have haft en adfærd, der var væsentlig mere skadelig for konkurrencen.

4986 Det bemærkes i denne forbindelse, at selv om det er fastslået, at Halkis deltog i Cembureau-aftalen (jf. ovenfor i præmis 4101), har Heracles's og Titan's deltagelse ikke kunnet konstateres (jf. ovenfor i præmis 4074-4079).

4987 Kommissionen har endvidere med rette kunnet antage, at en nedsættelse af grundtaksten for bøden fra 4 til 2,8% (eller en nedsættelse på 30%) på rimelig måde afspejlede, at der var taget hensyn til Halkis's mindre ansvar for den nævnte overtrædelse i sammenligning med de virksomheder, der er omhandlet i nr. 65, punkt 9, litra a), i den anfægtede beslutning.

4988 Halkis's argument må således forkastes.

4989 Det fremgår af det ovenstående, at de gennemgåede anbringender må forkastes.

IX — *Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af proportionalitetsprincippet ved bedømmelsen af de enkelte virksomheders ansvar for overtrædelsen på markedet for hvid cement*

4990 Dyckerhoff har gjort gældende, at Kommissionen ikke har foretaget en særskilt bedømmelse af grovheden af den overtrædelse, hver enkelt virksomhed har begået inden for rammerne af WCC. Selskabet har gjort gældende, at Kommissionen end ikke kortfattet har nævnt den rolle, det har kunnet spille i forbindelse med den overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 7.

4991 Ciments français har fremhævet sin ubetydelige rolle inden for WCC, som fremgår af uddraget af det interne notat af 3. oktober 1985 fra CBR, ifølge hvilket WCC ikke var i stand til at fastsætte priser, der skulle overholdes på eksportmarkederne, bl.a. fordi Ciments français ikke længere eksporterede ret meget, og fordi selskabet nærmere var iagttager end aktør (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 3, dok. 33.126/9958).

4992 Valenciana har gjort gældende, at Kommissionen ikke har taget hensyn til de forskellige forhold, der viser, at selskabets deltagelse i WCC var af mindre alvorlig karakter. Selskabet har nævnt, at det var fraværende på de møder, hvor hjemmemarkedsprincippet blev vedtaget og senere anvendt mod Aalborg Portland, og at de øvrige medlemmer i WCC manglede tillid til selskabet. Det har endvidere fremhævet den passage i den anfægtede beslutning (nr. 40, punkt 5), hvoraf det fremgår, at Lafarge på mødet i WCC den 3. oktober 1985 kritiserede Valenciana voldsomt for at have »dumpet« sine priser på det tunesiske marked.

4993 Italcementi har bemærket, at Kommissionen ikke har begrundet sine påstande i nr. 65, punkt 11, i den anfægtede beslutning. Selskabet har særlig gjort gældende, at Kommissionen ikke har givet nogen forklaring vedrørende det ansvar, der konkret er gjort gældende over for selskabet i forbindelse med den overtrædelse, der er begået for så vidt angår WCC. Italcementi har endvidere fremhævet sin helt marginale rolle i WCC's aktiviteter som følge af, at dets eksport af hvid cement var begrænset.

4994 Det bemærkes, at der ved fastsættelsen af bødernes størrelse skal tages hensyn til alle de momenter, der indgår i vurderingen af overtrædelsernes grovhed, såsom de enkelte parters rolle i overtrædelsen (jf. den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 120 og 129, og den ovenfor i præmis 1320 nævnte dom i sagerne IAZ m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 52). Når en overtrædelse er begået af flere virksomheder, må man undersøge grovheden af hver enkelt virksomheds deltagelse (den ovenfor i præmis 142 nævnte dom af 8.7.1999 i sagen Hercules Chemicals mod Kommissionen, dommens præmis 110, og den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Montecatini mod Kommissionen, dommens præmis 207).

4995 Kommissionen har i nr. 65, punkt 11, i den anfægtede beslutning anført, at samtlige de virksomheder, som er omtalt i artikel 7, spillede en vigtig rolle i de overtrædelser, der blev begået inden for rammerne af WCC.

4996 For så vidt angår Dyckerhoff, Ciments français og Italcementi må det konstateres, at disse tre virksomheder gennem hele overtrædelsesperioden faktisk tilkendegav en ubetinget tiltrædelse af hjemmemarkedsprincippet og afsætning af overskudsproduktion efter fælles overenskomst, der var WCC's formål. De deltog vedvarende i WCC's møder og aktiviteter. De tog sammen med Lafarge og CBR initiativ til oprettelsen af den nye WCC i januar 1984, efter at det var konstateret, at Aalborg Portland havde overtrådt det nævnte princip, hvilket gjorde det umuligt at samarbejde med denne virksomhed. Selskaberne deltog aktivt i møderne i WCC mellem juni og oktober 1986, der havde til formål at undersøge gengældelsesforanstaltninger, der kunne afværge et eventuelt angreb fra Aalborg Portlands side på deres hjemmemarkeder. Kommissionen har derfor haft grundlag for at antage, at disse virksomheder spillede en væsentlig og lige alvorlig rolle for den overtrædelse, der er pålagt sanktioner for i den anfægtede beslutnings artikel 10.

4997 Selv om det ganske vist er fastslået, at Valenciana deltog i denne overtrædelse (jf. ovenfor i præmis 4627-4659), viser de forhold vedrørende den overtrædelsesperiode, der er lagt til grund for selskabets vedkommende, dvs. perioden fra den 1. januar 1986 til den 26. maj 1988, at det i mindre grad tilsluttede sig det ulovlige princip, der var aftalt i forbindelse med WCC, og at det var mindre involveret i det mest åbenbare tilfælde af anvendelsen af dette princip, nemlig denne komités adfærd med hensyn til Aalborg Portland.

4998 Det fremgår for det første af referatet af mødet i WCC den 24. juli 1986 (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 12, dok. 33.126/9882 og 9883), at WCC's medlemmer nærmere undersøgte sagen om Valenciana, som ikke var indbudt til mødet, og at de overvejede, hvorledes man skulle forholde sig over for dette selskab. CBR har indledningsvis bemærket, at der opstod konkurrence mellem »den strategi, Lafarge havde foreslået for [De Forenede Stater]« og »Valenciana's egen strategi«. Ciments français udtalte: »[S]panierne er ikke folk, der let giver udtryk for deres mening eller giver deres ord. Man kan ikke have den samme tillid til dem som til de andre medlemmer.« CBR fandt imidlertid, at det var »vanskeligt ikke at lade dem deltage«. Lafarge anførte: »Man må ikke risikere at forårsage, at Valenciana udtræder af WCC, ved at der fortsat afholdes møder uden dem, hvilket de til sidst må finde ud af. Man må have tålmodighed med dem, selv om det er irriterende.« Under punkt 4 (»eventuelt«) i det nævnte referat præciseres det endvidere, at Fraisse fra Lafarge efter at have anført, at »prisen for levering fra Aalborg Portland til GPI [Florida]« på det pågældende tidspunkt var »på 106 USD cif pr. short ton«, bemærkede, at »Valenciana afgiver tilbud på 90 USD cif pr. short ton!«

4999 På mødet i WCC den 2. oktober 1986, som var en opfølgning af mødet den 24. juli 1986, udtalte Ciments français, at »Spanien [var] lige så farlig som Aalborg« (det af CBR udarbejdede referat af dette møde, den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 4, dok. 33.126/9874).

5000 Disse oplysninger viser, at Valenciana midlertidigt blev holdt uden for drøftelserne i WCC, henset til den omstændighed, at selskabets adfærd på de store eksportmarkeder i de andre medlemmers øjne ikke fremstod som værende i overensstemmelse med WCC's princip om afsætning af overskudsproduktion efter fælles overenskomst.

5001 Selv om Valenciana støttede, at Aalborg Portland blev ekskluderet af WCC (jf. ovenfor i præmis 4639-4645), deltog selskabet ikke i komitéens overvejelser om de gengældelsesforanstaltninger, der kunne træffes over for den danske virksomhed for at imødegå de eventuelle angreb fra dennes side på komitéens medlemmers hjemmemarkeder. Valenciana deltog ikke i mødet den 19. og 20. juni 1986, hvorunder der blev planlagt et særligt møde den 24. juli 1986 til gennemgang af de nævnte gengældelsesforanstaltninger (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 11, dok. 33.126/9914-9920). Som anført ovenfor i præmis 4998 blev selskabet ikke indbudt til at deltage i det sidstnævnte møde (den anfægtede beslutning, nr. 39, punkt 12, dok. 33.126/9876-9883).

5002 Det fremgår således af de nævnte forhold, at Valenciana bærer et mindre ansvar for den overtrædelse, der er pålagt sanktioner for i den anfægtede beslutnings artikel 10.

5003 Efter de oplysninger, Kommissionen har meddelt (jf. ovenfor i præmis 4738), er Valenciana for denne overtrædelse pålagt en bøde med en grundtakst på 4% af den omsætning, der er lagt til grund for dets vedkommende. Henset til ovenstående forhold finder Retten under udøvelse af sin fulde prøvelsesret, at der er grundlag for at nedsætte taksten til 2,8%.

5004 Det af Valenciana fremsatte anbringende om tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 må således tages til følge for så vidt angår markedet for hvid cement. De øvrige undersøgte anbringender må forkastes.

X — *Anbringenderne om tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet og om en åbenbart urigtig vurdering for så vidt angår den omsætning, der blev lagt til grund for beregningen af bøderne*

5005 Nogle af sagsøgerne har anfægtet den omsætning, Kommissionen har lagt til grund for bødeudmålingen.

5006 Vicat, Ciments français, Unicem, Italcementi, Holderbank og Cementir har for det første gjort gældende, at Kommissionen i medfør af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 er forpligtet til at beregne bøderne på grundlag af omsætningen i det sidste regnskabsår før vedtagelsen af beslutningen. I det foreliggende tilfælde er dette omsætningen i 1993. Kommissionen har imidlertid lagt omsætningen for 1992 til grund. Ciments français og Italcementi har gjort gældende, at Kommissionen i det mindste skulle have begrundet dette valg i den anfægtede beslutning.

5007 Ciments français, Italcementi og Cementir har endvidere anført, at Kommissionen var i stand til at beregne bøden på grundlag af deres omsætning for 1993, eftersom selskaberne havde meddelt dette tal samtidig med tallet for 1992. Ifølge selskaberne påhvilede det Kommissionen at træffe de nødvendige foranstaltninger for at få alle selskaberne til at gøre det samme.

5008 Vicat, der har påberåbt sig den ovenfor i præmis 1353 nævnte dom i sagen Boël mod Kommissionen (dommens præmis 133), har gjort gældende, at denne fejl har haft betydelige konsekvenser, eftersom dets omsætning i 1993 var mindre end dets omsætning i 1992, hvilket yderligere har medvirket til at gøre den bøde, der er pålagt selskabet, uforholdsmæssig stor. Ciments français har anført, at der er tale om en forhøjelse på dets bøde på omkring 1 mio. ECU. Unicem, Holderbank og Cementir har bemærket, at de i 1992 havde en betydelig større omsætning end i 1993. Kommissionens valg har derfor medført en betydelig forhøjelse af deres bøde. Italcementi har fremhævet, at dets omsætning i 1992 var 22% højere end omsætningen i 1993.

5009 Det skal præciseres, at der i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, der er citeret ovenfor i præmis 4781, med »det sidste regnskabsår« forstås det sidste afsluttede regnskabsår for hver af de pågældende virksomheder på dagen for vedtagelsen af den anfægtede beslutning, hvilket i det foreliggende tilfælde vil sige regnskabsåret 1993. Henvisningen til dette regnskabsår angår imidlertid kun den øvre grænse på 10% for den bøde, der kan pålægges en virksomhed for overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1 (jf. den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 119, og den ovenfor i præmis 734 nævnte »PVC-dom«, dommens præmis 1146). Kommissionen kan således ved udmålingen af bøderne tage omsætningen for et tidligere regnskabsår i betragtning under forudsætning af, at den bøde, der beregnes på dette grundlag, ikke overstiger den nævnte grænse.

5010 Det fremgår af de oplysninger, Kommissionen har meddelt (jf. ovenfor i præmis 4738), at de bøder, der er pålagt for overtrædelser begået på markederne for grå cement og hvid cement, er blevet beregnet på grundlag af de pågældende virksomheders omsætning i regnskabsåret 1992.

5011 Da ingen af sagsøgerne har godtgjort, at et sådant valg har medført, at de er blevet pålagt en bøde, der overstiger den grænse, der er fastsat i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, må det konkluderes, at Kommissionen med rette kunne vælge denne omsætning som grundlag for beregningen af bøden.

5012 Med hensyn til Vicat skal det endvidere tilføjes, at Retten i den ovenfor i præmis 1353 nævnte dom i sagen Boël mod Kommissionen nedsatte den bøde, der var pålagt den pågældende virksomhed, henset til, at den omsætning, virksomheden havde haft i løbet af det referenceår, Kommissionen havde lagt til grund, nemlig 1985, var den største i hele den overtrædelsesperiode, der var taget i betragtning, mens omsætningen for de øvrige virksomheder, der var involveret i overtrædelsen, var mindre dette år. Retten fandt, at valget af dette år derfor yderligere havde medvirket til at gøre den bøde, der var pålagt virksomheden, uforholdsmæssig

stor (jf. den ovenfor i præmis 1353 nævnte dom i sagen Boël mod Kommissionen, dommens præmis 133).

5013 I det foreliggende tilfælde er det imidlertid tilstrækkeligt at konstatere, at ifølge de oplysninger, som selskabet har afgivet over for Retten, havde Vicat i 1992 en omsætning, der var større end omsætningen i 1993, men mindre end omsætningen i de fire forudgående år.

5014 Det følger af det ovenstående, at de af sagsøgerne fremførte argumenter må forkastes.

5015 Det fremgår af de forhold, der er nævnt ovenfor i præmis 4814, at bortset fra Unicem, Italcementi og Cementir deltog ingen af de virksomheder, der er omtalt ovenfor i præmis 4720, stadig i overtrædelsen i 1992. Det referenceår, som Kommissionen har valgt med hensyn til omsætning med henblik på bødeudmålingen, er derfor ikke længere omfattet af den periode, som Retten har lagt til grund for så vidt angår de nævnte virksomheders deltagelse i Cembureau-aftalen.

5016 Dette kan imidlertid ikke føre til, at der skabes tvivl om det valg, som Kommissionen foretog på daværende tidspunkt.

5017 Ingen af sagsøgerne har fremført noget argument, hvorved det er gjort gældende, at såfremt Retten måtte finde, at selskabet ikke havde deltaget i Cembureau-aftalen indtil afslutningen af den referenceperiode, som Kommissionen havde lagt til grund, ville der skulle foretages en ny beregning af selskabets bøde på grundlag af den omsætning, som selskabet havde haft i det år, hvor det ophørte med at deltage i overtrædelsen, eller det regnskabsår, der senest var afsluttet i den overtrædelsesperiode, Retten lagde til grund.

5018 For så vidt angår den nævnte overtrædelse på markedet for hvid cement fremgår det endvidere af de oplysninger, Kommissionen har meddelt (jf. ovenfor i præmis 4738), at Kommissionen var berettiget (jf. ovenfor i præmis 5009, 5010 og 5011) til at basere sin afgørelse på de pågældende virksomheders omsætning i 1992, selv om den kun har lagt til grund, at overtrædelsen varede frem til den 26. maj 1988. Afslutningstidspunktet for overtrædelsesperioden har således ikke været det afgørende kriterium i den anfægtede beslutning for det referenceår, der skulle tages i betragtning med hensyn til omsætning ved udmålingen af bøderne.

5019 For det andet har sagsøgeren gjort gældende, at Kommissionen har beregnet bøden ud fra en omsætning, der var for stor med hensyn til det geografiske område og produkter.

5020 Vicat og Ciments français har anført, at den omsætning, som burde været taget i betragtning, er den omsætning, selskaberne havde i den eller de geografiske områder, der er berørt af den eller de specifikke overtrædelser, som er påtalt over for selskaberne. Vicat, der har påberåbt sig den ovenfor i præmis 643 nævnte dom i sagen Parker Pen mod Kommissionen, har præciseret, at den omsætning, som dens fabrik i La Grave de Peille havde på sit geografiske marked, kun udgør 12% af selskabets samlede omsætning, dvs. et forholdsvis lille beløb i forhold til dets samlede salg. Lafarge har gjort gældende, at Kommissionen efter at have opgivet de nationale klagepunkter kun burde have taget den omsætning, der vedrørte eksport, i betragtning. Italcementi har gjort gældende, at Kommissionen kun burde have lagt omsætningen vedrørende salg på de lokale markeder i det nordlige Italien og på markederne i nabolandene til grund.

5021 Unicem, Italcementi og Cementir har endvidere gjort gældende, at omsætningen vedrørende salg af klinker ikke burde være indgået i beregningsgrundlaget for bøderne. Kommissionen har kun konstateret begrænsninger i konkurrencen på cementmarkedet. Italcementi har særligt fremhævet den omstændighed, at det påbud, der er formuleret i den anfægtede beslutnings artikel 8, ikke omfatter markedet for klinker. Ifølge beslutningens ordlyd (nr. 11, punkt 1) udgør grå cement, hvid cement og de tilsvarende klinker særskilte produktmarkeder, idet hvert af disse produkter opfylder specifikke behov.

5022 Det skal i denne forbindelse præciseres, at der med den omsætning, der er nævnt i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 med hensyn til den øvre grænse for den bøde, der kan pålægges, forstås den pågældende virksomheds samlede omsætning, da det alene er denne, der giver en omtrentlig forestilling om virksomhedens betydning og indflydelse på markedet (jf. den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 119, den ovenfor i præmis 323 nævnte dom i sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, dommens præmis 376, og den ovenfor i præmis 415 nævnte dom af 6.4.1995 i sagen Baustahlgewebe mod Kommissionen, dommens præmis 158). Den nævnte bestemmelse i forordning nr. 17 indeholder ingen geografisk afgrænsning for omsætningen (Domstolen dom af 8.2.1990, sag C-279/87, Tipp-Ex mod Kommissionen, Sml. I, s. 261, summarisk offentliggørelse, præmis 39).

5023 Under iagttagelse af den grænse, der er fastsat i den nævnte bestemmelse, kan Kommissionen fastsætte bøden ud fra en omsætning opgjort efter dens nærmere bestemmelse med hensyn til det geografiske grundlag og de berørte produkter.

5024 Det fremgår af de oplysninger, Kommissionen har meddelt (jf. ovenfor i præmis 4738), at den i forbindelse med udmålingen af den bøde, der er pålagt for overtrædelsen på markedet for grå cement, har anvendt omsætningen ved salg af grå cement og klinker til grå cement på Fællesskabets medlemsstaters område i 1992 som grundlag. Ved udmålingen af den bøde, der er pålagt for overtrædelsen på markedet for hvid cement, har den lagt omsætningen vedrørende salg af hvid cement og klinker til hvid cement på Fællesskabets medlemsstaters område i det samme år til grund.

5025 Når henses til den bødetakst, som Kommissionen har anvendt på dette grundlag (4 eller 2,8% alt efter det enkelte tilfælde), er de bøder, der er pålagt i den anfægtede beslutnings artikel 9 og 10, langt under den maksimale grænse, der er fastsat i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, hvilket ingen af sagsøgerne har bestridt.

5026 For så vidt angår Vicat skal det endvidere præciseres, at det er sket, at Fællesskabets retsinstanser, når den omsætning, den pågældende virksomhed havde haft med hensyn til de produkter, der var berørt af overtrædelsen, kun udgjorde en lille del af virksomhedens samlede omsætning, har konkluderet, at den overtrædelse, virksomheden havde begået, var mindre alvorlig, og har nedsat bøden som følge heraf (jf. den ovenfor i præmis 439 nævnte dom i sagerne Musique Diffusion française m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 121, og den ovenfor i præmis 643 nævnte dom i sagen Parker Pen mod Kommissionen, dommens præmis 94).

5027 Vicat har imidlertid ikke gjort gældende, at den omsætning, selskabet havde i referenceåret for det produkt, som overtrædelsen vedrører, således som dette er defineret i nr. 11, punkt 1, kun udgør en lille del af dets samlede omsætning. Dets argument er baseret på, at selskabets salg fra dets fabrik i Sydfrankrig, som nævnt i sagsfremstillingen (nr. 20, punkt 1) vedrørende den samordnede praksis, der er påtalt over for selskabet i artikel 3, stk. 1, litra c), er beskedent, sammenlignet med dets samlede omsætning. Som det er fastslået ovenfor i præmis 1093 og 1094, er Europa imidlertid det geografiske marked, der er berørt af overtrædelsen i forbindelse med Cembureau-aftalen, for hvilken der er pålagt Vicat sanktioner i artikel 9. Da Vicat ikke har gjort gældende, at dets salg på det europæiske marked kun udgjorde en lille del af dets samlede omsætning, kan selskabet ikke påberåbe sig den ovenfor i præmis 643 nævnte dom i sagen Parker Pen mod Kommissionen.

5028 Cementir har endvidere påberåbt sig en regnefejl i de oplysninger, som selskabet har afgivet over for Kommissionen i sin skrivelse af 22. februar 1994. I denne skrivelse afgav selskabet nogle oplysninger, herunder beløbene vedrørende leveringen af varer og tjenesteydelser, som ifølge selskabet ikke havde nogen sammenhæng med salget af grå cement og klinker, nemlig beløb vedrørende betaling af transportomkostninger, salg af sække og — i et mindre omfang — andre ydelser. Selskabet har præciseret, at det efter at have opdaget fejlen indgav en begæring den 22. februar 1995 til Kommissionen om berigtigelse af den bøde, det blev pålagt i den anfægtede beslutning, på grundlag af de rigtige beløb, der fremgår af en revisorerklæring udarbejdet af revisionsfirmaet Arthur Andersen. Denne begæring afviste Kommissionen den 2. marts 1995. Selskabet er overbevist om, at andre virksomheder alene har meddelt Kommissionen oplysninger, der kun vedrører salget af grå cement. Ved at afstå fra at foretage den begærede berigtigelse har Kommissionen ikke blot beregnet bøden på et forkert talgrundlag, men har også tilsidesat ligebehandlingsprincippet.

5029 Denne argumentation kan ikke tages til følge.

5030 For så vidt angår transportomkostningerne må det antages, at når en cementproducent på kundens begæring leverer den solgte mængde på bestemmelsesstedet, udgør transportydelsen en integreret del af det solgte produkt. Prisen for en sådan ydelse — også selv om den, som Cementir har gjort gældende, svarer til en godtgørelse af de beløb, som sælgeren skal betale til den selvstændige transportør, han har benyttet til denne tjenesteydelse — er derfor en del af den samlede salgspris, hvilket fremgår af, at varen ved denne type salg sælges »leveret« til bestemmelsesstedet.

5031 For så vidt angår levering af sække kan Cementir ikke med rimelighed bestride, at salget af sækken i forbindelse med salget af emballeret cement udgør en integreret del af salget af produktet. Prisen for sådanne leverancer er derfor en del af den samlede pris for transaktionen.

5032 For så vidt angår »andre ydelser«, der påstås ikke at være omfattet af salg af grå cement og klinker til grå cement, har Cementir ikke fremlagt nogen oplysninger. Selskabets påstand om, at andre virksomheder kun har meddelt Kommissionen deres omsætning for salg af grå cement, er udtryk for ren spekulation. Cementir kan således ikke med rette påberåbe sig en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet.

5033 For det fjerde har Ciments français, Italcementi og Holderbank gjort gældende, at Kommissionen har medregnet omsætningen for datterselskaber, der ikke er omfattet af den anfægtede beslutning, i den omsætning, der er lagt til grund for beregningen af selskabernes bøde.

5034 Ciments français har gjort gældende, at dette er sket for så vidt angår selskabets spanske datterselskaber, Financiera y Minera (herefter »FyM«) og Cementos Rezola (herefter »Rezola«), dets belgiske datterselskab, CCB (jf. ovenfor i præmis 1169), og dets græske datterselskab, Halyps. Det har tilføjet, at som det har anført over for Kommissionen i februar 1994 i forbindelse med fremsendelsen af oplysningerne om selskabets omsætning i 1992 og 1993, overtog selskabet først kontrollen over Rezola i juli 1989, over FyM i januar 1990 og over Halyps i 1990. Selskabet har gjort gældende, at taksten for dets bøde i forhold til dets egen omsætning udgør 6,5%.

5035 Italcementi har gjort gældende, at dette er sket for så vidt angår selskabets to datterselskaber Cementerie di Sardegna og Cementerie Siciliane, idet det har præciseret, at det ikke kontrollerer disse datterselskaber fuldstændigt.

5036 Holderbank har gjort gældende, at dette er sket for så vidt angår selskabets to belgiske datterselskaber, Ciments d'Obourg og Ciments d'Origny.

5037 Ciments français og Holderbank har endvidere anført, at Kommissionen ved at følge denne fremgangsmåde har pålagt de af deres datterselskaber, der ikke er omfattet af den anfægtede beslutning, hårdere sanktioner end de datterselskaber, som den har fundet ansvarlige for overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1.

5038 Ciments français har således gjort gældende, at Kommissionen over for udenlandske datterselskaber i koncerner, der er omfattet af den anfægtede beslutning, har anvendt en anden procedure og sanktion end over for moderselskabet, selv om moderselskabet har været hoved- eller eneaktionær i datterselskaberne siden begyndelsen af den periode, der er taget i betragtning. Som eksempler har selskabet nævnt virksomhederne ENCI, Hornos Ibéricos, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Asland, Heracles, Cementir, CBR og Cedest, som er blevet pålagt en bøde på grundlag af de overtrædelser, der er påtalt over for dem individuelt, uden at deres omsætning er inkluderet i deres moderselskabs omsætning ved beregningen af den bøde, der er pålagt dette. Det er Ciments français's opfattelse, at det har været udsat for en forskelsbehandling, idet virksomheder inden for dens koncern — selv om de ikke er nævnt i den anfægtede beslutning — er blevet pålagt strengere sanktioner end virksomheder, som antages at være ansvarlige for ulovlig adfærd.

5039 Holderbank har anført, at selskabet er blevet pålagt en bøde med en grundtakst på 4% af dets omsætning, hvori indgår omsætningen for to af dets belgiske datterselskaber, der er omtalt ovenfor i præmis 5036. De af dets datterselskaber, der i den anfægtede beslutning individuelt er blevet pålagt sanktioner for deres deltagelse i Cembureau-aftalen (Alsen-Breitenburg, Nordcement og Hornos Ibéricos), har fået en mere favorabel behandling end de to belgiske datterselskaber. De er blevet pålagt en bøde med en takst på 2,8% af deres omsætning, mens de sidstnævnte er blevet pålagt en bøde med en takst på 4% som følge af, at deres omsætning er blevet inkluderet i beregningsgrundlaget for den bøde, der er blevet pålagt deres moderselskab.

5040 Det skal om dette spørgsmål fremhæves, at når den virksomhed, der har begået overtrædelsen, er det ledende selskab i en koncern, som udgør en økonomisk enhed, er det omsætningen for hele denne koncern, der skal tages i betragtning ved beregningen af virksomhedens bøde. Denne omsætning udgør den bedste indikator for den pågældendes økonomiske betydning på markedet.

5041 Italcementi har ikke bestridt, at selskabet kontrollerer Cementerie Siciliane og Cementerie di Sardegna. Selskabet har endvidere anført, at det ikke kontrollerede disse selskabet fuldstændigt. Efter en opfordring i et skriftligt spørgsmål af 10. juni 1998 om at afgive en nærmere forklaring om dette spørgsmål fremlagde selskabet den 20. juli 1998 en række dokumenter, hvoraf det fremgår, at selskabet indtil 1986 var eneaktionær i disse to datterselskaber, og at det efter dette tidspunkt havde 71,41% af kapitalen i Cementerie Siciliane og 76,67% af kapitalen i Cementerie di Sardegna.

5042 Under disse omstændigheder er det med rette, at Kommissionen henset til den økonomiske enhed, som Italcementi og de to ovennævnte datterselskaber udgjorde, lod omsætningen for de sidstnævnte indgå i beregningsgrundlaget for de bøder, der pålagdes Italcementi i den anfægtede beslutnings artikel 9 og 10.

5043 Holderbank har ikke benægtet, at den har den fulde kontrol over Ciments d'Obourg og Ciments d'Origny. Under disse omstændigheder er det med rette, at Kommissionen — henset til den økonomiske enhed, som Holderbank og dets to belgiske datterselskaber udgjorde — lod omsætningen for de sidstnævnte indgå i beregningsgrundlaget for de bøder, der pålagdes Holderbank i den anfægtede beslutnings artikel 9.

5044 For så vidt angår Ciments français bemærkes, at denne virksomhed ikke har bestridt, at den kontrollerede CCB på det tidspunkt, da den deltog i de overtrædelser, der er konstateret på markederne for grå cement og hvid cement. Selskabet har endvidere under sagernes behandling for Retten oplyst, at omsætningen for dets belgiske datterselskaber først indgik i dets regnskabsgrundlag fra den 1. juli 1990.

5045 Det fremgår derimod, at Ciments français overtog kontrollen med FyM, Rezola og Halyps, da dets deltagelse i de ovennævnte overtrædelser var ophørt. Det er ikke bevist, at Ciments français har deltaget i Cembureau-aftalen efter den 17. februar 1989 (jf. ovenfor i præmis 4318-4321), og den overtrædelse, som selskabet tog del i inden for rammerne af WCC, er alene antaget at have varet indtil den 26. maj 1988 (den anfægtede beslutning, artikel 7). Under disse omstændigheder må der fra det beregningsgrundlag, som Kommissionen har lagt til grund for fastsættelsen af de bøder, der er pålagt Ciments français i den anfægtede beslutnings artikel 9 og 10, trækkes de beløb, der vedrører salg foretaget af disse tre datterselskaber i løbet af det regnskabsår, der er lagt til grund, henholdsvis på markedet inden for Fællesskabet for grå cement og klinker til grå cement og på markedet inden for Fællesskabet for hvid cement og klinker til hvid cement.

5046 Det fremgår af de oplysninger, Kommissionen har meddelt (jf. ovenfor i præmis 4738), at den omsætning, den har taget i betragtning ved beregningen af den bøde, der blev pålagt Ciments français for selskabets deltagelse i Cembureau-aftalen, udgør 4 232 000 000 FRF. Ifølge de oplysninger, Ciments français har afgivet under sagernes behandling for Retten, udgjorde omsætningen i 1992 vedrørende FyM's, Rezola's og Halyps's samlede salg på markedet inden for Fællesskabet for grå cement og klinker til grå cement 650 000 000 FRF. Den bøde, der er pålagt Ciments français for selskabets deltagelse i den overtrædelse, der er konstateret i den anfægtede beslutnings artikel 1, må således omberegnes på grundlag af en omsætning, der nedsættes til 3 582 000 000 FRF.

5047 For så vidt angår den overtrædelse, for hvilken der er pålagt sanktioner i den anfægtede beslutnings artikel 10, fremgår det af de oplysninger, Kommissionen har meddelt (jf. ovenfor i præmis 4738), at den omsætning, som Kommissionen har lagt til grund ved beregningen af den bøde, der er pålagt Ciments français for denne overtrædelse, udgør 181 000 000 FRF. Ifølge de i forudgående præmis nævnte oplysninger fra Ciments français udgjorde omsætningen for FyM's, Rezola's og Halyps's samlede salg på markedet for hvid cement og klinker til hvid cement inden for Fællesskabet 1 000 000 FRF. Den bøde, der er pålagt Ciments français for dets deltagelse i den overtrædelse, der er konstateret i den anfægtede beslutnings artikel 7, må således omberegnes ud fra en omsætning, der nedsættes til 180 000 000 FRF.

5048 For så vidt angår de argumenter, der er fremsat af Ciments français og Holderbank, om en påstået forskelsbehandling med hensyn til bøder mellem de datterselskaber, der er omtalt i den anfægtede beslutning, og dem, der ikke er omtalt, må disse forkastes.

5049 Disse to sagsøgere kan ikke gøre gældende, at de datterselskaber, der ikke er omtalt i den anfægtede beslutning, alligevel er blevet pålagt en bøde, idet deres omsætning er indgået i deres moderselskabs omsætning ved beregningen af den bøde, der er blevet pålagt dette. De bøder, der er omhandlet i artikel 9, nr. 2 og 21, er pålagt henholdsvis »virksomhederne« Holderbank »Financière Glar[u]s SA« og »Société des Ciments français SA«. Den bøde, der er omhandlet i artikel 10, stk. 4, er pålagt »virksomheden« »Société des Ciments français SA«. Disse to virksomheder er adressater i eget navn for den anfægtede beslutning (jf. artikel 12, nr. 2 og 17). Det er således alene disse selskaber, der er forpligtet til at betale de nævnte bøder. Den omstændighed, at bøderne kan fordeles inden for den koncern, som den pågældende virksomhed er det ledende selskab i, er ikke relevant i forhold til reglerne om udmåling af bøder.

5050 Det fremgår af det ovenstående, at bortset fra de konklusioner, der fremgår ovenfor i præmis 5046 og 5047 for så vidt angår Ciments français, må de gennemgåede anbringender forkastes.

XI — *Anbringenderne om tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af billighedsprincippet, proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet i forbindelse med bødernes fastsættelse i ecu og ved valget af omregningskurs*

5051 Asland og Cementir, der har påberåbt sig Domstolens dom af 9. marts 1977, forenede sager 41/73, 43/73 og 44/73, Société anonyme Générale sucrière m.fl. mod Kommissionen (Sml. s. 445), samt Uniland har gjort gældende, at der ikke er nogen fællesskabsretlig bestemmelse, der forpligter Kommissionen til at fastsætte bødebeløbet i ecu. Kommissionen er kun forpligtet til at undgå, at der opstår uberettiget forskelsbehandling mellem deltagerne i den samme overtrædelse alene som følge af eventuelle kursstigninger eller -fald i de nationale valutaer, hvilket den ikke har gjort i det foreliggende tilfælde.

5052 Disse tre sagsøgere samt Unicem og Italcementi har anført, at Kommissionen med urette har omregnet omsætningsbeløbene angivet i national valuta til ecu på grundlag af den gennemsnitlige vekselkurs for 1992. Ifølge selskaberne burde en sådan konvertering være sket på grundlag af den vekselkurs, der gjaldt den dag, den anfægtede beslutning blev vedtaget eller meddelt. Unicem, Asland og Cementir har endvidere anført, at den anden mulighed, Kommissionen havde, var at beregne og at angive bødebeløbet i den nationale valuta i den pågældende virksomheds medlemsstat.

5053 De sagsøgere, der er omtalt i den forudgående præmis, har gjort gældende, at deres nationale valutaer er faldet i værdi i forhold til ecuen mellem 1992 og november 1994. De mener, at de er blevet udsat for en uberettiget forskelsbehandling i forhold til de virksomheder, der har hjemsted i et land, hvis valuta er forblevet stabil eller er steget i værdi i forhold til ecuen i denne periode. Unicem har gjort gældende, at Kommissionens valg har medført en forhøjelse af dets bøde på 23,16%. Asland har skønnet, at dets tab udgør ca. 170 000 000 ESP. Det har sammenlignet det bødebeløb, der er pålagt selskabet, med det, som ville være blevet pålagt en virksomhed, der befandt sig i samme situation, men hvis omsætning for referenceåret var angivet i tyske mark på grundlag af vekselkursen for dette år. Uniland har opgjort sit tab til 361 000 ECU. Italcementi har vurderet, at dets bøde er blevet ca. 25% større som følge af kursfaldet for den italienske lire i forhold til ecuen mellem 1992 og november 1994. Cementir er af den opfattelse, at dens faktiske bøde er blevet forhøjet med 23% mellem det referenceår, Kommissionen har lagt til grund for konverteringen af de beløb, der er angivet i national valuta, til ecu, og det år, hvor stævningen blev indgivet. I faktiske tal udgør bøden 5,5% af selskabets omsætning i 1992 ved omregningskursen fra ecu til italienske lire i 1995.

5054 Det skal fremhæves, at Kommissionen har ret til at angive bøden i den monetære enhed ecu, der er konvertibel til national valuta. Muligheden for at omveksle ecu til national valuta adskiller denne monetære enhed fra de »regningsenheder«, der oprindeligt var nævnt i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, og hvorom Domstolen (den ovenfor i præmis 5051 nævnte dom i sagerne Société Générale sucrière m.fl. mod Kommissionen, dommens præmis 15) udtrykkeligt har fastslået, at da regningsenheden ikke var et betalingsmiddel, skulle bøden nødvendigvis fastsættes i national valuta (Rettens dom af 11.3.1999, sag T-157/94, Ensidesa mod Kommissionen, Sml. II, s. 707, præmis 470, og den ovenfor i præmis 734 nævnte »PVC-dom«, dommens præmis 1220).

5055 Det fremgår af de oplysninger, Kommissionen har meddelt (jf. ovenfor i præmis 4738), at Kommissionen i forbindelse med beregningen af bøderne har omregnet omsætning angivet i national valuta til ecu på grundlag af den gennemsnitlige vekselkurs for det år, omsætningen relaterede sig til, dvs. 1992.

5056 Sagsøgernes argument om, at en sådan omregning skulle foretages på grundlag af den vekselkurs, der var gældende på dagen for vedtagelsen eller meddelelsen af den anfægtede beslutning, kan ikke tages til følge. Kommissionen, der har været berettiget til at vælge (jf. ovenfor i præmis 5009, 5010 og 5011) at beregne bøden ud fra omsætningen i 1992, kunne omregne denne omsætning angivet i national valuta på grundlag af den gennemsnitlige vekselkurs for dette referenceår. Selv om en sådan løsning kan indebære, at en given virksomhed skal betale et beløb, der nominelt er større eller mindre end det, som den skulle have betalt, såfremt den vekselkurs, der var gældende på dagen for vedtagelsen eller meddelelsen af den anfægtede beslutning, var blevet anvendt, er dette kun en logisk følge af udsvingene i de forskellige nationale valutaers faktiske værdi.

5057 Under alle omstændigheder er der ingen af sagsøgerne, der har godtgjort, at den bøde, som er pålagt dem i artikel 9, eller for så vidt angår Italcementi i artikel 10, selv udtrykt i den nationale

valuta, overskrider den maksimale grænse, der er fastsat i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, som følge af kursfald i valutaen i den medlemsstat, hvor de er hjemmehørende.

5058 De gennemgåede anbringender må derfor forkastes.

XII — *Anbringenderne om tilsidesættelse af forskellige almindelige fællesskabsretlige principper*

5059 Visse sagsøgere har gjort gældende, at der i forbindelse med udmålingen af bøderne er sket en tilsidesættelse af forskellige grundsætninger i fællesskabsretten, nemlig princippet om beskyttelse af den berettigede forventning, princippet om, at der ikke to gange må pålægges sanktion for samme overtrædelse (non bis in idem), og ligebehandlingsprincippet.

5060 For det første har Lafarge gjort gældende, at når henses til den holdning, Kommissionen indtog i den periode, der er taget i betragtning (manglende reaktion ved offentliggørelsen af den undersøgelse om »de geografiske prissystemer og konkurrencen«, der blev foretaget af M. Phlips i 1976 på Kommissionens begæring, og som er citeret i nr. 10 i den anfægtede beslutning; uformelle vurderinger af det takstfastsættelsessystem, der var påtænkt af CBR, og af dumpingimporten fra østlandene; holdningen i »den græske sag«), var de europæiske cementproducenter berettiget til at antage, at deres adfærd var i overensstemmelse med de fællesskabsretlige konkurrenceregler, eller at den i det mindste blev tolereret. Ved at pålægge Lafarge en så høj bøde har Kommissionen tilsidesat princippet om beskyttelse af den berettigede forventning.

5061 Dette anbringende savner grundlag. Kommissionen har i den anfægtede beslutning ikke påtalt over for parterne, at de havde drøftelser om prisdannelsessystemer og om dumpingimport. Beslutningen omhandler de former for adfærd, hvorved disse parter søgte at beskytte deres hjemmemarkeder og at fastsætte regler for handel med cement fra et land til et andet. Lafarge kan ikke med rimelighed gøre gældende, at de forhold, selskabet har påberåbt sig til støtte for sit anbringende, berettiget har kunnet bibringe de europæiske cementproducenter den opfattelse, at en sådan adfærd, der udtrykkeligt er forbudt efter traktatens artikel 85, stk. 1, var tilladelige i henhold til de fællesskabsretlige konkurrenceregler.

5062 For det andet har Dyckerhoff, Uniland og Holderbank — sidstnævnte selskab i replikken — gjort gældende, at Kommissionen har pålagt dem sanktioner to gange på grundlag af de samme forhold — først for deres tiltrædelse af Cembureau-aftalen, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 1, og derefter for deres deltagelse i gennemførelsesaftaler til denne aftale. Blue Circle har gjort gældende, at den bøde, der er pålagt for de overtrædelser, der er påtalt over for selskabet i artikel 4, har til følge, at der for anden gang pålægges sanktion for en adfærd, som selskabet allerede har modtaget en bøde for i forbindelse med den overtrædelse, der er fastslået i artikel 1.

5063 Det skal imidlertid fremhæves, at sagsøgerne kun er blevet pålagt én bøde for så vidt angår markedet for grå cement. I henhold til den anfægtede beslutnings artikel 9 pålægges de bøden for deres deltagelse i Cembureau-aftalen. De gennemgåede anbringender om tilsidesættelse af princippet om, at der ikke to gange må pålægges sanktion for samme overtrædelse (non bis in idem), må således forkastes.

5064 Aalborg Portland har gjort gældende, at der i henhold til den anfægtede beslutnings artikel 9 er pålagt Cembureau en specifik bøde. Da selskabet kun er blevet pålagt ansvar for de omtvistede forhold, fordi det var direkte medlem af Cembureau, er det selskabets opfattelse, at det er blevet pålagt sanktioner to gange for de samme forhold. Blue Circle har anført, at det skal betale mere end halvdelen af det bødebeløb, der er pålagt BCA. Da Kommissionen også anser selskabet for at være ansvarligt for den overtrædelse, der er omhandlet i artikel 1, er det blevet pålagt to bøder for den samme overtrædelse.

5065 Det er imidlertid ikke længere relevant at undersøge disse argumenter som følge af ophævelsen af de bøder, der er pålagt de sammenslutninger af virksomheder, den anfægtede beslutning er rettet til (jf. ovenfor i præmis 478-488).

5066 Blue Circle har endvidere anført, selskabet i henhold til ordlyden af den anfægtede beslutnings artikel 9 er blevet pålagt en bøde for den overtrædelse, der er konstateret i artikel 1, som bl.a. er blevet gennemført ved den i artikel 2 omhandlede adfærd. Ifølge denne bestemmelse er det imidlertid alene BCA, der har været involveret i denne adfærd for så vidt angår det britiske marked. Blue Circle er derfor blevet pålagt en sanktion for handlinger, for hvilke selskabet ikke kan holdes ansvarligt.

5067 Som det er bemærket ovenfor i præmis 4746, er Blue Circle kun blevet pålagt sanktioner for den ulovlige adfærd, der er gjort gældende over for selskabet personligt. Dets argument må derfor forkastes.

5068 For det tredje har CBR, Ciments français, Lafarge, Asland, Uniland, Cimpor, Secil og Hornos Ibéricos gjort gældende, at Kommissionen har tilsidesat ligebehandlingsprincippet ved bødeudmålingen.

5069 CBR og Ciments français har anført, at Kommissionen har tilsidesat lighedsgrundsætningen, idet den alene har pålagt de virksomheder, som både var repræsenteret inden for Cembureau ved deres sammenslutning og klart havde tilkendegivet deres tiltrædelse af Cembureau-aftalen ved deltagelse i andre aktioner, der er påtalt i den anfægtede beslutning (nr. 65, punkt 8), bøder for deltagelse i denne aftale, selv om den i øvrigt har tilkendegivet, at Cembureau-aftalen

forpligtede alle medlemmer af Cembureau og hele den europæiske cementindustri, der var repræsenteret i Cembureau i hele den overtrædelsesperiode, der er lagt til grund (nr. 45, punkt 5 og 8, og nr. 65, punkt 3). Ciments français har endvidere anført, at Kommissionen derved har skabt et åbenbart misforhold mellem overtrædelsen og sanktionen.

5070 Ud over det, der er anført ovenfor i præmis 4425, 4426 og 4427, bemærkes, at når en virksomhed har handlet i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, kan den ikke undgå enhver sanktion med den begrundelse, at andre erhvervsdrivende ikke er blevet pålagt nogen bøde, såfremt Fællesskabets retsinstanser — som i det foreliggende tilfælde — ikke skal tage stilling til forholdene for disse erhvervsdrivende (jf. den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 197, den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Dunlop Slazenger mod Kommissionen, dommens præmis 176, og den ovenfor i præmis 4892 nævnte dom i sagen Van Megen Sports mod Kommissionen, dommens præmis 56).

5071 Hvad angår Ciments français skal det tilføjes, at Kommissionen ved ikke at pålægge sanktioner over for de indirekte medlemmer af Cembureau, der ikke bevisligt havde deltaget i gennemførelsesforanstaltninger til Cembureau-aftalen, ikke på nogen måde har tilsidesat proportionalitetsprincippet i forhold til de virksomheder, der ligesom denne sagsøger har deltaget i sådanne foranstaltninger.

5072 For det andet har Lafarge gjort gældende, at selskabet ikke kan se nogen rationel, sammenhængende og objektiv forklaring på forskellene i, hvorledes de virksomheder, der er blevet pålagt sanktioner, er blevet behandlet, til trods for de oplysninger, der er givet i nr. 65 i den anfægtede beslutning om de kriterier, som Kommissionen har lagt til grund ved beregningen af bøderne. Ifølge denne sagsøger foreligger der åbenbare forskelle for så vidt angår den omstændighed, at ikke hele den relevante omsætning for visse virksomheder er taget i betragtning, og ved, at Kommissionen i strid med de forklaringer, K. Van Miert afgav på pressemødet den 30. november 1994, har anvendt mere end to bødetakster.

5073 Det er fastslået (jf. ovenfor i præmis 4725-4739), at de betragtninger, der fremgår af nr. 65 i den anfægtede beslutning, udgør en tilstrækkelig begrundelse for de kriterier, Kommissionen har taget i betragtning i forbindelse med udmålingen af de bøder, der er fastsat i artikel 9 og 10.

5074 Det fremgår endvidere af de oplysninger, Kommissionen har meddelt (jf. ovenfor i præmis 4738), at for så vidt angår overtrædelsen på markedet for grå cement har Kommissionen anvendt to takster ved beregningen af bøder. De virksomheder, som af de grunde, der fremgår af nr. 65, punkt 9, litra a), bærer et større ansvar for den nævnte overtrædelse, er blevet pålagt en bøde med en grundtakst på 4%. De virksomheder, der bærer et mindre ansvar for denne overtrædelse, er af de grunde, der er anført i nr. 65, punkt 9, litra b), blevet pålagt en bøde med en grundtakst på 2,8%. For overtrædelsen på markedet for hvid cement har Kommissionen lagt en grundtakst på 4% til grund for alle de berørte virksomheder. Disse takster er for så vidt

angår de overtrædelser, der er begået på markedet for grå cement, blevet anvendt på omsætningen vedrørende hver enkelt virksomheds salg på markedet for grå cement og klinker til grå cement inden for Fællesskabet i 1992, og for så vidt angår overtrædelsen, der er begået på markedet for hvid cement, på omsætningen vedrørende hver enkelt virksomheds salg på markedet for hvid cement og klinker til hvid cement inden for Fællesskabet i det samme år. For hver enkelt virksomhed er bødebeløbet blevet tilpasset på grundlag af varigheden af virksomhedens deltagelse i den pågældende overtrædelse.

5075 Da Lafarge ikke har fremlagt nogen konkrete oplysninger, der kan bevise, at selskabet er blevet udsat for en uberettiget forskelsbehandling ved anvendelsen af disse beregningskriterier, må dets argument forkastes.

5076 For det tredje har Asland gjort gældende, at hvad angår vurderingen af grovheden af overtrædelsen, er de spanske virksomheder blevet udsat for en forskelsbehandling i forhold til de øvrige virksomheder, der er omfattet af den anfægtede beslutning, idet grænseregionen mellem Spanien og Portugal er det eneste område, hvor den overtrædelse, der er begået af de spanske virksomheder, har kunnet have en virkning, mens de tyske, franske og britiske virksomheders ulovlige adfærd har haft virkning i et mere varieret udsnit af områder, nemlig grænseområderne mellem de respektive medlemsstater.

5077 I denne forbindelse har Retten bemærket (ovenfor i præmis 4864), at spørgsmålet om, hvorvidt Cembureau-aftalen har haft konkurrencebegrænsende virkninger på markederne inden for Fællesskabet, ikke er taget i betragtning ved bedømmelsen af grovheden af denne overtrædelse. Det er kun i forbindelse med undersøgelsen af ansvaret for de virksomheder, der var involveret i denne overtrædelse, at Kommissionen har foretaget en bedømmelse af de virkninger, der normalt er forbundet med foranstaltninger svarende til dem, hvormed de forskellige virksomheder har gennemført Cembureau-aftalen. I denne sammenhæng er Asland med rette blevet klassificeret som en af de virksomheder, der havde et stort ansvar for denne overtrædelse. Den gennemførelsesforanstaltning til Cembureau-aftalen, som selskabet deltog i, dvs. aftalen om oprettelse af ETF (artikel 4, stk. 1), henhører under foranstaltninger, som har direkte virkninger i form af opdeling af hjemmemarkederne. Asland's argument må derfor forkastes.

5078 Asland har endvidere gjort gældende, at selskabet ikke har fået den procentvise nedsættelse af bøden, som de andre spanske virksomheder og de portugisiske virksomheder har nydt godt af på grund af, at deres deltagelse i overtrædelsen var af begrænset varighed.

5079 Det fremgår af de oplysninger, Kommissionen har meddelt (jf. ovenfor i præmis 4738), at Asland's bøde — ligesom de bøder, der blev pålagt de øvrige spanske og portugisiske adressater for den anfægtede beslutning — blev beregnet under hensyntagen til, at overtrædelsen havde varet i 86,5 måned. Der vil i øvrigt blive taget hensyn til, at Asland's deltagelse i Cembureau-aftalen kun er bevist for tiden fra den 28. maj 1986 til den 31. maj 1987 eller for en periode på 12 måneder (jf. ovenfor i præmis 4814, tiende led).

5080 For det fjerde har Ciments français bemærket, at i henhold til den anfægtede beslutning deltog Hornos Ibéricos i fem møder i ETF. Kommissionen har imidlertid udpeget denne virksomhed som en af dem, der bærer et mindre ansvar for Cembureau-aftalen, da virksomhedens deltagelse i denne overtrædelse alene omfattede involvering i foranstaltninger til afsætning af overskudsproduktion til markederne i tredjelande, og disse foranstaltninger havde mindre direkte virkninger for beskyttelsen af hjemmemarkederne. Uniland har anført, at Kommissionen har tilsidesat lighedsgrundsætningen, idet den har pålagt selskabet sanktioner og har bedømt dets deltagelse i Cembureau-aftalen som alvorlig, selv om andre virksomheder, som i henhold til den anfægtede beslutnings ordlyd deltog kontinuerligt og aktivt i overtrædelserne vedrørende ETF og i Interciment, ikke blev pålagt sanktioner på dette punkt (Hornos Ibéricos og Cementos del Norte) eller blev undtaget fra proceduren. Asland har ligeledes nævnt den måde, hvorpå Hornos Ibéricos og Cementos del Norte blev behandlet.

5081 Det skal fremhæves, at det ikke tilkommer Retten under udøvelsen af sin legalitetskontrol at sætte sin egen vurdering i stedet for Kommissionens med hensyn til en virksomheds stilling i forhold til en overtrædelse, der ikke er påtalt over for virksomheden i den anfægtede retsakt.

5082 I det foreliggende tilfælde er Ciments français, Asland og Uniland med rette i nr. 65, punkt 9, litra a), i den anfægtede beslutning klassificeret som værende blandt de virksomheder, der bærer et stort ansvar for den overtrædelse, der er pålagt sanktioner for i artikel 9. Disse tre sagsøgere har deltaget i Cembureau-aftalen via gennemførelsesforanstaltninger, der tilsigtede en direkte beskyttelse af hjemmemarkederne. Ciments français har således bl.a. været involveret i det fransk-tyske kartel, der er omhandlet i artikel 3, stk. 3, litra a), i aftalen om oprettelse af EFT (artikel 4, stk. 1) og i aftalen om stiftelse af Interciment (artikel 4, stk. 2) (jf. ovenfor i præmis 4319). Asland deltog i aftalen om oprettelse af ETF (jf. ovenfor i præmis 4351). Uniland var part i denne aftale, i aftalen om stiftelse af Interciment og i den samordnede praksis til beskyttelse af det italienske marked, som er omhandlet i artikel 4, stk. 3, litra a) (jf. ovenfor i præmis 4356).

5083 Under disse omstændigheder kan sagsøgerne ikke berettiget sammenligne deres situation med situationen for de virksomheder, som deres respektive argumenter omhandler, med henblik på at påstå ophævelse eller nedsættelse af den bøde, som er pålagt dem i artikel 9 (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 197, den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Dunlop Slazenger mod Kommissionen, dommens præmis 176, og den ovenfor i præmis 4892 nævnte dom i sagen van Megen Sports mod Kommissionen, dommens præmis 56).

5084 For det femte har Cimpor og Secil bemærket, at ifølge de dokumenter, der er omtalt i nr. 21 i den anfægtede beslutning, deltog forskellige spanske producenter i de møder, der er gennemgået på dette sted i beslutningen. Selskaberne har nævnt Portland Mallorca, Cementos del Mar, Cementos del Atlántico, Portland Valderrivas, Cementos Portland Hispania, Asland, Hisalba, Hispacement, Cementos Cosmos, Tudela Veguin og Cementos Alba. Imidlertid var hovedparten af disse virksomheder ikke adressater for den anfægtede beslutning. Over for de virksomheder, der er adressater, er den i artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse ikke blevet påtalt. Oficemen, som ud over de overtrædelser, som er gjort gældende over for selskabet i den anfægtede beslutnings artikel 1, 2, 4 og 5, er blevet anset for alene at have ansvaret for den

spanske side af det iberiske kartel, er kun blevet pålagt en bøde på 70 000 ECU, mens Cimpor og Secil er blevet pålagt en bøde på henholdsvis 9 324 000 ECU og 3 017 000 ECU. Der er tale om en åbenbar tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet.

5085 Ud over det princip, der er omtalt ovenfor i præmis 5081, skal det i den forbindelse bemærkes, at Cimpor og Secil med rette blev henført under den kategori af selskaber, som bærer et stort ansvar for den overtrædelse, der er pålagt sanktioner for i den anfægtede beslutnings artikel 9. Det iberiske kartel, der er omhandlet i artikel 3, stk. 2, og hvorved disse to sagsøgere gennemførte Cembureau-aftalen, tilsigtede en direkte beskyttelse af hjemmemarkederne. Under disse omstændigheder kan virksomhederne ikke sammenligne deres situation med situationen for de af deres argumentation omhandlede virksomheder med henblik på at påstå ophævelse eller nedsættelse af den bøde, som er pålagt dem i artikel 9 (jf. i denne retning den ovenfor i præmis 106 nævnte »cellulose II-dom«, dommens præmis 197, den ovenfor i præmis 270 nævnte dom i sagen Dunlop Slazenger mod Kommissionen, dommens præmis 176, og den ovenfor i præmis 4892 nævnte dom i sagen van Megen Sports mod Kommissionen, dommens præmis 56).

5086 For så vidt angår den forskelsbehandling, som selskaberne gør gældende at have været udsat for i forhold til Oficemen, bemærkes, at selv om Oficemen's ansvar for den overtrædelse, der er konstateret i artikel 3, stk. 2, faktisk er godtgjort, adskiller Oficemen's situation sig objektivt fra Cimpor's og Secil's. Som Kommissionen med rette har bemærket i nr. 44, punkt 5, i den anfægtede beslutning, var cementproducenterne de egentlige aktører på markedet. De handlede via deres branchesammenslutninger. Under disse omstændigheder har Kommissionen med rette grebet ind over for disse virksomheders adfærd med betydelige bøder, beregnet på grundlag af deres omsætning, mens dens hensigt med at pålægge branchesammenslutningerne en fast bøde på et mindre beløb, var at afskrække disse fra at tage initiativet til eller at fremme konkurrencebegrænsende aftaler i fremtiden (nr. 65, punkt 8, første led).

5087 Cimpor og Secil har endvidere bemærket, at Kommissionen har pålagt Oficemen og fem spanske virksomheder, der er adressater for den anfægtede beslutning, bøder på et samlet beløb på 10 576 000 ECU, dvs. et beløb, der er mindre end det samlede beløb for de bøder, der er pålagt de to portugisiske virksomheder (12 341 000 ECU).

5088 Sammenligningen af de samlede beløb for de bøder, der er pålagt de spanske og portugisiske adressater for den anfægtede beslutning, kan ikke i sig selv føre til, at det konstateres, at der foreligger en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet, når henses til forskellene i de objektive beregningsparametre, der kan forklare resultatet af en sådan sammenligning.

5089 Det fremgår af det ovenstående, at de gennemgåede anbringender må forkastes.

XIII — *Anbringendet om tilsidesættelse af retten til kontradiktion ved, at der ikke er givet fuldstændig aktindsigt i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure*

5090 Visse sagsøgere har i de indlæg, de har indgivet efter foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 vedrørende aktindsigt (jf. ovenfor i præmis 164 og 168), gjort gældende, at Kommissionen ved kun at give dem begrænset adgang til dens sagsakter under den administrative procedure har tilsidesat deres ret til kontradiktion ved udmålingen af bøderne, idet de blev afskåret fra diskulperende oplysninger.

5091 For det første har Lafarge i sit indlæg af 28. januar 1998 påberåbt sig to dokumenter, som bekræfter, at Kommissionen på daværende tidspunkt var blevet underrettet om visse kollektive aktioner, som de vesteuropæiske cementproducenter planlagde for at bekæmpe import fra Grækenland.

5092 Selskabet har dels henvist til dokument 33.126/19009, der er Blue Circle's notat vedrørende samtalen den 6. november 1986 mellem kommissionsmedlem P. Sutherland og en række repræsentanter for den europæiske cementindustri. Ifølge dette dokument oplyste repræsentanterne kommissionsmedlemmet om deres vanskeligheder med at eksportere til Grækenland som gengældelse over for de græske producenter.

5093 Som det fremgår ovenfor i præmis 3114, viser dette dokument ikke, at repræsentanterne for den europæiske cementindustri havde underrettet P. Sutherland om de foranstaltninger, som de imidlertid allerede havde truffet med henblik på at forhindre lavprisimport af cement til Vesteuropa, særlig import fra Grækenland, nemlig oprettelsen af ETF, stiftelsen af Interciment og den samordnede praksis, der havde til formål at foranledige, at Calcestruzzi ophørte med at være kunde hos de græske cementproducenter, navnlig hos Titan. De bemærkninger, som Lafarge kunne have fremsat på grundlag af det nævnte dokument under den administrative procedure, kunne således ikke have medført, at der måtte ses bort fra de betragtninger, som Kommissionen har anført i nr. 65, punkt 5, femte led, i den anfægtede beslutning, vedrørende parternes ønske om at hemmeligholde deres ulovlige adfærd.

5094 Lafarge har endvidere fremlagt et uddrag af en skrivelse af 6. november 1986 fra J. Van Hove (CBR) til M. Akermann (Holderbank) (dok. 33.126/7639), som bekræfter, at Kommissionen på det pågældende tidspunkt havde fået meddelelse om stiftelsen af Interciment:

»EØF's Generaldirektorat for Konkurrence mener, at stiftelsen af dette selskab bør anmeldes, såfremt flere selskaber deltager i dette som aktionærer eller som medlemmer af et ledelsesorgan.«

5095 De bemærkninger, som Lafarge kunne have fremsat under den administrative procedure, ville imidlertid ikke have medført, at der måtte ses bort fra Kommissionens konkrete kritik over for de parter, der var involveret i stiftelsen af Interciment, af, at dette aldrig var blevet anmeldt til Kommissionen, selv om det i forskellige juridiske responsa var blevet anbefalet, at der blev foretaget en sådan anmeldelse, henset til det åbenbart ulovlige formål med denne foranstaltning (den anfægtede beslutning, nr. 26, punkt 13, og nr. 65, punkt 5, femte led).

5096 Det må konkluderes, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Lafarge's bemærkninger, der er gennemgået ovenfor i præmis 5091-5095, ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

5097 For det andet har Aalborg Portland i sit indlæg af 12. januar 1998 gjort gældende, at Kommissionens kontrolundersøgelser ifølge dokumenterne 33.126/3833-3844, 18130-18138 og 171-174 oprindeligt ikke omhandlede et altomfattende europæisk kartel, men regionale karteller samt et formodet samarbejde mellem flere store europæiske cementproducenter — den såkaldte »group of eight« — som Aalborg Portland ikke tilhørte. Aalborg Portland har anført, at de ovennævnte dokumenter ville have gjort det muligt for selskabet at bevise, at Kommissionen først senere undersøgte den formodede Cembureau-aftale, og dermed at de forhold, som er blevet påtalt over for selskabet i forbindelse med denne aftale, var forældede.

5098 Imidlertid indeholder dokumenterne 33.126/171-174, som Aalborg Portland har citeret, Kommissionens beslutning af 20. april 1989 vedrørende de kontrolundersøgelser, der dannede grundlag for de foreliggende sager. Det fremgår, at disse kontrolundersøgelser blev begrundet med følgende betragtninger:

»Kommissionen har modtaget oplysninger, der støtter mistanken om, at der på møder afholdt i forskellige byer i Europa mellem de største europæiske cementproducenter er indgået aftaler og aftalt samordnet praksis.

Ifølge de oplysninger, der er tilgået Kommissionen, har aftalerne og/eller den samordnede praksis [bl.a.] haft følgende formål:

(i) en samordnet nedsættelse af produktionskapaciteten på fællesmarkedet med henblik på at bevare hver enkelt producents markedsandel

[...]

(iii) tildeling af kvoter og geografisk opdeling af markederne samt kontrol med anvendelsen heraf gennem efterprøvelse af produkternes bestemmelsessted

[...]

(v) regelmæssig udveksling af oplysninger med det formål af kontrollere gennemførelsen af kartellerne og at gøre det muligt fra det ene år til det andet at udligne de kvoter, der tildeles hver enkelt producent.«

5099 Det fremgår af disse uddrag, at de kontrolundersøgelser, som Kommissionen foretog efter sin beslutning i april 1989, helt fra begyndelsen omhandlede Cembureau-aftalen og gennemførelsesforanstaltningerne hertil. Aalborg Portlands argument savner således grundlag.

5100 For det tredje har Italcementi i sit indlæg af 26. november 1997 gjort gældende, at flere dokumenter bekræfter selskabets marginale rolle i overtrædelserne. Det fremgår således af dokumenterne 33.126/4869, 4870, 4871 og 3944-3948 samt af dokument 33.322/1478, at den italienske cementindustri har andre kendetegn end de øvrige europæiske cementindustrier (naturlige hindringer og et prisniveau, der var til hinder for eksport fra Italien, manglende vertikal integration, som gjorde Italien følsomt over for import), og at Italcementi således intet havde at gøre med de drøftelser, som blev afholdt om spørgsmål vedrørende den internationale cementhandel.

5101 Det fremgår endvidere af visse dokumenter, at de andre cementproducenter opfattede Italcementi som en virksomhed, der ganske vist var stor, men som var meget lidt aktiv på internationalt plan (dok. 33.126/8895, 8774, 8791, 8792 og 8894), og at Italcementi, når selskabet deltog i møder mellem de europæiske cementproducenter, udelukkende anskuede problemerne ud fra sit hjemmemarkeds synsvinkel (dok. 33.126/2545-2548 og 4923-4926).

5102 Endelig bekræfter dokumenterne 33.126/19868, 19869, 19870 og 19884, at Italcementi's handlinger inden for ETF var af marginal betydning og lovlige. Disse handlinger omfattede alene deltagelse i den lobbyvirksomhed, som denne arbejdsgruppe udøvede for at løse problemet med import fra Grækenland. Handlingerne har aldrig bestået af afskrækkende eller aggressive indgreb som dem, de britiske cementproducenter indimellem har kunnet være ansvarlige for i denne sag.

5103 Italcementi har endelig anført, at såfremt selskabet havde haft adgang til alle de forberedende sagsakter under den administrative procedure, havde det kunnet overbevise Kommissionen om, at det var påkrævet ved bødeudmålingen at foretage en bedømmelse af det individuelle ansvar for hver enkelt producent ud fra de anfægtede omstændigheder i stedet for at foretage en overordnet bedømmelse af ansvaret.

5104 Sådanne bemærkninger ville imidlertid ikke have medført, at der måtte ses bort fra de faktiske forhold, der bekræfter, at Italcementi som direkte medlem af Cembureau var til stede ved delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984, under hvilke Cembureau-aftalen blev bekræftet, samt at selskabet havde en fremtrædende rolle ved oprettelsen af ETF og stiftelsen af Interciment samt med hensyn til de foranstaltninger, der blev truffet for at beskytte det italienske marked mod cementimport fra Grækenland. Disse forhold kunne således ikke have medført, at Kommissionen med hensyn til Italcementi's ansvar for overtrædelsen på markedet for grå cement havde foretaget en anden bedømmelse end den, der fremgår af nr. 65, punkt 9, litra a), første led, i den anfægtede beslutning, nemlig at Italcementi skulle henføres under de virksomheder, der bar et stort ansvar for denne overtrædelse.

5105 Disse bemærkninger ville endvidere heller ikke have kunnet skabe tvivl om den sammenhængende række af dokumenter, der er nævnt i nr. 38, 39 og 40 i den anfægtede beslutning, og hvoraf det fremgår, at Italcementi gennem hele den periode, der er taget i betragtning, deltog vedvarende og regelmæssigt i WCC's møder og ulovlige aktiviteter. De ville derfor ikke have kunnet medføre, at der måtte ses bort fra konstateringen af, at Italcementi spillede en væsentlig rolle i overtrædelsen på markedet for hvid cement.

5106 Det fremgår af det ovenstående, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Italcementi's bemærkninger, der er gennemgået ovenfor i præmis 5100-5105, ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

5107 For det fjerde har Holderbank med sit indlæg af 8. december 1997 fremlagt en telefax af 20. oktober 1987 (dok. 33.126/10959) fra Blue Circle med følgende ordlyd:

»Der var blevet betalt et forskud til Holderbank med henblik på tegning af en kapitalandel, men det blev siden besluttet og meddelt Holderbank, at koncernen ikke ønskede at deltage i selskabets kapital. Denne beslutning blev imidlertid ikke meddelt de ansvarlige for BCO AG's regnskabsafdeling, og der blev således begået en fejl ved registreringen af, hvad beløbet angik. Fejlen vil blive rettet i 1987.«

5108 Holderbank har gjort gældende, at hvis selskabet havde haft dette dokument til rådighed under den administrative procedure, ville det have kunnet imødegå Kommissionens anbringender om,

at Blue Circle ønskede at skjule sin deltagelse i Interciment under en forkert angivelse af formålet med sin betaling til Holderbank. Holderbank er af den opfattelse, at selskabet hermed ville have kunnet tilbagevise Kommissionens opfattelse om, at virksomhederne søgte at skjule deres ulovlige adfærd.

5109 I denne forbindelse er det tilstrækkeligt at bemærke, at det af Holderbank fremlagte dokument var klassificeret som »A: europæiske producenter« i forbindelse med aktindsigten under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 250), og at det endda fandtes i kassen (jf. ovenfor i præmis 95). Under disse omstændigheder kan Holderbank ikke på nuværende tidspunkt påberåbe sig dokumentet for at bevise, at dets ret til kontradiktion blev tilsidesat under den administrative procedure.

5110 For det femte har Cementir i sit indlæg af 29. december 1997 henvist til de dokumenter, der er nævnt ovenfor i præmis 3391, og som viser, at græsk eksport i stort omfang trængte ind på det italienske marked i den periode, der er taget i betragtning i den anfægtede beslutning, navnlig fra 1987. Disse dokumenter viser i det mindste, at Cembureau-aftalen ikke havde nogen virkning i Italien, hvilket Kommissionen skulle have taget hensyn til — i hvert fald ved fastsættelsen af bøderne.

5111 Selv om disse bemærkninger var blevet fremsat af Cementir under den administrative procedure, ville de imidlertid ikke have medført, at der måtte ses bort fra de betragtninger, der med rette er fremsat af Kommissionen i nr. 65, punkt 9, litra a), i den anfægtede beslutning, og ifølge hvilke Cementir bar et stort ansvar for overtrædelsen på markedet for grå cement, når henses til den omstændighed, at selskabet som direkte medlem af Cembureau deltog direkte i indgåelsen af Cembureau-aftalen og deltog i gennemførelsesforanstaltningerne til denne aftale med det formål direkte at beskytte hjemmemarkederne.

5112 Det følger heraf, at der ikke var en — selv begrænset — mulighed for, at Cementir's bemærkninger, der er nævnt ovenfor i præmis 5110, ville have medført, at den administrative procedure havde fået et andet udfald.

5113 Det gennemgåede anbringende må således forkastes.

XIV — *Sammenfatning*

5114 Den anfægtede beslutnings artikel 9 må annulleres for så vidt angår ENCI, Cedest, Alsen-Breitenburg, Nordcement, Buzzi, Rugby, Castle, Heracles og Titan (jf. ovenfor i præmis 4718 og 4719).

5115 På grundlag af den gennemgang, Retten har foretaget ovenfor i præmis 4714-5113, og de taloplysninger, Kommissionen har meddelt under sagernes behandling ved Retten, må de bøder, der er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 9 og 10, angivet i euro i medfør af artikel 2, stk. 1, i Rådets forordning (EF) nr. 1103/97 af 17. juni 1997 om visse bestemmelser vedrørende indførelsen af euroen (EFT L 162, s. 1), nedsættes som følger:

— Den bøde, der er pålagt CBR i artikel 9, nedsættes til 1 711 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Ciments luxembourgeois i artikel 9, nedsættes til 617 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Dyckerhoff i artikel 9, nedsættes til 7 055 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Vicat i artikel 9, nedsættes til 2 407 000 EUR.

— De bøder, der er pålagt Ciments français i artikel 9 og 10, nedsættes til henholdsvis 12 519 000 EUR og 1 051 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Heidelberger i artikel 9, nedsættes til 7 056 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Lafarge i artikel 9, nedsættes til 14 248 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Aalborg Portland i artikel 9, nedsættes til 2 349 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Unicem i artikel 9, nedsættes til 6 399 000 EUR.

— De bøder, der er pålagt Valenciana i artikel 9 og 10, nedsættes til henholdvis 250 000 EUR og 388 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Asland i artikel 9, nedsættes til 740 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Uniland i artikel 9, nedsættes til 592 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Irish Cement i artikel 9, nedsættes til 2 065 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Cimpor i artikel 9, nedsættes til 4 312 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Secil i artikel 9, nedsættes til 1 395 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Italcementi i artikel 9, nedsættes til 25 701 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Holderbank i artikel 9, nedsættes til 1 918 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Hornos Ibéricos i artikel 9, nedsættes til 836 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Aker i artikel 9, nedsættes til 14 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Euroc i artikel 9, nedsættes til 14 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Cementir i artikel 9, nedsættes til 7 471 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Blue Circle i artikel 9, nedsættes til 7 717 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt Halkis i artikel 9, nedsættes til 510 000 EUR.

Påstandene om tilbagebetaling af bøden med tillæg af morarenter og om erstatning for udgifterne ved etablering af en bankgaranti

5116 I sag T-31/95 og T-32/95 har sagsøgerne nedlagt påstand om, at Kommissionen tilpligtes at betale dem renter af bøden, der efter deres opfattelse er erlagt med urette.

5117 I sag T-50/95 og T-51/95 har sagsøgerne nedlagt påstand om, at Kommissionen tilpligtes at erstatte dem udgifterne ved etablering af en bankgaranti, i hvert fald for så vidt angår den del af bøden, hvorved denne måtte blive nedsat.

5118 Det er i denne forbindelse tilstrækkeligt at fastslå, at disse påstande i virkeligheden vedrører opfyldelsen af nærværende dom, og at det i henhold til EF-traktatens artikel 176 (nu artikel 233 EF) påhviler Kommissionen at gennemføre de til dommens opfyldelse nødvendige foranstaltninger (jf. Rettens dom af 11.3.1999, sag T-151/94, British Steel mod Kommissionen, Sml. II, s. 629, præmis 697). Påstandene må derfor afvises.

Sagsomkostninger

5119 I henhold til procesreglementets artikel 87, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom.

5120 Ifølge procesreglementets artikel 87, stk. 3, første afsnit, kan Retten fordele sagens omkostninger eller bestemme, at hver part skal bære sine egne omkostninger, hvis hver af parterne henholdsvis vinder eller taber på et eller flere punkter.

5121 Efter procesreglementets artikel 87, stk. 3, andet afsnit, kan Retten endvidere pålægge endog en vindende part at erstatte den anden part de udgifter, som skønnes at være påført modparten unødvendigt eller af ond vilje. En vindende part kan således dømmes til at erstatte modparten udgifterne ved en procedure, der er forårsaget af dens egen adfærd (Rettens dom af 25.6.1997, sag T-7/95, Perillo mod Kommissionen, Sml. II, s. 1061, præmis 47).

5122 I nærværende tilfælde må sidstnævnte bestemmelse bringes i anvendelse, således at der tages hensyn til Kommissionens adfærd. Kommissionen har ved ikke forskriftsmæssigt at give parterne aktindsigt i de forberedende sagsakter under den administrative procedure (jf. ovenfor i præmis 152) tilsidesat kravene til god forvaltningsskik. Det kan under disse omstændigheder ikke bebrejdes sagsøgerne, at de har indbragt sagerne for Retten, for at denne kan tage stilling til en sådan adfærd, i givet fald efter at den har anordnet de nødvendige foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse.

5123 På grundlag af ovennævnte principper må de foreliggende sager i forbindelse med afgørelsen om sagsomkostningerne opdeles i fem særskilte kategorier.

5124 For det første har Kommissionen tabt sag T-31/95, T-38/95, T-45/95, T-46/95, T-53/95, T-56/95, T-57/95 og T-64/95 og dømmes derfor til at betale sagsomkostningerne i disse sager i overensstemmelse med sagsøgernes påstande herom.

5125 Hvad for det andet gælder sag T-51/95 har sagsøgeren ganske vist ikke fået medhold i en del af selskabets påstande, men har dog i overvejende grad vundet sagen. Det er således navnlig fastslået, at den anfægtede beslutnings artikel 1 og 9 må annulleres i forhold til selskabet. Endvidere har sagsøgeren påberåbt sig fejlene i den måde, hvorpå selskabet fik aktindsigt i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure.

5126 Retten finder derfor under disse omstændigheder, at sagsøgeren i sag T-51/95 bør bære en tredjedel af sine egne omkostninger, og at Kommissionen ud over at bære sine egne omkostninger skal betale to tredjedele af sagsøgerens.

5127 For det tredje har sagsøgerne i sag T-26/95, T-30/95, T-32/95, T-36/95, T-48/95, T-54/95, T-59/95, T-63/95 og T-103/95 ikke fået medhold i en del af deres påstande, men har dog i betydeligt omfang vundet sagerne. Det er således navnlig fastslået, at den anfægtede beslutnings artikel 9, hvorved de pålægges en bøde, må annulleres i forhold til dem. Endvidere har sagsøgerne i sag T-26/95, T-30/95, T-32/95, T-36/95, T-48/95, T-59/95, T-63/95 og T-103/95 under sagerne påberåbt sig fejlene i den måde, hvorpå de fik aktindsigt i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure.

5128 Sagsøgerne og Kommissionen findes på denne baggrund at burde bære deres egne omkostninger i sag T-26/95, T-30/95, T-32/95, T-36/95, T-48/95, T-59/95, T-63/95 og T-103/95. I sag T-54/95 har sagsøgeren imidlertid ikke under sagen påberåbt sig fejlene i den måde, hvorpå aktindsigten i Kommissionens sagsakter blev gennemført under den administrative procedure, og Kommis-

sionen bør derfor i denne sag bære tre fjerdedele af sine egne omkostninger, mens sagsøgeren ud over at bære sine egne omkostninger bør betale en fjerdedel af Kommissionens.

5129 Hvad for det fjerde angår sag T-55/95 har sagsøgeren ikke fået medhold i en del af sine påstande, men har i betydeligt omfang vundet sagen. Det er navnlig fastslået, at den anfægtede beslutnings artikel 1 må annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at selskabet deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 28. maj 1986 og efter den 31. maj 1987. Endvidere har selskabet påberåbt sig fejlene i den måde, hvorpå det fik aktindsigt i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure.

5130 Retten finder under disse omstændigheder, at Kommissionen i sag T-55/95 bør bære tre fjerdedele af sine omkostninger, og at sagsøgeren ud over at bære sine egne omkostninger bør betale en fjerdedel af Kommissionens.

5131 For det femte har sagsøgerne i sag T-25/95, T-34/95, T-35/95, T-37/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95, T-44/95, T-50/95, T-52/95, T-58/95, T-60/95, T-61/95, T-62/95, T-65/95, T-68/95 — T-71/95, T-87/95, T-88/95 og T-104/95 ikke fået medhold i en betydelig del af deres påstande, men har dog i et vist omfang vundet sagerne. I sag T-25/95, T-35/95, T-39/95, T-43/95, T-52/95 og T-65/95 har sagsøgerne navnlig ikke fået medhold i deres påstand vedrørende den anfægtede beslutnings artikel 7, der angår markedet for hvid cement. I sag T-25/95, T-34/95, T-35/95, T-37/95, T-39/95, T-42/95, T-43/95, T-44/95, T-50/95, T-52/95, T-58/95, T-60/95, T-61/95, T-62/95, T-65/95, T-68/95 — T-71/95, T-87/95 og T-88/95 har sagsøgerne imidlertid under sagerne påberåbt sig fejlene i den måde, hvorpå de fik aktindsigt i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure.

5132 I disse sager bør Kommissionen derfor bære to tredjedele af sine egne omkostninger, og sagsøgerne bør ud over at bære deres egne omkostninger betale en tredjedel af Kommissionens. I sag T-104/95 har sagsøgeren imidlertid ikke under sagen påberåbt sig fejlene i den måde, hvorpå aktindsigten i Kommissionens sagsakter blev gennemført under den administrative procedure, og Kommissionen skal derfor i denne sag bære halvdelen af sine egne omkostninger, mens sagsøgeren ud over at bære sine egne omkostninger skal betale halvdelen af Kommissionens.

5133 Uden hensyn til de ovennævnte kategorier må Kommissionen frifindes for den påstand, sagsøgerne har nedlagt i sag T-55/95, T-58/95 og T-59/95, om, at den tilpligtes at betale deres omkostninger, herunder udgifterne ved etablering og opretholdelse af en bankgaranti. Det fremgår af fast retspraksis, at de udgifter, der er afholdt i forbindelse med etablering af en bankgaranti med henblik på at forhindre en tvangsfuldbyrdelse af beslutningen, ikke udgør udgifter, der er afholdt med henblik på sagens behandling, som omhandlet i procesreglementets artikel 91, litra b) (jf. Domstolens kendelse af 20.11.1987, sag 183/83, Krupp Stahl mod Kommissionen, Sml. s. 4611, præmis 10, og den ovenfor i præmis 4626 nævnte dom i sagen Weig mod Kommissionen, dommens præmis 308).

5134 Kommissionen må ligeledes frifindes for sagsøgerens påstand i sag T-51/95 om, at den tilpligtes at erstatte selskabets omkostninger i forbindelse med den administrative procedure. Ifølge procesreglementets artikel 91 »[...] kan [følgende udgifter] kræves erstattet [...] nødvendige udgifter, som parterne har afholdt med henblik på sagens behandling«. »Sagens behandling« betyder i denne artikel kun sagens behandling ved Retten og omfatter ikke den administrative procedure. Dette følger især af procesreglementets artikel 90, hvori anføres »sagens behandling ved Retten« (jf. analogt hermed Domstolens kendelse af 21.10.1970, sag 75/69, Hake mod Kommissionen, Rec. 1970, s. 901, og af 30.11.1994, sag C-294/90 DEP, British Aerospace mod Kommissionen, Sml. I, s. 5423, præmis 10, 11 og 12). Under alle omstændigheder bemærkes, at hvis påstanden skulle anses for en erstatningspåstand, måtte den afvises, idet den ikke opfylder kravene i artikel 19 i EF-statutten for Domstolen og procesreglementets artikel 44, stk. 1, litra c) (Rettens dom af 29.10.1998, sag T-13/96, TEAM mod Kommissionen, Sml. II, s. 4073, præmis 27).

På grundlag af disse præmisser

udtaler og bestemmer

RETTEN (Fjerde Udvidede Afdeling)

1) Sag T-25/95, T-26/95, T-30/95, T-31/95, T-32/95, T-34/95 — T-39/95, T-42/95 — T-46/95, T-48/95, T-50/95 — T-65/95, T-68/95 — T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 og T-104/95 forenes med henblik på domsafsigelsen.

2) I sag T-25/95, Cimenteries CBR mod Kommissionen:

— Artikel 1 i Kommissionens beslutning 94/815/EF af 30. november 1994 om en procedure i henhold til EF-traktatens artikel 85 (sag IV/33.126 og 33.322 — Cement) annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. juni 1986 og efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. juni 1986 og efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 4, stk. 4, litra g), i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 1 711 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

3) I sag T-26/95, Cembureau — Association européenne du ciment mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. marts 1984.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem sagsøgeren og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. maj 1987.

— Artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Hver part bærer sine egne omkostninger.

4) I sag T-30/95, Fédération de l'industrie cimentière belge mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. marts 1984.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Hver part bærer sine egne omkostninger.

5) I sag T-31/95, Eerste Nederlandse Cementindustrie (ENCI) mod Kommissionen:

— Artikel 1, 5 og 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Kommissionen betaler sagens omkostninger.

6) I sag T-32/95, Vereniging Nederlandse Cementindustrie (VNC) mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. marts 1984.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Hver part bærer sine egne omkostninger.

7) I sag T-34/95, Ciments luxembourgeois mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. marts 1984.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem

Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 617 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

8) I sag T-35/95, Dyckerhoff mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 3, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en aftale om opdeling af markedet i Saarland, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en overtrædelse af EF-traktatens artikel 85, stk. 1 (nu artikel 81, stk. 1, EF), efter den 12. august 1987.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 7 055 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

9) I sag T-36/95, Syndicat national de l'industrie cimentière (SFIC) mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. marts 1984.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer

for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 3, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en aftale om opdeling af markedet i Saarland, i en samordnet praksis med Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV før 1984 og i en samordnet praksis med det formål at lægge pres på Cedest SA, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987.

— Artikel 3, stk. 3, litra b), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der forelå en samordnet praksis mellem sagsøgeren og Bundesverband der Deutschen Zementindustrie eV med det formål at kontrollere, hvordan den franske eksport til Tyskland var fordelt på delstater, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Hver part bærer sine egne omkostninger.

10) I sag T-37/95, Vicat mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 11. maj 1983 og efter den 23. april 1986.

— Artikel 3, stk. 1, litra c), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 23. april 1986.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 2 407 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

11) I sag T-38/95, Groupe Origny mod Kommissionen:

— Artikel 1, artikel 3, stk. 3, litra a), og artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Kommissionen betaler sagens omkostninger.

12) I sag T-39/95, Ciments français mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 17. februar 1989, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren gennemførte Cembureau-aftalen ved at deltage i den overtrædelse, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b).

— Artikel 3, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en aftale om opdeling af markedet i Saarland, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 6 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 18. november 1983.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 12 519 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 10 i beslutning 94/815, fastsættes til 1 051 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

13) I sag T-42/95, Heidelberger Zement mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 12. august 1987.

— Artikel 3, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en aftale om opdeling af markedet i Saarland, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, før den 17. november 1982 og efter den 12. august 1987.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, og artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 7 056 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

14) I sag T-43/95, Lafarge Coppée mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. maj 1989.

— Artikel 3, stk. 1, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en samordnet praksis med Fratelli Buzzi SpA om begrænsning af deres autonomi ved valg af produktionskilder.

— Artikel 3, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en aftale om opdeling af markedet i Saarland, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 4, litra e) og f), i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 6 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 18. november 1983.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 14 248 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

15) I sag T-44/95, Aalborg Portland mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. marts 1984.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986 og efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 2 349 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

16) I sag T-45/95, Alsen mod Kommissionen:

— Artikel 1, 5 og 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Kommissionen betaler sagens omkostninger.

17) I sag T-46/95, Alsen mod Kommissionen:

— Artikel 1, 5 og 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Kommissionen betaler sagens omkostninger.

18) I sag T-48/95, Bundesverband der Deutschen Zementindustrie mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. marts 1984.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 3, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en aftale om opdeling af markedet i Saarland og i en samordnet praksis med Syndicat national de l'industrie cimentière (SFIC) før 1984, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987.

— Artikel 3, stk. 3, litra b), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der forelå en samordnet praksis mellem sagsøgeren og

Syndicat national de l'industrie cimentière (SFIC) med det formål at kontrollere, hvordan den franske eksport til Tyskland var fordelt på delstater, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en overtrædelse af traktatens artikel 85, stk. 1, efter den 12. august 1987.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. juni 1986 og efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Hver part bærer sine egne omkostninger.

19) I sag T-50/95, Unicem mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986 og efter den 3. april 1992.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, dels for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat, dels for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986 og efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 6 399 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

20) I sag T-51/95, Fratelli Buzzi mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 3, stk. 1, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i en samordnet praksis med Lafarge Coppée SA om begrænsning af deres autonomi ved valg af produktionskilder.

— Artikel 3, stk. 1, litra c), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 23. april 1986.

— Artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer en tredjedel af sine egne omkostninger.

— Kommissionen bærer sine egne omkostninger og betaler to tredjedele af sagsøgerens.

21) I sag T-52/95, Compañía Valenciana de Cementos Portland mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 13. maj 1987.

— Artikel 6 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 13. maj 1987.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 250 000 EUR.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 10 i beslutning 94/815, fastsættes til 388 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

22) I sag T-53/95, The Rugby Group mod Kommissionen:

— Artikel 1, artikel 4, stk. 4, litra a), og artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Kommissionen betaler sagens omkostninger.

23) I sag T-54/95, British Cement Association mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association

européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. marts 1984.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en fjerdedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer tre fjerdedele af sine egne omkostninger.

24) I sag T-55/95, Asland mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 28. maj 1986 og efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, og artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 740 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en fjerdedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer tre fjerdedele af sine egne omkostninger.

25) I sag T-56/95, Castle Cement mod Kommissionen:

— Artikel 1, artikel 4, stk. 4, litra a), artikel 5 og artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Kommissionen betaler sagens omkostninger.

26) I sag T-57/95, Heracles General Cement Company mod Kommissionen:

— Artikel 1, artikel 4, stk. 4, litra d), f) og g), artikel 6 og artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Kommissionen betaler sagens omkostninger.

27) I sag T-58/95, Corporación Uniland mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986 og efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986 og efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986 og efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 592 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

28) I sag T-59/95, Agrupación de Fabricantes de Cemento de España (Oficemen) mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 24. april 1989.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. juni 1986 og efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Hver part bærer sine egne omkostninger.

29) I sag T-60/95, Irish Cement mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. marts 1984.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986 og efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 2 065 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

30) I sag T-61/95, Cimpor — Cimentos de Portugal mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 24. april 1989.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 4 312 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

31) I sag T-62/95, Secil — Companhia Geral de Cal e Cimento mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 24. april 1989.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 1 395 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

32) I sag T-63/95, Associação Técnica da Indústria de Cimento (ATIC) mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Hver part bærer sine egne omkostninger.

33) I sag T-64/95, Titan Cement Company mod Kommissionen:

— Artikel 1, artikel 4, stk. 4, litra b), c), e), g) og h), artikel 6 og artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Kommissionen betaler sagens omkostninger.

34) I sag T-65/95, Italcementi — Fabbriche Riunite Cemento mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 19. marts 1984 og efter den 3. april 1992.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 19. marts 1984 og efter dette tidspunkt.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, dels for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat, dels for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 19. marts 1984.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 25 701 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

35) I sag T-68/95, Holderbank Financière Glarus mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 4, litra c) og d), i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 1 918 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

36) I sag T-69/95, Hornos Ibéricos Alba (Hisalba) mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. maj 1989.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 836 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

37) I sag T-70/95, Aker RGI ASA mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. juni 1986 og efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 4, stk. 4, litra h), i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 14 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

38) I sag T-71/95, Scancem (publ) mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. juni 1986 og efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 4, stk. 4, litra h), i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 14 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

39) I sag T-87/95, Cementir — Cementerie del Tirreno mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 3. april 1992.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 14. januar 1983.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 4, stk. 1 og 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 4, stk. 3, litra a), i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 9. september 1986.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 7 471 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

40) I sag T-88/95, Blue Circle Industries mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 18. november 1983 og efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. maj 1987.

— Artikel 4, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 7. november 1988.

— Artikel 4, stk. 4, litra a) og b), i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 6 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 18. november 1983.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 7 717 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler en tredjedel af Kommissionens.

— Kommissionen bærer to tredjedele af sine egne omkostninger.

41) I sag T-103/95, Enosi Tsimentoviomichanion Ellados mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 31. december 1988.

— Artikel 2, stk. 1, i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at der under møderne i eksekutivkomitéen i Cembureau — Association européenne du ciment forelå aftaler om udveksling af oplysninger om priser, og for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse efter den 19. marts 1984.

— Artikel 2, stk. 2, i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at den regelmæssige udveksling af oplysninger mellem Cembureau — Association européenne du ciment og sammenslutningens medlemmer for så vidt angår de belgiske og nederlandske priser vedrørte de to landes producenters minimumspriser for levering af cement i lastbiler og for så vidt angår Luxembourg vedrørte dette lands producents priser, inklusive rabat.

— Artikel 5 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— Artikel 9 i beslutning 94/815 annulleres i forhold til sagsøgeren.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Hver part bærer sine egne omkostninger.

42) I sag T-104/95, Tsimenta Chalkidos mod Kommissionen:

— Artikel 1 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 18. november 1983 og efter den 1. september 1986.

— Artikel 6 i beslutning 94/815 annulleres, for så vidt som det i bestemmelsen er fastslået, at sagsøgeren deltog i den heri omhandlede overtrædelse før den 18. november 1983 og efter den 1. september 1986.

— Den bøde, der er pålagt sagsøgeren ved artikel 9 i beslutning 94/815, fastsættes til 510 000 EUR.

— I øvrigt frifindes Kommissionen.

— Sagsøgeren bærer sine egne omkostninger og betaler halvdelen af Kommissionens.

— Kommissionen bærer halvdelen af sine egne omkostninger.

Lindh García-Valdecasas Lenaerts

Azizi Jaeger

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 15. marts 2000.

H. Jung P. Lindh

Justitssekretær Afdelingsformand

Indhold

Sagsfremstilling ..... II - 516

Retsforhandlinger ..... II - 528

Parternes påstande ..... II - 530

Påstanden om annullation af beslutningen af 23. september 1993, for så vidt som den internationale del af proceduren herved blev indstillet over for tolv tyske og seks spanske virksomheder ..... II - 548

Påstandene om annullation af den anfægtede beslutning ..... II - 550

I — Anbringenderne om forskellige væsentlige formelle mangler under den administrative procedure ..... II - 550

Første anbringende om tilsidesættelse af retten til kontradiktion og ligebehandlingsprincippet, idet parterne ikke havde adgang til den samlede meddelelse af klagepunkter og de hertil hørende dokumenter under den administrative procedure II - 551

A — Indledende bemærkninger ..... II - 551

B — Den delvise fremsendelse af meddelelsen af klagepunkter ..... II - 554

1. Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter udgjorde ét dokument, og om sagsøgernes ret til adgang til hele meddelelsen ..... II - 554

2. Spørgsmålet om, hvorvidt der var en uløselig forbindelse mellem de nationale og internationale karteller, og om sagsøgernes adgang til hele meddelelsen af klagepunkter ..... II - 555

3. Den påståede tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet ..... II - 559

C — Den manglende adgang til visse dele af meddelelsen af klagepunkter og visse forberedende sagsakter, som kunne indeholde diskulperende oplysninger .. II - 559

1. Tilrettelæggelsen af aktindsigten under den administrative procedure .. II - 560

1.1. De påståede fejl ved tilrettelæggelsen af aktindsigten under den administrative procedure med hensyn til de dokumenter, hvortil parterne havde adgang ..... II - 560

1.2. Fejlene ved tilrettelæggelsen af aktindsigten under den administrative procedure som følge af, at sagsøgerne ikke fik adgang til visse dokumenter ..... II - 562

2. De af Retten anordnede foranstaltninger med henblik på sagernes tilrettelæggelse ..... II - 567

2.1. Indledende bemærkninger ..... II - 567

2.2. Foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse .... II - 568

2.3. Kommissionens gennemførelse af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse ..... II - 571

2.3.1. Foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 19. januar til 2. februar 1996 ..... II - 571

2.3.2. Foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 ..... II - 571

2.3.3. Foranstaltningen med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 18. og 19. juni 1997 ..... II - 573

2.3.4. Foreløbig sammenfatning ..... II - 580

2.3.5. Særlige omstændigheder, som kan have påvirket den effektive virkning af foranstaltningerne med henblik på sagernes tilrettelæggelse af 2. oktober 1996 og 18. og 19. juni 1997 ..... II - 580

3. Analyse af rammerne for vurderingen af et argument om tilsidesættelse af retten til kontradiktion på grund af manglende adgang til en angiveligt diskulperende oplysning under den administrative procedure ..... II - 587

4. Anvendelse af principperne på det foreliggende tilfælde ..... II - 591

5. Generelle argumenter vedrørende tilsidesættelse af retten til kontradiktion under den administrative procedure ..... II - 596

6. Sammenfatning ..... II - 599

D — Anvendelsen i den anfægtede beslutning af belastende dokumenter, som ikke blev fremsendt til sagsøgerne under den administrative procedure, og som ikke er nævnt i meddelelsen af klagepunkter ..... II - 599

1. Indledende bemærkninger ..... II - 599

2. Dokumenter, som hverken er citeret eller nævnt i den anfægtede beslutning ..... II - 600

3. Dokumenter, som er nævnt i den anfægtede beslutning med henblik på at beskrive en faktisk omstændighed eller en adfærd, men som ikke er anvendt med henblik på at fastslå en overtrædelse ..... II - 601

4. Dokumenter, som er anvendt med henblik på at underbygge en overtrædelse, der er fastslået i den anfægtede beslutning, men som ikke vedrører overtrædelser, med hensyn til hvilke de sagsøgere, der påberåber sig dokumenterne, er anset for ansvarlige ..... II - 604

5. Dokumenter, som i den anfægtede beslutning er anvendt i forbindelse med en overtrædelse, med hensyn til hvilken den sagsøger, der påberåber sig dokumenterne, er anset for ansvarlig ..... II - 608

6. Sammenfatning ..... II - 627

E — Manglende fremsendelse til sagsøgerne af dokumenter, som ikke indgik i de forberedende sagsakter ..... II - 627

1. Indledende bemærkninger ..... II - 627

2. Svarene på meddelelsen af klagepunkter fra de øvrige modtagere heraf . II - 628

2.1. Den påståede anvendelse af svarene på meddelelsen af klagepunkter som belastende materiale ..... II - 629

2.2. Diskulperende oplysninger, som kunne være indeholdt i svarene på meddelelsen af klagepunkter ..... II - 634

3. Referaterne af høringerne vedrørende de nationale karteller ..... II - 634

4. Kommissionens sagsakter vedrørende anmeldelsen af det belgisk-nederlandske Basing Points System ..... II - 635

5. Kommissionens sagsakter vedrørende statsstøtte ydet af Den Hellenske Republik og aftalen mellem den græske og den britiske regering ..... II - 636

6. Interne kommissionsdokumenter, som ikke fandtes i de forberedende sagsakter ..... II - 637

7. Kommissionens svarskrifter ..... II - 639

8. Sammenfatning ..... II - 640

Andet, tredje og fjerde anbringende om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, en tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet og en tilsidesættelse af traktatens artikel 190 i forbindelse med, at Kommissionen frafaldt de nationale klagepunkter og i forhold til visse virksomheder de internationale klagepunkter ..... II - 641

A — Opgivelsen af de nationale klagepunkter ..... II - 641

B — Opgivelsen af de internationale klagepunkter over for visse virksomheder II - 647

Femte anbringende om den sagbehandlingsfejl, som Kommissionen angiveligt begik ved at frafalde visse af de internationale klagepunkter i forhold til Irish Cement ..... II - 649

Sjette anbringende om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet meddelelsen af klagepunkter var ufuldstændig og upræcis ..... II - 650

A — Indledende bemærkninger ..... II - 650

B — Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter var ufuldstændig .. II - 651

1. Den manglende omtale i meddelelsen af klagepunkter af, at Kommissionen havde til hensigt at pålægge branchesammenslutningerne bøder II - 651

2. Behandlingen af CBS-aftalen ..... II - 654

3. Den påståede manglende redegørelse for Kommissionens territoriale kompetence ..... II - 655

4. Den påståede undladelse af at foretage en analyse af markedet og en præcis afgrænsning af de relevante markeder ..... II - 655

C — Spørgsmålet om, hvorvidt det ikke tilstrækkelig klart fremgik af meddelelsen af klagepunkter, i hvilket omfang visse sagsøgere var omfattet af forskellige klagepunkter ..... II - 657

1. De pågældende sagsøgeres deltagelse i den overtrædelse, som Cembureau-aftalen udgør, og varigheden af denne overtrædelse ..... II - 657

1.1. Deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse ..... II - 658

1.1.1. Modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som er medlemmer af Cembureau ..... II - 658

1.1.2. Modtagere, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau eller i meddelelsen af klagepunkter blev anset for ikke direkte medlemmer af Cembureau ..... II - 659

1.1.2.1. Modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, men som angiveligt deltog i bi- eller multilaterale karteller ..... II - 660

1.1.2.2. Modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, men som angiveligt deltog i ECEC's aktiviteter ..... II - 663

1.1.2.3. Modtagere af meddelelsen af klagepunkter, som ikke er direkte medlemmer af Cembureau, men som angiveligt deltog i EPC's aktiviteter ..... II - 664

1.1.3. Foreløbig sammenfatning ..... II - 666

1.2. Medlemskab af en national sammenslutning, der er direkte medlem af Cembureau, som kriterium for pålæggelse af ansvar for deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse ..... II - 666

1.3. Varigheden af deltagelsen i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse ..... II - 672

1.4. Sammenfatning ..... II - 674

2. Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår sagsøgernes deltagelse i udvekslingen af prisoplysninger og varigheden af denne overtrædelse ..... II - 674

3. Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår sagsøgernes deltagelse i de i den anfægtede beslutnings artikel 3 omhandlede bi- og multilaterale karteller ..... II - 675

4. Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår sagsøgernes deltagelse i oprettelsen af ETF og de foranstaltninger, der blev truffet inden for ETF, som omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, og varigheden af disse overtrædelser II - 677

5. Spørgsmålet om, hvorvidt meddelelsen af klagepunkter var tilstrækkelig klart affattet for så vidt angår sagsøgernes deltagelse i den samordnede praksis inden for eksportkomitéerne, som er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 5 og 6, og varigheden af disse overtrædelser ..... II - 681

Syvende anbringende om tilsidesættelse af retten til kontradiktion og af artikel 3 i Rådets forordning nr. 1, idet visse dokumenter ikke var oversat ..... II - 683

Ottende anbringende om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, fordi visse dokumenter var oversat eller citeret forkert ..... II - 686

Niende anbringende om tilsidesættelse af retten til kontradiktion og af artikel 11, stk. 1, i forordning nr. 99/63, idet fristen for besvarelse af meddelelsen af klagepunkter var for kort ..... II - 688

Tiende anbringende om tilsidesættelse af retten til kontradiktion, af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og af artikel 7, stk. 1, artikel 8, stk. 1, og artikel 9 i forordning nr. 99/63, idet der var mangler ved gennemførelsen af høringerne .... II - 689

A — Indledende bemærkninger ..... II - 689

B — Første led om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion og af artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17 og artikel 7, stk. 1, i forordning nr. 99/63 ..... II - 689

1. Den af høringskonsulenten fastlagte plan ..... II - 690

2. De påståede fejl ved høringerne vedrørende de internationale klagepunkter ..... II - 691

3. De påståede fejl ved høringerne vedrørende de nationale klagepunkter II - 693

4. Andre fejl i forbindelse med høringerne ..... II - 694

C — Andet led om en tilsidesættelse af artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 99/63 II - 696

D — Tredje led om en tilsidesættelse af artikel 9 i forordning nr. 99/63 ..... II - 697

Ellevte anbringende om en tilsidesættelse af princippet om, at Kommissionen af egen drift skal oplyse sagen ..... II - 697

Tolvte anbringende om en tilsidesættelse af retten til kontradiktion, idet den administrative procedure havde en for lang varighed ..... II - 698

Trettende anbringende om en tilsidesættelse af EMK's artikel 6 ..... II - 700

Fjortende anbringende om en tilsidesættelse af uskyldsformodningsprincippet (»praesumptio innocentiae«) ..... II - 702

Femtende anbringende om en tilsidesættelse af parternes ret til at nægte at vidne imod sig selv ..... II - 704

Sekstende anbringende om en tilsidesættelse af artikel 10 i forordning nr. 17, idet høringen af Det Rådgivende Udvalg var behæftet med fejl ..... II - 706

Syttende, attende, nittende og tyvende anbringende om tilsidesættelse af henholdsvis subsidiaritetsprincippet, god forvaltningsskik, retssikkerhedsprincippet og princippet om beskyttelse af den berettigede forventning under den administrative procedure ..... II - 708

Enogtyvende anbringende om en tilsidesættelse af kollegialitetsprincippet ved vedtagelsen af den anfægtede beslutning ..... II - 710

Toogtyvende anbringende om fejl i forbindelse med stadfæstelsen og meddelelsen af den anfægtede beslutning ..... II - 711

II — Anbringendet om magtfordrejning ..... II - 713

III — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen i den anfægtede beslutnings artikel 1 har fastslået, at der forelå en aftale i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri ..... II - 714

Indledende bemærkninger ..... II - 714

Den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse ..... II - 715

Afgrænsningen af det relevante marked ..... II - 725

A — Det relevante produktmarked ..... II - 725

B — Det relevante geografiske marked ..... II - 726

C — Tilsidesættelse af traktatens artikel 190 ..... II - 727

Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning ..... II - 731

Spørgsmålet om, hvorvidt Cembureau-aftalen fandtes ..... II - 733

A — Tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1 ..... II - 733

1. Dokumenter, der er nævnt i nr. 18 i den anfægtede beslutning ..... II - 735

1.1. Blue Circle's interne notater ..... II - 736

1.2. Kalogeropoulos's erklæring ved bestyrelsesmødet i Heracles den 25. juni 1986 ..... II - 742

1.3. Cembureau's indrømmelse ..... II - 744

1.4. Sammenfatning ..... II - 746

2. Indgåelsen af Cembureau-aftalen i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983 og bekræftelsen af denne aftale i forbindelse med delegationsledernes møder den 19. marts og den 7. november 1984 II - 746

2.1. Delegationsledernes kompetence til at indgå Cembureau-aftalen II - 747

2.2. Indgåelsen af Cembureau-aftalen i forbindelse med delegationsledernes møde den 14. januar 1983 ..... II - 748

2.2.1. Indkaldelsen til delegationsledernes møde den 14. januar 1983 ..... II - 748

2.2.2. Ændringer i dagsordenen for delegationsledernes møde den 14. januar 1983 ..... II - 751

2.2.3. Indholdet af dokumenterne vedrørende forløbet af delegationsledernes møde den 14. januar 1983 ..... II - 754

2.2.4. Konklusioner vedrørende delegationsledernes møde den 14. januar 1983 ..... II - 766

2.3. Bekræftelsen af Cembureau-aftalen ved delegationsledernes møde den 19. marts 1984 ..... II - 767

2.4. Bekræftelsen af Cembureau-aftalen ved delegationsledernes møde den 7. november 1984 ..... II - 772

2.5. Undladelsen af at tage hensyn til de øvrige delegationsledermøder II - 776

2.6. Generelle argumenter vedrørende bevisværdien af de dokumenter, som er nævnt i nr. 18 og 19 i den anfægtede beslutning ..... II - 776

2.7. Dokumenter, som ligger efter delegationsledernes møder, og som angiveligt viser, at den påståede Cembureau-aftale ikke blev indgået ved mødet den 14. januar 1983 eller bekræftet ved møderne den 19. marts og den 7. november 1984 ..... II - 779

2.8. Spørgsmålet om, hvorvidt der er tale om en aftale i henhold til traktatens artikel 85, stk. 1 ..... II - 781

2.9. Genstanden for og karakteren af Cembureau-aftalen ..... II - 782

3. Cembureau-aftalens karakter af overtrædelse: begrænsning af konkurrencen og påvirkning af samhandelen mellem medlemsstater ..... II - 784

4. Sammenfatning ..... II - 786

B — Tilsidesættelse af traktatens artikel 190 ..... II - 786

C — Tilsidesættelse af retten til kontradiktion i forbindelse med aktindsigten ... II - 789

1. Belastende oplysninger ..... II - 790

2. Diskulperende oplysninger ..... II - 790

2.1. Oplysninger, som samstemmende er påberåbt af flere sagsøgere II - 790

2.2. Sag T-25/95, CBR mod Kommissionen ..... II - 795

2.3. Sag T-26/95, Cembureau mod Kommissionen ..... II - 797

2.4. Sag T-30/95, FIC mod Kommissionen ..... II - 800

2.5. Sag T-31/95, ENCI mod Kommissionen, og sag T-32/95, VNC mod Kommissionen ..... II - 804

2.6. Sag T-35/95, Dyckerhoff mod Kommissionen ..... II - 806

2.7. Sag T-36/95, SFIC mod Kommissionen ..... II - 808

2.8. Sag T-37/95, Vicat mod Kommissionen ..... II - 811

2.9. Sag T-39/95, Ciments français mod Kommissionen ..... II - 812

2.10. Sag T-42/95, Heidelberger mod Kommissionen ..... II - 813

2.11. Sag T-43/95, Lafarge mod Kommissionen ..... II - 815

2.12. Sag T-44/95, Aalborg Portland mod Kommissionen ..... II - 816

2.13. Sag T-48/95, BDZ mod Kommissionen ..... II - 819

2.14. Sag T-50/95, Unicem mod Kommissionen ..... II - 819

2.15. Sag T-51/95, Buzzi mod Kommissionen ..... II - 820

2.16. Sag T-57/95, Heracles mod Kommissionen ..... II - 821

2.17. Sag T-53/95, Rugby mod Kommissionen, sag T-56/95, Castle mod Kommissionen, sag T-70/95, Aker mod Kommissionen, og sag T-71/95, Euroc mod Kommissionen ..... II - 823

2.18. Sag T-60/95, Irish Cement mod Kommissionen ..... II - 826

2.19. Sag T-61/95, Cimpor mod Kommissionen, sag T-62/95, Secil mod Kommissionen, og sag T-63/95, ATIC mod Kommissionen ..... II - 828

2.20. Sag T-65/95, Italcementi mod Kommissionen ..... II - 829

2.21. Sag T-68/95, Holderbank mod Kommissionen ..... II - 834

2.22. Sag T-69/95, Hornos Ibéricos mod Kommissionen ..... II - 835

2.23. Sag T-87/95, Cementir mod Kommissionen ..... II - 836

2.24. Sag T-88/95, Blue Circle mod Kommissionen ..... II - 839

3. Sammenfatning ..... II - 842

Sagsøgernes deltagelse i Cembureau-aftalen ..... II - 843

A — Indledende bemærkninger ..... II - 843

B — Medlemskab af en national sammenslutning, der er medlem af Cembureau, som kriterium for pålæggelse af ansvar for deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse ..... II - 845

C — Delegationsledernes og virksomhedssammenslutningernes kompetence til at indgå Cembureau-aftalen ..... II - 846

D — Spørgsmålet om, hvorvidt virksomheder og sammenslutninger samtidig kan anses for ansvarlige for den samme overtrædelse ..... II - 848

E — Cembureau's og sammenslutningens direkte medlemmers deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse ..... II - 850

1. Beviset for Cembureau's og sammenslutningens direkte medlemmers deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse ..... II - 850

1.1. Visse direkte Cembureau-medlemmers indtræden i andres stilling II - 851

1.2. Sagsøgere, der deltog i et eller flere delegationsledermøder ..... II - 853

1.2.1. Deltagelse i de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og senere bekræftet ..... II - 853

1.2.2. Afstandtagen og andre forhold, der er påberåbt af sagsøgerne med henblik på at bestride, at de deltog i Cembureau-aftalen ..... II - 855

1.2.3 Argumentet om, at visse dokumenter ikke kan gøres gældende over for Cembureau's direkte medlemmer ..... II - 864

1.2.4. Konstateringen af, at Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer, bortset fra Unicem, deltog i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse II - 865

1.3. Situationen for Unicem, der er direkte medlem af Cembureau, men som ikke deltog i noget delegationsledermøde ..... II - 866

2. Tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet ..... II - 868

3. Tilsidesættelse af traktatens artikel 190 ..... II - 869

4. Tilsidesættelse af retten til kontradiktion i forbindelse med aktindsigten II - 870

4.1. Belastende oplysninger ..... II - 870

4.2. Diskulperende oplysninger ..... II - 871

4.2.1. Sag T-26/95, Cembureau mod Kommissionen ..... II - 871

4.2.2. Sag T-87/95, Cementir mod Kommissionen ..... II - 872

F — Unicem's, de indirekte Cembureau-medlemmers og Buzzi's deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse ..... II - 873

G — Sammenfatning ..... II - 875

IV — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der forelå to overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1, i forbindelse med udveksling af prisoplysninger i Cembureau, og at de pågældende sagsøgere deltog heri (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1 og 2) ..... II - 875

Indledende bemærkninger ..... II - 875

Aftaler om udveksling af prisoplysninger under møder i Cembureau (den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 1) ..... II - 877

A — Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning ..... II - 877

B — Spørgsmålet om, hvorvidt der forelå aftaler om udveksling af prisoplysninger på møder mellem delegationslederne og i Cembureau's eksekutivkomité ... II - 879

1. Møder mellem Cembureau's delegationsledere ..... II - 879

2. Møder i Cembureau's eksekutivkomité ..... II - 881

C — Spørgsmålet om, hvorvidt udvekslingen af prisoplysninger i forbindelse med delegationsledernes møder den 14. januar 1983 og den 19. marts 1984 var ulovlig ..... II - 886

D — Sagsøgernes deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 1, omhandlede overtrædelse ..... II - 895

Samordnet praksis om regelmæssig udveksling af prisoplysninger [den anfægtede beslutning, artikel 2, stk. 2, litra a) og b)] ..... II - 900

A — Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning ..... II - 901

B — Den nærmere angivelse af oplysningerne i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, litra b) ..... II - 909

C — Spørgsmålet om, hvorvidt denne regelmæssige udveksling af prisoplysninger var ulovlig ..... II - 912

D — Sagsøgernes deltagelse i den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse ..... II - 924

E — Varigheden af den i den anfægtede beslutnings artikel 2, stk. 2, omhandlede overtrædelse ..... II - 934

Aktindsigt ..... II - 937

Sammenfatning ..... II - 950

V — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der forelå tre forskellige former for samordnet praksis mellem de fransk-italienske producenter i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1, litra a), b) og c)] ..... II - 951

Indledende bemærkninger ..... II - 951

Den samordnede praksis mellem Lafarge og Buzzi, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra a) ..... II - 953

A — Indledning ..... II - 953

B — Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning ..... II - 954

C — Konkurrencebegrænsende samordnet praksis mellem Lafarge og Buzzi om deling af det sydfranske marked ..... II - 956

D — Overtrædelsens varighed ..... II - 962

Den samordnede praksis mellem Ciments français og Buzzi, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra b) ..... II - 963

A — Indledning ..... II - 963

B — Konkurrencebegrænsende samordnet praksis mellem Ciments français og Buzzi ..... II - 964

C — Overtrædelsens varighed ..... II - 971

Den samordnede praksis mellem Vicat og Buzzi, der er fastslået i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 1, litra c) ..... II - 972

A — Indledning ..... II - 972

B — Konkurrencebegrænsende samordnet praksis mellem Vicat og Buzzi ..... II - 973

C — Overtrædelsens varighed ..... II - 981

Aktindsigt ..... II - 983

A — Sag T-37/95, Vicat mod Kommissionen ..... II - 984

B — Sag T-39/95, Ciments français mod Kommissionen ..... II - 988

C — Sag T-51/95, Buzzi mod Kommissionen ..... II - 990

Sammenfatning ..... II - 998

VI — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der forelå et iberisk kartel i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 2) II - 998

Indledende bemærkninger ..... II - 998

Den i den anfægtede beslutnings artikel 3, stk. 2, omhandlede overtrædelse ..... II - 1000

A — Kommissionens analyse ..... II - 1000

B — Aftale mellem Oficemen, Cimpor og Secil vedrørende kontrol med cementleverancer mellem Spanien og Portugal og respekt af deres respektive hjemmemarkeder ..... II - 1002

1. Indgåelsen af aftalen ..... II - 1002

2. Gennemførelsen af aftalen ..... II - 1005

2.1. Møder mellem Oficemen, Cimpor og Secil ..... II - 1005

2.2. Cimpor's afvisning af at sælge ..... II - 1008

2.3. Sammenfatning ..... II - 1011

3. Særlige omstændigheder, der kunne udelukke, at der forelå en aftale ... II - 1011

4. Secil's særlige stilling ..... II - 1014

5. Sammenfatning ..... II - 1015

C — Spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgernes adfærd udgjorde en overtrædelse .. II - 1015

D — Overtrædelsens varighed ..... II - 1018

Tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet ..... II - 1020

Tilsidesættelse af retten til kontradiktion i forbindelse med aktindsigten ..... II - 1021

A — Belastende dokumenter ..... II - 1021

B — Diskulperende oplysninger ..... II - 1021

1. Sag T-59/95, Oficemen mod Kommissionen ..... II - 1022

2. Sag T-61/95, Cimpor mod Kommissionen, og sag T-62/95, Secil mod Kommissionen ..... II - 1022

Sammenfatning ..... II - 1029

VII— Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der forelå et fransk-tysk kartel i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra a)] ..... II - 1029

Indledende bemærkninger ..... II - 1029

Aftalen om opdeling af markedet i Saarland ..... II - 1031

Samordnet praksis mellem forskellige franske og tyske producenter og sammenslutninger fra 1982 til 1984 ..... II - 1043

A — Drøftelser mellem SFIC og BDZ II-1045

B — Det pres, SFIC og de øvrige berørte franske producenter lagde på Cedest II-1048

C — Samordning mellem Cedest, Dyckerhoff og Heidelberger II-1055

D — Samordning mellem Lafarge og Dyckerhoff II-1058

E — Samordning mellem Dyckerhoff og Ciments français II-1062

Generel regulering af cementleverancerne mellem Frankrig og Tyskland II-1065

A — Indgåelse af en aftale i 1984 ..... II-1066

B — Fortsættelse af aftalen efter 1986 ..... II-1077

Varigheden af visse af sagsøgernes deltagelse i den i artikel 3, stk. 3, litra a), omhandlede overtrædelse II-1083

Aktindsigt II-1087

Sammenfatning II-1094

VIII — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der forelå en samordnet praksis mellem SFIC og BDZ i strid med traktatens artikel 85, stk. 1 [den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3, litra b)] II-1095

Samordnet praksis mellem SFIC og BDZ II-1095

Aktindsigt II-1100

IX — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion og om procedure- og magtfordrejning, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der i forbindelse med ETF forelå aftaler og samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 1 og 2, artikel 4, stk. 3, litra a) og b), og artikel 4, stk. 4, litra a)-h)] II-1102

Indledende bemærkninger II-1102

Aftalen om oprettelse af ETF (den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1) II-1104

A — Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning II-1105

B — Spørgsmålet om, hvorvidt aftalen om oprettelse af ETF var ulovlig II-1107

C — Spørgsmålet om, hvorvidt de parter, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, deltog i aftalen om oprettelse af ETF II-1120

1. Indledende bemærkninger II-1120

2. Situationen for så vidt angår CBR II-1121

3. Situationen for så vidt angår Cembureau II-1124

4. Situationen for så vidt angår Dyckerhoff II-1125

5. Situationen for så vidt angår SFIC II-1126

6. Situationen for så vidt angår Ciments français II-1128
7. Situationen for så vidt angår Heidelberger II-1129
8. Situationen for så vidt angår Lafarge II-1132
9. Situationen for så vidt angår Aalborg Portland II-1134
10. Situationen for så vidt angår BDZ II-1135
11. Situationen for så vidt angår Unicem II-1138
12. Situationen for så vidt angår Asland II-1140
13. Situationen for så vidt angår Uniland II-1141
14. Situationen for så vidt angår Oficemen II-1144
15. Situationen for så vidt angår Irish Cement II-1148
16. Situationen for så vidt angår Italcementi II-1151
17. Situationen for så vidt angår Aker og Euroc II-1154
18. Situationen for så vidt angår Cementir II-1157

D — Varigheden af den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 1, omhandlede overtrædelse II-1159

E — Aktindsigt II-1165

1. Indledende bemærkninger II-1165
2. Sag T-26/95, Cembureau mod Kommissionen II-1166
3. Sag T-35/95, Dyckerhoff mod Kommissionen II-1167
4. Sag T-36/95, SFIC mod Kommissionen II-1173
5. Sag T-39/95, Ciments français mod Kommissionen II-1175
6. Sag T-42/95, Heidelberger mod Kommissionen II-1177
7. Sag T-43/95, Lafarge mod Kommissionen II-1178
8. Sag T-44/95, Aalborg Portland mod Kommissionen II-1182
9. Sag T-48/95, BDZ mod Kommissionen II-1185
10. Sag T-50/95, Unicem mod Kommissionen II-1186
11. Sag T-55/95, Asland mod Kommissionen II-1188
12. Sag T-58/95, Uniland mod Kommissionen, og sag T-59/95, Oficemen mod Kommissionen II-1190
13. Sag T-60/95, Irish Cement mod Kommissionen II-1193
14. Sag T-65/95, Italcementi mod Kommissionen II-1196
15. Sag T-68/95, Holderbank mod Kommissionen II-1199
16. Sag T-70/95, Aker mod Kommissionen, og sag T-71/95, Euroc mod Kommissionen II-1202
17. Sag T-88/95, Blue Circle mod Kommissionen II-1203

Aftalen om stiftelse af det fælles handelsselskab Interciment (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 2) II-1204

A — Indledning ... II-1204

B — Spørgsmålet om, hvorvidt stiftelsen af Interciment var ulovlig ... II-1205

C — Spørgsmålet om, hvorvidt de sagsøgere, der er nævnt i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, deltog i aftalen om stiftelse af Interciment ... II-1211

1. Indledende bemærkninger ... II-1211

2. Situationen for så vidt angår CBR, Dyckerhoff, Lafarge, Italcementi, Aker og Euroc ... II-1211

3. Situationen for så vidt angår SFIC, BDZ og Oficemen ... II-1216

4. Situationen for så vidt angår Ciments français ... II-1218

5. Situationen for så vidt angår Heidelberger ... II-1219

6. Situationen for så vidt angår Unicem ... II-1220

7. Situationen for så vidt angår Asland ... II-1222

8. Situationen for så vidt angår Uniland ... II-1223

9. Situationen for så vidt angår Cementir ... II-1225

D — Varigheden af den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 2, omhandlede overtrædelse ... II-1226

E — Aktindsigt ... II-1230

Foranstaltninger til beskyttelse af det italienske marked (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3) ... II-1235

A — Den samordnet praksis, der gik ud på, at græske producenter og navnlig Titan skulle fratages Calcestruzzi som kunde [artikel 4, stk. 3, litra a)] ... II-1236

1. Spørgsmålet om, hvorvidt der forelå en samordnet praksis ... II-1236

2. De pågældende sagsøgeres deltagelse i den samordnede praksis ... II-1246

2.1. Situationen for så vidt angår CBR, Dyckerhoff, Aalborg Portland, Uniland og Irish Cement ... II-1247

2.2. Situationen for så vidt angår Ciments français ... II-1250

2.3. Situationen for så vidt angår Heidelberger ... II-1251

2.4. Situationen for så vidt angår Lafarge ... II-1253

2.5. Situationen for så vidt angår BDZ og Oficemen ... II-1255

2.6. Situationen for så vidt angår Unicem ... II-1257

2.7. Situationen for så vidt angår Asland ... II-1258

2.8. Situationen for så vidt angår Italcementi ... II-1260

2.9. Situationen for så vidt angår Holderbank ... II-1261

2.10. Situationen for så vidt angår Aker og Euroc ... II-1262

2.11. Situationen for så vidt angår Cementir ... II-1264

2.12. Situationen for så vidt angår Blue Circle ... II-1265

3. Overtrædelsens varighed II-1267

4. Aktindsigt II-1268

B — Aftalen vedrørende kontrakter med Calcestruzzi underskrevet i april 1987 [den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 3, litra b)] II-1274

1. Spørgsmålet om, hvorvidt der forelå en overtrædelse II-1275

2. Aktindsigt II-1283

Foranstaltninger med henblik på at omdirigere det græske produktionsoverskud og at bremse importen af cement fra Grækenland (den anfægtede beslutning, artikel 4, stk. 4) II-1286

A — Den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra a) II-1287

B — De aftaler og den samordnede praksis, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b)-h) II-1294

1. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra b), omhandlede aftale mellem Blue Circle og Titan II-1297

2. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra c), omhandlede aftale mellem Holderbank og Titan II-1308

3. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra d), omhandlede aftale mellem Holderbank og Heracles II-1314

4. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra e), omhandlede aftale mellem Lafarge og Titan II-1318

5. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra f), omhandlede aftale mellem Lafarge og Heracles II-1323

6. Den samordnede praksis mellem CBR, Heracles og Titan, der er omhandlet i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra g) II-1326

7. Den i den anfægtede beslutnings artikel 4, stk. 4, litra h), omhandlede aftale mellem Aker, Euroc og Titan II-1331

Spørgsmålet om, hvorvidt de i den anfægtede beslutnings artikel 4 omhandlede aftaler og former for samordnet praksis med føje er anset for en samlet og kontinuerlig aftale II-1337

A — Overensstemmelse mellem meddelelsen af klagepunkter og den anfægtede beslutning II-1339

B — Spørgsmålet om, hvorvidt de i den anfægtede beslutnings artikel 4 fastslåede overtrædelser havde karakter af en samlet overtrædelse II-1341

C — Deltagelsen i den samlede aftale om ETF II-1344

1. Situationen for så vidt angår CBR II-1344

2. Situationen for så vidt angår Cembureau II-1345

3. Situationen for så vidt angår Ciments français II-1346

4. Situationen for så vidt angår Unicem II-1347

5. Situationen for så vidt angår Uniland II-1348

6. Situationen for så vidt angår Italcementi II-1350

7. Situationen for så vidt angår Cementir II-1350

D — Tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet II-1351

Sammenfatning II-1352

X — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190 samt af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der i forbindelse med ECEC forelå en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri (den anfægtede beslutning, artikel 5) II-1355

Indledende bemærkninger II-1355

Den anfægtede beslutning II-1355

Spørgsmålet om, hvorvidt de af ECEC's aktiviteter, der er omfattet af den anfægtede beslutnings artikel 5, var ulovlige II-1357

A — ECEC's medlemmers direkte eller indirekte medlemskab af Cembureau ... II-1360

B — Forholdet mellem ECEC og EPC II-1361

C — Manglende begrænsning af ECEC's aktiviteter til de store eksportmarkeder II-1366

Sammenfatning II-1372

XI — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190 samt af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der i forbindelse med EPC forelå en samordnet praksis i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri (den anfægtede beslutning, artikel 6) II-1372

Indledende bemærkninger II-1372

Den anfægtede beslutning II-1373

Samordnet praksis med det formål at undgå, at konkurrenter trængte ind på de respektive hjemmemarkeder inden for Fællesskabet II-1375

A — Forbindelse mellem EPC og Cembureau II-1377

B — Ciments français's interne notater II-1378

C — Dokumenter, der stammer fra EPC, og hvoraf det skulle fremgå, at denne komités medlemmer selv havde skabt en sammenhæng mellem hjemmemarkederne og EPC's aktiviteter II-1380

Den tidsmæssige udstrækning af den samordnede praksis II-1388

De pågældende sagsøgeres deltagelse i den samordnede praksis II-1389

Varigheden af de pågældende sagsøgeres deltagelse i overtrædelsen med undtagelse af Heracles og Titan II-1395

Tilsidesættelse af traktatens artikel 190 ..... II-1397

Aktindsigt II-1398

A — Belastende dokumenter II-1398

B — Diskulperende dokumenter II-1398

1. Sag T-52/95, Valenciana mod Kommissionen II-1399

2. Sag T-69/95, Hornos Ibéricos mod Kommissionen II-1402

3. Sag T-88/95, Blue Circle mod Kommissionen II-1403

Sammenfatning II-1404

XII — Anbringenderne om et åbenbart urigtigt skøn og om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190, af ligebehandlingsprincippet og af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har anset den i den anfægtede beslutnings artikel 1 omhandlede overtrædelse for en samlet og kontinuerlig aftale og fastslået, at de pågældende sagsøgere deltog i denne samlede og kontinuerlige aftale II-1405

Den anfægtede beslutning II-1405

De pågældende sagsøgeres deltagelse i den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale II-1406

A — Samlet Cembureau-aftale II-1406

1. Spørgsmålet om, hvorvidt formålet med de i den anfægtede beslutnings artikel 2-6 omhandlede foranstaltninger og Cembureau-aftalen var sammenfaldende II-1407

1.1. Informationsudvekslingen (den anfægtede beslutning, artikel 2) II-1407

1.2. De fransk-italienske karteller (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 1) II-1408

1.3. Det iberiske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 2) II-1410

1.4. Det fransk-tyske kartel (den anfægtede beslutning, artikel 3, stk. 3) II-1411

1.5. Den samlede aftale om ETF (den anfægtede beslutning, artikel 4) II-1412

1.6. ECEC (den anfægtede beslutning, artikel 5) II-1413

1.7. EPC (den anfægtede beslutning, artikel 6) II-1413

1.8. Sammenfatning II-1413

2. Det subjektive element II-1414

2.1. Påvisning af det subjektive element i forhold til de forskellige kategorier af berørte sagsøgere II-1414

2.2. Tilknytningsmomenter, der er nævnt i den anfægtede beslutning II-1416

2.3. Påvisning af, at de indirekte medlemmer af Cembureau, Unicem og Buzzi deltog i Cembureau-aftalen, i kraft af deres deltagelse i en gennemførelsesforanstaltning til denne aftale II-1417

2.3.1. Tilstedeværelse af en ansat i en virksomhed ved de delegationsledermøder, hvorunder Cembureau-aftalen blev indgået og/eller bekræftet II-1419

2.3.2. Andre tilknytningsmomenter II-1420

2.3.3. De særlige forhold med hensyn til Unicem og Buzzi II-1423

2.4. ammenfatning II-1425

3. Generelle argumenter, hvorved sagsøgerne har anfægtet anvendelsen af begrebet samlet aftale II-1426

4. Særlige omstændigheder, som ifølge sagsøgerne kan vise, at de forskellige bi- og multilaterale karteller ikke var gennemførelsesforanstaltninger til den samlede Cembureau-aftale II-1431

5. Særlige omstændigheder, som angiveligt viser, at visse sagsøgere tog afstand fra den samlede Cembureau-aftale, eller at deres deltagelse heri ikke indebar en tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1 ..... II-1435

B — Den tidsmæssige udstrækning af den samlede overtrædelse II-1445

1. Den anfægtede beslutning II-1446

2. Begyndelsestidspunktet for overtrædelsen II-1447

2.1. Cembureau og sammenslutningens direkte medlemmer II-1447

2.2. De indirekte medlemmer af Cembureau II-1451

2.3. Sammenfatning II-1454

3. Den tidsmæssige udstrækning af overtrædelsen II-1455

3.1. Situationen for så vidt angår CBR II-1458

3.2. Situationen for så vidt angår Cembureau II-1459

3.3. Situationen for så vidt angår FIC II-1460

3.4. Situationen for så vidt angår VNC II-1460

3.5. Situationen for så vidt angår Ciments luxembourgeois II-1461

3.6. Situationen for så vidt angår Dyckerhoff II-1461

3.7. Situationen for så vidt angår SFIC II-1462

3.8. Situationen for så vidt angår Vicat II-1463

3.9. Situationen for så vidt angår Ciments français II-1463

3.10. Situationen for så vidt angår Heidelberger II-1464

3.11. Situationen for så vidt angår Lafarge II-1464

3.12. Situationen for så vidt angår Aalborg Portland II-1465

3.13. Situationen for så vidt angår BDZ II-1466

3.14. Situationen for så vidt angår Unicem II-1467

3.15. Situationen for så vidt angår Valenciana II-1467

3.16. Situationen for så vidt angår BCA II-1468
3.17. Situationen for så vidt angår Asland II-1468
3.18. Situationen for så vidt angår Uniland II-1469
3.19. Situationen for så vidt angår Oficemen II-1470
3.20. Situationen for så vidt angår Irish Cement II-1470
3.21. Situationen for så vidt angår Cimpor II-1471
3.22. ituationen for så vidt angår Secil II-1472
3.23. Situationen for så vidt angår ATIC II-1472
3.24. Situationen for så vidt angår Italcementi II-1473
3.25. Situationen for så vidt angår Holderbank II-1473
3.26. Situationen for så vidt angår Hornos Ibéricos II-1474
3.27. Situationen for så vidt angår Aker II-1475
3.28. Situationen for så vidt angår Euroc II-1476
3.29. Situationen for så vidt angår Cementir II-1476
3.30. Situationen for så vidt angår Blue Circle II-1477
3.31. Situationen for så vidt angår AGCI II-1478
3.32. Situationen for så vidt angår Halkis II-1479

Tilsidesættelse af ligebehandlingsprincippet II-1479

Tilsidesættelse af traktatens artikel 190 ..... II-1483

A — Det forhold, at Cembureau-aftalen er anset for at udgøre en samlet og kontinuerlig aftale II-1483

B — De forskellige sagsøgeres deltagelse i den samlede og kontinuerlige Cembureau-aftale II-1485

Tilsidesættelse af retten til kontradiktion i forbindelse med aktindsigten II-1490

A — Sag T-25/95, CBR mod Kommissionen II-1491

B — Sag T-30/95, FIC mod Kommissionen II-1492

C — Sag T-37/95, Vicat mod Kommissionen II-1493

D — Sag T-39/95, Ciments français mod Kommissionen II-1496

E — Sag T-42/95, Heidelberger mod Kommissionen II-1496

F — Sag T-50/95, Unicem mod Kommissionen II-1497

G — Sag T-55/95, Asland mod Kommissionen II-1499

H — Sag T-65/95, Italcementi mod Kommissionen II-1500

I — Sag T-88/95, Blue Circle mod Kommissionen II-1500

Konklusion II-1501

XIII — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 85, stk. 1, og artikel 190 samt af retten til kontradiktion, for så vidt som Kommissionen har fastslået, at der i forbindelse med WCC forelå overtrædelser af traktatens artikel 85, stk. 1, og at de pågældende sagsøgere deltog heri (den anfægtede beslutning, artikel 7) II-1504

Indledende bemærkninger II-1504

Beskyttelse af hjemmemarkederne og koordineret eksport af overskudsproduktionen ud af Fællesskabet II-1507

Udveksling af individualiserede oplysninger II-1519

Påvirkning af handelen mellem staterne II-1521

Sagsøgernes deltagelse i de i den anfægtede beslutnings artikel 7 omhandlede overtrædelser II-1524

Forældelse af de faktiske forhold, der ligger til grund for den anfægtede beslutnings artikel 7 ..... II-1534

Aktindsigt II-1535

Sammenfatning II-1538

XIV — Anbringendet om, at det påbud, der er givet i den anfægtede beslutnings artikel 8, er ulovligt II-1538

De subsidiære påstande om ophævelse eller nedsættelse af bøderne II-1542

I — Anbringendet om mangelfuld eller selvmodsigende begrundelse for bøderne i den anfægtede beslutning II-1545

II — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af ligebehandlingsprincippet, for så vidt som Kommissionen har pålagt en samlet bøde for en gruppe overtrædelser på markedet for grå cement II-1550

III — Anbringenderne vedrørende tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af proportionalitetsprincippet i forbindelse med bedømmelsen af, om overtrædelserne var forsætlige II-1552

IV — Anbringendet om tilsidesættelse af bestemmelserne i forordning nr. 2988/74 om forældelse II-1556

V — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af ligebehandlingsprincippet og proportionalitetsprincippet og om en åbenbart urigtig vurdering med hensyn til varigheden af overtrædelsen på markedet for grå cement II-1558

VI — Anbringenderne om tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af proportionalitetsprincippet for så vidt angår varigheden af overtrædelsen på markedet for hvid cement II-1562

VII — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet og om en åbenbart urigtig vurdering ved bedømmelsen af grovheden af overtrædelsen på markedet for grå cement II-1563

De skærpende omstændigheder, der er taget i betragtning i nr. 65, punkt 5, i den anfægtede beslutning II-1563

Den formildende omstændighed, der er taget i betragtning i nr. 65, punkt 6, i den anfægtede beslutning II-1566

Manglende inddragelse af forskellige formildende omstændigheder II-1567

A — Virksomhedens størrelse og indflydelse på markedet II-1567

B — Overtrædelsernes manglende eller ubetydelige konkurrencebegrænsende virkninger II-1568

C — Adfærden på markedet i den pågældende periode II-1571

D — Ingen vinding ved overtrædelsen II-1572

E — Situationen på cementmarkedet i den pågældende periode II-1573

F — Nødværge II-1575

G — Samarbejde under den administrative procedure II-1576

H — Ønsket om at overholde de fællesskabsretlige konkurrenceregler .. II-1577

I — Den omstændighed, at der var tale om et nyt spørgsmål II-1578

J — Den omstændighed, at den europæiske cementindustri var verdens førende II-1578

K — Retlige og tekniske hindringer for samhandelen med cement inden for Fællesskabet II-1579

L — Den omstændighed, at der kom en ny konkurrent på markedet ... II-1579

M — Manglende skattemæssigt fradrag for bøder II-1579

N — Virksomhedens økonomiske situation II-1580

VIII — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet og om en åbenbart urigtig vurdering ved bedømmelsen af de enkelte virksomheders ansvar for overtrædelsen på markedet for grå cement II-1580

IX — Anbringenderne om tilsidesættelse af traktatens artikel 190, af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af proportionalitetsprincippet ved bedømmelsen af de enkelte virksomheders ansvar for overtrædelsen på markedet for hvid cement II-1593

X — Anbringenderne om tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17, af proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet og om en åbenbart urigtig vurdering for så vidt angår den omsætning, der blev lagt til grund for beregningen af bøderne II-1595

XI — Anbringenderne om tilsidesættelse af artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og af billighedsprincippet, proportionalitetsprincippet og ligebehandlingsprincippet i forbindelse med bødernes fastsættelse i ecu og ved valget af omregningskurs II-1603

XII — Anbringenderne om tilsidesættelse af forskellige almindelige fællesskabsretlige principper II-1605

XIII — Anbringendet om tilsidesættelse af retten til kontradiktion ved, at der ikke er givet fuldstændig aktindsigt i Kommissionens sagsakter under den administrative procedure II-1611

XIV — Sammenfatning II-1615

Påstandene om tilbagebetaling af bøden med tillæg af morarenter og om erstatning for udgifterne ved etablering af en bankgaranti II-1618

Sagsomkostninger II-1618

Stikordsregister

(Tallene henviser til præmisnumre)

Aftaler og karteller

Aftaler mellem virksomheder

Aftale indgået af branchesammenslutninger 1320, 1325-1329, 2622

Aftale om oprettelse af en ordning om udveksling af oplysninger 1638-1647

Aftale om oprettelse af et joint venture 2973-2982

Aftaler og samordnet praksis, som udgør en samlet overtrædelse 3699-3706, 4027, 4127

Virksomheder, som det gøres gældende har begået en overtrædelse ved at deltage i en samlet aftale 4024-4027, 4060-4061, 4109-4112, 4122-4124, 4129

Begreb 917, 2341, 4543

»Gentlemen's agreement« 958, 1010

Bevis 2799-2806, 4270

Bevisbyrde 2802

Deltagelse i form af passivitet eller under tvang 1353, 1389, 1413, 2557, 2603, 2619, 2640, 3199, 3203, 3227-3228, 3944, 3950, 4626

Formkrav 2061, 2341

Påberåbelse af Kommissionens manglende indgriben 2559

Anmeldelse

Fritagelse

Betingelser 3379-3384

Begrænsning af konkurrencen

Kriterier for vurderingen

Aftalens formål uanset virkninger 837, 1531, 1672-1673, 2589, 3926-3928, 4561, 4862

Nødvendighed 2557-2561, 4900

Spørgsmålet, om konkurrencebegræsning kan være berettiget

Det relevante marked

Formål med afgrænsning af det relevante marked 833-834, 1093

Fritagelse

Betingelser

Forudgående anmeldelse 2556, 2570

Påvirkning af samhandelen mellem medlemsstaterne

Kriterier for vurderingen 4231

Mærkbar påvirkning 1986, 2591, 3376, 3930, 4612

Vurdering under hensyn til den økonomiske og retlige sammenhæng 1088

Sammenslutninger af virksomheder

Begreb 1320

Samordnet praksis

Aftaler og samordnet praksis, som udgør en samlet overtrædelse 3699-3706

Begreb 1670-1674, 1849-1852, 1910, 1938, 3150, 3924-3930

Koordinering og samarbejde som kriterier 3150

Bevis 1669-1674, 1852, 1865, 2441, 2799-2806, 3203, 3227, 4270

Bevisbyrde 2802

Samordnet eksport af overskudsproduktion til tredjelande 3443-3444, 3785-3786, 3868-3869

Udveksling af oplysninger mellem konkurrenter 1849-1852, 1887

Vurdering af formålet uanset virkninger 3927-3930

Almindelige fællesskabsretlige principper

Krav på effektiv domstolsbeskyttelse 717-719

Annullationssøgsmål

Anbringender

Magtfordrejning 779

Tilsidesættelse af væsentlige formforskrifter

Rettens undersøgelse af egen drift 487

Retsakter, der kan gøres til genstand for annulationssøgsmål

Begreb 80

Forberedende foranstaltninger 83

Dominerende stilling

Det relevante marked

Forpligtelse til at foretage en fyldestgørende afgrænsning af det relevante marked 833

Grundrettigheder

Beskyttelse ved Fællesskabets retsinstanser 713

Institutionernes retsakter

Begrundelse

Forpligtelsens rækkevidde 469, 1109, 4465, 4725-4726

Internationale aftaler

Særlige aftaler

Den europæiske konvention til beskyttelse af menneskerettigheder og grundlæggende frihedsrettigheder 712-723

Kommissionen

Forretningsorden

Fremgangsmåde for udarbejdelse, vedtagelse og stadfæstelse af retsakter 766

Kollegialitetsprincippet 759-760

Konkurrence

Bøder

Forskellige former for overtrædelse 4761-4765

Forsætlig eller uagtsom overtrædelse 4784

Kommissionens skønsbeføjelse 4726

Oplysninger til virksomhederne om beregningsmetoden 4734-4737, 4842

Størrelsen

Beregning i ecu 5054-5057

Fastsættelse under hensyn til overtrædelsens grovhed 4845, 4881-4885, 4949, 4994

Fastsættelse under hensyn til overtrædelsens virkninger 4863

Hensyntagen til den ulovlige vinding ved overtrædelsen 4881-4885

Hensyntagen til forskelle mellem skattelovgivningen i de forskellige lande 4923

Hensyntagen til virksomhedens øvrige adfærd 4910

Hensyntagen til virksomhedernes økonomiske situation 4925

Omsætning, der kan tages i betragtning 5009, 5022-5023, 5040

Princippet om personligt ansvar for bøden 5049

Uklarhed om, hvorvidt overtrædelse foreligger, i mangel af fortilfælde 4913

Virksomhedens adfærd under den administrative procedure 4902-4906

Øvre grænse for beløbet 5009, 5022-5023

Tilfælde, hvor der kan pålægges bøde 4881

Virksomhed beliggende i et tredjeland 4236-4240

Fællesskabsretlige regler

Territorialt anvendelsesområde

Overtrædelse af de fællesskabsretlige konkurrenceregler

Bevis 2799-2806, 4270-4285

Bevisbyrde 2802, 4270

Proceduren i Kommissionen

Beslutning, hvorved det konstateres, at der foreligger en overtrædelse

Forpligtelse til at kommentere virksomhedernes forklaringer 4460

Krav til detaljeringsgrad 4460

Non bis in idem 1322-1328

Beviser for overtrædelserne 263-264, 1053, 1397, 1838, 1881, 3172

Det Rådgivende Udvalg for Kontrol med Fusioner og Virksomhedsovertagelser

Høringspligt 742

Oplysninger, der skal fremlægges for udvalget 742-749

Kommissionens beføjelser og forpligtelser

Overholdelse af en rimelig sagsbehandlingsfrist 707-709

Påbud til de virksomheder, der har begået overtrædelser, om at træffe foranstaltninger 4704-4710

Meddelelse af klagepunkter

Frafald af klagepunkter 439, 473

Nødvendigt indhold 476, 480, 482-485, 553-554, 1596

Svarfrist 653-654

Ret til kontradiktion

Adgang til hele meddelelsen af klagepunkter 105-109

Aktindsigt ... 128-139, 142-152, 156, 161, 196, 240-248, 263-264, 318, 382-383, 420

Belastende dokumenter (begreb) 284, 318, 386

Fremsendelse af dokumenter, der er anvendt som grundlag for beslutningen 323, 364, 382

Ret til ikke at indrømme en overtrædelse 732-739

Sprogordning 223, 629-646

Sagsomkostninger

Udgifter, der kan kræves erstattet

Udgifter i forbindelse med den administrative procedure 5134

Udgifter ved etablering af en bankgaranti 5133

Udgifter, der påføres modparten unødvendigt eller af ond vilje 5121-5122